

1607 27

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

ELSŐ KÖTET.

PESTEN.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

MDCCCXLIV.

301843

ELTEK KÖNYV

ELTE KÖNYVTÁRA

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

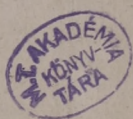

Portlougham

Julius Dorn

ÉLET KÉPEK.

1844. 1° - Füzet.

LELKES HONLEÁNYOK!

Uj év száll elénk; 's az uj év' első napja örömnap volt a' régieknél, 's az szokott lenni ma is, népeknél szinte, mint egyeseknél. Hanem min örüljön még most a' Magyar, kinek hosszú szenvedései alatt elkomolyult kedélye példabeszéddé vált, melly Előttek nem titok; 's mi örvendetést mondjak Tinektek én, kinek e' magyar kedélyből, viszonyaink között, szépecskén jutott?

Jánus' homlokáról levevék az év' első napján Roma' consulai a' babérkoszorut, melyet a' mult évben viselt volt e' kétarczu istenség, 's ünnepies áldozások közt friset tűzének helyébe. — Van a' mi szeretett Hazánknak is Jánusa: csakhogy mi „Mult“ és „Jövő“nek nevezzük azt. Valljon van-e babérfüzér a' „Mult“on? és ha volna, és levonnók, tűzhetnénk-e friset a' „Jövő“ homlokára?... Munka, fáradalom 's kínos izzadozás közt láttuk ismét letűnni napjait a' legközelebb „Mult“nak, 's „Jövő“ben látok szinte nagy és nemes erőáldozást; de valamint nem terme még babért a' „Mult“: úgy nem tudok látni a' közel „Jövő“ben galyakat, mellyekből koszorut fonhatnánk fűrtjeire! — És így száll az örökség' homályába évünk év után a' nélkül, hogy hazánk a' „Jövő“nek valódi örömmel nézhetne elébe.

Sok éve, hogy szólunk; sok szinte, hogy irunk nemzeti ügyeinkről, 's köztök kivált édes anyanyelvünknek mindig szomorú, mindig árva helyzetéről! 'S már unalmas kezd lenni ez örökös thema, 's talán boszantó a' sok hazafiui szózat, mellyel annak hőbb apolása véget kebleiteket, szép hölgyek, ostromoljuk? 'S ime, én mégis e' tárgynál

kebleiteket, szép hölgyek, ostromoljuk? 'S ime, én mégis e' tárgynál vagyok, melly valamint kimerithetlennék látszik előttem: ugy nálánál alkalmasbat találni ez uttal nem tudék.

Egy éve most, mint „utczán fagytól didergő gyermekel“ mutatá be olvasóinak nemzeti nyelvünket íróink egyike. Ő nagyitá kétség-kivül a' dolgot. Igen; sem Ti, lelkes honleányok, sem mi férfiak, nem érdemeljük meg a' nagy szemrehányást, melly alaptalan szavaiban feküvék. Nyelvünk nem utczai kölöncz, 's nem is fagymegvette beleg. A' dért, melly azt majdmajd elfagyasztá, elüzé már az enyhe tavasz, 's üdülni kezdett a' drága növény; csakhogy szilárdabb életre még mindig nem edzheti magát! Nem e' nemzedék idézte fel a' gyilkoló dért; a' sors küldötte ránk, mellynek fagylaló kezét valamint nincs nekünk: ugy apáinknak sem volt e g é s z e n hatalmokban eltávolítani. Mert vannak perczek a' népek életében, mellyeket, mint a' láthatárra feltolult villámhordó fellegeket a' szent érczek kongása: a' leghatalmasb nemzet óriáskarja is hiába cröködnék nyomtalanul szétozlatni. 'S a' vész előtt, melly e' perczek méhében kél, 's messze kihat a' jövő nemzedékekre, meg kell hajolnia a' millio szivből egygyé forradt nemzetkebelnek is. Dulása nyomát az idő moshatja el: midőn, mint vihar-tól lekonyított fűszál, csak lassan, észrevethetlenül emeli föl magát a' tavaszodást látó unoka.

Félre tehát a' szemrehányásokkal, félre a' jajveszéklésekkel. Nemzeti nyelvünk él, üdül; 's ha érzésünk nem csal, szilárd életre fog edződni: de mig ez meg nem történik, teljes örömré sincs okunk. Sok munkába került uj élete, 's korunk az, melly a' mostoha sors nagy csapásai, 's az apák hanyagsága után e' munkát lelkesen viselte. A' mai nemzedék látta a' lankadt, fonnyadó növényt, 's ő látta az éledőt is; ő tudja legjobban becsülni az üdülőt: mert legnagyobb része volt végaszálytoli megmentésében, 's így feljogosíta arra, hogy tőle reményljük a' megótt növénynek viruló erőre edzését. Jobbadán csak férfi-munka volt, mi körülé eddig fűradozott, melly életre, üdülésre hozta; most azonban már felétek néz leginkább, lelkes honleányok; szilárd, erőteljes életét akkép várva biborajkaitoktól: mint éjsötétben odalankadt napraforgó várja reg harmatában pompás virulását a' nap hevítő arczától. Mármár azon polczon áll nyelvünk alkotmányilag, mellyen állnia kell, 's melly polcz egyedül őt illeti; de hogy kellő helyen állhasson nemzetéletileg, családi-lag is, azt, igen nagy részben, Töletek várja; csak a' Ti gyöngéd, de varázserejű közrehatástokkal érheti el. Nem lesz szilárd élete, mig azt a'

törvénykönyv biztosítja csak; szomorú menedéke az a nemzeti nyelvnek. Betűje hideg, ha él is! A' polgárok ajka leghűbb, legbiztosb alapja vidor életének, 's hogy azokra terjedhessen, lelkes honleányink hivatáskörének egyik leggyönyörűbb sugára. A' honatyák teljesíték e' részben polgári szent kötelességeket; de kell még törvény nyelvünk ügyében, 's e' törvényt már csak hölgyeink irhadják! Avagy nem ők szabnak-e törvényt a' társalgási életben, nem csüggünk-e mi, erönk-'s hatásunkra olly büszke férfiak, akaratlanul is, szép, szende szemeitek fényén, hogy lássuk, sejsük lelketek kívánatát? 's nem irányadó parancs-e a' szó, melly ajkaitokról jő, a' hangokra nézve, mellyeken körötökben Hozzátok szóljunk?... Igen, az Általatok alkotandott törvény egyedül az, melly nyelvünkön nemzetéleltileg, családilag segíthet: mert csak ezt tudja tőnni a' negédes férfi, kivált ha nem-magyarak született. Mellyet a' hon atyjai hoznak, czélját tévesztené a' törvény, ha családok körébe akarna behatni kényszerítő parancsszavával; felzúdítna minden nem-magyar — 's fájdalom! talán sok magyar — keblet is; és elleneinkké tenné mindazokat, kik eddigelé legalább gyászos közönyösséggel nézlék szent eröködésünket.

A' határnál tehát, mellynél a' honatyák által hozandó törvényeknek végződniek kell, kezdődjék, lelkes honleányok, a' Ti törvénytek, mellynek parancsa ellenállhatlanul vonz a' honfini kötelességek legszentebbikének teljesítésére minden e' hazában élő magyart 's nem-magyart. Akarjátok csak, 's nyelvünk társalgásilag is élni fog!

De Ti panaszt emeltek, mintha nyelvünk kevésbbé volna ki képezve, semhogy törvényt szabhatnátok a' köröttetek levőkre annak ügyében!

Igy valánk egykor honatyáinkkal is. Azonban megtörtént a' kezdet, 's azt nem várt, nem reménylett legszebb süker koszoruzá.

Nem akarjuk tagadni, hogy e' panasz némileg igazságos lehet; de, bocsássatok meg, szép hölgyek, sokban alaptalan. A' szokatlanság, a' gyakorlatlanság az, mi e' panaszt leginkább ajkaitokra csalja, 's ezen csak Magatok segíthettek. Kezddjétek, az egekre! kisértsétek meg, 's menni fog szép körötökben is, mint ment a' törvényhozási teremekben. — Vádoljátok íróinkat is. Istenem! a' sokban mégis milly keveset nyujthatnak ők, mi vágyaitoknak megfelelhessen; de ez nem épen az ő bűnök; a' korban fekszik a' bűn, mellyben élnek, 's melly kétségkívül legnehezebb időszaka irodalmunknak. Legtöbben Köz-
tetek nem magyarokul neveltettek; olvasmányuk zsenge koruktól óta

idegen volt, keblök és lelkök a' külföld' jelesb íróinak dúsélvezetű műveihez szokott, 's most illyeket követelnek a' magyar íróktul is? De legyetek igazságosak, avagy csak méltányosak. Czimes polgártársaink nagy seregében, imc négy-öt alig találkozik, ki az írói toll forgatását diszesnek tartaná; társadalmi viszonyaink pedig, mellyeknek rabjai íróink is, ritkán engedik a' szébbtelhetségü nem-czimeseket azon magasb társaságokba juthatni, minőkben az Elöttetek kedvesb — mert megszokott — külföldi művek' írói magokat honukban már otthonosíthaták; avagy, ha oda juthatnának is magyar íróink: nem-magyar nyelven volnának kénytelenek szólni Veletek 's Hozzátok: nehogy máskép téve, műveellenekül, vagy épen „ázsiais“ nomádokul tartassanak; 's ha vannak aztán, kik nyájas körötkbe eljutva, kedvesb olvasmányu lapokat tehetnének asztalaitokra: valljon számíthatnak-e arra, hogy művök kelni, Általatok olvastatni fog?... Sok szép, sok jó könyve van irodalmunknak, „melly nevérol is alig ismeretes honleányink előtt; sok szép írói tehetség, sok lelkes erő lankadt el a' részvétlenség miatt, mellyet műve tekintetében tapasztalni volt kénytelen! Férfiaink a' kortul szükségelt politikához vonattatva, csak hanyagul kísérhetik irodalmunk azon termékeit, mellyeket Ti nemzeti nyelvünkön társalgástok' emeltyüül hisztek tekinthetni; 's Ti, a' mondots oknál fogva, mellözitek gyakran a' jót és élvezhetőt is elfogultságtokban, mellynek honvérző tövisét külföldi mesternök ülteték nemesh, magasztosh fogalmak' tárházaul tekintendő kebleitekbe. Csak írók 's olvasók közötti szakadatlan viszony emelheti fel társalgási nyelvünket azon polczra, melly azt a' magyar hazában családilag is illeti; 's nem is lesz soha szilárd polgárélete: mig ama gyászos hibáskör marad meg erőben, melly szerint Ti nem olvastok, nem társalgtok magyarul: mert nyelvünket íróink arra tökéletesen kiképezni nem tudják. Mert, mint irhassanak magyar szerzőink kedvetekre elegendő művet azon nyelven, mellyen társalgni nem akartok, 's mellynek finomabb fordulatait e' szerint az életből, ajkaitokrul meg nem tanulhatják.

A' külföldi írók' műveit magasztaljátok? De nézzétek, mint áll az ő nyelvök. Az angol, francia, spanyol, olasz és német, mellyeken kedves regény- 's egyéb költőitek' munkáit olvasni szeretitek, társalgási nyelv a' fejedelmi udvaroktul kezdve, a' nemesi palotákon, 's a' polgárok kényelmes lakain keresztül, le az utolsó pór^vityillóig! Ott festhet az író nemzet jellemet nemzeti nyelven, 's azon szóejtéssel, melly tárgyához legalkal-

masabb: mert neki nyitva áll az ut a' kunyhótul a' trónig, apadatlan forrásul tárgyai- 's nyelvére nézve. Nálunk, ha szegény póraink' szalmaödeles kalyibáit, 's néhány — igen csekély számu — nemeslakot kiveszünk, hiába megy valamint nemzeti életet: úgy műveltebb társalgási nyelvet is keresni! Mint festhessen tehát művében életet, melly nincs? mint fejezhesse ki híven a' műveltebb társalgások' jele- neteit azon nyelven, mellyen nem folynak? Még egyszer, legyetek, lelkes honleányok, méltányosak, 's ha meggondoljátok: mit tettek, 's mennyit tesznek íróink illy árva körülményekben: lehetlen megtagad- notok tőlök a' honfiui buzgalom 's a' többnyire jutalmazatlan munka' érdemét.

Nyelvünk most üdül; viszonyos összehatás biztosíthatja csak tartásban szilárdabb életét, 's e' hatást, ismétlem, Ti gyakorolhatjátok leggyümölcsözőbben, szép hölgyeink! Legyen divat, legyen törvény köztetek a' magyar társalgás, 's nyelvünk szilárd élete biztosítva lesz. Mi pedig nem fogunk lankadni a' munkában, 's még kevésbbé igye- kezetünkben, hogy méltányos követeléseket kielégíthessük; de Ti se feledjétek, hogy nyelvünk éltető angyalai vagytok, 's hogy valamint virág- 's illattalan az élet nélkületek: úgy különösen nyelvünk kelle- met, társalgási csint, hajlékonyságot és finomságot csak a' Ti szép ajkaitokru! nyerhetend. Kebleitek' lelkesedésétől, mint gyöngyelő for- rás nedűjétől, fakadand tartóssá életvirága, mellyből füzendő koszo- ruikat örömmel teendik asztalaitokra kegyelések által lelkesített íróink.

Illy füzér akarnak lenni az „Életképek“, mellyeknek ujjabb, diszesb alakban összeillesztett I-ő füzetét ezennel benyújtja szer- kesztőjük. Ápoljátok azokat gyöngéd, lelkes karokkal, mint gondos megválasztással félig parlag, de ősapai mezőkről gyűjtött virágszá- labból kötendett bokrétát; ápoljátok, mint egyik zsengejét a' Ti figyel- metek' nyomán felközelgő nyárnak, melly éltető melegével dús lom- bozatuvá varázsolja majd a' még árva babérfát, hogy viruló galyaiból füzért fonhatva, ünnepies örömmel, mint hajdan a' hatalmas Roma' consulai, feltűzhessük azt az ujló év első napjain Hazánk szép „Jövője“ derült homlokára!

CSÁSZÁR.

KI MÁST KIHÚZ A' VEREMBŐL MAGA ESIK BELÉ.

HUMORISTIKAI BESZÉLY

FRANKENBURG ADOLFTÓL.

I.

Balkai Tódor és Szelényi Béla a' legjobb barátok voltak: ha asszonyok lettek volna, ezen barátságot csupán azon körülménynek lehetne tulajdonítani, miszerint Béla mind testi, mind lelki jelességeire jóval túlhaladta Tódort, ki mind a' mellett mégis pestvárosi tanácsjegyzőségig rughatott fel, midőn amaz csak nagynehezen bírta letenni a' censurát, 's így pusztá ügyvédi oklevelével együtt nem sokkal volt több a' semminél. De ki fogja ezt valami rendkívüli csudának tartani? avagy nem mutatják-e mindennapi példák, hogy csak olyan emberek mehetnek valamire, kiknek nincsen fejök. 'S aztán nincs is szerencsésebb ember a' világon, mint a' fejetlen, 's pedig három okbul, először: ha magasról esik, nem töri be fejét; másodszor: ha majd megadózhatnak bennünket, nem fizet fej-adót, és harmadszor: többnyire a' legzsírosabb hivatalokhoz jut, mivel ezek' viselésére nem annyira jó fő, mint jó gyomor kíváncsítik.

Együtt ülve látjuk most a' jó barátokat Béla' szobájában, hol a' legnagyobb rendetlenség uralkodik, mint az lángésznel már szokásban van. Egy egész, 's két rozzant szék, egy ugynevezett pamlag, melly egyébiránt nem más, mint két egymásra fektetett, 's daróczvászonnal bevont szalmazsák, egy két ép 's két bénalábu íróasztal, egy fogas, pár könyv 's egy nagy ruhakosár teszik az egész butorzatot, melly koránsem olly fényes és divatszerű, hogy elpuhult arszlánainknak kellemes szemlegettetésül szolgálhatna.

Az idő bizalmas beszélgetések közt nyulék el, miknél Tódor jobbadán a' hallgató szerepét játszá, csak néha emelkedvén föl, vagy sikolván ide-oda a' szalmazsákon, mellyen hihetőleg nem olly kellemesen érzi magát, mint ott-hon ruganyos pamlagán, vagy valódi lószőrrel bélelt 's kipárnázott mély kar-székeiben. Hja, az ilyen kényelmeket a' magyar írónál még nem kell keresni: és Szelényi magyar író volt, egyike t. i. azoknak, kik részint a' könyváru-

sok', részint a' hitelező' zsebére dolgoznak. — De lássuk, minő tárgyról foly az érdekesnek látszó párbeszéd.

„Ah, barátom, — mond Béla, jobb lábát angolosan felhuzván a' pamlagra — Schillernek nem volt igaza, midőn azt mondá, hogy a' bajok legnagyobbika az adósság (látni, hogy Szelényi a' halhatatlan költő mondását: „der Übel grösstes ist die Schuld,“ szinte úgy akará alkalmazni, mint Japóniában ugyanannak aranyszavait: „der Mensch ist frei, und wär er auch in Ketten geboren“ imígy magyarázzák: „Az ember szabadon szólhat, ha mindjárt lakat van is a' száján“). Igen, barátom, mert ha az adósságok miatt búsulni kellene, tán a' félvilág is gyászszint öltene magára. Csak üres erszényhez a' teli szív olly közel ne volna.“

„Aha, tehát te is szerelmes vagy már?“ kérdé mosolygó képpel Tódor.

„Fülig, barátom, 's tán még azon fölül is az volnék, ha fültöyükön tul volna válamj, minek köze lehet a' szerelemmel. Hej, fiu, — heveskedék Béla — ha te láttad volna azon szemeket, mellyek szívem' legmélyebb mélyeig villámoltak, azon arcot, melly olly átlátszó finomságu, mint hópihék közé burkolt tavaszi rózsalevél, azon lelkességet“

„Megállj, édesem, — vág közbe Tódor — a' lelkességet tán csak nem fogod kedvesednek látható tulajdonai közé számitani, mint a' fejér fogakat, a' liliumnyakat, vagy a' szilfatermetet?“

„Mért nem? — viszonzá Béla — én e' hölgyet ugyanakkor, midőn a' német komédiában olasz operát kornyikáltak, a' nemzeti színházban egy eredeti darab' előadásánál láttam, 's ez, úgy hiszem, eléggé tanusítja a' lelkes leányt...“

„Tehát színházi ismeretség? — mosolyga ismét Tódor — no azon igen örülök; hála isten, hogy te is kelepczébe kerültél, legalább nem fogsz többé kinevetni, ha szerelmemről szólok neked. . .“

„Bocsáss meg, fiu, — mond Szelényi kissé gúnyos hangnyomással, 's szerekeit végig jártatá Tódornak inkább ugorkafához, mint czedrushoz hasonló termetén de még most sem tudok megbarátkozni azon eszmével, hogy te szerelmes lehetsz. . .“

„És ugyan miért nem? Mi kifogás van a' dologban?“ kérdé majdnem neheztelve a' jegyző, koránsem gyanítván, hová czéloz gonosz barátja.

„Mert Themisz szolgálának rendesen nem szokott szívök lenni, pedig szerelmet szív nélkül képzelni csakugyan nagy képtelenség volna.“

Fogadni merünk, hogy Tódor ezen elmés fordulatot ferdén magyarázá; mert vannak emberek, kiknek fejében egy egész szénaszekér megfordulhat, miglen észreveszik, hogy agyvelőjüket valami piszkálja.

„Szabad-e szívkirálynéd' nevét tudni?“ folytatá Tódor a' vallatást, nem azért ugyan, hogy Béla gúnynyilait kikerülje, hanem igen könnyen megbocsátható kíváncsiságból, melly néha az erős férfinemet szintugy bántja, mint a' gyöngye hölgyvilágot.

„Angyalnak, szeráfnak, tündérnek, tulvilági lénynek, mit én tudom.....

kiált fel szerelmes lelkesedéssel Béla. — A' valódi szerelem nem bibelődik ranggal és névvel.

„Ugyan hányadik valódi szerelmed ez eddig?“ faggatódzék tovább a' tanácsjegyző.

„Kérlek, pajtás, ne sértsd meg keblem legszentebb érzelmét,“ mond komolyan Szelényi.

„Nó hisz csak azért mondtam; — engesztelé Tódor a' megbántottat — mert az a' valódi szerelem, nálunk ifju uraknál, épen olyan, mint a' kölni viz: ennek is különféle nemei vannak, de isten tudja melyik az igaz i.“

Nyájas olvasóink csudálkozni fognak, hogy tanácsjegyző ur, kit beszélünk elején nem épen a' legkedvezőbb oldalról volt szerencsénk bemutatni, egyszerre elmesél kezdi lenni, 's csak úgy szórja a' jó ötleteket, mint a' szolgabíró hajduja az olvasatlanokat: magunk is meghökkentünk kissé ezen rendkívüli tüneményen, 's tán mélyebben puhatoltuk volna annak indító okát, ha ezen pillanatban be nem lép Szelényi' legénye, egy furfangos eszű 's vig arczu ficzkó, urának csinosan összehajtott illatos levelkét nyujtván oda, melyet Béla, futó tekintetet vetvén a' czimiratra, látszólagos zavarodással bontott fel. Tódorrul lehetetlen volt föltennünk, hogy kíváncsiságát legyőzni tudja, míg barátja a' levelet végig olvasta, melly, mint Fülöp, a' levélhozó, észrevevé, a' kakaslabak szerint ítélve, aligha nőkezekből nem került.

„Ha ha ha! nem is lehetett tőle mást várni“ — mondá Szelényi a' levél olvasása után erőtetett nevetéssel, 's felugrik a kerevetről. Tódor épen kérdésre akará felnyitni ajkait, midőn Béla egy ébencsontra festett arczképet vesz ki a' levélkéből, 's átadván Tódornak, kérdezi őt, valljon ismeri-e ezen arczképet?

Tódor csak egy pillanatot vetvén az élethűn talált festvényre, felkiált: „ez szakasztott másod, csak hogy a' te szemeid nincsenek kiszúrva, mint itt ezen arczképedé . . . mit jelent ez?“

„Imhol a' commentár hozzá“ — mond Szelényi 's a' levelet átadá barátjának, ki a' rovátkos betűkből mintegy illy tartalmu sorokat betűzgetett össze:

„Uram! ön másfél évig tette nekem az udyart, és másfél év elmúlt, hogy semmit sem hallat magáról. Eleinte olly balga voltam, és nem akartam elhinni, hogy ön már régen elfelejtett engemet, később azután meguntam a' vára-kozást és férjhez mentem. De erősen föltevém magamban, hogy önnek hivetelenségét megboszulandom. Ha ön ezen levelemet olvassa, már közel vagyok önhöz: addigis szolgáljon ezen arczkép gyöngé mutatóványul, minő kedvben fog ön engemet találni. Alázatos szolgálója, Lapdacs Farkasné, született Kendy Ilona.“

„Teringettét — mond fejcsóválva Tódor — ez az asszony ugyan röviden, de velősen ír.“

„A' legbajosb az, hogy nemcsak ír, hanem cselekszik is“ — felelé Béla.

„De kicsoda ő tulajdonképen?“

„Jelenleg gyógyszerárúsné Szolnokon; ezelőtt mintegy három évvel, mi-

kor még Egerben jártam iskolában, egy ottan lakó katonatiszt özvégyének igen csinos leánya, kivel olyan felszerelmi viszonyban állottam, mely, mióta a' várost elhagytam, megvallom, nem igen háborgatá többé szívemet. Patvar tudja, mi bírhatá őt ezen lépésre ő szintolly bátor, mint elszánt . . . 's még olyan zavart okozhat, hogy az egész város ujjal fog reám mutatni . . .'

„Furesa ötlet, hogy épen szemeidet szurja ki,“ — gondolá mosolyogva Tódor.

„Hja, olyan asszonyi szokás ez már, — jegyzé meg Fülöp — mindjárt szemünket akarják kikarmolni ezer szerencse, hogy a' tens ur életnagy-ságban nem hagyá magát lefestetni.“

„Isten tudja, minő balga szeszélye van a' nőknek; mindig tovább szeretnek bennünket, mint mi őket: a' dolog egyébiránt komolyabb, mintsem gondolnátok . . . 's ha mindjárt lelkiismeretemmel tisztában vagyok is, mert viszonyunk a' legillendőbb volt . . .‘

„Azt mindenkinek el kell hinni, ki a' tens urat közelebből isméri . . .“ egészíté ki Fülöp.

„Ezen intermezzo most mégis igen alkalmatlan. Pestnek nagyszerű épületeiben sok hollőzugias lélek lakik . . . ki tudja, milly hamar fog e' botrányról azon gyönyörű teremts is hallani, ki annyira elfoglalá egész szívemet, hogy a' többi külvilággal még csak érintkezésbe sem akarok jöni.“

Ezen párbeszédet hosszú tanácskozás követé, melynek részleteivel nem akarjuk fárasztani nyájas olvasóinkat, hanem csak végeredményét közöljük, mely szerint, miután közönségesen elismertetett, hogy a' gyógyszerárusnő olyan asszony, ki nemcsak fenyeget, hanem fenytiget is; minden lehető botrányt pedig, Szelényi' mostani viszonyainál fogva, gondosan kell kikerülni — elhatároztatott, hogy Béla mintegy két hétre Tódor lakába fog költözködni; minek a' gyógyszerárusnő üldözései miatt a' legnagyobb titokban kell történnie . . . továbbá, hogy ezen idő alatt minél gyérebben fogja meglátogatni a' nyilvános helyeket, mi annál kevesebb áldozatába kerülend, mert Pestnek füstös kávéházain, a' poros városligeten 's két színházán kívül nincsenek nyilvános helyei; végre hogy Tódor tanácsjegyzői tekintélyénél fogva a' nevesebb vendéglöktől mindennap reggel és estve kérésse el a' vendégjegyzéket, hogy Lapdacsiné' megérkezéséről illő időhen értesülvén, a' szükséges óvások és rendelmények megtétethessenek.

Miután tehát Béla magát ekképen biztosítva hivé, Fülöpnek meghagyatott, hogy a' szobában genialis rendetlenségben szétszórt holmit gyorsan összemálházván, azt urának ideiglenes lakására szállítsa, a' többi butorzatot pedig a' házmesterre bizza, 's lelkére kösse, mond Szelényi tréfásan, hogy azt törtenhető eladás esetében el ne prédálgassa. — Ezek után a' két barát karöltve hagyá el a' szobát, 's a' budai Horváthkert felé indultak: Szelényi, hogy szabadsága végórát odajöni ígérkezett kedvesének társaságában a' leggyöngyében élvezhesse, Balkay pedig, hogy az annyira feldicsért anyagi lényt szín-

től színig megismerhesse, és ha lehet, közte, 's az ő féligmeddigi arája közt épületes párvonalt huzzasson.

Fülöp rövid negyed mulva elvégzé dolgát: könyvek, irások és fejrőműek békés egyességben nyugvának a' ruhakosárban, mellyel a' legény épen az ajtó felé akart indulni, midőn ezen fiatal csinos hölgyecske lépett be, 's körülnézván magát a' pusztulófélben levő szobában, csengő hangon tudakozódék tekintetes Szelényi Béla fiskális ur után. — Fülöp első pillantatra a' hölgyecskét — ennek minden udvarisága daczára — hitelezőnének tartotta, 's pedig egyiknek a' kényesebb fajuk' osztályából, kik mindig jobban szoktak genirozni; midőn mi beszélyírói éleslátásunknál fogva — ámbár egyébiránt szörnyű rövidlátók vagyunk — az ajtó küszöbén átlebegőben azonnal Lapdacsiné asszonyság' szobaleányára ismertünk, ki mintegy félórával ezelőtt érkezett urnéjával Pestre, 's isten tudja, mellyik naptárcsudából tudta meg Szelényi lakását, mellyet mi diplomaticus emberek közönségesen hatszor szoktunk változtatni, mielőtt a' 'honi vezér' vagy 'nemzeti kalendárium' 'hiteles' lajstromából régi szállásunk kitöröltetik.

Fülöp tehát, mint már mondók, egészen mást gyanítván a' bibikalapos hölgyecske személyében rejleni, amugy vállvonítva 's határozatlanul választott, mint például a' nagy urak szoktak tenni, midőn a' folyamodóknak semmit sem akarnak adni. De a' szobaleány nem tágitott.

'Nem téveszthetém el a' szobát, — mond határozott hangon — a' házmester egyenesen ide igazított...'

'Oh, a' házmesterek ritkán tudják, mikor költöznek ki a' lakók,' replikáza Fülöp.

'Ugy tehát nagyon sajnálom, — mond pajkos ravaszsággal Julcsa (ez volt neve a' bizonytalan kinézésű asszonyszemélynek) — régi barátságából tudósítani akartam volna ötet, hogy élete veszedelemben forog.'

'Mit, élete?' kiálta magát elárulva Fülöp, ki ámbár ura szolgálatában több bőjt, mint ünnepnapokat számlált, ehhez csüggedetlen hűséggel ragaszkodék. Olly szerencse, mellyel nagy és gazdag urak ritkán dicsekedhetnek.

'Nem tudhatnám-e, miből áll tulajdonképen ezen veszedelem?' kérdé fojtott lélekzettel a' szolga.

'Hja, idegennek nem szabad azt tudni...' faggatódzék tovább a' szobaleány.

'Oh én nem vagyok olly idegen, mint a' minőnek látszom — bizonyítá Fülöp — Szelényi ur engem nagyon érdekel... mert én Szelényi urat szolgálom néha jó szőért, néha isten nevében....'

'Tehát tudni fogja ön, hol találhatom Béla urfit?'

'Azt nehéz lesz megmondanom, mert uram többnyire bizonytalan helyekre szokott járni;' válaszolt a' kelepczéből ismét szabadulni akaró tigris.

'Mondja meg csak nekem, — vallatá Julcsa a' titkolódzót — nem kapt-e ura levelet Szolnokrul?'

Fülöp a' válasz helyett ijedtében elejté a' kosarat, 's a' szoba' másik szegletébe vonulva, szemére tapasztott kezekkel kérdé az e' manoeuvre-en kissé megütközött szobaczigzát: „Tán szerencsém van tekintetes Lapdacsiné asszonysághoz?...“

„Még nem, — mondá nevetve Julcsa, ki azonnal kitalálta, mi okbul tarczja el szemeit e' kérdésnél Fülöp. — Én csak szobaleánya vagyok...“

„Hála isten! — mond szabadabb lélekzettel Fülöp, 's előjövén a' zugból, bizalmas hangon folytatá: — már azt gondoltam, hogy az én szemeimet is ki akarják karmolni... hej, lelkem, az a' Lapdacsiné asszonyság rettenetes asszony lehet, hogy az embernek mindjárt szemeit akarja kiszurni, mintha pinty, vagy istiglicz volna...“

„Asszonyom nem szokott tréfálni“ — mond komolyan Julcsa.

„Csak az kellene még, — dévajkodék, mindinkább neki bátorodván, Fülöp. — Uracsaink szeretik ugyan a' vakságot affectálni, de szemeiket azért még sem akarnák elveszteni.“

„Ej, nem kár az olyan csalfa szemekért...“

„E' szerint tehát a' leányoknak mind meg kellene vakulniok.“

„Ki szeretné azt inkább, mint a' férfiak, legalább előbb házasodnának meg.“

„Igy tehát még szerencse ránk nézve, hogy a' leányok látnak.“

A' conversatio mindinkább bizalmasabb kezdett lenni, 's Fülöp megtudá, mit már a' levélből is félig megtudott, hogy Lapdacsiné asszonyság csakugyan megérkezett Pestre, 's a' „két pisztolynál“ 17-ik szám alatt van szállva, 's hogy a' hosszú utat Szolnokrul Pestig, melyi őszi időkben boldog honunkban majdnem bécs-párisi utazáshoz hasonlít, csupán azért tette meg, hogy Béla urfin, elkövetett hivtelensége miatt, eclatant boszút álljon. Ő, t. i. Julcsa szobaleány, előre sietett, hogy Béla urfit, kit az egri boldogabb időkben szerencséje volt igen bőkezűnek ismerni („az idők változnak,“ sohajta Fülöp), még jókor értesítse a' közalgó veszélyről, és azt tanácsolja neki, hogy hibáját elismerve, őszinte bűnbánással engesztelje meg heves és szenvedélyes természetü urnéját, ki a' bocsánatadásra annál készebbnek fog mutatkozni, minél töredelmesebb szívet fog találni. „E' szerint tehát igen jó volna, — végzé tudósítását Julcsa — ha urnémnak nem kellene az első lépést tenni.“

„Magam is azt tartom — mond Fülöp — csak attól félek, hogy uram sem az első, sem a' második lépést nem fogja tenni.“

„Akkor minden esetre a' legnagyobb kellemetlenségeknek teszi ki magát. Ő igen jól ismeri e' tekintetben Lapdacsiné asszonyságot. Urném, mint mondtam, csak őszinte bűnbánást akar hallani... Béla urfi lássa, ha makacsodik... én kötelességemnek eleget tevék...“

„De mi a' patvart használ neki a' bűnbánás, hisz el nem veheti többé őt?“

„Bizony nem; nagy szerencsétlenség — felele Julcsa. — Egyébiránt ugy

hiszem, a' becsületesség is serkenthetné Szelényi urat ezen elégtét adására egy gyöngé asszony' ellenében....'

„Különben még pisztolyokra is kerülhetne a' dolog...” tréfálkodék Fülöp.
„Ki tudja?”

„E' szerint tehát igen jó, hogy ujdívatu párviadalinknál már nem töltik meg többé golyóval a' pisztolyokat, hanem csak a' csöpüt lövik egymásra, hogy megsértett becsületek helyreálltassék...” jegyzé meg Fülöp.

De Julcsa komolyabb megfontolását ajánlá az igen kényes tárgynak, mely-lyen egyébiránt igen könnyen lehetett volna átsikamlani, ha urnéja feledni akarná a' becsületes nő' kötelességeit és méltóságát. Lapdacsiné a' találkozást nem ohajtá szerelmes kalandul, 's az engesztelést nem akarta a' régi viszony megújításaul tekintetni. Erényessége ezen lépésben sem rendkívüli, sem illetlen tettet nem látott, mint azt tán némelly hajporos erkölcsbiró orrfintorgató hunyorítással látni szeretné, mert természetesnek találta, hogy az érzékenyen megsértett és reményeiben megghiúsított női kebel szigorú elégtételt követelhet a' helyett, hogy emésztlő búban és hasztalan panaszok közt pityeregje el az istenadta szép napokat. Hibája csak az volt, hogy deákszerelmet tartós-nak, 's egy par-depit' házasságot célszerűnek hívén, illy lenge talapra építé egész jövőndőjét.

Julcsa már az ajtóhoz közelített, midőn Fülöpnek eszébe jutott, hogy ezen fontos tudósítást ura nevében meg illenék köszönnie, 's mivel mindegyik úgy köszön, a' mint tud: Fülöp is az által vélte háláját legjobban nyilváníthatni, ha a' csinos szobaleányt gyöngéden átölelvén, ennek eperszájára lehelí forró hálaszavait, mellyek illy kedvező körülmények közt még tán jó hosszú kerekmondattá nyulhattak volna: Julcsa azonban ügyesen bontakozván ki Fülöp' karjaiból, könnyű sylphidként tünt el az utána bámuló' szemei elől. Már késő volt, midőn Fülöp meggondolta, hogy a' szép alkalmat nem kellett volna olly hamar elszalasztani.

II.

A' budai Horváthkertben találjuk Morellynek ezidei utolsó hangversenyénél a' két barátot, kik fel 's alá szökdelvén a' keskeny kavicsos utakon, minden szemközt jövő, vagy mellettök elhaladó hölgynek arszláni arczátlansággal kacsintgatnak kalapja alá. Mintegy fél óráig gyakorolják már ezen mulat-ságot, midőn Béla fáradtan ül le egy padra, 's boszúsán toppantván lábával, felkiált:

„Sehol sem látom őt, pedig megígérte, hogy kedvemért el fog jöni ezen feszes drótbábok közé, 's megfogja hallgatni ezen átkozott czimczogást.... mind bohó az, ki asszony szavának hisz...”

„Hej, fiu, látszik, hogy még nem vagy régen szerelmes, mert olly kevés türelmed van: az én kedvesem sokszor órákig várat magára, 's tizedszer sem fogad el, ha látogatásomat akarom nála tenni....” vigasztalá Tódor barátját.

„Jele, hogy rettenetesen szerettettel” — mond gúnyos kinyomással Béla.
 „Családi bajunk az, barátom, — válaszolt boldog együgyűségében Tódor — eddig azonban a’ hölgyek mindig jobban kínoztak engem begyességökkel, mint szerelmökkel.”

E’ pillanatban lihegve tör fel Fülöp a’ káposztás kerten ’s a’ ribiszkebokrok közt, melyek árnyaiba menekszenek gyakran a’ sétálók a’ nap és zene elől.

„Hála isten, hogy valahára megtaláltam a’ tens urat, — mond még mindig lihegve — csak el innen, hamar vissza Pestre és ne mutassuk magunkat legalább egy egész hónapig, mert hallatlan botrányt érünk még ez órában.”

Béla és Tódor kérdezőleg tekintének a’ hirmondóra.

„Igen, igen — folytatá ez — tán párviadal életre, halálra ... ’s a’ legnagyobb baj az, hogy az ellenség fiatal hölgy, ’s azért már az udvariság is megkívánja, hogy agyonlövessük magunkat.”

Béla agyában hamarabb derült, mint Tódoréban, és sejtelemteljes hangon kérdezé legényét: „Fiatal hölgy? talán csak nem a’ ...”

„Persze hogy ő, a’ gyógyszerárusnő, — bizonyítá Fülöp — épen most beszéltem szobaleányával — gyönyörű teremtés, mondhatom, ez a’ szobaleány. Az asszonyt még nem láttam, de nem is kívánom látni. A’ két pisztolyuál’ vannak szállva, Nro 17; nem tudom, jobbra-e vagy balra? ... majd megmondja a’ pinczér, ha a’ tens urnak kedve jőne Lapdacsiné asszonyságot meglátogatni.”

„Hogy is ne!” mond ingerült hangon Béla.

„Csak azért mondom csillapítá Fülöp a’ háborgót ... mert Julesa értésemre adá, miszerint igen jó volna, ha urnéjának nem kellene az első lépést tenni.”

„Oh, ismerem én őt, — mond el nem titkolható zavarral Szelényi — ő mindenre képes végre még ide is eltéved ... én pedig ezen kertet el nem hagyhatom, ha mindjárt a’ világ valamennyi asszonyai üldözöbe vesznek is engemet ... mert az én forrón szeretett, imádott lényem, ki úgy tündököl a’ többi hölgyek felett, mint a’ nap a’ csillagok közt, ide fog jöni ’s mindnyájan tudjuk, kik szerelmesek vagyunk, vagy voltunk, mennyi kincsért nem mulasztanók el az első szerelmes „légyottat” ...

Béla nyugtalanul tekintte körül, és szívesen vette volna Tódor’ tanácsát, ha a’ tanácsbeliek épen akkor, midőn megszorul a’ kapeza, tanácsot tudnának adni. — Egyszerre szerencsés gondolat villant meg agyában. A’ legnagyobb nyájassággal fordul Tódorhoz, ’s megszorítván kezét, így intézé hozzá szavait:

„Tódorkám, te legjobb barátom, ’s azonfelül még okos és derék ficzko is vagy ...”

Sem mi, sem a’ jegyző nem tudjuk még, mi fog ezen megszólításból kisülni; annyit azonban sejtenünk szabad, hogy Béla a’ tanácsjegyzőt aligha nem akarja hizelgései által jégre vezetni.

„De te nemcsak okos, hanem egyszersmind csinos fiu is vagy, — folytatá

panegyriconját Béla — ez pedig az asszonyoknál gyakran többet ér, mintha ciceroi bölcsességgel bírnál.

Tódor alig győzte magát eléggé hajtogatni a' reá özönlő dícséretek előtt.

„Neked, édes barátom, — susogá Béla 's gyöngén simítgatá a' jegyző pöffedt arcját — ma helyettem kell szerepelned Lapdacsyné asszonyságnál.

„Mit, nekem? — mond ijedten Tódor — ugyan mi jut eszedbe? én hatalmas tisztelettel viseltetem olly asszonyok iránt, kik utánunk kocsiznak, hogy először szemeinket karmolják ki 's azután agyonlőjjenek bennünket.

„Semmitől se tarts, lelkem Tódorkám, — igyekezek rábeszélni barátját Szelényi — Lapdacsyné, minden vadsága mellett is, olly szeretetre méltó tulajdonokkal bír, hogy ezen baráti áldozatot bizonyosan nem fogod megbánni.

„Köszönöm szépen; már van szerencsém, részben legalább, ismerni ezen szeretetre méltó tulajdonokat.

„Legdícséretesebb szokása az, hogy szép szobaleányokat tart — gondolá Fülöp.

„S aztán ha el is tudnám magamat határozni, hogy elmenjek hozzá... milyen ürügy alatt tehetném azt?

„Ugyan ne nevettesd ki magadat, mintha egy tanácsbeli személy nem tudna ürügyöt találni? Már ebben több bizodalمام van eszedhez 's ügyességhez, mint szegény magadnak.

„Oh, kérem....“ vonakodék Tódor, tettetvén magát, mintha inkább hizelgésnek, mint érdemlett dícséretnek tekintené Béla szavait.

„Én egyszer egy kikölcsonzótt esernyőnek a' legérdekesb ismeretséget köszöném... majd elmondom, ha több időnk lesz. Jelen esetben egy készakarva elvettett ajtó legjobb bevezető mentségül szolgálhat, ha egyébiránt illy derék fiúnak, mint te vagy, még sok mentségére volna szüksége a' szép asszonyoknál.

„Igen, de mit csináljak nála?“ — kérdé lágyultabban a' jegyző, kit rendkívüli hiusága 's az evvel jární szokott balgasága kelepczébe ejtett.

„Ugyan az istenért, ne tartsd magadat olly együgyűnek, te, fővárosi adonisz te! — nevéte Béla. — Nem akarnál tán egy imádságos könyvet magaddal vinni, hogy abból épület felolvasásokat tarthass neki? Csak faggatni akarsz... pedig az idő mulik... menj csak, lelkem Tódorkám... ki tudja, milly hamar lesz alkalمام neked ezen baráti szolgálatot viszonzozhatni.

Tódor még kissé habozott, végre Béla hizelgések és ígéretek által reá birta őt, hogy csakugyan megfogja még ezen órában látogatni Lapdacsyné asszonyságot 's minden ékesszólási tehetségét összeszedni, hogy Béla részére az engesztelést kieszközölje. Béla ugyan keveset bizott ezen ékesszólási tehetségbe, azonban kilátása levén pár órát háborítlanul élvezhetni kedvesével, jó szerencsét kívánt Tódor barátja' törekvéseinek. Ez utóbbi még csak attól tartott, nem fogná-e kedvese 's illetőleg mátkája rossz néven venni, ha megtudja, hogy idegen asszonyt látogatott meg?.. de ezen aggodalmat is könnyű volt Bélának legyőzni azon udvarias ellenvetéssel, hogy ámbár

a' szerelemfélést Tódor' mátkájánál igen természetesnek találja, a' mátkák mégis rendszeresen mindig utoljára tudják meg az illy látogatásokat, 's pedig többnyire olyankor, midőn ezen tudomásnak többé semmi hasznát sem vehetik.

A' jegyző már hősi elszántsággal készült Mucius Scaevolaként a' tűznek ugrasztani, 's épen pár lépést tőn előre, midőn hirtelen megfordulva felkiált: „Ott jön ő!”

„Kicsoda?” kérdé ijedten Béla, ki azt gondolta, hogy Lapdacsyné már üzőbe vette őtet.

„Hát Szentay Lina, az én mátkám, — válaszolt a' tanácsjegyző, nyakendője' csokrát igazítván — bizonyosan megtudta, hogy itt vagyok...”

„De melyiket gondolod te?” kérdé ismét Béla, szemeit azon helyre irányozva, hová Tódor mutatott.

„Azon gyönyörű teremtest ott, mely épen most teszi le picziny lábait a' lépcsőről és anyja' társaságában közelit felénk.”

„És az a' te mátkád volna?” mondá nevetve Béla, midőn meggyőződött arról, hogy a' személyben nem tévedett.

„Hát kié? De miért nevelsz oly gúnyosan? tán csak nincs rossz izlésem?” mondá kissé ingerülten Tódor.

„Ments isten! — felele Béla — bocsáss meg, barátom; néha oly csillapíthatlan nevetési görcs jön reám, hogy órákig sem bírom magamat kinyitni. De menj, hiv pydadesem ... a' barátság régibb jogot gyakorol, mint a' szerelem ... menj, mielőtt mátkád meglátna ... életem, nyugalmam veszedelemben forog ... egy percznyi késedelem minden kilátásaimat halomra döntheti menj, lelkem Tódorkám, én addig finom izlésedet fogom csudálni.”

E' szavaknál Béla Tódort a' főutczára nyíló kertajtón inkább kitolá, mint kikíséré, ki távozásakor még azon jó tanácsot adá néki, hogy mátkájának a' jelen baráti szolgálatot el ne árulja, ha ennek örökös haragját magára vonni nem akarja.

Alig volt Tódor az ajtón kün, midőn Szelényi az elébe jövő két hölgy felé közelített. Az egyiknek arcán nyájas üdvözlő mosoly pirlott el, melyet az ügyes emberismerő nem fog közönséges üdvözlés gyanánt tekinteni. Nyájas olvasóim hihetőleg nem fognak mód nélkül meglepetni, ha fölfedezendem előttök, miképen ezen nyájasan mosolygó hölgy — Szentay Lina, Tódor állítólagos mátkája 's Béla szívbálványa volt, 's hogy ezen utóbbinak görcsös nevetése iméntiben csupán ezen véletlen fölfedezésnek tulajdonítható. Béla tudtán kívül lön barátjának vetélytársa, 's tág lelkiismereténél fogva semmi barátságbontó akadályt nem képzelt. Egyébiránt csepp hiúság nélkül is meggyőződhetett, vagy már megis győződött arról, hogy Tódort igen könnyű lesz mátkátlanná tenni, mi által, mint valamelly gonosz elméncz észrevehetné, ennek baráti szolgálata még legjobban lenne viszonzva. — Ezen elménczség bővebb fejtegetésétől részint udvariságunk, részint azon ritka tapasztalás tilt

el, miszerint mindig vannak és voltak olly dicső kivételek, mellyek mátkaválasztási mohóságunkat később időnkben sem hagyják megbánni.

Béla pár órai háborítlan mulatságra számíthatott, részint mivel nem annyira veszedelmes, mint inkább alkalmatlan vetélytársát nyakáról lerázta, részint mivel olly nagy néptömeg özönlé el a' kertet, hogy ezen élvezést jóformán észrevétlenül gyakorolható; a' mi egyébiránt Budapesten ritkán szokott megtörténni, mivel itt is, ugy, mint másutt, az embereket inkább mások dolgai érdeklik, mint a' magoké. A' társalgás legjobb folyamban volt. Az édes mama azon édes mamák közé tartozott, kik leányaikat ugyan nagyon szeretik, de azért magokat sem gyűlik annyira, hogy legalább harmadát azon szép szavaknak, mellyek leányaikra (gyakran bizony ész és szív nélkül) pazaroltatnak, magok számára el nem foglalnék. Ez Béla figyelmét el nem kerülte, részint mivel a' mama ebbeli követelése jóformán kéttelen volt, részint pedig, mivel a' senatorné asszonyság, alig haladván tul életének harminczhatodik nyarát, még mindig elég figyelmet birt gerjeszteni, a' mit angyszép leánya mellett nem kis érdemül lehet neki tulajdonítani. — Béla egészen elemében volt.... a' senatorné szeretetre méltó viselete által annyira meghódítá, hogy ez leányának tett udvarlásait engedékenyebb szemmel nézé, mint a' szegény jegyzőnek inyére lett volna. Minden, mit anyai kötelessége 's a' jegyző iránti tekintet tenni készteté, csak az volt, hogy ennek és leánya közti viszonyát a' legkimélőbb gyöngédséggel érintvén, figyelmezteté Bélát az arák iránti tiszteletre. Lina rózsáshavu arczán gyöngé pir lángolt fel, 's kiméletért esdeklő pillanatot vetett anyjára. Béla azonban udvarias nyíltsággal válaszolt: 'ah, édes nagysád, én nem félek az aráktól, kivált olly angyszépektől, millyen Lina kisasszony, és nem tekintem őket olly ereklýének, mellyhez csak szentelt kézzel nyulhatni.... mert — és itt a' mama finom kezére lágy csókot nyomott — utoljára is csak az viszi haza a' menyasszonyt, kinek a' szerencse kedvez.' — Szegény Tódor, szívből sajnálnók őtet, ha egy gonosz gúnyszellemke fülünkbe nem sugná: hogy az arák gyakran hosszú perhez hasonlitanak, csakhogy nem az fizeti meg a' költségeket, ki a' pört elveszti, hanem az, ki azt megnyeri.

De ki azon potrohos ur ott, ki az alsó kertajtón beszorulván, a' közep-
uton felvászorog, 's két gyufára spékelt narancshoz hasonlít? Szívesen ad-
nók bővebb leírását, ha ezen pillanatban érdekesebb körülmény nem foglalná
el figyelmünket. A' vastag alak t. i. megpillantván Bélát, magasan fölemelt
bottal tolá magát keresztül a' tömegen, hogy annak közelébe juthasson, ki
midőn véletlenül megpillantá üldözőjét, nyárfa gyanánt kezde reszketni 's mint
Hamlet, atyja rémképénél, meredt szemekkel borzadott vissza a' közelgőtől.
Mindez csak percznek müve volt, a' jövőben Béla visszanyeré lélekébersé-
gét. Egy épen szerencséjére Szentayékkal találkozott hölgytársaság kölcsö-
nös üdvözlései közt alkalmat nyert magát a' társaságtól illő módon elajánlani.
Az idegen azonban mindenütt nyomában volt. Béla nagynehezen átiltanván
a' szinbódéhoz vezető fahidon, 's szabadabb térre jutván, már mentve hívé

magát; de a' nemesis — egy felbőszült férj személyében — itt is csakhamar elérte őt: igenis, mert a' vastag alak senki más nem volt, mint nemes Lapdaci ur, szolnoki gyógyszeráros, kit isten tudja, milly ellenszél fűtt ide, hogy Szelényinek háboritlannak vélt mulatságát olly kegyetlenül megrontsa. Béla boldogabb időkben a' gyógyszeráros' vetélytársa volt: a' bo-
szú és gyanu dűhe csak őt illethet éegsz mértékben, pedig ezen tekintetben mi jó szívvvel állítani merjük, az egykori vetélytárs ártatlan volt. — Lapdaci alig volt már öt lépésnyire Szelényitől, kinek az okosság már azt javallotta, hogy a' dühöngőt nyugodtan bevárja, 's kis adag szemtelenséggel, melly igen sok bonyolódott esetekben veszélyhárító eszközül szokott szolgálni, megzavarja.

„Hah, csábító! add vissza nőmet, — kiálta Lapdaci — különben ...
's magosan fölemelt bottal rohan közelebb; de egy dühében nem látott czölöphben megbotolván, földre zuhant teste egész hosszában, vagy inkább szélességében. Béla azonban segítségére sietett, 's a' legnagyobb udvarisággal ajánlja szolgálatát az elesettnek, kit ezen véletlen bukás annyira meghűtött és kisodrott szerepéből, hogy gyöngye hangon megköszönvén a' nyújtott segédelmet, halálos ellensége által lóczához vezettedé magát, melyre, jobb lábát fájlalva, nyugodtan leült.

„Valóban, igen sajnálom önt, hogy ezen baleset érte, — mond Béla lágy hangon — tán jó volna kis hideg borongatás? ott a' szobában azonnal meg lehetne rendelni ...“

„Köszönöm szépen, — felel a' gyógyszeráros — nem nagy baj ... csak öreg lábujjamat sértettem meg ... majd elmulik ...“

„Azon esetre jó lesz, ha pár perczig ülve méltóztatik maradni ... kötelességemnek tartom önt addig mulattatni. Heh, pinczér, két itcze sört az én kedves drága vendégemnek 's két portio sódart ... de friss legyen ám azt kikérem magamnak ...“

A' pinczér, szokás ellen, azonnal itt termett a' kívánnal 's azt Béla és Lapdaci ur elébe raká, kit fájdalma's Béla' sürgős szóözöne szóhoz nem juttatott.

Szelényi a' gyógyszerárossal szemközt ülve, ezt, mint legjobb barátját, kezdé vendégelni 's kínálgatni.

„De uram, én nem azért jöttem, hogy itt vendégteltessem magamat — kiált fel, hosszú korty után a' seres pohárból, Lapdaci ur — hanem hogy az urnak nyakát kitekerjem.“

„Arra még ráérünk, kedves barátom uram, — válaszolt csodálatra méltó nyugalommal Béla urfi — méltóztatnék addig ezen delicat szeletkét megizlelni ...“

Lapdaci az odanyújtott falatkát czethal-étvágygyal bekapván, felingerülve löké el a' tányért, 's ujra Szelényire riad:

„Egy falatot sem eszem többé, még meg nem mondja az ur, hová bujtatta feleségemet?“

„Feleségét?“ kérdé bámulva Béla.

„Igenis, uram, feleségemet . . . oh, ne tettesse magát, mintha semmit sem tudna a' dolog felől; tudom én, hogy Ilonkám Pestre jött, 's pedig azért, hogy önt fölkeresse... mindent tudok... sógoromtól a' férfiruhákat kölcsönzé ki, hogy annál észrevétlenebbé tegye magát.... ő itt van . . ön tudja hol van, 's mégis olly szemtelen, hogy tagadni meri . . de majd talállok módot a' vallatásra.. 's ezzel a' gyógyszeráros gyanusan kaczerkodik ezüstgombos nádpálczájával.

Béla a' legnagyobb nyugalommal folytatá: „egészen meglepetve vagyok a' hallottak által, 's igen sajnálom, hogy önnek gyanuja olly méltatlanul sujt engemet. Becsületszavamat adom, hogy Lapdacsiné asszonyságot, mióta Egerből elutaztam, szememmel sem láttam... 's hogy ártatlanságomról meggyőződhessek, szívesen ajánlom szolgálatomat neje' fölkeresésében.“

„Bizhatom ön' ígéretében?“ kérdé kissé csillapodva a' gyógyszerész.

„Tökéletesen.“

„Tehát menjünk 's keressük fel őt.“

„Most mindjárt? az nem lehet“ — mond Béla, ki ezen pillanatban Linát a' fasonon látá közeledni.

„És miért nem lehetne? — pattant fel Lapdaci — tán csak nem arra várunk, míg ő keres fel bennünket? Én önt többé el nem bocsátom . . ön követni fog engem, vagy ollyan lármát ütök, hogy az egész kert össze fog csödülni.“

Béla rémitő zavarban volt . . pár lépés még 's Lina mindent megtud, ha Lapdaci akaratának nem enged. Engedni pedig lehetetlen volt, mert ha Bélát választani hagyják, inkább Lapdaci urnak, mint szeretetre méltó nejének társaságát választotta volna, mert ez utóbbival nem találkozni többféle igen alapos okai valának. A' damoclesi kard feje fölött csüggött, ha törik szakad, menekülnie kellett, és hová szívesebben, mint Szentay Linához, ki ezt ígöző pillantásai által, melyeket csak szerelmesek tudnak érteni és olvasni, követelni látszék.

„Ha ön békével hagy engemet, — engesztelé Béla a' felindultat — meg fogom mondani, hol találhatja meg nejét?“

Már mondók, hogy Béla minden áron akart menekülni alkalmatlan vendégétől, 's igen eszélyes fogásnak tartá, ha Lapdaci urat nejének nyakára küldi, mi által az övéről egyszerre mind a' kettőt le lehetett rázni.

„Mit? ön megmondhatja, hol találom meg nőmet.. de honnan tudja ön? aha, minden világos előttem.... ön tudja, hol lakik ő? tehát már nála volt ön, vagy ő volt önnél?.. hah, gyalázat... ön rútul esett a' kelepezebe...“

„Már ismét dühöng ön, — mond egész hidegvérűséggel Béla — tán csak nem fogja becsületeségemről föltenni, hogy másnak nejét elcsábítsam, midőn magam is nőszülni akarok..?“

„Ön nőszülni akar?“

„A' mint mondtam — 's jobb keresztény vagyok, semhogy a' visszafizetéstől ne irtóznám.“

„Ez természetesen változtat a' dolgon; — mond kissé engesztelt hangon a' gyógyszerész — de mi a' patvar bírhatta Ilonkámra arra, hogy Pestre utazzon?”

„Az asszonyoknak néha különös szeszélyök van; fogadni mernék, hogy ön maga, édes Lapdacs ur, adott tán okot ezen kirándulásra? Egy kis házi vita, összekocczanás...”

„Ah, hisz mindent megteszek, mit csak szemeiről leleshetek ... magam is haragszom olykor magamra, hogy oly számár jószívűséggel bírok. — Azonban, most jut eszembe, hogy Ilonkám pár héttel ezelőtt Árokszállásra akart menni, jó barátját meglátogatni...”

„És ön ezt nem engedé meg neki, nemde? No itt van la! Lapdacsiné asszonyság bizonyosan azt gondolta: ha férjem nem akar Árokszállásra eresztetni, tehát magam megyek.. oh, Ilonka asszonyság nem igen hágy magának valamit eltiltani...”

„De hogyan jött ő Pestre?”

„Tán csupa tévedésből — egyébiránt mondják, hogy Szolnokbul Árokszállásra a' legrövidebb ut Pesten visz keresztül.”

„Nem bánom már, mindent megbocsátok neki, csak megtaláljam. Oh, Ilonka, Ilonka, miért busítod annyira szegény férjedet?... sohajt bujában Lapdacs ur 's jót hörpent a' valódi bajorsernek keresztelt pesti árpaléből. — Az ember szinte sajnálhatná őt, ha némi elégtételül nem szolgálna látni, miként lakolnak azon elsőségért, mellynél fogva szép asszonyoknál gyakran a' legnagyobb lángeszek felett is diadalmaskodnak.

„Már mondom, legyen nyugodt 's ne gyanusítsa többé e' gyanuteljes korban becsületes neje' jellemét, — mond Béla. — Ha az állana, mit ön rólam föltesz, bizonyosan én volnék az utolsó, ki önt nejéhez utasítánám.”

„Az igaz... de mégis honnan tudja ön?...“

„Azt ne kérdezze ön; elég az, hogy tudom... 's aztán még Pest sem olyan nagy város ám, hogy az ember meg ne tudná, ha egy szép idegennő érkezik falai közé. Lapdacsiné asszonyság a' „két pisztoly“-ban lakik, 17-dik sz. alatt, balra a' kaputól, jobbra az udvaron keresztül, ha nem csalatkozom.”

E' pillanatban Fülöp is uránál termett, kivel ez pár jelentős pillanatot váltott. — Lapdacs ur pedig szem- és szájreresztve állott, hol Szelényire, hol Fülöpre tekintvén.

„S most menjen ön, — sietteté a' báméskodót Béla — 's ne gondolkozzék sokáig: rossz szokása az a' magyarnak. Ha igazat nem mondtam, becsületlennek nevezzen ön.”

'S ezzel Béla hirtelen elfordulván, Linához szökött, ki épen ajtót nyitva a' szinkör egyik páholyába. Fülöp pedig karon fogva vezette, vagy inkább tolta ki a' kapun Lapdacs urat, mielőtt ez száját még egészen becsukhatta volna. Kiérvén a' kapun, az ügyes Leporello bérkocsis után kiáltott, 's a' gyógyszerészt bele ültetvén a' hintóba, megparancsolá az anti-Titánnak, hogy lövésztében hajtson a' két pisztoly'-hoz.

Béla e' szerint egyszerre megmenekült volna minden bajtól, de a' zavar' első perceiben meg nem gondolta, milly baj érheti szegény barátját Tó-dort, ha ezt a' dühöngő gyógyszeráros feleségénél találja. A' dolgon segíteni most már későn volt: Béla tehát barátja' sorsát jó szerencsére bizván, Lina oldala mellett nem sokára ezen körülményről egészen megfeledkezett. Hja! csak úgy van az: kedveseiknél 's lovaiknál a' legjobb barátok sem tartják lelkiismeretes dolognak, ha egymást megcsalhatják.

III.

A' két pisztoly'hoz czimzett vendéglőnek egyik földszinti szobájában igen csinos hölgygyel találkozunk, kinek kissé szokatlan öltözte érdekességét csak növeli. A' karsu termetet festői redőzetű kurta házi öltöny folyja körül, melly alól legujabb szabásu nadrág fejezlik ki; a' picziny lábakat fényes lakcipők fődik — egy fekete selyem-nyakkendő, melly à la Byron övedzi körül a' hófehér nyakat, és genialisan kötött csokra alól tarka mellénykét láttat, emelik a' rózsahabos arcznak szépségét. Gyönyörű szőghaja gyűrűs fürtökben hullámszik le halántéka körül, és egészen ellepi az öltöny' hajtókáját: egyik kezét finom jaquemar-kesztyű fődí, míg a' másik hófehérsége által teljes csudálatunkat igényli. Az asztalon férfialap 's lovagveszsző hevernek. Az egész alakon valami rendkívüli szeretetreméltóság ömlik el, olly gyöngéd, olly hölgyies az, a' szónak legnemesebb értelmében, 's mégis arczának bizonyos villámként föl- 's eltűnő szigorubb kinyomása a' figyelmezőnek szilárd és határozott lelkületet árul el, melly a' közönséges szépelgők seregét illő távolban tartja.

Nem kell tán mondanom, hogy ezen érdekes hölgyalak Lapdaesiné volt, Szelenyinek egykori deákszerelme. Nagy felindulásban járt fel és alá a' szobában, koronkint ablakán kitekintvén, majd ismét szép fejecskejét kézöblébe rejtve, mély gondolatokba merülvén. Most lassu kopogás hallik az ajtón 's Ilona föleszmél. Arczán lágy pir szökken fel, keble hallhatóan dobog, 's ajkai alig bírják az előüdvözlő szavacskát kimondani. Kétségünk sem lehet, hogy egészen mást várt, mint a' tanácsjegyző Balkay Tódor urat, ki az ajtón belépve, mély bókók közt inkább hátráló, mint haladó léptekkel közelített a' szép asszonyhoz.

Ilona arczán az imént említett kinyomás kezde feltűnedezni, mellyhez még a' kellemetlen miatti boszankodás is járult. Indulatosan kérdé Tódortul: „kit keres 's mit akar e' szobában?”

A' tanácsjegyző kissé meghökkenve, mentséget hebegett, mellyet azonban sem maga, sem a' hölgy, kihez intézve volt, nem értett. Hitelesen állíthatjuk, hogy ezen zavart nagy részben Ilona meglepő szépsége okozá, mellyet a' regényszerű öltözet még inkább feltűtetett. Nem első példa, hogy a' tanácsbeli urakat egy szép asszony zavarba hozza.

Ilona ez éríthetetlen meglepetéssel megelégedve nem lehetvén, lekapá

lovagvesszejét az asztalról 's azt párszor suhogtatván, elfojtott haraggal ismétlé kérdését.

Tódor lehetőségig összeszedvén magát, mint a' nemes városi hatóság' egyik tagját mutatá be becses személyét, azt hívén, hogy ez által bizonyos respectust fog gerjeszteni a' vidéki hölgyben. De igen roszul számított.

„Mi közöm nekem a' hatósággal? — mond mindinkább ingerültebb hangon Ilona — én pöreimet mindig magam szoktam elvégezni; 's ezzel kiutasító pillanattal az ajtóra mutat.

A' szegény jegyző mindegyre hátrálván, remegő hangon kérte Ilonát, hogy mérsékelje magát és — ne féljen tőle.

„Én félni? — nevet fel önkénytelenül Lapdacsiné — no hiszen, ha az érdemes hatóság azonnal nem takarodik el innen, csattanó bizonyosságát fogom adni bátorságomnak.“

„Milly szeretetre méltó vadonczka!“ gondolá magában a' jegyző 's a' feléje suhogtatott vesszőnek végét megkapván, a' legolvadóbb pillantásokat puskázá a' gyógyszerárusné felé.

„Bocsánat, édes nagysád! — engesztelé Tódor a' fölhevült amazont — lehet, hogy bemutatásom kissé rendkívülinek 's tán illedelemsértőnek is fog tetszeni ... azonban egy hatósági személy is hibázhat, mert hiszen mi is emberek vagyunk, — 's mennyire érezzük ezen emberi gyarlóságunkat, főképp nagysád ellenében ...!“

„Hahaha! ki látott valaha udvarias hatósági személyt, — mond gúnyos nevetéssel Ilona — de én nem vagyok barátnéja az ellentéteknek ... még egyszer mondom önnek, hordja el innen magát.“

„Engedje, nagysád, hogy egy nevet említhessek, melyly önt bizonyosan kegyesebbé fogja irántam hangolni, — mond óvakodó léptekkel hátrálva a' jegyző és ünnepélyes hangon susogá: „Szelényi Béla.“

A' hölgy e' névnek hallására látszólag meg volt lepelve, mit azonban a' jegyző előtt titkolni akart; de Tódor észrevevén és használni akarván e' zavarodást, egy bátor szökéssel a' szép hölgy mellett termett 's így folytatá mondókáját: „mi a' legjobb barátok vagyunk; én itt most nem mint hatósági személy, hanem mint békekövet jelenek meg ... oh Béla nagyon vétkezett, hogy illy angyalt meg tudott szomorítani.“

„Mit? ki mondá önnek, hogy ő engem meg tudott szomorítani? — kiált fel indulatosan Lapdacsiné 's Tódor ismét hátrálni kezdett. — Hol van az a' férfi a' világon, ki megérdemli, hogy egy becsületes asszonyt megszoríthasson? Most mindjárt távozzék ön innen, 's mondja meg derék barátjának, hogy a' békéből semmi sem lesz. Értette, követ uram? vagy tán még világosabb választ adjak?“ mond Lapdacsiné 's lovagvesszejét újra fölemelé.

Ezen pillanatban erős lépések kopogának kívülről 's egy férfihang hallik a' folyosón. Ilona hirtelen elsáppad 's ijedten rebegé: „férjem“; ezután vilámsebességgel szökik az ajtóhoz 's a' zárban megfordítja a' kulcsot.

De Tódor sem ijedt meg kevésbé. „Férje? — mond remegő hangon, —

ha nejénél talál, a' hármas könyv 15-dik 's 105-d. czimének első részei értelmébe minden cerimonia nélkül megölhet engemet."

„S azt meg is fogja tenni" — biztatá Ilona a' megszorult jegyzőt.

„De én ártatlan vagyok . . . nagysád bizonyosságom lehet, hogy én ártatlan vagyok."

„Oh, igen ártatlan, — mond gúnyos kifejezéssel Lapdacsiné — de ez önnek mit sem fog használni."

Ezalatt a' gyógyszeráros az ajtóhoz ért 's mivel azt zárva találta, erősen kopogni kezdett. Ilona minden lélekéberségét 's asszonyi lelerejét összeszedé, hogy a' kellemetlen helyzetből megmenekülhessen. 'S a' mint vizsga tekintettel járja körül a' szoba' minden zugait, egy magas ócskaszerű ruhaszekrény' háta megett ajtót pillant meg, melly más szobába nyilván, szerencséjére nyitva volt: a' mi ugyan nem fényes bizonyága a' vendéglő' rendszeretének, de ez esetben égből hullt mentőeszköznek tekinthető. Ilona tehát megmenekülhetett; de mit csináljon a' tanácsjegyzővel, ki a' legsajnálattalraméltóbb állapotban tipegett és forgott körülötte, 's szörnyű szorultságában a' tripartitum' imént idézett helyeit recitálgatá. Női büszkesége nem engedé, hogy Tódor ötét követhesse, 's ez által mintegy részesévé avattassék kalandjainak. Ezt tehát mindenestre le kellett rázni nyakáról. A' félig nyitott üres szobaszekrény egyszerre határozott eltökéltségre bírá. Hirtelen megragadja Tódor karját, 's felrántván a' szekrény félajtóját, parancsoló hangon rivall reá: „hamar ide be!"

Tódor vonakodék.

„Perczig se gondolkozzék tovább, ha életét szereti, — mond elfojtott hangon a' hölgy — ön sem első, sem utolsó tanácsszemély, melly bujósokát játszik . . . allez!"

'S ezzel Tódort, a' gépszerűleg engedő szegény jegyzőt, betolá a' szekrénybe, 's ennek ajtaját becsukván, a' kulcsot öltönye' zsebébe rejté. Azután mind a' két ablakot feltárván, 's egypár ruhadarabot úti bőröndjéből kikapván, a' benyílóba szökött. Mindez percznek müve volt. A' jövőben megnyilik, vagy inkább feltaszittatik a' közéajtó, 's a' gyógyszerész dühösen berohan. Bőszültsége még inkább növekedett, midőn neje' hült helyét találja.

„Ö nincs itt... ő elszökött! — kiált magánkívül — én meghuzatom a' lármást, hogy az egész világ tudja a' gyalázatot, melly becsületes fejemet érte..." 's ezzel föl és alá robog a' szobában, de kábultsága nem engedé minden zugot szorgalmasan kifürkészni, melly tán kedves nejét elrejtette volna. A' nyitott ablakok még inkább elbódíták ötét, 's meg volt győződve, hogy Ilonkája azokon szökött ki, ámbár képtelenség volt gondolni, hogy Lapdacsiné ezen szökést a' jóformán magas ablakból fényes nappal a' népes utczára megpróbálni merészelné.... a' gyógyszerész azonban azt tartá, hogy a' melly asszony férjét meg akarja csalni, azt az ördög segíti.

Egyszerre nesz hallik a' szekrényben... a' gyógyszeráros figyel... 's derülni kezd agyában — „azon szekrényben van ő elrejtve" — kiált fel 's

a' zárt ajtót feszegeti. E' pillanatban a' szekrény oldalszárnya ropogni kezd, 's mindjárt azután Tódor, teste egész hosszában, a' kifeszült oldaldeszkával a' szobába zuhan. Képzeltetni, milly ujult dühvel fogadtaték itt a' gyógyszerárustól.

„Mit? egy férfi nőm' szobájában, — rivalg ez — ezer villám, uram, hogyan jött ön ide?“

„Ah, legyen ön irgalmas, — mond a' szó legszorosb értelmében megszorult jegyző, ki a' földön heverve, féltését még nem birta kiszabadítani — én ártatlan vagyok; ez az átkozott szekrény olly purhás, hogy az ember becsületesen meg sem dülhet...“

„De ki csukta önt ezen zsibladába? szóljon... tüstént szóljon...“ lár-mája még jobban a' gyógyszeráros.

„Én ártatlan vagyok, — bizonyítá újra a' szegény jegyző, 's egy hatalmas rántással, melly tejszin bugyogóját végig hasítá, iparkodék szoros börtönéből megmenekülni — én hatósági személy vagyok, 's egy hatósági személy nem követhet el igazságtalan tettet...“

„Hatósági személy? — folytatá Lapdaci a' benevolizálást — mit keres egy hatósági személy nőmmel? ah, hiszen nem először történik, hogy a' hatóságot görbe utakon csipjük meg. No, uram, ajánlja lelkét az ördögnek, azonnal hozzá fogom önt küldeni.“

'S ezzel hatalmasan fölemelt bottal a' jegyzőre rohan, ki egy széket vetvén a' dühöngő elibe, hirtelen ki akart szökni az ajtón, midőn ezen a' vendéglő két városi poroszló' kíséretében lépett be, kiket maga Lapdaci ur azon esetre, ha nejt jó szerével meg nem szelidithetné, óvásul ide rendeltetett.

Tódor arca azonnal földerült a' poroszlók' látására, 's mielőtt a' gyógyszerész az elibe gördített akadályon gyámoltalan testével átvergődött volna, csudálatos lélekjelenséggel parancsolá meg ezeknek, hogy az örült embert (így nevezé Lapdacsit) ragadják meg. A' poroszlók urok' parancsának nem mervén ellenszegülni, ugyancsak városiasan ragadák meg a' gyógyszerészt, ki düh- és méregtől elfojtott hangon rikácsolá:

„Mit, gazemberek, még engemet mertek megfogni — a' panaszló felet?“

„Lassan, uram; — biztatá a' dühöngőt Tódor — nálunk gyakran megtörténik, hogy a' panaszlót csukják be a' panaszlott helyett. Vigasztalódjék azonban azzal, hogy ezen esetben mind én, mind kedves neje, tökéletesen ártatlanok vagyunk.“

„Majd meggyőzőm magamat, ha kiszabadulok!“ — mond lángoló szemekkel Lapdaci.

„Ha dühe nem akar csillapodni, kísérjétek őt a' kis városháza“... parancsolá Tódor a' markos fogdmegeknek ... 's ezzel kisurranván az ajtón, pár percz mulva könnyült kebellet sietett lakja felé, erősen föltevén magában, hogy a' világ minden kincseért sem hagyja magát többé illy baráti szolgálatra rábeszéltetni.

Lapdaci pedig még jó ideig erőszak, igazságtalanság és árulás ellen pattogván, nem olly hamar akart csillapulni; midőn azonban látta, hogy a' poroszlok — az igazság ezen mozgógépei — a' jegyző urnak parancsát csakugyan nem veszik tréfának, 's Lapdaci uramat egész komolysággal befűlteni készülnek, lassankint megjuhászodott, de szentül fogadá, hogy ezen meggyaláztatásaért példás bosszút fog állani.

IV.

A' sorsnak néha különös szeszélyei vannak: az ártatlant sujtja, midőn a' vétkest pártolja. Tódort azon percztől fogva üldöze, melyben a' baráti szolgálatra Lapdacsné asszonyságáhozi menetele első szeme volt a' bajok és kellemetlenségek hosszú lánczolatának. Ilona nem volt az az asszony, kit pillanatnyi akadályok föltett szándékától visszariaszthatának, de ballépésének nem várt következményei mégis kissé aggasztani kezdék ötöt, úgy hogy veszélyes kalandját minél előbb bevégezni eltökélé, ámbár e' miatt bosszúját elhalasztani nem szeretete volna. Rövid időn férje távozása után, kit a' drabantok, természetök ellen illő respectusban tudtak tartani, hű szobaleányával bérkocsiba látjuk ötöt ülni 's a' 'tigris' vendéglő felé hajtatni, hol, úgy hívé, férje ötöt bizonyosan nem fogja keresni, ismervén ennek bölcs takarékoságból eredt iszonyát a' pompás külsejű vendéglöktől, melyekben azonban néha kevésbé huzzák meg a' szegény utazót, mint sok alföldi kurta kocsmában.

A' mint szép vendégeink a' széles lépcsőzeten föllebegnek, első, mi szemökbe tünt, egy rőfnyi hosszú színes papirosra nyomtatott álörcezásbálhirdetmény volt, melly ma estve a' városi reduttermekben rendkívüli élvezetet ígért, ámbár, mint tudva van, az ilyen ígéretek többnyire csak a' ragasztványon maradnak. Ilona alig olvasá el a' magyarnémet hirdetvényt, 's már eltökélé magát e' vigalmat meglátogatni, remélvén, hogy ottan Bélával találkozni, 's dolgát véle azonnal elintézhetni fogja. Egy óra mulva csinos dominoban, melyben még taval az egri uracsokat elbájoló 's melyet véletlen esetekre ruhái közé nyalábozott, látjuk ötöt a' fényes termeket áthullámozó tömeg közt föl- 's alá kalandozni, csak egyet keresvén lángszemeivel, ki-re, mint minden kiállott 's még kiállandó félelem és nyughatatlanság' indító okának a' legpéldásabb bosszút esküvé. Ilonáról pedig nem lehet föltennünk, hogy esküjét, megbánás' esetében is, megszegni fogja.

A' sorsnak, mint előbb mondók, különös szeszélyei vannak. Béla a' Horváthkertben igen kellemesen töltött estély után — mit azonban koránsem lehet a' fabódé' ingertelen előadásának, mint inkább azon körülménynek tulajdonítani, hogy azok kedvese' oldalánál figyelmét egészen kikerülték — csaknem egy időben tért Tódorral együtt ennek lakására, hol a' szegény tanácsjegyző körülményesen 's barátságos szemrehányások közt panaszlá el balesetét. Béla minden erőtetett komolysága mellett is alig tartóztathatá ma-

gát, hogy barátja' szerencsétlenségén hangos nevetésre ne fakadjon. Könynyű volt azonban őt vigasztalni. A' tanácsjegyző rendkívül hű volt, mint a' golyhók rendesen lenni szoktak, 's így mivel Béla hálás köszönettel emelé ki barátjának éles elméjét 's talleyrandi lélekjelenségét, mellyel ezen bonyolódott bajból magát olly dicséretesen kivágta, 's mellesleg Szentay kisasszony' tündérszépségét érintve, Tódor' finom izlését 's választási tapintatát egekig magasztalván, elhité véle, hogy a' szép mátkáján észrevett mélyelműséget és szórakozást, ugyszinte gyönyörű szempárjának szüntelen kalandozását egyáltalában nem lehetett másnak tulajdonítani, mint szeretett Tódorkája utáni epedésnek — a' jegyző tökéletesen felesücsült, mint pirók a' lépben, 's a' rövid idő előtt történeteket minden következményeikkel együtt többé föl sem véve, előbbi szorult helyzetén nemcsak nevetni, hanem arra pár izetlen elmésséget is tudott rántani, mellyeket Béla szeretetre méltó szemtelenséggel a' legrózsásabb humornak keresztelt. Szertelenül vig kedvében, mellyet babonás hitűek bizonyos szomorúság' előjelének tartának, Bélát rábeszélni ügyekezék, hogy délelőtti föltételök szerint, a' mai tánczvigalmat álarczásan meglátogatván, ismerős- és nemismerősöknél a' pesti maszkok' elhíresztelt szellemtelenségök- 's elmeürességöket fényesen megczáfolják. Köztünk mondvá, a' jegyző ur csak Béla' ohajtásának adott szavakat, ki, mivel az ifjuság gondatlan és könnyen felejtő, minden veszélyt egy csattanással hibe eldördülni feje fölött. Fülöp álruháért ment 's nem sokára a' két jó barát a' redutterembe lépett, Béla lengyel, Tódor pedig spanyolgrand' alakjában.

A' multság vig és népes volt: valami jótékony célra adatott, 's a' fővárosiak igen szeretnek mulatni szenvedő embertársaikért. Béla és Tódor kényelmesen érzék magokat az embertömeg közt, de a' maszkok' becsületét kivívni eddig nem igen iparkodtak; legalább Tódor részéről a' legkisebb előkészületek sem tétettek; ámbár igaztalanság volna ezt akarathiánynak tulajdonítani. Béla' figyelmét pedig egészen más tárgy foglalá el, 's ez a' szárnyajtókon épen belépő Szentay Lina volt, szépsége angyalteljében — Béla' szeme 's szíve szerint a' bálnak koronája. A' találkozás váratlan, de annál meglepőbb és kedvesebb volt. Tódor háttal fordulván a' középajtó felé, mellyen quasimátkája belebegett, sem ezt, sem Szelényi' örömfelindulását észre nem véve, egy csinos tirolhölgygyel ingerkedék, mialatt Béla azon törte fejét, milly ürügy alatt menekülhessen vetélytársától, hogy ennek minden szükelműsége daczára, gyanura alkalmat ne adjon, 's Linától lehetőségig távol tartsa. E' szempillanatban, mint személyesített ürügy 's sors-tul küldött mentő, lép be Lapdacsy ur, ki nem tudni, unalom, kíváncsiság, vagy bizonyos elősejtésből, melly a' férjeket gyakran akkor is, mikor nem kellene, meglepni szokja, sodortatott e' fényes társaságba. Béla önkénytelenül összehorzadtott 's kemény lökéssel figyelmezteté barátját a' közelgő veszélyre — 's ha e' perczben az álarcz alá nézhettünk, 's jegyző urnak halálsápadtságú képét láttuk volna, nem mernők állítani, hogy a' gyógyszeres mód nélkül megörvendeztette jelenlétével szegény Tódorunkat.

„Ki a' patvar hozta ezt ide? — rebegé halkan Tódor, — hisz megparancsoltam azon átkozott drabantoknak, hogy őrszemmel tartsák ötöt és szükség' esetében füleljék be....“

„Köszönd, hogy a' drabantok okosabbak voltak, mint urok — vigasztalá Béla a' remegőt — ugyan szép historia lett volna, ha a' dolog törvényszék' elibe kerül 's Lapdacsí uramat vallatni kezdik...“

„Igazad van ... de végre mégis csak kisült volna, hogy ártatlan vagyok'; ellenveté Tódor.

„Bajosán hiszem, — mond Szelényi — a' rosz világ 's a' féltékeny férjek előtt illy esetben nehéz bebizonyítani ártatlanságunkat. Vigyázz, barátom, a' gyógyszeresnek igen éles szemei vannak.“

„De mit csináljak? — kérdé aggályosan a' jegyző. — Tán csak meg nem ismernek, hiszen miért volna az embernek álarcza?“

„Hja, barátom, vannak emberek, kiket álarcz alatt jobban meg lehet ismerni, mint amugy — jegyzé meg Béla. — Jelen esetben legtanácsosabb, ha a' böszültnek dühe elől kitérűnk, mert ha megismerne — mitől isten mentsen — a' legképtelenebb boltrányt követné el.“

Tódort gyöngé hideglelés környezé; szemeit alig bírta a' gyógyszeresről elfordítani 's félelmes tekintettel követé minden mozdulatát. Mindkét kezét Béla' karjába akasztá 's olly hévvel szoritgatá azt, mintha a' leggyönyörűbb hölgykarnak birtokába jutott volna. Béla ezen stadiumot akará bevárni:

„Nézd csak, — mond susogó hangon — ő egyenesen felénk tart ... tán csak nem sugta meg neki valamelly rosz lélek, hogy a' szökevény egy spanyolgrand öltönyében bujdoklik?..“

„Jer, hagyjuk el ezt az átkozott helyet' mond legnagyobb ijedtségben Tódor, 's a' kisebb redutterembe vonta be barátját, honnan az étszobákon 's előteremen keresztül a' ruhatárba osonni 's öltözetét megváltoztatni akarta, mi azonban koránsem volt Béla inyére, ki szeretett Lináját a' bálban tudván. Tódort inkább haza ijeszteni, mint a' bálban szerette volna tartóztatni. A' jegyző balcsillagzata azonban itt is segített ez ohajtáson.

Lapdacsí csakugyan erős léptekkel követé a' távozókat 's mindenütt nyomukban levén, nemcsak Tódor bátorságát mindinkább csökkenté, hanem még Béla tréfás ijesztgetéseit is annyira lehangolá, hogy ez már szívesen vontatá magát barátjától, 's szinte ugy, mint amaz, a' gyógyszeres elől menekülni ohajtott. — Mindkettőnek aggodalmai azonban magokra nézve alaptalanok valának, mert a' gyógyszeres nem őket üldözé, hanem egy előttök lebegő, tőlök észre nem vett álarczos alakot, melly, mint nyájas olvasóink kitalálni fogják, senki más nem volt, mint szeretett Ilonkája, ki ezen találkozásra aligha gondolkozott, különben nem lett volna olly könnyelmű, ugyanazon álarczot választani, melly férjének még boldogabb időkből annyira emlékezetes volt, hogy abban száz álarczok közül kedves nejét megismérte volna. Vagy tán a' Nemesis ujját kell itt csodálnunk, melly a' kötelességfeledő hölgy fejére nehézkedik?

A' roppant embertömeg Bélát Tódortul, véletlenül, vagy készakarva (mi ez utóbbit gyanítjuk) elsodrotta ... a' tolakodás táncz' szüntével nőttön nőtt ... a' csinos domino ugyanazon irányban, mellyben Tódor, iparkodott áttörni a' sokaságon, a' jegyző önkénytelenül követé ötet 's nem sokára mindkettőnek sikerült közös üldözőjük elől (mert kétség sem lehet, miszerint Ilona szinte úgy, mint Tódor, észrevette Lapdacsit) a' kis redutterembe menekülni, hol szabadabban lihegvén, majdnem egy tempóra álarczokat szellőzteték.

Épen szemközt állának egymással. Tódor Ilona látására visszatántorog 's kevésben mult, hogy szörnyű ijedtségében keresztet nem vetett magára.

Ilona pedig felindulva rivall reá: „mit keres ön itt? miért nem maradt ott, hová bezártam?”

„De kérem, édes nagysád, — válaszolt reszkető hangon Tódor — hiszen meg kellett volna fulnom, ha két perczig maradok még azon átkozott kálitkában.”

„Ugy kellett volna, — mond Lapdacsiné — legalább elment volna kedve oda menni, hová nem küldik.”

„Sőt kérem alássan, küldöttek; — ellenveté a' jegyző — de ne méltóztassék reám neheztelni, úgy hiszem, eleget szenvedtem már békebíróságomért ... bizony nem reméltem, hogy ez életben ismét szerencsém lesz... hja, ha ezt Béla tudná...”

„Béla? mit, tán ő is itt van?” — kérdé sebesen Ilona.

„Csak imént szakadtunk el egymástól együtt akarók elhagyni a' tánczteremet...” válaszolt Tódor.

„Jó, hogy tudom, — mond Ilona — önnel semmi dolgom többé... allez!”

Tódor megcsókolhatta volna magát azon szerencsés ötletért, mellyel a' gyógyszeresnőt nyakáról lerázhatá, 's mintegy morális elégtételt talált mindazon kellemetlenségekért, mellyeket eddig barátja miatt szenvednie kellett, hogy a' bajt most ennek feje fölé gyűjté 's kiállott szenvedéseit vele is izlettetheté. Némán meghajtva magát épen távozni akart, midőn a' gyógyszerárusnő, szándékát valamelly újabb terv kivitele végett megváltoztatni látszván, hirtelen visszafordul.

„Megálljon, — kiált a' jegyzőre, kire egy egész ezred' magyarhangu, halt! comandója sem tett volna nagyobb behatást — mi fel fogjuk cserélni álruháinkat.”

„A' maszkokat?” kérdé Tódor.

„Igen, igen; ha akarja, hogy magyarulban fejezzem ki magamat ... nem gondolom, hogy ön ellenszegüld?” — mond Ilona inkább parancsoló, mint kérő hangon.

„Isten ments meg, — de hiszen nagysád dominoja nem illik az én öltözetemhez.”

„Mi köze ahoz? sok nem illik össze a' világon 's mégis összeillesztik ... imhol, vegye ezen köpenyt 's ezen kalapot.” 'S ezzel mind a' kettőt oda-

veté Tódornak, ki gépszerűleg cserélé fel azokat violaszínü bársony-palástjával 's tollas barettyével.

„Tudja-e ön, édes nagysád, — szól Tódor átöltözés közt, mely azonban csak percz műve volt, — hogy férje is itt van, Lapdăcsi ur?“

„És mi baja férjemmel?“

„Oh, nekem semmi, épen semmi; de úgy gyanitom, ő keres bajt vélem.“

„Tehát távozzék el innen.“

„Igen, de ha nagysádat ezen öltözetben ...“

„És azután? — vagy nem látja-e által, hogy ön ért áldozom fel magamat?“ mond gúnyos kifejezéssel Ilona, ki jól tudá, hogy jelen öltözetében tökéletesen biztosítva van férje argusszemei elől. És a' jegyző? boldog tudatlanságában szinte azt képzelé, 's az illatos köpönybe göngyölözvén, sajnálkozó tekintettel kíséré a' távozt. „Világos — mond hálás érzelemmel — ő feláldozza magát értem ... ah, milly jó asszony ő mégis minden vadoncsága mellett ... igazi angyal daemonalakban ... szeretném ismerni a' férfit, ki őt megszelidítheti.“

Ezen épületes commentálgatások még tovább tartottak volna, ha e' perczen az embertömegen valahára nagy ügygyelbajjal átszorítkozhatott mélypiros arczu Lapdăcsi nem lép a' kisebb terembe, 's az étszobákba igyekező, magát már tökéletesen mentve hívő Tódornak hirtelen útját nem állja.

„Megállj, szép maszk; hová olly sietve?“ mond lihegve 's elfojtott, boszúval a' gyógyszeres.

Tódor uj öltözetében egészen ismeretlennek híven magát, a' tolakodót rövid szóval akará elutasítani. Ez azonban nem engedett; hanem dörgöbb hangon ismétlé kérdését. Mire a' jegyző azon sipító, fülsértő hangon, mely az álarczakkali társalgást előttem mindig olly érdekessé tevé, hogy minél előbb iparkodtam attól megmenekülni, válaszola:

„A' szabadba ... a' levegő itt nagyon fojtó.“

„A' szabadba? — mond gúnyos czélzással Lapdăcsi — te bizonyosan igen szereted a' szabadságot, nemde?“

„Oh igen: mint a' madár.“

„Melly a' kalitkából kiszökött.“

„Ollyformán ...“

„De hátha én ezen szabadságtól meg akarnalak fosztani?“ kérdé jelentősen a' gyógyszeres 's Tódor kezét megragadá.

„Hogyan?“

„Például, ha elrabolni akarnám szabad szívedet,“ nevette gonosz keserűséggel Lapdăcsi ur.

„Az enyémet?“ kérdé mit sem sejtve a' jegyző, — tán sok leánynyal vert meg az ég áldása?“

„Oh nem ...“

„Igy tehát nem tudom, mire használhatnád azt?“

„Már az az én gondom lenne ... az olyan szív, mint a' tied, lágy, mint a' viasz, mindent lehet belőle csinálni.

„Hahaha! — nevette a' jegyző — az ember valóban azt gondolná, hogy asszonynak tartasz.“

„És ha az ember ezt nem rosszul gondolná, mit?“

Tódor visszafojtá kacaját, mely a' gyógyszeres csudálatos ámulásán ajkain kitörni akart; mert vannak emberek, kik csak akkor sejtik a' veszedelmet, midőn orral buknak belé.

„Fejemre mernék fogadni, hogy nem csalatkozom,“ folytatá Lapdaci ur.

„Ez esetben fejed már igen inog,“ — felelé Tódor és menni akar. De Lapdaci ujra akadályozza őt.

„Egy lépést sem — rivall ez reá — add meg magadat, az ellenszegülés mit sem használ ...“

„Hiszen csak láthatod, hogy semmi asszonyias nincs rajtam —“ válaszolt Tódor természetes hangján, mely azonban szerencsétlenségére igen keveset különbözött az előbbi fonálvékony, siket nyávogástól.

„Pedig én csupa asszonynak, tökéletes asszonynak tartlak, ... győzzél meg az ellenkezőről 's vedd le álarczodat,“ — sürgeté Tódort a' gyógyszeres.

„Azt nem tehetem, — vonakodék a' jegyző — de becsületszavamat adom ...“

„Én arra mit sem adok; — felelé a' gyógyszeres — még egyszer mondom, mutasd meg szép képedet, különben lerántom álarczodat.“

„Segítségért fogok kiáltani.“

„Isten nevében, ... szeretném látni, ki fogja meggátolni a' férjet joggyakorlatában?“

„Férj ...?“ tagolgatá Tódor a' mondottat 's egyszerre rémitő világ gyult meg agyában, valahára csakugyan orral bukkott a' veszedelembe. Pár perczig nem volt képes szóhoz jutni. Lapdaci ezt a' bánat és türelemesség' előjelének magyarázván, lehangult kedélylyel intézé Tódorhoz ezen szavakat:

„Ilona, kedves Ilonám ezt érdemlettem-e tőled? ... kérek, térdj vissza kötelességedhez ... én mindent megbocsátok, ha akaratomat azonnal teljesíted ... ugyis kevés akaratom volt eddig ... de lesz jövődőben ... szavamat adom.“

Lapdaci igen meg volt elégedve magával 's ékesszólása sikerét nem győzvéen bevárni, vakmerő kezekkel akart az álarczfelé nyulni. Ekkor Tódor eszméletre térvén: „ez már mégis sok, — kiált fel boszúisan — meg kell az örüllnek mutatnom, hogy nem vagyok asszony;“ 's ezzel olly erővel taszítá el magától a' gyógyszerest, hogy ez pár lépésre visszatántorga.

„Teringettét, — mond Lapdaci — sok erőd van; ha nem tudnám, hogy csak tettetted magadat, bizony elhinném, hogy nem vagy feleségem. De én nem tágitok ... különben a' manó elvinné minden tekintélyemet. Ollyan lár-mát ütök, hogy az egész bál össze fog csődülni .., oh, Ilona, Ilona, nem indit ez meg tégedet?“

„Az ördög önnek Ilonája, nem én“ — felele szörnyű szorultságában a jegyző 's hirtelen fordulattal a' tánczterembe szökött. Lapdaci utána ügetvén, tele torokkal kiáltott: „Fogjátok meg... ő az én feleségem, az én Ilonám... megismertem őtet... fogjátok meg.“

A' zene elnémult, a' vendégek Tódor és Lapdaci körül csoportosultak. A' jegyző lekapván álarczát, szinte magán kívül hebegé: „ezen ember részeg... nejének tart engem...“

Ne higgyetek neki, — kiált hátulról Lapdaci — ő mindnyájunkat meg akar csalni... ő az én feleségem...“

A' vendégek erre hangos nevetéssel feleltek, 's ki írja le a' gyógyszeres dühét, midőn Tódor szakállas arcát pillantja meg felesége dominoja alatt? — Pár perczig mozdulatlan állott, meredt szemekkel, összeszorított markokkal. Ezen időpontot használni akarván Tódor, ismerősei 's barátjai seregén rést lelvén, mielőtt Lapdaci észrevenné, ennek üldözései elől szerencsésen elillant.

„Hová lett ő?“ — ordítá a' gyógyszeres böszhangon — ha feleségem nem is ő, de azért szintolly vétkes, mint amaz... hagyjátok megboszulni magamat... megbódulok, ha kézre nem kerithetem őtet.“

A' körülállók' kaczaja még ingerlékenyebbé tevé őtet. „Ti elszalasztotátok a' gazfiut — riada rájok — ti szövetségesei vagytok... orgazdák, csűrhe nép...“

„Csakugyan ittas ő kegyelme“ — mondanak többen a' seregből.

„Ki kell őtet dobni,“ — kiáltának mások.

„Ki kell dobni,“ hangzék unisono, 's percz mulva Lapdaci ur a' terem' egyik szárnyajtáján kitolatott. Azután a' karzatról Trávnnyik bájos körmagyarja zengett alá 's minden ismét legszebb rendén volt.

V.

A' tanácsjegyző méltán tartott attól, hogy ezen botrányos jelenet másnap közbeszéd' tárgyává leend; mert ki nem tudja, milly mohón kap és röpit ajakról ajakra illy történetecskéket fővárosi népünk, melly a' kisvárositól csak abban különbözik, hogy ez illy alkalommal száját félnapig, amaz pedig csak pár óráig tartja nyitva, 's midőn egyrésről ez is, amaz is a' legcsekélyebb tárgy felett eltöprenkedik 's kifogyhatlan a' találgatás- és gyanuskodásban, mellyek egyébiránt sokszor annyira elütnek a' valótul, mint e' vagy ama hi-recske az europai fontosságtól: megfoghatlan másrésről azon közönbösség, mellyel egy egész nemzet jelenét 's jövődjét illető ügyeltetés iránt viselkedik; fejemet merném elfogadni, hogy Elsler Fanny nagyobb zajt csinálna nálunk lábikra-gyakorlival, mintha az országgyűlést Posonyban szétoszlata. — Ezen rövid előzmény után a' nyájas olvasó természetesen fogja találni Tódor' aggodalmát, ki városi személy léteire semmitől sem félt inkább, mint a' nyil-

vánosságtól, 's borzadva gondolt arra, mikép ő, ha e' botrányos tényecske a' „Pesti Hírlap” újdonságai közt megjelenend, nemcsak mátkája, hanem az egész nemes tanács előtt compromittálva lenne. Hosszu ideig csatangolt még a' sajnálatraméltó jegyző az utcákon, miglen reggel felé leverve 's elcsüggedve tért lakába. Itt Szelényit teljes bálöltözetében kényelmesen elnyujtva találta a' török pamlagon, chinai mandarinos szivart füstölgetve. Tanuja volt ő Linával együtt a' báli jelenetnek, melyet, mint nem is kételkedhetni, bizonyosan maga hasznára tudott fordítani. Látván most barátjának ingerült lelkiállapotját, őszinte sajnálkozással nyujtá neki kezét:

„Szegény fiu, mikép fogom elfelejtetni veled azon sok kellemetlenséget, melyet miattam túrnöd kell — ha ezt tudtam volna...”

„Hagyd abba, kérlek; mond kétségbeesett hangon Tódor. Szerencsétlen csillagzatom oka mindennek... soha életemben nem állottam ki annyi halálkínt, mint most egypár óra alatt... az egész város rólam fog beszélni, ha ezt Lina megtudja, vége mindennek pedig olly ártatlan vagyok, mint ma született gyermek.. Oh Lina.. Az az átkozott Lapdacsí pedig olly pert akaszthat nyakamba, hogy még hivatalomat is elveszthetem.“

Kölcsönös panaszok és sajnálkozások közt mult el pár óra, mialatt a' barátok öltönyöket megváltoztatván, épen reggelire akartak indulni a' szomszéd kávéházba, midőn Fülöp benyitja az ajtót 's Tódornak jelenti, hogy egy idegen asszonyság egyáltalában szólni akar a' jegyző urral. Béla hirtelen elsápadt 's a' pamlag felé kezdte hátrálni... e' pillanatban, mielőtt Tódor válaszolhatott volna, ismét megnyilik az ajtó 's belép — Lapdacsiné asszonyság.

„A' balsors bennünk rokonosítani látszik — mond Bélát észre nem véve, ki egy fölkébe nyomulván, nem volt oka a' vizonlátásnak igen örülni. — Ez okból önhöz folyamodom... ki bizonyosan tudni fogja, hol találom lakásáról megszökött gyönyörű barátját.“

Tódor zavart helyzetében önkénytelenül a' rejtezkedő Szelényire veté szemeit; Ilona e' pillantatot követvén, meglátja Bélát.

„Ah, ön itt?“ — mondá meglepetve 's könnyű pir toltul arczára.

Béla hirtelen közelített a' boszuálló istennő gyanánt előtte álló hölgyhöz, 's mielőtt ez gátolni tudná, kezét megragadván, lágy és engesztelő hangon susogá: „Ilona, nem tudom ugyan, barátok vagy ellenségek vagyunk-e? de úgy hiszem, hogy ennek fejtegetését más időre lehet halasztani, miután jelenleg önnek menekülhetése felől illik gondoskodni...“

„Ej, lássa az ember, — vág szavába haragos tekintettel Lapdacsiné — én gondoskodjam-e menekülésemről? És önt elszalaszszam? ah, ebből semmi sem lesz... ha már elég könnyelmű valék, hogy ezen, becsületes nőhöz illetlen, tiszta erényét gyanúsító lépésre első hevemben magam elragadtatám, 's bár mint bűnhődjem érte, azt nem történtté tennem többé lehetetlen... ha, mondom, azon ferde lépésre már eltökélém magamat, ezt nem azért cselekvém, hogy megboszuílatlan térjek innen vissza. Ön halátlan, rossz ember... én nem akarom mentegéseit hallani... mert kibékülésről köztünk szó se

lehet... a' férfiak' minden szava méz, vagy hazugság... még vétkesebb volnék, mint vagyok, ha hajlandónak mutatkoznám, önnek egyetlen egy szavát is elhinni.“

„Mióta kárhoztatunk el a' hölgyektől meghallgatás nélkül? — ellenveté Béla szokott hizelgő hangjával, melyly egyébkor soha sem hibázta el hatását. — „Avagy nem vagyok-e eléggé megbüntetve azzal, hogy önt elvesztettem?“

„És ön azt gondolja, — válaszola a' hölgy boszúsan — hogy önnek sima, kétszínű szavai engem megkérdelni fognak... avagy felejté ön, hogy Lapdaci urnak neje csak a' boszuállás' gondolatját táplálhatja?“

„Hála isten; csakhogy végre mégis a' bűnös fog lakolni,“ mondá magában Tódor.

„Ön épen olly hirtelen, mint igazságtalan volt irántam — folytatá előbbi hangján Béla. — A' fővárosi új élet' zajában önnek képe rövid időre ugyan háttérbe szorult...“

„No, még szép, hogy megvallja ön...“

„De én bizonyosan visszatértem volna, ha önnek gondatlan határozat...“

„Ah, mit nem beszél ön... tán csak várakoznom kellett volna, míg az urfinak tetszeni fog, engem drága kegyeibe visszafogadni, nemde? végre még én vagyok oka mindennek.“

„Minden ellenem van; nem tehetek egyebet, mint önnek szívére hivatkozni...“

„Szívem férjemé — mond komolyan Ilona — és senki másé, kinek mentésére szólhatna... azonban, mivel látom, vagy inkább látni akarom, hogy ön undok tettét elismeri 's idővel tán megbánni is fogja...“

„Hej, milly sok kalitkán kell még kitörnöm — gondolá Tódor, — míg olly tökélyre hozom a' hölgyek' ámitásában, mint Béla barátom.“

E' pillanatban a' közép ajtón Fülöp dugja be ravasz képét.

„A' városhadnagy oda ki várakozik Lapdaci urral 's kérdezteti, mit csináljon vele?“

„Tekerje ki a' nyakát!“ mond Tódor megijedve.

„De ki a' patvarban parancsolta — kérdé nem kevésbbé meghökkenve Béla; Ilona két kezét arczára tapasztván, a' pamlagra dőlt.

„Lapdaci a' tekintetes tanácsjegyző urat gyilkosnak és tolvajnak káromolta a' redutban, mire a' hadnagy kötelességének tartotta ő kegyelmét reggelig behűselni. Most ide hozta, hogy a' tekintetes tanácsjegyző ur...“

„Ennek ön az oka! — pattan föl Ilona Tódorra — minek lett ön tanácsszemély?“

„Ah istenem, egészen ártatlanul jutottam hozzá“ — sohajta Tódor 's aztán Fülöphöz fordulván: „eresszétek pokolba — ugymond — hisz nem olly égbekiáltó vétek, ha egy tanácsszemélyt tolvajnak neveznek.“

„Igen ám, válaszol Fülöp, de Lapdaci ur nem akar elmenni, míg a' tekintetes tanácsjegyző urral nem szólott; maga is eljött volna, mondá a' hadnagynak, ha nem is vezetik ide.“

„Nos, uram, mit áll olly tétlenül? frisen, mozogjon, segítsen a' dologon. ... férjem csak nem találhat itt engemet?“

„Semmi sem jut eszembe ... oh én tanácstalan tanácsjegyző!“ — sópánkodék Tódor.

„Hát ön mit gondolkodik? — mond Bélához fordulva Ilona — úgy hiszem, a' dolog önt is illeti ... 's férjem első dühében nem fog választani.“

Béla e' szorult helyzetben még legtöbb lélekjelenséggel bírván, rövid gondolkodás után mondá: „itt csak egyetlen eszköz van.“

„Csak frisen, frisen!“ — sürgeté nyugtalanul Ilona.

„Hány kijárása van e' laknak?“ kérdé Béla.

„A' főajtón kívül még egy, hálósobámon át a' hátulsó lépcsőre;“ felelé gyorsan a' jegyző.

„Éljenek a' hátulsó lépcsők — mond vidorul Béla — így mindnyájan mentve vagyunk.“

„Be akarok menni, be kell mennem;“ hangzék a' külszobából Lapdaci' erős szava 's Ilona ijedten siet az oldalajtó felé.

„Be ne ereszd addig, míg e' szobát el nem hagyjuk,“ — parancsolá Béla Fülöpnek, 's azután Ilonához fordulván: „önnek pedig, kedves barátném — ugymond — ha annak szabad neveznem, kit szivem még most is olly forrón tisztel.“

„A' dologra ... ne untasson ön,“ mondá sebesen a' gyógyszeresnő.

„Önnek tehát férje elől menekülnie kell, 's azon lenni, hogy hamarabb érjen haza, mint ő: ez esetben tán még elhitetheti vele, mert mit nem képes egy szeretetreméltó nő velünk mindent elhitetni, miszerint ön Árokszállásról ki sem indulván...“

„Azt gondolja ön, hogy hazugsággal fogom még undokabbá tenni fél-szeg lépésemet? ez esetben köszönöm tanácsát,“ mondá komoly méltósággal Lapdacsyné.

„Mélyen fájlalnám — igazítá meg szavait Béla — hahogy öntül félre-értetném 's olly világban állanék ön előtt, mintha újabb meggondolatlan tettekre ...“

„Istenem, milly unalmas ön ... sok szó, kevés cselekmény, mint egy rossz vigjáték ... halljuk már egyszer bölcs menekülési eszközét ...“

A' gyógyszeres kün ujra nyugtalankodni kezdé.

„Ön tehát ezen mellékszobán távozni fog ... neked pedig, édes barátom, Lapdacsyné asszonyosság lovagává kell szegülnöd ...“

„Megörültél?“ kérdé ijedten Tódor.

„Hogy t. i. hatósági tekintélyed által ezután minden lehető kellemetlenségtől óva legyen“ — folytatá Béla.

„De ... én ...“ habozá a' jegyző.

„Az idő siettet, — mond Béla — 's azért csak arra kívánlak röviden figyelmeztetni, miképen te pár óra alatt az egész város' beszéd tárgyává levél.“

„Fájdalom, úgy van, de ennek mindennek te vagy az oka; én ártatlan vagyok.“

„Illy esetben tehát legjobb, ha az ember pár napra láthatlanná teszi magát; mire visszajössz, minden feledve van: addig majd működöm én részedre és helyre fogom állítani előbbi jó híredet.“

„Ez mind igen szép volna,“ — gondolá Todor.

„És milly irigylésre méltó helyzet, ha Lapdacsiné asszonyság megengedi, hogy ötöt pár postaállomásig elkísérheted,“ egészíté ki Béla.

„Valóban ... igen meglepő ... nagy szerencse“ hebegé a' megszorult tanácsjegyző.

„Mindenesetre kellemesb, mintha Lapdaci urral kellene találkoznod.“

„„Nos, uram, nem remélem, hogy ellenszegülni fog““ — mond Ilona, kényszerítve pártolva Béla tervét.

„Ments isten, — sohajtá Tódor — ha már ennyire vagyunk.“

„„Ugy látszik, hogy társaságomat nem tartja igen kellemesnek, — folytatá hevesen a' hölgy — uram, ön mindenesetre kísérteni fog engemet.““

„Hej, barátom, — sugá Béla Tódornak — mit adnék más körülmények közt ezen szerencsédért ... milly kevés halandó örülhet illy kitüntetésnek.“

„„Nem mindig üdvös, ha az ember olly szeretetreméltó,“ gondolá a' hű tanácsjegyző 's gyöngéden megcsókolván Ilona hófehér kezét, engedelmes rabjának vallá magát.

„És most a' dologra ... azaz a' szökésre — elménczkedék Béla. — A' posta csak pár lépésnyire van, arramenet megrendeled a' lovakat a' 'tigris' vendéglőhöz ... 's egy negyed mulva vágatva viszed erre a' kedves szökevényt, hogy az utolsó szíves 'isten hozzád'ot inthessem még feléje.“

„„S milly szívesen fogja ön ezt tenni, nemde? — mond szigorú tekintettel Lapdacsiné — ah, de remélem, hogy egymást még látni fogjuk.““

Béla az induló hölgynek kezét megragadván, fél perczig mély pillanattal nyugvék e' gyönyörű arczon, mellyet a' félelem, bánat 's engeszteltség' csodavegyülete igézöbbé 's szebbé varázslának; Ilona, — susogá egykori hangja egész lágyságával — ön távozik ... mint barátném-e vagy mint ellenségem?“

„„A' hölgy — mond komoly hangnyomattal Ilona — csak azt tudja, mikép szeretett, de el nem feledi, mikép busítottatott meg: női kötelességem azt parancsolja, hogy a' multakra fátyolt vonjak, melly önnek méltatlan tettét elfödni, de eltörölni nem fogja. Azon sokféle zavar 's kellemetlen helyzetek, mellyek gondatlan tettemből eredének, 's mellyeket érdemlett büntetésemül tekintek — menték meg önt ez egyszer boszúm' kivételétől; hiszem, hogy a' kiállott ijedtség jövődre nézve meg fogja önt jobbitani, ha t. i. van férfi a' világon, ki nem — javíthatlan. Isten önnel. — 'S ezzel Tódorhoz fordulván: — előre, ugymond, tanácsjegyző uram, mutassa meg az útát 's ne fútorítsa úgy el képét, mintha kivégezni vinnék.““

„„Mindenre kész vagyok, mit isten és nagysád határoznak felettem —

mond teljes elszántsággal a' jegyző, 's karját nyujtván Ilonának, az ajtó' küszöbén még egyszer visszafordul Bélához — kérlek, ugymond, tudasd meg valahogy mátkámmal, hogy ártatlan vagyok."

Béla bizonyos kárörvendő mosolylyal igérvén barátja' kérését teljesíteni, a' távozókat követé, Fülöpnek meghagyván, hogy a' nyugtalanzkodó gyógyszerest jó módjával igyekezzék nyakáról lerázni.

VI.

Ez Fülöpre nézve nem kis feladat volt, ki minden fortélyosságát a' herculesi erejü gyógyszerárus' ellenében veszélyeztetve látá. „Mégsem jó lángésznek lenni, — elmélkedék magában, mialatt lassu léptekkel közelített az ajtó felé — kivált ha alárendelt szerepet játszunk a' világon ... mert, ha szerencsésen üt ki valami, az urak huzzák hasznát, ha balul, bennünk' vesznek elő: azonban az önmegtagadás igen szép erény, csak az a' kár, hogy olly fölötte keveset hoz a' könyhára." — Ezen épületes okoskodások közt Fülöp az ajtóhoz ért 's egy félig megnyitott szárnyán hangos torokkal kikiált:

„A' tekintetes tanácsjegyző parancsából a' deliquens szabadon bocsáttassék."

A' hadnagy erre Lapdacsí urat elereszté, ki dühösen rohant a' szobába.

„Mit, deliquens? — kiált magán kívül — tán azért, hogy a' jegyzőt feleségem szobájában és ruháiban találtam? gyönyörű igazság, melly még a' törökországin is kitesz ... oh, de épen jó, hogy a' boszuálló Nemesis a' bűnös lakására vezetett ... én nem akarok szabadon bocsáttatni ... oh nem, édes tanácsjegyző uram; nagy számvetésünk van együtt ... hol van ő?"

„De kérem a' tens urat, mérsékelje magát," csillapítá Fülöp a' dühöngőt.

„Mit, mérsékelni ... én dühös akarok lenni ... 's mindenek előtt téged csépellek le, ha tüstint meg nem mondd, mellyik szegletben találhatók? én nem nyugszom, míg odujokbul ki nem csaltam őket."

„Öket? — mond Fülöp — kiket?"

„Hát kit mást, mint azon átkozott jegyzőt és feleségemet ... oh, én tudom, hogy Ilona itt van, mert szavát hallottam, 's hogy most dühöm elől elrejtették magokat. ..."

„'S aztán azt gondolja a' tens ur, ha gyanuja mindjárt igaz volna is, hogy a' tanácsjegyző ur itt orra előtt fogja eldefilíroztatni Lapdacsíné asszonyását?"

„Nem bánom; én itt ülve maradok, ha mindjárt ítéletnapig kell is várakoznom. Ezen lakásnak, úgy hiszem, nem fog ötven kijárása lenni."

„Én pedig azt hiszem, — mond gúnyos kinyomással Fülöp — hogy a' tens urnak még eddig igen kevés praxisa lehetett az illyes kalandoknál: valójában nem tudom, kit kell ezért inkább dicsérnem, a' tens urat-e, vagy a' tens asszonyt? Azt tanultam egykor az iskolában, hogy valami Argus nevű pásztorembernek száz szeme volt és felesége mégis megcsalta őtet ... bizony

mondom a' tens urnak, a' két rosز közül inkább szeretnék Zágrábban magyar ember, mint nőpásztor lenni.'

„Tán te is házاس vagy?“ dümmögé Lapdaci.

„Oh, teljességgel nem, nem érnék reá ... én kora ifjuságomtul fogva agglegény vagyok.'

„De hát honnan szerezted ezen tapasztalást?“

„Privátanulmány által. A' nők ismerete 's az adósságcsinálás eddig még semmibe sem kerültek.'

„Te azt gondolod tehát, hogy én itt hiába fogok várakozni?“

„Én csak azt mondom, hogy az istrázáslás semmit sem fog használni.'

„Te is ellenem esküdtél, gazfiu“ — tattog fel üléséből Lapdaci 's ismét visszadülve, halkabb hangon mondá: „de azért mégsem mozdulok innen."

„A' mint tetszik, — mondá Fülöp, 's a' szobából jószerével ki akart osonni. Lapdaci azonban öltönyszárnánál visszatartóztatá őtet.

„Ugy nem fogadtunk, — riad reá — neked itt kell maradnod; csak addig hiszek neked, míg látlak. Majd megvállik, ki unja meg előbb a' várakozást, én-e vagy ők? Legalább nem fogsz nekik segédkezet nyújtani megcsalásomra."

Ekkor távolrul ostorcsattanás és kocsizörgés hallik, mire Fülöp önkénytelenül az ablakra tekintván, szabadabb lélekzettel e' szavakra fakadt: „erre már többé nem lesz szükségök ... szerencsés utat!"

„Mit mondtál? — kiált fel a' gyógyszeres, ki Fülöpnek az ablakkali kacsintgatását észrevéve, ennek vigyázatlan szavait is hallá. — Kinek mondtál szerencsés utat?"

„Én? ... mit gondol a' tens ur? ... én semmit sem mondtam' — rebegé zavarodottan Fülöp.

„Gazfiu, te reszketsz ... azonnal megvallatlak ...“ kiált még jobban Lapdaci 's botját magasra emelé.

Fülöp az ablak felé hátrált. „De mit valljak? — mondá engesztelni kívánó hangon — egész éltemben nem volt titkom ... akár a' legdicsebb titkos-tanácsos válhatott volna belőlem.'

„Hát az az ablakkacsintgatás mit jelentett?"

„Erős léghuzam van, be akartam csukni..."

A' kocsirobaj mindinkább közeledék. Lapdaci az ablakhoz lép.

„Az istenért, menjen el az ablaktól a' tens ur, még a' legmérgeesebb rheumatismust kaphatja; kár volna drága egészségét kockáztatni..." — mond szívszorultságában az inas, még egy szökést akarván próbálni, melly azonban Lapdacsitól még egyszer meggátoltatott.

E' pillanatban vigan harsogott az utcán a' postásip, 's mint egykor a' trombita megdördülésére ledültek Jeriko falai: úgy most a' postásip harsány hangjai elosztaták a' homályt Lapdaci urnak sötét agyában 's világosan kezde látni, szörnyű világosan. A' legnagyobb ingerültséggel hurczolá Fülöpöt fültővénel fogva az ablakhoz: „ők elszöktek, — mond rémületes hangon — vallj meg mindent, mert tüstint utánok röpitlek az ablakon."

„A' szerencsétlenek!” szalasztá ki ijedségében Fulóp; kész inkább mindent megvallani, semhogy életét egy idegen személy' kedvéért feláldozza.

„Tehát ők azok... ők?” kérdé vérszomjas tekintettel az erős karja alatt görnyedező inastól.

A' kocsi most épen az ablak előtt robogott el... Lapdacsí féltetével kihajolt — 's a' baleset, vagy inkább Tódor' balszallagzata ugy hozzá magával, hogy a' gyógyszeres még jókor vevé észre felesége 's a' jegyző' köszöntgetéseit a' kocsiból, melyek a' másik szoba' ablakánál álló Bélát illették.

„Nőm, feleségem, Ilonám — rivalga a' gyógyszeres magán kívül — hat, tizenkét postalóvat... el kell érnem őket...” 's mint vészt hozó fürgeteg rohant ki az ajtón.

VII.

Pár óra mulva ezen tragicomicai történet után Szelényi Bélát izletes öltözetben a' pesti városligetbe vezető fasornak mintegy közepéig látjuk haladni 's onnan balra egy vasrostélyzatu kertnek ajtaján belépni, melynek beljebb eső ákác- és orgonafák közt regényesen eldugott csinos mulatóházában két hölgy ült könnyű reggeli öltözetben. Az ifjabbik himzéssel foglalkozék; de csalatkoznék, ki a' munkára mélyesztett szemekből azt itélné, mintha a' gondolatok a' himzőrámán néha tul nem szökdécseltek 's egészen más irányt nem követtek volna, mint az a' himmustrán kijelelve volt. A' korosabbik német divatlapot olvasott, mely a' tegnapi bálnak körülményes leírását adá, a' mi az idő rövidségét tekintván, babonáságnak tetszenék, ha tapasztalásból nem tudnók, hogy az illy leírások közönségesen egy héttel szoktak mindig elkészülni a' bál elő tt. A' két hölgy Szentay Lina és mamája volt.

„Csodálom, hogy az ujságíró már tegnap nem emlité a' mai botrányt, melyet a' jegyző ur elkövetett — folytatá hihetőleg rövid ideig megszakasztott beszédét a' senatorné. — Öcsém, a' postatiszt mindenről értesített... soha sem hittem volna, hogy az a' szende, higgadt vérű, jámbor Tódor illyesmit elkövethet. Csak igaz az, hogy azok az ugynevezett 'solid' férfiak néha a' legbalgább tetteket követik el.”

Ekkor halk kopogás hallik és Szelényi udvarias bókók közt lép be az ajtón. Lina kisasszony nem mélyeszté többé szemeit a' himzőrájára.

„Ah, épen jókor, — mond a' senatorné — ön Balkaynak jó barátja 's így bizonyosan hallott vagy tud már valamit azon rut esetről. Bizonyos hölgyrablásról van a' szó... megvallom, azon viszonynál fogva, melyben a' jegyző ur házamhoz áll, ezen hír nem igen kellemesen lepett meg bennünket... mit tud ön a' dologról?”

Béla erre vállvonitva azt felelé: „nagysád meg fog engedni, ha e' tekintetben kívánságát nem teljesíthetem; mert ha a' valót megmondanám, ez által nemcsak baráti kötelességemet megsérteném, hanem magamat is azon gyanuba ejteném (itt gyöngéd pillanatot röpitett Lina felé) mintha ezen szerencsétlen balesetet magam hasznára akarnám fordítani.”

Milly dicső barát ez a' Szelényi, semmit sem mond és mégis mindent megmondott.

„Ez már mégis szörnyűség — mond Szentayné — egy asszonyi viszony... házam blamirozva van, mert a' jegyző Linám' jegyese.“

„Édes anyám!“ — mond kérő tekintettel Lina.

„Ez esetben tehát még inkább szeretem, hogy hallgatni tudok.“

„De én nem akarom...“

„Igen, igen; szóljon ön“ — sürgeté Lina a' késengőt.

E' pillanatban kénytelenek vagyunk figyelmünket más tárgyra fordítani. Tódor halálsápadtan 's bekötött fővel tántorog be a' kertajtón Fülöp' kíséretében.

„Ki hitte volna?“ — mond sajnálkozó hangon a' szolga.

„Ah sejtettem én illyesmit, — sohajtozék Tódor — de ki mert volna azon asszonyi daemonkának ellene szólni?“

„De hát mért nem védé magát a' tekintetes ur?“ kérdé Fülöp, egy gonosz mosolyt alig bírván elnyomni.

„Ugyan mivel? ... hisz oly erős az a' gyógyszeres, mint egy elefánt ... jó hogy agyon nem ütött; hazai törvényeink szerint ez hatalmában állott volna.“

„Hát Lapdacsiné asszonyság mit szolt hozzá?“

„Ő szépen kivágta magát a' sárból. Midőn férje a' kocsiból kiugorván, felénk rohant, az első tárgy, a' min dühét kiereszté, ártatlan fejem volt... azalatt Iona csodálatraméltó lélekjelenséggel leszökik oldalamm mellől's egyenesen férje fölemelt karjaiba dőlven, felkiált: „oh, édes férjem, imádott Samukám, hála isten, hogy segítségemre sietél 's megszabadítottad a' te kedves Ilonádat, kit istentelen emberek elragadni akartak.“ 'S ezzel oly erősen szorítá meg Lapdaci' karjait, hogy ez néhány perczig nem tudott mozdulni. A' gyógyszeres szólni akart, de egy tüzes csók — még most is felejttem szenvedésemet, ha ezen csókra gondolok — elzárá dühös szitkokat szóró ajkait. Ezen alkalmat használva, a' postalegény intésemre lovai közé csapott 's vilámsebességgel hozott vissza Pestre.“

„Csakhogy szerencsésen megérkezett a' tens ur... a' fejbeverőcskét kivéve. Azonban kis tapasztalásnak ez sem árt. Ez a' kötő még érdekesebbé teszi a' tens urat; épen úgy néz ki, mint egy Amor à la roccoco!“

„Hej csak mátkám előtt titokban maradna a' dolog... hiszem, hogy Béla baráti szolgálatomat meg fogja hálálni... nincs nyugtom, míg tisztában nem leszek. A' kertész azt mondá, hogy mindnyájan a' mulatóházban vannak. Jó volna ott a' nyitott ablakon kissé hallgatózni... csak oly magas ne volna. Illy állapotban nem mutathatom magam Lina előtt... de oly nyugtalan vagyok, mintha újabb kellemetlenség érne... csak egy perczre láthatnám őtet... ah, sokkal szerelmesebb vagyok most, mint egyébkor.“

„E' szerint tehát a' hideg borítékok igen használni fognak;“ gondolá Fülöp.

„Fülöpkém — monda rövid szünet után a tanácsjegyző és zsebébe nyul — kölcsönözd csak ide hátadat egypár percze.”

„Hátamat? — kérde Fülöp — tán Lapdaci ur van közel?”

„Oh nem, ezuttal csak kedvesem után szeretnék rajta kandikálni. Béla nála van, kíváncsi vagyok látni, mikép fogja pártomat?”

„Mint a' magáét, — mond a' szolga. — A' tens ur majd alig fog különbséget találni.”

„Jer tehát — sürgeté Tódor Fülöpöt 's a' mulatóház' jobb oldalára siettek. A' szolga, pár huszast érezvén markában, szívesen tartá hátát, melly ugyis csak azért van szegény embernek, hogy az urak' zsámolyául szolgáljon.

„Senkit sem szeretek föltétlenül elkárhoztatni — mondá a' senatorné (Béla hihetőleg már felhagyott hallgatási szándékával) — sokszor olly körülmények határoznak, mellyeket egyáltalában nem lehetett elhárítani. Ki tudja, tán a' tanácsjegyző is ártatlanabb, mintsem gondolnók.”

„Oh, a' senatorné igen derék asszony — lám ő elhiszi, hogy ártatlan vagyok” — mond Tódor az ablak' párkányzatába kapaszkodván.

„Ön pedig, édes Szelényi ur — folytatá kegyes iróniával a' senatorné — kevesebb hévvel 's hangosabb szavakkal védhetné leányomnál jó barátját... az ember könnyen azt gondolná, hogy... 's jelentő mosolylyal legyintgeté batisz-kendőjét a' mély párbeszédbe merülő szerelmesek felé.

„Ne bántsa, édes mama — szól kívülről halk hangon Tódor — én egészen meg vagyok Bélával elégedve... bárcsak Linám hitelt adna szavainak!”

„Nem haragszik-e meg, jó anyám — mond lány és esengő hangon 's mintegy felbátorodva a' senatorangyal — ha őszintén kivallom, mi szívemen fekszik?”

„Bátran, édes leányom — biztatá őtet a' kegyes anya, kinek éles látását el nem kerülé, mit Lina csak most akar szavakba foglalni. A' szerelmesek mindig elárulják magokat.

„Lássá tehát, édes anyám, én azt a' jegyző urat — bármi szép tulajdonai lehetnek is egyébiránt — nem szeretem, nem szerettem, nem fogom soha szeretni...”

„Ezt csak szerelemfáltésból mondja... tudom én; — mond Tódor. — Ismerjük ezen oppositionalis szellemkét, édes kisasszonykám... a' leányok mindig nem'et mondanak, midőn igen't akarnak mondani.”

„Mi egyáltalában nem tudnánk megférti... 's azután, csak gondolja meg, édes anyám, nem botránkoznék-e meg az egész város, ha olyan férjet választanék, ki midőn jegyesem volt, másnak nejével elszőkött...”

„Mi a' patvar? honnan tudja ő ezt? Tán csak Béla nem fecsegett?” — mormogá Tódor.

„Mégsem látott eleget a' tens ur?” — kérde Fülöp, kit a' szokatlan teher már genirozni kezdett.

„Én szabad választásodat soha sem kívántam korlátozni;” — felelé Szentayné.

„Mindezt jól megfontolván... és tekintetbe vevén... azt gondolnám — akadozék szemérmesen a’ kedves leány — no, most szóljon ön is valamit” — mond, Bélát gyöngén meglökve.

„Erősítse meg nagysád két ember boldogságát — szóla ez, Linával Szentaynéhoz közeledvén, ünnepélyes hangon — ’s adja reánk anyai áldását.”

„„Protestálok!” — kiált be tele torokkal Tódor ’s olly erősen dobogott Fülöp hátán, hogy ez kénytelen volt ötet földre csücsültetni.

„Mi volt ez?” — kérdék egymást, megijedve a’ szobában lévők, ’s kisiyetnek a’ kertbe, hol Tódort a’ ház előtt földön fekve találták.

„Ah, barátom, Tódor, te itt vagy? — mond Béla és segítségére sietett — tán csak nincsen bajod?”

„„Vigyen az ördög!” — fuldokla ez düh- és méregtől elfojtott hangon.

„De mi bajod?”

„„Mi bajom? ’s ezt még te mered kérdeni — te?... Tehát azért kellett ide jönnöm ’s az ablakba felmásznom ... oh ... nem tudok szólni.” — sipítá a’ jegyző, fekhelyéről felvándorogván.

„Kérlek, térj magadhoz...”

„„Hát ilyen barátom vagy te? ez-e a’ jutalmam annyi kiállott szenvedéseimért? így kellett engemet és ügyemet védeni? én meg vagyok csalatva — rútul, égbekiáltólag meg vagyok csalatva...”

„Kedves Tódorkám!”

„„És még a’ szörnyű szégyen és gyalázat ... az emberek ujjal fognak reám mutatni ... a’ vőlegényre mennyasszony nélkül ... és mit vétettem? hogy magamat másért feláldoztam. És ön, kedves Lina kisasszony, és tiszteltre méltó napam in optima spe — önök is ellenem esküdtek?”

„Mondhatom, hogy igen sajnállak, — szólt engesztelőleg Béla — de ki tehet róla? Lina kisasszony becsüli és méltányolni tudja szép tulajdonodat, de szerelmet — a’ boldog házasság’ első és legfőbb kellékét — nem érez irántad keblében. Illy körülmények közt tehát ki fogsz menteni...”

„„Micsoda körülmények? én nem ismerek semmi körülményeket, melyek a’ barátot megcsalni, megbuktatni engedik.”

„Ezen szerencsétlen kaland...”

„„Ah, épen jó, hogy emlékeztetel reá... vagy tán azt gondolod, hogy hallgatni fogok, midőn most egyszerre megronthatlak?”

„Szólj, barátom, bátran ... vigasztalásodra csak annyit mondhatok, hogy Lina kisasszony már értesülve van egri viszonyaim felől; sajnálom hogy — kissé későskén jövel...”

„„Hát azon menyei lény, azon szeráf, azon’angyal emberi alakban?”

„Senki más, mint Lina és ismét Lina kisasszony...”

„„De mért titkoltad el előttem nevét?”

„Mert még legjobb barátim előtt sem szeretem dobra ütni szívkirályném nevét. Becsületemre mondom egyébiránt, mikép csak tegnap tudtam meg, hogy vetélytársak vagyunk : ez egyszer én a' szerencsésebb. De a' meggyőzött büszke lehet azon csatavesztésre, mert illy ellenen győzni, mint te vagy, nemcsak iszonyu fáradságba, hanem nagy veszteségbe is került ... t. i. örökre elvesztém szívemet“ susogá Lina fülébe.

Ezen utóbbi szavak Tódor rendkívüli hiúságának hizelegvén, engedéke-nyebbé hangolák ötöt Béla iránt, 's magasztos resignatioval, mint a' mesében a' rókáról irva van, tekintett a' boldog párra.

Béla az exjegyesnek vállára tevén kezét, bizalmas hangon mondá neki : „Vigasztaljon, édes Tódorkám, az öntudat, hogy barátod' boldogságát előmozdítottad és hogy — ártatlan vagy!“

KÖLTEMÉNYEK.

HAZÁMHOZ.

Piango la Patria.

Monti.

Hazám, hazám! te hősök szép hazája,
Hová enyésztek dicsugáraid?
'S mit homlokodra bátrak feltűzének,
Hová fonyadtak ősbabéraid?

Oh, szép valál te! szép, miként derült ég
Szelid azúrja, rá ha nap mosolyg;
Vagy csendes éjen szende fényzőzönnel
Rajt' csillagoknak milliója forg.

Ország valál te: messze tengerekben
Fürödték éjszak- 's délhatáraid;
Tisztelve törvényt, mellyet önmagoknak
Szabtak — szabad nép voltak fiaid!

'S nagy és hatalmas voltál! reszketének
Dörgő szavadra gőgös ellenid;
Karod' csatára egy isten vezette,
Ősbűnökért ki népeket fenyít.

És mostmivé lél? Gyöngye, gyáva hölgygyé;
Bús arcaidtól távol kéj 's öröm,
Sötét lepel foly hamvas fürteidre,
Borús szemedben égve forr a' könny.

Parancsszavad nincs! azt te elfeledted,
Feledve ősök kedves hangjait;
Zokogni tudsz csak, és hiú panaszsra
Nyitod könyekedtől ázott ajkaid!

Gyarmat levél; a' Kárpát- 's kék Dunával
Szegevek határid; — néped elfajult:
A' hős elődök renyhe nemzedéke
Jármat viselni gyáván megtanult!

Szegény, tehetlen hölgy! lankadt kezedből
Az ég kivette sujtó ostorát,
'S hogy megvezekelj, díjul rád bocsátá
A' népemészto pártviszály hadát!

Feldúlva kebled, mely sebek borítják,
Vért hintenek rá pártos magzatid;
'S e' vér, te véred! gyilkos, rút aczéluk
Irigyli élted kurta napjait!

Sir áll előtted: gyávák néma sirja,
Vigyorg feléd, mint rémváz, a' halál:
'S ki ójja élted' — elhagyott az Isten.
Bűnapjaidban kedvet nem talál!.

Császár.

TÓT DE ÁK DALA.

Ha kedvem elborúl,
Mert pénzem nincs, vagy nem is volt,
Nadrágom, csizmám csupa folt,
'S kapczám mégis szorúl:
Csak rajtad bámulok,
'S tüstént kigyógyulok;
Roppant világ,
Dicső világ!

Mi szépek tájaid:
A' hegy, völgy és a' nagy terek,
Hol dús kalászkok rengenek,
És zöld borág virít;
Melly drága gyűjtemény.
És ez mind nem enyém!
Oh szép világ,
Gazdag világ!

Akárhovi megyek,
— 'S miért ne mennék? nem tudom. —
Szép városokhoz visz a' nyom
Hol megpihenhetek;
Pedig látá az ég,
Egy házat sem rakék.
Oh szép világ,
Pompás világ!

'S ha féktelen vizár,
Jég, tűz, vihar pusztítanak
'S ház és mező megromlanak:
Mi gondom? semmi kár!
Az ég be nem szakad,
A' föld még megmarad.
Erős világ,
Szilárd világ!

'S ha itt-ott éhezem
Mi baj? van a' ki jól lakott;
És hány van, a' ki jól ivott!
Ha ezt elképzelem:
Étvágyam csöndesül.
A' sor majd rám kerül.
Oh jó világ,
Boldog világ!

'S nem ingyen süt-e rám
Az isten napja mindenütt?
Kivéven már ha lefeküdt;
'S akkor sincs éjszakám:
A' hold leszen napom,
Világát bámulom;
Arany világ,
Ezüst világ!

'S ha mindezt megunom,
Csak tőlem függ, mivé legyek.
A' legdicsőbb magyar leszek,
Mihelyt csak akarom:
Hazám nagygyá teszem,
Ki szólhat ellenem?
Dicső világ,
Magyar világ!

'S ha majd nagy úr leszek:
Ispán, alispán, potrohos,
Magam, cselédem aranyos,
'S mind rajtam függenek:
Ki hinné: én vagyok,
Ki most itt koplalok?
Oh szép világ,
Dicső világ!

Vörösmarty.

ORSZÁGOS VÁSÁR.

Előtte.

Milly csoda forrongás a' nagy vásárnak előtte!

Zaj minden faluban; foly bele: szellem, anyag.

Hogy ki megy a' vásárra nevökben, végre kiküzdik, —

'S bárha fokos győzött: a' csata jogszerű volt

Es megy az útleveles küldött, — 's mint érdeke hozza —

Általa a' község venni vagy adni siet.

Alatta.

Száz terv 's indítvány fekszik torlasztva halomra,

Mellyet ez és amaz is szívvel, ajakkal ajául.

Forr, hullámszik a' nép; — figyelem kíséri nyugatról,

Dél-, kelet-, éjszakról, várva: mi lesz a' süket?

Nyelvzavar a' vásár főjelleme; és az eredmény?

Nincs a' hazában jénz, nincs a' magyarban erő!

Utána.

És az utak roszak; nevelőház most is a' börtön;

Van buza, bor, gyapju — mégis a' tárcza üres!

Most is gazdagoké a' kéjelem, és a' szegény pór

Védi a' hont, fizet, és görnyed a' munka alatt. —

Ámde van alkotmány, hármaskönyv, ősi szabadság;

'S most is, mint azelőtt: él Magyar, áll Buda még!

Szenecy.

NÉPELETI RAJZOK.

A' KOLDUSBIRÓ.

NAGY IGNÁCZTÓL.

Mivel a' koldulás Budapesten tilos, tehát igen természetes, hogy a' koldusok meglehetősen megszáporodtak; min épen nem kell csudálkoznunk, mert jól tudjuk, hogy a gyalgó emberi természet, minden tilos iránt, rendesen kitünő vonzalommal szokott birni; a mi magában elég szomorú ugyan, de mi nem fogjuk azt megváltoztathatni, 's így kénytelenek vagyunk benne megnyugodni.

Hogy a' koldusoknak birájok is van, azt sok ember talán nem is tudja; de szavunkra teljes bátorsággal eliheti: mert nekünk szerencsénk vala illy nevezetes egyénnel személyesen megismerkedhetni, 's mivel nem fogadtunk előtte hallgatást, tehát életmódjáról ezennel néhány ecsetvonást adni iparkodunk, mennyire t. i. azt csekély erőnk engedi.

Mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, mikép Pesten kétféle koldusbíró létezik; az első t. i. a' hatóság szolgálatában áll; 's ennek kötelessége a' koldusokat elfogni, melly szolgálatáért bizonyos mennyiségű kis díjt kap jutalmul, mellyet azonban a' szemes koldus nagy örömmel megkettőztet, csakhogy ismét szabadon bocsátassék. Ez pedig így szokott véghezmenni: a' koldusbíró megpillant valamelly gyanus embert, kinek arczára meg lehetőszen észrevehetőleg van felütve a' koldulás bélyege; azonnal megszólítja őt, mondván:

„Atyafi, kend koldus.“

„Ha koldus volnék, úgy nem adhatnám nemzetes uramnak ezt a' huszast.“

A' koldusbíró udvarisággal elfogadja a' huszast, 's szabadon bocsátja a' gyanus embert: meg levén győződve, hogy a' szerencsétlen koldusok nem lehetnek illy bőkezűek. Ő tehát szokás szerint teljesíti kötelességét, 's szép öntudatában tökéletesen megnyughatik. Erről nem szólunk többet, mert nem érzünk magunkban hivatást a' hatósági érdemes tisztviselők tetteit rostálgatni; hanem van még másféle koldusbíró is, kit a' koldusok magok választanak tisztes egyesületek érdemes tagjai közül, 's ez az, kiről itt szólni szándékozunk.

Midőn ugyanis a koldulás megtiltaték, tisztán átláták a' koldusok, mikép derék fejre van szükségök, hogy minden veszélyt elkerülhessenek, 's megszokott kedves mesterségöket ezentul is lehető legnagyobb sikerrel folytathassák. És pedig ugyancsak furfangos fejnek kellene annak lennie, melly, kívánatuknak megfelelően, egyszersmind rendet 's fenytéket tudna köztök tartani! És illy furfangos fej csak hamar találkozott Pöröly Bálint urban, ki vezetéknévét ökleitől nyéré, mellyekben olly roppant erő rejlett, hogy akár küllővasat is kovácsolhatott volna velök. Társai üggyvédnek szeretéek őt leginkább nevezni, mert Pesten minden ember rendesen ügyvédnek tartatik, ki hosszúra összehajtott iratcsomóval mutatja magát az utcán. Mi azonban négy szem közt megmondhatjuk, hogy Pöröly ur nem ügyvéd: hanem csak azért jár szerte iratcsomóval, mivel örökös kérelmező. Ő ugyanis mindig hivatalokért folyamodik: irnokságtól le, egész a' csizmatisztítói fényes állomásig, 's ezen örökös kérelmezéseiből legalább azon hasznót huzza, hogy itt-ott néha némi kis ajándékkal örvendeztetik meg; egyébiránt pedig megismerkedik egyszersmind sok ház belsejével, mi néha hasznót is hozhat.

Külsejét röviden így írhatjuk le: arcza sima és mosolygó, mint a' vad-alma, meglehetősen himlőhelyes és tetemesen rezes, mit ő sok kiállott hidegnek tulajdonit, ámbár a' rosz emberek természetesen szeszes italok lelkes használatában keresék e' sajtószerű természeti tünetény valódi okát; szemei, mellyek aprók és szürkék, mélyen fekszenek üregeikben, és zsákmányt leső vadászokhoz hasonlítanak; redős homloka néha keskeny és alacson, néha pedig magas és széles, mikép t. i. parókáját vagy lehuzza, vagy fel-

tolja; szájának szögletei nagyon rámosak, mi mosolyát nem annyira kelle-messé, mint inkább vigyorgóvá teszi, mely kifejezés a' felkonyult hegyes áll által is szépen mozdíttatik elő. Ezen érdekes főt igen szeszélyes alaku kalap fűdi, mely jobb időkben fehér vala, most azonban tetemes jeleit viseli magán a' sárgaságnak, míg nagy kiterjedésű horpadásait megannyi sebeknek tekinthetni, miket idő vagy emberek sulyos csapásai okozhattak. Rendkívül izmos tagjait 's domboru mellét kávészin kabát takarja, mely hajdan kék, vagy sötétbarna lehete, 's mindig nyakig be van gombolva, hogy a' mellény hiányzása jótékonyan fődöztessék. E' talányos színű és eredetű kabát sarkát veri emberünknek, 's így szót sem mondhatunk öltözete azon kiegészítő részéről, melyet finom körökben említeni nem szabad. Kezében mindig nagy kopott vászonesernyőt visel, mely durvasága 's meghajlott halcsontjai miatt olly pohós, mintha isten tudja, mit rejtene méhében.

Ime, illy alakban látjuk emberünket egykor vasárnap délután a' hatvani-utczából a' kerepesi utra ballagni, 's ugyan mért ne követhetnők lépteit, ha e' pillanatban éppen nem tudunk jobbat, hasznosabbat tenni?

Pöröly ur áthalad kilencz utcán, tizenennyolcz sikátoron, 's egy szalmafödélű ház elébe érkezik, mellynek roskadozó kéményén elhagyatott árva gólyafészket, vörösre festett ajtaján pedig illy felírást olvashatni, mely krétával van rámozolva :

„Itt ma bál lesz ; kezdete mosogató után, férfiak két garast fizetnek, a' fejrénp szabad.“

Pöröly uram feltaszítja rejtélyes esernyőjével az ajtót 's bemegy. A' szoba meglehetősen nagy, de igen homályos, mert a' parányi ablakok fatáblákkal vannak bezárva, az egyetlen mécs pedig nem bír erőt venni a' pipafüstön, mely a' szögletben álló hosszú tölgyasztal mellől emelkedik. A' szoba falai sárga földdel vannak bemeszelve, 's igen érdekes rajzokkal tarkítva, mellyeket korommal szoktak a' vendégek néha jó kedvőkben odamázolni, 's mellyek többnyire tyukláhu pohos embereket és sárkányokat ábrázolnak, legkalandosb alakokká torzítva. A' padlózat szép fehér köpporral van behintve, mi igen hasznos a' korcsmárosra nézve : mert addig csiklandoztatja a' tánczólók torkát, hogy végre inni kénytelenek, mely műtételre egyébiránt ugy sem igen szokott nálok a' hajlandóság hiányzani.

Az asztal mellett négy ur pipázott, kik több tekintetben annyira hasonlítanak hősünkhez, hogy részletes leírásukra nem érdemes az időt vesztegetnünk. Pöröly bizonyos szívnyerő nemével a' leereszkedésnek szóla:

„Jó napot, atyafiak.“

„Hozta a' szerencse bíró uramat,“ — felelt egyhangulag a' négy férfi, 's Pöröly elfoglala helyét a' hosszú asztal felső végén ; a' seres kancsóból nagyot ivott, 's parókáját majd egészen szeméig voná le, hogy ábrázatára komoly kifejezést varázsoljon, miből társai azonnal gyaníták, hogy hivatalos ügyek fognak szőnyegre kerülni.

Gyanításukban csakugyan nem is csatlakoztak: mert kevés pillanat múlva ismét megszólalt a' koldusbíró, mondván:

„Atyafiak, én azért rendeltem ide kelmeteket korábbra, hogy a' község' ügyei felett tanácskozhassunk.“

„Mindjárt sejtettük.“

„Mult héten több baj ért bennünket . . .“

„Ezer tatár!“

„Ugy van; a' hatóság nagyon nyomunkban jár. Mióta az urak közül nagyon sokan kezdenek koldusbotra jutni, azóta mindenkép gátot emelnek becsületes mesterségünk ellen.“

„Csupa irigységből.“

„Bizony pedig nincs tőlünk mit irigyleniök; hiszen van már legalább is két hete, hogy a' tizenhat krajczárosbul sem ihatom annyit, mennyit egészségem fentartása megkíván.“

„„Én meg kénytelen leszek maholnap leányomat szolgálatba állítani.““

„Már ez mégis hallatlan.“

„„Nagyapja sem dolgozott soha!““

„„És mégis mire jut unokája!““

„Végre még magunk is dologra szorulunk.“

„„Inkább felakasztom magamat.““

„„Én is azt mondom.““

„Atyafiak, mire való az a' sok sipítás? Ezzel nem segíthetünk a' bajon; hanem cselekednünk kell, még pedig mindent, mi csekély erőnkbul kitelik.“

„Csak dologba ne kerüljön.“

„„Ne bizony, mert mi nem dolgozunk.““

„„Soha!““

„„Inkább meghalunk.““

„„Ugy van.““

„Atyafiak, legyen kelmeteknek eszök, 's legalább hallgassanak meg.“

„Halljuk tehát.“

„Mult héten atyánkfiai közül négyet fogtak el.“

„Szörnyűség!“

„Ügyvédünknek husz forintot kelle adnom a' község' pénztárából, hogy a' dolgot tisztába hozhassam, 's az atyafiak még most is a' város kenyerét eszik.“

„„Hallatlan!““

„„Legalább nem kell dolgozniok.““

„Dehogy nem, hiszen utcát söpretnek szegényekkel.“

„„Már ez gyalázat!““

„Föl kell tehát az adót emelnünk, hogy nagyobb sükerrel segíthessünk az atyafikon.“

„Rettenetes! Hiszen már is annyit kell a' község' pénztárába fizetnünk, hogy akár mindig csak annak számára kolduljunk, magunk pedig el-“

soványodunk mellette, mint a' vármegye rabjai, vagy a' város lovai. Ez szörnyűség!"

„Pedig meg kell lenni, ha épségben akarjuk községünket megtartani.“

„Én csak azt mondom, hogy oszlassuk fel a' községet, és kolduljon kiki magáért.“

„Ugy van, a' szamár is maga viszi vásárra a' bőrért.“

„Én tudom, hogy megelek, mert jó kérő szájjal áldott meg a' szerencse.“

„Igen, de ki fog aztán kelmetekről gondoskodni, ha ágyba csnek, vagy hüvesre jutnak? Vagy jól esik talán a' kórházi sovány leves és utca-seprés?“

„Isten őrizzen!“

„Na látják kelmetek; — hiszen tulajdonképen csak magunkkal teszünk jót, ha a' község pénztárába adózunk.“

„Igaz bizony.“

„De én mégis azt hiszem, hogy nem ártana jobban ügyelnünk a' pénztárra; mert most csak egyedül biró uram kezeli azt.“

„Már ez okos szó.“

„Atyafiak, ugyan hová gondolnak? Nincs rá elég példa, hogy kettős lakat alatt álló pénztárakban is nagy hiányokat fedeznek föl? Ha én most csenek is a' pénztárból, úgy csak magam csipek; de ha több felügyelőre bízák, akkor többen fogják fogyasztani, 's természetesen nagyobb is lesz a' kár, mint most.“

„Igaz bizony.“

„Azután biró uram fáradozása csakugyan megérdemli, hogy néha valamicskét csöppentsen magának.“

„Én is azt tenném.“

„Meg akárki is.“

„Egyébiránt én csak legnagyobb szükségben jutalmazom meg fáradozásomat valamicskével. De beszéljünk komolyan, atyafiak: kelmetek tanácsadókul vannak mellémrendelve; én tehát arra akarnám ma birni a' községet, hogy minden atyafi, az addigi negyed helyett, harmadát adná keresményéből a' pénztárba.“

„Ez nehéz munka lesz.“

„Dehogy; előbb majd leitatjuk őket, 's azután mindenben meg fognak majd egyezni.“

„Már ez derék, és ez becsületes mód, mert urak is használják.“

„Most pedig lássuk, mit találtunk a' mult héten.“

E' szók után Pöröly uram kibontá pohos esernyőjét, 's először is kurtanyelű ólmosbotot vont ki belőle, melynek súlyát szükség idejében igen ügyesen tudta használni. Ezt csakhamar néhány zsebkendő, mellény 's ezüstanál követé. Ezután így szóla ismét:

„Koldulási jövedelmemből tisztán kilencz forint maradt meg, ebből tehát három forintot a' pénztárba teszek. Hát kelmetek mit találtak, atyafiak?”

„Én csak ezen aranyozott csészét találtam egy konyhában, 's a' szakácsné nagykendőjét; koldulásom pedig öt forintot hozott.”

„Én ezen tajtékpipát leltem az utcán egy öreg ur zsebében, 's hat forintig koldultam.”

„Én csak három forintig jutottam, 's egy gazdag özvegyasszony' kulcsát viaszba nyomtam.”

„Ezt jó áron adjuk el körmös barátunknak, már ugyanis régóta sürget hogy mutassunk neki utat, mellyen ismét jó zsákmányhoz juthat.”

„Én mind megittam, a' mit koldultam, mert bizony nem is volt az sok; de tegnap este egy kis leány füllengőit tettem sajátomná az utcán.”

„Ez is jó.”

Most egymásután számos atyafi lépett a' korcsmába, 's ezek is asztalra tévők, a' mit itt-ott koldulás közben találtak, mi csakugyan szép kis halmot alakított. Ekkor a' korcsmárost kiáltá Pöröly ur, 's a' vastag kis német levett süveggel 's mély alázatossággal jelent meg az érdemes vendégek előtt.

„Péter, — így szólt Pöröly ur méltóságos hangon a' borrontóhoz — hol van a' zsidónk?”

„Konyhában várakozik.”

„Füleld be.”

A' zsidó megjelent; 's hosszas alkudozás után száz forintot fizetett le a' talált holmikért, mellyeken legalább kétszer annyit fog nyerni. A' száz forint harmada a' pénztárba ment, mellyet Pöröly ur öblös esernyőjének egyik bürrel bélelt redője képezett; a' többi pénzen pedig barátságosan osztottak meg az atyafiak, mert Pöröly uram kurta nyelvű ölmos botja olly általános tiszteletben állott, hogy porlekedésre, vagy czivakodásra gondolni sem igen mertek az atyafiak.

Ezen fontos foglalatosság befejezése után Pöröly ur néhányszor megköszörülé torkát, 's ünnepélyes és egyszersmind parancsoló hangon így szólt:

„Nemes atyafiak!”

„Halljuk, halljuk!”

„Ne orditsatok hát, hanem hallgassatok, hiszen ez nem restellatio! A' ki megszakasztja szavaimat, annak ugy számára kenem füttykösömet, hogy legalább is egy hétig csak szalmaszálon szihatja magába a' bort.”

Mély csönd lett, 's a' koldusbíró így folytatá tartalomdús szavait:

„Tisztelt atyafiak! Azon bajokat eléggé ismeritek már, miket a' hatóság' figyelmes örökődése miatt szenvednünk kell, annak ismételésével tehát nem is foglak fárasztani. De más baj is van, melly bennünket alkalmasint szintolly érzékenyen sujt, 's ez az, hogy cézhet nem alakithatunk. A' legügyetlenebb szabómester is ur, mihelyt cézhbe csempézi magát: mert jó legényeket tarthat rossz fizetés mellett, 's biztosítva van, hogy más sehonnaiak nem ava-

kozhatnak mesterségébe. Nem így van ez nálunk! Nektünk még mesterségünk gyakorlata is megtiltatott, 's csak okkal-móddal tudunk e' tilalom mellett megélni. 'S milly iszonyu baj járul még ehhez! De bocsánat; igazságos és méltó felindulásomat el kell fojtanom . . .'

Pöröly ur nagyot ivott, 's ezen kedves foglalatosság annyira megnyugtató háborgó kedélyét, hogy szavait azonnal ekkép folytathatta:

'S tudjátok, mi ezen nagy?'

„Nem!”

'Fogd be szádat. — E' nagy baj tehát abból áll, hogy az ország minden részéből naponként számos csavargó érkezik városunkba, kik azt gondolják, hogy Pesten sült verebek röpködnek, 's a' boros hordók négykézláb járnak szerte az utcákon. Ezen csavargók, kik városunkra nézve még legkisebb érdemet sem szereztek magoknak, következésképp még csak távolról sem mérközhetnek velünk, szemtelen koldulásaikkal a' legzsírosabb falatokat nyelik el előlünk. E' botrányos visszaélést meg kell szüntetnünk.'

„De mikép?”

'Hallgass, azt nem rád bízták. Én egész tisztelettel indítványozom, hogy közlünk nyolczan mindennap rendesen felváltva örködjének Pest végutczáin, 's az érkező csavargókat jó szóval, csellel, vagy erőszakkal utasítsák vissza.'

„Helyes! Éljen!”

'Én a' soroksári kaput vállalom magamra, 's az örködést holnap mindjárt el is kezdem.'

„Éljen!”

Ezen fontos határozat után két rozzant hegedű megszólalt, 's magyar tánczra kezdte czinczogni, mit az udvaron örködő komondor azonnal hatályos, és nem annyira szép, mint csontígható borzasztó hangokkal kísért.

Mint hogy pedig az egész gyülekezetben alig volt egy-két magyar, tehát a' hegedűk nem sokára keringőt kezdének nyöszörgegni, mire az érdem szerint megemlitett komondor annyira elrémult, hogy becses élete kockáztatásával a' sövényen kiugrott, 's legalább is negyedik utczába iramlott, hol csak huzamosb mulatozás után birta föllázadt kedélyét lecsöndesíteni. Ezalatt ugyancsak derekasan folyt a' bor és táncz a' diszes teremben. Már csaknem tetőpontjára emelkedett a' vigság, midőn rögtön három koczcztás remegteté meg az utcára nyíló 's keményen bereteszelt ajtót.

„A' rendőrség kopói!” — kiálták egyhangulag a' koldusok, 's a' kályha rácsozatán azonnal számos férfi és asszony kapaszkodott fel, 's megnyitván a' titkos csaptató-ajtót, a' padlásra, onnan pedig a' kertbe menekültek az érdemes koldusbíró gyorslábu vezérlése alatt. E' szerencséjében mindazáltal nem osztozhattak mindnyájan, mert a' rendőrök betörék az ajtót, 's mintegy husz koldus-urat és hölgyet elfogtak, 's velök azonnal tovaindultak. Meg vagyunk győződve, hogy pesti szíves olvasóink közül többen láták e' diszes csapatot a' hatvani-utcán végig vonulni; elől egy városhajdu lóháton, utána két biztos gyalog, 's ezek mögött szép párosan a' rongyos tánczosok és

tánczosnők, gubában, szürben, kabátban, kinőtt frakkban, rézrokolyában és hosszú viganóban, mikép a' sorsnak tetszett. A' hölgyek közül sokan eltakarák arcokat kötényökkel, hogy lehetőségig ismeretlenül juthassanak rendeltetésök helyére. Hátul két lovas hajdu 's két biztos örködött a' vig népecske fölött, melly, ha nagyon nem csalatkozunk, jövő vasárnap már ismét olly kellemesen fog mulatni, mint most, 's talán ismét olly diszes kísérettel menend a' nem ohajtott ingyen-szállásra.

Másnap jókor reggel már a' soroksári kapu vámsorompóján túl látjuk Pöröly urat esernyőjével sétálgatni, 's csakugyan nem is kell sokáig várakoznia, mert egy hosszú lábu felföldi atyafi kis kalapban, kurta szürben, 's szorosan testhez simuló nadrágban nagy lépésekkel közelit.

„Hová, atyafi?” szól hozzá hivatalos arczkifejezéssel Pöröly ur.

„A' városba;” felel rémülten a' hosszú lábu atyafi, 's ijedtében még száját is feledé bezárni.

„Ott nincs a' csavargóknak helye.”

„Én nem vagyok csavargó.”

„Hát mi vagy?”

„Semmi.”

„Azt látom, 's épen azért nem szabad bemenned. Én koldusbiró vagyok, 's parancsom van, hogy egy koldust se bocsássak be.”

„Én nem akarok koldulni, hanem munkát keresek a' kőműves urak mellett.”

„Hátha nem kapsz munkát?”

„Akkor ezen három huszasból élek addig, mig munkát kapok.”

„Na már ez más; épen három huszas annak a' taksája, hogy bemehess; add ide, és azután rakd előre lábaidat.”

A' szegény napszámos tót könyező szemekkel nyujtá három huszaskáját, és szomoruan ballagott a' városba.

Ez jó kis mellékjövedelem, gondolá magában a' koldusbiró, ezt nem osztjuk meg az atyafiakkal, 's szemei egy sánta férfinak akadtak meg, ki ugyancsak sietett a' sorompó felé; Pöröly ur azonnal e' szokat dörgé elébe:

„Hová, koldus?”

„A' városba.”

„Nem szabad.”

„Majd meglátjuk.”

„Vissza, mondom; én koldusbiró vagyok.”

„Engem csak a' városbiró tilthat ki.”

„Van-e pénzed?”

„Nincs, de majd lesz.”

„Tehát lódulj pokolba.”

„Mutassa meg az ur az utat.”

'S ezt Pöröly uram csakugyan megis tevé, mert fütykösét az esernyőből elővoná, és irtózatosan kezde a' sánta koldus hátán dolgozni, ki annyira

elveszté lélekéberségét, hogy mankóit eldobván, gyors futásnak eredt egészséges lábaival, és kevés pillanat alatt eltűnt. A' koldusbiró nagy öntettségel csóválá fejét, gondolván: ez kitanult kópé, legalább is három atyafi kenyerét ette volna meg.

De mit látunk, milly sajátszerű csapat érkezik amott? Ezt jól meg kell tekintenünk. Elöl hintó robog, 's mellette félig meztelen cigányfiu cigánykereket hány egy kis-krajczárért, melyet felednek neki a' hintóból kidobni; de ő arra nem gondol: mert nagyobb részint csak mulatságból edzi magát a' nevezett egészséges testgyakorlatban. Utána egész vándorló cigánycsalád érkezik, melyet színésztársaságnak gondolhatna az ember, ha a' sötét arczszin a' gondolatot azonnal el nem tiltaná. Elöl egy meglehetősen fölnyurgult rajkó baktat, olly fekete szemekkel, hogy a' hollók alig várhatják már az időt, mellyben bizonyos tulvilági titkokat fognak füleibe sugatni; hátán rostát és horpadozott üstöt, fején nevető alaku roncsolt kalapot, 's szájában csonka pipát látunk, mellyből alkalmasint jó dohányt füstölget, mert vándorlás közben többnyire gazdagok szoktak lenni a' cigányok; minthogy ilyenkor uton-utfélen sokat találnak, mi is, mint első fölfedezőket, törvényesen csak őket illetheti; kezében pazdorjából font kötőféket tart, melly egy igen görhes és meglehetősen sánta állat fejről csüng le, melyet jó kedvében lónak is nevezhetne ugyan az ember, de melly a' tehénhez és számárhoz is annyira hasonlít, hogy a' történeti hűség vakmerő koczkáztatása nélkül teljességgel nem merjük fajtát tökéletesen meghatározni. A' rajkó mellett egy reményteljes purdé üget, igen kedélyes arczkifejezéssel vakargatva fejét, melly a' csipős por miatt folytonos munkásságban tartja kezeit; mellette a' család egy négylábu kiegészítő része czammog, a' kutyák hasznos fajából, 's bundájának lefityegő bogáncsos kolonczaival olly irtózatot kavargat föl, hogy csaknem a' pesti diszes sétányok valamelyikére képzeljük magunkat varázsoltatva. Meg kell még jegyeznünk, — mert tisztelet becsület, de igazság is! — hogy a' lovat vezető rajkónak igen tisztességes nadrága van, melly kissé rongyos ugyan, de azért mégis észrevehetőleg tünteti lábikráján a' gyár jegybetűit minden kíváncsi szem elébe. A' lovon kedélyes arczkifejezéssel ül az öreg dáde, hegyes, fejrő szakállal 's bajuszszal, mikből ezer meg ezer jó gondolat kandikál ki; fejét viharongált bárányszőr-sipka, mellét 's hátát pedig vörös mellény takarja, melly kimondhatlanul rongyos ugyan, de mégis vörös mellény! Öltözetének kimondhatlan része csak térdeig ér, 's olly foszlányos, hogy sem nevét, sem kelméjét nem merészeljük meghatározni. Bal kezével a' hozontos ló sörényébe kapaszkodik a' dáde, jobbajával pedig gyöngéden szorit magához egy mindenféle posztószélbe takargatott kis purdét; a' foltozott átalvetőből egy kis borzas purdé kandikál a' nap felé, 's nyughatatlankodása által már ki is szakítá az átalvető fenekét, 's lábát nagy merészséggel nyujtogatja lefelé. A' harmadik purdé hasra van kötve a' ló hátuljáról lefityegő sátorponyván, 's kézzel lábbal az uszás nemes mesterségében látszik magát gyakorolni. Kengyel helyett oldalához kötött sátorfáját

használhatja a' dáde, ha lábai a' lecsüngést megunják. Mellette csinos fiatal cigány-asszony lépeget, kopott prémű oláh-mentéjén czinból készült nagy ezüstgombok, 's nyakán felfűzött dantesek fénylenek, kezeiben tejsodrókat, fakanalakat, orsókat és nyulispékelőket tart: míg a' karjáról függő kákás szatyorbul kákák közül emelkedő káposztafej biztatja édes mosolyával az éhes purdékát. Feje oláhosan nagy kendő foszlányaival van körültakarva, hátán pedig rostakérget szemlélhetni. Ezt követi a' család csinos leánytagja, kezében nagy verőt (pörölyt), hátán purdeját czipelve; öltözetét leirhatlan rongy-zagyvalék képezi, de fejről azért mégsem hiányzik ám az uj piros szalag. Most jő a' család dorombja, 's talán valamennyinek nagyanyja, és a' dáde hajdani örömeinek hűséges társa; egyetlen foga haragosan mozog előre és hátra, mintha irigyené a' csonka pipa szárának sorsát, mellyel az öblös száj kellemes tanyáját éjjel nappal megosztani kénytelen; egyébiránt a' vén doromb eszkábázott tekenőt, seprőket és serpenyőket visz hátán: míg a' meszelő megfordított nyelével hű társát, a' család sertését, nógatja előre, melly malacz-korában véletlenül jutott e' diszes társaság baráti körébe; előruhájából hagyma fityeg ki, mellyre igen kaczer szemekkel pislog egy reményteljes rajkó, ki a' disznót néhány sárga kukoriczaszemmel csalogatja. A' tulsó oldalon még egy izmos more ballag szép oldalbordájával, pipáját piszkálva, és kopott kalapja szolgabíróilag fölcsapantva.

A' koldusbíró a' család látásán mogorván kiált rájuk:

„Hová, cigányok?”

„Hát bizony csak Pestre, nemzeti tekintetes uram,” — felel nagy tisztelettel a' dáde.

„Nincs itt naplopókra szükség.”

„Hát elegen vannak már nemzeti tekintetes uraimék?”

„Tisztelettel beszélj, vén cigány; én a' koldusbíró vagyok, 's parancsom van, hogy egy koldust se bocsássak a' városba.”

„Hiszen én nem is vagyok koldus; mi azt hallottuk, hogy itt Pesten sok ember semmiből is él; azért jöttünk ide.”

„Lóduljatok tüstént vissza, különben bezáratlak.”

„Ha nem lopunk is?”

„Ugy is.”

„Devla rugja fel ezt a' Pestet! Nizzítek csak, hiszen ez a' Pest is fistes.”

„De az ám.”

„Hát menjünk vissza; hiszen ha Pest is fistes, meg a' mi sátorunk is fistes, akkor a' sátorunkban is Pesten vagyunk.”

„De ugy ám!”

„Na tehát sítáljunk vissza a' falu vigíre, ott míg nincs olyan sok naplopó, hogy mi is meg ne férhetnénk. Fordítsatok hátat a' fistes Pestnek. Nemzeti tekintetes bíró uram, sok szerencsét kívánok; — bárcsak kirughatnám pislogó szemedet!”

E' rövid szóváltás után a' czigánycsalád visszafordult, szabad utat engedve elmésségének a' füstös Pest fölött; a' koldusbiró pedig korcsmába tér, fáradozásait egypár meszelykével megjutalmazni, hogy azután munkáját annál nagyobb buzgalommal folytathassa.

L I T E R A T U R A.

ZSEBKÖNYVEK.

Emlény 1844-re. Tudva van-e előtted, kedves olvasónő, az áldozat, melyet teszünk, midőn magyar irodalomban könyv-ismertetésekre 's bírálatokra emeljük tollunkat? Ha igen, úgy kikerjük nyájas részvéteket munkálkodásunk' kísérőjeül, mert hidd el, e' pályán illy édes hatású buzdító szerre nagyon szükségünk van. — Mit sem hallunk sürűbben emlegettetni irodalmunkban, mint a' critica' hiányát; az írók legnagyobb része érzi a' szükségét e' részben, 's hol élőszóval, hol papírra lenyomtatva sürűn hallunk panaszt és ohajtást — panaszt, hogy nincs, ohajtást, bár lenne elegendő kéz és ész irodalmunk' e' mezejének művelésére. De ha egyes embert rávesz ügyszeretete, 's óriási resignatióval eltökéli magát, a' kemény fába vágni fejszéjét, — oh látnád ekkor, kedves olvasónő, milly fogadtatás jut a' szegénynek! Mert csak megsugom neked, (föltevé, hogy nem vagy írókkal ismeretségben, kiknek szavaimat tovább mondhasd), miszerint minden ohajtás és panasz' daczára kellemetlenebb fogadtatás nem lehet embertől ember számára, mint — őszintén szólva — magyar írótul lesz azon ügytársnak, ki munkáját bírálat alá vevén, más egyebet is mond el észrevételei közt, mint pusztá merő magasztalásokat. Mondjunk el megrovást valakinek munkájáról, bár milly szeliden és méltánylattal, száz lesz, a' ki helyesli megrovásunkat, de az egynek barátságát, vonzalmát, sőt csak türelmét is magunk iránt örökre elvesztettük. 'S ha már most e' száz közül a' másodikra, harmadikra, tizedikre és egyenki mindenkire elkerüla' sor, e' tragicomoedia mindeneknél ismétlődik, minden egyes munka' bírálatának akad száz helyeslője, de azon egy, kié a' munka, nem lát egyebet a' bírálóban ellenségnél. E' szerencsétlen kedély-állapotbul, kedves olvasónő, már igen különös jelenések eredtek a' magyar irodalomban...; e' szellem most sem aludt ki közülünk, úgy hogy, valamint egykor Byron mondá: 'egy reggel fölébredtem 's azt találtam, hogy híres vagyok', — a' bíráló is elmondhatja nálunk, ha csak igen rövidke ideig folytatta veszélyes mesterségét: 'egy reggel fölébredtem, 's azt találtam, hogy minden író gyűlöl...' 'S ha egyszer a' gyűlölet ezen reggelére ébredt, jó éjszakát akkor neki reggelre, délre 's mindenkorra — jó éjszakát!

'S lásd, kedves olvasónő, ez utolsó jegyzetünket is százan fogják igaznak találni egymásra nézve; de magát ártatlannak és szelidnek tartja a' legtürelmetlenebb is... Azért — ámbár mi a' hely' szűkéhez képest inkább csak ismertetői, mint bírálói szere-

pet viselünk — ujjalag ajánljuk magunkat a' kedves olvasónő részvétele, vonzalmába, szeretetébe, pártfogásába

Irodalmunkban ezidén három zsebkönyvet találunk: a' régiebb ,Emlény't a' két éves ,Örögyal't, és a' legújabb ,Országgyűlési almanach'ot.

Az Emlény Frankenburg szerkesztése alatt eddigi csinos alakjában és külsejével jelent meg, Heckenastól kiadva. — Benne hét írótul nyolcz dolgozat találtatik, mind folyóbeszédben, a' versek tökéletes kizárásával. — Mi nem tudjuk, mi birta erre a' szerkesztőt; de őszintén ki kell mondanunk, miszerint irodalmunk, és különösen zsebkönyv-irodalmunk, jelen állásában e' részben az Emlény' tartalmában az idén történt változást helytelennek találjuk. Ha csak egy pár zsebkönyvünk volna még, mely pusztán szépirodalmi vállalat és nem egyszersmind vallási vagy politikai irányzatú is volna, akkor ám legyen helyén e' folytonos prosa; így azonban, a' mint vagyunk, nézetünk szerint sokat veszített érdekében az Emlény a' versezetek' kizárása által; úgy van ő most, mint étel fűszer nélkül, vigalom zene nélkül, kert virág nélkül. 'S úgy hiszszük, ha épen első rendű lyricusaink tán a' kiadónak szűkre mért tisztelzései által, vagy bármi más körülménynél fogva, nem érzettek is kedvet magukban, jeles dolgozataikkal e' zsebkönyv emeléséhez járulni; de vannak fiatalabb íróink közt is szebb tehetségűek, kiknél elég nagy a' buzgalom és lelkeség, miszerint a' vállalat ékesítéséhez járulásukat nem tagadták volna meg.

Ennyit mondanunk arról, a' mi az Emlényben nincs, elég legyen; most menjünk át arra, a' mi benne találtatik.

E' részben a' dolgozatok' sorát Ney Ferenz ,Eskü' czimű beszélye kezdi meg, melyben egy fiatal festő, Ákos, egy gazdag és döllyfős ur' leányával Elmával áll szerelmi viszonyban, 's ezt örök hűségre esketi. Elma az adott esküt megszegi. . . 's Ákos egy váromladékról, azon helyen, hol az eskü mondatott, tátongó mélységbe ugrik a' hitszegővel. — E' beszélyt komoly előadás, néhol helyes psychologia virágdús nyelv teszki kedvessé; bir' azonfelül sűrű halmazával a' cselekvésnek és történeteknek, mire a' szerző általában nagy gondot látszik minden munkájában fordítani. Mennyire nem a' cselekvények' bokrosságától, de a' cselekvés' valóságától függ azonban becse's érdeke a' költői műnek, épen a' jelen beszélyben találjuk szembeszökő tanúságát. A' beszély elején gyérebbe váltják uj meg uj események egymást, mik közepén tul és vége felé sűrítve vannak; 's mégis sokkalta nagyobb érdekekkel olvassuk azt elején, mint végfelé. Miért? A' felelet egyszerű: e' beszély elején nemcsak szép tehetségű költőtollal, de egyszersmind mélyebb gondolkozásra 's psychologiai felfogásra mutató következetességgel látjuk szerzőt az emberi szív és lélek' rejtélyei közt buvátkodni, 's e' csudás tömkelegben nem kis szerencsével forogni; mig utóbb a' szépen kezdett utról letávozik, 's összefüggéstelen események' egymásra halmozásában látszik érdeket keresni, mely az olvasóban épen ez által csökken. . . Mi a' jeles tehetségű szerzőnek csak ez egyetlen munkája után is minden felett ajánljuk az egyszerűséget, a' híven maradást a' psychologiai valóság mellett, a' tárgyon kívüli 's attól messze eső szövedékesség után nem kapkodást; — 's meg vagyunk győződve, hogy mind ez által munkái sokat fognak becsben emelkedni. — ,A' puszták villáma', beszély Nagy Ignácztól, mely egy nemeslelkű csikos szerelmi történetet adja a' hortobágyi

pusztáról a' francia háboru idejéből, hét fejezetben. — A' beszély főbb érdemeül leginkább a' falusi magyar élet' természetű föstését, az előforduló elmés czélzatokat és a' folyékony síma előadást hozhatjuk fel; szerettünk volna azonban benne több kedély- és bensőséggel találkozni, mellynek a' kedvelt író különben nincs hiányával 's mellyet a' legprózaibb élet' föstésébe is önthetőnek hiszünk, hogy az illy föstések maradébb benyomást gyakoroljanak az olvasóra. — ,Csináljunk magunknak egy jó napot! farsangi életkép, Kovács Páltól. A' Szupory-család, egy vig farsangi estét akar magának szerezni 's miután hosszas előkészületek és bokros bajok' kiállása után az ohajfva várt házi bál' napja földerül, vagyis estéje besötétül, egymásra halmozódnak a' bajok és akadályok, mellyek a' remélt jó mulatságot igen keserű emlékévé teszik a' család minden tagjaira. — A' szerző jelen művéről, mint valamennyi szépirodalmi dolgozatairól általában, egy mindenre kiterjeszkedő megjegyzést lehet mondani: hogy azok, mint olvasmányok, érdekesek, mulattatók, 's e' tekintetben a' szerző méltán egyik kedveltje közönségünknek. Kovács Pálnak iratai minduntalan egy derült kedély' szüleményei, 's így hatnak az olvasóra is, mint jól éldelhető, házi lakozás'; ő sem magasra föl nem szárnyal, sem a' költészet mély rejtekeiben nem buvárkodik; de nem sikerült ferde törekvésekkel sem untat senkit, sőt mulat, gyönyörködtes; humora nem mély, de mindig síma, elmésségei nem edzők, de egyiránt enyelegetve csiklandók; személyei nem újak, nem sajátságos eredetiek, de valók mégis, 's a' legtöbb annyira életünkben merítve, hogy egynémellyre ujjal lehetne mutatni: ez is a' Kovács Pál embere! Szóval, ő olly író, ki dolgozatait nem számítja kevélyen messze hatásra a' jövődöbe, de kinek mi jelenkor olvasói méltán örvendhetünk. — Tibod a' jegyző b. Jósika Miklós tul. Egy falusi jegyzőnek, értelmes, ildomos, tapasztalatdús férfinak történetéből közöl némelly vonásokat novellai alakban, mellyet, mint a' koszos szerző' minden dolgozatát, lélek- és emberismereti mély felfogás, valódi elbeszélői tehetség, síma gördülékeny előadás és virágos nyelv tesznek kedvessé, érdekteljes olvasmányává. — A' dudás' Frankenburger Adolf tul. Ugy látszik, csak azért van a' könyvbe iktatva, hogy legyen szöveg, melly a' dudást ábrázoló képet kísérje; az egész egy búskomoly elmefuttatás, czélzatos enyeligéssel és a' szerző páratlan humorával fűszerezve. Páratlannak mondjuk azért, mert nem ismerünk irodalmunkban szerzőt, kinek előadását hasonlón edző elmésség és kedélyesség ömlengénét; könnyedén előadott de mélyen érzett ironia bélyegzi szerző jelen dolgozatát is, melly a' társas-életi ferdeségeket undorral átlátó elméből, felettök boszús keserűséggel eltelt kedélyből látszik eredni; 's illyen az illy művek által keltett benyomás is: a' valódi tiszta költői hatást nélkülöző, mellynek legtragicaibb tartalom mellett is megnyugtatónak, derítőnek kellene lennie; itt nem hogy enyhíttetnék a' szomorú, nyomorú valónak képe az engesztelő ideál felé emeltetés által, sőt inkább elnyomására munkáltatik annak is, mi keblünkben némi vigasztaló eszményképül fennmaradt... — ,Két óra a' gözösön' Császár Ferencztől. Egy atya utazik leányával a' gözösön Pestről Vác felé választott gazdag veje' kíséretében, hogy ott esküvőt ünnepeljenek. Közéjük érkezik a' leány kegyelt szerelmese is, 's e' két utolsó közt, az alvást színlő atya közelében, a' két órai ut alatt élénk beszélgetés foly, mellyből mi az atyával együtt megértjük, miszerint a' választott vő' minden vagyona egy bukás-

hoz közel álló bécsi ház által végveszélyben forog, az ifju pedig, a' leány szerelmese, véletlen örökséghez jutott. Partra szállván, az atya az öröklött ifjuval vezetteti esketőre leányát, amazz, az elszegényüendőt, utnak bocsátván. — A' beszélyt elmés előadás, élethől vett helyes észrevételekkel fűszerezve, igen érdekes olvasmányyná teszi. — „Rajnai ut Maincztól Köllnig“ Tóth Lőrincztől, jól beillik tarkításul a' könyv csupa novellai tartalma közé, 's magában is, mint költői ihlettséggel irt uti rajz, szívet 's értelmet egyiránt kedvesen mulattat. — „Hullámka“ tündérrege, Nagy Ignácztól, Mátyás király' korszakából szól, lelkesen, nemes honfitűzzel; csakhogy a' regének azon szavait, mintha Mátyás korában a' „nemzetiség“ iránt valami különös figyelemmel, buzgósággal viseltettek volna hazánkban az emberek, a' történetek — fájdalom — megczáfolják.

Az Emlényt hat finom aczélmetszet ékesíti, melyek közül különösen megemlítendő: b. Mednyászy Alajos arczképe (czimkép), 's a' „Puszták“ villámá' beszély mellett álló futtató csikós Barabástól; de mindkettő külföldön metszetelt. A' többi négy képen, (a' „Dudás“ és három leányarcz), nagyon is észrevehető, miszerint a' zsebkönyvbe csak képül vannak alkalmazva, 's nem az Emlény számára metszetek. . . . Szerencsétlen gondolat volt ama legelső, midőn a' kiadók megszűntek honi metszőinktől adni képeket zsebkönyveinkbe; azóta magyar zsebkönyveink is megszűntek igazán magyarok lenni.

d — w.

NEMZETI SZINHÁZ.

Mig eljövend a' kor, a' lángészt megszülendő, melly a' magyar színészetnek idegen mezőkön szerte száguldó pegazusát féken rántsa 's futásának irányt adjon, nem egy korszak fordul meg szinpadunkon, a' külföldi terméseknek most ez majd amaz izű 's színű gyümölcseit élénk terjesztő. — E' korszakok egyikét, melly a' német szinpadi muzsának siránkozó vízenyős terményeivel látott el bennünket, a' nélkül, hogy a' magyarnak nyers, de abból, a' mi „valódi“, magában sokat rejtő természete előtt tetszést nyert volna, leéltük; szemünk előtt dült e' kor' végszaka' sirjába: temetési helye Budán van, hol egykor magyarjaink játszottak. 'S némán, vagy a' kiknek tetszett, hangos szóval is, elimádkoztuk a' hálaéneket e' kor' letüntére; keresztényi lágysággal elmondók Iffland és Kotzebue, Weisenthurn és Birchpfeiffer könyektől sötálan izű drámáik felett: nyugodjanak bekével! Jött más korszak, színezetre amazzal egészen ellenkező: a' francia drámaké. Ez a' szalonias műzsa, melly jaquemarkeztüös kacsóval divatos szabásu frakk zsebéből finom batisztzsebbelít von elő, vele szeméit, mintha sirna, törülgeti, jól vigyázva azonban, nehogy hajfűrtözetében vagy barkója' göndein 's az arslánsőrényen háborítás történjék, hajmeresztő borzadványok előtüntetésén illedelmes bókok közt sobajokat bocsát a' megürített ég felé, azonban ismét és ismét jól vigyázva, nehogy a' bókok ránczot idézzenek a' jól vasalt mellényre vagy a' simán feszülő „kimondhatlan“ra, mi közt azonban a' kaczerkodó műzsa szemtelen kacsintgatásokat intéz jobbra balra, 's művelt

uri hangon erkölestelen kétértelműségeket mondogat, gúnyt szőrogatva mindenfelé, hol eddig az emberek szentet, tiszteletreméltót láttak, 's a' kegyeletlek' varázs-zománczát szentségtelen kézzel hántva le a' nemesebb érzelmekről, — ez a' szalonias műzsa lön amaz első korszak után elfoglalója szinpadunknak; korszakát ez években éltük, 's — hála isten! — most már e' korszaknak vége felé vagyunk. — A' 'szinpadi korszellem' megunta az első szak vizenyös érzelgéseit, mely könyeket hullatott ott is, a' hol nem kellene, 's emberi természet szokásakint átugrott másik szélsőségbe, az érzéstelenségbe, melynek igaz könyei megdöntött és sirba hanyatló erény számára sincsenek. Amaz első szini korszakban vezérfáklyát érzélgés és ábrándos szerelem viselt 's ollynemű érzelmek pásztorias föstése, melyek emberekben nem léteznek; a' vezérfáklya e' második korszakban a' szeretetlenség, érzéstelenség kezébe jutott; — amaz részvétet, csudálkozást és ragaszkodást igényelt olly helyeken is, hol arra valódi ok nem volt jelen; emez pedig azt iparkodik stentori hangon fülünkbe harsogni, hogy érdektelenség minden körülményekben főfő lelki kincs, mely ne engedje keblünket ellágyulni, szenvedjen bár zsarnokoskodó önkény által pokoli kínokat szemünk előtt erény és ártatlanság; — amaz, tévesztett eszközökkel oda iparkodott, hogy meggyőződést keltsen föl bennünk, miszerint a' valódi élet' folyamától elszigetelt és saját képzelet-alkotta világába zárkozott kedély kárpótlást talál magában minden ellen, mi a' külvilággal érintkezésbe jövöt kellemetlenül, sujtólág bánthatná; ez azt mondja: mire a' kedély? a' bensőség? az érzelmek? a' sors vagy emberek zsarnoksága ugyis lemondani kész mindenről, mi bensődben meggyőződésed magvaiból örömvirágul nőhetne fel, légy hát hideg és részvéttlen minden iránt, a' mi környez; — leghátsó vezérelv amannál anygali szeretet, emennél ördögi szeretetlenség. Az emberi egy-iránt hiányzik mindkettőben.

* — Regény-kedvelés főbélyege korunknak, főölve olvasó közönségünknek. 'S e' tapasztalati igazság' szemmeltartása látszik a' mostani francia szinműi irodalomnak irányt adni. A' regény kötelessége: életet fösteni; a' drámáé embert ábrázolni. Ama mezőn munkálhatni magasabb költői ihlettség nélkül, ott a' vizsgálódó éles elme sokszor jó sikerrel megteszi a' magáét; de embert állítani elő, ugyszólván, teremteni a' semmiből, 's ez emberbe lelket fuvallani, benne az indulatokat és szenvedélyeket hűn visszatükrözni, ide mindazon elmeel, szemfülesség, mik például egy physical experimentatorban a' legjobb tulajdonok, nem elegendő, ide lángész kell!.. Ah! de a' lángész valami ritkaság, csak századok' gyér szüleménye; mi tehát természetesebb, mintha olly közönséggel szemközt, mely minden áron ujat akar látni, hallani minduntalan, az író, ki szinpad számára vágy dolgozni erőnek erejével, átesapong a' regény' mezejére, 's az élő ember helyett az élt életet fösti? Így vágott át a' francia dráma a' regény' hivatásába; az élet' zajos jelenéseinek tarka színekkel föstése lön főfeladata. Hogy e' jelenéseket emberek, valódi emberek állítsák elő, arra nem sok gondja van... Lehetne ugyan mondani: a' ki életet fest, embert is fest, mert az életben munkál az ember, és az emberben van az élet. Ez állítás azonban egyre megy azon más elkoptatottal az erkölesi világból: tetteiből kell az embert itélni. Ám tegye ezt a' bíró 's ítélőmester; de Isten és az igaz költő nem így fognak tenni. Az ember' tettei mindazon rugókkal együtt, melyek az életben szembeütnek, valódi benső

életének csak kis részét teszik, olly kis részét, mellyel magasabb hivatásu költőnek nem sok dolga; beljebb van az, mélyebben rejlik az, hol ő viszi véghez fürkészeit... 'S mégis vannak, kik szindarabok megítélésében olly gyakran fő érdemül hozzák fel, hogy annak jelenései olly hűn vannak az életből merítve. Kiknek azonban legyen szabad csak azt hoznunk emlékezetökbe: ám tekintsék körül a' teremő Shakespeare színműveit, 's bizony bizony kevés, igen kevés jelenést fognak találni azokban, melylyekről, hogy életből vannak merítve, elmondhatnák; sőt ellenben minden lapja ez örök studiumforrásoknak tanúságot tesz, hogy embereit egészen más mezőkön hordozgatja, mint a' közeletéin. De forogjanak bárhol az ő 's általában az igaz költő' emberei, boszorkányok közt, bolondok, ördögök, bűvösök társaságában, babonás szigeten vagy akár hol, emberek és megteremtett lelkek maradnak ők mindenha... Ha hitelt nyert igazságul mondathatnék ki, hogy a' színműíró, ki életből vett jelenéseket hűn rajzola, méltó feladatot oldott meg, a' leglángeszűbb színiköltők himpellérré sorvadnának....

* — A' két korszak tehát szerencsésen letűnt színpadunkról, 's ha tapintatunk nem csal, épen most közelítünk egy harmadiknak küszöbéhez, melly ha isten és költőink segédelmével megnyílik előttünk, ben leszünk az ígért földén, a' szent földön, mellybe hogy népünk minél előbb bejuthasson, nem nagy lelkesség kívántatik hozzá, kész lenni minden egyesnek a' moyseszi halál szenvedésére. — Hogy a' külföld' színműi irodalmában, közelben és távolatban, számunkra nincs üdv, ezt a' közönség rég érezte, mert meghatottlanul fordult el mind a' némettől, mind a' francziától, sőt még a' hozzánk olly közel álló bécsi bohózatoktól is. Érezték ugyanezt íróink is, gondolkoztak is felette, sőt harcz küzdett köztök, egy rész a' francia színművek mellett, más azok ellen csatázván. A' harcz jó szándékból küzdett még azok által is, kik a' francia színművek védelmére keltek föl, mert midőn e' részről a' francia színművek védettek, azon üdvös szándékkal történt e' nem üdvös védelem, mivel ők színműi irodalmunkat a' külföld behatásától iparkodtak megóvni, 's a' hiba csak abban rejlett, hogy rossz befolyásnak csak a' németet tekinték, a' francziát pedig nem, holott a' rossz mindennütt csak rossz marad és kikerülendő.

A' közönség, melly ösztönszerű tapintatával olly gyakran megelőzi az okoskodók ítélőhozásait, határozottan nyilvánítá e' tárgyban vonzalmát, 's határozata magaviseletében érthetőleg ki van mondva: neki eredeti magyar színművek kellenek, csak ezek iránt viseltetik tartós vonzalommal, ezeket kedveli leginkább, még hibáival és gyöngeivel is. 'S hol van a' francia színmű vagy német bohózat, melly iránt olly tartós részvét matatkozott volna, mint minővel Munkácsy, Garabonczás diákja; Gaal, Peleskei notárius'a kísértetett? — Bár nem épen örömdetes egy részről, mert az igaz izlésnek történik rovására, de saját helyzetünk tekintetéből annál örömdetesebb, hogy folytonosan tartó tetszésre nézve megszeretett honi termékeinkkel a' külföld legremekőbb adományai sem állhaták ki a' verseny.

Új példáját adá a' közönség az eredeti magyar elmetermékek iránti buzgalmának Nagy Ignác annyira megkedvelt 'Tisztujítás'-ában is, mellynek egyébiránt legzajosabb tetszéssel fogadott jelenései nagy részint még bohózatok. Szinte nem csekély lépés e' részben az 'Országgyűlési szállás' Vachot Imrétől, melly vígjátékban ele-

jétől végig nemes társalkodási tón, emelkedett lélek és kipontozott magyar irány ural-
 kodik. Mindkettőben nemcsak magyar élet föstetik, de emberek is vannak itt, kiknek
 előképeivel e' hon határin belül találkozunk... 'S ha még itt megemlítjük azon nagy
 hatást, melyet legujabban Szigligeti' „Szökött katoná”-ja gyakorlott, úgy hisszük.
 nem lesz szükség állításunk bizonyítására még több példát hozni fel.

'S hogy komoly vagy szomorujátekot még nem hozhatunk fel, mely a' közön-
 ségre hasonló nagy hatást gyakorolt volna, ennek oka nem a' közönségben fekszik.
 Az ok egyszerű: mert szomorujátekunk, mely a' közönséget olly közelről és olly
 hatalmasan ragadná meg nemzeti érzelmeinél fogva, még nincsen... 'S adja Isten
 hogy minél előbb legyen! — „Bank bán” Katona Jóseftől e' részben kivételt
 szenved és bár ne kellene e' derék műnek folytonosan e' kivételt szenvedni a'
 játékszini repertoirból.

* — 'S nézzük már most, midőn a' közönség véleménye tapasztalatok után tuda-
 tik, 's midőn a' pártoló nemzetnek, mely a' pesti magyar színháznak diszül ne-
 vét, fentartásul pénzét ajánlá, ezen nemzetnek érdekeiben bizvást várhatjuk, kö-
 vetelhetjük, hogy szinpadunk magyar nemzeti hivatásának teljes erejéből megfelelni
 még akkor is iparkodjék, ha tán a' közönségben ellenkező irányt és vonzalmat tapasztal-
 talna; nézzük már most, midőn a' színház és közönség közti viszonyban illy várako-
 zások, illy követelések csallatlan jeleit látjuk feltűnni kívülről befelé, mi történik
 ugyan e' viszonyban belülről kifelé, azaz: mit cselekszik a' nemzeti színház
 tisztelt igazgatósága, megfelelésül a' nemzetiség' és a' színházba járó közönség' összes
 kívánataira?

Röviden szólunk csak, mert a' nem helyeslő szózatok eléggé rövidek soha sem
 lehetnek, főleg holdogtalan körünkben, hol alig lehet a' roszalás leggyöngédebb szó-
 zatát is hallatnunk, a' nélkül, hogy azonnal Isten tudja minő kajánnál kajánabb indula-
 tokról ne vádoltatnánk a' roszalottak által... Valami jellemtelenebbet hasonló intéze-
 tek közt alig képzelhetünk, mint pesti magyar szinpadunk; — czime „nemzeti” volna,
 Isten bocsássa meg, 's legkevesebb benne a' nemzetiség, akár ott keressük e' szónak
 értelmét, hogy az intézet a' nemzetre hasson, befolyást gyakoroljon; akár ott, hogy
 nemzeti élet visszatükrözője legyen; mik közl azonban egyik a' másik nélkül nem
 lehet. Midőn az intézetet jellemtelenséggel és nemzetietlenséggel vádoljuk, két szó-
 val egy eszmét mondánk ki, mert e' színháznak, hogy úgy szóljunk, érett valódi jel-
 lemet egyedül tős-gyökeres magyar nemzetiség adhat, egyedül ez lehet emelőjévé,
 virágoztatójává...

Az igazgatóság nálunk kereskedési irányt visel 's így már állásánál fogva
 főtörökvésének kell lenni: hogy nyerjen minél többet. 'S ezt nem roszalásul
 mondjuk ki a' mostani igazgató ur ellen, mert, hogy a' színház illykép adatott
 igazgatói kezekre, ő arról nem tehet. Tetemes hiba van itt; de e' hiba nem az igaz-
 gatóban — egyikben vagy másikban — hanem magában a' dolog lényegében fekszik.
 Miután azonban már a' színház sorsa lett, imigyen kezeltetni, hagyjunk fel azzal, hogy
 az igazgatóságtól nemzetiséget követeljünk áldozattal, 's csak azon egyet kötjük szí-
 vére: legyen önhaszna mellett minél cselekvőbb; buzdítsa munkásságra az írókat
 illendő jutalmakkal; adjon honi terméknek elsőséget a' külföldiek felett, (mi — mel-

lesleg mondva — nem úgy történik, ha három négy idegen darab tanultatik be addig, míg egy sokáig heverni hagyott magyar műnek hely engedtetik); 's ha így: úgy hiszszük, számosabban és sürűbben fognak talentomosabb íróink közül a' színpad számára dolgozni, 's azt mind bensőleg nemesíteni, mind külállására nézve gyámolítani. Mi e' szavunkkal csak a' tapasztalt dolgoknak vagyunk tanácsadósóba foglalói, melyet ha az igazgatóság méltányolni jónak látand, a' pártoló nemzet köszönetet fog mondani lelkes buzgalmaért, pénzbeli hasznát pedig e' cselekvésmódnak egyedül pénztára veszi. 's nagyon hiszszük, hogy venni fogja... Az eszélyes gazdálkodás azt hozza magával, hogy idején és helyén a' költség, mely bő kamattal visszatérülni kínálkozik, ha épen kellene, ne kíméltecsék.

Közönségünk izlése nemcsak szűz romoltlanságában maradt még az elébe tált franczia 's német látványok után, ez izlést nemcsak azon közönyösségben találjuk mindeddig, ('s e' közönyösség mindig többet ér a' balirányu enthusiasmusnál), melyet irányadólág művelni lehet; hanem sőt örömmel tapasztaljuk, hogy e' közönség hel-sugallatánál fogva, minden vezérkedő irányadás nélkül, tetemes ragaszkodást tanusít mind az iránt, a' mi körülményeinkben egyedül üdvös. Körülményeinkben pedig egyedül üdvös, egyedül célhoz vezető, színpadon úgy, mint színpadkivül: a' nemzeti!

-- s.

DIVAT.

Pest, december 27-d.

KEDVES RÓZÁM!

Nem vártad, hogy az 'Életképek' hasábjain vedd leveletem; de mit tegyek? Ugyis annyit zsembeskednek azok a' férfiak ellenünk, hogy olly keveset teszünk nyelvünk körül; azért elszántam magamat, mikor időm engedné, legalább divat dolgában, segítni az irodalmat. Kettős öröm lesz az rám nézve: egy az, hogy veled fecsegheték női dolgainkról; 's a' másik, hogy teszek annyit, a' mennyit szerettem hazám szép nyelve körül. Te talán nem fogsz mosolygni a' merészség fölött, hogy tollhoz nyul gyakorlatlan kezem? azonban ha találkoznék hölgytársaink között, kinek nem tetszenék az, hogy íróvá lettem: vigasztalja magát azzal, hogy csak szűk a' tér, melyre hatásom terjedhet; vagy ha ez nem vigasztalná meg, nevéssen, zugolódjék, a' mint neki legjobban tetszik, én nem bánom. Magyar hölgy vagyok, tudom mivel tartozom hazámnak 's kivált árva nyelvének; azért honleányi kötelességemtől nem ijeszt vissza az illy tulvitt fásultság.

Azt írák fentebb, hogy szűk a' tér, melyre hatásom terjedhet? Nem jól fejeztem ki magamat. A' divatról kell írnom, a' mennyire az a' ruházatot, 's különösen a' hölgyvilágot illeti. Már lehet-e, kedves Rózám, szélesebb tér, kivált miránk hölgyekre nézve, mint épen a' divat? 's lehet-e mélyebb bányá, mint a' divaté, melynek kiaknázása az 'Életképek' rovataiban nekem jutott? Bizonyosan nem; 's ha e' széles térhez még azt is veszed, hogy én olly igen szeretek részletekbe bocsátkozni, 's min-

den csokor, esipkézet, fodor 's a' t. illesztéséről 's fekvéséről a' lehetőségig kimerítő értesítést adni, mint tevém akkor már, midőn a' kolostorban kedves anyáink névünnepeére új ruhákat kapánk, mikor is órahosszan vitázgatánk a' felett: mint nem áll jól köntösünk jobb szárnyán a' rózsaszalagból öttött csokor közé illesztett rózsza, 's mint volna izletesb a' bal szárnyra tűzni azt? 's száz meg ezer illy észrevételek 's fontos okoskodás közt, mint feledők gyakran estebédünk óráját; ha ezt meggondolod, édes Rózám, elhiheted, hogy szűk lesz a' tér, melly számomra jutott.

'S azt fogják tán mondani leveleim férfi-olvasói: kár illy apróságokra csak egy sornyit tért is pazérolni! Ah, ők nem tudják, édes Rózám, mit mondanak! A' divat egyik eltető erő a' hölgyekben, mellyet a' honleányi szent kötelesség sem fojthat el. De minek is fojtana el, mikor azt olly szépen, olly könnyen lehet megegyeztetni azzal, mivel hazánk 's nemzetiségünknek tartozunk. Gondolják meg csak az illy catoí szigorúságu bírálói divatélveinknek, mikép ők magok is — többé-kevésbé — meghajolnak az ő hatalmas varázsvesszeje alatt. 'S hijába akarnák fitogtatni férfiúi komolyságuk erejét, ők sem jobbak a' deákné vásznánál, 's ők sem akarnák mamár apáink párduczos kaczagányait, leppentyüs csizmáit felhuzni, vagy fodrozott, beillatozott fűrtjeikre Bendegúz' vassisakját tűzni? épen olly kevésbé, édes Rózám, mint nem viselték őseink a' szűkujjas frakkokat haszontalan fecskeszárnyaikkal 's lábokat nem kényszerítették fényezett kecskebőrből szabott topánok 's cipőkbe. A' ruházat divatja átölelé karjaival a' művelt világ minden népeit, 's hogy még alföldi pusztáinkat nem érte el hatalma a' párisi, vagy bécsi divatnak, annak, édes Rózám, csak az lesz talán oka, hogy pusztáink villámfiat nagy homoktenger választja el Pestünktől, melly e' tekintetben már nem igen enged akár Bécsnek, akár Párisnak. Azonban megvan pusztáinknak, 's kárpátvideki, vagy dunai 's balatonmelléki magyar polgártársainknak is a' magok saját divatja, mellyet szintolly lelkiismeretesen szoktak követni, mint mi a' magunkét. Avagy nem tapasztalád-e már, milly kényes a' faludbeli pórleányka sárga csizmájára, pirostarka szalagjaira 's patyolatviganója rendezett ránczaira? Ők is ugy, mint mi, kedves Rózám; mindketten a' magunk nemében.

Mit egyedül ohajtának, mi keblemnek egyegy leghőbb vágya, az volna, hogy a' külföldi majmolások mellett ne feledkeznénk meg nemzetiségünkről annyira, 's ha már lépést kell velök tartanunk ruháink szabása, alakja 's disztésére nézve: legalább a' lehetőségig hazai kelmékből, szövetekből pótolnók a' szükséges ékítéseket; de ah, végig menvén a' vaczi-utczai boltok' szép kirakmányai előtt, 's megkerülve a' nagy vásárpiaç nyugati oldalát, alig, vagy épen nem találsz ruhakelméket, mellyek édes hazánkban készültek volna. Mennyire örülnék, ha e' tekintetben kedvezőbb hírt írhatnék, nemes barátném, de ha az egy selyemgyárt kiveszem, melly városunkban nem rég működni kezdett, 's mellyből némi szép szövetekeket már magam is láttam, több illyes valalatról nem emlékezhetem.

Hanem már messze is vittem soraimat, 's illő, hogy szóljak az öltözéki divatról.

A' legujabb párisi lapok jóslatából azt értem, édes Rózám, hogy e' télen a' fekete szín fog kiválólag uralkodni, bársonyban és nehéz selyemben; kalapok- és kalapákra (bonnets) azonban fog az árvaleány-virágszínű bársony is használatni. A' bársony-

ruhákra, mint tudod, nem kell sok díszítmény: olyanok azok, mint az igazán szép hölgyek, kik nem szorulnak a' művészet szépitő szereire, hogy szépeknek látszassanak; 's a' nappali öltözeteknél prémmel, az estélyieken pedig hasonszinű csipkéekkel szoktak szegélyeztetni.

A' köpenyek is jobbadán fekete bársonybul készülnek, fekete atlaczszalaggal szegélyezve; vannak azonban finom fehér kazimirből varrottak is.

A' pongyala-főkötők gyönyörűen egyszerűk, ha fehér-kék szalaggal ékítettnek.

A' bálruhák még folyvást kettős viganóként szabotnak, 's a' czafrangékítés még mindig divatos; nem hiányzanak azonban a' csipkesorok közé tűzött virágbokréta sem, mint azt a' képen is láthatod.

Szeretném tudni, feljössz-e farsangon Pestre? Ha nem jössz, te nem sokat vesztesz: mert közönségesen nem igen vig napokat várunk; de vesztek én, ki nem tölthetek meghitt kedves körödben legalább néhány kellemes napot; hanem, hogy ne felejts a' távolban, gondja lesz rá ölelő

S** barát n é d n a k.

ZENÉSZETI FIGYELMEZŐ.

Felszólítál, barátom: írnek koronként a' feltünőbb zenészetű előadásokról, melyek fővárosunk kebelében a' zenekedvelő közönséget megörvendeztetik. Ez bajos feladat. Szerettem volna, ha közelebből meghatároznád: mit kívánsz te a' feltünőbbek rovatába sorozni, hogy azután annak megemlítése folyóiratod' sorozatában, ha nem feltünőleg is, legalább tűrhetőleg, rovatot érdemeljen? azt-e, mit csupán az avatottabbak, vagy mit a' tarka közönség tart feltünőnek? Mert a' sokszinű színtelen közönség néha olyasmit ítél feltünőnek, melly a' mindennapiság' pörölyütései', árutrombitái 's piaci szővirágai' zajának közepette elhangzik a' nélkül, hogy a' nagy tömeg fülének dobhártyáját csak meg is rezegtetné. — Vagy talán saját egyéniségemet, véleményem- 's izlcsemet toljam elő a' prosceniumba? 's úgy járjak, mint ujoncz színész, ki nagy pathosszal lépdél a' deszkavilág' előterére, 's kit ott rögtön annyira megráz a' lámpaláz, látván, hogy annyi ezer arc fintorogva mosolygja a' tükör előtt betanult szögletes állását, miszerint szerepét feledve, pirulva fordul a' sugó oraculum titokteljes barlangjához, csakhogy elmondhassa azt, mit a' bérelt tapasztoló római triumphus' dicsőségére méltassanak.

A' zenének számos ellenségei is vannak; olyan pedig, ki közönyösen hallgatja a' legistenibb hangömlengést, még több van. De tehet-e az róla, ki vaknak, vagy süketnek született, hogy az érzékek' e' legnemesbbike tőle megtagadtatott? 'S tehet-e az róla, kinek halló érzékében éppen azon idegróst hiányzik, mellyben a' magasabb zene iránti fogékonyság rejlik, hogy a' művészi hang fülcsigájánál tovább nem hat? Művelt, sőt nagy férfiakat, híres írókat emlegetnek, kiknek egyike csak dudát, másika csak pásztorsípot szeretett hallgatni; de ezek ellenében a' pogány bölcsesektől kezdve, a' divat' szinmázás urodalmának hőseig lehetne másokat ellenszégezni, kik a' zenét velősb sententiákban 's csillogó phrasisekben egyiránt dicsőíték.

Korunk a' rendkívülit kedveli. Mi rendkívüli a' mai zenészetben a' nagy tömeg előtt? A' velős, mely, benső, áthatott 's átható zenetalan? Oh, nem. Beethoven

figyelmesen jegyezgeté föl tárczájába a' csorda' bögésének hangjait, 's hogy azt minél hivebben jegyezhesse, saját szavával is iparkodék utánozni ama' hangot, hogy a' kellőleg megfelelő hangjegyet el ne téveszsze. 'S mibe szötte ezt? A' halhatatlan „symphonie pastorale”-ba. Rendkívüli ez? Kérdi a' kintornák' embere. 'S miért volna az? De álljanak elő a' divatos zene' harminczhetedrét kiadásu remeklői, azonnal száj-tátva állongja őket körül a' tömeg 's tapsoland. Maholnap az lesz a' legszerencsésb halandó, ki zsebeiben liliputiak táborával utazik, 's ha azokat valamelly zongora, billentyűzetére kiönti, hogy összevissza futkozva rajta, hangvihart idézzenek elő, bizonyára aranyeső töltendi meg erszényét.

Illy körülmények közt nehéz zenét dicsérni, nehéz gáncsolni; ez, vagy amaz elkedvetlenül. Biztos utat jelel talán az egyéni vélemény, melly semmi követelő igénynyel föl nem lép 's nem oktatni, csak figyelmeztetni jő, 's ha néha irányt ohaj-tana is adni: soha meg nem feledkezendik arról, hogy mindenkinek saját füle 's izlése az utolsó forum, melly fölebbvitelt erőtetni szándokában nincs.

Min kezdjem méltóbban közlésemet, mint olly hangversenyen, melly elsőrendű művésztől, 's pedig nemzeti színházunkban adatott? Kellermann gordonkája' csodahangjaival elbájolá a' közönséget. Ő művészetének azon tökélypontján áll, mellynek körét még tágitni, bővíteni ugyan, de mellynek emelkedését magasbitni alig lehet. Minek említném azokat, mik a' hangszer' kezelésének külsőségéhez tartoznak, miután ezek a' bámulatos-, majd hihetetlenre fejlettek? Művészetének benső alapja a' kedélymélység, neme az andalgó melaságnak, melly egész valóján előmlik, midőn föl-rezegnek húrjai. Ereiben nem csattog a' délies érzelem' hevének viharzata; északi tájak csöndesebb bensősége honol zenészeti magasztaltsága' titkaiban. Azért legbájlóbb, legindítóbb 's legvonzóbb ő, midőn belsőjének ez alap kifejezését varázsolja át hangszerébe, 's ennek mintegy nyelvet kölcsönöz, érzelmvilágát, a' természet' világában tolmácsolandót. Erő, tűz, zivataros rohamok játékanak kevesebbé sajátai; miért is eredménye nem annyira el-, magávalragadás, mint a' szende bájolás, édes ringatás. Művészetének főjellemvonalai: kellem, érzékenység, szendeség; hangjai mint aeol-hárfa' fuvalmai, mint hajnali kebel' susogásai röppennek, 's mondhatlan élvezetet nyújtanak a' figyelmes hallgató' lelkének. Kellermann a' gordonkajátszók közt az első helyek' egyike méltán illeti, 's némelly tekintetben talán magát Romberg-et is tulszárnyalja. Vonóját költészet vezérli, az érzemény' költészete. Budapest' lakói nem egykönnyen tehetnek szert a' cellojáték' körében nemesebb élvezetre, 's reméljük, kikben él fogékonyság illynemű zene iránt, annak meghallgatását el nem mulasztandják. Előadása' részleteiről csak második fölléptekor szólandok: mostra legyen szabad ez általános figyelmeztetéssel a' közönség' hathatós pártfogásába a' művészt ajánlani.

RAJZ-MAGYARÁZATOK.

- 1-ső szám. — Zsebkendő-szegélyi rajz, pamuttali himvarrásra.
- 2-d. „ — Himvarrási rajz papucsra', en-soutache ötésekkel.
- 3-d. „ — Kör- 's tetőrajz süvegekre, melyek Othon név alatt ismeretesek. A' himzés en-passé-selyemmel történik.
- 4-d. „ — Zsebkendő szegély-körüli himvarrási rajz.

ÉLETKÉPEK.

1844. 2 - Füzet.

AESTHETICAI LEVELEK.

BEÉLY FIDÉLTŐL.

I. LEVÉL.

AESTHETICAI ÉRZELEM.

Kedveltjeim! Felszólítottatok és kértetek minapában, hogy néha-néha veletek aestheticai tárgyakról, melyek iránt oly gyakran mutatátok élénk részvétet 's vonzalmat, midőn sétálás közt a' gyönyörű természet bájképeiről beszélgeténk, rövid levelekben értekezném. E' dicséretes vágyatoknak örömteljesen hódolok, miután hiszem, sőt előlegesen meg vagyok győződve, miként rövid leveleimnek foglalatja 's tartalma gyöngéd szívetekre üdvösen hatand, 's oly édes gyümölcsöket termend, melyek az élet alkonyán is jeles tulajdonaitok szép koszorujában méltó helyen állandnak. Kezdem pedig első levelemet az aestheticai — szépizleti — érz^élem' fejtegetésén. Ti gyakran csodálkoztatok már, megfordulva különféle osztályu, rendű, rangu 's rendeltetésű emberek közt azon, mint tudnak számtalan, 's leginkább azok, kik a' gyönyörű természet bájlöleiben növekedtek fel, és szüntelen tárgyai, tüneményei és szépségei közt élnek, vagy pedig a' művészet éledelemdús terméi közt mozognak, oly érdektelenek 's hidegkeblűek lenni ama szépségek és tünemények iránt, melyeknek természete: hogy szívünkhöz rokonszenzileg szóljanak és keblünk

legtitkosabb rejtekébe is elhassanak? Igaz, hogy amaz érdektelenség 's hidegkeblűség, melyet oly sok emberben észrevettetek, a' természet csodaművei, vagy művészet elbájoló terményei iránt, tagadhatlan valóság; mind e mellett nem vélem a' dolgot csodálkozásra méltónak: mert ha egy élesebb pillanatot vetek a' philosophia 's ennek szemléleti egyik ágára, t. i. az aestheticára — szépizlettanra — 's mindkettőnek korunkbani állása- és műveltségi pontjára: meg kell sajnósan vallanom, miként alig van édes honunkban tudomány annyira elhanyagolva, mint épen ez; 's miután az aesthetikai érzelem nemesebb kiképzése czélszerűleg csak az izléstan által valósítható: aligha nincs előttem az emberek hidegkeblűségének talánya természeti 's művészeti tárgyak iránt feloldva, 's így természetesen okom sincs a' főnebbi tüneményen csodálkoznom.

Hogy soká függőben ne tartsalak benneteket, szeretteim! kifejtsem immár az aesthetikai érzelmet; de ne várjátok azt, hogy leveleimben a' könnyen unalmat okozható rendszer nyomán haladjak; tanácsosabbnak véltem a' népszerűség útját választani, 's ezen, a' mennyire lehet, tisztán 's világosan előterjeszteni mindazt, mi benneteket érdekelhet, oktathat, 's mellette még sem úntat. Tehát a' dologra. Azon kellemes lélek helyzetet, mely valamely szép, fenséges 's ezekkel rokon tárgy figyelmesebb szemléleténél beáll, szoktuk általában aesthetikai, szépizleti érzelemnek nevezni, vagy, hogy jobban kifejtsem előttem a' dolgot: valahányszor például, valamely gyönyörű, regényes tájat szemléltek, szép, ezer változékonyaságaival meglepő angolkertet láttok, jeles költeményt olvastok, remek szónoklatot hallatok, pompás épületet néztek, kellemdús arcot, elbájoló festvényt, avagy remekszépségű szobrot láttok, mindannyszor a' legkellemetesebb érzés szállja meg kebleteket, melyet szépizletinek, vagy kéjgyönyörnek is mondunk. A' szépizleti érzelem tehát szükségkép a' szép eszméjéből származik, 's épen úgy oltatott be minden ember kebelébe a' kegyes alkotó által, mikép az igaz 's erkölcsileg jó iránti eszme, csakhogy némelyekben a' szép iránti eszme nagyobb 's gyorsabb, másoknál gyöngébb 's tartalmatlanabb; általában pedig a' nőnemnél sokkal hamarabb 's könnyebben gerjed föl az aesthetikai érzelem, 's finomabb is szokott lenni, mint a' férfiakban, habár a' tárgyak igen különbözők, melyek körül a' két nem érzelmei munkálnak.

Azonban ne véljétek, édeseim, mintha a' szép lényege kizárólag csak a' részek összehangzó hatása 's érzékeink kellemes illetetetésében rejlenék, 's így csupán csak a' tapasztalati világban kellene azt keresni? A' szép nem egyedül tapasztalati fogalom, hanem ész-eszme is, 's mint ilyen nem az alsó, hanem a' felső ismerőtehetséghez — értelemhez — tartozik. Van tapasztalati, és eszményi — ideális — szép, 's habár az abszolút (fő) szépnek eszméje előttünk megfoghatlan, mint középpontja minden lehető tökélyeknek, melyekkel csak isten bír; mindazonáltal az érzéki és szellemvilágban visszatükröződik annak fénye, 's ha az embernek kebelét megszállja egy magasabb ihlet, vagy szellem — mondhatjuk láng és zene is —, úgy ügyekszik azt bizonyos

idomokban utánozni, 's legalább közelítőleg valósítani; mert tökéletesen utolérni embernek, azt tehetségei korlátoltsága miatt lehetetlen. A' mennyire a' felfogott 's észrevett szép részint szellemi gyönyört szerez, részint pedig csak idegeinkre hat kellemesen 's erősen: annyira vegyesnek is mondhatni a' szépízleti érzelmet, 's azért tisztaságát 's méltóságát tekintve az érzelemnek, ember 's ember közt igen nagy lehet a' különbség, miként t. i. az jobban az érzékiség, vagy ész- 's értelemre irányul.

Mondám főnebb, hogy a' szépízleti érzelem általános isteni adomány, melly éptestü emberben úgy nem hiányozhatik, miként nem az erkölcsi érzelem; azonban elevenség-, mivelési fok- 's finomságra nézve igen különbözik az emberekben; 's e' különbségnek okát ismét az ember testi és szellemi változó alkatában, 's ifjúkori kiképzésének minőségében kell keresnünk. A' nem egészen elhagyatott emberben is feltalálhatjuk a' szép eszméjét, 's őt egy bizonyos belső sugalat, nyájas nemtő gyanánt, szeliden ugyan, de ellenállhatlanul vonzza az után, csak hogy ez eszme alkalmazásában egyes tárgyak- 's tüneményekre igen nagy különbséget 's a' rendestől kimondhatlanul eltérőt veszünk észre olyannyira, hogy a' mi például gyakran a' miveltebbet elbájolja: ugyanaz untathatja a' miveletlen embert, és viszont; 's e' különbség tetemesen növekedik még, ha a' szépnek valamelly külidom általi valósitása- és előterjesztéséről van szó.

Ha a' szépízleti érzelem általános, úgy bizonyára annak hiánya, avagy ellentéte a' durvaság 's bárdolatlanság még a' legalsóbb osztálybeli emberekben sem kívánatos állapot; sőt örülnünk illik, ha ennek nyomát, jelét bárhol is látjuk. Jussatok bár egy nyomoru kunyhóba esetleg, 's ha ti ott a' szegénység' daczára, melly az arcok mély barázdáiban, a' házi eszközök parányiságában, a' mindennapi táplálatok szűkében 's tt. eff. tagadhatlanul nyilatkozik, a' tisztaság, egyszerűség, rend, pontosság, munka iránti szeretet erényeinek gyakorlatát, vagyis: a' jó ízlés tanúsító jeleit találandjátok; avagy egy alsóbb osztályu polgár csöndes lakába tévedve, a' butorok kellemes elrendezését, minden házi eszköz tisztaságát, az öltözetben jó ízlést, a' fogadlatásban kellemes banásmódot veendetek észre; vajjon nem fog-e szívetek örülni, 's kebletek duzzadozni a legkellemesebb érzelemtől? Ellenben kebleteket egy igen kellemetlen érzés fogja ostromolni 's eltölteni mindannyiszor, valahányszor ott, hol jogosan rendet, pontosságot, tisztaságot, illemes tónt vártatok volna, csak a' rendtelenség, csinaltanság, házi eszközök 's butorok mocskossága 's porlepettsége, ízléstelen czífraság és cziczoma, a' külső viseletben durvaság, neveletlenség 's effélékre akadtok; 's mindezek csak a' szépízleti érzelem elhanyaglásának eredményei. Ti nem tagadhatjátok azt, hogy például a' pontosság, a' rend 's tisztaság szeretete, a' butorok csinos elrendezése, a' külső illemes tón, vagyis a' másokkali kellemes viselet 's banásmód, a' gyönyörű természet ezer változékonyságu tárgyai- 's tüneményeiben gyönyörködés, a' művészet terményei iránti szilárdabb hajlam 's vonzódás mindannyi jelességei, és dicséretre méltó tulajdonai az embernek; pedig

mindezek szükséges szüleményei a' kiképzett aesthetikai érzelemnek. Lehet ugyan valaki aesthetikai érzelve kimivelésének daczára vallástalan 's erkölctelen is, mi korunkban nem nagy ritkaság; de ez csak annyit mond 's bizonyít, hogy illy viszonyok közt vagy átirányt nyert az aesthetikai érzelm a' fiatalabb kor első éveiben, vagy az említett érzelm kizárólagos képezése mellett végkép elhanyagolták a sokkal nemesebb erkölcsi 's vallási érzelm, mit tenni soha nem volna szabad; mert az illy egyoldalú 's kizárólagos műveltség veszélyezteteti az ember legdrágább kincsét e' földön, t. i. ártatlanságát, 's ezzel jövőendő boldogságát is.

Továbbá, ha tekintetbe vesszük, miként az aesthetikai érzelm legtisztább, 's kiapadhatlan forrása a' legártatlanabb öröme- és éledeleknek, első, legfontosb lépés az állatiaságról a' valódi emberiségre; gyakran az erény hathatós segéd-eszköze 's az erkölcsiség gyámoszlopa: nem érdemli-e meg legnagyobb figyelmünket? hiszen mint pusztá szellemi adomány is mindazon lényeken tuelmeli az embert e' nemes érzelm, melyektől az értelem, ítélet, 's ész megtagadtatott; 's ha annak idejében ez érzelm czélszerűleg fölébresztetik, igazgattatik, a' vallás- 's erkölcsiséggel öszhangzatban állva, nemcsak életünket teheti vidámabbá 's éledeletűsabbá, hanem külhatásunkat is emelheti 's magasíthatja. Ellenben, hol ez nem történik, ott finomulhatnak ugyan a' vétkek: de csak mégis vétkek maradnak 's annál veszélyesebbek, minél fényesebb 's tévesztőbb külidomuk. Lám Athenaeben Periclesz alatt, tehát éppen akkor éré el legmagasabb fokát az erkölcsi romlottság, midőn fényponpon látszék állni a' szépizleti műveltség; szintugy Romában Augustus alatt. 'S vajjon nem a' szép szellemétől áthatott, ihlett, 's az eszményi után törekvő kedélynek köszönheti-e az emberiség a' művészet csodálatosabb találmányait 's remekszépségű terményeit? Felhozom itt a német classica irodalom egyik halhatatlan emlékü férfának 's valódi gyöngyének Schillernek ide vonatkozó szavait: „Az izlés mérsékletet 's illemt igényel, 's ellent áll mindennek, mi durva, erőszakos 's aljas. A' polgárisodott ember csak általa jut önfeletti uralomra, 's a' kedélyt 's szívet csak az izlés szabadítja fel az ösztön bilincseitől. Az izlés felhívja ugyan a' kedélyt és szívet az öröm-, éledelet- 's gyönyörre, de egyszersmind a' nemes-, öszhangzó- 's tökéletesbeni tiszta kedvtelésre vezérli a' gyönyört, 's a' nemtelen, rossz 's aljas iránti pusztá kísérletet már visszautasítja az izlés ítélőszéke, mielőtt az ész szigorubb bírálata elébe kerülne.“ 'S Ovid, a' romai költők egyik jelesbike, nem kételkedik állítani: hogy a' hiven tanult és gyakorlott szépművészetek nem engedik elvadulni az embert, sőt erkölcei- és szokásaira igen szelidítőleg hatnak. De nem fárasztom továbbra, gyöngéd lelkek! figyelmeteket máris akaratomon tulterjedt levelemmel, hanem miután az aesthetikai érzelm becsét, mivoltát és jeles eredményeit eddig felfogtátok, legközelebbi levelemben annak fontosabb kiképzési eszközeiről értekezendém.

A' VAK SZOBRÁSZ*).

BESZÉLY

CSÁSZÁR FERENCZTŐL.

A' XVIII-dik század első felében, midőn a' szobrászat hanyatlásában minden kissé feltünőbb észtehetség nagy zajt ütött, Messer Bruno, firenzei kőfaragó műhelyében egy ifju dolgozgatott, kinek vésűjén magasb ihlelettség nyoma mutatkozott. Madonnái, mellyeket a' közel helységek' kápolnái számára vésett volt, ismeretessé tevék az alig tizenhatsz éves művészt Firenze vidékén; 's ő szent hévvel csüggyén művészetén: beholygá Pizát 's az Arnohoz közelb eső városokat, hogy tanuljon a' nagy mesterek márványain. — Ez ifju Gonnelli volt.

Illy műholygásai közben jött egykor Sienába, hogy ott Fiesole Simon egy művét csodálja. Ugyanazon szobrász volt e' Fiesole, kinek óriássá szánt nagy márványdarabjából később Michelangelo „Dávid“ját faragta, melly a' nagyhercegi téren a' „régipalota“ kapuja előtt áll.

A' templomban, hol Fiesole azon szobra volt, mellyhez Gonnelli zarándokolt, szemei egy leányra tapadnak, ki anyja mellett térdelve, hő imába látszott merülni, 's gyászfátyola föllebentésével gyönyörű szeráfarcot látatott. Berucci Lisetta volt e' szűz, kinek ősei zászlósak valának Sienában, 's családja ekkor is egyike a' nagyobb tekintetben levőknek. Az ifju művész, kinek halvány homlokára dúsan gyűrűztek le fekete fürtjei, feltűnt szinte az inakönyvéből föltekintő leánynak. — Szemeik találkoztak: a' leány látszó örömmel pihentető övét a' szende művészen; 's a' művész — szeretett!

Gonnelli, szerelmétől lelkesítve, napról napra nagyobb tökélyt fejte ki művein, 's már sokan jövének Firenzébe csak azért, hogy Messer Bruno műhelyében tanítványa márványait láthassák; az ifju szobrász pedig gyakran ismétlé sienabai kirándulásait, hogy lánykája közelében első angyaliszta szerelme üdvörömeit élvezhesse; mert Berucciéknál nemsokára Muzio da Siena tanulótársa által — ki maga is vad lánggal ége már előbb Lisetta iránt — bemutatván: mint hirre kapott művész, szívesen fogadtatott.

* E' beszélykét szerző engedelmével, legközelebb megjelenendő „UTAZÁS OLASZORSZÁGBAN“ czimű munkájának II. d. kötetéből közöljük.

A' szerény Gonnelli, művészi híre által rég magára vonta már tanuló-társai némellyikének irigységét, kik meddő közepszerűségökben nehezen tűr-
 rék az ifju szellemének vésűje nyomán mutatkozó magasztos röpteit. Ezek
 sorában első volt Muzio; hanem ő a' barátság szent leplével fedezé galád ér-
 zéseit. Szerencsétlenségére Gonnelli, tanuló-társai közt épen Muzio iránt ér-
 zett legtöbb rokonszenvet, őt hívé legjobb barátjának, 's így őt avatá titkába
 boldog szerelmének, melyre néhány hó múlva Lisetta, anyja megegyezése
 mellett, keze drága birtokával vala fölteendő a' koronát. Muziot hívé ő legjobb
 barátjának! ki lángszenvedélyét Siena rózsája iránt — mert e' név alatt volt
 ismeretes Lisetta szülővárosában — nagy önmegepötléssel fojtotta fekete
 lelkébe. — Miért nem lakik folyvást kebelünkben az előérzés istene, hogy
 bennünket a' boldogtalanságunk mérges szálait fonó emberektől!

Szerelme e' boldog napjaiban faragá Gonnelli „sz. István“-ját e' tem-
 plom ékesítésére; 's midőn márványán vésűjével az utolsó ütést megtevé:
 barátját hívá, hogy örüljön vele a' tökélynék, mely művén előmlött. Muzio-
 ban a' jeles mű láttára feldagadt a' kettős szenvedély aetnalángja, 's átkos terv
 villant meg agyában, mellyel barátját megsemmisítse.

Muzio, mintha némi mesterileg sikerült vonások által ragadtatott volna
 el, szinlett lelkesedéssel kiálta fel:

— Milly isteni, Gonnelli! Jer, örülj művednek! Nézd, mint foly a' vér ez
 erekben; mint nyílnak meg szóra ez ajkak; fölséges! 'S ezt mondvá közelebb
 vonja Gonnelit szobrához.

Gonnelli titkos kéjjel lép műve elé, 's megbocsátható üdvözleti örömmel
 tapadt márványa szemléletébe: midőn nyitott szemeibe nagy erővel sujtja
 Muzio a' markába észrevétlenül szorított márványporondot.

Gonnelli néhány óra múlva iszonyú kinok közt mindkét szeme fényét
 elveszté!

Vaksága híre, mint előbb művészeteé, hamar szétterjedt a' vidéken, 's
 tisztelői sajnálkozva állak körül ágyát, mellyen szent megadással türte szem-
 világa veszteségét: azon édes reményben, hogy Lisetta leend az örökös ho-
 mályban gyöngéd kalaúza, 's az ő szerelme fénytől vezettette, vésűje még
 teremlhetni fog márványokat, mellyek nevét öröksékek!

Szegény művész! ő sokat épített a' nőkebelre, 's kivált sokat Lisettáéra,
 ki szerelmes mosolyait 's elragadásig bájos pillantásait, Gonnellin kívül, má-
 soknak is bőven osztogatá; 's ha az ifju művészt többi imádói sorában némileg
 kitünteté is: az csak azon hiúságnak volt eredménye, mellyet benne a' kora
 legjelesb szobrászának udvarlásai költének, kiben a' lángész szép és kellemes
 külső alatt ütötte fel dicső sátorát. — Lisetta nem szereté Gonnellit!

Messer Bruno volt az, ki kedves tanítványa sorsa iránt legnagyobb
 részvétet mutatott; ezt kéré meg az üdülő művész: lenne szíves eszközölni,
 hogy házassága Lisettával minél előbb végbe menjen.

A' maestro készséggel járt el megbízatásában: 's néhány nap mulva ismét Gonnelli szobájában volt, ki már szerencsétlen sorsa előtt munkába vett márványain dolgoztatott.

Magasan dobogott szive az ifju művésznek, midőn Bruno, belépve szobájába, Sienából megtérését jelenté. Dicsőületi öröm sugárzék arczairól; hiszen földi mennyének közelgtéről veende hirt kedves mesterétől. — Oh, ha láthatá a' hirnök arczát, ha olvashatá szemeiben a' bút, melyet az Sienából hozott: e' pillanatnyi kéjt sem fogta élvezhetni kebele!

— Itt vagyok; — szóla Messer Bruno. — Lisetta 's anyja egészségesek, üdvözlök Gonnellit. Fájdalommal hallák szerencsétlenségét, 's azt izenik neki . . .

— Oh, mondd ki hamar, mondd izenetöket, hogy boldogságomat egész nagyságában élvezhessem; esenge a' vak művész a' vontatva beszélő maestronak.

Messer Bruno mély fohász után folytatá szavait:

— Azt izeni Lisetta, hogy ő a' művész Gonnellinek ígéré kezét; miután pedig vaksága miatt ő művész már nem lehet: szava őt nem köti . . .

— Iszonyú! — kiálta, székéből mintegy akaratlanul fölegyenese, 's abba legott ismét visszaroskadva Gonnelli, kinek arczára az égető kin gyötrelmei, 's a' csalódás fájdalmai egymást váltogatva tünedeztek fel. — Iszonyu De lehetlen, maestro, lehetlen! így nem szólhatott Lisetta. Oh ne kinozz!...

— Lisetta önszavait ismétlém; — mond fájdalmas hangon a' maestro — 's halld tovább izenetét: „Szavam nem köt, monda ő; azonban, hogy szeszegőül ne tekintessem, neje 's kalaúza leszek Gonnellinek, ha arczomat márványba vési, 's márványában kiki Berucci Lisettára ismerend!“

Halálcsend követé a' maestro szavait. — Gonnelli nem könyűzött szét-dult mennyre felett, mert könnyei forrása örökre zárva volt! Néhány percnyi hallgatás után megszólalt a' vak:

— Lisetta szobra kész leend.

És márványt adatott magának a' művész, 's dolgozott.

Egy év mulva lefedte művét; 's kik a' mellszobrot megpillanták, 's a' hölgyet ismerék, felkiáltának: „Berucci Lisetta!“

— Tiéd a' szép mátká; mond nyakába borulva az öreg Bruno, 's kedves tanítványa halvány arczaira örömkönyeket hullatott.

— Igen; enyém e' szobor, — sohajta Gonnelli — enyém e' márvány, mellynek jégsszive Vezúv, Lisetta kebeléhez képest. Ez mátkám, o maestro. Menj Sienába, 's mondd meg Lisettának: szobra kész 's völegénye várja őt — a' sirban!

Ezt mondva, márványa előtt lelketlenül rogyott össze!

Szive a' fájdalom súlya alatt megszakadt!

H Á R O M É J.

BÉRCZY KÁROLYTUL.

I.

Kivánok-e tőled egyebet szerelemnél? Élvezz, tombolj a' világ zajában, pazérolj, mint senki más, s' Rammacini Giuditta kincstára nem fog nyögni vágyaid betöltésében; akard, s' rabnökként kísérendlek az északi jégsark hideg honába; parancsolj, s' teljék bár ember életébe, teljék bár tulvilági üdvömbbe, teljesülve lesz; — mindent, mindent elkövetek, feláldozok, csak szeress!

„Giuditta! mi adhat okot kételkedni szerelmemben?”

„Oh, hideg magyar! ezek-e nálad a' szerelem szavai? szemeidben, haram tekintesz, alvó tűz bádgyadt világa hamvad, pedig láttam, ah, jól láttam, egykor kedves sugarai is voltak e' szempárnak, mellyért a' Rammacini hercegek vére egy ismeretlen magyarnak nyujtá kezét! — Arczodon az unatkozás és élvezélttség epedő színe festi magát; pedig épen ez arczok mosolygó frise hozta ki a' forró égálj szülöttét egy idegen hazába; — tompán vonagló szavaidban nincs többé semmi erő, semmi bensőség, semmi szivből származó; pedig épen e' hangnak egykori dalszerű csengése 's költői tüze volt az, mi a' hercegnőt elhatározá, hogy velencei fénypalotáját elhagyva, életét egy szegény festővel ossza meg!”

Az ifju ajkaiba harapott, arcát vér futotta el, 's vonásain sértett önértet' dühe vonult át. De hirtelen összeszedé magát, 's lehető nyugodtsággal felelt a' nő szemrehányásira.

„Giuditta, ne légy méltatlan az iránt, ki érted épen olly hévvel lángol most, mint azon boldog pillanatok, midőn a' velencei képcsarnokban először bámulá isteni alakodat...”

„Gusztáv, Gusztáv! oh ha igazak volnának szavaid! — kiáltá a' Rammacinek ivadéka, 's égálja egész szenvedélyességével karolva át a' szép ifju nyakát, teljes ajkait lángoló csókokkal halmozá; — majd, mint egy eszmétől megkapatva, visszataszítá magától a' gyönyörű főt, 's egyhangulag folytatá: — de nem; szavaid minden betűje árulás! Te megszüntél engem szeretni 's olly hideg vagy mellettem, mint az Appenninek jégcsúcsa Italia nevető virányai felett!”

Rövid csend lön. A' nő, e' szavai után, hirtelen elhallgatott; mint olyan, ki szemrehányásra kedves ellenmondást ohajt. — Gusztáv bensejében mondhatlan érzelmek küzdöttek, 's lezárta a' szót ajkairól. — Ő nejét, Giudittát, nem szereté! Miként is szerethette volna őt? Gusztáv mást szeretett, — Giudittát utálta....

„Lásd, Giuditta — monda végre erőtetett nyájassággal — nekem nincs hízogató, mely indulatom hév ragaszkodását fesse: de kívánd bár életemet — — —“

„Igen, vága közbe az olasz nő — életedet vagy szerelmedet! kettő közül egynek enyémnek kell lenni! De szerelmed forró legyen, forró és osztatlan! Hallád, lelkem ifja? osztatlan, mint a' sziv, mely ketté vágva megszűn dobogni. Szavaid nekem kevesek: esküdet akarom. Nézd e' tört, a' Rammacini-család ezen erekljéjét: vasáról három Cornaronak 's két Borgiának vére száradt fel, míg feszületalaku markolatánál számtalan Rammacini haldoklott. Esküdjél e' feszületre, hogy szerelmed életed vég perczéig osztatlan lesz irántam!“

„Esküszöm!“ monda Gusztáv, kis vártatva, halavány arcokkal. — Giuditta éles figyelmét nem kerülé el a' sápadó reszketegség, mely férje arcain az eskü kimondásakor elterült. Ez által gyanúja még inkább növelve, 's ingerült kedélye tetőpontig feszülve lön.

„Én is esküszöm, — sipegé ekkor, merően átszegő tekintettel bámulva férjére — esküszöm, hogy a' mely perczben esküd megszegve: ugyanabban az itélet e' tör által a' bűnös felett kimondva 's végrehajtva lesz! Emlékezzél meg, Gusztáv, hogy adott szavam 's föltétem, ivéből kiröppent nyilként, még soha visszahúzza nem lön!“

Sebes léptekkel hagyá oda a' nő e' szenvedélybélyegzette szavai után a' teremet, mellynek dús szőnyegzete 's változékos drága bútorai herczegi fényre mutatának. Az ifjú gondolatokba mélyedten 's egymásba font karokkal meredett a' távozó után; míg végre keserű kacajban tört ki hallgatása.

„Hahaha! — neyete gúnyos fájdalmasan 's égre emelt szemekkel — miért igényli e' nő szerelmemet? Azért-e, hogy felrántva a' nemtudás vágytalan állapotából, a' hűv fény szivtelen körében szenvedni megtanított? azért-e, hogy a' kéj mámorában letombolt néhány hétért életem egész boldogságát feláldozám? Volnék bár most is a' szegény festész, ki két év előtt valék, egyedül, elhagyatva, de telve reményekkel a' jövő, 's ihletéssel a' szent művészet iránt! Mert mi vagyok most? nyomorú rab-ember, lekötve egy kevély hölgy szeszélyeinek a' milliókért, miket lábaimmal tudnék tapodni, esküszegő, hazug a' nőnél, kit bűnömként utálok, ámitó iparlovag az angyaléánynál, kit lelkem mélyéből imádok!...“

„Emelka és ő! — monda ismét, rövid néma szünet után — erény és bűn, menny és pokol között nem lehet nagyobb a' különbség! De lassan, Emelka vár reám, ígérkezém 's éjféli már közel. — Nőm, ha nem csalódom, gyanút forrá; még illy ingerültnek nem láttam őt — folytatá, mialatt egy udvarra

nyiló ablakon kitekintett — hálószobájában még világ van, várjunk míg elal-
szik, aztán szerezzünk elégtételt a' keserűen hosszú nap gyötrelmeiért!"

Félóra telhetett el várakozásban. — Gusztáv ezt sem hagyá használatla-
nul, mert könnyű köpenyt kerítve vállaira, a' tervezett kalandra fölkészüle, 's
a' perczben, midőn az udvari szoba ablakai elsötétültek, kilépett a' házból.

Tizenkettőt kongottak a' város tornyainak minden órái, 's a' néptelen
utcákon Gusztáv egyedül haladott, csak néha találkozva egyegy haza siető-
vel. Mintegy ötven lépésnyi távolságban, mindenütt árnyékot keresve, egy
más, bő köpenybe burkolt alak követé őt, kit azonban kalandorunk nem
látszott észrevenni: mert vissza sem tekintve hagyá el a' belvárost, 's a' kül-
város egy falusi alaku emeletes házánál megállva, kapuját felnyitá 's ezen vil-
lámgyorsan besurrant.

E' ház előtt állapodott meg a' másik alak is. Szétvetett köpenye alól nem
annyira fáradtságtól, mint szenvedélytől lihegve emelkedő nőkebel hullámszék,
's a' gyöngé lámpafény egy arcot világít meg, melly a' kora ifjuság rózsá-
évein tul, élte delében sem szünt meg szép lenni. Könnyű fekete bársony-
barret fődé a' dűshajzatu főt, mellynek vadul szikrázó szemei az emelet vi-
lágított ablakain függének. — Az alak Giuditta volt!

„Nem csalódom tehát, monda csaknem fuldokolva a' düh- és boszuság-
tól, ő mást szeret, 's még egy órája síncs, hogy nekem hűséget esküvék! Ő
megszegte esküjét: én megtartom enyémét!"

Gyönyörű nyári éj volt. Csillagmillió ragyogott az ég nagy sátorán, a'
természet nyugodt és csöndes, mintegy ellentéte a' szenvedélyességében vi-
harzó nőkebelnek.

Az átelleni ház falához támaszkodék Giuditta 's merően bámula az ablak-
ra, mellynek fejeér függönyein a' ben mozgó alakok el-elvonuló árnyaik lát-
hatók valának. A' férfin kívül, kit ő igen jól ismert, nőárny is vala kivehető,
az elébbinek majd nyakában csüggő, majd ez által karjai közé szorított.

„Hah, mint élveznek, mint kéjelegnek! — töredezők elő kín által össze-
harapott ajkai közül — 's ezt nekem látnom, ezt nekem túrnóm kell! A' nyo-
moru, háladatlan, kit azért emelék föl a' porbul, hogy másnál pazérolja sze-
relmét, a' tölem megtagadottat! —“

Arczát kezeibe rejté 's indulatossan zokogott.

„S mi adhat nekem e' kinért kárpótlást, mi egyéb, mint a' boszú? igen
legyen a' percz, mellyben a' kapun kilép, éltének utolsója. De nem; nem, ez
kevés, ez rövid elégtét volna annyi gyötresért. — Oh, Giuditta Rammacini
forrón tudott szeretni: de boszúja is rettenetes leend!"

Kevés percz mulva az ablak sötét, 's a' külvárosi utca üres és
puszta lön.

II.

„Szüntesd aggályidat, jó anyám, szüntesd az alaptalan gyanút, melly nem
hagyja gondatlan napodat, nem éjszakádat, 's hidd el, hogy isten után ő az,

kiben bizni lehet. Hát nem volt-e mindeddig adott szavának pontos ura? Két év előtt olaszthonba utazék, 's hűséget esküvék a' szegény leánynak, kinek nem volt egyebe jó anyjánál 's az erény szent önérteténél. Művészete 's a' szerencse kincsekkel halmozá el. Hasonló esetben más élvezendé a' dús világi ragyogó helyzetét: ő visszatért, 's a' régi hévvel ölelé az igénytelen, elhagyott leányt, kit rövid időn nevének nevezend.

„Adja az ég, ne csalódjál, leányom; de — — —“

„Miért e' kétkedés? Ha el akara hagyni, nem tehette volna-e azt, mielőtt nyomoru padlás-szobánkából e' fényes lakba hozott, elárasztva a' kényelem minden lehető nemével? Szólj, lehet e' ennél szebb, nemesebb bánásmód?“

„Emelkám, leányom, a' szerelem, kivált első szakában, nem lát, nem hall, nem eszmél. Én jól látom az arczain előmlő zavart, midőn összekelésteket érintem; 's miért is halasztgatja ő ezt? miért rebeg érte alig érthető, hogy ne mondjam, kényszerített mentségeket? Oh, milly sokszor ohajtom vissza magam régi padlás-szobánkba, 's inkább szeretném ebben kézi munkámmal keresni a' nap csekély szükségéit, mint e' pazar fényű, de félek, drágán megfizetendő lakban vesztegleni!“

„Lásd, anyám, e' szavak fájnak nekem, 's ezen őt illető szemrehányás engem is sért. Neki vannak okai, még most legyőzhetlen okai, miket mi fel nem foghatunk. De én isten ígéjeként hiszek minden szavának, 's remélem, nem sokára elenyésznek az akadályok; addig is légy nyugodt saját boldogságodért, légy nyugodt és elégedett. 'S most csendes jó éjt, anyám!“

Az anya 's leánya összehorultak, 's hosszú, szokatlan ölelkezésben vőnek búcsut a' rövid éjre. — Vajjon nem az előérzet titkos ihletése volt-e az, mi e' két nőnek megsugá, hogy most látja egymást utolszor.

Emelka fölvevé a' magas ezüst gyertyatartók egyikét, elhagyá anyja szobáját 's néhány percz múlva keleti izlésű lakának egy pamlagára dölve némán maga elébe meredett. Némán mondók, ha e' kifejezéssel csupán az ajk szavainak hiányát akarjuk jelenteni; mert különben ábrándozásba olvadó e' nagy kék szemek, édes reményben mosolygó ajkak e' nedves bibora és vágytól emelkedő liliomkebel hullámai nyiltan beszélnek: hogy ő Gusztávját várja.

'S most lesz időnk, mind a' régibb idők eseményeit, a' némi magyarázatul talán kellőket, mind a' jelen körülményeit néhány vonással vázolni.

Gusztáv két év előtt hagyá el hazáját, 's benne szive vonzalmát — az akkor gyermekcipőiből még alig kinőtt Emelkát. Egy festész hová irányozhatná méltóbban lépteit, mind olaszthonba, a' művészetek e' classica bölcsőjébe és — sirjába?! Itt bámulá 's tanulá ifjunk is Tizianok és Raffaellok, a' Correggiok és Paolo-Veronesék szellem 's érzellemmel ihletett alakjait; minden láthatót megtekintett, minden remeket mohón szítt magába. Velenczében, a' tengerek palotájában történt, hogy egy képesarnokba vetődék művészünk, hol több élők arczképeik is függének. Egy méltóságos női természet élénken leszögzé figyelmét, 's midőn leghűbb elragadtatással bámulá a' magas homlokot,

az ivalaku szemöldök alatti büszke sugáru szempárt 's a' dús ébenfürtökkel körülárnyékolt arcot, melynek szenvedélyességét a' festész oly hiven adá vissza, lágy suhogást hall, visszatekint, 's az élet frisének tizszeres szépségében látja maga előtt az arczkép eredetiét. E' hölgy, a' dúsgazdag özvegy, hercegnő Rammacini Giuditta volt, kinek heves véralkata a' szép magyar ifju látásán indulatosan fellobogott. Egy spanyol grand nő talán előbb mérget veendett, semhogy születése fényét hasonló frigygyel aljasítsa le. — Giuditta röviden határozott, 's Gusztávot férjeül választá. És Gusztáv? ... Kárhoztassa őt az, ki az élv és fénykör csábító karjainak az élet minden körülményeiben ellent tudott állani.

Két év multán ébredett föl ifjunk mámorából, 's kezdé érezni, hogy e' kéjelgő olasz hölgy nem az, ki lelkének minden vágyódását betölteni képes legyen. Visszavágyott honába. — Giuditta követte őt. Fölkeresé szerelme egykori tárgyát, 's azt bensőleg még mindig a' réginek, külsőleg mérhetlen fokozatban bájosabbnak találva, mély keservben érezé, mit veszített — hűtlenségében. Felesleg mondani, hogy Gusztáv, kiragadva Emelkát és anyját nyomorusággal határos helyzetökből, eltitkolá előttök az őt más nőhez kapcsoló lánczot. — Törjetelek pálczáat a' hittörő, az esküszegő, a' csábító felett!

De térjünk vissza ábrándozónkhoz.

„Ah Gusztáv! illy korán nem vártam önt;“ susogá ez kigyúladt arczokkal, 's felugorva pamlagáról, az ajtó felé sietett. Burkolt alak lépett be ezen, és sebesebben, semmint mondható, kétszer fordítá meg a' kulcsot závárjában, lehuzá azt, és zsebébe tevé.

A' leány ajkai közöl felelmes sikoltás hangzott; mert ez alacsony termet, e' szakállatlan arcz, e' szikrázó mély szemek nem Gusztávái valának.

Síri csend következék. Emelka egy szekrényhez tántorogva, rémülten reszketett: mig Giuditta szoborként mereven, sas tekintettel mérte végig vágytársnéját.

„A' lányka szép, az irigység sem tagadhatja meg tőle; — szakasztá félbe a' csöndet, 's lassu tompa hangja mintegy önmagához látszott beszélni. — E' galambszelid arcz-él, rózsza-arczok, ez égszin szemek, meg kell vallani, sok hódító erővel birnak. Kár értök, — tevé hozzá erősebb hangnyomatékkal, — kár értök, hogy oly hamar 's örökre el kell hunyniok.“

„Ki vagy, szörnyü! — rebegé alig lélekezve Emelka, — mit kívánsz tőlem?“

„Szivedet, kis galamb; — viszonzá Giuditta keserü gúnymosolylyal, mi alatt törmarkolatot szorító jobb karja a' köpeny alul kifejlék, — a' szívet, mit cserében kaptál, 's melly jogszerű birtokom.“

„Nem értem rejtélyes beszéded, szólj világosan, mit vétettem, hogy ennyire kínzasz tréfáiddal engem, egy szegény védtelen leányt!“

„Mit vétettél kérded? te szeretted őt! Gyilkoltad volna bár ki a' fél világot, tapodtál volna bár lábbal mindent, mi szent isten és emberek előtt, előttem büntelen leendettél; — de te szeretted őt, és ezért halnod kell!“

„Kit? oh, én csak egyet, én csak őt szeretem, 's te nem ismered, nem ismerheted, te csalódsz...”

„Én nem csalódom, mert karjaid közt láttam őt; ismerem, mert férjem, 's a' vallomásban, hogy szereted őt, halálos ítéleted hangzott el. Azért, kis ártatlan, tekints ki még egyszer a' teljes holdra, mert a' napot nem látod többé egére földerülni!”

Giuditta magasba emelé törét, 's egy lépéssel közeledék áldozatához.

Emelkát nem birták remegő inai, önkénytelenül féltérdre bukott, 's egybekulcsolt kezeit rimánkodva emelé hóhérja felé.

„Ne, oh, ne ölj meg! — tagolá lázas vonaglás közt. — Lásd, én még olly ifju, olly ártatlan vagyok, ismétlem, te csalódsz, az én Gusztávom még nőtlen, ő nem a' te férjed — —

„S ismétlem én is, Gusztáv az én férjem; mert ő ugyanazon Gusztáv, ki tegnap ez időben buja kebleden édelgett, 's jelenleg mákony-álmában talán épen rólad álmodozik. De nekem nincs időm szót fecsérteni; mond el utolsó Miatyánkodat, perczeid számolvák!”

„Nem, nem lehet! — sípegé a' szánandó leány, félig hunyt szemekkel 's gyöngén megrázkódva. — Ugy-e ez csak álom, egy rémitő álom? — Majd hirtelen felállni főrekvék, halotthalvány arczat perczre remény pirja festé, kebléből egy selyem-szalagról függő kisdud arczképet ránta elő, 's azt az olaszno elé tartva mondá:

„Nézd e' képet, csalódásod oszolni fog, ez az én Gusztávom!”

Giuditta a' képre tekintett, 's a' jövő perczben bal kezével dühösen ragadá meg azt: míg a' jobbal markolatig döfé a' tört Emelka szívébe.

III.

„Fejem még mindig olly nehéz, olly kábult! Mintegy óriási hegytől nyomtatva, síri eszméletlenségben aludni át az éjt, mellyben a' szívnek üdve, éde-ne, mindene elraboltaték; oh ez szörnyü, szörnyü! Emelka! ifju élted letört virága nemde boszút kér a' gyáva orgyilkos ellen? im, esküszöm néked, te az ég legifjabb angyala, hogy addig sirba szállni nem akarok, míg ez iszonyu büntett megtorolva nem leend, 's ha számításom nem csal, akkor, oh, akkor jaj neked Giuditta! De lássuk még egyszer a' rejtélyes levelet, mellynek sükere egyedüli vágya, reménye fásult szívemnek — —“

És Gusztáv, egy kis gyermek által hozott czim és aláírás nélküli e' sorokat olvasá terme csilárjának fényénél:

„Emelka nem öngyilkos, mint azt a' városban hirlik. Ha gyilkosa nevét tudni ohajtod, jelenjél meg egyedül, ma esti tíz órakor a' malom irányában, melly Margit-szigetén felül, a' Dunának majdnem közepén áll, 's ülj a' parton reád várandó csónakba. Itt, és másutt sehol, ma, és máskor soha sem lesz a' titok megfeythető.”

„Ha elmegyek-e? — mondá Gusztáv e' levél olvasása után; — ha el-

megyek-e? Oh, bizonynyal! legyen ez bár új háló, mely erszényemnek vagy életemnek szövetik; hiszen én már mitsem veszthetek, 's ha még valamit ez életben nyerni ohajtok, az egyedül ez uton eszközölhetők!

Két órával e' magánbeszéd után a' Margitszigete és Új-Pest közötti Dunaparton nyugtalan sebes léptekkel jár fel 's alá egy alak, mitsem gondolva az esővel, mely a' barnaleplű égből sűrűen permetezett alá. Néha-néha hirtelen megállott, 's várakozólag tekintte a' folyamra, melynek közepe tájáról világított malomablak volt látható. Az éj csöndét csupán egy malom kerekének egyhangu zugása zavará, majd később egyes lapát-locsolások is valának kivehetők.

És ez lehetett a' parti alak várakozásának tárgya; mert mohón sietett a' part hosszában felcsáklyázó csolnakos elébe.

„Kész-e minden, Girolamo?” kérdé a' kilépőt.

„Tökéletesen, Eccellenza; — felelé a' durva révésszubonyba öltözött olasz bravo. — A' kalitka kész, csak a' madár hiányzik még belé.”

„S az ajtók?”...

„Ha egyszer becsapódnak, felnyithatlanok.”

„És a' gyűszerek?”

„Óra mulva fellobognak, most fél tíz, tehát fél tizenegykor, ebben biztos lehet Eccelenza. Szegény molnár, szinte sajnálni tudnám, ha huszszoros árát nem kapta volna faházának, fogadom, többé hamvát sem látja!”

„S most menjünk; de nem fog-e rád ismerni, Girolamo?”

„Ez álszakállal 's elferdített arczczal saját apám nem ismerne meg Velenzében;” viszonzá ez már a' csónakban, mely irányát kettős terhével a' malomnak vevé.

Félóra múltán Giralomo ismét a' parton állott, kormánylapátjára támaszkodva. Az ó-budai toronyóra tizet ütött, 's távolbóli kongása el-elhalt a' keletkezett szél szilaj üvöltésében.

Alig hangzék el az utolsó, midőn egy magas férfiui termet közeledék a' hely színére.

„Emelka;” mondá ez, hajósunk mellett elsurranva.

„Emelka;” dörmögé vissza emez, 's megértve lön: mert a' férfiú azonnal a' sajkába ugrék, 's közönyösen taszítá el a' parttól a' ladikot, mely a' dagadó hullámok által játszian hintáztaték.

Főlséges jelenet festi itt magát kalandorunk előtt. Gellérthegyének óriási árnya a' távolban inkább csak gyaníthatólag tünt fel; a' két oldalról homályos lámpavonal, a' pesti 's budai dunasort jelelé, közöttök a' haragos folyam tájéktzó szökésekkel rohant le, míg tánczoló öléből a' szigetek barna csoportzatai mesés árnyéklatban emelkedének. A' budai hegyek fölött nehéz, vésteljes föllegek függtenek, olykor-olykor szegélyezvék futosó villámok tűzszalagaitól.

Girolamo nehéz izzadási csöppeket törülgete homlokáról, mert a' bősüzl

habokkal, bár gondolákon 's a' tengeren nőtt fel, nem volt könnyű küzdenie. Végre a' malom talapjába horgozá csáklyáját, 's Gusztávot föllépni segíté.

„E' szobában váratik ön“ — mondá tettetett hangon; 's a' malom bel-részebe vezetve Gusztávot, itt egy félig betámasztott ajtót tára fel.

Gusztáv belépett, 's a' kilincstelen ajtó becsapódék mögötte. Ez Girolamo utasítása volt, ki e' műtétele után gyorsan szökék vissza sajkájába 's kormányát minden perczen indulásra készen tartá.

Mit ifjunk a' sápadt mécsvilágnál első látásra kivehetett, az egy szűk szoba tulsó részén álló, álarczos nő vala. A' szoba hosszában mintegy hat lábnyi széles padló hiányzék, 's az alul elrohanó Dunát láttatva, áthághatlan hézagot alkotta az ifju 's a' nő között, ki egy nyílt ajtó küszöbéhez dölve, most hanyag helyzetéből kiemelkedék 's így szóla:

„Emelka gyilkosát ígértem fölfedezni — előtted áll!“

E' szavai után álarczát lassan levevé.

„Giuditta, szörnyeteg!“ — kiált fel Gusztáv, 's ökölbe szorított markait dühösen fölemelé:

„Hahaha! — nevede mondhatlan kárörömmel az olasz nő, 's hangja reszketegségét a' malom rengése még inkább növelé. — Szörnyeteg ugy-e? 'S mi valál te, gyalázatos hittörő te? A' hálátlan pór hűtlenségét Rammacini Giuditta így boszúlja meg! Mert tudd, innen nincs többé menekvés, 's választás csupán az előtted tátongó hullámsír, vagy a' kis pokol közt marad, melly fejed fölött és lábaid alatt azonnal — —“

Beszédét csattanás szakasztá félbe. Egy uj szélroham a' nyílt ajtót vágta be erőszakosan. — Nem a' boszuló Nemesis keze volt-e ez?...

„Elvagyunk veszve mindketten — sikoltá Giuditta, 's a' többé föl nem nyitható závártalan ajtó előtt összeomlék. Gusztáv, feszitsd meg erődöt, talán engedend neki a' gyöngye deszkafal—de oh, hiszen ez rajtam nem segíthetne. Girolamo! — ordítá kétségbeesetten — Girolamo! Girolamo!...“ de szava a' szél 's malomkerék egyesült zugásában elhangzott.

Kis vártatva a' körülrakott gyűszerek fellobogának; a' pokoli mű nem vétette el hatását, 's a' malom néhány perc alatt lángban állott. Girolamo saját veszélye nélkül nem várhatta tovább urnéját: eloldá sajkáját, 's tova evezett.

Az égő malom gyönyörűen világolt a' koromfekete éjben, kékesen derengő fényt kölcsönözve a' köröttei tárgyaknak. Tömérdek ember csödült a' romboló vihar daczára is a' két partra, nézni ez iszonyuan fölséges jelenetet. Segélyről szó sem lehetett, bár voltak, kik a' nyaldosó lánghullámok között két emberi alakot is akartak észrevenni.

KÖLTEMÉNYEK.

NÉPDALOK.

I.

A' virágnak megtiltani nem lehet,
Hogy ne nyiljon, ha jő a' szép kikelet;
Kikelet a' lány, virág a' szerelem,
Kikeletkor virítani kénytelen.

Kedves babám, megláttalak, szeretlek,
Szeretője lettem én szép lelkednek,
Szép lelkednek, melly mosolyog szeliden,
Szemeidnek bűvösbájos tükrében.

Titkos kérdés keletkezik szivembem,
Mást szeretsz-e gyöngyvirágom, vagy engem?
Egymást űzi bennem e' két gondolat,
Mint ősszel a' felhő a' napsugarat.

Jaj, ha tudnám, hogy másnak vár csókjára
Tündérorczád tejben úszó rózsája:
Bújdósója lennék a' nagy világnak,
Vagy od'adnám magamat a' halálnak.

Ragyogj reám boldogságom csillaga,
Hogy ne legyen életem bus éjszaka;
Szeress engem, szívem gyöngye, ha lehet,
Hogy az isten áldja meg a' lelkedet.

II.

A' szerelem a' szerelem!
A' szerelem sötét verem,
Bele estem, benne vagyok,
Nem láthatok, nem hallhatok.

Őrizem az apám nyáját,
De nem hallom a' kolompját;
Bárá-mennek a' vetésre,
Hejh, csak későn veszem észre.

Teli rakta édes anyám
Eleséggel a' tarisznyám;
Elvesztettem szerencsésen,
Lesz módom a' bőjtölésben.

Édes szülém, édes apám,
Ne bizzatok semmit reám;
Nézzétek el, ha hibázok,
Tudom is én, mit csinálók?

III.

Kís furulyám szomorufűz ága,
Temetőben szomorkodik fája:
Ott metszettem azt egy sírhalomról,
Nem csoda, hogy olly siralmasan szól.

Ott hunytál le, kedves szép csillagom,
Ragyogásod többé nem láthatom!
Hogy ne volna hát sötét világom?
Hogy volna hát élni kívánságom?

Haza ballag nyájam este felé,
 Én ballagok a' temető felé;
 Kél a' holdnak halovány orcája,
 Kél furulyám epedő nótája.

Addig epezst a' bánat engemet,
 Addig addig nyögöm keservemet:
 Mig egyszer a' hanggal egyetemben
 Lelkem is a' más világba röppen.

Petőfi Sándor.

ÖRÖM-VIRÁG.

Bánatimnak erdejében
 Egy öröm-virág van:
 Bírom én e' gyöngyvirágot
 Szőke kis leányban.

Bánatimnak erdejébe
 Nap világa nem hat;
 Sűrű erdő, árnyas erdő,
 Könycsepp ott a' harmat.

Árny miatt hogy el ne hervadj,
 Szép öröm-virágom,
 Én körüléd a' vad ágat
 Gondosan kivágom.

Ott borongjon, hol te nem vagy,
 A' vadonnak ága;
 Ott a' hol vagy, tündököljön
 Nap' szelíd világa!

Vachott Sándor.

Á B R Á N D.

Szerelmedért
 Feldulnám eszemet,
 És annak minden gondolatját,
 Képzelmim édes tartományát;
 Eltépném lelkemet
 Szerelmedért.

Szerelmedért
 Fa lennék bércz fején,
 Felölténém zöld lombzatját,
 Eltűrném villám 's vész haragját,
 'S meghalnék minden év' telén
 Szerelmedért.

Szerelmedért
 Lennékbércz nyomta kő,
 Ott égnék földalatti lánggal,
 Kihalhatatlan fájdalommal,
 És némán szenvedő
 Szerelmedért.

Szerelmedért
 Eltépett lelkemet
 Istentül újra visszakérném,
 Dicsőbb erénnyel ékesítném
 'S örömmel nyujtanám neked
 Szerelmedért.

Kalós.

Vörösmarty

A Z U R F I

ALFÖLDI LETKÉP.

G A A L T Ó L.

Soha sem járhattam az alföldi lápok partjain, hogy szívem édes andalodásba ne merült volna, minőt semmi, bármily regényes vidék látásánál sem éreztem. A' víz csillogó tükre nem végtelen^u ugyan, mert sötétzöld sáserdők áthathatatlan tömege határozza, de éppen ezért rejtélyes bájban tűnik fel, mert a' nád között kanyargó keskeny csatornákon át szabadon vitorláz a' képzelet, 's tul, a' vízi növények suhogó lombjain, országába ér, hol tetszése szerint teremti varázsképeit, hol a' liliomok szebbek, mint a' parthoz közel virulók, 's honnan a' vadász fegyvere sohasem rezzenti fel a' madarak miriádjait, mellyek a' nád biztos tövében háborítlanul fészkelnek. A' náderdő, melly látkörünket talán kevés lépésnyire szűkíti, nem mint határvonal áll a' végtelenhez szokott szem előtt, mellyen csak innen élhetünk, 's tul rajta örömeink, fájdalomaink nem honosak; sőt éppen tul rajta képzelünk mindent, 's néma áhitattal várjuk belőle minden perczen kilépni a' sáskoszorúzott tündért, ki bennünket, az unalmas világ hőseit, a' hűs fenékbe esaland, a' mondák kristály-palotáiba, gyöngyház-padolattal, hol a' szív, a' szerelem ösztönösége átlátszón tiszta, mint az elem, melly fedi; 's bár rég elvonultak fölöttem boldog gyermekéveim, midőn eszem a' tündéri hitet még képtelenségnek nem tartá, mégis órákig tudnék andalogni a' láp partján a' bájos hullám-istennő feltűntét várandó, de megdördül mellettem a' prózai puska, 's a' vízi-madarak sáska-sűrű falkája felrobbog, 's az irgalmatlan Nimrod agyonlőtte tündérálmaimat, 's én ismét ott állok hihetetlenül a' 19-dik század egész unalmával, 's rögtön eszembe jut, hogy országgazdasági tekintetből jó lenne a' mocsárt lecsapolni, 's akkor talán ott lelnők fenekén a' szárazra jutott tündért, ki birodalmát veszítve, mint sülyedt aristocratia, talán örömeitől dőlne sovárgó emberi karjaimba. — Illyenek vagyunk mi emberek; imádjuk a' magast, gyakran — 's talán leggyakrabban a' képzeltet is — de hozzá fölemelkedni nem bírván, a' valót is szeretnők magunkhoz lehuzni.

Illyen l p mellett állunk most, még pedig hires mellett, mert a' természeten kívül a' historiais rányomta százados bélyegét. M g a' nap hevesen s t, és szellő nem háborítja a' nád némaságát, 's a' k cs k, g mek, sz rc k, 's más vízi madarak dand rai egész nyugalomban borítják a' vizl pot; de im a' nap mindig nagyobbodva közelg a' földhöz, az árnyak hosszabbodnak, 's a' l p környéke élénkül. A' szomszéd egy két helység lakói sietnek a' l phoz, részint kézi, részint tyukborító kosarakkal, k zt k férfiu alig látható, csak fi- 's leánygyermekük, hajadon k, 's asszonyok.  l nk csevegés között  rnek a' parthoz, 's azon rész, mely méltónak tart  lábait az  t veszélyeitől meg vni, le l, 's leveti fekete, vagy piros csizmáit, 's kevés pillan t mulva felt rt vigan kkal a' vizben járnak, némellyik térdig is, kosaraikkal nagy pusztítást t ve Neptun szell rei között.

Ha mégsem tudn k olvasóink, t h t megmondjuk: ezek csikászok, 's pro re nata halászok, azaz kosaraikkal csikot meriten k a' vizből, vagy ezen állatok példátlan sokasága miatt — némely helyen talán vizet meriten k a' csikb l, 's ha ezen m t teln l hal akad borítóik alá, azt is elviszik, mint az egys ri cigány k t f k után a' lovat. Az egész had messze sz led el a' lápon, azért nehéz levén mindnyáját szemmel tartani, egyet választunk ki k z l k, 's ezen egy, fiatal leány; arcza, b r csinos, s t izletes, de mégis, p ri öltözete daczára, szembet n leg szép, csak annyira barna, hogy a' von sok eredeti keletis g t még inkább kiemelje, 's eleven piross g nak m g egészségesebb sz nt adjon. Szemei feket bbek mint a' holt-, és t zesebbek mint az eleven-sz n, élénkebben forognak, mint az  llatocsk , melyet fogand , 's bimbózó ajkaival együtt annyi ful nkos pajkoss got  r lnak el, hogy minden férfit, ha nem tisztelet, de az óvakodás' korlátai közt képesek tartani, 's ezen tulajdonsága legalább e' tekintetben teljesen kip tol  a' női méltóság hiányát, melyet sors n l fogva nála ugysem igen lehet  keresni. Fekete haj t majdnem egészén eltakar  egy fejére burkolt piros kendő, mely m g czélja vala arczát a' nap ellen fedni, negédes kötésével inkább el r l  annak szépségét, csak a' d s, szalagokkal ékes k t fonad k tolult ki a' gömbölyű vállakon, melyekre rövid virágos ujas feszült, karcsu derekáig  r , apró lábain piros csizmát visel, 's járása olly negédesen kaczér, minőnek városi leány csak mesterk l s t, de nem kis r zs nkon látott term szetis g t  ri gyakran el. A' ly nka danolva k zeled k, 's éneke, b r távol minden művészet- és betanults gt l, olly csengő folyam- és b jer vel birt, mint a' szabad levegőbe emelkedett pacsirt  . 'S bátor melodi ja és szövege el ntve volt azon b s komolysággal, mely népdalaink jelleme, mégis élénken viritott ki belőle lelke ruganyos vidámsága. A' dal e' képen zengett:

Kimentem csik szni a' l pra,
Hej szivem keserves buj ra,
Ott egy csikot fogtam, piros t,
'S mint a' barna legény hamisít.'

„Ne bánts engem kis lyán, ne ölj meg,
Engedd, hogy kebleden pihenjek,
Szegény csik vagyok én, 's vesznem kell,
Hogy ha fel nem éltetsz sziveddel.“

„Én szívemre tettem a' szegényt,
Hová nem ereszték még legényt,
Hej, azóta végem van nekem,
Nins e' földön nyugtom, keletem.

Búsulok, 's kinlódok, jól — esik,
Örülök, de kedvem nem telik,
Az átkozott csik tett így velem,
Ismerem már őt — a' szerelem.

Mást keresek én már a' lápon,
Jó istenem, mondd, hol találom?
Körül járnám érte Ecsedet,
Végig a' nyugatot 's keletet.“

Dala elzengvén, körülnéze a' tó partjáról, mintegy jó helyet keresendő. Társai már többnyire a' vízben valának; ő is leült a' dagadozó pázsitra, leveté karmazsin-csizmáit, 's egypár lábacska mutatott, mellyeket látva, képes lett volna az ember minden csizmát és cipőt elátkozni. Ruháit igazítván, kezeibe vevé a' jókora nagyságu boritót, 's mindig dalolva munkájához fogott.

„Nézzétek csak micsoda komédiás jön ott a' kenderföldről?“ kiáltá egy asszony a' köz-csevegés miatt hangosabban, 's egy percz alatt minden szem arra lön irányozva.

„Hol járna itt komédiás? — jegyzé meg a' másik, — valami egyéb lesz a'.“

„Már mi lenne egyéb mint komédiás; hát hol láttak veres ruhás embert?“ Erősíté az első, bölcsen különböztetést téve az ember és komédiás között.

„Hát katona lehet!“ folytatá egy ujjab.

„Hogy is ne, láttál-e már veres katonát?“

„Láttam bizony veres nadrágos huszárt eleget?“ vala a' válasz.

„Igen ám; de ennek a' kabátja veres, nem a' nadrága?“ állítá az előbbi.

„De ki a' manóba is lehet? nézzétek egyenesen erre jő.“

„Jaj, hogy az isten verje meg, fiaim, az a' csoda;“ sohajta fel egy vén asszony, a' nép-hiedelem szellemében, melly minden szokatlan tüneményt a' csoda-névvel bélyegez.

„Erzsike, nézd csak, te talán még nem is látod?“ Szóla egy fiatal

leányka az általunk leirt szép csikásznőhez. — Erzsike a' kijelelt táj felé fordítá szívégető csillagait, 's felszólalt:

„Tudjátok ki az? . . . a' kámforos.“

„A' kámforos!“ Ismétlék többen csodálkozva.

„Ki az a' kámforos?“ kérdé egy élteőbb nő.

„Még azt sem tudja Sári néni?“ felele Erzsike, kinek a' kérdező szomszédja volt.

„Ha az isten se tud felőle többet, nehezen üdvezül“ viszonzá az asszony.

„Hát nem ismeri sz. Ólmosdi urfit, a' nagyságos ur öccsét, a' ki most jött Pestről?“

„De biz azt ismerem.“

„No'szen az a' kámforos.“

„Az hát; — csodálkozik az asszony. — 'S miért híják úgy?“

„Mert mindig olyan jó szaggal keni be magát, muntha most is cholera volna.“

„Azért híják hát kámforosnak?“ kérdi Sári néni bámulva, 's nem azon — min talán olvasóink csodálkoznak — a' póri humor hogy nevezhet parfümektől illatozó urfit kámforosnak; hanem azon, mikép lehet nagyságos urfit gúnynévvel illetni, mit azonban a' csinos és csintalan Erzsike, kinek már több urfi, tens és nagyságos ur hízelt, egyáltalában nem talált botránkoztatónak.

„Azért bizony, hiszen cholera^{kor} mind kámfor^{sza}guak voltak az urak 's e' még most is az,“ felelé Erzsike, ki egyszerű logikája szerint: mivel cholera^{kor} az urak közt sok kámfor-büzü volt, mindent, kin illatot érze, még most is kámforosnak gondolt.

„De nem féltek haragjától, ha megtudja?“ kérdé Sári néni.

„No bizony, ha még attól is félnék, dejszen csak még egyszer ne hagyjon békével, mint multkor a' vásáron, szemébe is megmondom.“ Szóla megvető haragosan Erzsike.

„Vigyázz magadra, Erzsi, ne légy olly előcsahos; porul járhat sz; — tanácslá az asszony. — De lásd, már parton áll az urfi.“

„Hogy a' manó nem tudta másfelé vinni; talán csak be nem jő a' vízbe?“ Folytatá előbbi indulatával 's fenhargon Erzsike, szomszédnéja pedig közelebb vonult hozzá, hogy suttogva csillapithassa a' kis fejést.

„Csitt, hugocskám, közel áll, még meghallja.“

„Hadd hallja, talán ellődul.“ Az asszony félénken pislogott az urfira, mig Erzsike dalolva folytatá munkáját.

Az urfi, kiről szó vala, nagyságos Ólmosdi Tyukody Márton ur öccse Tyukody Alfréd, csakugyan a' parton állott, sportman-öltözetben, testét sárga gombu biborszin kabát fedé, melly a' csikászok csodálkozását előbb annyira fölébreszté, lábain sárga kihajtásu angol csizma vala, és feszes szarvasbőr-nadrág, 's ezeken kívül sötét-tarka mellény, zöld nyakravaló. é

szürke kalap tevék öltözetét, vállán himzett szalagon csinos kétsővű puská függött, 's mellette hosszú szőrű szép angol vizsla állott.

Tyukody Alfréd urfi, vagy, mint pajkos Erzsikénk nevezé, a' kámforos, kíváncsian tekinté a' tóra, de nehezen kácsák és szárcsák után, mert ezen irányban, a' csikászoktól elijesztetve, nem valának láthatók; ő hihetőleg olly vadat keresett, mellyről Mátyás király Vörösmartynk hasonlíthatatlan „Szép Ilonkájában“ azt mondja:

„Istenemre, ez királyi vad!“

'S nem sokára meg is pillantá azt Erzsike személyében, ki nagyon közeledő szomszédjától eltérni szándékozván, akarata ellen félig megfordult, 's arcát láthatóvá tevé. Alfréd legott el vala tükélve; a' viz, mint a' csikászokon látá, csizmaszárain felül nem érheté, 's ezek vizellenes bőrből készítvék, 's a' szép Erzsike alig vala tiz—husz lépésnyire a' parttól. 'S Tyukody juniornak brit ruhája hihetőleg lelkét is angolosítá: mert olly bátorsággal indult a' viznek, mint a' merész sir Napier Károly a' tengernek, 's veres kabátja, és szarvasbőr-nadrága nem minden kára nélkül csakhamar Erzsike oldalánál termett.

„Mit csinálsz, szép kis leány?“ kérdé a' tritonná vált urfi.

„Ha nem látja, tegye fel azt az üveg-cserepet a' szemére, melly nyakán lóg,“ felelé bosszankodva Erzsike.

„Látom, hogy csikászasz; de hagyj fel vele; nem fogsz semmit.“

„'S ha az urfi kedvéért felhagynék, a' semmit se fogással, semmit sem nyernék.“

„Ejnye, be elmés vagy, kincsem. De ha én csik volnék, mindjárt megfogatnám magamat veled.“

„Kár volna, a' vízben is akad elég bolond, a' ki borítóm alá kerül;“ gúnyolódék Erzsike, 's néhány lépésnyire tovább ment ellenkező irányban, de ez sem használt, mert Tyukody követé.

„Lásd, kis galambom, gyönyörű leány vagy, nekem tetszel.“

Erzsike reá sem nézve danolni kezdé:

„Csipi nyelvem a' paprika,

Nem hallgatok az urfira.“

De Alfréd a' leczkét érteni nem akarva, folytatá enyelgését. „Jer, ülünk a' partra, ne rontsd hijába piczi kis lábaidat.“

„Mert az urfi szeles állat,

Hazud mig a' szája járhat.“

Hangzék ismét a' leányka dala, kevés vigasztalásaul Alfrédnek; de ez híve a' kor bölcs szabályának, hogy makacs hölgyeket szemtelenségnek nevezhető bátorsággal legkönnyebben győzhetni meg, nem tágíta udvarlásán.

„Hijában beszélsz, tudom én, hogy nem haragszol reám, akármit mondj; te szép leány vagy, és pajkos is, de azért szeretsz egy kicsit ugy-e?“

„Nem érzi azt a' mit beszél,
Szava mint a' tavaszi szél;
Feneke sines a' szívének,
Ablaka van a' szemének.“

Igy dalolt felelet gyanánt Erzsike; 's Alfréd látván, hogy szóval nem boldogul, tetteleg próbálá az ostromot, egészen hiven fentebb mondott elvéhez, 's bal kezét a' borítóra tevén, jobbájával átkarolá Erzsikét, de ez tovább szökött, és szikrázó pillanatot vetve rá, kiálta:

„Elmenj, kámforos!“

E' nevezeten megütközve vonult vissza Alfréd; de ő a' népszokást épen nem ismerve, nem tekinté azt, mint csupán őt illetőt, vélvén, hogy azt a' nép talán minden magasabb rendű urfira kiterjeszti, 's azért nem is tartá méltónak boszankodni miatta, 's követé Erzsikét, ki egy sásbokor mellett ismét folytatá a' csikászátot.

Hijában akarsz visszajeszteni, bátrabb vagyok én, mintsem szép leány haragjától féljek; nem távozom sarkadból, akármit tégy, azért jobb nyájásnak lenned.“

Erzsike még elszántabb hangon akart felelni, de ezen pillanatban irtózatoss bögés zengett közvetlen mellettök a' sásból. Alfréd megrémült, 's a' leányka felé nyulni szándékozván, meghajlott teste elveszté a' súlyegyent, 's a' tőba rogyott, csak teste felső része maradván kin a' vízből, 's e' felett a' bögés miatt is félt, mert azt valami ismeretlen iszonyu vízi állattól vélé származottnak lenni. Erzsike harsány kacajra fakadva, örült imádója balesetén, 's hirtelen fölemelvén borítóját, vállaira veté a' szerencsétlen urfinak, hogy ennek csak nyaka látszott ki a' nyíláson, teste pedig, mennyire vizen kívül volt, eltakartaték a' borító által. Erzsike nevetése még élénkebb lön, 's alig szólhatva kiálta fel:

„Nézzétek csak, millyen csikot fogtam.“

„Mit csináltál, istentelen leány!“ kiáltá Sári néni, 's nem tudá hamarjában ijedjen-e, vagy haragudjék.

Megfogtam a' kámforost; hiszen maga kívánta, — felelé, mindig nevelve, a' pajkos leány. Alfrédet azonban ez újabb kigúnyolás fölkelésre emlékezteté; emelkedék is valamennyire, de a' tő sikos fenekén elcsúszva, ismét visszaesett. A' kacaj már általános lön, 's az urfiak iránt megkülönböztetett tisztelettel viseltető Sári nénit majd megüté a' guta; Alfrédhez sietett, őt fölsegíteni, és szándéka szinte sikerült, mert Alfréd már meglehetősen egyenesen álla, de a' borítót nyakából levetni akarván, zavarodásában olly ügyetlen fordulatot tett, hogy ismét a' vízbe zuhant, Sári nénit is magával rántva.

A' csikászók közül azok, kik eddig csak elfojtva nevettek az urfi szerencsétlenségén, harsány hahotájok által őt megsérteni félvén, most felszabadítva érzék magokat társok, a' szegény Sári néni baján kacagni, 's a' távolkácsák is felijedtek a' szörnyű kacajra. Erzsike az esés közben Alfréd vál-

lairól leesett borítót felragadván, a' partra futott, 's onnan nézé a' zavart. Tyukody junior azonban a' tetőpontot ért gúnyolás által erejét visszanyerve, csakugyan fölemelkedék, 's vele Sára asszony is, de bár a' habokbul keltek föl, épen nem leheté őket Neptun- és Amphitritéhez hasonlítani, és sáros állapotjokban csak uj kaczajt gerjesztének. Alfréd, a' mint fölkel, nem is láthatott, 's nem tudta száját vagy szemét tisztítsa-e ki előbb az iszap- és sártól, mi ügygyel-bajjal sikerülvén, csak akkor látá még egész nagyságában szána-kozásra méltó állapotját. Kabátjának hajdani veres színét a' legjártasabb szem sem ismerte volna meg, szarvasbőr-nadrágát nem is említve; fürteiről, mint cresszről, csorgott az iszapos víz, és delisége, mellynek méltó kiemelésén a' leghiresebb bécsi szabó, kesztyüs és kalapos egyiránt fáradoztak, úgy látszék, egészen az épen nem kristályvizü lép fenekén maradt. Zavarodásában látni, sőt haragudni sem tudott, 's mire annyira magához tért, hogy haragját ébredni érezé, azt is kezdé sejteni, mikép harag által még nevetségesebbé teszi magát; azért, mennyire lehetett, jó kedvet színlele, 's mosolyt kényszerite ajkaira. Legelőbb is leveté kabátját, mellyet Sára asszony legott kiragadt kezéből, 's tisztítani kezdett.

„Soh' se bántsá, Sári néni, — szóla a' közel álló Erzsike — hadd maradjon barnán a' kabát, legalább bátran haza mehet az urfi.“

„Mégis itt vagy, pajkos teremtés? — mondá Alfréd, lábairól verve az iszapot. — 'S miért mennék bátran haza sáros kabátban?“

„Mert sárosan nem látszik veres színe, az ott legelő bivalok pedig nagyon mennek a' veresre.“

„'S azt gondolod, félek a' bivaloktól?“

„Alkalmasint — felelé a' leányka — ha már előbb a' bölönbika bölgésétől úgy megijedt, hogy a' vízbe hullott: mit csinálna, ha bivalbika támadná meg?“

„Hát bölönbika bögött olly szörnyen? legalább is hétfejű sárkánynak gondoltam. De, kis sátán, hogy merted nyakamba vetni a' borítót?“

„Mert a' tyuk borító alá való, — 's az urfi úgy kodácsolt körülem, mint a' kotlós tyuk.“

Alfréd megjegyzés nélkül nyelé el a' leányka póri elmésségét, melly, viseletén kívül, szójáték gyanánt, nevére is czélozhatott; de ha felelni akart volna is, megelőzé őt Sára asszony, ki tovább nem türhelvén huga nevelletlenségét, komolyan kezdé dorgálni.

„Lódulj, te istentelen leány; hogy mersz a' nagyságos urfival illy illetlenül beszélni; ha még egy szót szólsz, kitekerem a' nyakadat. — De kérem, édes urfi, ne is nézzen erre a' rosz leányra; higgye el, meg nem érdemli: nincs gonoszabb leány nála a' faluban, még szegény nénémet, boldogtalan anyját, időnap előtt sírba hozza. Te rosz leány, mégsem lódulsz?“

Erzsike nem annyira néniéltői félelem miatt, mint már eléggel alkalmatlan imádója kicsúfolását, a' csikászok nagyobbbrésze kíséretében csakugyan

megindult, de még előbb el nem mulaszthatá az érdeklött által hallhatólag ezen csipős megjegyzést tenni:

„Noszen most lemostam róla a' kámfort,“ — mi a' már vigságnak eredt csoportot uj nevetésre ingerlé. — Ők távoznak ugyan, de még sokáig hallható vala kaczagásuk, mit Alfréd — és teljes joggal — mint saját becses személyét illető fogadott. Az urfi most egyedül maradt a' csintalan Erzsike aggodalmas nénjével, ki ezerszer bocsánatot kére ruhái tisztítása közben, helyenként ezek finomságát dicsérve, 's beiszapoltatásukat panaszolva, majd gonosz hugát szidalmazva, 's ki tudja, meddig maradt volna Alfréd társaságában, ki neki, — mellékesen mondva — sokkal jobban tetszett, mint hugának, de Tyukody azon ürügy alatt, hogy míg ruhái megszáradnak, fürdeni akar, eltávolítá; mi megtörténvén, Alfréd teljesíté szándékát, 's a' meleg szellő hamar kiszáritván ruházatát, nem sokára félig-meddig helyreállitva indult haza.

Utjában elég alkalma volt halvégü kalandján gondolkozni. Haragudék magára, hogy annyi pórnép előtt olly gondatlanul tevé magát gúny tárgyává, 's átlátá, hogy Erzsike után a' tóba menni és őt, elutasításai után is, unszolni, kivált ennyi tanu előtt, oktalanság volt; de minden gyöngye lelkek módjára, még önmaga előtt sem akará magát hibásnak ismerni, vagy legalább hibáját igyekezék másra tolni, 's rövid kétkedés után csakugyan talált erre alkalmas egyedet, tudniillik tiszteletreméltó nagybátyját, nagyságos Tyukody Márton urat. Eszébe juta ugyanis Alfrédnek, miként tisztelve említett t. cz. bátyja peströli megérkezésekor utasításul tűzte elébe a' köz-nemesség iránt mindenkor és mindenütt mutatandó nyájasságot; mert — monda az öreg ur — a' köz-nemesben fekszik ősi constitutionk ereje, csak ennek erejével győzhetni a' bőszevu veszedelmes ujtókon, kik fenekestül fel akarják forgatni az arany-szabadságot, és az ezer év óta nemesi vérrel épített alkotmányt, ezt még meg nem háborítá a' korszellem forgó-szele, ebben még tisztán buzog atyáink lelke, melly vérrel adózott a' hazának 's nem pénzzel, ez még tisztán érzi azt, milly gyalázat a' magyar nemesnek fizetni. ...

Ezen, 's e' féle bölcsek leczkék alaposságát átlátá ugyan Alfréd, de női fővárosi salonokhoz szokott urfinak, nehezen esett uj nemes barátaival társalkodni, kik szegény paraszt-jobbágyaitól, a' misera contribuens plebstől, csak a' dicsőséges nemfizetésben különböztek; azért nem is teljesíté eddig bátyja parancsát, inkább eltúrte annak többszöri dorgálásait. Mostani kalandjáért is hasonlót várt, 's bátyja jellemét ismerve, nem a' legszelidebbet, de mentsége most egyszer kész vala, mivel, mint tudá, a' csikásznék nagy része a' vidéki szegény nemesek feleségei és leányai valának, mint különösen Erzsike, Tyukody Márton egy nagy befolyásu cortesének leánya, azért Alfréd magával is el kezdé hitetni azt, a' mit bátyjával elhitetni akart, hogy ő a' csikászok közé csupán leereszkedését 's irántoki barátságát mutatni ment; bár világosan emlékezek, hogy bátyja ezen barátságot csak a' férfiakra terjeszté ki, 's a' constitutio erejének foemininum genusát szóval sem emlité.

Ezen gondolatok közt ballagott hősünk, 's már közelédék Olmosdhoz, midőn a' mezőn szerte tekintve, tiz vagy tizenkét legelő bivalt pillanta meg. Akaratlanul ötlék eszébe Erzsike intése, az otromba állatokat meglátván, annál is inkább: mert béres nem vala köröttök; hamar körülnéze a' vidéken, de ember, ki segítene, vagy menedék, hová rejthetné magát, nem vala közel, csak egy erdőcske mutata menekülést, de az is olly távol, hogy igen kétséges vala odajuthatnia, mielőtt a' bivalok elérnék.

Ezen aggasztó helyzetben gyorsítá lépteit, de szemét el nem fordítva a félelmes állatokról, melyek közül az egyik, nem kis ijedtségére — mig a' többiek békén legeltek — merőn néze rá. — Mitől Alfréd félt, 's mit Erzsike jósolt, beteljesedék: a' veres ruha megtevé hatását, a' bival iszonyut böge, a' földnek szegezé fejét, 's egy idomtalan ugrással rohanásnak indult. Alfréd, mint csak halálos félelem űzheti az embert, szaladt az erdő felé, könnyebbség végett puskáját válláról kezébe véve, de ijedtében hasznát, bár töltve volt, nem merte venni; már hallá a' föld dobogását az üldöző barom súlyos léptei alatt, 's majd olly hangosan szíve dobbanásait a' halálos iszony miatt.

Szaladását gyorsítani, minden rémülése mellett sem vala képes a' boldogtalan Alfréd, mert már elejétől fogva minden erejéből futott, hátra sem mert tekinteni, nehogy időt veszítsen, 's csak a' mindig hangosabb dobogásból gyanítá a' gyilkos barom közeledését, 's az erdő még jó tova volt. Már menthetetlenül veszve látá életét, lelkét istennek ajánlá, 's ajkai forró imádságot rebegtek; de ezen pillanatban az erdőbül egy béres lépe ki, 's Alfréd veszedelmét látván, sietett feléje, 's addig is, mig elérné, jó tanácsot kiálta neki:

'Vesse le futtában kabátját!' De a' jól gondolt tanács süket fülekbe zengett Alfrédnél; ő most ujan remélve, egyenesen a' férfi felé szaladt, ki hasonlókép egész erejével rohant ellenébe, midőn a' mentő 's az üldözött találkozána, a' bival az utóbbitól csak kevés lépésnyire volt már, 's a' halálos öklelésre készülve fejét még mélyebben nyomá a' földhöz. A' béres ekkor magasra emelve a' súlyos tölgybotot, melly árvaölgy néy alatt szinte történeti hirűvé lön, nagy erőszakkal üté orrba a' barmot, egyszersmind saját-nemü kiáltást hallatva, mellyel a' béresek futó marháikat állítják meg. A' bival, mintegy érezve, milly hatalmas emberrel van dolga, elbödült, 's fejét visszafordítá, 's a' második csapására és kiáltására egészen megfordulván, olly sebesen, mint jött, visszavágtatott. Alfréd gépileg még néhány ölnyre szaladt, 's aztán minden ereje teljes bágyadása miatt a' földre veté magát, örülni sem bírva első pillanatban megmentésén. A' földön ült, 's mint előbb a' lép iszapos vize: úgy most a' halál hideg veritéke folyt homlokáról; mélyen akart lélekzeni, keble szorultságán könnyebbitendő; de a' fáradtság és kiállt félelem jó darabig csak rövid lihegést engedének, mignem egy jól sikerült sohajtás tágitván mellén, a' szabadabb lélekzés által annyira enyhült, hogy köszönhete mentőjének.

„Sohase bajlódjék a' köszönettel, — válaszolá ez egykedvűleg. — Ha összeszedte magát, 's kis erőt érez inaiban, menjen haza 's feküdjék le.“

„Az istenért, kérjen kend a' mit akar, meg kell ezt hálálnom; szinte csoda volt megmentésem.“ Folytatá lihegve 's megszakadozó szavakkal Tyukody Alfréd.

„Csoda hát, miféle csoda? — viszonzá nevetve a' béres. — Egy kiáltás, a' mint illik, 's egy két jó ütés az árva-tölgygyel — 's a' légben suhogtatá botját — megtesznek mindent. Kérdezze meg csak urabátyját, a' nagyságos urat; ő ismeri erejét, ő már sokat kivitt, mire nem volt egyéb fegyvere, mint torok, és bot, még pedig ölmos.“

Alfréd még nem volt olly nyugodt és fölépült, hogy megmentője beszédének végében észrevette volna a' bátyja ellen irányzott gúnyt; belőle csak bátyja nevét érté meg, 's azért így szóla valamennyire erősbülő hangon:

„Ismeri kend bátyámat? annál jobb, tüstént hozzá megyünk, 's mind a' ketten gazdagon megháláljuk megmentésemet.“

„Uram, nekem semmi hálával sem tartozik; a' mit tettem, megtettem volna akárkiért is, vesse le inkább kaputját, 's fordítsa kívül, bélését; mert a' bivalok mégis ott legelnek, 's valamelyiket ismét felingerelheti a' veres szín. — Lám, ha Erzsike tanácsát követi, nem forgott volna élete veszedelmében.“ 'S e' szavainál a' béres ismét eltűnt az erdőben.

Az urfi pedig a' jó tanácsot követve, kabátját leveté 's bélésével kifordítva hóna alá vevé, 's bátyja minden elveinek ellenére, vágatva haladt a' falu felé.

M Ü V É S Z E T.

Milly dicső név vagy te, ó Művészet! ha ugy ejtenék ki téged ajkaink, hogy az elebbenő szózat keblünk mélyeiben visszazengjen, 's minél tünkenyebb a' szó hangja, annál bensőbb 's tartósab erővel hasson lelkeinkbe a' lényeg értelmé.

Olly korszakot élünk, melyben a' valódi, nemesb, magasabb irányu művészet felfogása 's ápolása, fejlesztése 's pártolása annál szükségesebb: minél ijesztőbb kettős veszély, hogy az egeknek e' dicső szülötte hazánkban vagy elhagyva, fejletlenül tengend még tovább is, vagy irányt veszelve olly csekélységekben fecsérlendi el szebb tehetségeit, hogy szükségkép törpe alakká korcsuland, mellynek nemesb jellemvonalait, ha mik maradnak felületén elszórva, a' legelső habroham elmossa, 's nem maradand egyéb hátra, mint salak, izlést és érzést rontó lélektelen, szánuakozó mosolyt vagy épen undort gerjesztő váz.

Időnk azon szomorító kórságban sanylik, miszerint majd mindenki azon körbül, melly működéseül jelöltetett ki hivatása, sorsa, tehetsége által, ki- 's főlebb, de nem törekszik, — mert ez dicséretes erőfejtést tételez fel, — hanem mértéktelen vágygyal áhitozik; ám mivel e' vágy nem az érdem bensőségét, hanem csak a' felület csillogását vadászsza, mivel nem arra szenteli tehetségét a' kábák serege, hogy azzá, a' mi előtte olly fényesnek látszik, az valósággal legyen is, hanem csak azzal ingerli őt ámulatos hiúsága, hogy valaminek látszassék: innen van, hogy saját működési körénél magasabbra szállongni nem bírván, sőt néha még abban is a' kontárság rablanczaival levén nyugózva, — sokat ígérő czimek fénymáza alatt keres önhiúságának menedéket, 's alatta rejti egyszersmind a' horgot, mellyre a' könnyen hívő csoportot olly örömet csalogatja. Innen van, hogy a' polgári foglalatosságok szerény nevezetei lassankint eltűnnek közeleti szótárainkból, mutatván, mennyire szégyenli már ma az az értetlen tömeg, mi hajdan, 's még csak kevéssel ezelőtt is, a' becsületes egyszerűségnek elégteliséget, megnyugvást szerzett, sőt bizonyos körülmények és viszonyok közt büszkeségeül is szolgált.

Nálunk már kereskedő, ki Hamburgban, a' világkereskedés e' nagyszerű piacán csak szatócs nevet viselne. A' fodrász hajművésznek címzi önmagát; a' szabó mestersége ruhakészítéssé vagy épen öltönművészetté magasult, 's egy szurtos kamra, hol a' lábbelinek az utcaz pora- vagy sarától kölcsönzött foltjai kifényesíttetnek, intézet' büszke nevét tüzi homlokára! Hová fog ez még fejlteni a' terjedő csinosbulás és fényüzéssel, azt tudja a' jó ég; de nálunk az ugynevezett műveltségnek illy erőtetett szökkenései annál idétlenebb alakban tűnnek fel, minél gyakrabban a' valódi műveltségnek csak külzománczát, csak sujtásait szoktuk magunkévá tenni.

Csodálhatni-e, ha a' dolgok illy állapotában az értetlen sokaság, — melly többnyire nevezetektől engedi magát vezéreltetni, melly tarka pillangók után kapkod, — tévutakra szédítelve, a' nevezetek külsőségeitől, a' hangzás csábjától elámitatva, fölcserél ismeretkörében látszólagost a' valóval, bitoroltat a' jogszerűvel, nevet a' lényeggel, gözt a' fénynyel? csodálhatni-e, ha a' magasztosabb jelentésű nevezeteket a' mindennapiság körébe áthurczoltatni látván, megzavarodik, 's vagy azt hiszi, hogy már ő is behatott a' magasbszerű működések szellemtitkaiba, — mert hiszen ezen ismeretes, köznapi tárgyak, dolgok, foglalkozások is azok sorába tartoznak, — vagy minden becsét 's nagyobbszerű érdemet önhitten megtagad a' nevezetök szerint eddig szemei előtt bizonyos fénykörben lebegett tárgyaktól, — mert im e' köznapi szülemények rokon nevezettel csatlakoznak a' gyakran rendkívüliekül dicsőíttetni hallottakkal, — 's mi lehetne különös ollyasmin, mihez rokonkép fűzetni olly könnyű?

E' módon silányult el, valamint száz más fontos és nagynemű tárgy, tudomány, erény: ugy a' művészet is a' köznép hite előtt, melly a' milly mértékben nem képes érteni 's felfogni egyfelől a' művészet felsőbb jelentőségét, bensőbb érdemét, és szentebb hatáskörét, azon mértékben hiszi másfelől magát feljogosítotttnak, vagy buta negéddel elmondani birálgató észrevételeit valamely mű felett, vagy pöffeszkedő fitymálással nézni le azt, vagy egykedvűleg, közömbösen, mint valami haszontalan, semmit jelentő dolgot figyelemre sem méltatni.

'S remélhetni-e jobb sorsot, virágosabb jövődöt a' művészet számára, ha magok azok, kik avatottjainul tekintetnek, kiknek kötelességök volna azt művelni, ápolni, fejleszteni, kiktől várhatnók, hogy minden erejököt 's buzgalmukat felajánland-ják nem annyira saját mint a' művészet szentebb érdekében, hogy a' dicsőség koszorúját nem ugyan saját homlokukra, de a' halhatlan művészetére tűzzék, ha ezek is feledve feladatuk magasztosságát, 's alacsony czéloknek hódolva, részint tudatlanság-, részint ihletlenségből törpitik, elkoresítják, aljasítják a' művészetnek egyébkint olly fölséges hatást eszközölhető szüleményit? Vagy ha átesempézve a' művészet néhány külső foszlányát, de szellemének egy szikrájával sem hevítve fel pusztá keblök üregét, olly silányságokat férczelnek vagy zagyválnak össze, miktől a' magasb igényűek utálattal vagy szánakozással fordulnak el, a' kevésbbé értők pedig semmit nem találnak e' kontárságokon, mi lelköket fölemelni, izlésöket nemesbitni, érzésöket érdekelni bírna? 'S mit remélhetni jövőre, ha mindezek magokat művészeknek, napszámi munkájokat pedig műszüleményeknek nevezik?

Igen, így áll a' dolog szépművészetünk legtöbbjeivel; az ihletett, szellemes művészek száma igen csekély, kik abban lelnek gyönyörüket, ha egy művet teremthetnek, mellybe lelkök lángját, kedélyök mélységét, képzelmök fényét belé lehelhetik, hogy azután hatása varázssíval a' mű a' szemlélőben viszont lelki lángot gerjeszsen, kedélyt illessen, képzelmi fénysugárokat költsön. Igen, ezek száma igen csekély; 's kik vannak is, többször apróságokra kénytelenek vesztegetni erejököt. Az életet hajhász; a' művészek közt is vannak, kik arra kénytelenek szánni éltöket, hogy megélhessenek, ritkán marad idejük, mit szellemibb mű alkotására szentelhetnének; 's így elhagyatva parlagon marad az ihlet-termények mezeje, melly kellőleg műveltetve isteni gyümölcsöket érlelhetne; ritkán meritnek csak a' lelkesedés égi forrásából, mellynek csodaereje egyedül emeli fel a' teremő lelkét, és szentesíti az alkotottal. Mert ki áldozza erejét, idejét, kedvét, buzgalmát, ollyasmire, mit senki nem pártol, 's mi mellett az éhenhalás is beköszönhetne a' művész küszöbén? Ám viszont, ki pártoljon, gyámolitsa onlymit, mit csak igen ritka művel, minek körében nem létesül olly mű, melly a' részvétet mennyei bájaival ellenállhatlanul hódítólag igénylené?

Ez azon szomorú körforgás, mellyben eddigelé teng hazai művészetünk, ha mégis hazainak mondható, a' mennyiben hazánk határain belől létezik; mert a' hazai jellem és életerő vagy nem küzdötte még fel magát a' magasabb művészet szent helyéig, vagy a' magasabb körű művészet nem győzö még meg önhiúságát olly szerencsésen, hogy alkalmas 's elég széles kaput nyitna a' valódi honi elemnek illő mértékbeni befogadására.

Érintem ezuttal csupán a' szépművészetek azon kettejét, mellyekkel legtöbbször 's legkönnyebben találkozunk az életben, 's ez: hangászat és festészet. — Mit tapasztalunk ezek körében? A' hangászat csapszéki csekélységekben, 's házköri jellemtelenségekben nyilvánodik leginkább, 's így az illynemű zenéken gyönyörködő néptömeg 's közép-, vagy hogy úgy mondjam, felközép osztály nem emelkedhetik a' művészet tisztaságának öntudatára, sőt lebüvölve a' megszokott hangoktól, mindinkább hátrább hanyatlók a' művészet fenséges lényegének fogalmától 's elsüllyed

műveletlen izlése posványiba. Csak gyér alkalom kínálkozik nemesebb, magasbszerű zenészetű élvezetre, — 's ezt is ki siet hallgatni? A' nagy tömeg a' szellemi élvevel nem igen tud megbarátkozni. 'S az illy nemesebb szellemű zenében van-e nemzeti elem, van-e honi érzelm? 'S ha nincs, mint ragadhatná meg a' hazai kebleket, 's mint buzdíthatná, mint lelkesíthetné föl a' szendergő honi tehetségeket utánzásra, vagy hasonlónak önálló eredeti alkotására? A' nem nemzeti elem pedig, mellyel az illy nagyobbbszerű bár, de külföldi zene közelebb rokonságban, simább öszhangzásban áll, hazai zeneművészetünket föl nem emelendi soha. Azon egykét valóban eredeti magyar zenemű — nem egyes apróságokrul de nagyobb művekről szólok — mellyel birunk, még sokkal csekélyebb hatást gyakorolhata eddigelé egészben, hogyszem átszívárogya a' nemzeti élet vérereibe, magának kitünő állást, vagy csak alapot is biztosíthatna, — egyes részeiben pedig még sokkal ingatagabb, sokkal inkább libeg az idegen zeneiskolák szelleme közt, sőt az elkényeztetett 's elszoktatott füleknek hizelegni akarván, sokkal többet kölcsönöz azon idegen szellemtől, hogyszem a' nemzeti önalkotó erő kinyomásának tekintethetnék, — 's így hatása csak pillanatnyi, mulékony lehet.

A' festészet — oh fájdalmas igazság! — nagyobbbrészt szinte napi kenyérkeresetre szenteli ecsetjét, 's kénytelen levén a' divatozó szokásnak hódolni, arczképfestésre, képmásolásra vesztegeti erejét a' lelkesebb is; mert ha magasabb ihletésének szabad szárnyalást enged, részvétlenül tekintendi művét a' sokaság, 's ő maga dideregve nézheti azt fütetlen szobájában. — A' bálványozás ideje még nem mult el, sőt naponként terjedez hatalma. Minden családnak, községnek van egy bálványa, egy tagja, kit különösen tisztel, 's kinek képmását ez oknál fogva örökíteni szeretné kebelében. E' vágy maga is, igaz, művészeti vágyat rejt magában, a' képmásolás maga is fölébreszti a' tömegben a' művészet pártolását, — 's így a' népsokaságra nézve e' divatozás is mindenesetre díztani nyereség, mert első lépésul szolgálhat a' művészet felszentelt csarnokábai hatolásra. De a' festésre nem ritkán valóságos művészeti veszteség, hátralépés. Vannak ugyan arczok, mellyek másolásában költőiség vezérelheti az ecsetet; például kitünő szép hölgyi arczok, mert a' szépség a' festészetnek vezéreszméje, vagy jeles férfiak arczai, mellyekben jellem tükröződik, — 's ezek méltó művészeti feladatul szolgálnak; de mióta minden semmitjelentő, érdektelen sima, 's hogy úgy mondjam sekélyes arcz vászoni dicsőíttetésre áhítozik, azóta a' festészetnek igen bajos a' feladata, 's annal bajosabb, 's a' művészeti kifejlődésre annál veszélyesebb, minél többször csak a' hasonlósági szolgálai hűség, nem pedig életlehelő, szellemtükröző, 's természetelevenítő művészies hűség tüzetik ki főkellékül. Csak rá lehessen ismerni a' képmás eredetijére, bármí durva is az ecset, bármí hamis a' színezet, bármí költőietlen a' felfogás: a' kép mégis dicséretet arat a' többet nem értő, magasbat nem sejtő illetőktől, 's ha illy festésnek nem mondom művésze, hanem készítője gyöngefejú, hiú egyén, mi könnyen kábithatja őt el 's tévesztheti bal utra az idéttlen tömjénezés.

Tudom, hogy az arczfestő is életet fest, 's hogy ennélfogva az emberi arcz és alkat méltó tárgya a' művésznek; tudom, hogy a' híres Van-Dyck is arczképeket festett. De valamint Van-Dycktól nem láttam még olly jellemtelen üres arczokat, mi-

nők a' mai képmás-özönben feltűnedeznek: úgy az emberi arcz lemásolása is csak akkor méltó tárgya a' művészetnek, ha valóban élet ömlik el vonalmain, szellem vagy jellem ül kifejezése minden parányán. 'S igazat szólva, az arcfestészet, kirekesztőleg tekintve, ha semmi egyébbel nem foglalkoznak a' festész, pusztá utánzásá silányul; az örökös utánzás pedig sirja a' teremő, alkotó művészi szellemnek, — 's önálló teremő szellem nélkül nincs, nem lehet nagy festész, nem lehet művész.

Hol talál tehát menedéket művészete számára ezen korszellemi ellenmondások közt a' festész? Önálló eredeti művekre szentelje-e erejét? De a' pártolás! Ez hiányzik, igaz. De sok tekintetben mégis kedvezőbb a' festész helyzete, mint a' hangszerzőé. Ennek nagyobbszerű művét mindig a' tömegre kell számítnia, olyat kell szerzenie, mi a' nagy közönségnek, vagy legalább nagyobb részének tetszését kivívhatja, különben veszvé van művével. A' festész ellenben, az emberek ezrei közt csak egy egyént találjon is, kinek izlésével műve öszhangzik, fáradsága jutalmát nyerheti. És nem volnának-e nálunk olly egyének, kik hatalmas pártfogásukkal elősegíthetnék a' törekvő művészt? Vannak kétségtelenül. De van-e azért hazai nagy festésünk? Van-e, ki történetünk kincsanyagában buvárkodnék, 's napvilágra idézné a' mult homályok alakjait varázsecsetével? Van-e híres hazánkfiától, Márkó-tul hazai tájképünk? — Ismet a' szomoru körforgás — nincs teremő szellem, mert nincs pártolás; nincs ez, mivel nincs amaz. — 'S itt könnyebben segíthetnénk, mint a' honi zenészetre nézve, itt nem kell kirekesztőleg honfiakra szorítkoznunk. A' zenészetet csak honfi teheti hazaivá, mert ennek alapja az érzés, 's magyarul csak magyar érezhet. Ám a' festészet inkább a' képzelődés, a' szemlélés mezején mozog, az érzés csak ritkán foly be az ecset vezérlésére. Hazai festészetünket, legalább tárgyi-lag, bizonyára külföldi egyén is sok szerencsével művelheti, emelheti, ide csak vizsgálás, tanulás szükséges. De buzdítani, pártolni kell mindenesetre ezt úgy, mint amazt; e' nélkül senki sem szánja magát háladatlan munkára.

Igy állván szépművészetünk körül a' dolog, hová forduljon az sükeresh pártoltatás végett, mint hozzátok, lelkes honleányok? Igen, hozzátok, kik magánylag is olly igen szeretitek működéseket zenének, rajzolásnak, festésnek szentelni; hozzátok, kiknek lényét is már művészeti alappal ajándékozá meg a' jóltevő természet. Minden mosolyotokban művészeti kellem tükröződik, minden pillantástok művészeti lelkességtől lobog, és egész valótokon művészeti dísz ömlik el, — 's ti nem éreznétek, hogy azért lehélé belétek isten e' művészlángokat, miszerint azokat nem csak tenmagatokban ápoljátok, hanem mások buzdítására is éleszszték? Oh, igen, ti érzitek hivatástok nemes hatáskörét. Vegyétek pártolástokba a' szépművészeteket, 's hazai nyelvünket, művelődésünket hathatós és bájos segélyetekkel előmozdítjátok; szenteljétek egy jóltevő szikráját anyagi kebleteknek a' művészetnek, és segítsétek elérnünk a' nagy czélt: miszerint nemzeti zenészetünk, nemzeti festészetünk is legyen!

Ney.

L I T E R A T U R A.

Örangyal, zsebkönyv 1844re. E' zsebkönyv az idén folyamának második évét éli. Írói közt több ismeretes és jóhangzású név találtatik, 's azon egyben némi elsőséggel bír első tekintetre az Emlény felett, hogy benne kötött és kötetlen beszédű dolgozatok változtatják egymást; semmi más tekintetben azonban nem akarjuk a' kettőt összehasonlítani.

A' prózai munkák elsejét, Rozalba' című történeti beszély teszi Császár Ferencztől, a' velencei köztársaság virágzó korszakából. Soranzo Bertalan velencei nemesnek egy leánya van: Rozalba, atya fenhéjázó göggyében nem osztózó, sőt annak kényszerítni akaró parancsa ellenére egy szegényebb sorsú 's kisebb nevű ifjút forrón szerető. S e' szerelemnek, melly oltár előtt éri boldog célját, miután az atya 's Rozalbanak a' gátolásban segélyt nyújtó nagy nénje meghaltak, a' fiatal pár közt némelly keserű küzdelmek után hű megőrzése teszi főtartalmát az érdekes beszélynek, mellynek dicséretre méltó érdemeiül a' folyékony, valódi elbeszélői nyelvet, a' virányos és könnyű előadást 's azon szép főtéseket hozhatjuk fel, miket a' szerző az olaszthoni tájakról tárgyavatott kézzel gyakor ízben ad. — Második prózai dolgozat: „Esther“ szent-történeti novella Márktól, mellyben ama szenttörténeti beszély, mellyet az ó testamentomban „Eszter könyve“ cím alatt olvasunk, hű utánzással van előadva, néhol nagyon is hűvel 's a' szentkönyvi szövegnek több sorig terjedő megtartásával; — ezt annyiban nem helyeselhetjük, minthogy éppen azon helyeken, hol a' szerző az illy lekötő bilincsből kibontakozik 's szabadabb folyamat enged az önlelkéből folyó eszmeárnak, éppen olly helyeken találjuk e' beszélyt legérdekesebbnek, hol azt komoly valódiás előadás, lelkes felfogás kedvesíti. — „Az árva leány“ Kőrmöczy Imrétől. Szerencsétlen apologia, melly az ügy iránt, mellyet védni, ajánlani, emelni akar, nem igen örvendés sajnálkozást gerjeszt bennünk; illy irányú dolgozatok fölvétele e' zsebkönyvbe nem nagy mértékben fogja jövendőre a' szilárdabb gondolkozású írókat buzdítani, kik minden erkölcsi, általánosan jó 's hasznos iránynak buzgón készek pártolására bizonyosan, de kik éppen ennél fogva hajlandók lehetnének az olly vállalat-hoz járulástól, melly egyes castok és felekezetek érdekében emel olly tolakodón dicsérgető szót, visszavonulni. — Ennyit tisztelettel a' szerkesztőnek figyelmeztetésül. Mi a' szerzőt illeti, vegye szíves javaslatunkat, ha t. i. csakugyan szándéka, ezentul is egyes osztályok melletti szavalatokkal lépni föl honunk azon „gyöngéd hölgyei“ előtt, kiknek e' zsebkönyv szentelve van, az illy kirívó magasztalásokat, ha beszélykép szándékozik előadni, éldelhetőbb alakba önteni, hogy legalább azoknak, kiket a' tömjénzés illet, legyenek megemészthető olvasmányai; mert beszélyben tettek és cselekmények után ébreszthetünk érdeket, vonzalmat az ajánlani szándéklott egyes ember vagy egész osztály iránt, nem pedig minden harmadik lapon előforduló illyféle kesernyész felkiáltásokkal: „lássátok, mi és a' mi embereink ilyen jók vagyunk — így meg így; 's ti mégis — így meg így!“ — „Salamon“ Vas Andor-tul. Egy szakaszt ad Dávid és Salamon életéből azon időből, midőn amaz ellen fia, Adonia, pártot ütött,

Salamon trónra lépteig . . . Minthogy azonban ref. a' szerzővel olly igen-igen közel rokonságban van, mint csak valaki önmagával lehet, 's önmagát álnév alatt sem megróni, — a' mire nem igen van példa — sem megdicsérni — a' mire igen is van példa — nem akarja, legyen szabad hallgatnunk ezen különben is gyöngé dolgozatrul. — „A' harangszó 's a' megtérés“ Ney Ferencz-től. A' derek szerző, ki — mint munkáiból kitetszik — azokban a' gondolatot teszi uralkodóvá, irányra 's meghatározott öntudatossággal dolgozik, jelen beszélyében egy kis történetkét ad, melyben egy gyermek háromszor köszöni elete megmentését a' harang megkondulásának, 's ez által a' harangszó kiirthatlan hatásúvá leszen rája nézve. A' beszély mulatás mellett oktatásul is van írva, 's a' gondos kivitelért a' szerző dicséretünket érdemli . . . Az „árva leány, szerzőjének különösen ajánljuk jelen dolgozat figyelmes áttekintését, mert látni fogja belőle, miként lehet egyes vallásfelekezet egyik vagy másik doctrináját költői képen ajánlatossá tenni akarni, a' nélkül, hogy a' szerző mint proselytarius tűnjék fel. — Versek nagyobb számmal vannak az Örangyalban, következő nevek alatt: Brujman Soma, Csajághy Sándor, Császár Ferencz, Halászy József, Jámboor Pál, Königmajer Károly, Sujánszky Antal, Szabó Imre, Szelestey László és Tárkányi Béla. 'Se'nevek már magok mutatják, melyekkel összekötve lehessen az olvasónak jót, szépet reménylenie. Bevezetésül Császár Ferencz szép nyelvű 's ájtatos hangzatu sonettje áll: „Az Örangyalhoz.“ Nem hagyhatjuk azonban említetlenül Klopstock, Messiás'a első énekét, mely e' zsebkönyvet befejezi, a' derek Tárkányi Béla lelkes fordítása után. E' közlemény a' zsebkönyv fő diszeül tündöklök, 's a' szerkesztőnek csak méltányló köszönetet kell mondanunk, hogy a' classicaí becsű mű jeles fordításával megismertete bennünket. — Képek szinte tarkítják az „Örangyal't; de ugy látszik, ezek is, mint az Emlényei külföldről behurczolt dolgozatok, mit sajnálattal kell megjegyeznünk. d — w.

Országgyűlési Almanach. Kiadja és szerkeszti Vachotfalvai Vachot Imre. I-ső kötet. Az alsó táblai terem kőbe metszett alaprajzával. Pest, 1843. Nyom. Trattner-Károlyi betűivel. Uri-utca 453.

Mint látjátok, szép olvasóink, Almanach-írodalmunk a' mult 1843-ban, számrá legalább, épen nem volt meddő. Az „Emlény“ és „Örangyal“ után jött az „Országgyűlési Almanach“, 's ezt a' „Szivárvány“ követte, mely szinte Album-alakban jelent meg a' folyó január első napjában, 's mellyről jövő számaink valamelyikében szinte fogunk néhány ismertető szót szólni. Vajjon bellátalomra nézve megfelelnek-e e' zsebkönyvek a' várakozásnak, 's azon igényeknek, melyek nyelvünk mai állásában méltán támadhatnak szép kebleitekben? azt ismertető-bírálatunk mutassa meg külön mindegyiknél.

Az „Országgyűlési Almanach“ eszméje igen szép. Hol a' honatyák gyülekeztének működése annyira elfoglalja az elméket, mint nálunk: igen helyes gondolat volt annak ismertetését olly alakba fűzni, mellyből alkotmányos hazánk hölgyei is, unalmasság nélkül, szerezhessenek magoknak okulást. Ez eszme azonban az Országgyűlési-Almanach kiadó-szerkesztőjét azon célra vezette eredetileg, hogy „írodalmunk szétágazó folyamát a' nemzetileg nagyszerű országgyűlési élet forrásából öszpontosítva indítsa meg, 's ide vezérelje vissza.“ E' cél, ha jól értem ezen „ve-

vezérszó” szavakat, olyan, hogy ismertető azt illy almanachok által elérhetőnek nem tartja: mert mikép lehet-e irodalmunk szétágazó folyamatát az országgyűlés forrásából öszpontosítva egy almanachoskában megindítani, ’s ezen szétágazó folyamat oda ismét visszavezetni? azt ismertető megfogni nem tudja. Hogyan absorbeálhatja az országgyűlés minden más irodalmi hatást, hogyan öszpontosíthatna minden irodalmi szétágazó munkálkodást egypár országgyűlési almanach? Ez eszmezavar, melly világosan mutatja, mikép a’ tisztelt kiadó-szerkesztő a’ célra nézve nem volt magával tisztában; avagy ismertető nem érti fenidézett szavait; ’s akkor bocsánat szűkkorlátu felfogási tehetségének. Ha pedig akadnának többen, kik e’ tekintetben ismertetővel osztoznának: kívánatos volna, hogy a’ t. kiadó-szerkesztő ur célja iránt jövőre világosan és határozottabban nyilatkozzék.

A’ „vezérszó” hat lapon kiadva ezt mondja: „E’ könyvet én a’ halhatlan Kölcsény árnyékának szentelem, ki a’ magash, nemesb magyar műszónoklat megalapítója ’s a’ nemzeti, hazafiui elemű magyar költészet egyik leghatalmasb főemelője volt; miért is ő leginkább, sőt egyedül az, kinek ezen almanach szenteltek.” Valamint e’ főeszmében a’ kiadó-szerkesztőnek tökéletes igaza van: úgy kétségtelen másrésről az is, miszerint a’ sok ismétlés, szóhajmaz, dagályos kifejezések, mellyek e’ vezérszót előzőnlík, igen gyöngítik annak érdemét, ’s mutatják: miképen ő még nem igen tud rövidhatározottan (concise) írni.

A’ vezérszót „néhány alsó táblai szónokunk jellemrajza” követi; kezdve az alsó táblai elnökön, királyi személynök Szerencsy Istvánon; ’s a’ következők Beöthy Ödönt, Bezerey Istvánt, Klauzál Gábort, Palóczy Lászlót, Szemere Bertalant, Szentkirályi Mórict, Zsedényi Eduardot illetk, a’ kiadó-szerkesztő tollából. E’ rajzok érdekesekek, ’s mennyire ismertető e’ férfiakat ismeri, többnyire sikerültek is, és mi legfőbb, meglehetősen részrehajlatlanul rajzolják; úgy látszik azonban, hogy Beöthy Ödön különös kedvencze írónak: mert rajza legkiterjedtebb. Azonban illy tárgyagnál majdnem lehetlen írónak saját egyéniségét megtagadni; de mégis találhatott volna legalább Klauzál és Szentkirályi Mórictra nézve több szép eszmét, több nemes jellemvonást, mit e’ férfiakat illető rajzába foglalhatott volna.

„Nemzetiségünk és szlávság” felirat alatt, a’ derék Szemere Bertalantól közöltek egy töredék, e’ jelszóval: „Ucalegon ardet.” Szemerét ismerik szép olvasóink, azért felesleges volna e’ töredékről bővebben szólni. Szent tűz folyja át minden szavát, nemes lelkesedés leng minden sora felett. Értekezésének célja-megmutatni: milly közel a’ végveszély, melly nemzetiségünket ’s vele országos állásunkat fenyegeti; mit egyébiránt ismertető kissé túlzottnak talál. Eszméi nem épen újak, de azok összefűzése, okoskodásának menete, ’s újak kivált némelly hasonlításai a’ történetekből. Szerző általában diplomaticaiságot akar nyelvünknek; ’s hogy ezt elérhesse három föltétet akar teljesíttetni; a) a’ kormány őszinte ’s buzgó közremunkálatát mindenek fölött; b) a’ magyar akademia pénzalapjának egy millió p.fttali szaporítását, hogy minden rendes tagja becsületesen fizettétvén, teljes erejökkel a’ nyelv mívelésére adhassák magokat; és c) egy nagy nemzeti egyesület alakulását önkényes ajánlás útján begyűlendő legalább egy millió p. ft. tőkével, melly középpontjáról

Pestről, 's megyei főkegyesületei által iskolamestereket jutalmazzon, a' segéd-könyveket terjessze; 's a't. Ismertető tökéletesen kezét fog a' lelkes íróval, és mélyen fájtalja, hogy reményében, miszerint ennyit csak teend e' nemzet, nem osztozhatnak. A' feltételekből, mint láthatták szép olvasóim, nem feledte ugyan ki egészen az oktatást sem; de kifeledte előleges szavaiból azt, hogy diplomatai tökéletes és szilárd alálásra nemzeti nyelvünk csak úgy juthatand el, ha az mindenekelőtt 's haladéktalanul honszerte iskolai nyelvvé is tétetik!

„A politikai szónoklatról Magyar-, Francia- és Angolországban“ czím alatt érdekes töredék közöltetik Irinyi József sajtó alá kerülendo ime munkájából: „Német-, francia- és angolországi uti jegyzetek“ — E' lapok köre nem engedi, hogy — mint ismertető ohajtáná — ezen töredékről bővebben szólhasson. Röviden: ajánlja azt, kivált ifjainknak, kik szónokságra akarják magokat képezni, 's ajánlja különösen az országgyűlési ifjuságnak, okuljanak szerző alapos észrevételein. Irinyi nem utazott hiába, azt jelen töredéke is bizonyítja; adja isten, sokan találkozzanak fiatalabb polgártársaink közül, kik példáját illy szép sikerrel kövessék Megjegyzései közül csak egyre volna ismertetőnek észrevétele; arra t. i. hogy Pestmegye tanácskozási rendszere épen nem áll olly magasan a' vidéki megyék rendszere felett, mint szerző azt velünk elhiteni akarná; a' különbség mindössze is csak az, hogy a' középonti megyében kissé több capacitas van, mint vidéken, 's ezen capacitások aztán igen természetesen okozzák azt, hogy itt legalább némi színe mutatkozik a' tanácskozásnak, melly másutt valóságos terra incognita. Mit a' sajtóra nézve mond, szent igazság, 's ismertető szereti, hogy azokat elmondhatta. Felette nagy kár, hogy illy szép, talpra esett eszmék, mint millyeket Irinyi ur e' cikkében elmond, olly igenigen pongyola nyelven adatnak elő, melly olvasásukat, legalább ismertetőre nézve, kissé kellemetleníté. Ifjú írónak, ki olly szép ismeretekkel van felruházva, mint Irinyi József, nem kerülend különös nagy fáradságba előadási nyelvét kellemesbbé tenni. Ezt azért bátor neki ismertető ajánlani, mert sokat tesz az alak. Szép forma alatt kevésbbé érdekes tartalom is élvezhető: míg megfordítva, a' legjeleseb dolgok is sokat vesztenek, ha csínétküli alakban terjesztetnek olvasó, vagy hallgató elébe.

„Eszmelobbok egy politicus ördög naplójából,“ közölve a' kiadó-szerkesztőtől. Ez eszmelobbok I. része az adóval foglalkozik, 's a' szikrák humor akarnának lenni, 's azok is, csakhogy többnyire igenis sustorgók — mert vizesek! II. részök: „mindenféle magyar dolgok zaggyaléka“ — lett... A' III. rész: „országgyűlési naplomból“ felirattal, szinte witzeket akart adni. Egy talán nem ros: „Mennyi Rend van a' magyar országgyűlésen 's még sincs rend!“ sohajt fel a' napló-író; 's ebben igaza van.

E' mulattatni akaró silányságok után jön egyik legérdekeseb cikke az almanachnak. „A' sárospataki országgyűlés 1708-ban,“ Jászay Páltól; kedves, tanulságos historiai közlemény. Sajnálja ismertető, hogy hely szűke miatt hosszasan nem szólhat e' cikkről; de ajánlani azt minden honfiai érzelmű magyarnak, kötelességeül tartja.

„Egy kép előtt,“ bihari követ Beöthy Ödön magasztalására vonatkozó ábrándozása L... ynak; a' szóáradatban alig uszkál egykét eszmécske. Illy üres magasztalásokat alig köszön meg a' kép derek eredetije.

„Szemere Bertalannak követté lett el(?)választatásakor tartott közgyűlési beszéde“; egyik szebb adománya ez almanachnak; 's noha ismertető nem egészen osztózik szónok szavaiban: mint igen kedves olvasmányt meri a' cikket ajánlani megyei ifjúságunknak.

Mindezeket követi: „Az alsótáblai terem.“ I. „Általános ismertetése;“ 's II. alatt a' követek termének elrendezése utáni általtekintése könyomatu rajzzal, 's e' rajz' magyarázatával, melyből mindazokat, kik e' teremben ülésse l bírnak, névszerint ismerhetjük meg. Becses adomány ez a' könyvhez, mely nélkül az lényeges hiányt fogott tapasztaltatni, 's kedves is, kivált azokra nézve, kik bármely tekintetnél fogva Pozsonyban országgyűlés alatt személyesen meg nem jelenhetnek.

Eddig tart az Almanach I. része, mely politicalai és történeti cikkelyekből áll, 's pedig, mint az előrebocsátottakból láthatók, jobbadán jeles, élvezhető tartalmuakból.

Lássuk a' II. részt, mely beszélyeket 's hazafiúi verskölteményeket foglal magában.

Első ezek között: „A' nőkebel boszúja,“ beszély Kovács Páltól. E' név elég arra, hogy műve érdeket gerjeszsen, 's kíváncsot az olvasásra mindenkiben, ki ez almanachot kezébe veszi. Lássuk meséjét: Bachman órás leányának Lórinak a' gazdag, nemes Kegzendy család utolsó csemetéje Ladár, mint 19 éves jogtanuló, örök szerelemet esküszik; a' derek polgárleány forró, tiszta szerelmében, atyja megkeserítésével, Ladár miatt lemond Ulrik, a' becsületes polgárlegény kezéről. Ladár iskoláit végezve, odabagyja Lórit, hazatérve Iloky alispánhoz jut joggyakorlatra, 's annak követte választandásában hévvel dolgozik. Új állása, politicalai viták közti elfoglaltsága feledtetik vele Lórit, 's Szerafinnal, az alispán leányával összekel. Hazassági élete nem holdog: őt a' szerelemföltés furiái zaklatják, melyek bizonyos Csermeli huszárkapitánynak neje körüli udvarlásai által felkorbácsoltatva, végre szakadást okoznak közte 's neje között, kit egy szörnyű éjen agától tova űz. A' két leányka közül, kik Ladár házasságának gyümölcse, a' kisebbik. Róza, az anyát követi, a' nagyobbik, Ilka, apjánál marad. Több év foly le; ők egymástól elválasztva élnek — szeretett gyermekének mindegyik. A' leánykák növekedvén, az ***i kolostorba küldetnek további kiképeztetésök tekintetéből, hol a' nélkül, hogy vérségöket tudnák, egymáshoz rokonszenyvel hajolnak. A' kolostorban mater Leona vezeti nevelésöket. Egyszerre levelet kap apa is, anya is, hogy gyermeke roszul van. Sietnek mindketten a' kolostorba, 's a' zárda beszélő-termében találkoznak, egymásra egyelőre nem ismerve. Jó mater Leona, 's a' rostélyzaton át tudtokra adja, hogy a' két leány közül egyik meghalt. A' lesújtó birre, a' férj és nő ismét egyesülnek, hogy a' közös csapást a' még fenmaradó egy magzat birtokában könnyebben viselhessék. Fölmennek a' zárda emeletébe; de ott halotti ágy helyett oltárt látnak, mellynek zsámolyáról két ép anygalka száll feléjök. — Leona — Bachman Lóri — boszút állt! 's a' férj és nőt egyesítve távozott; előbb azonban csomó levelet nyújtott át Ladárnak, mellyek olvasása eloszlassa Ladár bizalmatlanságát szeplőtlen erkölcsü neje iránt. E' levelekből azonban, azon kívül, hogy Szerafinnak teljes ártatlanságáról megnyugtatót lelünk, egy újabb — testvérboszú nyomára is jutunk. Értesülünk ugyanis arról, hogy Lóri testvére — Csermeli kapitány —, ki nővérenek Ladár általi megcsalását nehezen vette, az által akarta magát Ladáron meghozni, hogy Szerafinnal házasságát boldogtalanná tegye; mi a' levelek-

ből kitünő esellel sikerült is neki. Ő t. i. egy barátja által besugató a' feitékeny Ladárnak, miképen Csermeli Szerafin előtt nem közönyös udvarló; e' bizalmas közlés arra bírá Ladárt, hogy távozást szinelve, éjjel visszatérjen nejéhez, azt szerelmesivel meglependő. Aermeli Ladár lakának folyosójába vonul, 's midőn a' féltő férj a' lak bezárt kapuján bejő, ő köpenyébe burkoltan kisurran, 's erre következik azon szörnyű éj, mellyen Ladár nejét házából elüzi. — Ez rövid vázlata a' beszélynék, mellyet — ha az ártatlan Szerafin több évi, bizony nem eléggé motivált szenvedéseit kivesszük — általában kedves és jól keresztültvitt jellemek tesznek érdekessé. Szerző a' bonyolításra nem igen ügyelt, sőt gyakran előre elárulja a' következtést, azonban ez mit sem von le érdeméből az egésznek, mellyet ismertető szerencsésen festett életrajznak hisz nevezhetni, mellyből sok fiatalleányka okulhat, mint ne higgyen fiatal szerelmese esküjének; sok ifju férj tanulhat, mint ne hagyja magát elkapatni a' féltés vak szenvedélyétől!

A' „szerelem és dictatura“ vig beszélyke akart volna lenni, szorosan az országgyűlési eletről; azonban nyomoru bohósággá silányult, mellyen bizvást keresztül lapozhat a' szép olvasónő, a' nélkül, hogy legkevesebet vesztené.

Végül versezetek következnek Burián Imrétől, Tárkányi Béla, Bánfy Gyula, Halász József, Vachot Sándor, Erdélyi, Szücs Dani, Urházy, Hrabovszky Zsigmond, Lisznyay — 's ki' legelől kelle ismertetőnek említie: Garaytól. — Mind hazafiúi tárgyuak, 's ez egyetlen érdemök, ha Garay „Országgyűlési szózatát“ kivesszük, mellynek mind lelkes eszmei, mind népszerűs öntése tekintetéből maradandóságot mer ismertető jósolni. Csak a' mérték tisztaságára ügyelne kissé jobban Garay! Hanem ezen formárai nem ügyelés hibája közös minden még jelesb dalmokainkkal is.

A' könyv külső czíme nem felel meg a' várakozásnak, 's ismertető reméli, hogy a' t. kiadó-szerkesztő a' II. kötetben arra is nagyobb figyelemmel lesz, kivált 2 fr. 20 p.kr. ár mellett, mellyel — talán nem is díjazott — dolgozatokból, valami szebbet lehetett volna ezuttal is nyújtani. *

ZENÉSZETI FIGYELMEZŐ.

Valamelly régi könyvben olvastam: hogy a' világ se nem jár, se nem áll, hanem postalovakon száguld. Mi csuda tehát ha a' száguldozó 's postalovaktól ragadott világ koronkénti bálványai felkarolásában is száguld, nyargal, versenyt fut, 's ép ezen bálványok csodálatában annyiszor 's néha olly igen elragadtatik, miszerint csak akkor veszi észre, milly nagy kár volt a' sebeszt a' hűtő jéggel otthon feledni, midőn már orra bukott, 's homlokát bezúzta.

Korunk egyik bálványa a' zene; de ennek állása igen sikamlós és ingatag, mivel csak egy más, pedig vajmi ledér bálványnak, a' divatnak kegyeltjeként jutott fel a' polczra. Annál nagyobb figyelmet, 's tán szinte egy kis tömjénket is érdemel olly zene, melly hasznára akarván fordítani történetes felülkerülését, olly határozott, 's

mondhatnám férfias szándékkal lép fel, hogy magát azon kor-bálványt, melynek pártfogásából engedtetett neki zászlót lobogtatni, a' divatot, művelje, nemesítse, 's mintegy lekenyerezze lassanként. Ilja, a' zenének igazsága van, jól tudván, hogy a' divat, akármennyiszer fordítson is köpenyt, mindig divat, mindig bálvány marad, csak azon különbséggel, hogy ma criszpinben, holnap bornuszban jár, ma szűk, holnap bő ujjakban negédkedik, ma titusz-sal, holnap arszlánserénnyel büszkélkedik, ma szivar-illatot, holnap pipafüstöt visz a' salonokba; erre csak egy jelszó kell, — 's e' jelszó: Páris. Igen, 's a' divat mindig fog divatozni; — de zene, festészet, emlékkórság, egyleti szellem, vagy virágdűh, billikomozás, Zrinyidolmán és sallangos szóczifrák lesznek-e a' boldogítottak, miket e' vagy ama városban, e' vagy ama megyében, e' vagy amaz országban fog időnként a' divat tündeszesezélyével divatoztatni?

Újságot mondok-e szép nagyságtoknak, ha azt mondom, hogy van időszak, mikor az unaiom is divatos? Igaz ugyan, ez vajmi kelletlen divat, de néha épen ez kaptatja lábra valamellyik, zugban busongó, árva bálványkát! néha épen az unalom szerez csak keletet a' zenének is. Miért legroszabb idő zenészeti előadásokra, az ugynevezett — 's gyakran igen balul nevezett — hangversenyekre a' farsang? Velőtlen kérdés! Mert akkor van elég más, mivel mulatni; például táncz, — és táncz, és — ismét táncz! Értem, értem. Lám a' divat akkor is hű marad versenyzési kedvéhez, csak hogy a' zeneversenygést lábversenyekre változtatja; 's ezt nem épen helytelenül cselekszi, — mert inkább tűr a' szem kacskaringós lábficzamitást, mint a' fül boszantó hangficzomodást.

A' versenyzés szép maradványa a' lovagias kornak; ám néha nagyon is emlékeztet a' pulcinello-korra, midőn a' jobbat nem ismerő nézőség jókat kaczagott, — ha a' sodronyábok egymást jól elpáholták. Noha igen fonak magában a' hangversenynek elnevezése a' szerint, mint most divatoznak illy előadások, — mert hiszen nem azért lépnek elő a' hangászok, hogy versenyezzenek, hanem mindegyik már előre számít a' tapsviharra, — mégis némi tekintetben nem épen alaptalan e' név: minthogy újabbkori szerzeményekben valóban úgy üzik-kergetik egymást a' hangok, mintha egymást nyakon akarnák ragadni. Rosz néven vehetni-e tehát a' magasb irányu zenének, ha a' megszokott — divatozó — czimezet alatt a' hallgatók fülébe, 's onnan talán — legalább némellyeknek — lelkébe is akar lopódzni? Illy komolyabb, tartalmasb zeneelőadásról akarok most nagyságtok előtt egy pár ismertető szót ejteni, — 's ez a' pesti hangászegyesület e' tel folytábani második műelőadása, mely decemb 26-án tartatott a' városi nagy redutteremben.

Engedjek szép kegyes olvasónók, hogy közbevetőleg pár szót intézhessenek e' lapok kiadó szerkesztőjéhez is. Barátom Ádolf! ezer szerencséd, hogy elhagytad „Életképeid“ mellől a' „magyar“ nevet; mert most nem is irhatnék e' műelőadásról, képzelheted, milly iszonyu érdekvesztességgel! Mert vannak emberek, kiknek nyelven 's néha tollán is csak úgy „gemzseg“ akarám mondani hemzseg a' „szóhoz“ tapadó elvszigornak ezer meg ezer változata, miszerint azt életnek sem akarják elismerni, mire a' mellékelt szóbul nem önthetnek becsületes mártalekot. Pedig, csekély igénytelen véleményem szerint — ezt már szokás így mondani, 's az is mondja, ki vajmi sokat igényel szavával 's véleményét mindennek inkább, mint csekélynek tartja —

véleményem szerint tehát nem csupán az festi az életet, ki egy csárdai bunkós-botozást, 's tán melléje egy kis bitófát is, vagy saloni bókók miriadjait 's kengyelfutói 's agarászati tarkaságokat vet papírára, hanem az is, ki például egy fűt híven rajzol, mert a' fa is él, egy kebel titkos sugalmait feltárja, mert a' kebel él, egyén vagy nemzet sovár vágyait tolmácsolja, mert a' vágyak is élnek, — főleg nálunk magyaroknál! 's végül az is életet fest, ki például zenéről ír, mert a' zene nemcsak élet, de sőt az életnek potencirozott kifejezése. Az élő lények 's élő tárgyak milliói közt pedig van számos olyan, melyeknek életjellemök olly általános, hogy valamint francia, vagy német, vagy spanyol, ugy magyar életképek sorozatába is bele illik.

Hanem tehát visszatérőleg a' kijelent tárgyra, ama mellékszó-szigorhoz tapadók szerint most a', magyar' életképekbe nem írhatnék e' zeneelőadásról, mert — hinnek-e szép nagyságtok? — a' magyar haza fővárosában a' hangászegyesület ezen műelőadása olly tökéletes német életképi phisiognomiát viselt, hogy az embernek szinte a' szíve fáj 'S ez igen egyszerű okon alapszik; először, mert ama híres hangszerzők, kiknek művei előadattak, nem magyarok, hanem németek; másodsor, mert éppen ez okbu a' művek szelleme is német; harmadsor, mert az előadók nagyobb részének szelleme szinte német, mert — mert — mert 'stb. De vegyük ezeket sorjában. A' hangászegyesület mindenestre igen helyesen cselekszi, hogy a' magasb irányu, komolyabb tartalmu zene megkedveltetésére munkál a' nagy közönségnel, 's e' czelra classicus műveket választ; de tehet-e ő arról: hogy illy classicus műveket a' magyar hangköltészet mezején még nem talál? 'S ebből az volna a' tanúság, hogy törekedjenek magyar hangszerzőink is minél jobb, minél nagyobbyszerű, minél lélekemelőbb műveket alkotni. Mert valamint Beethovennek az alkalommal előadott nagyszerű C moll symphoniája egyes gondolatában figyelmes taglalás után megannyi egyszerű, becsületes német népjellemű datatöredékekre, sőt néhol valóságos tenyeres-talpas falusi, mezei, népünnepélyi zeneforgácsokra ismerünk, csakhogy ő azokat végtelenül nemesítve, magasztosítva fogja fel, osztja el a' legillőbb hangszerek közt, szövi szerzeményeibe, sőt mintegy belőlök szövi ki 's teremti elő halhatatlan művének lelketigőző bámulatos költészetét: szintugy lehetne sajátos és eredeti, erőteljes, férfiasan méla, 's búskomolyan hősies, nyíltszívűleg érzékeny, 's egyszerűn kedélyes nemzeti magyar danáink hangvirágiból, 's bensőleg jellemzetes, magyar szellemű újabb zenegondolatokból akármi nagyszerű, magasztos, dicső szerzeményt alkotni. Ezen állítás önkényt megczáfolja ama szűkkeblű kételkedők ellenvetéseit: hogy sajátlagos magyar szellemű magasb zenészetet, 's ugynevezett magyar zeneiskolát teremteni lehetlen. Ezen bölcs urak, kik a' gáncsolást igen kényelmesnek tartják, míg a' háttérben készre támaszkodhatnak, de önállólag gondolkozni, magyar szellemben pedig éppen nem bírnak, többnyire azzal motiválják ezen állítólagos lehetlenséget: mivel már van olasz, francia, német zeneiskola! Hiszen ezek is egymás mellett 's egymásután fejlettek, saját nemzeti jellemalapon; 's a' régibb olaszok ugyan megmosolyogták volna a' német zeneiskoláról álmódzót. Lehet, igenis, lehet önálló magyar zenészet is; de azt egykét népdallal, egykét daljátékkal, egy két körtánczcal elő nem teremjük; itt bensőleg működő, kiható, nemesítő, 's őszhangzólag alkotó szellem kívántatik; igenis lehet magyar

zenészet; de feledém, hogy magyar Beethovennek, Mozártnak még csak születni kelle. 'S ezzel érintém egyszersmind a' hangművek német szelleme ügyét is.

De másként áll a' dolog az előadandó művekkel kapcsolatos dalok vagy karénekek nyelvével. A' nagy ábrányt, mely másodikul adatott elő kardalkiséréttel, szinte Beethoven írta, 's így természetesen a' nyelv is német. De már ezt nem olly helyesen cselekszi a' hangászegyesület, mint első tekintetre látszanék. Mert noha csak sajnálhatjuk, hogy köztünk még nem támadt Beethoven, ki például illy kardalos kíséretű nagyszerű magyar művet teremtett volna, 's noha a' zeneizlés művelése, 's hogy úgy mondjam, a' kebelnek illy magasb művek fogékonyítására mulhatlanul szükséges illy zenének is előadása, már csak azért is, hogy a' köztünk netalán keletkezendő fiata tehetségek méltó példányképek után indulhassanak: van mégis egy mód, mely illy — nyelvtekintetbeni — kirívóságokat szelidíthet: a' kardalos kíséret szavait átfordíthatni nemzeti nyelvünkre. Ha német, olasz, franczia egész daljátékokat bírnak fordításban a' közönség elé vezetni: miért nem egy kardalocskát? 'S ez, hitem szerint, a' magyar honi hangászegyesületnek kötelessége is volna; hogy illyesekre ügyeljen. Ha már nagyobbyszerű kihatással nem tapasztaljuk működni ezen együletet, például: nemzeti szellemű hangművekre teendő pályakérdések tételében, mit talán még pénzereje még nem enged, — illy csekély figyelmet legalább — Magyarhon fővárosában — méltán várhatunk és megkívánhatunk tőle. Ezzel egyszersmind vajni könnyen 's észrevétlenül segíthetne az említettem harmadik bibén, hogy t. i. az előadók nagyobb részének szelleme német. Mert ha látnák a' részvevők: hogy itt csakugyan férfiasan tüzetik ki nemcsak a' három színű, hanem a' valódi hazai irányu zászló, bizonyosan találkoznának közöttök, kik több lélekkel, 's több kebellet fognák fel a' hazai érdeket. Ha ezen előadások a' „concert spirituel” névre, mit olly igen szeretnének elsajátítani, valóban érdemet akarnak tenni, spirituel irányt is kell kifejtetniök, nem csupán általános zenészeti szempontból, hanem egyszersmind a' zene magyar szellemének lehetséges felszárnyaltatására. Igen is kívánatos volna, hogy a' hangászegyesület minél előbb jutna olly pénzérő birtokába, mely azt nem csupán évről évre majd észrevétlenül tengésre, hanem hazai célokhoz méltó életre, jutalomkérdések, pályafeladatok kitűzhetésére képesítse. — A' harmadik műdarab „Fingal barlangja” című nyitány Mendelsohn-Bertholdtól, jeles, sok kellemmel 's mélységgel bíró mű. „Alleluja” Tut tze ktől az én felfogásom szerint legalább sokkal kevesebb ihlet-bensőséggel, 's magasztos fölkentséggel bír a' nagy zajgás közepett, semhogy egy Alleluja magasb gényeinek megfeleljen. A' kivitel, mennyire a' hangászegyesület részint serdülő erőitől kitelhetik, eléggé pontos és szabatos volt, de a' benső szellemnek vajmi sok helyen szárnyai szegették.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Ján. 4-ken került először színpadra Szigligetinek egy új darabja ily czímmel: „Gerő“, szomorujáték 4 felvonásban, előjátékkal 1 felvonásban. — A darab rövid vázlata ez: Az öreg Rozgon (Szentpétery) eljegyzí leányát Szerenát (Lendvayné), kit elzártan nevelt várában, Kalothai Gerő derék ifjuval (Lendvay), ki égő szenvedélylyel szereti aráját. Szeréna nem mervén dacolni atyja akaratjával, reszkette 's hallgatagul enged parancsinak. Azonban ő már szeret titkon egy más ifjut, ki néhány hónap előtt bujdosókép ismerkedett meg vele, ki most is atyja 's dajkája távozta után éjjel belopódzik kedveséhez, 's ujlág üldöztetéséről szól. Ez ifju a király, III-ik Endre (Fáncsy), 's midőn már szíve kedvesének trónt is ajánlana, meglepi őket Katalin, a király anyja (Laborfalvi R.), ki előtt az olasz Szeraphin (Szigligeti), a királynak e viszonyrai csábítója, felfödözte a dolgot. A gögös Katalin emlékezteti Endrét érkező mátkájára Agnesre, 's elvezeti az ellenszegülni nem merőt. — Ennyi az előjáték. A négyfelvonásos darab folyamában Szeréna neje Gerőnek, kit a király magas hivatalba emelt, mivel ez ismerteté vele meg az ország valódi állapotját, 's az olasz ármány-szülte kormányzás helyett a népet valóóilag boldogítani tanítá. Szeréna nem boldog, sokat jár templomba, a királyt lelkileg mindig szereti, de kötelességéről meg nem feledkezik, sőt irtózik az udvarhoz menni, mire azonban ferje őt most parancscsal kényszeríti, mivel számára tartatik ott ünnepély, — ő országbiróvá nevezetik. Az ünnepély alkalmával a hatalom-vesztett boszút forraló Katalin, kíséretével jöven, Szerenát, ki már ugyis megzavarodott a király tekinteten, csipős gúnysértéseivel ájulásba ejti — De a gögös asszony nem nyngszik; ő magát Gerőt akarja megsemmisíteni, ki elragadá előle a kormánypálczát, 's apród által küldött mérgezett lepényt, mintha csak ártatlan fogadás forogna fen, akar Szeréna dajkája által elibe tálaltatni. De az öreg Rozgon, kihallgatván beszédjökét, az apródot nagyobb jutalom ígéréttel ráveszi — mintha ő ellenkezőleg arra fogadott volna a királylyal, hogy e lepényt még sem Gerő, hanem maga Katalin fogja megevni —, hogy aztebéd felett a király anyja elibe találja. Ezen ebédén Gerő 's Rozgon is jelenvan, hol is utóbbi tudatja Katalinnal, mit evett, 's ez kétségbeesve hagyja el a teremet. E közben Gerő, nejét, névtelen levél következtében, mellyet Szeraphin irt, a feltés minden töreivel gyótri. Ugyanez ismételtetik a harmadik felvonásban, hol is a nőt csak félig értett vallomásai következtében, Gerő elüzi házából, 's Rozgon atyai átokkal tetézi a gyótrórt. Katalin kétségbeesve hal el, mielőtt még Endrét boszútforraló dühében ámitja, hogy Gerő a mérgező, boszuállásraesketi meg, 's őt hasonló veszély közelgésével ijeszti. A király a magyar őrsereget 's udvari hivatalnokokat elüzi, Szeraphint ujlág kegyenczéül fogadja. Ez azonban egy nápolyi küldöttel Robert pártjára alkuszik, 's Endrének megmérgezését elvállalja. A negyedik felvonásban Gerő titkos gyűlést tart, 's új királyválasztásról foly a tanácskozás, — de Venczel, Otto 's Robert fölött összevesznek a tanakodók. Jónás királyi szakács felfödözi a mérgezés titkát Gerőnek, 's ellenmérget nyujt. Szeréna haldoklik. Gerő csak bajjal szánja el magát nejétől bucsúvételre. Fügöny

mögött gyónik a' beteg, 's a' férj hallgatódzva tudja meg most neje büntelenségét, de késő. Szeréna meghal. A' királyi lakba beront társaival Gerő, Szeraphin és cimborája elfogatik; a' király cselet gyanítva, a' nyujtott ellenmérget elfogadni vonakodik, de csakhamar érzi a' halált, Gerő kapott homloksebe következtében szinte meghal.

Ez im a' szomorujáték rövid tartalma, miből kiviláglik, hogy elég drámai anyaga van a' műnek, 's hogy ez ügyes szerkezet által hatásosan van elrendezve, de szorosabb vizsgálat után látni fogjuk, hogy a' szomorujáték kellékei hiányzanak.

Némi tekintetben igaz ugyan, hogy az író képezőleg hathat korára és közönségére; de más részről tagadhatlan, hogy gyakran az író irányát vajmi hatalmasan kezezi, módosítja kora, és közönsége. 'S ez annál inkább áll arra nézve, ki a' színpadnak ír, minél közvetlenebb összeköttetésben van a' nézővel 's hallgatóval. Miért ír valaki színművet, vagy legalább miért adhatja elő? Hogy a' közönség tetszését nyerve általa. 'S mit kíván, mit vár a' mai szoktatott közönség színi előadástól? Azt, hogy szeme láttára sokféle történéjék. Cselekvénynélküli színmű ugyan nem is színmű: de a' néző közönség nem veszi olly szigorun a' cselekvényt, 's nem bánja, ha cselekvény helyett eseményeket nyer is cserében: csak mulathasson. Ennek a' színműírókra okvetlenül hatni kell, 's hat is annyiban, a' mennyiben azok is, kik a' pusztá eseményektől ugyan óvatosan őrizkednek, inkább a' cselekvény élénkségében és sokszínűségében keresnek művöknek érdeket. A' cselekvénydús színmű ugyan mindig legtöbb figyelemre számíthat a' közönség részéről, de azért, a' színműi irodalomnak, feladata két fő lényegét nem szabad elhanyagolnia, 's ez: indulat és jellemfestés. A' cselekvényt magát tekintve is egészen más a' pusztá színmű, 's a' valóságos szomorujáték cselekvényköre. Itt mindennek magából az alapcselekvény magvából kell kifejlenni, minden befolyásos fordultnak magából a' főjellemből kisugároznia, vagy arra visszahatnia, minden mellékcselekvénynek, melly irányt segítve vagy gátolva, öntudatosan vagy öntudatlanul működik a' fejteményre, legelső eredetét, szükséges leszármazását, vagy csak leszármazhatását tekintve, a' fő hős tetteiben, jeliemében, mint tengelyben, melly körül minden forog, kell gyökereznie. Igen, a' szomorujáték hősenek, vagy ha illyen nincs, a' vezéreszmének, mellyen minden megfordul, ollyannak kell lenni, hogy, ha ez nem volna, a' cselekvény sem lehetne, ha ő így nem tenne a' mint tesz, az eszme így nem hatna, a' mint hat, a' mi történik, egészen másképp fejlenék.

'S így tekintve a' dolgot, jelen színműben nem találunk illyen közt, nem látunk működni illyen eszmét, — következőleg jelen mű nem is lehet szomorujáték, habár mégannyian halnának is meg, hanem egyszerű komoly dráma.

Tekintsük közelebből a' dolgot. A' legfontosabb esemény kétségtelenül III-ik Endre király halála; legalább annak kelle azt a' költőnek tekinteni, nemcsak azért, mivel az Árpád-vér utolsó sarjadéka dől ki e' férfluban, mit magában is megható, rendítő nagyszerű alapul lehetett volna fölvenni, hanem azon eszme miatt is, miszerint e' király halála után villongás, egyenetlenség töltendi el a' hazát épen a' királyválasztás miatt. Hogy ezen kétségkívül legnagyobbyszerű esemény nem irányozza a' darab főcselekvényét, hogy az Árpád-vér kihalta nem dolgoztatott fel szívrendítő anyagul, hogy ama villongási vezéreszme, mellyre szinte lehetett volna tragoediát építeni, csak futólag 's mintegy elvéve pendittetik meg Gerő és titkos tanácskozó társai közt, azt

ismertető csak sajnálhatja, 's épen ez az ok, miért hiányzik, a' darabban a' mely tragicus alap. Maga Gerő is a' királyt menteni akaró heveben kap sebet, mely őt megöli, 's így az ő halála nem egyéb jellemi, cselekvési összegének, nem neje iránti féltékenységének, nem a' hon iránti szeretetének, hanem egy pillanatnyi szeszzenésnek inkább, mint kiszámított teltnek következménye. A' király által, nejére nézve, sőtve hiszi magát, 's ő ezért boszút akar állani, 's pártot kezd ütni, de a' szakács felfödözése, 's neje büntelenségének megtudása más irányt ad tetteinek. A' király meghalt volna, ha soha Gerőt nem ismeri is, mert a' Robert-párt mérgezi el őt, — 's így e' legfontosb esemény, a' király halála, Gerővel, 's a' darab cselekvényével semmi összefüggésben nincs. Katalin csak Gerőre lövi mérges nyilait, végre maga esik az önásta verembe; de ismét nem Gerő által lökve bele, hanem Rozgon által. Gerő soha cselekvőleg nem lép fel előttünk, — csak mikor már vége mindennek — nem a' királylyal szemközt, sem az ország ügyeiben, — pedig ez volna cselekvényeinek sarkpontja. — Mikép birta legyen rá a' királyt az ország holdogítására, mikép tön érdemet az országbirói méltóságra, mikép csavarta ki Katalin kezéből a' kormánypálcát, — mindezt csak elmondja ipának; munkálni a' hon érdekében nem látjuk őt soha. Gerő cselekvése családi körére, 's itt is inkább szenvedésre, a' fellés kinaira, szorítkozik. A' király jelentéktelen alak elejétől végig, kivévn szerelmes jelenetet, — de itt is ingatag, anyja ellenében félénk, gyáva. Később nemeslelkű, csöndes, és jószívű, házi boldogságával megelégedett; de nyilvános életre befolyástalan, — semmit nem tesz, miben megmérgeztetése gyökerezhetnék, csupán külrölható, a' darab folyamának kerekéibe semmikép sem vágó ármánynak esik szánandó martalekul. — Szeréna mindvégig szenvedő alak, büntelen de gyöngé. — Legsajátságosb alak Katalin. Uralkodásvágya, csipőssége, boszúforralása, gőgje mindig következetesek. Ezek a' főelemek, mikből jelen színmű szerkesztve van.

Az alakok rajzolásában sok ügyességet, 's nem kevés szerencsét tanusita szerző; ilyen Katalin, Rozgon, Gerő (féltését illetőleg), 's néhány sikerült mellékszemély, minő az apród (Hubenayné), a' dajka (Kovácsné). A' jelenetek egymást követése, és szerkezete sok szinpadí ismeretet mutat, mi egyébiránt épen nem boszorkányság szerzőnél, ki maga is színész lévén, ugyszólván él mindig a' szinpadon. A' darab hatását összevágóbb, lelkesebb játék még emelhetne volna.

Még néhány észrevételkét, mielőtt bezárnók sorainkat. A' királyi ebéd feletti beszédek Gerő, Katalin 's Rozgon közt, — hol a' többek közt Gerő, ki már féltés metelyében sinylík, az asszonyok ellen gáncsolódik, épen nem illenek királyi asztalhoz. Művelt ember egyáltalán nem nyilatkozhatik így művelt hölgy előtt, kire tudja, hogy észrevételei nem illenek; alattvaló, habár országbiró is, nem szólhat így királynéja előtt belsőleg bármi ingerült is saját neje ellen. A' nyers kor rovására sem irhatni ezeket, hanem csupán a' hatásvadászat rovására, — mert ha mégis előbb, például a' vezérek korában, vagy akár első Endre idejében történnék, még hihető volna talán, — de miután III-ik Béla behozta a' görögudvari finomságokat, miután épen III-ik Endre udvaránál uralkodott velencei dísz, — illy nyilatkozat lehetsége teljes valószínűtlen. Továbbá, — Katalin azon pillanathan tudja meg szerencsétlenségét, midőn a' lepényt megette, — 's mégis csak kétségbeesik, menekvésről nem gondolkozik, — neki

nincs ellenmérge, neki a' velencei patriciusnőnek, ki mindenfelé készen van, 's olasz segédjeitől untalan környeztetik, holott a' szakácsnak van. — Arra például, hogy Szeraphin Jónás szakácsnak bűnös viszonyába be van avatva, koránsem elégséges felvilágosítás, hogy ő (Szeraphin) volt tíz év előtt azon bravo, ki Jónás hitvesének első férjét megölte; mert ez ellenkezik a' bravok pusztá mesteriségével — hacsak még más körülmény nem hozatik fel; a' bravok gyilkoltak, — tudták ugyan kit, de nem, hogy miért gyilkolják 'stb. — Messze vezetne minden egyes észrevételt elősorolni; ismertetésül legyen ez elég. 'S kívánjuk, hogy a' jeles tehetségű szerzőnek a' szép süker, mit mindinkább színpadon tapasztal, méltókép buzdítására szolgáljon.

♀

D A R Á Z S O K.

A' sötétségnek az a' legfényesebb oldala, hogy igen jóízűen lehet mellette aludni. Az ébredés ugyan szép dolog volna, ha nem kellene szemeinket olly sokáig törölni. Van egy nemzet, melly azt szereti magáról hiesztelni, hogy ébredéz, pedig ez által csak szemeit töröli ki maga magának.

Ha a' valódi szabadság 'sa' valódi szerelem földünkre tévednének, ugy járnának, mint néhány családnak ősei, kik sirjokban kétszer is megfordulnának, ha utódjaikat látnák.

A' szabadság ollyan mint az asszonyi hűség: egy nehéz problema, mellynek fejtegetése sok fejtörésbe kerül. Mindkettő olly kényes kincs, mellyet csukva kell tartani. Törökországban az asszonyi hűséget háremekben, az oroszoknál a' szabadságot nyuszthundákban őrzik.

Az asszonyi szemek két csillagköny, mellyel az ég elvesztett földi kedvesét siratja.

A' könyező hölgy 's a' könyező ég mindig napot rejtene, melly az élet borus föllegzetére a' remény szivárványát bővöli.

Az asszonyi szem az égnek tüköre — csakhogy decembei 's aprilisi ég is van.

Ha a' hölgy kedvesét csókolja meg: egy óda a' természethez; ha barátját: egy epigram. Kedvese a' mézet, barátnéja a' fulánkot kapja.

Plato azt mondja, hogy nincs király, ki szolgálától és nincs szolgál, ki királyoktól ne származnék: jó lecke azokra nézve, kik szüntelen ősi származásukat említik.

Nem az kapja meg a' hivatalt, ki a' legjobbak, hanem az, ki legjobban tudja az utat.

Mondják, hogy a' sirás és a' nevetés ragadós szokott lenni: a' házásoknál ezt nem lehet tapasztalni. Az asszony gyakran addig sir, míg férje derült képet nem mutat 's midőn az asszony később mosolyogva próbálja uj ruháját a' tükör előtt, a' férj majdnem sirásra fakad az irgalmatlan árjegyzék miatt. Ezt azután harmoniának nevezik a' házasságban!

Valaki Angliát Magyarországhoz hasonlítja, mert — lófuttatásunk van: ezen hasonlítás aligha lófuttatásban 's ősi szokás szerint lóhátról nem történt. Ezen hasonlatosság csak abban áll, hogy Angliának mindene van, a' mi nekünk nincs, de azért mi is bírunk mindennel, a' mi Angliának nincs: így például

Angliának vannak:	Magyarországnak:
Kereskedési eszközei,	Kereskedési akadályai,
Vasutai,	Vasláncaizai,
Csatornái,	Csatornái,
Gőzerőművei,	Erős gőze,
Bankja,	Bankrottja,

's tb. 's tb.

Ritkán viszik azok a' főszerepet, kik első helyen állanak. Sok nézőjáték van a' világon 's a' színpadon, hol a' királyok és hercegek részt vesznek ugyan a' cselekvényben, de főszemélyt nem játszanak.

A' sakk- és világjátékokban az urakat a' parasztok fődik.

Frankenburg Adolf.

D I V A T.

Pest, januar 12-d.

KEDVES RÓZÁM!

Képzelem, mennyire ohajtod hallani, miként ment végbe ez évi első álarczos tánczvigalmunk? Kielégitem vágyodat, ha e' lapok szerkesztője, ki illy hölgyi fontosságu dolgoknak nem igen barátja, fecsegésimet meg nem tizedeli. *)

Halljad tehát.

A' budai jótékony nőegyesület szokta nálunk az első álarczos tánczvigalmat adni évenként; 's miután jó célra örömet mulatja magát az ember, kivált pedig, ha mu-

*) Azt ugyan nem teszem: mert szigorúságomat annyira vinnem nem engedi azon tisztelet, mellyel hölgyeink iránt viseltetem, kik — mint igen helyesen jegyeztetett meg Kegyed előbbi levelében — honleányi lelkeségök mellett méltán kívánhatják meg az illy mulatságokrulí ártatlan fecsegéseket.

latságból még nyerhet is valamit, a redoutteremek ezuttal is szépen megteltek; mi-
ben a kedvező időnek is nagy része lehetett. A magasb körökből ezuttal kevesen je-
lentek meg; Pozsony e' télre megfosztá városunkat e' körök szépei legnagyobb ré-
szétől; de volt azért egy pár közölök a tánczvigalomban; 's ott voltak jelesen — a' még
mindig derült és deli Sz* grófné, szép leányával. — Az öltözekekben nem tapaszt-
alék semmi különöst. Kedvesen egyszerűek valának azok, fölösleges pompa nélkül,
mint álarczos tánczvigalmainkban lenni szoktak.

Az álarczosok nagy serege közül kitűnt egypár hölgy, francia roccoco-öltözék-
ben, kik többnyire kedves nemzeti hangokon enyelegtek az őket szüntelen környezett,
ostromlott férfisereggel. E' szellemteljes páron tul egy fekete hölgydomino tűnt fel
nekem leginkább, fölötte csinosan öltözve, a' fejét borító kápán szép virágfüzérrel.
Jobbadán szótalan, 's figyelmét egy férfiura látszék leginkább fordítani. Majd három
hölgyalak vonza legtöbbeket körébe. Ezek fejér patyolából készült dominojok szé-
leit rózsaszínű könnyű szövettel szegélyezék. Társalgásuk nem vála magyar, de
művelt és lelkes szavaikból kitűnt, miként ők nem magyarok ugyan, de azok lenni
keblök egyik legforróbb ohajtása. — A' férfialakok közt nem volt semmi feltűnő.

Mivel farsang van, az „Életképek“ ezuttal szinte álarczosakkal lepik meg olva-
sóikat. A' férfialak téged, édes Rózám, nem érdekel; a' hölgy chinai öltözékben
igen szépen fogja magát láttatni, 's érdekes is leend most, midőn a' politicaí világ
annyit foglalatostkodik ezen emberekkel. Hiszem, hogy a' legközelebbi álarczos táncz-
vigalomban N - n, az én jó barátném chinai hölgy-öltözet alatt fogja elbájoslni a' vigalom
vendégeit.

Farsangunk, mint látod, nem épen olly szomorú, mint képzelő. A' kezdet leg-
alább elég víg, 's a' kilátás szinte az. A' nemzeti casinóban adandó egy pár tánczvigalmon
kívül, több magánkörökben adandókrul is terjeng a' hír. — Ha valósul, tudatja veled
őlelő barátnéd.

S**

ÉLETKEPEK.

1844.-5. Tüzet.

D I V A T S Z E R E L E M.

B E S Z É L Y

P O N G R Á C Z N I N Á T Ó L.

I.

„Háborgatom a' muzsák fiát?“ szóla egy szép, barna, szenvedélyes arczu ifju a' terembe lépve, hol pamlagán egész kényelemmel feküdt egy másik, ki ekkor egy ujságlapot tön le kezéből.

„Koránsem, barátom; sőt halljad inkább, mi fönséges beszédeket tart most Lamartine a' kamarákban; az ellenzék folyvást növekszik, 's ha a' dolgok így haladnak, hidd el, Lajos-Fülöp kormányának vége.“

„Hagyj fel mindezzel most egyszer, Leonard, — mond az imént bejött — lelkemet betegnek érzem 's egykedvűnek a' világ minden politicája iránt;“ és sohajtvá foglalt helyet barátja mellett.

„Az istenért, milly komor csüggettség! szólj, mi búsíthat ennyire, barátom? téged, kit az ég olly kitünőleg kegyenczének jelelt. Nem vagy-e elég gazdag 's e' mellett fényes rangu, fiatal, szép külsejű? Mi vágya lehet egy gróf Esztey Alfrédnek; mit tőle a' világ ennyi kedvező tulajdonok daczára is megtagadni képes?“

„Író vagy, Leonard, 's mégis felejtet, mi az embert minden földi javak bőségeben nyomorultabbá teheti, mint a' legutolsó szegény?!“

„Az észt, barátom? ezt nélkülözhetnéd, ha vele valóban nem bírnál.“

„Nem az észt, a' szívet értem, Leonard; az érző szívet, melyből, ha ez kebelünkben hévvel dobog, gazdag, mint szegény üdvét és nyomorát meríti.“

„Haha! — nevetett jókedvűleg Leonard, helyéből felszökkenve — háborgathat ez csak egy pillanatig téged?... Vagy tán szerelmes vagy? 's hiszed, hogy találkozzék nő, ki legmerészebb kíváнатidnak ellenállhasson?“

Alfréd e' mondottak után kétkezőleg veté föl szemeit előtte álló fiatal barátjára, kinek szabályos szép arcán 's görögalaku homlokán negédes elbizottság festekezett.

„Verseid érzélgők és szépek, Leonard; — mond az ifju, mélyen felsohajtvá — azért csodálom, hogy költész-létedre a' szív érzelmeit illy szűk térről taglalod, 's nem vagy képes, mint látom, követni azt a' szenvedélyek tengerárjain keresztül. Nyugodtan szeret-e a' szív? nem feszül-e' majd gyönyör, majd keserv érzetében? nem reszket-e minden ér a' kebelben, ha legkisebb féltékenység illeti?... Nem tudom miként szeretsz te, 's miként szeretnek mások; de én másként szeretni képes nem vagyok, mert nálam a' szerelem létem átka lön!... átok, melly lelkeimen ónsúlylyal nyugszik 's minden másra képtelenné tesz. Oh, higj nekem, én szeretném e' nyomasztó terhet legördíteni szivemről, de hasztalan! 's ha megtanithatnád e' szívet, mint legyen önzővé, hideggé, örömmel engedném át neked minden magasztalt javaimat.“

Mig az andalgó ifju szívének ezen állapotját keserves hangon panaszlá: méltó vala a' költőt látni, ki csodásan egykedvűleg méregeté azalatt halk lépteivel szobáját 's egy cizgarót édesen szivogatva félunottan foglalt ismét helyt a' pamlagon.

„No 's tehát, barátom, — szól Leonard ásitozva — keserveid, facit'ja mégis csak az, hogy szerelmes vagy; de mondd meg hát, mellyik tánczos-, vagy énekesnő az illy ritka hévvel imádott lény, hogy lássam, mikép szerelmed divatszerű és állásodhoz egészen illő?“ jegyzé meg, gúnyos mosolylyal az ifjura tekintve.

„Gúnyod nem sért, Leonard, — mond az ifju szelid-komolyan — mert hiszem, hogy kétkezel érzelmeim tisztaságában, azért szólsz így. De különben is, mit tartozik ide a' név? elég, ha mondom, hogy én őt forrón 's igazán szeretem! szeretem őt, mint még soha senkit nem szerettem, ma üdvben, reményekben andalogva, holnap ismét elcsüggedve 's kétségbeesve; mert olyan ő, hogy ma édent reméltet, mig másnap ismét előbbi kételyimbe viszszataszít.“

„Szerelmed titkát a' mondottak után nem nehéz eltalálnom, barátom; — mond Leonard, arcának hideg bölcselkedői kifejezést adva — most látom, hogy igazán szeretsz, mert nem szeretettel...“

„Mikép érted ezt, Leonard?“ kérdé az ifju megdöbbenve.

„Ugy, barátom, — folytatá Leonard bizonyos páthosszal — hogy a' nő most kaczer ellenedben, mert szerelmed elismeré, 's te annyival jobban sze-

reted. De, hogy szived titkait hasztalan ne panaszkodj előttem, ime tanácsot adok, 's higgy barátod szavainak, ki az emberek szenvedélyit mind tapasztalás-, mind tanulmányból jobban ismerem. Ha egy nőtől igazán 's állandóul szeretni kívánsz, ne tárd föl neki szived érzéseit, légy zsarnokává, 's ő szeretni fog! De, barátom, megbocsáss, — szóla tovább Leonard — nekem most men-nem kell; ma ülésünk van a' „Kör“ben, 's én beszédet tartok; az óra itt; jer, vagy élj boldogul a' viszonzatlanságig!“

Alfréd mintegy gondolatlanul kelt föl helyéből, és szintolly szórakozva tért le barátjával az utcára.

„Hová indulsz most, Alfréd?“ kérdé Leonard, kezet nyujtva.

„Hozzá, — ugymond, barátját átölelve — Matildhoz.“

„Mit mondasz? — kiálta fel Leonard álméklodva — Erneyi Matild.... 's ő volna?...“

„S ki más, kit szeretnem lehetne?“ felelt az ifju szenvedélyesen, 's elstietett.

„Lehetséges volna-e? — szóla Leonard gondolkodva — de nem! botor fiu, oda hasztalan mégy, hol én szerettettem 's ki e' nőnek már két év óta zsarnoka vagyok;“ 's nyugodtan lépdelt a' „Kör“ felé.

II.

Fővárosunk legdiszesb salonai egyike nyilik meg előttünk, melynek drága-szönyeges butorira tekintve, mintegy akaratlanul eszébe juttatja a' belépőnek XIV. Lajos pazarfényű 's ritka izlésű korát; 's így e' hasonlítás mellett ezen roccoco-izlésű teremben nem kevésbbé kellemetesen meglepő vala egy nő, kinek deli termetét sötétkék bársony-ruha fődé, fent egészen testéhez simultan, szép sudár termetét kitüntetve, hogy ezer redőzetei annyi szélésebben ömöljenek le karcsu derekán. Gazdag szőke hajfürtei különös szorgalommal valának rendezve, 's egy, „à la Pompadour“ készített fejdísz különös kecsccsel fődé hófehér homlokát. 'S így mind a' gazdag ékszer, mind az olly izletesen választott öltözék ritka bájt kölcsönzének a' különben tán alig feltűnőleg csinos nőarcznak, hogy a' XVII. század egyik szépét, például La-Vallière hercegnőt képzelnök benne.

A' nő ásitva kelt föl egy vörösbársonnyal bevont balzacról, mellyen gyöngéden kinyújtózva feküdt 's néhányszor unatkozólag a' teremén átmenve, egy nagy tükör előtt állott meg.

„Ma jól öltözém; — szóla önmagához, hajfürtit simogatva — de csak jőne is már valaki; mert valóban unalom az élet társaság nélkül.“ 'S a' csengetyüt meghúzta, melly szobái belsejében tovább szólamlott.

„Nagysád parancsolt?“ kérdé egy belépő hölgy, kiben az unatkozó aszszonyság szobaleányára ismerünk.

„Jer, Eliza, igazítsd meg e' fejéket, ha talán baja történt, midőn fekü-

vém. — Oh, csak jőne már valaki; mert így magamra hagyatva szörnyen unatkozom!

„S miért nem kocsizott ki ma nagyságod?”

„Sajnálom valóban; de féltem, Eliza, hogy bizonyos látogatást mulasztok el, mint tegnap, midőn a' városligetbe kocsizám.”

„Talán kitatálnám, nagyságod kegyes engedelmével?” jegyzé meg a' mosolygó komorna.

„Alig hiszem; mert erről mitsem szólék előttd.”

„De ha mégis tudnám; egy bizonyos szép, barna férfi — és a' mellett gróf...” folytatá a' leány neki bátorulva.

„Hallgass, botor leány... azért mégis Leonard kedvesebb nekem mindnyájánál. De im, csengetnek, — mond a' nő örvendve — bizonyosan jő valaki; nézd hamar, kellemes-e ezen helyzetem? nyujtsd rögtön a' könyvet, mintha olvasásba volnék elmerülve — 's most távozzál!”

'S im a' balzacon feküdt a' nő, bájosan elnyujtva, homlokát hófejér kezére gondolkozólag támasztva, midőn az ajtó megnyílt, 's Esztey belépett.

„Ah, be megijesztett ön, — szólt a' nő fölemelkedve — annyira el valék olvasásomba merülve, hogy bejöttét észre sem vettem.”

Az ifju szólatlan foglalt helyet egy mellette álló karszékben. Ő, ki annyi tervekkel jött vala ide, használni azon pillanatokat, midőn a' nő magára volt hagyatva, ... most, látva őt, illy bájteljesen 's egyedül, illy ábrándos szépségben, a' szavak ajkain megnémultak 's néhány perczig szólni sem tudott.

„S mi tárgy vala olly szerencsés, gondolatit ennyire elfoglalhatni?” szóla végre az ifju.

„Olvastam e' könyvet, mellynél szebbet nem ismerek... 's mellyben annyiszor találok fel enszivem érzéseit;” szóla a' báróné érzékeny elragadtatással.

„S e' könyv? mutassa ön azt, kérem, hadd véssem minden sorát szívémbé; — mond az ifju, hévvel a' könyv után nyulva. — 'S valóban, ez „Matild — Matild,” mihez hasonlót a' francia regényirodalom még nem teremte;” kiálta fel örömittasan az ifju.

„És ön ismeri e' könyvet, 's mint látom, önnek is tetszik? — folytatá a' bárónő szelid mosolylyal, — azonban mégis biztos vagyok arról, hogy nem azon jelenetek és jellemek tetszenek, mellyek az én szívéhez szólnak... És mindenek előtt hiszem, hogy nem a' szende érzékeny Matild az, ki önt elbájoló; de bizonyosan Ursule, a' csábító, szeszélyes Ursule volt az, mi önt e' könyvben lelkesíté.”

„S hát ön nem is tart engem képesnek arra, hogy a' jó- és szépnek hódoljak? — szóla az ifju szenvedélyesen, a' nő elébe hajolva; — 's még nem is gyanítaná, miként rég érzém és megismerém, hogy ezen lény nem csupán a' költő képzeménye, de hogy él, 's hogy e' képet, szívet, lelket 's e' magasztos erényt öntől kölcsönzé! Oh, tehát ön még nem tudná, miként imádtam már régóta szende anygali lényét; 's ön kétli még, oh, Matild, hogy e' nagy földön en-

gem más elbájozni tudna?... Hát sohasem gyanítá azt, mit csupán kimondani nem tudék, nem merészlek; mert szavakat hiába kerestem, mert ime szavakat még most sem találok, mellyek elég hiven 's elég hön fejeznék ki, mit önért, Matild, olly lángolón érzek?...“

„Uram! — szólt a' nő szinlett zavarral, mig szemei örömtül sugárzának — ön feledni látszik, kihez szól; feledni, hogy én... nő és... anya vagyok....“

„Oh, bocsánat, Matild! — szóla Esztey, térdeire ereszkedve, 's a' nő kezét forróan ajkaihoz szorítva — bocsánat, hogy tovább nem viselhetém szívem terhét; azért csak egyszer engedje mondanom, csak egyszer megvallanom: mennyire — szerettetik! Oh, de ne borzadjon vissza; értse meg most egyszer, milly iszonyatosak a' szenvedély gyötrelmei, miket ön szívemben ébresztett. Hat hónapja, hogy ön közelében élek, 's e' két szó, mellyet előbb kimonda, létem átka volt, egy örvény, melly öntül elválaszta, vagy újra örlött szenvedélylyel vágyaim ébreszté. 'S ha látott volna olykor, oh, Matild, midőn öntül haza térék, milly kétségbeesve hullék térdeimre; mert, Matild, én — az irigylett, a' boldognak tartott — e' szenvedélyemben enyhet sehol sem találtam, 's ah, hányszor léptem ez ajtón keresztül, azon erős eltökéléssel, hogy önnek mindent elmondok;.. de ha ismét itt látám, hol minden a' nőre és anyára emlékeztetett, hol a' férj mindig meleg kézszorítással fogadott, oh, Matild, ekkor ajkaim ismét elnémultak, 's én nyomorultabban, mint valaha, hagytam el e' házat.“

Midőn az ifju mindvégig térdelve, könyekkel szemében töredezett hangon végezé szavait, kétségbeesés keservével omlott székébe vissza, a' nő a' pam-lagra lehajolva, eltakará arczát és — hallgatott.

Egy perczig mély csönd leve.... 's a' báróné kebléből lassu sohaj emelkedék.

„Oh, vajha ön soha ne tette volna e' vallomást... — mond a' nő gyöngé, reszketeg hangon — miután mindkettőnkre csak nagyobb keserv 's több fájdalom várnak; de önnek nem vala elég — csöndes vonzalmam... önnek is semmi a' nő nyugalma, pillanatnyi kéj ellenében...“

„Matild, angyal Matild! — kiálta fel az ifju, a' nő kezeit izzasan ajkaihoz ragadva — az egekre kérem, vegye inkább az istenileg boldogító vallomást vissza, semhogy így ítéljen szívem fölött! Szóljon, mit tegyek, mi áldozatot kíván e' szívtől? 's higgye, hogy életet, mint halált egyenlő hévvel szorítok karjaim közé, ha öntül jő. Önt elhagyni most, Matild, reám nézve annyi, mint lemondani annak a' mennyről, ki elnyeréseért a' martyrok szenvedését élte át.... annyi, mint egy életet magamtól vetni, mellyben szívem édeni örömöket sejt, mellyeket e' hosszú életen keresztül más semmi sem pótolhat vissza!... De ha ön kívánja, Matild, lemondok mindenről, még ekkor is csak az egyet sajnálva, hogy mindezen föllengző szerelemmel csak egyszer áll hatalmam-ban önért meghalni....“

'S az ifju szavaiban oly valódi érzés, annyi fönséges feláldozás mutatkozott, miszerint valóban szavai egész érzetében hajolt meg a' nő előtt, hogy ennek eltakart arczáról olvashassa végítéletét: midőn az ajtó rögtön megnyílt 's Leonard e' kétes pillanatban észrevétlenül előttök állott.

„Bocsánat, — mond Leonard, megvető gúnymosolylyal tekintve rájok — ha alkalmatlan időben jövök; mert itt, úgy látom, egy harmadik nem váraték.“

A' nő e' hangra iszonynyal döbbsent föl helyéből, arczát a' színlett keserv helyett borzalmas sápadtság futá el, 's egy pillanatilag szólai nem tudott.

„Ah, ön az, Leonard; — rebegé végre a' nő, alig érthető, reszketeg hangon — épen jókor jő, legalább ön lehet ítélőbíró köztünk; mert képzelje csak, engem a' gróf a' szó teljes értelmében megbántott!“

Leonard kétkedő iszonyu pillanatot lövelt most a' nőre, kinek azonban arcza és egész lénye a' mondottak után szokott sajátságához tért vissza; 's róla a' reszkető ifjura, ki halványan, 's majdnem eszmélet nélkül dölt vissza karszékére.

„'S miért, ha merem kérdezni?“ — szóla, szavait éles gúnymosolylyal kísérve, melyeket a' nő reszketve látszott megérteni.

„Miért? im képzelje, — mond a' báróné mindinkább magához térve és fesztelenül — irodalmi beszélgetésünkben, mely Eugen Sue utolsó regényét „Matildot“ taglalá, a' gróf igazán megbántó lön, midőn egész komolysággal állítá, hogy én Ursulehez egészen hasonló jellemmel bírok.“

„Valóban megbocsáthatlan méltatlanságot követett el nagysád ellenében, — jegyzé meg Leonard élesen — mert még nagyságodban sok hiányzik, hogy magát Ursulelé képezze.... Matilddal pedig névrokon... 's így Alfréd — szóla mosolygva ehez fordulva — ha talán te Rochegune kívánnál lenni, azon esetben nekem más nem jut, mint Lugarto szerepe.... 's imigy egyesülve egy szindarabot adhatunk.“

A' báróné egész lényében újra láthatólag rezzent meg, miglen Esz-tey álmélkodva tekintte a' beszélőre; midőn egy harmadik férju a' terembe lépett.

„Jó estét, kedves férjem;“ — szólt a' nő könnyebbült lélekkel, örvendve nyujtván kezét a' belépőnek, ki nyájas barátsággal üdvözlé vendégeit.

„Honnét jösz, kedvesem?“ — kérdé a' nő a' szokott üdvözlés után.

„A' casinobul, Matild, hol minden este, mint tudod, ecartézni szoktam; azonban, mivel ma nincs színházi napod, haza sieték, hogy magadra ne légy hagyatva; 's annál inkább örvendek titeket, barátim, itt találhatni,“ — mond a' férj vendégeihez fordulva.

„Lám, barátom, — mond sajátságos gúnnyal Leonard — mig te ecartézol, mi itt a' bárónénál literatori estvélyeket tartunk.“

„Valóban! — nevetett jókedvűleg a' báró — mióta nöm téged ismer, azóta nagy kedvelője a' literaturának; még pedig a' magyarnak is, mi egy magyar nőnél vajmi sokat jelent; nemde igazam van, Alfréd? — folytatá enyelgőleg

Eszteyhez fordulva; — de im, te olly melázva és szótlan ülsz itt, hogy végre magam is elhiszem, mit ma felöled a' casinoban állítanak, hogy szerelmes vagy.”

„Szerelmes, én? — felelt Esztey lángoló, zavarodott arcczal — oh, nem. Azonban tán szomorubb vagyok, mert sajnálkozva hagylak el titeket, holnap Párisba kellendvén utaznom.”

„S ezen te szomorkodni tudsz?” — nevette Leonard felvidulva, míg Esztey búskomolyan pillantott a' nőre, kin egy különös neme a' szórakozottságnak, vala látható.

„Irigylésre méltó sors, barátom, — mond a' báró, — huszonnégy éves korában Párist láthatni. Én is huszonnégy éves valék, midőn e' fénygazdag várost meglátogattam 's milly jól ismertem! Azért is, Alfréd, szívesen szolgálhatok neked némi ajánló levelekkel.”

„De tudod, mit adhatnál Eszteynek? — mond a' nő hirtelen közbeszólva — azon térképet, melly, mint mondád, olly hiven ábrázolja Páris minden szögletét.”

„Igaz bizony; — szól a' férj — jer, Alfréd, örömmel kedveskedem vele.”

Esztey kétség- és keservteljes tekintetet vetett a' nőre, 's helyéből lassudan fölkelve, elhagyá a' férjjel a' szobát.

„Ön velem méltatlanul bánt,” mond a' nő hirtelen, könyűkre fakadva.

„Bocsánat, Matild; — válaszola Leonard szokatlan engesztelő hangon, a' nőt gyöngéden átkarolva — most látom, hogy csalódtam. De nem természetes-e, midőn őt itt ön mellett könyezni találom, e' gyáva, hiú piperőcz grófot, ki nekem ma vallomást teszen, hogy téged szeretni merészel, 's te udvarlását elfogadni látszától?”

„Lám, milly igazságtalan voltál, — szól a' nő kitérőleg — 's épen ez előtt is veled foglalkodám, mint mindenkor, kedvesem!... hogyha férjem terve szerint holnap elutazandik, hozzád jöendek kérni tőled — 's e' pillanatban az ajtó megett lépteket hallva a' nő, bámulatos elmeéberséggel tevé helyében hozzá: „Vörösmarty „Fóti dalát“ gondolja ön?...“

„Hát már Vörösmarty „Fóti dalát“ is taglaljátok, kedvesem?” — mond mosolyogva az Eszteyvel belépő férj, kezében térképet tartva; 's azt Esztey előtt kiterítve, annak hosszas fejtegetésébe bocsátkozék; míg ez szórakozottságában alig ügyelt szavaira.

„Tudja-e, nagysád, hogy a' „Fóti-dal“ már zenében is megjelent?” — fordula Leonard a' nőhez, előbbi beszédét mintegy folytatólag.

„S igen szépen; — mond a' férj; jó, hogy említettétek, holnap, Matild, meghozandom neked zongorára.”

„Oh, játszék, nagysád, inkább ma valamit!” szóla Alfréd, a' férjet épen a' párisi boulevardok fejtegetési közt gondatlanul odahagyva.

„Milly isteni zene!” kiálta fel Alfréd lelkesülten, midőn a' nő egy phantasiát Bellininek egyik kedvencz themája fölött játszani kezd; 's ezt valóban

olly ügyesen, annyi fönséges érzélemmel adta elő, hogy játéka a' legjelesbek közé vala sorozható.

„Ma felolvasást tartottunk a' ,Kör'ben, miért nem jöttél el;“ szolt azalatt Leonard Ernyehez.

„Igen el valék foglalva;“ sutlogá a' férj halkan.

„Sokat mulasztál, barátom; ma igen érdekes tárgyak felett folyt a' vita.“

„Oh, Matild, hát mennem kell, elhagynom önt 's így lemondanom az élet-ről;“ — sohajta ugyanekkor Esztey a' nő fülébe.

„Holnap közgyűlés van, — folytatá Leonard — én beszédet tartok; hiszem, hogy ezt el nem mulasztod.“

„De mint lehet zene alatt csevegni?“ fordult vissza a' nő, a' helyett, hogy Alfréd fohászira válaszolna.

„Hányszor mondtam már önnek, hogy az írók általában nem nagy zene-kedvelők; Chateaubriand, ezen dicső kezdője a' romanticának, mint mondják, nem szerette a' zenét, nem Göthe, nem Dumas és sok többen;“ válaszola Leonard vigkedvűleg.

„De ime, itt a' thea;“ mond a' férj, 's a' báróné helyét elfoglalva, theával szolgálá vendégeinek.

Alfréd még szótlanabban és szórakozottabban ismét a' báróné mellett székebe visszasült.

Midőn a' theázás végződék, a' báróné rögtön elhagyá a' szobát.

„De hová távozott olly hirtelen Matild, 's hol mulat illy sokáig?“ mond a' férj aggodalmasan, hosszas várakozás után.

„Hihetőleg fiát megnézni ment, ma nem láttuk a' kis Bélát közöttünk;“ mond Leonard komolyan.

„Igazad lesz, Leonard; mert ő fia végett vendégeit bármikor elhagyja;“ válaszolt a' férj nejt mentőleg.

„Mi a' jó anyát csak becsülni tudjuk, és annyival szerencsésbnek tartunk téged, ki illy növel birsch;“ jegyzé meg Leonard.

„Már az igaz, hogy megbecsülhetlen tulajdonokkal bír nőm, — szóla elégtelenség hangján a' férj — de ezért valódiilag is szeretem őt; mert tudjátok, barátim, hogy szenvedélyes nőudvarló valék, 's im, mióta őt enyimnek nevezem, azóta más nőre nem is tekintek...“

„Valóban naiv vallomás egy férjtől, barátom;“ szóla Leonard nevetve.

„Hát a' kis Béla aluszik-e?“ kérdé belépő nejtől a' férj gyöngéden.

„Épen most altatám el...“ rebege a' nő, Alfréd mellett leesett kézkendője után hajolva.

'S miután a' társaság még néhány perczig élénkebben, mint előbb, mulatozék, mellyben részt venni most Esztey is erőködék, a' gróf menni készült.

„'S hát valóban nem látnánk többé téged?“ kérdé a' báró.

„Még bizonytalan, mikor indulhatok...” rebegé ez zavarodva, 's a' salont elhagyá.

Leonard is helyéből fölkelve, 's mindkettőjöknek jó estvét kívánva, Esztey után távozott.

„Becsületes elmés fiu ezen Leonard; — szólt a' báró, a' terem lámpáit szorgosan oltogatva —. ellenben, egy unatkozó, gőgös piperkőcz ezen Esztey 's a' pesti társalgás valóban nem sokat vesz elutaztával.”

„Én meg örvendek, hogy valahára mindketten elmentek, 's veled egyedül maradhatok;” mond a' nő édesen, férjéhez simulva.

III.

„Sebesen haza!” kiálta Alfréd kocsisához, batárjába hirtelen felszökkenve, kezében egy ess-bouquet-től édesen illatozó kis levelkét tartva, melyet többször hévvel ajkihoz szorita.

„Mit írhatott e' levélben? — szóla az ifju nyugtalanul önmagában, fejét minduntalan az ablakon kidugva. — Istenem, mi változás egész földi lételemben, 's épen midőn a' legszerencsétlenebbnek érzém magam, milly kimondhatlan boldoggá lettem! De mikor leszek már valahára honn? e' lovak épen ma kiállhatlan lassúsággal haladnak;” mond az ifju, ismét a' koei ablakát kinyitva, midőn batárja hirtelen megáll, 's a' gróf villámsebesen rohan fel a' lépcsőzeten.

„Gyertyákat hamar, Jean... Etienne,... nem tudtok reám várni?...” kiált az ifju hevesen, inasait összecsődítve.

„Hiszen, monsieur, ma szokatlan korán jő...” felele szokott „páthoszszaal” a' mindig egyenlőn udvarias franczia komornok, ura szobája előtt az égő gyertyát kezében tartva.

„De, az istenért! vidd hát előre már a' gyertyát;” kiáltá szokatlan indulathévvvel a' türelmetlen gróf, az égő gyertyát álmélkodó komornoka kezéből kiragadva. — Egyedül hagyatva, szenvedélylyel vont a' elő azon kis levelkét, melyet most még egyszer forró csókjával illetett, mielőtt áhítatos buzgósággal olvasni kezdé.

„Az egekre!... kiálta fel az ifju, egészen elhalaványulva... ez tán szemfényvesztés?... én nem láthatok jól —” 's a' levelet kezében görcsösen forgatva, újra fenhangon kezdé olvasni:

„Forrón szeretett, egyetlen Leonard!

Te már több napja nem jövel: mi tarthatott vissza, ki tudod, hogy eltem perezei csak azok, miket veled élhetek. Oh, de hisz te, Leonard, ismered határtalan szerelmemet, 's nem kételkedhetel soha; azért mondd meg, mikép jövel most rögtön azon gondolatra, hogy engem felts egy Esztey Alfréd től? .. Ne vess, ha őt magadhoz hasonlított; ne vess, ha meggondolod aggodalmid balgaságát, midőn tudod, hogy két év óta több vagyok, mint kedvesed, hogy rabnőd vagyok, Leonard! Sietve akarlak

még tudósítani arról, mit mondani idém nem vala, hogy, ha férjem falura tér, mint szándoka van, tehát ismét hozzád jöendek, boldog órákat töltendő, melyben, minapi ígéreted szerint elő kell mutatnod leveleimet; mert kétlem, hogy megvannak, Leonard! 's hogy olly becsben tartod, mint én a' tiédet, melyek vánkosomba varrva, álmomat olly édesen őrzik; így ébren, mint álmomban veled 's tiéd.... MATILD."

Midőn az ifju e' sorokat végező, még egyszer dermedt ijedéssel forgatá a' levélkét kezében 's egy mellette álló karszékbe hanyatlott.

Néhány pillanatig az ifju kebeléből sohaj nem emelkedék; keserve néma volt, de annál nagyobb; kétségbeesés mutatkozik szoborhalvány arcán, míg rögtön ismét dühösen felszökött helyéből, 's szobájában sebes léptekkel fel-' 's alá járva, töredezett hangon veszékle:

„Iszonyu csalódás! hova leszek e' reményeimről lemondva, tudván, hogy ő engem nem szeret!... De ah, szeret egy mást... és szívem legszentebb érzéseit csak azért táplálta, hogy gúnyolva nevéssen felettök kedvese karjai között!.... Hah! — kiálta fel az ifju kettős dühvel — csalfa, álnok, hamis teremtmény, kinek erényében annyira hittem, hogy tiszta érzéseimet is szentségtörésnek gondolám... 's ő azalatt gúnyjátékot üzött szerelmemből 's kikaczagott Leonarddal együtt. 'S ez, kit legmeghittebb barátomnak tarték, ő, kit tisztelve szerettem, ... 's mindennek most egyszerre vége! — mond az ifju könyeit törlesztve — de istenemre! ez gyávaság lenne tőlem.... ennek vívni kell velem, vívni életre-halálra! 'S az ifju szemei dühösen lángoltak, 's ezen eszmétől lelkesítve, egypár pisztolyt vön magához, 's örült sebességgel iramlott ki szobájából, szolgálát álmélkodva hagyva maga után.

IV.

A' hatvani-utca kétemeletes házai egyikében gyors erősen huzaték meg többször a' csengetyű, míg a' házmester, álmából feldöbbenve, mérges tekintettel nyitá fel a' kaput, 's a' bejött ifju olly villámsebességgel rohant el mellette, hogy ez által gyertyáját eloltá, 's így kettőzött szitkait bocsátá utána a' felingerelt jámbor német: míg amaz vissza sem tekintve, épen olly indulatosan húzta most a' csengetyűt az első emeletnek egy osztálylakában.

„Ki az illy későn? kiálta egy boszús hang belülről.

„Gróf Esztey, urad barátja; csak nyiss rögtön ajtót."

'S a' szolga álmélkodva bocsátá be a' grótot.

„Mi hoz téged illy későn hozzám?"" nevette Leonard, már pongyolában elébe lépve.

„Leonard! te tudod legjobban, milly meghitt barátod valék.... 's im, én vívni jövök veled" — mond az ifju szenvedélyvel, az ismert levélkét kezébe dobva.

„Az istenért, Alfréd! te vívni én velem? — mond Leonard nevetve, miközben magát egész kényelemmel ágyára veté; — de gyanitom, mi mindketten

bolondok vagyunk; mert te úgy, mint én, egy nőtül játszatunk ki! Im vedd ezen czédulát, olvasd, melly nekem nyújtott, míg ez hihetőleg neked vala szánva, 's ne vessünk egyet, barátom!“ 's Leonard valóban újra jókedvüleg kezd nevetni.

'S Esztey indulatosan nyult a' levélke után, mellynek álmélkodva czimét 's benne dobogó szívvvel e' sorokat olvasá:

„Ha a' sziv parancsot elfogadna, oh, Alfréd; tán nem irnám önnek soha, mit most kérni jövők: maradjon, ha becses ön előtt azon vallomás, hogy már régen és vég nélkül szerettetik MATILDtől.“

„Mi ez?“ — kiálta fel az ifju, lelkének végső erejét szakadozni érezvén.

„Tehát még most sem érted? — szól nyugodt vidorsággal Leonard, kezéből azalatt az olvasott szerelmes levelet letéve — az egész igen egyszerű dolog, barátom, ha az ember az asszonyok ármányos lelkét ismeri; neked, mint nekem, egyszerre irattak e' sorok, 's rögtöni átadásuknál csupán egy kis tévedés... 's ime téged keserved kétségbeejt, míg én jókedvüleg nevetek, 's csupán azért haragszom, hogy egy nőnek hinni tudtam 's hogy illy együgyü teremtmény mégis tuljászott eszemen.“

„De hisz ez rettenetes! — szóla Esztey, mintegy nehéz álomból felriadva — hisz ez kétségbeejtő, 's te mitsem szólasz erről, nyugodtan lefekszel, 's én egész kényelemmel olvasva talállak, mintha semmi sem történt volna!... mondd, milly érzéketlen, hideg agyagból gyúrt sziv a' tiéd? te nem keseregsz, nem sírsz, nem gyulsz boszúra; míg az én agyamban a' gondolatok iszonyatosan váltják fel egymást, 's majd elhalni tudnék szivem bánatában, majd ismét megölni őt, téged enmagam, 's porrá zúzni az egész világot...“

'S az ifju itt újra szenvedélyes könyekre fakadt.

„Kesergeni én, egy nő után? — mond Leonard büszke öntudattal, 's helyéből fölkelve — én, ki annyi philosophot tűztem ki tanulmányomul?... ez gyalrlóság, nevetség lenne! Mi a' boszút illeti, ezt minden ingerültség nélkül föltevém magamban, mielőtt még hozzám beléptél, barátom; mert Leonard senkit büntetlenül magával játszani nem enged. Azon kötelék, melly őt rablánczon tartá, 's mellynek visszanyeréseért eddig hízelt: levelei... ezeket holnap egy anonym levél mellett átküldendem férjének, hogy bünhödjék a' csalfa! 's szükség-e még ehez a' keserv és önemésztődés?“

Leonard e' szavaknál egy rejtett szekrényt vont elő, mellyből valóban több, mint harmincz levél hullott ki, szintolly finom elegantiával, olly édes illatot bocsátók, mint azok, mellyeket a' fiatalok egymás közt kicserélének.

Alfréd e' levelek szemléleténél borzalmas fájdalommal takará el arcát egy pillanatig, 's aztán mintegy uj eszmétől elkapatva, ugrott fel.

„Barátom! — szólt az ifju borzalmas elszántsággal — mondd, ezen levelek valóban a' te jogszerű birtokod, rendelkezésednek egészen alávetvék? 's te eltökéléd őket a' férjnek kezéhez szolgáltatni, mi tán méltányos föl-ingerlésedben megbocsátható... Add nekem azokat, 's én aranyakkal boritom be, hogy birtokomba keritem.“

Leonard egy kétes, álmélkodó pillanatot vetett az ifjura, ki ez által neki bátorodva, folytatá:

„Igen, oh, Leonard; te tudod, én elég gazdag vagyok, fogadd el ajánlatom minden legkisebb aggodalom nélkül; sokszor hallám utazási vágyadat, mint leghőbb ohajtásod célját; ime 15 ezer forint a' tied, ... utazzál, menj, hová akarsz, 's hadd nekem a' boszuállás isteni érzetét.“

„S te nem tréfálsz?“ mond a' még mindig kétkedő Leonard.

„Tréfálni, én? — kiálta kettős fájdalommal az ifju — tréfálni? midőn az élet és halál viharjai dühöngnek keblemben... kérd egész birtokom, 's én örömmel felváltandom, 's még mindig adósod maradok...“

Leonard halk léptekkel járkált fel- 's alá szobájában, magában még mindig határozatlan; midőn egyszerre Alfréd előtt állott meg.

„Ha így van, — szólt a' józanul gondolkozó szerető, mintegy félig enyelgve — adj tizezer pengőt, én holnap elutazom, 's tied a' levelek 's Matild minden szerelmi jogaimmal... és a' boszú, mit aztán, barátom, választani akarsz...“

Midőn a' gróf egy negyeddel később a' szobát elhagyá, Leonard örömsugárzó arcczal, 's szeméinek alig hihetve nézegeté gyertyafénynél a' bécsi bankjegyeket, mosolygva mondván: „Már ez valóban különös szerencse! Midőn e' nőt először megpillantám... két évi mulatás egy csinos nővel, 's huszonöt ezer forint ráadásul! Botor fiu! — nevetett föl a' józan bölcselkedő, — tán még többet is adott volna? 's most jó mulatást neki az olvasáshoz!“ 's nevetve feküvék ágyába.

V.

Éles martiusi szél süvölte Pest utcáin végig, 's a' kocsik zöreje rég elhangzott már a' belváros részeiben, midőn a' szentferencziek terén lassu, bizonytalan léptekkel egy emberi alak haladott, mély fohászzal támasztva magát az itt levő szoborra.

„Oh, hogy ennyi szenvedés dühönghet emberi kebelben“, — sohajta a' lény csöndesült keservvel, midőn épen a' hold halványan tört keresztül a' sötét martiusi föllegek megöl, tiszta fényét egy könyező arcra bocsátva, melyben mi gróf Eszteyre ismerünk.

„S hányan irigyelnek, — folytatá az ifju könyes panaszait — hányan tartanak boldognak még e' pillanatban is, mig én az élet és halál közt jövök választani! Meghalnom volna legjobb; mert hisz ennyi szenvedést ki is élhetne át? vagy, hogy ennyi kín, ennyi kétségbeejtő keserv ne öljön?... Igen, megboszulni, vagy meghalni: ez minden, miután megszaggatott szívem vágy!...“ mond az ifju bánatos fölhevültében, iszonyu egykedvűséggel nyitva föl mellényét a' dühöngő éjszaki szélnek.

Most ismét léptek emelkednek a' távolbul, 's egy gyöngéd szózat hallatszik, melyre az ifju visszatekinte.

„Ki ez? ..” kérdé Esztey elgyengült hangon.

„Uram, irgalmat! — mond a’ közelgő alak — Már három napja, hogy éhgyomorral ’s betegen tántorgok szerte...” ’s az ifjut a’ borzalomnak egy új neme futotta át, midőn a’ hold halvány fényénél egy nyomoru férfi-arcz meredezett feléje, melly inkább kísértethez hasonlíta.

„Mit kívánsz? ..” szól az ifju szórakozottan.

„Szenvedek, uram! és szerencsétlen vagyok, ’s e’ hidegben kün kell alunnom... betegen...” szól az öreg panaszkodva.

„Szerencsétlen te? — mond az ifju, az öregre kétkedőleg tekintve — akkor nincs mit irigylened: im egy százszorta szerencsétlenebbet látsz előtted.”

„Micsoda? — viszonzá az öreg megvető keserőséggel — ön szerencsétlen? e’ fényes ruhákban, e’ gyémántos gyűrűkkel hófehér kezein, mellyek még soha nem munkálkodának?... De tekintsen reám, ki huszonöt éve mindig nehéz teherhordó valék, magamat, nőmet ’s két gyermekemet munkámból ellátva, mit itt ez elszáradt kezekkel tennem lehetett; oh, de jól mondják, hogy a’ gazdagnak nincs szive, — folytatá az öreg elfordulva — ’s ha a’ szegény segílyt remél, csak az nyújtja azt, ki a’ szükségét maga ismeri.”

„Igazad van, öreg; — mond az ifju magában, megszegyenülve — im hány-szor láték illy szerencsétlent ’s nem gyanítám, nem értém: mert magam szerencsés valék!” ’S ez eszmétől mintegy fölélesztve az ifju, dús alamizsnát nyujta a’ szegénynek ’s könnyűlebb lélekkel sietett lakába.

VI.

„Hát csakugyan ismét láthatjuk önt?” mond enyelgve Erneyi báróné a’ belépő Eszteyhez, ki szokatlan vidorsággal a’ nő mellett helyt foglala, kinél még két más látogató vala jelen.

„Én már elutazottnak hittelek;” mond a’ férj, nyájasan köszöntve.

„Még csak egy dolgom van kiegyenlítendő — szóla Esztey, szemeit édesen Matildra szegezve — ’s aztán tüstént Párisba utazom.”

A’ nő kétkedőleg pillantott Alfrédre, mit ez azonban nem látszott észrevenni.

„Belényiné, ő nagysága!” jelenté most egy belépő inas.

„De hogy e’ nő hozzám merészel jöni, — mond a’ báróné boszúsan — én valóban nem tudom, miként fogadjam el e’ látogatást.”

„Minden esetre igen kellemetlen, — szól a’ férj vonakodva — azonban, mivel honnlétedet már hallhatá: nem marad más menedék...”

„De én el nem fogadhatom; — szól a’ nő határozott hangon az inashoz fordulva — mondd, hogy színházba készülök.”

„Be kár, hogy nagyságod el nem fogadá; — ugymond egyik a’ látogató fiatalok közül — szeretném látni e’ nőt, kiről olly különféle hírek szárnyalnak, ’s ki, mint hallom, olly igen szép.”

„S mivel vonta magára olly igen nagyságod neheztelését?“ kérde Esz-
tey, a' nőre mosolygva.

„Én nem neheztelek rá, uram; — mond a' báróné büszke méltósággal — e' nő eléggé szerencsétlen volt a' társas élet korláti ellen könnyel-
műleg vétkezni; én szánom őt ugyan, de társalkodásától kívánok óvakodni.,

„Furcsa gondolat, hogy e' nő látogatásokat tesz, mig olly rút válóperben
van;“ jegyzé meg a' férj.

„Oh, én mindazt feledém, — mond Esztey, a' bárónéhoz fordulva — mit
igen természetesnek látok most, hogy nagysád az illy nő társalgását nem ta-
lálja magához érdemesnek. De hogy másról szóljunk, mit dolgozik nagysád
olly szorgosan?“ — folytatá Esztey, midőn a' nő egy finom kézi munkával
kezde foglalkozni.

„Férfjemnek erszényt készítek;“ felelé a' nő fesztelenül.

„Hahaha! — nevetett föl szokatlan jó kedvvel a' gróf — ha már bizonyos
nőkrül szóban vagyunk; én a' napokban egy furcsa kis történetkéhez juték:
azonban, az istenért, nagysád azt czélzatul ne vegye — mond a' gróf, deli
udvarisággal a' nő felé fordulva — mit azonban nagysádnak méltán magasz-
talt jelleménél fogva, minek most is olly jeles példáját adá, tán felesleg is
megjegyezmem, ámbár történetkém szint' egy erszényről szól... Egy sze-
rencsés szerető megparancsolja kedvesének, hogy neki rögtön egy erszényt
készítsen....“

A' nő arczát gyöngéd pirosság futotta el, midőn Esztey e' szavaknál éle-
sen rátekintve, kissé megállott.

„De a' nőnek nincs bátorsága, — folytatá Esztey szabadon — mert
férje jár és kel 's a' munkát könnyen megpillanthatná... kedvesének pedig
ellent nem mondhat... tán nem is annyira szerelemből, mint inkább félelem-
ből, mi illy viszonyoknál később szokott következni...“ mond az ifju még
metszőbb hangéllal, a' nőre tekintve, kinek fájdalma most az élénkebb figyelő
szemeit el nem kerülheté.

„A' nő azonban mit cselekszik? no 's ki találja ki közöletek?“ kér-
dé Esztey enyelgőleg.

„Férje szemei előtt elrejtve készíti;“ szólának nevetve az ifjak.

„Oh, koránsem — folytatá metsző gúnynyal Esztey, — sőt inkább enyelg-
ve mutogatja férjének, hogy egy szép erszényt készít számára, 's a' szeren-
csés férj százszor is megcsókolja érte kezét... 's a' nő valóban mind a' férjnek,
mind a' kedvesnek azonegy órában kezdi készíteni az ígért erszényt, mert
ugyanazon alakban, ugyanazon színekkel kettőt készít egyszerre, barátim;
— 's az ifju iszonyu gúnynyal nevetett fel, mielőtt szavait folytatná: — 's az
irigylett férj naponként örömmel tekinti az erszényt, melly ugyszólván mindig
régí alakjában marad: mig a' kedves az övét már régen hordozza.“

„Haha! — nevette most jókedvűleg Erneyei — ez már csipős kis történet-
ke, valóban; én szeretném a' balga férjet ismerni, ki illy gyáván engedi
magát megcsaladni.“

„Hm! a' nők ármányosak; illyesmi nemcsak egy férjen történt már meg;“ jegyzé meg az ifjak egyike.

„Micsoda? — vágott indulathévvvel közbe Erneyi — minden illy megcsalatott férj csupán magát okozza, mert gyöngé és elbizott; szeretném én azon Ninon de l' Enclost ismerni, ki engem illy módon megcsalni képes legyen.“

„De ezt ne tulajdonítsd csupán tenérdemednek;“ — szóla Esztey gúnnyosudvariasan, a' nő felé fordulva, ki szoborhalványan dült a' pamlagra.

„Szeretném e' férjet ismerni; — szóla Erneyi kíváncsilag — nevezd meg, Alfréd, titokban tartandjuk.“

„Ezt a' báróné soha meg nem engedné;“ jegyzé meg Esztey, a' nőre mosolygva.

„De én... én uram?“ rebege a' báróné, alig szakadozott hangon.

„Mert gyanitom, hogy nagysád közelebről ismeri e' nőt; — mond enyelgve a' gróf — 's mint látom, női gyöngédségénél fogva, már csupán azon félelemből is, hogy talán őt megnevezhetném, egészen elhalványult.“

„Matild, 's valóban ismernéd őt? — monda' férj feszültebb kíváncsisággal — te egészen elhalaványultál, kedvesem? ... 's most csaknem gyanitom, ki legyen... nemde az, kit egyszer hasonló történetkében előttem említél?“

„Oh, én egészen megvagyok győződve, hogy a' báróné nem nevezi meg őt előttünk; — szóla Esztey gúnymosolylyal, magát a' nő előtt meghajtva — mert ő a' barátságban szintolly hü és meghitt, mint a' szerelemben ismerjük őt...“

„Irgalom, uram! — rebege a' nő, himzőtűje után hajolva, melyet kezéből véletlen földre ejtett.

Esztey szokott udvarisággal nyujtotta át a' fölemelt tűt, a' nélkül, hogy a' nőt elérteni látszanék.

A' báróné pedig, mintegy hirtelen jött eszmét követve, helyét odahagyá 's a' zongorához sietett.

„Milly anyyali szive van nagysádnak; — szólt az ifju, utána azonnal fölkelve — hogy történetem csupa barátságból ennyire meglepé.“

„Mert ez nem lovagias, uram, nők erényét így becsmérelni;“ felelé a' nő neki bátorodva.

„Oh, az én nőm igen szigorú e' tekintetben; 's most Alfréd, te aligha kegyét nem vesztéd?“

„Kegyét vesztettem?“ fordult Alfréd kétes mosolylyal a' nő felé.

„Hihetőleg, uram;“ mond a' nő belső tereméi felé indulva.

„Bocsánat, nagysád; — szólt az ifju, merészen a' báróné után a' teremajtóig lépve, 's itt halkabban szólva — ha csak egy pillanatra is távozik, férje mindent megtud...“

A' báróné reszketve tért vissza a' zongorához.

„Lám milly anyyali jószágú 's engesztelékeny nagysád; — mond az ifju olly udvarias és szelid hangon, lépéseit követve, mintha valóban bensejéből

szólott volna; — és most kérem, játsza nagysád ismét azon phantasiát, mellyel multkor szívünket annyira elbájolá.”

„S a' nő ijedtében mintegy gépileg helyet foglalt, 's ugyanazon phantasiát, mellyet tegnap olly ügyesen játszott, meredt, reszkető ujjakkal alig hallhatólag kezdé meg a' zongorán.

„Valóban, remekül játszik ma, nagysád;” szolt a' gróf az ifjakra visszatekintve, kik Ernyeivel együtt egy, az asztalon fekvő albumban lapozgattak.

„De még egy kérésem volna, nagysád; — közeledék ismét az ifju a' nő-hez hajolva, hogy halkabban e' szavakat sughassa fülébe: — ön holnap 9 órakor reggel hozzám fog jöni: ha csak negy egyeddel késik, férje legott átveendő azon leveleket, mellyek válasza in olly édesen fog ön ez éjszakán is hihe-tőleg alunni.”

A' megrémült nő a' zongora ,forte'-ját annyira emelé játékánál, hogy ez minden értelmét elveszté.

„Ma nem mondhatnám, hogy játékod kedves, — szólamlott meg a' férj— a' zongora bizonyosan elveszté hangulatát.”

„Oh, fejem szörnyen fáj;” kesergett a' nő könyektől elfojtott hangon.

„Az istenért, tehát hagyjon fel játékával;” — szolt ismét az ifju, 's gondos figyelemmel közelebb hajolva susogá: — szóljon, eljöend-e vagy sem.”

„Oh, az egekre kérem, férjem meghallja' rebegé esengve a' nő ,forte'-ját még magasabbra szorítva.

„Egészen öntől függ választani...” mond az ifju jéghidegen 's emel-tebb hangon.

„S mit választani?” kérdé a' férj, feléjük fordulva.

„Hogy mit játszik ő nagysága;” szolt az ifju elfogultlanul.

„Semmit se játszik, ha feje fáj;” mond a' férj, aggodalmasan tekintve nőjére.

„Oh, de ő nagysága szeret játszani;” jegyzé meg, a' nőre gúnyosan czélozva Alfréd.

„Kegyelem, uralom!” rebegé a' nő könyezve.

'S az ifjak most kalapjai után nyultak, 's Alfréd egy hosszas kérdő tekin-tettel állott meg a' nő előtt.

„Én sem kívánok tehát tovább alkalmatlankodni; — mond a' gróf, magát udvariasan a' hölgy előtt meghajtva — holnap 9 órakor elvárom, vagy...”

„Eljövök, csak most kegyelmezzen...” suttogá sebesen a' nő alig érthető reszketeg hangon, 's majdnem aléltan dőlt vissza székébe.

VII.

A' serviták tornyában épen kilenczet ütött, midőn az uri-utca egyik háza előtt egy bérkocsi hirtelen megállott, 's belőle egy fátyollal fedett nő kiszállván, felsietett a' lépcsőkhöz.

„Oh, istenem, de melyik ajtó!‘ sohajta a' nő, az első csengetyüt gyorsan meghuzva, midőn az ajtó már nyitva állott.

„Képzelm, hogy szép vendégem leend;“ szóla Alfréd udvariasan, a' nőt bevezetve, 's ajtáját gondosan elzárva.

„Az istenért, gróf, mit kívánt tőlem!‘ szóla a' nő siránkozó hangon 's a' legközelebbi székre dőlt.

„De honnét e' félelem, asszonyom? — szólt az ifju gúnyos mosolylyal, a' nő előtt megállva — hiszen e' szállás nem kevésbé biztos, mint amaz a' hatvani-utczában. . . . ajtóm bezárva, cselédeim, mint ön látá, elküldvék a' háztól, 's miért tehát e' rettegés? . . .“

„Oh, uram, ön több mint zsarnokilag bánik velem, — sirt a' nő — én önt illy borzasztó alakban soha sem láttam, mint ma és tegnap; ön valóban méltatlanul bánik velem annyi kérésimre, mellyeket levelemben még tegnap estve önhöz tévék; csak feleletre sem méltatott.‘

„S hát az nem felelet, asszonyom, hogy kilencz órákor multhatlanul elvárandom?“

„Oh igen, de épen ezen kívánság az, — folytatá a' nő siránkozva — mi az én 's ön rangjához nem illő.‘

„Már ez különös vád, asszonyom; — mond Alfréd, gúnyos udvarisággal a' nő mellett helyet foglalva — nem vala-e jogom azt kérni? ime kezemben van az olly édes illatu levélke, 's kezemben egy másik is, mellyben szinte mai napra látogatást ígér. . . . Hisz ön mindkettőnknek egyenlő-édesen tudott irni, hát mit törődik most azzal, bármellyik fogadja el? Vagy tán ott gyöngédebben, hőbben fogadtaték? . . . Im ezért bocsásson meg, nagyságod, mert én csak ujoncz avatottja vagyok még az illynemű szerencsének.‘

„Uram; — szólt a' nő most haragtól lángoló arczczal — ön egy alávaló; 's ha ajtáját tüstént föl nem zárja, történjék bár mi, én segítségért kiáltok.‘

„Csak egy kis türelmet még, asszonyom;“ — mond az ifju jéghideg hangon, a' nőt helyére visszavezetve, előhozván azon szekrényt, mellyből a' nő elébe asztalra hullottak az ismert levelek.

„Igen, ön egy alávaló rabló! — kiálta fel most a' nő még bosszúsabban, levelei után kapkodva — mert ezen levelek nem önhöz, hanem egy önnél becsesebbhez irattak; 's ha vétkezém, tehát vétkem csupán az, hogy ön álnok hizelgésit egy pillanatra figyelemre méltatám. 'S ki egy nő ellenében illy durvaságot gyakorol, mint ön, az többre is, sőt mindenre képes, 's én hiszem, hogy ezen levelekért ön őt tán meg is gyilkolta?“

„Ne féljen, asszonyom; ez iránt teljesen nyugodjék meg; — riadt fel

iszonyatos gúnykaczajjal az ifju — én olcsóbban, vagy talán még drágább áron kerítém azokat birtokomba, a' mint vesszük: mert én vér helyett csak pénzzel vásárlám meg. Ne aggódjék ön, hogy talán e' drágaság becsén alul kelt, mert az, ki árba bocsátá, igen nagy becsben látszott azokat tartani; ugyhogy midőn én hatezer pengőt ígértem értök, ő azt mondá, hogy e' drága emléket nem adhatja tizezeren alul... 's én — folytatá a' gróf, magát udvarias mosolylyal meghajtván a' nő előtt — attól tartva, hogy utóbb majd birtokosa e' kincset közárverés alá bocsátja, a' tizezer pengőt nagyságod kedvéért örömmel megadám....“

„Oh, ön rettenetes ember! — kiálta fel a' nő, kezeit görcsösen kulcsolva — de én ezt nem hiszem, nem hihetem Leonard felől; ön megrablá őt.... 's ő, uram, ő fogja önt ezen alávalóságért kérdőre vonni.“

„Irjon neki nagyságod, — szól hideg gúnymosolylyal a' gróf — tán ha ismét oly enyelgve, oly édesen irand, még Schweiczból is vissza fog térni, hová az érintett tizezerrel egy müutazást teend.“

„Oh, istenem! — zokog a' nő szenvedélyesen, a' gróf előtt térdeire hullva — legyen tehát ön irgalmas, ön, Alfréd, kiért én mindezen lealáztatást át-szenvedém; mert önért bántám meg 's hagytam el őt, mert önt szeretem! Hát még ön e' szerelemért tudna büntetni? Oh, adja vissza e' leveleket, — esengett a' nő, a' gróf térdeihez csúszva — 's én megsemmisítem azokat... velök együtt megsemmisítem mindazon keservek emlékét; mindent elfeledek, Alfréd!...“

„Matild, ha igazat szólna, ha megbocsátva még szeretni tudna?...“ mond az ifju szomoruan, az előtte térdelő nőre merengve.

„Hisz én szeretlek, — szólt a' nő, örömittasan felugorva — szeretlek, Alfréd; és mi más hozhatott volna ide hozzád?... oh, hidd, nem a' félelem; mert jobban ismertem lovagias lelked, semhogy tőled félni egy pillanatig tudtam volna; igen, szeretlek, már oly régtől szeretlek, mint Leonardot gyűlölöm!“

Alfréd kétes, álmélkodó pillanatot vetett a' nőre, ki gyöngéden székéhez simula.

„Oh, igen, Alfréd; — folytatá a' nő könnyebbült kebellet — higgy nekem, én Leonardot sohasem szerettem.“

„Hiszem,“ mond keserűen az ifju, könyező arczát kezeivel elfedve.

A' nő ismét fölémultn nézett az ifjura, ki még mindig mozdulatlanul üle karszékében.

Hosszu szünet lön, melly alatt a' nő arczát gyanus félelem futotta át, 's reszkette illeté hófehér keze az ifju vállát.

Az ifju egész lényén borzalmas rezzenés vala e' gyöngéd illetésnél látható; kebléből nehéz, leirhatlan keservteljes sohaj emelkedék és a' nő elhalványulva bocsátá le kezét.

„Asszonyom! — mond eltorzult, halvány arczczal az ifju, helyéből fölemelkedve — ön, mint látom, igen túlbecsült áruba bocsátja kegyeit, ha azon

megvetést, azon gyűlöletet legyőzhetni remélé, melyet ön ellenében annak éreznie kell, ki önt. . . . mint én, egykor szíve mélyéből szerettem!..“

„Tekintsen ön ez arcra, asszonyom; — folytatá az ifju lelkesült, magasztos hangon — ez ma először pirul el, égetve azon szégyentől, hogy önt szerettem! Igen, szerettem oly tisztán, oly istenítő fönséges érzélemmel, millyet ön, asszonyom, mint látom, szíve ürességében felfogni sem képes! — De im hallja ön tovább: — mond az ifju, keserű érzelmeitől elkapatva — szerettem oly lángoló, oly határt nem ismerő szenvedélylyel, hogy közelében, mint gyermek, reszketék, ha ön mással szólott, reszketék, ha lehellete ajkaim illeté, és a' kéj és gyönyör érzetében reszketve összeresztetem, valahányszor e' kezét megfognom szabad lön, melyet most undorral érzék vállaimon feküdni.“

Az ifju, keserű érzései özönében, könnyes szemekkel fordula el a' nőtől, ki iszonyodva dőlt vissza előbbi helyére.

„Oh, ha ön érteni tudná, mit tesz az: megküzdeni érzéseinkkel — folytatá az ifju rövid szünet után, ismét a' nő elébe lépve, ki hangos zokogásra fakadt — elmondanám önnek szenvedéseim hosszú sorát; elmondanám, miként éjeket tölték álmatlanul szívem harczaiban, midőn kételkedve tevém magam elébe a' kérdést: fog-e valaha szeretni, szerethetni azon angyali lény, kit én egyetlennek hívék? Hányszor hagyám el ilyenkor teremét azon üldöző furiával keblemben; hányszor, midőn egy mást, bár férjét ön mellett meghittten ülni láttam! Boldog ég! — sohajta fel az ifju kettős keservvel — én e' nőt még gyermeke szerelmétől is féltém. . . . kit most megvetve emelek föl lábaimtól! . . . Igen, nincs három napja még, asszonyom, egy királysággal nem cserélek, ha valaki azt igéri, mitől most undorral fordulok el.“

Az ifju egy kis szünettel ismét érzéseit kíváná csilapítani, 's azután ismét imigy folytatá:

„Oh, asszonyom, hogy ön oly kevésbé értheti, mi volt azon rettentő csalódások fájdalma, melyet álnoksága lelkemre hozott; ime nézze e' pisztolyt, ezt azért töltém meg, hogy éltem szenvedésinek véget vessek; igen, akkor, azon iszonyatos órában, midőn a' leveleket megvásárlám, ezt meg akarám önnek irni, 's aztán meghalni! 's ha már mindent megvallék, — folytatá az ifju szörnyű izgatottságában — tudja meg azt is, mielőtt lelkem e' pillanatban visszaborzad, hogy vesztve az angyali ideált, melyet önben imádtam. . . . én még most is szeretem önt! igen, szeretem, mint egy aljas, közönséges nőt, ki becsületes férjét rútul megcsalá, 's midőn Leonarddali szövetségét önsoraiban olvasám, azért megvívni kívántam vele, 's magamat megboszulni, mert szerettem!“

„Igen, undorral 's gyűlölettel eltelve, enakaratom ellenére is szeretem önt, még akkor is, midőn mint kétszeres hazug, áll itt előttem! Szívem vérengzve vágyott a' boszú vagy szerelem után, és az örültek örömével vártam e' pillanatot, melyben önnel egyedül lehetek, 's agyam majdnem ketté szakadt a' változó indulatok szeszélyében, melyet ön elfogadtatására tervezék! . . . 'S én mindent vártam öntől, asszonyom, csak azt nem, mit ime megéltem! hogy

ön férjét, kedvesét harmadszor is megcsalja, hogy szive el nem fogad csak egyszer is életében egy igaz, gyöngéd női érzeményt, 's hogy a' szégyen, megbánás, csalódás könyei helyett álnok szerelemmel veti ismét magát karjaim közé, hogy bűne jeleit, a' leveleket, illy galádul visszanyerhesse!..."

'S az ifju olly sértőleg végzé szavait, hogy a' nő iszonyu tekintete előtt a' pamlag párnáiba rejté könyező arczát.

„Ne sirjon, asszonyom, — mond az ifju büszke méltósággal — 's hagyja a' könyeket a' szerencsétlennek számára; ha az érzés szent harmatát illy ocsmányul látom pazéroltatni, szégyenleni fognám, hogy szemem nedves, 's én már eléggé ismerem önt, hogy könyeit igaz gyöngyöknek higgyem.“

'S az ifju a' kebelben viharzó szenvedélyek küzdelmei által elbágyasztva dőlt le pamlagára.

Hosszu szünet lön, melyben csak a' nő hangos zokogása háborítá a' csendet. E' jelenet valóban drámai komolysággal birt.

„Adj vissza ön leveleim, melyeket nincs joga többé visszatartani;“ — szólt végre a' nő, komolyan fölkelve.

„Igaza van! — sohajta az ifju — mert ezek elveszték már mind a' szerelem, mind a' boszú becsét, 's im egy föltét alatt tüstént visszaadom azokat.... midőn két nappal ezelőtt e' leveleket tizezer pengőn megvásárlám, — folytatá az ifju nyugodt méltósággal — örjögő szerelmekben elmerülve, nem is sejtém, hogy ezen pénzt a' szenvedő emberiségtől loptam el, mert jótéteményekre szentelhettem volna. — De midőn minap e' vétkes levelekkel, mint kétségbeesett, lelkem viharában haza térnék, egy szegény beteget találtam a' kövezeten feküdni, kinek e' nagy város háztömegei közt nem vala helye, hova fáradt, beteg testét letegye; mig néhány pillanattal azelőtt én tizezer pengőt egy pillanatnyi kéj megszerezhetéseért adtam. Ön ugyan nem érti 's nem értheti, mi elszégyenülés, mi megbánás gördült e' hasonlítással lelkemre; de elég, hogy ekkor eltökélém magamban helyreütni e' hibát, 's ime most önnek is részt nyujtok benne, 's ez legyen, asszonyom, bűnhődése; mert a' bűnösnek még az égtől is bűnhődés ígértetik, 's leveleit visszaadva, mi lenne öné, asszonyom? nevetve ülne fel kocsijába, nevetve, hogy hármat egyszerre olly ügyesen megcsalni képes volt!.... Azért e' levelek csak akkor kerülnek ön birtokába vissza, ha két nap lefolyta alatt egy nyugtatványt szolgáltat kezembe, 5000 pft-ról szólót, melyekkel a' szegények kórházát jóltevőleg segítette. Ekkor én, átvevén a' nyugtatványt, leveleit—ime összesen harminczhármat—mulhatatlanul kezéhez adandom;“ 's a' gróf komoly hidegséggel szedé össze a' leveleket, melyek az asztalon szétszórva valának.

„Én ezt nem tehetem 's tenni soha nem fogom — mond a' nő mérgesen felugorva; — nem tűrök illy zsarnokságot olly alávaló embertől, mint ön, uram!“

„Két napot engedek, asszonyom, mely alatt ideje lesz eltökélt szándékát vélem tudatni; — mond az ifju arcának szokott hideg gúnyvonalmaival — 's ha nem... ugy a' levelek Erneyi bárónak kezébe jutnak.“

„Oh, legyen ön irgalmas illy elhagyott szegény nő iránt ; — rimázkodott a' báróné, az ifju lábaihoz borulva — hisz már eleget szenvedék, eléggé legyalázott 's elég ocsmányul büntetett ; kegyelmezzen, uram ! ne tegyen ön szerencsétlenné egész életemre ! csak még egyszer kegyelmet, higgye meg, ötezeret összegyűjtenem lehetlen, hallja ön, lehetlen, becsületemre esküszöm...”

„Lehetlen, illy dús bárónénak ? kinek kocsiját, lovait és saját öltözékeit a' világ az elegantia típusainak tartja ?... kinek gyöngyei és egyéb ékszerei tizszerte meghaladják e' csekély összeget ? 's ezen felül — folytatá az ifju metsző gúnynyal — arról is biztossá teszem nagysádat, hogy ezen nyak eléggé szép, és ezen kezek eléggé fejérek 's bámultatni fognak mindezen ékszer nélkül is.”

„Uram, az istenért, mit mond, hova gondol ön, én ékszereimet adjam el ? Oh, de hisz ez nem lehet ; ön csak enyeleg ; — esengett a' báróné kulcsolt kezekkel térdein.

„De, nagyságos asszonyom, az istenért ! milly lealázódás ; — szólt az ifju jéghideg gúnynyal, a' nőt fölemelve — ön itt lábaim előtt pénzért eseng ? .. hova gondol ön ?...”

„S én ezt soha nem teendém ;” mond a' nő, boszúsan fölemelkedve.

„S én egészen hatalmába adom önnek a' választ ;” szól a' gróf határozott hangon, ajtaját felnyitva.

„Oh, adja vissza leveleim ; én ezek nélkül nem távozhatom ; régi szerelmére kérem, adja vissza ;” esdeklett a' nő ujra siránkozva.

„Nem udvarias ugyan ; — mond az ifju magát meghajtva — de kénytelen vagyok nagyságotat ujra emlékeztetni, hogy tiz az óra, inasaim minden pillanatban visszatérhetnek 's én csak nagyságotat kívánom e' kellemetlenségtől megóvni.”

„Oh, ön szörnyeteg, kinek szíve nincs ;” kiálta a' nő kétségbeesetten, 's az ajtón kisetett.

'S midőn a' nő elment, 's az ifju a' bérkocsit ablaki alól elrobogni hallá, még egyszer utána tekintett 's egyszerre a' hideg görcsöt, melly szívét összeszorítá, szétszakadni érzé keblében, 's a' pamlagra majd alélta visszaesve, hangos zokogásra fakadt... a' szívtelen ifju !

VIII.

„Hol voltál, kedvesem, illy sokáig ? már kétszer keresélek...” mond a' belépő Erneyi nejéhez, midőn ez épen hazatére.

„Dolgom volt a' városban ;” mond a' nő zavarodottan, arcát elfordítva.

„Ne fordulj el, angyalom ; — szólt a' férj, kezét gyöngéden megfogva — mert én azonnal sejdítém holléted ; te a' templomban voltál : kisírt szemeid mutatják, hogy leányod szomorú emlékét üled, kit ma egy éve szállítánk sirjába.”

A' nő hangos zokogással borult férje karjaiba.

Egy pillanatig a' férj gyöngéden tartá a' nőt karjai közt, 's egy könyűt törölve szeméből, illetőleg szorítá kezét ajkaihoz.

„Ne sírj, édesem! — mond a' férj szeliden nyugtatva őt — és gondold fiadra, ki ép és egészséges; enyésztesd e' szomorú emlékképet lelkedből.”

„Ha valaki ezt velem feledtetni képes volna; — szólta a' nő, könyes szemeit szerelemmel férjére függesztve — azt csupán jóságod és szerelmed tehetné; igen, ezen határtalan jóság, melyet benned becsülök, imádok, hozzád egy kérésre bátorít épen ma, midőn mindketten szent emlékét üljük; melly, ah, olly rég feküdt már súlyos teherként lelkemen, bár kimondani nem merészlém azt...”

„Oh, szólj, egyetlenem, szeretett Matildom, szólj, mit kívánsz?” monda a' férj, 's nejét gyöngéden átkarolva, vele a' pamlagon helyet foglalt.

„Oh, rég kívántalak már megkérni; — sohajtott a' nő gyöngéd hangon, hozzá simulva — midőn még gyermekem meghalt 's mi mindketten annyit szenvedénk, egy fogadást tettem szent emlékére; már akkor gondolám, hogy misetartás és halotti szent áldozat nem olly szükséges ártatlan lelkének üdvére, mert hisz e' földön még angyal levén, angyalok közé tartozik ő ott fen is; — folytatá a' nő, könyező szép szemeit lelkesülten ég felé emelve — azért egy más, talán még szentebb fogadást tevék, hogy a' szegény, elhagyatott gyermekeket megóvjam!... Azóta valahányszor egy rongyokba burkolt, sápadt arczu árva gyermeket láték bolygni az utcán, mintha csak az égből intett volna ő: anyám, atyám, vegyétek az árvákat oltalmatok alá, mert addig nem nyughatom én!... 'S ime, oh, megbocsáss, kedves férjem; — mond a' nő, kezét forrón ajkihoz szorítva, — megbocsáss, hogy nélküled is tenni merészlém, de ezen emléktől üldözve, hidd el, nyugtom nem vala, 's midőn épen ma sirja előtt imádkozám, szent eskümet erősítve, eltökélém magamban, hogy a' szegény gyermekkórház javára ötezeret az ő emlékére ajándékozok.”

„A' cél szép és dicséretes... 's kérésed egészen angyali lelkedhez hasonló: de hagyjuk ezt, Matild, egy évvel későbbre; tudod, angyalom, az új butorzás az idén sok pénzünkbe került;” — mond a' férj kis szünet után, a' nő kezét érzékenyen viszont ajkihoz szorítva.

„Csodálom valóban, hogy illy forró kérésemre illy hidegen tudál felelni — szólta a' nő újra könyezve. — Megtagadhatnád-e, mik nem csupán az én, de a' sirból szegény leányod fohásza is, kinek ugyis többé soha semmit nem adhatsz, 's ezen jótétemény, mellyért annyian áldanának, volna minden, mit a' dús atyai birtokból nyújthatsz még neki! Vagy ha ezt nem akarnád, — folytatá a' nő nagy lelkesedéssel — ime szent fogadást teszek, 's ha kívánod, írásban adom, hogy nekem nem kell az idén, nem három évig, sőt meddig csak te akarod, angyalom, nem ruha, nem ékszer 's nem bármely csekélység, csak ezen egyetlen kérésem meg ne tagadd.”

„Jól van tehát, angyalom, ha ez annyira sziveden fekszik;” szólta a' férj, bámulattal nejére tekintve.

„Oh, de menj, hozd a' pénzt, vagy nyugtatóványodat... hadd küldjem még ma, midőn gyermekem halotti napja...“

'S a' türeltlen nő forró csókjaival illeté ismét férje kezét, az ígért pénzért újra szobájába küldve őt.

„Hogyan is tagadhattam volna meg ez ártatlan kérést; ámbár nem kis áldozatomba kerül — mond a' báró vigasztalólag önmagában, a' pénzt leolvasva — mert valójában ritka nő; hisz ezt mások piperére kérik... 's ő illy szép czélokra!... valóságos angyal ő!!!“

IX.

Egypár hét múlva különböző hír- és divatlapokban e' három tárgyat lehetete történetesen együtt olvasni:

Schweiczi leveleket, melyekben Leonard érzékeny tollal festé a' szerelemről halhatlanított Clarensé varázstáját.

Gróf Esztey Alfréd forró lázbóli szerencsés felgyógyulását.

Végre főleg magasztalva Erneyi báróné különös jótékonyágát, ki a' szegény gyermek-kórháznak ritka nagylelkűséggel ötezer pengőt ajánlódékozott.

KÖLTEMÉNYEK.

EMLÉKLAPOK.

1 8 3 6.

I.

GYÁSZ ÉS ÖRÖM.

Gyásznak és örömek
Kerte e' világ:
Kéjrozsák teremnek
Benne 's búvirág.

Kény szerint virágot
Senki nem szakaszt:
Ember életére
A' sors adja azt.

Mindkettőt kezéből
A' ki nyer vegyest,
Az méltán imádja
Ötet mint kegyest;

Mert merően egyet
Gyarló porkebel
Földi életében
Nem viselne el.

A ki nem halandó ,
Mint az istenek ,
Változatlan egyet
Olly lény birna meg.

Kérjed, oh leányka,
Őt a' lét urát :
Mérjen itt alant kéjt ,
Mérjen bűt reád.

Bajza.

A' TEMPLOM KÖVE.

NÉPREGE.

Hol a' Sajónak tiszta habjai
Kies mezők ölén csilámlanak,
A' part felett gyászos tekintetű
Rommá levének a' templomfalak.

Rajtok 's közöttök embercsont hever,
Elszórva, nem nézetve senkitől;
És már föléje hitvány gaz borult,
Ingó az est hűves szellőtől.

Egy van, mi épen áll a' romterén
Évszázad óta, egy mohfedte kő ;
Helyéből azt mozdítani nem lehet,
'S bámulni szokta a' jövő-menő.

És a' vidék lakói ajkain
A' templom kövéről monda él,
Mit kandallónál a' családapa
Háznépének gyakran elregél.

* * *

Egyszerű volt a' kicsiny falu,
'S népe mindig olly elégedett;
Mert szívében béke 's csendlopó
Sokra-vágnak helyt nem engedett.

Utcza mellett lombos füzeken
Lenge át a' nyári gyöngy szél;
'S néha lombos füzék árnyiban
Fürge pórleány zenéje kél.

Lenke, mint a kert virágai
Közt kitűn a' róza ékesen :
Legszebb, legdicsebb róza volt
A' falucska lány-füzériben.

Apja ő reá hiven figyelt,
Apja dús, kevély nemes vala,
'S örökösben lánya keblének
Bensejére mit sem gondola.

Ám miért is?... szent igaz marad :
Titkos eszköz a' leányi szív,
Mégis eltalálni rejtmenyt
Hódolattal milly sok ifju viv!

Hogyha jött a' termetes Pető,
Lenke szót se szóla 's elpirult ;
Míg zephirként, melly ligetbe leng,
A' legény elől odább vonult.

Sokszor a' derengő hajnalon,
Vagy midőn az estkorány leszállt,
Jó Pető lombos fűz árnyiban
Kedvesével édelegve állt.

Ekkor ajkuk vallomásra nyílt,
Lenke illykor monda egy 'igen't ;
A' legénynek arca tűz leve,
'S lánya keblén kéjesen pihent.

Pórkunyhók felett midőn a' hold
Elmosolyga szűz sugarival :
Két szerelmes im karöltve jő,
Lelkőkön a' bú gyönyörbe hal.

'S ott, hol áll az egyház ünnepe
Nyugalomban háborítlanul,
Jó Petőnek tiszta érzete
Illy szavakban zeng le ajkirul :

,Szüreményem, hajnalarczu lány !
Mondd, hűséged lánca végtelen,
Hogy szerelmed boldogítani fog,
Mondd előttem itt e' szent helyen.

Szalmaviskó bár az én lakom,
A' mit őserekyeként bírok :
Benne mégis sorsnak ellene
Zúgolódni, hidd, soh' sem tudok.

Földkebelben kincs dűsan terem,
 Am nekem mit ér e' gyáva kincs?
 Tölgyfa-asztalomnál kéjt lelek,
 Csak te felmosolygva rám tekints.

Nyisd meg rózsaaajkad és frigyet
 Esküdjél nekem, te szende lány;
 Téged ohajt, téged e' kebel,
 Sors viharja bármi helyre hány'

Lenke, mint ha május reggele
 Életet lehelve felhasad:
 Nyájasan tekint és lelkiben
 Áradozva kél a' gondolat.

„A' kitől megválni nem tudok:
 Csak te vagy, te lészesz, jó Pető;
 Lángszerelmem akkor hamvad el,
 Majd ha rám borul gyász temető.

'S isten átka érje léptemet,
 Légyen e' föld puszta kinhelyem;
 És előttem kárhozat sötét
 Poklaként terjedjen gyötrolelem.

Változzam csodává sírodon,
 'S nézzen a' világ tanu-jelül;
 Halld meg, isten; halld meg oh Pető —
 Hogyha megcsal e' szív hűtlenül!“

* * *

Mintha éjszak jéghatáriról
 Felsivitna dülő fürgeteg:
 Pusztulást terítve vad nyomán
 Omlik egyre a' tatársereg

Nincs előtte semmi drága, szent;
 Vak dühében korra mit se néz,
 Aggot, ifjat egyiránt tapod,
 'S merre elzúg, a' hon árva léz.

Hol piros vérrel fut a' Sajó,
 Áll remegve a' kicsiny falu;
 Népe szivét, szivben a' reményt
 Megtöré a' gyilkos háboru.

'S mert vesztélyben olly hatalmas ir,
 Bízva égre föltekinteni:
 Templomokban ők a' jámborok
 Összegyűltenek könyörgeni.

Vannak örök a' templom falán,
Itt lehunyni egy sem rettegő ;
És közöttök a' ki legmerészb,
Fegyverével termetes Pető.

„Talpra fel! nyakunkon a' tatár!“
Hangzik a' szó, 's vészharang riad :
Mig feléjek vágat pusztító
Sáskaképen egy pogánycsapat.

És imádkozásra nincs idő ,
Durva zaj, sikoltás mindenütt ;
Szörnyű, a' midőn a' kis falu
Halni bátor népe összeűt!

Küzdenek . . . de hajh, sükertelen,
Szent hajlékukat ki tartsa meg ?...
Senki, senki . . . ők a' jámborok
Harczolásban mind elestének . . .

'S lesz komor, kidult a' kedves hely,
És miként a' sir, élettelen ;
Mig az egyház lángja fellobog
Csillagtalan terhes éjjelen.

* * *

Tüntek évek, és a' harczvihar
Elvonultán újra béke lett ;
Oh, de a' ki jól tud érzeni,
Könyre indul a' romok felett.

Megjön a' lány bájosékesen,
Olly kaczer, olly vigadozva jár ;
A' tarolt föld, mellyet ő tapos,
Százak életét takarja bár.

Lenke, Lenke! hol maradt szived
A' szelid, a' hű, a' drága jó ?..
Lányka, lányka, hogyha sirra lépsz,
Vigan édelegni nem való.

Esktanuja — a' romolt egyház —
Lelkiben már rég nem érdekes ;
Mert körülé hizelegve szép
Kardos urfi lepkeként repes.

És beszélnek ők szerelmesen,
Ajkaik gyönyörbe forranak ;
'S mennybe felvarázsló csók után
Mindketten nagy esküt mondanak.

„Angyal! én örökre hű leszek,
Istenemre, szűmre esküszöm!”
Szólt az urfi 's érzellángiból
Pusztá, mézes szóknak árja lön.

Lenke térdel a' templom román,
„A' nagy ég úgy áldjon engemet...”
Néz az urfi 's borzadalmiban
Öamagára szent keresztet vet.

Rázkódott a' lányka 's hirtelen
Megrengett körül a' barna rom;
És im eskhelyén csodás alak —
Egy idétlen kőszobor vagyon.

Nincsen érzés durva tagjain,
Élte gyász-sohajban szálla el;
Mégis, mintha kintől vérzenék,
Mintha sirna a' kemény kebel!

Szégyenében mintha földbe vágynék
Mind alább-alábbra sülyedez.
Lenke! átkod súlya vajmi nagy!
Lenke, Lenke! a' te képed ez.

'S búsan ott sötétlik a' szobor
Századévek óta Szenthiven;
Mig a' sirnak hosszú álmain
Jó Pető nyugalmasan pihen.

Lévay József.

K Ö L T Ő I S Z A B A D S Á G.

„Világom nagyszerű, csodás,
Mellynek határa, vége nincs,
Szabad röptében képtelen
Szárnyam lekötni rab-bilincs!”

„Hoho, barátocskám, ugyan
Minek már e' badar beszéd?
Mellyben szabadnak hirdeted
Magad, az is kötött beszéd.”

Tompa Mihály.

A' D I V A T O R V O S.

TORZKÉP.

NAGY IGNÁCZTÓL.

Luther Márton egykor az orvosokat az ur isten foltozó szabóinak nevezé, kik a' testben rongyolásnak indult embereket ismét összeférczelik és foltoztatják. A' tudós tanár azonban alkalmasint nagy bakot lött ezen állításával, mert a' foltozott ruha rendesen sokáig el szokott még tartani, de az emberek, kik orvosi foltozáson mennek keresztül, többnyire vagy csakhamar szétfoszlanak, vagy minduntalan újabb foltozásra szorulnak, míg végre a' sok folt miatt saját anyjok is alig ismerhetne rájuk. És ez igen természetes, mert midőn az ember megbetegszik, akkor egész erejének a' betegség ellen kell küzdeni, 's így ha orvost hivat, igen természetes, hogy már két baj ellen kell harczolnia, a' mi azután nagyon kétszerezé teszi a' diadalt. Mi tehát azt hisszük, hogy az orvos nem foltozószabó, hanem olly ember, kinek hivatása, vagyis, ki hivatásának hiszi: a' beteg ember testeért túsát küzdeni a' karcsu lábu vi-gyorgó halállal. E' tusa közben az orvos mindent megtesz, a' mit tud, vagyis tudni vél; mindent rendel, a' mit hasznosnak hisz, 's teljes tisztelettel bízik az ur istenben, 's az emberi természet haláliránti undorában, 's miután minden gyógyszerert siker nélkül kísértett meg, akkor vízhez 's levegőhöz folya-modik; azaz: betegét fürdőbe vagy utazni küldi, ki azután többnyire ki is utazik ezen silány árnyékvilágból, 's a' mulandó földi örömeiket örök dicső-séggel cseréli föl.

Általános jellemzésre ez talán elég lesz, 's most rögtön és egyenesen a' divatorvosra térhetünk. Ez könnyeden végzi tanulási pályáját; holttestek helyett a' divatvilág semmiskedéseit bonczolgatja, 's azt hiszi, hogy, ha a' szép szem, száj, orr és ajak vonzó vagy viasztasztító erejéről alapos ítéletet tud mondani, akkor az emberi test minden részeit orvosilag ismeri. A' próbaté-teken azért mégis mindig szerencsésen átuszik, mert ő fölötté jó tánczos, jó tánczosnak pedig rendesen igen sok pártfogója szokott lenni, 's egyébiránt természetes csze többnyire csakugyan van, 's ezzel gyakran többet segíthet magán az ember, mintha fülig könyvekbe temetkeznék. Hogy rövidek legyünk,

tehát csak azon időszakra térünk, midőn már zsebében van hősünknek az orvosi oklevél, mely őt embertársai életének független urává teszi.

Mindenek előtt nagy lakomát ad barátainak, kik közt néhány ujságszerkesztő, vagy legalább szerkesztőségi segéd is találkozik, kik azután lapjaikban illő körülményességgel magasztalják értekezését, mit graduáltatása alkalmára írt, 's mely igen szép velinpapiros és csinos uj betűkkel jelent meg, mely körülményt a' dicséretből világért sem szabad kifeledni; azután külföldi utazásra készül, 's ekkor ismét egyet fűnek a' tárogtatóba a' baráti lapok, figyelemzetvén a' nagyérdemű közönséget azon dúsreményű fiatal orvosra, ki tanulmányainak sikerére a' tapasztalás koronáját készül föltenni. Ha ezt csak egyetlen magyar lap mondja is el, bizonyosak lehetünk az iránt, hogy valamennyi német lap, mint megannyi kis utáncsahos, közleni fogja azt hasábjain; 's így számos család lesz előre is figyelmes a' reménydús orvosra, ki alkalmasint meg fog házasodni, ha külföldi utazásaiból visszatér.

Hősünk tehát legelőször is Bécsbe utazik, 's miután meggyőződött arról, hogy szent István tornya most már csakugyan egyenesen áll, Graefenbergbe megy, hol egy igen érdekes lengyel grófnő temetésén olly mély bánatba merül, hogy szórakozásra van szüksége, 's azért rögtön Berlinbe siet, 's ott a' nevezetesb orvosok neveit tárczájába jegyzi, egy pár magyar ifjuval jól mulat, és még néhány német városka megtekintése után egyenesen Párisba rohan. Ott az isteni Rachelt, mikép a' párisiak nevezik, csudálja; Sand Györgynél bemutatattja magát, néhány francia Vaudevillet vásárol, Hahnemann özvegyét meglátogatja, valóságos pezsgőt iszik, és Londonba utazik. Mivel azonban London olly nagy város, hogy csak hónapok alatt lehetne kórházaival, természettudományi ritkaságaival, 's egyéb nevezetességeivel illendően megismerkednie, tehát inkább nem is fog e' roppant munkához, hanem egynehány jó beretvát, 's egy valódi Makintosh kabátot vásárol, gondolván, hogy ennek szagától maga a' halál is irtózni fog, azután pedig a' legrövidebb uton visszatutazik Magyarországba, tapasztalásokkal dúsan megrakva, 's utjának szörnyű fáradaimait kipihenni törekszik falun, szülőinek nyájas körében, kik most már sokkal emeltebb fejjel járnak, mert erősen hiszik, hogy a' halál nem igen mérészlend illy tapasztalt derék orvoshoz és szülőihez közelíteni.

A' szalonkák 's fogolymadarak ideje lassanként lejár, 's ezen madarakkal a' falun tartózkodó uraságok is eltávoznak, 's a' főváros felé vonulnak; hősünk fölteszi magában, hogy eléggé gyakorolván már magát a' szárnyas állatokon, ezentúl csakugyan komolyan 's kizárólag a' halál ellen fog puskázni, mely föltételét azonnal végre is hajtja, 's ellátva a' gypajuárnak egy részével, Pestre utazik, mintha csak épen most érkezett volna meg külföldi utazásaiból, 's mintha nem is töltött volna el öt hónapot falun. Megérkeztét a' hirlapok tüstént illő hangon jelentik, hogy a' szegények ingyen nyerendnek tőle orvosi segélyt, a' mi magában nem nagy teher az orvosra nézve, mert a' valódiilag szegény ember rendesen csak akkor folyamodik orvoshoz, midőn már félholtan kórházba hucrozóják.

Most már az a' földolog , hogy mikép szerezhessen magának betegeket. Szerény, tanult orvosnak ez eleinte igen sok bajt, aggodalmat és álmatlan éjszakát okoz ; de a' divatorvosnak ez csak gyermekjáték. Ő egy este két színházban is megfordul, feltűnőleg angolosan öltözve, és inasa által nagy robajjal hivatja ki magát, mintha súlyos és nagy tekintélyű betege által kerestetnék. Ezalatt barátaival hangosan beszél hölgyek közelében a' házasság édes örömeiről, 's világosan kimondja, hogy tüstént nyakába venné ezen boldogító igát, ha hölgyet találna, kinek szíve valódi szerelemre gyulna iránta. Az illy észrevételek soha nem tévesztik hatásukat, 's bizonyosak lehetünk abban, hogy egy pár nap mulva legalább hat olly család fogja őt hivatni, melly bővében van a' fölserdült diszes hajadonoknak. Az illy helyeken, mintegy odavetve, csak azt mondja a' divatorvos, hogy mihelyt betegeinek száma eléggé megszorodik, azonnal élvezni szándékozik a' házasság boldogságát. Az illy odavetett megjegyzések többnyire csattanó hatásuak szoktak lenni, mert ezen családok azután utón utfélen egekig magasztalják a' nagy tudományu fiatal orvost, ki e' szerint utóbb valódi betegekhez is jut, és népesíteni kezdi a' temetőt; miért azonban teljességgel nem vádolhatni őt, mert mindnyájan jól tudjuk, hogy halál ellen nincs orvosság.

Ezen egy fogással azonban természetesen nem érheti be a' divatorvos, mert neki gyorsan kell emelkednie. Ő tehát kávéházakban 's egyéb efféle helyeken is gyakran mutogatja magát, és mihelyt ismerőssel találkozik, azonnal nagy ügyességgel tudja a' beszédet külföldi tapasztalásaira és mostani betegeire 's nagyszerű gyógyításaira fordítani. Kárhoztatja őt talán valaki, hogy illy alkalommal többnyire nem marad meg egészen az igazság ösvényén? Mi őt nagyon menthetőnek találjuk, mert ő ezt csak legtisztább szándékból teszi; ő ugyanis meg van bensőleg győződve, hogy a' legjobb orvosok egyike; e' szerint tehát az egész emberiségnek kimondhatlan becsű szolgálatot tesz, midőn minden áron betegeket törekszik magának szerezni. Hogy erre a' dicsekvést és kérkedést nagy sikerrel használhatni, az igen természetes, mert ki ne tudná, hogy a' gyarló emberek az igénytelen szerénységben nem igen szoktak bizni. — De lássunk egy pár élő példát is, hogy mikép törekszik magát ismeretessé tenni a' divatorvos. Tegyük föl, hogy nagy társaságban van, hol egy barátjához így szól :

„Tegnap ismét egy nevezetes esetem volt.“

„Valóban?“

„Igen. X... grófhoz szőlítottak, kinek azonnal rendelvényt írek, 's betegem huszonnégy óra alatt meghalt.“

„Ezt nem látom különösen nevezetes esetnek.“

„De mégis, mert ügyetlen orvos talán még egy egész hétig is elkínózhatta volna őt.“

„Jobb lett volna őt meggyógyítani.“

„Ha egy nappal előbb hínak, ugy bizonyosan megtartottam volna életét; de így azon szerencsétlenségem van, hogy többnyire csak akkor folyamodnak

hozzám a' betegek, midőn már a' leghiresebb orvosok is lemondanak rólok; így azután igen természetes, hogy néha-néha nem sikerülhet őket a' halál körmei közül kiragadnom. Én erről nem tehetek."

"Pedig ez nagy baj, mert ily esetekben a' fizetés is elmarad."

"Épen nem."

"Ha mindjárt az első rendelvénnyre meghal is a' beteg?"

"Az mindegy. X... gróf örököseitől husz aranyat kaptam."

"Mégis csak különös, hogy az orvost mindig fizetik, akár fölgyógyul a' beteg, akár más világra költözik."

"Én pedig igen természetesnek találom ezt, mert mit tehet arról az orvos, ha betegnek ideje lejárt?"

"Az igaz, de gyakran arról sem tehet, ha fölgyógyul."

"Ah, barátom, ez elmésség akart lenni, nemde?"

"Nem épen, hiszen ti magatok mondjátok, hogy mindazokat, kik hasonszenvi gyógyszerrel élnek, csupán a' természet gyógyítja meg."

"Az igaz, mert a' hasonszenvi rendszer csak üres agyrém."

"Tanultad azt?"

"Miért vesztegettem volna erre időmet? Beszéltem Hahnemann özvegyével Párisban, és az elég."

"Hát a' vizgyógyászatról mit tartasz?"

"Röviden ennyit: ha kendődet öt perczig mosod, szép tiszta lesz, ha ellenben egy hétig folyvást dörzsölöd és mosod, úgy bizonyosan elszakad. Voltam Graefenbergben, 's bizvást hihetsz tapasztalásaimnak."

"Tehát csak a' te rendszered jó?"

"Betegülj meg, hívass engem, és tapasztalni fogod."

"Köszönöm szépen!"

Az ily elhatározott hangu 's némi kis humorral és merész hasonlításokkal vegyített megjegyzések és okoskodások ritkán tévesztik hatásukat, mert a' gyarló emberek igen szeretnek a' rendkívülihez tapadni, és nem igen járnak valódi alaposság után, minthogy annak önmagukban is ritkán lelik nyomát. — De nagyon csalatkoznánk, ha azt gondolnók, hogy ezzel már tökéletesen ki vannak merítve azon módok, mikkel a' divatorvos betegeket szerez magának. Esze olly leleményes, hogy mindezt még csak csekély kezdetnek kell tekintenünk.

Igen szerencsés sikerü mód még ez is. A' divatorvosnak elutazása előtt számos barátja és számtalan ismerőse volt. Ezeket most egymásután meglátogatja, 's utazási kalandjainak 's nagyszerű tapasztalásainak elmondásával mulattatja. Az asszonyokat figyelmezteti a' párisi divatokra, 's annyit beszél kalapokról, fejkötőkről és keményített szoknyákról, Musard tánczvigalmairól 's a' fesztelen párisi életéről, hogy végre szükségkép megkedvelik őt, és legnagyobb szerencséjüknek tartják, ha minél előbb ismétli látogatását. A' férjeknek ellenben sokat beszél a' francia kamarák és angol parlament legjelesb szónokairól, kikről a' hirlapokból gondosan gyűjtöget érdekes adatokat, miket

saját találékony elméje illőn fűszerez, hogy egészen eredetieknek látszassanak. Mivel pedig politika a' magyarnak leggyöngébb oldala, 's legkedveltebb nádlova, tehát igen természetes, hogy a' férfiak is igen szívesen fogadják a' divatorvos baráti látogatásait. Természetes azonban az is, hogy az illy baráti látogatásoknál gyakran ismeretlenekkel is találkozik, kikkel rögtön megismerkedni iparkodik. 'S mi könnyű azután úgy forgatnia a' beszédet, hogy ezen ismeretlenek által is baráti látogatásokra szólíttassék föl! Ez valódi gyermekjáték. Meg kell azonban jegyezünk, hogy illy látogatások alkalmával gyakran igen jól és ügyesen tudja előhozni, hogy milly bőkezűleg fizettetnek külföldön, 's különösen Angliában az orvosok, 's hogy az orvos csak úgy művelheti ki magát tökéletesen, ha bő jövedelem mellett egészen gond nélkül élhet. Ez olly tárgy, mit nem lehet eléggé sokszor ismételnie a' divatorvosnak, azonban természetesen mindig apró történetkéekkel fűszerezve és mintegy enyhítve az orvosok ismert nagylelkűségéről, mellynél fogva csupán azért fizettetik magokat fényesen a' gazdagok által, hogy fölöslegüket azután bőkezűleg oszthassák meg szegény özvegyekkel, 's más szerencsétlenekkel, kik idegenek gyámolítására szorulnak.

De az ügyes divatorvos itt még koránsem állapodik ám meg, mert ő nemcsak szívesen fogadott látogató, hanem egyszersmind jól fizetett házi orvos akar lenni. És ez láncszem gyanánt folyik a' másikból. Lássuk csak:

A' divatorvos látogatóban van. A' tekintetes vagy nagyságos asszony kisa igen sűrűn ásitgat; mi azt hiszszük, hogy azért, mivel a' tanulás órája közelít, ámde a' divatorvos ehhez jobban ért; ő arczát azonnal komoly és jelentékeny redőkbe vonja, szemeit majd lezárja félig, majd ismét nagyon is fölnyitja, száját összehuzza, szemeit az anyáról a' fiura, a' fiuról pedig anyára fordítja, fejét alig észrevehetőleg csóválja, és — hallgat, minden mozgulata által tetemes aggályt tüntetvén ki. Igen, ő hallgat, 's ez a' meseterfogás!

A' gondos anya csak hamar észreveszi az orvos sajátszerű mozgulatait, fiának fejét tapintja, és — nagy ég, a' fiu feje valóban meleg! Az orvos alig észrevehetőleg sohajt, és ismét hallgat. Ámde a' gondos anya nem hallgat, hanem nagy aggodalommal szól:

„Olly meleg a' fiam fejéskéje.”

Most már az orvos is szól, még pedig olly sajátszerű, megnyugtató 's félig tompa hangon, melly még nagyobb aggályt képes gerjeszteni, mondván:

„Szinéből láttam, hogy változása van.”

„Az istenért, talán csak nem veszélyes?”

„Oh — épen — nem — gondolom!”

„Arczából ellenkezőt olvasok.”

„Oh, nyugodjék meg, nagysád, gyermekbajokon rögtön segíthetni, ha teljes kilörésök megelőztetik; én Berlinben és Londonban különös tanulmányom-má tevém a' gyermekbajokat.”

„Kérem, orvos ur, legyen szíves megtapintani fiacskám üterét.”

„Szivesen.“

A' divatorvos elöveszi szép francia hengeróráját, baljában tartja, jobb-jával pedig a' fucska üterét tapintja, 's egypár perczig legnagyobb csönd ural-kodik. Végre mintegy könnyülve szólal meg hősünk:

„Láz van készülöben —“

„Az istenért!“

„De egyetlen kis gyógyszerrel megelőzhetjük; hanem ma és holnap nem szabad az urficskának tanulni.“

Az anya tüstént írószereket hozat, 's hősünk egyetlen porocskát ír az urfnak, melly czukron kívül egy pár hűsítő szerecskéből áll, mellyek nyáron igen kellemesen hatnak az emberre, 's miket a' legegészségesebb kanári madár-ka is minden ártalom nélkül vehetne be.

A' gyógyszert meghozzák, az orvos magaszemélyesen adja azt be a' kissé makranczoskodó fiúnak, és ime, csoda történt; a' fucska azonnal rendkívül vidám lesz, a' gyógyszertől-e, vagy azon megnyugtató és szivvidító öntudat-tól, hogy két egész napig nem kell tanulnia, azt nem merjük meghatározni; annyi bizonyos, hogy a' gyöngéd anya helyét is alig találta örömében, hősünk pedig azon délután még kétszer 's másnap négyszer tett látogatást a' kis fiu-nál, melly kitünő szorgalma nemcsak rendkívüli érdemül rovatott föl neki, hanem egyszersmind jól megjutalmaztatott; magától értetvén, hogy azon pil-lanattól rendes háziorvossá lett, 's több jó háznak hathatósan ajánltatott.

Azonban, még más módja is volt, mellyel házi orvosi rendes hivatalhoz tudott férközni. Többi közt, midőn olly háznál volt ismeretségi látogatóban, hol veszélyes beteg volt, mintegy történetesen kezébe vevé a' háziorvos rendelvényét, végig futott rajta szemeivel, 's könnyeden vállat vonított, mi közben némi szánakozó mosoly vonult el ajkai körül; mellyet azonban azonnal gondosan elnyomott, mihelyt észrehevé, hogy valaki rápillantott. Illyenkor a' férj, vagy ha ez volt beteg, tehát a' nő, természetesen tüstént aggályosan kérdé őt:

„Talán valami helytelent vett észre, orvos ur, a' rendelvényben?“

„Oh kérem, hiszen nagyságtok háziorvosa régi, tapasztalt férfi.“

„De ön vállat vonított.“

„Valóban?“

„És mosolygott.“

„Ezerszer bocsánatot kérek, ha tudományom kedvelése feledteté velem az illedéket.“

„Oh, kérem, orvos ur, méltóztassék őszintén szólani, szegény betegem már olly rég óta szenved.“

„Megvallom, nem örömet avatkozom ügytársaim működéseibe.“

„De kérem.“

„Ám legyen, ha épen parancsolni méltóztatik. Az orvosi tudományok gyakorlati része nálunk Magyarországon még nagyon hátra van, 's különösen az újabb és sokkal hatályosabb gyógyszerek csodatevő ereje még ugy szól-

ván egészen ismeretlen, 's hová nálunk hetek alatt jutnak, oda Franciaországban vagy Angliában egyetlen nap alatt röpködnek el. Ugy van, az orvosi tudománynak is vannak vasutai. A' betegnek forróláza van, mikép tudni méltóztatik. Én Berlinben és Párisban különösen a' lázakat tévém tanulmányaim főtárgyaul, 's mondhatom, hogy tapasztalásom következtében négy nap alatt talpra állíthatnám a' beteget, ki már ugyanannyi hét óta nyomja az ágyat; pedig most már nemcsak magával a' bajjal, hanem az eddigi gyógyrendszer fonák hatása ellen is küzdenem kell, melly lassúsága miatt minden erejétől megfosztá a' szegény beteget."

„Oh, kérem, drága orvos ur, méltóztassék írni."

„Valóban nem örömet fosztom meg üggyársamat nagyságtok becses bizalmától."

„Mindenre kényszerítem önt, teljesítse kérésemet!"

„Ám legyen, midőn az emberiség szózata parancsol, akkor félre kell minden melléktekintetet tenni. Hanem kérem, csak a' **** gyógyszer-tárba méltóztassék küldeni, mert egyedül ott kezdnek utasításom szerint némelly új gyógyszereket tartani."

Höszünk a' becsmérlett rendelvénnyel csaknem szórul szóra leírja, 's ezt mindennap ismétli, mert nagyon természetes, hogy a' régi orvoson nem adnak mindjárt túl, hanem járni hagyják őt a' beteghez, 's rendelvényeit mindennap pontosan höszünk kezeibe szolgáltatják, ki vállat vonít, szánakozólag mosolyog, 's a' rendelvénnyel lemásolja. A' beteg, már ugyis túl levén a' baj veszélyes részén, kevés nap alatt fölgyógyul, 's höszünk dicséretekkal halmoztatik, és itt is rendes házi orvossá lesz; a' régi orvos pedig elég soványan kifizettetvén, utnak bocsáttatik, és minden ismerős körben becsmérlekkel tetőztetik, mert — így fizet a' világ!

Ezeket elmondván, meg kell jegyezni, hogy mindezek nem egy pár nap alatt történnek, hanem legalább is néhány hónapot igénylenek. Ezalatt a' divatorvos sokat költ, és keveset vesz be, mi szülőinek béketűrését meglehetősen kifárasztja, kik azon boldog hitben vannak ősi fészkekben, hogy ők ugyancsak sokat vetettek fiukba, 's így már most gyümölcsöznie kellene, mert, hogy tanulatlanság üszöge nyomta el benne a' jó magot, azt ők még csak álmukban sem képzelik. A' posta tehát szemrehányó levelet hoz höszünknek, 's így átlátja, hogy a' lassu haladás mellett nem szabad továbbra is megmaradnia, hanem rohanva kell célhoz törekednie, hogy vagy mindent érjen el egyszerre, vagy pedig örökre bukják meg.

Mihelyt ezen eszmére nézve magával tökéletesen tisztába jött, azonnal terve kiviteléhez fog. 'S mikép eszközli ezt? Zsidóhoz megy, mert hiszen a' zsidók azon segítő szellemek, kikhez mindazon kétségbeesettek rendszeren folyamodni szoktak, kiknek életszekere az egyenesen haladó uton elakadt.

Ő tehát zsidóhoz megy, és rövid bevezetés után így szól hozzá;
„Ön lovakkal kereskedik?"

„Igen, nagyságos uram.“

„És kocsigyárt is tart?“

„Ugy van, nagyságos uram.“

„És kölcsönöz is kocsit 's lovat?“

„Miért nem, ha illőn megfizetik.“

„Én szeretnék délelőtt és délután mindig egy óráig kocsizni a városban.“

„Az igen egészséges mozgás.“

„Délelőtt üveges hintót és két pej lovat szeretnék; délután pedig könnyű hintót és két szürkét.“

„Mindezzel szolgálhatok.“

„És mit fizetek egy hónapra?“

„Csak száz ötven forintot.“

„Váltóban?“

„Isten mentsen! Most már csak pengőben beszélünk.“

„Ez mégis sok.“

„Olcsubban nem szolgálhatok, 's a' fizetést hónaponként előre bátorodom alázatosan kikérni.“

„Ám legyen. De most más szükséges kiadásaim vannak; én tehát váltót fogok önnek adni a' száz ötven forintról.“

„A' váltó igen jó, de legjobb a' pénz; hanem, ha száznyolczvan forintot méltóztatik irni, úgy szívesen szolgálók.“

„Hiszen ez szörnyű uzsora.“

„Kérem alázatosan, a' pénz drága.“

„Ez önnek utolsó szava?“

„Nem szoktam alkudni, midőn illy finom nagyságos urakkal van dolgom.“

Höstünk meg van szorulva, 's a' váltót aláírja, mert jelszava: most vagy soha!

Másnap már fényes hintájában látjuk őt az utcákon szerté robogni; minden második vagy harmadik nagy ház előtt megáll, mellyben uraság lakik, 's az egyik lépcsőn lassan fölsétál, a' másikon pedig még lassabban leballag, 's ismét hintájában ül, mintha orvosi látogatást tett volna a' kérdéses házakban. Ismerősei ezt látják, 's nagy szerencsájöknek tartják, hogy illy nagyhirű orvossal némi közelebb viszonyban állhatnak, ki néhány hónap alatt annyira ment orvosi gyakorlatával, hogy már két hintót és négy lovat tarthat. Mivel pedig rendesen tapasztalhatjuk, hogy igen sok ember látogatja az olly szindarabot, mellyben lovak is játszanak, tehát igen természetes, hogy azon orvos is kapósabb, ki tudományán kívül pejeket és szürkéket is hoz magával a' beteg ajtaja elébe, mert két ló könnyebben kihuzhat valakit a' sárból, mint egyetlen gyalog ember. Az is önkényt következik azután még ebből, hogy a' lovas orvost sokkal jobban szokás fizetni, mint a' gyalogot, minthogy nagy városokban a' széna és abrak igen sokba kerül.

E' szerint divatorvosunk ismét sok beteget szerez magának, 's hogy még többet foghasson, tehát a' hirlapokban nagy betűkkel jelenti, mikép betegeinek száma annyira megszaporodott, hogy a' szegény szenvedőket ezentúl nyolcz óra helyett reggeli kilencz órákor kénytelen elfogadni, tudniillik legsürgetősb első látogatásainak bevégezése után. Ha közben nyilvános hálát is intéztet magához a' hirlapokban, súlyos betegektől, kik nem is léteznek, 's kiket ő rendkívül rövid idő alatt szerencsésen és nagylelkűen kigyógyított, akkor tüstént ismét legalább is három fizető és harmincz nem fizető beteget kap; mert meg kell jegyezünk, hogy a' mostani romlott világban még a' betegek közt is sokkal nagyobb a' nemfizetők száma, mint a' fizetőké.

Most még egy csattanó hatású fogáshoz folyamodik divatorvosunk. A' piaczra hajtát, 's ott csakhamar megpillant egy részeg puttányos asszonyt, ki dörmögve eviczkél a' sárban, mikép azt minden hetivásári napon láthatni. Az orvos azonnal leugrik hintájából, kabátját földhöz csapja, 's eret vág az asszonyon. Ez azonnal jobban érzi magát 's az emberszerető orvos öt forintot nyom markába, hogy magát illendően ápolhassa. Hogy a' nép áldaskiáltásai követik őt, azt nem is szükség említenünk, valamint azt sem, hogy e' nemes tette három napig minden pamlagon magasztaltatik, és ismét sok beteget szerez neki.

Igy azután valóságos divatorvossá válik hősünk, 's előbbkelő beteg alig halhat meg nélküle a' városban, valamint házi tánczvigalmat sem igen képzelhetni, melly nélküle menne véghez.

És örökké tart e' szerencséje? Oh nem, néhány szerencsétlen gyógyítás fölnyitja a' világ szemeit, 's helyét más divatorvos foglalja el; ő azonban gondoskodik magáról, mert rövid szerencséje tetőpontján gazdag polgárleányt vesz nőül, 's csöndes házi életnek örvend. —

REGÉ AZ IKARUSRÓL.

A' XIX. SZÁZAD IKARUSAINAK AJÁNLVA.

SZABADVÁRYTÓL.

Ifjuságom első évei olly boldogok valának, hogy a' sebes eltűntöknek szentelt emlékezet is mondhatlan édes érzéssel tölti meg keblemet. — Hányszor nyugvám derült tavaszi estéken — midőn ünnepélyes csend követé a' napnak zaját 's egyes csillagok, mint szeliden ragyogó könyök, fénylettek az égnek végtelen szeretettel rajtam csüngő mélykék szemében — a' regényes Somogy egyik

vagy másik zöldellő hegyoldalán .. az ébredező természet bimbói és virágai közt .. alattam a' magános falucska, szegény de békés lakóival, 's távolabb a' jegenyefák közt emelkedő urlakkal, hol egy angyal mulatott, kinek szíve isten előtt enyém volt, de kezét halandó emberek pókszákkal köték idegen érzelmekhez, 's lebűvölve tarták ez élet hosszú napjaira.

Serena! avagy nem az valál-e reám nézve: mi a' végetlen kék boltozat fölöttém, melly mindinkább távolodni látszék, minél tovább tekinték fel hozzá!

És ekkor nevezhetlen fájdalmas vágy költözék szívembe — mint távol, rég elhagyott hon után ragadtaték csudaerővel beteg lelkem fölfelé .. úgy érzem magamat, mintha a' földet el kellene hagynom 's a' távozó kéket követnem és .. de ki nem olvasta közülünk Goethe 'Faust'-ját?

, ... zu des Geistes Flügel wird so leicht
Kein körperlicher Flügel sich gesellen.'

Van az őskornak egy csudaszép regéje, mellyben ezen nevezhetlen vágy fölfelé, ezen egy korábbi létnek emlékezetéből homályosan kihajnalló valami utáni odaragadtatás gyermeki egyszerűséggel, de csodás poetai erővel van festve.

'S ez a' rege Ikarusról 's annak merész röptéről szól.

A' szép regének gyönyörű morálja van arra nézve, ki eltalálni akarja ... megóvatunk szellemi enyészetetől azoknak, kik ezen vágyat a' képzelődés országából a' rideg valóság határaiha levonják 's az eszélyes meggyőződés biztos alapját elhagyva, földi ismeretök épületét a' vágnak szellős országába akarják építeni — 's ezen okból napjainkra nézve nem minden jelentőség és tanulság nélküli az őskor ezen csudaszép regénye.

* * *

A' fiatal, tüzes Ikarus, atyjával az öreg, világtapasztalt Daedalus sal fogva ült a' crétai tévkeretekben, 's tüzes vágyok a' szabadság, a' földi javak ezen első és legfőbbike után minden eszközt megkísértett, hogy azt elérhessék. Ekkor az öreg Daedalus azon gondolatra jött, hogy magát repülés által megszabadítsa, 's a' maga és fia vállára viaszkból szárnyakat készített. És csodásan sikerült merényök — mármár elhagyák az ellenséges Créta 's egy vendégszerető ország felé repültek: alattok a' tükörsima tenger csendes habjai, fölöttük a' határtalan világegyetem, mellytől látható korlátok a' szerencsés költözőket el nem választák. És rémitő távolságban pillantá meg Ikarus a' napnak arany tüzgolyóját, régen tisztelte őt, mint kútfejét minden létnek, megtekintése által a' földi lét rejtvényeit meg oldva hívé, tőle remélé kétségei megfajtását, ohajtásai teljesülését .. 's egy nevezhetlen vágy fölfelé ragadá — a' naphoz. Hiában intézé a' vén Daedalus, fiához bölcs tanácsát, hogy az oltalmazó földtől ne távozzék el annyira: mit használtak a' számoló ész minden intései egy fiatal tüzes kebel végetlen vágyai ellenében. Olly közel leghőbb és legforróbb kívánságai céljához 's azt el nem érhetni

— ezt Ikarus nem türheté 's az atyai intéseket megvetve mindig fölebb és fölebb emelkedett a' nap tüzlengeréhez — a' meleg és világosság forrásához, az élet és igazság kútfejéhez.

De csak rövid ideig tartott a' szép álom — az igazság napfényét a' gyöngye földi erő ki nem állhatá... vagy mint a' rege mondja: a' nap meleg sugarai elolvaszták a' viaszkszárnyakat 's minél magasbra emelkedék a' tüzes ifju, annál mélyebb volt bukása:

,Icarus Icaris nomina fecit aquis.'

Szegény Ikarus! ez volt tehát merész röptöd egyetlen eredménye? Kétségeid megfejtve, ohajtásaid teljesülve vannak-e, avagy megismerkedél-e az örök igazságnak csak egy szikrácskájával is? Semmi — mint a' hűvös sír a' hullámokban 's egy szikrácskája sem az örök igazságnak. — Szegény Ikarus, vágyaid és ideáleid veled együtt a' hullámokba temetvék — 's még neved is, melly századokon át a' téged eltemető hullámokban élt, már régen felejtve van.

Bár szomorú eseted intő például szolgálna mindazoknak, kik az észnek vezérfonalát megvetve, 's az ábrándok merész röptében bizván, hason merényletek által a' szellemi halál elébe sietnek, midőn közvetlenül megismerkedni törekednek avval, mit a' bölcs gondviselés a' tapasztalás lassu, de biztos útján nekik elérni nem engedett.

Tudós régiségbuvárok ezen gyönyörű mondat a' hajóvitorlák feltalálásának tulajdonítják, mellyek ügyetlen kezelésénél Ikarus a' tengerbe rohant. Oh tudós férfiak! tehát mindent, a' mi szép és nagyszerű a' természetben és az életben, a' mindennapiság és közönségesség körébe kell levonnotok?!

L I T E R A T U R A.

V I S Z H A N G O K.

Irta JÓSIKA MIKLÓS. Két kötet. Pesten, Heckenast Gusztáv. 1844.

E' szerény czim alatt nyújtá legújabbán közkedvességű regényírónk báró Jósika Miklós nyolcz beszélyét. A' koszorús költő, kétségkívül keble érzései kinyomását akará e' néven nevezni: mert a' tárgyak, mellyeket e' beszélyeiben fest, a' modor, mellyben azokat előadja, az érzék, melly azokban tükröződik, mind olly eredeti, hogy azokban, ha nevét ki nem teendé, a' magyar olvasó kedvelt, koszorús regényköltőjét fogá megismerhetni. 'S e' szerény czim egy igen szép oldalról jellemzi költőnket, 's például szolgálhat ifjabb íróinknak, kik közül többen, elkapatva a' külföldnek e' tekintetbeni gyakran nevetséges tulzásától, a' legfuresább furcsaságokat szeretik műveik czímeül tűzni.

Azonban hagyjuk a' czimet, bár nem épen olly közönyös dolog a' czim, 's nem is épen olly könnyű annak helyes megválasztása, mint egyelőre gondolnók, — 's menjünk át a' szokott csinnal kiállított két füzetke érdekes tartalmára.

A' gyűjteményt: „Ábránd és való“ czimű beszély nyitja meg, levelekben írva. Ismeretes művész-csettel festi azokban költő a' regénye hősenek lelkét jellemző ábrándozást, 's a' szörnyű valót, mely őt ábrándjai boldog teljesültében éri. Hogy könnyebben felfogjuk a' beszély egész érdemét levázolom mesejét: „gróf Gyulafi Kálmán, egy végtelenül felcsigázott ábrándozású, igen korán életunt ifju, kinek nemes szívébe egy iszonyu catastroph, mely őt szülőitől tizennégy éves korában megfosztja; első szerelmébeni csalódása, midőn a' szép fiatal özvegy, kit az ifju kebel első hatalmas lángjával imáda, külföldre utazása alatt kezével mást boldogít; 's végül gyámnoka lelkismeretlensége, ki neki, midőn nagykorúságát eléri, az apai jószágokat szörnyen megcsonkítva, adósságokkal terhelve juttatja kezére; — egy ifju, mondom, kinek nemes, emberszerető szívébe mindezen lesújtó életkörülmények az életundor 's emberek iránti bizalmatlanság kinmagját veték, májbajaitól menekvés tekintetéből Karlsbaadba utazik. Ott ismeretséget tesz St.Aubin ögrófnővel (Isaurával), egy szép, szeretetreméltó, de szeszélyes teremtséssel, ki — miután szerelmeket egymásnak megvallották — a' fürdőből eltűnik, 's levelében tudatja Gyulafival: mikép ő határozatlan időre elválván, ön-, és Kálmán érzéseit is, meg akarja kísértetni, ha valjon nem mulékony érzetlobbanás-e azon rokonszeny, mely keblőket viszonosan mintegy meglepé; 's mikép minden utánai kutatás sikeretlen leendne; azonban egy év mulva (l. 53) viszontlátást ígér, ha szerelmeket nem tünékeny gerjedelemnek tapasztalandná? Kálmán egészsége helyreállván, elhagyja Karlsbaadot, 's azon vigasztalással, hogy eltűnt imádotját még látni fogja, visszatér örsesi öskastélyába, 's ott unatkozik családi ügyektől elfoglalva, midőn egy este agg gazdatisztje egy idegen ifjut jelent be, ki már néhány hónap előtt a' vár közelebbeni schweiczi modoru mulatókastélyt bérlette ki. Az ifjuban Kálmán szeretett Isaurájára (St.Aubin ögrófnőre) ismer, azt nőül veszi 's boldog házasságban élnek...“ Idáig tart az ábránd; következik az iszonyú való, mely a' holdog szerelmeseket édes mámorukból fölébreszti. „Házasságuk után kevés hónapra, Kálmán vadászatrai távolléte alatt, az alkonyat kétes világában Isaurának egy idegen jelentetik be, kiben ő meghaltnak vélt, sőt — a' kezénél levő halotti bizonyítvány szerint — jogszerűleg holttnak hitt első, gyűlölt férjére ismer, ki egy zendületbeni részvéte miatt Spanyolországba menekült, 's innen tovább bujdosandó tengerre szállt, 's kalózkod martaléka, rabszolgája lőn. Rabságából kiszabadulván, Franciaországba visszatér, 's ott megtudván neje hollétét, azt fölkeresé, hogy magával vigye. Ámde a' nő menni nem akar, St. Aubin ögróf a' vonakodó nőt meglövi, 's őt, a' teremből kihorhanni akarót, viszont a' vadászatról megtérő Gyulafi dőfi át késével, 's a' halálra roskadó ögróf pi ztolyt süt Kálmánra, ki nejével együtt kevés idő mulva elhunyt.“

Ez foglaltatik e' beszélyben, olly magasztos költőiséggel festve, hogy bíráló bűnnek tartaná azt illy rövid szárazsággal vázolni, ha ismertetői tisztje azt meg nem kívánná, 's így tettét nem mentené. — A' mély psychologiai ismeret, mellyel kiválólag a' regény hőse, Kálmán, önleveleiben festetik, újabb bizonyosága annak, milly mélyen tud hatni szerző a' lelekbe. A' nemes, minden szépet és jót lánggal felölelni tanult

szívnek meghűlése, annak a' hideg ész, az élet jégkarjai érintésére lett elcsüggedése, 's hogy úgy mondjam fásulásig vitt hidegsége, oly rendköl van itt ecsetelve, hogy bíráló többször valódi sajnálattal gondolt a' derek, de szerencsétlen ifjura, kinek illy beteg lelkét, testi bajának enyhülésével, fokozatosan látjuk ismét gyógyulni az érdekes Isaura társaságában; míg majd az észrevehetlenül ébredő szerelem ismét visszaadja az élet kedvét a' boldogtalan ifjunak! A' beszély meséje ezen érdekes, mondhatnám, tanulságos előadás közben oly figyelemgerjesztőleg van szöve, hogy a' vágy, tudni: mi lesz vége ezen boldogtalan, ábrándos ifjunak, kivált miután szeszélyes Isaurájával összekelt, lapról lapra növekszik: míg végre a' szörnyű catastroph előttünk, a' valóság egész iszonyával, szivrendítőleg fejlik ki, 's a' jobb sorsra méltó pár áldozatul esik ártatlan nemtudásában elkövetett házasságtörési bűnének!

Bocsánat, szép olvasónóm, hogy illy sokáig tartóztatlak e' tárgynál; de Jósika e' műve megérdemli, hogy vele mélyebben megismerkedjünk, 's általa a' költőt egy újabb oldalról csodáljuk. — Az egésznek remek szövetén azonban egyet nem tudok én magamnak megfejteti. Mint lehetett az, hogy Kálmán, az ábrándos szerelmű hős, ki jan. 27-kén költ levelénél fogva (l. 64) sejtette, mikép a' schweiczi lak haszonbérölője Isaura lehetne, arról mégis e' naptól szinte febr. 3-ig, 's így egész egy hétig, nem iparkodott magának bizonyosságot szerezni, 's bevárta, hogy Isaura jöjjön hozzá? Talán a' szeretett hölgy szava, mely szerint hasztalanul fogott (legalább egy évig) utána kérdezősködni, 's mely a' lovagias szellemű 's jellemű Gyulafinak parancs lön, tiltá azt? De ha Isaura így közelébe jött?... Ez egyet nem tudom én magamnak megfejteti, ezen bizonytalanságbani állapotot nem tudom feltenni kivált oly szerelmes, ábrándozó ifjuról, mint Kálmán, kinek egész lelke e' hölgyhez vonzódik (l. 44) 's ki oly örömet szeretne minden kételyt elűzni magától. (l. 53). Meglehet, hogy csak az én figyelmemet kerülte el az e' körülményt megfejtő pszichologiai motivatio; de ha úgy volna is, mint megjegyzém, e' magában is csekély, a' beszély érdemére nem is igen tartozó körülmény hiányát milly dúsán pótolják épen Kálmánnak gyönyörű levelei, melyeken elragadó ecsettel festett vázlatokban vonul át az élet- 's külvilággi fagyasztó, dermesztő érintkezéstől a' kebelbe szivárgott bizalmatlanság minden, még minmagunk iránt is, 's a' remény- és hithiány, mely csak az ébredő szerelemnek életadó érzetén kezd ismét enyhülni, a' pusztá kebelbe visszaszállani!

Egyszerűen szép költői nyelv, menten minden szódagálytól, miben pedig oly igen szeretnek tündöklenni 's egymást fölülmulni némely ifjabb íróink, teszi még érdekesebbé e' darabot, melyben Jósika kétségbevonhatlan tanuságát adá: mint lehet mely philosophiai eszmeket előadni szép, virágos nyelven, a' nélkül, hogy az érzés hullámai viharai, a' philosophiai magasztos eszmék hiú szóözönbe, szódagályba olvadozzanak át; tanuságát adá: mennyire hatalmában van olvasóit philosophiai ábrándokba is oly kedvesen átragadni!

Fölötte hossza kellene terjednem, ha e' két füzetkében adott beszélyek mindegyikét illy bőven akarnám megismertetni; azért bocsánat a' derek szerzőtől, ha a' „Vész és Űdv“ címűt, mely az 1838-diki martiusi szomorú napokból teremt elő egy jól sikerült képet, 's mely az 1841-diki „Nemzeti Almanach“ból már különben is ismeretes lesz a' szép olvasónök előtt, itt csak említve;

A' harmadikról, mellynek „Rózs a Mária“ felirata, röviden csak azt jegyzem meg, hogy az épen olly kedvesen egyszerű, mint milly érdekes rajza egy marosvásár-helyi boszorkánypernek, mellynek iszonyu végétől a' jó leányka önáltával akarván anyját megmenteni: abba önmagát is ugy belefona, hogy ha nem jő idején a' kedves ifju, a' hű szerelem lovaga, a' vést sejkők fölül elhárítani: Rózs a Mária gyermeki feláldozásának 's a' babona szörnyű ostorának anyjával együtt a' máglyán leendett martaléka.

Negyedik 's utolsó az első füzetben: „Herculanum“, romai beszély. Tárgya a' kereszténység azon kora századából véve, midőn e' vallás szent tana a' pogánysággal küzdve, annak követőit üldözéseknek tevé ki, mellyek elől, ájtatosságaitak végzendők, katakombákban gyűltek össze ejente, titkosan azok, kikben erős vala a' hit az egy igaz isten és fia iránt! E' magában olly érdekes körülményt a' gazdagerű költő a' Vezuv ama nevezetes kitörésével kötö össze, melly Herculanumot hamuval, Pompejit lávafolyammal borítá föld alá.

E' novella, ítéletem szerint, egyik gyöngye Jósika regényműveinek. Bővebben ismertetném meg azt, ha tennem azt részint hely szűke nem tiltana; részint azon körülmény, hogy a' Kisfaludy-társaság évkönyveiből talán már ismeretesb, további magasztalásától — mert róla csak így szólhatok — föl nem mentene. Pogány 's keresztény (romai) férfiuknak és Aureának, a' Scipiook véréből származott regényhősnének, mesterileg festett jellemei, lelkületei; a' gyönyörű tájrajzok, majd a' Vezuv dühöngésének megrázó ecsetelése, közbeszöve a' legmeglepőbb jelenetek- és cselekményekkel, a' szép, folyvást figyelemgerjesztő előadás, az egésznek szövetén előmlő kerekdedség; mindez, ismétlem rám nézve, olly kedvessé tesz ki e' beszélyt, hogy, ha kimutatnom kellene e' két füzet tartalmából a' legjelesbet: nem tudom, nem ez lenne-e az, mellyre választásom esnék.

De vegyük a' második füzetet.

Az első lapokat ebben „Silvio Foscari“ foglalja el. Tárgya az annyira regényes velencei életből, az egykor olly hatalmas köztársaság krónikaiból, 's annak azon korszakából vettett, midőn a' levantei csatázások után a' dögmirigy csapása dült a' lagunák márványpalotaiban, apró viskóiban.

Veniero Antal, a' köztársaság hercege, épen azon gyászmenetek egyike alkalmával, mellyeket a' nagytanács a' haragos ég engesztelése 's a' nép megnyugtata végett rendele, a' dögmirigytil a' St. Mark terén meglepetve, földre rogy, 's midőn a' körüle levők ijedten fordulának el tőle, Giorgio Calerge, egy magas, szép, candidai ifju lép elő a' tömegből, 's a' földre rogyott dogét felkarolva, vele eltűnik, egy barátjához vivén a' beteget, hogy felgyógyítsa: mert ez ifju, kinek apja mint agg hárfás, 's ő mint kereskedő volt ismeretes Velenczében, egykor orvosi pályára készült, 's azon magát ki is tünteté; de apja akaratjára arról lelépett. A' doge holléte titokban tartatik, nehogy leánya, Cleopatra, őt látni ohajtván, mirigyos ágyához közelítsen, 's magát veszélyre tegye ki. A' doge hollétének titkát Calerge Silvio Foscari val tudatja csak, ki Cleopatrát előbb feleségül kérvén, noha kosarat kapott, azt mégis egyre forrón szereti. A' doge meggyógyul, 's orvosától a' palotába visszavezetettve, kérdi Calergét: „tehet-e valamit boldogítására?“ Calerge, ki Cleopatrát, a' titokban jötenni

szerető nemesszívű hölgyet, betegek ágyainál tanulá ismerni, szeretni, hallgat szíve édes vágyáról; de a' hölgy felszólal, 's apja életének megmentőjét kezével 's — szívével! — kész boldogítani. Calerge nem vala még beírva az „aranykönyvbe“, mely a' kevely patriciusok neveit foglalá magában, 's Veniero, a' doge, haragra gyúlt leánya e' nyilatkozatan. Azonban Silvio Foscari, kinek Cleopatra Calerge iránti szerelmét már előbb megvallá, a' szerelmeseket nemeslelkűleg boldogítandó, azon dolgozik, hogy Calergét az „aranykönyvbe“ iratván, képezzé tehesse Cleopatra kezére. Két hadhajó készítetik egy ismeretlen genuai hajóépítő által, 's e' két hajó, mint Calerge ajándéka, a' levantei háborukban közpénztári szükségét tapasztaló köztársaságnak ajándéknul bemutatattatik; ezáltal, — noha Calerge folyvást erősíti, hogy ő a' hajókat nem építeté — 's azon feláldozások tekintetéből, melyeket Calerge a' dögmirigy alkalmával kitüntetett, Calerge velencei patriciussá lesz, és Cleopatrát nőül veszi. Ezalatt a' nagykorúságot érő ifjunak apja, az agg hárfás, ki firenzei nemes családból származva, Candiába, 's onnan a' lagunákba vándorlott, roppant kincset ad által, melyből Calerge a' két hajó értékét a' közpénztárba leteszi, 's szeretett nejével boldog házasságban él. — A' dogevá lett hetvenkét éves Silvio Foscari halála után, fia Francesco, apja iratai közt meglelé a' költséggjegyzéket ama két hajóról, melyek Calergét patriciussá tevék.

Ez rövid váza a' „Silvio Foscari“ czimű beszélynek, melynek bonyolítása azon mesteri tapintattal van keresztül víve, melyet Jósika műveiben már megszokánk. Költő hasznalta itt az alkalmat a' dögmirigy iszonyu dulásáról néhány — szintolly eltalált, mint milly élénk — körvonást adni, 's egyszersmind a' velencei elfajult ifjúságnak — ez időbeni, történetileg igaz — könnyelmű tivornyázásról Silvio Foscari fényes teremeiben egy igen eltalált képet adni. Cleopatra nemes, elszánt, szilárd jelleme kedvesen mutatkozik itt, apja, a' gőgös patricius nagyravágyása mellett, és Calerge, a' szerelmében életet áldozó, hogy imádott hölgye apját a' haláltól megóvja, egész fenségében mutatkozik a' kitartó, férfiúi eltökéltségnek, mely őt serkenti, ösztönzi magasbra és magasbra, oda, hol egy dogeleányt fűzhet arául karjára. És Foscari? milly nemes jellem ez! A' valódi, önzéstelen szerelemnek, a' szerelmeseket önszive verzése mellett is boldogítani kész lelkületnek magasztos eszménye!

Azon szempontból véve a' kort és jellemeket, melyből költő kiindult, ismétlem, összesen 's egyenkint mesterileg vannak e' jellemek keresztül víve, ha t. i. egyénileg, 's mint kivételeket akarjuk személyeit, 's elvontan a' tényeket tekinteni; 's így nem is lehet azokra nézve bármilly parányi észrevétel; azonban én, ha e' korból meritnék tárgyat beszélyhez, kettőt nem fognék követni e' jellem- 's tényrajzokban. Először, nem tudnám festeni Silvio Foscari oly magasztos önmegtagadással, szerelem- 's vagyonfeláldozással, mint Jósika tevő: mert Velence krónikáit forgatván, számos példát leltem arra, hogy a' kosáradás gyilkos boszúra gerjeszté a' megvetett kevely nobili szívét, 's e' boszú gyakran iszonyu, majd mindig véres lön. Illy jellem, az én magán meggyőződéseim szerint, alkalmasabb, mert közönségeseb a' lagunai patriciusokban. — A' második: nem merném megengedni, hogy idegen, ismeretlen, genuai hajóépítész dolgozzék a' velencei hajógyárban (arszenalban) (I. 64); mert történetileg kétségbevonhatlan azon végtelen feltékenység, mely Velenczében az arsenalra nézve is uralkodott, 's így lehetlen képzelni, hogy ott oly titokban építtethetett, 's

hutoroztathatott volna fel két hadhajó, miként azt költő e' novellájában előadja; más hajógyár pedig, mellyen hadhajók is építtethettek volna, Velenczében nem létezett; nem volt szabad léteznie! 'S kik a' köztársaság részére hadhajókat építtetének, azt szinte az arzenálban, 's pedig szinte a' féltékeny signoria tudtával teheték csak *).

Az adriai tenger gyöngyéről vett ezen szép, érdekes szövedékü beszélyt „A' völgy rózsája“ czimü követi, melly ismét honunkba, 's ennek jelesen egyik felsőbb, hegyes megyei bájos völgyébe viszi át az olvasót. E' kedves humorral fűszerzett beszélyt ismerheti a' szép olvasónő az 1841-dik „Emlény“ből, 's így annak bővebb ismertetésével itt annálkevésbbé fárastom, miután már eddigis elég hosszúra terjedt bírálatomra még egy beszély vár, melly ismét — véleményen szerint — e' II-dik füzetnek koronája: „Bornemisza Anna.“

Mielőtt azonban ehez eljutnánk, figyelmökbe kell ajánlanom a' szép olvasóknak a' „Helione“ czimü költői rajzot, melly e' füzetben harmadik, 's mellyben szerző a' szerelem magvának földre szállását, terjedését állítja élénk nagyszerű tulvilági képen. A' fellázadt angyalok gyáasztörténetéből van merítve e' beszélyke tárgya, 's a' tárgy nagyszerűség- és magasztosságához alkalmazva, bátor ecsetű vonásokkal gyönyörű hasonlításokkal festve a' tulvilági kép, melly egészen a' képzelet országából véve, ismét egy újabb képességi oldalról tünteti fel Jósikát, mellyben ő szintolly mester, mint közéleti vagy történeti beszélyei vázolásában.

Negyedik 's utolsó e' füzetben: „Bornemisza Anna.“ (Előadatott a' Kisfaludy-Társaság VI-dik közülésében, febr. 6-kán 1843.) A' történet helye Erdély, 's ott Apafi Mihály fejdelem kastélya, 's a' Barcsaiak Hunyad megyei vára; a' beszély hősnéje: Bornemisza Anna, a' fejdelem hitvese. Szép, eltalált kép Erdély független fejedelemsége korszakából, midőn a' nemesség egymás ellen törve, egymást elnyomni, megsemmíteni iparkodva, a' hon üdvét ásta alá!

A' fejdelemnő hugát, Zsófit, Gerezdý, egy fondorkodó, ármányteli, a' fejdelem-meli rokonságra vágyó udvaronc fiaának igéri nőül Apafi; de a' leány Barcsay Lászlót szereti, 's nénje, a' fejdelemnő, mint védangyal áll őrt e' szerelem felett; 's miután a' két Barcsayt a' pallostól, mellyre Gerezdý — az ingatag lelketű Apafival elhitetve azt, hogy a' törökkel czimborálnak az ő megbuktatására — őket vezeté, megmenté: boldog párrá avatja Lászlót és Zsófit a' fejdelem megegyezésével, 's Gerezdýt börtönre vettetvén, igazságot szolgáltat.

Azon fölül, hogy e' beszély historiai személyeinek jelleme történeti hűséggel levén rajzolva, az már e' tekintetben is kedves adalék történeti regényirodalmunkhoz: megvan, 's igen nagy mértékben, a' bonyolításnak az olvasót mindvégig feszült figyelemben tartó mesteri szövése. A' szép nyelv, melly mindenütt, hol kell, jellemet tükröztet elő a' beszélőkben, a' legmeglepőbb jeleneteket tárja fel szakonként előttünk; 's azon költői igazságszolgáltatás, melly a' beszély végén, mint Themis trónja emelkedik, olly megnyugtatólag hat az epedés megszüntetésére, mellyet a' beszély folyamata alatt a' gyűlölt vőlegény kezének elfogadására kényszerített Zsófi gyötrelme; 's a' két ár-

*) Lásd többek közt: „Lettere su Venezia.“ Milano. 1827. az arzenal feliratu fejezetben. Cs.

tatlan, egymás életét sajátjával megváltani oly magasztosan kész Barcsai testvér üldözése 's halállali kinzása oly részvevőleg gerjesztett a' kebelben!

De felhagytok e' kedves mű további fejtegetésével, mely — mint már említém — meggyőződésem szerint oly szép gyöngye a' II-dik füzetnek, mint 'Herculanum' az I-nek; 's egy futó pillanatot vetve még mindkét kötet tartalmára, melyben oly nagy változékosságu tárházát nyitá ki Jósika költői képessége— 's avatottságának, befejezem ezen bíráló ismertetésemet, bocsánatot kérve az olvasótól, hogy őt talán hosszasan fárasztám, mint szereté, 's bocsánatot a' jeles szerzőtől is, hogy derék műveiről csak így vázlatosan mondám elítéletemet; befejezem szavaimat azon őszinte kívánnal: adja a' magyar költészet kegyes nemtője, hogy irodalmunk gazdagítására 's diszére kedve 's ereje még soká megmaradjon, 's ő még soká örvendhessen köztünk azon általa kivitt babérnak, mely homlokát oly méltán ékesíti!

CSÁSZÁR.

DARÁZSOK.

Mikor szebb a' hölgy: ha sir vagy ha mosolyog? Mikor szebb az ég: estve miriádnyi fénycsöppeivel vagy nappal derült azurjával?

A' szép asszony egy remek költemény: csakhogy azt egyszerre nem kell elolvasni.

Ki tagadja közülünk, hogy Nemesis van? Nem egyez meg a' dolgok természetével, — mondá egykor Demosthenes az athenei polgároknak — hogy a' jogtalanság és hazugság sokáig fenállhassanak. Rövid ideig uralkodhatnak ugyan, a' szerencse mosolyoghat nekik 's az emberek csudálkoznak, mikép virágozhat és emelkedhetik a' vétek? azonban hirtelen kitör a' Nemesis és büntető kézzel megsemmisíti a' jogtalanul szerzett szerencsét és meggyözi az embereket, hogy jog és igazság nélkül jólétet képzelni nem lehet.

Az elnyomott fájdalmat még nem lehet megtört fájdalomnak nevezni. A' gondolatokra nem lehet úgy, mint a' tallérokra, bélyeget ütni.

Ha a' budai hölgy virággal ékíti magát, ezt a' virág kedveért teszi: a' pesti hölgy ezt már a' maga kedveért teszi. — A' pesti hölgy az mondja kedvesének: 'én szeretlek tégedet', a' budai pedig azt susogja neki: 'én tégedet szeretlek.'

Az élet két horganyon áll: az erőteljes ifjuság horganyán, mely az anyagi részt tartja, 's az ideálok horganyán, mely messze távolba van vetve. Középén az élet sajkája leng... merre visz ez egyszer bennünket?

Azon fejedelem, ki trónörökösének a' nép szeretetét hagyja, az teli kincstárt ad neki által.

Ha két ostoba ember szereti egymást, úgy tetszik nekem, mintha két hebegőt látnék, kik valamely híres operából párdalt énekelnek, vagy két sántát, kik egy bal-
letban táncolni akarnak.

A' nagy urakon többnyire olyanok uralkodnak, kik legjobban el tudják titkolni, hogy rajtok uralkodni akarnak. Ezt a' komornyik és — még valaki legjobban tudja.

Kik mindig időhiányról panaszkodnak, ritkán ismerik az idő hiányait.

A' részvét gyöngyei, melyek szép szemekből hullanak, azon egyetlen ékszer, melly — bár megfosztjátok tőle magatokat, lelkes hölgyek — angyali szépségeket csak növeli.

Az asszonyi könyűk 's a' reggeli eső nem tartósak. Azon könyűk, melyeket a' hölgy nappal sír, olyanok mint a' reggeli harmat, melly az arcok rózsáit virulóbbá teszi; de a' mellyek éjjel áztatják a' hölgynek vánkösát, azok lerombolják a' lét virágait 's ehes férgekkint rágódnak a' szenvedőnek életfáján.

A' férfiu a' jövődövel vigasztalja magát, a' hölgy a' jelenhez van lánczolva 's fájdalomai tengerében elmerül.

Hajdan gyermekeket áldoztak egy bálványnak 's ezt pogányok tevék 's ember-szörnyeknek neveztettek: most férfiukat áldoznak fel a' szenvedély és hirtágynak 's ezt keresztények teszik 's nagyeimbereknek neveztetnek.

Vannak lajtorják a' népek életében, mellyek Jakab létrájához hasonlítanak. Angyalok szállnak azokon fel és alá, de ha az ember fölébred, minden — csak álom volt.

A' kíváncsiság ellentéte a' tudvágynak 's azért többnyire naplopók 's lágyfejűek tulajdona.

A' szerelem és a' házasság gyakran két ellenséges testvér, kiket néha csak egy harmadik testvér: az elválasztás, tud kibékíteni.

F. A.

D I V A T.

Pest, 1844. január 26.

KEDVES RÓZÁM!

Farsangunk olly vig, hogy vigabbat nem is remélheténk. A' táncmultságok csaknem egymást érik, 's kinek kedve van keringni, teheti szinte a' fejszédülésig. A' tél is beállott: van havunk és jegünk, 's mi ránk hölgyekre nézve legmultságosb, jó szánkautunk — a' városligetig és vissza. Elöttetek falun még hosszabra is terjed a' szánut, 's ti azt örömost futtatjátok be egészen. Nektek az könnyű; jó meleg bundába burkoltan, igen jól esik a' szánkázás; de nekünk itt a' városban, még mikor szánkázni akarunk is, amugy divatszerűen kell öltöznünk, hogy a' világ meg ne szóljon; 's így nekünk a' városligetig és vissza szánkázni, 's azután a' váczi-utcán fel 's alá

sétálni, elég: mert szűk bournouszunkban, karmantyunk mellett is, jól átfázunk — Dunánkon a' jég ismét erősen jár, de meg nehezen fog állni, 's így Buda most szép messze esik tőlünk.

Mult szombaton a' N. Casino termében adott első tánczvigalmon valék. Ezek kétségen kívül a' legszebbek, leglátogatottabbak Pesten. Bennök a' művelt világ minden osztályából vegyesen szoktak a' vendégek megjelenni; 's a' casinói teremek most is szépen megteltek; a' társalgás meglehetősen fesztelen. — Hetfőn az érdekes özvegy T** né asszonyságnál mulatánk, a' zord idő daczára is, vigan, noha kevesen; a' tegnapi estét és éjet pedig az egyetemi joghallgatók tánczmultságában töltöttük. E' tánczvigalmak ismeretesek már az egész hazában, mint olyak, melyekben minden honpolgár, kinek csak némi társalgási nevelése van, joghallgató ismerőse által részt vehet. A' nagy és kis terem, és a' czukrásztermek telidesteli voltak vendéggel; amazokban az ifjuság tánczolt, a' mint lehetett; itt szép hölgykoszorúk ülték körül az asztalokat — ha egy kis közt kiveszünk, melyhez csak néhány választottaknak lehetett közelitniök — a' legfesztelenebb, legkedvesebb társalgásban.

Azt kívánnád most, kedves barátém, — 's pedig van okod azt kívánni — hogy írnam le azon szép öltözeket, melyek itt a' legnagyobb változékosságban, a' legegyszerűbb fehér patyolatruhától a' legpompásb atlac- és bársonyig, láthatók válnak; de igen hosszúra kellene terjednem, ha ebbeli alapos kívánságodat csak némi részben is teljesíteni akarnám, 's épen ezuttal kért e' lapok szerkesztője, hogy rovatom tartalma rövid legyen; azért légy szives megbocsátni, 's majd magánlevelem pótolni fogja az e' helyütti hiányt.

Az öltözek, melyet a' füzet képe mutat, épen oly uj, mint a' minő kedvesen egyszerű. Mindkettő fejr-selyem viganó, fölvetővel; a' kék színű kivált igen szépen fog állani szőke hölgyeinknek; a' másik fehér patyolából nemzeti színű zsinórral és bojtokkal, szépen a' barnáknak. A' fejdisz, a' ruhához alkalmazva, egészen uj; legalább eddigi tánczvigalmainkban nem vettem észre hasonlókat. Hölgyeknél csipketányér, camelia- vagy más virágfüzérrel felette, nem ritkaság.

Örömmel értem utolsó leveledből, hogy a' jövő hónap elején városunkba jössz. Igen szép az telőled, édes Rózám, hogy a' farsang utolsó napjait velünk akarod tölteni.

Tehát a' viszonzlátásig, édes Rózám!

S**.

ÉLETKEPEK.

1841. é. 1. kötet.

Perlesche m.

ÉLETKÉPEK.

1844. 4. - Füzet.

Musée de la Ville de Paris

ÉL

1844

az Árpád és Szent Márton
KÉPEK
IV. d. füzetében.

Polaski és más. Jelen

M Á T Y Á S - E M L É K .

Figyelemmel kísérvén eleitől fogva ezen minden melegkeblű hazafit érdeklő ügyet, mellynek eszméje az egész ország előtt annyi évek óta ismeretes, fejleményében többféle fokozati változást vevénk észre ; 's végre most olly ponton látjuk azt, hogy nem lehet szivből nem örvendnünk, tapasztalván, miszerint nemcsak műértő, de valóságos művész férfiak is szólalnak fel, jóakaró tanácsukkal akarván segítni a' nagyszerű tárgy érlelését 's minél sükeresb létesítését ; szólalnak pedig alaposan s olly hazában, hol a' művészetek általában eddigelé a' tengés körére kárhóztatva voltak, hol különösen a' nemesb építészet számára csak néhány év kezd hajnalodni, a' szobrászat pedig jobbadán a' kőfaragás jelentéktelen mezején fáradozott. Örömmel mutatjuk tehát be szép olvasóinknak Casagrande ur ez ügy körüli érdekes értekezését, mellyben hat külön tervet közöl a' dicső hőskirály nemzeti emlékére. A' hatodikat rajzban is adjuk fáradhatlan szorgalmu s' nemes buzgalmu Perlaszkántól aczélba metszve, hogy a' közönség szemléletileg is meggyőződhessek a' terv nagyszerűségéről ; azonban ezzel koránsem akarjuk elejét venni annak, hogy a' többi tervezetnek is külön jelességeiről, mindegyik költőisége 's méltósága felett mindenki saját felfogása szerint gondolkozzék 's ítéljen. Casagrande neve maga is elég kezességet nyújt terveinek művészeti szépségeiről ; mert az egri 's esztergami fő templomok diszítésében kifejtett eddigi szobrászi működése eléggé ismeretes. Ugyanazon férfiú ez, ki a' velencei szépművészetek akademiájától hivatalos meghívást nyert, hogy a' dicső emlékezetű I-ső Ferencz császár- és királynak álli-

tandó emlékre szinte készítené tervet; de akkori körülményei miatt ezen őt megtszítelő felszólításnak nem engedhetvén, a' kívánt mintát el nem készíthet. Ajánlja őt továbbá azon szerénysége is, miszerint csak közre munkálni ohajt ő is ezen nagyszerű emlék létesítésében, és koránsincs szándoka másokat az ebbeni részvételtől kizárni, mikép azt tervezetei végén olvasható saját szavai tanusítják. Ezen tervezeti értekezést a' „Mátyás-emlék-társaság“ legközelebbi mult gyűlésének akarta a' művész bemutatni; de később érkezvén Pestre, azt a' társaság két előkelő tagjának nyújtotta be. Nyert-e figyelmet vagy sem ezen mindenesetre köszönetet érdemlő munkája? nem tudjuk; részünkről csak tiszta szándokunkat akarjuk bebizonyítani, miszerint hazafiúi kötelességünknek eleget teendők, szinte járulunk, mennyiben tölünk telik, ez országos eszme fejlesztéséhez, 's ha lehetne, a' tárgy létesítéséhez; midőn fentiszteelt *Cas a g r a n d e* urnak, az emlékek történeti fejtegetése tekintetéből és felette érdekes és — mondhatnók — tanulságos munkáját szép olvasóinknak ezennel bemutatjuk, melly is így következik:

„TEKINTETES GYÜLEKEZET!

Miután már több tiz événél, mióta önök levegőjét szívom és e' dús hon termékeit izlelem: méltán úgy tekinthetem magamat, mint önökét. Törekvéseim szüntelen oda irányzottak valának, hogy, mennyire tehetségemben állott, azon becses megbízásoknak, mikkel több országnagyok részéről megtszíteltém, megfelelhessenek, 's el merem mondani, mikép műveim — mind a' szobrok, mind a' dombor, vagy féldombor alakok — mellyeket a' történet, mythologia, vagy allegoria országából előállíték, irántam sokakban meleg részvétet ébresztének. — Mihez képest bennem is öregbedett e' szép hon iránti vonzalom, 's valamint önök bizvást igényelhetnek tőlem készséget: úgy vétenék én a' háladatosság ellen, ha illy készséget nem nyilvánítanék, főleg ezen jeles alkalmmal, midőn önöket összegyülekezve látom a' végre, hogy a' dicső *Corvin Mátyás* nak állítandó emlék érdekében tanácskozzanak.“

„E' tárgyra vonatkozó gondolatimat 's nézetimet néhány ide mellékelt ábrázolatban kívántam előállítani, mellyeken láthatni a' legjelesebb emlékeket, régiket úgy, mint mostaniakat a' feletti észrevételemmel: mennyiben kelljen ezektől az önökének különbözni; láthatni hat általam készült tervezetet, rövid jegyzeteimmel; egyszersmind bátorkodtam említést tenni arról is, hogyan lehetne ezen tervezetek egyikének létesítésére a' szükséges pénzt összeszerelni? 'S ugyanazért önök engedelmével, mellyért esedezem is, szabad legyen néhány szóval érintenem az emlékekkel megtszítelendő hős király életét, az emlékek eredetét, mindenkinek rövid ismertetésével. Czéлом ebben nem egyéb, mint részemről is járulni egykét eszmével azon fontos tárgybani tanácskozások sorához, mellyben egy nemzet hálájának kellend központosulnia 's nyilvánulnia. Ha eszméim csak némelly részben is fognak szolgálatot tenni, igen szerencsésnek fogom magamat tekinteni; különben pedig vigasztalá-

somra leend azon tudomás, hogy akartam valamit tenni a' nemzet és hon iránti tartozásomnak lerovására.

„A' dicső emlékü Corvin Mátyás érdemeit e' honban emlegetni akarni annyi volna, mint tengerbe vizet önteni; emlegetni pedig önök, mint a' nyilvános hála tolmácsai előtt a' végett, hogy önök fölmelegítettessenek egy, a' század izlési és műveltségi fokához illő vállalat kivitelére, egészen boszantó lenne; miután önökben fenlobogni látom az akarat és készség lángjait. Engedjék tehát, hogy én saját érzelmemet mondjam el ezen hős királyról. Ő harcban és békében hatalmas fejedelem volt; hős a' hadban, mellyet egyedül a' hon javáért viselt. Tettei egész életében a' közjóra irányoztatának, 's országálása alatt e' hon inkább virágzott, mint azelőtt, vagy azután valaha; 's azért iránta a' késő kor háláját az egész világ előtt tanusítani akarja.“

„A' legrégibb időkben valamely helynek, hol nevezetes dolog történt, vagy emlékezetes személyek sirjának megkülönböztetése végett egy rakás követ szoktak volt összehalmazni; így történt ez a' Dávid átszegzett fiával, Absolonnal, ki azután ősei sirjába vitetett. Egyiptom síkjain gúlyák (pyramisok) emelkednek, gyakran olly magasak, mint a' Gellért-hegy, mellyek a' királyi család hamvainak temetőiül készültek. Ezen roppant tömegekben alig van egyéb meglepő, mint azon iszonyu munka, melly annyi kő összehalmazására fordították. Rajtok semmi sincs, miből az utókor érthetné, miért tettek annyi fáradságot; csupán a' síkatorról, melly bensejökbe vezet, tudjuk, hogy holmi állatokat képező metszésekkel voltak felezifrázva. E' gúlyák medsősége lenyomja a' lelket, 's azon gondolatra viszi, mintha akkor, midőn a' királyi család tagjait beléjük temették, egyszersmind emléköket is meg akarták volna semmisíteni. Nem is hía fel a' vándort a' bensejökbei hatásra semmi egyéb, mint vagy a' kegyelet, vagy a' kíváncsiság; 's úgy látszik, épen ez eszme vezérlette a' híres Canovát, midőn a' Maria-Krisztina főherczegnő bécsi síremlékének gúlya-alakot adott.“

„De mily egészen más hatást szül a' „Mausoleum“, mellyet Artemisia, kariai királyné, férjének Mausolusnak Halykarnászban építtetett! Ez a' világ hét csodái közé számíttatott, és pedig koránsem tömege és terjedelme miatt, mint az egyiptomi gúlyák: hanem szép alakja és külső diszítvényei, valamint az ezek elhelyezésébeni tapintat és izlés végett, melly szinte felvidította a' nézőt és eszméit termékenyítette. Egy szép téren, mellyen egyfelől a' királyi palota, másfelől a' vár Mars templomával, mellyben a' híres Telocaris és Timotheus által készült remek collossalis szobor állt; más részről ismét a' Venus és Mercurius temploma a' Samalcides kútjával, mellynek vizétől szerelmessé vált az ivó, diszlettek; ezen ékes tér kellő közepén épült a' Mausoleum, 411 lábnyi kerületével. Déli 's éjszaki oldalai rövidebbek voltak, és ezen oldalak homlokzata 36 féldomboru oszloppal és több remekmivű szobrokkal ékeskedtek. Keleti oldalát a' híres Scopa készítette, a' délit Timotheus, a' nyugatit Leocaris, az éjszakit Briassi; 's e' remek mű csak növelte ezen jeles szobrászok hírét, mellyet már más

műveik által alapítottak meg. A' mi ezen épületben főleg szembetünő volt, az azon gúlya, Piteus jeles építész műve volt, mely 24 hágsóból alakult. Ezen gúlya csúcsát egy szélitbe fogott négylovas kocsi diszité, mely a' nap mesés kocsiját képezé. A' Mausoleum alakja, úgy látszik, azért volt hosszúkás, hogy vagy a' térrel legyen öszhangzatban, vagy, hogy az imént említett kocsinak rajta helye legyen. 'S ezen kocsiba ábrázoltatá férjét Artemisia. Kétséget nem szenved, hogy miután e' siremlék olly nagy hírességre jutott: a' körülötte levő szobroknak is olly tárgyakat kelle képezniök, mellyek mind a' királyra, mind a' népre jelentőséggel birtak. Magassága mintegy 140 lábnyi volt. Tetejéről gyönyörű kilátás nyílt a' városra, vidékre és a' tengerre. Ettől neveztetett aztán „Mausoleum“nak minden siremlék, mellyel valamely jeles személy megtiszteltetett.“

„A' romaiak Constantin császárnak Afrikában, — Constantina városában — emelt sriemlékben, mondhatni, csak a' Mausoleumot utánozták: de nagyszerűsége nézve felülhaladták azt Augustus és Hadrián emlékeiben. — Augustus emléke kördéd volt: egy alapzaton három rendbeli architectura emelkedett, mellyek mindenike beljebb állott, úgy, hogy az egész gúlya-alaku lön. Mindenik soron a' pilaszterek közt mélyedések (nicchie, vakablakok) voltak, pompás szobrokkal, 's legfelül a' császár colossalis szobra állt. — Az egész fejez márványnyal vala elboritva 's mindünnen zöldelő küpreszekkel övezve, melly főleg a' szende hold bűvös sugáránál bámulatos hatást szült. Benn az emlék közepén tágas terem volt, a' temetési szertartások miatt; körötte pedig a' temetkező kamrák voltak szerkesztve. E' nagyszerű emlék felső része omladásba menvén, a' romaiak által jelenen, mint arena, bikavadászatra használtatik. — Hadrián emléke pompásabb volt és jobban szerkesztve. Vasary leírása szerint, négyszegű talapzaton roppant kövekből egy Rotonda emelkedett; ezen pedig az első rendű architectura nyugodott, 48 szabadon álló oszloptul környezve, mellyek egy erkélyt képeztek. Az oszlopok közt ugyanannyi szobrok díszlettek, és felettök a' párkányzaton felül szinte annyi. A' másodrendű architecturában egyarányban az első rend oszlopaival a' falban pilaszterek voltak, mélyedésekkel és szobrokkal, mellyek közül való ama híres alvó Faunus is, ki jelenleg a' bajor király birtokában a' müncheni glyptothekában látható. — A' harmadrendű architectura körtorony- (cupola) alaku volt, mellynek csúcsán állott a' császár szobra.“*)

„Ezek és más hasonló emlékek közgyönyörködés- és kedvtelésre szolgáltak. Szerkezetök szépsége 's a' mű tökélye miatt annyi századokon át becsben tartattak; 's habár ollykor az emberi felbőszültség magokon ezen emlékeken is, mint hatalom és gög jelképein, rombolt: mindazáltal a' művészet nem vesztett becséből, 's ezen híres műveknek még töredékei is, Romában 's egyebütt kiszámíthatlan hasznuak. — A' rómaiak Heliopolisból sok obeliszke-

*) Hadrián ez emléke körülbelül 200 láb magas volt; oszlopaít Nagy-Constantin császár szedette szét, 's különféle templom díszítésére fordította
Csaagr.

ket vittek el, talán azon dolyfös felirásokért, melyeket mutattak. Ilyen a' vatikáni obelisz is, melyet Nuneureus egyiptomi király — Sesostris fia — álltattott fel.“*)

„A' rómaiak ezen nemben oszlopokat használtak, melyek közt Traján sír- és emlékoszlopa minden eddigi közt méltán legszebbnek tartatik. Ezen szirt-oszlopon köröskörül a' császár életének legnevezetesebb pontjai ábrázolvák domborzatokban, föl egész a' csúcsig, hol egy talapzaton a' császár szobra állt. Megtetszett ezen oszlop az angolok-, francziák-, németek- és oroszoknak, 's utánozák azt részint nevezetes események emlékeül, mint Londonban,**) részint hőseik örökítésére. Az illy emlék kevés helyet foglal el, és maga az eszme is igen szép: mert az ember tettei mintegy fölemelkednek a' népek véleményében 's maga a' nagy férfiú felmagasztaltatik, hogy általánosan bámul-tassék.“

„A' diadalkapuk sem voltak mindig egyes győzedelmek emlékére szánva, mint azokat a' római tanács hadvezéreinek szentelé, hanem voltak siremlékek is; ilyen volt a' verónai a' Gavi-család számára. A' chinaiak is diadalkapukkal tisztelik meg jeles embereiket.“

„Az Európában legkésőbb épült diadalkapuk egyike Párisban, másika Milanóban van; ez utóbbi jelesen Európa békéje emlékének szentelve, főleg dicső emlékü Ferencz császár által létrehozva. — 'S uraim, e' pompás emléket csupán egy város állítja!“

„Lovagszobrokkal is tiszteltetének meg régente istenek, császárok 'sa't. Quintus-Fulvius-Flaccus a' Lovag-fortunának templomot építtetett. Traján bazilikájában állott Traján lovagszobra aranyzott bronzbul, olly jelesen készítve, hogy Constans császár egészen meg volt általa lepetve. — A' vatikáni bazilikában látható Constantin császáré; és e' divat elterjedt egész Európában. Így tiszteltettek meg II. József császár Bécsben, Nagy-Péter czár Pétervárott; 'sa't.“

„Az illynemű emlékek is igen jó hatást tehetnek, föltéve, hogy a' lovag-szobor jól tervezett 's diszített talapzatra állítassék, melly nélkül magának a' lovagszobornak alig van jelentősége; 's lenne bár a' ló, vagy a' lovag olly nagy mint egy palota, ha a' hős tettei nem tudatnak, nem fog egyebet mutatni két állatnál! Vagy ha egy ember egy sima oszlop tetején ábrázoltatnék, például: Pompejus vagy Attila, nem mindenki fogja tudhatni: ki volt Pompejus, ki Attila, hacsak tetteik az oszlopon, vagy talapzaton nem mutatkoznak. Az emlékek, főleg pedig a' „nemzeti emlékek“, minöket főnebb emlegettem, ha csakugyan illyenek akarnak lenni, szükség, hogy diszitmények által ébresz-

*) A' lateráni sz. János terén álló obeliszken a' következő gögteljes felirat olvasható:
„Ramessis, kedvelt fia a' napnak 's egyéb isteneknek, kik őt halhatlanná tevék, minél fogva meghódította az idegen nemzeteket 's ura a' világnak.“ Casa gr.

**) A' londoni oszlop 200 láb magas.

szék föl a' dicsőség nemes érzelmeit, melyek a' közjónak mindent alárendeznek; mondom, hogy a' disztiményeknek olly hatásuaknak kell lenni, mint a' nap sugáinak a' földre, azaz : tenyésztienők kell az emberekben a' magasztos érzelmeket, a' közjóért hevülöket. Véleményem szerint az egészben olly alakok- 's felírásoknak kell mutatkozni, melyek kellemesek legyenek a' szemnek, tanuságosak és érthetők minden józan értelemnek, melyek senkit ne sértsenek és soha el ne aljasodjanak.“

„A' magányemlékekről nem szólok, nem akarván visszaélni önök türelmével; hanem átmegyek azon hat uj emlékre, melyeket Vágner János pesti építőmester urral terveztem és rajzoltam.“

„Az I-ső : egy négyszögü talapzatra csinálnék egy rend architecturát, korinthei négy oszloppal 's felül párkányzattal; az oszlopok közé négy szobrot állítanék, melyek a' Diadalt, Egyetértést, Igazságot 's Bőséget ábrázolnák. A' négy oszlopok között egy négyszögü pilaszter fogna felnyulni egész a' párkányzatig, kívülről alkalmazandó lépcsővel, melly alulról fölvezetne a' párkányzat felszínére. A' pilaszter négy homlokán féldomborművekben látszanék a' hős király élete. Maga a' szobor parancsoló állásban, vashból vagy czinből, bronzbul vagy márványból, a' párkányozat fölé helyeztetnék, csinos erkélytől környezve, honnan mind a' szobrot, mind a' várost, mind a' vidéket igen jól lehetne látni. Mátyás főerényei a' féldomborművekben lennének ábrázolva, a' talapzaton pedig czélirányos, érthető felírások lennének olvashatók; 's a't.“

„A' II-ik : egy rend architectura, akár korinthei, akár doriai; szerintem inkább ez utóbbi : mert az jobban ki hagyja tűnni a' szobrászat hatását, és szerényebb is az elsőnél. Alant egy hozzá illő talapzat, felül pedig a' lovagszobor parancsoló helyzetben, 's kezében karddal vagy buzogánnyal, egyéb szobrok és féldomborművek társaságában, felírásokkal, melyek a' hős király nagy tetteit hirdetnék; 's a't.“

„A' III-ik emlék : két rendbeli architecturából állana, az egyik joniai, a' másik korinthei lehetne. Az első szebb hatást adna a' szobrászatnak, mint a' másik. Az első egy rend lépcsőzet tetején csarnokzatot (porticust) képezne a' talapzat körül, melly a' másod, négy oszlopbul álló rendet tartaná. Ezen utolsó rend tetején a' hős király szobra állana parancsoló alakban. Az emeletekre benső lépcsőzet vezetne, melly egy négyszögü oszlopot körülfogna. Ezen oszlop, valamint a' talapzat is, fél dombor-művekkel és felírásokkal díszlenének, melyek a' mi hősünk nevezetes tetteit ábrázolnák. A' csarnokzat négy szögletére ugyan-annyi szobor állíttatnék, u. m. az Igazság, Erősség 's a't. Magyarország ábrázolatával.“

„A' IV-ik : ez némileg hasonlítana Adrián császár emlékéhez, melly most az Angyalvár Romában 's egyike a' legszebbeknek, melyeket a' régi világ felmutathat. Ez pedig illyen volna : négyszögü alapzaton emelkednék egy körded talapzat, melly körül tizenkét oszlop képez csarnokot. Az alap négy szögletére jőne négy lovagszobor a' rettegett fekete-seregből. Az oszlopok között, vagy belebb a' fal mélyedéseiben, lenne ugyan-annyi szobor; például, az Igazságot, Erős-

séget, Egyetértést, Győzelmet képezők. Felül jőne a király lovagszobra, parancsoló helyzetben; belül Magyarország a társországgal, kellemes társulatban. A padlázon (plafond) mozaikban látszanék a hon repülő nemtője; földszint feje márványban a föld dús termékei; föld alatt pedig az ásványok országából nevezetességek. Az illy módon szerkezendett emlék méltán igényelhetné egész Európa figyelmét s bámulatát.“

„Az V-ik hasonlítna a Mausoleumhoz, melyet Artemisia királyné férjének építtetett. Egyrendbeli, vagyis egyemeletű architectura két posztamentummal felül. Alakja négyszögű, a szegleteken négy szoborral, s a csúcson a hős király lovagszobra; oldalán két szárnyas Fama, tárogatót harsogtatva. Körül a csarnokzat falmélyedéseibe szobrokat állítnék, melyek a hős királynak, s az emléket állíttató országnak díszére válnának. Belül a teremben csoportozatot helyeznék, mely a tudományokat és szépművészeteket fogná ábrázolni, s e csoportozat megett az ajtóval szemközt látszanék Mátyás szobra, az előbbieket pártolva s körülvéetve az uralkodása alatti országok koronáitól.“

„A VI-ik emlék két rendbeli architecturából áll. Alapzata négyszögű csarnokkal környezve s 24 oszloppal. Lehetne hosszukás alaku is. A második emelet szegletein, melyek az alsónak belső falaiból emelkednének, ki lenne négy korinthus pilaszter, melyek talapzatul szolgálnának négy lovagszobornak, vagy a „fekete seregből,“ vagy a Mátyás hív országnagyai közül. Legfelül lenne a király, szélűtiben fogott négylovas kocsiban; a kocsis szerepét Victoria istennő viselné, s elöl két Fama tárogatóval hirdetné a győző érkezését. Az oszlopok feletti párkányzaton köröskörül ugyanannyi szobor emelkednék, melyek a király idejéből híres személyeket, vagy mythologiai és allegorai alakokat ábrázolhatnának, mint a IV-ik emléken.“ *)

„A diszitivények bölcs megválasztása igen nagy fontosságu az emlék tartósságára nézve. A főczél mindig az erény ébresztése leend. Nem javasolnék drága ásványokat, vagy érzeket, hanem csak egyszerűeket és szerény színűeket, minők Esztergam megyében találtnak, feje, hamuszín, sárgás és veres. A hamuszín véleményem szerint jó lenne oszlopokra, a veres a talapzatra vagy a lépcsőzetre; a felső talapzatra váczi márvány, a belső fa-

*) Ezen emléket van szerencsénk bemutatni tiszt. olvasóinknak az e füzetünkhöz mellékelt aczélmetszeten. Megvalljuk, nehéz volt a választás a derék művész tervrajzai közt, egyikét szebbnek, jelesnek találván a másíknál; azonban választásunk e VI-ikra esett, mely nagyszerűsége által, hitünk szerint, leginkább megérdemleni látszik a nemzeti emlék nevét. A kellő pompát nagyobb s kellemesb egyszerűséggel párosítani alig lehetne jobban, mint e rajzon tévé a művész. Végtelenül sajnáljuk, hogy mind a hat rajzot nem mutathatjuk be szép olvasóinknak: de a tetemes költség, melybe illy művek, kivált nálunk, kerülnek, meghaladja zsenge intézetünk erejét.

lakra az esztergami fejtér márvány, a' szobrok- 's domborzatokra banáti márvány; ezekre lehetne használni mármárosi alabastromot is, vagy mi önöknek legjobbnak látszanék. Ércszobrokat és domborzatokat lehetne önteni a' pesti hengermalomban."

„Uraim! nincs egyéb hátra, mint egy derék építész választani, ki egyet ezen tervezetek közül javítson, vagy helyettök újat készítsen; választani ügyes szobrászt és kőfaragót, kik képesek legyenek önök nagylelkű nemzeti vállalatát végrehajtani."

„Mi a' költségeket illeti, ezeket egy általános ajánlattal lehetne fedezni, és pedig úgy, hogy az első emlékre (a' pesti, vagy budai téren állítandóra) minden országbeli egyén két váltó krajczárt, a' második- és harmadikra három váltó krajczárt, a' negyedikre egy és az ötödik- és hatodikra két váltó pénzben, (kisebb nagyobb különbséggel, a' mint t. i. magassága, széle, hossza, vagy disztiményei meghatározatnának) ajánlana. Ezen ajánlatnak beszédését a' nagyon tisztelendő lelkészek, bírák és azok, kik e' hon boldogságát és felvirágzását őszintén ohajtják, szívesen fogják magokra vállalni."

„Azok, kikre a' mű bízni fog — önök engedelmeivel — tartozandnak hív rajzokat adni mindazon munkákról, melyek hozzájuk tartozandnak 's melyek aztán könyomatban a' közönség elé bocsáttatnának. Ez nem olly vállalat, melyet egypár nap alatt létesíteni lehetne; ide állhatatosság kell és kitűrés, hogy a' századhoz, melyben élünk, méltó művet állíthassunk elé."

„A' nagy mű építése közben az azzal foglalkozó tanult emberek körül tanulhatnának a' hon fiai, a' szép művészetekre szánván magokat, és közre munkálván a' hon diszesítésében. Mihez, ha e' hon némely fiainak tanítása és képezése által én is némi részben fognék járulhatni, igen nagy öröömre szolgálna. Egerben 1844. január 10-kén."

Casagrande Márk,
szobrász és a' cs. kir. velencei szépművészetek akademiájának rendes tagja; 's a' t."

A Z E L F E L E J T E T T N Ő.

EREDETI BESZÉLY

IVÁNFY MALVINÁTÓL.

I.

„Midőn sötét szemeidet e' lapra veted, oh hölgy, emlékezzél meg rólam. Távol honnak vidékeiről üdvözöllek meg e' kisdéd iratban, — kezemet azon indulat vezérli, melyet legelőször te költél fel bennem, 's mellynek kitöréseit hű szived annyira viszonzá: a' szerelem. Emlékezzél reám: — ha egyszer szerelmed elveszíti nekem világító lángját, akkor én is elhúnytam. St. Germain elővárosból W. G.“

Aranyszegetű finom papírszeletről olvasá le e' sorokat egy gyöngéd aszszonyi alak, dagadó melle az ismerős kéz minden vonásait emelkedésben kíséré, de a' méla szemek pillantásaiból úgy látszék, mintha a' szavaknak búval keresnék értelmét, melly pedig olly világos volt. Végre midőn ismét letéteték a' lap, szélét egy könycsepp áztatá.

„Ö olly ifju volt még akkor;“ mondá magában halkan a' nő 's szép kezein nyugasztá fejét; csendes emlékezések vonultak el lelkében 's az anyyi kéjnek helyet adni tudó sziv sokat visszagondolt multjából 's kétes sejtések között üdvözlé meg jövődjét. Az ajtón kopogtak.

„Szabad' riada feléberülve a' nő 's a' kisdéd papir egy percz alatt el lön rejtve.

„Itthon vagy, édes Beáta? — szóla szeszélyes belépése után kellemes hangejtéssel egy nőalak — te mindig olly magánoskodó voltál, téged mindig bizton honn találhatni; hogy vagy, édesem?“ Előbbre lépett, 's mielőtt viszonzó üdvözlést várna, otthonosan a' pamlagra veté magát, honnan elébb Beáta kelt föl.

„Ez olly alkalmas lak, — kezdé ismét hirtelen — 's nyugalmasabb részén fekszik a' városnak, mint enyim, pedig az olly jól esik az embernek, ha az átkozott utcza zaj 's lárma után legalább otthon csendet talál. — Ugy-e, édesem, ti már régen laktok itt?“

„Mióta földünkön a' zendülés kiütött.“

„S te szeretsz nemde, hasonlóan hozzám, a' fővárosban lakni?“

„Kevesebbé, mint vélnéd, jobb volt atyámékkal a' Bug mellett élnünk.“

„Te mindig a' régi méléző leányka vagy, Beát, — Lucian asszony gyakran mondá, hogy belőled ügyes angolné válnék; szegény nevelőné, mindig olly keményen tartá benünket, te is emlékezhetsz: asztalánál millyen nagyon szegényül éltünk, még maig is boszant, ha visszagondolom, hogy hetenként csak háromszor ada fel sültet. — Boldogult férjem legjobban mulatá magát, ha, midőn jószágain valánk, azon apróságokat hordám elő madárétkeimél, melyeket a' nevelőben olly nehezen tőrtünk. Mit mondasz, Beát, nemde a' délutánt egyedül fogjuk tölteni?“

„Mint te akarod; kissé meguntam én is a' magányt, mióta anyám távol van.“

„Nem, kedves, te itthon nem maradsz, velem kell jönnöd; e' hév nyári délután elől teremeimbe fogunk rejtezni, 's ha este lesz, a' milanói vendégsze-
repezők énekét hallgatatndjuk meg.“

Igy szóla a' vendégnő 's ülését elhagyván, könnyű léptekkel jára a' szobában fel 's alá, szórakozott viseletében mutatván azon bizodalom fokát, mellyel Beáta iránt volt; gazdag öltözete gyanítatni engedé magas rangját 's könnyűdeden szabad viselete majdnem a' könnyelműségig jó szívét.

Két órával később en ugyanezen két nőt találjuk megcserélt színhelyen, gazdagabban bútorozott, egymásba nyíló termekben fel 's alá járva; a' tulajdonos kellemes csevegéssel mutogatá a' csendes kedélyű Beatának a' teremek minden fényét: pazar gazdagságu bútorait.

Most a' lak legelvontabb részébe értek, a' hálóterembe, hol is egy kereveten megnyugodni ülést vőnek; a' grófné folytatá csevegését:

„Lásd, Beáta, ezen termekben élem én el azon perczeket, melyeket olly sok kényelem után vágyó szív megirigyel, 's ha megunva a' nap lármáit, nyugalmat keresek, e' kicsiny négy fal között megtalálom éjeleim csendességét. — Itt nézd, — egy oldalszekrényke felé hajolt 's feltára azt — ha álom nem jőne szemeimre, elegendő mulatságot lelek, e' szekrény tartalmát vizsgálva; itt feküsznek sorban, mint megannyi megtámadások emlékei, számtalan szerelmi ömlengések, házassági ajánlatok, mellyekkel két év alatt a' gazdag özvegy szíve 's vagyona elnyerésére sok fiatal piperkőcz, számtalan vén bolond nyilvánítá sovárgó szíve vágyait. Nézd, soroljuk csak: — e' csomó irat egy bárótól van, ki még a' napoleoni időkből hordá a' párisi keresztet mellén, 's hajdani ezredesi rangjához mindig említé vagyoni értékét; — ezek itt egy minis-
téri titoknoktól, ki igen szépen hordá sötét fénylő haját 's mindig sajnálkozva érinté, hogy független korában viselt szakállát a' kormányhivatalba jutásért nem lön szabad megtartania; im tovább e' kötélke minden szeletének lapjain egy-egy immortelt láthatnál, mellyek küldője, egy kormányszéki tanácsos, elavult arczával, mindig epedő, olvadékony tekintetet használt, midőn hódoltatni akart, — 's mint beszélé, szerelmes levelkéi elébe a' hervadhatatlan jelképet indulata változhatatlanságának zálogául tevő föl; ezen hosszú sort továbbá

katona tisztek lapjai töltik meg, tele helyesirási hibákkal, 's itt-ott jeles költőkből lopott mondatokkal felpiperézve; — ezek egy rajnavidéki költőtől vannak, ki szegénységéhez elég merész érzelgő bolond volt: maig sem tudom, hogy szerelmem vala-e vagy épen vagyonom, mellyért hangzatnélküli rímeit zengedezteté; szegény Huttman ur sok mulatságot szerze nekem Rajna vidékeiről hozott ügyetlenségeivel. Nézd, lelkem, ezen egyes magánálló szerelmi bombát, ez tán legkülönösb mindenik között, nézd, milly rettenetes goromba rövidséggel kéré meg küldője kezemet: „Én szeretem önt, milady, ha tetszik önnek, holnap férj és nő lehetünk.“ — A' phlegmaticus medve angol volt, ki velem a' bádeni fürdőben néhány órát tölte, 's ki temérdek vagyonát alig használá egyébire, mint hogy haszontalan régiségekből állíta magának gyűjteményt, és hosszú vándorlásaiban folyvást azon töré fejét, miképen állíthatna elő reformot nemzete kedvelt ételeiben, a' beafsteak 's pudding kényuraságát valamelly izletesb találmány által megszüntetendő.

„S legbelől azon emlényvirággal ékitett kötetke talán megkülönböztetésből ragyog a' többiek felett?“ — szakasztá félbe az élénken beszélőt Beáta, ujjait a' gondolt papircsomó felé mutatólag emelvén.

„Ah, édesem, — mondá könnyű sohajtással a' grófnő, 's látszólag pirult — azon lapok nagyobb becsét érdemelnek valamennyinél, azokban egy kíváncsi nemes szív beszél, .. szerencsétlen küldője — legalább belső sugallatom úgy mondja — megérdemli, hogy megkülönböztessék.“ — 'S elővevé: a' virágékesített szalagból kitetszetek a' levelek; .. Beáta látá az írást 's hirtelen elhalaványult.

„Mi bajod? — kérdé a' grófnő, kinek e' változás fölkelte figyelmét — ismered e' kezét, melly ezt írta?“

„Némi hasonlatosság“ — mondá Beát.

A' grófné feltára egyet a' levelek közül: az aláírásban Saint-Cyr lovag állott.

„De tévedtem,“ szóla ismét Beát, megkönnyülten 's a' grófnő nyugodtan raká helyre titkait. Az est beköszöntött, a' carinthe kapu melletti színház egyik páholyában élvezé a' két nő a' dalmü gyönyöreit, mellyeket a' Scala művészei özönnel árasztának a' figyelő közönségre. Az első felvonásnak vége volt, csendesen nyílék a' grófné páholyának ajtaja 's egy férfi lépett a' nők felé, kezében letartott kalappal 's mély sebhelylyel homlokán.

„Hozta isten a' lovagot!“ szóla a' grófné a' belépő elébe gyöngéd pirulattal, 's e' szókra Beáta is levevé a' földszinről tévedező szemeit, 's a' nélkül, hogy az érkezettre tekintene, hirtelen a' grófnén akadt meg pillantata.

„Asszonyom!...“ mondá közeledve, hallható, tiszta hangon, 's Beáta, midőn hangját hallá, feléje fordult.

„Oh, istenem!“ zendüle meg ajkain, 's ájultan elhanyatlott, — a' kalap, melly sötét fűrteit lefoglalva tartá, hátraesett fejről.

„Az istenért, gróf ur, mit jelent ez? — mondá ijedve a' grófné — az egek szerelméért, kérem jöjön, segítsünk a' beteg leányon.“

Már ekkor az karjaiban tartá az ájultat, 's midőn közelebből látá képét, akartalan hullott le ajkain: „Mindenható isten! hisz ez Beát.“

„Igen, gróf ur, úgy hívják őt, — mondá sietve a' grófné, nem sejdítvén a' lovag zavarodását — menjen csak kérem, parancsolja elő hirtelen hintómat, a' szegény leányt így csak nem hagyhatjuk.“

Nem sokára puha párnái közé jutott a' szenvedő hölgy, bágyadt lobogvány világítá még hajnal felé is lakának ablakait 's mellette szelid figyelemmel vörösztának a' grófné őrpillantásai.

II.

Az őszi napsugár erejéből naponkint veszíte, 's a' főváros itt-ott megakadó fáin sárgulni kezének egyes levelek 's ha szellő jöhet a' lombokhoz, szárnyaira vevé a' zöldek közül azokat; september vége vala 's még Beáta beteg volt.

A' színházi esemény meglázasítá idegeit 's harmadfél hónapi hosszú szenvedés által arcának ifjai kerekdedsége megvonaték, de már veszélyen kívül újra épülőben pihent sokáig őrzött fekhelyén.

Mellette anyja ült, egy tisztas asszony, kinek képeré az özvegyi könyűk 's anyai bú és hazátlanság ideje előtt meghozák az aggság ránczait; maradék öröme volt most e' leány, mert egyetlen fiát agyonlövetéssel jutalmazá a' sors hazája buzgó védelmeért, 's az anya nem tudván ezt, akkor folyamodott annak megkegyelmeztetéseért a' pétervári csárhoz, midőn üldözői hű vérével már régen megöntözék az oltalmazott hon földét, és így a' jó asszony csak siralommal térhete vissza leányához. — Így álla a' ház sorsa, midőn Beáta legelőször kezdé remélni felgyógyultát, 's látogatóit, kik igen kevesen valának, magához ereszté.

Déleesti négy óra volt, midőn az anya egy nevet jelente leányának. — Ez úgy látszék, mintha a' jól ismert névre összeszedné magát, 's ágyában föl-egyenesült.

„Ő mindig jó vala hozzád, — mondá anyja folytatólag — egy napot sem mulasztá el, hogy állapotod felől ne kérdezősködött volna. — Nem akarod őt elfogadni?“

„Itt van?“ kérdé Beát.

„A' szomszéd-szobában hagytam őt, feleletedre várni.“

„Vonja együvébb, anyám, az ablak függőnyeit, hadd legyen nagyobb árnyék a' szobában, azután nem bánom, ha be is fog jöni.“

Az anya leánya akarata szerint tön, összebb voná az ablak függőnyeit 's kinyitá a' szomszéd-ajtót, mellyen Vetherell úr belépett.

Vetherell ur becsületes, bajusztalan német volt, tisztí szolgálatban az ausztriai hadsereg egyik gyalogezredénél. Viseletén előmlék a' német humanitás minden illedelmeivel 's szöke simított hajához kék szemének sugára igen

jámbor fénynyel világolt. Egy tekintetre meglehetett ismerni benne a' jószívű embert 's az egész valóján uralkodó komolyság gyanitadni engedé a' higgadt angol vért, mely a' német vidorságnak némi ellentéte; valóban Vetherell urnak elődei angolhonban laktak, 's kivándorlás honosítá meg egyik őst a' német földön. — Egyébként e' komolyság, mintegy kifejezé a' lelkiismeretes pontosságot, mely őt tisztí hivatala körében kitünteté.

Vetherell ur Beáta ágyához közelebb lépett, az anya székkal kínálá meg, melyet ő elfogadván, nyájás szóváltásba ereszkedett a' gyógyuló leánynyal.

A' látogatás többször ismételtetett, mialatt Beáta egészen felépült. Vetherell ur egy vala a' lengyel hölgy előbbi kéréi közül; de ez csak gyermekidejének első szerelmére gondolt 's mellőzé a' tiszt ajánlásait. Most reményei megfordultak, félre raká kedves emlékeit 's csak a' jövődöt 's elhagyatottságát látá és nem bánta, ha az egykor kevés figyelemre méltatott férfin vonzódásáról beszélt előtte.

Az év őszi fellegei után telet váltott, a' bánat és fájdalomtól megviseltetett anyának még meghagyá érne a' sors, hogy biztosítva remélje árva gyermekének jövődjét. Vetherell ur ünnepélyesen megkérte Beáta kezét 's meghallgattatott. Ez volt a' végső áldozat, melyet a' jó leány anyja örömének szentelhetett, mert, az utolsó éveiben megélt veszteségeinek könnyei és fájdalmai miatt, nem tudá tovább megbirni agg napjainak terhét, 's miként a' villámtól gyakorta sujtatott régi fenyő, mely tövéről fakadott egyetlen hajtásának hagyván még gyökereiből életet, — enyészetében dől; egyetlen leánya jövődö szerencséjének reményével hajlott koporsójába.

Beáta jegyesével már gyászban lépett oltárhoz.

III.

Lön, hogy az 1832ik esztendőben Lengyelország, a' régi Lengyelország! lenni megszűnt.

Varsónak falain még sötétlik a' vér, végső kinos szenvedések vére, 's ha olykor az árva főváros utcáin egy czirkassziai testőr vágatott keresztül, megborzada minden jobb lengyelkebel, mert tudta: hogy ki az ő hazája nagyságának romjain építé fel dicsősségének székét, visszataszító nagyságban tündöklék azon helyen, hol egykor a' nép saját királyát ismeré 's tudta, hogy a' temetés után a' tor nagyságához az idegen nemzetü testőr csak fényleni viszi szabljáját, melynek éléről irtózatosan világlék a' terrorismus az elnyomott nemzet felé.

És a' sajtolt ország egyenként látá múlni a' járom napjait; majusban a' vitéz lengyel hadsereg eloszlattaték 's a' lelkes insurgensek elveszték javaiukat, — el a' miért vére a' csatában olly pazon omlék, a' szabadságot, — a' hazát. Az általános gyász rémesen terüle el mindenütt az elvesztett föld

sikjain 's sötét szárnyát eljuttatá a' tájra is, hol hűs Bug folyó csendes hullámmal öntözi keresztül a' tavasz kelő mezőit.

Pedig még ezelőtt hét évvel e' folyó mentében mindenfelé boldog nyugalom és öröm virágzott.

Itt éle egy özvegy nő, nagy és messze terjedő birtokaiban, egyetlen gyermekére, egy hatalmas család végivadékára terjesztvén ki anyai gondjait.

Ez utolsó sarjadék gróf Willikovszky Gusztáv, szép, szőke fürtű, serdülő ifju volt. Ismerte birtokának minden helyeit, kedvelni kezdé a' vigalmakat, mint minden lengyel nemes, vadászni járt, mint minden lengyel nemes, szereté a' lovakat és kutyákat, mint minden lengyel nemes! —

De ő még ezeken felül mást is szeretett, — más helyre is eljárt, és mást is kezdte kedvelni.

Szomszédban, közel az országúthoz, kisdud falu szélén egy fákkal környezett, középrendű urilak feküdt 's virágos kertjével, zöldelő fáival kedves látományt nyújtott nyaranta az utas tekintetének: — — vadászebek lepték el udvarát 's elszórtan fekvének falának alapjánál léha nyugalomban, nyilván eláruhá a' vendégszerető házi ur szenvedélyét. Gusztáv gyakran látogatá e' lakot, birtokosával vadászatokat jára 's esténként vidor asztalának részesült lakomáiban; mindig szívesen láttaték 's ő szívesen mulatott. Sötét szemek figyeltek minden kíváratára, mellyek tisztán villogának, miként a' kehely barna gyöngyei, mellyekkel a' vadászat fáradságait leöntözték: a' gazda kutyáiról 's csöveiről beszélgetett vele, 's a' jó házi asszony egyetlen fiáéval hasonlítgatá vonásait 's a' távollevőre emlékeztetett általa, ki idegen seregben katonául szolgált.

Lenn e' falusi lak hátuljánál zugó folyam partjára támaszkodék egy kert. Sűrű berkek lepték itt-ott területét 's meneteles oldaláról virágok mosolygtak az alatt siető hullámokra. E' kert volt legkedveltebb helye a' fiatal grófnak 's benne legkedveltebb tárgya a' setét szemű hölgy, ki vele berkeit járá 's vadászatai után kelyhét barna gyöngyű borral töltögeté; e' kertben, a' folyó zugásánál esküvének ők egymásnak örök szerelmet.

Beáta ekkor még csak tizennegyedik évét járá 's az első benyomás mélyen ábrándosan hatott ifju lelkére; a' gróf megelőző nyájas vala hozzá, mint senki más nem, epedett előtte szavaiban, mint senki más nem 's boldog leve általa, mint senki más nem. Együtt beszélgetének a' jövő szép reményeiről, ... de az emberek vágyait és reményeit isten bírálja meg.

A' grófot külföldre kíváná anyja bevezetni. A' lengyelnek még ezen időtájjban is kedves helye volt Páris; azon kötelékek, mellyek Napoleon idejében e' nemzetet a' francziákhoz csatlák, soha sem szakadhatának meg végképen, bár ama szövetség Lengyelországnak mitsem hagyott mást, mint teljesületlen reményeket 's egy megbánt bizodalomnak reminiscenciáit, mellyet a' nemes nép méltatlanra pazarolt; — 's egy lengyel gróf, mint akárki más, eléggé mulatja benne magát.

Gusztáv anyjával együtt ment el; büszke, ó lakhelyök egy vén komornok gondviselésére maradt, ki őket Franciaországba is elkíséré; az öreg tudá ifju urának titkait, de jó ember volt; látá szorongását, midőn anyja elmenetelökre határnapot szabott, 's a' nehéz léleketeket, mellyekkel egész utjuk alatt hazájába viasszohajtozék. Midőn Párisban elváltak, üzeneteket kért tőle honn maradt barátihoz, ismerősihez, 's megemlíté Beáta nevét is. Gusztáv megölelé őt e' névnel—nem tudta, mit tegyen,.. ideje már nem sok volt. Hevenyében egy kicsiny papirszeletet vön íróasztaláról 's amaz ábrándos szavakat írá hirtelen kézzel reá, mellyek értelme felett Beátát fenebb mélázni láttuk.

Később változás alá estek a' körülmények. A' gróf elveszté anyját Párisban 's Beáta honn atyját; Lengyelországra pedig elkövetkeztek azon örökre emlékezetes napok, mellyekről a' történet komoly muzsája véres jelenceteket jegye föl 's ezeknek gyászos következményét, ama hon pusztulását.

Gróf Willikovszky Gusztáv hazájába sietett vissza, midőn annak szabadság-harczáról inditói terveztek; a' karácsony előtti társulatoknak buzgó és nevezetes tagjává lön Varsóban, 's midőn fegyvert venni elhatározák a' hon megszabadítására annak jobb fiai, ő is birtokába sietett, önkénytesekkel nevelni a' seregek számát. Utját téli vihar zúgá többnyire körül, mig elérheté a' vidéket, hol gyermekéveit élé, — a' hó miatt néma és hideg volt most a' táj, mellyet virágzásban hagyott el, bánatosan nézett eleibe a' lombtalan liget, hol egykor ifju kedvesével járdalt; 's midőn annak hajdan vidám 's életszines lakához hajtatott, pusztán lelé az udvart, 's barátságos üdvözlét nem jött érkezésére. — Utána kérdezősködék a' lakóknak 's egyikétől a' hátrahagyott cseledeknek megtudá, hogy az özvegy a' forrongás hírére leányával együtt nem sokkal azelőtt más honba költözködék, 's fia is szövetkezvén már a' hazaszabadítókkal, elhagyá a' tájat.

Gusztáv gondjai alatt hát egyedül a' hon maradt 's annak aggodalmas jövődöje; eljöttek a' harczok napjai 's ő hiven áldozá vérét, mint anyjáért szerető gyermeknek illik. Azok között, kik az első csatára Serocyn-nál merészen költözének át az ellenség ellen a' Visztula jegén, ő volt az első, 's utoljára, midőn a' szabadságháboru enyészettel befejezteték, kik a' réménynyel 's buzdításokkal legkésőbb hagytak fel, ő volt az utolsó. Sorsa csak menekülhetés lön, vagy bizonyos halál; ő az első kisérté meg.

Ezer kémlő szem— 's áruló ajkaktól kelle tartania, és álöltözetben hagyhatá el csak a' lengyel határokat. — Napjainkban sokkal emlékezetesbek még a' kivándorlott lengyelek, irántok sokkal több sympathia él, minthogy sorsukat felvilágosító szókkal nagyon kellene tolmácsolnunk; mindazáltal ide tartozik megemliteni, hogy üldöztetésökkel az ellen soha sem hagyott föl 's idegen földön is vadásztatott némelly kiszemeltebbek után; ezek közül volt történetünk hőse is, de ő mindig talált utat, hogy kikerülhesse az üldözö vészt, 's Franciaországban 's később a' német földön jó ideig háborítatlan maradt; így jelent meg a' töpliczi fürdőben Saint-Cyr lovag cserélt név alatt.

Egy özvegy főrangú nő, ki eleven gyászt hordozza, férje Pethion marquis után szinte e' helyen keresé szórakozást 's a' lovaggal alkalma lévén találkozni részvétet kezdé érezni a' komoly férfi iránt; a' nő még fiatal vala 's bizalmas társalgás elfoszlata közöttük lassanként a' falat, melyet a' fész hideg kézzel idegen és idegen között vonva tart. Az özvegy grófné, — mert ő vala a' nő, kit itt bemutatunk, — kivevé Gusztáv titkát 's a' hazavesztett iránt részvétet mutata; megajándékozta bizalmával, barátságával, sőt később szerelmével, 's ő, a' divatnak azelőtt kihíresztelt büszke asszonya, epedő hajlandósággal tapadt a' menekvő lengyel szívéhez, társaságában feltalála mindent, miért lelke ezelőtt szakadatlanul sovárgott.

A' grófné férjének a' marquisnak halála után német- és csehországi jószágait lakta, de mégis többnyire Bécsben időze, melly várost Európa főhelye között leginkább kedvelé, mert még gyermek éveiből maradt kötelékek, melyeket atyja életében, ki itt országos szolgálatban állott, szerze magának, vonzák e' helyhez. Szépsége és gazdagsága számtalan imádókkal tölték meg mindjárt özvegysége első hónapjaiban termeit, de ő egykedvű és hideg maradt a' hízog hangokra, mellyekkel környezői ostromlák. Élvezni kíváná a' szabadságot, melyet független állása biztosita számára; de a' nőszív szerelme véletlenül is kihalászható gyöngy a' hajlékony kebel hullámozó indulatai közül, 's innen lehetett, hogy a' grófné áradzó szívének tengerérzelmeiből olly nem várva kiveszitheté a' gyöngyöt 's menekvő lengyelünk lett a' véletlen által szerencsésített halász.

A' gróf már férfiúvá eredett; komoly és jelentékes ügyekbeni forgása szilárd belsővel különbözteté őt. A' jövő gondjai 's fájdalma az elvesztett haza felett mintegy hideg búfellegként ültek ki a' magas homlokon, 's nem lehet csudálni, ha ő, egykori hatalmának utó emlékeivel hajdani gazdagsága- és kincseire gondolva, koldús és földönfutó, meglepeték a' szíves megelőzések által, mellyeket az özvegy szép nő hozzá mutatott. — Ha ollykor reggelenként a' fürdő keskeny völgyén, vagy a' magasan emelkedő bérceken egyedül jára, vagy a' réteken, mellyeket a' Tepel csendes hullámaival lefolyva hasít keresztül, — ezer emlékezet ostromlá lelkét 's ezek között egy-némellykor első szerelmé, melly mint egy visszavetődő sugár a' multnak sűrű fátyolán át, mind gyengébben hatott feléje. — Beáta, a' nemes lengyel hölgy, a' kinek el vala szakasztva tőle, évekig hasztalan üldözé nyomát, nem tudá feltalálni semmikepen, holléte felől még a' hír is hallgatott 's őt minden nap inkább és inkább szoktatá a' gondolathoz, hogy ifjú kora szerelmi vágyainak első tárgyát mindenkorra elveszté! Így vala, hogy e' gondolatai után első szerelmének sirján második szerelme felvirágozott, 's ő a' grófné által 's a' grófné ő általa egy időre boldogokká lettek.

Első elválásuk a' fürdő völgyében vala, a' folyam partjánál; a' grófné omló könyeivel hajlék Gusztáv keblére, melly fennen, és megindulva dobogott, örökre leköték egymásnak szíveiket; mert a' szerelemnek természete, hogy szívért szívet kívánjon. Kölcsönös vala a' bánat lelkeikben, de egyszersmind

kölcsönös, bár igen gyenge, a' remény, hogy nem sokára találkozni fognak. — A' grófné fürdőről ismét Bécsbe vonult, ide kellett a' menekvő lengyelnek is jutnia, ha kedvesével találkozni akart; 's ő elég merész vala szabadságával játszani a' szerelem boldogságának ohajtott perceiért; de nehézségek fordultak egyelőre szembe törekvéseivel, mignem végtére mégis sikerüle a' fővárosba becsempésznie magát, hol elvonulva a' nyilvános helyek és élet zajától, igen gyéren láttaték; legszebb óráit a' grófné társaságában élé, midőn mindkettejököt magány és szerelem zárta el a' nagy világ zajától.

Ekkor találta meg Gusztáv annyi évek után Beátát is a' színházi páholyban, ama jelenetkor, midőn a' szép hölgy e' találkozását veszélyes kórral fizette meg. Később kérdezősködék a' grófnétól utána, ki elbeszélé, hogy a' hölgy betegségéből felgyógyultával menyegzőhöz készül, melyre már eljegyeztetett; Gusztáv nem sürgeté tovább 's a' grófné soha sem tudá meg, hogy ők szerették egymást.

Egy nyarat és telet tölte már menekvő lengyelünk a' fővárosban, hol nemzetfeivel, — kik hozzá hasonlóan, nem biztos menedéket találva, tartózkodtak — ott folytonos érintkezésben volt. Már nem mindnyájan ringaták azon csaló képzeletben magokat, hogy egykor hazájok hamvaiból ismét feltámad.

Az utolsó évek meghiusult reményei megtörték nagy részben a' lelkesedést, mellyel a' hazavesztet lengyelek e' gondolon csüggték; sokan azon kezdének közülök tervezni, hogy külföldön találjanak biztos telepedő helyet magoknak.

Következő tavasszal híre kelt, hogy a' kormány két vonhajót készített e' föl, mellyeken az Amerikába kívánczozó lengyelek Triesttől New-York-ig ingyen szállítást nyernek 's fejenként bizonyos segedelempenzt, mellyel az idegen világrészben sorsukon némileg segítve legyen. A' kívánczorlottak közül sokan jelenték magukat elköltözésre, 's ezekhez sorola még a' kormány néhányat, kiket izgató viseletök 's gondolkozásmódjok miatt veszélyeseknek nézett 's kinek átszállítását a' középponti rendőrség és illető katonai hatóság ügyeletére bizá. — Ezen utolsók között volt gróf Willikovszky Gusztáv is, voltak azonban baráti, kik által a' körülményekre figyelmeztetett; 's egy névtelen levél tudtára adá néhány órával beállása előtt az estvét is, mellyen lakában katonai ügyelet alá kellendett magát megadnia.

A' levéllel kezében nyitott be a' nőhöz, ki őt olly lángolóan, annyi hévvel szereté; a' grófné nyájas mosolylyal kelt föl pamlagáról 's lépett üdvözlésére, de visszarezzent a' komoly és elváltozott vonásoktól, mellyeket Gusztáv arczán sötétlő láta.

„Gusztáv, ön szokatlanul szomorú, mondja nekem, mi történt?” szöla a' grófné, 's kezét nyujtá, hozzá lépén, de közötté és az ifju között, ennek kísézője és hű társa: egy fekete eb álla keresztül 's majd egyikre, majd másikra szűkölvén, csóváltatá farkát. Gusztáv elparancsolá kedvenczét 's néma tekintettel nézett a' grófnéra.

„Ah, asszonyom! — kezdé azután hirtelen megindulással — el vagyok árulva, — szöknöm kell;... nézze ön e' levelet, figyelmeztet benne egy barát-

tom a' veszélyre, melly boldogságom és jövődöm felett lebeg; — ha nem menekülök, még ma elfognának, Amerikába küldenének;... átkozott játék!"

„Istenem, Gusztáv, 's ön mit teszen most?" kérdé remegve és látszó aggodalommal a' grófné.

„Mondom, szöknöm kell, és megválnom öntől és boldogságomtól, 's távol innen bevárnom az alkalmat, midőn ismét veszély nélkül jöhessek el oldalához. — Magyarorszáiban barátaim vannak, oda kívánok menekülni még ez éjjel, ha sikerülend magamat a' városból kilopnom; meg kell kísértennem mindent, különben el vagyok veszve. Lássá, asszonyom, már alkonyat lesz, nekünk mindjárt el kell válnunk. — Isten önnel, bizzék és remélje, hogy viszonzlájuk egymást!... az idő int; engedje magamat kiszakasztanom köréből, nehogy majd késő legyen."

„Ah, Gusztáv, én remegek ön miatt; hova indulhat félelem nélkül illy egyedül, illy védtelen?"

„Fegyverek várnak reám a' sorompón kívül 's addig isten keze fogja fedezni lépteimet, és mellettem itt van hű ebem." —

„Engedjen még egy perczet; — mondá, sebesen megfordulva, a' grófné 's hirtelen futott ágyamenyezetéhez, mellynek függőnyeit szétvonva, feje felől levett valamit 's azzal hirtelen megtére Gusztávhoz — hogy ön biztosítva legyen legalább némileg a' veszély ellen, vegye védelmi szerül addig, mig fegyvereihez juthat, e' tört 's vegye tőlem szerelmem áldását."

Ezzel átnyujtá kedvesének a' drága készületű gyilkot és utolsó csókját.

Midőn az alkony elterité a' közel tájak felett szürke fátyolát, az első csillog sugára egy vándor felé ragyogott le nyájasan, ki sebes léptekkel haladt a' waagrami mezők felé; csupán egy eb volt kísérlője, de védelemre látszék fegyverkezve lenni. Ugyanezen vándor még hajnal előtt széles folyó partjánál állá meg 's a' túlpártot méregeté szemével; aztán a' habokba dőlt, ebének adván szájába hosszú csöví fegyverét, mellyel az híven utána uszott. A' tulparton mindketten megpihentek. — E' viz: a' Morva vala, határfolyam Ausztria és Magyarhon között, nem messze a' Dunába szakadásától; a' vándor pedig, ki az ausztriai szélről átuszek: gróf Willikovszky Gusztáv.

IV.

Beáta férje, ezredének egyik Magyarhonban állomásozó osztályához tétetett kapitányi ranggal át, 's a' kinyíló tavasz egyik napján, tágas uti kocsiban, magával hozván ifju szép nejét, indula el a' meglegedett ember rendeltetése helyére. Beáta komoly megilletődéssel hagyá el a' fővárost; anyjára gondolt 's talán meg az eseményre, mellyet a' dalmű alatt a' karinthei színház páholyában élt; anyjának hamvai a' temető- föld porával régen megvegyültek, 's amaz esemény szívének legnagyobb elmúlt vesztesége volt; — mindkettőre csak em-

lékeznie lehetett. Mellette férje iromány-csomókat bontogata széjjel, 's egy kiterjesztett földabroszon keresni kezdé az utvonalt, mellyen állomására fog érne, számolta a' mérföldeket 's képzetet alkotott magának a' katonalaktanyáról, melly kormányzata alatt leszen, az alsóbb tisztekről, kiket rendbetartani fog, a' kenyér savanyuan süttetéséről, mellyet embereinek ötöd-naponként osztogattatand, az ispotályról, mellyet szorgalmasan készült látogatni, 's több ilyenekről. — Egy mindennapi ember, bár kényelmes uti kocsiájában szép neje üljön is mellette, nem tud egyébre gondolni.

A' nyitrai vonalon vezetett utjak; hegy, völgy, sík váltva tünédeztek föl előttök 's az itt-ott elszórtan álló falvak csak kellemesíték a' szemléletre kitért tájképet. Majusi hajtás zöldíté meg a' réteket 's a' lenyúló halmok, lombos erdőtől szegélyezetten, borultak le a' hegyesebb vidékeken egészen a' keskenyülő völgyig. Utazóink éppen az utig mindenütt sűrűen benőtt fasor között egy dombról ereszkedének le, midőn a' mellékesen vivő gyalog-uton előttök egy karcsú, de természetes fekete eb vonta magára figyelmeket. Ennek nyakában ékes veretű aczelláncz függött, mutató, hogy a' nemes származású állat nem pór sajátja. — Beáta egész figyelmét 's kíváncsiságát az ebre függeszté, melly, a' bokrok között száguldozva, gyakran látható volt a' gyalog-ösvényen, mig-nem egyszer hosszabb időre eltűnt.

„Most **be fogunk érne, — vetegeté földabroszán a' kapitány — város talán vagy falu, nem is tudom . . . hadd nézzem csak, egy keresztes ,o', igen egy keresztes ,o' van mellette, 's ez mezővárost jelent, mert a' nagyobb városok csillaggal vannak jelelve, lássa, kedvesem, csillaggal vannak jelelve.“

Beáta oldalaslág a' térképre pillantott.

„Nem is tudja, lelkem, — folytatá a' kapitány — itt ismerősre fogunk találni, itt szinte szállásolnak hozzánk tartozók, hozzánk tartozók mondom, katonák; úgy gondolom, a' tizenötödik ezred nyolczadik osztálya, igen, csakugyan, úgy van. A' főhadnagy lelki testi barátom, együtt valék egyszer vele hosszabb ideig őrszolgálaton; alkalmas férfi, kissé ugyan alól az öt lábon, de az semmit sem tesz, báró, vagyonos, vig fiu; egypárszor levelet is váltottunk, jó ember.“

„Nagyságos asszony, — szóla a' szemközt ülő szobaleány, kinek tekintete mindig künn tévedezett — ni ni, ismét előttünk szalad azon eb.“

„Igen, azon eb, tulajdon azon eb, nézze csak, lelkem;“ mondá utána a' kapitány is kitekintvén.

Beáta már ekkor élénken keresé szemeivel az elfelejtett tárgyat. Az eb, a' majusi déli nap melegétől lihegve, kivetett nyelvvel ügetett le a' szomszéd halmi gyaloguton; meg-megállott 's ismét néhány lépésre ügetve, visszafordult, nyilvánjelentvén, hogy urára várakozik. Fenebb távolról egy sötét festésű puskacsövön villant meg a' visszaütődött nap sugára 's csakhamar ezután egy férfialak leve látható: karcsu, magas természetén szabatos nyári öltöny tüne fel, fején zöld kalap, oldalbokkrétával, mellyeket a' tyroli hegylakók tájaikon visel-

nek. Egy tisztásabb helyen még inkább kivethető lön nyulánk termete, a' szíj-
öv derekán 's az övbe két oldalról szúrt — ezüstös pisztolok ágyának fehérleő
csillogása.

„Ah, nagyságos asszony, — szóla idétlen ijedtséggel a' szobaleány —
oda vagyunk, nézze csak, hegyi rabló közeledik amott lefelé a' halmon.“

,Hallgass, ' — mondá a' kapitány az ijedezőnek, 's előre hajlott ülésében,
hogy a' kocsi tágas nyitott ablakán maga szemlélhesse meg a' mutatkozó
jelenetet; neje sem szeppent meg, de a' kinéző férj válla fölött szintén kipil-
lantott. — A' gyalogösvény levezete az országúthoz 's a' halom egyenlődésé-
vel mindig közeledett ahoz hajlása. A' fegyveres gyalogló gondatlan és szóra-
kozottnak látszék, 's egy tekintettel meg lön győződve a' kapitány, hogy em-
berétől nem kell tartania, mert a' hegyi rablókról azon képzete volt, hogy
azok szemes, figyelő emberek; 's ha valakit megtámadni akarnak, a' megro-
hanásig rejtve tartják magokat. Azonban a' fenebbi utas mindinkább közele-
dett le a' halmon, gyakran elrejték a' sűrűen egymásba nőtt bokrok, de több-
ször egész alakja annyira kilátszék, hogy megkülönböztetni lehetett. Beáta fi-
gyelmesebben kezdé szemügyre venni arczát, melyet kalapjának terjedtebb
széle majdnem félig elrejtett, mindazáltal egy nemes metszetű orr, alatta sugár
szőke bajusz és simára borotvált áll levének láthatók. A' nő alig rejtheté za-
varodását.

,Ez lengyel menekvő, — mondá a' kapitány halkán, midőn az ösvény kö-
zelebb hozá a' vándort szemlélődéseinek, ki épen ekkor történetesen levevé
kalapját 's finom fehér gyolcsal törülé le homlokáról a' veritékcseppeket,
melly homlokon egy mély, keresztül fekvő sebhely volt megkülönböztethető
— igen, ez menekvő lengyel — folytatá a' kapitány még halkabban, Bécsből
jő bizonyosan, ott felvigyázatom alá kellett volna esnie; ez arcot igen jól
ismerem, — mondá nejéhez mintegy súgva — igen, szemmel tartá a' rendőr-
ség; igen, a' rendőrség, a' bécsi rendőrség pontosan ismeri embereit; csodál-
kozom, hogy e' nevezetes szőkevény kisiklott kezeiből. — A' kormány Ame-
rikába szánta őt is, ... igen, Amerikába... ott meglette volna a' szabadsá-
got.. ezen nyugtalan emberek mindig szabadságról álmodnak. A' mi kegyes
kormányunknak is igen sokba kerültek, .. ingyen szállítás 's New-Yorkban
fejenkint mindeniknek negyven tallér, ... valóban igen nagy kegyesség, ...
mindössze igen nagy summára üt... fejenkint negyven tallér, ... isten ke-
gyelméből... valóban sok.“

A' kapitány itt elhallgatott 's midőn látá, hogy neje kendőjével fedé el ar-
czát, mintegy banni kezdé kinyilatkoztatott titkait. Épen e' perczben mellőzé
kocsijok a' vándor idegent, ki őket fel sem venni látszék; a' fekete kutya pe-
dig hangos ugatással szágulda a' megriadt lovak után. Előttök ekkor tetszék
föl a' dombkanyarulat, nyiltabbra hajló részéről nyughelyök, a' kapitány által
fenebb emlegetett kis város.

Ha az idegen Magyarországon valamelly kisvárosi vendéglőbe kíván
megszállani, ezer apró csintalansággal 's rendetlenséggel lesz találkozni kény-

telen, melyeket más európai országok fogadóiban nem mindenütt találna fel. Wetherell ur az **i fogadóban félóránegyedig várakozék, míg a' vendéglői szolga megjelent, ismét félóránegyedig, míg az ujonnan érkezett vendégek kivánságához képest szobát nyitni akarván, azok kulcsát keresgeté 's harmadik félnegyedet, míg a' többnyire pusztá és szemetes emeleti szobák egyikét letelepülésök helyeül kiválaszthatá.

Beáta leeresztett fáttyallal álla férje mellett, 's épen a' választott szoba ajtaján valának az erkélyről belépendők, midőn az alanti kapujáráson a' fekete eb a' fogadó udvarán termett. A' nő karon kapá férjét, .. mintegy siettetni látszék belépésüket, hogy az új jelenet kikerülje figyelmét; az eb hangos ugatással elárulá magát 's a' nő igyekezete már késő volt. A' kapitány letekintett 's látá, hogy a' menekvőnek ismert gyalogló a' csapszék ajtajában a' fogadósnéval szóváltásban áll.

Egy negyed mulva férj és nő és szobaleány, kibontakozva uti öltönyeikből, szabadon élvezék a' szoba kisszerű kényelmeit; az első gondolkozott és néha órája után nyúlt; a' második szerfeletti zavarodását 's felingerülését akará elrejteni, melly ifju, szép arcának piruló színében már-már elárulá magát; mindenkép igyekezett kikerülni férje tekintetét 's egy és más kérdésekkel járula perczenként a' szobaleányhoz, ki mindhármok között legközömbösebb kedélyben volt.

„Kedvesem, — szóla kis idő mulva a' kapitány — ön talán roszul van?”

„Ah, nem.”

„Mert azt gondolám, igen, azt gondolám. ... Egy, kettő, három, — folytatá tovább, arany zsebóráján számolva — úgy van, három órát mulathatunk még, két óra mulva ebédet parancsoltam, addig pedig bajtársamat föl kell keresnem, ... igen, a' mint mondám az uton — tudja a' főhadnagyot ... jó lesz vele találkoznom 's különösen kötelességemben áll felvigyázata alá ajánlanom ama férfit, ki utánunk ide érkezett, — igen, ama férfit, .. tudja már.”

Beáta alig tarthatá fel magát; hidegség futá keresztül idegeit, nem tudta, mit tegyen; de a' kapitány ment. — Midőn a' szoba ajtaja bezáródék, a' nő hirtelen a' kulcslyukhoz helyezé füleit; férje léptei után hallgatódzott, 's midőn azok elhangzása után távozását bizonyosnak vélé, felegyenesülve szobaleányához fordult.

„Tézi!”

„Mit parancsol nagyságos asszony?”

„Hozza fel tüstént kézi szekrényemet.”

„Ah, az nagyon el van pakolva, érette mindent föl kellne bontanunk a' kocsin; nagyságod maga mondá, hogy egész uton nem leend rá szüksége.”

„Tézi, magának nem szabad visszaellenkezni, én parancsolom, egy tíz percz alatt legfeljebb, érti, legfeljebb, kezeimbe fogja azt adni, különben szolgálatomból el van bocsájtva.”

A' szobaleány némán engedelmeskedék 's alig egynehány percz alatt az

uti kocsirol minden lehányva a' kézi szekrény pedig Beáta kezeiben volt. Előkeresé a' kulcsot, sietve pattantá fel zárát.

„Tézi!”

„Méltóztassék?”

„Látá-e ön azon férfit e' fogadóban, kit amott az uton hegyi rablónak mondott?”

„Igenis, nagyságos asszony, épen most nyittata fel magának a' tulsó erkélyen egy szobát.”

„Siessen megtudni azon szobának számát.”

„Épen átellenes velünk, ugy gondolom, hetedik.”

„Én bizonyost akarok.”

„Bizonyosan hetedik.”

A' nő, ki eddig folyvást keresgélt szekrényében, annak legrejtekebb helyéről egy kisded aranszegetű finom lapot vön elő, mellynek simaságát a' szélén hajdan egy könycsepp feláztatá. Keble hallatóan feldobogott, midőn a' lap sorát átnéze, 's a' pilláiról megeredett könyük közül néhány csepp ismét az írat szélére esett.

„Tézi, maradjon itt.” —

„A' mint nagyságod parancsolja.”

Már ekkor a' nő elhagyá a' szobát, pilláin még ott valának a' ragyogó könyük; az erkélyre kiérve, egyenesen a' tulsó oldali hetedik számú ajtónak tartott 's midőn előtte álla, zsebkendőjével hirtelen letörlé könyeit. — Kicsiny hallgatóság után kopogott 's a' hang belőlről lassan hata ki „szabad.”

Benyitott. — — Gróf Willikovszky Gusztáv és Beáta ismét találkoztak. Nem az érzelmekkel többé, mellyek a' hazaföld édes tájain ifju kebleikben égtek; távol vala a' folyó, mellynek zúgásán sokszor édes álmadozásba merüle el lelkök, — távol a' berkek, mellyeket nyájaskodások között 's vajmi más reményekkel csapongtak át; — most — most — mi nem tudnánk hiven leírni a' lélek-állapotot, mellyben találkoztak.

A' gróf, kezeire bocsájtott fővel, szótalanul ült egyik ablakhoz közel; az asztalon, mellyhez könyökét támasztá, fegyverei voltak lerakva, közöttök egy drága fogatu tör. Midőn feltekintett, egy hölgyalakot láta közeledni majdnem nesztelen lépésekkel, 's e' jelenet mint egy gyönyörű áloma' kietlen pusztában hatott szomoru lelkére. Hogy előbbre ért a' látogató, ifju, szép vonásain, lelkes tekintetén 's a' szokatlan báju szelid kifejezésén még egyszer megismeré a' hűtlenné vált kedves Beáta arcját. Fel akart állani, az indulatvihar erőben készült kitörni a' feszülő mellből, a' szó viasztülyyedett ajkain 's képe, mint az elámuló bünösé a' reá kegyelmesen néző szent előtt, mély töredelmet 's megbánást fejeze ki, mert hiszen egy percz emlékezete multakra és jelenre kihat 's az elmulasztásnak felejtett érzete villámgyorsan száll vissza a' lélekre, midőn azzal találkozunk, ki ellen vétkezénk. De a' gróf erőt vön küzdésin, 's mielőtt a' hajdanból emlékezetes kedves összeszedhetné magát, feltárt karjait dobogó

mellén ölelte egybe; ez utolsó boldogságának egyetlen tanuja volt a' szoba padozatán pihenő eb, mely hangos felszökkenéssel árulá el jelenlétét.

„Hagyjon engem, Gusztáv, — szóla Beáta, kibontván magát az ölelő karokból, melyek gyöngéd szorításában fájdalmas gyönyört érze szétjárni idegein — hagyjon engem és siessen el innen.“

„Én elsiessen innen? — kérdé a' gróf álmélkodva — most, midőn veled annyi szenvedéseim között illy váratlanul összevezet a' sors kegyelme.“

„Igen, — mondá a' nő, mintegy erőt kívánván venni önmagán — önnek távozni kell, nekem nem szabad többé a' régi bizodalommal közelitenem önhöz, ön is tudni fogja miért, ha utolsó találkozásunkra gondol. — Én már lekötve vagyok, 's hogy most e' szokatlan módon kívántam önrel találkozni, ez nem másért van, minthogy a' veszélyre figyelmeztessem, melyly bátorságban létét olly közléről fenyegeti. A' véletlenség, mellynek ez utolsó viszonzást tulajdoníthatom, talán engemet hiva fel szabadítójának.“

„Öntől egy emlékem vala a' jobb napokból, ezen irat, ... ezt most visszaadom; ... ha egyszer férjem meglátná, közöttem és közötté kedvetlenséget okozhatna jövődben... Ön engem ugys elfelejtett; — elfelejté ifjúságunk boldogabb szövetségét, ... én visszaadom ezennel esküjét, mellyet nekem, most már romba dőlt honunk földén esküvék; 's szivemből bocsátok meg önnek. Most vegye mindenét és távozzék; nekem nem kellett volna most ide jönnöm; de én lengyel vagyok, mint ön 's barátja üldözött rokonimnak, kik idegen földön keresnek menedéket és hazát. Fél óra mulva ön lépteit örök követhetnék, titka fölfedezve 's személye itteni katonai hatóság előtt — lehet — hogy már is leírva és bejelentve van. Gondoljon megszabadulására, 's ha kedves még önnek a' szabadság, távozzék — mindenekre kérem, távozzék.“

Léptek hallatszának kívülről; a' beszélő megszűnt 's figyelni kezde, künn nyers férfi-hangokat lehete kivenni. — A' régi ismerősök kérdőleg tekintének egymásra, míg menekvő hű társa a' keletkező neszre figyelve, nyöszörgő hangadással zavará a' különben mély csendet. Az ajtó megnyílt, egy tiszt lépett be Vetherell ur kíséretében; — utána felszegzett szuronyok 's hajtóka-színek nyomultak előre. — A' menekvő két lépést visszahátrált, kezében tartá még a' visszaadott iratot 's tekintete annak végső soraira esett.

„Ha egyszer szerelmed elveszitené nekem világító lángját, akkor én is elhunytam;“ mondá fel magában, 's fájdalom és kétségbeesés között ragadva fel az asztalról egyet töltött fegyverei közül.

„Ah, Beáta! sorsomnak illy szomoruan kell beteljesedni; — mondá elszánt, megható hangon — bocsásd meg, ha van bűnöm, mellyet ellened vétettem;“ — fejének irányzá csőjét, 's egy percz alatt halva rogyott le üldözői előtt.

Beáta férjére egy megvető tekintetet vetett, szép szemei boszúság- és haragban égtek 's megindulással mondá neki: „szerencsétlen, mit tevé? ő földim, barátom és — mindenem volt.“ Idegei nem bírták tovább; elájult. A' hű eb vonitva szaglalá urának kifolyt meleg véré.

Vetherell ur ápolása alá vette nőjét. A' tiszt, ki embereitől előbbre lépett, hogy a' szerencsétlenről bővebb adatokat jegyezzen föl, kissé alól volt az öt lábón. — Kivevé a' holt tárczáját, irományait 's altisztjének adá át a' nála talált fegyvereket, 's mindezekről ott helyben összeírást készíté magának.

* * *

Egy reggelen, nem sokára azután, hogy az X—i fogadóban e' jelenet végbement, az ausztriai főváros belrészének egyik utcájában magánosan sétála ismert grófnénk, a' dús özvegy, utána kis távolságban aranyvágatu imakönyvet vive cseléde 's maga a' gazdag kirakatok ékes kelméit szemelé sorban, midőn történetesen fölvetett szemei egy férfi-alakon akadtak fel, ki feléje sebeske léptekkel közeledék. Ennek bal hóna alatt papircsomó volt egymásba tekerve, 's jobbjaival sebesen szedé föl 's raká viszont le a' kövezetre szalagos botját. — Egész külsejéről hivatalbeli embert lehete gyanítani, ki foglalatosságaiiban fáradozik. Sötétzöld kabátját, ha közelebről megnéznénk, látni fognánk, hogy posztaja már igen sokat elvesztett a' gyakori kefézés miatt 's a' jobb kézen ujja könyökben és azon alól kissé megfakult színében, mint többnyire azoké szokott, kik írással foglalkoznak, sőt a' fürkésző szem egy ügyesen odavetett foltocskát is fedezhetne föl e' kabát ujjának könyökön alóli részén. Eme kabátos ur nem igen látszék a' körülötte levőkre figyelni 's mintegy elálmélkodva tekinté föl, midőn a' grófné, némi mosolylyal tekintvén reá, mint biztos ismerősét megköszönté.

„Jó reggelt, Huttman ur.“

„Ah, engedelmet kérek, vagy akarám mondani, bocsánatot; valóban engem a' grófné kegyes figyelme által némileg zavarba ejtett;“ itt észrevevé, hogy ócska selyem zsebkendője balkezében van, — ezt nagy hirtelenséggel kabátja hátulsó zsebébe tudá rejteni.

„Huttman ur igen elfelejté régi barátit, tán nem is ismert reám?“ mondá a' grófnő élénk mosolylyal 's ama természetes jósággal, melly eleven viseletéhez nem álla roszul.

„Ah, teljességgel nem, vagy akarom mondani, igen, azaz: teljességgel nem felejtém el; van szerencsém gyakran reá emlékezni. Valóban, ön igen kegyes, asszonyom, a' régi jó kedv, élénkség és vidorság 's épen ugyanazon kellemeik.“

„Ön nekem szépeket kíván mondani, ugy-e? nem tudja elfelejteni a' a' gyöngéd szavakat; de ugy látom, némileg megváltozott, talán folyvást nagy dolgot adnak rímei 's a' balladák, nemde?“

„Ne emlegesse előttem, méltóságod, azokat... ahl — tevé hozzá sohajtva — én a' költészettel régen felhagytam.“

„Talán csak tréfál?“

„Teljességgel nem, asszonyom; szomorú dolog, de ugy van, — rosz kinézéseim voltak, — nálunk a' költői talentumnak igen kevés becse van, — Németországban olly sűrűn terem a' költő, mint nyári mezőben a' pipacs.“

„Nehéz elhinnem, kedves Huttman ur, a' mit magáról mond, legalább azon iratok hóna alatt egészen mást mutatnak. Ön azokat nekem meg fogja mutatni.“

„Megmutathatom, vagy akarom mondani, nem fogom megvetni parancsát. Mi rajnavidékiek — mondá nyomatékosan 's a' következőkre némi előment-ségül — baráti vagyunk mindennek. mi sajtó alá szokott kerülni, 's nekem is, mintegy vérembe nőtt, hogy sajtó alá menendő munkákkal foglalkozzam; mióta saját műveket nem teremtek, a' Wiener-Zeitung szerkesztő-hivatalában vállaltam magamnak foglalatosságot, a' jelentések kinyomatására szoktam ügyelni 's e' szakmában folytatom a' correctori tisztelet, e' papircsomó épen próbapéldány, mint látni méltóztatik, a' holnap megjelenendő számhoz.“

A' grófné gondatlan kíváncsisággal néze a' papirra, melyet, az egykori költő feléje közelebb fordulván, kitárni kezde, mindazáltal némi elővigyázattal, hogy jobb könyöke valamikép a' divathölgy tekintete alá ne essék. Az iratok közül forgatás közben egy kis papirdarab esett ki, Huttman urnak jobb könyöke felé kelle érte lehajolnia.

„Talán magánjegyzetek?“ mondá a' grófné nevetve.

„Ah, nem, — ez is a' többiekhez tartozik, azon rovatba kellene még beférnie, melly a' legközelebb megholtakról teszen jelentést.“

A' divathölgy gyöngéd szép ujjaival gondatlanul nyult az irás után 's azt elvevé tőle; értelme ez volt: „gróf Willikovszky Gusztáv, nevezetes lengyel-menekvő, Magyarország egyik kisebb városában magát agyonlővén, megholt, a' nála talált irományok, fegyverei 's azok között egy drága tör az illető hatóság által lefoglaltattak.“

A' grófné visszanyujtá az iratot.

„Még szerkesztenem kell, — mondá Huttman ur — más alakban szükség nyomatni a' szórendet, 's e' jegyzet egy része el fog maradni.“

„Isten önnel, barátom,“ mondá a' grófné, nem figyelve többé a' beszélőre 's egy kézintéssel távozott.

„Ajánlom magamat;“ — mondá Huttman ur is, 's midőn ismerőse 's vágyainak egykori kedvencz tárgya elhagyá, szándékosan oldalti helyzetében marada egy darabig, hogy jobb könyöke fedezve maradjon.

A' divathölgy három napig marada termeiben 's kedvese után egyfolyton síra és tovább fél évnél mindig lehetett némi gyászjeleket észrevenni öltözetében.

Magyarországban pedig Beáta könyezett az elhunytért, hiven, bánatosan, 's még ezelőtt három évvel látható volt a' fekete eb az X—i temetőben; jó emberek táplálatából tartá fen életét 's szakadatlanul hű öre maradt a' sír-nak, melly pusztá volt és elhagyatott, 's nem tudá virágzásba jőni, mint a' haza nem, mellynek igába hajtott nemzetéből nyugvója származott.

KÖLTÉMÉNYEK.

AZ ELVESZETT ORSZÁG.

Arczom, ne kérdjétek,
Miért olly halovány :
Legbátrabb fiaim
Elestek a' csatán ;

A' fennmaradtakat
Vad inség kergeti :
Nincs kő, hová fejét
Csak egy is teheti.

Hő keblemen, hol ők
Lágyan fekütnének ,
Most a' kétségb'esés
Kigyói fürdenek.

És látni nincs remény
Többé jó napomat :
Boszút ki állana ,
Nem szülhetek fiat !

Vörösmarty.

DAL A' SZEMRŐL

Mi az, mi édesen tud szólani,
 Bár nincsenek biborszín-ajkai?
 Miből az érzélem 's a' szenvedély
 Némán és mégis érthetőn beszél?
 Kérd és felel, engesztel és boszúll,
 Mosolyg, örül 's a' búban elborul?
 Mi az? mi az?
 A' szem, a' szem, a' lélek tükre az.

Nem nap, sugára mégis jóltevő,
 Hevén a' szív legszebb virága nő,
 Ég szüntelen, 's nem ég, nem olvad el,
 Szikráitól fellángol a' kebel,
 Villáma nem sújt, ámde szívbe hat,
 'S egyszerre édesfájó élvét ad,
 Mi az? mi az?
 A' szem, a' szem, a' lélek tükre az.

Mi az, mi engem rabként fogva tart?
 Mi bennem szívet nyugtot felzavart?
 Minek varázshatalmát érzem
 'S nyilát magában hordja kebelem?
 'S mint napraforgó fordul nap után,
 Mi az, mi hozzád vonz, kedves leány,
 Mi az? mi az?
 Sötét szemed villámsugára az.

'S mi az, mit édes kinnal élvezek,
 Midőn reám tekintnek e' szemek?
 Ki fejti meg: mi a' hatalmasok
 Miért e' szív ilyenkor feldobog?
 'S mi keblemet olly hön feszíti' szét,
 Miként ha mennyi tárná fel édenét?
 Ah, érzem!
 Te lángod az, olthatlan szerelem.

Bécsy Károly.

ALFÖLDI DALOK.

I.

Sallangos paripám, bundám tarka, piros,
 Böven lobog ingem, kostököm czafrangos,
 Fokos a' kápámon, a' kezemben ostor;
 Merre csárda füstöl, készül számomra tor.

Nyargalok, nyargalok a' széles pusztában,
 Majd más a' nyomomban, majd én más nyomában.
 Ha kérdik: ki vagyok? mondom: szegény legény.
 Kérdik: hova megyek? isten tudja, nem én.

Elmegyek, elmegyek, 's tán vissza sem térek,
 Isten hozzád, rózsám, de el nem felejtlek;
 Ha mást ölelek is, azt gondolom, te vagy,
 Hagyd e' vigasztalást, tudod a' búm milly nagy.

'S ha szép leányt látok hetedhét országon,
 Reád emlékeztet nagy szomorúságom.
 Ki hozzád hasonlít, szép csupán az lehet;
 'S ha hozzád hasonlít, hogyne csókolnám meg.

II.

Csattog a' szel ingén a' betyárnak,
 Versenyezve széllel fut lova,
 Honnan jönnek, meddig 's merre járnak,
 Közel-e már czélok, vagy tova? —

Oh, ne kérdezd. Ő hogy fejtené meg,
 Gyorsan utat honnan 's merre tesz.
 Tedd e' kérdést inkább nemzetének,
 Tudja-e az: honnan jött 's mi lesz?

Gaal.

EPIGRAMMÁK.

MÁSOKÉRT MEGHALNI DICSŐ.

Áll a' tánczvigalom jótékony czélra, dühönczként
 Járja az aszkóros Bandi a' fürge magyart,
 Gondolván, ki ma legsziljabban lejt, szökik, ugrál,
 Az nyujt legkitünőbb emberi áldozatot.
 „Három a' táncz!‘ vig Bandi sipit 's csapkodja bokáit.
 Oszlik az éj, virrad; 's Bandi szegényke — halott!

IGAZSÁGMONDÁS ÉS KISZOLGÁLTATÁS.

„A' mint vetsz, úgy aratsz,“ olvas vala könyvből az úrfi;
 'S a' nevelő mondá: „balgatat ifju, ne hidd.
 A' nyomoru pór vet, 's mégis milly gyéren arathat,
 Ám arat a' gazdag, bár soha mit se' vetett.
 „Szent az alapmondás! — dörgé a' vár uja, hallván,
 A' fiu mentora mint fejti a' bölcs szavait.—
 A' mint vetsz, úgy aratsz!“ ezt mondva kitérta az ajtót,
 'S a' mentort karján csipve kilökte legott.

F. Jeszeney Osv.

LITERATURA.

UTAZÁS OLASZORSZÁGBAN.

Irtá CSÁSZÁR FERENCZ. Két kötet. Budapesten, Emich Gusztávnál. 1844.

Érdekes olvasmányra figyelmeztetem az „Életképek“ szép partolónőit, midőn íme
 Császár Ferencz olaszországi utazását mutatom be. Olly könyv ez, melyet minden
 művelt hölgynek bátran ajánlhatni, ki nemcsak mulékony pillanatnyi mulattatást keres
 az olvasásban, de szívesen vesz minden olly elmeszüleményt, mely eszmekörének tá-
 gitására is némileg szolgálhat. 'S ha van irodalmi mező, melyen érdekést változatossal,
 köznapi valóságot költőiséggel, ember- és életismeretet regényes képekkel párosíthatni,

mellyen tanulságost kellemessel, egyéni véleményt idegen nézetekkel szerencsésen összeolvaszthatni: úgy az bizonyára a' nálunk még meglehetősen parlagon fekvő utleírás mezeje. Természetes, hogy illy munka szerzőjének, ha sikerrel akar feladata körül működni, ovakodnia kell minden felszeg egyoldalúságtól, minden rokon- vagy ellen-szenvi előleges elfogultságtól, mert különben tárgya, bármilyen ügyesen kezelje is azt, csak saját képzelmeinek feldicsőített lényképévé, vagy szűkkeblű utálatának 's ellen-séges szenvedélyének rabszülötti lenyomatává alakuland át. Illy utleírások azután inkább vonzó vagy visszaszűrő ábrándrajzok lesznek, mint eszmeket ébresztő, ismereteket gazdagító, 's a' használni-akarást magoknak czelul tűzött elmemevek. Pedig milly ábrándos hatást szülhet sok fiatal elmére valamely ország- vagy nemzetnek azt dicsfénnyel körülözlő 's felhevült lelkesedés előszeretetével felkarolása, azt már talán mi is tapasztalhatók; 's ellenkezőleg, milly borús színben tüntethet fel idegenek előtt egy országot és nemzetet a' látottak- 's tapasztaltaknak egyoldalú, epés felfogása, tudatlan becsmérlése vagy épen szántsándékos elferdítése, — azt bőven tanusítják szeretett hazánkról annyi külföldinek annyi szeretetlent, alaptalant és képtelent összehozott firkája!

Igen, ha van tárgy, mellyre nézve — aránylagos őszinteség- és műveltséggel, tudomány- és izléssel — sikeresen egyesíthetni egyenes és mellékes hatást, az oktatva mulattatást, 's a' kellemesen fejtegető gondolatközlést, — az kétségtelenül a' nép- és országismertetés. 'S ha van ország, mellynek minden helyéről, 's hogy úgy mondjam, majd minden kövéről történetileg érdekest, 's költészileg magasztosat mondhatni, úgy az kétségtelenül Olaszország. Vagy nem Olaszföld-e az, melly a' borus századok multjában a' vadság és nagyság, a' kegyetlenség és műveltség, a' vérengzés és költészet, a' testverviszály és fénydicsőség, a' hatalom és zsarnokság, hazafiság és bitorlás, harci diadal és világhódító kereskedés, a' méhszorgalom és művészeti ihlet legcsudálatosb vegyítékét mutatja fel az emberiség, műveltség és szellemi fejlemény történeteinek vértől undok és magasztaltságtól bearanyzott lapjain? Milly gazdag mező, 's milly dús aratás! — De mindezek közt mellyik tárgy az, melly legmaradandóbb sugárokat lövell át hozzánk, miknél még ma is felmelegül az érzelemben ifju kebel, 's mik még ma is fiatalági virulatot zománczolnak Italia bájvidékire? Nemde a' művészet az? Igen, a' művészet, lehető legerjedtebb 's legnemesebb értelmében: — építészet, festészet, szobrászat! mindannyi drága gyöngy a' kopár élet sivatag partjain, mellyek magok is, ha semmi egyéb báj nem diszítné a' világ jég- 's homoktorlatát, képesek volnának édent teremteni fel a' pusztá hantokon. 'S emlitem-e a' művészetek művészetét, a' képző művészetek szellemi anyját, testvérét, lelkesítőjét, fényvezérét, védangyalát, a' költészetet? vagy nem virult-e itt a' költészet is legragyogóbb színek hatalmával: itt, hol Dante, Petrarca, Tasso és Ariosto lehellete szentesíté meg a' dús növényvilág minden fakadozó bimbáját? 'S a' dal és zene, a' költészet szellemiségének ezen égbe szárnyaló érzékítője, ezen isteni közvetítője a' szív legbensőbb érzelmeinek 's a' külérzések élvezetének, nem itt nyögé-e el az ébredő korszak első szelid szeráfsugalmait, nem itt harsogá-e el első diadalmi cherubkarait? 'S mindez nem él-e még most is változatlan ifju erőben? 'S volna-e tehát méltóbb tárgy olaszföld dicsőítésére, mint épen e' hervadatlan báju mennyei művészet? Nincs; — mert nincs tárgy, melly a'

mai korrallal gyöngédebb 's érthetőbb összhangzásban, a' mai érzelmekkel rokonabb atyafiságban, a' mai műveltséggel közvetlenebb csatlakozásban állana, mint épen ez.

'S e' szempontból indulva ki, szerző igen helyesen tévé, hogy olaszországi utazásának főszárkál a' művészetet választá; mert ez az, melly a' hajdani olaszhozt a' jelennel egy egészszé olvasztja, melly rózsafüzért vet a' multnak vériszonyira, mellynek ölén fölelevenül a' halál, 's tündéri ajakkal szól a' mai élethez. A' nagyság letünt, 's csak emlékekben tükrözi egykori létét: — 's ez emlékeket művészet emelé. A' zsarnok vérengzés elpárolgott; gyászhelyein oszlopok szólnak intő példaul a' késő nemzedékhez; de az oszlop csúcsán művészet koszorúja lengedez. Az olly magasztosan érező szívek elhamvadtak; de érzelmeik élnek a' rege hangjain. Mindezt hű ecseteléssel az olvasó elébe állítani, vala szerző feladata, mellynek legnagyobb részt szerencsésen meg is felelt. A' művészet mellett azonban nem volt szabad feledni a' mai, legtöbb nyilatkozatiban jelentéktelen élet igényeit, 's ezeket, hogy érdekek magasuljon, össze kelle olvasztani a' történet, a' régiség jelentőségével, 's ezt is ügyes tapintattal tudá eszközölni szerző. Csak az egyet sajnálom, hogy az idegen nyelveken idézett felirásokat, költeményszakokat 'stb. nem mindig következetes pontossággal jegyzé oda hazai nyelvünkön is, holott némelyeknél ezt így találjuk; sajnálom pedig, mivel a' munka, mikép a' felajánlásból, de az egésznek folyamából is kitetszik, leginkább hölgyi olvasmányul van szánva; az idők pedig, mellyekben némely magyar hölgy többet értett példaul latinul, mint most talán iskoláit átfutott vagy átuszott némely ifju, nagyon nagyon tűnedeznek. Egyébiránt ez csekélység, mert a' hölgy, kit valamely meg nem magyarázott idegen idézet érdekel, könnyen találhatand, ki megfejtse azt. Sok helyen ugyan rövidebb, kerekdedebb lehetne az előadás, mert az áradozás könnyen gyöngíti a' hatást; azonban ezzel is könnyen kibékülünk, mert ürességgel mégsem találkozunk a' néholi szóbőség mellett sem.

Különös kellemet kölcsönöznek a' munkának a' közbeszótt regécskék is; ilyen példaul a' második kötetben a' 'vak szobrász' története, mellyet a' szép olvasónő már az 'Életrépek' második füzetéből is dicséretesen ismer; ilyen az első kötetben Verona szakaszában a' 'volto barbaro' című regényes beszélyke. 'S miről legelőbb kelle szólnom, emelik becsét e' könyvnek a' hazai viszonyainkra tett gyakoribb alkalmazások és hasonlítások, mellyekben sok józan, czélszerű eszme, 's honfiulag hő érzés van elhintve. Szerzőnek igen számos tárgy felett elmondott magán véleményei a' komolyabb férfunak is bő anyagot nyújthatnak egy-egy futó gondolatra.

Minek soroljam elő a' könyv jeles oldalait? hisz azokat nagyságtok legjobban élvezendik, ha azt elolvassák. Csak néhány főbb szakaszra akarom figyelmeztetni önöket, minő példaul: Velence, Milano, Genua, Piza, Firenze, Ferrara, mellyek magokban véve is egy-egy szép egészset képeznek, úgy hogy történeti, művészeti és népeleti oldaluknál fogva ismételt elolvasásuk is kedves élmény lehet.

A' mi e' könyv nyelvezetét illeti, az a' tárgyhöz illő, egyszerű, világos; hol a' dolog úgy kívánja, költőileg emelkedett, 's egyáltalán gyöngéd és nemes hangú. Csak némely kissé ismeretlenül hangzó szó közbevegyítését sajnálom, 's pedig ismét a' főnebbi oknál fogva; mert ez utazás főtekintettel hölgyeknek levén írva, soha sem feledhetni, hogy a' hölgyeknek talán nem a' legkellemesb multság, valamely meg nem

értett, és szokatlansága miatt egyelőre meg sem érthetett szó szónyomozási leszarmaztatásán 's lehető értelmén gondolkodni. Nem akarom ezeket egyenkint kijegyezgetni; szerző tudni fogja, mellyek azok, mi annál könnyebb, 's az egészre csak csekélyke zavart okozható, mivel számuk nem tetemes. — Meggyőződésem az, hogy az olaszországi utazást mindenki elégedetten teendi le kezéből; ezt tudva pedig annál élénkebb vágygyal fogand olvasásához minden mivelt hölgy, minél gyérebek irodalmunkban illynemű művek, 's minél ajánlatosb az egésznek külseje is mind papirra mind nyomtatásra nézve, aránylag nem magas ár mellett; mert megjegyzendő, hogy nem egy-egy kötet ára 3 pgó ft., mikép a' borítékra hibásan van nyomtatva, hanem mindkét köteté.

Ney

KISFALUDI-ÜNNEPÉLY.

Homály terült el nemzeti irodalmunk egén; csak egyes csillagok tűnedeztek föl, bájthzőkkel sovárgó sugárokat lövelve, a' jövőnd titoklepte fejleményire, mintegy jóserővel előzve meg a' leendő irodalmat. Igen, a' leendő irodalmat előzték meg ama fénycsillagok; mert a' mennyei ihlet egyes, elszigetelten ható, 's a még alig ébredező megértésnek korszakához szóló nyilatkozatai megvetheték ugyan első alapjait az irodalomnak, de ezt magát még meg nem alakíthaták. 'S igen, jóserővel tűntek föl a' szellemi nyilatkozatok ama hajnalcsillagai; mert, mi a' sötétség közepett olly hatályosan tudá fényét fellobogtatni, hogy ragyogványa a' terjedezett derű ölében sem halványult el, annak önálló, benső erővel kelle birnia elvitathatlanul. 'S földerengett a' korány, hajnalpir ömlött el a' nemzeti irodalom egén, mint mikor az első szerelem pirja festi a' szemérmes szüz arczeit; mert e' hajnal üdvözleti pirját is szerelem hevité; a' feselő irodalom, a' mindinkább szabadabban nyilatkozó szellem minden lehellete azt sugá: hazám, én szeretlek, 's műveltségedet emelni jövők; 's viszont a' nemzet mindinkább hőbb vonzalommal simult a' hazai elmeszüleményekhez, 's mondá: nemzeti irodalom, én szeretlek, s keblemre öllelek, hol ápolni foglak ezentul férfiasan.

Fejledeztek a' honi elmék, beállt a' derű; elvállottak a' szellemi erő több jeles, hősei, és szellemileg hatoltak a' hazára, — 's lön irodalom. 'S a' szellemiség képvi-

selőinek jelesbjei között egy kitűnő egyéniség vivott ki magának becses helyet, 's e' férfin Kisfaludy Károly volt. Pályája nehéz, mert igen sokban töretlen volt; de működése már nem hangzott el nyomtalanul, mert az elismerés és méltánylás feselő korszakába sett. Irodalmi munkásságára nézve életében boldog annyiban, hogy a' nemzet már tárt karokkal kezdte fogadni mindent, mit hazai elmék nyújtottak és nyújthatának; boldogabb még halálában, mivel maradandó nevet biztosita magának az utókor becsülésében. Kisfaludy Károly halála gyászos esemény volt az összes nemzeti irodalomra nézve; fájdalmasan hatotta meg e' hír a' fejledező honi irodalom minden pártolót, barátit és tisztelőit; fájdalmasan hatá meg az éltesebb férfiakat, kik, hazafiság szent tüzetől buzdítva, örvendettek a' lelkes férfiú csüggedetlen munkásságán, abban szép jövőnek-látván felszírázni magvait, — fájdalmasan a' fiatal nemzedékre, melly nemével az áhitatnak csüggött a' munkásság e' fejleményein, 's melly lelkesült vágytól érzé dagadozni mellét: vajha minél szebb felvirulásnak lehessen tanuja, vajha a' magasztaltság szárnyain valaha ő is feljuthatna azon pölczra, hol a' hazáért működnie, erőit a' honnak szentelnie lehessen. Kisfaludy Károly elhunyt a' nélkül, hogy felnőni láthatná a' fát, mellynek gyökereit olly édes buzgalommal öntözteté. De ha szinte tovább élendett is, mégsem láthatta volna a' felséges növényt egész pompájában kifejleni, valamint mi sem látandjuk azt, mert az idők viharával daczoló cserfa életéhez képest egy emberkor vajmi csekély időszak.

A' nemzet lelkületében még nem szilárdult meg az irodalom avatottabbjainak becsülése; mi hamar elmosható a' jeles férfiúnak emlékezetét újabb fejlemény, újabb munkásság nyilatkozványa a' nagy tömeg előtt, melly csak a' pillanatnyinak tud hódolni, 's mellyben még vérré nem vált az ok és okozat, az elvetett mag 's a' felbimbózó virág közti viszonynak szükséges felfogása. Ha Kisfaludy Károly nem irt, nem hatott volna, mennyit és mikép akkori körülményekhez képest hathatott, irodalmunk nem juthata oda, hol az ma áll: — kinek jutna ez eszébe a' kényelmes gondolkozásu sokaság közt? — De mi az emlékek korszakát éljük; 's a' lelkes írónak olly emléket állítottak a' kor igényeit megértő tisztelői, melly bár mi márványnál is szőlőbb hatásu. 'S ezen élő emlékek, az alakult Kisfaludy-társaságnak hetedik közlése ime az, mellyről pár értesítő szót ezúttal nagyságtok előtt elmondani szerencsém van.

Ez évenként tartatni szokott ünnepély az idén nem februar 6-kán, mint máskor, hanem 2-kán ment véghez, pedig az előbbi években tapasztalt növekvő részvét következtében az eddiginél tágasabb helyen, t. i. a' megyeház nagyobb teremében. Szívderrítő látvány vala hölgyeket, irodalmunknak ezen gyöngéd lelkü védangyalait, olly nagy számmal összegyűlve látni, hogy a' számukra kijelelt helyeket szaporítani kelle. Illy részvét, melly egyébiránt a' megjelent férfighallgatóság részéről sem mutatkozott csekélyebbnek, valóban nyelvünk ügyének diadalmaihoz sorozandó.

Egészben véve az idei ünnepély tárgyai kevesebb érdekekkel bírtak, mint a' mult évben; azonban már maga azon körülmény is emelé a' gyűlés becsét, hogy azt elnök Jósika Miklós báró személyesen nyitá meg, hő kebelből fakadozott, 's hazafiúi érzelmekhez szóló üdvözlő beszéddel. A' társaság mult évi munkálatairól tett titoknoki tudósításban sok dicséretet hallánk; de annál sajnosabban hatott meg mindenkit e' pénzalap csekélyisége. Valóban szomorító, midőn illy üdvös hatásu intézetnek arany-

lag olyan kevés anyagi erővel kell munkálkodnia. — 'Eszmék a' magyar versten átalakításához' Schedel Ferencz igazgatótól, sajátos új tannak alapvonalait fejtegeték, melyek még a' költők figyelmét nagy mértékben igényelhetendik, ámbár a' hölgyi közönségre nézve kevesb érdekűek valának. — 'A' magyar írók és irodalom Pesten ötven év előtt és most' czim alatt Garay János olvasott egy cikket, mely, élénk költőiséggel felfogva, becses közlemény vala. — Felolvastatt a' másod rangú költői pályamű: 'Az életből.' — 'Tündérvár' című novella B. Jósikától, sok szépséggel, 's néhány váratlan fordulattal, de főleg sajátos regényes színezettel bíró mű, mely azonban nem emelkedik egészen azon költői magasságra, melyet a' lelkes író munkáiban élvezni megszoktunk. 'A' művészet kutforrásai-, elemei-, kellei- és viszonyairól az élethez' című értekezés Szontagh Gusztávtól, felolvassa Szenvetől, sokkal inkább mozog a' száraz elmélet mezején, hogy sem e' helyt 's illy vegyes közönség előtt kellő hatása lehetne. — A' múlt évi jutalmakról szóló jelentésből értettük, hogy az aesthetikai kérdésre kitett 15 arany díjt az egyetlen pályázott munka nyerte, melynek szerzője Müller Godofred; a' kitűzött tanköltemény szinte 15 darab aranyból álló díjt: 'a' feltés' című munka nyerte el, melynek szerzője Ney Ferencz, a' felolvasott másodrangú pályamű szerzője pedig Tárkányi Béla.

Valamint ez irodalmi ünnepély méltólag dicsőíté a' jeles férfi emlékezetét az irodalom barátinak körében, szintugy dicsőíté azt a' nagyobb közönség előtt is egy színházi ünnepély, mely Kisfaludy Károly születése napján, febr. 6kán nemzeti színházunkban rendeztetett el. Ez intézet derek igazgatója, Bartay ur, az ünnepélyes est jóvedelmének felét a' Kisfaludy-társaságnak ajánlá fel, legzélszerűbben vélvén elősegíteni e' társaság által kitűzött hatáskört, ha ereje szerint ő is áldozik az anyagi erő megszilárdítására, melytől a' szellemi munkásság serkentése sok tekintetben függ, 's egyszersmind meg levén győződve, hogy a' nagy tömegben semmi sem gerjeszthet a' jeles elhunyt iránt olyan élénk méltánylást, mint emlékezetének minél nyilvánosabb felujítása. Illy érzelemtől vezéreltetve Bartay ur ügyes tapintata úgy rendezé el az előadást, hogy az nagyobb részt az ünnepelt költőnek műveiből álljon; miért is eljátszatott, 'Szilágyi Mihály szabadulása', dráma 1 felvonásban, és 'Három egyszerre' című 1 felvonásos vígjáték; elszavaltattak 'Bandi' és 'Budai harcjáték' című balladák, 's mindezeket a' közönség élénk részvétellel kísérte és fogadta. Az előadott zeneművek közül különösen megemlítjük Vörösmarty 'Szózat'nak elénekeltetését Egressy Béni zenéjével, 's Hunyady László hattyudalát' Erkel hasonnemű legújabb daljátékából, melyről épen jelen füzetünkben bővebben szólunk. Bármily örömet találkozáink is a' 'Szózat'tal, jelesül magasztos költészeti tartalma tekintetéből, mégis sajnáltuk a' 'Kisfaludy sirjára' című dal elmaradását, melyet Schodelné rögtöni örekedése miatt nem énekelhetett; sajnáltuk pedig, mivel összhangzóbb leendett ez ünnepélyvel. Az említett 'hattyudal' kísérete mellett láttuk legvégül Kisfaludy Károly emléksobrának képét, minő t. i. az lesz, mely a' nemzeti muzeumban fog felállítani; az emléket körülállott múzsák, az áldozatfüst és ünnepélyes kivilágítás igen kellemes benyomást tőnek a' nézőre, 's nem kevésbé emelék az emlék hatásos feltűnését. Azonban hozzáillő kisérvény volt-e az ugynevezett hattyudal, azt nem akarjuk itt feszegetni; annyi azonban kétségtelen, hogy egy sajátlag e' célra készült zene sokkal inkább megha-

tandotta a' közönséget. Ezt ugyan ez alkalommal nem lehet kivánni, mert az egész ünnepély, a' milly szokatlan- 's váratlanul meglepé a' közönséget, szintolly hevenyészett vala alkalmasint igazgató ur részéről is, miért is a' rögtön felvillogott jó és hazafiui ötletnek illy férfias buzgalmu életbeléptetése kétszeres elismerést és hálát érdemel. De milly jól esnek a' léleknek, — ha tán Bartay ur jövő évben hasonló ünnepélyvel lepné meg az irodalom és művészet barátit, — egy sajátkép Kisfaludy dicsőítésére szánt zeneművet hallhatni, 's mennyire emelné ennek érdekét, ha például maga igazgató ur, ki olly lelkesen hevül hazai irodalmunk és zenészetünk emelése mellett, 's a' zeneköltészetben olly szerencsével működik, saját szerzeményével ajándékozna meg a' korán elhunytak ismételt tiszteletére összeseregrendő hallgatóságot! ♀

NEMZETI SZINHÁZ.

Január 27-kén került először színpadra Erkel Ferencz karmester uj daljátéka : **Hunyady László 4** szakaszban. Szövegét írta Egressy Béni.

Mielőtt a' zenéről, mint az operának, mint műterménynek voltaképi lényegéről szólnánk, előre bocsátjuk a' szöveg tartalmának vázlatát, hogy alkalmazatilag szólva, az olvasó könnyebben megérthesse czélzásinkat. — E' daljáték könyve vagyis szövege egészen egyszerű, annyira, hogy majd prozailag egyszerűnek mondhatnók, olly kevésbé emelkedik a' történeti tény-folyam előadása fölé költészet szárnyain. Azonban ez nem, igen von le becseből, mert dalműben a' szavak tartalma csak alárendelt 's Hunyady László története magában is olly tárgy levén, mellynek legegyszerűbb elmondása is érdeket gerjeszt, indulatokat ébreszt, vajmi könnyen von kellő figyelmet magára a' sorozati ügyes szerkezet által, mellynél fogva így következik a' szöveg.

Hunyady László összehívja barátit Nándor várában, mert egy levél esett kezeibe, Brankovics szerb fejedelemnek Cillei által írott, melly ezt a' két Hunyady testvér közel veszedelméről előlegesen tudósítja. Jó László király a' Cillei gróffal, 's Hunyady várkapitánytól hű hódolattal fogadtatik; de az után a' várba vonulni akaró zsoldosok előtt felhuzatik a' kapu, hogy a' vetett csel kikerültessek. Cillei unszolásira kezeibe adja a' király a' rendelkezés hatalmát, ki lakoma alkalmával készül kiirtatni a' Hunyadiakat. Ez is tudtára esvén a' várkapitánynak, a' színlett jósággal jövő Cilleinek szemére lobbantja cselszövényt, 's fegyvertelen levén, ettől megtámadtatik, ki is az

előrohanó magyaroktól leöletik. A' zajra bejövő király felelmében bocsánatot szinlel, híveitől dicsőítetve.

Második szakaszban Hunyady János özvegyét győtri a' gondolat, hogy majd gyermekein boszút áll a' király a' szerencsétlen esemény miatt, de bizva bocsánatnyerhetésben, reménysugár deríti lelkét. Elébe megy a' Temesvárra érkező királynak, ki Garával, 's kísérettel lép a' csarnokba. Porba borulva eseng a' gyászba öltözött anya kegyelemért fiai számára. A' király megindulva, őt anyjának, László 's Mátyás fiait testvéreinek nevezi, 's igéri, hogy boszút nem áll. Garával leánya Mária, Hunyady László jegyese is érkezett; ez szemébe ötlük a' királynak 's igen kegyesen szól hozzá. Erre építi Gara cseleit, hogy hálóba ejti a' fiatal fejedelmet. A' király távozáván, Hunyadyné tanácsot ad fainak, hogy esküre birják a' királyt, miért is hozzá mennek. A' kijövő Gara kéjeleg azon gondolaton, hogy majd ő kormánykodik. Majd ezután Hunyady László és Mária szerelmökben, 's a' jövő menyekzön édelegnek. A' király egész udvari kíséretével jő, 's a' templomban mondja esküjét.

Harmadik szakaszban Budán vagyunk. Hunyady László sürgeti Garánál a' menyekzőt, ki egyezést szinlel. A' király mereng 's ábrándozik a' szép Máriáról. Ekkor lepi meg őt Gara, neki édelgésre igérvén leányát, 's Hunyady Lászlót pártütőnek vadolva. Igy hatalmat nyer elfogatására. Nászlakoma van, hol a' kis Mátyás elnököl a' nászpart várva; kik is megérkeznek, de rövid örömnnyilatkozat után a' háttérben megjelen Gara katonáival, 's a' király nevében elfogja mindnyájokat.

Negyedik szakaszban Hunyady László börtönben tünődik sorsa felett, de bizik a' törvény szentségében, hogy kihallgatatlanul nem fog itéltetni 's ártatlanul veszni. Meglepi Mária, ki megvesztegeté az örököt, 's menekülésre akarja birni, de a' nemeslelkű ifju, tisztasága öntudatában, ez ajánlatot el nem fogadhatja. Gara halálos ellensége sorsán édelegni jő, 's elbámulva látja gyermekét a' gyűlöltnek karjai közt. Az atya dühös parancsinak enged a' leány. A' boldogtalan szerelmesek bucsúznak, 's László elhurczoltatik. Sötét est van. A' budai téren jő a' gyászmenet, melly az áldozatot verpadra kíséri. Eső zuhogása 's villámok közt kétségbeesetten rohan elő a' hős ifju boldogtalan anyja; az örök utját állják. Reményvesztetten őrjög az anyai fájdalom, melly alatt roskadoz a' kinzott test. Itt látja, mikép vág háromszor a' hóhér fia nyakához; itt hallja annak szavait, mellyek ártatlanságát vallva, ezt azzal is bizonyítani törekszenek, hogy elvevé isten a' bakó erejét; de Gara szava 'vágj' véget vet a' nemes életnek, 's az anyát lesújtja szívének iszonyu jajszava. Ez a' tartalom.

Most a' zenéről, melly lényege minden daljátéknak. — Ha Erkel ur már be nem bizonyította volna zeneköltészeti tehetségét, itt igen helyes alkalom kínálkoznék t e h e t s é g é n e k megismertetésére; de ő e' studiumon már túl levén, mellyben tehetség bírálgatása jöhet szóba, jelenleg csak az eredményről akarok szólni. — A' dalmű, egészben véve általános zenészeti szempontból, azon elmeszülemények sorába tartozik, mellyeket költészeti leleményesség, érzelmi mélység 's kiviteli ügyesség dicséretesen bélyegeznek, mellyekben fülhódító kellem, tudományos komolyság és szerkezeti csín, elosztási arány 's pontossági szigor karöltve járnak. Lélektani szempontból tekintve, legtöbb helyen beható jellemzettség, átgondolt következetesség és szilárd önállóság tűnik fel rajta, melly tulajdonokat még azon szerencsés tapintat is

kiemel, hogy szerző bájt és férfiaságot ügyesen tud összeforrasztani. E' műben szellem, erő és szendély váltig ölelkeznek; lyrai ömlengés drámai hatályhoz, ábrándos kéj nyugodt csendhez, csapongó tűz ünnepélyes méltósághoz csatlakozik. Az indulatok harcza öntudatos kedélyességre olvad át, 's az érzelem bensősége indulatviharrá magasul. Hangszerelési tekintetben mesterikéz bizonyítványa a' hangszerek jellemzetes elosztása, a' hatás fokozatos lejtése, a' kisérvények szerény hátravonulása 's kiemelkedése. Nemzeties szempontból végre, — melly mint magyar zenénél itt különös figyelmet érdemel — olly sükerült szüleménynek vallhatni jelen dalművet, hogy azt bátran sorozhatjuk legjelesb hazai zene-kincseinkhez. Azon anda búskomolyság, azon, hogy ugy mondjam, örömgyászos kedélymélység, melly a' magyar zenének kiválólag sajátja, háromszinű fonalkint húzódik keresztül az egész művön. De épen ezen tulajdoninál fogva nemcsak megérdemli, sőt igényli e' dalmű a' többszöri meghallgattatást, mert mi a' lélekhez szólva lélekbe akar tapadni, az nem lehet a' pusztá fülnek éleménye. 'S csupa fülsiklándozásra nincs is számítva e' munka. Modorra nézve inkább a' német zene nyomdokin halad e' mű erőfejtésben 's bensőségi nyilatkozatában, mint a' — néha szinte öntudatos erejü — olasz hangáein, — mig nemzetileg véve egészen elzárt saját körben mozog, minél fogva kitünőleg azon haza tulajdonává lesz, melly azt szülé. Csak egy hiányzik — nem egyes részeket, de az egész et tekintve — legalább az én felfogásom szerint, 's az ama magával ragadó, önkénytelenül lebűvölő magasztaltság, melly avatottat 's avatlant egyiránt villanszerűleg meghasson. De olly sok jelesség mellett ezen ihleti felségességet könnyen nélkülözhetjük. — 'S ezt atalánosan.

Részletekre térve, különösen kiemelendő a' megnyitó férfikar, mellynek természetes jellemzetessége, 's az első szakaszt bezáró kar, mellynek lelkesítő nemzeties lényege főérdeme. A' második szakaszban Hunyady özvegyének aggálya 's reménydús lelkesége szívből fakadt 's szívhez térő, az anya 's két fia hármasdala elbájol; a' szerelmes pár ömledzése, eleinte ugyan kissé lankadtan érzelő, 's inkább már a' homályos sejtelen befolyásától, mint a' zavartalan egymásbani gyönyörtől kormányoztatik — mi azonban a' dal szavaival nincs egészen öszhangzásban, de azután annál vidorabb lélekből fakadoz. A' templomi jelenet zenéje harangkisérlettel igen hatásos. A' harmadik szakasz fénypontja a' király ábrándozása, melly ritka hűséggel tükrözi lelki küzdelmeit. Negyedik szakaszban a' jegyesek bucsúzása megható. A' gyászinduló becses darab a' magyar zenészet e' parlag nemében. Koronája a' műnek az anyai keserv és kétségbeesés, ezen önmagát marczangoló fájdalom, ezen földet 's eget mozdító kin-tengerének zuhanya, a' lélek és szív, szeretet és gyötrellem, remény és rettegés e' hajmeresztő viharzata, ezen szívzaggató és velőt rázó drámaiság. Igen, ezen egy jelenet is diszes helyre jogosítja szerzőt a' lelkesb zeneköltők közt, ezen jelenet, melly olly szemekből is könyüket sajtolt, mik különben nem igen szoktak minden csekélységen megindulni. Igaz, hogy e' hatásban az előadásnak is nagy része van, miről mindjárt szólandok.

Csak Hunyady László hattyudalára van még egy észrevételem, mellynek vége nem igen kielégítő. E' zenedarab a' szerencsétlennek lelki állapotját festi, azon sejtést, milly sorsnak menend eleje; a' komoly-gyászos töprengést hősies magasztaltság 's a'

megtörhetlen bátorság éghoz szárnyalása váltja fel; csak így halhatott Hunyady László: hősileg elszántan, erőtudattal. 'S így véve, eme darab vége kissé nagyon is vigyszerű, melly szinte tánczra emlékeztet.

Az előadást tekintve, leginkább Schodelné asszonynak (Hunyady özvegye) kell köszönni a' hatás sikerét, ki művészileg drámai előadásával, 's az egésznek, hogy úgy mondjam, egyöntetű felfogásával díszet ada a' műnek, valamint a' mű alkalmat nyújtott hangja hatalmának művészi díszét nagyszerűleg kifejthetni. Pecz urnak (Hunyady László) néhány igen kellemes lágy hangja van, 's azokkal illőleg emelé ki a' dalmű érdekeseb helyeit. A' közönség méltánylá igyekezetét. Udvarhelyi Miklós ur (Gara) hatásosan adá szerepének kitünőbb helyeit. Havi urat is (király) buzdíták a' közönség tapsai. Hangász- és dalkarok, mint mindig, jelesek. Ney.

DARÁZSOK.

Íróink háta mögött bizonyos szín- és nemetlen faja mozog a' literaturai marderekeknek — az ugynevezett zsidóbarátok az irodalom virágvásárján — kik hideg napokon jeles íróink hulladékival táplálják magokat 's elhabzsolt tavasz-szültötteikkel házallani mennek. Gondolatjaiknak igen nehéz feje 's érzelmeiknek igen gyenge lábaik vannak 's azért vesztek el mindenütt az egyensúlyt 's, mint természetes védfalak az egészséges ész ellen, rakásra dőlnek.

Néhányan közülök hosszú árnyékot kötnek sovány ikráikra, hogy nagyságuk fölött a' világot elámitásák. . utánok sétál még egy pár kiéhezett, törpe, nyomoru alak, melly hóna alatt hordja fejét 's az előttemenőnek gondolatjait személyesítvén, lecsapott fejével az olvasók után szeret hajigálni.

Csak akkor leszünk valódi nagyok, ha a' hiu gögöt nemzeti büszkeség fogja felváltani. Az irántunk önkeblünkben táplált magos vélemény szükségtelessé teendi az elismerést — kívülről.

A' szépség és az erény gyakran egymás ellenei szoktak lenni: mert az első oka annak, ha a' másikat törbe ejtik. . 's akkor az első legszebb ékét elvesztette.

A' hölgyek 's a' rejtvények megszűnnek tetszeni, mihelyest kitaláltatnak. A' szép asszony iparkodik rejtvény maradni az előtt, ki őtet kitalálni szeretné.

Az egész világ egy csomó. . mindegyik szorosabbra akarja azt vonni. Hol van a' macedoniai hős, ki azt szabljával feloldja?

Bizonyos könyvárosnál illy czimű munka jelent meg: 'Az egészséges gyomor, vagy: mikép lehet patkókat és struczmadártojásokat elnyelni és — megemészteni.' Mondják, hogy nekünk 'magyarokul' ez igen jó kézikönyvül fog szolgálni.

A' hölgy szerelme olyan, mint a' valódi jótékonyság: minél nagyobb, annál titkosabb. A' férfiaké minél kisebb, annál nagyobb lármát üt.

A' hölgy azt mondja barátnejának: 'én szeretek'; a' férfi azt mondja barátjának 'én szerettetem!'

A' férfi szerelme egy sokat olvasott könyv, mely évenként gyakran a' tizedik kiadást is megéri.

A' nagyurak nem szokták az írást megporozni: e' helyett a' port inkább szeminkbe hintik — írásaikkal.

A' hölgyek ritkán ajándékozzák el szívöket, hanem szívök — gyakran tudtok nélkül szokta magát elajándékozni. Innen van azután, hogy a' hölgyek sokszor nem tudják, hol keressék szívöket.

A' kis emberek többnyire a' nagy emberek gomblyukaikba akasztják magokat 's olly negédesen mosolyognak le az ujjongó közönségre, mintha a' tömjénezés csakugyan őket illetné. Már csak azért sem szeretnék nagy ember lenni, hogy ezen kis embereket ne kelljen mindenütt magammal czipelni.

Az asszonyi szem olyan mint a' tükörsima tó, melynek felszínén szeretet és hűség tükrözi magát — de mélyében gyakran kavicsok hevernek.

A' síró hölgy 's egy előszó — kegyes elfogadásért esedeznek.

Voltaire azt mondja: 'szeretni kell, ez tart fel bennünket'; pedig, jó isten, hányat buktatott meg a' szerelem!?

Egyébiránt a' bukás és szerelem ellentétes atyafiságban állnak egymáshoz. Mi a' szerelem? szenvedély, mely naponként hül: mi a' bukás? szenvedély, mely naponként gyűl. Mivel végződik a' szerelem? Házaszággal: mivel végződik a' bukás? Házaakkal. Ki oltalmazza a' szerelmet? egy vak istenke — Amor: ki oltalmazza a' bukást? egy vak istennő — Themis.

A' szényegek elfödik a' szurkos helyeket: a' csillogó mellények is ezt teszik.
F. A.

D I V A T.

Pest, február 12. 1844.

KEDVES RÓZÁM!

A' vigalmak és bálók sokasága annyi anyagot nyújt írásra, hogy iveket kellene tele firkálnom, ha minden izletes öltözetet, vagy minden egyebet, mit láttam, ellestem 's kitaláltam, az 'Életképek' hasábjain akarnék megörökíteni. Azonban ne gondold, kedveském, hogy illyféle ellesések és kitalálások gyöngédtelen kitalálásokat vonnának magok után, mert hiszen én annyi kellemes, szép, sőt gyönyörű orczácskáról csak a' szemcsere élénkségét 's a' tekintet kifejezését leshetém el. Ez mindazáltal nagyon elvezetne tárgyamtól. Hagyjuk azért a' gyorsabban dobogó szív titkait — bármi könnyen volnának is kitalálhatók; ez alkalommal szorosan feladatomról, a' divatról fogok szólni.

Febr. 3kán Casinó-, 5-kén Kör-, 7-kén Honfíbal; — valóban a' tánczolóknak igen rövid időközük maradt pihenésre. Azt hinnéd, édeském! hogy az örökös nyugtalanság elhervasztja az éberség virulatát; csalódol, mert a' tánczolók soraiban mindig ifju kedvre 's vitor derűtségre találsz. Ezen bálokon, mint a' szépség és divatesin gyűhelyein, kitünőbbek valának a' többek közt: egy szép grófhölgy, leánya egy szép anyának, fehér atlaczöltönye fölött átlátszó rózsafátyol ömlött el, 's a' többnyire oldalt hajló aranyfürtös fejcskét gyöngyvirágkoszorú díszíté. Közkedveltségű bájos fiatal ö z v e g y ü n k, — kinek a' télen át számos élvezetes estét köszön a' tánczkedvelő világ — természetes fehér camelliaíval a' dús fürtözet közt, 's az egészen fehér öltözékben, igen-igen szép tünemény vala; ő jól teszi, hogy minden színek fölött a' fehéret szereti, mert ez leggyönyörűbben áll neki. A' kecses R.... Kitty grófhölgy szép illemével mindenki pillantásait magára voná. Hasonlag a' J.... ch testvérpár; hajjaik és ruháik piros virágokkal ékesítve, elragadtatásig bájos hatást gyakorlottak. A' legkellemesebb tünemények egyike. J.... ky Riza rózsaszin tarlatanruhát viselt, és szép érczsin haját fehér virágkoszorú díszíté.

Nem kevesebb kellemmel hat a' szemre az ő társnője, kit fölöttébb csinos termete, öltözékének izletes egyszerűsége 's nyugodt magaviselete mindig kitüntetnek. A' kecses K. Emma rózsaszin öltözetet viselt, hajában rózsák p e n s é k k a l vegyest; — 's ezt helyesen tévé, mert bája feledhetlen. Oh, és mennyi lebeg még el emlékezetem előtt! de közlésemnek vége-hossza sem volna, azért még pár szót olyyakról, kik nem tánczoltak. Egy sajátságos szépségű urhölgy violaszin ruhát viselt legnehezebb kelméből, közbeszótt legelevenebb színű bokréttakkal, e' mellé csipkéből készült virágokkal 's drága kövekkel dúsan feldíszített fejké — valóban a' legfényesebb öltözet. A' néző hölgyek legtöbbjein nehéz kelméjű selyemruhák voltak, egészen fehér főkötőcskék, vagy bársonyból, neme a' körded ernyőnek, melly dicsfényként koszorúzta fejeiket; — 's ez sokkal izletesb fejké vala, mint ama bizonyos sima, a' nagy camellia-koszorúval, melly kelletén túl homlokra illesztve folytonos árnyat vet a' nyájas vonalmakra, oly annyira, hogy akár fogadni mernél reá, hogy e' nyájas vonalakon unatkozás tükröződik, — pedig hidd el, csak ama gonosz árnyék okozza.

Ha még valamire ki akarnám terjesztetni gáncsoló észrevételimet, úgy azon szabót érnék azok, ki némelly ruhákat kelletinél mélyebbre vágott ki, 's így a' hölgyeket lelkiismeretlenül azon veszedelemnek tévé ki... na, igen, a' meghülés veszélyének. 'S tova most e' menyhelyről, hol az élet baja feledékenységre süllyed, 's vissza azon körbe, hol a' világi bajokkal majd minden lépten találkozunk, 's innen üdvözöl téged

S **.

U. I. A' jelen divat szép francia udvari öltözetet ábrázol 1750ből; a' fejké lényegesen különbözik a' most általánosan bevett hosszú fürtöktől és simított hajzattól. Az estélyi öltözetek d' alexandrine bársonykalapkával, egy tollal 's ezüsttel átszótt csipkével; a' ruha ujjai szint ilyen csipkével, ezüst zsinórok- 's bojtokkal vannak ékesítve.

POZSONYI LEVELEK.

I.

Pozsony, február 6 1844.

SZERETETT LEONÁM!

Igazán mondta a' böles — már nem tudom a' sok közül melyik? — miképen „sors játéka az ember!” Ha áll az általában ez emberi nemre, mennyivel inkább áll a' hölgyekre nézve, kik, valamint nem tudják leánykorukban: mely férfi fűzi majd őket karjára, ugy nem tudják később, ha már nőkké lettek: hová vezetendi férjeiket a' sors, és velők hová vezetendi őket a' kötelesség, mely a' teremtés szent titkaihoz képest, oldalaikhoz elválaszthatlanul a' sírig, visszaköté. Egy éve most, kis városunk új padlázatu teremeiben enyegének körül bennünket a' falusi, kissé nehézkes, de fesztelen ifjak őszinte, vidám serege; 's ma tükörsimára viaszolt padolatok arabeszkezett cserfáin mosolyognak rám a' nagyobb városi urak 's urfiak igen-igen sima és módos, de szépecskén feszes csapatjai.... Sok szeretne velem beszélni, szinte olvasom szeméből a' vágyat, mely őket a' velem leendő ismeretségre nógatja, ösztönzi: ámde a' szokás, az udvariasság, a' neveltség — mint ők mondani szeretik! — tiltja nekik egy ismeretlen hölgyet megszólítani, míg neki, valamellyik ismerőse által, be nem mutattatik! És te nem képzelheted, kedves Leonám, milly boszantó az illy nevelt, mivelte fessesség, ha épen akkor nyögöz békóba, midőn bennünk viszonyvágy gerjed egyik-, vagy másikkal megismerkedni...

De hagyjuk az ilyeneket; mi azokon bizony nem segíthetünk egykönnyen. Elharapózott már magyar természetünkön a' külföldi szokások majmolása, 's a' civilisatio ezen egyik sebe vérünkig ette magát: finom neveltség az illy fessesség czimere, 's a' divat pecsétje levén ráütve, kelle, kellelten bókolkunk előtte, a' nélkül, hogy gyógyításával a' hajdani magyar őszinteség és nyíltság visszaállítására gondolkánk, melyek, noha olykor kissé keleti származásunkra emlékeztetnének is, 's kivált a' mézes simaság szeretőinek visszatetszenének: mégis mindörökre erények maradnak, melyek valamint egyesek, ugy egész népek jellemeit is képesek igaz fényben tündököltetni.

Az ismeretlen böles mondása nagyon is messze vezetett már tárgyaimtól, mely a' pozsonyi farsangélet rövid vázlata akart lenni. Farsangi élet és bölcsesekkel bajlódás! fog az én kedves Leonám mosolyogva felkiáltani. Igazad van, szeretett barátom; mosolyogj az élet bohóságain, melyek magát az életet, 's pedig a' kilinomitott, az élvezet tengere után sovárgó életet teszik igen gyakran keserűvé! Az emberek, ezen remekei az alkotásnak, nemcsak farsangon feledik el azt, hogy remekeségök az isteni szikrában rejtezik, mely nekik boldogság, de egyszersmind boldogtalanság forrása is lehet; hanem szinte egész rövid életükön keresztül, ritkán eszmélnek arra, hogy a' tiszta örömet keressek; de mégis farsangi napokban különösen gyönyörködnek abban, ha esztelenkednek; 's ezen esztelenkedéseik közt egyik főszerepet játszik az, hogy mulatozásaikban önnön örömeikre békókat vernek, 's ezen békókat a' legszébb nevekkal nevezik el, 's noha nem hiszem, hogy annyira mehetne bennök a' fonákság, miszerint a' nyűgöt saját kedélyeiken feledni tudnák: meg vagyok győződve, hogy vannak, kik az illy békó viselésében még gyönyörködni is képesek, sőt lángra

gyulnak, ha találkozik, ki eléggé vakmerő annak egyes gyűrűit, habár szeliden, szét-pattantani akarni!...

A' mai társalgás nálunk, szeretett Leonám, épen úgy, mint bármí más hazánkban, minden elebb, mint magyar! Nincs abban semmi, a' mi bennünket nemzetiségünkre eszméltesen. A' ruházat francia, vagy angol szabásu; a' táncz, igen kevés kivétellel, német, francia, vagy lengyel; a' társalgás nyelve...? Nem szólók. Szívetem fagyni érzem, ha meggondolom, mint vetközte le, nagyja, kicsinye e' nemzetnek apjai jellemének majd minden, legparányibb vonását is! A' nyugati civilisatio nemcsak jóvoltát és kedvesseget ömlesztette ránk, de gyökeréből kiforgatá a' nemes magyar növényt; 's mindig kétes marad én előttem, ha vajjon hasznai, mellyeket érzünk, 's mellyek különben igen nagyok, nem kisebbek-e mégis, mint ama keserű oldalai, mellyeket szinte nem csekély terjedelemben boríta ránk? Adja a' jó isten, hogy igyekezete azon kevés lelkeseknek, kik ezen árnyekos oldalokat a' hasznosokkal egyensúlyozni iparkodnak, boldog eredményeket derítsenek nemzetünkre, 's midőn már nem leszünk, magzataink, unokáink örvendhessenek azon szép elegyítésnek, mellyben a' magyar, nyugatias míveltsége mellett, apjai jellemerényeinek hűséges megőrzésével fog lündökölni!...

Farsangunk vig; egyik táncmulatság a' másikat követi, egyik estélyből a' másikba vándorlunk, 's férfaiunk, igen természetesen, velünk vándorolnak... Oh, mert a' haza perczei, edes Leonám, most farsangon nem olly drágák, mint az esztendő más hónapjaiban!... Éjjel táncz, nekik is, nekünk is; nappal...? nappal mi alszunk délig, ők néhány órával előbb tanácskozni mennek...

Oh, bohóságok bohósága, te élet!... A' divat, kedves barátém, a' civilisatio erőt vesz mindnyájunkon, 's mi rabságában sinylünk! Oh, sokszor mily örömet sinylünk! — Ezek nem épen farsangi gondolatok, szeretett Leonám; de mit tehetek én róla, ha álmatlan éjeim után illy komor gondolatok lepik meg lelkemet? Elzárjam-e előttök keblemet, avagy ne fejtsem ki azokat előtted, épen te előtted, ki, ha nem változál, mint hiszem, forró szívvvel fűződöl hazádhoz, mellynek öröme még sincs nagy oka, habár hajnallik is ege? — Isten hozzád! Nem folytatom ma soraimat, mert csak borút lát lelkem a' sok vigalom közepett. Csókol barátémd Yole.

II.

Pozsony, február 10 1844.

SZERETETT LEONÁM!

Előbbi levelem óta, igaz, nem történt semmi új, hacsak nem az új hó, melly szép magasan lepi el a' vidéket és — várost, mellyből majd a' martiusi langyos szellő és melegebb napok fogják csak kiolvasztani a' hóbaglyákat és jégborítékot, mellyek az utcákat 's járdákat ellepik. Szerencsés, ki nem kénytelen gyalog járni most e' városban; pedig a' legnagyobb rész ki van rekesztve ohajtásom köréből, 's ez gázol is derekasan a' hóban, 's elég fáradságába kerül a' jégsíkon ép csontokkal vihetni előre lábait. — A' farsang tart, 's mintha érezné, hogy utolsó lehellete — ez évre — márajkain bolyg, megfeszített erővel küzd, a' mulatozás örvényébe ragadni hódolót. Eddig minden szombaton gróf Zay Károlynál, a' magyar nyelv 's nemzetiség e' derék hősénél, tánczolánk, majd hajnalig. Ma azonban teremei üresek lesznek, mert az országgyűlési ifjuság hívá meg vendégekül a' pozsonyi hölgyeket 's férfiakat. Lásd, kedves Leonám, a' mi ifjuságunk sem akar csak mindig más költségére vigadni; én ezt szeretem: ha valakinek, az ifjuságnak bizonyosan leginkább megbocsátható, ha mulatságról nem feledkezik meg. De vajha épen olly kevésse feledkeznek meg arról is, hogy a' szabadság sirja a' szabadságnak, 's hogy a' zsarnokoskodó féktelenség előbbutóbb rút szolgaságra viszi a' népeket... A' redouteokban szinte, mint a' tanácskozási teremben, tulkapja ifjainkat a' lángszenvedély, 's

tulbuzgó hevéikben itt felette adakozóknak a' helyeslő vagy roszaló rikoltásokban, amott az illedelem és szabadelműség rovására kedvét szegik a' nyugalmas mulatozók-nak, 's — mint hallom — a' kicsapongást oly fokára viszik a' miveletlenségnek, mely az arabiai szabad vándoresapatok közt igen helyén van, de mely épen oly távol esik nemzetünk nemes jellemétől, mint a' nyugati civilisatio határaitól.... A' redouteokat, melyek itteniek szerint, vagy kik régiebb időkől óta ismerik Pozsonyt, igen elaljasodtak, csak azért említem, mert vasárnap szoktak tartatni, 's e' körümbeli urak által is, pillanatra hár, de mégis, meg szoktak látogattni; hétfőn gr. Kegle v i c h János ő exllja szokta megnyitni teremeit a' tánczosoknak, 's vendégeit a' szép, kedves házi asszony nyájasan vezeti a' nyugórában a' gazdag estebédhez. A' két hetfő után változik a' nap, 's nála holnap vigadunk ismét. Gróf Z i c h y Bódog kedden adott kétszer fényes tánczvigalmat; szerda nyugnapul szolgált eddig, 's ilyenkor látogatásokat teszünk, vagy épen theára megyünk a' nyitott salonok vallamellyikébe. Jő a' esütörtök, 's akkor a' lövészteremben gyűl össze az itteni társaság vegyes hölgyvirága 's az ifjuság, mely a' salonokig nem juthat, — a' követi tánczvigalomban, A' terem kissé nagyobb lehetne, tekintve számát az oda gyűlő vendégeknek; díszítése egyszerű, világítása pompás, 's a' csilárok- és falgyertyatartókról szétömlő fényben minden öltözek disze és — hiánya észrevehető! Azt hinnéd, kedves Leonám, itt már egészen honn vagyunk nemzetiségünkkel? Ne higgy, nem csalódom. A' társalgás nyelve vegyes, hogy ne mondjam, zagyva; alkatrészei: német, franczia, latin, ilir (tót) 's magyar! Szeretném tudni, ha valjon Z...ban az ottani hazafiaktól rendezett tánczvigalomban merne-e valaki szólni másképp, mint a' hajdani xupánok nyelven? !... A' táncz szinte illy vegyes, azon különbséggel, hogy benne a' magyar egészen hiányzik... Az ugynevezett „csárdás“, mit pedig oly nagy lelkesedéssel jarnak 's tombolnak el többen, itt inkább tót, mint magyar színt visel; legalább a' — mindig azonegy — zene jelleme, nem magyar, hanem valóságos tót, mint az a' felső magyarországi megyékben divatos. Tót zenére magyar tánczot én nem tudok képzelni, 's azért inkább türtem már egypár lelkes ifju szemrehányását, kik nehezen vevék, hogy velők e' tánczot nem tánczolám, mint hogy tót zenére magyarosan lejtsek. Nem illy zenére járta azt Kinizsy ugy, mikép Berzsenyink leirja; de nekünk most minden zagyvalék jó, ha némi kis nemzetis máz hártázza azt!....

A' sok tánczvigalom között majduem feledém említeni azon kedves estélyt, melyet f. hó 3-dikán ő exllja özv. báró Forray Julia asszonyság adott volt. A' nők itt gyászruhában jelentek meg ő cs. kir. fensége Rajner főherczeg 's lombard velencei alkirály legidősb leánya kora halála miatt; a' leányok vegyesen. Az estély füzere egy ifju olasz művésznő dalaí voltak, melyeket zongora-kisérettel énekelt, a' legujabb olasz daljátékok legszebb kivonatait többnyire sükerülten volt alkalmunk hallani. Az ifju művésznő nevét hallottam, de elfeledtem; annyira emlékszem hogy nem olasz hangzásu, 's monák, hogy Nagy-Szombathól jő, hol borostyánokat aratott. Tapso't nyert F. teremeiben is, és dícséretére vallom meg, igen sokszor megérdemelte; 's meg különösen, midőn „Torquato Tasso“ daljáték egyik cavatináját magyarul éneklé; nekem legalább ugy tetszett, hogy e' darab — mind olaszul, mind magyarul — legjobban sükerült neki, és legkevesbbé az ugynevezett „Tadolini-keringő“, mely valóban nem neki való.

Ezuttal, engedd hinne'm, édes, jó Leonám, meg léssz velem, vagy inkább le-velemmel elégedve; kívált ha hozzá teszem még, hogy az öltözékekben a' pazar-ság iszonyu ezen — mint mondják: szegény — országban. Itt ugyan nem hinné az ember, hogy a' magyar aristocratia szegény, hogy pénze, vagy hitele kifogyott volna. Bársony, altacz, selyem, tüll, kreppe, 's a' mi nevet a' gyárosok találékony esze csak adni tud a' legbizarrabb szöveteknek, egymást váltogatja is; a' fejediszek többnyire cameliákból állanak, melyek ritkán, félkoszoru-alakban tüzetnek a' haj-konty fölé, vagy közé, gyakrabban egyesén, vagy egy fehér-pirossal párosítva, a' jobb

vagy bal fül mögé illesztetik, mi nekem igen csinosnak tetszik. A' koszorúk egyébiránt még folyvást nagy szerepet játszanak, többnyire selyemvirágokból, 's köztök a' mohrózsáké, véleményem szerint, az elsőség.

Most azonban elég már, kedves Leonám; mielőtt mégis a' farsang véget érne, megkeres soraival csókoló barát néd

Yole.

III.

Pozsony, február 12. 1844.

SZERETETT LEONÁM!

A' sok vigalom följegyzése közben minapi levelemben nem érintém azon édeket, melyekben Hymen — e' sokaktól áldott, többektől rágalmazott, 's némelyektől átkozott bálványka — itt e' hónapban némely szerelemittas szíveket részesite. Február 1-jén Dumont kapitány, ki keleten vitézül viselte volt magát, ha nem csalódom, Acropolis körül, gr. Batthyány Imre ő exljja szeretetreméltó kisasszonyát Máriát füze rózsalánczokkal karjaira. Vajha rózsák viritsanak a' derek, lelkes hölgynek, mind sirjáig, 's a' tövis ne láttassa magát a' levélfosztott bokrokon! — Szörnyű hózivatar közt kelt at az ifju házaspár a' Dunán; de mosolygák a' fagyhaló szelvihart 's az utborító hófúvátagokat: keblökben szent tűz ége, a' viszonos szerelem hatalmas langja. Pályájok az életben legyen szebb, mint vala az ut, melyre mint férj és nő először lép-
tenek, 's melly gyöngye lelküeknél jó jóslatu nem leendett....

E' Hymenaeumot Hajnik Károlyé követé, ki másodszor is pozsonyi hölgyet vön, 's pedig, mint mondják, a' pozsonyi szüzek legszebbikét, F* Saroltát. — 5-dikén gróf Péchy Manó zempléni főisp. helyettes kelt össze Mesko Zenaide bárónóval; az esketést, melly a' hercegeprimási palota kápolnájában ment végbe, derült ebéd követé.

Igy, látod, kedves Leonám, vig az élet, a' szerelem tenyészik, a' boldogság... Oh, a' boldogság megjövend, csak akarjuk! Olvastam valahol, hogy keblünkben hordjuk a' mennyet, 's ott a' poklot is. Ki ezt írta, annak igaza volt; az ember angyal lehet, vagy ördög, 's a' mint egyik vagy másik lesz, úgy mennybe, vagy pokolra viszi magát. Sokszor függ a' sorstól, mellyiket teremtszik; de van rejteke a' léleknek, melly egészen függetlenül a' sorstól, képes alkotni daczára, önerejével, mit önmaga akar. Boldog, kinek akarata önkénytelenül mennyet terem!...

A' magasabb körök legszebb szüzei egyike, Sztáray Zsófi grófnő is menyasszony; mint mondják gr. Apponyi Gyula a' boldog vőlegény, ki a' gyönyörű szüzet néhány hét mulva karjaira fűzi. — Illy szép angyal bizonyára csak mennyet alkothat a' férfinak, ki őt szíve asszonyául imádja; ha csak ez szentségtörő karokkal nem rontaná le a' szép azurboltozatot, melly szemei láthatarát köríti.

E' levelem nem hosszú; egészen mostani farsangunk képe, melly néhány óra mulva élni megszűnik, magával vive bohóságaink hosszú lajstromát. Eljő hamvazószerda, a' zene zajgását szent érzek tompa kongása váltja fel. A' hívők nagy része, 's leginkább az, mellynek legkevésbé van szüksége arra, hogy a' halálra eszméltessek, mert nehéz munkája közben minden izzadási csepp, melly erejét lankasztja, figyelmezteti arra, e' nagy rész, mondom, oltárokhoz borul, 's homlokára szent hamvat enged hintetni; mi, édes Leonám, nem fogjuk hallani a' harangok kongását, álmunkban tánczolni fogunk még, 's mire komornánk, hű teljesítője parancsainknak, a' vastag kárpitokat szétvonva, világosságot ereszt álmos szemeinkre, a' nap a' delet meg fogta haladni, 's a' szent szertartásnak vége! Nem tudunk semmit a' hamuról, 's másnap valamely csinos estélyben fogunk sopánkodni a' felett, hogy a' farsang ezen szökő évben szörnyű rövid volt. — Igy van az élet, 's mi bizony nem változtathatunk fonákságain, kedves, jó Leonám! — Áldjon meg az ég, 's míg bőjti soraimat veended, tartsd meg emlékedben a' téged hűn ölelő barát néd

Yolét.

ELETKÉPEK

ÉLETKÉPEK.

1844. 5.-Tüzelt.

AESTHETICAI LEVELEK.

BEÉLY FIDÉLTŐL.

II. LEVÉL.

AZ AESTHETICAI ÉRZELEM KIKÉPZÉSE ESZKÖZEI.

Szeretteim! Első levelemben kifejtettem, mint hiszem, elég világosan előtetek az aestheticai érzélem általánosságát, mibenlétét, becsét 's nemes eredményeit; most immár ígéretem szerint meg foglak benneteket ismertetni azon fontosabb eszközökkel, melyek által e' nemes érzélemet kimivelhetitek és szilárdíthatjátok. Tudjátok jól, miként a' czélszerűleg kifejtett 's vezérlett aestheticai érzélem bő forrása a' legtisztább 's ártatlanabb örömeknek, fontos lépés az állatiaságról az emberiségre, 's hogy gyakran az erény gyakorlatát sikeresen elősegítheti, valamint az erkölcsiséget is gyámolíthatja; 's így természetesen meg fogjátok engedni, hogy e' nemes érzélemet nemcsak szabad, de kell is minden módon finomítani, fentartani és szilárdítani. Szolgáljanak életeitek pályáján át tehát következők biztos utmutatásul. Mindenek előtt, édeseim, kerüljétek szorgalmasan most 's ezentúl is mindazt, mi természetes szépiránti hajlamotok- 's érzélemeteket bármelly viszonyok 's körülmények közt veszélyeztethetné 's megronthatná; higyjétek el, valamint ezer jó alkalom, melly aestheticai érzélemetek kifejlesztését elősegíti: úgy számtalan az azt veszélyeztető tárgy is. Sokaknál könyvek olvasása, képek, szobrok és festmények

szemlélete; másoknál a' divat képtelen utánzása, veszélyes helyek, vagy társaságok által gyengült meg, vagy öletett ki végkép az aesthetikai érzelem. Ti tehát óvakodni fogtok egész éltetekben át gondatlanul megválasztott könyvek olvasásától, undok képek, erkölcstelen festmények és szobrok szemléletétől, vagy feslett jellemű emberek társalgása- 's olly helyek meglátogatásától, melyek nemcsak aesthetikai, de vallási 's erkölcsi érzelmekre is legkárosabb hatást 's befolyást áraszthatnak; ellenben a' jó alkalmakat, melyek számtalanok, örömmel használandjátok szépízleti érzétek kimivelésére. Vessétek csak, kedveltjeim! egy kissé is ártatlan szemeiteket az isten gyönyörű, gazdag és csodálatos természete remekszépségű tárgyaira; itt majdan egy átláthatlan mező nyílik egész lényetek kiképezésére; im itt a' kimondhatlanul szép égboltozat, mellyen éjen át ezer 's ezer ragyogó csillag tündöklök, a' szelid hold 's a' csillagok királya, a' nap teljes fősége- 's fénytengerében, a' bolygó 's álló csillagok, az üstökösök, a' felhők különfélesége 's változó színe, a' hajnal, az alkonyati pir 's más számtalan tűz- 's légtünemények; mindezek, kivált ha többször gyönyörködtök figyelmes szemléletökben, 's róluk egy kevésse elmélkedtek, nem töltik-e kebleteket el a' legtisztább kéjgyönyörrel? 's nem intenek-e benneteket fenhangon a' legfiuiabb hódolat-, tisztelet- és szeretetre azon végtelen lény iránt, ki megfoghatlan bölcsesége- 's imádandó mindenhatóságával mindezeket a' legszebb öszhangzatban teremteni 's elrendelni tudta? Menjete a' gyönyörű 's az egész természetbe vidám életet lehelő tavasz egyik tiszta napján az erdőbe, hallgassátok ott a' madarak tarka seregének nyájas 's az ég urát dicsőítő énekét; vizsgáljátok a' sudár 's deli fák csodálatos alkatát, azoknak részeit, tulajdonságait, és bizonyára szívetek fenhangon fog dobogni örömben 's elragadtatásában; sétáljátok többször folyók, gyöngéd suttogással odább hömpölygő patakok, csermelyek mellett, 's andalgásaitok közt figyeljete a' sürgén iramló halakra, a' kristálytisza vízcseppek csörgedezésére, 's ti egy különös érzelem által leendetek megilletve, melly csak vidámságotokat 's ártatlan örömetöket fogja nevelni; lépjete egy virányos mező-, vagy kellemes tekintetű kertbe, 's megállva annak közepén, hol a' legszebb öszhangzatban egyesült a' természet a' művészettel, csodálhatjátok-e a' virágok bájkellemeit, a' csemeték vegyületes színezetét, a' fák deliségét, avagy őskoru terebélyességét; az ezer mezei fű 's növény változékony vegyületét és színezeti szépségét a' nélkül, hogy kebleteket jótékonyan át ne hassa legbensőbb rejtekéig a' legtisztább örömrész? 'S így fordítsátok szemeiteket a' természet bármilly tárgya-, része- 's tüneményeire, 's vizsgáljátok meg azokat közelebről, mindenütt ugyanannyi alkalom nyílik az aesthetikai érzelem kimivelésére.

Azonban, valamint a' természet kiapadhatlan forrása az eszközöknek, mellyekkel a' szépízleti érzelem nemesül, finomul és szilárdul: úgy hasonlólag megmérhetlen e' viszonyban és szintolly kincs- 's alkalomgazdag a' művészet roppant országa is, melly a' természeti tárgyak 's tünemények által fölbresztett aesthetikai érzelmet kimondhatlanul növeli, táplálja és gazdagítja. Ide szá-

mitom kitünőleg mindazon jelesebb művészeteket, 's ezeknek remek terményeit, példányait, melyek az izlésre nem kevésbé, mint az erkölcsök és szokások szelidítésére jótékony befolyással bírnak. Ajánlom tehát első helyen az éneket, mely minden művészet közt az emberi szív- 's lélekre legnagyobb bájhatással bír; a' hangászatot, melyet, úgy látszik, a' kegyes természet csupán azért adott az emberi nemnek, hogy — kivált ha az énekkel párosul — terheit, munkáit 's földi nyomorait könnyebben tűrni tudja 's vele ideiglen feledtesse; továbbá a' remek képek, szobrok és festmények többszöri figyelmes szemléletét; a' pompás 's legujabb izléssel épült paloták külidomi és belrendezeti megnézését, a' jelesebb beszédek 's szónoklatok hallgatását; a' lelkesebb költemények 's általában bármely jó izléssel irt, a' vallás- és erkölcsiséggel soha meg nem ütköző könyvek szorgalmas olvasását, 's az okosan megválasztott 's természetileg híven előadott szindarabok ollykori szemléletét; de itt nem ok nélkül mondom, csak „ollykori szemléletét“ 's „az okosan megválasztott szindaraboknak;“ mert jobbadán a' szindarabok tartalma korunkban olyan, mely a' gyöngédséget, sokszor az erkölcsiséget is sérti; ilyenektől tehát tanácsosabb magát visszavonnia az embernek, mintsem legdrágább kincsét veszélyeztetnie. — Az öltözetbeli csínosság- és tisztaságot, a' divat mérsekelt követését, a' házi eszközök 's butorok kellemes elrendezését se feledjétek ki aetheticai érzelmek kiképzési eszközeiből. 'S mások, különösen szeretve tisztelt szülöttek, rokonaitok szépízlésü, jámbor férfiak 's nőszemélyek társalgása 's példája szinte igen hathatós eszköz az említett érzés kimivelésére; ugyanis az illy jelesek többszöri társalgása 's példája által csakhamár sajátotokká fogjátok teendhetni az illedelmes tónt, vagyis másokiránti, bár milly rendü-, osztályu- vagy méltóságuk legyenek is azok, tisztességes bánás- és viseletmódot, 's megítélhetni, mi szép vagy rút, illemes vagy illetlen, kellemes vagy kellemetlen a' szóbeszéd- 's társalgásban épen úgy: miként a' tény-, mivelet- és cselekvényekben.

Későbbben, kedveltjeim, midőn önállóságra jutandatok, és lelki 's szellemi tehetségeitek a' test épsége 's ügyessége mellett mind idomilag, mind anyagilag ki leendnek fejtve és mívelve; szívetek pedig elég erős, mely a' rosznak 's bármely csábítás hitegetéseinek foganatosan ellenszegülhessen; szóval, ha az ifjuság viritó korából átlépendtek a' komoly férfikorba: a' leghathatósabb eszközét aetheticai érzelmek szilárdításának a' philosophia harmadik ágában, vagyis a' szépízlettanban fogjátok feltalálni, 's ahoz hasznosan olvasandhatjátok az e' nemhez tartozó rendszeres munkákat, de mindenkor okos megválasztással ekkor is, millyeket ha akkorban sem tudna még a' philosophiában jelenleg annyira szegény honunk felmutatni — de bizhattok honunk tudományos nemtőjében, ő sok ismeretágra terjeszté ki csak néhány év alatt is jótékony melegét széles szárnyainak, 's nem kétlem, a' philosophiát is szárnyai alá veendi nem sokára minden ágaival együtt —; folyamodjatok a' szomszéd német nemzet tudós bölcselkedőihez, 's megválasztással használjátok a' széptan íróinak remekebb

munkáit; ezt téve nemcsak fel fog világosulni 's értelmesebbé válandik, hanem biztos elvekre is vissza fog vezetetni 's azokon alapulni mindaz, mit bimbózó korotokban fölébresztett és czélszerűleg ápolt aesthetikai érzelmek gyakorlati- és tapasztalatilag felfogott 's sajátjává tön.

Végre, hogy netán valaha aesthetikai érzelmek, túlsapongva az illendő határokon, veszélyeztesse a' nemesebb erkölcsi és vallási érzelmeket, melyeknek becsé 's méltósága az előbbihez hasonlítólal sokkal nagyobb 's állandóbb; 's hogy netán a' szép 's jó izlés ürügye alatt kutforrásává, vagy legalább menedékhelyévé váljék valaha a' vétek- 's büntetteknek: tanuljátok minélhamarább a' tárgy 's dolgok külidomát alaposan megítélni 's jól megkülönböztetni azoknak lényeges belalkatától, valamint a' tárgy mellékes, járulékos részeit a' lényegesektől, 's rendeljétek azt alája a' nemesebb erkölcsi és vallási érzelemnek; így nem jutand az soha kizárólagos uralomra 's veszélyessé sem leendhet. — Ugy hiszem, hogy ezekben elég bőven szóltam az aesthetikai érzelem kiképzési eszközeiről; 's most isten veletek, kedveltjeim! következő levelemben a' szép hatalmát 's hatályát fejtegetendem.

AKARAT ÉS HAJLAM.

JÓSIKA MIKLÓSTÓL. *)

Ki mondja meg, mi ez? — ki fejti meg a' női kedély csudásan fönséges természetét! ama mennyei sugárt nemesb létezésből, mely túl — és elválva mindentől, mi földi bennök, még a' kinok 's nélkülözések közepett is — diadalérzetet, ihletét a' reménynek 's a' megnyugvás szentségét önti sziveikbe.

Nézzétek e' nőt: göröcsösen ölelik elhaló karjai gyermekét szívéhez. Két nap óta éhezett, emlőiből a' tápláló nedv kiapadott, karját hasította fel 's vérért adta gyermekének, mint a' pelikán! — 's ha látta e' sápadt, e' vonagló arczocskát pillanatra üdülni, ha egy hálategintet találkozott az övével, oh, akkor! anyai érzete pillanatnyi diadalt élvezett, 's egy sugára az örömmek (ah! nem tudunk más nevet e' keserűen édtelt érzetnek adni) ömlött el csüggedt homlokán.

A' gyermek avult rongyokba kerítve pihent kiapadt mellén. A' csipős szellő csapásától saját öltönyével védte azt, 's őrizte féltékenyen a' pillanatnyi álmot; mert az ébredés új kinokat keltett keblében, 's ébredni vagy halni talán egy lenne. — A' falu közel volt; nem emelkedet vidoran a' kékes füst szal-

*) Mutatvány az ünnepezt író legújabb illy című két kötetű regényéből. — Rövid idő múlva szerencsénk lesz, egy az „Életképek” számára koszorus kedvenczőktől készült novellával nyájas olvasónkat meglephetni.

ma-fődeleiről, egy irha-ablakon át sem csillámlott a' tűznek kedves, otthonias világa. — Nagyobb része a' népnek kivándorlott a' szomszéd megyékre 's Magyarországra, mert egész Erdélyben éhség uralkodott; 's nem volt ritkaság, itt-ott az utfélen éhenhaltakat látni, vagy haldoklókat, kik egy falat táplálathért üdvöket adnák oda.

A' szegény nő sovár tekintetet velett néha a' szomszéd falu felé, azután csendesen remegve sohajtott, nehogy emelkedő keble kedves, alvó, talán már halott gyermekét fölkeltse. Szép kisdud kezét tette olykor alig érezhetőleg a' pihenő keblére: szemei meredeztek, 's a' kétségbeesés félelmével eszmélt a' gyermek szívének lüktetéseire. — Egyszerre fülelni kezdett, anyai szeretete minden érzékeit megélesítette, távol lépteket gondolt hallani, 's nem sokára egy disztelen nőalak körvonalai bontakoztak ki a' kétes sötétből.

„Anyám! — szólt a' nő, alig emelhetvén száraz nyelvét — mi hírt hozol, vigaszt vagy halált? — szólj! — de nem — ne szólj! vonásaidban olvasom a' halálos ítéletet!”

Ama nőalak, ki alig vonszolta tagjait maga után, most már mellette állt, 's kimerülten rogyott össze lábainál. — „Semmi!” ezt rebegette, azután két kezével fődte el arcát és zokogott.

„Semmi! — sikoltott fel a' fiatalabb nő — semmi! — Istenem, hát minden oda! — szólj, az égre! nem találtál-e senkit, nincs-e irgalom az emberekben?”

Az agg nő, pillanatnyi nyugalom után, fölemelkedett fekhelyéből: vonásai dühös, rémletes kifejezést nyertek, azután a' kétségbeesés hangján mondá: „Éhenhalókat találtam ama szegényes födek alatt, kik egy falat kenyér után esd kelnek, mint mi, kiken sem isten, sem ember nem segít, mint rajtunk. — Mária! vannak órák, hol minden törvény megszakad! — van-e bátorságod gyermekeért!” — —

„Szólj! mit tegyek?” mond a' nő, gyöngéden helyezvén alvó gyermekét maga mellé a' pázsitra.

„Rablani fogunk 's ölni!” mond a' nő, kinek hatásteljes, agg és száraz vonásait most kísérteti fényével árasztotta el a' hold.

„Ölni! rablani!? — mond elhaló hangon Mária — nem, nem! ezt isten nem akarhatja, nem engedheti ezt! — nincsen-e semmi remény! — semmi.” — —

„Nincs! — mond anyja keserűen — nincs! mert az ember legnagyobb ördöge embertársának, mert nyereszskedik a' más szerencsétlenségén 's szívének apadó vércsöppjeit pokoli kamatra adja ki. Oh, nincs a' képzeletnek olly szörnye, mint az ember romlottságában 's érzéketlenségében! — Igen, Mária! — 's itt a' nő fenyegetve emelte égnei száraz kezeit — igen, mi rabolni — mi ölni fogunk, ha kell! — — Hallj engemet: e' helységben egy dúsgazdag ember lakik, Pénzes Máthé neve, én ismerem őt, e' pokoli vonások mélyen vannak szívembe vésve. — Gabonása tele van étellel, kamrájában sorban függenek a' szalonnák és sódorok, ládájában pedig élre verve hevernek a' találerók. — Mikor az éhség koldusbotra juttatá a' falu lakóit, ő senkin sem segített; gabonáját a' lehető legdrágábban adta el; 's midőn majd az egész hely-

ség marháit kézhez kerítette, messze földre, Magyarországra hajtata azokat, hol számukra pusztát bérlett. — Ő maga, mikép nekem egy félholt pór mondá a' faluban, rongyosan jár, 's tele ládái közt a' falatot vonja meg magától az undok, fukar teremtés, 's hogy mindent megtakarjon, cselédeit elkergette, 's most egyedül lakik vasrostélyzott ablakai 's vasveretes tölgyajtói mögött a' vérszopó nadály, az utálatos bagoly!“

„Istenem! — rebegte Mária — lehet-e illy szívtelen teremtés e' földön?“ — —

„Oh, van, van! — kiáltott fel anyja — mi nem volna e' földön! — de halld tovább, rövid leendek, mert az éhség halálkarját érzem, 's cselekedni kell: — kapuján zörgettem; egy bozontos eb bujt ki az alól 's nyakamba ugrott, lerántott a' földre,.. itt nézd a' vérző sebet vállamon, kezemen, homlokomon. — Nem magamért, éretted 's unokámért vívtam a' dühös állattal, míg sikerült késemmel torkát fölmetszeni. — Egy eszme kelt bennem: az állatot ide vonszolni, hogy éhségünk görceit oldja fel az utálatos táplálát, mely után esengtem; de az állat ordítva vonta magát a' kapualatti résen át az udvarba, 's nem sokára durva, iszonyu káromkodás hangzott, 's a' golyó sipolását hallottam fejem fölött.“

„Irtózatos! — rebegte Mária — mit tegyünk? kis leánykám pihen — — erőm elapadt“ — —

„Fel, asszony! — szólt anyja mogorván — fel! husz évvel több hever agg csontjaimon, mint rajtad, kicsinyszivű! nincs-e gyermeked?“ — —

„Kicsinyszivű! — szólt Mária, míg a' halottas arczon az önérzet diessugára rángott keresztül — nem, nem! míg egy csepp vér szívárogo ereimben, mindent — — mindent megteszek gyermekemért,.. nem első tettem leend! — Azután a' kisededhez hajlott, mondhatlan gyöngédséggel emelte azt karjai közé; a' szegény gyermek szemeit emelte föl nehezen, 's ajkai sirásra mozdultak, de csak elhaló nyögés volt minden. — Oh, istenem! — mond Mária, forrón szorítván gyermekét szívéhez, 's kezével simogatván annak hideg homlokát — várj, kedves, kedves kisedem! — az isten ad egy falatot enyhülésünkre.“

„Igen, — mond anyja — ő, ki teremtett, nem fog veszni hagyni — — jer kövess!“ — — Az uton haladtak a' falu felé 's az agg nő mogorván rebegte magában: „az eb eddig kiadta páráját... a' kapu alatt rés van... a' falu haladókklal tele... jer Mária, jer!“ — Karon ragadta meg a' gyenge nőt, 's mintha valami pokoli remény élesztette volna erejét, vonta leányát maga után.

A' faluhoz értek. Görbe sikátoron majd térdig erő sárban haladtak a' dísztelen sövények mellett, 's Mária, a' száraz gallyakba fogódzva, 's néha megtört térdekkkel pihenve követte anyja lépteit.

Nem sokára magosan sövénynyel kerített udvarhoz értek. A' kaput nehéző vaspántok fedték 's annak két szárnyára ölyvek voltak szegezve. A' kerítést sűrű tövis borította, 's az egész udvarban olly csend volt, mintha minden kihalt volna.

„Mit akarsz, anyám!“ szólt Mária, az agg nőnek karjába fogódzva, ki

most hajlott le 's egy kísérletet tön, ha nem bujhatik-e be a' kapu alatt azon a' résen, mellyen át az öreg Péntes Máthé juhászebe támadta volt meg.

„Hallgass!” suttogta haraggal az öreg, azután kezeivel kezdé a' rést bővebbre kaparni.

„Megállj az istenért! — szólt alig hallhatólag Mária, míg szavai majdnem kimaradozni tetszettek — — ne ölj! — — csak ezt ne!”

„Ne öljek egy istentelent, ki az egész falut feltámaszthatná 's nem teszi, ki az éhezőkre ebeit uszítja, ki három éhenhalót fog pár óra alatt megölni, ha — —“

„Nem — nem — anyám!” szólt Mária, minden lelki erejét megfeszítve.

Anyja durván visszataszította leányát, ki csak alig maradott meg lábán, azután a' résen át, mint kigyó csuszva tűnt el szemei előtt. — Mária halk sikoltással rogyott össze, 's gyermekét szorította magához, mintha képzelt támadók ellen akarná védeni.

* * *

Azon napnak estéjén, mellynek éjén át Máriát anyjával 's gyermekével kísértük, Péntes Máthé alacsony, de elég tágas szobában ült. — Minden butora: durva pokróczokkal fődött szennyes ágy, két kurta lócza, 's néhány fogas és polcz volt; roszul összerótt asztal állt az egyik irhával bevont ablak előtt, 's a' szögletben nyitott kemenczében égett a' tűz, melly mellett, a' mint látszott, szegényes ebédje főtt kormos fazékban. —

Péntes Máthé kisdud, zömök férfiú volt, de arcza, szöges ellentétben alakjával, száraz 's fonnyadt tekintetű. Kiálló csontjai, mélyen beesett szemei 's keskeny összeszorított ajkai olly emberre mutattak, ki keveset szól, elvonulva él, a' szobalég tespedésének hatását tapasztalja, 's ki végre valami rögzeszmét füz szünetlenül odább. — Szenny, orrtekerő illat a' szobában, sőt saját személyén, mutatá, hogy ezen embernek magán kívül kell élvét keresni, 's hogy ezen élv egy azok közül, mellyek személyességünket kirekesztik. — Széles kemenczéjének tűzhelyén ült, vagy inkább guggolt, ajkai folytonosan rebegő rángásban voltak, mint ki valamit ismétel magában; néha ujjain számolt, 's tekintete a' sovárgás kifejezését viselé. — Néhány percznyi tünődés után fölkelt, sietve intézte lépteit ládájához, zsebéből egy kulcscsomót vett ki; azután az ablakhoz sietett, meredten nézett ki, 's megfordulva ajtaja zárját próbálgatta; végre a' ládához közeledett, 's a' szennyelt, mosdatlan arcznak minden jelentőség nélküli, de hideg vonásain neme az eltorzult vídamságnak kezdett szétvonulni. Nem lehet azon visszataszító kifejezést leírni, mellyet ezen szemebetünőleg aljas, majdnem állati felvicsorgása a' derűnek vetett ezen arczra. — Tekintete így, valami sovár örömtől ingerülten, rémletes volt, azután a' kulcsot helyezé a' zárba, 's hosszas előre- és visszaforgatás után a' szekrény ajtaját nyitotta föl, egy durván összefűzött könyvet lopott ki abból, — más kitétellem nem élhetünk — olly orzó 's álnok volt a' mozdulat, mellyel keze a' félig emelt ajtón át a' ládába nyult, a' könyvet kikapta, 's miután az ajtót becsapta, rémülten tekintett a' szobában körül, néhány pillanatig

guggolva, mint a' martalékra esengő tigris fülelt, azután heves gyorsassággal fordította meg a' kulcsot, 's rejtette azt oldalzsebébe.

Az éj közeledett, a' szoba legnagyobb részében lehetlen lett volna a' legvilágosb nyomtatást is olvasni; — Pénzes Máthé előbbi helyére tért vissza, 's a' szennyes tüzhelyre ülván, a' láng sápadt fényéhez közelíté könyvét és olvasta :

Mart. 16. 6 véka buza 360 for.

Mart. 24. 12 „ „ 930 —

April. 1. 5 „ „ 150 —

Itt megállott, 's mérges tekintetet vetett a' könyvre, azután indulatosan verte öklével homlokát, és elég hallhatólag mormogta: „Számár, vén oktondi! — csak egy hétig vártam volna — — illy olcsón vesztegetni oda — — itt van, vén számár! — april. 6—kán 10 véka buza 700 ft, kamatja 10 szekér széna, 20 napszám és 10 csirke“ — — Itt Pénzes Máthé undok vigyorgásra torzította fonnyadt ajkait, melyek alól sárga töredezett fogai tűntek elő. — — Azután fölkelt, — arca fokenként mogorvább lett, 's újra folytatá magány beszédét: „Itt nem maradhatok, Mózes zsidó késik, bizonyosan megcsalt, — nem lehet senkiben biznom. Itt a' faluban egy bornyu fia sincsen,.. el kellett ettől a' koldusnéptől mindent fogadnom; — csitt! — ugy tetszik, mintha zörgetnének — — nem — semmi! — a' szél zúg a' nyárfákon keresztül. — 100,000, — 3000, 12,000, 500—nem, 600—igen, — ezzel hirtelen elővette könyvét, 's a' tűz lángjánál kezdé egy hosszú sorát a' különböző számoknak olvasni. — Jövő évre — folytatá, miután majd egy negyed óráig számokat rebegett — 300,000 forintom együtt van csupa kamatokból. — Itt minden megycében eladó a' sok jószág; de vigyázó leszek, nem minden évben ad az isten éhséget,.. lehet bő év, akkor! — — jö valaki! — az öreg újra fülelt — ki jőne?... de csak olly jószágot veszek, melly legalább 10-et hoz 100-tól. Hadd lássuk; — itt néhány nevet mormogott érthetlenül. — Adósom! — folytatá — a' kamatokat a' tőkéhez irattam, 500 ft. egy év mulva 1000, két évre 2000 — — hét évre 4—8—16—32—64,000 — annyit megér jószága; — — de valjon nem adósa másnak is? a' sok uzsorás zsidó mind elszedi a' keresetet a' becsületes — — — igen a' becsü-le-tes ember kezéből, admoneáltatom. — Hol csavaroghat Mózes?... huh, a' kutya ugat! — ez idegen!“ — — Pénzes Máthé felugrott ülőhelyéből, az ajtót nyitotta ki, 's a' sötétben csak ebének fehér bundáját látta a' kapu felé sietni.

Egyik kezével az ajtó kilincsét tartá: „ki lehet? — szolt magában, — valami koldus.“...

„Csak egy falat kenyeret az éhenhalónak,“ rebegte a' hang.

„Csitt! hallgatok.“

Most egy sikoltás hangzott, azután ugy tetszett, mintha az eb a' kapu alatt eltűnt volna. — A' szegény nő volt; — a' többit tudjuk.

* * *

Mikor a' nő felhasította az eb torkát, 's Pénzes Máthé fegyvert ragadott, 's a' kerítésre felkapaszkodva, a' nő után lőtt: pillanatra kibukott a' hold egy

sötét felhő alól, 's a' fukar viaszsárga arczát világította. Az eb vonítva kullogott az udvaron keresztül, 's valószínű, mikép gazdája azt hitte, hogy ráütöttek, de nem, hogy halálosan sebesítve van.

Miután a' kapu zárját megvizsgálta, visszavonult szobájába, gondosan bezárta az ajtót maga után, 's még sokáig ült vagy járkált fel 's alá, magánybeszéde számokból, 's érthetlennül mormogott nevekből állt, 's néha összerázkódott. Minden gondolatja vagyona körül keritközött; ő az éhséget, mint valami különös isten áldását tekintette, 's rettegve gondolt arra, hogy a' vetés mindenütt kaczerzölden mosolyg, 's hogy a' százéves naptár jó aratást ígér. — Mózes zsidót emlegette néhányszor, 's mindenből látszott, hogy ezen emberre valami fontos ügyet bízott. — Az agg nő eltávozta után mintegy nyolcz — kilencz percz mulhatott el, midőn ablakán halk kopogást hallott. A' fukar összerázkódott, kullogva, mint macska, huzódott az ablak felé, 's midőn azon kitekintett, arcza derülni kezdett; — „mindjárt!” ezt suttogta, mintha félne valakitől meghallatni. Sietve haladott az ajtó felé, midőn a' szoba közepébe ért, egyszerre megállt, 's fakó arczán kékes vörösség vonult fölfelé. — „Hogyan jött Mózes az ablakhoz?” szolt gyorsan. Azután haragosan nyitotta ki 's rántotta szét az ajtót, mellynek küszöbén egy lengyel hosszú öltönybe burkolt egyén jött be, azután hirtelen bezárta az ajtót, 's a' zsidót torkon ragdva, kiáltott: „hol jöttél be az udvaron? a' kapu zárva van!”

„Váj nekem! bocsásson a' tens ur! a' kert felől jöttem, nem akartam lármát csinálni.” —

„Hát a' kert ajtaja nyitva volt?”

„Nyitva,” felelt a' zsidó.

„Jaj, oda vagyok! — kiáltott a' fukar — tolvajok, haramiák!”

„Ej, ne rémitse el magát a' tens ur, lehet hogy elfeledte bezárni; aztán ha be is jő valaki ezen éhenhalók közül a' kertbe, hogy pár gyökeret kaparjon ki magának, — mit árt?”

„Mit mondasz, Mózes! — gondolod, hogy hagymáimat lopták ki? épen holnap akartam azokat kiszedni a' földből.... csak az ördög már véget vetne e' gaz koldusnépnek.... csak néhány percz előtt”

E' pillanatban kemény zörgés hallatszott az ajtón, 's Pénzes Máthé iszonydva tántorgott hátra. „Hallod, Mózes! — suttogott — haramiák! — az ajtó erős, eredj csak, vedd a' löszert amott a' szögletből, egyik csője meg van töltve, én pisztolyaimat veszem.... ha többen volnának....”

„Nyiss ajtót, fukar!” szolt e' pillanatban olly hang, mellyet sirból szállnak mondanánk.

Máthé hallgatott,... csendesesen közeledett az ajtóhoz 's kérdé: „ki vagy? mit akarsz?”

„Nyiss ajtót, Máthé! — szolt a' hang — három éhenhaló kér egy falat kenyeret küszöbödön.”

„Éhenhaló! — riadt fel Máthé — hát egy percznyi nyugta sincs az em-

bernek e' nyomoru ingyenélőktől? ezzel az egyik pisztolyt ragadta fel az asztalról 's az ajtóhoz rohant.

„Megálljon a' tens ur! — kiáltott a' zsidó, megragadva kabátja szárnyát — hátha csak ki akarják csalni 's többen vannak.“

„Igaz!‘ mond a' fukar, 's minden tagján szembetűnő reszketegség mutatkozott.

Az ajtót újra hevesebben zörgették. — „Máthé! — szólt a' hang — az élő isten nevére, vess egy darab kenyeret ki, három életet megmenthetsz,.. ne félj, nem kell pénzed, csak kenyeret adj! vagy bár mit, hogy az éhség kínja öngyilkossá ne tegyen!“

„Már mindenemből kifosztottak; — szólt a' fukar, fölelve közeledvén az ajtóhoz — ki vagy?‘ folytatá, felhuzván a' pisztolyt, 's a' zsidónak intvén, ki minden tagjában reszketve, tartotta a' két csövű löszert kezében.

„Utoljára mondom, Máthé, nyiss ajtót! huszonöt év előtt üztél el házadtól, nőd vagytok! nyiss ajtót.“

A' fukar, e' nem várt nyilatkozatra, megdöbbsent, 's a' zsidó nagy szemekkel vetett egy kérdő tekintetet rá. — „Nyomoru csaló vagy, nem nöm! — kiáltott a' fukar — huszonöt év előtt kergettem el házamtól nömöt, mert koldussá tett volna két év alatt! — Te csaló vagy; de ha magad volnál is nöm, nincs semmi közöm veled, távozz, ha jó kell...“

„Már egy lövést tettél utánam, gyilkos! — szólt a' nő, most összeszedvén erejét. — Ha nem nyitsz ajtót, öt perc múlva lángban áll házad!“

„Ha ő, — mond most Máthé — ha nöm, úgy kitelik minden tőle,.. de házam cseréppel van fedve;‘ ezzel az ajtó közepén nyíló ablakocska vasajtáját nyitotta meg, 's egy magos, avult rongyokba burkolt nőt látott maga előtt; hirtelen becsukta az ajtócskát 's felkiáltott: „hármán vagytok? — hol a' többiek? hol jöttél be?“

„Neked csak velem van ügyed, nyomoru fukar, itt vagytok, 's ha nem segítész...“

E' perczben nyitotta fel Máthé hirtelen az ajtó nyilatát, 's kidugván azon pisztolyát, a' nőre irányozta, kit szemei most a' kétes sötétben kerestek, de ki nem tudtak venni. — Egyszerre úgy tetszett neki, mintha sötét alakot látna egy szögletben mozogni, 's a' jövő perczben pisztolya elsült, míg Mózes ordítva rogyott össze.

„Váj! mit cselekedett a' tens ur? — szólt reszketve — hátha többen vannak.“

„Hallgass! — kiáltott Pénzes, másik pisztolyát ragadván fel — szedd fel magadat, gazember; úgy reszketsz, mint a' kocsonya,.. ha berontanak, koldusok leszünk,.. nem hallasz semmit? — mintha mozogná valami!...“

Valóban a' pitvarban halk nesz hallatszott, valami rekedt hang érthetlen szavakat mondott, azután minden csendes lön.

„Kimegyek, — mond Pénzes — bizonyosan agyonlöttem, takarítsuk el, nehogy valaki itt találja.“

„Nem, nem! — rebegte a' zsidó, mindkét kézzel a' fukar zsiros kabátjába

fogódzva. — Többen lesznek; nem szökhethének ki az ablakon? igaz, azokat kemény rostély védi; — ezzel óráját vonta ki — két óra, még messze van a hajnal 's itt fényes nappal is agyonverhetnek.“

„Nyomorult! — mond Pénzes, az ajtóhoz közeledve. — Ha zsványok volnának, bizonyosan nem időznének; egyébiránt női hang volt az, valami éhes koldusnő, minők most éjjel nappal barangolnak a vidékben. — Eressz, vagy leültlek a pisztoly ágyával.“

„Nem — nem! — kiáltott Mózes, megragadván Pénzes karját — vesztire megy a tekintetes ur, — ott állnak... megölnek... ne, ne menjen;... várjunk még egy negyedórát,... ha megölte, ugysem szalad el.“

A' zsidó olly rettegésben volt, hogy a' félelem görcseivel ragaszkodott a' fukarba, ki minden erejéből igyekezett tőle szabadulni.

„Mi az!? — kiáltott fel egyszerre, látván, hogy a' szoba az elhamvadt tűz daczára olly világossá lesz, mint fényes nappal. — Tűz, tűz!“ ordított Pénzes, hátralökvén a' zsidót, 's az ajtóhoz rohanván, mely a' jövő pillanatban nyitva állt. — Eszeveszetten tekintett maga körül, midőn vérfényben magosodott föl előtte az agg nő alakja.

„Ismersz-e még? — szólt a' nő — gyilkos, kétszeres gyilkos!“ ezzel a' kétségbeesés erejével rohant a' férfiura, 's a' hosszú kést, mely kezében villogott, keblébe verte. — Pénzes összerogyott, pisztolyát emelte még a' nőre, de ez mint tigris ragadta meg a' fukar kezét, 's facsarta a' pisztolyt ki kezéből, 's zászlóként lobogó őshajjal 's a' vért csepegő késsel lépett a' szobába.

„Irgalom, kegyelem!“ kiáltott Mózes összetett kezekkel, míg a' töltött fegyver lábainál hevert.

„Vérszívó nadály! — szólt a' nő, irtózatossá kifejezésével az örülségig csigázott ingerülségnek — uzsorás, tolvaj, csaló! az első lépés meg van téve, te nem élhetsz,“ ezzel rávetette magát, 's mint a' vad állat martalékát, marcangolta össze kezével, míg a' zsidó, az első halálos szurástól kiapadt erővel, kétségbeesetten védte magát, azután lassan hörgött: „100,000—200 — — ezer — 50 — száztól — oh!“ — még egyszer felordított, azután vége volt mindennek.

A' nő Pénzes testét ragadta meg, 's óriási erővel vonszolta magával egy égő kazal alá, utána a' zsidót; végre visszatért, mindent felkutató, egy kenyeret kapott az egyik polczon, 's azzal kirohant a' szobából.

„Hol vagy, Mária?“ kiáltott, mikor a' kapuhoz ért.

Halk nyögés volt minden felelet. „Mária! — ismételte a' nő — kis Regina! gyermekeim! ne féljete, kenyeret hozok, élni fogtok“; ezzel a' kapurés alatt bujt ki, 's Máriát pillantotta meg félig a' sárba temetve, tört tekintettel, száraz ajkakkal, melyek érthetlen szavakat rebegtek a' gyermeknek: „Látd, anyám, meghal, — hideg mint a' jég, szemeit nem tudja emelni, oh istenem! egy falatot a' gyermeknek“ —

A' tűz dühösen harapózott maga körül; a' csűr, a' kazlak, asztagok, görék égtek, a' láng a' sövénykerten recsegett végig, 's az elhagyott hely-

ségből halotti rémek csúsztak elő, nem oltani; hanem, mint az éhes varju, martalékra esengve.

Az agg nő leányához rogyott le, a' kenyeret rágta össze, 's tömte az alélt haldokló gyermek szájába, kinek szemei a' táplálatra meredezni kezdettek, kezeckéi görcsösen ragaszkodtak anyja karjába, 's mohón, undonító sovársággal falta az odanyújtott eledelt. „Itt, Mária! — szólt a' nő, egy darab kenyeret nyujtván neki — egyél, egyél!”

Mária kínosan rázta fejét, a' szép, még így is szép halottas arcz keblére hanyatlott. „Oh, istenem! — szólt — végórám ütött, e' kenyér nem adhatja többé életemet vissza, de a' kenyeret átvettem mégis, 's úgy tetszett, mintha pillanatra mindent feledne maga körül.

Most ostorpattogás hallatszott 's több hangok — „Fuss, anyám! — kiáltott fel, utósó erejét összeszedve a' szegény nő — hagyj itt meghalnom, ... ott egy kocsi közeledik, emberek, mentsd meg kis Reginámat”; azután megragadta a' mindig mohón evő gyermeket, karjai közé kucsolta és zokogott, .. szemeiből könny nem jött, meredten voltak azok a' légbe szegezve, míg a' gyermek kifordult öléből. „Jézus!” sikoltott Mária 's hátrahanyatlott a' sárba.

E' közben egy csinos kocsi, néhány terhes szekértől kísértetve, közeledett az égés felé. A' kép irtózatos volt: a' tűznek ellenére, mely, a' főépületet kivéve, mindent körülfogott lángjaival, lehete a' helység félig éhenholt lakóit látni, kik egy kéve buzáért, egy—két cső tengeriért életüket tették kockára, 's úgy szólván, küzdve a' mindig növekedő lánggal, erejük nőni látszott 's az örjöngés neme kezdé feszíteni üdegeiket. Itt-ott küzdeni látta őket a' szem egymással a' martalékon, azután kimerülten hanyatlani a' tűzbe.

A' kocsiból deli férfi ugrott ki, mindenkép igyekezett a' rendet helyreállítani, .. emberei 's néhány fiatal ur kíséretéből a' kutat fogták körül, de minden hiában volt. Ezen emberek nem hallottak semmit, a' száraz kalászsokat örlötték fogaik, azután négykézláb kapaszkodtak a' ház küszöbére 's mindent felkukkantattak. Nem nyultak semmihez, csak a' mit enni lehetett. Vad sovárral vetették magukat a' szalonnákra, turós tömlőkre, 's ha a' pincze le nem lett volna keményen zárva, talán a' bőszsűtség e' mámorában mindnyájan a' kicsapolt hordók nedvébe fulnának.

„Össze kell mindenek előtt ezen embereket fogdosni”; kiáltott a' deli férfi, 's maga is megragadott egyet, ki épen a' ház felé tartott, míg avult szüre égett, 's hajai el voltak perzselve.

E' perczben magos, irtózatos tekintetű nőalakot vett észre, ki főlegyenesedve, vértől csepegő kését nyujtotta maga elébe, — szemei kísértetiesen meredtek a' jöttekre, azután ama férfi elébe állt, 's kezét tartá elébe; az égés lángja piros fényben fűrésztötte a' vért fagylaló jelenetet.

„Vér, vér! — kiáltott a' nő — nézd, te az ördög vagy, vagy a' szolgabíró, nem vagy király! nincs koronád. — Itt Mária, ez leányom, látod, ez az isten ítélete — “

„Egy örült nő! — kiáltott fel az ujon jött — kérem, vigyék önök a' faluba, ez halott, ama gyermek piheg még.”

„Piheg! — ordított fel az agg nő — az ítélet trombitája nem harsog úgy, mint e' gyermek nyögése, — piheg! hah! zsványok, a' konyhára jöttetek, hogy mikor én tüzet gyújtottam, ti egyétek meg a' gazdag lakomát, hűh! — a' nő fülét dugta be — nem halljátok, miként harsog e' gyermek nyögése... Csitt!... oh, igaz, igaz!... ott kincseket gyűjt az ördög, ez unokája!... egy kised, Regina neve, nézzétek a' kis Reginát, anyja a' legszebb leány volt hét megyében! — Irtózat, 's mikor az ebéd kész, meghalt! — Igen! — kiáltott mogorván — én öltem meg, ötet 's egy zsidót... hétezer mara-dékával...”

„Valami iszonyut sejtek; — szolt a' férfiu, mig többen ragadták meg a' nőt: „jőjön kegyed! — szoltak — kenyeret hoztunk.”

„Kenyeret! — kiáltott a' nő, 's szeme leányára volt szegezve — Mária! hallod, kenyeret küldött az isten — ez az isten kulcsárja, látod lángszárnyait; a' felleget borítják el.”

„Vigyék önök, — szolt a' férfiu ujra — e' jelenet szivemet facsarja össze. Jó emberek! kenyeret hoztam; ... térjete lakjaitokba vissza, itt nem segíthetünk; kié ama ház? nincs itt senki, kivel egy okos szót lehetne szólni?”

„Pénzes Máthéé! — ha — ha — ha — mond az agg nő — nem ismeritek? ott van a' pitvarban, kikerestem szivét késemmel, de nem leltem, nem volt szive! — 's ama másiknak egy pénzes zacskója volt szive helyett.” — Most a' nő kiszabadította magát azok karjai közül, kik tovább akarták vinni, .. a' véres kést magosra emelte, 's Mária elébe állva, felragadta a' gyermeket, ki örült vigyorgással tekintett maga elébe, nagy kenyérdarabot tömve szájába. „Ki parancsol itt, e' ház enyim! Én Pénzes Máthéné vagyok.”

A' nőt nagy bajjal lehetett elhurczolni ama helyről, 's a' férfiu, ki az akkori tartományi biztos volt, lassanként helyreállította a' rendet. — Pénzesnek 's Mózesnek testét a' helység papjának segedelmével eltemették; a' félig éhen halt egyház emberének előbb étellel kelle erőt adni, .. a' házra pecsét tétetett, 's örök rendeltettek. — Máriában még egy kis melegség volt, öt anyjával 's a' kis Reginával együtt a' paplakba vitték, hol meleg leves 's hosszas dörzsölgetés életre szolitották. — A' tartományi biztos kenyeret osztatott az emberek közt szét, 's czélszerű rendelkezéseket tön. — Az agg nő minden jeleit adta az örültségnek, 's a' tartományi biztos, miután a' két nő 's a' gyermek kissé magokhoz tértek, másnap Kolosvárra parancsolá őket vitetni.

A' gyilkosság megtörtént, a' véres kés az agg nő kezében találtatott; Mária ruháján vér nyomai látszottak, az eb felhasított nyakkal találtatott az udvarban; mindezen körülmények, 's a' gyujtogatás, mellyet az agg nő nem tagadott, elkerülhetlenné tették a' szoros törvényes vizsgálatot.

K Ö L T E M É N Y E K.

J Ó S L A T.

Meddig fogod még békód hordani,
És tűrni meddig gyávák szitkait?
Hazád siréjbe készül omlani,
'S te elfeledted ősid harczeit?

Lánggal szeretted a' hont untalan,
'S most díjul érte a' sors karja ver:
Szétüzve bolygasz, árván, hontalan,
„A' nagy világon nincs számodra hely!”

Miként királyi tölgyrül a' levél,
Midőn vad éjszak mérge szétfuval:
Ugy hulladoznak, kikben még hível,
'S velők reményid egyegy percze hal!

Igen, te néma vagy, mint szenvedés,
Miként a' sorsnak nyújtott áldozat
Elfojtja szód a' kinos csüggedés
De élsz, 's birod még lankadt jobbodat.

És messze van még végenyészeted:
Bátrabbaidnak phönix-hamvaiból
Harczos leventék kelnek, 's életed
Uj hajnalának vérderűje szól.

Él még, oh él a' népek istene!
 Ő tudja, mennyit és mit szenvedél,
 Hős nemzet; 's eljő, a' kit fölkene,
 Az idvezítő, szent jog fényinél.

És lesz szavad, lesz, felkiáltani:
 „Ég! zúzd izekre népünk lánczait;
 A' zsarnokönkényt porrá rontani,
 Oh, edzd erőre hősink karjait!”

Szavadra fölkél a' nemzet hada,
 Melly kinaidban híven osztozott,
 'S egy hőst ad minden csepp vér, melyet a'
 Bús Visztulának árja elmosott.

'S csatára száll a' bátor hadfiak
 Sok ezre: készen víni népjogért,
 Mit elrabolt az önkény, 's ontanak
 Hős vért az édes ősi birtokért!

Vérök' nyomában a' tölgy felvirúl,
 Melly Osztrolenka sirján fonyadoz;
 A' szent szabadság napja lángra gyúl,
 'S uj fényt hazádra dicssugára hoz!

Császár.

U T C Z A - K O T R Ó.

(Életkép.)

Ott egy országos keresztut,
 „Zrinyi”-nél,
 Hol naponta száz kalandor
 Elhenyél;
 Körülötte jobra-balra
 Pocsolya,
 Ide 's tova kényesen jár
 Sok pulya.

A' köbös kősorozaton
 Kis flu,
 Nyircsomóval sepregetve,
 Szomorú;

Gyöngé arcza esdekelve
Szende szép,
Szívecskéje ben sajogva,
Szörnyű kép.

Sipka illenék fejére,
Ámde nincs;
Kis mellényke tetemére,
'S mije sincs;
Tán nadrág az, a' mi lábát
Fedezi;
Ám belőle kandikálnak
Térdei.

Van-e talpán csizma, saru,
Vagy czipő?
Oh, ezt még a' természettől
Nyerte ő.
Ép karára gyolcs lemezke
Gyüremlett,
Dideregve kergeti a'
Hideget.

És pillogva kunyorálgat
,Krajczárkát!'
'S cseppenő vámért mindenkit
Átbocsát:
Ki lehetne segíteni
— Idegen —
Az apátlan, az anyátlan
Kisdeden?

Oroszhegyi Sz. J.

AZ ÖREG GYÖRGY URHOZ.

Hogy élsz, miolta tőled messze váltam?
Ugy folynak-e, mint hajdan, napjaid?
Le birod-e még vágni tenkezeddel
Kétszer hetenkint ősz szakálladat?
Belátja-e még a' határt szemed,
Vagy lábaiddal még el már oda,
Hová szemeddel jártál azelőtt?
Zsémbsz-e még, ha olykor megficzamlik
A' házi rend, mely ősz-törvény gyanánt
Több század óta szállt firól fira?
Valljon, ha rád 's körödre gondolok,

Ugy él-e minden, a' mint képzelem?
 Mert én nem egyszer gondolok reád,
 És képzeletben színről színre látlak.
 A' szép vidéknek hűvös bérceit
 Édes teherkint hordom lelkemen.
 Ifju-koromnak andalgásával
 Ott jártam én a' lombos tájakon.
 Bizonytalan volt sorsom és jövőm,
 'S küzdött az ifju tántorgó hitével,
 Egyszerre fölkelt a' vihar szele,
 'S mint vén haragnak tompa hangjai
 Hajlongva zúgtak a' fenyők körülöm.
 Szétnéztem egykor — 's jól esett szívemnek
 Mintegy inogni látnom a' világot. —
 Te honn maradtál, és a' ház-eresz
 Alól ohajtva nézted jöttömet.
 A' vész elől betértünk tüzhelyedhez,
 'S asztalhoz ülven, gondos nőd nekünk
 Ételt, italt bő kézzel juttatott.
 Midőn a' zúgó vész lecsil apult
 'S zárt ablakod jó légnek megnyitád:
 A' ház előtt felnyuló büszke hárs
 Dús illatával tölté a' szobát be. —
 Eljött a' sánta szomszéd alkonyatkor,
 Kit mi szerettünk sok tréfiáért,
 És kész örömmel üdvözeltük őt.
 Kivüle olykor jöttek többen is.
 Hogy megfelelj a' ház becsületének;
 Te jó boroddal nem késtél soha.
 Így folytak és nem másként napjaink,
 'S bizony nehéz volt egymástól szakadnunk.
 Sirtál 's az étel sem kellett soká! —
 Most hű körödtől távol élek én,
 Pezsgő világnak szünetlen zajában.
 És kedvez a' sors több felől nekem.
 De a szerencse közt is boldogít
 Emlékezetben bírnom egy helyet,
 Hol még az ó-kor bölcs szokásait
 Nem forgatá fel változó csere;
 Hol a' családság és képmutatás
 Nem hányja minden lépten töreit;
 Hol a' természet egyszerű fia
 Késő időkre nyújtja életét,
 'S csöndes halállal tér a' föld ölébe.

Vachott Sándor.

Ő R - F I U.

Csípős az éj — künn a' huszár
 Búsan lép fel 's alá:
 Ő az, ki a' gyöngyéletet
 Fennen magasztalá!

Nyomán ropog, sívít a' hó,
 És a' legény sobajt,
 Gondolkodik: tíz éve hogy
 Mikor telik be majd.

Kancsók között nem fűtt a' szél
 Az átkozott tanyán,
 Hol kedve gyúlt csillámruhák
 És fürge mén után.

Lelkében visszavándorol
 Kedvelt övéihez —
 „Ha megkerülök, Erzsiből
 Beh szép menyecske lesz!”

Többé nem olly kemény a' szél,
 Hogy megbusitaná —
 Fagyos bajszát simítja meg
 'S vigan lejt fel 's alá!

Vidor Emil.

A' FALU ÖRDÖGE.

EREDETI BESZÉLY

NAGY IGNÁCZTÓL.

Magyarország tekintetes nemes megyéinek egyikében igen takaros magyar falut van szerencsénk ismerni, mellynek nevét elfeledtük, 's mellyet annál fogva, jobb név hiányában, Kókáynak fogunk nevezni. Némi ismertető jelül csak annyit mondhatunk még, hogy Kókány meglehetősen nagyságu folyam mellett fekszik, mellynek nevét az irigy sors keze szinte letörlé emlékezetünk táblájáról, 's hogy az utas félórányi távolból is megérzi a' pörnye büzt, midőn Kókányhoz közelit. Mi a' helység belső elrendezését illeti, arról igen keveset, de annál dicséretesebbet mondhatunk. Az utcán ártatlan gyermekek játszadoznak a' pörnyében és szemétdombokon, 's bajuszt füstögetnek egymásnak, melly kedélyes multságuk akaratlanul is az annyira kedves Griseldisre emlékezteti az embert, ki szenes pofácskáit olly kimondhatatlanul szendén bámulá a' csevegő csermely tiszta tükrében. Oh, falusi szent 's egyszerű ártatlanság, milly szivrehatók a' te multságaid, miknek a' fiatal növendékség örvend! Azonban nemcsak a' gyermekek ártatlanságát kell csudálnunk, hanem még inkább a' felnöttekét; mert ime, az egész faluban még csak nyomát sem láthatni sövénynek, vagy kapunak, miből méltán következtethetni, hogy a' kókányiak még csak nevérol sem ismerik a' lopás gyalázatos mesterségét. Vannak ugyan némelly lépkóros népjavitók és gáncsoskodók, kik azt mondják, mikép a' kókányiak azért nem használnak kerítéseket és kapukat, mivel jól tudják, hogy illy elővigyázat által csak még inkább ingerlenék enyves kezű szomszédaik kíváncsiságát; de mi ezt rágalomnak tartjuk; mert a' falusi ártatlan egyszerűség nem kívánja a' másét, hanem szerényen elégszik meg azzal, mit neki a' jótékony sors és adakozó természet rendelt. Bizonyítja ezen állításunkat azon szép körülmény is, mellyhez képest a' kókányiak soha nem trágyázzák földeiket, soha nem pusztítják a' hernyókat, soha nem öntözik veteményeiket, és soha nem javítják utait; mert ők ártatlan szendeséggel biznak az örök gondviselésben, melly még az égi madarakat is táplálja, és a' mezei

liliomokat is ruházza, következésképp rólok, mint sokkal nemesb lényekről, szinte nem fog megfélekezni. A' ki pedig illy buzgó áhitattal bizik a' jótékony gondviselésben, az bizonyára nem fog vétkes vágyakat táplálni keblében mások vagyona iránt. A' falu közepén szokás szerint templom áll, előtte pedig haranglábak emelkednek, mik közt két kolomp függ, melyek egyikét öreg harangnak szereti nevezni a' lakosság. A' templom külseje igen szerény ugyan, de annál magasztasb az áhitat, mely falai közül vasárnaponként a' magasháza emelkedik. A' templom körül négy szöglet háza vonja leginkább magára az utas figyelmét; az egyik zsindegyháza van földve, 's előtte derest szemlélhetni: ez tehát a' földesur háza. A' másik zsupszalmával van földve, 's egyik ablakának belső párkánydeszkáján néhány kapesos könyv látható; ez minden esetre a' lelkes egyszerű hajléka. A' harmadiknak földelét csak gyom és mohos törmelék képezi, 's előtte két kaloda kínálkozik kellemes időtöltésül a' falusi lakosságnak; kell-e mondanunk, hogy ez a' falu háza? Végre, a' negyediket szeretnők ugyan háznak nevezni, de az igazság érdekében illy vakmerőségre nem merjük fejünket vetni; mert ennek tetejét rég elhordotta már a' vihar, 's belsejét csak az ágakból font, és agyaggal betapasztott nyomoru földézet törekszik az idő viszontagságai ellen némileg oltalmazni. A' ház ablaka papírral és hólyaggal van beragasztva, 's így nem tekinthetünk belsejébe; de ha az utcán mulatozó gyermekekre figyelünk, úgy azonnal kitalálhatjuk, hogy ezen kunyhó — a' falu iskolája; mert a' nagyobb fiúk szörnyen irtóznak közelébe jöni.

Elvégezvén a' főnebbiekkal a' kókányi nevezetességek történetü leírását, lépünk a' falu egyik igénytelen kunyhójába, hogy a' lakosokkal is némi kis ismeretségbe juthassunk. Válaszszuk e' házikót, melynek egy kéménye, rajta egy gólya fészke, egy ablaka 's egy ajtaja van; ezen választást pedig azért tesszük, mert mi nagyon szeretjük az egységet, melyre nekünk magyaroknak olly kitűnő szükségünk van!

E' házikó füstös ajtajának közepe meg van fúrva, 's az ez által okozott kis nyílásból ujjnyi vastagságú kötél csüng. Ha e' kötelet meghuzzuk, úgy az ajtó belső részén levő fazávar fölemelkedik, és az ajtó megnyílik. Ime, milly egyszerű és mégis jeles találmány ez! Bizony szép műtani elvek uralkodnak a' kókányiak közt! Ezen kötelet este behuzza a' lakos a' nyíláson, és olly jól el van zárva, mintha három francia lakat függne ajtaján.

A' szűk kunyhóban nem igen különböztethetni meg a' tárgyakat, jobb lesz tehát egyenesen a' szobába lépünk. Ah, már ebben csakugyan van mit látnunk! Először is a' búhos kemencze tűnik szemünkbe, melynek teteje meglehetősen tömpe, hogy csupokát 's egyéb eszközöket lehessen rárakni, sőt meglehet, hogy néha még lángost vagy lepényt is melegítnek rajta. A' kemencze előtt tyukketrecz áll, rajta pedig, félig elnyűtt szűrőn, borzasfejű legényke hever, még pedig olly pörén, hogy nélkülözhetlen öltözetét le sem merészeljük irni. Lábai alatt nagy kandúr dugdál, 's előtte száraz asszonyi alak dorombol, azaz zsémbeskedik, és nagyon félünk, hogy a' seprőt, mellyel a' szoba agyaggal simított padlózatát kotorgatja, kellemetlen érintésbe akarja hozni a' le-

gényke hátával. A' falon nem látunk ugyan drága képeket, de mégis néhány csuprot, egy fejszét's tarisznyát veszünk észre, melly eszközök nem olly szépek ugyan, mint a' drága olajfestvények, de legalább hasznosak.

De ugyan miért fekszik a' suhancz, és miért haragszik a' száraz asszonyi alak?

Hallgassunk szavaikra és azonnal mindent tudni fogunk. Az asszony ég felé emeli jobb kezét, és kimondhatlanul keserű hangon szól:

„Peti!”

A' suhancz igen nyugodtan hallatja e' kérdező szókat:

„Mi baj, édes szülém?”

„Oh, bár soha ne szültelek volna!”

„Hát ennek is én vagyok oka?”

„Hallgass, istentelen!”

„Szivesen.”

„Azt tudom, te naplopó, hogy örömet hallgatsz, csak henyélni bagyjalak.”

„Hát mit csináljak?”

„Menj napszámba.”

„Én?”

„Hát ki más?”

„Hiszen az egész falu kinevetne, ha egyetlen fiulétemre napszámosnak állanék.”

„Miért nem mentél apád helyett robotra?”

„Mert nem engem hajtott ki a' hajdu.”

„Igen, mert apád szeret, te henyélő, és mindég kimél, pedig ő kigyelme nagyon gyöngé már; de te rossz fiu vagy, nem akarod szülőidet kimélni, 's még nekem sem akarsz itthon a' ház körül segíteni, ámbár jól tudod, hogy a' köszvény miatt alig járhatok.“

„Lássá, édes szülém, most már nekem is szólanom kell. Én földünket felszántottam és bevetettem; ezzel vége az őszi munkának. Ha a' kaszálás ideje beáll, akkor ismét ember leszek a' gáton; de én nem tudok másnak dolgozni, ez természetemmel ellenkezik. Aztán, ki fogad itt napszámot? A' zsidó-korcsmáros, meg a' görög boltos; és én szolgáljam ezeket, én, magyar létemre? Tudja-e, édes szülém, hogy a' magyarok vérökkel szerzették ezt az országot, 's mégis én szolgáljam a' zsellér-zsidót, vagy görögöt?“

„Hiszen megfizeti munkádat.“

„Nem szorultam pénzére, van még kenyérünk, hála istennek!“

„Csak látszik, hogy soha nem akartál tanulni, mert különben nem beszél-nél illy tudatlanul.“

„Nem vagyok én tudatlan, jó szülém, mert a' furulyázásban hét várme-gyében is ritkitom páromat.“

„De hát nekem miért nem segítesz a' ház körül?“

„Nem férfi kezébe való a' seprő, jó szülém; aztán, hányszor mondtam már, hogy engedjék feleségül vennem Örzsikét; majd elvégezne az mindent a' ház körül.“

„Hiszen annak, vak anyján kívül, még csak egyetlen árva tyukja sincs. Arról ne is szólj.“

„Hátha volna vagy ötven forintocskája?“

„Ugyan hol venné?“

„De hátha volna?“

„Már akkor csak elfogadnám menyemnek, mert hiszen különben jó leány az árva.“

„Jól van, el ne feledje ám szavát, édes szülém!“

E' szók után fölugrott fekhelyéről Peti, szűrét nyakába kanyarítá, furu-lyáját kezébe vevé, és a' szobát elhagyá, 's lépéseit egyenesen azon ház felé irányozá, melyről mondtuk, hogy a' falu iskolája volt.

Mig Peti odaér, addig néhány szóval megismertethetjük Örzsikét, mely alkalommal egyszersmind Kókány hatalmas uráról szinte meg kell majd emlé-keznünk. Örzsikének atyja, még élt, iskolamester volt a' faluban, következés-kép igen természetes, hogy világtalan özvegye és egyetlen leánya csak kol-dusbotot öröklöttek tőle. Örzsike azonban szorgalmas volt, 's két keze mun-kájával mindedig el tudta édes anyját tartani, 's a' nélkülözhetlen eledelben ő maga sem szenvedé hiányt. Sok önmegtagadásába került ugyan neki a' folyto-nos fárasztó munka; de egyetlen pillantás szerencsétlen anyjának elégült ar-czára azonnal ismét fölbátorítá őt. Bátorságra pedig igen nagy szüksége vala helyzetében; mert Örzsike nemcsak szorgalmas, hanem egyszersmind szép

leány volt, 's midőn a' hajadon szegény és szép, 's e' fölött még csak tizenhat éves, akkor gyakran igen komoly veszélyekkel kénytelen küzdeni.

Kókány helységének egyetlen és törvényes ura Kókányi Farkasnak nevezeték. A' Kókányi család igen régi és híres volt hazánkban, 's tagjai minden nevezetesebb gyűlésen jelen voltak, hol rendesen igen súlyos okokkal küzdöttek az ellenkező véleményűek ellen, minek az lett örvendetes és a' családra nézve rendkívül diszes eredménye, hogy „az agyonütötték“ kiment a' divatból, 's helyére e' pompás kifejezés lépett: „agyon kókányozták“, mikép azt hazánk több részében maig is hallhatni, ámbár az utolsó Kókányi ur már régen örök dicsőséggel cserélte föl e' földi mulandóságot.

Ezen Kókányi Farkas ur, azon időben, melyről szólunk, mintegy ötvenöt éves volt. Szive tehát majd egészen megkérgesült már, 's csak egyetlen nyíláska volt még rajta, mellyen az asszonyi szépség sugárai behathattak, ámde ezek is annyira megtöretve, hogy jótékony 's jellemnemesítő hatás helyett csak szenvedélyes pusztítást gyakoroltak. Farkas ur már urfi korában azzá készült, mivé emelkedő korában lett. Vad volt ugyanis, mint az alföldi síkon neveltetett szilaj tulok; mert születésekor anyját elveszté, 's bárdolatlan apjától undok szitkoknál egyebet nem kapott, atyai tanács helyett pedig csak korbácsban részesült. Utóbb lakott ugyan néhány évig olly városban, hol iskolába járhatott volna; de ő minden dicsőségét csak tivornyázásban 's verekezésben lelé; utóbb pedig olly gyönyörökbe ölé magát, mellyek testét 's lelkét elbéníták, és érzéketlenné tévék őt minden nemesb fölhevülés iránt. Illy viszonyok közt érte el nagykorúságát, 's atyjának csak hamar bekövetkezett halála után ősi jószágának független ura lett.

Gonosz szenvedélyeit az idő nem fogyasztá, hanem félelmesen érlelé. A' közel vidéken gyorsan találoztak hozzá méltó barátai, kikkel legszilajabb kicsapongásokban tölté életét, 's valódi bakójává vált alattvalóinak. Munkára törvények ellenére is kényszeríté őket; vetéseiket legázoltatá, midőn a' vadászat örömeit élvezé; leányaikat és feleségeiket tilos gerjedelmekkel üldözé, 's az ellenkezőkön legirtózatossá zsarolásokat vitt véghez.

'S nem tudák e' bajt orvoslani alattvalói? Nem. Eleinte megkísérték ugyan a' panaszt, de uroknak annyi rokona és barátja volt, hogy mint bujtogatók bűnhődtek azok, kik emberi jogaik megsértéseért elégtételt merészletek követelni. Azonban, annyira legalább mégis megboszulák magokat, hogy Kókányi Farkas ur rövid idő múlva az egész vidéken a' falu ördögének nevezeték.

'S ez volt azon ember, kitől Örzsikének rettegni kelle. Kókányi ur izzó lángokat táplált roncsolt keblében a' szép ártatlan hajadon iránt, 's atya halála után is meghagyá őt a' nyomoru iskolai épületben, melly böcsületes ólnak is alig illett volna be; de a' szerencsétlen Örzsikére nézve mégis rendkívüli jótétemény vala, mert különben nem lett volna magát világtalan anyjával hol meghuznia. Ez okból tehát el is titkolá anyja előtt az uraság piritó ajánlatai

és buzgón fohászkodék istenéhez, hogy ne vigye őt kísértetbe és szabadítsa meg a' gonosztól.

A' lakáson kívül minden más jótéteményt ürdögi következetességgel vont meg tőle Kókányi, mert azt hivé, hogy a' nyomor képesebb lesz megtörni a' hajadon büszkeségét, mikép ő a' legszebb szüzi erényt szidalmazá, mint a' bőség 's gondtalan élet. Számolásában mindazáltal csalatkozott, mert Örzsike hatályosan daczolt csábjaival, mit részint jámbor szülőitől nyert neveltetésének, részint pedig azon első 's ellenállhatlan szerelemnek köszönhete, mit fiatal, tiszta keblében Peti gerjesztett.

Ne csodálja senki, hogy a' magasztos érzelem a' nyomor hajlékában is meg tud honosulni; mert azon szent érzelmek közt, mikkel közelebb emelé magához az embert a' mindenható, épen a' szerelem az, melly márványpalotában 's egyszerű szalmafedél alatt egyenlőn osztja üdveit és szenvedéseit a' halandóknak. Örzsike az éjszakák nagyobb részét fonással tölté, 's guzsalyához nem kelle vizes csuprot kötnie, mert könnyüi többnyire olly bőven pörgének szorgalmas ujjaira, hogy kendere nem szorult más nedvesítésre. Illyenkor Peti rendesen bús hangokat csalt ki furuglyájából a' kert végén, 's Örzsike érzé, hogy könnyü, habár sürűbben folynak is, mégsem olly keserűek többé, mint azelőtt, mert a' zene legegyszerűbb alakjában is nagy befolyást gyakorol a' lélekre, még pedig annál maradandóbbat, minél tisztább a' lélek annak elfogadására. Elég legyen ezek után még annyit mondanunk, hogy e' néma lelki viszony Örzsike és Peti közt utóbb forró szerelemmé változott, melly eleinte pillantásokban, végre pedig szókban is világosan nyilatkozott.

A' mi Peti jellemét illeti, azt koránsem szabad rosznak tartanunk, ámbár eleinte, mint meglehetősen henye ficzkóval ismerkedtünk meg vele. Ő tetőtől talpig derék 's mesterkéltlen fia volt a' természetnek, bátor és jószívű; de apja, mint egyetlen fiát, kissé kimélte és elkényezteté őt; minek következtében néha akaratos és önfejű volt. Egyéb hiba nem bélyegzé őt, 's ezt könnyen megbocsáthatni neki.] —

De halljuk most már, hogy mit akar közleni Örzsikével; mert az alatt, mig a' főnebbieket elmondottuk, csakugyan oda érkezhett.

Valóban, már az ablaknál beszélget Örzsikével; halljuk szavait:

„Ugyvan bizony, Örzsike, megalkudtam a' korcsmárossal. Mózes gazdától hatvan forintot kapok egy esztendőre, 's holnaphoz esztendőre ollyan lakodalmat ünnepelek, hogy az egész vidéken ollyan híre lesz, mint a' tatárjárásnak.“

„Hej, Peti, nem merek én még örülni! Nem olly bölcsőben ringattak engem, hogy illy könnyen jussak a' szerencsének birásához.“

„Ne búsulj, rózsám, megsegít az isten! Minden hónapban tiszteletes uramhoz viszem béremet, 's mire az esztendő lejár, együtt lesz a' sok pénz.“

„Hátha idő előtt elbocsát a' korcsmáros?“

„Attól ne félj, angyalom; én csak kocsisnak szegődtem ugyan hozzá, de

mindenesé leszek, 's békével tűröm, ha fát vág is rajtam. Egy esztendő nem a' világ, azután majd vigan élünk, és könnyen feledjük a' korábbi szenvedést."

„Jaj, istenem!"

„Mi bajod, Örzsike?"

„Semmi."

„Hiszen olyan halvány lettél, mint a' meszelt fal."

„Megijedtem."

„Mitől?"

„A' tekintetes ur olly mérgesen hunyorított erre ablakából."

„A' falu ördöge?"

„Az istenért, ne beszélj olly hangosan, mert a' gonosz lélek fülébe viszi szavaidat."

„De ugyan mért rettegsz tőle annyira?"

„Mert rossz ember."

„Jó ember ne féljen a' rosztól, míg isten él és uralkodik a' magosban. Vagy ohó, csak most jut eszembe, bizonyosan rád merészelt pislogó szemeit emelni."

„Tehát tudod már?"

„Kitaláltam? Na, megállj, ördög, innen csakugyan kifüstöllek, ha maga' sátán szorult is oldalbordáid alá!"

„Az istenért, mit akarsz cselekedni? Jaj, a' tekintetes ur becsapta ablakát, most bizonyosan ide jő."

„Tehát talán volt is már nálad?"

„Volt, 's azért láttál engem olly gyakran sírni."

„Gyalázatos vén ördög!"

„Menj, Peti, menj, az istenért, hogy itt ne találjon."

„Szembe szállok vele."

„Halálra fog bennünket üldözni."

„Majd elválik!"

„Oh, már közelit!"

„Egyenesen fogok vele szólni."

„Az istenért, Peti, menj; vagy feledted, hogy épen tegnap érkeztek falunkba a' toborzók? Katonának fogat a' tekintetes ur, ha megharagítod, 's azután örökre el leszünk egymástól választva."

„Igazad van, lelkem; megyek; de szemmel foglak tartani. Ne félj az ördögtől, mert éjjel nappal mint jó lelked fogok fölötted örködni. A' korcsma ugyis csak egy pár lépésnyire van innen, 's két ugrással minden pillanatban nálad lehetek. Isten áldjon meg!"

Peti gyorsan a' korcsmába távozott, 's nem hallható már a' helyére érkezett földesur ezen szavait:

„Örzse, mit akart nálad ez a' pimasz?"

„Semmit, tekintetes uram."

„Örzse, többször láttam már körülötted kóvályogni ezen gazembert; vi-

gyász magadra! Ha még egyszer meglátom körülötted, bizony deresre fületetem, téged pedig anyjostól kicsapatlak falumból. Na, ne sírj, kis galamb, ne sírj; szólj, mikor fogsz már engem szeretni?”

„Nem lehet, tekintetes uram.”

„Otromba beszéd! szeretném én látni, hogy mi nem lehet, mikor én akarom. Tudd meg, rossz leány, én meguntam már hosszas fejeskedésedet, 's ha három nap mulva is nemmel válaszolsz, akkor nem foglak többé kérdezni, hanem majd tudom, hogy mit kell tennem; mert nem akarom bevárni, hogy otromba szerelemben keveredjél valami sült paraszttal. Tehát három nap mulva utolszor foglak kérdezni.”

„Könyörüljön rajtam, szerencsétlen árván, tekintetes uram; én három esztendő mulva is könyörgeni fogok becsületedért, mert egyebem úgy sincs a' világon.”

„Annak árán egyetlen polturás malaczozt se vehetsz, jó leány. Mondom, legyen eszed, szeress engem, 's idővel azután férjhez adlak, a' kihez kedved lesz. Minden legény örömet fog kapni a' gazdag menyasszonyon.”

„Tekintetes uram, az istenért, ne szóljon többet, mert elfeledem, hogy kivel beszélek.”

„Jól van, megyek; három nap mulva más hangon fogsz felelni.”

„Soha!”

„Majd meglátjuk!”

Kókányi ur távozott, 's Örzsike sirva fogott félbenszakasztott munkájához.

Másnap délután serényen sürgött forgott Peti a' csapszékben, 's különösen nagy alázatossággal szolgált a' korcsma előtt iddogáló három toborzónak,

kiknek ketteje egy asztal gyanánt szolgáló felfordított hordó előtt ült, míg a' harmadik kényelmesen dohányozgatott. közel hozzájuk egy fölfordított lapos kádon. Az érintett asztal mellett ülők egyike könyvet forgatott, melyből bátor haditetteket olvasott, mikre sajtószzerű mosolylyal hallgatott az öreg Péter gazda, Petink atyja, ki botjára támaszkodva, közel az asztalhoz, nehéz subája alatt görnyedezett. Peti épen töltött kancsókkal jött ki a' csapszékből, midőn azon toborzó, ki olvasott, így szóla Péter gazdához:

„Hát mit szól kend ezen történethez? Öt hónap alatt, 's egyetlen háboru folytában, valóságos kapitány lett Zsák Ferkó közlegényből.“

„Csak azt mondom biz én, katona uram, hogy most nincsen háboru, aztán meg, hogy nem minden ember lehet ám Zsák Ferkó, és hogy a' csillagvizsgálók meg könyvcsinálók sokat fillentenek, mikor ráérnek.“

„Hát te, Peti, mit mondasz? — te is olyan ostoba vagy, mint apád?“

„Én csak azt mondom, — felele nyugodtan Peti — hogy kapitányságért sem adnám kis földemet és szeretőmet.“

„Jól teszed, fiam, maradj meg az ekeszarv mellett, 's hagyd az uraknak a' gyöngyéletet.“

„Még büszke is ez a' rongynép!“

„Csak mégis jó ám azért ez a' rongynép, vitézlő katona uram; mert majd fölkopnék kigyelmetek álla, ha mi nem gondoskodnánk arról, hogy mindennap jól lakhassanak.“

„Jól is teszitek, hogy érettünk dolgoztok, mert illik, hogy a' szolga uráért izzadjon.“

„Eh, katona uram, itt a' bor, hagyja az ortályozást másoknak, 's ne haragítsa meg apámat, mert majd nekem is hozá kellene szólanom, és utoljára csak baj kerekednék belőle.“

„Szó a' mi szó, Peti, te nekem tetszel; állj be katonának, és mindjárt harmincz forint üti meg markodat.“

„Nem én.“

„Hátha negyven lenne belőle?“

„Nem kell.“

„De az ötvenért csak beállnál?“

„Ötven forintért sokat megtennék ugyan, de — katonának százért sem csapok föl.“

„Hiában fárasztja magát, katona uram, van az én fiamnak esze. Ha török vagy tatár ütne falunkra, akkor velem együtt emberül forgatná a' vasvillát vagy petrenczerudat; de azért csakugyan nem hagyja el jó szántából telkét, hogy egyik városból a' másikba sétáljon dobszó után. Minden jót kívánok, katona uraim. Peti, vigyázz magadra, ne igyál sok bort, nehogy valamikép fejedre kuporodjék a' csákó.“

„Ne aggódjék, jó apám, majd résen tartom az eszemet, és inkább tiszta merő vizet iszom.“

E' biztatás után Peti néhány lépésnyire kíséré távozó apját. Ezalatt az eddig beszélt katona kedvetlenül szóla társaihoz:

„Fölsültünk biz ezzel, czimborák, nem nyerjük el Kókányi urtól a' száz forintot.”

„Pedig úgy számoltam rá, mintha már zsebemben lett volna harmadrésze,” — jegyzé meg boszúsan a' fölfordított kádon ülő toborzó.

„Kezdjünk el versenyeⁿgeni vele, és puhítsuk meg hátát,” — mondá, öklét rázva, a' harmadik.

„De, bajtárs, nem olyan ostoba ám ez a' sült paraszt, minőnek látszik; majd meglátjátok, hogy inkább itt hagy bennünket a' faképnél, hogysem verekedésre nyújtana alkalmat.”

„Ugyan miért kívánja tulajdonkép a' tekintetes ur, hogy ez a' pimasz katonának álljon?”

„Nem tudom én, de nagy okának kell rá lenni, mert különben nem ajánlott volna nekünk elcsábításaért olly nagy jutalmat.” —

A' mit a' toborzók nem tudnak, azt mi szerencsére megsughatjuk mindenkinek, ki azt tudni kívánja. Kókányi ur keveset tanult ugyan életében, de annyiszor gyakorlá elméjét a' roszbán, hogy gonosz tervek kivitelében csak fölötte ritkán téveszté el a' legezélszerűbb eszközöket, 's illy esetekben olly éles elmű szokott rendesen lenni, hogy nemcsak a' roslán, vagy szítán. hanem ugyszólván még a' falon is keresztül látott.

Igy ezuttal is tisztán meggyőződék a' felől, hogy Örzsike Petit szereti, 's ebből azután azt következteté, hogy csak Petinek jelenléte gátolja őt ocsmány czélainak elérésében. Petit tehát minden áron el kelle utból takaritnia. De mikép?... A' toborzók soha nem érkezhettek volna jobb 's kedvezőbb időben a' faluba, mint épen most; ezt tüstént átlátá Kókányi ur, 's első felhevülésében tüstént katonának akará fogatni Petit, mit könnyen ki is eszközölhetett volna; mert a' toborzó biztos régi ismerőse vala, 's azon időben a' sorshuzást még nem lépteté életbe a' törvény. Azonban, pillanatnyi gondolkozás után, azonnal átlátá, mikép az erőszakos elfogatással nem igen fogna czélt érni, legalább nem olly rövid idő alatt, mint ő ohajtá; mert ezen esetben szánakozás járulna majd Örzsike szívében a' szerelemhez, mi bizonyosan még nagyobb ellenszegülésre lelkesitné őt. Ellenben, ha a' hajadon megtudná, hogy kedvese, kiért ő a' bőséget örömmel áldozá föl, 's a' legnagyobb nyomort és inséget is örömetst tűré, önkényt katonának állott, ugy bizonyosan elkeseredés támadna keblében, melly könnyen boszúvá fajulhatna, 's utóbb jobban mozdíthatná elő az öreg földes ur zabolátlan vágyait, mint bár melly fényes ígéretek, vagy csábító ékesszólás. Igy okoskodék Kókányi, 's ezért ígért olly tetemes jutalmat a' toborzóknak, ha Petit önkénytes beállításra sikerülne birniok.

Azonban, mint láttuk, kívánata nem teljesült, 's a' három nap elmúlt a' nélkül, hogy Peti fölcsapott, vagy Örzsike engedékenyebbé változott volna; Kókányi tehát ismét előbbi tervéhez tért vissza.

A' harmadik nap esteje köddel köszönte be, 's Kókányi ur örvende, hogy az

idő is szövetkezett vele szándékának könnyebb elérésére. Ablakából gondosan lesé Örzsike ablakát; a' pislogó mécsnek világa azonban sokáig kötve tartá szenvedélyét, 's minden óranegyedben keményebb szilkokkal átkozá az árva leánya buzgó szorgalmát, melly miatt undok szándéka végrehajtását pillanatról pillanatra tovább kelle hallasztania. Végre éjfélth hirdete a' virasztó kürtje, 's mintegy negyed mulvakialudt az átelleni lámpa világa, és az éji csöndet csak egyes halk ebcsaholás szakasztá meg. Kókányi ereiben gyorsabban kezdte a' vér keringeni, 's tüstént utnak indult, azon szilárd határozattal, hogy, kerüljön bár mibe, célját ezuttal csakugyan el fogja érni.

Kezébe réz-csákányt ragadván, azonnal kiindult házából; még pedig egyedül, mert nem volt embere, kiben bizhatni vélt volna, mikép azt rendesen tapasztalhatni olly embereknél, kik minden idegen jogot lábbal taposnak és csupán saját érdekeiknek bálványoznak. Nyomoru, de egyszersmind érdemlett sorsa ez azoknak, kik eleven átok gyanánt élnek embertársaik ellenében!

A' sűrű köd miatt csaknem tapogatózva kelle előrehaladnia, de az akadály még nagyobb mértékben hevíté föl szenvedélyes ingerültségét, 's célját a' sötétség daczára sem téveszté el. Előrenyujtott kezei az iskolaház korhadt ajtajába ütköztek, mellyet, erős csákánya nyelével, gyermekjáték leende kifeszíltie. Már épen e' munkához akara kezdeni, midőn lábai elől rögtön fölugrék valaki, 's két emberi kéz aczélpántok gyanánt fogá körül torkát.

Kókányi ur elrémült, 's csak ez egyetlen szót bírá ajkain kiszorítani:

„Gazember!”

„Mit keres itt a' tekintetes ur?”

Valamint a' kérdező megismeré Kókányi hangját, úgy ez is tüstént meggyőződék, hogy Petinek kezei szorítják torkát.

„Bocsáss el, pimasz!” — lihegő a' földesur, kissé könnyülni érezvén torkát.

„Mindjárt, tekintetes uram.”

E' szók után Peti elbocsátá ugyan foglyának nyakát, de ugyanazon pillanatban óriási erővel ragadá meg karjait, a' csákányt kisodrá kezéből 's megszöke elröpité, azután pedig ingerült, de mégis meglehetősen alázatos hangon szóla.

„Haza kísérjem tekintetes uramat?”

„Takarodjál pokolba, gazember.”

„Itt kell maradnom.”

„Mondom, lódulj.”

„Nem.”

„Megcsapatlak.”

„Nem bánom.”

„Mi dolgod van itt.”

„A' paradicsom ajtaját őrzöm, hogy az ördög be ne juthasson!”

„Hah, gazember!”

„Méltóztassék haza sétálni.”

„Mi gondod van neked ezen házra?”

„Ezen házban mátkám lakik, 's én küszöbét őrzöm éjjelenként, mert olly szegény az árva, hogy még kutyát sem tarthat, melly őt tolvajok ellen oltalmazná.”

„Mátkád?”

„Igen.”

„Peti, haragudnom kellene ugyan, de én jó ember vagyok és szeretem jobbagyaimat.”

„Örzsikét is?”

„Hallgass, és figyelj ajánlatomra Menj most haza, és bizd rám itt az öröködést.”

„Soha.”

„A' legszebb egész telekkel ajándékozlak meg, és két hónap mulva dúsan tartom ki menyekződöt Örzsikével.”

„Illy rút ajánlatot csak a' falu ördöge tehet.”

„Hah, gazember, szavaid életedbe kerülhetnek.”

„Majd elválík! De ne feledje, tekintetes ur, hogy most én vagyok az erősebb.”

„Még fenyegetni merészelsz?”

„Csak oltalmazni akarom magamat és mátkámat.”

„Bocsáss el.”

„Esküdjék meg előbb, tekintetes uram, hogy nem fogja mátkámat többé háborgatni.”

„Szemtelen paraszt, ismétlem, bocsáss el, különben...”

„Tehát méltóztassék legalább megígérni, hogy nem lesz bántásom.”

„Igérem.”

„Böcsületére?”

„Uri böcsületemre.”

„Tehát boldog jó éjszakát kívánok tekintetes uramnak!”

Alig érzé kezeit szabadon Kókányi, 's dühtől tajtékozva házába rohant, és az egész éjelt álmatlanul tölté, terveket forralva, gaz szándéka akadályoztatásának lehető legérzékenyebb megboszulására. Hogy adott szavát nem volt szándéka megtartani, azt jellemének eddigi ismertetéséből mindenki könnyen következtetheti.

Reggeli kilencz órakor tartalmas reggeli mellől kelt föl a' toborzó-biztossal Kókányi ur, és boszúterve kész vala, mellyet annyira égett minélelőbb végrehajthatni, hogy még korlátlan szenvedélye sürgetéseinek is pillanatnyi hallgatást birt parancsolni.

Hajdui által azonnal elhozatá Petit. Ő maga pipázva ült háza nyílt tornáczában, 's kényelmesen nyújtózott karszékében, mintha jó ég tudja, milly kegyes tettek véghezvitelére készülne. Annyira nem is érdemesíté a' szegény paraszt-legényt, hogy vele bűnét tudatta volna; hanem minden előszó nélkü

azonnal deresre nyújtóztatá őt, 's hajdujának megparancsolá, hogy olvasatlan huszonötöt vágjon rajta. A' hajdu azonnal megkezdé működését, 's a' toborzó-biztos a' deres alsó végénél állapodott meg, látni akarván, hogy jó kemény katona fog-e válni a' szerencsétlen legényből, 's e' tekintetben megnyugtató tudomást szerezhete magának, mert a' szerencsétlen áldozat keservesen szoritá össze fogait és mélyen hallgatott.

Ne higgye azonban senki, hogy makacsság, vagy a' büntetés e' gyalázatos nemének megszokása zárá le ajkait, mert ő illyesmiten még eddig nem részesült. Szégyen volt azon érzés, melly őt elnémitá, 's ezáltal egyszersmind kímélni akará közellakó kedvesét, kiben jajgatása bizonyosan legszilajabb fájdalmakat fogott volna ébresztetni. Meg vagyunk győződve, hogy e' sajátszerű, de minden esetre nemes érzést tanusító gyöngédsége következtében halálra hagyta volna magát botoztatni Peti, a' nélkül, hogy egyetlen szót bocsátna ki ajkain, iszonyu fájdalmainak kifejezésére.

Ennyire azonban nem jutott a' dolog, mert a' hajdu karja lankadni kezdé, 's a' biztos aggályosan tekinté a' falu ördögére, ki még néhány füstfelhőt bocsátván pipájából, végre kemény hangon szóla:

„Elég! — Pimasz, most már tudhatod, hogy mikép kelljen máskor uraddal bánnod, ha vele véletlenül találkozol.“

Peti nagyot sohajta, szemeiből véres könnyeket törle, és elfojtott hangon viszonzá:

„Ugy segéljen, tudom!“

„Értelek, föllázadt paraszt, de keresztüljárók eszedem. Biztos ur!”

„Méltóztassék!”

„Ezen legény olly javíthatlan naplopó, hogy kénytelen vagyok őt katonának adni.”

„Engem, katonának?”

„Hallgass! Hanem mondom, biztos ur, a' botot ugyancsak nem kell ám ezen gazember körül kimélni, mert különben a' fél ezredet is rendre fojogatja.”

„Majd segítünk mi azon!”

„Legjobb lesz őt mielőbb fölakasztani.”

„Az is megtörténhetik.”

„Gondosan őriztesse őt, biztos ur, mert még rám gyújtja falumat.”

„Lesz rá gondom!”

Kókányi ur egész nyugalommal veregeté ki pipájából a' hamut, 's a' hajdu hátraköté Peti kezeit, és a' kötél végét markára csavarván, a' biztos kíséretében a' faluházhoz vezeté, hol a' toborzók tanyáztak, 's hol a' szerencsétlen szerető azonnal bezáratott, miután még e' szókat mondá a' hajdunak:

„Mondja meg, kigyelmed a' tekintetes urnak, emlékezzék szavaimra: úgy megveri őt még az igaz isten, hogy mind a' két kezét örökre rajta feledi.”

E' zsarnoki tettnek csakhamar hire terjedt a' faluban, 's ezer átok röpült égbe az ördög ellen, ki illy gyalázatosan élt vissza azon hatalommal, melly őt embertársai fölött urrá emelé, 's melly fönséges adományt kegyességgel kellett volna meghálálnia; az elégtelenség azonban természetesen csak titkon nyilatkozott, és az utcán mindenütt olly alázattal süvegelék Kókányi urat a' boldogtalan jobbagyok, mintha épen egész évi urbéri tartozásukat engedte volna el nekik.

Csak két ember merészle hatályosan emelni szót Peti mellett: Örzsike és Péter gazda. A' hajadon többet beszélt könnyűvel, mint szókkal, 's a' szívnek e' beszédét nem olvasni, hanem látni és érezni kell. Kókányi ur keblének jeges kérgét azonban a' legszilajabb fájdalom és kétségbeesés tüzes könnyűi sem valának képesek fölolvasztani; ő folyvást megmaradt korábbi hajthatlan makaessága mellett, 's csak olly bérért ígért kegyelmet Petinek, melly keservesb a' halálnál, 's mellyért Örzsike nem válthatá meg kedvesét, hanem kétségbeesve távozik hajlékába, hol vak anyja lábaihoz borult, 's öngyilkolásra kért tőle engedelmet.

„Előbb engem taszíts a' folyóba, — szóla zokogva a' szerencsétlen anya, — hogy éhhalállal ne kelljen küzdenem; azután, nem bánom, kövess engem, hogy ketten vádolhassuk be isten előtt kegyetlen üldözőnket!”

Örzsike csak forró könnyűvel válaszolt, 's iszonyu fájdalommal győződék meg, hogy nem szabad halálban enyhülést keresnie, 's hogy ezentul is küzdnie kell a' nyomorral és kísértés szörnyeivel. Czfira szavakkal nem tudá kifejezni bánatát, 's ez csak súlyosbítá baját, mert a' némaság mindenkor nagyobbítja a' gyötrelmet.

Péter gazda hatályosabban lépett föl Kókányi ur ellenében, 's este felé harmadszor jelent meg előtte, egyszerű de annál súlyosb szókkal kérvén fia szabadon bocsáttatását. A' falusi zsarnok végre elveszté türelmét, 's szobájából az udvarra sieté, de a' könyörgő apa oda is követé őt, 's kétségbeesetten szóla:

„Tekintetes uram, könyörüljön rajtunk.“

„Hallgass!“

„Én öreg ember vagyok már, erőm napról napra fogy, feleségemet közsvény kínozza; mi lesz belőlünk, ha egyetlen fiunkban utolsó istápunkat veszítjük el!“

„Hordd el magadat!“

„Tekintetes uram, hiszen az isten hatalmasabb, mint a' tekintetes ur, és mégis irgalmas; ne zárja el szívét a' kétségbeesett apa könyörgései előtt.“

„Kutyákkal maratlak el, ha nem hagysz békével. Dolgozzatok, a' meddig lehet, 's ha nem birtok, elég széles az országut, kolduljatok, mint más.“

„Tekintetes uram, ez már mégis sok!“

„Micsoda?“

„Egyetlen fiamat veszik el tőlem, ez nem igazság; én panaszra megyek.“

„Ugyan hova?“

„A' tekintetes szolgabíró urhoz?“

„Komámhoz? Ha ha ha!“

„Szent isten, hát mit csináljak!“

„Látod, Péter, már csakugyan szánni kezdelek; mégis igaz az, hogy szemtelen koldusnak mindig tele van a' táskája. Megmondom, mikép segíthetsz magadon.“

„Oh, szóljon, tekintetes uram!“

„Látod, Péter, ellenem hiában mégysz panaszra, mert annyi az atyámfia a' vármegyében, hogy csak te bánod meg, ha ellenem fölszólalni merészlesz. Ezt már többször tapasztalták makacs jobbágym. De bármily nagy legyen is hatalmam, mégsem gátolhatom fiad szabadon bocsáttatását, mihelyt anyja özvegységre jut. Én tehát azt tanácslom neked, jó Péter, hogy akaszd föl magadat még ma, 's fiad tüstént haza mehet özvegypedhez. Nemde jó tanács? Ha ha ha!“

„Micsoda?!“

„Na, nem tetszik?“

„Azt kívánja a' tekintetes ur?“

„Én nem kívánom, de ha igazán szereted fiadat, úgy könnyen felkötheted magadat érlette. Lásd, Péter, ingyen adok kötelet, ha kell.“

„Szent isten, így gúnyolja ki, tekintetes uram, a' szerencsétlen apa fájdmát!“

„Na, hozassak kötelet?“

„Utolsó szava ez tekintetes uramnak?“

„Utolsó.“

„Ám fogadom a' mennybeli ur istenre, hogy csakugyan ez lesz hát utolsó szód e' földön, te pokolbeli ördög!”

E' szók után a' kut mellett heverő fejszét megragadá az öreg paraszt, 's egyetlen csapással állig hasítá a' zsarnok fejét, maga pedig a' kutba ugrott.

Peti szabadon bocsátatték, 's néhány hónap mulva Örzsikét oltárhoz vezeté. —

A' falu ördögében az utolsó Kókányi halt meg. Adja isten, hogy hozzá hasonlókról soha ne szólhassanak hazánk krónikái! —

NEMZETI SZINHÁZ.

Szombaton febrvár 17-kén adatott először Vachott Imrének egy uj, négy felvonásos vigjátéka illy czímmel: „Farsangi iskola.” A' négy szakasznak külön címei: „Házi multság falun”, — „Pesti bál”, — „Két eladó leány”, — „Le az álorczával”. Mind a' főczim, mind a' szakaszok külön elnevezése eleve is eléggé hirdeti, mit kelljen várnunk e' darabban; 's az valóban folytonos láncolata farsangi bohóságoknak, tréfáknak, viszonyoknak, melyek ügyesen egy cselekvénynyé szövődnek 's melyeken egy kitűzött irány szelleme leng keresztül.

De lássuk mindenek előtt a' vigjáték tartalmát.

Sáspataky földesurnál, falusi jószágán, házi multság tartatik; de csakhamar kintűnik, mikép a' magasbra, fényesebb körökbe vágyó férfinak sehogy sincs inyére ezen egyszerű módja a' mulatozásnak; az sem tetszik neki, hogy Zarándy Béla aljegyző Veronka fogadott leányával olly ártatlan szerelmi viszonyban van, miszerint több, mint valószínű, hogy e' két fiatalból egy pár leend; — mert neki sokkal magasabb kilátásai vannak, ő grófot, bárót ohajt vejül. Mindezek lehetőségét előmozdítandó kijelenti, hogy ő magasabb művelődés tekintetéből a' farsangra Pestre viszi leányát, ha szinte nője nem jőne is. A' magyar érzelmű derék nő fájlalva hallja mindezt, végre reászánja magát, hogy ő is elmegy Pestre, föltevén magában, hogy férjét e' ferde tetteért meglakoltatja. Mit Sáspataky nem is hitt, Béla is elkíséri őket, mert mint tiszteletbeli aljegyzőnek ugy sincs semmi dolga a' megyénél. — Sáspatakiné fölvelt szerepét következetesen játszani akarván, a' bálra öltözött leányt, Veronkát, e' nagyvárosi öltözékekkel járó különféle kellemetlenségek békés eltűrésére oktatja; azonban a' leány már is olly szép szabályokat tud a' kacérság dolgában, melyeken az anya is elbámul. Sáspataky bolondul örül czifra leányának, de kellemetlenül lepetik meg, midőn belép Zarándy Béla, jelentvén, hogy ő is kapott jegyeta' bálba, mit Sáspataky titokban mindenkép gátolni törekedett. De Veronka már ki van forgatva önmagából a' divat mirigyhatalma által, 's nem szenved a' szokott egyszerű megszólítást; nagysádnak akar szólíttatni Béla által is, kit ő szinte nem többé Béla bácsinak, hanem elég nevetségesen „önkegyed”nek nevez. A' bálban Sáspatakyné egy fiatal emberrel, Valpó ügyvéddel, találkozván, megtanítja szerepére, mit játszania kell. Itt a' legcomicusabb jelenetek fejlenek

ki. Valpó élethalálra teszi a' szepet Sáspatakynénak, sőt ennek férjét, mint a' szép leány ismerősét, felszólítja, legyen szószólója, mert ő nagyon szereti ama gyönyörű leányt, t. i. Sáspatakynét, és pedig van oka hinni, hogy viszonszerettetik; a' férj nem meri 's részint nem akarja felfödözni kiletét, többet remélvén kitudhatni; 's a' mit lát, tapasztal, majd kétségbe ejti; más részről Béla búsul Veronkáján, kinek mindig egy gróf Florián nevet bitorló kalandor udvarol. — Sáspatak és Zarándy Béla elszomorodván helyzetökön: arra a' gondolatra jönnek, hogy magokat megboszulandók Béla ismét hajdani juratus-idejebeli kedvesének udvaroland, Sáspatak pedig ennek testvérét ostromlandja, mint házasulandó. Hogy könnyebben elbódíthassa e' leányt, bálban táncolni is akar vele, miért is Bélától leczket vesz a' keringőben, — 's e' gyakorlatban meglepi őket Sáspatakiné és Veronka. Az ismét megjelenő Valpó és Florián gróf mindkettőt megerősíti szándékában. Özvegy Kudriczné 's ennek két leánya, Ágnesz és Póli, ellenében kissé ügyetlenül viseli magát a' nőtelenséget hazudó Sáspatak; a' két udvarló hódolata a' két leánytól csak a' mai bálestére fogadtatik el, mert mindkét leánynak van kedvese, és szerelemfeltés által akarják ezeket határozottabb nyilatkozásra kényszeríteni. — Veronkát megszégyeníté a' bálban a' kalandor-gróf, tánc közben elesvén vele. Azonfelül egyéb szemtelensége miatt is panaszkodik a' leány anyja előtt, 's irtózik eddigi kábultságától. A' Veronka ellen rágalmakat mondó álgrófot meghazudtolja Béla, és szemtelenségeért arczul csapja, mi párviadalt von maga után. Más oldalról Sáspatak szinte párbajra hívja Valpót, mint ki most is hitvese után ólálkodik. Ágnesz, czélt érvén kedvesével, ki már határozottan nőül kérte őt, hajdani kedvesének Bélának levelet ad Veronka számára. E' levélben felfödözi: mit beszél a' világ Veronkáról, 's hogy Florián egy alávaló gazember. Az orvosság hat; Veronka megbánja divatoskodását; kislát, hogy Valpó Sáspatakynénak testvére; Sáspatak meg van szégyenítve bohó nagyravágyása miatt, és legvégül Veronka ismét Béla bácsinak szólítja Zarándyt.

E' vázlatból láthatni, hogy az egészset vidor élénkség jellemzi, melly némely helyeken szinte drasticus erővel hat. A' szerkezet ügyes és könnyen folyó, egyszerű menetű, 's az egészhez illő mellékjelenetekkel tarkított. Sáspatak (Szentpétery) és nője (Laborfalvi R.) jellemei következetes hűséggel rajzolvák. Egyéb jellemforgácsok, — a' mennyiben szabad illy kitéltet használnom, t. i. jellemvázlati vonalokat értve, — az életből, mind a' falusi valódi magyar, mind a' divatszerű fővárosi életből híven merítvék. Hogy ezek közt egyiket vastagabb forgács is van, nem vehető vétkül, mert hiszen hatásra számított rajzokra többnyire kissé vastagabb színeket kell ömlesztetni. Némely kifejezésekre nézve ugyan nem ártana, ha kissé választékosabb, gyöngédebb volna szerző, mit általán véve, egyéb szinpadi műveiről is el lehet mondani, — de úgy hiszszük, erre nézve mindjobban fog ő simulni és simitatni maga a' szinpad által és szinpadhoz. Legélénkebb 's legnagyobb erejű kétségtelenül a' második felvonás. De a' többiek is méltólag állanak e' mellett. Feszült várakozást ugyan nem gerjeszt a' cselekvény folyama, de mégis kedvvel várjuk a' fejleményt. A' mű mindenesetre eredeti vigjátékaink jobbjaihoz sorozandó, 's úgy hisszük, szép jövőt ígérhet magának, mire a' szépszámu közönség hangosan kijelentett tetszése is jogosítja. A' darab másnap ismételtetett.

POZSONYI KARCZOLATOK.

I.

Szerkesztő ur engedelmével egy új rovatot kezdek meg lapjaiban, mely keveset ígér, és nem sokat ad; de mindenesetre olyat, mi az Életképeknek jellemzéseül szolgál. Ohajtanám hogy e' rovat minden számban megjelenhetnék; azonban, igen jól tudja ön, hogy kivált illy tollas féle emberek ohajtásai ritkán teljesülnek, nem úgy mint a' pikkeseké, vagy helyesebben mondva — pénzeseké. Mi pozsonyiak jelszóul tűztük ki ugyan magunknak a' „far moltot“ az eddigi „dolce far niente“ helyett, 's ezért azután időnkből és erőnkől ide is amoda is — jut, ha marad. Így vagyok én kegyeddel, édes szerkesztő ur. Mióta lapjai önállólag megjelentek, legalább százszor akartam, 's legalább tizszer hozzá is keztem, hogy valamit karczoljak előttem igen kedves lapjai, 's illetőleg nagyra becsült olvasói számára. De hiában! mondom, hogy mi igen sokat dolgozunk, de meg többet akarunk, 's így az akarat nem ritkán csak akarat marad. Végre megszegyenített valamely tiszteletérdemlő hazafi vagy honleány, ki kegyed lapjaiban néhány érdekes pozsonyi levelet közölt. A' hon nemtője áldja meg érte, 's tegye állhatatossá kezdett munkálkodásában; mert ime máris megtermette gyümölcsét az ő munkássága; engem megszegyenített, 's együttmunkálásra buzdított. Valóban nehezen esett lelkemnek látni, 's tapasztalni egyetemes journalistikánk mezején, mikép az itt levő válogatottak közül olly kevesen találkoznak, kik országgyűlési életünk jeleneteiből a' közfigyelemre méltókat, legyenek azok kedvesek vagy kedvetlenek, megismertetnék. Hallottam sokszor sajtóviszonyaink ellen magánkörökben 's nyilvános téren panaszszavakat emelni; kérdezni szoktam ekkor magamtól: nem lehetne-e azt cselekvőleg tágitani, ha mindnyájan becsületesen közremunkálnánk, azaz íránk, a' mennyit tudunk, 's nyomtatnánk, a' mennyit lehet. Archimedes azt mondta: mutassatok nekem egy szögpontot a' légkörön kívül, 's én kivetem sarkából a' földet. Ezen férfi szörnyű nagy igazságot mondott; de mai napig kevesen értették meg őt. — No de, mondom, mi sokat dolgozunk, 's így nem csuda, ha keveset gondolkozunk, és épen e' miatt Angliában, Franciaországban, Amerikában, sőt Colchysban is kutatjuk, a' mit anyaföldünk határain belől is könnyen megtalálhatnánk. Miután pedig a' bizonytalanság tengerén fáradtig evezünk, oda ülünk a' kártya-asztalhoz — 's ime, itt a' pont, hol gondolkozni kezdünk. —

Egy kissé eltértem a' dologtól; vagy tulajdonkép még nem is mondtam, mi dolgról akarok írni. Az olly eltérést ne tulajdonítsa véteklül szerkesztő ur! Ez mibenlünk egy kis megrögzött szokás. Ki a' patvar is kívánna mindjárt az ajtóval rohanni a' szobába? Jobb a' dolognak széles feneket keríteni; annál jobban megfér rajta a' keskeny épület. — Gondolom, én is eleget tettem ezen jó ősi szokásnak; 's így most már a' dologra megyek.

Először is azt akarom tehát önnek megmagyarázni: mit értek én a' „karczolat” alatt. — Kérem figyelmét! Nem mondok újat; már elmondották előttem mások; de azért mégis el mondom én is; már ez nálunk ismét így szokás. Tehát karczolat-karczolat. Ha kegyed ezt nem érti: sajnálom; de nem tehetek róla. Mi röviden szoktunk beszélni; egy vágással két fát döntünk le; azt lássák az utódok, ha ültetnek e' helyébe mást vagy nem; elég az hozzá, mi megmutatjuk, hogy bennünk nem csak akarat van, de van erő is.

Még egyre figyelmeztetem önt. Ne csudálkozzék, ha néha ellenkező állításokat lát karczolataimban. Mi megszoktuk a' dolgokat minden oldalról fontolni; azt pedig bölcsen tudja kegyed, hogy ha az ember két ellenkező pontból indul ki, — összeüt-közik. 'S most

Másodszor azt akarom kegyeddel's tulajdonkép lapjainak olvasóival tudatni, hogy nekünk itt Pozsonyban színészetünk is volt. Millyen, millyen nem, legjobban tudja a' ki nem látta; de azt csak mi, látogatók, tudhatjuk, hogy részvét nem nagy mutatkozott iránta, ugyannyira, hogy közelébb már pusztulófélben volt. A' dolog azonban csudafordulatot vön. Volt egy híres tánczvigalom; oppositioi bálnak nevezték; ez mintegy 20—30 ezer forintba került; tehát ne higye kegyed, hogy nincs pénz a' hazában, 's ne pártolja a' két garasos telekdijt! Van pénz, van; bizonyosága ennek egy másik szép adat, 's ez abból áll, hogy a' conservatív része a' törvényhozásnak, bál helyett ugyanannyi, sőt talán már meghaladott pénzösszeget irt alá, — részint a' színészet föntartására; részint egy reál-iskolának Pesten leendő megalapítására; — bizonyosága ennek egy harmadik adat is, az t. i. hogy a' bálózók magokat megpiritatni engedni nem akarván, szinte annyit akarnak aláírni egy kisededovó-tanítókat képző intézet házépítésére, mint a' mennyit elbáloztak. — Tehát még egyszer mondom, ne pártolja kegyed a' telekdijt; én legalább nem pártolom. K.

D I V A T.

Pest, február 25. 1844.

KEDVES RÓZÁM!

Hamvazó szerda, kedves Rózám, koránsem hozta meg a' reménylett csendet, mellyett annyi zaj és lármá után igényelheténk; ha beáll az est, szintugy hallani az ide 's tova robogó kocsik fulbódító zörejét, mint farsangban; csak azon különbséggel, hogy még sem tart éjfelig, 's a' bálokról reggel 6—7 óra felé hazatérők által a' csendes alvók fel nem háboríttatnak. Mondják ezelőtt illy multságok nem éjfélnél, hanem 7, legfeljebb 8 órakor kezdődtek, 's olly órában végződtek, mikor még kis ideje maradt az elfáradtaknak magokat álm által némileg enyhíteni. Természetes, hogy ollyankor mellőzték a' színházat, de a' mi élvezetsovár korunk mindenütt kapkod az élvezet után, melly nem csak az időt, de az életet is rövidíti. A' farsang utolsó napjai-

ban alig lehet megpihenni; minden este új bál; 's a' tánczkedvelők javára valóban kíváncsok is volt, hogy ezek az utolsó napok voltak. Miután vége most a' farsangnak, az emlékezésben gyönyörködik az ember, szabad tért engedve a' képzelődésnek, melly felujtja a' szépen átélt órákat, álmokat fölelevenit, alakokat sző abból, a' mi volt, a' mi lehetne, 's isteni idomokat ölt reájok. Mi kár, hogy ezen alakok csak a' képző szellemben élnek, hogy azokat soha sem létesíti az élet úgy, mint képzeltük, 's hidd el, ez oka, hogy még nem találtunk eszközt fiatal vonzalmainknak halhatatlansítására; — vagy enyészzenek, haljanak el bár az ifjuság ohajtásai, várakozásai, reményei, — csak a' lélek — magasabb törekvések lelke győzedelmeskedjék e' halál felett! De hová tévedek czélelmtől? hisz csak azt akarám neked mondani, hogy öltözékek többé kevésbé egyformák maradtak, 's most jobb róluk nem is szólni, minthogy farsang múltával érdekeket vesztek. Az estélyekről, mellyek tán a' bűjtben folytatólag tartatnak, eleve nincs mit mondani, hasonlólag a' tavaszi öltözékekről sem, minthogy még olly hideg van, hogy a' hölgyek utcán és színházakban meleg köpenyek — és bekesekbe burkolóznak. Tulajdonkép csak azt akarám elmondani, hogy ez uttal épen nem tudok mit mondani, 's talán épen azt tapasztalod, hogy unalmad okozására nagyon is eleget mondtam. Engedj még csak rövid szóval bocsánatot kérnem épen ezen untatásért, 's isten vele d! E' két szóban pontosul össze ohaja 's reménye Saroltának.

U. I. A' divatképen közlött öltözékek láthatók valának a' király költségén adott bálban Párisban. Az egyik alaknak fejékecskéje Moriton után készül, bársonyruha violardcsipkézettel van szegélyezve. A' másiknak ruhája Brunel és Leymerin műhelyéből került.

POZSONYI LEVELEK.

IV.

Február 13. 1844.

KEDVES LEONÁM!

Ne csodálkozzál, ha soraimból imitt-amott több politicalai szint látsz kikandikálni, mint talán azt egy asszonytól várni lehetne, vagy épen egy néemberhez illenék; tudnod kell, hogy nálunk Pozsonyban az egész lég meg van terhelve ezen politicalai atomokkal, 's nem jöhet össze bármely salonban is két férfi, a' nélkül, hogy legott politica né legyen tárgya beszédöknek; a' férfiak lassanként hozzánk közelednek, s politicalai vitájok végszavainak viszhangja fülünkbe zúg, mi felfogjuk a' hangot, szóvá tesszük újra, 's így egyik szó után jö a' másik, jö a' harmadik, 's a' thea- és a' kávéasztal körül nagy hévvel ujul még a' politikai vitaközlés, 's csakugyan érdekes tárgy legyen ám aztán, melly azt onnan tovább emelje. Így könnyen megfogható, édes Leonám, miért szövdök soraimba, mondhatom, akaratlanul is, a' politika.

Nem csekély vitára adott a' napokban alkalmat az itteni salonok egyikében, azon nem kisfontosságú kérdés: vajlon hölgyekhez illik-e a' politikáiban illy avatkozás? A'

vita köztünk hölgyek közt folyt egyelőre, a' közelálló férfiak csak hallgatták szóváltásainkat. Sokan azt tarták: a' hölgy, házi-asszony és anya; mint ilyen, legyen angyala a' családnak, 's köréből távoztassa a' politikát, melly, ha pártfellel avatja őt, nemcsak szent kötelességei buzgó teljesítésében fogja akadályozhatni, de nagyobb ingerlékenységénél fogva odaviheti még, hogy tisztéről, egyik vagy másik, vagy mindkét minőségében is, megfeledkezzék. Azonfölül neveltetésök s' rendeltetésök nem az levén, melly őket az ország dolgai mélyebb 's kellő ismeretével felruházza; meggyőződésök mindig ingatag, 's többnyire szenvedélyen alapuló lehet csak. Így az egyik rész. A' másik azonban állítá, hogy valamint a' férfiak nemcsak házigazdák és apák, hanem mindenek felett honfiak: úgy a' hölgyeknek is megadható, sőt megadandó az, hogy honleányok is legyenek; mi által nemcsak nem kell levelkezniök háziasszonyi 's anyai minőségöket, sőt ennek magasztosb értelembeni gyakorolhatására szükséges, — hogy a' hon ügyeibe avatkozzanak, azokról — bizonyos fokig — magoknak tudományt szerezzenek; kivált pedig, ha anyák: ez nekik szent kötelességök is: mert kezökben levén magzataik — a' haza reményei — első nevelése, szükséges: ismerjék a' hon állapotját, hogy annak lelkes polgárokat nyujthassanak. Ez kivált szükséges nálunk magyaroknál, hol — fájdalom! — még a' nemzetiség dolgában is pártok léteznek! A' mi állásunk egészen kivételes, azért nem lehet külföldi példákra hivatkoznunk, noha Anglia újabb időkben, Francziaország pedig a' mult századokban, elég példát mutathatnak fel; nálunk most, tudva, milly varázshatással van, vagy lehet a' hölgy a' férfiakra, kell lelkesítőleg részt venniök a' közügyekben. Mi a' nevelést illeti, political nevelésök nálunk, eddigelé, a' férfiaknak sem igen volt, kivéve a' gyakorlatit, melly a' megyei életben mutatkozik; de ott hölgyek is jelenhetnek meg, 's hallgatás által épen úgy vonhatnak el magoknak political elveket, mint a' beszélő férfiak; de azért is, mivel a' mai hölgyek nevelése illy hiányát pótolni kell, szükséges, hogy a' politicába ártsák magokat, leánymagzataiknak e' tekintetben is segítségül leendők. Aztán ki merné tagadni, hogy hölgyek a' közügyek helyes felfogására nem alkalmasak? Azon finom tapintat, mellyel, a' bármilly szövedékes viszonyok fonalának kibontására, őket e' természet, testalkotásuk gyöngédsége mellett, megáldá: egymaga elég arra, hogy abbeli képességek iránt minden kétség megszűnjék; ha pedig Anglia, Spanyolhon és Portugália királyszékein ma is gyöngé hölgy viselheti a' közügyek főfelügyelését: miért nem lehetne egyes polgárnőknek, honleányi minőségöknél fogva, a' haza ügyeibe avatkozniök?....

Ekkint szólt a' másik rész. — Én nem irok e' vélemények egyikéhez sem en-részemről fejtegetést; de te, édes Leonám, át fogod látni az okok nyomosságát, 's ezen női polemiához képest, vagy ráadod magadat a' politicára, vagy nem? Az első esetben, bárminő legyen political véleményed, azon fölül, hogy nő és anya vagy, honleány is leszesz: mert bármilly political színhez tartozzá, hazád javára fogsz munkálni; ha másképp nem, legalább azért, hogy vitatkozásra fogsz koronként alkalmat nyujtani, 's így eszközteni fogod a' dolgok fejtegetését, tisztábahozását; ha nem adod fejceskédet a' politicára, léssz nő és anya, de honleány alig.... 's ez szomorú volna szegény hazánkban, hol az igazi honfiak száma is olly csekély!

Pozsonyban tehát, édesem, kell vagy nem kell, politicába kell elegyednie a' hölgyek-

nek. Sokba mernék veled fogadni, hogy megyétekben jelenleg a' férfiak sem vesződnek annyit a' politicával, mint itt a' hölgyek; és ezt annál inkább csodálhatod, ha meggondolod, hogy most farsang van. Hiszed-e, vannak napok, és vannak ülések, midőn reggeli 4—5 órakor hagyjuk el a' tánczteremeket, 's már 9 órakor a' karzatokra sietünk, hogy jó helyet kapjunk, 's a' nélkül, hogy fáradtaknak éreznők magunkat, az egész hosszú ülést délutáni 2—3 óráig bevárjuk. Van itt különösen négy-öt grófnő, kik a' világért sem mulasztának el csak egy ülést sem, kivált mellyben kissé érdekeseb vitatkozás ígérkezik. Ezekből kettőt a' „lelkes magyar hölgyek fényes gyöngyeül“ nevez a' társaság egy része; 's én, bármint érezzem is, hogy bántja illyesmi női énézetemet — mondd büszkeség- vagy irigységnek, ha akarsz, édes Leonám! — kénytelen vagyok megvallani, hogy az elnevezés igen helyes, igen alapos. Azon szép lelkes szemeknek nagy hatása van, édes barátném; egy helyeslő biczentés le a' terembe, egy mosoly képes fölmelegíteni a' lankadó szónokot; 's mikor e' két derék honleányt a' viták folyamatát részvétellel kísérni látom, nem tudom elfojtani magamban a' titkos sohajt, mellyel hazámnak, különösen hölgytársaik között, sok illy lelkeseket ohajtok!

Csak most veszem észre, hogy levelem, a' politicai atomusok miatt, majd félívrre terjedt. Bocsáss meg, szeretett Leonám, nem untatlak ezután politicával, vagy tulajdonképen nemis politicával, hanem politicáról fecsegésekkel; mert hisz magát a' politikát nem is érintettem eddig; 's hogy jövőre érinteni nem fogja, — arra szavát adja ölelő barátnéd

Y o l e.

V.

Február 15. 1844.

SZERETETT LEONÁM!

Tegnap vettem leveledet, mellyből örömmel értettem, hogy a' farsang utolsó két hetét szülőiddel Pesten töltöd. Hidd, kedves barátném, az illy kis szórakozás épen nem árt, sőt szükséges is, kivált olly kedélyeknek, mint a' tiéd, melly a' haza borús ügyeinek láttára elfellegesül. Mindennek megvan ideje, 's így a' mulatozásnak is, és a' lélek szinte megkívánja, hogy a' komolyabb szemlélődés mezejéről, az élet örömdús élvezetei közé vegyülhessen. Az okos ott sem mulasztja el jót, hasznost gyűjteni tapasztalataiból; mert hiszen magok az emberek bohóságai arra szolgálnak csak, hogy az eszélyesek azokon okuljanak. A' kis méh nemcsak jóillatu virágokon repked, megközeleti azokat is, mellyek mérges lehelletökkel undokítják a' völgy virányait; de nem engedi át magát azoknak egészen, hogy körükben elfulladjon: hanem mézet szíva száll vissza kis tanyája felé.

Sovárr kebelell várom legközelebbi soraidat, mellyekben a' magyar főváros farsangi mulatozásának képével fogsz — remélem — megörvendeztetni. A' kép, sejtem előre, legnagyobb részben, nem lesz nemzeti; de lesz rajta minden bizonynyal néhány ecsetvonás, melly a' nemzetiségre eszméltesse. Vajha árnyekvonások ne legyenek azok! Nem hiszed, kedves, jó Leonám, mennyire sebzik az illyennel szívemet... Számtalan szerencsétlenségeink közé az is tartozik, hogy nálunk minden kis botlás, halálos bűnképen irafik nemzetünk rovására. Ezen irigy, vagy inkább gonosz szem, — mert hiszen,

mit irigyelnének oly nagyon nekünk az idegenek? — Örökös köz- és magán-életünk felett, 's mintha mi gyarlók nem is volnánk, mintha minékünk magyaroknak már mindenben egészen tökélyeseknek kellene lennünk, kajánul viszik 's írják szét a' tapasztalt hiányokat; 's még hagyján, ha csak úgy adnák elő a' történeteket, a' mint azok véghez mentek, de többnyire oly szörnyeteges elferditésekkel hordják idegen közönség elé, hogy aztán isten legyen irgalmas szegény fejünknek! Vadakká, emberevökké, 's mit én tudom, mikké bélyegeznek bennünket, 's a' mi jót vagy dicséretet tudnak és látnak, azt vagy teljesen elhallgatják, vagy csak olyképen érintik, hogy abból az avatlan külföldi ujabban csak azt lássa, miképen mi őseink hajdani nomádeletének rossz oldalaival, azok néhány természeti erőit is hiven fentartottuk — a' XIX-ik századig!

A' farsangból még öt nap, 's azután egy évre vége. Itt, hol legdrágábbak a' hon órái, vagy hol legalább legdrágábbaknak kellene lenniök, talán legvigabb farsang van egész országban. Mult szombaton az országgyűlési ifjuság adott fényes tánczvigalmat a' városi redoute-teremben. A' vendégek száma tömredék; képzelheted, sokat szükségből, többeket hajlandóságból kell hiniök; 's a' szükségből és hajlandóságból meghitt vendégekkel aztán annyira megtelt a' nagy terem, hogy a' tánczkedvelőknek alig volt módjuk tánczolni szinte éjfelig, mikor aztán a' csoportozatok ritkulni kezdettek. Nem szólok a' teremnek virágokkali ékesítéséről, nem a' változékos, igen csinos hölgyöltözésekről, 's nem különösen némely igen furcsa hajekesítésekről; mindezek, noha hölgy vagyok, rám nézve már igen közönyös; mert közönséges dolgok, édes Leonám. Más három dolog tűnt fel nekem, mi nagyobb örömmel tölté el szívemet, mint a' világ minden bálja. A' társalgás nagy részben magyarul folyt; mi kettős okból volt meglepő rám nézve: először, mert Pozsonyban valánk, melly, mint határszéli város, isten bocsás bűnét, nem igen nagy kedvet mutat a' magyarosodásra; 's másodsor, mert a' terem főajtójával átelleni magaslaton többnyire magasb körü hölgyek ültek, 's itt sem volt ritka a' magyar hang. — A' második, mi szívemnek örömet okozott, néhány zsidóhölgy látása volt. „Tehát nem páriák már izrael leányai Hunniában!“ sohajtek, midőn egy barátum néhány, felénk közelgő zsidóhölgyre tön figyelmessé. A' társaság illy összeolvadásának őszintén örülök, noha azt tartom, e' tünemény még nem vehető olajgaly gyanánt, melly bennünket ezen, csak utáltságáról ismeretes emberfajjal tökéletesen kibékítsen. Azonban kezdetnek elég; a' többi majd megjö idővel; csak az első jégtábla indul meg nehezen; ha az elmozdult helyéből, a' többi már követi. — A' harmadik a' tánczrend *) mutató levelkén volt. Nem „csárdás“, hanem „néptáncz“ név alatt adatott azon nem salonokba, hanem igazán csárdába való táncz, melly a' követi — 's egy magnási — bálokban is, a' szó legvalódibb értelmében, tomboltatik. — Ne vedd rossz néven, hogy boszankodva írok e' dologról. Nem a' táncz boszant, nem; annak csak örülni tudok, mint már irtam is, hogy nemzetiségünk tényezőinek ezen egyike a' magasb, miveltebb körök vigalmaiba is átszivárog,

*) A' jegyeken „táncrend“, mit sokan „Tánczrend“nak olvastak. Helyes-e, szép-e, nyeresége ezen újítás? azt a' férfi-írókra bízom. Én nem látom sem szépségét, sem szükségét, sem különösen nagy hasznát.

hanem boszankodom a' néven és a' módon, melyek olyanok, hogy e' szent tárgyat csak megutáltatni képesek. Az országgyűlési ifjuság igen helyesen tévé, midőn a' mivelt teremekbe nem illő e' név helyett, a' dolognak illőbb 's maga valódi nevét visszaadva, azt „néptáncz“-nak hirdeté; magában a' tánczban pedig az örült tombolás, kéz- és boka-csattogtatás, füttentyések 's kiabálások helyett, — melyek csikósoknál a' csárdákban igen is helyökön lehetnek, de műveltebbek társaságába nem valóók — a' lassút magyaros komolysággal és negédes méltósággal; a' friset pedig derült kedvvel 's kicsapongásig nem emelkedő lelkesedéssel járta. Szinte repesett szívem kebelében, hogy ifjaink tévé e' részben a' kezdetet; ök, kiket olly könnyen 's olly hamar vagyunk készek minden kis tulhevülésért kárhoztatni. — Nem tudom, a' mai követbálban lesz-e nyoma az ifjuság ezen helyes tapintatának, mint nem volt a' mult vasárnap tartatott utolsó tánczvigalomban ** grófné szőnyeges termeiben, hol... No de nem szólok. Vannak, kik örülnek az illyeknek, 's talán te is; pedig kedvet rontani kedvem nincs. — Egyébiránt boszankodásom okát épen nemzetiségem mély szeretetében keresd, édes Leonám. Mit mond az idegen, ha illy tombolásokat lát, melyek őt a' taranteláktól megcsipett szicziaink szilaj mozdulataikra emlékeztetik? Talán jó benyomást tesznek azok, 's nemzetiségünk e' nyilatkozatát kedves emlékül viszi magával? Én ellenkezőt hiszek, 's épen, mivel az ugynevezett „csárdás“ a' helyről, melyet neve jelent, maga egész szilajságában vitelik át egyszerre a' szőnyeges teremekbe, tartok tőle, hogy ott maradó nem igen lesz. 'S akkor mit nyertünk tulbuzgóságunkkal? Talán azt, hogy kell ismét felszárad, vagy több, mig a' „néptáncz“-ot oda emelhesse! 'S ez bizonyára nagy veszteség. Talán nem áll okoskodásom? Vajha ugy legyen! Örömet csalódom; 's szívemből kívánom, hogy nálunk is, mint más nemzeteknél, a' műveltebbek termei szőnyegein 's virágos, sima fölgypadozatain lenyesessék azon vadság a' táncz e' neméről, melly azt kissé nyers színben tünteti fel, 's a' tiszta, szép, lelkesítő mag állhatatosan megmaradjon a' kimivelt, de nem elmivelt, elferdített „néptáncz“-ban. — Tegnapelőtt az országbiró ő exllja termeiben gyűlt össze az itteni szép világ. A' tánczvigalom, az étkes, czukros asztalok pompásak, a' társalgás olly fesztelen, mint még ritkán látjuk. — Annál nevezeteseb volt a' tegnapi estély gr. Zichy Bódognál.

Ma követbál, az utolsó; holnap nyugalom, legalább táncz tekintetében. Szombatra pedig nagy készületek tételnek a' Pálffy-kastélyban, hol valódi tündértanyát akarnak elővarázsolni némelly vigalomhősök. A' költség tömérdek, mint halljuk közel tizezer pengőre tételik, 's vannak, kik azt nem eléglik. Tizezer pengő egy bála!... Majd irok róla, ha elmúlt.

Vasárnap a' gyermekek fognak a' lövészteremben tánczolni. A la bonheur! drága Leonám; benne vagyunk a' farsangban, de nem sokára végét is érjük. — Ölel

Yoléd.

VI.

Pozsony, február 23. 1844.

SZERETETT LEONÁM!

A' farsang elmúlt; el minden örömei-, vigságai- és — mondhatnók talán — minden bohóságaival! Az élet egy szakasza az, melly, épen mivel része az életnek, meglehetős adagát rejti magában a' bohóságoknak is. Bőjt van, 's az ember elmélkedhetik a' volt élvezések felett. Bús itt minden, mint maga az idő; csak esténként ujul meg itt-ott a' vigabb csevegés; de én téged nem akarlak bús dolgokkal untatni, hanem visszapillantok a' mult napok vigalmaiba; hisz ugyis olly sok komort nyújt az élet; miért nem volna hát szabad a' mult örömteli kevés perceibe visszavezetni lelkünket a' bőjtnek magokba mélyedő napjain is?

Az utolsó farsangi szombat éjjele volt fénypontja az itteni mulatozásoknak. Egy elhagyott, hirmos kastélyalaku várban, mellynek tágas teremait valódi tündérlakká varázsolá a' pénz által buzdított mesterség; itt gyűlt össze a' pozsonyi műveltebb közönség; a' szép 's kedves helyet vasárnap reggelig a' legnagyobb rész el nem hagyandó. Általánosságban irok, kedves Leonám; mert ha részletesen akarnám eléd rajzolni e' finom izléssel ujjá varázsolt agg szobákat, attól kellene tartanom, hogy ivekre terjedne levellem, 's az illy dolgokkai foglalkozás elvégre unalmassá válnék előtted. — Lásd tehát az egésznek vázlatos áttekintését. A' táncsteremben két karzat; egyiken az itteni gyalogezred jeles hangáskara, a' másikon barna zenészek foglalának helyt, nemzetiesen öltözve; a' zene-darabokat a' két kar felváltva játszá; de tapasztalni lehetett, hogy a' barna fiuk kevésbbé valának kimélve, mint a' katonák. — A' terem boltozata és falai fehér patyolattal valának bevonva; a' kandallóban gyönyörű tavasz viritott a' többnyire déli növények zöldje között, mellyet a' nem látott lámpának aláható fénye biborzólag zománczozott, 's a' kandalló-párkány fölé nemzeti színű zászlók tűzettek. — A' thea- 's kávészoba valóságos üvegház volt, a' legnagyobb izlést tanusító kezektől, alkotva; jöttek a' gouté-szobák, sorban három vagy négy, biz én már nem is tudom, hol a' legválogatottabb éltek 's italok valának ismét páratlan csin- és izléssel rendezve. — A' társalgás általában magyar, mint a' házi urak szives vendégszeretete is; a' közlekedés fesztelen, olly igen-igen jól eső egymáshoz közeledésben nyilvánuló. A' táncz szinte reggeli 8 óráig tartott, 's még félórával később is szállongtak ki a' szép tündérek az agg vár szép szobáiból...

Sokan kárhozták e' pazarlékonyságot; egy bálra annyi ezer forintot!... Én nem tartok velök; mert elvégre is, összesült erő tevé azt, 's ollyanok többnyire, kiknél egypár száz forint e' pénzszükes időben sem igen szokták megvonni erszényöket. 'S valjon illy férfiaknak ne legyen-e szabad a' komor élet olly kopár mezejére egy illy szép kéjvirágot ültetni, magok 's mások gyönyörűségére? Sok leginkább abban ütközött meg, hogy mind a' szövetek, mind az azt feldolgozó mesteremberek Bécsből hozattak; mintha volnának gyáraink, mellyek anyagot szolgáltatathatnának, 's mintha volna Pozsonyban olly ügyes 's annyi szönyegész, ki illy izléssel, 's illy hamar elő tudta volna állítani e' tündérleg szép dolgokat!... Az ócsárlók legnagyobb száma itt

is önzésből, vagy megsértett hiuságból szól, mint majd mindenben, azért csak hadd beszéljenek. — Van hire annak is, hogy mintán e' fényes bált az ellenzék férfiai adák, 's olly későn, hogy a' conservatívek a' farsangból kifogyván, illyest nem tehettek: ők most szent célra tesznek aláíráásokat, 's máris nyolczezer p. p. gyűlt volna össze egy Pozsonyban felállítandó Reál-iskolára.*) Az aláírók sorát — mint halljuk — Primás ő herczegsége nyitá meg 1000 p. ftal. Nemes verseny! az ég áldja meg őket, de a' bál-adókat is, édes Leonám, mert nélkülök e' verseny nem támadandott; 's erősen hiszem, hogy közülök is soknak fog neve az új aláíráson szinte pompázni!?...

Farsang-vasárnap gyermekbál volt a' lövész teremben. Kedves multság a' kis angyalok számára addig is, míg majd az élet elüzi fölülök a' mennyet, mellyben most vigadnak. Hogy kivált éjfélt felé a' nagy gyermekek is jól mulattak, azt elhiszed, vagy legalább gondolod, édes Leonám, ha nem mondom is.

Gróf Zichy Bódog tánczestélyéből, vagy inkább délutánjából, farsang-kedden mi sem lett, azon halálozás miatt, melly Fóton egy lelkes hölgyet ragadt ki a' magyar szépek koszorújából, 's melly itt is több magas családot boríta gyászba; gróf Zaynál azonban folyt a' táncz szinte hamvazó-szerda reggeléig.

Igy mult a' farsang nálunk, 's talán nálatok Pesten sem kevésb vigsággal, mint itt? E' közben Hymen oltárán is történtek áldozások; f. hó 17-kén gróf Waldstein János füzé karjára gróf Zichy Terézt; 19-kén pedig Apponyi Gyula 's a' gyönyörű gróf Sztáray Zsófi esküdtek egymásnak örök hűséget. Legyen áldott a' frigy, mellyet kötöttek hazájok 's nemzetök érdekében is!

Jelenleg az estélyek vannak napi renden. Tegnap gróf Battyáni Imréné ő excellentiája salonai fogadák a' kedves csevegőket, 's ma gróf Forrayné ő exllja gyűjtendi lelkes családjá körébe a' nagy világ hölgyeit 's férfait, hol aztán kedves otthonosságban érzi 's találja magát szép nemzeti nyelvünk is, mellyet a' felsőbb körbeli hölgyek közül is sokan olly igéző ajakkal beszélnek.

Bús hírekkel nem akarlak untatni, különben elmondanám, hogy gr. Széchenyi Istvánt lelkes hitvesének súlyosb betegsége aggasztja, de nem akadályoztatja mégis, hogy gondjait a' haza közügyeinél szentelje. Reméljük, édes barátném, hogy az olthatatlan lángu hazafit nem érendi e' tekintetben a' súlyos családi csapás, melly gyönyörű magzatait anyátlanokká tenné. — A' derek gróf Apponyi György is beteg hitvese nyoszolyája körül tölti a' közügyekkel foglalkozástól fenmaradó idejének borús perceit. Kin az, kedves Leonám, annak életeért remegni, kihez lelkünket a' szerelem mennyei érzete lánczoló, 's férfiú legyen, ki illy családi bajok 's kinok közt nem feledi, hogy honpolgár!... Gróf Keglevich Jánosné, kinek magzatukája életéről az orvosok már lemondtak, a' farsangi vigalmak után szinte szeretett betege ágya mellett virraszt. Most a' homoeopathiához folyamodtak. Meglássuk, lesz-e sükere?

Legközelebbi levelemben tán Gegő atya bőjti szónoklatáról fogok írni, ki tegnap kezdé meg szent beszédei sorát. — Éljb boldogul, keeves Leonám, 's ne feledd a' téged hön ölelő

Yolét.

*) Hogy a' Pesten felállítandó hason intézetre nézve ő Felsőleg legfelsőbb kir. határozatát már kiadta, azt talán hallottad, kedves Leonám? 's pedig örömmel hallhatád.

ESZMÉK A' MAGYAR VERSTAN ÁTALAKÍTÁSÁHOZ.

A' KISFALUDY-TÁRSASÁG HETEDIK KÖZ. ÜLÉSÉBEN*)

KLÓADTA

P. SCHEERL VERENCZA

Sokszor gondolkodtam arról, hogy az a' költészet, mely a' nemzetnek a' legmagasabb és legértelmesebb művészet, mik lehetnek okai, hogy a' költészet bizonyos nemzeti és helyi körökben, valóban szép, tartalmas, és formában némi fokozatot elérjék, de a' könyvből ki nem hatnak az életbe, a' tudósok és tanultak köréből a' nemzethez nem találják meg az utat? Ez okok bizonyára sokfélék: e' kornak általában csekély költőisége, az állandó és anyagi érdekek túlsúlya, a' nemzetnek másokénál mérsékeltebb fogékonysága a' minden néven nevezendő művészet iránt; de van egy nagy közép osztálya a' társaságnak, mely mindenha bizonyos rokonszenvenyel viseltetett a' képzelem és érzés nyilatkozata iránt: van egy kor — az ifjú, — és egy nem, melyet előkelőleg nevezünk nevezetnek, mely képe minden vonatkozással a' költészet felé húzódik: és mégis vannak — hogy előbb szavalmatlalékok — a' költészetnek nemei's költészetünknek jeles művei, mik a' könyvből mindvégig nem lerték meg útjukat a' nemzetben. Hol leljük fel e' tény okait? A' tárgyak választásában? De az majd mindig nemzeti, s így kor-

*) Febr. 2. 1844.

ESZMÉK A' MAGYAR VERSTAN ÁTALAKÍTÁSÁHOZ.

A' KISFALUDY-TÁRSASÁG HETEDIK KÖZ ÜLÉSÉBEN *)

ELŐADTA

D. SCHEDEL FERENCZ.

Sokszor gondolkodtam arról, tekintetes Társaság, nagy tekintetű hallgatóság! mik lehetnek okai, hogy a' költészet bizonyos nemei 's költészetünk számos, valóban szép, tartalmas, és formában némi tökélyfokot elért darabjai a' könyvből ki nem hatnak az életbe, a' tudósok és tanultak köréből a' nemzethez nem találják meg az utat? Ez okok bizonyára sokfélék: e' kornak általán csekély költőisége, az állodalmi és anyagi érdekek túlsúlya, a' nemzetnek másokénál mérsékeltebb fogékonysága a' minden néven nevezendő művészet iránt; de van egy nagy közép osztálya a' társaságnak, melly mindenha bizonyos rokonszenvvel viseltetett a' képzelem és érzés nyilatkozásai iránt; van egy kor — az ifjui, — és egy nem, mellyet előkelőleg szépek nevezünk, melly keble minden vonzalmaival a' költészet felé húzódik; 's mégis vannak — hogy elébb szavaimmal éljek — a' költészetnek nemei 's költészetünknek jeles művei, mik a' könyvből mindeddig nem lelték meg utjokat a' nemzethez. Hol leljük fel e' tény okait? A' tárgyak választásában? De ez majd mindig nemzeti, 's így kor-

*) Febr. 2. 1844.

és népszerű Az érzésben, mely költőink kebelét dagasztja? De ez többnyire a' nemzet rokonszenveivel találkozik. A' kivitel milyenségeben? De én jeles művekről szólottam. Én a' tény okait egyfelől a' költői nemek és tárgyak kevés változatosságában lelem, mit tavál érdekeltem e' helyt; és verstanunk nemzetiellenségében: mely tárgyra jelen előadásomban kívánom a' tiszt. közönség figyelmét függeszteni.

I.

Ha igaz, hogy a' vers — mely alatt az emberi nyelvnek sajátos, a' szokott lélek kifejezéstől eltérő, zenészeti mozgalmotörvényeket követő formáit értjük — ha, mondom, a' vers nem pusztán történetes és szokásos alakja a' költészetnek; hanem inkább a' költői szellemnek vele-született, szükséges testformája — a' mit az ó és új világ minden népének költészete bizonyít a' négerektől kezdve a' hellenekig, 's innen az új világ legköltőibb népeiig; 's mit sem a' bibliai költészet 's a' gael bardok példája nem czáfol meg, mint kiknek nyelve a' legujabb vizsgálatok szerint szinte egy magasbrhythmus törvényei közt mozog; sem némely új és vegyes költésnemek kötetlen beszéd-módja: — ha ezek szerint a' költészet kötött alakjának nagy méltóságát kétségbe nem vonhatjuk: a' versalak azok figyelmét, kik széptani vizsgálatokban gyönyörködnek, teljes joggal igénylheti, és pedig annál nagyobb ott, hol a' tárgy olly csekély mértékben víta ki még a' költők méltánylatát is, mint nálunk. Mert tudjuk mindnyájan, miképen legrégibb költőink, semmi szépséggel nem bíró hagyományos formákban, öntudat 's műgond nélkül dolgoztak; míg a' görög szchemák és prosodia behozói egyfelől, a' németek példája szerint mértéket rímmel egyesítő felekezet másfelől, a' verstant külön irányokban mivelní, 's költőinket a' versek tisztább és szabályosabb alkotására indítani kezdék.

Azonban mind a' két iskolát, — mert illyent képezett a' maga idejében mindenik fél — mindjárt keletkeztevel kizáró egyoldalúságba láttuk tévedni. A' latin felekezet, melynek főképviselői Rájni, Révai és Baróti voltak; szintugy mint a' német iskola, melynek megpendítője Rádai, megalapítói Kazinczy és Kisfaludy Károly voltak, az alexandrinek 's egyéb mértéktelen rímelt versformákról nem akarának tudni semmit, vagy a' népköltés alsóbb rétegeibe utasíták, 's a' Kisfaludy Sándor és Kis János költészetét, mert ezek a' szótagokat nem mérték, hanem egyedül számlálták, nem mű-, hanem csak természetköltészetnek tekintették. Azonban e' szélsőségekbe szökés nem meglepő annak, ki hasonlót tapasztalt az emberi szellem működései más mezein is; 's rendszerint haszonnal jár, mert magának a' kellő középnek fejlesztését semmi sem mozdítja elő annyira, mint épen a' két szélsőség fejlesztése; rendszerint, mondom, mert nem mindig, mert nálunk ez nem így történt. A' latin iskola ugy, mint a' német, áthozta az elvet, de azt ki nem képezte. Amaz a' görög szchemákkal felvette a' görög, vagy (mert ezt is leginkább második kézből) a' római prosodiát; 's mert ez történetesen jól rá illett

nyelvünk testére, nem vizsgálva, megfelel-e szintugy nyelvünk szellemének, nem kérde: az időmérték törvénye intézi-e a' hangoztatást a' magyarban, vagy tán valami más, azt feltétlenül elfogadta; 's így deák prosodiánk lett ugyan, de magyar nem mindeddig. A' német felekezet, ha a' rim dolgában szerzett érdemeit kivesszük, még kevesebbet tett; mert a' mértéktant, melynek természetszerű kifejtésére a' német aestheticusok Voss óta gondolatébresztőül szolgálhattak, parlagon hagyták, 's másfelől a' rímtant sem vezették vissza mind maig bizonyos alapokra. Végre e' kettő közt a' harmadik, a' régi felekezet is nem eléggé igyekezett a' verstanban körülötte keletkezett változásokat és fejlődéseket hasznára fordítani. Mindenik fél embere eszméletlenül járdalt hagyományos utján, nem keresve a' formák elveit, nem nyomozva ezeknek valóságos szabályait, 's érzékére, belősztlőnére, a' szerencsés véletlenre, 's mint mondogatni szeretik, a' természetre támaszkodva, úgy hogy verstanunk — nem mint tudomány, mert ezt még csak nem régen egy derék nyelvtanárunk kísértette meg, nem is mint művészet, mert ez a' szépnak törvényeit eszmélve követi, hanem mint szokás mestersége — nem egyéb, különféle divatok összességénél, melyek szerint költőink 's nem költőink, jól vagy nem jól, verselni szoktak. Pedig ha áll, hogy szépművészetben a' forma a' lényeg felét teszi, úgy a' mondottak után csak aggodalommal lehet legjelesb költői műveink jövődjét elgondolnunk. Tudomány- 's művészetben t. i. fonák arányt tart a' tartalom és forma fontossága: ott a' tartalom, itt a' szépalak hiányai és ferdéi boszulják meg magokat leghamarább-, legbizonyosabban. Csak lángelmék nagyszerű jelességei nézetik el későbbi korokkal a' forma salakjait, de a' hatást ezek akkor is csökkentik; midőn minden egyéb másodrangú lelkek művei feledékbe süllyednek, melyeknek műgond hosszu, tán örök életet adhatott volna.

Érdemes tehát verstanunk ügyét szóba hozni, sőt szükséges, most kivált, midőn a' real érdekek hatása a' nyelvművészetben is, különösen a' költői szépművek mellőzése által, érezhető kezd lenni. 'S azért, hadd bizzam lelkes költőink önérzetében szintugy, mint egyszerűségünkben, hogy indítványom által sem sértődni, sem azt vizsgálat nélkül kárhóztatni nem fogják. 'S már most e' hosszu bevezetés után a' tárgy kellő közepébe!

II.

Jelennen versmértékeink alapja, az antik nyelveké szerint, az i d ő. E' szerint vannak rövid és hosszu szótagjaink: rövidnek vesszük, melynek gördülését sem nyújtott önhangzó, sem az önhangzót követő két vagy több mássalhangzó nem akasztja meg: hosszúnak, mely ék vagy több mássalhangzó által késleltetve, kimondására kettős időt kíván. — Más alapja a' versmértéknek — 's ezt a' németek vevék fel — a' hangsúly, mely a' szótagot jelentősége erejéhez képest emeli ki, vagy siklik el rajta. E' két alap néha találkozik a' magyarban, de csak történetleg és néha; péld. e' szóban: k a r -

dom az első tag nemcsak hosszú a' két mássalhangzótól, hanem súlyos is; mert a' fogalom itt, mint mindenütt, az első vagy is a' gyökértágban fejeztetik ki: a' második tag pedig rövid is, minthogy az éketlen önhangzót nem követi több mássalhangzó, súlytalan is, mert nem önálló fogalmat, hanem e' fogalom birtokviszonyát, 's így az elsőől függő, tehát alárendelt fogalmat fejez ki, melynek ez alárendeltség miatt a' kiejtésben csekély nyomadék jut. De többször ellenkezésbe jő a' két elv, 's mely szótag az időmérték rendszerén rövid, itt súlyos, mely ott hosszú, itt viszont súlytalan; például e' szóban: apám az első szótag rövid, az időmérték *), és súlyos a' súlymérték szerint, mert az önálló fogalom a' rövid gyökértágban van, az erre vonatkozó viszony 's így a' függő fogalom pedig a' bár hosszú de jelentési becénél fogva kiejtésében súlytalan ragban: 's nem mondatik apám, hanem apám, az első szótag érezhető megnyomásával 's ez által kiemelésével, a' másodiknak pedig szinte érezhetőleg gyengébb hangoztatásával. 'S a' hangsúly elve olly következetesen ragaszkodik nyelvünkben a' gyökérhez, hogy a' ragok még akkor sem tűrik a' megnyomást, midőn az általok kifejezett viszonyon fekszik a' beszéd súlya, úgy, hogy e' viszonyt külön álló 's így saját hangsúlylyal bíró szóval kell ilyenkor kifejeznünk. Midőn például nem az a' kérdés: micsoda tárgy enyém, a' kard-e, apa-e, hanem a' tárgy-nak én vagyok-e birtokosa, vagy más: e' viszonyát a' két viszonyított fogalomnak — a' birtoknak és birtokosnak — nem a' birtokrag megnyomásával: például kardom, apám, hanem személynév más elötételével ekép fejezem ki: az én kardom, az én apám.

E' száraz bár, de szükséges értelmezésből folynak már most a' következő tételek, ugymint:

1) Az időmérték elve anyagi, t. i. a' külső szó, a' súlymértéké szellemi, t. i. a' fogalom; és így

2) az időmérték elve külső, t. i. a' fogalom teste; a' súlymértéké belső, a' fogalom maga.

3) Az időmérték elve történetes, mert az idő hossza semmi viszonyban nincs a' fogalommal; a' súlymértéké szükséges, mert a' fogalom alapszik.

4) Az időmérték gyakran ellenkezésbe jő a' súlymértékkel, tehát a' fogalom külső megjelenése a' fogalom lényegével; 's így

5) az időmérték történetesen támogathatja ugyan a' beszéd kifejezését, de annál többször gyengíti ezt, midőn a' jelentés szótagokon elsziklik, 's a' mellékéseket megnyújtja.

6) Az időmértékes verselés érke a' fül, 's a' zene elveivel találkozáva, illy vers énekelhetőbb; a' súlymértékesé ellenben a' belérezék, 's azért az így

*) A' hosszt 's rövidet a' bevett szokás szerint - o jegyekkel jegyezzük, a' súlyost o, a' súlytalant o jeggyel.

alkotott beszéd szavalhatóbb: honnan mind a' két mértéknek sá-
ját köre támad.

Ennyit elvontan. A' magyar nyelvre menve által, ebben általán csak a' súlymértékes verselés gyakoroltathatik helyesen. E' nyelv t. i. nem vegyített, másodrendű, hanem eredeti, tönkely, melly szavait — értve azoknak tökéjét, hogy így fejezzem ki magamat, — saját gyökereiből származtatja; melly azokat nem örökségül vette által valamely anya- vagy testvérenyelvtől, hanem eleitől fogva birta, mint veleszületett és sajátot, mellynek azért az idegenből vetteken kívül holt szavai nincsenek, hanem élők, képzők 's ragaikkal együtt többnyire egész az első anyagi elemekig magyarázhatók. Lényeges különbség van e' szerint egyfelől a' magyar és a' szinte önálló német, és más részt például: a' francia és angol nyelvek közt, melly utóbbiak más nyelvekből forrtak elé, 's mellyeknek legtöbb szavai praexistált, 's így nem e' nyelvekben létező elemekből 's nem e' nyelvek plasticitása által előhozott, 's ugyanezért töjelenítésekre nézve nem is értett származékokból elváltozott hanghalmazok inkább, mint valóságos belső étellel bíró szók.

Ellenkező tehát a' magyar nyelv természetével azon mértékrendszer, melly a' szótagok külterjén (az időn), nem a' belterjén (a' súlyon) alapszik; ellenkező, 's azért hamis azon hangidőmzat — ha a' rhythmust így neveznem szabad — melly e' hamis mértékből szülemlik. Hadd következzenek egy-két példa, sok, sőt számtalan helyett, mellyek időmértéket követő költőink minden lapjain kinalkoznak. Üssük fel, ki épen körülünk van, Kisfaludy Károlyt, 's halljuk az Élet korait:

Gyöngén ringatva jó anyánk ölében
Vigan kezdjük létünk szép hajualát,
A' játszi gyermekség bájós körében
Csókoljuk a' jelenlét angyalát.

A' négy sorban épen tizenkét helytt nyujtatnak meg részint képző, részint rag, részint név-elő (articulus), mig a' fő fogalmat tartó gyökérszótagok meg-
rövidítenek; 12 helytt állanak mellékes szótagok az arsisban (tetőzésben), mig a' tartalmasok a' thesisbe (leszállásba) esnek; és csak 3 helytt állnak a' tartalmas szótagok az arsisban, azaz csak három helytt (játszi, gyermekség, angyalát) fog kezét mérték és hangoztatás. — Fordítsunk néhány lapot; itt egy epigramm így hangzik:

Küzd az erős de halad, gyöngébb őt lesve nyomozza
És ha nem érheti el, régi szokásra kevély.
Az ki akar 's nem tud kész mind g gúnynyal itélni:
A' tehetős hallgat: tette mutassa mit ér.

ismét tizenegy helytt súlytalan szótag az arsisban, és csak tíz helytt hang-
súlyos.

Hogya szegény vagy is élsz 's szebb örömekre találsz
 A' szerelem kelyhén 's őszinte baráti kebelben
 Mint a' dús, ki penész-lepte aránnak örül

ismét 9 helytt súlytalan szótag az arsisban.

Vagy üssük fel bár annak munkáit, ki a' magyar hexametert köz hit szerint is, fény pontjára emelte:

Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban?
 Századok ültének el, 's te alattok mélyen enyésző
 Fénynyel jársz egyedül Rajtad sűrű fellegek és a'
 Bús feledékenység koszorútan alakja lebegnek

Itt is 4 sorban 12 helytt súlytalan szótag az arsisban; 's hogy Czuczorból se hibázzék példa:

Millyen titkos erő 's miokért tüzesíti velőmet?
 Képz let ez; melly visszateremt elmúltakat, alkot
 Mennyekeket és poklot, 's nincsen ki elállja futását.
 Van, kit szárnyai a' szerelem honjába röptének 'stb.

Ismét négy sorban 12 helytt súlytalan szótag az arsisban: úgy hogy végre bizton állithatni, mikép, ha legjobb verselőinknél e' hiba uralkodó, az nem annyira az ök, mint inkább nyelvünk, vagy még helyesben a' bal rendszer rovására esik.

A' nemzetiség mindig megboszúlja magát a' rajta tett erőszakon; 's a' természetlenség mindig és mindenütt bűnhődik. Leglángolóbb odáink, legszebb époszaink antik szchemákban irattak, a' nemzeti érzés ezekben fakadt ki leghöbben, 's a' nemzeti képzelem itt állt legsajátabb terén; költészetünk talán épen e' két nemben telőzött eddig leginkább, 's mégis hatása e' műveknek leginkább csak az iskola embereire terjedett ki, a' nemzetre bizonyosan nem; mert, mint az elébb mondtam: művészetben a' szép alak hiányai és bűnei boszúlják meg magokat leghamarább, legbizonyosabban.

Igenis, a' pálcza el van a' nemzet által törve az antik szchemák felett: új mű ezekben kevés iratik, és leginkább csak epigrammai apróságok; a' régié pedig napról napra szűnnek olvastatni; — a' németek példájára divatba jött mért rímes sorok pedig, csak a' rím által állnak közelebb poetai érzékünkhez az antik formáknál: a' bennök rejtőző — igenis, készakarva választom e' kifejezést — a' bennök rejtőző mértéket az, ki poeticát nem tanult, csak igen tökéletlenül érzi, sőt gyakran épen nem érzi; 's a' tanultabbak sem képesek mindig e' rhythmust rögtön és biztosan elvonni: holott, ha az nem a' nyelvre tolt, hanem abból elvont volna, minden magyar így, 's nem máskép hangoztatná azt. Néhány példa itt sem lesz felesleges. Kisfaludy Károly egy dalában e' sorok:

Kél az erő szabadon
Tettre hevült kebelében

a' legtisztább dactylusok; 's mégis kérde, nem fogja-e azokat a' technicába be nem iskolázott olvasó, a' magyar nyelvnek hangsúlyi törvényt követésénél 's önkényt trochaeusi rhythmura hajlásánál fogva, ekép hangoztatni:

Kél az	erő	szaba	don
Tettre	hevült	kebe	leben?

Berzsenyinek egy jambusos dala így zeng:

Régén sohajt utánad
Szívem, kegyes leányzó!
Régén, de ah, nem érzed
Amor szelid hatalmát.

Vigan lebegsz körültem,
Miként Zephyr tavaszkor 'stb.

Nem emelem ki a' kevés szavu hat sorban a' 14 hibás arstist, hanem kérde, ki az anacreoni szchema typusát nem hozza magával e' magyar dal olvasásához, nem fog-e benne épen ellenkezőleg trochaeusi lejtést találni, 's azt nem így hangoztatni-e?:

Régén sohajt utánad
Szívem, kegyes leányzó!
Régén, de ah, nem érzed
Amor szelid hatalmát.

Vigan lebegsz körültem
Miként Zephyr tavaszkor 'stb.

Nem e' trochaeusi lejtést érzi-e kiki Himfynél:

Mint az őzek | az erdőben
Á' halak a' | vizekben,
Madarak a' | levegőben
Á' méhek a' | kertekben:

Ölly szabadon | 's kedvem-telve
Éltem egykor | napjaim
Vigan lejtve | énekelve
Üzém kicsiny | bajaim.

's nem ezt értette-e Schedius ezelőtt 40 évvel, midőn Himfyt trochaeusokban mondá irotnak, mely állítás Csokonainak, Lillához irt előszavában, oly képtelennek látszott?

Ellenészrevélt hallok. És a' hellen nép, mondjátok, melynek a' természet megérzésére — hogy így szóljak — oly ifjui fogékonysága volt, mint találhatott fel formákat, mik az előadás szellemével nem hangoztak össze, vagy azzal épen ellenkeztek? De jól jegyzi meg Poggel, mikép „minden népnek sajátos érzésmódja, veleszületett gondolatrhythusa van, mely zenében és nyelvben, sőt minden művészetben és előadásban kitűnik. E' jellemhez képest az egyik élénken és gyorsan siet, sőt rohan a' szó és mondat végéhez, 's minden közbeesőn át szeretne siklani; midőn a' másik bizonyos komoly rhythmust tart, 's mindegyik szótagra a' méltóság és hatály bélyegét igyekszik nyomni. Ez által, ugymond, a' hangsúly és időmérték dolgában bizonyos nemzetszerű modor támad, mely sokszor ellenkezik azzal, mit az általános ember érzék követel.“ 'S előre bocsátván, mikép minden nyelv képzésében négy alapösztön munkálódik, az alak, a' kifejezés, a' széphang 's a' saját egység kifejezésének ösztönei; 's hogy e' négy ösztön különféle népeknél különféle viszonyban munkás: miszerint például az egyiknél a' kifejezési ösztön uralkodik az alak és széphang ösztönén, midőn másnál viszont az alak és széphang érteke élénkebb a' kifejezés ösztönénél: azt állítja a' felhívott aestheticus, hogy a' hangoztatás a' görög nyelvben, mely egészen külsőnek, szabálytalannak 's üresnek látszik; ellenkezőleg, valamennyi nyelvképző ösztön egyhangu összehatásának szép kifolyása; 's részletes fejtegetésekkel kimutatja, mikép az időmérték a' görögben nagyrészt szinte összező a' súlymértékkel, ha a' származtató és hajlító szótagocskákat nem holt hangoknak, hanem élő és jelentős szócskáknak vesszük. Ugyan e' viszony mutattatik ki a' latin nyelvben is: 's hol az ki nem tűnik, ezt az e' két classicus nyelvben egyforma erővel dolgozó alak és széphang ösztönének kell tulajdonítani. A' magyarban ez nincsen úgy. Láttuk, hogy midőn, például, a' birtokosság viszonyát akarjuk kiemelni, azt a' birtokos ragok megnyomásával teljességgel nem eszközölhetjük; hanem kénytelenek vagyunk önálló személynévmást bocsátani a' ragos szó elébe: 's például, kardom helyett az én kardomat mondani. Ezek mutatják azt is, mikép a' magyarban (ugy mint a' németben is) más nyelvképző erők munkásak, mint a' görög és latinban; hogy a' mienkben a' kifejezési ösztön élénkebb az alak és széphangi ösztönnél, mit a' már eddig mondottakon kívül határozottan bizonyít a' szókötés is, melyben minden nyelv saját szelleme leghatályosban nyilatkozik. Ugyanis valamint nálunk minden egyes szóban a' hangsúly a' fő- 's mintegy anya-fogalmat tartó gyökérszótagon fekszik: úgy fekszik a' mondat hangsúlya is azon szó felett, mely a' főfogalmat fejezi ki, 's ezt ismét azon renddel követik a' mondat többi egyes részei, melyet ezeknek a' főfogalomhozi viszonyaik foka szükségkép hoz magával: midőn a' görög és római szókötés, az alak és széphangi ösztön élénkségénél fogva, a' legtarkább áttételekre van felhatalmazva.

E' tapasztalati tételből lehetne mutogatni, mikép a' régi classicai nyelv-

vek az említett két nyelvképző ösztönnél fogva sokkal költőiebbek mind az új nyelveknél, mind a' magyarnál; mikép viszont a' magyarban olly parancsolólag uralkodó kifejezési ösztönnél fogva a' magyar prosának az új világ legtöbb nyelvei felett fényes jövője van; de mindez elvonván felvett tárgyunktól, elég legyen ezekkel is odamutatni, hogy mind az időmérték, melynek kútforrása az alakösztön és széphanag, nem a' kifejezés, mind az ezen alapuló hellen szchemák, a' pompás hexametertől fogva az egyszerű lágú anacreoni jambusig, bármely könnyen simul hozzájuk nyelvünk teste, nyelvünk szellemével merőben ellenkeznek.

'S ezért az élet nem ismeri el az iskolának e' melegházi növényeit, 's más, a' nyelv természetével egyező törvények kihirdetését várja, melyeknek mind népdalainktól, mind jelesb költőink műveiktől elvonását bátor vagyok ezennel indítványba hozni.

Egyébiránt e' kérdésre nézve valamennyi újvilági nyelv azonegy helyzetben van. A' hellen nyelv, nyelve az emberiség ifjúkorának, melyet meleg érzet, munkás képzelem, a' természetnek első kézből vétele 's közvetlen megértése, a' szépalak iránt rendkívüli fogékonyság 's nyelvképzésben a' zenei elem előluralkodása bélyegez; a' hellen nép kiválólag a' szép emberiség népe. Más szellem befolyása alatt ringott az új kor bölcsője; az új emberiség a' természetet második kézből tanulta, a' kész művészet és tudomány utján; mit a' régiek az érzék utján vettek fel, az újak az értelemén sajátítják el, nyelveink tán logicaibbak, de kevésbé művésziek, 's mindenek felett kevésbé zenészek, legfeljebb az olaszt és spanyolt vevén ki, melyek ez oldali kiképzésének saját égő és népjellem szinte sajátlag kedvezett. Megkísérték ugyan az új európai népek valamennyien a' hellen versformákat, az olaszok és spanyolok; a' csehek, horvátok és lengyelek; a' németek, angolok, hollandiak, dánok és svédek. Az olasz és spanyol, helyes érzete által vezetettvén, csakhamar elhagyta a' hellen verselést, ámbár időmértékes versei szépen folytak; el a' germán népek mind, a' németet kivévén, mely saját nyelve természetétől elvont prosodiát alkotott, 's így sem bírtak a' legnémetebb költemények, Klopstock ódái 's Goethe eposai, a' nemzetre hatni; elhagyták végre 's részint elhagyogatják e' verselést a' szláv népek is, mert nemcsak saját népi egyediségből nem forrt elé, hanem, egészen úgy, mint nálunk, idegen időmértékre alapult; ámbár, szinte egészen úgy, mint nálunk, e' verseik könnyű és teljes hangzásuak, mit nem fog tagadni az, ki tót hexametert valaha jól olvasva hallott. 'S így még azon áldicsőségben is osztoznunk kell tót atyáinkfiaival, melyben — hogy a' régiek versformáit utánozhatjuk — annyira szeretünk gyönyörködni.

De hanyatlak nálunk is az idegen istenek kora; mi is rég nem láttunk nagyobb művet hexameterekben, 's mikor egy-egy éneket olvasunk Alcaeus vagy Sappho szchemáiban, hangokat láttatunk magunknak hallani a' multból; csak a' jambus és trochaeus van még divatjában, 's még mindig romai időmérték által szabályozva.

Igy, tisztelt hallgatók — kiknek türelmére csak azért vagyok bátor támaszkodni, mert kicsinyben úgy mint nagyban haladás barátinak hiszem — így költészetünk, a' nélkül hogy tengjen, nem maradhat. Először is mértéktant kell alkotnunk; melly más, mint nyelvünk hangoztatásán alapvó nem lehet, melly szerint tehát az arsisban, vagy a' tetőzés pontján a' gyökéknél egyéb szótag nem állhat, midőn viszont a' thesisre vagy a' sülyedés pontjára gyökérnek nehézkednie tilos leszen. Hogy a' vers annál hangzatosb, a' fülnek annál hízelkedőbb, ha az arsisba egyszersmind hosszú 's a' thesisbe egyszersmind rövid szótag jut, 's ekép a' belterjes mennyiség a' külterjessel, a' súly az időmértékkel találkozik, világos: 's épen ezért a' magyar költő mesterségének e' rendszer szerint tág és nehéz mező nyílik, de háladatos.

Második pont a' lábak elmélete, melly szinte nem maradhat a' romai tan bilincseiben. A' mi szavaink, az egytagu gyökek is, és még inkább a' származékok és összetételek, ragozás által annyira meghosszabbulnak, hogy gyakran nem két, de három 's több lábakra is kiterjednek a' régi tan szerint, 's mivel minden lábban van emelkedés vagy tetőzés és sülyedés, illy meghosszult grammaticai szó kétszer, háromszor fog arsisba jutni, 's így képző vagy rag leszen kiemelve, mellyet a' fogalom becse szerint kiemelni különben nem akarnánk. Hosszu szavu nyelvünk tehát szükségkép hosszabb lábak felállítását kívánand, mellyekben gyökér, képző és rag a' tartalmi fontosság foka szerint szabadon mozoghat.

Két neme a' lejtésnek lesz verstanunkba felvehető: a' trochaeusi, mellynek első tagja tetőzik, a' második leszáll, 's ezen előre sietésnél, esésnél fogva ott alkalmazandó leginkább, hol öszhangzás, élénkség vagy könnyűség jellemzi a' tartalmat 's beszédet: tehát búslakodó és derült dalokban, elegiákban, vigjátékban, vigbeszélyekben 'stb; — és a' jambusi, melly — igazi jambusunk nem levén — nálunk sajátlag trochaeus, de előtaggal (felütéssel). Ennek első tagja súlytalan, a' második emelkedő levén, előre igyekvést 's a' második szótagoní rövid megnyugvásával mintegy legyőzött nehézség utáni pihenést éreztetvén, menetele lassubb, hatályosabb, méltóságos, 's azért általán komoly jellemű költeményekhez illőbb: szenvedélyes és epedő dalokban, ódáknak, komoly szinműben 's eposban alkalmazandó.

III.

Hátra lenne a' rímről szólanom. De én annak sem apologiáját nem akarom adni, mert arra most már nincs szükség; sem elméletét, mert ez a' jelen kérdésnek nem része. T. i. a' rím körül általán nincs többé levivendő balítélet vagy ál tan; szabályozni pedig azt, mi nálunk kielégítőleg mіндеddig nem történt, 's gondosabb kezelését sürgetni, más alkalomra tartom fel magamnak. Csak azon hatás kulfejét, mellyet a' szép rím gerjeszt, kívánom kimutatni, midőn az olly nagy tekintetben álló classicai szchemák kivétel nélküli elveté-

sét indítványoztam. 'S e' kutfő nem egyéb, mint azon gyönyörűség, melyet a' különbségek kiegyenledése, az ezzel járó váratlanság 's így meglepés által gerjeszt. Az olly rímek tehát mint:

szívemet
keblemet

épen nem gyönyörködtetnek, mert ugyanazon beszédrészek hasonló viszonyba jövőn, mi természetesb, sőt épen mulhatlan, hogy ugyanazon nyelvtani változásokat vegyék fel; midőn ellenkező esetben külön beszédrészek, külön viszonyok kifejezése mellett hangban összejövén, e' váratlansággal kellemesen meglepnek, 's a' különbségek e' bár külső kiegyenledésével bizonyos rendet sejtettetnek a' különfeleségben is, 's kicsinyben mintegy lenyomatát azon nagyszerű öszhangnak, melly a' külön roppant világokat összeköti, 's mellynek elgondolása saját megnyugvást csepegtet az emberi szívbe. 'S im e' kutfőből t. i. a' különbségek egyeztetéséből, 's a' rím által gerjesztett gyönyörűség okából: a' különbségek kiegyenledése által támadt meglepésből, kellene kifejtteni a' verstan e' nevezetes részét: az egész magyar rímtant, melly eddig még a' nem létezők sorában áll.

Ha ezen, nem annyira magyarázathoz, mint érdeklésből a' rímnek magasb, mint csak fülcsiklandoztató becsét nem érzeni nem lehet: bátran merhetem az olasz epicusokra hivatkozás nélkül is a' rimes stanzát ajánlani az epicusoknak a' hexameter helyett, az ódaköltőnek az alcaicus helyett, az elegia írójának a' distichon helyett; 's a' festőköltészet, a' heroid, az epistola, satira, a' tanköltés minden nemei pirulás nélkül fognak e' nemes ékszerrel élni formáik emelésére.

* * *

Bizodalommal hagynám el, tek. Társaság és tisztelt hallgatóim! e' szószerket, ha költő volnék, ha erőt éreznék magamban tragédiát teremteni, mint Irene, epost mint Eger, 's ódákat és dalokat mint Berzsenyi és Vörösmarty. Mert műveim fenállának, 's velők a' formák, mellyekhez ösztönt adok vala és példákat. De így nincs egyéb hátra, mint kérnem azokat, kik a' költészet szent lángjával áldattak meg: ne hagyják az elmélkedő műbarát szavait elhangzani vizsgálatlanul, 's ha valóknak találtnak, küzdjenek meg a' szokatlanság kéjelmellenségeivel, 's léptessék életbe, mit nekem csak megpendítenem, csak javaslanom adatott.

A' KÖNYVTÁR ÉS ARZENAL VELENCZÉBEN. *)

Sajátja volt az a' középkor hatalmasbjainak, a' szép művészetek mellett a' tudományokat is kegyelni; 's habár a' tudósok — miként Dante, Galilei, Tasso 's többek példája tanusítja — nem részesülhettek is mindig azon tartós és biztos pártfogásban, melly mintegy kizárólagos kedvezménye volt a' képzőművészetek (festészet és plastica) mestereinek: tetszeltek mégis önmagoknak abban, ha már saját eszök híressé nem teheté: tegye azzá a' fény, melly a' tudományos férfiak társalgása és pártfogása által körükben szétömlé. E' sajtálagos bélyeget a' velencei aristocraták sem nélkülözték, kik egyébiránt — mint szinte egyéb fejedelmek is — a' középkorban, sőt később is, csak úgy és addig áraszták kegyöket a' Músák fiaira, míg azok tudományukat a' pártfogók érdekére és dicsőítésére fordíták. E' bélyegnek itt némi külön, 's egyszerűsmind hatalmasan vonzó színezetet adott ama határtalan féltékenység, melly a' Signoria dicsősége iránt minden legkisebb tárgyra kiterjedt, 's melly arguszemekkel örködött minden felett, mi sz. Márk fényének növelésére, gyarapítására szolgálhatott. Ez nyujthatott ösztönt Petrarca'nak, ez Bessarion bibornoknak is, hogy nevezetes könyvtárukat mindketten a' velencei köztársaságnak ajándékoznák. Amaz alapítója; emez megbecsülhetlen gyűjteménye által gazdagítója lön sz. Márk könyvtárának, mellynek őrei később a' köztársaság első tisztviselői közé soroltattak, 's közülök többen dogék is lőnek.

Nevezetességeiből e' könyvtárnak, melly kéziratokban Europa leggazdagabb könyvtárai egyikének tartatik, csak Fra-Mauro földabroszát említem, melly annyiból igen feltűnő, hogy e' férfiú, ki camalduli szerzetes volt, a' kolostor falai közt 1460-ban — mert akkor készíté földabroszát — már ismerte

*) Császár Ferencz urnak annyira kedves 's mulatva oktató Utazás Olaszországban' című legújabb munkájából. Reméljük, hogy nyájas olvasónéinknak ohajtását teljesítendjük, ha illy becses, szív- és észképző művekkel, mellyek a' töredékben mindig egy egészet formálnak, megismertetjük őket. Nemi bírjuk eléggé kegyeikbe ajánlani e' jelen művet is, szerző gazdag ismereteinek 's ta. asztalásinak tárházát, meggyőződvn arról, hogy az olvasására fordított időt nő és férfiú aligha nemesebb 's szellemgazdagítóbb élvezetnek áldozhatá fel. Szerk.

's tudta a' földirat mindazon elemeit, melyekről az előtte 's utána élt geographusok értekeztek. E' földabroszon már ki van téve a' Jóreményfok is: noha az akkor még föl sem fedeztetett. — Bessarion ajándéka — 1468ban — eszközle igen nagy részben Aldi velencei híres nyomdájának létesülését, melyben egy századon keresztül a' görög 's latin classicusok munkái a' legnagyobb correctséggel 's csinnal nyomattak. Az öregebb Aldi, ki olly sokat tön a' hajdankor tudományos kincseinek terjesztésére, kinek munkásságára Velence szűk levén, intézete egy részét Romába helyezé át, fia halála után feledve lön Velenczében — az emlékek hazájában!

A' könyvtárból lejöven, a' két gránitoszlop felé lépdeltem, melyek közt hajdan a' Tizek és Hármak halálítéletei — ha nyilvánosságtól nem félt az önkény — végrehajtottak. Ma vig sajkászok csevegnek a' vér e' hajdan iszonyu helyén: nem rettegve attól, hogy meggondolatlan szavaikért fejük essék el ott, hol nyelvök tán megficzamlott.

'Gondoliere!' kiálték az érintett oszlopok közül a' csevegő sajkászok közé, 's legott négy-öt kínálkozó szolgálatával. A' legjutányosbbl szerződésre léptem, 's bebúttam háttal a' „castrum doloris“ alakú, fekete szövettel borított házikóba *), mely a' hosszudak sajkának épen közepére illetve, valamint egyfelől a' hajdani Velence urainak fényüzéstöli idegenkedését **), 's a' mainak gyászképét juttatja az idegennek eszébe: úgy másfelől jól eső árnyékot ad a' nap hősege, 's a' déli szélnek habokat verdeső locskos szakála ellen.

Az Arzenalba valék menendő 's csónakászm ritka ügyességgel vonva ki gondoláját a' többiek közül, tatjára állt, 's hosszú keskeny evezőjét a' habokba eresztve, a' sajka, — bárdalaku fényes hatfogu aczélorrával, mely elejére disz gyanánt függesztetik — sebesen repült a' schiavoni-part hosszában a' csöndes lagunán; míg majd balra — ha nem csalódom, a' harmadik csatornába — bekanyarulva, megállapodott, 's én belőle a' két óriási oroszlán gránitszobra elé léptem, melyek az athenai piraeusból ide hurczoltatván, a' fegyvertárnak pompás diadalkapuhoz hasonlító bemenetéhez nagy jelentésű örökként helyeztettek; de melyek, erejük vénség miatt elenyésvén, ma már az idegen figyelmében is csak annyira részesülnek, a' mennyire némi belső ösztönből az ifjabb kor az aggabbnak, ha emléke dicső, hódolni szokott.

Az Arzenal Velence dicsőbb századaiban egyike volt a' köztársaság legbámulandóbb intézeteinek, mint szinte egyike az ő és ujvilág nevezetesh

*) Erre figyeljen az idegen: mert ha így nem búvik be, a' furfangos gondoliere tüstént tudja, hogy idegennel van dolga, 's ez aztán ártatlan tudatlanságát sokszor szép pénzzel lesz kénytelen megfizetni; mert az árszabást a' velencei sajkászok is úgy tartják csak meg, mint a' pesti bérkocsisok.

**) A' nagy gazdagság közepette tilalmas volt a' velencei patriciusoknak ruházati pompa által megkülönböztetni magokat a' néptől: azért a' fekete köpenynek 's a' csónakok fekete szövettel beborításának divata.

hajógyárainak. Tömérdek falai, melyek köríték, 's tornyai, melyekben szakadallanul figyeltek bátorságára a jól fizetett örök: erősséggé tévők azt, melyben Velence hatalma központosulva, összesítve volt; azért nem csoda, ha annak fentartása 's igazgatása a Signoria főbb gondjai közé tartozott. Egész hajóhadak állottak itt, készen minden perczen a butorzásra és indulásra, 's egész seregeket fegyverezhetének föl tárai. Munkásai száma, midőn azt Dante megéneklé*), 16 ezerre téteték, mely szám a köztársaság hanyatlásával mindegyre fogyván, ma már alig megy ezerkétszázra! Csak ha e' roppant kézerőt nem feledjük, lesz megfoghatóvá az: mint birta Velence tengerek fölötti uralkodását századok hosszú során át fentartani; csak így hihetővé, mit a' velencei krónikák csodaként följegyeztek, hogy míg az Arzenal egyik termében III. Henrik francia király a Signoria által megvendégeltetett: azalatt egy pusztla hadhajót butorzának fel 's bocsátának tengerre az Arzenal munkási! Ma félig rom ez is, mint a' lagunák egyéb emlékei: egyik nagyszerű maradványa — a' hajdani fény és hatalomnak, melyben nem csupán az oroszlányköztársaságnak csodáljuk politicáját, hanem magasztaljuk egyszersmind az üdvös intézetet, mely habokra szállítá a' hajóhadakat, hogy a' keleti sötétségnek nyugatrai terjedését gátolják tengeren: míg annak a' magyar seregek mellőkből állítanak gátot szárazon!

Midőn kilencz év előtt jövék a' lagunák városába, egy egész napot töltöttem az Arzenalban; 's annyit szokott abban tölteni rendszerint az idegen, ki először jő Velencét látogatni. Most néhány órát szánva emlékezetembeni felfrísítésére az itteni nevezetességeknek, a' kötelek, horgonyok, árbocok, hajófák, vitorlák 'satb. gazdag raktárai nézdelésével felhagytam, 's egyenesen a' fegyvergyűjtemény két termébe iparkodtam. Kebelszorító érzés hatalmazott el rajtam most is, mint először, midőn a' szertelenül nehéz régi fegyverzeteken végig pillantottam. Azok nem készültek a' mai kor elpuhult emberei számára! Súlyát megkiséértendő, egy kardot kértem, hogy fölemeljem. Fölemeltem azt, de vágásom nem szabta volna ketté a' hét sváb nyulát, hacsak talán a' fegyver önsúlyával nem. Négy lábnyi hosszú a' kard aczéla, 's ehez még elefántcsontból faragott egy láb hosszú markolat járul; hüvelye nem volt, mert a' nyeregbe akasztatván, szükség idejére két kézzel használta azt a' lovag. Könnyen megfogám, mint bánhatott e' nehéz fegyverrel, még nehezebb páncélban is, a' lovag, midőn kalauzom két éves gyermekek számára készült fegyverzetet — sisakot, vasinget, nadrágot 's lándzsát — mutatott, mely által a' gyermekek már kised korukban a' nehéz öltözethez szoktattának 's a' fegyverforgatásban gyakoroltatának. A' kanyaru bárdok, horgos lándzsák és szörnyű nagy szekercék, úgy látszék nekem, mintha inkább faldöntésre, mint emberek ellen használtattak volna: mert csakugyan valódi érczfalat is képeze egy olly hajdani táborsor, melynek vitézeit tetőtől talpig hasonló aczélméz fedezé. — Itt tartatik az első bombaszóró mozsár bőrből, melyet, ha emlékezetem nem csal,

*) „La Commedia divina“ Dell' inferno: Canto XXI.

Morosini használt legelőször a' peloponnesusi hadakban; itt szinte Atti-lának is állítólagos borsisaka, melyet én szintolly áhitattal nézdelék, mint minővel a' francia szokta nézni IV. Henrik királynak itteni fegyverzetét. Barátságos vonzalma 's hálája jeleül adá azt a' nagy 's hosszabb életre érde-mes fejdelem a' köztársaságnak, melytől, saját kérelmére, patriciussá nevezte-tett, 's tetemes pénzbeli segélyt nyert a' szövetséges háborukban. — Itt áll végre Angelo Emo, utolsó velencei admirál († 1792), emléke, Canova szép műve, carrarai márványból; 's egy a' lagunák tengeri dicsőségének fé-nyét tanusító zászló, melyet Morosini, Velence utolsó nagy embere, a' Le-pantonál megvert török harcban nyert.

A' vitézség 's általa szerzett dicsőség e' szép emlékihez közel állnak is-mét a' sötétleg durva kor borzasztó művei, melyeket a' féltékeny zsarnokság gondolt ki azok kinzására, kiket bűnösökül akart, vagy vélt tekinteni. Két pán-czél, melyekhez aczélsisak van forrasztva, kinzószeretül használtattak a' val-latásokra; a' vádlott melle és feje fért azokba, 's e' tagjai fokonként addig saj-toltattak, míg nem vallott, vagy — vallani nem tudván, avagy nem akarván, ha elég lelki erővel birt, az iszonyu kínokat elviselni — míg melle 's koponyája izekre nem zuzatott. Az egyik fül irányában nyílás van, melyen a' vallató bíró hallgatáa' vallatott fohászit, jajait 's töredező szavait! — Két üveges ajtaju szek-rényben, sok nemű 's alaku pisztolyok, kések, handzsárok 's puskák közt, két gyilkos is őriztetik, mind megannyi — kivált ez utóbbi — kedves 's egykor olly igen rettegett fegyverei az olasz bravoknak *). Vannak e' török közt, melye-ken számok láthatók, a' díjt jelentők, mely a' döfés mélységét jutalmazandá; másokban méreglyuk vehető észre, mely egy nyomantyu által felnyílt. Voltak krisztályból készült gyilkosok is, melyek a' sebbe törettek, hogy azt teljesen gyógyíthatlanná tegyék. De mindezen öldöklő eszközöknél iszonyubb azon lakat, mellyel, hagyomány szerint, a' Carrarák (paduai zsarnokok) egyike, fél-tékenységi dühében, neje hűségét akará távollétében biztosítani!... 's amaz ifjul szolgáló, a' vékony tűt tovalökő kulcs, mellyel egy ifju, a' szeretett, de őt viszont nem szerető 's azért kezét el nem fogadó hölgynek előbb jegyesét, aztán szü-léit 's testvéreit és végre magát a' leányt áldozá fel örült szenvedelmének! — Rettenetes időszak, midőn a' szép Italiában is a' dicső az aljashoz, a' nagy a' pulyához, a' szép és ájtatos a' rút- és gonoszhoz olly közel állottak!...

A' hires Bucin-tor-o mintája, mely a' hajóvázak teremében szemlélhető, az eredetinek pontos utánzása és pazar gazdagságával taval készítettett. A' Bucin-tor-o pompás hajó volt, mely évenként csak egyszer, urunk menny-bemenetele napján, bocsátattott tengerre, hogy ennek eljegyzési ünnepélye nagyobb fényvel történjék. Nem volt a' keresztény világban állomány, melly-nek annyi 's olly lelkismeretesen, olly nagy külpompával megtartott népünne-

*) „Bravo“ néven neveztettek Olaszországban a' XVI. és XVII. században a' csavargó-
ók 's bérgyilkosok. — Cooper: „The Bravo“ — és Manzoni: „I promessi sposi“
című igen jeles regényeikben a' bravok egész jellegzete olvasható.

pei voltak volna, mint Velenczének; de talán nem is volt állomány, mellynek annyira szüksége volt volna a' néppel elnyomatását feledtető, azt a' haza dicsősége- és nagyságáráli mámorba ringató ünnepélyekre, mint épen Velenczének; holott egy olasz íróként: „a' népnek szájában volt a' zabla, de ép azért olly hosszúra kelle eresztetni a' gyeplőt, hogy alig vegye észre, hogy az szájában van.“ De minden ünnepei közt a' köztársaságnak legnevezeteseb, legpompásabb vala ezen eljegyzési, melly 997-ben vette kezdetét; Orseolo Péter dogénak a' narentinieknek nyert diadala emlékeül; a' gyűrűzési pompa pedig 1177ben, midőn III. Sándor pápa a' Rótszakálu Fridrik hajóhadán nyert győzelemmel megtérő Zianinak aranygyűrűt nyujta át e' szavakkal: „Vedd e' gyűrűt, 's vele, hatalmamnál fogva, a' tengert alattvalóddul. Évenként tudasd te, 's tudassák utódid, midőn e' szerencsés nap feltűnik, a' jövő nemzedékkel, hogy a' hódításjog alávetette a' tengert Velenczének, mint nőt férjének.“ — A' pápa tanácsát sok századokon át hiven követte Velence, egész hanyatlásaig; midőn a' hűtlen jegyes csak mosolygta már, sok évek óta, a' hiú szertartást; és a' virágokkal behintett tengerhez, gyűrűt vetve csöndes hullámiba, így szólt a' doge évenként: „Eljegyzünk téged e' gyűrűvel, igazi 's örökös felsőségünk jeléül!“

A' Bucintoron ült illy alkalommal mindig a' doge, a' külhatalmak követei- 's a' patriciusok fiaival; de nem ültek soha — Bedmar összeesküvése (1618) óta — a' nagytanács tagjai: nehogy árulás, vagy szélvész által — melly az arzenal főfelügyelője esküjének daczára is bekövetkezhett volna *) — életök, 's így a' haza veszélynek legyen kitéve; mert az említett spanyol követ által forralt össze-

esküvésnek czélja vala: a' Bucintoron jelenlevő minden patricius kiirtásával megdönteni a' köztársaságot. Megülte Velence e' nemzeti ünnepet még akkor is, midőn az adriai öböl már nem érzé elkorhadtt völegénye hatalmát, 's midőn a' Jóreményfok körülhajózása és America feltalálása óta megszűnt Velence a' tengerek királynéja lenni, 's e' dicsőséget a' brit és németalföldi lobogóknak lön kénytelen átengedni, mellyek a' keleti Indiák kereskedését magokhoz szítván,

*) Az arzenal admiraljának meg kelle az ünnepély előtt esküdnie, hogy annak lefolyta alatt nem fogna szélvész támadni a' tengeren.

megrontották a' lagunák ezen hiu bálványát, melly elvégre merő szemfényvesztési hagyományokból lön összeférczelve

Kijöttömben még egyszer bucsúpillanatot veték a' két elaggott görög oroszlánra, mellyek — mint többen hiszik — az örökre dicső marathoni csata emlékére készítetvén, 1687-ben szállítottak át a' lepantoi hős által Velenczébe; — 's ismét a' gondolába léptem.

K Ö L T E M É N Y E K.

U J K O R T E S D A L.

Magyarország az én hazám,
Itten nevelt apám, anyám,
Magyar az én nemzetségem,
Önállás a' büszkeségem.

Igaz magyar csak úgy vagyok,
Ha hazámnak használhatok,
Egy istenem, egy királyom,
Ezt tisztelem, azt imádom.

Nem henyélek, iparkodom,
 Az okos szót elfogadom,
 Hej, ha mindnyájan így tennénk,
 Bizony boldogabbak lennénk.

Szent a' magyar nép törvénye,
 Ez oltalma, szemefénye;
 A' mi olly szent, át nem hágom,
 A' fát alattam nem vágom.

Ha választok előljárót,
 Viczeispánt, szolgabíró,
 Ebben engem a' becsület,
 'S az igazság lelke vezet.

Judás-pénzen, boritalon
 A' lelkemet el nem adom;
 Czudar az, a' ki ezt teszi,
 Még czudarabb, ki megveszi.

Lélekkerítő kupeczek',
 Veletek nem adok veszek,
 Hitvány kalmár a' házaló,
 Otthon is el kel, a' mi jó.

Ki velem csak akkor koma,
 Ha áll a' tisztí lakoma,
 Nem kell csalóka hívása,
 Rókafark-csóválgatása.

Ki rá való, 's megérdemli,
 Az bennem emberét leli,
 De rám magát ne imádja,
 Benőtt már a' fejem lágya.

Akár ki szól, meghallgatom,
 Vadul le nem hurogatom;
 Mert ha magyart magyar bántja,
 Ki leszen tehát barátja?

Ha szavam kérik, követem
 Saját lelkiismeretem;
 De más szájával nem eszem,
 Mire való tehát eszem?

Hazámé javam, életem,
 Ha kívánja, lefizetem,
 A' terhet nem tolom másra,
 Adok közös javításra.

ÖRSI VÁRA.

(BALLADA.)

Vén Örsi szép hegyoldalon
 Árnyas bokor tövében
 Pihentető ki tagjait,
 Szent béke van szemében.
 'S körötte, mint egy tisztos ősz
 Látnok körül, csend ünnepel;
 Csak hószakála szállain
 Enyelt a' csintalan lebel.

Rivalt a' kürt, hullott a' vad,
 De újra néma csend lett,
 'S az ősz felé a' bokrokon
 Túl két ifju közelgett.
 'S mondák: csak apjuk haljon el,
 Sasok tanyája lesz a' vár,
 'S nevök rettentő név leend,
 A' merre majd csak hire jár.

Vén Örsit a' gonosz beszéd
 Magán kívül ragadja,
 S miként ha a' Vezuv haván
 Kíront a' tűz haragja:
 Az ősz galamb olly hirtelen
 Boszúra gerjed, talpra kel,
 'S felszedve kürtjét, fegyve.ét,
 Sietve ment a' várba fel.

És vára gazdag termiből
 — Nem érthették a' dolgot —
 Vén Örsi sok cselédivel
 Mindent a' völgybe hordott.
 És ment, a' nép szerette őt,
 Egész örömmel engedett
 Csendes szerény hajlékiban
 Szelid urának lakhelyet.

Az urfiak hűs alkonyon
 A' várba visszatérnek:
 „Mi pusztaság ez?” kérdezik
 'S ijedve összenéznek.
 „Isten hozott! szép urfiak,
 — Mond Örsi — ép jókor jövök“...
 'S hófürteit megrengeti,
 Kezeben három fáklya ég.

De Örsi él még 's ellenáll; —
Vegyétek im e' fáklyát,
Avagy ha tán nem tetszik ez,
Ő szült apátok átkát! '
A' fáklya kelle, 's apjokat
Követve elrohantak;
A' felpiruló hajnalon
Füstölve álltak a' falak.

Baglyok tanyája lett a vár ;
De jöttek 's multak évek,
'S a' roskadó komor falak
Ismét fölépülének.
Belőlők a' vidékre szét
Jótétemény malasztja folyt,
'S a' hir ölen vén Örsinek
Szelid nyugalmas álma volt.

Tárkányi Béla.

1 8 3 6.

II.

A' VIOLA.

Ismered a' violát, mely illatkincseit osztva,
Bajos körré tesz zord sivatagbeli tájt;
Szivjóságidból így alkosd, lányka, világod;
Légy angyal körödön, úgy leszen az neked ég.

Bajza.

D U N A P A R T I É L E T.

NAGY IGNÁCZTÓL.

Képzeljünk az egész világnak, azaz Budapestnek, melly nekünk kis világ, szép nyári reggelt, magunknak pedig jó és derült kedvet, hogy ne lássunk mindent szerfölött fekete színben, és sétáljunk egyet a' Duna pesti partján, hol mindig eleven és érdekes az élet, mint a' tizenhat éves leányka szerelmi gondolata. Mivel pedig a' házat is alól kezdik rendesen építeni, tehát mi is a' part alsó részén kezdjük meg mulatságos sétánkat.

A' timárlegények munkája nem igen kellemes, azok mellett tehát minden észrevétel nélkül mehetünk el, mit megtevén, horgászó vén hadastyánhoz érünk, ki már néhány sovány keszeget fűzött zsinégére. Jó magyar vonásai vannak a' derék vén fiúnak, ám mondjunk neki jó reggelt.

„Jó reggelt, atyafi.“

„Adjon isten az urfiaknak is.“

— „Jól megy-e a' halászat?“

— „Csak megjárja biz az, de jobban is mehetne, ha akarna.“

„Eladja, katona bácsi, e' halakat?“

„Kellenének is ezek valakinek! Majd csak magam eszem meg.“

„Hiszen ma nincs péntek.“

„Hja, a' szegény legény konyhájában mindennap nagy bőjt káplárkodik.“

„Hát tulajdon konyháján él, bátyám uram?“

„Dehogy! Csak a' gazdámén tengődöm, annak konyhája pedig mindig olyan hideg, mint télen a' puskacső.“

„Olyan szegény a' katona uram gazdája?“

„Nem szegény biz az, hanem meglehetősen vén legény, és, a' mint mondják, könyveket csinál.“

„Mégsem szép tőle, hogy halon hizlalja bátyám uramat.“

„Tehet is ő arról! Ő pontosan kiadja zsoldomat, de én azt félre teszem, és hallal élek.“

„Hát a' pénzből mi lesz?“

„Meggyűjtöm, hogy szépen eltemessenek, ha majd kirántják alólam a' gyékényt.“

„De mégis—“

„Ha sokat beszélünk, úgy majd kevés halat fogok. Minden jót kívánok.“

És a' vén katona nagy figyelemmel függeszti horogzsinegére szemeit, 's mi bizvást tovább mehetünk.

* * *

Miért tolong itt annyi ember? Milly zaj, alig különböztethetni meg egymástól a' hangokat. Selyemruhás hölgyek, piszoktól nehéz puttonyos asszonyok, katonák, fehér nadrágos uracsok, gyufás zsidók, 's isten tudja még miféle emberek, egymás hátán tolongnak le a' meredek partról a' vízhez. Az illy tolongásban ruharepedéseken kívül még nagyobb bajok is szoktak történni. Ime, most is mit csinál ott azon vörös haju zsidó suhancz. Egy előtte álló ur zsebéből a' szép selyem-kendőt kihuzza, ámde az ur sejt valamit és hátrakap — 's megragadja a' tolvajt? Oh, ez igen ügyes ficzkó, és okosan előzi meg a' vihart, egész tisztelettel mondván:

„Tekintetes ur, méltóztassék kendőjét oldalzsebébe tenni, mert e' tolongásban könnyen ellophatná valamelly gazember.“

A' tekintetes ur mindjárt gondolta ugyan, hogy tulajdonkép hányat ütött az óra; de mégis csak hallgatott, 's nyugodtan rejté el zsebkendőjét, a' zsidó suhancz pedig tovább furta magát a' tömegben, hogy szerencsésb sikerrel kísérthesse meg mestersége folytatását.

Hát azon fiatal arszlán mért kiáltotta el magát? Bizony volt rá oka! szorosan mellette puttonyos asszony állott, kinek puttonyából két igen ártatlan 's mégis érdekes kifejezésű borjufej kandikált ki; ez magában még nem baj ugyan, de az egyik borju olly közel volt az arszlán fejéhez, hogy fülét szájába kapá és színi kezdé. Milly fölfordult világ! A' borju téhénnek nézte az arszlánt, kinek fölkiáltásán, e' magyarázat után, most már alkalmasint nem fog többé csodálkozni a' nyájas olvasó. Az arszlán sem csodálkozott ugyan, mert rég tudta ő már, hogy rendkívül hosszú fülei még az ártatlan borju figyelmét is magokra vonhatják; hanem iszonyuan haragudott, 's lökdösni kezdé a' puttonyt. Hallatlan merény! A' párisi halkofák híresei ugyan, de a' pesti puttonyos, vagy magyarul — kranczlis asszonyokkal, nyelvesség dolgában, bizonyosan távolról sem mérközhetnek. Volt bezzeg mit hallania a' szerencsétlen arszlánnak, 's mi csak azt sajnáljuk, hogy a' nyelvharcz német nyelven folyt, 's olly válogatott kifejezésekből volt összeállítva, hogy magyarázatukat még a' tudós társaság zsebszótárában sem birtuk föltalálni. E' közben puttonyával mindig tovább szorítá a' kiáltozó vén asszony a' boldogtalan arszlánt, kivégre másik oldalán is puttonyba ütközött, 's egyszersmind füle körül sajátyszerű hangokat halla visítani. Eleinte azt gondolá, hogy valamelly lefőzött hangu, de mégis nagyhirű olasz tenorista szólalt meg mellette; azonban csakhamar leirhatlan iszonynyal gyöződék meg, hogy másfél esztendő s sertés énekel füle mellett. Ezt már ki nem állhatá, 's hátra akart menekülni, de a' sűrű ember-

tömeg nem tágitott, hanem oldalvást leszorítá őt, 's így majd térdig iszapba esett, mi fehér nadrágában kimondhatlan kárt okozott.

De ugyan mért tolong itt ennyi nép?

A' hajóhidat összetördelé két deszkás talp, 's így most egy pár ezer embert két parányi csolnak kénytelen egyik városból a' másikba szállítani, mikben egyszerre legfőlebb csak tizenkét ember foglalhat helyet, 's e' körülmény természetesen igen sok bajra szolgáltat alkalmat, mert az egy pár ezer ember egyszerre szeretne a' töredékeny kis csolnakba nyomulni.

Ime, a' csolnak már ismét megtelt, 's épen indulni akar, midőn egy fiatal zsidó huszast mutogat messziről a' hajósoknak. E' jelre az egyik legény azonnal kiugrik a' csolnakból, ökleivel 's könyökével utat tör magának a' néptömegben keresztül, a' zsidót megragadja 's a' csolnakba hurcolja, folyvást kiáltozva:

„Helyet, helyet! A' nagyságos urnak minden esetre át kell mennie.“

A' zsidó már csak azért sem sajnálhatja huszasát, hogy illy kevés pénzért olly fényes czimhez jutott.

A' csolnak már indulóban van, 's ekkor egy vaskos szakácsné rendkívüli elszántsággal nagyot ugrik; de rosszul számolt, mert a' csolnakot már nem érhető el, 's így természetesen a' Dunába ugrott, melly szerencsére csak övig ért neki. A' közönséget ezen kis kényszerített fürdő annál inkább mulattatá, mert a' megrémült szakácsné elejté kosarát, mellyből mintegy száz rák azonnal tova uszkált.

Ekkor két politikus férfi érkezett a' partra, kik azonnal így okoskodtak:

„Milly rendetlenség.“

„Főlvigyzatnak nyoma sincs.“

„Minő veszélyes e' tolongás.“

„Emberéletbe is kerülhet.“

„Mért nem vár mindegyik békével.“

„Végre csakugyan mégis mindnyájan átjutnának.“

„A' tolongást meg kellene tiltani.“

„A' tilalom még nem elég, hanem meg is kellene azt büntetni.“

„Ugy van.“

E' rövid párbeszéd után mindketten kifeszíték könyökeiket, és jobbra balra döntögetve az embereket, kevés pillanat alatt egészen a' csolnakig törtek magoknak utat, miből méltán következtethetjük, hogy bizonyosan politikusok, mert nálunk épen a' leghiresb politikusok azok, kik máskép szoktak beszélni, és egészen máskép cselekedni.

„Ám, hagyjuk őket tolongni kedvök szerint 's folytassuk szemlénket.“

* * *

Amott a' talpon néhány asszony ruhát mos, a' nehéz munka mellett mindnyájan olly vigan beszélgetnek, hogy pamlagán ásitózó sok dologtalan arszlánno bizonyosan irigyené tőlök szerencsés hangulatokat.

De mi ez? az egyik megcsuszik és a' rohanó folyású vízbe zuhan. Társnői rémülten a' talp ellenkező oldalára futnak. Nincs segítség a' szerencsétlen anya számára, kinek három kis gyermeke olly gondatlanul játszik a' talpon, mintha legcsekélyebb baj sem érte volna őket.

Tíz lépésnyire a' szerencsétlenség színhelyétől két izmos férfi hason fekszik csolnakában, és kifejezéstelen lomha tekintettel szemléli a' mindinkább tünező vizgyűrűket, mellyek azon helyet mutaták, hol a' mosóné vízbe zuhant. Röst tagjait egyik sem mozdítá.

„Emberek segitsetek!”

„Nem vagyunk halászok.”

„Szentendrei vinczellérek vagyunk, cseresznyét hoztunk.”

„De mégis emberek vagytok; segitsetek.”

„Megfizet az ur?”

„Igen.”

„Hát mit ad?”

„Husz forintot.”

„Huszonöt sem lesz sok.”

„Embertelenek! Ám legyen, csak segitsetek!”

„Na, mozdulj, Dimitri.”

Az emberszerető vinczellérek evezőhez fogtak, 's szerencsésen kihuzák az asszonyt, midőn éppen harmadszor veté fel őt a' víz.

Most azonban új baj keletkezett: az asszony eszméletlen vala, 's egyetlen kocsit sem leheté látni, melly őt kórházba vitte volna, pedig minden pillanatnyi késedelem halált hozhatott. Ekkor véletlenül orvos ment arra, kinek czél-szerű intézkedései által, a' többi mosónék buzgó segítsége mellett, csakhamar ismét magához tért a' szerencsétlen asszony. Társnői már éppen a' ruhák után akartak látni, midőn leirhatlan rémülősökre láták, hogy azok ez alatt — ellopattak.

Most mindnyájan jajgatni kezdének, 's kétségbeesésök határtalan lön.

„Oda vagyunk.”

„Becsuknak bennünket.”

„Koldusbotra jutunk.”

„Meg kell a' ruha árát téríteniünk.”

„Kinek mostak?”

„Egy gazdag zsidónőnek.”

„Majd szólunk vele, illy rendkívüli esetben bizonyosan könyörűjő esz.”

„Oh, arra nem is gondolunk! Jól ismerjük mi őt. Egyetlen garassal sem váltaná meg mindnyájunk életét.”

„Azért gyűjthetett olly roppant vagyont.”

Később alkalmunk vala meggyőződni, hogy a' szegény mosónék csakugyan igazat mondtak; a' ruha árát meg kelle téríteniök, 's e' miatt az év na-

gyobb részét háromszoros munka és folytonos koplalás közt kénytelenek eltölteni.

A' szegénység már maga is súlyos teher, 's végkép elviselhetlenné válik, midőn embertelenség szövetkezik ellene!

* * *

Itt a' csirkevásár; midőn ezt mondjuk, akkor tulajdonkép azt akarjuk mondani, hogy azon szekerek hosszú sora előtt állunk, miken mindenféle aprómarhán kívül tojást és vadat árulnak a' közel helységekből, 's itt-ott keréknyi nagyságu kenyereket is, mikkel legalább is három napig küzdhet kilencz éhes csizmadialegény.

Tekintsünk kissé körül, 's alkalmasint nem fognak szemeink unatkozni.

Ime, ezen öreg ur két pár kappant 's egy pár ludat vásárolt, mert, mint ő hiszi, rendkívül olcsón jutott hozzá. Öltözetéből 's magatartásából ítélvén, nyugalmazott tisztnek vagy tőkepénzesnek kell őt tartanunk, ki gyomrát és forintocskáit egyenlőn tiszteli, mert a' vásárolt pecsenyének valót maga czipeli haza. Ezen takarékosága miatt rá fognak ugyan a' hidnál kiáltani a' pénzszedők:

„Hej, fizessünk!”

Ámde ő büszke öntudattal válaszoland:

„Nemes ember vagyok; mégsem ismernek kendtek?”

Es bántalom nélkül fogja útját folytatni, megvetve a' balgák kacaját, melly utána hangzik, és pedig méltán; mert a' kaczagók alkalmasint száraz kenyeret fognak enni, míg ő legalább is fél arasnyit hízik a' kövér pecsenyétől.

Azon mosolygó arczu 's terjedelmes testü polgár alig fér már egylovas kasszekerén, annyira meg van az rakva mindenféle ételmi szerekkel. Hasznos polgár ez, mert sok embernek ad munkája után kenyeret.

Ej, milly csinos menyecske ez itt a' virágos szalmakalapban és kék se-lyem ruhában; ah, ennek karjára már csakugyan nem illik ám a' kosár. Talán szerfölött fűsvény uj menyecske, és így akarja magát kitüntetni?

Oh, nem, csak szakácsné! Ő azt gondolja, hogy bérével szabadon rendelkezhetik, 's azért kedve szerint cifrázgatja magát, nem gondolva arra, hogy legkisebb betegség esetén is tüstént kórházba kell majd vándorolnia, 's végnapjait alkalmasint koldulva fejezend i be.

Ott alkalmasint furcsa vásárlás fog történni, mert nagyon kellene csalatkoznunk, ha azon szerfölött egyszerű öltözetü kancsal asszony rendkívül tiszta czélből közelítne a' kocsihoz. Lássuk és halljuk, hogy mit csinál és mit szól.

A' kocsi előtt vén asszony kuczorog férje subájában a' borító mellett; a' kancsal asszony, két igen kétes külsejű némbér kíséretében, kik mögötte maradnak, a' borítóhoz lép, és kellemetlen orrhangon szól:

„Jó napot, anyjok.”

„Fogadj isten!”

„Kövérék-e a' kappanok?”

„Olyanok, mint a' hájfalat, csillagom.”

„Lássuk csak.”

„Itt van két pár.”

„Nem igen nehezek.”

„De bizony ludnak is beillenének.”

„Mi az ára párjának?”

„Egy tallér.”

„Micsoda?”

„Csupa drága szemmel éltek ezek, nemzetes asszonyom.”

„Lássunk csak még két párt.”

„Itt van.”

„Na, nézzék minő könnyük.”

Most két párt a' mögötte álló kétes külsejű némbereknek nyújtott, míg maga a' másik két párt emelgeté, és nem győző eléggé ócsárlani, miben említett segédei is derekasan támogaták őt.

„Anyjok, hátha mind a' négy párt megveszem?”

„Egyetlen batkával sem adhatom olcsóbban, csillagom, ugyis a' kocsi-bérem sem kerül most ki.”

„Na, itt van, vegye hát vissza.”

A' vén asszony vissza akarja a' két pár kappant venni, de a' kancsal asszony kicsusztatja kezeiből, 's mind a' négy állat futásnak ered. Legalább is hat rongyos fiú, kik csupán ez okból ácsorognak e' helyen, azonnal utánok rugaszkodik, s' lezavarja a' Duna partján a' kappanokat, hol körömrre kerítik azokat és eltűnnek velök.

Hát a' kancsal asszonyból mi lett?

Ő az illy zavart ügyesen tudja használni, 's elvesz a' sokaság közt, a' legközelebb utczasarkon pedig a' kétes külsejű két némbert találkozik, kik nem mások, mint nála tartózkodó szolgálat nélküli cselédek, és az elorzott két pár kappannal hazafelé ballag. Illy jelenetet minden hetivásári napon láthatni, 's a' szegény együgyű földmivelő illy esetben aztán egész csekély nyereségét elveszti.

Hát azon sovány ur ugyan mit keres a' kocsik hátulja körül? Talán csak nem akar lopni? Oh, nem, hiszen szolga van vele iszonyu nagy bőr-szatyor-ral. Ah, mindjárt megtudjuk, mit keres. Egy paraszt hozzá sompolyog, és meghittten üdvözli az ismeretlen urat.

„Jó reggelt, korcsmáros ur!”

„Adjon isten, atyafi! Hát van-e?”

„Van bizony! A' nagy hőség sok kárt okozott.”

„Lássuk hát hamar.”

„Itt van nyolcz pár csirke, hat pár kácsa és öt pár liba.”

„Na, földi, nincs időm hosszas alkudozásra, itt van három pengő forint.”

„Ezüstben?”

„Igen hát.”

„Isten neki, legalább nyele kerül meg a' veszett fejszének.”

„Minden jót, atyafi.”

„Hasonlóképen.”

Ugyan mikép vásárolhatott illy rendkívül olcsón a' korcsmáros? Hiszen ezen sok baromfi legalább is tíz pengő forintot ér meg!

Ugy van, de csak — élő állapotban. Azonban, a' tikkasztó hőség megfosztá őket ártatlan életöktől, következésképp igen természetes, hogy becsők nagy csökkenést szenvedett, ámbár a' korcsmáros szintolly drágán fogja azokat föltálatni vendégeinek, mintha legegészségesebb állapotban vásárlotta volna a' szerencsétleneket.

De ugyan lehetséges-e ez?

Kérjük a' szíves olvasót, méltóztassék valamelly nyári kedden vagy pénteken a' Duna partján végig sétálni, és saját élő szemeivel fog állításunk igazságáról meggyőződhetni.

Hol több ember van rakáson, ott zsidónak soha nem szabad hiányoznia, 's hol pénz van forgásban, ott a' zsidónak mulhatlanul szerepet kell játszanania.

Ime, mennyi a' zsidó itt a' kocsik közt is! Gyufát, tükröt, czérnát, varrótűt, kendőt, gyöngyöt, klárist, 's száz meg száz apró csecsebecsét és haszontalanságot kínálnak a' szegény falusiaknak, kik nagy kíváncsisággal szemlélgetik a' drága sok szép holmit. Valóban, kisértetbe jő az ember hinni, hogy valamelly most felfödözött új sziget partján sétálgat, hol az egyszerű benszülöttek egyetlen fényes rézcsatért saját apjokat is eladják a' tengerészeknek. De nem, annyira itt mégsem megy a' dolog; itt még az anya sem adja el tükörért vagy klárisért leányát, hanem legfőlebb csak libát ad érette, ha pénzét sajnálja. A' kettő közt nem nagy ugyan néha a' különbség, de végre a' kis különbség is csak különbség.

Hát ott a' sarkon mit látunk?

Csinos hölgyecske jő cselédével, 's a' szöglet háznál megállapodván, kissé akadozva így szól hozzá:

„Boris, menj, vásárolj, és várakozzál azután itt rám, nekem még dolgom van egy pár boltban.”

„Jól van.”

„De haza ne menj nélkülem.”

„Értem.”

A' cseléd vásárolni jő a' kocsik közé, a' hölgyecske pedig visszafordul, egy csinos arszlánnal találkozik, ki őt nyájasan üdvözli. Utjokat együtt folytatják.

Hová?

Hihetőleg vásárolni, egy pár boltba; mi azonban nem követhetjük őket,

mert ezuttal a' dunaparti életet kell szemlélnünk, 's így a' 'hihetőleg' szóval mindenesetre be kell érnünk.

De mit is mondott csak a' cseléd, miután az érintett csinos hölgyecskétől elvált?

Furcsán mosolygott, 's e' néhány szót alig hallhatólag dünnyögé:
'Hej, ha én fecsegő volnék!'

* * *

Hagyjuk el a' kocsikat, és mondjunk ezer hálát, hogy zsebkendőinket nem lopták ki zsebeinkből, mert illy szerencsével csak nagyon ritka halandó dicsekedhetik, főképp, ha életmozgalmi vizsgálatokba merül a' tolongásban, mint mi.

Hát itt minő új jelenet fejlik ki előttünk?

Ah, most az ugynevezett Laczi-konyhák előtt állunk, 's ezek csakugyan nagy mértékben érdemlik meg figyelmünket, mert itt a' nagyhirű két garasos eszme nemcsak papíron áll, hanem minden vitatkozás nélkül egyenesen mind a' két lábával egyszerre az életbe lépett. Itt minden csak két garas. A' kinek két garas van zsebében vagy kezében, az itt minden vágyait kielégítheti.

Ti nehéz hitű politicusok, kik megátalkodott makacsságtokban azt hiszitek, hogy a' két garasos eszmét nem lehet életbe léptetni, ám ne sajnáljatok ide fáradni, tekintsétek meg a' Laczi-konyhát, és bensőleg pirulva meg fogtok arról győződni, hogy e' dicső eszme már is virágzásnak indult az élet leggyakorlatibb mezején. A' mit pedig itt kicsinyben, minden vitázás és kifakadások nélkül, olly könnyen gyakorlamba lelete hozni, azt bizonyosan nagyban is foganatosíthatni, mihelyt eléggé megszilárdul rá az akarat. Tehát csak akarjunk, uraim, és szép hazánk bizonyosan követni fogja a' Laczi-konyhák példáját. —

De tekintsünk körül 's lássuk, hogy micsoda tulajdonkép a' két garasos igének ezen megtestesülése, vagyis Laczi-konyha?

Először is meg kell jegyeznünk, hogy a' Laczi-konyha is háromféle, mint a' politica; tudniillik: hideg, lágymeleg és forró, 's valamint a' politicában, úgy itt is hiányzik még azon józan közvetítő, melly e' háromnak tulságaiból negyedik tökéletest tudna alkotni. Lássuk egyenként.

A' hideg Laczi-konyha nyolcz lábu gyékénysátor alatt van fölállítva, 's benne pékkenyér, augsburgi kolbász, sajt és pálinka árultatik; kenyér, pálinka 's egy darab sajt vagy kolbász összesen két garas. Valamint a' közös hideg politicus többnyire csak kárt okoz, vagy legalább hasznot nem hajt, úgy e' hideg reggeli is ártalmas; a' pálinka eltompítja az elmét, a' pékkenyér fölfújja a' gyomrot, a' sajt savanyt hagy maga után; hogy pedig az augsburgi eléggé ártalmas, azt minden politicus tudja, ki a' hirlapokat olvassa.

Miután most egyik szélsőségből másikba szokás rohanni, tehát lássuk tüstént a' forró Laczi-konyhát. Nagy bádogfazékok és zsemlyehalmazok tűn-

nek szemeinkbe; a' fazékok szörnyen gőzölögnek, mint a' tulhajtó politicusok, és ugyan mi van bennök? Részint fekete, részint fehér lé; az előbbi a' könnyen hívők kávénak, imezt pedig tejnek nevezik, ámbár a' fekete lé csak cikória, a' fehér pedig vízzel 's hamuzsirrall föleresztett tej. De azért bizvást kávénak és tejnek nevezhetjük e' két valamit, mert hiszen a' forró politikának is elvtelenség az elve, és czéltalanság a' célja. 'S ezen jó kávéból, tejesen vagy feketén, nagy ibrikkel adnak czukrosan és zsemlyével együtt két réz garasért.

Most jó a' lágymeleg Laczi-konyha, melyet a' politicalai világ azon töredékéhez hasonlíthatni, mely azzal szeret magának hizelegni, hogy mindig középuton jár, a' mi magában jó lehet ugyan, de mégsem mindenkor; mert jól tudjuk, hogy esőzés után épen a' középut szokott legsárosabb lenni, 's ha ezt tudjuk, akkor azt is tudnunk kell, mikép a' politicalai világban többnyire annyi a' vizenyős, hogy minden pillanatban zápor kerekedhet belőle, következésképp kifogyhatlan a' sár. De hagyjuk a' hasonlítást, és tekintsünk a' magosból a' földre is. Mindenek előtt néhány természetes vén asszonyt pillantunk meg, óriási fakanállal kezökben. Előttök nagy valamik vannak abroszszal beborítva, mely hajdan fehér vala, most azonban sárgaságban látszik szenvedni; ha ezen-abroszt félre vonjuk, alatta pokróczot pillantunk meg, mely annyira meg van az idő vasfoga által ronaltatva, hogy alkalmasint már gyermekkorában is rajta játszatott a' kérdéses vén asszony; ha pedig ezen elnyűtt pokróczot is félrevonjuk, akkor hajdani ponyva szomorú maradványaiba ütköznek szemeink, 's csak ennek eltávolítása után szemléljük egész valódiságában a' nagy valamit, mely sem több, sem kevesebb, mint kétfülü óriási fazék, melyből legalább is halvan fontos golyókat lehetne lödözni. Illy fazék rendesen négy áll egymás mellett: az egyik laska-levest foglal magában, a' másik fontos gombócokat, a' harmadik töltött káposztát, a' negyedik pedig turós csuszát. És ez mind pompásan van elkészítve, sőt mi több, a' levesben még valóságos safrányt is látunk uszkálni. Ezen finom ételekből nagy tányérral két garasért szolgálnak, 's még oly darab házi kenyeret adnak hozzá, hogy bizonyosan eltörné az ember lábát, ha véletlenül ráejtené.

Ha kissé megállapodunk itt, úgy látni fogjuk, kik vonzatnak a' Laczi-konyhák egyik vagy másik osztályához.

A' hideg mellett német fuvarosokat látunk csoportozni, kiknek egylovas szekerei szolgálatra készen állnak sorban. Ezen emberek nagy barátai az augsburginak, 's fanyarságát pálinkával öblögetik le, mi fejüket azon büszke meggyőződésig kábitja el, hogy lovaikat már megabrakolták; a' lovak ezt alkalmasint tagadni fognák, de mivel szólni nem tudnak, tehát hallgatnak, 's így igen természetes, hogy az igazság a' fuvarosok részén marad. Ezen egyszerű fiai a' természetnek, kik közt néhány zömök testalkotásu csehet is láthatunk, falatozás közben igen kedélyesen szoktak mulatozni. Figyeljünk csak rájuk.

Tudjuk, hogy a' német köznép nagyon szereti a' bohózatokat 's elméncz-kedést, minél fogva Bécsben egy pár színház majd mindennap csak bohózatok-

kal mulattatja közönségét, míg a' cseh köznép nem szeret annyit kacagni, hanem inkább az énekhez hajlandó. E' különböző hajlamot még az egyszerű fuvarosokban is észrevehetni. Halljuk csak.

Hosszasb faggatás után egy német fuvaros végre így szól cseh collegájához:

„Énekelj, pemák.”

A' cseh leöblíti torkát, és igen nagy nyugalommal válaszol:

„Majd ha kedvem lesz.”

„Azaz, majd ha lerészegszel.”

„Ha ha ha!”

„Röhögjete csak!”

„Hiszen a' mult éjjel olly szépen énekeltél.”

„Nem igaz.”

„Ugy tehát bizonyosan a' szomszéd vizes asszony számára énekelt.”

„Ha ha ha!”

„Bocsáss meg, pemák, ha csalatkoztam, de hangotok nagyon hasonlít egymáshoz.”

„Ha ha ha!”

„Befogod-e szádat?”

„Talán te parancsolod?”

„Én.”

„Te, törpe targoncza?”

„Mindjárt betapasztom szádat.”

„Merni kellene azt előbb, te sehonnai.”

„Nesze hát.”

És a' cseh hatalmasul arczon csapá a' németet, mire ez nagy indulatossággal így szóla:

„Megütöttél? Jól van, de üss meg csak még egyszer, ha van bátorságod, te naplopó.”

„Nesze még egy.”

Az első ütést még hatalmasabb követé, az egész gyülekezet leirhatlan mulatságára; a' német fuvaros pedig dühösen ordita, mialatt a' cseh lovához távozott:

„Szerencséd, hogy elhordod magadat, mert ha harmadszor is megütsz, ugy bizonyosan porrá morzsollak.”

Ezután még egy augsburgit vett magához és fölháborodott kedélye csakhamar tökéletesen lecsöndesült.

A' leveses fazékok előtt napszámos tótok csoportoznak, és könyes szemekkel nyeldesik a' hosszú laskát és kemény gombóczot, elérzékenyülten áldva azon napot, mellyben ide költöztek, hol illy eddig előttök ismeretlen élvezetben részesülhetnek, még pedig csak két kongó garasért. Ezek igen derék 's békeszerető emberek, 's beszédeik leginkább csak illy egyes megjegyzésekből állanak:

„Janó, mikor megyünk haza?”

„Soha.”

„De nem ám.”

„Csak itt jó lenni.”

„Nincs hegy.”

„Van jó leves.”

„Munka is.”

„Meg vasárnap.”

„Az ám.”

„Én magyar leszek.”

„De én is ám.”

„Csak magyarul ne beszélne a' magyar.”

„Na, majd megtanulunk mi is magyarul.”

„Meg bizony, mert a' leveske nagyon jó.”

A' turós csusza és töltött káposzta előtt néhány magyar paraszt törökösen ül a' földön, és így okoskodik:

„Misa bácsi, jó-e a' csusza?”

„Sóvány biz az, atyafi.”

„Nincs rajta szalonna?”

„Hire sincs.”

„Ez a' káposzta is olyan, mint a' böjti ének, szinte megakad az ember torkán.”

„Nincs rajta orrja?”

„Dehogyan.”

„Hát oldalas?”

„Hire sincs.”

„Hát mi van rajta?”

„Semmi!”

„És mégis két garas az ára?”

„Az ám.”

„Irtózatos!”

„Egyet gondoltam én.”

„Igazán?”

„Mikor először Pestre jöttem, és annyi embert láttam dologtalanul csavarogni, azt hittem, hogy itt munka nélkül is megélhet az ember.”

„Hiszen magam is csak azért jöttem be.”

„Azt tartom én, hogy ha már csakugyan dolgoznunk kell, akkor inkább otthon dolgozzunk, és munkánk után legalább jól lakhatunk.”

„Igaz biz az.”

„Menjünk haza.”

„Ugyis elég itt a' csavargó.”

„Na, de mennyi.”

„Bizony jobb is, ha haza megyünk.”

Mi szerencsés utat kívánunk atyánkfiaink, és igen örvendünk, hogy illy

jókor kijózanultak, mert számtalanszor bizonyult be, hogy illy szerencsétlen ember rossz utra tévelyedett Pesten, miután tapasztalá, hogy itt csak folytonos szorgalmas munka után élhet meg a' szegény ember; csábítás pedig annyi van a' rosza, hogy tapasztalatlan falusi ember könnyen gonosz czimboraságba juthat, minek néha nagyon is gyászos következményei szoktak lenni.

De hát a' rohanva haladó vagyis forró Laczi-konyha előtt kiket látunk?

Szolgálók és alsóbbrendű szakácsnék egész csoportját, kik olly mohón nyeldesik a' borzasztó czikoriát, mintha legjobb mokka kávéét szörbölnének, 's ebben is nagyon hasonlítanak political rokonikhoz, kik a' legvizenyösebb handabandát is tiszta tokai gyanánt szivogatják magokba.

Ezen had beszédeit nehéz utolérni, azonban egyes megjegyzéseik följegyzését mégis megkísértjük.

„Bizony csak rossz idő jár most ránk, Náni.“

„Na, de milyen!“

„Elhiszi-e, hogy mindennap alig zsugorgathatok meg négy vagy hat garast a' piaczi pénzből?“

„Hiszen magam is ezt siratom.“

„Asszonyom kiállhatlan.“

„Hát még az enyim!“

„Mindent úgy kiszámít, hogy csak alig csalhatom meg.“

„Nem is boldogulhatunk már.“

„Szeretőmnek sem szabad a' házhoz járnia!“

„Azt a' kis boldogságot is irigylük tőlünk.“

„Kap-e maga ajándékot?“

„Soha.“

„Szörnyűség!“

„Hát maga?“

„Dehogy kapok; sőt minden eltört csupor árát is lehuzzák béreimből.“

„Már ez mégis gyalázatos.“

„Aztán képzelje csak, három hete szolgállok már egy helyen, 's az ur még egy szót sem szólott hozzám.“

„De már én nem maradnék ott.“

„Föl is mondtam már.“

„Jól tette.“

Most két kisasszony lebeg el mellettök, 's az egyik így szól a' másikhoz:

„Ne siess olly nagyon, Malvina.“

A' cselédek hangosan kacagnak, 's az egyik így nyilatkozik:

„Na már ez szép.“

„Micsoda?“

„Hát nem hallotta?“

„Mit?“

„Most Malvinának szólíttatja magát ez a' kisasszony; négy hónap előtt pedig még együtt szolgáltunk, 's akkor Sári volt a' neve.“

„Ha ha ha!”

„Már én mégis inkább csak szolgálók, 's meglopom asszonyomat a meny-nyire lehet, és böcsületes maradok.”

„Igaza van, legjobb a' böcsületesség!”

„Az ünnepre nem áll ki szolgálatából?”

„Dehogynem.”

„Én is kiállok.”

„Legalább megpihen az ember, és kedve szerint mulathatja ki magát.”

„Na bezzeg elfecsegtük most az időt.”

„Lesz is otthon szidás.”

„Azért van két fülünk.”

„Ugy van, az egyiket beeresztjük, a' másikon pedig kibocsátjuk.”

„Majd azt mondom, hogy a' mészáros várakoztatott.”

„Az legjobb mentség.”

Ez körülbelől azon nyílt közlekedések rövid kivonata, miket itt hallhatni, 's ez alkalmasint elég.

Most pedig csak annyit jegyzünk meg, hogy miután ennyi különböző ál-lásu és véleményű ember egyezhetik meg a' Laczi-konyha két garasos eszmé-jében, épen nem bírjuk átlátni, mért ne lehetne azt országosan is elfogadni.

* * *

Innen néhány lépésnyire haladván, a' hajóhidhoz érkezünk, a' rongyos és divatos öltözetű naplopók e' kedvelt tanyájához. Mi az elsőket illeti, azok-nak látása valóban borzadályt okoz. Apró gyermekek, fölserdült leányok, ép férfiak 's asszonyok, és remegő vénék, iszonyt gerjesztő csoportozatokat ké-peznek, részint földön heverészve, részint álmosan állongálva. A' gyermekek szülőik büneinek viselik letörölhetlen nyomait magokon, mig a' felnötteken e' mellett saját kicsapongásaik bélyegét is láthatni. Éhség és nyomor, bűn és elvetemültség tekint ki minden szemből, 's ezen emberek munkára várakoznak most, miután a' hid hajóiban vagy titkos működésekben tölték el az éjszakát. Meddig egyetlen falat kenyerek van, addig semmi árért nem vállalnak munkát, 's midőn végre szilaj éhség győtri őket, fél napig legnagyobb megerőtetéssel is készek dolgozni, csak hogy a' nap másik részét henye szájtátással tölthessék el. E' közben a' gyermekeket koldultatják, 's ha lehet, apró lopásokra használják, mitől magok sem irtóznak, mihelyt veszély nélkül gondolják azt eszközölhetni. Állandó munkára egy sem szegődik el, mert ettől annyira irtóznak, hogy ké-szebbek inkább éhséget szenvedni, vagy börtönbe jutni, mint magokat böcsü-letes szolgálatra szánni, melly fél napnál tovább tart.

És kik ezen szerencsétlen emberek? Honnan veszik származásukat? Erre nagy részben talán magok sem tudnának felelni, mert sokan közülök gyermekségök óta tanyáznak már e' helyen, 's most deres szakál tövisezi kö-rül arcaikat. Egyébiránt leginkább terhek hurczolására használtják mago-

kat, mikkel néha-néha, nagyobb tolongásban, igen ügyesen el tudnak tűnni. Illy esetben azután a' külvárosi földalatti korcsmák valamelyikébe menekülnek, hol egy pár hétig, vagy napig, a' préda minősége szerint, kényelmes dözsölésnek engedik át magokat. A' rendőrség gyakran csapatonként hurczolatja ki őket dél előtt a' városból, ámde este felé egyenként visszasompolyognak, és nyomoru életöket korábbi elszántságukkal folytatják, míg végre börtönbe kerülnek, mi rájuk nézve, főkép télen, valóságos jótétemény. Javítsa meg őket a' gondviselés!

A' mi a' divatos öltözetű naplopókat illeti, ezek nem olly ártalmasok talán, de a' megvetést talán még nagyobb mértékben érdemlik meg, mint a' rongyosak, kiket legalább nevelési hiánynyal menthetni némileg. Ezen urak és uracsok, székes száju ifjonczoktól kezdve szürke öregekig, reggeltől estig valóságos ostromállapotban tartják a' hajóhid elejét, 's alig birnak annyi időhöz jutni, hogy dél tájban falatozni mehessenek.

És ugyan mivel töltik el az időt?

Erre nehéz válaszolni, mert ugyan mit csinál az, ki semmit nem csinál? Vázlatban mindazáltal mégis megkisértjük működéseik leírását. Mindenek előtt a' vámszedők vaskos ötleteiben gyönyörködnek, mi ezeket természetesen még vastagabb kifejezésekre buzdílja; mert a' tetszés nyilvános jelei nemcsak a' politica hőseinek, hanem még a' vámszedőknek is nagy örömet okoz, minél fogva némi rokonság uralkodik köztök, mit bizonyosan senki nem fog kétségbe vonni, ki előtt a' mai pokróczos modor csak féligmeddig is ismeretes. Ezen gyönyörű szellemi multság után rögtön a' rágalmazás következik, még pedig karöltve a' szemtelenséggel, melly egyetlen hölgyet sem hagy piritó megjegyzések nélkül tova haladni. Ezután a' hírkoholás jő, minden naplopó legalább is egy ujdonságot tud, 's ezt annyira űzik fűzik, hogy végre minden parányi cserebogárból huszonnégy fejű sárkányt csinálnak, melly minden pillanatban elnyeléssel fenyegeti Budapestet

'S melly osztályhoz tartoznak tulajdonképen ezen uracsok és urak?

Általánosan véve a' herék osztályába, külön tekintve pedig, van ott kézműves, ki ácsorgás és korcsma közt osztja föl idejét, 's lassanként tönkre jut; van kereskedő, ki minden három évben rendes bukást hirdet, 's mégis folyvást két garasos szivart füstölget, és kezeit zsebbe dugva éledgel; van fiatal orvos, ki arra fülel, hogy ugyan nem panaszkodik-e valaki hasrágás miatt, melylyen ő olly könnyen tudna segíteni; van ügyvédke, ki pör után szaladgál, de egyet sem talál; van hajhász, ki mindenben segíthet, ha valakinek kedve van koldusbotra jutni; van uzsorás, ki száztól százért legismeretlenebb embertársát is tiszta örömmel segíti ki a' hinárból; szóval, bár mire van is szükséged, tisztelt olvasó, csak menj a' napnak bármely órájában a' hidfőhöz, és mindent föl fogsz találni; annyit azonban mondhatunk, hogy jól vigyázz magadra, ha veszélyes hinárba nem kívánsz jutni; mert a' munkásságot kerülő bámész ember nemcsak henyeségre, hanem egyuttal mindig rosra is hajlandó.

De hagyjuk el a' korcsokat, kik végre nagyon is keserű észrevételekre találának bennünket fakasztani 's menjünk tovább.

* * *

Most a' gőzösök felső állomása előtt vagyunk, hol épen csoportosan se-reglenek össze az emberek, mert a' gőzös tüstént indulni fog Bécs felé. Ily-lyenkor mindig sok ember szokott itt összegyülekezni, részint bucsút veendő a' távozó ismerősöktől, részint pedig nézni 's bámulni a' jövő menő embereket, melly látvány már csak azért is nagyon mulatságos, mert pénzbe nem kerül, 's az időt fogyasztani segíti.

Figyelmünket leginkább három derült arczu pohos emberke vonja magára, kik nagy élénkséggel tekintgetnek a' hatalmasan épülő lánczhidra, és mintegy így okoskodnak:

„Na, Fetter uram, mit gondol, mikor megyünk át a' lánczhidon?”

„Soha.”

„Magam is azt hiszem.”

„De bizony mégis csak lehet valami belőle, mert olly ember kezdé meg, ki nem igen szokott valamit csak félig cselekedni.”

„Ki is önt bennünket az árvíz, mint az ürgéket.”

„De az angolok azt mondják, hogy nem.”

„Könnyen beszélnek ők; Angliában rend uralkodik, de nálunk az emberek sem szeretik a' rendet, mikép várhatnók tehát, hogy a' Duna rendre hagyja magát utasíttatni.”

„Ha ha ha!”

„Csak fizetni ne kellene rajta.”

„Én ugyan nem fizetek.”

„Én sem.”

„De ha törvény parancsolja?”

„Hát nem megyek Budára.”

„Magam sem.”

„Már ez derék gondolat.”

„Ki fogunk mi a' lánczhidon.”

„Ki bizony.”

„Ismerek én egy hetven esztendőös budai polgárt, ki még soha nem volt Pesten, ámbár ingyen átjöhett volna.”

„Már az derék ember.”

„Jobb otthon! ez a' legjobb közmondás.”

„Ugy van.”

Ám maradjatok tehát otthon, tisztos urak, semmi dolgunk többé veletek.

A' gőzősön megcsendül a' harang. Bezzeg van most zavar, tolongás és futkozás! A' parton levők hajóra sietnek, a' rajta levő bucsuzók ellenben

nyakra före kifelé futnak, nehogy kényszerített sétát kelljen Váczig tenniök, mi már több fontolva haladóval történt meg.

A' némberek részéről illy végső utasítások hangzanak :

„Vigyázz a' gyermekekre.”

„Madaramra gondot viselj.”

„Virágaimat öntözd meg.”

„A' pinchernek ne adj forró kávét.”

„Sürgesd a' szabót.”

„Ird meg az ujdonságokat.”

„Meg ne feledkezzél kalapomról.”

„Mondd meg Rózának, hogy ne higgyen X ... urnak.”

Hát a' férfiak?

Ha hitveseik velök vannak, úgy nincs mit szólniok; ha nincsenek velök, úgy alig várják az indulást, következésképp már csak a' nagyk eserűség 's megindulás miatt sem birnak szóhoz jutni; ha pedig nőtelenek, akkor nagyon örvendnek, hogy más — városokban is fognak majd kellemes tapasztalásokat gyűjthetni, 's így szinte hallgatnak; mert nemcsak a' bú, hanem az öröm is elfojtja a' beszédet.

Ki azon fiatal ember, ki a' kapitány hidján sétálgat 's tárczájában jegyezget?

Bizonyosan fiatal író, ki uti jegyzetekkel akarja a' szerkesztőségek valamellyikét boldogítani, hogy utiköltségét visszaszerezhesse.

Ki azon sólyomszemű három férfi, kik nem látszanak egymást ismerni, 's mégis meghittlen hunyorgatnak, mi alatt a' férfiak közt ide s' tova tolongnak?

Pesti kártyások, kik néhány utazó gunárt meg akarnak koppasztani.

Ki azon bátor tekintetű két fiatal hölgy, kik mindenfelé kihívólag tekintgetnek?

Nem ismerjük őket, de ha parányi tapasztalásunk nem csal, úgy alkalmassint országyűlésre sietnek, hol, mint hallák, mindenki rendkívül gazdagíthatja ismereteit.

De mi ez? Legalább is husz gyászöltönyű csinos fiatal hölgyet látunk a' fődözetben. Mit jelent ez? Annyi férj halt meg Budapesten?

Oh, nem! Ennek furcsa története van. Nem rég egy fiatal özvegy utazott Bécsbe, férjének halála fölötti kimondhatlan bánatát enyhíteni ohajtvá. Utközben egy angol, azaz gazdag angol utazó, annyira megszerette őt, hogy Bécsben rövid uton nőül vette. Azóta minden gőzösön számos gyászöltönyű hölgyet láthatni, kik megváltó gazdag utazókra várakoznak.

Hát azon sovány, fekete-sárga asszonyka ugyan kicsoda, kire száz meg száz szem bámulgat?

Ez nagyhirű művésznő, ki Pesten egy pár trillát néhány ezer forintért adott el, 's most tova röpül.

És mért bámulják őt annyira?

Mert azt hiszik, hogy minden öltönyredőjéből, minden pillanatban legalább is száz trilla fog kiugrani. Na csak bámuljatok és boldoguljatok. A' gőzös indul, szerencsés utat!

* * *

Ha nem sajnáljuk talpainkat, úgy bátran tovább haladhatunk még, 's imé az uszodák előtt állunk, melyek tulajdonkép uszóiskoláknak nevezetnek ugyan, de legujabban uszodákká kereszteltettek, valamint az iskolák tanodákká; mert a' magyar annyira szereti a' kalodát, hogy mindent ennek hangzása szerint szeret elbémálgatni.

Az uszóda kívülről igen csinos, belülről pedig igen mulatságos. A' mostani nemzedék megismerte végre, hogy rendkívül elpuhult már, 's azért rendkívüli utakon törekszik erejét visszaszerezni, mint a' rossz gazda, ki száztól százért széd föl kölcsönt, hogy magát ismét rendbe szedhesse, 's annyiban csakugyan igaza is van, hogy ez által rendesb kezekre jutnak jószágai.

Most már mindenki hideg vízben fürdik, 's uszni tanul, és ezen utóbbi tudomány valóban nagyon hasznos Budapesten, mert sem hidon, sem csolnokon nem lehet egyik városhól a' másikba vándorlani, 's e' néhány ölnyi távolság nagyobb veszélyekkel van kapcsolatban, mintha Angliából Amerikába akarnánk vitorlázni.

'S milly mulatságos az uszoda belseje! Ott egy négy éves fiucska eviczkel a' pányván, és sikolt, mintha nyársra húzták volna; ott egy másik dideregve áll lepedőjében, 's lábszárai olyanok, mintha kék nadrágba volnának szoritva, ajkai pedig azt gyaníttatják, hogy épen most lakott jól földi szederrel. Ah, milly dicső az uszodai multság!

Ott egy husz éves ifju, ki már legalább is ötven esztendőtt élt, merészen ugrik a' vízbe, 's mivel minden tagja remeg, meg van győződve, hogy kicsapongásait most már ismét bátran folytathatja. Csak rajta!

Ott egy nagy hasu öreges ur szivacsos dörzsölgeti gyomrát, 's rendkívül örvend, hogy az uszás erősítő gyönyörei következtében ezentúl többet fog ehetni, mert eddig reggelire rendesen csak másfél kappant tudott elfogyasztani. Jó étvágyat, öreg ur!

Amott két uzsorás csapkodja sovány karjaival a' vizet, azt hívén, hogy elsorvasztott egészségüket kamatostól visszanyerendik. Csalatkoztok, jó urak, mert nemcsak azt nem fogjátok többé visszanyerni, hanem még azon szennyet sem moshatjátok le, melly gyalázatos mesterségekből rátok tapadt.

Ott egy sárga bőrű uracs bukdácsol, ki mindennap rendesen három órát tölt el egymásután a' vízben.

És ugyan miért?

Mert ő nagyhirű politicus, következkép azt hiszi, hogy valamint politikai elveit százszor meg százszor változtathatja meg, úgy bőrének színét is megváltoztathatja.

Csalatkozik ön, jó uram! az emberbőr sokkal állhatatosabb, mint némely embernek ugynevezett politicalai elve!

Nemde szép és mulatságos dolgokat láthatni az uszodákban? Egy pár emberhalál is történt ugyan már ott, de azt számba sem kell venni, mert hiszen az ágyban is számtalan ember halt már meg, 's azért mégis minden este igen kellemes megnyugvással nyújtózunk végig ágyunkban. Ez tehát nem baj, 's legfőlebb is csak azokra nézve kellemetlen, kiket személyesen illet ezen kis szerencsétlenség.

Az uszodákban még sokkal szebb tapasztalásokat is tehetnénk, ha — férfiak nem volnánk; mert úgy akkor is betekinthetnénk, midőn a' némberek fürdenek; így azonban azt természetesen nem tehetjük, következésképp nem is szólhatunk rólok, mert az olly tárgyakról, miket soha nem láttak, és soha nem tapasztaltak, csupán az újságírók tudnak hosszasan értekezni, ha körmeikre égnek a' körülmények.

E' szerint tehát mi most csak azt tehetjük, hogy kávéházba sietünk reggelizni, mi a' sok járkálás után alkalmasint igen jól fog ízleni, a' türelmes és nyájas olvasónak pedig jó reggelt kívánunk.

BORSODI NÉPSZOKÁSOK.

SZEREDYTŐL.

Nyelv, öltözet, dal, táncz, régi szokások 's mondák teszik a' nemzeti életet; azok emlékeztetik vissza a' népet eredetére 's eldődeire, 's szerettetik mintegy magába. A' melly nép elhagyta nyelvét, megunta öltözetét, örömeiben 's szomorúságában nemzeti dalai helyett idegeneket zengedeztet, kedvét idegen táncz által fejezi ki, szokásait idegenekkel cseréli föl, regéit 's mondáit elfeledi — azon népnek ütött végórája, az nemzet soha sem lesz, 's ha felmarad is, nép vagy néptömeg lesz nemzetiség nélkül. Korcs, csira az illy népnek neve, 's a' történet azt jegyzi fel róla könyvébe, mikép nem volt arra méltó, hogy helyet foglaljon a' nemzetek sorában.

Mínél inkább ragaszkodik a' nép nyelvéhez, öltözetéhez, dalaihoz, tánczához 's szokásaihoz, annál erősebben áll benne a' lélek, annál nagyobb jövőndő áll előtte. A' zsidó nép el van széledve az egész világon; de vas megátalkodottsággal ragaszkodván vallásához 's szokásaihoz, élete mind e' mai napig felmaradt, — reménye pedig csak a' holtaknak nincs. A' cigány minden országban megtartotta nemzeti jellemét 's nyelvét.

A' köznép, az annyiszor megvetett 's kigúnyolt köznép legerősebben ragaszkodik mindahhoz, a' mi nemzeti. Mig a' felsőbb osztályok, mellyek pedig csaknem

kirekesztőleg élvezik a' hon javait, minden nemzetiséget levetkeznek, 's a' külföld bodor tollaival czifritják fel magokat; a' nép, mely pedig csak a' terhet emeli, csak a' fát ülteti, míg a' gyümölcsöt más szedi le, az marad, a' mi volt: feltartója a' nyelvnek, öltözetnek, dalnak, táncznak, régi szokásoknak 's mondáknak, 's így feltartója a' nemzeti életnek, nemzetiségnek. Hányszor nem enyészett volna már el a' magyar, ha a' föld népe a' nagyokkal, gazdagokkal lépést tart az elfajulásban? Hányszor nem éri végromlás a' hazát, ha a' nép, melynek pedig nem sok veszteni valója volt, a' nagyok példája szerint, kik pedig mindent veszthetnek, elvonja magát a' hon védelmétől, 's dorbézolásban, vadászásban tölti a' drága, ha egyszer el volt szalasztva, soha vissza nem hozható időt?

A' nép, tömegben véve, tiszta, erőteljes, mint a' teremő kezéből kikerült első ember, nem rontotta azt meg az elfinomult társalgás métele, a' tettetés, torzsonkodás nem éktelenítette el rajta isten képét. A' nép, mint nép, magában sohasem romlik meg, a' felsőbb osztályokban dühöngő nyavalya veszélyes ragálya csak századok mulva harapódzik el közte. Valamennyi szokása van, mind erkölcsi alapon nyugszik, mind intést 's tanulást foglал magában; valamennyi példabeszéde van, mind egy-egy örök igazság, melyet az idők hosszú sora őrlött ki.

A' népszokásokat minden nemzetnek különös érdekében áll ápolni, 's ha valamelyiket az érzelő áhumanitás 's műveltség nem a' kor' szelleméhez illőnek mondaná is, feltartásán igyekezni. Nemcsak azért kell pedig feltartani, hogy az úgy nevezett miveltebb rész látásán vagy olvasásán ne vessen, vagy magát néhány perczig mulassa; hanem mélyebben feneklő okoknál fogva.

Miből ismeri a' törvényhozó, nevelő a' népet, hanemha szokásaiból? A' más nyelvből fordított törvény- 's nevelési könyv, mely a' nép természetét legkevesebbé sem veszi tekintetbe, lehet-e üdvös eredményű? A' fordított törvénynek nem az-e sorsa, hogy sem az nem tartja meg, ki hozta vagy fordította, sem az, kinek hozták? Fordított, 's nép természetéhez nem alkalmazott nevelési könyv szerint nevelni, oktatni a' népet, nem a' legégrekiáltóbb idővesztés 's erkölcsi kárpád-e? Jaj azon népnek, mely a' törvényt vallásos tiszteletben nem tartja 's fonáksga miatt abban nem tarthatja; — jaj annak is, mely az iskolát azon tanulással hagyja el, hogy akármit hasznosabb tenni, mint iskolába járni. Illy felfordultságok csak a' nép természetének 's gondolkozásmódjának tekintetbe nem vételéből származnak.

Mindazt hát, a' mi népi 's nemzeti, ha még olly csekélységnek látszó is, fel kell tartani, 's ha kissé durvább volna, inkább szelidíteni; mert minden egyes szokás elhagyásával annyi lépéssel közelít a' nemzet az elkorcsosodáshoz 's elaljasodáshoz, annyi esztendővel közelít a' sirhoz.

Csak népi, csak nemzeti legyen hát a' költő, érzelme, hagyjuk mi a' cosmopolitismust német szomszédainknak; csak a' nép életéből fakadjon minden dal, minden dráma, szóval minden szellemi mű, hogy forrásától örökre feltartó nedvet kapjon, 's örökkön örökké felmaradjon. Csak a' nép szívéhez szóljunk, csak a' nép érzelmeinek legyünk tolmácsai, mindjárt megszünik irodalmunk meddősége, mindjárt megszünik a' részvétlenség miatti panasz: mert abban, a' mi a' népet forrásából fakad, van

élet, van erő, 's a' hol élet, erő van, ott nem volna cselekedet? Mert a' nép örömet adja azért pénzét, a' mi belőle származik, és ismét bele fo'ly vissza.

Illy képek lebegvén lelkem előtt, Borsodból néhány népszokást közlök, remélvén, hogy mások is szülőföldjükről 's annak tájékáról néhányat szinte közlendek. Így a' népszokások megismeréséből a' pillanatnyi mulatságon kívül maradandóbb erkölcsi hasznunk is lesz.

1. Lakadalmi szokások Miskolcz tájékán, 's a' kakasnyakvágás Miskolczon.

Miskolczon év tájékán a' paraszt-lakadalmak sajátos vigszággal szoktak tartatni. Midőn a' k^{er}ő elmegy a' leányt megkérni, először is friss vizet kér, és ha a' korsó, melly rendesen az asztal lábán áll, nincs tele, vagy a' viz nem jó hideg, gyakran elég ok, hogy a' leány még azon télen pártában maradjon. A' k^{er}és rendszerint a' szentíráson kezdődik következőleg: „midőn az isten Ádámot teremté, csak hamar átlátá, hogy nem jó az embernek magában lenni, álmában tehát kivévé oldalbordáját, és teremté belőle Évát.“ Ekkor nagy hosszas teketóriával előadják, hogy a' szent házasság isten rendelése, — végre aztán a' leányt megkérlik. A' vőfél, kinek mellénye zsebébe vagy dolmányzsinorjára kiftlyegő zsebkendő van kötve, pálczájára szinte lobogó kendő akasztva, mellére arany poros, bokros pántlikával megkötött rozmarin tűzve, kalapja mellé szinte olyan rozmarin szurva — a' vőfél hát szinte olly nagy szerszavassággal hívja meg a' vendégeket lakadalomba, 's meghívó beszéde rendszerint következő szavakkal kezdődik 's végződik: „Nem egyebért, hanem azért kívántam a' kigyelmeket becsületes házát megtisztelni, hogy mivel az én nagy jó uram, Sőregi István uram, fíjának Istvánnak a' szent házasságban való élését elhatározván, kigyelmeketek, nagy jó uraim, először a' szent hitletételének meghallására, azután pedig egy kis barátságos vendégségre 's collatióra általunk minden hozzátartozandóikkal szívesen látja. Kanalat, kést, villát ne felejtsek el magokkal hozni.“ (Ez utóbbi kitétel most már szokásból kiment). A' kis vőfél erre azt mondja: „Én is az ő kigyelme becsületes szavait mondom.“

Lakadalom közben szokott megenni a' csikfogás; midőn t. i. valaki magát leissza, és garázdálkodik, megfogják és a' jeges kapitány-vizbe mártják.

Az ételeket versekkel szokták felhordani. Utoljára jön a' kásapénz-szedés. Egy vőfél vagy legény, asszonyruhába öltözik, fejét nagy fehér kendővel beköti, szavát elváltoztatva a' kásapénzt kéri, mivel a' szakácsné megégette kezét 's orvosságért sok pénz kell a' patikába. A' kásapénz-szedő kezében egy nagy főzőkanál van, mellyel tréfából sok embert, mivel vagy nem akar pénzt adni, vagy késedelmes az adással, mellbe taszít. A' más napi lakadalom részét, délutáni négy órától kezdve, h^{ör}észnek hívják; ekkor szokta a' nyoszolyóasszony és nyoszolyóleány a' herőczét vagy csőrőgét feladni.

A' táncz rendesen magyar, mellynek, Berzsenyi szerint: „titkos törvényt mester-ség nem szedi rendbe, csak maga szab törvényt, 's lelkesedése határt.“ Az ugrás-, ujjongatás-, tapsolás-, sarkantyupengetésnek, mellyel a' dalt szinte kiverik, 's a' csizma-szárverésnek vége hossza nincs. A' kedv olly alakban adja ki magát, minő neki tetszik, millyet a' pillanati ötlet tanácsol. „Huzzad cigány, disznót adok. Nem turja

ki a' házadot", ezt szokták a' cigánynak kiáltani, 's ilyenkor ritkán marad el a' „három a' táncz.“ Az ifjuság csapongó kedve a' már bortól kissé fölhevült öregeket visszavarázsolja a' mult időbe, és ekkor aztán a' fiatalság nekik nem egész tüzzel tánczol, 's nem rakja olly jól ki, mint ők fiatalok^{ok}ban. Gyakran megesik, hogy az öregek magok is tánczra kerekednek, mit sem hajtván Anakreon azon mondására: „Szeretem a' vig kedvű öreget, szeretem a' tánczoló ifjat; de a' tánczoló öreg csak hajára nézve öreg, eszére pedig fiatal.“ Magam láttam egy illy öreget, ki azt mondá egy fiatalnak: „nem jól tánczolsz, öcsém, nem úgy jártuk mi azt fiatal korunkban; így kell járni.“ Ekkor elkezdett tánczolni, 's mikor csizmája szárát meg akarta ütni, a' padkához támaszkodott és úgy verte meg. A' lélek kész volt, de a' test erőtlen. E' jellemvonásból kinek nem jut itt eszébe, mikép a' hunn gyermekek sirtak, midőn a' férfiak vitéz tetteit hallották, hogy ők még ollyat nem tehetnek, 's az öregeknek szinte köny patakozott szemeikből, hogy már többé olly dolgokat nem vihetnek véghez. Ha tisztesb rendűek vetődnek népi lakadalomba, azok kedveért keringőt, vagy mint falun szokás mondani, langászt (lang aus) huzatnak. Ez is kiáltó bizonyossága annak, hogy a' romlás 's elkorcsosulás mindig felülről és sohasem alulról kezdődik.

Lakadalom vége felé gyakran összetörik a' cigány bőgőjét 's hegedűjét. Falusi lakadalomban sajtóságos látni a' dudást, ki, mikor már melegszi fűle töve, hanggal is énekli, a' mit dudáján fű. Lakadalom vége felé igen gyakran belé szurják a' kés-villát a' dudába, vagy pedig késsel hasítják ki, 's akkor azon vitatkoznak, ki a' jobb dudás, Vak Miska-e, vagy pedig Sipos Jancsi. — Inni rendszerint kancsóhól szokták a' bort, mellynek száját gyakran elharapdálják, sőt némellyik legény fogával az üveg-poharat is összerágja. Milly szépen, fülmulattatólag recseg, csikorog ilyenkor az üveg, csak annak lehet róla fogalma, ki tulajdon szemeivel látta.

Mikor vidékről hoznak menyasszonyt, a' szekérben mindenik ló fülére kendőt kötnek. A' szekér előtt több vagy kevesebb lovas legény megy, kik lovuk sörényét pántlikával befonják, mellényzsebbe, dolmányzsinorba kendőt akasztanak, mellőkre aranyporos, pántlikás rozmarin tűzve, kalapjok mellé szinte. Legelől egy vagy két zászlót visznek, a' zászló mellett megy a' török sipos, melly töröksíp alkalmasint egy a' Rákóczy elveszett 's most egészen ismeretlen tárogatójával. A' török sipban egy réz sip van; hangja keserves és messze hallatszó. Én gyermekkoromban hallottam illy töröksípot, és midőn legközelebb gr. Reviczky Borsodban járt, az ő tiszteletére felült k...i kék inges legényeknek szinte megfuvatták a' töröksípot. A' szegény öreg sipos Rákóczy valamellyik régi dalát fűtta volna, de melle már nem bírta meg az erős fuvást. Most senki sem tudja a' török sipot fűni. — Utközben a' lovas legények mindenféle pajkosságot elkövetnek egymással; futtatnak, egymás lova alá lövöldöznek; a' ló megriad, néha a' lovag lemarad; ekkor van nevetés, néha kartörés, lábficza-modás is, de ebsont beforr. Mikor a' násznép falu végére ér, ott az utat, egymástól bizonyos távolságra, szalmakötéllel átkötik, közibe szalmából tüzet vetnek, 's a' lovakat így ijesztgetik. — Lakodalmi szokások egyike a' kakasnyakvágás, melly következőleg esik meg: Egy kakast megfognak, szárnyát, hogy el ne repülhessen, összekötik, aztán orra lyukán keresztül vékony szalagot huznak, a' kettős szalag végét egy ember tartja, 's a' kakast maga előtt hajtja. Többen különféle

álorezába öltöznek, 's valamennyinek nagy karikas van kezében. Két ember veres ruhába töröknek van öltözve, fején török turbány, kezében kivont éles kard. Ezek mindig a' kakas után mennek. Most indulnak esketőre a' templomba. A' sok álorezás elől megy, a' cigány hátul. A' kakast a' násznép előtt hajtják. Midőn a' templomba mennek, egész csendességgel 's illendőséggel viselik magokat, 's még csak a' cigány sem hegedül. Elérvén a' templomhoz a' különféle alakosok: a' két török, kakasvivő, cigányok a' templom ajtaja előtt maradnak 's egész csendességgel várják a' násznép kijövetelét. Vége levén az esketésnek, mihelyt a' templomtól kissé eltávoloztak, ráhúzzák a' cigányok, pattognak a' karikással, 's különféle dévajyerseket mondanak. Akár esik utba, akár nem, a' főbb tisztviselőket, mint: alispán, szolgabíró, város bírāja, és más előkelőbb embereket utba ejtenek 's verssel megköszöntik. A' járkálás sokszor három óráig is tart, 's a' menyasszonynak legtöbbet kell szenvedni, mert nyáriasan van öltözve, karja meztelen, 's így néha annyira átfázik, hogy szinte halálos betegségbe esik. Elvégre haza érvén, a' törvényszék összeül, a' kakast elébe állítják, 's a' vádló is rögtön előáll. Legterhelőbb vád az, hogy a' kakas anyjával 's leányaival szerelmeskedett, és hogy sok feleséget tart. A' törvényszék fontolóra vevén a' bűn nagyságát, tekintvén azt is, hogy ha az büntetlen maradna, mint példa, igen veszedelmes következtetéseket vonna maga után, 's a' törvény tekintete, mely a' sokfeleség-tartást tiltja, végkép lesúlyedne. Azért is a' törvények értelmében, másoknak rettentő példájára, a' kakas fejére a' halálos ítélet kimondatik, és nyomban végrehajtani rendeltetik. Ekkor a' szalagnál fogva a' kakas nyakát meghúzzák, 's az egyik török az éles karddal fejét elcsapja. Ezután a' völegénynek tudtul adják, hogy e' példából vegyen magának tanulságot; mert minden, a' ki több feleséget tart, így jár.

E' népszokás, mint egy tekintetre látható, a' keresztény vallás 's törvény által megalapított egy feleségűség elvéből indul ki, 's képen tudtul adja a' népnek, hogy a' több feleségűség tilos, 's ki a' törvény parancsolatját át merné hágni, a' büntetést el nem kerül.

2. Gunárnyak-szakítás Miskolczon.

Miskolczon a' mészároslegény mesterré létele különös szertartással szokott végbemenni. Valamennyi mészároslegény, még a' legutolsó paczalos is, a' mesterré leendővel együtt ünnepiesen magyar ruhába felöltözik, 's a' híres fringiat sem felejtvén le oldaláról, 12 óra tájban mind lóháton van. A' ló sörénye pántlika- 's egyéb czifrasággal diszeleg. A' piacon az emeletes vargaszín ablakába, és az azzal átalellenben levő kis kávéházába egy kötel ki van feszítve, melynek közepén a' felkötött lud függ. A' lud nyaka selyem-zsinorral elannyira be van fűzve 's tekergetve, hogy emberi erőnek szinte lehetlen elszakítani. A' két ablakba kifeszített kötel végét mindkét felől tenyeres talpas vargák fogják, kiknek szeméből a' józan élet 's kemény munka következtében életerő villog, kiket Sparta is büszkén nevezhetne fiainak. A' mint a' czifrán felöltözött mészáros-legények lóháton jönnek, a' ludat a' kötélén annyira leeresztik, hogy a' lóról el lehessen érni 's megfogni. A' lud nyakát rendszerint hón alá szokták fogni. — Ekkor a' kötelet mindkét felől egyszerre megrántják; a' mészároslegény a' nyeregből kiemeltetik, 's nem ritkán felölnyre is függ a' levegőben

lova felett, melyet kantárszáron alatta tartanak. A' szegény lud nyakát mindenkép igyekszik elszakítani; most hóna alól két marokra fogja, de hasztalan minden erőködés, mert a' selyem-zsinorral erősen befűzött nyak nemcsak mészároskezekkel, de Toldy Miklós- vagy Kinisi Páléval is daczolna. Gondolhatni, hogy az istentől erővel gazdagon megáldott vargák azon mészároslegényt, kire vagy a' hus rosz megméréseért, vagy más valami okért foguk van, ugyancsak megrángatják 's tánczoltatják a' levegőben. Midőn a' mészáros jó sokáig hasztalan küzdött 's erőködött, a' kötelet ismét leeresztik, a' mészáros lovára ül, 's mormogva magában, hogy az átkozott selyem-zsinor izmos kezének nem engedett, vagy hogy a' vargák amugy isten igazában megrángatták, tova lovagol. Második, harmadik, negyedik 's ötödik 'stb. jö, 's miután mint az első hasztalan erőködött, tova ballag. A' sor most ujra kezdődik; de a' ludnyak egyre nem enged. — Ki szakítsa el a' gunárnyakat, az előre ki van csinálva. Mikor hát a' kijelölt jön, az előtt lebocsátják a' ludat a' kötélén, 's a' mesterek a' selyem-zsinort titkon elvagdálják. A' kijelölt ekkor hatalmasan megragadja a' lud nyakát, de még így is legénynek kell lennie, hogy elszakítsa. Mikor én a' gunárnyak-szakítást láttam, a' kijelölt nem birta elszakítani, hanem egy másik után, ki csak úgy képleg erőködött, ujra neki került, és ekkor csakugyan elszakítá, 's ő leve a' nap hőse. Ha nem mondjuk is, magában értetik, hogy az illy multság iváson kezdődik és bálón 's vendégségen végződik. Én a' gunárnyak-szakítást Miskolczon igen rég láttam, 's azóta tudtomra legalább nem volt. A' szegény lud, igaz hogy jól megszenved, de népszokás, habár kegyetlen is, mint a' bikaviadal Spanyolországban, itt csak úgy érintetik, dicséret nélkül.

Ezen szokás azon elven alapszik, hogy a' mélysárossághoz főleg erő kívántatik, 's kit a' természet azzal illő mértékben meg nem áldott, más, testalkatával egyező mesterséget válasszon magának.

3. Czéhláda-hordás Miskolczon.

Mikor az atya-, vagy czéhmester változott, Miskolczon nagy pompával szokták a' czéh ládáját az uj atya-, vagy czéhmesterhez vinni. Már jókor reggel elkezdődött a' pattogás, kurjongatás, és mindenféle csörgő eszközök használása. Az illető mesterlegények különféle alakosnak voltak felöltözve. Sok közülök e' végre készített falovon ült, de a' mely természetesen csak akkor ugrott, vágatott, ha a' legény maga is ugrott, vágatott. A' láda pántlikával, virágkoszorúval, 's más egyéb czifrasággal, a' czéh czimerével 's illető szerszámokkal fel volt ékesítve. A' nevezetesebb utcákon meghordozták a' ládát, a' főbb tisztviselőket utba ejtették 's megköszöntöttek. Az utcán sok helyen megálltak, tánczoltak a' czéh ládája előtt, mint hajdan Dávid a' frigyláda körül; ittak a' város czéh egészségeért; a' pohárköszönés mindig verssel szokott történni. A' reformatusok iskoláját ritkán szokták elkerülni. Megállván az iskola előtt, versben poharat köszöntek a' ref. gyülekezet 's iskola egészségeért. Egy diák, az iskola ablakába kiállván, a' megtisztelést az iskola részéről elfogadta 's viszonzta, 's miután mondókáját versben elmondta, szinte poharat üritett a' czéh 's mesterlegények egészségeért. A' czéhláda vivése iszonyu pajkossággal 's dévajssággal ment véghez, de a' mi botránynya mégis soha sem fajult. Legkicsapongóbbak voltak a' varga- és csizmadialegények. A' mesterlegények ez alkalommal, mely mindig téiben

szokott esni, a' csikorgó hideg daczára is, igen nyáriasan voltak öltözve, és e' miatt a' sok fel 's alá csavargás 's átfázás következtében többen vagy veszedelmes betegségbe estek vagy meg is haltak; ezért a' czéh jónak látta e' szokást megszüntetni. Nézetünk szerint azonban jobb lett volna a' mesterlegényeknek meghagyni, hogy téliesen öltözködjének, mintsem egy ütessel egy népi szokást kivégezni.

E' szokás azon örök igazságot akarta visszatükrözni, hogy minden felsőbbbségi hatalom közmegegyezés 's választás által adatik, hogy senki sem teheti magát parancsolóvá önkarattal.

4. Gergelyjárás.

Borsodban 's csaknem egész felső Magyarországon a' reformatus iskolás gyermekeknél szokásban volt a' Gergelyjárás; de már most csak kevés helyen van divatban. Gergely-napkor t. i. az iskolás gyermekek dobbal, zászlóval, cifrán 's pántlikásan felöltözve, 's csaknem minden házba beköszöntve, dallás közt bejárták a' falut, vagy várost, hogy a' még iskolába nem járó gyermekekkel kedvet kapassanak az iskolába járásra, a' minthogy ha valamely házba bementek, az volt első szavok: van-e katona, ki Pallas táborába beáll? A' többek közt a' kengyelfutó kitünőleg cifrán volt öltözve. Ennek azon joga volt, hogy akármely házba bementek, az ágyra fölheveredhetett, hanem e' kiváltság árát gyakran keservesen megfizette; mert az ágyba jó eleve tüt rakván, kengyelfutó uramat jól megszurkálta. A' többi Gergelyjárók az asztalt körül állván, egy pár dalt elénekeltek, 's ezután leülvén, a' házi gazda valamivel megkinálta. Ekkor előállt a' nyárs- és kosárhordó. A' nyársat, a' hol különös kárt nem tett, a' padlásba ütötte. A' nyársra szalonnát szurtak, a' kosárba tojást tettek, tehetőbb háznál pénz is adtak. A' mi így begyült, az iskolatanítóé lett, de a' ki rántottával néhányszor megvendégelte a' Gergelyjárókat. Volt még a' Gergelyjárókkal egy úgy nevezett morjő (hajazzo) is, ki képét korommal bekenvén, ruháját szalmával kitömván, egy karikással kezében a' többi gyermek előtt futosott 's pattogott 's különféle pajzánságot elkövetett. A' morjő szájába, mennyire emlékezem, következő vers volt adva:

Miért bámulsz reám, vén vasorru bába,
Nem láttál még embert angyali formába?
Távozz ez ártatlan seregtől messzire,
Mert másként jót huzok hátad közepire. 'stb *)

*) Ezen érdekes cikket, más vidékekről beküldött népszokási közleményekkel felváltva, folytatni fogjuk. Szerk.

IRODALMI LEVELEK.

Nem lehetek a' nélkül, hogy irodalmunk állapotjai és termékei felől néha ne beszéljek. Ön megnyitja lapjait leveleimnek: feleljen érte ön, ha valaki tagadná, hogy az irodalom az életben befoglaltatik, miután nálunk annyi „művelt“ ember van, kinek életében az irodalomnak még eddig helye se nem jutott.

Néhány szépirodalmi tüneményekről kívánok ezuttal szólni, 's először is a' Kisfaludy-Társaság legújabb publicatióiról, quorum pars... fui ugyan magam is, de véleményem úgy fekszik a' közönség előtt, mint a' könyv; 's azért ál tekintetek nem tartóztathatnak kimondanom, hogy a' Kisfaludy-Társaság Évlapjai negyedik kötete a' maga mezején legbeeseseb könyveink egyike. Az intézet 1842³-ki történeteit 's munkálatait foglalja az magában. Mindenek előtt méltatást érdemel a' társaság, hogy tartalmasb aestheticai discussio alapjának megvetésére az aestheticai classicusok fordításáról folyton gondoskodik. Az előbbi kötet Aristoteles „költészetét“, Horác epistoláját a' Pisókhhoz, Longinus értekezését „a' fenségesről“ hozta, az eredeti görögből és latinból áttéve; itt Boileau nagy szépségű és (néhány ál tételek mellett is) nagy jelességű tankölteményét veszszük „a' költészetről“, francziából, hason számu és alkatu (alexandrin) versekben Erdélyi Jánostól; 's Popét „a' műbírálatról“ angolból jambusokban, Lukács Móricztól; mind a' két áttétel bevezetések 's bő jegyzésekkel felvilágosítva. Ezekben serege van ismét áthozva irodalmunkba a' helyes tanok-, nézetek- és intéseknek, mind az elmélet és bírálat, mind a' gyakorlat emberei számára; 's nyelvünk mind a' két műben, 's kivált, szűkebb korlátai ellenére, az elsőben, valósággal diadalmát ünnepli. Az értekezések ezuttal a' következők: Kiss Károlyé a' hadi szónoklatról (mert a' társaság egész terjedelmét a' szülő művészeteknek számítja köréhez), mellyben szerző ennek fontosságát, körét 's szabályait röviden és helyesen adja elő; különösen fogok vele kezdet abban, hogy bár a' hadi megszólításoknak, harc idején leginkább, rögtönzötteknek kell lenni vagy látszani: arra mégis iskola és gyakorlás kell. E' neme a' hadi szónoklatnak sokat kölcsönöz a' költészetből, és tanulva akar lenni mint a' költészet. Garay János lyrai költészetünk késő kifejlése okait fejtegetvén, a' vallást és nemzetiséget tekinti minden poesis tögyökerének, 's a' magyar ősi vallás erőszakos kiirtásában 's ezzel, mert az idegen tan nyelve is idegen volt, egyszersmind a' vallás nemzetisége kiirtásában és a' deák világban leli okát költészetünk régen fel nem magozásának. Helyesen. 'S a' mód, mellyel a' kereszténység nálunk behozatott, nemcsak lyrai költésünk késő fejlődésének főoka, hanem azon, más népekkel hasonlítva, gyengébb vallási érzelemnek is, melly a' magyarban lakik. Nálunk t. i. a' kardot, mellyel a' keresztény vallás népünkbe oltatott, nem gyámolították a' lelki meggyőződés fegyverei; hozzánk nem irtak apostolok nyelvünkön, mint a' görögök- és romaiakhoz; nekünk nem volt Bonifaciusunk, mint a' németeknek, nem Cyrillusunk és Methodiusunk, mint a' szlávoknak, kik élő magyar szóval, észhez és szívhez beszéltek, kenetes, melegítő, rábíró, meggyőző szavatokkal; a' mi királyapostolunk vérről keresztelte Gyula és Kúpanak ős vallásukhoz erősen ragaszkodó népeit. 'S az idegen ajku papság 's idegen liturgia behonosították ugyan idővel a' formákat, 's a' magyar papok végre egy kis tartalmat is hoztak azokba; de oly lényeges factorává a' társas 's az erkölcsi életnek, mint a' görög, román, német és szláv fajnál, az új tan nálunk nem lett soha. 'S igen is, ezért nem keletkezett ősi pogány-nemzeti költészetünk hamvaiból egy új, jelen életünk

egyik alkotó részét tevő művészet; ezért nem ékesítik mind e' napig a' képirás remekei templomainkat (és csak a' mieinket nem), ezért nincs mind e' napig egyházi költészetünk, ezért hiányzik a' bensőség életünk és költészetünk egészében, hasonlítva magunkat más népekhez. Erdélyi beköszöntő értekezése a' „népköltészetről“ nagy díszre a' kötetnek. Mesterileg mutatja ki a' népköltészet eredetét, viszonyát a' nép életéhez, körét, jelentőségét, bírálatot muló nagy becsét; párhuzamba állítja a' nemzeti költészettel; kifejti formája támadtát 'stb.; megszeretteti velünk a' nép ezen kedélynyilatkozásait, mintegy előkészületül idei nagy fontosságu indítványának a' magyar népköltés emlékei begyűjtése iránt: mely bár minél több részvételre találna azok közt, kik a' néppel érintkeznek. Sch ed i u s L a j o s az intézet hatodik közülését megnyitott tartalmas beszédeben azon üdvös hatást emeli ki, melyet Kisfaludy Károly nemzetünk belső élete fejlesztésére gyakorlott; 's folytatón tava li themáját, a' valódi műveltséget a' külső csinosodással állítván szembe, ezek összeegyeztetését a' költészet hivatásának állítja. Egy „szépirodalmunk jelen állapotját“ előadó értekezés után, melyhez az író igénytelen tanácsokat is csatol, G o n d o l D á n i e l jutalmazott pályairatát kell még ajánlva kiemelnem, „Sophocles színműveiről cselekvény tekintetében;“ szerző itt annyi helyest, tanulságot mond a' görög színmű, 's különösen ennek nagymestere ismertetésére, 's olly jól fejté ki a' drámai cselekvényt Sophocles műveiből, hogy a' bíráló válaszmány azt méltán vallja a' magyar széptani irodalom tetemes nyereségének. A' költői darabok: 'Haramia szelleme', alföldi beszély G a a l Józseftől; 'az égi művészet', alleg. költ. V a j d a Pétertől; 'a' külföld rabja', V a c h o t Sándortól; 'az agglegény', torzkép az életből N a g y Ignácztól; 'Bornemisza Anna', novella J ó s i k a Miklóstól; 'Troubadour', ballada G a r a y Jánostól. Gaal művét egyes szépségek tüntetik ki, az alföldi természet és élet jellemes festése, a' népi hang szerencsés visszaadása; de a' compositióban 'hézagot' találok. Rózsa az üldözött haramiával először találkozáván, ételt italt ad neki, 's ez többi közt mondja hozzá:

Felkereslek a' mig élek,
 És veled szívet cserélek.
 Isten hozzád, kis leány,
 Emlékezzél meg reám. 267—70. v.

Azonban Bandi csak napok mulva jelenik meg Rózsánál, 's már ez, mintha kölcsönös szerelemvallomás, ígéretek, esküvések történtek volna, megtámadja:

Hej Bandi, Bandi, átkozott
 Légy hogyha elhagyál,
 Hol jártál annyi éjszaka,
 Hej, Bandi, megcsalál! 381—4. v.

A' legény kérdésére: „Ki mondta ezt?“ azt vallja ugyan a' leány: „Nem mondta senki, csak szívem;“ de már utóbb: „Csábító szemeid Csak Sárít keresik“ (423—4. v.). Erre hűség ígérete következik Bandi részéről, melyet ő utóbb megszeg, a' miért Rózsa öt boszúból elárulja a' hadnagyoknak, 's B. törvényfán akad, mellyen való bánata a' leányt is nem sokára megöli. A' catastroph ellen nem lehet kifogás, 's ennek kivitele is igen szép; de Rózsának mind szerelmét, mind boszúját jobban kellett motíválni. A' dictio is több simaságot és könnyűséget kívánt. Így e' költői beszélynek egészben is kitünő érdeme lesz. Bár e' költésnem minél több művelőket találna. Igen szép költemény Garay Troubadourja, szépen gondolva és kivive; a' versezésben ohajtanék nagyobb correctiót. Általában nekünk a' pedantságig, a' tulzásig szigoruaknak kellene lennünk nyelv és technica dolgában. A' francia academia nemcsak egy, az egésznek hangjával össze nem illő kifejezésért, hanem egy rossz rímért is megtagadta sokszor a' jutalmat: 's ez az ut aztán az, mellyen szép művek az öröklétnek alkottatnak. „Az agglegény“ egyike azon választóvízzel írt satíráknak, mellyeknek formáját nálunk N a g y I g n á c z teremtetle. „Torzkép“, mert az író a' nemnek valamennyi egyedeiben

lét, egyes vonásokat összesítve, a nemzet egy egyed által képviselteti; ítéletem szerint a mű valóbb és hatályosabb leendett, ha több faja állítatik egymás mellé az aggregényeknek, ha azok érintkezésbe hozatnak, 's tán még egyik a másik gyarlóságai eszmeletére is ébred, a nélkül, hogy a magáit eszmélné. De azt tagadni nem lehet, hogy a mit e' derék gúnyköltő fest, az hogarthi ecsettel van festve; 's a' jelen kép egyike a legvastagabb színekkel irtaknak, de vonatkozásaiban egyike a legcsipősbek-, leggazdagabbaknak. Jósika novellája egész egy kis regény; 's a' kifogyhatatlan költő ismét egy pár érdekes jellemet merész vonásokkal vet oda 's néhány idegfeszítő helyzettel élénkíti a hallomásra számolt beszélyt. Végül kívántam említeni V a c h o t S á n d o r költeményét, mert ez, valamint egy nálunk a maga nemében, ugy mara-dandó díszé költészetünknek. Ön kérdi, mely osztályába tartozik az a' költésnek? Beszély-e? Igen, de psychologiai beszély; nem mintha lenne beszély, melynek nem psychologiainak lenni szabad; de mert itt a' külső történet csak néhány vonás, mely a' belső történetet 's a' benmaradó lelki cselekvényt mintegy ráába foglalja. Hal-lottam Byron Chillon foglyát említetni „A' külföld rabja“ némelly olvasójától, sőt első hallásakor magannak is eszembe jutott; az is e' nemű, bár ott a' fogoly beszél, itt a' költő. Tovább ne hasonlítsuk; minden hasonlítás könnyen igazságtalanná válik. Bonniyard történeti személy, nagyobb ügyért keserűbb kinokat szenvedett, 's azokat maga festi. És olvasom a' Chillon foglyot, megrendüléssel; 's újra ismét a' külföld rabját, de ekkor is mély megindulással. Költőnk gazdag leléktani pillantást tanusított ez állapotok festésében, csodálatos tapintatot vonásai elrendezésében 's összefüggés-tésében, 's ritka correctiót nyelv- és verselésben. E' műnek minél szorgalmash olva-sását ajánlom azon fiataloknak, kik maholnap költői pályára kívánnak lépni; ők a' mélybe leszállást, 's kidolgozásban mügondot fognak abból tanulni. — Az eddigiekből látni fogta Ön, hogy a' szóban levő kötet rendkívüli becsű szépirodalmunk újabb jelenései közt. Még az azt megnyitó történeteit a' társaságnak kívánom említeni. Azokban mindenek előtt kilencz bevezető és beköszöntő beszéd találtatik, egy új neme nálunk a' szónoklatnak, 's legalább annyiban érdekes, mert az új tagok választatásainak motívumai, s ezek válaszaiban némelly biographiai/literaria-historiai adatok találtatnak. Ugyan itt a' társaság munkálkodásairól, pénztára miben létéről értesíttetik a' közönség, 's a' küldöttségek tudósításai közöltetnek a' pályamunkákról.

A' Kisfaludy-Társaság többi kiadásai 1843/4-ben a következők: Befejeztetett Kisfaludy Károly Minden Munkái második és harmadik kiadása (4rétben), 's a' negyedikből (n12r.) öt kötet jelent meg Kilian Györgynél (VI. köt. 7 ft.). Az utóbbi kétség kívül a' legszebb kiadás, melyben eddig magyar classicust vettünk. Csinosan vannak kiállítva Kisfaludy K. jelesebb vigjátékai is, szinte Kilian-nál (egy köt. 48 kr.). Folyton foly a társaság Külföldi Regénytára is (Hartebennél, egy köt. 40 kr.); jelenleg a XXI-dik kötetben a' kilencedik regény indult meg: Robin Hood, a' méltán elhíresült James György után; 's ezt közvetlenül Warren, Cooper és Hahn Ida némelly közkedvességű regényei követendik. Teljesség okáért említem itt saját értekezésemet is a' műfordításról (Eggenb. 10 kr.), melynek kiadásával egy kis vélemény-surlódás czéloztatott, hogy e' kérdés körül valami elhatározott nézetre vergődjünk. Végre a' Nemzeti Könyvtár második folyama! Minden, irodalmukat szerető, 's abban, mint szellemi dicsőségük Pantheonában büszke nemzetek bírják minden korbeli jeles íróik munkáikat összegyűjtve, 's illő díszben kiállítva; Angliában, 's még inkább az olcsó Francia- 's Németországban alig van család, mely nemzete classicusainak gyűjteményét házi istenek gyanánt ne őrzené. Csuda-e azért, ha gyermekeik nemzetök remekírói tiszteletében nevelkednek, mint ifjak azoktól tanulnak 's lelkesednek, mint férfiak minden értelmi mozgalom figyelmes kísérői 's irodalmuk pártolói lesznek? Csak mi szánók-e, nem tudom hálátlanok-e inkább, vagy minjavunk iránt érzéketlenek, a' feledékenységnak azon sok szépet,

mit a magyar elme időről időre előhozott? Csak minket nem vonz a nemzeti dicsőség — mely nem kevesebb büszkíthet, ha az elme, mintha a vér mezején szerezte? A Nemzeti Könyvtárnak eszméje, lassanként mindazt magában összesíteni, mit irodalmunk a XVI. század óta az új időkig általán becses, vagy szellemi állapotaink arányában jelest, vagy más tekinteteknél fogva nevezetést előmutat; 's ezt eddig szokatlan csinnal és olcsósággal kezdte tenni. Minden hat hétben két huszas! Ki olly szűk állapotú, hogy illy áldozatot irodalmi szeretetének ne hozhatna? Kisfaludy K. után következtek Kármán Irásai, Fanni Hagymányai és Csokonai Minden Munkái: az első és második felszázadi feledékből felkeltve; a harmadik egyik leg- gazdagabb szelleme literaturánknak, ki, ha egykor a legnépszerűbb költő volt formai könnyűsége miatt, most, ez első teljes kiadásban, tehetségei egész körében feltüntetve — mint erősen hiszem — a legfinnyásb ízlésűek előtt is tartalmasságánál fogva első rangú íróink közt foglalandó helyet. Nyujtson kezét Ön is, hogy e vállalat, nagy hangon hánytorgatott hazafiságunk ellenére is, ez által cserben ne hagyassék.

D. S. Schedel F.

Szivárvány. Album a miskolci tűzvész emlékeül. Szerkeszté Halászy József 1844. Az 1843. évi nyárhó 19-én tűzvész által károsult miskolciak fölségelésére kiadta Emich Gusztáv Pesten. 12-ed rétd. 279 lap. Ára 1 fr. 40 kr. p.p.

Midőn ez album ismertetéséhez fogok, nem mellőzhetem el mindenek előtt azon körülményt megemlíteni, hogy annak lapjain a részvét harmata csillog, hogy a bírálandó dolgozatok emberszerető és melegkeblű írók munkái, kik közremunkálásukkal enyhíteni akartak egy virágzó város elégett magyar lakosain. Ezért óvakodnom kell a kiemelendő fényoldal mellett sok árnyat mutatni ki, óvakodnom azon pedagógus modortól, mely olly gyakran fojtja el a tüzet nem kevés ifjú kebelben 's riasztott le az írói pályáról sok tehetséget.

Mindenek előtt a könyvkülsőjét tekintve, az, hacsak az igen nagy bekötést nem vesszük, csinosan van kiállítva. De kíváncsian lett volna, ha a kiadó ur albumát legalább egy alkalmas vignettel díszítendi vala.

A dolgozatok sorában 9 kötetlen munkára 's 22 költőtől 48 költeményt lelünk. Tömeges vers, főképen egy szivárványban, melyet isten, mint irva van, annak bizonyossággal vont fel szép egére, hogy több vizözön nem leend. — A prózai munkálatok közt, mint mind képeire mind compositiojára legelesbet, „Miskolc vésznapját“ (egy elégett naplójából) kell kiemelnünk. E czikk írója Picta Mihály, nevével először találkozzunk irodalmunk mezején 's örömmel üdvözljük őt a téren, melyre sokan, gyakran hivatás, többször tehetség és leggyakrabban előkészület nélkül lépnek föl. „Miskolc vésznapja“ egy erőteljes és megragadó hű rajz, telve eleven képekkel, egyszerűen és mégis szépen. Az olvasó együtt érezi a fájdalmat, együtt aggódik a szerencsétlenekkel, kik öneiket elhagyva, örülten futnak a tűzjárdákon, 's irtózáttal fordul el a képtől, melyet olly hűn vázolt az író néhány lapra. Író sikerülten festé a rabok csoportozatát, kik olly „drága áron vásárlák meg a szabad lég szivhatását“, mert azon épületet is „honnan száműzve van a szelid erkölcs, 's bűncsepp vegyül a lakók vérebe, hol legnyomorultabb az élet; de a szerencsétleneknek nincsenek kőnyeik, mert szilaj örömben dőzsöl az egész, szilaj öröm ragadja el az egyest is,“ — azon épületet is a tűz emészté föl, 's e lak födeléről sűrű füst gomolygott föl, „sötétebb a többinél, mintha ezer bűn szinétől lett volna feketítve, 's nem mert közelíteni az éghez.“ — A 14-dik lapon némi értelmi hibára akadunk. „Megálmolt — mondom — e gondolatnál 's elmélkedem; e pillanatban a félre vert harang kon-

gása villanyként rázott fel elmélkedésemből 's önkénytelen mondtam ki a' szót, mely tán anna'k befejezésére is alkalmazható." Minek befejezésére? erről mitsem tudunk, 's tekintve az egész czikk correctséget, készek vagyunk hinni, hogy ez értelem-zavart szerkesztői omnipotentia 's ügyetlen javítás eszközlé.

Örömmel találkozunk itt Gaal nevével. Azonban „az életmentő“ Gaalnak alkalmasint leggyengébb dolgozata leend. Minden előszeretetünk mellett, mellyel Gaal humordús dolgozatai iránt viseltetünk, ki kell mondanunk, hogy „az életmentő“ érdektelen gyenge productum.

Nagy Ign. „Kalandvasza“ sikerült torzkép. Egészséges színek, jól talált jellem, érdekes helyzetek és élénk előadás, mi e' kép becsét teszi. Ki e' torzkép hősenek izzasztó kalandjait ismerni kívánja, azt ez albumra utasítjuk és kérjük: „tekintsenek a' német színház szögletére 's fogadni merünk, hogy mindennap látni fogják falához támaszkodva a' fölül füstölgő divatos szürke Zsákot.“

Ki Vajdának gyönyörű és eszmedús keleti regéit olvasá, el fog mosolyogni Halászy kísérletén. „Huida“ magusz atyjával Persiából száműzve, miután Oropastes (nemde keleti név?) meghalt 's mást többé nem szerethetett — Yezda papja lön. Ezzel punctum.

Mit mondjunk Remellai „Három Ninájáról?“ Nem szeretjük elmondani a' beszély vázlatát, főképp illy rövidke beszélyeknél, mellyekben átgondolt szöveget, psychologiai okokat és jellemhűséget hiában keresünk; mert nem akarjuk, hogy bírálatokban olvassa az olvasó azt, mit magából a' könyvből 's sokkal nagyobb érdeklől olvashatand. Mégis lehetlen el nem mondanunk, miként került össze a' három. — Egy alföldi obscurus táblabíró fia Laczi Pozsonyban megszeret egy polgár leányt. Ez az inclyta familiára nagy csapás 's a' családi gyűlés elvégezé, hogy Laczi utazni fog. Ő távozik 's Majlandba megy. Nináját (ez volt az első) nemzeti szívével forrón szereti 's bizonyosan nőül veendi hontértekor, ha — mint az író a' hű és szilárd szerelmet neveltségessé tenni kívánó soraiban mondja — „e' tökélet meg nem változik, — de ha ez meggyöngült, nem az ő, de a' szívnek, 's melly azt alkotá, a' természet hibája.“ Mert, mond R. ur gyönyörű tanáiban, „ma egy nőt szeretünk forrón, azt hisszük, hogy nem éljük túl az elválás percét, ám de hetek mulnak 's mi mégis élünk.“ — Laczi Majlandban az első Ninát elfelejti 's szerelmes lesz egy olasz nőben, kit R. ur Ninának keresztelt. Ez tehát a' második Nina, Laczi viszont szeretettetik; de egy este a' Nina (Nr. 2.) villájának ajtajáról egy fehér köpönyeges alak által, ki e' második Ninának visszatért kedvese, Cseley kapitány volt, hátrarántatván, Majlandot haragosan elhagyja 's Helvecziába utazik. Solothurnban levél várá, mellyből értesült, hogy Nina (Nr. 1.) Daller tanácsnoknak nyújtá kezét; 's minthogy már két Nina lön hűtelen, egy tündeszép porleányba szeret. E' kis leányt is, hogy a' három szám kiteljek, Netti, alias Ninának keresztelé R. ur. Nina Nr. 3. legghamisabb volt, mert a' légyottra rendelt szegény Laczit kunyhójaig bevárván, a' felesiető ifju elől, egy rózsát dobván elébe, egy új fülhalomra elszalad. „Az ifju a' rózsához rohan, a' fű mint nyíl olly sebesen szált alá, 's ő nyakig egy verembe esett.“ Szegény Laczi! ha ezt tudná a' perillustris ur, fiát milly bolonddá tette egy parasztnő? — Másnap Nina Nr. 3 mint mennyasszony hirdettetik ki 's ezt véletlenül hallja meg a' templomba vetődött Laczi. Itt azonban a' historiának nincs vége. „Taval nyáron a' fűredi fürdőben mulata hősünk. Egy délben — az asztalhoz új vendégek ültek — egy nő és férje. Laczi elpirult, a' nő szinte; az első — Nina volt.“ Ujra más vendégek, egy kapitány és neje; Laczi megint elpirult, mert e' nő a' második Nina. Végre egy keztyű-áruoló tiroli hölgy szava háborítja, 's ki hinnie? e' tiroli hölgy a' helvétiai Nina. Tehát a' sors vagyis R. ur összehozta mind a' hármat 's Laczi Füredről post tantos casus megszökik 's ezzel a' beszélynek vége. —

Vachot Imre egy jó kis czikket irt „a' tiszai és dunai költőkről 's Kazinczy Ferencz műiskolájáról.“ Író a' magyar költőket három különserű

's fölötte jelentékeny osztály szerént sorozza. Nevezetesen tiszai (vagy rónai), dunai, (vagy talán tavi) és hegyi költőknek nevezi őket; ez utolsó költőket Kazinczy Ferencz műiskolája növendékeinek is nevezvén.

„Fresco-festési vázak a' Rococo-életből“ H. J.-től sok beszéd semmiről. Humoros elmefuttatás, melyből a' humor elfutott, sokszor felhasznált eszmék újabb kiadása.

Szathmáry Király „máltai vitéze“, mind a' mellett is, hogy benne kevés bonyolódás van, kedves olvasmány. Véleményünk szerint azonban Durazzónak máltai vitézzé létele nincs eléggé motiválva. Néhol igen szép helyekre találunk, bár az egész felett pongyolaság ömlik el.

Karády Ign. „Recipéje“ érdektelen anecdot, unalmas levelekben.

Az album költeményekben sokkal több jelest ad; és bár mi is sajnálattal nélkülözünk egy időtől zsebkönyveinkben jelesebb költőink kedves dalait, a' legösszintébb elismeréssel kell mégis megvallanunk, hogy az albumban maradandó becsű költeményekre akadunk. E' nemben, mint sorban első Tompa Mihály „Lant és Koronája“ áll. Mintegy lelkét fuvalta költőe' versébe, benne olly dús phantasia él, olly föllengző érzelem nyilatkozik, hogy mi Tompában ifjabb költőink egyik jelesbikére ismerünk. Mi hisszük, hogy folytonos studium és művelése után mint dalai objectivebb tárgyat ölelendnek fel, úgy dalai által ő maradandó nevet fog magának kivívni azon pályán, melyre csak keveseket hív föl a' dalistennő.

Szándokunk levén a' lehetséges legrövidebb ismertetést és bírálatot adni, a' témérdek közül csak a' jelesbeket kívánjuk kiemelni. Ezek között említendő Sujánszky remek költeménye „A' játékos“, Lisznyay „Siratók“, Császár „Száműzött szerelem“ Beöthy Zsiga, „Hontalana“, 's Vidor Emil költeménye „A' harangszónál.“ — Lisznyay egyike azon költőinknek, kiknek a' természet dús phantasiát adott, kiknek lelkében nagyszerű, merész gondolatok fogamzanak 's kik leginkább tudnak a' néphez szólni. Mi mindig örömmel olvasók ifju barátunk dalait, 's az egészséges szabad eszmék mindannyiszor megerősíték bennünk a' hitet, hogy Lisznyay tanulmány és mivelődés után költőink egyik legjelesbiké leend. — Azonban egy időtől fájdalommal kell éreznünk, miként L. több dalaiban ismétlések jönnek elő, miként a' kimerített gondolatforrás helyett új eszmevilágot nem teremtett magának a' költő, melyből, mint eleinte öntudatlanul merüljenek fel a' gondolatok. „A' siratók“ jeles románcz, L. eredeti gondolatainak egyike. — „A' száműzött szerelem“ költője azon férfiak egyike, kikkel olly szívesen találkozzunk irodalmunk kopár mezején. Császár egyike azon íróknak, kik lelki tehetségek legparányát is, az irodalomnak szentelik. Őt mint novellistát és költőt, mint utazásíró és törvénytudót szeretjük, ki ma Fiume érdekében emel tollat, holnap ismét egyikét adandja azon édes sonetteknek, melyek annyira szívünkhöz szólnak. Az album Császártól csak egy dalt bír 's e' dal ismét egyike azoknak, melyeket főkép eredetiség és nemes ízlés jellemz. Beöthy „Hontalana“ mellett, mint igen kedves vidor kis költeményét emeljük ki, melyet már csak azért is kiirunk, hogy e' sorok általuk némi becset nyerjenek.

Nyugszik a' völgy szenderegve,
Est pirul le órmiról —
A' torony csengő lakója
Régi hangon szólva szól.

Hallgatom, 's ismert szavára
Elmerengek boldogan:
A' ki önté a' harangot
Tudja isten merre van!

És benyúlok gondolattal
 A' jövőbe, hogyha majd
 A' jelennek nemzedéke
 Nem örül és nem sohajt.

Lesz talán, ki énekimre
 Elmerengjen boldogan,
 Gondolván — ki ezt dalolta,
 Tudja isten, merre van!

Lakner népdala jó. De ugyan kérdem, mi tapintattal adhatá ki a' szerkesztő azon silány és eszmekoldus parányiságokat, melyeket Liszy V. és Lauka urak irának? Vagy tán hogy önzéssel ne vádoltassék, akkor, midőn a' szerkesztő egy csomó igen rossz dolgozatait is kiadá? — Bár mennyire tudjuk is méltányolni azon buzgóságot, melylyel Halászy ur ez albumot szerkeszteni igyekezett, mégsem tehetjük, hogy tisztelt kiadó urat ne figyelmeztessük, hogy ha máskor is szándoka leend irodalmunkban ily zsebkönyvvvel föllépni, szerkesztőül olly férfit válasszon, kiből a' dolgozatok megválasztásában több tapintat van. Halászy legrosszabb művének tekintem „első aprilisét“, melyben semmi költői gondolat nincs. Hét leány és ugyan annyi fiu — ez a' dolog veleje — egymást szeretvén, első aprilisben álmezbe öltözik, a' nők férfi- 's a' fiuk nőruhába.

Hölgyek férfi- 's ők leánykört
 Véltek lenni ott,
 'S mind a' két fél éhes vágya
 Így ki játszatott

'S mindnyájan tehát vetkezni kezdenek, 's óh, izlés, oh, poezis!

Már a' hölgyek álszakála
 'S bajsza hullni kelt,
 És az ifjak szűk ruhája
 Hosszakat feselt.

És ismét, mintha ez is nem ugyan az lenne, mi a' jelen négy sor:

Im a' hölgyek bajs- 's szakála
 Földre pártola,
 És az ifjak nőruhája
 Mind k i t á g u l a 'stb.

Végre köszönetet kell mondanunk Emich urnak nemes vállalataért. — A' könyv ára, tekintve a' kiemelt dolgozatok becsét, a' jó papirost és nyomtatást, nem sok.

A. E — I.

ZENÉSZETI FIGYELMEZŐ.

A' pestbudai hangászegylet ez évi harmadik 's utolsó zeneelőadása martius 3kán ment véghez, melyre szép számu közönség jelent meg. Az előadást Brand Mihály D dur symphoniája nyitotta meg. E' mű a' jelentésben „nagy“-nak nevezetett; mi azt találtuk, hogy hosszú ugyan, minők a' symphoniák rendszerint lenni szoktak, 's ez értelemben véve, „nagy“nak is megjárja, mikép valami szálás termetes tót legényre is igen szépen illik a' „nagy ember“ nevezet. Vannak e' műnek jeles oldalai, tagadhatlan, 's egyáltalán jól dolgozottnak is mondható; kitünőleg világos a' seherzo és utolsó darab, melyek egyzersmind egy-egy kellemes szerencsés gondolat ügyes és jól át meg átforgatott szövedékét képezik; de az első darabban e' tiszta világosság némileg hiányzik, az adagio

pedig egy fölöttébb gyászos, vagyis inkább siránkozó lelketlen gondatlan alapjain nyugszik. Hangszerelésre nézve sok tapintatot és sok helyen ügyes hatásos felosztást tanusíta szerző, — csak hogy az első darabban néhol több a' dobszó, mint a' zene; az adagio belső mélységének hiányát megkapható, idegeket rázó, érzelmet hódító kiemelkedése egyes helyeknek némileg pótolhatta volna, — de ezt sem tapasztalók. Illy mű valódi költészetének legjobb próbaköve az adagio. A' scherzo sok élénkséggel bír; hangszerelési tekintetben leghatásosabb az utolsó darab. Az első darab után azonnal felzajgó tapsokat nem tudtuk magunknak eleinte megfejtetni, csak akkor tudtuk hányadán vagyunk, mikor az előtapsolt szerző megjelent. Tehát itteni termék! ez természetesen változtat a' dolgon. Brand ur minden szakasz után hivatott, és saját véleményünk szerint a' scherzo és utolsó szakasz után azt csakugyan meg is érdemlette. — Második mű Weber 'Euryanthe' daljátékából vett gyönyörű dolgozatu 's nagy hatású párdal volt, melyben erő és jellem karöltve járnak. — Doppler Ferencz pályadíjt nyert magyar nyitánya a' nemzeti színház közönsége előtt eléggé ismeretes már, de itt is megtette szép hatását, 's igen méltólag foglalt helyet ezen előadásban. A' tapsok itt sem hiányoztak, a' benyomás pedig magyar kedélyre talán maradandóbb, mint az előadottak bármelyikeé. Volkmann Robert 'Tobiás' című új oratoriumából egy magány és párdal énekeltetett el kar-zárványnyal, mely komoly higgadt egyszerűségével 's megható erejével szép várakozást gerjeszt az egész mű iránt. — Az egész előadásról elmondhatni, hogy olyanokat is élénken mulattatott, kik egyébiránt illy zenéken rendszeren unatkozni szoktak, mi azt tanusítja, hogy a' művek választása elég szerencsés vala. A' működők részéről félre ismerhetlen a' szorgalom és pontosság, 's ha így halad a' hangászegyesület működése évről évre: szépen kifejlendnek lassankint két fővárosunk hangászerei, különösen a' műkedvelők között, mi annál öröndetesb, mivel mindaddig nincs zeneműveltségünknek jövője, míg az leginkább egyes zeneművészek kezében van, 's míg annak általánosabb alapja a' közönségben meg nem vettetik. Kifejlendik továbbá a' hangászerzés szelleme is, mert honi zeneköltemények elismerése 's méltánylása hatalmas inger a' teremő szellem megkísértésére; csak hogy az illő méltánylást meg kell különböztetni a' túlzott dicsőítéstől; mert valamint például Brand ur iránt egyszeri, legfőlebb kétszeri előhívással elégséges méltánylást és buzdítást tanusított volna a' közönség: ugy nálunk, Magyarhonban, aránylag mindig nagyobb buzdításra érdemes az, ki magyar szellemű zeneművelgazdagítja nemzeti zenénket, mint az, ki az általános zenevilágba szórja el elmeszüleményit, kivéve olly nagyszerű 's általános érdekű, mintegy változhatlan alapu műveket, melyre egyáltalán nem, vagy csak kevésbé alkalmazható az elszigetelt nemzeties szellem, mint például egy oratorium. Főtekintetazonban az: hogy magában az egyetben a' magyar szellem nyerjen túlsúlyt lassankint, ha jövendő akar magának igérni; e' részben a' buzgó 's magyar lelkű elnök hatályos befolyásától is sokat remélhetni. Azért kívánatos, hogy olly egyének irányadó hatása minél inkább gyöngítessék, kiknek idegen szellemű törekvése olly kétségtelen: miszerint ezen egyet körén kívül, más téren és mezőn, egész erejüket másnemű, idegen szellemű egyletek alapítására szentelik. Illy törekvések sem fényt, sem dicsőséget nem áraszthatnak a' zeneegyletre a' magyar hazában! Reméljük, a' jövő zeneében ismét egy lépéssel előbbre leszünk, 's így isten segélyével lassankint csak közeledünk majd a' szent cél felé, mely egyedül lehet méltó célja ez egyletnek: nemzeti művészet fejlesztése!

Vörösmarttól Zén

C. D. A. L. t.

Thern Ká.

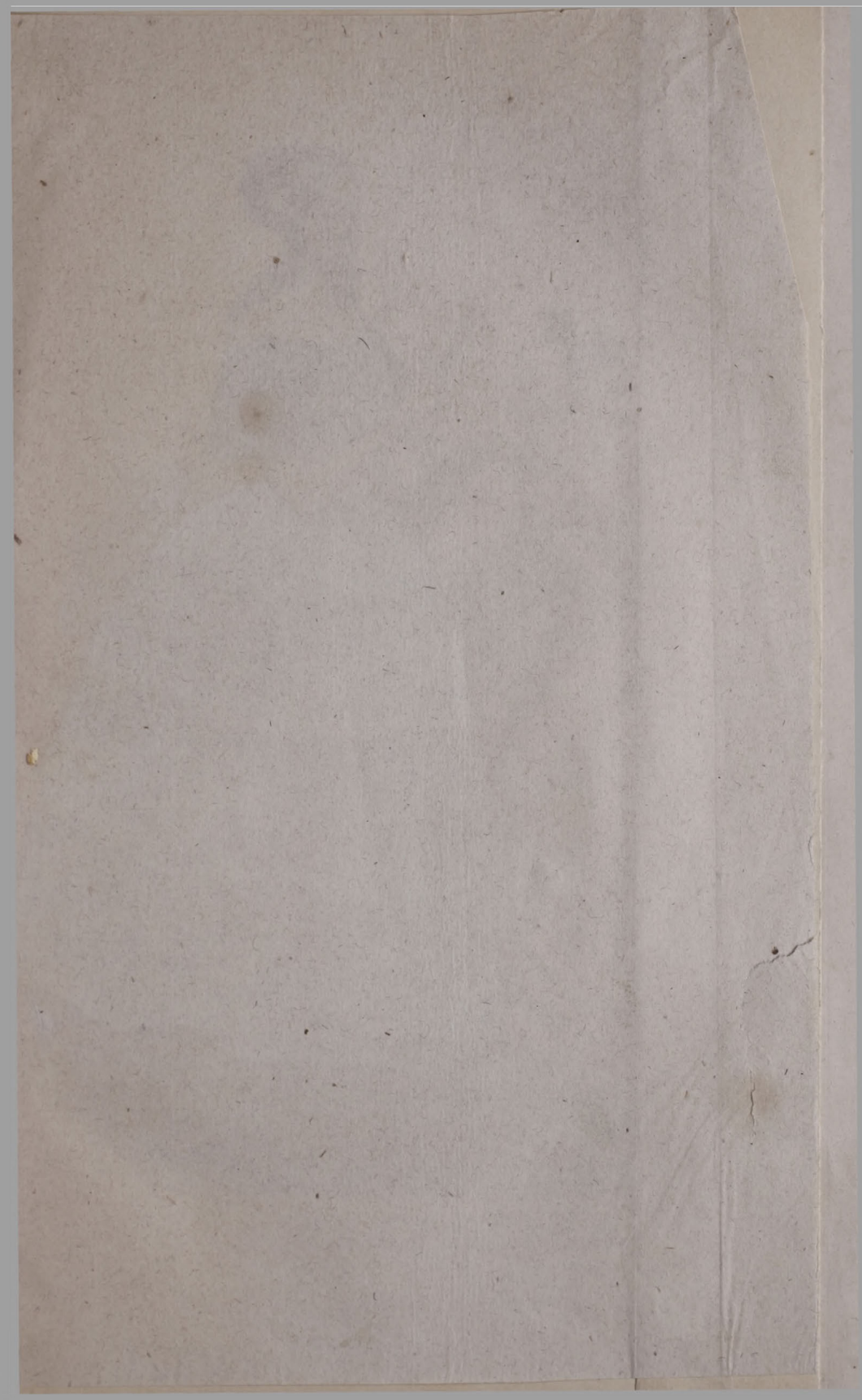
nes vagy nem is volt, Nadragom, csiz mán

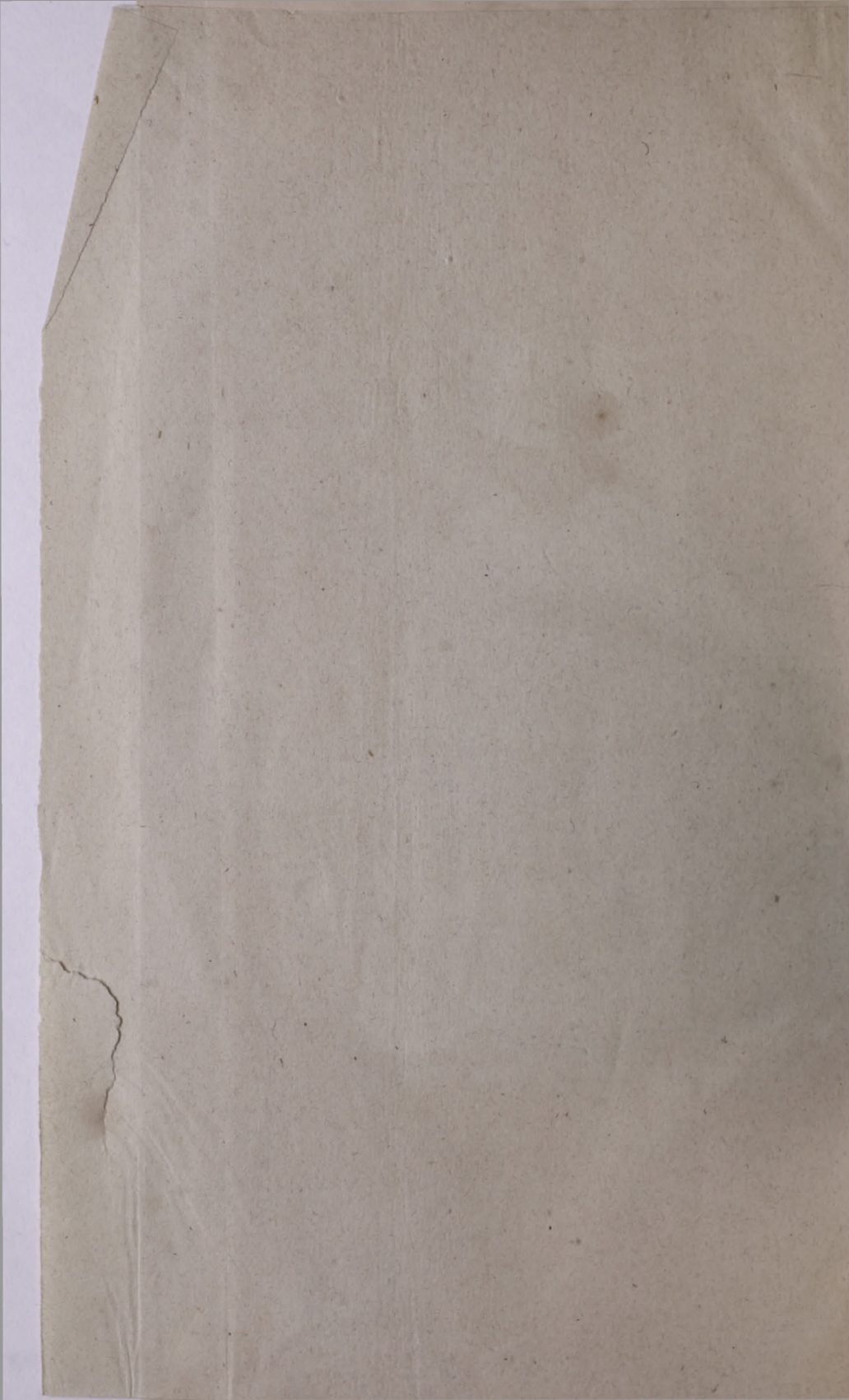
d bá mu lok, Stústent ki - gyóg

i lág, Dieső vi - lág!

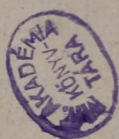

ÉLETKÉPEK.

1844. 7 - Füzet

EGY HISTÓRIAI KÉRDÉS.

GOROVE ISTVÁNTÓL. *)

Julius 28.

Békésen ültünk ebédünk mellett; asztalunknál egy angol-család, egy sweitzi hivatalnok 's két szép leánya, egy német ifju, mi 's még néhány strassburgi; a' beszéd változatos fordulatain egy tárgy merült fel, melly köztünk 's a' német ifju között hévvel víttaték, — a' tárgy olly, hogy kevesen vagytok, kiknek elméjén már keresztül nem villant, — gondolatim tömegében már nekem is megjelent nem egyszer, de átment nyugalmasan, mint átmegy a' gyöngéd szél a' kert virányain; most azonban nem úgy jelent meg, — megjelent mint szél, melly a' kebel virágait akará elforrasztani, mint villám, melly hitet, reményt, meggyőződést, vele örömet, akaratot, cselekvést lesujtani készült. — Ha igaz, hogy Holland, Spanyol, Portugall soha nemzetek többé nem leendenek, hogy a' német nép csak süllyedni, de emelkedni nem fog; ha igaz, hogy a' franknagyság Leipzig- s' Vaterloonál örökre megdöntetett, 's csillaga a' hullámok oasisán Ilona szigetén elmerült, hogy Lengyelhon örökre vesztve, hogy a' görögnép egész fejlődése nem egyéb, mint mulékony felcsillogása a' rég kialudott üszköknek, hogy Olaszhon sírja fölül soha többé a' kö el nem gördítetik, azért, mert a' négyezer éves történet nem mutat fel példát, hogy nép, ha egyszer nagyságáról aláhullott, többé kiemelkedni képes lett volna,

*) Ezen, fiatal íróink egyik legkitünőbbikének, NYUGOT' czímű utazási kéziratából. Ez igen érdekes cikket rövid idő múlva ugyanazon szerzőnek 'Baden-Baden,' 'hollandi nők' 's 'brüsseli műkiállítás'-ról közleményei fogják az 'Életképek'-ben követni. Az egész művet pedig, melly minden tekintetben jellesnek 's literaturánk egyik gyöngyének mondható, nem sokára sajtó útján fogja az olvasó közönség megismerni. Szerk.

hogy kétszer nem látjuk nagynak ugyanazon népet! — a' német ifju ezt vitatá, 's barátim, nem hagyta ki a' historia vas keze alól nemzetünket sem; kimondá, hogy nagyok 's olyak sem leszünk többé, mint voltunk már.

A' beszéd elhangzott, de keblemben fullánkot hagyott, melyet egy átelmélkedésnek kelle kivonni onnét, 's én most hallgatnék előttetek róla, ha a' tárgy annyi millio imáit nem gúnyolná ki, ha annyi erőt, szándékot, akaratot, áldozatot nem rakna emésztő máglyára.

A' tárgy felette érdekes; spanyol, olasz, portugall, német, magyar, lengyel törekvés felett tör pálczát, vagy hatalmas ösztönt áraszt el; felnyilik előttünk a' nagy történet, onnét Ninive 's Babylon alapításától le egészen Pétervárig, Washingtonig, — sorban látjuk egymás után Indiát, Egyptet, Assyriát, Persiát, Palaestinát, Phoeniciát, Carthagot, Graecziát, Rómát, a' German népet, a' Hunnokat, az olasz republikákat, a' német birodalmat, az egyházi hatalmat, a' spanyolokat, portugallusokat, Németalföldet, — megvillan köztök saját nagyságunk, elbukunk a' török által; látjuk ezután XIV. Lajos francziát, az angolt. Nincs mit mondanunk a' bukás felett, melyet hódító fegyvere hoz; ha nép, mint művei, feldulatnak, szóval: ha kiirtatik a' népélet, — a' követelésnek, hogy fölemelkedhessék, el kelle némulni; mert mi él, az meghalhat, a' feltámadás természet fölötti csoda, mi a' történeti életkörön túl fekszik, e' pontról kérdésünket soha sem tekinthetjük, pedig a' történet majd mindig e' pontra tér vissza 's ijesztő példaként mutat népkirtás — 's városlerombolásokat.

A' babyloniai Nebukadnezar Sidont és 13 évi ostrom után Tyrust dúlja fel, később a' városok ujra fölépültek, ekkor Sidont saját királya árulja el a' persáknak, a' város pedig önmagát a' lángoknak áldozza fel. — Tyrust 7 hónapi ostrom után Nagy Sándor hódítja meg 's egészen elrombolja; ezután a' rómaiak, utánok vad keleti csoportok osztoznak az élettelen tetemen.

Babylont, a' világ legnagyobb 's legfényesebb városát, Cyrus 536-ban, 516. K. sz. e. Darius Hystaspes egészen szétrombolják, ezután Babylon haladkló persa tartomány. Egyptet szinte a' persák hódítják meg először, de Cambyses kirabolja azt, lerontja Thebát. Ptolemaeus Lathurnus pedig a' maga ellen feltámadottat egészen leégeti; ezután játéka lesz a' hódítóknak a' római tartomány, a' birodalom osztása után keletcsászársági birodalomrész, ekkor 's utána Egyptus többé nem létez, arabok, mamelukok sátoroznak e' nagyszerű romok közt.

A' persák ezer 's néhány száz éveken keresztül, mint a' világ leg hatalmasb nemzete, állanak, hódításairól imént szólánk; Sándor legyőzte, de el nem pusztítá őket, — ezután harczot viselnek a' rómaiakkal, a' keleti birodalommal, több kevesb szerencsével, 's még 628-ban II-dik Kosru alatt mint roppant nagy birodalom áll, melynek határai Aethiopia, Lybia, Chalcedonia és Jemen; ekkor következtek a' belviszályok, az uralkodók dönték, öldöklék egymást, a' meghasonlott nemzet pedig előbb arabok 's török fegyvere alatt

veszti el függetlenségét; azután Dsingis és Tamerlán tatár 's mongol csopor-
tinak lesz harczmartaléka, a' hon elpusztítatik, a' nemzet meghal.

Magok a' rómaiak mint vad pusztítók jelennek meg. — Cató szózata: „de-
lenda Carthago“ 140. évben teljesül, 's már 82-dik évben az ősz 79 éves Ma-
rius mondja: Dic te vidisse Cajum Marium in rudibus Magnae Carthaginis
sedentem. 146. évben midőn Carthagot, Corinthot is feldúlták — 70 évre
Krisztus sz. után Titus Jerusalemet dönti romokba; e' csatában egy millio
zsidó vesz el, 100 ezer fogva lesz, — illy pusztítás után ki fogja Carthagot
keresni, ki fogja a' zsidókat uj nemzetnagyságban?

A' római birodalmat nyugoton a' German népek ásták alá. Alaric trepi-
dam Romam obsidet, turbat, irrumpit. 140-ben, midőn e' városban 1,200ezer
szolganép lakik, nyomorogva, elfajulva, átheverve a' napot a' közpiaczokon,
vagy lesve a' Circust, vagy az egyiptusi granit- 's numidiai zöld márvány-für-
dőkben, ugy éji bordélyokban dőzsöl, — kenyeret koldul — hazafiság, erény,
szilárdság, jellem sehol; de puha ölében magában hordja az egész meghódított
világ hiányait, mértéktelenségét, a' gallusnak ravasz könnyelmét, a' görög-
nek, az egyiptusi- és zsidónak vad makacsságát, az ásiai szolgaságát 's közgya-
lázatát a' syriainak, egy felesillogása a' népérzelemnek, az erénynek sehol,
— sehol a' jövő iránt — sehol egy nagy eszme.

Hogy illyen fekélyes test feldulatik, nincs mit sajnálkoznunk, ha a' kö-
vetkező korról a' tudomány alá is szállott; de a' romokon épülő újabb kor az
erény- 's erkölcsiségnek sugárain melegszik.

Ime a' legnagyobb nemzetek történetének eredménye hódítás és hódolat,
uralkodás és szolgaság, hatalom és engedelem, erőszakos rátolása a' győző
szokásinak, kivetkeztetése a' nemzeti sajátságoknak legjobb esetben, — leg-
gyakrabban földig lerombolás, dúlás, pusztulás; a' győző kénye előtt meghajol
a' nemzeti lélek, nyugalmit veszti, függésében elsenyved, tehetlen lesz, elhal;
de a' halált mindenütt hódító hozza meg, 's a' különbség az eszközökben van,
vagy gyilok vagy lassan emésztő méreg; nemzet, mellynek függetlensége fő-
lött nem határozott a' hódító, az erőszak fegyvere, vagy melly függetlensé-
gét visszaküzdötte 's melly kebelében a' fölemelkedés magas vágyait ápolja —
nagy lehet még.

Mi az, midőn egy nemzetben ellenállhatlan ösztön hatalmas erőket fejt
ki sorsa javítása, emelkedése iránt? — Jele ez a' hanyatlásnak, a' halál elő-
küldöttének? és ha e' nemzet hatalmában vannak az eszközök, mellyek által
nemzettársai nagyok lőnek? — nem, e' nemzet mind a' mellett, hogy
élte fölött minden tagja, mint egy ember, örökös, hogy minden tagjá-
nak meleg imája lehell reá, mint a' tavasz lehellete a' kopasz lombra;
mind a' mellett, hogy gyermekszűz örömmel üdvözlí az első fakadó bim-
bókat, — mint e' mellett nemzet nagy ismét nem lehet, mert a' törté-
net azt mutatja, hogy barbár hódítók, mint a' rohanó ár, elseperhetik, civi-
lisált győztesek, mint izzó kattan, felolvaszthatják a' nemzetek életét, és ezután
e' kiholt tag, mint elszáradott tölgy, többé ki nem virulhat.

Lehet nemzetet emberhez hasonlítani, 's mondani: ennek, mint amannak, van élete 's így halála is; de nemzeteknél kijelelni, ez élte virágát elhullasztá, már volt ifju férfi, mert egy felvillogása volt-nagyságának lehetlen, több mint balgaság, 's ki e hasonlítást teszi, vigyázzon, hogy a' szűk karikát, melyben z első tételnél forog, ne vigye által a' másikra; mert emberek élete olyan a' a' nemzetéhez, mint a' lehelle a' tükörön 's a' szél a' tengeren, — mint a' kert virágáé és az erdő tölgyéé, annak élete mulékony, ezét erőszakos vihar hozza meg.

A' kert virágának élete mulékony; midőn a' nap melegén, az ősz derén elhervad, a' virág élte letűnt, — a' bércek tölgyét megdöntheti a' vihar, alááshatják gyökerét a' férgek; de ha e' férgeseket tövétől elszórjuk, mi áll ellen, hogy a' tölgy visszanyerje lombja zöldjét? És kérdelek még egyszer, barátim: mutatja-e az ó-népek története a' felküzdésnek azon ősi 's egyszersmind emberi irányát? az ó-korban a' mint a' hanyatlás jő, vele jő az önkény, a' tudatlanság, a' szolgaság, a' közönösség, — korunkban az emberszeretet édes ölelései, az önkény helyett a' törvény szentsége, a' szolgaság helyett a' jog, az igazság, a' tudatlanság helyett az értelem, a' közönösség helyett erőfeszítő vágyak, buzgalmas imák 's áldozatok jönnek; nem marad tag a' nemzetnél, melynek értelme fel nem hivatnék a' nagy munkához, nem, melyre a' jogok harmata le ne szálljon.

Nem sokára bővebben is szólандok e' tárgyról; de mielőtt meleg kézzsoritással megválnók tőle, még egy magunkról. A' nagyságnak annyi eleme van, mint működése az emberi tehetségnek.

Nemzet lehet nagy, hadak által; fegverének fénye elhomályosulhat.

Lehet nagy, tudomány, művészet által; ebben mások megelőzhetik.

Kereskedés által kincseket halmozhat fel; forrásai elapadhatnak.

Szabadsága alkotmánya minden erőt kifejlthet; ez is elbukhatik.

Irigylem a' nemzetet, mely mindezt egyszerre bírja, és ha feltennők is, hogy a' szédítő fokon állva elbukott 's többé fel nem szállhat, még ekkor is férfias vigasz maradhat nekünk, mert mi ugyan látunk történetünkben egy-két fényes időszakot, de ez a' fegyver mulékony dicsősége; 's ha most tudomány, művészet, ipar, kereskedés, főleg pedig az igazság által a' nemzet minden tagja iránt csak annyi erő is fejltethünk ki, mint a' nápolyi táborzat vagy a' fekete sereg által; ha ez uj mezőn, melyen legparányibb tagunk is mozoghat, nevünknek csak annyi becsületet szerezhetünk, mint Bécs vagy Prága falainál: barátim, akkor mi mentve vagyunk, — 's ha ti néha a' kétségbeesés fekete képei közé beviszitek e' hiedelmet, melynek ápolására én is elhoztam ime galykötegemet: akkor, barátim, a' meleg kézzsoritás igen is itt e' soroknál éltem örömet foglalja magában.

SZERELEM ÉS NŐI ERÉNY.

SZABÓ RICHARDTÓL.

I.

Egy megyének kisebbszerü székvárosában, hol szórakozás és másnemü élvezet-hiány szorosabban egymáshoz füzi a' kedélyeket, több ifju tartózkodott, kik munkaüres idejüket többnyire egymás társaságában töltötték el. Tudjuk, milly általános korunkban a' politicalai eszmék fölötti vitatkozás, 's így mi természetesb, mint az, hogy ifjaink is a' rendesen meghatározott összejöveteli helyen 's időben — pipafüst mellett — a' nemzet emelkedését érdeklő 's napi renden forgó kérdések fejtegetésébe ereszkedtek. A' vitatkozások módorát kiemelni nem ide tartozik: elég tudnunk elfoglalkozásuknak tárgyát.

Történetünk kezdetének idejében egy nagy nevű 's közösen tisztelt hazafiú — Kölcsény Ferencz — halálának híre szomoruan futotta be az olly hazafiakban szegény hazánknak téreit. A' közös csapást mindenki érezte: 's így a' lángolóbb kedélyü ifjak köreig is elhatván a' gyászhir, magasztalt lelkesedéssel és a' veszteséget érzékenyen viszhangzó panasszal emlékeztek meg a' korán elhunyt hazafi haláláról.

Egykor, egy hosszas téli estének unalmait elüzendők, számosabban gyültek össze ifjaink egy barátjuk lakásán, és vitatkozásaik közben egy tárgymegemlítése fölhívá Kölcsény emlékezetét, mi a' nélkül is még olly frisen zöldelt közöttük, hogy hervadását egyhamar várni nem lehetett.

„E' név említése — mondá egy kis szünet után az ifjak egyike — egy eszmét ébreszt bennem, minek nyilvánítására az elhunyt hazafi iránti tisztelet ösztönöz. Engedjétek meg eszmémnek pártolásra számított indítványképeni előadhatását.”

„Halljuk, halljuk!” hangzott egyszerre.

„Ki volt azon férfiú, — kezdé amaz — kinek neve előbb ajkainkról lehangzott, tudja a' haza, tudja e' megye, de ti is jobban tudjátok, mintsem hogy azt el kellene mondanom. Elég lesz, 's mindent kifejezek, úgy hiszem, ha tiszteletére azt mondom, hogy hazafiú és polgár volt.”

„Éljen emlékezetek!” kiáltanak mindnyájan.

Épen ez az, mit mondani akarok; — folytatá ismét az első — mutassuk meg, hogy nem felejtkeztünk meg róla, hogy érdemeinek méltánylói vagyunk, és rendezzünk emlékezetére egy polgári gyászünnepet.

„Helyes!” hangzott le mindenki ajkairól.

„Minő legyen az?” kérdezé egyik.

„A’ többi részleteket mellőzve, — válaszolt az indítványozó — illőnek tartom, hogy főrészt ez ünnepnek egy rövid, az ünnepelttet illető tartalma beszéd tegye, minek készítését és elszavalását valakinek közületek magára kell vállalni. Kérdelem tehát: ki lesz ez?”

„Arányi!” kiáltanak többen.

„Engedjete meg, barátim, — menté magát Arányi, ki maga volt az indítványozó — az én hangom erre alkalmatlan. Minden rendezési terhet magamra válllok, csak ezt nem. Véleményem szerint, mivel a’ magyarnak ugyis kitünő jelleme a’ vendége iránti figyelem, tiszteljük meg ezzel nem rég körünkbe érkezett barátunk, Romlakit.”

„Legyen tehát Romlaki!” kiáltá a’ többség.

„Romlakinak politikai gondolkozásmódja sokkal ismeretlenebb előttünk, — szólalt föl egyik — mintsem hogy e’ diszes hivatallal fölruházni akarnám. Én ellene szavazok.”

Most egy magas, szép termetű, sokat jelentő arczu barna ifju szólalt föl. Szemeinek tüzes fényét az arczán elterülő szelidség vonzóná tette; hangja pedig és kiejtése olly gyönyörű volt, hogy azon kevés is, mit mondott, szívig hatott.

„Ha a’ többség bizalma érzelmei kifejezésére engem választ, — mondá Romlaki, mert ez volt, ki felszólalt — e’ valóban diszes hivatalt, mint előttem szóló barátunk nevezé, elvállalom. Engedjete meg azonban, hogy mielőtt e’ polgári gyászünnep elrendezését elhárítanék, szükségesnek is, illőnek is tartom, megyei főnökünket e’ felől értesíteni, kinek méltányossága előre is azon reménynyel kecsegtet, hogy ellenzeni nem fogja.”

„Nem mondtam? — kiáltott föl az ellene szavazó. — Romlaki nem pártunkbeli: még ezt is följelenteni akarja. Ő Kölcsy magasztalására alkalmatlan.”

„Sajnálom, — válaszolt Romlaki egész higgadtan — hogy épen Cselfai bizalmát nem bírhatom, ki egyébként rokonom; de még jobban sajnálom, hogy az érdemméltánylat képességét csak egy párthoz köti. És engemet nem pártjabelinek tart. És ha nem lennék is az, mondja meg, hol az a’ párt, melly hazájának fölvirágzását, a’ köznek javát nem ohajtana? Az, hogy az eszközre és kiviteli módra némellyekben egymástól eltérünk, nem a’ honszeretet hiánya, de az egyéni meggyőződés szüleménye. És nagy gyengeség — engedelmet ösztönöztem, mert vagy hallgatok, vagy keblem meggyőződése szerint szoktam beszélni — Kölcsy magasztalására való alkalmatlanságomat onnét mérni, mivel följelenteni ohajtom. Én ezt a’ renddel ’s illedelemmel

egyezőnek tartom. Ez ellen, úgy hiszem, ti sem akartok lenni, mert elfordulna tőlünk még sirjában is annak szelleme, kit megtisztelni akarunk.“

„Éljen Romlaki! Ő leszen a' szónok!“ kiáltának az egyen kívül mindnyájan.

Romlaki indítványa következtében elhatároztatott, a' megyei alispánt az ifjuság tervéről értesíteni, 's a' rendezéssel megbízott Arányi már a' következő összejövetelkor értesíté barátjait az alispánnak helyeslő beleegyezéséről. A' gyászünnep megtartása tehát határozatba ment, és az ifjak mindegyike vendégek meghívásával bízott meg.

II.

Az ünnepély megtartására kitűzött határidő elkövetkezett; Kölcsény neve és a' kíváncsiság szép vendégkoszorút fűzött össze. Ifjak és öregek, leányok és nők, megemlékezve a' hazafiú egykori kebelrázó szavairól, és az írónak szívandalító ömlengéseiről, kellemes vegyületben várakozásteljesen léptek a' fényes világításu terembe. Lassan hangzó 's mint sirból fölzúgó lágy olvadozásu zene fogadá a' belépőket, mi elhatolt a' legbensőbbig, és sok arcra borult a' megindulásnak édes-keser érzete.

Elhangzott végre a' zene, és Romlaki egyszerű, de szép termetét kitünető magyar fekete öltönyben lépett egy emeltebb helyre. Nagy fekete szemével széttekintett a' körbe, és sokáig pihenteté azokat egy helyen, mignem egy a' hallgatók közül kihangzó 'halljuk' emlékezteté hivatalára.

Megkezdé tehát beszédét, melyet — bár tudom, hogy e' regényke szűk köre közé nem tartozik — legyen szabad töredékben közlenem.

„E' nemzet hosszas álomban szendergett, és fölébredésének szépreményeket ígérő hajnala nem olly régen derüle föl; mert emlékezünk még a' hideg közönyösséggel lebilincselte önérzetünknek mintegy varázsihletés általi föleszmelésére, midőn széttekintve e' nagy világban, kinyílt ész, kifejlett erő és olly buzgó akarat lelkesedést öntött a' szendergő keblekbe, mi melegen futva végig az idegeket, a' haza iránti munkás szeretetnek megtágult hurjait egy szép zengésű dalra hangolá föl, min végig ömle a' honszeretetnek meleg érzése, minek tartalma egy szebb jövőndő utáni forró vágy vala. És tudjuk, mennyire volt e' dálnak zengése szívig ható, — tudjuk, milly sok kebelben zendült meg annak viszhangja, — milly sok szívnek olvasztá föl érzelmeit; — mindezt tudjuk, mert hallottuk, miként nyílt meg sok ajak, a' hazáját tisztán szerető szívnek érzéseit lángolón hirdető, minek varázshatalmát éreztük.“

„És ekkor, midőn olly átalánossá kezde válni a' lelkesedés, egy szózatnak hangjai — mint isten napjának fénysugárai — szóródtak el e' szép hazában, melyek honszeretetet leheltek, tetteire buzditottak, kitűrésre tanítottak, utat törtek, nekünk irányt adtak, a' tulajdonosnak pedig a' polgári tisztelet érdemkoszoruját vívták ki. De mint egy leégő gyertya, melly magát megemésztve, másnak világít, mig végre elhamvad: úgy azon szózat is, miután nekünk és

érettünk oly szivandalitón hirdeté a' hazaszeretnek igéit, örökre megümult. Most már sir takarja hamvait."

„Ti férfiak! tudjátok ki volt ez. Nektek pedig, szép hölgykoszorú! megmondom, mert ti is ismertétek benne az író és hazafiut: megmondom, hogy, sirjára szép szemeitek is hullasson emlékül egy meleg könyüt! Ez Kölcsey Ferencz volt!"

„Tisztelt hazafiú! kisziwázó hangjaidat hallatád egykor, hallgass meg most, midőn látatlanul leng fölöttünk szellemed; hallgass meg, mert emlékedet akarom sirjából fölrázni. Meg akarom gyujtani a' tiszteletteljes emlékezetnek lobogó fákláját neved fölött, hogy lássuk és érezzük a' veszteség nagyságát, mit kora hervadásod okozott."

„Napok mennek, napok jönnek, de szivünk mindég hangosabban dobog szemeink mindég tüzesebben fénylenek emlékezetednél, és büszkeségünket találjuk annak tudásában, hogy te mienk valál. Nyugodtan pihensz te most sirodban; az élet viharainak hervasztó szele nem szórja szét a' haza szerelmében megöszült hajfürteidet, és álmod édes, mint gond nem busított gyermeké, mit emberi fonákások elleni küzdelem nyomasztó terhe föl nem zavar."

„Te oly édesen nyugszol, és nem sokára talán feledékenység és enyészet szétszórja egyszerű sirodnak hantjait; a' vándor majd nem fogja tudni havidnak nyugvó helyét, hogy azt könyűjével megszentelné, és midőn sem özvegy sem árva, kiket szivednek nemes érzelmével öleltél, nem fog majd sirodra hálakönyüt hullatni; midőn majd egykor mi sem leszünk, kik rólad oly szeretve 's melegen emlékezünk: akkor jön majd egy idő, mellyben vérző kézzel is ásnának ki a' sirokból oly férfiakat, minő te valál. Te legyél azon nagy tükör, mellybe tekintsünk, te azon példánykép, mellyet utánozzunk, te azon ár, mellybe érzelmeink merüljenek; mert te nemes és bölcs valál, érdemes arra, hogy egy nemzet utánozzon, hogy egykor szerinted képezze magát, melly tégedet nem értett."

„Tisztelt hazafiú! mi nem látunk többé, de hazafiúi meleg kézszorításodat érezzük, és érzendjük, míg egy csepp vér foly ereinkben. Látjuk az ajkaidra vonuló utolsó mosolyt, és boldognak hiszünk, mert boldogtalan úgy mosolyogni nem tud. Az élet örömeivel és fájdalmaival nem gondolva teljesítéd kötelességeidet, mint jó barát, jó polgár és jó hazafiú, és nem szomorkodtál, hogy voltak, kik gyűlöttek, üldöztek, elismertek; hanem szomorkodtál, hogy tanácsaidra nem hallgattak és veszélybe rohantak."

„Tekints le reánk, nemes szellem! Költsd fel bennünk a' honszeretnek meleg érzelmét. Lépj a' nemes szabadság és vétkes szabadosság határai közé, hogy míg annak pajzsa alatt a' haza és közjó fölvirágzásaért fáradozunk, ennek népek- és nemzeteket megdöntő örvényébe fölhevülésünkben ne zuhanyjunk. Nézz le sirodra, mi pusztá, mi elhervadt a' hant, melly azt takarja. A' te nagyságod- és e' nemzet méltóságához illő jel nem ékesíti sirodát: de végig tekintve e' fényes gyülekezeten, látom, hogy egy-két szem könyüket hullat emlékedre, és e' meleg érzés hangosabban hirdeti szellemed nemességé-

nek, szived jóságának elismerését minden fényes, de hideg szobornál. Oh! megdicsőült szellem, ki leszen közülünk az a' boldog, ki első viszi föl e' honnak áldó emlékezetét és polgári csókját te hozzád?"

Itt Romlaki elnémult. Arcza, melyen a' búskomolyság szenvedő fájdalomként ömle szét, a' hang, melyet a' megindulás és férfias önérzet majd rezgővé, majd szilárdá tett, mutatták, hogy nem költői fölhevülés, de szívérelem adja ajkára a' szavakat. Szívet, lelket indító előadásával olly hatást idézett elő, hogy midőn lelépett szószékéről, a' halotti csendet tetszést dörgő éljen töré meg, melly a' dicsőítettet és szónokot egyenlőn illeté.

Az ünnepély többi részleteinek elősorolásával nem fárasztom szép olvasónőim figyelmét, 's csak annyit mondok, hogy az összesereglettek várakozása ki lön elégitve. Kölcey emléke újra fölvirult; sok pedig valahányszor ezentul ez ünnepre visszagondolt, ennek emlékébe Romlaki nevét is befűzte.

III.

Nem sokára ez ünnepély után a' megyei alispán egy fényes farsangi mulatságra számos barátjait 's ismerőseit hívta egybe, kik egy szép társas kört alkottak. Különösen pedig a' hölgykoszoru olly válogatott virágokból volt összehozva, hogy a' leghidegebb szemlélő is, ki minden más mulatsági élvezetekről lemondva, csupán csak a' nézésben kereste szórakozását, végig tekintve a' hölgyek bájos seregén, kellemteljes élvezetet lelhetett. És igazán, ki tekinthet egy szép nőre vagy leányra, kiknek arczáról az élet-öröm mosolyg le, kiknek szemeiben a' szívjószág szelid fénye sugároz, a' nélkül, hogy szíve egy csöndes kéjü érzelemre ne hevülne, mi nem éget, nem nyugtalanít, de az élet örömeinek egyikét alkotja.

Az egybegyűlt sok szép között azonban volt mégis kiválólag kettő, kik, mint valami földön túli lények, sugárzó szépségökben fényt árasztva magok körül, szellemesült alakban állának a' többiek fölött, és közérdeket gerjesztének, mert minden szem egy pár perczig édes elandalodással függött rajtuk, kiknek virágzó külsejükben az elragadó szépség remekeit lehele szemlélni.

Az egyik mintegy 22—24 éves, középnél magasabb termetű, gyönyörű barna alak volt. A' kifejlett testnek legszebb virágában álló szépség gazdagon vala minden tagjára elhintve, és minden tekintete, minden mozdulata igéző bájolása volt. Az arányosan hosszasad arcznak lilium-fejérségű havát halvány biborszín festette be, mit a' mennyei szelidségű kifejezés, és benső nyugalomnak édes érzetét tükröző kékény-kék szemek emlékezetes érdekűvé varázsoltak. A' hattyunyak, arányos szélességű vállak, melyeknek vakító fejérségén az erek szálai átkékeltek, a' karcsu derék, és mindenek fölötti szép nővésű termete olly elragadó széppé tévék, minőnek példányát az életben ritkán találhatni föl. A' fényes fekete hajjal körülhullámozott fején csillogó

drágakövek, gazdag kelméből készült öltönye és méltóságos tekintete egy királynővé emelték, ki előtt minden szív meghódolt.

A' másik hölgy azon szépségek egyike volt, mellyeket leírni nem lehet. Egyes vonásokat fölhozhatnék, de nem tudnám összeilleszteni, hogy azon tökéletes egészet alkossák, mellynek ő példánya vala. Hasonlított egy remek festvényhez, mellynek egyes legfinomabb vonásain átsikamlík a' szem, vagy azokat kikeresni nem tudja, de az egésznek tökéletességén bámulva andalog. Ő egy szépség volt, mellynek éltető szelleme szerelem volt: 's ez mosolygott rubin-ajkain, ez nyugodott magas nyílt homlokán, ez játszott selyemlág hajfürteivel, mellyeket egy gyenge sohaj lengővé tehetett. Mintegy 15—16 éves lehetett, 's bár gyermekes arcának még bimbóban rejlő virágai szemigéző leveleiket ki nem fejték is, mégis azon csöndes rezgésű tűz, melly kökénykék szemeiben csillogott; azon angyali ártatlanság, melly szendén berózsázott fényes arczáról liliomsugarakban lerezgett, 's mellyen eddig a' szenvedélynek legkisebb árnyéka sem vonult keresztül; testtagjainak minden követelést kielégítő arányos helyzete nemcsak e' körben, de mindenütt, hol megjelent, olly valami szellemivé emelték, kihez csak a' tisztelet érzésével közelítünk, 's kiben égnék angyalát képzelhetünk.

De hagyjuk el egy kissé e' két érdekes alakot, mellyekkel még alkalmasint találkozni fogunk, 's tekintsünk másfelé is.

A' termékbe ki- 's bejáró ifjak között különösen feltűnt egy magas, barna ifju, ki épen most érkezett a' körbe, 's az egybeseregletteket figyelmesen vizsgálá. A' vendégek közül sokan barátságosan üdvözlék őt, 's bár ő előtte sok ismeretlen arcz tűnt föl, őt mégis többen ismerni látszának.

Romlaki — mert ez volt az ifju — Kölcsy emlékének ünnepe óta sok előttön ismeretessé, kiket ő viszont, mivel nem rég érkezett a' megyébe, nem ismerhetett.

Romlaki a' táncsteremben összegyűlt hölgykoszorut végig nézte, és meglepetve nyugtatta szemeit az egymás mellett ülő hölgypáron, mellyet előbb kiemelt, mert az ugyanaz volt, melly azon helyet foglalta el, hova Kölcsy ünnepekor olly elandalodva tekintett, kiket azóta többször idézett vissza emlékezetébe.

Az érdekes hölgyek kilétét megtudandó épen ismerősei egyikét akarta fölkeresni, midőn egy eddig általa nem látott fiatal férfiú, kezét megfogva, megszólítá.

„Romlaki Gusztáv, ismersz-e még?” kérdezé az barátságosan.

„Ez arcot gyermekéveimben láttam, — felelt Romlaki gondolkozva — 's ha emlékezetem nem csal, gróf Varannói Gábor áll előttem.”

„Megismerél — folytatá a' fiatal gróf jószívéleg. — Mióta én Bécsben laktam, te pedig Pesten nagybátyádnál nevedtél, egymást nem látók. Kölcsy gyászünnepe hozá nevedet emlékezetembe, 's sajnálom, hogy távollétem miatt akkor nem hallhattalak; sok dicséretet mondtak felőled, 's örülök e' véletlen találkozásunkon.”

„Én nem kevésbé — válaszolt Romlaki, kételkedve, miként szólítsa meg a fiatal grófot — nem kevésbé örvendek, hogy méltóságodban egy gyermekkori ismerősömet viszontláthatom.“

„Hagyjuk a' czimezéseket, — felelt a' gróf nyájasan — Gábor a' nevem; te pedig nekem Gusztáv vagy.“

A' két ifju most karon fogva sétált föl 's alá a' teremben.

„Mint tetszik a' mi társas életünk, — kérdé a' gróf menet közben Gusztávot — különösen szépeink? — tevő hozzá enyelegve. — Tudom, nagyvárosi izlésed sokat követelő: de azért nekünk is vannak ám szép rózsáink.“

„Mi szépeiteket illeti, édes Gáborom, — felelt Gusztáv, szemeivel azon hölgyeket keresve, kiket felejtetni nem tudott — azok nekem tetszenek: különösen nézd azon két alakot, azok olly szépek, minőket az ország fővárosai föl nem mutathatnak.“

„Ismered már azon két hölgyet?“ kérdé a' gróf.

„Épen tőled akarom kilétöket megtudni,“ válaszolt Romlaki. Erre a' gróf Gusztávot a' hölgyekhez vezeté.

„Romlaki Gusztávot, gyermekkori barátomat, mutatom be nagyságtoknak — mondá a' gróf mosolyogva. — Ez pedig, édes Gusztávom, — mutatott az idősbikre — az én kedves nőm; emez pedig Irmám testvérhuga, Róza grófnő.“

Romlaki annyira zavarba jött, hogy szólni nem tudott. Szívében egy gyorsan eltűnő szurást érzett; belseje, mint leereszkedett húru hangszer, zavartan rezgett meg, és mondhatlan kellemetlenül lepte meg az, hogy a' hölgyek egyike — nő.

Romlaki megjelenése a' hölgyek előtt meglepő volt-e? nem tudom; anynyi bizonyos, hogy Irma arcza kissé lángba borult. Romlaki elfogultságából kibontakozni nem tudott, miben még inkább megtartá az, hogy olly közelről szemlélhetve a' két hölgynek igéző szépségét, minőhez hasonlót még az életben nem látott, a' mindég szebbé fejlődő alakok varázshatalmától elnyomatva, föleszmélni nem birt.

Egy darabig közömbös tárgyakról folyt közöttük a' beszéd, minek Gusztáv minden ügyessége mellett sem tudott határozott irányt adni, és szinte ohajtása teljesült, midőn két odaérkezett ifju a' grófnőket tánczra kérte föl.

Romlaki, a' terem egyik szögletébe vonultan, méla andalgással függött az előtte eltánczoló párokon, 's gondolatai szövedékébe akaratlanul is bele fűződött a' szép grófi hölgypár, kikre nézve, ha szívében — még most legalább — másnemű érdek föl nem merült is, mint az, hogy a' hölgyi szépség tökélyeit annyira még központosulva nem látta, már ez egy fölötti szemlélődése figyelmet lánczoló volt.

Andalgásából egy lábaihoz gördülő karikának csöngése ébresztette föl. Fölemelé széke alól a' karikát, mi egy nagy becsű, nagyobb kövekkel kirakott karperecz volt, mellynek összefoglaló kapcsai tágultak meg, mi a' leesést

okozhatá. Ki ejté le, nem sejtette, mert sebesen lejtettek el előtte a' párok, és gazdagon többen valának öltözve.

Azon andalgva, miként lependi meg majd szünidő alatt a' vesztesége miatti megzavarodott hölgyet, rejté a' karpereczet öltönye zsebébe, midőn egy egyenruhás legény lépett elébe, és egy, mint mondá, e' pillanatban érkezett sebes posta által hozott levelet nyújtott neki által.

Romlaki a' levelet elolvasandó hagyá el a' tánczteremet és egy mellékszobában átfutotta a' levélnek tartalmát. Megütközés lepte el arczát, és a' legénynek parancsolá, hogy rögtön fogasson, mert azonnal Pestre indul.

És valóban még sokan tánczoltak az alispánnál, midőn Romlaki a' holdvilágos éjnél, csikorgó hidegben, Pest felé utazott.

Romlaki távozta után, midőn a' hosszas füzér-láncz bevégződött, a' hölgyek egyike esetlegesen karjára pillantott 's ékszere hiányát észrevette. A' karperecz legott közfigyelmet ébresztőleg keresteték, de arra ismételt sürgős kutatás után sem akadtak reá.

Volt azonban mégis egy a' teremben, ki a' karperecz hollétét tudta: és ez egy ifju volt, ki bár tánczolt, de közbe-közbe Gusztávra vizsgálódó pillantásokat vetett, és az ember viszonyaiba olly gyakran belé szövdő véletlen úgy akarta, hogy épen akkor tekintene Romlakira, midőn az a' karpereczet fölemelve vizsgálgatta, és öltönye zsebébe rejtette.

Az említett ifju mindezt látta, látta Gusztávnak ezutáni gyors eltűnését, de mégsem szólt, sőt még keresni segített; de az arczvonalatokat ismerő kiolvashatta volna szemeiből, hogy ez ifju szive kárörömré gyuladt föl.

IV.

A' Pestre érkező Gusztávot egy kedves alaku tisztos öreg ur fogadá, ki nek nyájas magaviseletéből bár kisugárzott azon kegyes és jó indulat, melylyel az ifju iránt viseltetett, most azonban mégis egy kis neheztelés és elégedetlenség vonult egyébként barátságos külsejü arczára, mi Gusztávra kellemtelenül hatott.

„Csak éretted aggódó szivemnek tulajdonítsd — mondá az öreg ur, miután Gusztáv az ut terheit kipihente, és dohányozva karszékébe vetette magát — hogy betegségem ürügye alatt magamhoz hivattalak: de sürgetve akartam veled szólni. Te ismét kedvem ellen cselekedtél.“

„Hogyan, édes urambátyám?“ kérdé Gusztáv aggódva, mert nem tudá, mivel bánthatta meg a' jó öreget.

„Látod, édes öcsém, — folytatá jószívüleg az öreg — én tégedet jószágaim megtekintésére küldöttelek, és te ott olly társaságokban veszel részt, mellyek kedvemelleniek.“

„Nem tudom, miként érti ezt urambátyám, — felelt Gusztáv — de ottani tartózkodásom ideje alatt semmi társaságban részt nem vettem, melly nevet beszennyezne.“

„No! no! édes öcsém, ezt nem is úgy értem épen; de azon ifjak, kikkel ott társalgasz, liberalisták, mód nélkül liberalisták, kik sem vallást, sem erényt tiszteletben nem tartanak, mások jogait sértegetik, a' főnálló rendet fölbonítani akarják: a' hazának valódi veszedelmei. Én nem akarom, hogy te ezek közé számitass.”

„Ha azon ifjak — válaszolt Gusztáv nyugodtan — csakugyan olyanok, minőknek tisztelt urambátyám festi, bizonyos lehet benne, hogy azon pillanatban, mellyben olyanoknak ismerendem, nem elkerülni, de futni fogom őket; mert, visszatérve édes urambátyám szavaira, ki vallást és erényt tiszteletben nem tart, az nem jó ember.”

„Helyesen mondad, édes öcsém!” kiáltott föl az öreg sugárzó arc czal.

„Ki pedig — folytatá Gusztáv — másnak jogait 's tekinteteit ok nélkül, szándékosan, csupán pajzánkodási viselkedésből sértegeti, midőn ennek sem szükségét sem hasznát a' közjó nem követeli, 's az olly sértegetések vagy jogbitorlásból eredő zavarok okozása végett a' közjó előmenetelét gátolja, az nem jó polgár.”

„Ugy van!” vágott közbe ismét az öreg ur, 's tetszőleg inte fejével.

„Mind e' mellett azonban, — folytatá tovább Gusztáv — ha bár azt tartom is: adjuk meg istennek, mi istené, a' császárnak, mi császáré, — mivel a' fejledező kor 's más virágzó nemzetek példája némelly intézményeinknek tan nem annyira káros voltát, mint czélszerűtlenségét mutatják, azok, kik ennek más célra vezetőbb alakba változtatásának szükségét — a' nélkül, hogy bár kinek is a' törvények oltalmába vetett bizalmát kijátszani akarnák — illedelmesen, törvényszabta korlátok között kimondják, hon veszedelmeinek nem monhatók.”

Az öreg ur nagy szemeket vetett Gusztávra, és fejét rázta.

„Nem mindez még, mit mondani akartam; — kezdé ismét egy kis szünet után az öreg. — Te, a' mint értesítve vagyok, bizonyos ünnepély alkalmával szabadelműleg nyilatkoztál, mi olly roszalást vont maga után, hogy annak komoly következményei is lehetnek.”

„Kölsej ünnepét érti talán tisztelt urambátyám?”

„Ugyanazt”, felelt az öreg ur.

„Hacsak az elhunyt hazafiú iránti tiszteletem, és a' honszeretnek itt-ott melegebben föllángoló érzelmes kifejezéseit nem vette valaki szabadelműségnek, nem tudom, mit mondhattam ennek nevezhetőt. Igazolásomra nem tehetek jobbat, mint ha azt, ha szives lesz meghallgatni, urambátyámnak elolvasom.”

Ezzel Gusztáv kéziratáért szobájába távozott, mellyel visszatérve, azt elolvasá.

„Ennyit 's nem többet mondtam, — kezdé Gusztáv az olvasás után — most urambátyám ítéletére bízom magamat.”

„Vannak ugyan egyes kifejezések, — válaszolt gondolkodva Gusztáv nagybátyja — melyeket nem mondottaknak szeretnék; de azért mégsem gondolnám, hogy oly következményektől kellene tartanom, melyekre figyelmetessé tétettem.”

„Mindezekből ítélve, — folytatá Gusztáv — azt kell hinnem, hogy valami rágalmazó lépett föl ellenem; 's gyanitom is, ki ez.”

„Hagyjuk, édes öcsém, — felelt az öreg. — Te ismered gondolkozásmat, 's tudod, hogy embert akarok belőled csinálni. Óvakodj az e' korbeli ifjúság kicsapongó szelességeitől, mert további kegyeimben csak így részesülsz.”

Az öreg ur most kiveré pipáját, 's naponként tenni szokott sétájára ment; Gusztáv pedig ismerősei látogatására indult.

Helyén leszen itt Gusztávval bővebben ismerkednünk.

Romlaki Gusztáv anyagi állásának 's szellemi tehetségeinek bővebb jellemzésére meg kell röviden emlitenem azon rokonsági kapcsolatot, mellyel az említett öreg urhoz, kit nevénél Báródinak nevezhetünk, költetett.

Báródi, Gusztávnak anyjáról nagybátyja, gyermektelen házasságban élván, a' korán árvaságra jutott Gusztávot, kinek nevén kívül semmi egyéb nem jutott örökségül, magához vevé és saját gyermekeként neveltette. A' vagyonos nagybátyja költségkimelés nélkül oktattatta mindazon tanulmányokban, melyeket a' gyermeknek természeti hajlamai után a' korszerűtlen nevelés szükségessé tett, és a' mennyi haladást mutatott mindezekben a' nevendék, olly mértékben növekedett azon atyai indulat, mellyel a' gyermek iránt viseltetett. Voltak Báródinak rokonai közül, kik Gusztávval hasonló igényt tartottak a' gazdag nagybátyjának bőkezűségére, 's Gusztáv miatt magokat elmellőztetni látván, ezt némi idegenséggel tekintették: nem is mulasztották ezért megkísérteni az öreget, hogy Gusztáv iránti szeretetében ingadozóvá tegyék, de kísérleteik ennek gyermekes ragaszkodása, kedélyes magaviselete és tanulmányaiban kitüntetett jelessége által mindannyiszor megghusítottak.

Báródinak politicalai gondolkozásmódja Gusztávval tartott párbeszédéből eléggé világos, minek megemlítését is csak azért láttam szükségesnek, mert ez volt a' főirány, mi Gusztáv neveltetésében kitűzetett. A' pártok közti különbséget 's az elválasztó határvonalakat kijelölni, valamint az egyiknek vagy másiknak elsőbbségeit, hiányait kiemelni e' művecske körén túl esik, és csak annyit legyen szabad azoknak mondanom, kikben Gusztávnak neveltetése utáni jelleme rokonszenvet nem ébreszt, hogy hagyjuk meg mindenkinek keble meggyőződését, és ne korbácsoljunk másokban olly véleményt és érzést, melly másokra nézve nem kárhuzatos, és mellyet saját szivünkben illetetlenül hagyatni szeretünk.

A' korral fejlődő politicalai surlodások, a' nemzet életébe szétszórt, 's üdvös hatást ígérő eszmék, 's mindaz, mi tetterőre serkentett, nem maradtak Gusztáv előtt figyelem nélkül; és bár ezeket káros hatású következményekkel 's nem legcsillogóbb színben festették előtte nevelői, mégsem engedte ő ma-

gát épen mozgonyyszerűleg vezetetni; hanem mindazokat világosuló eszmélkedése tárgyaivá tette, melyeket azután összeillesztve a' nemzet életének szükségével, meggyőződésesugallotta belátásával, és a' kifejtett üdvöst ígérő vagy károsra figyelmeztető indokokkal, egy saját politicalai hitet alkotott magának, melyhez ő — bár követte más, bár nem — hűséggel ragaszkodott.

Ha nem is mondom, de tudjuk, mert a' közéletnek naponként fejlődő tapasztalása, hogy korunkban a' legelső ajánló levél, mire tekintenek, azon politicalai hit, minőt ki követ, és szívünknek, eszünknek ezen kizárólagos joga határozza el minden egyéni becsünket. Legyen valaki a' legjobb, legbecsületesebb ember, és lépjen egy különböző politicalai felekezeti társaságba, hol érzéseit meggyőződésével összehangzólag kifejezi, hidegség, visszatartózkodás, sokszor gúny az, mit őszinteségeért vásárlott. Ki a' társas élet viszonyait szét tépni nem akarja, eltűri ezt; de érzése, mondhatom, epés keserű. Gusztáv is, míg a' tiszteletnek azon fokára emelkedett, melyen az ifjak körében első találkozásunkkor állott, a' politicalai közéletnek ezen hű rajzát nem egy vonással gazdagíthatta volna, mert higgadtabb vérű gondolkozásaért, a' vérmes remények által fölízgatni nem engedett politicalai vágyainak korlátán tartásaért nem egyszer részesült oly nemű gúnyban; de naponként több önállásra segítő lelki erőt fejtván ki, a' helyeslést hirdető tapsok, vagy nem helyeslést jelentő püsszegetések nyilatkozatainak a' tömeg tetszése szerinti alakba öntésére épen semmi befolyással nem bírtak, és később eléggé kitárván kebelét, melyben a' hon iránti szeretet ép oly tisztán égett, mint az ezt legindulatosalibban kifejezőében, az ő szelid és engesztelő modora miatt lőn minden jobb érzésű előtt becsült.

És ilyen volt Romlaci Gusztáv akkor, midőn vele először találkoztunk. Báródi benső örömmérettel függött az ifjun, és innét magyarázható azon aggodalom, mellyel öcsését oly sürgetősen Pestre idézte. Azon megyében tudniillik, hol Gusztávval találkoztunk, feküdtek Báródinak javai, melyeknek megtekintésére küldötte öcsését; itt ismerkedett meg azon ifjakkal, kik Kölcey emlékéit megünnepelték, 's innét kapta a' jó öreg azon tudósításokat, melyeknek következtében Gusztávnak Pestre kellett mennie.

Gusztáv megnyugtatóan azonban nagybátyját, azért is, mivel a' talált ékszer miatt nem rendelkezett, azon megyei székvárosba visszasietett.

V.

Mig Gusztáv Pesten időzött, azalatt egyik este Varannói Gábor gróf, neje és Róza grófnő egy a' gyertyafénytől csillogó theakészület előtt ültek, és egykedvűleg szörbölve az idegíngertől illatos itall, gondolataikat bár szavakba nem önték, de hogy egy tárgy foglalatatoskodtatá őket, mutatta azon közös elmélyedés, melly az előbb elnémult gróf szavaira arcaikat ellepte.

„Az alispán — töré meg a' gróf a' csöndet — a' legszigorubb vizsgálatokat tette meg, de az ékszernek mindeddig semmi nyoma.”

„Nekem semmi reményem annak visszakerüléséhez, — mondá a' grófnő — majd egy hete, mióta elveszett; ha olyan találta volna meg, ki vissza akarná adni, miután közhirré tétetett, már visszakerült volna.“

„Én csak azért sajnálom, — mondá Róza komolyan — mert édes anyám emléke. De ki tudja, hátha visszakapom?“

„Én kételkedem, — felelt a' gróf — a' visszatérítőnek ezer pengő forint jutalmat ígértem; a' jó lelkű megtaláló már ezért is visszaadta volna.“

„De talán, édes Rózám, — kérdezé Irma — nem is a' tánczteremben vesztetted el?“

„De igen! — felelt kissé elevebben Róza — hiszen épen akkor kapcsoltam össze, midőn Gábor — 's ezt elfogultabban mondá — Romlakit mutatta be.“

„Pontos emlékezet! — enyelgett a' gróf — 's midőn Romlakira tekintél, édes Rózám, mit gondoltál? Erre nem emlékezel?“

„Semmit, épen semmit!“ felelt hirtelen Róza.

„Kötte hiszem, — folytatá a' gróf tréfáját — általában önök, édes hölgyeim, igen kedvesen emlékeznek ezen Romlakiról. Ez nekem gyanus.“

„Tessék, édes grófom, egyes számban beszélni, — mondá Irma grófnő mosolyogva. — Én magamról jót állok. Róza gondolatait e' részben nem ismerem.“

„Ne higgy neki, Gábor! — hangzott le Róza rubin-ajkairól — a' multkor is ő emlékeztetett engemet reá.“

„Oh, te csintalan csevegő!“ mondá Irma, kissé elpirulva.

Az enyelegve folytatott beszéd közben a' karperecz már el is lön felejtve, mit a' gróf szándékosan is eszközölni ohajtott, mert Róza grófnő az édes emlék miatt már párszor azt meg is könyezte.

A' beszédet egy belépő inas szakasztá félbe, azon jelentéssel, hogy egy idegen ifju kéri bebocsáttatását.

Az igenlő válaszzal kilépő inas kevés idő múlva egy ifjut vezetett be, kit mi már alkalmasint valahol láttunk.

„Bocsánat alkalmatlankodásomért, — kezdé az ifju — de egy e' grófi házat érdeklő ügyben teszem alázatos tiszteletemet.“

„És e' részvételt kinek köszönhetjük?“ kérdezé a' gróf, a' csinos öltözetű ifjunak helyet mutatva.

„Nevem Cselfai Károly,“ válaszolt az ifju.

„Ha jól emlékezem, — mondá a' gróf — atyámnak egykori tisztje is e' nevet viselte. Özvegye még most is nyugpénzt huz.“

„Ugyanannak fia vagyok.“

„Örülök. Mi vezeté tehát önt hozzám?“

„Egy, a' mint hiszem, méltóságokat igen érdeklő ügyben — kezdé Cselfai nyomósan — adhatnék fölvilágosítást, előre kikötve azonban, hogy csak egy föltétel alatt.“

„És miben áll e' föltétel?“ kérdezé a' gróf.

„Semmi esetben föl nem törendő hallgatás,” felelt Cselfai.

„Mig a' hallgatást becsületek megengedi, erről biztosítom önt,” válaszolt szilárdan a' gróf.

„És méltóságtok?” kérdezte Cselfai a' grófnőket.

„Mi mindenben a' grófot fogjuk követni,” válaszolt Irma grófnő.

„Azon elvesztett ékszer” — kezdé Cselfai.

„Talán ön találta meg?” — közbe vágott hirtelen Róza.

„Bár én lettem volna ezen szerencsés, — folytató Cselfai — nem hagytam volna méltóságodat eddig is bizonytalanságban. És hogy e' felfödözéssel is ennyire késtem, csak azon küzdelmemnek tulajdonítható, mit méltóságtok későbbben fognak megérteni. Én tudom, ki találta meg azon ékszert.”

„Ki?” — hangzott mind a' három ajkairól.

„Szívemnek fáj kimondani nevét, — válaszolt Cselfai tettetett komolysággal — mert rokonsági kapcsolással van hozzám kötve; de ki annyira megtud a' becsületről felejtkezni, az nem érdemel kimélest.”

„Ha önnek rokona az, ki megtalálta azon ékszert, — mondá jószívuileg Irma grófnő — remélem, vissza is fogja az azt adni.”

„Hiu remény ez, méltóságos asszonyom! Ha az, kit értek, nem lenne olly pazarló, kártyás 's kicsapongó életű, hinném, hogy a' becsületről nem fogna megfeledkezni; de így igen alapos okom van hinni, hogy pénzellen zsebei a' gazdag találmánynak megőrültek.”

„Bocsásson meg ön, — mondá a' gróf — én ma beszélek önnel életemben először, és — — —”

„Szavamnak teljes hitelt nem adhat, — vágott közbe Cselfai — nemde ezt akará mondani méltóságod? De ha hazugságot mondok, gróf ur, engem mindég föltalálhat; anyám pedig kezében van. Állításomnak legerősb védoka az, hogy ugyanaz, minden ok nélkül, rögtön Pestre utazott.”

„S ki lenne ezen alávaló?” — kérdezé a' gróf.

„Romlaci Gusztáv!” felelt Cselfai.

„Ez lehetetlen! teljes lehetetlen!” — kiáltották mind a' hárman. — „Én előbbi szavamat visszavonom,” tevé hozzá a' gróf.

„Sajnálom, — folytatta Cselfai — hogy egy olly személyről kell álarczot lerántanom, ki iránt ezen fölkiáltás érdeket árul el: de a' mint igaz, hogy egy az isten, olly igaz, hogy a' karpereczet ő találta meg.”

„Romlaci azt vissza fogja hozni,” mondá Irma szokatlan tüzzel.

„Legyen méltóságodnak hite szerént, — válaszolt Cselfai hidegen — én őt jobban ismerem. Velem együtt szegény legény, 's jól esik neki ezen találmány. És ha nem lenne gyanus czélja, miért tűnt el rögtön a' táncmulatságból? miért ment azonnal Pestre?”

E' kérdések olly nyomósaknak látszottak a' gróf előtt, hogy felelni nem tudott: mind e' mellett Romlakit olly alávalónak nem képzelhette.

„Ezeket méltóságtokkal közlenem azon hála ösztönzött, mivel családom e' grófi háznak tartozik. Isten mentsen, hogy más érdek vezetett volna.

És ezzel bátor vagyok méltóságtokat még egyszer, adott szavukra emlékeztetni.

„Énszavamnak ura akarok lenni, — mondá egy kevés szünet után a' gróf — és a' karpereczre nézve fölvilágosítást adónak kitűzött ötszáz pengő forint jutalmat azonnal önnek átadandóm. De szavai valósága mellett mi biztosítékot nyújt ön?”

„Ha a' karpereczet nem Romlaki találta meg, — mondá Cselfai — úgy vesszen el azon pillanatban anyámnak nyugpénze.”

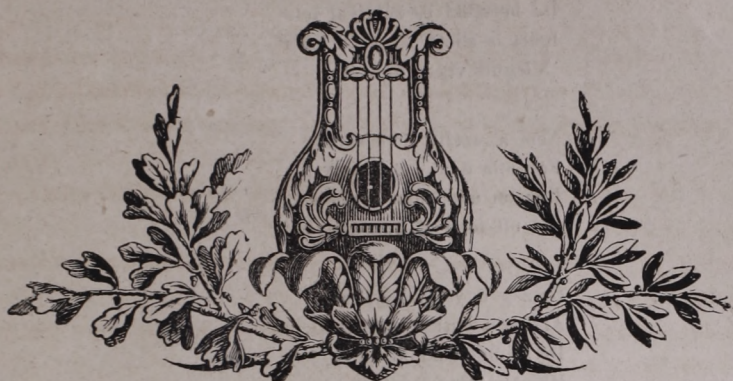
Csselfait a' gróf írószobájába vezetvén, az ötszáz pengő forintot átvette, és azonnal távozott.

Mielőtt tovább haladhatnánk, szükséges Csselfai Károlyt egy pár szóval olvasóimnak bemutatnom.

Emlékezetben leszen még talán, hogy Báródi rokonai közül többen irigy szemmel nézték azon atyai kegyeket, melyekben Romlaki Gusztáv részesült. Ezek között lelkületre legalacsonyabb volt Csselfai, ki Báródival szinte igen közel rokonságban állott. Hasonlólag szegény sorsu levén, Gusztáv helyét ő szerette volna elfoglalni, mit midőn többször ismételt törekedései után sem nyerhetett volna el, Gusztávot engesztelhetetlen gyűlöléssel nézte, és nem engedett egy alkalmat sem elmulni használatlanul, melyben őt az öreg előtt gyanusítani ne törekedett volna, így remélvén, hogy Báródi Gusztávtól elidegenedik, és őt, mint legközelebbi rokont, fogadja kegyeibe. Így ismerve az öregnek gyöngé oldalát, legujabban azzal vádolta Gusztávot, hogy az ifjak közti társalgásában veszedelmes elveket nyilvánít, sőt Kölcsey ünnepe alkalmával tartott beszédében olly szabadelműleg nyilatkozott, hogy azért meg is intetett. Ezen 's több ezekhez hasonló vádaknak más iránya nem volt, mint Gusztávot gyanusítani 's önmagát kedvessé tenni.

Azonban most számolásán felül kedvezőbben játszotta a' véletlen Gusztávot kezeibe, midőn a' karperecz esetének szemtanujává lehetett. Ez esetet Gusztáv megrontására megkísérteni, később pedig, midőn a' gróf által tett jutalomkitűzés értésére esett, önmaga hasznára is fordítani elhatározta. Erre nézve mi sem történhetett ohajtottabban, mint Gusztávnak rögtöni Pestre utazása, ki hogy az ékszerre nézve elutazása előtt nem rendelkezett, a' szorgosan folytatott vizsgálódásból következtette. Előlegesen is tehát Romlakit a' gróf előtt gyanusítani, és ha lehet, az ötszáz pengő forintot fölvenni szándékozott. Tervében volt még, e' miatt Gusztávot az öreg Báródi előtt is elvádolni; de e' tekintetben Gusztáv visszajötteig nem intézkedhetett, mivel nem tudta, nem fogja-e ez Pesten az ékszert előmutatni, mit kipuhatolni Gusztáv visszaérkeztekor, erősen föltett magában. Azt ugyan tudta, hogy Gusztáv a' gróf előtt igazolandhatja magát, de rossz lelküisége hábar csak a' pár napig tartandó gyanut, és mindenek fölött az ötszáz pengő forintot, elég nyereségnek tartotta.

(Vége következik.)

K Ö L T E M É N Y E K.

K I N Í Z S I.

I.

Szóhősek és szájhonfiak,
Ne zengjem a' jó faj magyart,
Ki tett 's övéből áldozott,
Nemcsak beszélt, 's másért akart?

* * *

Kevés beszédü és komoly
Pilláju volt Kinízi hős,
Gyöker magyar faj; nem szava,
De karja mondta, milly erős.

Szent volt előtte a' haza,
'S ezt nem vallotta senkinek,
Miért is azt kimondnia
Ha hinni kelle tettinek?

Gyűlésbe lépve hallgata,
Mig elfolyott a' szózavar,
Kardütve monda végre szót:
Ő mit, miért 's miként akar.

'S nem volt ez olesó könnyü szó,
De becsesel és súlylyal tele,
Igért 's adott pénzt és hadat,
'S legott vezéreül kele.

Nem a' szellő fuvásaként
Forgatta ő a' kaczagányt,
Honnan mindenha sujthatott,
Fel ott fogá a' buzogányt.

Ország ügyét ha tervezé,
Azt nem daskálva főzte ki,
De szinte tomboló vala,
Ha a' csatát jól vágta ki.

Ila kedve jött, két kézre vitt,
'S törött utat Kinízi hős,
Gyöker magyar faj volt biz ő,
'S a' mit tön, minden olly erős.

II.

Ki hitte volna róla, hogy
Ő dévaj is lehet?
Csakhogy hasonló tréfaműt
Mindenki nem tehet.

Őt bajra hívta gögösen
Egy ozman óriás,
De ha Kinízi nem, vele
Ki is vitt volna más?

Kinízi nyujt előbb kezét,
'S az ad viszont neki;
Sajtó lön a' magyar marok,
'S ozman vért zúza ki.

Rövid peruton végezé
Kinízi e' csatát,
Másik kezével elcsapá
Az óriás nyakát.

Kenyérmezőn még dévajabb
Huszárfogása volt,
Hol a' csaták terén hevert
Ezernyi számu holt.

Éjjel nagy áldomást ütött,
 'S hogy széles kedve lön,
 Övön ragadva egy halott
 Pogányt fogára vön.

'S eljárt a nagy negéddel a'
 Toborzó lassuját.
 Így ünneplé Kinizsi a'
 Győzelmi hejhuját.

III.

Kinizsinek nem csorbula
 Sem kardja, sem vitéz kara.
 De, mit kevésbé forgatott,
 A' nyelve szélütött vala.

'S ki sejtené, hogy ekkor is
 Szolgált a híven a' hazát?
 Ország birája lön pedig,
 'S el nem mulasztá egy csatát

És mint országbíró hozott
 Törvényszerű ítéletet,
 És mint vezér ölt százakat,
 'S üzőbe vett százezreket

Szerencse, vagy miféle sors
 Hány nagy terüt megbuktatott,
 Övét soh' sem, mert vak mohón
 Ő semmi ügybe nem kapott.

Mindenfelé győzelmivel
 Töltötte bé a' harci tért,
 'S borzadt, ha látta a' pogány
 A' néma hallgatag vezért.

Szóhősek és szájhonfiak,
 Elzengtem a' jó faj magyart,
 Ki tett, 's övéből áldozott,
 Nemcsak beszélt, 's másért akart.

Czuczor.

Á L O M.

Játszi szellő lágy fuvalma
Te reám álmod hozál,
Sohajod halk ihletére
Lelkem tünde honba száll.

Hol narancsfák hűs sorában
Vig patakesa folydogál
Tiszta habbal, és beszédes
Partin ifju rózsza áll.

A' virág közt szende lányka,
Hajnal arca, éj szeme:
Szebb, miként a' föld lakói, —
Ő az égiek neme.

Rózsafácskán volt ruhája,
Egy lepelke rajta még,
Szép szeméből e' beszéd szólt:
„Vizbe menni szívem ég.”

Készül ezt is im levegni, —
Ah, de én felsegítenék;
Sors, miért nem hagyysz aludnom!
Most talán már fürdenék?

Lanka Gusztáv.

F E D D Ő K É K.

Szine 's fonákja vagyon mindennemű emberi műnek;
Éri amaszt javulás? feddelem érje emezt.

C S Á R M A I.

Csármai nagy szónok. „Halljuk!” „Nincs nemzeti élet,
Hol nincs nemzeti nyelv; rajta hát magyarok!”

Szól, és mond nagyon is felséges dolgokat (Eljen!)
 Szív~~ehat~~ó hangon melyre fakadna könyöd.
 Elmult a' gyűlés, a' kard és guesma szegen lógg,
 'S ott lóggázk dik a' nemzeti érzelem is.
 Ünnepi öltöny ez is csak rajta; közéleti körben,
 'S szívbálványa körül megszűne lenni magyar.
 Hány illy két alaku hetvenkedik, oh, hon előtted,
 'S a' szív a' szájjal vajh mikor értnek egyet?!

SELYEMTENYÉSZTÉS.

Lesz selyem untilg elég: van tiszt hozzája megyénként,
 Itt-ott van szeder is, 's nincsen-e sok bogarunk?

NEMZETI ÉS ZSIDÓ KÉZ.

Városaink legtöbbnyije nincs még nemzeti kézen;
 Csak mindnyája zsidó kézre ne jusson utóbb.

H Á Z I A D Ó.

Nem szük lábakon áll a' házi-adó ügye; lám a'
 Vármegyeahajdunak öt rétü zsinóra kijár.

NEMZETI SZINHÁZ.

Nemzeti színház áll a' nemzet színe körében,
 'S a' színház bukik; ez nem színi nemzetiség?

Szilágy.

EGY KIS TRÉFA.

FELE IGAZ, FELE NEM,

G A A L T Ó L.

Egy napnak kora reggelén egy pesti terjedelmes fabódé lakóit mozgásra ébreszték a' nap első sugárai. Hófehér, piros bóbás kakaduk és tarka indiai varjak rivalgása sérté a' fület; fényes tollu papagályok és ragyogó paradicsom-madarak szárnyain tündöklének a' nap sugárai, 's lassu nehéz léptekkel járt le 's fel ketreczében az uj-hollandi roppant kazuár, míg fölötte rostélyokba

kapaszkodva akart szökdécselni földie a' kenguru. Egy sereg külön nagyságu és alaku majom bohókás ugrások- és kapkodásokban fárasztá magát, míg a' karesu zebra nyugalmasan nézé őket, 's két fiatal krokodil lustán fekvék kád-jában. Az iszonyu tigris villogó pillanatokat szórt rokonaira, mellyek felfalásától csak néhány vasrudacska tiltá, 's mintegy maga ellen dühödten, hogy ennyi kövér állatot még életben hagyja, rágá rekesze vasát. Végre fölserkent a' királyi oroszlán is, nyújtózva állt talpára, haragosan rázta meg sárga serényét, mint vihar a' százados tölgy lomberdejét, farkával korbácsolá magát, 's mennydörgő ordítással némitá el az állatok keletkező zaját, kinyujtá ismét tag-jait és méltóságosan lefekvék.

Ezen leírásból könnyen észreveheték nyájas olvasóink, mikép egy épen ekkor Pestet mulattató állatgyűjteményben vagyunk, melly azonban a' kora idő miatt nézőknek még nem nyitfáték fel, csak egy-két szolga dörzsölé nyújtózva szemeit, 's pillanta álmosan a' világ minden része vadaival tölt rekeszekre; egy közülök különösen fölkelvén, egy még nem említett kalitkához lépe, — ennek lakója azonban görnyedve még mély álomban nyugodott 's egészen emberileg hortyogott. A' sajátyszerű vadat első pillanatra maga Cuvier is nehezen birta volna osztályozni. Teste ugyanis egészen fekete medveszörű vala, de bőre nem látszék tagjaihoz nőtnek lenni, arcza minden eszes és esztelen állat fajától egészen eltért; mert ámbár idomára egészen emberi vala, de a' legélénkebb színekkel levén mindennemű vonásokban festve, talán 's csak némileg legfeljebb is egy ujjelandi főnek festett ábrázatához hasonlithata. Fejét e' fölött két idomtalanul hosszú fül 's kacskaringós szarvak diszesíték. Az említett szolga, kinek azonban viselete, cselédi öltözete daczára is, valami uriaszt áruolt el, alig fojthatva nevetését, a' kezébeni kefeseprő nyelével néhányszor oldalba dőfé a' mesés állatot, de gyakran 's nem megvetendő erővel kelle ismételnie ezen műtétet, míg az állat ébredése jelét adá, 's ez is csak érthetlen mormogásból 's elfordulásból állott. A' szolga tovább is biztatá őt, mint részeg paraszt a' lovát; de mindez nem használván, egy cseber vizet emele föl 's a' rosztélyon keresztül az alvóra loccsantá. A' hideg elem használt, az állat megrázá magát 's felült; legelőbb is kellőleg nyújtózván, szemeit dörzsölé, de ezeket keze, vagyis első lába szőre sértvén, ijedten 's olly erőszakkal rántá hátra fejét, hogy az hatalmasan ütődött a' rekesz deszkáiba. A' véletlen megrázkódtatás előmozdítá ébredését, hirtelen szökéssel emelkedék föl 's rémült bámulással pillanta szét kalitkájában.

„Fölbredtél végre, lomha dög; — mondá a' szolga. — Már régen fölserkent minden állat, de ez, ha az ember vízzel nem költi, talán hetekig aludnék. Majd megfrisítelek.” — 'S e' szavainál ujra kezelé a' seprőnyelet, melly kellemetlen érintéseket az állat igen neveltséges ugrásokkal igyekezett elkerülni, de a' ketrecz keskenysége miatt nem menekülhete; 's végre oktalan állat létére is tökéletes emberi hangon szólamlá meg:

„Az istenért, álmodom-e, vagy mi átkozott tréfát üztek velem? Hol a' manóban vagyok?”

A' szolgál, mintha nem is hallaná a' felkiáltást, még egyszer oldalba döfé az állatot 's elfordult e' szavakkal :

„Megállj, már ugysis három napja, hogy nem ettel, mindjárt megkapod reggelidet.“ Ezzel kinyita egy ládát 's egy darab nyers hust 's néhány burgonyát kivévén belőle, oda veté az állatnak, mely már tökéletesen eszmélethez jővén, mérgesen tekinté reá, 's festett arcának bohó vonaglásai akarata ellen is kacajra gerjeszték a' szolgát; az állat egy burgonyát ragada fel 's haragjában a' ritka rostélyon át kinzója fejéhez sujtá, mi azonban a' kézemelésre szűk hely miatt egészen erőtlenül történt. A' szolgál azonban színlelt haraggal rohant a' rekesznek.

„Dühös barom, te ellenem mersz támadni!“ kiáltá, 's a' seprőnyél zápor-sűrűen éré az állat testét, — ez kiabálva majd ugrált, majd szugolyba vonult, de az ütéseknek mindenképen kitéve maradt.

„Hogy mernek emberrel így bánni? lóduljon, különben agyon lövöm, — hogyis ne lőném agyon? — engem barom gyanánt kalitkába zárni. Tudják-e ki vagyok?“ Az állat még többet fogott vala szólni 's legdühösebb indulattal, de a' zaj által nyugtalanított, közvetlenül szomszéd oroszlán hatalmas ordítása rémülten némitá őt el, 's ijedése még nagyobb fokra hágott, midőn az állatok királya erőszakos farkát ketreczéből kinyujtván, azzal a' szegény állat tömlő-czének rostélyait verdesé. Ez iszonyodva simult kalitkája másik oldalához, de új rémülés, mert tulról egy hosszú sárga, fekete gyűrűs fark ingott előtte, melyben legottan a' tigrisre ismert.

„Az istenért, az egekért eresszenek ki! zshivánságnál is rosszabb becsületes emberrel így bánni; meg kell halnom ilyen vad állatok között. Én feladlak benneteket, felakasztatlak, ha mindjárt szabaddá nem tesztek. Jaj, istenem! mit miveltek testemmel? örökre elveszett hitelem; ha a' városban valaki így látna, az utcán sem mutathatnám többé magamat. Engem medvebőrbe varni, aztán ilyen csúful, — ha mégis jó szabásu volna. Akasztani kellene a' szabót vagy a' szücsöt, ki így varta rám a' bőrt. — De most, mondom, eresszenek ki, különben összetöröm kalitkámat, és szabaddá teszek minden állatot.“

A' szolgál mindezen rimázkodás és fenyegetőzésre figyelmetlen maradt, sőt alvó társaihoz fordulván, fölkelté azokat, kik vele együtt a' folyvást bögő és szitkozódó állatra nem is tekintettek.

Végre egymásközt lassu beszélgetés után az említett szolgál, kit társai Jánosnak neveztek, a' csudaállatnak is hallhatólag felszólalt:

„Pajtások, mit gondoltok? ezen csudaállatról azt beszélik, hogy szerfölött erős; most urunk nincs itt, még néhány óráig senki sem jő az állatokat nézni, bocsássuk rekeszébe az oroszlánt, melyik lesz erősebb?“

„Jó lesz;“ viszonzák egyhangulag a' többiek.

„Az ördögöt, mit gondolnak? — kiálta fel iszonyodva a' rémült állat — becsületes embert, kinek lelke van, — e' szavainál talán először juta eszébe a' szólnak, hogy lélekkel is bír — vad állattal széttépetni; ne tegyék ezt, mert az ör-

dög mindnyájokat elviszi, — felakasztják az urakat. “De uj felkiáltásai sem használtak, mert a’ szolgák, mintha senki sem beszélne, folytaták tanácskozásukat.

„Uram istenem, talán beszélni sem tudok már, ezen emberek legalább észrevenni sem látszanak szavaimat, pedig én minden szavokat értem. Uram fia! de talán nem is vagyok Pesten, hiszen ezen emberek tisztán magyarul beszélnek. — Uraim, az isten nevében könyörüljenek!”

„Ugy legjobb lesz, a’ két rekesznek egymáshoz erő oldalán ajtaja van, azokat felnyitjuk, ’s az éhes oroszán átsétál a’ csudaállathoz;” szóla János. Egy másik pedig a’ rekeszre felmászni készült.

„Jaj, szegény lelkemnek, különben is nyomorult koldus vagyok, miért akarnak megölni?” rimánkodék, rémültében térdeire omolva, a’ fogoly; de a’ szolga már börtöne előtt állá ’s az oldalajtó az iszonyu oroszán tözsomszéd-ságában fölfelé mozga. A’ fogoly kétségbeesve akará azt kezével megragadni, de keze a’ sima deszkán hatás nélkül csuszván el, fogaival iparkodék a’ halál ajtaja felnyitását gátolni; de vére fagyott ’s az élet dermedt benne, midőn kínos fáradozása daczára is felvonult az ajtó. Még csak az oroszán rekeszének ajtaja választá őt el a’ nagy gyilkos állattól, ’s már ez is ingani kezde, — a’ csudaállat orditva veté magát a’ padolatra, kezeit a’ rázkódó ajtóra szorítá ’s érthető hangot ejteni nem vala képes iszonyu kinjában. Ezen pillanatban erős zörgetés hallatszék a’ bódé ajtaján, a’ fogoly, ezt már az oroszán közeledésének vélve, szinte elájult; de saját rekeszének lebecsájtott ajtaja kinyújtott kezeire esván, az ütés felrázá aléltságából, bár felháborított lelkével alig bírá észrevenni, miképen az ajtó leeresztésével a’ veszély is elháríttaték. Azonban eszmélete csak azért látszék megtérni, hogy uj szenvedéseit egész öntudattal érezhesse. Ugyanis, látá az ajtóhoz siető szolgákat ’s hallá köztök János szavát:

„Bizonyosan azon urak jönnek, kik a’ menageriát háborítatlanul akarván nézni, ma korán reggelre érkeztek.”

„Istenem, csak ismerőseim ne legyenek; de hogy is lehetne más, hiszen engem Pesten, ha valóban Pesten vagyunk, minden ember ismer. Jaj, hogy menekszem!”

Egy csoport uriasan öltözött férfi lépe a’ bódéba, ’s a’ szolgák által ünnepeélyesen fogadtatának. Az említett alig meré szemét rájuk vetni, ’s ijedtére majd mindenikben egy ismerőst talált. Meleg bőre daczára is ujlág a’ hideg verejtéket érzé derekán átborzadni, mit hamar forró izzadás váltá fel. Összegörnyedve lefekvék kalitkájában, ’s arczát annak legsötétebb zugába nyomá, szívdobogva hallgatván, midőn a’ vezető szolga a’ fogott állatok neveit ’s tulajdonságait sorolá el vendégeinek. Már a’ tigrisnél valának, közvetlen szomszéd-ságában, ’s ő ugy érzé magát, mint siralomházi rab, ki szemei előtt látja a’ halált; midőn legnagyobb borzadására a’ szolga pálczája ketrecze rostélyán zörrent meg, de ő keményen eltökélé magát, arczát a’ világ minden kincseért sem fordítani a’ nézők felé.

„Ez, uraim, — kezdé egyhangu magyarázatát a' szolga — legnevezetesebb állat gyűjteményünkben; mondhatom, jelenleg Európában egy menageria sem bir példánnyal e' fajtából. Ez azon híres állat, melly csak napjainkban fedezteték föl, 's tüstént híressé lön. Egy uj Linné, kinek azonban eddig egyetlen érdeme ezen állatfaj fölfedezése, az 'arszlán' nevezetet ruházta reá, 's mi nem mulasztottuk el, tüstént gazdagítani vele gyűjteményünket. — Az arszlán, uraim, a' legveszedelmesebb állat, veszedelmesebb az oroszlánnál; mert ámbár bátorságra csak nyúl, ravaszságban a' rókán is tútesz. Szereti ugyan lakásul a' barlangokat választani, mint más fenevad, de nem a' sivatagok odvait, hanem a' városok bünbarlangjait; de mégis hasonlít a' kakukhoz, mert saját fészket nem tartva, más állatokéban keres gyönyört, 's egy-kettőből ki-löketvén, odább kullog; táplálékul szolgál neki minden, mi a' természetben megemészthető. Nem keresi ezt ugyan munkával, mint a' hangya, mert ehhez rost, nem is ragadja, mert gyáva; de ha a' szerencse nem adott neki elég élni valót, mindennemű cseleket használ annak megszerzésére; majd ravasz, mint a' róka, majd jámbor, mint a' juh, majd bohóczkodik majomként, majd dühösnek tettei magát, mint az oroszlán, de mellette számár gyanánt ordít, ha t. i. veszélytől nem félhetni; majd énekel, mint a' pintyőke, és szerelmeskedik, mint a' kecskebak, — 's ha valamelly hatalmasabb állat megragadja, a' csik sikamlóságával csúszik el kezéből. Jobb vérszopó a' piócánál, és szín-változtatásban a' chameleon semmi hozzá képest, 's minden tarkasága mellett mégis csak kétszínű. 'S így majd minden állatnak bir valamelly rossz tulajdonával; mi azonban jó sajátságait illeti, önöket, édes uraim, a' már említett fölfedezőhöz kell utasítanom, mert ezeket még ő sem említette. Ezen arszlán egy vala a' leghírhedtebbek közül, de most elzáratván, kénytelen jámborul viselni magát, különben korbácsoljuk.“

A' szegény arszlán tisztán érzé a' szolga szavait, sőt valóságukat is kénytelen volt magának megvállani, 's hallott már ő e' féléket jelen állapotán kívül is, és ha akkor egy bőrén elsikamlottak, hogy foghattak volna most rajta, midőn testét két vastag bőr is fedé. A' beszéd alatt eszmélete is megtért, 's át kezdé látni, miképen egész szomorú átalakulása nem egyéb, mint hihetőleg a' jelenvaló nézők által intézett tréfa, kik jól kinevetvén magokat, bizonyosan szabadon bocsátandják őt; ezen hit esze szokott léleményességét is visszatéríté az arszlánnak, bár egészen nem, mert helyzete legalább is sokkal kellemetlenebb vala, mintsem hogy semmi gúnytól 's bajtól sem kellett volna jövőre tartania.

„Látják, uraim, — folytatá a' szolga — millyen lusta állat, még most is alszik, miután már minden állat ébren van, még hangos beszédem sem vala képes őt fölserkenteni, pedig igen érdekes leendő önökre, arcát is színről színre láthatni; azért tüstént föl is keltem.“ — A' szolga ismét irgalmatlanul hátba döföle az arszlánt, de ennek sokkal erősebb vala akarata, arcát a' nézőknek nem mutatni, mintsem ezen épen nem szelid eszköz az ellenkezőre bírhatta volna;

a' szolgál azért haragosan kiálta fel: „mégsem mocczan? adjátok ide a' vasvil-lát, hadd járjam keresztül vastag bőrét, ha elevenére jutok, majd fölébred.“

„Az istenért! micsoda pogányság ez? — ordítá az arszlán, 's ijedtében olly sebesen ugrék fel, hogy velőrázó erőszakkal csapá feje lágyát az alacsony ketrecz fejébe, 's visszabukva, igen nevetséges helyzetben ült szemközt a' né-zőkkel. — Ki meri véremet ontani? pert indítok ellene, ha életembe kerül is. Bocsássanak ki, ugyis sok tréfának, a' mit velem műveltek; mert tudom, ez mind az urak műve, én mindnyájokat jól ismerem, ugy, mint önök engemet; ha tüstént ki nem eresztenek....“

„Furcsán bög ez az állat, életemben sem hallottam e' féle hangot!“ jegyzé meg az egyik néző.

„Nagyon hasonlít a' bornyu bögéséhez, midőn már torkán a' kés;“ mondá a' másik.

„Hogy merik hangomat bornyu-bögéshez hasonlítani? én olly becsüle-tesen, emberileg beszélek, mint akárki fia. Azért ne sértsenek tovább, hanem bocsássanak ki!“ lármája tovább az arszlán.

„Valóban mérges állat, mintha csak értette volna, hogy vasvillázni akar-ják,“ szóla ismét színlelt csudálkozással egy néző.

„De nem vesztek-e valamelly hasonlatosságot észre arczán?“ kérdé vizsgálódva egy másik.

„Sőt igen is. Ha nem csalatkozom, X—hoz hasonlít.“

„Valóban, — folytatá a' másik — ha arcza olly tarka nem volna, töké-letesen X— lenne.“

„Arczom tarka! kárhozat! talán bemázolták. Oh, hogy vitt volna el a' sánta ördög mindnyájatokat. Bár mindig a' házi adót prédikálnátok bicskások és ballások előtt. Jaj, millyen ocsmány lehet a' képem. Tükröt az istenért, tükröt! — E' szavait nem kisebb indulattal kiáltá, mint Shakespeare Richárdja vesztett csatájában a' lovat, 's ösztönszerűleg hátra nyult, azon vidékre, hol az embernek frakzsebe szokott lenni, hihetőleg zsebtükrét keresendő; de eszébe jutván tettének sikeretlensége, mérgesen ragadá meg rostélyait. — Tükröt, mondom, adjanak tükröt; csak van jogom saját arczomat megnézni, mellyet ki tudja, milly ördögi csúfra mázoltak.“

„Igazán, tökéletesen X—, sőt még ordításában is hasonlatot lelek X— haragjával;“ szóla fel egy néző.

„Ezt X—nak látni kell, küldjünk érte.“

„Ugy van, küldjünk érte,“ — ismétlék mindnyájan.

„Mit fecsegnek! hijába küldenek hozzá, hiszen az nincs otthon. Jól tud-ják, hogy én vagyok X—, hiszen magok zárattak ide.“

„Hallod, barátom, — szóla az egyik néző — mintha X— nevét nyávogta volna az arszlán.“

„No megértének már. Én vagyok X—, kivel olly méltatlanul bántak.“

„Valóban X—, ki zárta ide?“

„Azt önök jobban tudják, mint én, mit is kérdeznek. Jaj, csak a' képe-met ne mázolták volna be.“

„Szegény X—!“ felelé hangos kacajjal a' társaság.

„Már kiröhöghették magokat, ideje, hogy szabadon bocsájtásomra gondoljanak“ — mondá nyugodtabb hanggal, de boszúsán az arszlán.

„Bocsássuk ki, hiszen elnyomorul a' szűk ketreczben.“ A' szót tett követé, 's nyílt ajtón át hamar a' földön termett X— ur, 's nagyot lélekzék menekvése érzetében; de csalatkozték szegény, mert kínai még véget nem értek. A' magyarázó szolgál, ki néhány perczczel előbb eltávozott, haragosan kiáltva ugrott a' társaság közé.

„Mit mivelnek, uraim! legdrágább állatunkat elbocsájtani; ha azon gonosz állat elszökik, ki fizeti meg? Vissza kalitkádba!“

De X— semmi kedvet sem mutatott fogságába térni, sőt újra fellobbant haragjában, hogy némelly hajdani ujságszerkesztő szavával éljünk: képére akart mászni a' szolgának, ki azonban tréfának nem vevén a' dolgot, korbácsot ragada, 's még a' medvebőrön át is érezhető ütlegekkel érinté az arszlánt, ki látván, mikép a' többi szolgák is készülnek segíteni pajtásukat, minden védelmi gondolattal felhagyva, az első hely karfáján keresztül a' másodikra szö-kék, mire a' nézők közbevetésére a' dühös szolga lecsilapult.

„X— ur valóban az orangutánon is túltesz; nem képzeltem volna, hogy így tudjon ugorni,“ jegyzé meg egyik vendég.

„Miért ne képzelte volna, hiszen tanultam én voltigirozni. De hagyjanak fel, mert mindjárt megunom a' tréfát,“ válaszolá a' szerencsétlen.

„Ne féljen, ugorjék csak vissza, semmi baja sem lesz többé.“

Az arszlán sokkal lassabban, mint előbb, ismét az első helyre mászott, hol egy vendég következőleg üdvözlé:

„Itt a' tükör, a' mit előbb olly forrón ohajtott.“

„Oh, a' ragyogó égnek minden csillagai! szerencsétlenné tettek. Kokus-olaj-szapannal sem mosom le arczomról ezen fertelmes színeket. Örökre kol-dus vagyok.“

„Ne féljen, bekeni arczát egy kis faggyuval, 's aztán könnyen lemos-hatja.“

„Faggyuval! hát betyárnak tartanak, hogy zsirral kenjem magamat? nem, abból semmi sem lesz.“

„Ne bolondozzék, — felelé komolyan egy vendég — kifejtjük bőréből, aztán mosdjék meg, öltözzék fel 's menjen haza.“

X— urnak azonban nem vala kedve ingyen túrni el a' tréfát; azt gondolá, ha bár kénytelen is komédiát játszott, fizessék meg és jó drágán a' be-lépti díjt azok, kiknek mulatságot szerze; azért daczos állásába veté magát, 's egész elszántsággal felele:

„Én ki nem bujok bőrömből, 's egy tapodtat sem megyek innen, mig elég-tételt nem kaptam.“

„Ha tetszik, szívesen; — válaszoló hirtelen a' legszájasabb néző — mindnyájunkkal akar verekedni, vagy egygyel-kettővel? gyorsan válasszon, kard, pisztoly — —“

„Oh, van eszem, — vága hirtelen szavába az arslán — képemet ugysis örökre csuffá tették, még tagjaim épségét is kockáztassam? — abból semmi sem lesz. Én kárpótlást kívánok azon sok fájdalomért, mit szenvednem kelle, 's leginkább arczom elrutitásaért.“

„Tehát pénzt, X— uram? — felelé az előbbi vendég — jól van, a' menageria első helyi belépti díját mind megfizetjük, mert az ilyen ritka állat látása megér annyit, de többet egy fillért sem.“

„Azzal én meg nem elégszem. Az urak koldussá tettek, mert szépségem odavan, 's ha híre terjed balesetemnek, mint Pestet elhagyni kénytelen, földönfutóvá leszek. Én tetemes kárpótlást kívánok, különben itt maradok, hadd tudja meg az egész világ az urak tettét, 's aztán pert inditok, 's ha igazság van a' földön, fényes elégtételt kell kapnom.“

„Ön beszéde komoly választ érdemel, — szóla ismét az előbbi. — Először is gondolja meg X— ur, ki ön? milly oldalról ismert jelleme szinte az egész országban? Hogy sokat ne kelljen mondanom, gondoljon csak annyi tapasztalatlan ifjakon elkövetett gaztetteire. Jól van, lépjen föl ellenünk törvény előtt, 's hogy ezt annál könnyebben tehesse, ezennel megvallom, mi hoztuk önt a' ketreczbe. Emlékezik a' tegnapi vacsorára? ott álomitált kapott, melytől elnyomatván, tettük azzá, a' mi most, 's ha föllép, meglehet, mi bűnhödünk; de jaj akkor önnek, egy sereg törvényesen bebizonyított gazságát hozzuk bíró elébe, 's legalább is örökre ment lesz öntől a' pesti kövezet.“

„Mégis jó becsületes embernek lenni, ha nincs is mindennap uj Jacquesmar keztyüje — gondolá magában X—; de átlátván, hogy terve kivitelénél végre csakugyan ő lesz a' vesztés, hirtelen elváltoztatá állását 's azon gyors ugrással, melly jellemi sajátsága vala, egészen más hirt pendite meg, de csak az előbbi nótát, egy kis pénzmag szerzését, tűzve czélul.

„Tens uraim, az istenért, gondolhaták-e, hogy én, szegény koldus, önök ellen pert bátorzkodnám indítani? hiszen csak tréfa volt ez részemről, mint tréfáltak önök is velem. Ismerem én nagylelkűségüket, 's tudom, hogy szegény embert, mint én, nem akarnak szerencsétlenné tenni, 's miután multságokul szolgáltam, nem feledkeznek el rólam, hiszen nem kívánok én sokat, egynehány — — —“

„Ismét pénz, — szakasztá félbe az említett vendég. — Abból semmi sem lesz. Részünkről ez nem csupa tréfa, hanem büntetése gazságának, 's megszűnnék büntetés lenni, ha kárpótlást nyujtanánk. Azért ne kérjen semmit, hanem siessen haza, mert az idő halad 's a' közönség ön gyalázatára itt leli. Menjünk, barátim!“

E' szavak olly elhatározottan valának mondva, hogy X— valóságukon nem kételkedheték, kivált midőn a' társaságot indulni is látá: lemondta tehát minden

nyereségről, de hogy veszett fejszének nyele kerüljön, csüggedt hangon szólitá meg a' távozni akarókat:

„Legyen tehát, ha már általában boldogtalanná akarnak tenni, ámbár ez igazán nem illik; mi lett volna a' tens uraknak néhány száz forint! de a' belépti árt már meg is igérték.“

A' vendégek nevetve nyomának egy-egy huszast szőrös markába, ő sohajtvá fogadá el, 's keble mélyéből kiálta fel:

„Mindössze is két pár keztyü ennyi szenvedésért! Jaj, csak arczom lenne tisztal!“ 'S a' már maradó vendégek hahotái közt a' szolgálk segedelmével megkezdé emberré alakulását, 's nagy vigasztalására tapasztalá, hogy az annyira félt festékek, bár elég fáradsággal, tökéletesen lementek arczáról, 's már felöltözve levén, vevé észre, hogy azon szolgál, ki őt annyira kínzá, uri ruhát vesz magára, 's a' vendégeket tegezi; ekkor tudá meg, hogy az nem vala más, mint egy a' sok közül általa jégre vezetett ifjunak barátja és rokona.

Ut nak indulának a' bódéből, 's a' szerencsétlen X— kinzóitól még azon ígéretet sem rimánkodhatá ki, hogy arszlánságáról hallgatni fognak. Képzeltető, milly kín vala élete, minden emberben, ki esetleg reá pillanta, egy gúnnyolót vélt látni, 's fájdalmasan sohajta fel:

„Csak rá ne szedtek volna, de így oda minden dicsőségem.“ Ezen lelki gyötrelmek között, mint Messiást fogadá egy uj ismerőse ajánlatát, őt jószágára vinni, 's ezzel másnap hajnalban elhagyá Pestet, vissza nem térendő, mig balesete, ha csakugyan köztudomásra jőne, felejtve nem lesz.

AL - DUNAI K É P E K.

„Uraim, a' Dráva!“ kiálta, előbb tett ígérete következtében, a' kormányos, 's mi Sámson gőzös fedelére siettünk, bucsút mondani az anya-honnak, melly a' balparton itt végződik, 's üdvözölni leányát, a' kies Slavoniát, melly, mint a' hon annyi hölgyei, vonakodik keblebe fogadni a' nemzetiség szent malasztját. — Egy percz, 's szemközt valánk a' beömlő Drávával, melly Tyrol messze bércei közt a' 3900' láb magas toblachi tóból eredvén, már mint meglehető nagy ságu folyam lép be Oberdrauburgnál Karinthiába, 's ezt és Stíriát keresztül hasítván, Fridaunál ér be honunkba, hol a' később beleömlő Murával a' termékeny Muraközt keríti be, 's mindig határvonalul szolgál Pannonia 's két leánya, a' daczos Croatia 's a' testvér szilaj ingerlése 's a' jó anya szelid hívása közt ingadozó Slavonia közt, mellynek fővárosa, a' csinos Eszék (hajdan Mursa romai telep), szinte partján fekszik.

Kies dombok és zöld ligetek kísérek ezentúl a' jobb parton bennünket, mig túl at Bács áldott rónája terül. A' regényes hegyoldalban legelőre Almás házai üdvözlenek bennünket, 's majd Erdőd tűnik elő régi vára roskadozó romjaival, mellyek

közül csak egy kerekded torony áll némi épségben. A' rom 's ama domb, mellyen nyugszik, a' Duna partjához tolakodnak ki, mint agg leány, ki láttatni akar, míg maga a' helység serdülő szűként bujik el zöld fái közé, a' hegy oldalában. Az ős fenyő Pálffy-ház, melly most fent Pozsony- és Nyitramegyékben úté fel hatalmas fészket, hajdan e' vártól vevé előnevét, 's Mednyánszky, az édes tollu történetbuvár, ki, mintha szövetségben állana a' romszűzekkel, kik kesergve jönnek le éjenként sírni az agg várakra, — szaz meg száz ős népmondát ada a' méz költészet édes nyelvén előnkbe; e' romokról is monda legendát, melly szerént az atyai átok fekete bélyeget nyomott a' szülője ellen kezét fölemelni merő fiura, ki a' bűn jegyével évekig bolyonga szerte a' világban, 's csak a' megengesztelt atya áldása veheté le homlokáról vétke rut bélyegét. Most az Adamovics-családé Erdőd 's a' szép uradalom, melly hozzá tartozik.

Mint majd mindenütt a' bal Dunaparton, ugy itt is római telep áll — Teutoburgum — 's maiglan is lelhetni római régiségeket a' földben, mellyeket később magyar 's török vér is kövérite; mert már a' mohácsi vérnep előtt hódolni kényteleníteték Erdőd a' töröknek, ki egész 1687-ig vala ur ez ősi falak közt.

Erdőd után a' magas partu Dálya, 's csakhamar Dorova tűnik elő, mellyek semmi érdekest sem nyújtanak, míg ellenben Vukovár, Szerém-megye fő- és székhelye, kellemesen lepi meg az utast. Ennek felső részénél ömlik be a' Dunába a' Vuka egyik ága, míg a' másik a' várost osztja két részre, mellyek közül az egyik hegyen 's hegyoldalon fekszik, a' másik pedig a' Vuka nagy köhidjától kezdődik. Ezen utóbbi részben van Szerém-megye gyűlési háza, egy leégett katonai laktanya 's két selyemgyár, hol zúgva forognak a' kerekék 's sürgölődnek a' szerémi leányok, lefonva a' selyemszálakat ama gubókról, mellyeket olly nagy mennyiségben állít elő az e' vidéki nép dicséretes szorgalma. Szinte e' részben van a' földesur gróf Eltz kastélya is, mellytől kezdve, szép kert dől le a' Duna partjára, hova le kelle sietnem, mert a' gőzös taraczkja durrogra jelente indulást.

Mig társaim a' hegyen fekvő aggszerű barát-lemplom 's zárda sötét falain legelteték szemeiket, én a' Vuka beömlése felé fordítám tekintetemet, 's előidéztem képzelemben ama élénkséget 's kereskedelmi mozgalmat, melly egykor itt hemzsegett, ha majd az ősz Dunából a' Vuka csatornába eveznek a' hajók, hogy ugy a' fiumei vasúthoz jutván, árut hozzanak vagy vigyenek e' helyről, mellytől kiágazand a' hatalmas ér, melly összekötendi a' hon nagy testét a' világkereskedés nagy 's éltető szellemével.

Vukovárt elhagyván, a' kies Szerémen legeltettem szemeimet, mellyeknek olly jól esett a' regényesen emelkedő dombok élénk zöld színe. — Szerém a' hon legszebb megyéinek egyike; kies regényes, bőven termő és megáldott egyiránt; körül-belől 45 □' területén magas, erdőlepte bérczek nyulnak itt-ott az ég felé, míg másutt szőlőtőke zöldel a' dombokon 's kisebb hegyeken, 's aljában a' bércznek, 's kies öleiben a' zöld völgynek csinos falvak fehérlenek, 's aggszerű zárdák állanak, környezve bő termésű földek által, mellyek odább a' Duna 's Száva közt már lapályban fekszenek, 's összesen véve 900,000 mérő életet 's 800,000 mérő tengerit teremnek meg évenként, míg a' hegyekben mész 's kőszén van, 's szőlőtőke is virul, mellynek sötét-veres nedve országszerte híres, mint a' sli-govicza is, mellynek anyaga, a' tömött kék szilva, nagy bőségben terem e' fadús me-

gyében; mely hogy kicsinyben mindent birjon, még nevezetes marhatenyésztést is üz, 's csak ennek egy ágából, a' sertésnevelésből, is roppant hasznot húz: évenként 50,000 darabot hajt ki.

Szerém már Roma korában híres vala regényes szépségéről, 's „*Delicia Romanorum*“” disznevet viselt; Ovid, a' száműzött költő, Mitroviczon (most határszél) élt 's költé, jó veres bor mellett, örök hírű verseit, melyekben könnyen észrevehetjük Szerém veres nedvének lobogó tűzét. — A' római világbirodalom elenyészte után szláv népek uralkodtak itt e' vidéken, mely később, őseink birtokába kerülve, sok villongásnak leve okává. Ugyanis az Árpád-házi királyok balfogásai még az atya eltében birodalmat adának a' fiunak, 's így gyakran történt, hogy ez, önállást követelve, lázadó lőn — a' király 's atya ellen. Illy hercegi birtok volt gyakran Szerém is, mely többször adatott házassági hagyományul a' serb fejedelmi házban férjesülő magyar királyi szűzeknek is, mi miatt szinte gyakorta eréde villongás; mert a' serb zsupánok, kik ezt női vagy anyai jogon bírták, független fejedelmi jogot követeltek e' tartomány felett, holott azt csak mint magyar jobbágyok birhatak. — Szerém néha olly serb fejedelmi hercegnek is jutván birtokába, ki nem ült atyai trónján, — ez itt szeretett volna fejedelmet játszani, mi néha, midőn t. i. másfelé voltak elfoglalva királyaink, egy időre sikerült is; ámde ez csak bitorlott állapot levén, ebből korántsem lehet azt bebizonyítani, mit némelly szláv írók követelnek, hogy Szerém tőlünk független serb tartomány, sőt Serbia kiegészítő része volt.

Később az Anjuok kegye, 's Zsigmond korabeli pártviszályok alatt meghatalmasodott Ujlaky-ház birta Szerémet, 's ennek hercegének nevezte magát, mely czímet most az *Odescalchi* hercegi család viseli, mellynek *majorescoja*, a' lelkes 's olly sok ős magyar nevű főúr szégyenere tökéletesen magyar IV. Livius bírja most Ujlakot is, mely im amott emelkedik fel a' Duna partjain.

Egy pár percz még — 's a' partra ugráni, bucsút mondvá a' le Drenkova felé ügető gözösnek. — A' folyam 's várhegy közt egy pár száz lépésnyi széles lapály terül, mellyen túl Ujlak mezőváros házai fehérlenek ki a' várhegy alsó oldalából, mintegy figyelemztetvén bennünket, hogy ne csak az ős várnak szenteljük egész figyelmünket, de a' hegyen túl fekvő városkára is gondoljunk.

A' vár felső végén a' hercegi kastély áll, mely egy aggszerű, 's ha külsejét tekintjük, keveset jelentő épület; ámde belsőleg felette érdekes. Ugyanis, fala olly vastag, hogy bár beléje mosdó szobácskákat, sőt egy kápolnát is szorított a' mostani birtokos, mégis több lábnyi vastagság maradt meg mindkét oldalról. — A' kápolnában, mely a' régi, még az Ujlakyak korában épült fal üregében áll, láthatni az *Odescalchi*-házból származott IX. János pápának borszeszben őrzött szívét. — Ugyan e' kápolnában mutattatik egy — ha jól tudom — 18 lat nehézségű kö is, mely kinzólág üle a' szent atya veséjében, 's halála oka vala.

A' tágas terem szinte fölötte érdekes. A' családfa, mely nagy Károly kora sötétében vesz el, több szenteket, bibornokokat, püspököket, hadvezéreket, egy pápát is foglal magában. — A' falakon több családi arcképek lógnak, mellyek között egy rendkívüli szépségű nőt látunk; — a' családfa közelében áll a' mostani *majoresco* Livius herceg márvány-mellszobra is, mely után ítelve, ő igen hasonlít öcséhez,

a' pozsonyiak előtt oly igen ismeretes, lelkes Augustus herceghez. (Gróf Zichy Jenőné szinte a' hercegek testvére.) E' teremben, hol még a' pápának több gipszbe 's rézbe nyomott arcképei, pénzei, findzsája, herculanumi 's egyéb számos nevezetességek is láthatók, mutattatik egy chinai könyv is, melyet ő szentsége nyert ajándékban az akkori chinai császártól. — A' könyv nagy negyed papirja meglepőleg finom, 's sárgás színű, mi látatlanná teszi a' túllapi írást, mi valóban bámulandó, ha meggondoljuk a' papir hátya-vékonyágát. — A' munka tartalma technikai 's physicali tudomány lehet, mert a' nagy gonddal készült rajzok ezekbe vágó gépeket mutatnak.

A' kastélynak egyéb szobáit is megnézvén, az olasz fedezetre mentünk, melyet nem rég varroyazatu (burgscharte) kerítéssel vettek körül. — Innen felette szép kiállítás nyílik Szerém regényes bérceire, a' szemközt fekvő Palánkára (hol Nagy Ignác közkedvességű író születe) 's a' bácskai síkságra, melyet a' kigyóként tekergő Duna választ el Slavóniától. — Egy ideig a' már lefelé röpülő gőzös után nézve, végig futtatám tekintetemet a' várfalon, mely a' hegy gerinczén vonul el a' vár tulsó szélére, hol egy aggszerű templom 's zárda állanak.

Tiszteletet gerjesztő, 's egy részében góthmodoru épület a' ferencziek ezen temploma, mely mellett egy egyszerű zárda emelkedik, a' mely szinte, mint az egyház, több századok mohos lehelletét mutatja barna falain. — A' barátok egyike, egy tisztosz férfiú, szíves nyájassággal fogadott, 's mindenek előtt a' templomba vezetete, mely két különböző korban épült részből áll. A' torony 's előzet régiebb 's góth-alakú, a' hátrész pedig későbbi időknek gyermeke. — A' főoltáron sz. Kapisztrán János képe látható.

'S mint ezt néztem, a' barát megnyitá a' szekrestye ajtaját, 's mintha kiolvasta volna vonásaimból a' tiszteletet, melyel a' kereszt ezen bajnoka iránt viseltem, egy szűk cellaba vezetete, mely mindjárt a' szekrestye mellett áll. Ebben élé ő, a' szent férfiú, siratva nagy barátja a' hős Hunyady halálát, kit oly hamar követte oda fel, hol nem üldöz az irigység, 's nem ragadja el a' kaján ármány az erény babérját.

Az ajtó felett látható felírás szerint a' nagy Hunyady szinte volt a' nándorfehérvári diadal előtt e' cellában, hol később V. László, a' két ifjú Hunyady is szinte meglátogatták a' szent kereszt érdemes bajnokát. — Képzelteti a' nyájas olvasó, milly ihletés foghatta el e' cellában keblemet, 's milly tisztelettel illettem ujjaimmal a' vaságyat, melyben, a' hagyomány szerint, élni szünt a' szent férfiú, ki egykor itt éle 's imádkoza fel az ég urához, boldogságot 's áldást esdve le az általa oly forrón, oly igen szeretett magyar hazára *).

Oh, e' cellában édes a' mulatás! minden kö egy-egy történeti emlék, 's alig merünk reá lépni a' kövezetre, nem tartva magunkat méltóknak arra, hogy oda tegyük lábunkat, hol talán a' dicső szent, vagy Hunyady a' nagy bajnok 's nagy fia állottak. — De mi az! amott az ágyon egy veres folt! talán vér, mely emlékeztetni akar, hogy Hunyadynak két fia volt, király az egyik, a' másik kora véres áldozat? — nem, nem! e' folt rozsdá csak, szennyes, mint a' bűn, mellynek egyik czinkosa Ujlaky e' várban lakott.

* E' férfiról még bővebben szólnak az Életképekben.

„S Tomory Pál cellaja melyik volt?” kérdém a' baráttól, 's ő nem tudá megmondani, 's így nem vala más hátra, mint azt hinni, hogy ezen cellát választá magának lakásul a' két menyasszonyt halál által elvesztett, 's szíve harmadszori fellobbanásakor Putnoky Erzsébet kaczér hüllensége által megcsalottt férfit*), a' ki királyi testőrnagyból baráttá lön, 's itt Ujlakon éle, míg meg nem hívta őt a' kalocsai érseki székre a' király 's hon, mellynek vénapján ő vala hadparáncsnok a' gyászemlekezetű mohácsi téren.

A' barát még két nevezetességet említett: az Ujlakyak sírjait, mellyeket előbb elfeledtem megnézni a' templomban, hol csak Kapisztrán emlékével foglalatoskodtam, — 's a' kutat, mellyben e' szent férfit holt teste sokaig hevere. — Szívem ez utóbbihoz vonzott; fölötte mély e' kut, 's izletes vizet nyújt, mi szükséges vala a' sokszor ostromlott várban, mellynek mostani urnője, az új hona történeti emlékeit tisztelő herczegnő, született Branyiczky grófnő, egy góth-szerű fedezetet emeltetett a' kut fölé, mellyben a' török dühétől felő barátok elrejték szent elődjöknek tiszteletes holt testét.

Most el az Ujlakyak sírjaihoz! Ez itt az utolsónak, II. Lőrincznek, amaz IV. Miklósnak sírja! Ez a' kormányra vágyott, 's a' hon nagy bajnokát üldözé, hóhérbárd alá keríté egyik fiát, utjában állt a' másik fölemeltetésének, 's később ellene pártos lön. — Amaz Ulászló korában zsarnok kényur volt, — visszaelt a' király gyöngeségével, fellázadt, 's akkor is, midőn annyira kellett az erők központosulása, pártviszályt idézván elő, egyik oka lön a' nemzet elgyöngülésének, melly aztán megszülte a' mohácsi gyászos vénapot. — Oh, miért jöttem e' sirokhöz? mit ért látni a' kölovagot 's góth-betűjű körülírást, ha elvesztém miattuk a' szent ihletést, melly megszállt a' kised cellában, hol ugyancsak egy szegény barát élt, de erény is lakott, míg keblében a' férfinak, kit e' kő fedez, gazság honolt és árulás, bár szerémi herczegnek 's bosnyák királynak nevezé is magát.

R. G.

HANGÁSZATI LEVELEK.

I. BRAND MIHÁLY nagy D-dur synphoniája. — Édes barátném! — Megigértém, hogy néhány levelet irandok hozzád, mellyekben bővebben kifejteném előtted mindazon idegenkedésnek, hidegségnek okát, mellyel az előtted annyi kedvességben álló zenedarabok, ezen napi érdekű Donizetti-féle fűlesiklandozások iránt viseltem. Teljesítem ígéretemet, mert minden előszereteted mellett kedvencz zeneszerzőid iránt, megvallád elégszer magad is, hogy a' magasztos nagy szellemek azon művei, mellyeket néha zongorára illeszték, egyre jobban megnyerik tetszésedet; megvallád, hogy eddig nem ismert világ kezd általod előtted derengeni, mellyből zenegyakorlatid közt sokkal több, fenségesebb élvezet sejtessz nyrendeni, mint minőkhöz eddigi szerzőid közt jutottál. Engedj e' sejtéseknek, engedj e' remény vezérletének, 's ha bejutandasz a' tündérvilágba, hová téged, hiszen barátném vagy, bevezetni oly nagy gyönyörömré válnék, még megérem azt is, hogy egykor halát fogsz mondani fáradozásimért. A' nyelv, mellyen az ajánlottam nagy

*) Lásd Tomory Pál. Történeti beszély. Honderű 1843. II-ik félév.

mesterek szólnak, még ismeretlen előtted, csak annyit tudsz eddig, hogy e' nyelv hangjai édesek, mennyeiek; ha e' zenenyelv szellemét megértended, — a' mint hogy, iránta mutatott vonzalmad és a' valódi szép iránti fogékonyságod után ítélve, nem sokára meg fogod érteni, — úgy teendesz te is, mint én tevék már régebben, számüzve leendened kótatámodról mindazon eddig kedvelt kifűszerezett és felcífrázott szerzemények, 's megadandod illő helyét a' hasonlíthatlan szépségű német zenészetnek, Mozart mesternek 's az óriási Beethovennek.

Mielőtt azonban e' részbeni nézeteim kifejtéséhez fognék, engedj egy kis eltérést e' dicső holtaktól egy nagy reményű előre. Egy művet hallék e' hetekben a Hangász-egyesület hangversenyén, mely ma közkívánatra ismételtetett; mely másod ízben szintolly nagy, sőt még kitörőbb tétsszéssel fogadtatott azon nagy közönség által is, melyre hatni nincs feladatául tűzve; mely itt minden műértők osztatlan tétsszésében részesül, 's a' te lelkesülni nem minden tárgy iránt szokott barátodnak is magasztos élvezet szerze. A' mű, melyről szólok, egy nagy D-dur symphonia Brand Mihálytól, egy hazánkbeli 's jelenleg fővárosunkban lakó fiatal művésztl (— ezt azért írom meg, hogy annál örömeztőbb olvasd a' jelen műve felőli netán hosszadalmassá válándó tudósításmat —).

Legjobb, legrövidebb és egyszersmind legczélszerűbb módja volna az ismertetésnek, ha saját szépmagad hallanád e' gyönyörű szerzeményt; minthogy azonban ezt jó kívánnatoddal nem eszközölhetem, megismertetlek szellemével legalább... 'S ha e' levelemet testvérednek, az alapos és gyakorlati zeneismerőnek, megmutatod, mondd meg egyszersmind neki, cseppet se vegye rossz neven, mivel ismertetésemben inkább költői leíráshoz, mint műszaki bonczolatokhoz tartom magam. Erre két okom van: először, mert te, édes barátném, az ilyen mű ismertetést bizonyosan szívesebben veszed, mint az amollying igen tudós részletes bonczolatokat; másodsor pedig: olly igen sokat kellne szem elé állítás és összehasonlítás végett a' műből kiirnom, hogy annyi hangjegyeket hasonló alkalommal, minővel az ide mellékellet juttatom kezeidhez, alig küldhetnék el számodra. Följegyeztem azonban legalább a' symphonia minden részéből az alap-gondolatokat, mert tudom, hogy kíváncsi leendesz azokat zongorádon utánjátszani.

A' symphonia négy szakból áll. Első a' bevezetés D-durból két-ütetű egész taktban (allabreve); menetére nézve: Allegro vivace. — E' szép bevezetés alapgondolatját az ide mellékel kötasorok első számában veszed. Magát e' bevezetést egy 21 taktból álló előzmény készíti elő, D-mollból, négy ütetű egész taktba, Maestrozo menettel. Ez előzmény alapgondolata ugyan csak az idézett taktokból áll lagy hangokban, mely az egyetlen erős első akkord után azonnal kezdődik viola, gordon és bőgő által, a' fuvó 's vonóhangszerek teljes összhangzatu kíséretében; az első négy takt után ez alaphangokat a' hegedűk veszik át és viszik egész az Allegro kezdeteig, néha a' hoboák és klarinettek által igen czélszerűen felváltva 's elsőrendűleg kísérve. Az allegroban, mely a' 22-dik taktal kezdődik, ismét magányosan veszik át gordon és bőgő ez alapgondolatot, alig kísértetve más hangszerek által, mig csakhamar a' hegedűk beleszólása következik, a' többi, kivált a' fa-fűhangszerek harmoniateljes kíséretében. Így halljuk e' gondolatot lassankint más hangszerek által is megpendítettű, mig nem sokára egy klarinett-magányban a' középtétel következik, mely aztán a' kimerítő hosszúságú bevezetésben az első alapgondolattal hol karöltve, hol azt módosítva, a' leggyönyörűbb változatokban vitetik keresztül; mi közben különösen hatásteljesen tünnek ki mindenkor a' helyek, hol ezen alapgondolat, a' kíséret szebbnél szebb módosításai közt, a' gordon és bőgő által ismételve elmondatik. — Ha előlvasád az idézett alapgondolatot, nem épen olly nehéz lesz élénk képzelő-erődnek maga elé idézni a' hatást, melyet ezen bevezetésnek szűlnie kell, midőn e' hatalmas hangok a' legmélyebb nyelvű hangszereken legelőször megdörödulnek, 's utóbb minden irányban, csekély

változatu közbehangzásokkal mindenfelől viszonoztatnak, ismételtetnek a' szépen hullámzó karkíséret mellett. 'S valóban úgy állíthatod e' bevezetés szépségét leginkább lelked elé, ha tengerhullámokat képzelsz, melyeket készül zivatar kezd háborgatni; majd egy hatalmas szélesapás gördit roppant hanghullámot feléd a' bögő mély hurjain, majd felülről vélsz hol erősebb hol gyöngébb szelet megeredni, mely hasonló hanghullámzatot hasonló kedvességben lengedeztet feléd. 'S e' közben, ezen egyes fel-
tünőségek közepett, az egésznek nyugalmas moraja hangzik, mintegy viszhangjául a' távolabb történőknek; 's ez az egész hatásának különösen kedves emeltyüjeül szolgál ... a' szigorun összevágó harmonia lelkesítő hatását élvezed itt. — A' szerző Beethovent látszik főtanulmányaul választottani, 's lehetlen, hogy a' mesterek legnagyobbika nyomain indulását helybehagyó tapsokkal ne üdvözöljük; azok után azonban, miket a' szóban levő symphonia ezen első szakáról mondtam, el kell még mondanom azt is, miszerint épen itt kelletén túl kitűnik a' művész studium-forrása némi igenis bátor utánzat által, mert ezen első szak és ugyancsak Beethoven D-dur symphonijájának első szakasza közt felőtölőleg nagy a' hasonlatosság, mit annál meglepőbbnek mondhatok, minél inkább ki van tüntetve a' többi szakokban, hogy szerző épen nem szűkölködik az eredetivé-levés tehetségében.

E' lelkes bevezetés után a' symphonia második szakául az Adagio következik, B-durban, $\frac{2}{4}$ taktban egészen Mozarti szellemben tartva. Ennek alapgondolatját a' melléklet 2-dik száma alatt veszed, 's látni fogod belőle, miszerint melodiában épen nem szűkölködik az. Minden előzmény nélkül mondják ki ez alapgondolatot az első taktokban a' klarinett és fagott, gordon és bögő halk kíséretében. Aztán a' fuvola 's oboa veszik át, 's általok fonatik az tovább, mi közben az első hegedű játszilagos kísérettel halad mellettök. Nagyszerű a' hatás, midőn a' hangvezetést a' 83-dik taktban gordon és bögő veszik át, a' hegedűkkel és violával úgy váltván egymást a' melodia vitéljében, hogy emezek amazokat csak egy takt-ütettel előzik meg, miből a' legelmésebb összejátszás következik, a' fafűhangszerek dús változatu kísérete mellett. — Ezen szakot mindazáltal az egész symphonia leggyöngébb részének mondhatni, nem azért ugyan, mintha az egészben melodiabőség nem volna, mit hasonló műveknél leginkább épen az Adagióban kívánunk meg, 's mi itt nem is hiányzik; de olly szerfeletti bőséggel van itt pazarolva a' hangszerelés, hogy a' dús kíséret mellett gyakran nem halljuk a' melodia folyamát, kivált ha az gyöngébb fa-fűszerekre van bízva; sőt a' hő hangszerelés gyakran az erősebb hangokat is elnyomja, mint ezt a' 100-dik és következő taktokban tapasztalhatni, hol magok a' trombiták is alig bírnak a' zaj közül kirivallani. Figyelmeztettek, édes barátném, hol alkalmad lesz hallani, a' nagy mestereknek, különösen legkedvencebb Beethovenemnek, hasonló műveire; ezeknél tapasztalni fogod, hogy épen a' lágy Adagiokban adatik leggyérbb kíséret a' melodia mellé, mi, ha meggondolod, hogy itten a' főhatás nem az elmés kíséretben, hanem leginkább a' mindig világosan megérthető melodia egyszerű menetében keresendő, nagyon természetesnek fog látszani előttd. A' karkönyv olvasása közt semmi vétség nem tűnik ugyan itt ki a' hangszerelés szabályai ellen, sőt ellenben a' legcorrectebbnek, művészetileg helyesnek mondhatni azt, 's az elhibázottság csak abban fekszik, hogy a' szerző az előadásbeli hatásra nem volt kellő figyelemmel. — E' részben azonban a' jelen symphonia szerzőjét saját lángesze 's szorgalmas tanulása mesteribb fejlődésre legbiztosabban vezetendi; ki a' jelen Adagionak is sokkalta nagyobb és magában meg is érdemlett hatást szerezhetne, ha a' kísérek közöl némellyeket kitörölne, 's az egész Adagiot néhány taktal rövidítné; mely kettős munka fiatal szerző előtt legnehezebb ugyan, de egyszerűs mind nagyon háladatos.

'S most, szeretett barátném, jő a' symphoniának harmadik szaka, olly nemben, mely avatlan füleknek legkevesebbé szokott tetszeni; itt azonban ilyenek is örömmel hallgaták azt, a' műértő pedig elhájoltaték általok. Méltánylattal kell itt említnem az

összevágó kerek előadást is, Schindelmeisser karmester igazgatása alatt. Ez a Scherzo, D-durban, $\frac{3}{4}$ es taktban. A' mesteri Scherzo alapgondolatát a' melléklet 3-dik száma alatt a' három hangjegyen találod kifejezve. Részedre, ki az egészet nem hallhatád, annyi ez, mintha e' három hangjegyet oda sem irtam volna; de épen ebből láthatod, lelkes barátném, mint tud a' meghivatott ész csekélységéből is nagyot teremteni. Hozzá adtam még e' három hangjegyhez vagy hat taktot, a' melléklet 4-dik számában, ezen szak további menetéből, melyek azonban megkísértő ujjaid alatt szinte hatástalan hangzandnak el. De újra mondom: hallanád csak, milly váratlanul nagygya lesz a' hatás ezen gyönyörű, ez utánózhatlanul szép és elmés hangszerelés által! E' három hangjegyből három-négy taktban összealkotott kis phrasis jár keresztül ez egész szakon, minden hangszereken, melyek egymást olly igen jól kiszámított változékony-ságban követik. Kezdő a' komoly viola, utána hegedű. 's utána egyenkint és összesen egész serge a' vonó- 's fúhangszereknek. A' dallamot (gondolom, így hallám a' melodiát nevezetelni) itt a' harmonia veszi által, míg a' vonóhangszerek többnyire pizzicato haladnak. Komoly szóvitát vélne hallani fontos tárgy felett érdekesen vegyes társaságban, hol majd az ifju emeli hevesen vitató szavát viola, klarinett vagy oboa hangjain; majd az éltés matrona szól közbe csillapítólag; majd neki buzdulva vág bele a' ház öreg családfeje a' fagott, gordon és bőgő képeben; sőt még a' gyöngéd szüz édes hangjait is vélne beleszólani, hegedű 's fuvola által ábrázoltatva; — majd a' kiengesztelődés zavát hallod, 's azt véled, az egész humorteljes vita lecsöndesül, midőn azt valamellyik édesen csevegő hangszer az előbbi tüzes hangokon ismét megkezdí, vagy valamelly leányka a' hegedű vagy fuvola vékony és gúnyszerű hangjain újra feltűzeli. — Szintolly sajátyszerű e' kedves Scherzo befejezése is, mely a' szokott vég-előkészítő taktok nélkül, az előképezett vitának, egy elmés fordulattal az utolsó előtti ötödik taktban, egyszerre véget vet. Meglepetve nézsz magad körül, hová lettek az olly kedves csevegéssel vitázott tündérek, 's lelkedben csak az egész szeszelydús számnak élydús mosolyra készítő benyomása marad hátra. És mondja bár egyik vagy másik műértő, hogy a' symphonia főjelessége az utolsó szakban van központosítva, én az én kedves barátnémnak e' Scherzot fogom mégis ajánlani a' legfigyelmesebb meghallgatásra.

Negyedik és utolsó rész a' befejezés, D-durból, $\frac{2}{4}$ es taktban, Allegro menettel. Édes hangzatu alapgondolatát a' melléklet 6-dik számában veszed, melyet az első hegedű kezd meg, a' kisebb vonóhangszerek kíséretében, mintán az 5-dik szám alatti négy taktal a' klarinett és fagott által, mintegy kisebb előzményül, bevezettetik. Valamint maga ez alapgondolat olly kedélyesen kedves, szintugy tagadhatlan az is, hogy mi a' tiszta, világos és correct hangszerelést illeti, e' szak az egész mű tető-pontját képezi, melyben a' szerző leginkább kifejté művészetét; különösen széppé 's lelkesítő hatásúvá válik e' szak a' vége felé előforduló fuga-szerű menetekben. A' bő hangszerelés itt is megvan, mint a' második szak adagióban, de nem azon túlnyomósággal többé, mely a' melodia szabad megérthetésében gátolna bennünket; helyes tapintattal van e' szakban arány tartva a' hangvivő fő- 's a' kísérő másod rendű hangszerek közt, úgy hogy ha a' Scherzoban a' szerző szeszélyes játszásága ragadt el bennünket, itt mélyebb és mégis könnyen érthető kedélyességét szeretjük meg.

Még egy pillanatot vetve vissza az egészre, annál nagyobb örömmel üdvözölhetjük e' jelesül sikerült symphonia szerzőjét, mivel hazánkfia, mivel magyar. Ez örömemhez azonban némi bú is járul, midőn meggondolom, hány jeles férfit ajándékozánk már mi a' külföldnek, kikből, az egyetemes nyereségen kívül, mely általok a' tudomány vagy művészet világának jutott, saját nemzeties nyereségünk csak annyi volt, hogy szomoruan büszkélkedve mutatánk a' babérait külföldön szerző után: ez is a' miénk volt!..... És itt volnánk, jó barátném, a' sokszor emlegetett nemzeti zenénél, a' magyar zene-stylnél; mi felől azonban más alkalommal mondom el nézetimet, melyekkel, tudom, honszerető lelked meg fog elégedni.

Magyar zene-styl még nincs, vagy a' derék Erkel által csak most van a' megteremtés kezdeteben. És pedig sok műértő szolt már buzgalommal azok felől, miket a' mi nemzeti zenénk dús csirájából nevelni, alkotni lehetne. Liszt, a' rövid lelkesülésű, szép kecsgetetéseket mouda egykor e' tárgyról szóban; Erkel pedig, lángeszű magyar mesterünk, tettel valósítja ez iránti reményeinket. Ha egyszer megalapítva 's a' művészek által ismerve lesz e' zene-styl, lehetend akkor rajta minden műveket szintugy írni, mint most a' franczián, olaszon, németen. — 'S ez utolsó stylben van írva Brand Mihály derék synphonája is, melyet itt buzgó örömmel üdvözlünk. —

További leveleimet, lelkes barátném, sűrű elfoglaltságom miatt, csak hosszú idő múlva veended. Most lelkedből öntöm szavakba a' gondolatot, midőn soraim végén elmondom: miszerint a' művészt tisztelet, hódolat illeti ugyan mindenütt; de ki a' jeles tehetséget, melyet a' természetől nyert, melly e' hon ege alatt csirázott és fejlődött magasra, ki az illy tehetséget, kötelessége érzetében, szülő honának szenteli, 's nem pazarolja el oda, hol már ugys elég remekmű találtatik, meggondolván, miszerint a' jeles tehetségekre mindenek felett a' szülő, a' kifejtő hon, nemzet bir legfőbb igénynyel, — az illy férfhoz nemcsak hideg tisztelettel járulunk, mert ő érdemes becsülésünkre, szeretetünkre. Legyenek bár csillogóbbak a' külföld habérai 's tán közé font ékszerektől gazdagabbak, de fényesebb és magasztosabb öntudatot ad az, melyet a' hon nyujt fiának honfias érdemért... És én reménylem, édes barátném, hogy a' lángeszű művész, kinek kezét tisztelettel szoritottam, kivivandja magának ez utolsó tekintetben is nagyrabecsülésünket, baráti szeretetünket. — Pest, mart. 24. 1844.

Vas Andor.

POZSONYI LEVELEK.

VII.

Martius 14.

SZERETETT LEONÁM!

Az élet örömeiben mégsem olly szegény, mint hisszük; vannak az ember életében pillanatok, midőn a' legszilajabb szenvedély is leapad, a' legzártabb kebel is megnyílik 's közlekeny lesz. Oh, édes Lecnám! vannak pillanatok, mikor a' szív egető fájdalomra az enyhülésnek egy malasztja cseppen: mert isten az ember kebelébe egy égi virágot plántált — a' szelid és boldogító vallást! — Tudod te, szeretett Leonám! milly kincs a' kebelnek a' vallás? tudod, hogy csak a' hit üdvözt, és csak az lehete föl már itt boldogságát, kinek keble oltárán a' vallás tiszta érzelme lángol? Téged jó szülőid mindenek felett vallásosnak is neveltek, te hinni tudsz, szeretsz, 's reményed zöld ága még nem tört ketté, miért is, örömet hiszem, szívesen veended e' soraimat is. te, ki előbb barátnéd vigadozó 's politizáló okoskodásait szinte szívesen fogadtad.

Igen, szeretett Leonám! a' kebelnek nincs boldogítóbb kincse a' vallásnál; és ha a' vallás mennyei szózata a' férfikebelbe is nyugalmat és enyhülést varázsol, mennyeivel drágább az nekünk hölgyeknek, nekünk, kiknek élete legnagyobb része lemondás és küzdés közt foly le? — Oh, nézd az életet! Ha a' nőt sorsa olly férfhoz lánczoló, ki lelkét ki nem elégíti, kinek oldala mellett az élet kárhozat; ha megcsalt remények 's elhervadt tavasz-kor után nincsen, mihez keble egész érzelmével ragoszkodhatnék, ha önfeláldozása 's minden öröm nélkülözése jutalmául hidegséget nyer; ha remélni, ha már — szeretni nem tud; ha — boldogtalan: — „sektessenek egy gyermeket

karjai közé — mond kedves Eötvösünk — 's angyallá válik;“ — éljen csak keblében a' vallás szelid érzelve, bizalommal tekintsen fel jó istenéhez 's neki fog virítani még az ifju tavasz, lelkébe visszatér a' nyugalom 's imádkozni fog az ünneplő természettel.

Itt eszembe jutnak Gegönk szavai: „vallás nélkül az ember nem lehet becsületes ember.“

Órizz meg tisztán, szeretett Leonám! a' vallást, ne férjen ahhoz semmi álhit, 's a' kebel ezen boldogító érzelmét ne cseréld föl örült vakságért. A' vallásból csak szeretet fakadjon fel, 's tiszta lángja csak világosságot terjesszen. — Mondják, a' vallásból a' költészet kihalt, 's hogy az már nem olly szép, mint volt a' régiek mythosa. De valjon melyik vallás lehetett boldogítóbb? az-e, mely az Olympban keresé istenét, 's az ember feje fölé vonta az istenség dicsugarát, vagy mely hinni tanít, szeretetet terjeszt 's reményt önt a' csüggedő lélekbe? Oh, édes Leonám! mint nincs szebb fogalom istenénél, úgy nincs boldogítóbb a' vallásnál, csakhogy lelked kék egén az élet három vezercsillaga: a' hit, remény és szeretet ragyogjon; csakhogy, mint mondtam, a' lángból, mely az ég felé lobog, világosság terjedjen! — Lehet-e tehát szomorubb jelenet; sujthatja-e valami jobban a' lelket, mint látni, miképen azon ivék alatt, melyek imáinkat fogják föl, örült hitében nem egy, szeretetre — nem tanít? Te kételkedel, kedves Leonám! 's nem akarod hinni, hogy legyen ember, ki felejteti tudja, mikép mindnyájan egy atya gyermekei vagyunk? nem szeretted hinni nemde, hogy azon helyről, hová a' keresztény istenét imádni megy, mi sokan térnek vissza sötétséggel a' főben és lázzal a' kebelben? Ugy van, szeretett Leonám! pedig „az éj elmúlt, a' nap pedig elközelgetett.“ De bár tudod, hogy a' legnagyobb sötétséghez van legközelebb a' világosság: ne félj! a' „Rosenkranz“ társulat alapítójának szöszékétől csak néhány lépésre van a' templom, hol Gegönk minden csötörtökön hallatja épületes beszédeit, melyeket a' tiszta vallásosság jellemez, 's melyeken az emberszeretet melege rezeg át.

Mondják sokan, hogy korunkból a' vallásosság kihalt, 's hogy az anyagi érdekek után iramlott nemzetek közt naponként fenyegetőbben harapódzik el azon vallási közönységgel, mely előtt elvégre semmi nagy nem bírad érdekekkel, semmi kegyelet nem leendő szent!... Mennyire való ez állítás, mennyire nem? vizsgálni nem akarom, valamint azon okokat sem, melyek, ha ezen állítás csakugyan alapos lenne, e' szomorú eredményt szülik. Minden ok megszüli a' maga okozatát; a' sohaj elvész, de az emberi tett gyakran nagy következtetéseket von maga után. — Én most, szeretett Leonám! csak azon örömet kívánom veled tudatni, mely keblemet mindannyiszor eltölté, valahányszor kedves Gegönk beszédein a' kis egyházat tömve találtam. 'S gondolod, a' derék hitszónok hallgatói egyedül nők, és egy hosszú élet botlásai után imádkozó öregek? Nem! a' hallgatók nagy részét szép hazánk reményei — az ifjuság teszi, kik a' kegyelet félreismerhetlen jelével Gegönk legbuzgóbb hallgatói. Ki mondja nekem, hogy az ifju-kelekben a' vallás szent virága elhervadt, 's helyében az in-differentismus gyoma burjánzik? ki mondja nekem, hogy e' szemekben nem a' magába szállt lélek sugára fénylik? hogy viszhangra nem talált keblök mélyében az ige: „vallás nélkül az ember nem lehet becsületes ember?“ Oh, ki ezt mondja, az nem ismeri az emberi kebel természetét, nem tudja, hogy mint virág a' harmatszóppnek: úgy nyílik meg a' kebel a' vallás tiszta tanának; csak a' szív, mely szeretésre alkotott, ne kényszerítessék gyűlölni; csak a' lélek, mely szabad röptében fen-fenlebeg, időt és tért kezd felmérni, járom alá ne kényszerítessék.

Ismétlem, Gegönk beszédein a' tiszta vallásos érzelem melege terjeng, 's minden szava lelkének emberszeretetét árulja el. Gegő megmutatá, mint lehet az anyaszent-egyház szellemében is tiszta vallásos érzelmet és szeretetet hirdetni; azon anyaszent-egyházban, melynek alapja a' nagy mester tanítása: a' hit, remény és szeretet.

De te, szeretett Leonám! kívánod, hogy Gegőnk beszédeit rövid kivonatban közöljem, 's részesítselek azon örömben, melyet mi beszédeinek hallásán élvezünk. — Kívánatod legközelebb teljesíteni fogja hü Yoléd.

VIII.

Martius 24.

Szavam akarom beváltani, szeretett Leonám! midőn mindenek előtt kívánatod teljesítéséhez fogok.

Jeles hitszónokunk beszédeinek szövegéül sz. Pál rómaiakhoz írt levele XIII. részének 11. és 12. versét tűzé ki: „Itt az ideje, órája — álmunkbóli fölkeelésünknek; az éj elmúlt, a' nap pedig elközelgetett, — vessük el a' sötétség cselekedeteit, és öltözzünk a' világosság fegyvereibe. — Mint nappal, tisztességesen járjunk.“

Oh, mondd, szeretett Leonám! kell-e ennél épületesb tárgy? mért nem vessük mindnyájan lelkünk lelkébe, hogy „az éj elmúlt — vessük el a' sötétség cselekedeteit!“ — Hitszónokunk első beszédében, mellynek tárgya volt: „vallás nélkül az ember nem lehet becsületes ember“ nem szellőztetve a' lecsilapult vigalmak hült helyeit, — hisz az ember vidám napjai olly kevesek, — de boldogoknak csak azokat mondván, kik ugy lejtének az örömek karjain, hogy most a' visszaemlékezés lelköknek nem fáj; a' szöveg fejtegetése közben a' magyart rajzoló idegen nyelvvél 's idegen szokásaival, 's kijelölve beszédei tárgyait, elkezdé szavalását az isten iránti kötelességekről. — „Csak ki kötelességeit — mond — tökéletesen ismeri, és ismervén, azokat pontosan teljesíti, érdemli meg a' becsületes, jámbor nevet. Azon jótéteményekért, mellyekkel isten az embert a' bölcső és sir közt megáldá, isten iránti tartozásaink támadnak, mellyeknek teljesítése valamint elengedhetlen: ugy elmulasztása az embert a' becsületes 's jámbor névtől fosztja meg. — Mutogatá a' religio nélküli becsület álnimbusát 's mind végig jeles beszédében sz. írás, józan ész és tapasztalat után következteté azt, miről Rousseau is azt vallja egy helyütt: „hogy religio nélkül az ember nem lehet erkölcsös ember.“ Gegő ezen beszédét sz. Pálnak az athenaei areopagban mondott igéjével fejezé be, remélvén, hogy ha találkozni is a' vallás mellett emelt szózatán nevetők: lesznek ezek közül beszédeit máskor is hallgatók, sőt areopagi Dénesként hívők is.

A' szónok, ki nyilvános hitszónoki pályáját ezelőtt tizenkét évvel itt Pozsonyban kezdé meg, mult hó 29-én már mint veszprémmegyei áldozó pap lépett a' szöszekbe, 's a' secularisatioja által tágasb működési kört nyert férfit örömmel tekinthetett le emelt helyéről hallgatóinak seregére, mert első beszéde végén kifejezett hitében nem csalatkozott.

De én ismét tisztemhez fogok 's lehető legrövidebb kivonatban közlöm második beszéde tartalmát is. — Ne und, kedves jó barátom, e' bőjties tárgyakat! Hisz eléggé vigadtunk 's bibelödtünk az élet bohózataival a' mult hónapban; szinte jól esik most egy kis magábaszállás, 's miután a' test megnyeré magát: ne borzadjon vissza a' lélek is komolyabb élejtől!... De folytatom. Bevezetésében a' felfogott szellemi lánczban tovább fűzvé a' gyűrűket, a' vallásos ember álmait 's a' vallástalanak önbálynázását festé. Emlité, mikép religio nélkül az emberiség ügyében emelt szózatok is csak mulékony érzelemkitörések; mert hol az isten iránti szeretet tüze lehamvadt: ott a' felebaráti szeretet lángja vigan nem loboghat fel; mert a' tűzhely egy — a' szív; 's e' kettő — egy szálon termő ikervirág! 'S egy nagy nép véres napjainak említése után a' vallásnak egyéni és társas életünkrei befolyását fejtegeté. „Mi lenne az emberekből — kérdé — vallás nélkül? miután religio mellett is, az emberi gyarlóság öltönye alól, annyi letermett bűnök rinak ki?“ Hogy religio nélkül az ember nem teljesitheti felebarátja iránti kötelességeit, azt a' szeretet, igazság és hűség fejtegetésével bizonyitgatá. A' szeretetre nézve honunk jótékony intézeteit sorolá el; és minthogy religio nélkül isteni félelem a' szívben nem honol; hol pedig

az nincs, ott a' lelkismeret alszik: kedves szónokunk ezekből azt foná ki, hogy a' lélek illy állapotjában az igazságnak szünnapjai vannak. Így a' hűségéről. — Beszédét felhívással fejezé be: „igyekezzünk — ugymond — a' religioval párosult becsületes-ségnek azon koszorújával köríteni homlokunkat, melynek virági el nem hervadnak.“

A' mult két csőtörtőkön arról szónokolt, mikép a' körén túl csapongó ész nem találja fel és el is veszitheti a' vallásbani igazságokat, 's legközelebb az anyaszent-egyházat egy anya képeben rajzolá; 's mint hallok, ma a' religiot és erkölcsöt gyengítő rossz példákról fog szólni. — Minderről, szeretett Leonám! ha e' szoktnál komolyabb soraim és elmélkedésem, vagyis sajátlag Gegő elmélkedései, előttd olly érdekel fognak birni, mint remélem, nem sokára talán bővebben; addig is isten veled.

Yole.

IX.

Martius 24.

SZERETETT LEONÁM!

Leveleim egyikében mondtam, hogy az élet mégsem olly szegény örömekben, 's nem is olly rideg, mint hisszük. — Az élet, kedves barátném, kert, melyben virág és gyom nő a' szerint, a' mint benne szorgalmas kertész valál, vagy megfordítva Igen; nem olly drágán vásárolhatni meg az élet örömeit, mint gondoljuk: midőn más részről ismét pillanati kéjekért gyakran könnyelműleg pazaroljuk el azokat. Száritsd fel a' szenvedő könyeit; lelkedben a' honszeretet tiszta lángja égjen; légy jó — és nyomodban virág fakad föl, szemed előtt derült azurbolt ivezik és sirodhoz a' szeretet és hála veendi zarándokutját 's felette áldássohaj fog lengeni; midőn ha szivedben nem volt egy ér is, melly embertársaidért lüktetett; ha muló kéjeid közt nem volt egy fohászkod a' hazaért, és éltél, hogy — meghalj: akkor éltedből mi sem marad hátra, mint pusztá név, tán az sem, 's mire sirodon felfakad az uj gyepe — már elfelejtetél!

Lehetlen tehát, szeretett Leonám! szívből nem örülünk, midőn a' társas élet mezején olly nevekkel találkozunk, melyeknek említésénél egy dicső mult, a' leélt századok viharos napjainak emléke vonul fel a' magyar lelke előtt. Tudósítottalak már azon áldozatokról, melyeket magasb aristocratiánk lelkes fiai a' haza oltárára tettek, a' real-iskola és kisdédóvó-intézetre tett ajánlatoktól, mint szinte arról is: mi meleg kebellet fogák fel néhány lelkesek színészetünk elhagyatott ügyét. A' nemes tett, igaz, önmagában leli föl jutalmát; 's én sem emelném itt fel gyenge méltányló szavamat, ha nem tudnám, miképen kedves dolgot teszek, ha veled a' társasági élet köréből koronkint egy-két örömdetesb jelenetet közlök. — Azon honpolgárok közül, kik, mint az áradó folyam szilaj hullámain az életmentő sajka, tágabb kebellet sietnek segíteni a' haza szükségéin 's a' szenvedő nyomorán: most csak Zichy Bódog grófot említem. És mért csak őt, kérde? Tudd tehát, szeretett Leonám, hogy a' nemes gróf és lelkes neje volt az, ki kedves Gegőnknek (hogy szavaival éljek): „Ararátja lett élte sajkájának annyi hányattatása után.“ Ha nem elég érthetők e' soraim, talán előbbi levelemben fölleheted a' magyarázó ujmutatást hozzájuk. — Nem rosszul hasonlítá egy író a' nőket a' napraforgóhoz, kik kedvencz tárgyukhoz mindig vissza szoktak térni.

Színészetünk a' színházzá alakított városi redoutte-teremben telepedett le. — Színészeink egyebiránt, kik közt csak a' geniust nem lelhetni föl, nem olly nagy közönség előtt játszanak, mint reméltük; és csalódtam, szeretett Leonám, midőn azt hívtam, hogy a' dívatezikké válándó magyar színészet iránti pártfogás a' szomszéd színház felett túlnyomó leend: mert midőn Pokorný bohóságait tömött színház tapsolja meg: akkor mi kevesen látogatjuk csak színházunkat — kötelességérzetből! De majd feledém, hogy szintermünkben bohóság nem űzi harlequin-játékait, hogy Tháliánk (meglehet, rossz számolással) nem köríti homlokát bengáliai fényvel, 's pórias czaf-

rangba nem öltözik?! Rosz számolással, mondtam, mert a' művészet jelen aerájában medvetáncz meg csörgő sipka az, mi közönséget csódit. És hiszed-e, szeretett barát-ném! hogy csak a' gutműthig német viszi el utolsó fillérét, hogy az új classica-iskola — Told et Comp. — írta szüleményeinél örömrre riadhasson? oh nem! — De minek e' kitörés! hisz soraimat ugysis kevesen, vagy kivüled tán senki sem olvasandja, és szayam el fog hangzani, mint temetőben a' sohaj, melly viharos éjen merült fel a' dült kebelből?! — Jól tudom, kedves Leonám, hogy mi e' közönség izlésén nem javíthatunk. A' kór régi, 's ha szabad mondanom, rendszerileg oltatott az be azon népbe, mellynek művészetről fogalma vajmi ferde, 's mellynek Shakspeareje — Nestroy, és — a' Wastl halhatlan írója! — Olvastam valahol, hogy Lanner és Strauss, a' kedélyeket nyugalomba és gondolatnélküliségbe (Gedankenlosigkeit) szenderítő nyirettyűjével, két politikai nagy ember... Szabadjon nekem a' német újabb drámaírodalom két Shakspearejéről is ezt mondani; mert midőn az ember nevet — rozsat bizony nem cselekszik. De elég....

Azonban, midőn az élv és műfogalom illy jeleire akadunk kedélyes atyáinkiai között: nem lehet nem örülnünk szinközönségünk izlésének nemesbülésén. Mert csak ennek tulajdoníthatom, hogy az egy időtől felgombázó*) új darabok közül több megbukik. Legközelebb egy fiatal költőnk színművét érte még születésénél a' halandók közsorsa. Illy csalódások szükségesek, hogy kiábránduljunk, hogy öntudatra juthassunk az iránt, miképen sükert nem minden pályán arathatni.

Trouillet francia társasága megérkezett. Előadásait a' redoutte-teremben f. hó 21-dikén esti 9 órakor Duveyrier „faute de s'entendre,“ és Clairville „les petites misères de la vie humaine“ egy felvonásos darabjaival kezdé meg. Te, kedves Leonám, ki olly engedelkeny vagy minden gyarlóság iránt, örülni fogsz, hogy a' komoly homloku honatyák ekként mulatnak, és főkép örülni azon, hogy színészeink a' kis társaság egyiket jelesb tagjaitól, ha bennök jó akarat van, tanulhatnak. — Erről bővebben tán máskor irandok.

Hajóhidunkat valahára berakták. És bár szép ligetünkben még egy madár sem hallatja kedves dalát; bár fáin az ág levélfosztott, mégis fölkeressük benne kedves helyeinket 's a' mult emlékein merengve sétálunk — még rendezetlen — utain. — A' szép világ azonban derültebb napokon a' Dunapartot és sétatért népesíti, 's gyakran találkozunk itt azon testvérpárral, kikre kegyelettel tekint az ember, mert ők — magyarnők; és mint szemőkben jóság: úgy lelkőkben honszerelem honol. Oh, hogy a' magyarnak mégis örülni kell, ha e' hon leányai magyarok! Mikor nem leend érdem beszélni a' haza nyelvét? azon hazáét, melly áldásával árasztja el gyermekeit, mellynek olly dicső multja volt, és mellynek — tán — olly szép jövője van? Mikor szűnik meg az átok? — Yoléd kebele mindig elborul, szeretett Leonám, valahányszor magyart nem magyarul hall beszélni; mert akaratlanul is a' gondolat fogamszik meg fejében: hogy az illy magyar lelkéhez nem forrt a' haza szeretete, hogy nyelvét, úgy mint kellené, mint a' legműveletlenebb nép is, nem szereti; hogy nem büszkesége e' nemzet tagjának lenni; hogy ő e' honban idegen, és más hazának mégsem gyermeke! — Mennyivel inkább elborul pedig a' kebel, ha lelkünkben e' gondolatnak ott kell fogamzania, hol, mint mondani szoktuk, a' honpolgár honszerelme viraszt; ha a' tanácskozási termekben, a' törvényhozás templomában, csendül meg fülünkben az idegen nyelv?! Oh, ez mondhatatlan fáj az én szívemnek. — Legjelesb hazánkiai egyikének ajkain a' szó elfagyott, esze — mint mondá — megállott a' gondolatnál, hogy a' magyar országgyűlésen a' magyar nyelvről kelljen tanácskozni. Az én eszem pedig megáll a' gondolatnál: mint lehessen mára a' jövő pillanatban nem magyarul beszélni!...

*) Bocásd meg e' kifejezést, a' „Honder ü“ salonias leveleiből csuszott tollamba.

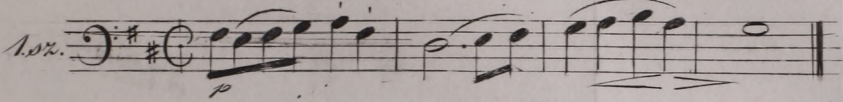
Az ifju, szép és kedves Festetics Róza grófnő boldogságának tiszta egére fellegek borultak, férje Almásy Móricz gr. ő exllja lábtörése miatt. A' gróf felgyógyulásához azonban naponkint nő a' remény, mint szép neje kebelében az öröm, kinek mind ez örömeben, mind fájdalomában őszintén osztozik hü Yoléd.

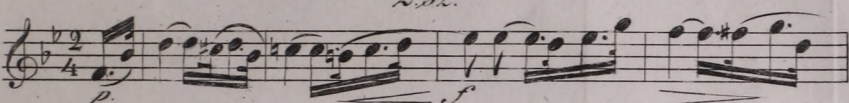
KEDVES RÓZÁM!

Ha igaz, hogy az ember képes szellemi közlekedésre, 's hogy a' szerető lelkek föllelik egymást a' távolban is: úgy én gyakran tűnhetek fel álmaidban; mert, hiszem, hogy szeretsz, 's mert én is gyakran, igen gyakran gondolék reád sovár kebellem. Legközelebb mult napjainkban gyöngéledésem és — olykor igen is aggasztó — viszonyaim nem engedék, hogy értesítnelek némely élveinkről, a' társalgás és hangászat köréből. Az elsőre nézve csak a' szeretetre méltó T a h y n é estélyét említem, melyben vidám eszmecsere különféle tárgyak felett, különösen pedig a' házinő kellemes személyessége az ez alkalommal csak igen csekély számú vendégeket közel éjfélig együtt tarták. A' komoly és vigszeszélyű hangversenyek egész sorát, 's közte szinte a' — gyéren látogatott — Weimelka karmesterét is, nem említem: de nem lehet mellőznöm egy zenészeti estélyt, melyben a' család ihletett ifjabb tagjai, és az ügyességéről szerte híres B a l d i e r i kisasszony 's több műkedvelők zongorajátékát hallhatni alkalmunk vala. Valóban B** asszonyság néhány kedves, élvezetdús órát szerze vendégeinek, 's kellemes meglepetést kedvelt férjének is névünnepe előestélyén; mert a' legvarázslóbb kötelek 's legjutalmazóbb érzelmek szülőknek, midőn a' gyermeki vonzalom és igénytelen szereténység mellett az olly szépen kifejtett tehetségeknek lehetni tanuja, mint itt történt. Ez estély alatt sokszor gondolék reád, kedves Rózám, 's azon gyöngé gúnymosolyodra, melly szép ajkaidra felvonult, midőn mondam, hogy a' zene a' lélekben bűt idéz fel, de melly nem fájdalom, hanem sovárgás, melly túlhat az ember gondolatján, életén.

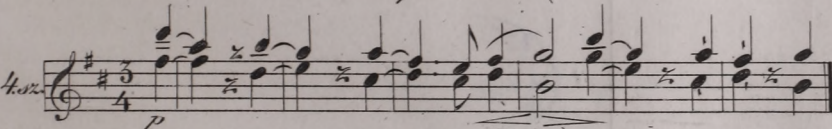
A' vásár sok új selyem- és lennel vegyes pamutszövetet hozott, mind az évszak kívánata szerint; de mindezek sétára, felöltöny nélkül, híves napjainkban mindeddig alkalmasak. Nevei a' kelméknek ép olly különfelek, mint színeik, mellyek a' selyemszöveteknél pompásak. Szeretnélek élvezetni Memlauer gazdag raktárába, hol a' színek szép vegyületét 's játékát — melly minden fordításnál változik — csodálhatnád. A' koczkások valóban kitűnő szépségűek, de mások talán szinte azt a' csikosokról mondanák: az első azonban keresettebbek. — A' kalapok alakja majdnem a' tavali, 's csak alig észrevehetőleg kisebbedtek; színeik: fejtér, azur- és rózsaszín. K l a u s divatárusnénál mindig a' legújabb izlés szerintiék találhatók. A' bárson-echarpe-okat, mantillákat 'stb. az enyhébb napok még kedveltebbekké teszik. Még most is többnyire köpenyekbe vagyunk burkolva, mintha jótékony melegőtől megválni nem tudnánk. Mit nem adnánk, édes Rózám, olly védő, melegítő lemezért, melly bennünket a' nehez-telés jéghideg pillanatai, és a' szeretetlenség 's irigység fagyasztó ítéletei ellen megóvna! De illy megbecsülhetlen öltönyt a' pesti vásáron nem árulának, 's az sehol sem kaplató. Miért agyarkodik titkosan a' kebel, miért vágy boszúsan leszólni olly dolgokat, melyekre gondolni sem kellene? miért a' titkon forralt boszú botlásokért, mellyek olly gyakoriak az embereknel? ... Vigasztalásunkra azonban vannak szívek, mellyeknek a' jószág már természetöklé vált, mint nálad, kedves Rózám. Kérlek, zárd abba

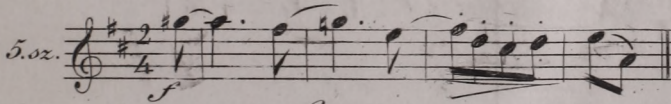
Saroltádat.

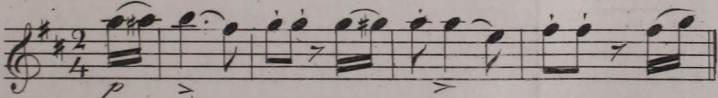
1.sz.

2.sz.

3.sz.

4.sz.

5.sz.

6.sz.

Melléklet a Hangászati Levelekhez, az Életképek 7dik. füzetében.

ÉLETKÉPEK.

1844. 8. — Füzet.

SZERELEM ÉS NŐI ERÉNY.

SZABÓ RICHARDTÓL.

(Vége.)

VI.

Romlaki Gusztáv a' megyei székvárosba érkezett. A' teendők közt első kötelességének ismerte, az ékszer megtalálását a' megyei alispánnak bejelenteni. Épen midőn ahhoz vala indulandó, lépett szobájába Cselfai.

Romlaki és Cselfai rokonok voltak : de csak eddig is terjedt minden viszony, mi által egymáshoz fűződtek. Gusztáv tudta ugyan, hogy Cselfaiban, ha nem is nyílt ellenséget, de barátot sem tekinthet : mégis mindég megelőző nyájassággal volt iránta, ez által akarván őt magához édesgetni; de minden engesztelődésre fölhívó érzelmeinek elpazarlásával sem volt képes azt kibékíteni, melly visszautasításának, és mindég jobban fejlődő engesztelhetetlenségnek természetes következménye részéről még ekkor sem elidegenülés, hanem csak visszavonulás volt.

Mind e' mellett ők többször találkoztak, hol Báródinál, hol más körökben, néha — ha Cselfainak érdekei igényelték — még Gusztáv lakásán is : de minden bizodalmasb közelítés nélkül, mint össze nem hangzó lelkek szoktak, ha csak Cselfai nem mutatott rokonabb közeledést, mit Romlaki mindenkor bizonyosan viszonzott.

És ezért épen nem ütközött meg Gusztáv, hogy Cselfai őt fölkereste. Az üdvözlés hangja szorult kebelből merült föl; de látván Cselfainak olly ritkán

tanusított nyájas megelőzését, Gusztáv keble szívesebb hangulatra olvadt, és elmenetelét elhalasztotta.

Cselfai nagybátyja mikénti lételének megtudhatását adta látogatása okául, 's azon részvétet tanusító kifejezések, mellyekkel ezt tevő, 's Gusztáv iránti magaviselete, elfelejtették mindazon igazságtalanságokat, mellyeket Gusztáv föle eltűrt.

A' Cselfai által olly ügyesen előidézett barátságos beszéd folytatában Gusztáv esetlegesen kérdezé: nem hallott-e valami elvesztett ékszerről valamit? mire Cselfai tagadólag válaszolt.

Romlaki jószívéleg elbeszélé a' karperecz esetét, sőt még ki nem űritett utazó börendjéből elővett egy kised szekrénykét, mit fölnyitva, az ékszert meg is mutatta.

,Gyönyörű ékszer; — mondá Cselfai — mit gondolsz, Gusztáv, mennyit érhet?'

„Megvallom, erre magam is kíváncsi voltam; — felelt Gusztáv — Pesten létemben egy aranyműves tizezer pengő forintra becsülte.“

,Lehetetlen! — kiáltott föl Cselfai álmélkodva.

„A' kövek nagysága elhitei ezt velem,“ viszonzá Gusztáv és íróasztala fiókjába tevő.

E' közben a' vacsora ideje elközelgetvén, az elkészülő Cselfait Gusztáv marasztalta.

Cselfainak ármányteljes agyán egy gondolat cikázott végig.

,Szíves meghívásodat csak úgy fogadhatom el, — mondá hirtelen Cselfai — ha addig, mig egy bizonyos helyen, hová már eligérkeztem, kimenthetem magamat, várakozol. Egy rövid fertály mulva itt leszek; 's ezzel kalapját megragadva elstetett.

Igérete szerint Cselfai visszaérkezett, 's a' vacsorához ülték.

Cselfai olly lekötelezőleg, olly őszintének mutatott jóssággal tudta mindég tovább fűzni a' beszéd fonalát, hogy Gusztáv szíve jósságában hajlandó volt e' perczben fátyolt borítani mindazon sérelmekre, mellyeket Cselfaitól szenvedett.

Annyira el voltak merülve, hogy a' gyertyának hamvát is elfelejtették venni. E' mütételt Cselfai tette meg, 's szándékosan, esetlegesen történt-e? de a' gyertya elaludt 's sötétben maradtak.

Mig Romlaki fölkel, legénye után kiáltandó, addig Cselfai hirtelen elővett zsebéből egy összetekert papirost, mit fölbontott 's tartalmát Romlaki tölt poharába űrité.

„Lásd, édes Károlyom, — mondá jószívéleg Gusztáv, miután ismét égett a' gyertya — illy barátságosan többször lehetnénk együtt, 's mi szép lenne, ha mi rokonok melegebb indulattal viseltetnénk egymás iránt!“

,Elismerem, — felelt Cselfai, megindulást színelve — hogy e' részben én vagyok a' hibás: de fiatalabb éveim meggondolatlanságát magam is már át

kezdem látni. Öcsém, Gusztáv! nyujtsd jobbodat, 's e' pillanat legyen az engesztelődés percze!

Gusztáv benső megindulással nyujtotta jobbját.

„Megvallom, — mondá Gusztáv — ellenedi nehezteléssel tértem vissza Pestről, mert ismét elárultál; de e' pillanatért mindent elfelejték.“

„A' kibékülés poharát köszöntöm reád, édes öcsém, — mondá Csselfai — és a' mint egy cseppig kiüritem ez italt, úgy enyészszék el közülünk minden idegenség.“

„Ugy legyen!“ mondá Gusztáv, poharát körömig ürítve.

Igy beszélgettek még sokáig, mialatt fölkeltek a' vacsorától és pipára gyujtottak. — Gusztáv pongyolán veté magát kerevetére, és a' szeszélyesen beszélő Csselfaira hallgatott.

Minél jobban üzték a' perczek egymást, Gusztáv annál szótlanabb lett. Szemeit nehezültni érezte, — végre mély álomba szenderült.

Csselfai most lassan Gusztáv íróasztalához sompolyodott. A' szekrényből kivette az ékszer; ezt gondosan zsebébe rejté; az üres szekrénykét pedig azon módon a' fiókba visszatette. Ezután egész kényelemmel távozott.

Ármányának e' kedvező sikerülése tervében mindent megváltoztatott. Arra, hogy az ékszer kezei közé kerithesse, számolni nem is mert. Most egyszerre annyi pénzt csinálhatott magának, mennyit legmerészebb álmaiban sem reménylett. Rögtön határozattá vált benne a' szándék, ezt kezei közül ki nem bocsájtani 's önhasznára fordítani.

Romlaki következő reggel fölébredt. Nem tudta magának megmagyarázni azon mély elszenderülést, azon még most is tartó elgyengülést, mely az este meglepte. A' mult estének emléke, mint ködbe burkolt kép, homályban állott előtte. Később mindezt az utazás alatt kiállott hideg befolyásának tulajdonítá.

A' délelőtti órák egyikében Arányi — ugyanaz, ki Kölcsy ünnepét indítványozá — meglátogatván, a' távolléte alatt történt újságok között azt is emlité, hogy az alispánnál adott táncmulatságkor gróf Varannói sógornője, Róza grófné, karpereczét elvesztette, mi mindeddig még elő nem került.

Romlakit édes meglepés élesztette föl elgyengüléséből. Csendes, szokott komolysága derült kedélylyé változott a' feletti örömeiben, hogy azon hölgyek egyikének tehet némi szolgálatot, kiknek emlékét az első pillanattól kezdve szívébe zárta.

A' gróf lakása távolabb esván, csak másnapra halasztotta az odamenetelt; azonban az utra már ma elkészült, és a' föl nem nyitott szekrénykét uti börröndjébe zárta.

VII.

Cselfai fölfedezése után a' Varannói-családban Romlaki iránt kétfelé ágazott a' vélemény. Az egyiket a' gróf képviselte, ki, minél több idő mult el, Cselfai szavainak annál több hitelt adott, és Romlaki jellemében kétségeskedni kezdett; mert ha csakugyan megtalálta az ékszer, mit Cselfai szavai után Gusztávnak olly rögtöni eltűnéséből következtetett, — 's szándéka tiszta: ugy vagy értesítette volna őt írásban, vagy már vissza is hozta volna; miután pedig sem egyiket, sem másikat nem teljesítette, mindenesetre gyanus.

A' másik vélemény a' sziv titkai közé tartozott. Ennek képviselője hangokra nem nyitá meg ajkait: csak csendben 's némán mondá ki a' kebelnek részrehajló birói széke előtt Romlaki részére kedvezőleg az ítéletet. Olly férfiú, olly arcz, olly szemek, és mindenek fölött olly érzés, minőt Kölcsy ünnepélyének szónoka olly egyszerűen, de szépen, olly szivig ható melegen áruult el, nem lehet olly rosz, olly alacsony jellem. Vagy nem találta meg az ékszer, vagy ha megtalálta, elhozza, és ha ma nem, holnap; elhozza hetek, hónapok mulva; de elhozza, és nem lehet, hogy a' szivnek egy illy hangos sejtése a' csalódásnak keserű érzésével végződjék. De, mint mondám, e' vélemény a' sziv titkai közé tartozott; és most még azt sem szabad megmondanom: a' hölgyek mellyike engedett szívében illy sejtésnek helyet.

A' vélemény tehát különböző, de a' meglepetés közös volt, midőn az együttilő család Romlakit belépni látta.

A' gróf, ámbár e' pillanatban minden kétsége eloszolhatott volna, azok után, miket Cselfaitól hallott, Gusztávot némi elfogultsággal fogadta, ki udvariasan csókolá meg a' grófnők kezeit.

Minden arcz földerült, midőn Romlaki rövid bevezetés után elmondá, hogy a' karpereczet ő találta meg, 's jelenleg átadni szándékozik. Azon hölgynek arczát pedig diadalmas érzet pirosította meg, kit szivsejtése meg nem csalt.

Rövid enyelgés után Gusztáv szobájába ment, hol böröndjéből kivette a' szekrénykét, mellyel a' grófi családhoz visszatért.

„Hogy lássák méltóságtok, — mondá Gusztáv — milly gondosan őriztem az ismeretlen szép ékszerét, mindég e' szekrénykében tartottam zárva. Ezzel fölnyitá azt — és a' szekrény kezeiből a' földre hullott.

Minden szem az elhalaványuló Gusztávra tapadt, kinek ereiben megállott a' vér, és idegeit dermesztő érzés feszítette meg.

„Mi lelte önt? — kérdé Irma grófnő, aggályosan tekintve Gusztávnak megváltozott külsejére — üljön le e' székre.“

„Az ékszer itt tartottam zárva, — felelt Romlaki akadozva — még tegnapelőtt kezeimben volt; azóta hozzá sem nyultam, 's ime most hiányzik.“

„Talán nem jól emlékezel, — mondá a' gróf hidegen, — más helyre rejtetted 's honn felejtéd?“

„A' tegnapi napra nem emlékezem jobban, mint erre;“ válaszolt Romlaki.

„Ez mindenesetre furcsa dolog; — folytatta a' gróf hasonló hidegséggel — talán valaki ellopta?“

„Legényemen kívül senki nem volt szobámban.“

Romlaki legénye fölkeresésére indult: ezt kikérdezte; a' kocsit, magával hozott ruháit ismételve keresztül nézte, — de az ékszer hiányzott.

„Lehet, hogy bántó az, mit kérdeni akarok, — kezdé a' gróf, midőn Romlaki visszatért — de nyílt szívűnek kell lennem. Önvalomásod után tagadhatlan, hogy az ékszert te találtad meg; kérdelek most nyíltan: ezen előbbi jelenet álfogás-e vagy való? Felelj becsületes emberhez illő őszinteséggel.“

Romlakinak halvány arczára az önbecsérzetnek méltóságos kifejezése vonult; egy lealázó tekintetet vetett a' grófra; szólani akart, de fölháborodása nem engedé.

„Te hallgatsz, — folytatá a' gróf — és nincs érdekedben az ellenedi gyanút eloszlatni?“

„Ez sok! — kiáltott föl Gusztáv érzékenyen. — Minek néz tehát engem a' gróf? Vagy mikor adtam arra okot, hogy valakinek ellenem gyanuja lehessen? Ha e' jelen pillanat kedélyemet annyira meg nem zavarná, másképp felelnék: de így keserűségem elnémit.“

„Csendesüljön; — lépett a' grófnő a' férfiak közé, 's bár nyugodtnak látszott, de hangja megindulást árult el — a' gróf önt sérteni nem akarta. Meglehet, hogy az ékszert honn felejté; ajánlanám tehát, hogy a' bizonyos megtudása végett haza menjen, 's ha ott sem találja azt, intézze el akkor a' tovább teendőket.“

Romlaki rögtön elutazott Varannóról. Haza érkeztekor mindent ismételve kikutatott: de süker nélkül. Az első, mit tenni tudott, legényének elfogatása volt.

A' dolognak miként leendő kiegyenlítése fölötti aggodalommal ment vissza Varannóra. Olly nagy becsü ékszer kárpótlására elégtelennek érezte magát; nagybátyja nagylelkűségére nem számolhatott; a' grófnak szavaiból következtetett gyanu érzékenyen sujtotta, és mindez keblére nyomasztó teherként nehezült.

Romlaki leverten lépett a' grófi család körébe. Arczán és egész lényén mély bánat 's aggodalom ömle el, millyet ravasz szív az arczra fölhazudni nem tud.

„Hasztalan jártam — kezdé Romlaki komoly hangon. — Nincs tehetségekben ez eset miatti zavaromat kifejezni. Isten látja lelkemet, a' legszentebb őszinteséggel mondom, önvétkem nélkül jutottam e' kellemetlen helyzetbe. Tudom, hogy kárpótlásra köteleztetem; de miért szégyeljem szegénységemet? — egyszerre eleget nem tehetek. Mostani állásom is kegyelemtől függ; le akarok azonban erről mondani; meg akarom minden idegeimet feszíteni; a' leg-

nagyobb nélkülözéseket akarom eltérni mindaddig, míg méltóságoknak kárpótlást nem nyújthatok. És ez szolgáljon a' grófnak multkor tett kérdésére feleletül.'

„Tévedések az életben elkerülhetetlenek — felelt a' gróf, áthatva Romlaci szavaitól. — Ne vedd multkori kérdésemet sértésnek; őszinteséggel fogom magamat igazolni. Gyermekéveim óta nem láttalak; életed előttem ismeretlen. Egy idegen jön hozzám, ez értesít, hogy az ékszerszert te találtad meg; de figyelmeztet is, hogy mondjak le arról, mert te pazarló, kártyás, rendetlen életű vagy. Mondd meg, fogsz-e még vádolni elhirtelenkedéssel?”

„És ki volt azon becsületemben gázoló galád?” kérde Romlaci fölindultan.

„Föl nem fedezhetem,” válaszolt a' gróf.

„Ez több, mint eltérni képes vagyok, — felelt Gusztáv hévvel — becsületemet büntetlenül senki tőlem el ne orozza.’

„Csillapuljon; — szólalt föl Irma grófnő halkán — mi önben nem kételkedtünk.”

„Ha csak kevés érdeket akarsz irántam tanusítani, — mondá Gusztáv — fedezd föl a' rágalmazót. Ki tudja, nem vezet-e valami fölvilágosításra?”

„Igazad van; de becsületemet kötöttem le,” felelt a' gróf ingadozva.

„Becsület más becsületének megsemmisítésére le nem köthető,” viszonzá Romlaci.

„Legyőztél — felelt a' gróf. — Vádlód Cselfai Károly.”

Romlaci homlokára csapott. Agyából egy hirtelen ébredő gondolat meglepőleg surrant föl, mi legbensőbbjét háborítva fölzaklatá.

„Fogass, Gábor! — kiáltott Gusztáv — 's kövess, mig késő nem lesz.’

A' gróf és Romlaci együttmentek a' székvárosba. Siettek Cselfait fölkeresni, de bérlett lakán azon hírt vették, hogy egy pár nap előtt eltávozott, 's mint hiszik, hosszabb időre, mert csekély bútorait egy zsidónak eladá, 's Pest felé indult.

Innét az alispánhoz mentek, a' dolgot följelenteni, kitől annyit értettek, hogy Cselfai számára egy Lengyelországba szóló uti levelet szolgáltatott ki: a' köröztetésre nézve azonban a' szükségeseket megtette. Kétségtelen volt most már, hogy az ékszerszert senki más el nem lopta.

Romlaci legényét szabadon bocsátatván, minthogy gyanuja volt, hogy Cselfai Pesten fogja áruba bocsájtani az ékszerszert, rögtön Pestre utazott, a' gróftól azon ígérettel távozván, hogy az ügy elintézése végett rövid idő múlva visszatérend.

VIII.

Az érzés uralma határtalan. Ki az, ki önkényi hatalommal a' szivben fadkadó érzelem bimbóit virulatra ébresztetni, vagy annak már kizöldelt leveleit letépve, a' kebel sirjába visszatemetni képes? Fölébred az érzés szabadon,

fölbred, ha szívünkbe akarnók is leszoritani, mert ez szellemi, anyagi kényuraságot nem ismerő: és nem tudom a' szívnek e' szabadságában áldását, vagy átkát tekintheti-e az ember? mert gyakran kéjbe ringató élvezettel egekbe ragad, gyakran szívet szaggaató kínok árjába taszít.

Midőn Irma grófnő először megpillantá Romlakit, mintha varázsihletés lengett volna szívéen keresztül. A' szónoklat hatalma által megilletett szívhurjai lassan suhogó hangokat rezegtek le; keblét föllolvadva érezé, és csöndes elmerülésében a' szónoknak lelkesedést sugárzó arczán végig tekintve érezte, hogy annak képe bűverővel nyomódik fölindult belsejébe.

Viharzó zivatart szélesönd követ, de pusztításainak nyoma megmarad, és sok virág, ha életét nem veszté is, letört ágait gyászolja. A' csöndesebben verő szív Irma grófnőnél is előidézte későbbben a' fölindult kebelnek csillapulását; nyugod'abb kebellet időzött Kölcsey ünnepe emlékénel, de hatását mégsem írthatá ki. A' fejlődhető érzet jövődjére ő nem gondolt, higgadó kedélye elámitotta azzal, hogy érzete nem égető, nem epesztő, sem csüggedést sem reményt nem okozó. Képzetele Romlakit férfiúi remeknek alkotta, és fölnyílt előtte keble; a' részrehajló szív okoskodása a' tiszteletteljes becsülésnek meleg vonzalmánál többet nem láttatott, és veszélytelennek hitte, ha szívében Romlakinak helyet szentel.

Innét magyarázható, hogy Csalfai rágalmainak miért vonakodott hitelt adni; és mennyire édesen esett szívének, hogy nem csalatkozott azon férfiuban, ki iránt szívében érdeket érzett, képzelheti az, ki hasonló csalódás keserűjét nem izelte.

És minél többször látta Romlakit, annál mélyebben nyomult ennek képe szívébe; fölillant ugyan néha agyában, hogy az, mire Romlaki iránt hevül, nyugalma nézve egykor talán még üdvtelemné is válhatnék: de ki elég erős kéjre hevítő érzeteit, még ha üdvzavarók is, önkezeivel azonnal szívéből ki tépni? és egy gyöngéd női szív fölött fogjuk-e a' kárhozat ítélő pálczáját széttörni, ha az soha nem érzett kéjbe ringató indulatát azonnal meg nem semmisítette? Irma grófnő szíve pillanatokra fölhevülhetett, de a' szív legédesb érzetének koránya csak azóta piroslott előtte, mióta Romlakit látta; csak azóta sejtette, hogy van magasztosb, kéjdúsabb, elragadóbb érzemény is, mint minőt eddig ismert, hogy vannak az ő élte virágainál szebbek, minők eddigi élte pályáján még nem virultak.

És nem volt szívének titka, csak ez egyetlen egy: ezt pedig szentül őrizte. Ugyanazon kebel, hol fölvirágoztak érzelmei, volt ezeknek sírja is: ez elzárt magányban tenyésztek egyszerűen, látatlanul; hová istenen kívül senki nem pillanthatott, mit ő senki előtt egy világért föl nem nyitott volna. Talán sikerült volna neki indulatját, nem végkép megsemmisíteni, de legalább egy édes visszaemlékezésre lecsöndesíteni, ha Romlaki várakozáson túl olly gyorsan nem jön ismét Varannóra, hogy szinte hihetetlennek tetszett, miként térhetett olly rögtön vissza Pestről.

Ki azonban a' vágyzigatott kebelnek sovárgásait ismeri, az megma-

gyarázhatja magának Romlaki gyorsaságát, kit meleg érdek vezetett vissza Varannóra.

Emlékeznek talán szép olvasónőim, hogy Romlaki szemei hosszan nyugodtak egy helyen, midőn Kölcsey emlékbeszédét kelle kezdenie; hogy a' virágzó külsejű Irma és Róza grófnők az alispáni tánczvigalomkor figyelmét lelánczolták; emlékezni fognak talán arra is, milly meglepő örömmel sietett Varannóra a' talált ékszer átadandó. Mindez illetetlenül maradt szívből nem eredhetett, és kellett benne is ébredni valaminek, mi áthevülten futotta be idegeit, mi a' szép grófnők iránti vonzalomra melegítette.

Szép volt mind a' két hölgy, szép, mint a' teremő gondolatja, mint hajnal-támadatkor a' fölnyílt virágkelyhekben gazdagon aranyló csöndes korány. És kinek szíve nem dagad föl érzelemben, midőn a' lágy szellőtől reszkettetett virágokon a' harmat gyöngyeit fényleni, és az isten szép napját a' láthatárra fölborulni látja? oly magasztos a' szívben ekkor előmlő kéj, a' szeretet árja zúdul meg bennünk, és világot ölelnénk olvadozó keblünkre.

Romlaki szívét is, midőn a' hölgyeket meglátta, illy magasztos ihlettség ragadta meg. Szívthurjai meg voltak illetve; ezeknek rezgése szunyadó érzelmeit fölébresztette, mellyeknek életben tartására elég volt azon párszori látás is, melly alatt mindkettőnek alakját gondosabban vizsgálhatta.

Róza mondhatatlanul szép volt ugyan: de fiatal korából magyarázható elfogultsága, szemérmes magába vonulása nem tették őt annyira feltünővé, mint az elevenebb 's virágzása legszebb fokán álló nővérét. Innét Romlaki már az első pillanatban több hajlamot érzett a' kifejlődött szépségű Irma grófnő iránt, mit a' többszöri találkozás annyira kifejlesztett, hogy növekedő sovárgással ohajtotta vissza mindenkor annak körét. Belsejét epesztő kínok lángja nem égette ugyan, sem érzelemvihar nem hullámozott szívében: de egy csöndes vágytól mentnek mégsem érezheté magát, mi érzéseinek Irma grófnő felé adott irányt, kinek elbájoló alakja szüntelen szemei előtt állott, és először érezte szívét a' melegebb vonzalomnak varázserejétől megilletődve.

De nemcsak az innét credő sovárgás üzte Romlakit Varannóra, hanem azon reménye fölötti körülmény, hogy az ékszer esetének körülményes előadása után nagybátyja, minden izetlenkedés kikerülése végett, az ékszer megterítésére szükséges öszveget nagylelküleg megajánlta.

Helyén lesz itt futólagosan megemlíteni, hogy Baródit az ügynek barátságos elintézésére még egy más érdek is vezette. Gusztáv ugyanis a' grófi család fölől melegebben nyilatkozott; e' családot az öreg ismerte, 's bár Gusztáv szegény ifju volt, de nem látszott előtte lehetetlennek, hogy kedvence Rózát nőül kapja. Öcsesét a' nélkül is már házasítani akarta, 's megbocsátható neki, ha az iránti szeretetében gondolatjai egy keveset fellengzőek valának.

Midőn Gusztáv Varannóra ért, a' gróf és grófnő épen kikocsiztak. Az érkezőt Róza fogadá el.

Róza grófnő külseje elfogultságot mutatott. Egyedül még Romlakival nem

volt; gyönyörű arczára a' zavarodás rózsalángot borított; de hidegséget erőltetve, mutatott Gusztávnak helyet.

„Ha nagyságod arczának kifejezése belsőjének tükröre, — kezdé Romlaki a' szembetünő hidegen fogadott üdvözlete után — akkor sajnálnom kell, hogy kedvezőbb pillanatban nem érkeztem.”

„És mit mutat önnek ez arcz?” kérdé Róza barátságosb külsőt mutatva.

„Hogy jelenlétem alkalmatlan,” felelt Romlaki.

„Csalatkozik ön; — mondá elevenebben — de meglepett, mert önt Pesten hittem, — mert önre épen nem gondoltam,” tevő hozzá hirtelen.

„És van-e olly boldog, kire nagyságod gondol?” kérdezé Romlaki.

Róza szép arczának havára rózsapír ömle szét e' kérdésnél; egy pillanatilag ingadozott: feleljen-e; 's fénylő szemeit fölemelve, futólagosan Romlakra tekintett.

„Boldognak tartaná ön azt, kire én gondolok?” kérdezé Róza egy kis szünet után.

„Boldogabbnak, mint nagyságodat akkor, ha van is ki reá gondol.”

„Mint érti ezt ön?”

„Csak úgy, hogy nincs ember, ki egy illy angyalt megérdemelne, és boldogítani képes lenne.”

Róza talán föl sem fogta e' szavak értelmét, de sokáig hangzottak ezek szívében, mellyek által Romlaki akaratlanul gyújtott maga iránt érdeket.

„Ha jól emlékezem, ön Pesten volt?” kérdé Róza, a' beszédnek más irányt adni akarva.

„Nagyságod érdekében, — felelt Romlaki. — Mennyire sajnálom, hogy azon ékszer többé vissza nem adhatom.”

„Én nem kevésbé, mert édes anyám emléke. De hiszen ön nem hibás,” tevő hozzá jószívuileg.

„Mondja meg nagysád, — kérdezé Romlaki — képzelt-e engem olly alávalónak, minőnek Csselfai jellemzett?”

„Rosz néven fogja-e venni, — kérdezé Róza sajátos szívlánczó őszinteségével — ha mint ismeretlen iránt ingadozó voltam? De most már nyugodt lehet.”

„A' tiszta lelkiismeretűnek fáj, ha csak egy pillanatig is kételkedik valaki becsületében; — felelt Romlaki melegen — de fájdalmasabb az, ha azok kételkednek benne, kiket tisztel, kiket szeret.”

Róza grófné különösen érezte magát. Szende arczvonalai bizonyos érdeket árultak el Romlaki iránt, kire eddig nem is igen figyelt. Többször tekintett Gusztávnak életteltjes arczára: azon elfogultság, mi Romlaki beléptekor ellepte, enyészni kezdett, és bensőséggel figyelmezett annak minden szavára.

Elevenebbé alakuló társalgásukat a' grófi pár haza érkezte szakítá meg. Romlaki arczán elégtelenség mutatkozott, hogy végre kiegyenlítheti kellemetlen ügyét, 's e' miatti belső öröme a' szokottnál derültebb kifejezést nyomott ké-

pére, mi arczérdekét nevelte. Irma grófnő futólagosan tekintett reá; szív-
ézelme nem engedte, hogy hosszasan nyugtathassa rajta szemeit.

„Fölviasodra, édes Gusztávom, — mondá válaszul a' gróf Romlakinak, ki
az ékszer árának meghatározását kívánta — csak annyit mondhatok, hogy
semmi kárpótlást el nem fogadunk.“

„Hogyan? — kérdé Romlaki meglepetve. — Ezt el nem fogadhatom.“

„Határozatunk szilárd; — felelt a' gróf — ha te csakugyan olly lennél,
minőnek Cselfai festett, akkor, nem tagadom, szigorubban léptem volna föl el-
lened; de ez ügy közelebb érintkezésbe hozván egymással, irántad még Pesten
is kérdezősködtem, de minden kapott tudósításaim részedre annyira kedvezők,
hogy kárpótlásul barátságodat követeljük.“

„Mit én szívemnek egész melegével nyujtok, — felelt Romlaki — de
ajánlatodat mégsem fogadhatom el.“

„Szándékunkat tudod. Cselfait a' nélkül is nyomozzák, és ha előkerül,
majd kérdőre vonjuk. Anyja kezemben lenne ugyan, de szegénynek elég ke-
serüséget okozott a' gyalázatos. — De egyébiránt is a' vesztesség Rózát ér-
dekli; végezz vele,“ tevé hozzá enyelgve, és kiment.

„Nagyságod talán nem akar adóssává tenni?“ kérdé Rózát Romlaki.

„Ez esetben igen! — válaszolt Róza szokatlan derülten — és hogy
ne is kísérthesse meg az alóli fölmentetését, Irmának engedem önt által,“
's kiosont.

Irmát Róza távozása keveset megzavarta, mert egyedüli találkozásra
azzal, ki iránt szívét elfoglultnak érezte, nem volt készülve: de egy pillanat
alatt összeszedé magát, és meglepetését legkisebb jellel sem árulta el.

„És tehernek tekintené ön, — kezdé Irma, fölfogva az előbbi beszéd fo-
nalát — ha egy hölgy iránt le lenne kötelezve?“

„Lekötelezés mindenestre teher, csakhogy ennek elviselése édes
is lehet; — válaszolt Romlaki, szemeit a' grófnőre függesztve — különösen
akkor, ha szívem szerinti a' hölgy, kinek lekötelezettje vagyok,“ tevé hozzá
szünet mulva.

„És e' mostani esetet melyik osztályba sorozná ön?“ kérdé a' grófnő, az
ujján tündöklő gyűrűt le- 's fölhuzogatva.

„Ha szabad őszintének lennem, csak igen kevés hiányzik ahhoz, hogy
Róza ő nagysága iránti lekötelezésemet egészen édes tehernek ne tartsam.“

„Ez más szavakkal annyi, — felelt a' grófnő — hogy Róza nem szíve sze-
rénti. Ön igen udvariatlan, testvéremről ezt szemembe mondani! Mi kifogása
lehet Róza ellen?“

„Róza grófnő a' legszebb hölgyek egyike, kiket valaha láttam; — felelt
Gusztáv fölmelegülő kebelével — de ismerek még tökéletesb szépséget.“

„Ön valóban kíváncsivá tesz ismerhetni csuda-báj alakját.“

„Tekintsen méltóságod a' tükörbe — mondá Romlaki küzdés után — 's
látni fogja azt.“

Irma grófnő elpirult 's nem felelt. Mindketten érezték, hogy sokkal bizodalmasb alakot kezdte öltetni társalgásuk, mint azt kölcsönös helyzetök megengedné. Irma grófnő Romlaki nyilatkozatát felelet nélkül hagyá, 's ügyes fordulatot adva a' beszédnek, piruló arczczal hitta föl Romlakit a' gróf szobájába való menetelre.

Az együttlét idejét szokatlan elégedetten töltötték el. Romlaki a' grófi család figyelmét maga iránt különösen lelánczolta, minek következése az volt, hogy többszöri látogatásra hivatott meg, mit, hogy Romlaki teljesíteni is ígért, szükségtelen mondanom. Kinek szívét ollynemű érdek tölti el, az örömmel hódol illynemű meghívásnak.

IX.

Néhány hét mult el 's Romlaki a' nagybátyja javait kezelő tisztek számadásainak vizsgálatával levén elfoglalva, szivohajtása szerint gyérebben jelenhetett meg Varannón, hol mindég kitünő szivességgel fogadtatott, 's honnét mindég olvadozóbb kebellet tért vissza.

Egy reggel legénye egy Pestről érkezett sebes posta által hozott levelet nyújtott neki által. A' levelet általfutá 's elhalványult, mert nagybátyjának hirtelen haláláról értesíté.

Rögtön Pestre utazott: de jó nagybátyját már halva sem láthatta, mert a távolabb eső messzeség miatt a' temetés után egy nappal érkezett. Egy pár nappal később fölbontatván a' végrendelet, minden javaiban, mint legnagyobbbrésint önszerzeményiben, Romlaki Gusztáv örökölt.

Gusztáv e' végrendelet által olly birtoknak lett tulajdonosává, melly őt a' középszerűn gazdagok sorába emelte. A' Pesten hátrahagyott vagyonra nézve — melly egy házból 's csekély tőkéből állott — rendelkezvén, a' jószágnak átvételére sietett.

Ismerősei örömmel üdvözlötték a' vagyonos ifjut: és bár azelőtt is szívesen fogadtatott mindenfelé, de mióta közhírré lön, hogy a' gazdag Baródinak örököse, különösen a' leányos házaknál, igen kedves vendég volt.

Mihelyest ügyei engedték, Romlaki Varannóra is megtette látogatását, és beléptekor Rózának egy nagy becsü — az elveszethez hasonló — karpereczet nyújtott által. Róza grófnő vonakodott ugyan elfogadni, de miután ismételve kijelentette Romlaki, hogy semmi árért vissza nem viszi 's többé nem a' szegény ifju nyújtja azt, kinek talán előbb azt ajándékul elengedték 's akkor még reá szorulva volt, — hajlandó lett annak elfogadására, de csak azon föltétel alatt, ha ő is a' gróf által adandó két paripát elfogadja.

Ezután gyakran megfordult Romlaki Varannón. Minden pillanat, mit a' grófi család körében töltött, lángolóbb érdekre gyújtá Irma grófnő iránt, kiben naponként több és több mind szellemre, mind testre vonatkozó női tökélyt talált, és kit szivben lélekben forróan magához lánczolt. Az érzelő szívnék néha-néha kiábrándulásra nyíló pillanataiban elijedt ugyan keblében sejtett

indulat viharai fölött, és kárhozatra vezetőknek, kiirtandóknak ítélte ezeket, de sokkal hangosabban zúgott belsejében azoknak föllázító zajgása, mintsem hogy az észnek intő szavát hallhatta volna. De hiszen elragadó az indulatár, 's kit megkap, magával sodor. A' higgadt elmének nyugalmat ígérő legszebb virágait letöri, 's kérlelhetlenül pusztít a' fölzaklatott szívnek ábrándokba ringató virányain, egy jelen pillanatnyi kék- vagy örömért az elborulható jövődnek ezer bizonyos kínjait fölládozni készlet.

Ha talán Irma grófnő szívében olly hü viszhangra nem találtak volna Romlaki érzelmei, hamarább ábrándult volna ki andalgásaiból: de a' gyöngé női szívben is megzendült a' szerelemnek epesztő dala; szívhurjai meg valának illetve, és végig rezgett ezeken a' hő rokonszenyűnek kebellázító zengése. Szíve titkát egy hang sem árulta el ugyan: de Romlakit egy sejtés indulatjainak viszonzásával kecsegtette.

Irma nő volt, de azoknak egyike, kiket nem a' földi életet üdvözítő menyeyei érzet, nem a' szívek összehangzásának egekbe ragadó ömlengései, nem szerelem tesznek azzá. Szülői akarat, egy kevés hiúság és rábeszélés tették őt gróf Varannói neijévé. Férjét tisztelte, bizonyos tekintetben szerette is; de szíve soha föl nem lángett iránta olly epesztő édes sajtású érzelemre, minőt Romlaki az első pillanatban gerjesztett.

Irma grófnőnek természetétől elevenebb kedélye, néha meg egy kis pajzánkodásra is kitoró szeszélyes magaviselete, társalgási illedelmes fesztelensége sokat segítettek hatalmassá válni kezdő érzelme eltitkolásában, mert Romlakival is nyájasabb társalgását mindenki csak derültebb kedélyéből eredettnak, és a' divatos világ fesztelenségének tekintette. Különösen pedig a' gróf épen föl nem akadt, ha Romlakit másoknál jobban kitüntette is — mit ugyan nem tett; — mert a' mellett, hogy a' gróf Romlakit mindég jobban kitünő tulajdonaiért igazán becsülte, még divatszerű férj is volt, kik nejeik iránt sokkal udvariasabbak, mintsem hogy olly csekélységek után, mint szívérzelem, leskelődnek.

De ha e' nő a' napnak rang- és helyzetnyújtotta élvezetei után csöndes alvó kamrájába vonult, és ingerébresztő gyönyörű tagjait dagadt selyempárnái közé fullasztá, hol istenén és földobogó szíve érzelmein kívül senki jelen nem volt, hol majd elhalványuló, majd elpiruló arczáról senki sem fájdalmat sem örömet le nem olvashatott; ha érzéseinek szabad menetelét mi sem gátolá, — oh, akkor mennyire különbözött az éjjeli nő a' nappalitól! Azon szív, melly nappal csöndesen látszott verni, most mint zugó ár hangos dobogásnak eredt. Azon szemekben, mellyekből nappal meglegedés, életöröm sugárzott ki, ilyenkor elérzékenyülést áruló könnyük lopódkodtak, fényes arczbőrét begyöngyözök, és e' könnyük voltak az ár, mellyen keblét szorító kínjainak enyhülést vásárlott. Selyem-pilláira álmom nem nehezült; a' sötétben egy kép ragyogott ágya előtt, akkor sem távozó, ha arczát a' párnához szorítá. Az a' nappali szeszélydús nő éjjel hideg gondolkozóvá vált, és arczán az örömmek

de csak egy kis nyomát sem lehetett látni, melynek mosolygó kifejezése komoly alakba öltözött.

De a' fölzaklatott szívnek e' hullámain nem egy pillanat, nem egy nap te remtette elő: mert ritka szívet ragad meg egyszerre az indulatár; fokenként fejlődik ez, mint a' kelyhéből bontakozó rózsaszál, míg nagygyá, hatalmassá növekedik. Irma grófnő is, habár gondviharai között elaludt, minden reggel melegülőbb szívvél ébredt föl. Nappal ő ismét a' derült, eleven, szeszélyes nő volt, és ki sem gyanította, hogy szívében annyi nyugtalan érzelmek zajongtak.

Igy mult el a' hosszú tél. Romlaki munkaüres idejét a' grófi család körében töltötte, és sokan, kik másoknak tetteit, viszonyait vizsgább szemekkel szeretik kísérni, ennek okát Gusztávnak Rózáhozi vonzalmában keresték: nem egészen alaptalanul, mert Romlaki, kivált többek körében, 'mindég nagyobb figyelemmel látszatott lenni Róza, mint Varannói grófnő iránt, minek következtében Romlakit Rózához melegebb érdekekkel lánczoltak lenni gyanították.

Ha Romlaki Varannón volt, és egyedül, gyakran megtörtént, hogy a' grófnők fölszólítására nemzeti literaturánkat gazdagító jelesebb íróink közül egyiknek vagy másiknak munkáit olvasta. Mindketten szívesen hallgatták, mert olvasása kellemes volt.

Egy este, a' grófnak épen távollétében, Romlakit ismét fölszólították az olvasásra, mit ez örömmel teljesítve, lelkes Jósikánknak szívre lélekre ható Abafiát választá.

Az e' mű által előidézett benyomás mindkettő kedélyében valami ki nem fejezhető borús jellemű hatást idézett elő. Mikola Margit és az angyal szelidségű Gizelának jelleme legbensőbeiket áthatá. Mindketten mintegy villámként föl- 's letűnő sejtéstől meglepve, az író által olly magasztosan, mint meghatólag ábrázolt hölgyek szívszorító érzelmeinek viszhangját vélték magukban hallani, és szokatlanul elkomorultak. Különösen midőn Romlaki a' kis Gizelának lázas ábrándjait — önmaga is áthatottan — a' legmegindultabb hangon olvasá, Róza szívét egy metsző fájdalom rezgő át; sürűen hulló könyűk öntözték arcza lilimát, míg végre, fölzajló indulataitól elragadtatva, zokogásra fakadt, és a' szobát elhagyá.

Romlaki letevé a' könyvet; szemeit a' grófnőnek szép arczára függeszté; tekintetében érzelem lángolt. Irma öntudatlanul felejtette rajta gyönyörű szemeit; keblét hullámzó érzelem emelte, és vér terült arczának hófehér bőre alatt el, midőn tekinteteik találkozának.

A' grófnő ülését elhagyá és ezer érzésben zajló kebelével lépett az ablakhoz. Romlaki előtt nem volt sem mult, sem jövődő, csak a' jelen mámore uralkodott rajta, és égető vágytól üzetve követé a' grófnőt.

Künn lobogó fényben reszkettek a' csillagok: a' hold rezgő sugaraival Irma elhalaványuló arcát szellemesítette. Forró homlokát a' hideg ablakhöz

szorította. Romlaki e' nőre tekintett, belső küzdelem égett arcán, és reszketve nyult a' grófnő kezei után.

„Bocsánat, bocsánat! — kezdé Romlaki — az érzelem árában férfiúi erőm elmerült, — én önt szeretem.”

Irma grófnő, mintegy álomból fölrázatra, fölemelte fejét, sugárzó szemeit az ifjura veté, és nem felelt.

„Emeljen föl magához, — folytatá Romlaki szenvedélyesen — vagy tartsiton le a' megvetésnek kinzó örvényébe, mindegy; legyen áldás vagy átok ítélete, eltűröm: de önt szeretem.”

Irma grófnő kezeit a' lángoló ifjunak szorításai közül kiszabadította; és bár édes dalként zengtek füleibe a' szavak, bár életüdv-reménye sugárzott ki azokból: de sebes gondolattal futotta által helyzetét. Keblét marcangoló küzdecs tépte; szólni akart, de nem tudta mit.

„Ön nem szól, — kezdé ismét Romlaki — és némaságában kárhozatot mond égő szivem érzéseire.”

„Romlaki! — mondá a' grófnő érzékenyen és gondolkozva — önnek nem lett volna szabad így hozzám szólnia: de megtörtént. E' pillanatban szakította szét együttlétünk rózsalánczát, és én örökre elvesztettem önt, kinek boldogságaért én nem élhetek, de kiért örömmel meghalnék. Eddig örömmel voltam öné, 's önt örömmel sejtettem magaménak: de vallomása visszaadott önmagamnak.”

„De anyali nő! — — —

„Ne tovább, legkedvesebb barátom, — vágott közbe Irma — e' pillanatban nem tudnék ugyanis önnel beszélni. Jöjjon holnap, vagy bár mikor, csak most hagyjon el.”

Romlaki közelebb lépett a' nőhöz: de az gyorsan távozott azon ajtón, mellyen Róza előbb kiment 's még nyitva állott. Romlaki pedig ellenkező irányban kereste föl szobáját.

X.

Róza grófnőt sirva találjuk szobájában. Az érzelembimbó megnyitá kelyhét szívében, és megöntözté azt könnyűnek árával. De mi fájdalom szorithatta össze e' gyermeknek szívet?

Romlaki gyakrabbi megjelenései előtt Róza keblében mosolygó béke virult; a' gyermekornak örömein vagy fájdalomain kívül másnemű boldogító vagy keserítő érzést nem ismert; vágyakról, reményekről mit sem tudott: de mióta Romlakit többször látta, e' csöndes szívet változás érte. Szendergő érzelmek, mintegy varázsihletésre, fölelevenültek, mellyek ájták a' szívek eddig zajtalan terét, betöltve ezt a' sovárgó, epedő vágnak lázas ábrándjával. Szíve kéjben uszott, ha Romlaki körében lehetett: és olly tiszta, olly szűz volt szerelme, hogy a' reménynek színeivel jövendőt nem festett; hanem gyer-

mekes odaengedéssel élvezte érzéseinek jelenét, melyben annyi kéjt, annyi élvezetet talált.

Tapasztalatlansága, önérzelméveli bibelődése sokkal jobban elfoglalták, mintsem hogy Romlakinak testvéréhez vonzalmát észrevette volna. Az ifjunak iránta kitüntetett szíves társalgási modorában elég biztosító reményt képzelt, hogy attól viszonszerettetik; és habár az ő lángoló heve több érzést tanúsító simulást ohajtott, mint minőt Romlaki iránta kitüntetett, vigasztaló megnyugvást talált azon hiedelmében, hogy Romlaki más iránt még olly meleg indulattal sem viseltetik, mint ő iránta. És így multak el a' Romlaki ismeretiségétől kezdett napok. Az érzelem benne nagygyá fejlődött, melyet többé nem a' fiatal szív ábrándjai, nem pillanatnyi fölhevülés, de a' szívnek legmélyebb redői közé szorított határtalan indulat éltetett.

Vannak pillanatai az életnek, melyekben szokatlanul elkomorul a' szív, és egy ismeretlen keserűség érzete vonul azon keresztül. Rózának illyen pillanata lehetett, midőn Romlaki a' főt említett olvasást tartotta. A' lelkes írónak szavai ellágyították; Gizela érzelmeinek az övével összhangzása, az e' pillanatban először feltűnő kétség Romlaki viszonszerelmében, mindez teherként nyomult kebelére és könyükben keresett enyhülést.

Ellágyulását eltitkolandó hagyta el Irma testvére szobáját, és a' mellettiben akarta bevárni fölhullámozó érzelmeinek lecsillapulását, hogy az olvasás további hallgatására visszamehessen. Természetes, hogy így a' grófnő és Romlaki főnebb leirt párbeszédének tanujává kellett lennie.

Irma, midőn Romlakit elhagyá, azon szobán ment keresztül, hol Róza a' pamlagon kezeckéivel arczát eltakarva könyezett, 's szoborrá dermedten állott meg Róza előtt, ki nénjére fájdalmasan tekintte föl. Mindkettőnek szívért határtalan indulatvihar üldözte. Irmát legszentebb szívtitkának elárulása nemcsak zavarba ejtette, de keserű bánattal is eltöltötte; Rózát pedig szép álmaiból kínos valóra ébresztette az, hogy Romlakiban csalatkozott. E' pillanat érzelemvirágait leforrózta.

Róza, mielőtt testvérével csak egy szót váltott volna, fölkelte és szobájába távozott. Könyüinek csak itt engedett szabad menetelt. Mit érzett szegény, csak az képzelheti, ki hasonló valóra ébredett. Kínban összeszorult szíve; földagadt keble, mintha szét pattanni akart volna; 's nem volt az a' keserűség, nem az a' fájdalom, mi szívet marcangolva keresztül nem járta volna. Első fájdalmának égető kínjai még nem csillapultak le, midőn szobaaajtaja fölnyilt, és azon Irma félve, remegve lépett be 's Róza mellé a' pamlagra ült.

Róza, kedves testvér! — kezdé Irma tompa hangon — az e' pillanatban történtek szívemre nehezülnek. Tanuja valál szívem érzéseinek, melyeket istenemen kívül senkivel tudatni nem akartam, de kilebbentek azok ajkimon, mert a' pillanat hatalma elragadt. Örömtelen élet elébe tekintek; fájdalomnál egyebet nem várok: de megérdemlem ezt, mert szívem nem olly tiszta többé, mint lennie kellene. Mindezt eltűröm, csak azt az egy vigasztalást hagyjad meg, hogy testvéri kebledbe van letéve szívemnek titka.

„Sirom nem leszen némább, mint én,“ felelt Róza ünnepélyesen, nénjének halvány arczára tekintve.

„Sirod? édes gyermek! miért használod e' szomorú szót? Ah, ha én még korodban lehetnék, más reményekkel tekintenék az élet elébe! Te könyeztél, kedves testvér; szívem titkát ugys bírod, vigasztalj meg bánatomban bizalmaddal, 's engedd tudnom sirásod okát.“

Róza felelet helyett egy sohajt lebbentett ki ajkain, és nénjének keblére borult. Olly angyali volt e' lény, hogy meleg szeretettel borult annak mellére, kit szivimádottja nálánál forróbban szeretett! Szíve fájdalomain enyhíteni vélte, ha testvérét érzéseinek tanujává teheti.

„És akarod tudni, — kérdé küzdés után, kisírt szemeit nénjére emelve — miért folytak könnyűim?“

„Bizalomért bizalom, kedves testvér!“ felelt Irma.

„Nem fogsz-e kebledről eltaszítani, — válaszolt Róza — ha Mikola Margitnak nevezlek?“

Irma előtt minden világos lön. Szívét az előbbinél metszőbb, égetőbb kín járta által. Ezer és ezer érzés zúgott belsejében. De Róza bizalmas vallomása által nénjének mentő angyalává vált; az erénynek szent érzete fonódott szívérmének hervadozó virágai közé, és egy nemes, magasztos elhatározással hagyta el az előbb forróan magához szorított angyali gyermeket.

XI.

Dél felé lehetett, midőn Romlaki a' grófnő szobájába ment. Szinte könnyebbült, hogy azt üresen találta, mert az ébren átvirasztott éj, Irma szavainak értelme annyi érzelmkeverékkel tölték el, hogy keble elzsibbadt, 's jól esett a' magány. De pár pillanat múlva fölnyílt az ajtó, mellyen a' grófnő halványan és kisírt szemekkel lépett be. Romlaki megindultan tekintett reá; szíve érezte a' vád súlyát, hogy mindennek ő oka.

„Bocsánat, hogy várákoztattam, — kezdé a' grófnő, Romlakinak helyet mutatva közel azon székhöz, mellyre ő ült — de a' történetek után pirulva léphetek ön elébe. Hallgasson engem végig, — mondá hirtelenebben, midőn látta, hogy Romlaki szólani akar. — Ön nekem olly vallomást tett, minőt soha nem lett volna szabad tennie. Ön azt mondá, hogy szeret.“

„Igen! határtalanul, szenvedélyesen. Midőn nagysádat először megpillantám, egy kéjérzet rezgett végig szívemen, mi onnét ki nem törlődött, de erősült. Irma! bocsánat, ha e' pillanatban elfelejtem az iszonyu korlátot, mi egymástól elválaszt; egy üdvözítő remény sejteti velem, hogy — — —“ és vonakodott kimondani gondolatját.

„Szeretem? — kérdezé Irma elpirulva. — Álmatlanul virasztottam által az éjszakát, — folytatá — szívemet megvizsgáltam, és megvallom vétkeket: önt szeretem. Ért-e engemet? és épen ezért most látjuk egymást utoljára.“

„Hogyan? — kiáltott föl Romlaki lángoló arczezal — midőn a' szívérelemnek legszebb virágait kifejtette, egyszerre akarja-e azokat szét-tépni?“

„És egy olly férfit, minőnek én önt képelem, mondja ezt nekem? — kérdező Irma grófnő, egy sokat jelentő tekintetet vetve az ifjura. — Ismeri-e ön egy erényes nőnek kötelességeit?“

„Asszonyom! megsemmisit ön e' kérdésével, és a' kínoknak égető szövénket dobja keblembé“ — válaszolt Romlaki fölkelve, 's viharzó indulatban égett arca.

„Hallgasson meg végig, — folytatá a' grófnő, mialatt szokatlan keserűségű küzdésben szenvedett. — Ugy szólván gyermekéveimben lettem gróf Varanói neje. Tudja, hogy mi fényes rangok ritkán választhatunk szívünk szerént, és sehol a' szívérderekre nincs kevesebb tekintet, mint nálunk. A' nagy világ zajos élvezetei, a' soknemű szórakozás szívem érzéseit sokáig szendergésben tartották, míg végre azokat megszokva, fölébredtem, és egyedül találtam magamat. Férjem ellen nincs panaszom, de az én szívem követeléseinek kielégítésére ő képtelen. Körültekintettem a' nagyvilágban, számtalan nőt ismertem meg, kik férjeiket, mint én, nem szerették; de boldogtalanoknak, mint én, nem érezték magukat. Neveltetésem, vallásos gyöngéd érzelmem, az erényről fogalmaim nem engedték azokat követnem: és így lett a' becsületesség, az erény életem jelszavává. E' közben láttam 's ismertem meg önt, és ekkor éreztem életemben először férfit iránt melegebb érdeket: de vesztélyre nem gondoltam; azonban látom, hogy gyarló, gyöngé nő vagyok én is. Ön megvallá irántami szerelmét, és azon szent, azon tiszta fogalom, melyet ön iránti vonzalmából merittem, szűzi fényét elvesztette. Érzem, hogy forróbban szeretem önt, mint azt lelkiismeretem tisztasága és szívem nyugalma megengednék. Illőbb lett volna talán mindezt elhallgatni, de a' haldokló élete utolsó pillanatában mindent megvall, mi szívét nyomja. Romlaki! e' pillanat épen ollyan közöltünk, mert így soha, de soha sem fogunk találkozni. Én önt egy nemes, egy magasztos jellemű férfinak ismerem, ki mindent teljesít, mit egy jobb érzés sugall: ne foszszon meg e' hitemtől, mely akkor is meg fogja szomorú óráimat vigasztalni, midőn egymástól örökre elszakadva élünk. Én e' nemes érzésének adom által magamat; könnyítse kötelességem teljesítését, és ne keressen többé soha föl.“

Midőn ezeket mondá, hangja mindég lágyabbá, elhalóbbá vált. Érzelmek kín-árba süllyeszték szívét, és nem volt ereje, kérő tekintetét az ifjuról elfordítani.

Romlakit mintha bűv-erő lánczolta volna le, olly mozdulatlanul állott. Karjait egymásba fűzve hallgatá végig a' grófnő szavait, melyeknek mindegyike keblét kínosabb hullámozásba ringatá; végre megfogta a' grófnő jobbát, 's azt szívéhez szorítván, megcsókolta. Érzelmek annyira elfojtották, hogy szólni nem tudott, 's kimenni készült.

„Csak egy pillanatig maradjon még, — mondá a' grófnő, kezén ragadva

hiszen ez utolsó együttlétünk, és még mondani-valóm van. Gusztáv! — és itt hangja reszketővé vált — teljesítse utolsó kérelmemet.“

„Mindent, mindent — válaszolt Romlaki mély megindulást áruító hangon — teljesíték, angyali nő, csak azt ne kívánja, hogy önt felejtsem.“

„Van egy önért égő szív, — folytatá a' grófnő — és pedig minő szív! érzelemben gazdag, jóságban 's szelidségben angyali. Vigasztalja, boldogítsa ezt szerelmével, mire az annyira érdemes; és ha fölvirulható még ez életben számomra a' megnyugvás reménye, ez egyben fogom azt találni.“

„S kiben költethék föl akaratlanul magam iránt melegebb figyelmet?“ kérdezé Romlaki.

„Rózában — felelt a' grófnő. — Ah! iszonyúk a' reménynélküli szerelem kínjai; legyen ön könyörületes; ne engedje, hogy valaha azon kínok szegény Rózám érzékeny szívét égessék. Én önt ugysem boldogíthatom: keresse ezt Rózánál föl, és higgye el, megtalálандja.“

„Ha eddig szerettem, — válaszolt Romlaki, egy kis gondolkozás után, magasztalt hangon — úgy most imádnom kell önt, ön megnevesíté előttem az egész asszonyi nemet, mellynek minden erényét önben képzelem: és még nem kínoztott jobban a' fájdalom, mint e' pillanatban, hogy a' végzés bennünket nem egymásnak rendelt. Én elhagyom önt, édes Irmám! kötelessége teljesítését megkönnyítem, emlékezetét siromba viszem; de szívemet, ha visszaadja, megveti is, többé sajátomnak nem ismerem. Ennek lángja önért hamvad el, és senkit többé képes nem vagyok szeretni. Érzelmeimnek minden virágát önnek szenteltem, ha ezek elhervadnak, többé föl nem virulhatók. Rózát, a' kedves, szende gyermeket, szeretem, de nem úgy mint önt, nem úgy, hogy e' szereteten mindkettőnk boldogsága alapulhatna. Szívem érzéseit többé senkivel meg nem osztom.“

„Együttlétünk utolsó pillanata tehát lejárt, — mondá fájdalommal a' grófnő. — Isten önnel!“

Romlaki határozatlanul állott. A' grófnő iránti érzelem átjárta minden idegeit, és szenvedélymámorosan közeledett a' nő felé. Már égő keblére való szorítandó, midőn jó angyalának sugallata meginté őt, — leküzdé magában a' a' kéjre hevítő vágyat; elbocsátá lassan a' remegő nőnek jobbját, és néhány értetlen szót morogva, hirtelen kisietett a' teremből.

XII.

Romlaki Varannót elhagyta a' nélkül, hogy a' grófnőket még egyszer látta volna. Midőn kocsijába ült, Róza épen ablakánál állt; a' hintónak elrobogása keserű érzést ébresztett szívében, mert Romlaki eddig soha bucsútlán nem távozott, és egy borús sejtés sugta, hogy a' történetek után Romlakit sokáig nem fogja látni. A' szerető szívet kinosan bántja az, ha attól elmellőztetik, kiért epedve ég: és így a' szenvedélyesen szerető leánykának elbusulását képzelhetjük, midőn Romlaki egy, de egyetlen egy szóval sem bucsúzott.

Romlaki szivkelyhe csordultig volt telve a' grófnő iránti érzelmekkel; és annál epesztöbben sajgott szive, minél édesebben gyújtá el idegeit annak tudása, hogy a' grófnőben rokonérzetre talált. De romlatlan keblében az érényes nő határozatának tisztelete szent fénynyel lángola, mellynek pillanatnyi kéjeket fölálldozni kész volt, és így sietett a' helyről el, hol többé öröme nem számolhatott. Rózáról nem felejtkezett ő el: de mit mondjon a' szegény gyermeknek vigasztalót, midőn szivében csak egy képnek tudott helyet szentelni, ez pedig már el volt foglalva.

Jószágainak megtekintésében, elrendezésében kevés szórakozást talált. Irma képe mindenütt üldözte, 's fellázadt kedélyének nyugalmat eszközölni nem tudott.

Mind a' mellett azonban, hogy szerelme határtalan 's reménytelenség végett annyira szomorító volt: több férfiui önerő lelkesítette keblét, mintsem hogy kislelküleg elcsüggedt, 's másnemű kötelességekről meg tudott volna felejtkezni. Szivében Irma képe mellé egy más tárgyat fogott föl, mellyet szeretni szabad, sőt nem szeretni bűn, mellyet már azelőtt is hön karolt által, de mellynek mostantól kezdve minden lelki tehetségét és erejét fölszentelni vágyott. Azon szerelmet, mit az érény- és szükségnek fölálldozott, mit nőnek többé adni nem tudott, azt egy szellemiebb, magasztosb tárgyra fordította, és e' tárgy a' haza volt, melly iránt, most több javakkal lekötelezve, kötelességeit is az előbbieneknél tágasabbaknak ismerte. Jószágain czélszerű javításokat kezdett; alattvalóinak szorgalmát jutalmakkal serkentette; a' népnevelésre különösen felügyelt; jótékony intézeteket pártolt; a' létező egyleteknek tagjává lön; de kitünőleg a' megyei tanácskozásokban meleg részvételt tanusított. És Romlaki nyilvános életének ez képezi fénypontját. Ő sem egyik sem másik párthoz nem szegődött, hanem szegődött az igazsághoz és keble meggyőződéséhez. Mit a' közjónak előmozdítására czélszerűnek hitt, nem volt annak senki nálánál melegebb pártolója. A' kor kívánatához mért szükséges javításokat élénken sürgette, és hol az emberiségnek közös jogai forogtak kérdésben, minden pártérdek nélkül, önkíváltságainak kedvezményeire sem tekintve, első hordozá az igazság zászlóját. Beszédein egyszerűség, fontosság ömlött el; a' szelidségről fölhevüléseiben sem felejtkezett meg, mellyet még akkor is megtartott, midőn ellenfeleit sujtotta. Virágosabb előadásainak képei szomorúak, hangja bús, arczkifejezése komoly volt, mellyek, szerelmének mindannyi maradványai, szivhez szóltak 's egygyé tevék a' megyének legünnepelebb szónokai közül.

De bár mindez, érzéseinek, gondolatainak más irányt adva, Irmától néhánéha elvezette: mégis az emlékezetnek heve olly égető volt, hogy a' hazát 's emberiséget tárgyazó legmagasztosb eszmék közé szivkeserősége bevegült, és forróan ohajtotta vissza annak körét, kitől száműzetett.

Végre utazásban keresett enyhülést. Régen vágyott ismereteit utazásban szerzendő tapasztalatokkal bővíteni. Szivsebeinek az e' nemű szórakozásban irt találni reménylett.

Egy gyönyörű májusi reggel utnak indult. Hazafiúi kötelességének ismerte, mindennek előtt honát beutazni. Ennek homokos buczkaitól, rosz vendéglőitől, főkép rosz utaitól vissza nem rettent, sőt ohajtá, bár minden hazafiu e' rosz utakat megkísértené, talán állátná végre, hogy ezeket a' sokfelé nyomott paraszt nem lesz képes egyedül soha megjavítani. Az itt összegyűlt unalmait gazdagon megjutalmazák a' hon más regényes vidékei, mellyeknek elbájoló szépségein andalogva, kétszeresen kárhoztatá azoknak hazafiutlanságát, kik mellőzve e' szép hazának andalító virányait, külföldre hordják ki pénzüket.

Miután hazáját beutazta, kiment a' külföldre. Nem gyorsan futotta végig a' helyeket, de időzve 's a' nép szokásaival ismerkedve. A' hasznosat 's honában alkalmazhatót gondosan följegyezte; nevezetes férfiak ismeretségét kereste, kikkeli tanuságos beszédeit emlékezetébe nyomta; szóval: mindent, mit látott vagy hallott, haszonra fordított.

Az illy utazás természetesen huzódik, és már két éve volt honától távol, mellynek legnagyobb részét Angol- 's Franciaországban töltötte. Keblének lázas viharai lecsendesültek ugyan, de Irmát mégsem felejtheté. Vannak emberek, kik évekig sem birnak magukból csak egy csekély hatásu benyomást kiirtani, hát még olly életbe vágót, olly szívet foglalót, mint Romlakinak a' grófnő iránti vonzalma volt, könnyebb-e kitörteni?

Végre a' honvágy, 's lehet, azon remény is, hogy a' grófnővel találkozhatni fog, fölébredt benne és hazája felé indult.

Minden nevezetes esemény nélkül érte el Némethont. Egy reggel, míg megrendelt postalovai érkeztek, a' vendéglőnek udvarra nyíló ablakára vésett nevek 's versek olvasásával üzte unalmát. Az udvaron épen egy nagy uti hintóba fogtak. Nem annyira kíváncsiságból, mint esetlegesen, akkor tekintett oda, midőn abba beültek. Romlaki a' nagy ablakot fölrántotta, egy nehéz sohaj nyomult föl szívéből; kiáltani akart, de nem birt. A' hintóba egy férfiu — mint látszott — gyöngé nőt vezetett; utána egy másik ült föl. Egy rövid percz — és a' hintó az ő utjával ellenkező irányban elrobogott. Romlaki keblében két év előtti keservei föléledtek; csendesülő emlékezete kínra ujult, mert a' vezetett nőben — gróf Varannói nejére ismert.

Romlaki a' nőnek arcját csak pillanatra láthatta, de feltűnő halványsága, lassu lépte meggyőzték arról, hogy betegség sorvasztja.

Lovai érkeztek, 's megváltoztatva tervét, Varannóit követte. Ha a' világ végeig megy, de mindenütt nyomban követni lett szilárd szándéka, 's óvakodva, nehogy elárulja magát, mindenütt nyomban volt. A' gróf szakadatlanul folytatta utazását, míg végre Csehországba a' carlsbadi fürdőbe ért.

Romlaki tudta, hogy sokáig észrevétlenül nem maradhat: de legalább addig, míg lehet, magát eltitkolni akarta. Mindjárt ottléte második reggelén, a' grófnő állapotjáról valamikép tudomást szerzendő, bő köpenyébe burkoltan a' sétatérén ment keresztül. A' reggel szokottnál hűvösebb volt, 's még kevesen ébren. A' grófnő lakása előtti oszlopok közé vonultán kémlelődött, midőn ugyanaz, szobaleányától kísértetve, a' fürdők felé indult. Romlaki összebor-

zadt. Két év milly pusztítást vitt véghez e' nön! Arczrózsái elhervadtak; szemeknek lángoló fénye elhamvadt; a' teljes kép beesett: de mégis a' fényes fekete hajtól körülhullámzott hófehér arcz olly valami szellemi, olly valami megdicsőült túlvilági lényt mutatott, mi Romlaki szívét újra fölláztatotta.

Romlaki a' grófnő visszatértét bevárni 's őt még egyszer látni akarta. Mintegy óra mulva lépdegélt az lassan egy tisztes külsejű öreg férfiú kíséretében lakása felé. A' komoly arcz- 's kölsőről orvosnak gondolta, kit bevárni akart.

„Ha nem csalatkozom, — szólítá meg Romlaki, midőn mellette elhaladt — ön orvos?”

„Igen; — válaszolt az — tanácsomra van szüksége?”

„Csak egy feleletére — válaszolt Gusztáv, magát jobban élbukkolva. — Azon nő, kit előbb kísért 's kinek, mint hiszem, látogatására volt, beteg-e?”

„Varannói grófnőt érti ön?”

„Ugyanazt!”

„A' grófnak már megmondottam véleményemet; önnek nem tartozom felelettel.”

„Minden szavát arannyal fizetem, — mondá Romlaki szenvedélyes hangon — csak lelkiismeretes választ adjon.”

Az orvos szánakozólag tekintett az ifjunak fölindulást tükröző arczára.

„A' grófnő veszélyesen beteg; — válaszolt — ismeri ön a' tüdősorvadást?”

„Tüdősorvadás!? — kérdé elhaló hangon — gyógyítható-e?”

„Nem!” lön az egyszerű válasz.

Később megtudta, hogy ez a' fürdőbeli főorvos, a' legügyesebb- 's tapasztaltabbak egyike.

XIII.

A' grófnő Romlakinak eltávozta után ritka lelki erővel látszott tűrni fölingerült keblének küzdéseit. Rózán kívül senki nem tudta, mint és mennyit szenved: ők legjobban megértették egymást, mert hiszen egy gond, egy érzelem busítottá őket; de Rózának ifju kora, természete, a' körülményekhez jobban simulni tudó kedélye sorsának türelmes elviselésére sokat segítettek, és az első fájdalom viharait lassan-lassan lecsillapíták, mit Irma küzdéseivel sem bírt elnyerni: és minél jobban törekedett a' világ 's férje előtt szívbaját eltitkolni, életerein az annál inkább rágódott. Gusztávnak neve a' közéletből elhatott magányába, ennek minden ajakról lehangzó dicsérete szívét még jobban sebzé, a' birhatatlanság keserveit még jobban nevelé. Míg Gusztáv honában volt — bár vele találkozni nem akart — némileg könnyebben érezte magát; de midőn elutazását meghallotta, 's senki megmondani nem tudta, merre ment, mikor tér

vissza? ez oly kimondhatatlanul nehezére esett, hogy a' lélek fájdalmai a' testre is áthatottak.

A' gróf előtt Romlaki kimaradása feltűnt: de ez egy hozzá írott levelében azzal mentvén magát, hogy újabb helyzete jószágaiban jelenlétét igénylik, később pedig utazni megy, a' menséggel beelégedett 's mélyebben nem vizsgálódott. E' közben nevének egészsége hanyatlani kezdett; az orvosok hamar kitalálták, hogy a' test betegségének forrása a' lélekben van, de azt elfojtani tehetségek körén tülesett. Szórakozásul az utazást 's a' carlsbadi fürdők használatát ajánlották, hol vele újra találkozunk.

Irma érezte baját, érezte, hogy nincs ír őt gyógyítható: de azon csendes lelki megnyugvással tekintett sírja elébe, mely annak sajátja, kit az élethez öröm nem lánczol. Szívének csak egy ohajtása volt: azt még egyszer látni, kiért ifjú élete elhervadt; de sorsának kérlelhetlen anyala még ez egyetlen vigasztaló reménnyel sem kecsegtette, mert Romlaki hollétét nem tudá. Róza a' testvéri szeretetnek legtisztább érzetével vigasztalta nénjét; kileste legcsekélyebb kívánságát, minek teljesítésével örömet szerezhetett, és ha lehetett volna, önérzelmeinek föláldozásával tette volna boldoggá. Irma anyagi ragaszkodással jutalmazta e' testvéri forró vonzalmat, és nem egyszer jóslá elhaló mosoly között, hogy Róza nálánál boldogabb, hogy még Romlaki neje leszen. Róza idegeit kéjérzet futotta el: de ezt nénje boldogságaért, életeért föláldozta volna.

Romlaki, az orvossal tartott párbeszéde után, határozatlanul és búsan haladt lakása felé. Szívét keserű bánat lepte el, mert Irma iránti szerelme még oly forró, oly határtalan volt, mint az elválásnak utolsó percében. Utja a' templom mellett vonult el; betért Irmának életeért imádkozni. Az orgonának búsan andalgó hangjai szívéhez szólottak, lelkét fölemelték, és imája oly forró, oly szívből szakadt volt, hogy egy pillanatra minden fájdalma elenyészett.

A' templomban kevesen voltak, — korunkban nem ujság — és így könnyen megtörténhetett, hogy Gusztávot egy fiatal hölgy észrevevé. A' hölgy szíve megdöbrent, arcát vér futotta el, és előbbeni buzgó imádsága zavart lön. A' sz. misének vége lett; Gusztáv minden széttekintés nélkül távozott, de a' hölgy meg nem tartóztathatá magát, hogy minden szemérmes elpirulása mellett is utána ne tekintsen.

Most a' fiatal hölgy is elhagyá a' templomot; arcza égett és oly gyorsan sietett a' fényes paloták egyikébe, hogy szobaleánya alig követheté.

„Irma, kedves testvér! — kezdé a' fiatal hölgy — ki nem más volt, mint Róza — midőn a' lépcsőkön fölsietve, egy szobába ért, hol nénjét fürdő utáni pongyolában egyedül találta — elbírja-e szíved azon örömhírt, mit közleni akarok veled?“

„Édesem, mi örömet remélhet még szívem?“ kérdé Irma nyugodtan.

„Ej! ne busítsd magadat mindég, — mondá vigasztalólag Róza — még boldog is lehetsz.“

Irma tagadólag rázta fejét.

„És minő örömhírt hoztál számomra?” kérdé szünet mulva.

„E” pillanatban láttam Romlakit,“ felelt Róza lángoló arczczal.

Irmának arczhavát gyenge pir futotta el, 's kezét összeszorult szívére emelte. Elhalt a' hang ajkiról és örömteljes meglepetésében szólni nem tudott.

Róza Irmát ábrándozásainak engedte által, ő pedig szobájába távozott. Fejét azon törte, miként értesitse Romlakit fürdőbeni létökről. Az illedelem 's hölgyi szemérme visszatartóztatták ugyan minden kíséreltől: de itt egy a' sirhoz olly közel álló lénynek, testvérének, néhány örömteljes pillanat szerzéséről volt szó; — az önérdek nem jött-e kérdésbe, nem merem épen elhatározni: de olly gyermekded tiszta lelkület bizonyosan szive nemesebb sugallatát követte, — és ezért elhatározta magában, bár mi uton módon Romlakinak figyelmét magukra vonni.

A' fürdői intézkedés azonban ebbeli gondjától fölmenté, mert a' naponként érkezettek névsorát tudató lappal jött a' gróf szobájába, 's őt meglepni akarván, újjával Romlaki nevére mutatott, 's azonnal fölkeresésére indult.

A' gróf gondolva, hogy Romlakit a' fürdői kávéházakban látandja, vagy lakását kitudhatja, betért az egyikbe. Figyelmét egy a' szomszéd teremből hallott zaj ébresztette föl, és ámbár be volt ajtaja huzva, de mivel némelyek a' kávéházból — a' hely színével ismertebbek — bementek, a' gróf is őket követé.

A' terem egyik szögletében, egy kerek asztal mellett, néhány férfiú ült, 's az előttök fekvő kártya mutatta nemes foglalkozásukat. Egy izletesen öltözött, szakállborított arczu férfiú hevesen vitázott egy tapasztalatlannak látszó ifjuval, ki amazt hamis játékkal vádolá. A' vita párviadalra történt kihívással végződött.

A' gróf mindjárt beléptekor figyelmes lett a' korosabbiknak arczára, és úgy rémlett előtte, mintha valahol már látta volna. Tudakozódó kérdésére egy mellette álló szomszédjától azt nyerte válaszul, hogy az egy lengyel gróf, 's gyakran megfordul a' játékasztal körül.

Varannói hirtelen elhagyta a' teremet, kettőztetett szorgalommal kérésendő Romlakit, kire a' fürdői rendőrség egyik szolgájának segítségével csakhamar rá is akadt. A' viszontlátásnak szíves üdvözlete után a' gróf Romlakit azonnal a' fönt említett kávéházba vezette, előlegesen értesítvén, miként egy ismerősnek látszó lengyel gróft akar neki bemutatni. Alig pillantotta meg lengyel grófunk a' belépő Romlakit, azonnal halálsápadtság borította el arczát, 's játéktársaitól engedelmet kérve, hirtelen történt roszulléte ürügye alatt távozni akart.

Romlaki és a' gróf egy tekintetet váltottak egymással, mielőtt a' fürdői biztosért küldöttek volna.

„Kedves gróf ur! — szólítá meg Varannói a' távozni akarót — csak egy pillanatig tessék várakozni, egy pár bizodalmas szavam lenne önhez.“

„Legszivesb készségem mellett sem lehetek uraságodnak szolgálatára, — felelt az szorultan — igen rosszul érzem magamat.“

„Csak az orvos elérkeztéig tessék várakozni — folytatá a' gróf gúnynyal, 's a' teremben levők figyelni kezdtek a' párbeszédre. — Emlékezik-e még reám, gróf ur?“

„Soha életemben sem láttam önt,“ felelt a' lengyel gróf növekedő zavarodással.

„De engem talán csak ismerni fog, gróf ur?“ — lépett most elő Romlaki, 's a' fürdői biztos mellette állott.

„Valóban nem emlékezem.“

„Biztos ur! — fordult most a' gróf a' megszólítottához — én gróf Varanói Gábor vagyok; 's ezen magát lengyel grófnak állított csalót, honából nagyobb becsű ékszer lopása miatt megszököttel, ezennel önnek átadom.“

Cselfai — mert ez volt a' lengyel gróf — leforrózva állott, és mentségül semmit föl nem hozhatott. A' biztos azonnal őrizet alá vetette, 's vallomásaiból kisült, hogy az eladott ékszer árán a' játékban keresett szerencsét, mi annyira kedvező volt neki, hogy fényesen élt, és Romlakinak az ellopt ékszerért tökéletes kárpótlást nyújthatott. Mind e' mellett biztos őrizet kísérte honába vissza.

Romlaki a' Cselfaival történt vallatás után a' gróftól elvált, de azon ígérettel, hogy még az nap teendi látogatását.

XIV.

Romlaki és a' grófnő, szivökben két évig hordozott epesztő vágy után, egymást viszontláthatták: mindketten dobogó kebellet tekintettek e' pillanat elébe, 's midőn ez jelen volt, midőn egymás szemeiben a' meg nem változott rokonérzet 's hűségnek örökzöld fényét látták volna lobogni. Örömteljes meglepetésekben elhalt a' szó ajkaikon; egy hosszú, néma, de sokat jelentő pillantás szentesítette a' kéjbe fulasztó viszontlátás perczét, mit egy forró kézszorítás követett.

De Romlakinak lelke csak a' viszontlátás első pillanatában szárnyalt túl e' földön; a' boldog érzésnek rózsás fényét egy tekintet e' nőre szétoszlatta. Az egykor virágzó arcnak minden éke romban hevert, mert az enyészet angyla reányomta pusztító lehelletének szomorú bélyegét; a' lángoló szemeknek szívégető fénye hamvadozó sugarakban tört meg, melyeknek egyedül az önsorsábani megnyugvásnak magasztos érzete adott néha-néha elevenebb életet. Romlaki Irmát nem képzelte illy betegnek; szívet ki nem mondható keserűség fogta el, mert kilátta, hogy e' szépségrom többé fölvirulni nem foghat.

A' kedvező szerencse úgy akarta, hogy csak egyedül találkozzanak. Sem a' gróf sem Róza nem voltak épen nála.

„Nemde, Gusztáv, — mondá Irma — nagyon megváltoztam? Ráismer-e ez arcra?“

„Miért? — felelt Gusztáv, vigasztalni akarva — hiszen ez arcz olly szép.

a' jóságnak olly tüköre, minőnek az ismeretség első pillanatában láttam. És ha a' kellemnek legkisebb neme sem nemesitené, szívem ösztönéből ráismernék.“

„Ön olly jó! — folytatá Irma nyugodt arczkifejezéssel, és egy csendes öröm rezgett végig belsejében. — Önben nem csalatkoztam, — nem hiszi, milly jól esik ez szívemnek. Köszönöm önnek, hogy kötelességem teljesítését megkönnyítette; hogy a' női erény virágát siromba vihetem.“

„Az érdem csak önangyaliságát illeti, — felelt Romlaki — és ez fogja még önnek élete pályáját rózsákkal behinteni.“

„Miért ez ámitás? — kérdé Irma, mosolyra vonva halvány ajkait. — Azt gondolja, hogy nem tudom, milly közel állok siromhoz, és olly gyengének képzel-e, hogy attól rettegek? A' végzés csak rövidre mérte ki életem pályáját, bezárom ezt zugolódás, rettegés nélkül, mert ide nem köt öröm; siromon túl pedig vigasztaló békét reménylek.“

Romlaki épen felelni akart, midőn Róza és a' gróf beléptek. Gusztávot Róznak kifejlődött szépsége meglepte; első tekintetre föltűnő volt Irmávali hasonlatossága, midőn ezt először látta, csakhogy még nem volt annyira kifejlődve, 's egy ismeretlen is azonnal testvéreknek ismerte volna. — Róza zavarodva tekintett Romlakira, kinek két év óta férriasodott külsejét 's szembe-tűnő halványságát érdekesnek találta; Romlakinak szives üdvözlétét pirulással fogadá.

Romlaki a' grófi családnak naponkénti látogatója lett. Szép időkben a' fürdővel határos regényes vidékekre tettek kirándulásokat, és az enyhe légnak jótékony befolyásától-e, vagy Romlakinak Irma beteg lelkére üdvösen ható jelenlététől, a' hervadozó grófnő javulni kezdett. Arczhavára szende pir terült el; megtört szemei fényben usztak; roskadozó teste erősödött; de mindez nem egyéb volt, mint a' hamvadó tűznek végső lobogása, melyet egy gyöngye szellő fuvalma életétől örökre megfoszt. A' szalmaláng is föllobban, végerejét kileheli 's hamvakban hirdeti egykori létét.

Egy kirándulás alkalmával a' szokottnál messzebb mentek és annyira elandalodtak, hogy a' fejök fölött összetornyosuló fellegeket észre nem vették. A' sűrűen hullni kezdő esőcsöppek figyelmeztették a' haza menetelre, 's mivel épen kocsijokat ki nem rendelték, hazáig átáztak. E' meghűtésnek hatását a' grófnő azonnal érezte, mert szokatlanul elgyengült 's pár nap mulva ágyából föl sem kelhetett.

Romlakit a' gróf maga vezette beteg nejének ágyához. Irma mindannyiszor földerülni látszott, valahányszor Romlaki látogatására jött, ki Rózával törhetetlen hűséges ragaszkodással igyekezett őt majd vigasztalni, majd más-kép szórakozást szerezni, mit az mindég csöndes, keblének olvadozó érzését tanusító mosolylyal jutalmazott.

Irma magát naponként gyöngébbnek érezte; az orvosok javulással vigasztalták: de milly közel áll sirjához, tudta. Magyarországba kívánczozott, mint sokszor mondá, hogy szülő-földjén, hazájában adhassa vissza lelkét terem-

tőjének: de az orvosok az utazást veszélyesnek állították, 's a' gróf, mindég javulást remélvén, utra indulni nem akart.

Egy borongós esthomályban Irma szokatlanul rosszul érezte magát. A' gróf honából érkezett sürgös levelek olvasása- 's válaszával levén elfoglalva, Romlaci és Róza környezték ágyát.

„Föloszlásom pillanata közelg; — mondá gyöngé hangon egy hosszú szünet után Irma — aggodalom nélkül tekintek e' percz elébe. A' vallásból meritett hit és remény olly édes vigasztalással töltik el lelkemet, hogy életem minden fájdalmai utó-izének keserűségét nem érzem. Gusztáv! talán ez utolsó együttlétünk; de van egy jobb hon, hol szellemben találkozni fogunk: ez hitem, ez reményem.“

Gusztáv a' beteg nőnek reszkető kezét megfogta, ajkihoz emelte, és forró könyökkel áztatta. Róza mindkettőnek szívállapotját ismerte; sem Irma sem Romlaci rokonszenveket előtte nem titkolták, és angyalszelidségü keblét az idegenségnek legkisebb neme sem szállta meg, bár Romlakiért az ő szíve is égett, midőn a' szeretők érzelmáradásainak tanuja volt; szívét azonban, a' kedves testvérnek sirhozi közeledése- 's Romlaci általi elmellőztetésére, olly keserűség nyomta, hogy könyűt el nem fojthatá.

Romlaci annyira elfogultnak ismerte magát, hogy szólanı képtelen volt; a' még mindég kezében tartott grófnő jobbára egy forró, hosszú csókot nyomva fölkelt 's keblét feszítő érzelmeinek a' szabadban keresendő enyhülést, el-
menni készült.

„Ne siessen tőlem, — mondá Irma, ágyából fölemelkedve 's keze után nyúlva — ki tudja, látjuk-e egymást többé?“

Ezeket olly elhaló, szivrázó hangon mondá, hogy Róza halk zokogása hallható lett.

„Édes Rózám, — mondá ehhez 's ágya szélére vonta — ne nehezítsd utolsó pillanataimat. Ti hű lelkek! sirom széleig szerettetek; az ég adjon hűségtekért örömteljesb életet, mint az enyim volt. Róza, kedves gyermek! férjed választásában szivedet kövesd; e' szabadságodat semmi tekintetért föl ne áldozd; mert iszonyu kín későn találni föl a' rokonlelket; és ha azé nem lehetsz, kiért szived ég, inkább soha nő ne legyél. — Gusztáv! önnek mit mondjak? Szívemnek minden érzése öné volt. Azon szentebb barátság, mi lelkeinket összefűzte, ne menjen velem együtt siromba, hanem virágozzék tovább is. Én önnek egy emléket szántam, mellynél kedvesebbet nem hagyhatok. Mondja meg, elfogadja-e tőlem?“

„A' legkisebbszerű emlék öntől szent lesz előttem, — felelt Romlaci, fájdalmában reszkető hangon — és életem véglegelhetéig hiven örzen-dem azt.“

„Igy csak ohajtásomat teljesíteni. E' kéz az, — 's itt Róza és Gusztáv kezeit egymásba tette — e' kéz az, mit emléken önnek hagyok. Tegye sajátjává. Rózában önnek emlékezetét két évki nem törülte. Ismerem e' gyermeknek lelke szilárdságát, indulatja mélységét, 's hiszem, hogy nem pillanat-

nyi fölhevülés véste önt szívébe. Páratlan hűséggel ragaszkodott hozzám, ki szegénynél szerencsésebb valék, mert önnek vonzalmát birtam. Jutalmazza meg nemességét 's tegye — tegye érettem boldoggá.'

Görcsösen szorította össze a' két zokogónak kezeit, mintha végerejét akarná kiadni, hogy őket örökre összekösse. Romlaci és Róza mozgonyszerűleg szorították meg egymás kezeit.

E' pillanatban lépett be a' gróf és a' szív legszebb titkait tanúsító jelenetnek vége lön.

De csak néhány percz még! Künn az összetornyosuló vészterhes fellegek elszabadulva czikáztak: egy rettentő dördülés járta be bömbölve az elsötétült légkört, és — — Irma ijedtében lelketlenül rogyott párnái közé.

Az ezt követő bánat kimondhatatlan volt!

A' lelkes magyar nőnek ohajtása nem teljesülhetett, mert nem hazájában halt meg: de porait magyar sirhant takarja.

XV.

Csak kevés mondani-valónk van még.

A' jelen országgyűlés egyik ülésében a' halálos büntetés eltörlesztése mellett lelket rázó 's az emberiség szent jogait legforróbb kedélylyel pártoló szónoklat vonta magára a' hallgatók figyelmét.

A' karzaton én is jelen voltam, 's a' szónok hangja, szavai szívemig hatottak. Ismeretlen levén Pozsonyban, egyik ismerősöm, kitől vezettetém, mondá meg a' szónoknak nevét.

Ez Romlaci Gusztáv, a' megyei követek jelesbjeinek egyike volt.

Ugyanekkor a' hölgyek karzatán egy virágzó szépségű fiatal nő tűnt föl előttem, ki örömtől sugárzó tekintettel látszott a' követen függeni; 's midőn beszédét viharzó 'éljen' követte, a' nő angyali szép arcza örömlángba borult.

Ismerősömet e' nőre figyelmeztettem.

'Az — válaszolt barátom — a' most szólott követnek neje, a' szép Róza grófnő.'

K Ö L T E M É N Y E K.

V É G S Z Ó ***hoz.

Menjünk tova,
Szívünk ketté szakadt.

Vörösmartg.

Isten veled, te elpártolt barát,
Vesztett ebként ki szívem megmarad,
Isten veled!
Fogadd a' vett sebért emlékül,
Melly fölszívárog belsejébül,
Lelkemnek vérét, könnyemet.

Nem a' legelső rajtam már e' seb;
De egyik sem volt fájóbb, mérgesebb
A' sok között,
Mellyet vétkes könnyelműséggel
A' hűtelenség fegyverével
Bennem baráti kéz ütött!

Dúsgazdag bánya a' tapasztalás,
Mellyből sok ember életkincset ás;
Nem én, nem én!
Gyönyörszomjas szívem remélve ...
Az annyszor megnyílt örvénybe
Hanyatathom!ok rohan, szegény

Remény, remény! miért vagy te szép virág?
Téged nekünk az ég miért is ad?

Azért-e csak,
 Hogy hervadandó kelyhed legyen,
 Hová csalódás éjjelében
 Szemünk harmatai hulljanak?

De nem panaszklok, bár keblem teli,
 'S az elfojtás még inkább neveli
 Bám tengerét;
 Ugy is, ki tudja? hogyha hallnád
 Lelkem kiáradó fájdalmát:
 Talán már meg sem értenéd

Nem is kívánom megtérésedet,
 Akár ohajtod, akár megvted
 Uj frigyemet;
 Az istenség is tehetetlen
 Egygyé bűvölni e' kebelben
 A' szertezuzott láncszemet....

Nem láncszem az, nem! egy világ vala,
 Mellynek napjául a' hit lángola,
 A' drága hit!
 Rájött a' végítélet napja,
 'S már semmi föl nem támaszthatja
 Ledúlt világom romjait

Isten veled, te elpártolt barát,
 Ki ábrándim kódét elzavarád,
 Isten veled!
 Fogadd a' múltakért emlékül
 Megcsalt barátság gyötrelmétül
 Utószor omlt könnyemet.

Petőfi Sándor.

N É P D A L O K. *)

I. CSARDÁBAN.

Zöld levelű gyöngyvirágszál
 Süvegemen olly vigan áll;
 Hej, de más van a' szívemben,
 Bánatvirág nyilik ebben.

Patyolatüng lobogása,
 Czifra suba suhogása,
 Mit ér a' pengő sarkantyú,
 Ha nótája keserű bú.

*) Elsőrendű költőink egyikétől, ki „népdal” költeményeiben majdnem utólérhetlen.
 Szerk.

Nagy a' világ, de van vége,
 Búmnak se hossza se széle,
 Nincs szeretőm, lettem árva,
 Elhagyott a' hamis pára.

Csaplárosné, egy kupa bort,
 Ha van, a' legjobb bakatort;
 Iszom világ hosszujára,
 Magam vigasztalására.

Adjon az ég békecséget,
 Hiv leányban több bőséget;
 'S a' szeretőt, ki hívtelen.
 Verje meg az öreg isten.

Cz.

II. K Ó S Z A P I S T A.

Kósza Pista csárdában ül,
 Ihatnék is, nem is,
 Sem öreg sem apró pénze,
 Másé az ünge is.

Nem gondol ő a' világgal,
 Járjon, a' mint járhat,
 Ő miatta isten után
 Bár örökké állhat

Csurgóra áll a' kalapja,
 Idő ártott neki,
 Elment a' subája szőre,
 A' hőség ölte ki.

Nem szolgál a' vármegyének,
 Urdolgára sem jár,
 Azt gondolja: minden csárda
 Kaput ő neki tár.

Csizma is volna lábain,
 De saját talpán jár,
 Sarka hiját szár pótolja,
 Az orra égnek áll.

Ha a' kancsót rá köszöntik,
 Becsülettel veszi,
 De mig fenekére nem lát,
 Addig le sem teszi.

Csak teste, lelke, rongy az is,
 Bokor a' szállása,
 Pipa, torka a' fegyvere,
 Szomjuság pajtása.

Cz.

III. TOLDI MIKLÓS DALA.

Áldom nagy nevedet, magyarok istene,
 Mert lenéztél reám szegény vitézre,
 Alkottál számomra széles nagy vállakat,
 Izmos két ép kezet, nyers inu lábakat.

Teremtettél vasat kardnak, buzogánynak,
 Hogy ellentállhassak harcban a' pogánynak,
 'S ha nyugszik a' pogány holdas sátorában,
 Játékbajt vihassak fenn Buda várában.

De mély csendesség ül magas Buda fölött,
Mert Hunyad hős fia el harcza költözött,
Rákos néma 's üres, vitézt nem látni rajt,
Elmentek irtani pogányt a' kutyafajt.

Mehetnék bár én is a' vitéz nyomokon,
De megsülyed lakóm a' sivó homokon,
Varjuhad lakozzék belőled rosz pára,
Mért hagysz engem ide világ csudájára?

Áldom nagy nevedet, magyarok istene,
Mert lenéztél reám, szegény vitézedre,
Van erőmhöz való kard, buzogány, paizs,
Add, uram, hogy nőjön alám paripa is.

Cz.

IV. PIROS CSIZMA.

Piros czizma, piros lány,
Piros alma lógg a' fán,
Minek lógg az alma fán,
Hadd szakítom le, babám!

Leszakítom, megeszem
Én az almát, kedvesem,
Megrohadna fán szegény,
Jobb, egye meg a' legény.

Ez alma, nem titkolom,
A' te csókod, angyalom;
A' te csókod, melly úgy ég,
Mint a' hajnal piros ég.

Piros alma borizü,
A' te csókod mézizü;
Én a' mézet szeretem,
Olly ez, mint a' szerelem.

A' ki sok mézet eszik,
Gyomra fölkeveredik,
A' ki nagyon szerelmes,
Teste, lelke beteges.

Nem kell sok nekem, babám,
Csak egy csókért ég a' szám,
Olly kurta lesz se bánom,
Hogy ott haljak meg szádon.

Kubinszky.

ALFÖLDI KÉPEK *).

KAJÁN ÁBELTÖL.

EGY ESTE A' DEBRECZENI SZINHÁZBAN.

Kidült bedült az oldala,
Belejár az isten nyila;
A' forgósél dúdol rajta,
Boszorkánytáncz van alatta.

Vörösmarty.

Debreczen nagy város; — népességre nézve Magyarország második, magyarosságra nézve első városa. Ennyit a' földleirathól; 's ezt csak azért iktatjuk ide, még pedig a' legelső helyre, hogy nyájás olvasóink a' következő rajz szemlélésénél erre folyvást emlékezni sziveskedjenek, 's hogy egyszerű magunkat is megkiméeljük ennek szünteleni ismételésétől.

És — a' nagy D.-nek az ő kis színházába vezetjük önt, szép olvasónő! — „Színházba?“ fogja ön kérdezni, 's csodálva ránk függeszteni szép szemeit. Engedelmet e' szóért: színház, melly a' tiszántúli világ (azaz ott, hová nekünk debreczenieknek a' Tiszán kell átkelnünk) színházrólí fogalmai szerint nem egészen látszik alkalmasnak azon valami kifejezésére, hol esténkint a' d—i színészek és színésznők — itt megint engedelmet kellene kérnem — és a' lelki élvezet után sovárgó közönség összegyűlnek mulattatni 's mulatni. De minthogy ezen valami — bár igénytelen és szerénysége miatt láthatlan — de csakugyan ház, 's minthogy a' mai világban már D.-ben is színháznak nevezik a' komédiaházat, nem fogja ön rossz neven vehetni, ha azt mi is színháznak nevezzük. Színházba megyünk tehát kegyes engedelmével.

„Jaj be kicsiny!“ fogja ön fölkiáltani, midőn a' színház udvarába belépünk. — Nem a'! nem olly kicsiny az, engedelmet instálok **), mintha még

*) Valamint kötelességünknek ismerjük az életet adni, úgy a' mint van: úgy más részről e' nagyon is az élethől meritett, különben hű és mulattató előadásu czikkért
Szerk.

**) A' d — i ember minden harmadik szavánál „instál“.

egyszer olyan kicsiny volna. Ötvenezer ember bele nem fér ugyan, de nem is azért készült, hogy mindez bele férjen. Mert míg lesz kukoricza meg szalonna, nem különben szarvasmarha és sertés (adja pedig isten, minél tovább és minél több legyen!), és míg lesznek olly jó színészeink, mint eddig: mindaddig ezen színház ember miatt szét nem reped, 's csak azért fog fennállni, hogy ötvenezer ember elől elbúhasson, 's léte csak azon nemzeti színü felirattól gyaníttassék, melly a' harminczadosközben egy rozzant kapu fölött ezen szavakkal mosolyog az olvasni tudó felé és fölé: „Bemenet a' színházba!”

„Más kisebb városoknak p. Sopron-, Kassa-, Győrnek, szebb és teresebb színházuk van, mint ennek a' határtalan D. nek,“ — fogja ön alkalmasint mondani. Bocsánatot, hogy újra instálnom kell az engedelmet, — de ezen néhány szóra több észrevételünk van. Először is D. nem határtalan; — az igaz, hogy nagy, — de nem határtalan. Akár elő is számláljam egyenkint a' kapukat a' város szélén. Itt csak a' sár határtalan; de már ennek azután széle, hossza, mélysége mind határtalan. — Meg azután ama főnebbi városokkali összehasonlítás csak nekünk debreczeniekül kedvez. Ezen apró 's vagyoni tekintetben velünk nem versenyezhető városkák fényüzésen kezdik a' civilisatio dolgát 's színházakat állitnak ezerek feláldoztával, szépeket és pompásakat; — mi azonban azzal inditjuk meg a' polgárisodás hajóját, (hajó és D.!) a' mi hasznos, a' mi szükséges; nem pedig azzal, a' mi kellemes, 's a' mi nélkülözhető. Színház! Az egész világ tudja, hogy mi először utczáinkat köveztetjük ki, — mert az embernek önmagán kívül vannak a' marhák és taligáslovak iránt is kötelességei, 's joggal egytől sem követelhetni, hogy ezentül is uton utfélen, a' város kellő közepén fujja ki élete páráját ex non sufficienti. Ad vocem: utczakövezés! a' zsidók meglehet régebben várják a' messiást, de hőbben, forróbban Izrael egy maradéka sem várta azt, mint sok ezer magyar szív D. kiköveztetését. Pedig kár ugy áhitozni utána! Ha Kárpátainkon örökös hó és jég lehet, és senki sem akad fel rajta: miért ne lehetne D. ben örökös lucspos? — Továbbá, mi kisdedóvó-intézetet alapitunk, — kisdedek, de gyermekek kisdedek számára. Ezt csak azért tartjuk szükségesnek megmagyarázni, nehogy valaki a' ár kisdedeket értsen, mint mellyek számára vidékünkön egy helyen, hol alkalmasint emberkisdedek is vannak, nem régiben illy intézet állott fel. Alkotunk továbbá hangászegyletet, gazdasági egyesületet, gőzmalmot 'stb., 's majd azután, ha mindez meglesz, azután építünk színházat nagyszerűen és D. hez illelőleg. — Addig azonban, míg ez megtörténik, érzük be azzal, a' mi van, — térjünk a' mostani színházba, örülendők az örülőkkel.

Páholyba nem mehetünk, — mert páholy nincs. Magyar ember alacsonyra, akarám mondani, síkra született, nem szereti a' magosat, kivevén a' galleriát, melly szüntelen nyög ember terhe alatt. — Itt a' zártszékjegy. Hol van, a' ki megmutassa helyünket? „Oh! ki fog mindig másra szorulni? kiben életrevalóság van, az megtalálja — zártszékét!” gondolják ők, és „helyes a' bögsé!” mondaná rá a' d—i pórsuhancz, ha t. i. hallaná gondolatukat. És megtalálók mi is nyitott zártszékünket, mert hiszen mi életre valók vagyunk.

A' ház szépecskén telik. Földszint ember mellett ember, ülve, állva, egymás mellé szorulva, mint hering a' hordóba, 's tánczolva a' jéghideg téglapadlaton, mert hiszen nincs D. ben gyékény annyi, hogy egy felföldi várost határostól be lehetne vele teríteni. Nem messze ülőhelyüinktől egy hosszú d—i arszlán, ki történetesen két orangutangszerű kezét téli kabátja oldalzsebébe dugva jött be, 's úgy is von állást a' földszin álló emberei között, most ki akarja azokat huzni förtőneikből, de bár mint görbiti is könyökeit szomszédai hasának, a' nagy szorosságban nem boldogulhat, 's a' kezek, daczára egy negyedórai működésnek, maradnak in statu quo. — A' karzaton, melly egészen körülramázza a' négyszegű házat, ember hátán ember. Nem hinné senki, mennyi sok jó ember fér meg illy kis helyen. De az is igaz, hogy inkább türte volna egynémellyik a' 145 évi török igát, mint most ezen két órai nyűgöt. Híjába! a' sors ónsulyu karával rájok nehezkedett, 's illy esetben mit lehet egyebet tenni, mint nagyokat nyögni, mint a' mellény gombjait repesztő 's fülhasító keserves hangokon feljajdulni, 's a' nyomott kebel szorult üregeiből egy-egy fájdalmas sohajt kifújni az ónsulyu kar tulajdonosához? — — mihez különösen a' karzat emberei, meg hasonló magasságban fellengő bajtársaik, azon Cadentia istennő köténye alá vonult sohajhősök, a' költőnczök, olly emberül értnek.

De miért is sereglett be ma illy számosan a' mélyen tisztelt közönség? Ritka dolog, az igaz, minálunk is az a' „tö m ö t t“ színház, de ma minden különös jóstehetség nélkül is meglehetett vala jüvendölni, hogy nem épen rossz jutalomjáték lesz. Mert a' jutalmazandó művész mit is el nem követett mindent, hogy a' ház jól megbéleltessék nézővel? Nézze, nagysád, itt a' mai szinlap, 's ez sok „külön minden“ nel kecsegtet. Ime itt van, hogy ma minden lesz, lát- és hallható: zene — mert Boka Károlynak egyébiránt a' maga nemében igen érdemes barna művészköre ma a' szinpadon jelenend meg, ott működendő; — táncz, — annyi, hogy az embernek előre is borzad haja szála a' lábficzamító figurák csak gondolatánál is *); — szaválás is lesz, — valami szerény elvonultságban izzadó 's nevét a' világ előtt titkoló, különben genialis költő hazánkfia legujabb költeménye fog elszájaltatni — mint nevezék 1795-ben a' szaválást. Sőt mi több, még szindarabot is látandunk, mindössze egy kurta felvonásban, 's benne csak két színész jelenend meg, de az egyik 7—8 külön szerepet visz, 's nekünk elég alkalmunk lesz egy színész hatalmas mimicai tehetségét bámulnunk, — min kételkednünk egy perczig sem szabad, mert hiszen jó kezekben vannak a' szerepek. Hát még mi lesz? Hát bizony még már v a n y s z o b o r-mutatványok is lesznek a' „hires Regenti szerint be-tanítva.“ — No 's! nem elég-e, hogy D. művészi szelleme fölébresztessék?

Üljünk tehát szép csendesesen, majd csak megcsendül egyszer a' varázserővel bíró csöngetyü. A' karzat dörömből 's tombol, mintha egy szilaj ménes

*) Műkedvelők és nem kedvelők (értsd: színészek) által „közkedvességgel lejtve“ — mondja a' szinlap.

rekesztetnék istállóba fejünk fölött. 'S valóban a' földszinnek vannak tagjai, olyanok, kik tulajdonképen a' karzat koszorujának lennének kiegészítő virágai, de kiket a' garasok különös kedvezése földszinre jutni engede, 's ezek eléggé vakmerők a' tomboló seregnek időszakonként e' characteristico-critico-satyrico-humoristicus szót felkiáltani: „abrak!” — Azonban ha ezen uracsok hatásra számolának e' szavokkal, nagyon megcsalatkoztak hitökben. Mert részint, hogy ezen witz már kissé kopott, élet vesztett 's ollyatén, mint füles hátán az ütle, — részint, mert a' felsőbb régiókban száguldó lángeszek az alulról jött csapást föl sem veszik — mint csupán gyáva erőködést, — és csak a' felülről jövő nyomás miatt jajdulnak fel: — a' karzat e' malitiosus felkiáltást hallatlan hidegvérüséggel 's legfőlebb egy megvető gúnymosolylyal fogadja és továbbá is „megy rendeltetése pályafutásain, merre ereje 's inai vezetik.“ A' karzatot, úgy szólván, egészen a' helybeli nemes tanuló ifjuság bitorolja.

'S ime a' csöngetyü megszólal egyszer, — kétszer. A' karzat bög-organuma tetőpontját elérni közeledik, annyira fejezi ki magas tetszését. 'S itt Debreczen dicséretére lehetlen meg nem jegyeznünk, hogy színháza falai erősbek, szilárdabbak, mint a' szent hajdankorban Jerikó falai valának, mint miket egy hitvány trombita tud a' földre teríteni, holott amazokat annyi ép tudó működése sem bírja csak megingatni is.

A' függöny emelkedik; szerencsésen föl is ért, — mi nem mindig szokott megtörténni.

„Ejnye! hogy az isten verjen meg! ne dűleszkedj úgy a' hátamra!”

„Lökd le, pajtás, azt a' civist!”

„Kalapot! — le a' kalappal, — nem látunk!”

„Hová tegyem? hisz még a' fülemnek is alig talállok helyet!”

„Nem szabad pipázni! — le a' pipával!”

Ezen dictiókkal kezdődik a' játék, felváltva karzaton és földszint, 's pedig mindjárt elején beszéd- és cselekménydúsan kezdődik.

„Pszszsz! Novitius deák! Halljuk! halljuk!” — ezekkel toldja meg a' földszinnek fentemlitett galleriához tartozó egyik garasteljesb része az elkiáltottakat. És — — —

„Néma csend ül a' komor tetőkön!”

'S a' barna művészkör lelkesült és változatos külfarmájú tagjai végig nyulnak hegedűjeiken, belelehelnek trombitáik odvába, beleharapnak klarinettjeik szopókájába 's a' nemzeti zene bájangjai megszeliditnek — medvecsoportokat.

'S mint minden e' mulandóság siralomvölgyében, úgy a' czigányzene is végét érte. 'S lön ujra tombolás, lön torok-, erőművészetkisérlés a' tetszést nyilvánító karzaton; lön fülszagatás és fogcsikorgatás a' földszin csöndes embereinél. Igen! mert D. ben a' földszin soha nem tapsol, soha nem nyilatkozik — kivevén, ha néha-néha a' karzat lekövései (pardon! de nevénél nevezem a' gyermekeket) ellen tesz nyilvános óvásokat —; itt a' galleria vette ki

magának a' bíráló tisztet. A' karzat dob koszorúkat, a' karzat füttyül — a' mi mindkettő nem épen ritkán történik. És van is azután ezen karzati tetszés-vagy nem tetszésnyilatkozatoknak hatásuk! látszik azután a' tekintélyes — mondhatnak: ólmosbotos — critica előtt hódoló színészek a' legfelsőbb kívánnak eleget tenni buzgó igyekezet! — No de mi sem akarunk a' galleria jogába vágni, mi sem akarunk mindenről véleményt mondani, mit ez este látánk 's hallánk. Csak még egy két különösséget jegyzünk fel ezuttal a' ma este; élvezetből.

Egy felvonásközi szünetben a' karzat unni kezdé magát, mert akkor zenészek és színészek nyugvának. Mit kezdjen? A' leeresztett függöny daczára is látni akart valamit, — 's ez magában nem sok. Hisz a' függöny felhuzása — melly itt az erőmütan legegyszerűbb szabályai szerint történik — és K—yné megjelenése egy percz alatt megtörténhetik, csak szólni kell — gondolják magukban. És „K—yné!“ (Cez volt neve a' kedvencz színésznőnek) harsog egy torok, a' nyáj vezéri torka. 'S „K—yné!“ ordítja utána a' sereg egyhangulag 's mindinkább növekedő zajjal. A' lármára fölemelkedik a' függöny; a' karzat rögtöni szélcsendben várja ordítottját, 's ime! kilép — a' rendező, vagyis inkább a' czédulahordozó (magunk sem tudjuk, mi tulajdonképen; tán ő maga sem tudja?), 's jelenti mély tisztelettel, miszerint „K—yné asszony vetkezik 's öltözik.“ — A' karzat agyán egy merész gondolat villan át, 's az eszmetársulat nyomán még más tetszetős gondolatok. „Nem tesz semmit! Annál jobb! Hadd jöjjön ki!“ — válaszola a' galleria. „Hadd jöjjön ki!“ hangzék mind közönségesen. „K—yné!“ zúgott a' fürgeteg. És K—yné köpenybe burkolva megjelent. 'S a' karzat csak azt sajnálá, hogy K—yné csakugyan fel volt öltözve!

Még egyet! — Egy felvonásban — hol zene is került elő — észreveszi a' karzat egyik színészkedvenczét F—ót a' színfalak megett hegedülni. Meglehet, mivel a' művész ezen eddig nem ismert tulajdonsága által lepetett meg; lehet, mert csakugyan jeles volt a' hegedülés: elég a' hozzá, F—ó a' játék végével kikiáltaték. Azonban F—ó pongyolára vetkezve, egy ingben állott a' színfalak megett, 's így a' közönség színe elébe ki nem léphetett. A' karzat azonban nevét kiáltani nem szűnik; végre türelmét veszti, 's tagjai közül 4—5 egyén kiválik, hanyatthomlok szökik a' karzatról le, az öltöző-szobában keresztül a' színpadra, 's az ott desperáló F—ót igénytelen pongyolájában sans gêne et sans compliments, à la Baczur Gazsi föltett kalapokkal kiránczigálják a' közönség elébe. És F—ó meghajtja magát 's a' karzat „diadalmat ünnepel.“ — A' játék végződött. Az ott látott- 's hallottakkal iveket tölthetnénk, de ezuttal elég ennyi.

A' commentárkészítést az előadottakhoz a' nyájas olvasóra bizzuk. — U—t pedig lengje körül a' művészet szelid szelleme!

IRODALMI LEVELEK.

II.

Pest, mart. 24. 1844.

Valahára vettük Vajda Dalhonának negyedik füzetét, mellyel azonban e gyűjtemény, úgy látszik, befejezve nincsen, mert nem hozza még az „Időszakok” folytatását, az Imadalok, a Szellem és honalok 's az Eszder utóbbi könyveit; de igen a Szerlemdalok három új könyvét, satirákat, elegiákat, 's egy új költemény első könyvét: „A természet hájai.” Ezekből 's az alairók ígért lajstroma elmaradásából újabb füzeteknek nézünk elejébe.

Vajda, legbelsőbb lényében poetai természet; minden gondolata, mint minden tette az életben, poesis; természettudományi és political értekezései nem kevésbé poetaiak, mint kötetlen költeményei: de valamint ott nem találja meg a tudományos formát, úgy itt a művészt nem. Nála a szárazak 's a vizek még együtt vannak, az ő „legyen” szava még nem elég erős azokat egymástól elválasztani. Senkinél sem áll úgy egymás mellett a fenséges 's a mindennapi, a poetai 's a prosai elem, mint nála. Neki tetszett kötetlen alakot választani költeményeibe, mintegy vizsgálva a poesis pólyáihoz, hol a nyelven vétetik ugyan már észre bizonyos szabályzott lejtés, némi hajlam a crystallisatióra, melly azt a prosai prosától, hogy így szóljak, megkülönbözteti, 's mellyből utóbb a vers fejlődött ki, de most még a sok kristályviztől nem menekedett meg; 's e kötetlen, e szabad forma költőnk, kifogyhatatlan poetai hangulat, gazdag phantasia 's termékeny allegorai plasticitása mellett, oly bőségre és kiereszkedésre csábítja el, mellyet a kötött forma hasznosan korlátoz —, oly gondatlanságra, melly helyett az figyelmet és gondot hív vala fel. 'S e forma — a mi szinte baj — nem saját, hanem utánhangja a bibliainak; ez az ünnepélyes, jóslói, patriarchalis beszéd úgy hangzik, mint a népen uralkodó főpapa és profétáé a néphez, melly bennök hitt, 's kik nemcsak papjai, hanem philosophusai, törvényhozói, kormányzói voltak. A mi költőink és olvasóink közt nem létezik ily viszony. Azért, mi amazok szájába jól illett, ezeknél utánzottnak, keregettnak, természetlennek találattik; 's ha valaki úgy belé szokott is, mint Vajda, kinek minden gondolata és érzése már mintegy tudta nélkül ölti fel a formát, ránk nézve az nem kevésbé idegen. 'S ez ünnepélyes hang, így köteteken átvive, elhasználja magát, mert nem támogatatik a tárgy szentsége 's a szóló viszonya által. Ő ugyan egy főpapa, a természet és jog főpapja szerepét választá magának, de ez csak szerep marad, mert a hatalom kulfje, melly a népben van, hiányzik. Lamennais bibliája azért hatott úgy népe közt, mert nemcsak hízeltkedett a nép szenvedélyeinek, hanem mert e valóság lett forma, egy pap szájában, a forradalom minden ítő törekedései ellenére is, a tömegeiben váltig catholicus népnél szükségkép viszhangra lett. A melly evangeliumot a mi költők hirdet, azt az ő közönsége jobb szívvel olvassa a philosophusok és politicusok írásaiban, világos magyarázó 's vitató előadásban inkább, mint különféle allegorai új személyesítések apparatusával.

'S ez az allegorai forma a második, mi ellen kifogásunk lehet. E mód, melly szerint mást gondolunk, és mást mondunk; a jelentés és kifejezés e kettősége, általában igen kétes hecsű a költészetben. Más az a képző művészetekben, hol eszmét másként, mint képekben, nem lehet kifejezni. Minden személyesítés első kelleke a határozottság és érthetőség, hogy, mit a költő képes előadás által kiemelni, hatóbbá tenni szándékolt, új és ismeretlen alakok cselekvényeiben rejtélylyé ne fadjjon. Vajda e szirtbe is ütközött; 's bele fáradva tesszük le költeményei e nemét, gondol-

va, hogy ezeket legtöbbször világosabban 's épen azért hatóbban is lehet vala elmondani.

De nem egyedül a' forma az, mivel kötetlen költeményeiben megbarátkozni nem tudunk. A' tárgyak választása is gyakran nem szerencsés. Az „Időszakok“ban (I. füz.) egy „Culturgeschichte“, az „Eszdér“ben (III. füz.) egy geogonia van megkísérve; 's mindkettő tudománynak kevés, költeménynek sok; az észnek nem eléggé szigorú és pontos, az aesthetikai érzéknek száraz és hideg; 's az utóbbi mű a' Pentateuch első könyvével, melly rögtön eszébe jut az olvasónak, nagyszerűsége 's fenségre nézve távolról sem mérközhetik. „A' természetbájai“ (IV. füz.) sokkal lelkesb és költőibb amazoknál; de lazabb összefüggésű, 's mint egyéb darabjai költőnek, igen egyenetlen becsű; vannak elragadólag szép és gyöngéd, vannak száraz, áradozó, farszto, hogy ne mondjam, untató szakaszai. Nem minden ismeret 's nem minden eszme alkalmas költői előadásra. Szerencsésebb, mint a' tanköltemény e' saját, követésre nem ajánlható, lyrai nemében, költők, úgy nevezett dalaiban, mellyek egyebiránt bel- és külső formára az eddig említettekhez hasonlítanak. Ezeknek is egy-egy könyvén vagy egy uralkodó eszme fonódik által, vagy mégis bizonyos folytonosság vétetik észre. A' „Szerlemdalok I. és II. könyve (III. IV. füz.) gyermek- és ifjúkori emlékek, költői önéletrajz, mellyben a' kebel élményei (Erlebnisse) szeretetre méltó naivsággal 's melegítő bensőséggel reproducáltak. Az „Imadalok“ (III. füz.), az isteni hatalmat dicsőítik hymusi emelkedéssel. Istent kár volt költőknek hol „őserővé“, hol „világszellemmé“ általánosítani; e' metaphysicai nevek physicába és philosophiába valók; a' költőnek nem dolga, a' concret eszmét elvonltá tenni, 's róla az egységiséget lefosztani. A' „Szellem- és hondalok“ban (I. könyv, III. füz.) a' jogegyenlőség evangéliuma hirdettetik. A' husz dalból álló bevezetésben számtalan személyesített eszmék (szellemek) mozognak fel 's alá, a' költő apostrophékban meríti ki magát, míg végül a' 21-ben a' dolog velejére jövünk; 's ez így hangzik: „a' jog az, mi a' hazát védi“; 's e' thema melegen, helyenként hatályosan, de szinte nem hosszadalmak nélkül, tárgyaltatik kilencz dalban. A' „Beszélyek“nek (III. füz.) az e' nevet viselő költeményekkel egyéb rokonságok nincs, mint hogy a' költő valamelly történet fonálára fűzi tanjait; sőt lényegesen különböznek tőlök az által, hogy e' történetek nincsenek elbeszélve, hanem a' történetek részeseinek beszédeiből kivehetők. De mind a' mellett e' „beszélyek“ Vajda legszebb költeményei közé tartoznak. Az első „Hábor“ (költött) episod az utolsó lengyel támadásból, a' magát feláldozó hazafiságot és szerelmet dicsőíti; a' másodikban „Gyula“ kényszerített eljegyzés által szülemlett állapotok festetnek; végre „Az éj fia“ban rémitő képe adatik a' nemesi kényuraság következtéseinek. A' hol költőnk eszméi így egyedítve 's megtestesítve jelennek meg, ott ő hatásáról bizonyos lehet. Szinei elevenek, az indulatok festése erős, a' jelentés mély és való. Az I. és II. füz. elbeszéléseiről bizvást hallgathatok, miután azokról egy elmúlt critical folyóiratunk ismételve szolt; a' versekről kívánok még emlékezni, mik a' IV. füz. nagyobb részét teszik. Ezek közt leljük először is a' Szerlemdalok III. IV. könyvét. Nem mondhatni, hogy a' költő küzd a' külső formával; az elég könnyű, 's bár néha incorrect és szabálytalan, mégis ritkán darabos; mind a' mellett itt alig leljük már fel őt: hevét, erejét, szárnyalását. Lehet dal jól gondolva, jól írva; de ha nem olly tiszta conceptio, nem olly átlátszó és világos, hogy azt közvetlenül megértsük 's átérezzük, úgy az meg nem él; ha nincs a' költő érzése teljéből fakadva, nem fogja soha a' költő érzését ránk elragasztani, 's meg nem él; ha nem úgy fejezi ki a' költő érzését, hogy higyük, mikép azt máskép nem lehet; ha eleven nyomot nem hágy az olvasó lelkeben, sőt abba nem tapad, 's az ismétlődő olvasás vágyát nem költi fel: úgy meg nem él. Én figyelmesen elolvastam valamennyit, de emlékezetem egyet sem őrzött meg. Mohón kaptam a' „Satirákon“, mellyek név szerint tetemesen vannak; de alig közte egy pár satira. Legtisztább dalait költőknek ezek közt találjuk, illyek p. A' háborgató, Félte-

lek, Boldog élet, Életmü, Számadás, Bucsú Bájhalomtól, A' feltámadott, A' sok alaku 'stb.; némelyekben jól el van találva a' didactical hang, mint a' „Bölcsesség, Tanács, Buzdítás“ czíműekben; van néhány expectoratio, mint p. a' „Való“, mely mutatja, mint nincs költőnk a' világ folyásával megelegedve, de azért az még nem satira; az „Égi ut“ is a' föld bajaira emlékezteti, de nem satira; a' „Fölvett keztyű“ véres kifakadás egy néppárt ellen (helyenként homályos a' kifejezéssel küzdéstől), de nem satira; az „Éj-kedvelők“ben ostort forgat a' költő, de óda inkább, mint satira; „A' kis lelkű bírálók“at leczkézi, de nem satira 'stb. Az épen nem közönséges dolog, a' szépművek nemeit szabatosan meghatározni; e' nélkül támadoznak ugyan új fajtájú művek, de többnyire jellemtelenek és formátlanok. A' műszabályok és műformák nem korlátai, hanem regulatorai a' lángelmének; nem törpitik azt el, hanem nevelik és képezik; nem a' lángelme ellen találtattak föl, hanem a' lángelme által, melynek műveitől vonattak el. Ferde elnevezésekkel fogalomzavart okozunk az elméletben, és szabadoosságra bátorítjuk az alkotó művészt. A' genie pedig genie marad a' műcélók által feltételezett korlátok között is. Azonban van egy pár darab olyan, mely kitűnő satirai eret tanusít. Ilyen az „Éljen és veszszen“ (értsd: „az ostobaság!“).

Melly soha iskolaport nem nyelt vala, és kitanultnak
 'S bölcsnek tartja magát: éljen az ostobaság!
 Mellynek kéjrab a' nő játék, (?) deli, csinos edényke,
 Csak simogatni való: veszszen az ostobaság!

Ez így foly aztán, váltva az „Éljen és veszszen“ refrainnel mintegy száz distichonon keresztül. Egyes igen erős, szép sorokkal, de belső folytonosság, a' páros distichonok némi, bár ellentételes összefüggése, és fokozatos előhaladás nélkül, mi által a' bárhol kezdhető 's megszakasztható darab némileg organicus egészszé válnék. E' mellett mindig csak az éljenes distichon satirai természetű, mint a' mely éljenével fordított hatást eszközöl, 's gúny tárgyává teszi az éltetett ostobaságot: míg a' veszszenes támadó, kárhóztató. Ez magában nem hiba, de hiba, hogy a' vivat és pereat nem igazságosan osztogatlatik: amaz az ártatlan, ez az ártó ostobaságot illetné, mire, ugy látszik, a' költő nem ügyelt eléggé. Így, a' sok közül, mindjárt a' második distichon-párban éltetetik az, kinek bibliája a' kártya: egy nemcsak magát (ez még hagyján!) de önnőneit, vagy megcsalt ellenségét rongáló szenvedély; 's elvesztetik a' poltron, ki vitéznek dicsekszik 's aztán megveretik: pedig a' poltron igen ártatlan állat, 's ha megveretik, azt csak az ő háta érzi. Az „Utazó magyarok“ derült éles gúnyor utainkra, 's utvám-menteseinkre. Koronája e' szakasznak az Életképek olvasói előtt már ismeretes „Magyarország“, themája: „Nincs a' magyar földön kívül élet“. Homályos helyek, incorrect sorok itt sem hiányzanak, a' mi kár; mert tartalmilag e' darab mestermű. Alig van nemzeti állapot és előítélet, mely itt ostorára ne találna. Bár Vajda e' nemet, melyre kitűnő hivatása van, sem el ne hagyná, sem el ne hamarkodná. Mert a' satira főleg az, mely sok gondot és simitást kíván, nehogy maga új satirára adjon alkalmat. — 'S ezekkel méltatva lenne e' költőnk, kit, iránya nemességénél fogva, fiatalainknak ajánlva ajánlunk. Nem ohajtjuk ugyan, hogy világnézete, mely álláspontul az indus pariaét veszi, elharapózzék; nem minden van ugy, mint kellene lennie, de azért nem mondhatni, hogy minden a' mi van 's a' mint van, jogtalanul van; de ez az eligazodás megjő az idővel mindazoknál, kik gyakorlati életet élnek. Alapul a' jó, ha meghaladja is a' mértéket, nem árt, mert vajmi nagy tüke kell abból, hogy egy hosszú életen át költessünk belőle.

D. Schedel F.

POZSONYI KARCOLATOK.

II.

„Késő bánat eb gondolat!“ mondja az ősei életelvét követő egyszerű magyar, kit a külföld majmolása még ki nem vetkeztetett nyíltszívűségéből, 's a' méregmézes udvariság kigyóhörbe nem bujtatott. Miért ne mondanám tehát én is, kire az olly igen ráillik?

Lássa, kedves szerkesztő ur! elhamarkodtam a' dolgot minapi cikkemmel; vagy tulajdonkép a' posta hamarkodta el; mert miután belevettem a' ládikába (hisz tudja kegyed, hogy én nem szoktam bérmentéssel bajlódni; legalább tapasztalta, midőn közlésemet vevé) csakhamar vágatva, mondom vágta tva haladott vele Budapest felé; 's én többé vissza nem kaphatám cikkemet, hogy más nevet adjak neki; mit tennem annyival célszerűbb lett volna, mert előbbi cikkemben adott definíciója a' karcolatoknak többek által félremagyaráztatott.

Kegyed azt gondolná: a' név csekélység. Ne higye; országos fontossággal bír az; eléggé bizonyítja a' tapasztalás; mert ha valamely indítvány ma A. vagy B. nevével viseli: senki sem pörtolja; 's ha holnap Cs. magáénak vallja, — már közfigyelmet ébreszt 's legtűzesebb védelmezőkre talál. A' név tehát korunkban nagy szerepet játszik; mit, hogy bővebben megértsen kegyed, egy kis commentárt kellene hozzá írnom; de annyira elfogott a' fájdalom minapi hamarkodásom miatt, — mert mint igen bölcsen emlegetni szokás, mindnyájan gyarló emberek vagyunk, — mondom, annyira elfogott a' fájdalom minapi hamarkodásom miatt, hogy jóformán gondolkozni sem tudok. Mert lássa, kedves szerkesztő ur, mi nagyon érzékeny emberek vagyunk, 's bár nem tagadhatja is a' világ, mert elégszer hirdettük, hogy tudunk uralkodni érzéseinken, — azért mégsem követelheti tőlünk senki, hogy a' szunyogcsipéseket följajdulás nélkül tűrjük, vagy baklővéseink miatt ne keseregjünk, 's be ne töltsük a' házat *) jajveszékléssel. — Így vagyok én jelenleg; betöltöm, ime, kegyed lapjainak jókora hézagát a' fölötti sopánkodással, hogy cikkemnek „karcolatok“ nevet adtam; mert azt gondolhatná valaki, hogy a' karcolatok alatt sértegetések lappanganak; pedig, bocsánatot kell kérnem az illy félremagyarázóktól: én nem szoktam zsákban macskát árulni vagy köpönyeg alatt ligét mutatni. Ha éppen sértegető kedvem vagy természetem volna, tudnám én a' jó példákat követni, 's nem karcolgatnék, hanem derekasan vagdalkoznám, mint nálunk bajnoknépnel divatos, kik a' görbe vasat nem cifraszágul hordjuk oldalunkon. 'S ki vehetné ezt nekem rossz néven, hisz a' literatúrában nincs 'municipium', nincs 'salvus conductus'; itt ugyancsak kiugratjuk a' nyulat bokrából, 's rádupláznak csakugy ropog! vagy megragadjuk azt a' hatalmas fegyvert, melynek neve toll, 's úgy megszabdáljuk ellenfelünket, hogy három hónapig sem ül a' zöld asztalhoz, — ha csakugyan be van vonva íróasztala zöld posztóval vagy viaszos vászonnal.

Minthogy azonban én sem életben sem literatúrában nem vagyok barátja a' párvialoknak, szükségesnek láttam iszonyu fájdalmamat föltárni a' közvélemény előtt, a' miatt, hogy cikkeimnek olly nevet találtam megfontolás (ez az igazi

*) Szerk. ur maga szokta-e a' revisiot csinálni? mint egy veterán-szerkesztő, kinek egyedüli foglalatossága csak nyomtatási hibák böngészetében áll. Ha igen: vigyázzon kegyed, hogy „házat“ helyett „házat“ ne nyomjanak. K.

diplomaticus kifejezés!) nélkül adni, mely a kardcsatlogásról vagy pisztolydurrogásról álmodozókat arra a gondolatra bírja, mintha talán valami szellemrokonságban állanék velök; más beke- és nyugalomszeretőket pedig visszatartóztasson cikkeim olvasásától.

Mivel már nagy őszinteséggel — mely nevet gyakran a meggondolatlanságra is szoktunk biborpalástul akasztani — kimondottam, hogy én a párbajnak életben és literatúrában ellensége vagyok, — „állásommal párosult hű kötelességemnél fogva“ — mint mondani szokás, okát is adom. Életben ellensége vagyok; mert tudom mi a z élet, 's barátja vagyok az épségnek és erőnek, melyet tékozolni vagy éppen megmontani természeti és polgári bűnnek tartom; de ezenkívül egy világszerte divatozó eszméből vont következtetésnél fogva is, — miszerint t. i. első tekintélyeink azt állítják, hogy a statusnak nincs joga egyes polgár élete fölött, 's ez okból a halálbüntetés eltörlése mellett küzdenek; én ebből csak azt következtetem, hogy egyes polgárnak még kevesbé van joga másik polgártársa élete fölött; 's így én inkább a párbaj eltörlés^{te} mellett declamálnék. — Literatúrában pedig azért vagyok ellensége a párbajoknak, mert a személyes civakodás sem izlést, sem értelmet, sem erkölcsöt nem fejleszt, nem nemesít; sőt kártekonyan hat mind a háromra, 's olly ragályos természettel bír, hogy az egyes írók villongása még a társas körökben, sőt nyilvános életben is fölébreszti a viszálykodás dühét.

Eddigi soraimból kegyed szerkesztői mély belátása mindenesetre kiismeri, hogy karczolataim nem egyebek, mint egy — magát el nem bizott írónak eszmevázolatai; ha jobban tetszik: töredékes vonalakkal jellemzett életképecskék; miot ezt alábbi rövid közléseim is bizonyítandják.

Életjeleneteink tarkaságában furcsán tünnek föl a declamatiók a tények ellenében. P. o. hirdetjük: emeljétek a hazai mű- és gyáripart; vegyétek a honi kelméket; kötelezzétek magatokat, hogy részesei lesztek e szép hazafiúi buzgalomnak; ime itt az aláírási iv; nézzétek, milly szép nevek tündöklenek már rajta; ezek sorában állani dicső dolog. A kinek az iv elébe tartatik, mondja: hisz én ugysem szoktam külföldi gyártmányokat vásárolni; megelégszem hazám buzájával, horával 's gyártmányaival; ezen aláírás rámnéve fölösleges; a kik eddig ellenkezőt tettek, 's nem bíznak magokban, hogy jövődre ömaguk elszántából a külföldieskedéssel fölhagyjanak: ezekre nézve szükség az illy lekötölezés; de sükere ennek is csak ugy lesz, ha elég szilárd jelleműek — megtartani írott szavokat. 'S ime ezen ember rossz hazafinak mondatik; mert a formalitások helyett a dolog lényegéhez ragaszkodik. Az aláírottak nevei pedig mint moecenásoké ragyognak a hirlapokban, és ha látnád megrendeléseiket: tapasztalnád, hogy az aláírás csak a papiroson kötelező.

Beszélnék az emberek szabadszólásról, véleménytürelemről, mint a társadalmi élet alapkellékeiről; 's nézd meg e férfiakat, mit cselekesznek, ha mások eltérő véleményben nyilatkoznak. Belevágnak szavaiba; elnémito mozgalmakat tesznek, sőt szükség esetén le is zúgják; mert nekik, nem ugyan theoriai, hanem gyakorlati elvök: nem hallgatni, ha más beszél és nem hallgatni, ha más nem beszél; azaz — mindig csak ők akarnak beszélni.

Sürgetjük a nevelést, különösen pedig a népnevelést; intjük az ifjúságot jómagaviseletre, illedelemre, az időnek hasznos foglalatosságban töltésére stb. De megfeledkezünk arról, hogy a jó példa leghibizosb nevelésmód, 's tetteinkkel tizszer rontunk, míg szavainkkal egyszer építünk. Innét van, hogy a sujtásos beszédek ivadékról ivadékra átszállanak; de tényeket mind a mult, mind a jelen kor gyéren mutathat föl.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

A' színházból jövök! Ön ért, e' három szó megfelel ön előtt azt, mit most érezek. Hisz ön vala az, kinek keblébe öntém a' panaszt a' tél unalmas estéin, midőn a' sár és szél által csöndes szobánk falai közé szorítva, csak a' „tarok“ vala nyomoru pótléka annak, mit Pesten elhagyék. — Ön tudja, milly örömnapp vala reáni nézve a' kedd és szombat, melly hirlapot, 's ebben pesti híreket hozott, híreket ama körből, mellytől olly nehezen váltam el, 's e' hírek perczekre jól estek; ámde, mint nőnél a' tiltott szerelem, később keserű érzeteknek lőnek szülői. Tantalus sorsát türtem! A' hirlap uj meg uj képeket mutata, mellyek csak képzetemben lebeghtettek előttem, ámde valóban soha sem.

Tudja ön, milly nehezen esett, a' színházat nélkülözöm, milly epedve vágytam látni ama darabokat, mellyek legujabban tündek fel színészetünk egén, 's mellyek olly sok szép órát szereztek a' pestieknek, míg nekünk csak sovárgás anyagául szolgáltak.

Tehát a' „két pisztolyról“, mellyre ön velem együtt olly kíváncsi volt, — azért sem, türjön még egy kissé, mert előbb másról beszélek.

A' hon atyái felkarolták a' nemzeti színészet árva ügyét, jól tudva, hogy ez hatalmas tényezője, 's kifejtője lehet a' nemzetiségnek, itt a' fővárosban, hol az, fájdalom, csak úgy ragyog, mint zománcz a' durva érc felett. Igen, hallhat ön Pesten magyar szót, hallhat sok szép résztvevő nyilatkozatot a' nemzetiség ügyében, lelhet köröket 's családokat, hol az él, 's honos; ámde a' tömeg — a' népség német, — 's habár az ujjab nemzedék nyujt is reményeket, az, melly most él, mikor a' részvét kell, német 's nem magyar.

'S szerintem egyik főczél az vala a' színház pártolásánál, hogy a' nemzeti nyelv iránt ébresszen itt rokonszenvet, 's hogy olly vonzó pontul szolgáljon, melly a' mulatság családoka lépével édesgesse a' magyarsághoz a' város német lakóit. 'S im legördült három év az ősz sz. Gellért felett, 's e' czélhoz keveset közeledék színházunk, 's miért? mert adtak benne sok silány 's kevés jeles francia művet, adtak eredeti drámákat is, mellyek, ha ugyan képesek voltak is azokat mulattatni, kik már eljártak a' színházba; de semmi esetre sem csalogathatták be azt oda, ki nem a' nemzetiség iránti vonzalomból, 's a' hazafiui kötelesség érzetéből, de mulatságvadászából jár a' színházba, pedig a' nagy tömeg (még a' magyarok közt is) ilyen, 's így az, ki talán értett is magyarul, nem ment a' színházba, hol szinte csak külelemekkel találkozék, 's így csak olyanra számolhata, mit a' német színházban is föllelhetett, hova azonkívül még ismeretségi 's egyéb viszonyok is vonták.

'S hát még az, ki nem tudna tökéletesen magyarul, minek ment volna a' nemzeti színházba? Őt csak a' nyelvtanulási vágy vihette volna oda! de ezt el nem érhette, mert hisz az adott darabok nagy része a' szemnek semmi, vagy igen kevés éleletet nyujta, 's így hiányzott az, mi elfoglalná 's édesgetné őtet addig is, míg halkan és fokonkint annyira ment, hogy a' szavakat is megértse.

Csak olly darabok, mellyek a' szemnek*) uj képeket nyujtanak, 's uj élvezetet adnak, gyakorolhattak vonzó erőt a' nem magyar közönségre nézve, ámde illyeket csak a' mult nyár óta ada a' nemzeti színház, ama néhány darabokban, mellyek a' nemzet életéből levén merítve, ennek szép 's gyönyörködtető, 's

*) Igen! csak is ám a' szemnek!!

ferdeségök, 's bizarságuk által mulattató jeleneteit adván elő, eldeletet nyújtanak a szemnek 's nyelvünket nem értőnek is, ki ha a beszédet nem érté is, magában a jelenetek alakzatában lelt elég mulatságot.

'S illy darabok, melyek e' czélt elérték, 's a nemzetiség feláldozása nélkül, sőt épen ennek emelésével tudták a' nem magyar közönséget is becsalni, a', tisztujítás, szőköt katona's két pisztoly^(*), melyek a' mult nyár óta, mindnyája számtalanul egymás után adatvan, mindannyiszor megtöltötték a' színházat, 's eddig üres falai közé be tudták a' német közönséget is csalni, melly általuk meglepetve 's mulattatva, bár a' nyelvet nem érté is egyelőre, a' jelenetek meglepő 's gyönyörködtető alakzata, a' zene 's dallok szépsége mellett csoportosan jöve — jöve többször, 's jön most is mindég ollyannyira, hogy méltán elmondhatjuk, hogy e' három darab uj időszaknak lön kezdője nemzetiségünkre 's különösen színházunkra nézve, mert ezt eddig gögösen nézte le a' németiség, melly a' dunaparti színházat dicsérve csak, a' mienkről azt hirdeté, hogy az nyomoru darabokat ad, de élvezetet nem nyújt, 's most csoportosan tódul bele, sőt előszeretettel viseltetik iránta, dicséri, magasztalja mindenfelé, lassankint beleszokik, 's a' nélkül, hogy észrevette volna, pártolójává lett az ügynek, mellyet előbb megvetett. — 'S e' mellett, a' német jobb lapok, különösen a' derek „Ungar“ a' darabok tartalmát közölven, az, ki egyelőre alig értett magyarul, felfogta az egész fonalát, nézett, 's először csak a' dal hangját 's a' jelenetek alakzatát fogta fel, — elment ismét 's ismét, már ekkor több szavakat érte; jött egy ujabb darab, ezt ismét megnézte, 's így lassankint ugy hozzá szokott a' nyelvhez, belőle annyit tanult, hogy már a' beszéd is gyönyörködteti 's rendes látogatójává lehet a' színháznak, mihelyt ez valami élvezetet nyújthat.

Igen, ki német házakban forog. tudhatja csak e' darabok hatását, 's én, ki ezt tapasztalám, helyeslem, mit az „Ungar“ monda, hogy csak még hat ilyen darab — 's a' német közönség nagy része magyar színházi közönséggé válik. Ez igaz, 's épen azért, mert igaz, kár, mint némelyek teszik, zugolódni az igazgató ellen, hogy mindég ezen darabokat adja, mert ő ez által épen nemzetiségünk 's nyelvünk érdekében működik, ollyakat csalogatva, ollyakat szoktatva be, kik eddig nem jöttek, de kik e' darabok által nemzeti érzelmeket szíván be, 's a' nyelvet megtanulván, idővel majd rendes közönséget képeznek, mi most nincs — mert ám nem üres háznál adattak-e drámáink! ^(**)

De most a' darabokra: — a', tisztujítás't az ő jeles kortesjelenetével 's piquant tartalmával, ismered, ugy szinte a', szőköt katona't is érzélgős 's felváltott vig jeleneteivel, 's így csak a', két pisztoly'ra térek.

Ohajtanók, bár kezünkél volna e' nagy hatású (!?) színmű kézírata, hogy jelenésről jelenésre menve adnánk elő tartalmát, 's illykép az olvasót egyszersmind a' jeles szerkezettel megismertetnők, melly e' színműnek legerősebb oldala, 's melly benne valóban mesteri. Így kénytelen vagyunk, midőn a' színmű rövid tartalmával ismertetjük az olvasót, csupán emlékeztetünk vevén segítségül, elbeszélésileg elrendezve adni elő a' dús cselekvénytömeget. — Egy kisvárosban lakik Szirtfoki báró (Udvarhelyi ur), Lenkének (Hubenay Ferenczné) atyja, ki vagyonában külföldieskedés és fényűzés által tetemesen csökkenvén, édes örömet adná nőül leányát egy még ő nálanál is öregebb gazdag földesurhoz Várhidihoz (Szentpétery ur), nem használván a' leánynak előtte tett esdeklései, mert a' gazdag vő jegyajándék nélkül kész fogadni menyasszonyát. A' színpadi jelenésben épen nagyszámu vendégsereg van a' bárónál, 's esketésre készülnek. Lenke szíve azonban már rég választott, 's szerelmével Bájkertit (Lendvay ur), nyelv- és énekmesterét, ajándékozta meg, mi a' báró 's vő-

*) Az elsőt a' két utóbbitól meg kell különböztetni.

Szerk.

**) 'S mindez mennyi köszönettel történik? arról külön mondandják el véleményüket az „Életképek“.

Szerk.

legény előtt titok vala, ámbar a kisvárosi pletykáság már híreket rebesgetett e szívviszony felől.

Az összegyűlt vendégek előtt a báró felszólítatja leányát, hogy a társaságot egy dallal mulattassa, mit Lenke megtesz, s mestere zongorán kíséri őt. Ének közben azonban Lenke egészen ellágyulván, öntudatlanul borul kedvese keblére az egész társaság előtt, mely látványból természetesen köz lesz a zavar; — a völegény, öregsége daczára sem levén kész hasonló jelenetekre, rövid gúnyos üdvözlét után kifordul az ajtón, a báró pedig — vendégeit lakomához vezeti, miután Bájkertit gögös gúnynyal kiutasítá házából. Lenke azonban hirtelen irt sorokkal tudósítja még a házban levő kedvesét, hogy vele szólni kész, s kéri: ha élete kedves előtte, éji tizenkét óraker házuk előtt várakozzék rá.

Stein sópénztárnok (Fáncsy ur) Szirtfoki bárónál véletlenül kártyajátékba keveredvén, minden pénzt elveszti, sőt a kezelése alatti pénztárból is 10,000 pengő forintot, mi rája nézve kipótolhatatlanul nagy összeg. Most szemünk előtt látjuk őt, mint csüggedt kétségbeesőt, ki az örvényből, melybe sodortatott, menekülni nem tudván, magát föbe lőni készül. Neje előtt (Laborfalvi R. k. a.) állapotát fölfedezi, ki által vétkes szándokáról lebeszéltetik, de fölteszi egyszersmind magában, hogy a bárótól elnyert pénzt visszarabolja. Luiza a nő beszédeit még Bájkertit látogatása előzte meg, ki, miután kedvese férjhez menendő, búcsúzni jött tőle, s ő is öngyilkossárról gondolatokon lepven meg őt, pisztolyát, mely előtte töltve hevert, elveszi tőle, s magával viszi, állítólag: mert uton fegyverre szüksége van. A búcsuzók nehezen válnak egymástól és érzékenyen, mert testvérek, mindkettő lengyel szökevény, egy grófi nemzetség végivadéka, kik igaz nevöket azért titkolák el, hogy illykép minden üldöztetéstől meneküljenek. — Jó az éjféli; Stein a báró lakába tör, vesztett pénzt lelkismerete furdalásai és sürü rettegések közt visszaorozza s távozni akar. A báró azonban, az éji ör által fellármáztatva, észreveszi a lépteket a mellekszobában s itt terem; Stein hirtelen akar illanni, de a báró rákiált: „hijába futsz, ismerlek“, s e szö lesz oka, hogy őt Stein a magával hozott pisztolylyal agyon lövi. — Ez éjféli idő tájban Bájkertit, a kedvesétől vett utasítás szerint, a ház körül volt; a lövés halatára a nyílt ablakon berohant, s — az összefutott szolgák által, mint a báró gyilkosa, elfogatik. — Eddig az első szakasz, „Fárö“ külön czimmel.

Épen statarium van, mely czímet a második szakasz is viseli; Bájkertit tehát azonnal rögtönítélöszék elé állítatik, nyilván bitófához kötöztetik, míg testvére Stein, az igazi gyilkos, otthon nejével azon töri fejét, mikép lehetne a már egyszer gyanuba vettet még biztosabban sülyeszteni, természetesen csak azért, hogy ő maga szabaduljon. Stein örömmel egy részről, hogy vesztett pénzt megszerezte, tér vissza lakába, de más részről a rettegés nyomban üldözi őt, főkép mintán észreveszi, hogy pisztolyát, melybe neve vett vése, a tett színhelyén felejtette. A nő azonban most, midön már a tett véghezvite van, hō támasza, a bün ösvényén tovább vezetője lesz férjének, ki csüggedezni kezd. Miután értésökre esik, hogy valaki gyanuba vétetett, most csak azt kívánnák tudni, valjon ki légyen az? mert ha ismerösük, a nönél kész a terv, bevallani a törvényszéknél, hogy a pisztolyt tölök kölcsönzé. S csakugyan megtudják rövid időn, hogy a befogott nemcsak ismerösük, hanem a férjnek testvére is egyszersmind. Ez azonban a nő előtt mit sem használ, őt legközelbi házi érdekei, férje élete, önmaga becsülete, gyermeke jövendője, tántoríthatlanul előhaladoi készit a pályán, mellyen férje megtevő az első lépést; hijába rival a férj feleje: „asszony, te szörnyebb vagy nálamnál“, hijába emlékezteti őt, hogy kit nagy fontosságu tanutételével ocsmány halálra taszítani segitend, testvére s ártatlan: a nő megy s a vádat megteszi, mellyet több a többi tanutevök közt a törvényszék színe előtt férjével együtt az ártatlanul szenvedönek szemébe ismétel.

Még egykor, midön a szomorú emlékezetü harcokban Lengyelhonért küzdöttek,

a' mostani gyilkos életét menté meg testvérének. 'S ez jut eszébe minden előtt Báj-kertinek, midőn e' vád hallatára nagy megütközéssel esik értésére, miszerint testvére a' valódi gyilkos, 's fel akarja magát érte áldozni. De ismét meggondolja, mennyire egyenetlen a' csere, hogy itt nemcsak életet ad életért, de gazságért becsületét áldozza a' világ előtt, 's ajkain lebeg a' szó, mely e' vádat meghazudtolja, midőn ismét testvére családós állapotjára, gyermekére gondol, 's egyszersmind csüggedve jut saját, most már minden reménytől fosztott szerelme eszébe, csüggedése 's nemeslelkűsége karöltve győznek, és ő bevallja, hogy ez utolsó vád is igaz... A' bűnös rögtöni halálra ítéltetésének törvényeink szerint most mi sem állna ellen; de Őszi táblabíró (Szigligeti ur) ellenmondást terjeszt elő 's a' bűnöst rendes törvényszék útjára kívánja igaztattatni. Így Bájkeri megszabadul, 's — ügyének eljövendő tárgyalatásaiig tolvajok és zsványok közé közös tömlőczbe taszittatik... Őszi táblabíró, mint önmagához ejtett szavaiból értjük, azért tevő ezt, mert szíve azt sugá, jót cselekedett; 's ha e' szavait nem hallanók, azt kellne gondolnunk, ezen ellenmondás Stein fondorkodásainak eredménye, különben ennyi tanutételek és illy világos önvallomások közt emberi bíró, ha a' fenálló törvényeket szentül tartja, itt mit sem oldozhatott fel ok szerint.

És e' börtöni jelenet, fájdalom! legelethűbb részét teszi e' játéknak. Mielőtt B. belép, egy dalt énekelnek a' rabok, kik a' poroszló által csendre intetvén, egy ideig kártyáznak, dohányoznak 's beszélgetnek, szóval, jól mulatnak: ekkor belép egy hetyke „lökötő“, kit mint ismerőst üdvözlő (Piros Pista) egy vén zsvány. Azújan érkezett előadja, mint lopott lovat, 's egy akarattal dicsértetik, ezután egy szegen tarisznyát látván lógni, azt le akarja venni, 's bár egyelőre ellenkezésre talál, elvégre czélt ér, midőn elmondá: hogy e' szeghez ősi joga van, mert apja 's nagyapja tarisznyája is ott lógott. Ezután egy ifju tolvajt kérdez ki Piros Pista, 's látván, hogy ez bűnét bevallani kész, megtanítja őt, miként kelljen vétkét ügyesen tagadni, 's megtörődést színleni, — a' rabok e' czélből sedriát képeznek, 's kihallgatják a' gaz Piros által jól betanított ifju bűnöst! B. e' ronda nép közé löketik, 's durva tréfákkal üdvözlöttek, melyeket szétzuzott kebellet tür, — mi még inkább felboszontja társait, kik mindenkép ingerlik őt. Ide jő Stein, testvérét meglátogatni, 's őt mindenkép unszolja, kényszeríti, hogy a' kínálkozó szabadulási alkalmat használja vele. 'S az alkalom, melyre Stein számított, csakhamar meglesz: a' megyeházban tűz üt ki, a' rabok a' börtönből elszállíttatnak, 's Bájkeri rövid habozás után elhatározza magát, nem érdemlett helyzetéből szökés által menekülni.

A' harmadik szakasz „Sobri“ czímet visel, melyben legelőször is Sobrival és legényeivel találkozunk, kiket már az első felvonásban megismerénk egy ezen sorokban elő nem adott érdekes episod alkalmával; Sobri mellett és mintegy pártolása alatt a' többiek durvasága ellen, van Bájkeri is, bujdokolva, 's ide érkezik egyszersmind egy csapat megromlott gazember, a' börtönből égés alkalmával kiszabadulván; köztök Daru Gergely, megyei biztos, mindnyájokat kikémleni 's elárulni. Sobri Bájkerit biztatni, vigasztalni kezdi 's egyszersmind alkalmat mutat neki a' menekülésre: „ma este, ugymond, a' közel városban álarczos bál van, ott megtalálhatod kedvesedet, szólhatsz vele szíved szerint, aztán keritesz két személyre utilevelet, 's el Amerikába!“ Az ajánlat tetszik Bájkerinek, 's azonnal elhagyva az erdőt, a' város felé mennek, ott Hugly borbélytól (Telepi ur) álruhát szereznek 's bálba mennek. Daru Gergely a' biztos utánok érkezik a' borbélyműhelybe, kinek Sobri holléte, a' fejére kitett 1000 pengő forintnyi jutalom megnyerhetése reményében, tudtul adatik, ki azonnal hivatalos buzgalommal elhatározza, a' borbélyt legényestől együtt mint orgazdákat elzáratni, 's az 1000 pfrtot magának érdemelni meg.

Stein ez idők alatt, lelki furdalásoktól kínozottan, bor- 's szerelmi mámorban keresgél menedéket. Részegen jó Huglynéhoz, kit már rég iparkodik ajándékok által

szerelmére csábítani, 's most is arany ékszerek és egy karperecz által nyer ki tőle egy pár nyájas szót 's azon ígéretet, hogy az esteli bálban meg fog jelenni, melyben Stein szüntelen körülöle forgolódik. — Luiza azonban, Stein neje, egy boltban vásárlás alkalmával megtudta férjének kicsapongásait, 's a' boszú benne azonnal dühös lángra gyulad. A' bálban ő is megjelen; Huglynéhoz rohan e' szavakkal: honnan vette, aszszonyom, e' karpereczet? Férjét az egész összecsoportozó társaság előtt megtámadja, leálarcozza, gyilkolását 's a' pénztári meglopást szemére lobbantja, 's így Bájkereti ártatlanságát nyilván kihirdeti. Várhidi, ki jelen van, azonnal atveszi Steint; 's Bájkereti, ki ezalatt a' bálban talált Lenkejével megismerkedett, nyilván ártatlanul üdvözöltetik.

Ennyiből áll, mellőzve a' számos és — mondhatni — igen mulattató epizódokat, e' szövődékes és cselekvénydús darab tartalma, mely a' nagyszámu közönség által kitűnő tetszéssel fogadtatott.

Az előadás derék színészeinktől jeles vala. A' kiállítás minden tekintetben bő 's oly színműhez számolt, melyre tett költségeinek megtéréséről az igazgató épen nem kételkedhetik (!). A' magány- és kardalok általában tetszetek, leginkább és kitűnőleg a' szép hangu Fűredy (Sobri) éneke.

—r.

POZSONYI LEVELEK.

X.

Április 7.

SZERETETT LEONÁM!

Az év minden szakának megvan saját öröme; a' tavasz meghozza ifju lombjait, mint a' zordon tel is virágát — a' farsangot. És az ifju lombokon, mint édes szavakra a' kebel szokott megnyílni, ékes virág fejt fel illatdús kelyhét, nem sejtve még, hogy körülte nem sokára kéjtelgő pillenép fog repkedni. — De én, szeretett Leonám, nem festem neked a' tavasz ezernyi bájait, hisz te, kinek érzelve a' természet nagy templomában mindig magasztosul, ki első keresed fel a' völgy virágait, ugys érzed azt; és aztán midőn a' tavasz örömeiről szólnak, mi gyakran merül fel önkénytelenül is lelkünk előtt tavaszkorunk örömeivel annak nem kevés fájdalma is. Mindenik pedig nem Kazinczy Ferencz, szeretett Leonám, hogy, mint ő, olly kedves egyeniség- és kedélyességgel birjon. Mit bánja más, mért borul fájdalom a' kebelre, mi gondja másnak szenvedéseinkkel? — Így most minderről hallgatva, a' jelen évszak egyéb öröme- és érdekességeiről szólok.

Előbbi levelemben ígéretet tettem, a' színészetről bővebben szólni. Ha ígéretet nem teszek is vala, arról most szólanom kellene, nem mert az év fordultával az uj aerának indul; hanem mert soraim tán sokra világot derithetend. Mint tudod, a' városi redouterem színházzá alakult. Sokan hinni szeretik, hogy színügyünk felölelése alatt más czél is rejtett, 's hogy ha a' redouterem át nem alakittatik, a' francia társaság fel nem léphetend. Én ezt nem hiszem, és nem is akarom magam azon hittől megfosztani, hogy az árva magyar színészet pártolása egyedül ügyszeretethől származott. De mind e' mellett sem mellőzhetek el néhány kérdést. — Mióta Pozsonyban magyar színészek játszanak, higj nekem Leonám, a' mostaninál silányabb repertoire nem volt; Kotzebue, Hell és Töpfer darabjai váltják föl egymást 's untatják a' naponkint gyérülő közönséget. — Honnan e' tapintatlanság? hol rejlik itt az ok? E' kérdésekre egy valaki azt felelé, hogy az igazgatóság kénytelen illy rövid darabokat választani, csak-hogy az előadás a' francia vaudevillek kezdeteig befejeztessék. És ha ez igaz, ha e' körülmény nem a' repertoire rendező műtapintatlanságának (mert e' két ok közül nincs

menekvés) tulajdonítható, akkor méltán kérdezhetjük: vajlon szabad-e színészetünket a' francia előadásoknak ekként alárendelni? hol itt az ügyszeretet és komoly szándok jele? és mind a' mellett is, hogy e' kóbor francia társaság, egy-két jelesebb tagján kívül, a' várakozásnak meg nem felelt 's igényeinket ki nem elégíté (mit igazolni látszik az is, hogy szerződési idejének letelése előtt, tán sok magyar kebel sorvasztó fájalmára hagyá el városunkat), mind e' mellett is mondom, helyes és czélszerű volt-e őket, és épen a' magyar színészet pártolásának kezdetén, lehozatni? — Azonban én keserűn kikelni nem akarok. Szándokom volt az ügy érdekében mint előbb méltányló, úgy most figyelmeztető szerény szavamat felemleni; és ezt azon reményben teszem, hogy a' szándék tetté fog érni 's az ügyet pártoló lelkes urak nem eléglendik csak azt, ha színészeink havi díjaik iránt biztosítva leendnek, hanem színészetünk ügyét egy-szersmind szellemileg is fogják emelni.

Színészetről szólván, egy érdekes kis vitáról is tudósítalak, mely legközelebb társalgási köreink egyik teremében vivotott. — E' vitára a' túlnyomó vaudevilleomania 's a' drámaügy adott alkalmat. Többen fogák fel a' vaudeville ügyét, és helyeslék azon rendszert, melyet középponti színházunk igazgatója is követ, 's állíták, hogy a' nép életéből meritett vaudevillek épen a' nép erkölcsiségének 's izlésének adnak jó irányt, mert színpadra állítva bűneit és erényeit, iskolául szolgálódnak azon népnek, mellynek a' komoly mű, mint tapasztaljuk, nem élelmény. A' választás itt, mondák, a' kettő között forog: vagy üres háznak adni a' classicus műket, vagy jobb tapintattal Szigligeti újabb műveit, mellyek mind a' nép életére jobban hatnak, mind annyigalag emelik az intézetet. Igen, mondák, a' nép vétkeit kell színpadra vinni, hogy attól ijedjen vissza ő, mint a' hellen a' részeg helotát mutatá fiának, hogy őt a' józansághoz szoktassa. — Ez ellen mások megjegyzék, hogy ők is elismerik azt, miképen a' népre most még a' komoly mű nem hat, de kívánák, hogy ne az illy közönség izlése adjon irányt a' színháznak, hanem a' színház igyekezzék irányt adni a' közönség izlésének. Nálunk a' színház nemcsak pusztán időöltési hely, iskolának kell annak lennie, mint már többször mondatott, mely erkölcsiséget, meg a' nemzetiség érzelmét fejtsse ki, mely nyelvünk felvirágzásának egyik eszköze legyen, 's mely történetünk magasztosb képeinek feltüntetésével lelkesítsen. — Máshol ez másként van, és mint előbbi levelemben én is megjegyzém, máshol a' kór rendszerileg oltatott be a' népbe. Ott nem hevül a' kebel a' mult emlékeire, a' lélek nem álmodik szebb jövőndöt. Mint az ember, ki gondolkozni nem szeret, úgy a' nép, mely csak nevetni tud, elaljasul. Nagy volt Italia, mig Emilius Scaurus és Pompejus Magnus theatrumaiba járt; de a' nép, mely hatalmának kelet és nyugot meghajolt, most nincs többé; Olaszhon classicus földén polichinell űzi játékait; 's az enyészet anyala, mely a' régi theatrumok romai felett lebeg, a' nemzet élete felett is kezdi sötét szárnyait terjesztetni. — A' vita élénken folyt, a' dráma baráti felhordák még, hogy egy jó dráma, mint a' nemzeti irodalom kincse, úgy maradandó nevet szerez költőjének, midőn a' vaudeville csillámbecsével elvész 's legtöbbször nem hagy maga után egyebet, mint a' közönség megméltányosított izlését. — A' francia irodalom nem Mellesville-, sem Brazierjére, hanem Racine- és Corneillére büszke, és midőn Shakspeare századok dicsőítendik, Nestroy és Told el lesznek felejtve; mint a' nép, mellynek irtak és mellynek életéből meríték tárgyaikat, csak hagyomány után fogja tudni, hogy volt szebb multja is. — Kérde: mellyik rész nyert? mindegyik azt hívé, hogy ő győzött. Mellyiknek nyujtanád te a' győzelmet?

A' helybeli templom-zeneegylet ma adandja első akademiáját. Haydn magasztos műve „az évszakok“ fog adatni, mellyben mintegy 200 működő veend részt.

Városunk csöndes, csak a' ligetben hullámlók a' sétáló pompázó tarka selege. Törvényhozóink 15-ikig terjedő szünidejük miatt nagyrészt elszéledtek, családuk körében vagy a' birodalmi város élvei közt keresni nyugalmat annyi munka után.

Isten veled, szeretett Leonám! ölel hű

Yoléd.

D I V A T.

ÉDES RÓZÁM!

Pest, apr. 10-dik 1844

Ki gyűlölné, kedves barátom, a' távot a' szó egész sötét értelmében, míg kedveltje körében él? Hiszen a' fénykerülte pusztá sivatagban, hol magát vágyaival elhagyatva képzele, hol a' szelek nem értik panaszait, nem parancsait, csak elválás után találja fel magát. E' helyzetét lelkemnek enyhítik az 'Életképek', midőn vágyamnak, hozzád, édes Rózám, közeledhetni, némi helyt engednek.

Hatalmasan száll meg az emlékezet az áhitat e' napjaiban, 's földézi lelkemben azokat, melyeken egykor ama kis városkában együtt látogatók a' Megváltó szende lámpafénytől körülcsillogott mohos koporsóját; itt nem olly zavartalanul tehetjük zárándoklásunkat; az utcák telvék néppel, mely egyházból egyházbá özönlik; 's önkénytelenül tolja fel magát az elfogultabb kehelben a' kérdés: ha valjon találkoznak-e a' zárándokok közt, kik e' szent helyről visszatevőkben önmagokkal kibekülve, megkönnyülve, lélekben kigyógyulva és feltámadva érzik magokat? mert betegségből, abból, igen is, felüdülhetni, 's a' gyöngye test új erőhez juthat: de van-e, kedves Rózám, ir az élet fájdalmai ellen is?... Azt mondod talán, az idő, mely önmagát emészti fel, behegeszt minden sebet. Megengedem; de ütelenné már nem teheti, 's nem veheti el egyszersmind sajtásait és fájdalmait a' sors csapásai alatt. Feltűnő azonban mindenesetre, hogy az embernek vannak pillanatai, midőn tehetetlenségét legyőzve, magához tér, 's énjen kívül — mondhatnám — a' magasban keres valamit, mihez csatlakozzon, minél fogva magát fentartthassa. E' lélekmagány, melyet az élet legdúsabb körében is gyakran el kell ismernünk, ez talán hazája az áhitatnak 's összeköttetésünknek az istennel, kinek mindenre kiható értelmét tapasztaljuk, 's ki elveszthetetlen igazság sejtésével élesztget bennünket! — A' husvét mitsem nyujta megjegyzésre méltót; általában nálunk az ünnep- és vasárnapok csöndesebbek szoktak lenni, mint bárhol másutt. Déli órákban ugyan kün jár a' szebb hölgy- és férfivilág, izlésteli öltözetében, szemlélve és szemléltetve, a' váci- és dorottya-utczában 's a' szép Dunasoron; és valóban az éles szemü vizsgáló e' helyeken épületes fölfedezéseket tehet. Kémlő, kereső és feltaláló szemek, meglepő, 's olykor fitymáló pillanatok önkénytelenül árulják el a' bensőt, még a' békés közönyösségben áthaladók ellenében is. — Dél után kocsin és gyalog az egész világ a' pesti városligetbe, a' budai majorkertbe, vagy egyebüvé siet a' szabadba, 's üresen, elhagyatottan van a' város, míg majd a' színház órája bekövetkezik.

Az űs Gellérthegy is tanusítá szinte ez évben is vonzó erejét az ikerváros lakóira: husvéthétfőn a' kedvező idő megzavartalanul engedé megülni az itteni népünnepet; 's valóban az agg anyóka egy igen felczukrozott pástétomhoz hasonlita — mint ezt tréfásan jegyzé meg elmés, szeretetre méltó ifjabb írónk egyike — — . De fel fog tűnni neked is, 's talán neheztelni is fogsz, hogy a' divatról egész levelemben egy bötüt sem találsz? magam is későn vevém észre, 's most már hely szűke miatt alig tehetem. Egyebiránt mit én elmulasztok, dusan pótolja azt szorgalmas Perla skánk valóban ügyes vésűje, ki a' legdelibb hölgy pár képével tünteti elődbe a' legcsinosob öltödékek legujabbdívatú fordulátát. Gyönyörű kivált a' hajadonfejű szűz hajfonása, mely gazdagon csügg le kétfelől nyakára, 's az egyszerű, de legszebb, legbájosb hajék, a' gyöngysor, mily pompásan illik az éjsötét fűrtökbe! A' hasított öltönyök 's turbánalaku főveg, melyet a' halványrózsaszín mutat fel, mint látod, még egyre divatosak, 's úgy hiszem, azok igen jól fognának állani az én kedves barátomnak.... De elég.

Engedd binnem, hogy megbocsátasz ezuttali kitérésemért, 's hogy türelmetlenségem nem lesz olly nagy, bizonyára nem: mint vágyam testvéri szereteted után, melyre mindig nagy szükségem van; 's azért add, hogy időök 's körülmények változatában is maradjon az mindig biztos birtoka

S a r o l t á d n a k.

ELETKÉP

1844. 9 - 10

oly
élt
sá,
ent
dő
z-
r-
t-
nk
a;

D I V A T.

ÉDES RÓZÁM!

Pest, apr. 10-dik 1844

Ki gyúlólhatna, kedves barátom, a' távolt a' szó egész sőtöt értelmében, míg kedveltje körében él? Hiszen a' fénykerülte pusztá sivatagban, hol magát vágyaival elhagyatva képzei, hol a' szelek nem érik panaszaikat, nem parancsait, csak elválás után találja fel magát. E' helyzetet lelkemnek enyhítik az 'Életképek', midőn vágyamnak, hozzád, édes Rózám, közeledhetni, némi helyt engednek.

Hatalmas: szál meg az emlékezet az áhitat e' napjaiban, 's fölidézi lelkemben azokat, melyeken egykor ama kis városkában együtt látogatók a' Megváltó szende lámpafénytől körülesillogott mohos koporsóját; itt nem oly zavartalanul tehetjük zarándoklásunkat: az utczák telve néppel, mely egyházból egyházba özőnlík; 's önkénytelenül tolja fel magát az elfoglaltabb keheiben a' kérdés: ha valjon találkozni-e a' zarándokok közt, kik e' szent helyről visszavértőkben önmagokkal kibékülve, megkönnyülve, lelkében kigyógyulva és feltámadva érzik magokat? mert betegségből, abból, igen is, felidélhetek. 's a' győzelem test új erőhez juthat: de van-e, kedves Rózám, ir az élet fájdalomai ellen? Mit tehetek ellen az idő, mely önmagát emészti fel, leheget minden sebet? Mit tehetek az életem ellen, mely nem veheti el egyszerre mind sejtéseit és fájdalmait a' szívem napján? Kétségbeesésben mindenesetre, hogy az embernek vannak pillanatai, melyek boldogsággal kezdődnek, magához tér, 's e'jén kívül — mondhatnám — a' magában benne van, melyek boldogságok, minél fogva magát fenntartassa. E' lelkemagány, melyet az élet fájdalmak körében is gyakran el kell ismernünk, ez talán hazája az áhitatnak 's összeköttetésének az istennel, ki nek mindenre kibató értelme tapasztaljuk, 's ki elvezethetetlen igazság sejtésével élesztget bennünket! — A' husvét mitsem nyújta megjegyzésre méltó; általában nálunk az ünnep- és vasárnapok csöndesebbek szoktak lenni, mint bárhol másutt. Déli órákban ugyan kün jár a' szebb hölgy- és férfivilág, izlésteli öltözetekben, szemlélve és szemlélítve, a' vaczi- és dorottya-utczában 's a' szép Dunasóron; és valóban az éles szemű vizsgáló e' helyeken épületes fölfedezéseket tehet. Kémlo, kereső és feltaláló szemek, meglepő, 's olykor fitymáló pillanatok önkénytelenül árulják el a' bensőt, még a' bekés közönységekben áthaladók ellenében is. — Dél után kocsin és gyalog az egész világ a' pesti városligetbe, a' budai majorkertbe, vagy egybűvé siet a' szabadba, 's üresen, elhagyatottan van a' város, míg majd a' színház órája bekövetkezik.

Az ő Gellérthegy is tanúsítja szinte ez évben is vonzó erejét az ikerváros lakóira: husvétbűfőn a' kedves idő megzavartalanul engedő megúlni az itteni népünnepet: 's valóban az agg anyóka egy igen felczukrozott pástétomhoz hasonlítja — mint ezt tréfásan jegyzé meg elmés, szereteire méltó ifjabb íróink egyike — — De fel fog tűnni neked is, 's talán neheztelni is fogsz, hogy a' divatról egész talán csak egy bűtöt sem találz? magam is későn vettem észre, 's most már — — — — — De tehetem. Egyebiránt mit én elhagyhatok, dúsan pótolja azt a' — — — — — Persa akánk valóban ügyes vésűje, ki a' legdelibb költőjével képeivel festett színt a' legcsinosabb öltözékek legújabbdivatu fordulatát. Gyönyörűnek a' — — — — — szűz hajfonása, mely gazdagon csügg le keifelől nyakára. — — — — — legbájosb hajék, a' gyöngyör, mily pompásan illik az — — — — — A' basított öltönyök 's turbánok főve, melyet a' halványrózsaszín színt fel, mint látod, még egyre divatosabb. 's úgy hiszem, azok igen jól fogadják őket az én kedves barátomnak. . . . De e' — — — — —

Köszönök hinni, hogy megbocsátasz nekem a' kérésért, 's hogy türelmellen-séged nem lesz oly nagy, bizonyára nem: mint egyam testvéri szeretetted után, melyre mindig nagy szükségem van; 's azért add, hogy időm 's körülmények változtatában is maradjon az mindig biztos birtoka — — — — —

S a' rólt ád nak.

Journal 1844

Journal 1844

ÉLETKÉPEK.

1844. 9. - Füzet.

kec
elh
tal;
hoi

azc
pal
dol
tel
zar
köl
abl
zár
fel,

het
mü
ma
lak
köl
nel
ság
ált;
má
sze
bar
és
ber
gy;
a's

köl
ne
mü
fel
eg;
teh
val
töz
me
ék,
tur
vat
De

ség
mü
ma

GONDOLAT-TÖREDEÉKEK

A'

DIVATOS MAGYAR NÉPSZINMŰVEKRŐL.

CSÁSZÁRTÓL.

I.

Unter den gefälligen Einkleidungen der Redekunst und Poësie, schleicht sich die Verführung unmerklich in die Ohren und Herzen ein.

A. W. Schlegel.

Sok baj, sok vajadás után sükerült néhány lelkes magyarnak nem csekély áldozattal, Pesten a' magyar Thaliának templomot emelni. — Tengve éldegélt uj lakában a' musa: egyesek áldozatai nem bírák életét felvidorítani, tartóssá, örökössé tenni. A' nemzet gondja alá vevé az árva szüzet, 's áthatva a' szent czéltől, mellynek elérhetése végett egyes lelkesek hosszasan áldoztak, védő szárnyait terjeszté reá, 's törvényhozói által országosan iparkodott állását biztosítani, vitor, tartós életéről gondoskodni. Meghozatott az 1840-ki 44. törvénycikkely; az egyesek nagylelkű bőkezősége 's forró hon- és művészet-szeretete által létrejött 'pesti színház „nemzeti tulajdonná“ lön. Körülményink közt tetemesnek mondható országos ajánlat tetetett állandósága biztosítására;

elhatároztatván egyszersmind, hogy a' már nemzeti tulajdonná leendett színház, a' legközelebbi országgyűlésig is, a' „művészeti előhaladásnak megfelelőleg“ igazgattassék.

E' néhány szóban ki van tűzve, véleményem szerint, a' pesti nemzeti színház hivatása, szent célja, melly nem egyéb, mint annak a' nemzet önmegadóztatása által olyképeni fentartása, hogy az a' művészet szentélyévé teletvén, mint egyik segédeszköz arra szolgáljon, hogy szépművészetekbeni (sajnos, de nem épen bűnös) hátramaradásunkat megszüntetni, 's így előhaladni segitvén: gyorsítsa nemzetünknek a' nyugati polgárisodás elérésére sovár vágygyal teendő lépteit.

Száz meg ezer teendők közt, mellyek országos segílyt kívántak, sürgettek, tetszett a' nemzetnek a' színház ügyét előleges gondoskodása tárgyává tenni. És helyesen; a' szellem az, mellyre főfigyelmet fordítson a' nemzet oly korban, mint a' miénk, oly körülményekben, mint a' miéink. Nemzetiségünk emelése fő- és első érdekünk; 's nemzetiségünknek a' művészet áldott szellemi hatása általi emelésénél van-e, lehet-e valami korszerűbb, halaszthatlanul szükségesebb? Hála tehát azon lelkeseknek, kik a' nemzet figyelmét e' szent tárgyra fordították, kik azt sükeríteni buzogtak: övék az érdem, hogy nemzetiségünk hovátovábbi felvirágzásának ezen egyik sarkköve is letéve van!

Nem példanélküli a' történetben, hogy valamelly nemzet törvényhozási figyelmét a' színházakra is kiterjeszté. Athenae, a' színészetnek is, mint általában minden képző-művészetnek magasztos bölcsője, első volt e' tekintetben; de jöttek utána többen, az újabb korban is, midőn a' szépművészetek ez ága az ős hajdan nagyszerű romain újra élni, fejlődni 's virágozni kezdett. Többek közt Nagybritannia, ezen olly sok utánzásra méltót mutató ország törvényhozása, nem feledé a' színházi mutatványok fontosságát, nem azon nagy hatást, mellyet az több összefolyó okok miatt az egész nemzetre gyakorolhat; másutt is — mondhatnók, mindenütt — szakadatlan örködés tárgya az, ha nem is a' törvényhozásnak, legalább az állodalom társadalmi kötelekeinek biztos összetartására felügyelő végrehajtó hatalomnak, 's több helyütt a' meg nem szűnő köz-, vagy fejlődmi magán-kincstári tetemes segedelmezéseknek. Miért mindez? hanem ha azon roppant hatás tekintetéből, mellyet a' színi előadások az azt látogatók lelkiületére mindig gyakoroltak és gyakorolnak. Innen fejthető meg a' magyar haza néhány lelkesb polgárinak azon igyekezete is, mellyel a' nemzeti színészet ügyére az egész nemzet figyelmét 's pártfogását kiterjesztetni akarták; 's azon hatásnak ismeretéből fejthető meg viszont néhány lelkesb író koronkénti felszólalása, mellyel az illetőket, kiknek kezelésére a' nemzeti szent ügyek ezen egyike bizva volt, vagy van, azon magasztos célra figyelmeztették, melly az illy intézeteknek, kivált nálunk magyaroknál, tűzve van!

Fájna, ha csalódnám, midőn hiszem: miszerint nincs széles e' hazában egy magyar, ki a' nemzeti színház egyedüli hivatását a' nép mulattatásában keresné? Az illyen gúnyképen tekintené a' törvényhozás gondoskodását, 's állat

kéjek özönébe aljasodva, szánandó volna, hogy nincsen szíve, s hogy esze annyira fátyolozott, miszerint nem képes az anyag, a' testi érzékek vágyai kielégítési eszközein túl, a' lélek istenibb élvezetei fogalmához fölemelkedni. Nem hiu időtöltés, nem mulékony érzékesiklándoztatással mulatása a' népnek az, mit a' magyar nemzeti színháznak czélul tűzni kell. Nemzetnél, mely művelődésben szinte, mint anyagi jólétben olly messze maradt el egyéb europai nemzektől; nemzetnél, mellynél a' művészet sok ágainak, ugyszólván, egyike sem tudott még tartósb, szebb életet, ígérhető gyökereket verni; nemzetnél végre, mely nyelvét, jellemét, lelkületét annyira el tudta hanyagolni, mint a' magyar: a' színház nem aljasítható le annyira, hogy csupán testi kéjek s ingerek kielégítési tárházaul tekintessék, nem hagyathatik át olly intézkedéseknek, melyek tévesztve a' nemzeti közszükségek egyikének pótlását: abból erénypiritó, lélekgyilkoló bünbarlangot alkossanak; nem, ollyaknak, melyek szédítő czimek alatt, mutatóványokat nyújtanak, melyek, míg a' néző tömegre nézve (hogy a' leggyöngébben fejezzem ki magamat) legfőlebb is kacagtató bohóczkodásoknak látszanak, a' nemzet jellemét viszik pelengerre: egyes bünörvénybe sodrott polgárok tetteiből az egész nép életét örveskedvén feltüntetni! Nem! Inkább zárassék be a' nemzeti színház; nélkülözzük még egy időre nemzeti művelődésünk ez áldást hozható szentélyét; nélkülözzük mindaddig, míg meg nem érik a' közszellem arra, hogy felfoghassa a' szentebb czélt, mely miatt a' magyarnak musatemplom is kell; s Thalia vándoroljon vissza előbbi árva kunyhóiba; szálljon alább, s vonuljon a' bünfészekbe, melyekből mutatóványait most szedni szereti, s ne fertőztesse meg bünterhes leheletével föl nem fogott szentségét a' csarnoknak, melyet „művészeti előhaladása“ egyik emeltyűjének nevezett a' nemzet.....

Kétséget nem szenved, hogy a' nemzeti színház czélja szent, s hivatása: a' nemzet művelődésbeni haladásának egyik tényezőjévé lenni: azonban szintolly kétségtelen másrésről az is, hogy e' szent czél, elérhetése s magasztos hivatása betölthetése végett a' nemzeti élet forrásából meritendő mutatóványokat igényel. — Csupán idegen elemek célra itt nem vezetnek. Nem olly művelődést kívánunk, mely a' magyart önnemzetiségéből még inkább kivetkeztesse; hanem ollyant, mely ős nemes jellemének magvát tisztán megőrizve, segítse fel őt a' többi nyugati nemzetek fejlődésfokára, sem ne kenjen tehát a' színház mutatóványai hatásával csillogó mázta' durva lelkületre, sem a' lelkületet magát magyar nemzetiségéből ki ne vetkeztesse; szóval, ollyan legyen, mely a' magyarnak lelkét, szívé és külsejét tisztán magyarnak hagyva, őt nemesíteni iparkodjék; mert mit érne műveltségünk, ha általa lelkünk és szívünk magyar lenni megszűnnék? Az idegen elemtől tehát, mint sok másban, ugy a' színházi dolgoknál is, a' lehetőségig óvakodnunk kell. A' lehetőségig, mondom; mert nélkülöznünk azt még most nem lehet. Az ok önmagától felötlik; sem nemzeti életünk nem olly dús jelenetek- és eseményekben, hogy kimerithetlen forrásul szolgálhatna; sem íróink olly számmal nincsenek, hogy azokat éldelhetőleg színre vinni tudnák; de nem nélkülözhetjük még azért

sem, mert külföldi mutatványokban lelhetjük fel leginkább a' példányt, mely után, 's a' módot, mellyel művelődési pályánkon haladhassunk.

A' külföldi (remek vagy legalább jelesebb) szindarabok mellett azonban, főleg nemzeti életből veendettekkel kell és lehet színészetünket a' magasztosb czéloknak is megfelelőleg felvirágoztatni. Azért iparkodjunk, igyekezzünk kiaknázni nemzetünk szebb multját, nemzetünk borongós jelenét. Ezekben magyar érzés fog szólni a' magyar szivekhez, 's ha a' művészet kellékeivel összhangzólag hozandottuk fel azokat: czélt fogtunk érni színészetünkkel; mert magyarrá műveltük a' magyart! Innen szép és helyes gondolat volt a' „nép-életbe“ is leszállni, 's annak jeleneteit színre hozni. Athenaeben hajdan, 's a' spányolok-, olaszok- és francziáknál ujjabb időkhben, csak az vitte olly magasra a' dramai művelődést, 's az csak azért volt olly nagy hatással a' nemzetre, mert a' nemzet érdekével szorosán összeszőtt tárgyak vezettettek nép elé a' szinpadokon, 's e' nemzetek szinköltői a' nemzetélet viszonyainak feltüntetésével lánczolák le a' nép figyelmét. Maga a' nagy Shakspeare is leghatásosb szindarabjai nagy részét nemzete mult 's korabeli életéből meritette, 's azért lön e' lángész már kora kedvenczévé, az angol színészet megalapítójává. Így kell ennek lenni nálunk is; avagy ha nem lesz így, szini művelődésünk talán megjövendő; de — magyar az nem leendő!...

A' népszínművek tehát azok, mellyek művelésére főbb gondját kell fordítania a' magyar Thaliának. A' népszínműveknek anyagul szolgáló nemzeti élet alatt azonban, mint már fönnebbi szavaimból is látható, nem értem a' magyar nép söpredékének bűneit, nem a' durva és bárdolatlan népsalak egyedeinek félvad szokásait, 's a' népszínművek szép nevével nem érdemes felruházni azon trágár jeleneteket, mellyek e' bűnös életet és szokásokat, magok egész meztelenségében, állítják szinpadon közönség elébe! A' költő legyen és maradjon költő akkor is, midőn a' nép erényes vagy bűnös életszokásait önti dramába; ne feledje soha, mikép műve a' színművészet áldáshozó szelid szelleme helyett, lángpallossá válhatik, melly a' helyett, hogy építne, hogy a' művelődés magvait szórná a' jelen nemzedék emberei lelke- és szívébe: a' jövő unokák veséit mérgezendi el a' jelen kor fiaiban, kiknek kebléből az erényt, 's ezzel a' nemes indulatok és hajlamok csiráit irtogatja ki!

Kénytelenek vagyunk megvallani, miként a' népszínmű-írók állása, kivált napjainkban, fölötte nehéz. Minden kornak meg van sajátos szellemé 's izlése, melly valamint az életben, úgy a' költészetben, 's különösen a' szinköltészetben is, zsarnokilag áll a' drama-író és közönsége közé; 's ha ilyenkor, szerencséjére a' nemzetnek, nem találkozik lángész, ki az izlés zsarnok parancsát a' művészet kellékivel összhangzatba hozni tudja: szenved a' szini ügy, és az egyének; 's ezekkel és ezek által a' nemzet egésze a' helyett, hogy művelődésében haladna, visszahanyatlík a' vadság fertőibe, és lelke és szíve fogékonyágát a' magasztosb, nemesb íránt elzsisbasztó szinpad métely átkául válik a' jelenben, szomorú, gyászos gyümölcseit termendő meg a' jövőben!...

Nehéz tehát, kimondhatatlanul nehéz korunkban a' népdramai pálya! Mig az olasz arlecchinoja bohózkodásával magát még ma is estéken át örömet elmulatja; mig a' német egyszerű házi élete jeleneteivel — ártatlan tréfa, vagy érzelő pityergések után — megelégedve hagyja el a' színházat; mig a' francia egy Carmouche és Courcy vagy M. Fournier 's többek üres silányságai mellett Scribe jobb drámáit 's Ponsard Lucretiáját is megtapsolja: addig nálunk csak és egyedül a' bűn- és botrányok hatásos jelenetei mutatkoznak a' nagy közönség kedvencz szimulatságiul! Hazai íróinknak a' hajdani nemzet-életből vett művei többnyire üres padok előtt játszatnak, 's a' mai kor miveltebb társalgásköreiből kölesönözött vig vagy érzelő darabok nyom nélkül simulnak ki a' szinkönyv lapjaiból!... Így áll a' dolog, 's a' honszerető magyar polgár ezt látva, lehetlen, hogy búsan ne nézzen nemzete művelődési jövőjébe, mely jó, nemest és magasztost nem tüntethet föl sovár szemeiben....

Leglesújtóbb e' dologban meggyőződéseim szerint az, hogy az illy népszínműveknek keresztelt bűn- és botránylátványokat, ha nem magasztalja is, de legyezi a' színi critica; 's azoknak, mint a' magyar nemzetiség és nyelv hatalmas terjesztőinek, örvendeni tud sok magyar; mert — mondják — család és szoktató eledelül szolgálnak azok Thalia nemzeti templomába az idegeneknek, kik illy darabok által nemzeti érzelmeiket szíván be, 's a' nyelvet is megtanulván, majd rendes közönséget képezendnek, 's nem fognak üres háznál adatni dramáink! — Milly rettenetes sophisma, uraim!

Hogy a' színi critica — ha mégis e' nevet megérdemlő criticánk volna — legyezgeti az illy népbűn-mutatványokat, az sajnos, de napjainkban megfogható. Lángész alig van íróink között, lángész nélkül pedig ritka író találkozik, ki a' közönség izlésének, ha azt romlottnak tapasztalja, nemesb irányt adólag föllépni bátorzkodnék; mihez képest az olly fecsegések, melyek csak azért történnek jobbadán, hogy az illy bűnmutatványokban gyönyörködő közönség közt az illető lapok olvasói száma ne csökkenjék, hanem inkább mennyire lehet, növekedjék — az illy critikai nevet bitorló fecsegések, mondom, a' tudomány 's jelesen az aesthetica mezején semmi nyomadékkal sem lehetnek. Épen ez is egyik szomorú jelenet nálunk magyaroknál, hogy még criticánk sincs, mely az illy nagyhatású művek hatásminőségét felfogja, kitüntesse; mely a' közönséget izlése ferdesége iránt felvilágosítani igyekezzék, 's így a' színi dolgok felett is, a' nemzeti színművészet érdekében, magasb szempontokból indulva ki, hathatósban örködjék.

Távol legyen tőlem azon kába elbizottság, mintha erényszónok és térítő gyanánt akarnék színészeti romlott izlésünk dolgában föltolakodni; vannak többen, kiknek — ellenkező szempontból — az illy elbizottas szónoklás mesterségök; de, reménylem, fognak támadni a' magyar irodalom érdemkoszorús férfiai közt ismét olyak is, kik ez ügyet fölfogva, szerény szózatom nyomán, hatékonyabb szavakat hangosabban emelendik föl. Én, mint a' magyar nemzet egyik polgára, kinek e' hon és nemzet üdve, dicsősége szinte, mint sok más

nagyobb hatáskörűeknek e' hazában, szívesen fekszik, tartozásaim egyikét hiszem leróni, midőn a' nemzetet ezen ferde, vészes irányra figyelmeztetni, 's azokat, kiktől annak elhárítása közvetlenül függ, sikeres lépésekre felhíni bátorodom. Az ügy nemzeti, ahhoz a' nemzet minden legcsekélyebb tagjának szava van, 's így szólni mindenkinek, hol kell és lehet, kötelesség. — Kötelessége a' tudománynak, és kötelessége különösen a' sajtónak, hogy az egyre tovább és tovább terjedő baljóslatu szellem javításához járuljon. Követi-e siker, vagy nem, felszólalását? ez érdemét nem csökkenti: ha megtette azt, mit meggyőződése szerint, a' magyar nemzetiség és művelődési haladás szent érdekében tennie kellett, kötelességét teljesíté; 's ha egyebet nem is, eszközözlendette azt, hogy őt a' jövő kor férfiai, kik elfogultlanul fognak a' mai nemzedék szavai 's cselekményei felett bíróséket ülni, a' polgárkötelességek elhanyagolásának bűne alól feloldozzák.

E' hiedelemben bizom a' jobbkéblűek tiszta honszeretetébe: méltánylást fog nyerni az én szerény szózatom is azoknál, kik nézeteimben osztoznak, és mentséget legalább, keserű érzésem kifejezése még azoknál is, kik a' nagy közönség izlésének ragályos hatásától magokat egészen megóni nem tudják ugyan, de érzik mégis, hogy a' színi ügy nálunk úgy, mint van, nem jó, 's hogy azon segíteni kellene.

Segíteni kellene!... De hogyan?... Ez a' feladatok feladása.

Két igen hatalmas elem áll színészet dolgában nálunk az előtérben. Egyfelől a' nemzeti nyelv és művelődés igényei állanak; míg másfelől a' kor izlése lép fel zsarnokilag. Összeegyeztetni e' kettőt a' szent cél létesítésére, ez volna a' feladat. De ezt, mint főnebb már érintém, csak lángész tehetné, 's ilyen nem igen mutatkozik még közöttünk. A' kor anyagiassága elkapá a' dramaköltészet közepszerűséget, 's ez, azon tévelygésben, hogy nemzeti nyelvet terjeszt, ha a' kor ferde izlése karjaiba veti magát, megfeledezett a' nemzeti művelődésről, és valóságos bűniskolává kezdi aljasítani a' színpadot, melybe tömegesen tódul a' néző csapat, 's a' bűn magván túl, visz magával az idegen — utálatot a' nép iránt, melyet söpredéke aljasságaiban tüntet eléje a' költő!... Kábáság, megbocsáthatlan vakbuzgóság azt hinni, uraim! hogy az idegen, kit illy népsalaki czudarságok botránya vonz nemzeti színünkbe, megkedvelje nyelvünket, meg nemzetiségünket. Mulat rovásunkra, míg a' házban van; 's midőn majd arra kerülne a' dolog, hogy részvétét tanúsítsa legszentebb nemzeti érdekeink iránt, akaratlanul is feltámad benne az utálat azon nép iránt, melynek csak és egyedül bűneivel, mocskos szokási- és viseletével ismereteté meg a' drama-író! 'S mit nyertetek aztán azzal, hogy a' nemzeti színházat husz, ötven, száz estére nézőkkel megtöltöttétek — nem zsebetek, de a' legszentebb nemzeti érdekek ügyében? Azt, hogy filléreitek talán megdagasztották penészes zsacsókóitokat, de a' mellett borzadva fordul el tőletek minden nem-magyar jobb kebel, melynek nemzeti jellemünkről eddigelé szebb, tisztább fogalma volt... Oh, ne örüljétek — ha magyarok vagytok — az illy

tele házaknak, mellyek művelődésünket tiporják sárba! A' két rosz közül mindig a' kisebbet választja az eszélyes; 's ha a' nemzeti művelődést fejlesztő tisztább szellemű szindarabok nem csálnak is még most olly tömérdek nézőt a' színházba, mint csálnak a' botrány fészkei: iparkodjatok inkább kevesbeket mulatva egy nem-magyart nyerni meg nemzetiségünk szent érdekének: mint mulattatva ezreket, százak lelkébe szivárogtatni be a' magyar népelet- 's nemzetiségtől undort, 's csak egy szivbe is csepegtetni a' kecségtetőleg festett bűn átkos maszlagát!

T O H U B *).

KUTHY LAJOSTÓL.

A' perui észak-völgyek legkiesbikében birt a' bányaelnök néhány száz holdat, mellynek elrendezését izlet és kedvtelés jellemzék. A' birtoktábla körhasáiban dústenyészetű gabona-, indigo- 's vaniliavetések bujálkodtak; vagy illatos dohányültetvény nyuladt el, mellyben dolgos hindunök viselték a' szakmunkát. E' vetemények végbarázdái gyönyörű borágültetvényre hajoltak, melly roppant négyszegben körze egy változatos parkot. Piros venyigéi szagos juhartetőkbe fogóztak, vagy boltos termekben borultak össze. Széles bágadtzöld levelei viaszbogyóra konyultak; 's az áttetsző fürtök sárga tömegben rakodtak a' termő vesszőkre.

A' birtok bensejében téres park feküdt éghajlat 's választás nemes pompájában. Szegletein harmincz — negyven láb magas kávéfa-csoportok nyultak fel igen karcsu, szürkés derekaikkal. Sima leveleik örök felzöldjében előntött napfény tündökölt; 's halvány sátorkái alatt ragyogófehér virágesomók illatozák el egynapos éltöket, felváltva zöld, vagy már sötét violaszinbe ment husos bogyóktól, miket az éghajlati hév azon évben másodszor érlett.

Itt fahéjtermő borostyánfák szürkéltek izetlen külkérgaikkal; sebjeleit viselve a' használatul lemetszett galyaknak, 's változatos látványt adva zöld, veres 's feketékké ért gyümölcseikkel. Ott becses gyógyszert tenyésztének a' ráncos, repedezett, moszat-fedte felbőrű chinafák. Majd hűvös citromligetkék, granat- 's megszedett kajszinbarackzfák változtaták egymást; 's körü-

*) Egy amerikai regényből.

lök toronymmagas bambuszok, czukor-izzadó bötykeikkel, koronázvák hatvan év óta várt virágoktól.

A' faosztályok hézagait földieper-, málna- 's ananásztáblák fogták el, mellyeknek kinálkozó kertészi, gömbölyű, csontfűzés leánykák valának. Odább, az utak fővényes ágai ezer növényfajak közt görbültek el. Itt ifju juharcák álltak mohezipökben a' tiszta pázsiton; ott gyöngyszin padokat árnyékkolt egy canadaijegenye-koszoru, barátilag öltvén kart egymással, mintha beszélgetés végett formáltak volna kört. Amott törpe ákácok vonták fel tömött sátraikat, barna gyermekül fedve kövér hajtásikat; míg szomszédjokban gyászfűzek borultak földig mély bánattal; mintha zöld esőben hullatnák sűrű könnyüket. Itt egy félszáradt pálmára adott köpenyt a' sovány vadszölő, mintegy védve a' fogyó életet, amott ezüstös nyárfasudarak hajlongtak hívólag, sötét czipruslombok felett. Tömérdek árnyék- és díszbokrok; füvek, vetemények, virágok; sárga teljes rózsák, jazminok, georginák, kaktuszok, tulipános pompafák 'stb. 'stb. feküdtek egymás közt gazdag, keresetlen vegyben; 's a' park hasonlita egy virágkehelyhez, melly a' természet asztalán összeszedve áll.

Az utak egy középtéren folytanak egybe; 's itt kellemes halom emelkedék. Csonka kupján könnyű pompaépítmény ült: a' család mulatószéke. Függő tornáczit karcsu magas oszlopok emelték; 's közeit fűzervirágu venyigés növények falazák be. Árnyaik alatt tarka madarak laktak színes kalitkákban: Esztrella kegyenczi. 'S a' pavillon ormóján szabadon repkedett egy északamerikai vándorgalamb, mellyet egy hű néger szelidite az angyaljó leányoknak.

A' halom tövét félkörben sás-szegélyű tó környezé, melly a' ligeten átfutó hegypatak vizéből gyűjtették. A' halompartba hant-lépcsők vágattak emelvényül ezernemű virágoltványoknak. Szélein természetes vízi virágok lebegteték hizott leveleiket, hátán pedig játékos hattyúk szelének hosszú habfodrokat. Háttérben hallgatag hárserdő örködék, mellynek barnazöld termeiben szabad szárnyas nép gyakorlá jogait. Nyugoti partján, terjedelmes szederültetvény közt, üveggel táblázott nagy fészker nyult el, arcczal délnek fordítva; hol Esztrella tenyészte selyempilléit. Ezzel átellenben, a' halomtól fedve, az elnök kézi levél- és könyvtára feküdt válogatott érczgyűjteménykével 's hivatalaszobával — mert az év szebb részeiben itt végezte dolgaikat.

Egy szép alkonyatkor üres volt e' középtér; csak egy fekete rabszolga locsolgatá a' tópart virágait, vagy gyomlált a' pavillon kúszó növényi közt. Öltönye — ha úgy nevezhető — egyenlő volt társaiéval. Derekán czomb közepéig, veres pokróczszövet; semmi több. Dolog- és hévtől feszült izommal hajladozék. Izzadt vállai felpöffedezve, 's tömött puha haját átverte e' csillogó veriték; de kövérebb volt, mint pályasorsosi; talpai felégetlenek, 's tenyere nem olly cserép-repedezett. Ugy látszik, nem rég visel baromi erőtetéseket; vagy kivételleg vállálá mai robotját. És e' gyanuban folyvást megerősült a'

kémlelő szem; mert ha vizet emelt fel a' partlépcsőkön, vagy gyommal terheltén jött le a' halomról: kém-tekinteteit a' selyemcsűr 's tiszti épület között jártatá; 's ha nesz úté fülét: a' pavillon benőtt oszlópi közé állt lesbe, türelmetlenül lépve ismét elő, ha mitsem tapasztalt.

Csend volt a' tó felett, térben és mellékén. Ollykor hozott hindu népdalokat egy erőtlen szél, az ültetvény szélein szőlőt vagy dohánypórászokat kötöző hölgyektől; 's ritkán tört elő durva kacaj a' szegleterdőcskékből, hol bananaszlevéllel teríték be éjre a' száradó kávébabokat.

A' tóparti hivatalszobában Carlos vizsgálta az évszaki számadást, kit szorgalma 's jelleme korán az elnök kegyenczévé emelt, 's megbízottjává dolgokban, mikhez jobbfejű kezdőket szokott alkalmazni, kikből értelmes bányatisztleket várt.

Munkája véget ért; 's alkony enyhével a' halomkupi pivillonba ment, élvezni annak műfestvényeit. Midőn fölsétált, a' néger letevő locsolóját, 's egy leveles növény függő gallya alul les-szemmel követé. Carlos mitsem ügyelve áruló cselre, gondtalan gyakorlá jogait.

A' képek közt volt egy, mellynek műcsetjét többször csudálta már. A' tárgy sötét, 's mélyen embertelen, mint minden dicsősége az Amerikában térítő spanyolnak. Rámáját aranyzott lilom- 's babérfonadék képezé; a' kegyelem és öröklét jele, mintha ezzel díjaztatnának a' hitláz isteningerlő rohami. Az eset bűnpada Peru. A' kép egy vérszék teremét adja, hol tűzbirák ülnek pórias göggel: a' vadállat Pizarro gyáva bérlettei. Művészileg van arcaikba festve vakhit, kincsszomj, zsold-bók és részegség, mik az ítélő-erőt vezették; 's köztök oldatlan kötegben hevernek hamis vádiratok, mintha azt vizsgálni nem is tartoznék a' bíró tisztéhez. Az ítélők megett, vérszín palástban puha gyapott párnán áll Pizarro. Kalaptollai egy ablakivtól görbülnek alá, mellyhez összefont karral támaszkodék. Nyak-inai toluló vértől dűlyedtek; sovány arczát, homlokredőit epe és harag sárgítja; szemében düh és tigrisfény, melly egy kötélbe fűzött rabon törik meg. Igen, ott áll a' fenékszinen Atahualpa, Peru utolsó inkája, két spanyol zsoldos lándzsái között, kínoktól viselt tagokkal. Vonásaiba hiven belefestve a' lélekállapot. Nyugalmas önérzete egy természetes szívnek; de egyszersmind ösztönszerű rettenés gyilkosaitól, kik között tolmács és védelem nélkül ügy- és személygyűlöletben áll. Kőrmén látszik az odairt „isten“, mit a' kevély Pizarro olvasni nem tudott, midőn szemeihez tartá. Karját a' biblia felé vágyólag nyújtja, mert birái ígérék, hogyha bevéendi a' keresztény hitet: máglyára ítelt életét megmentheti. És őt ösztönte a' természet szava. Elhagyá a' tant, mellyben ő és ősei olly boldogok voltak, 's megesküvék az erőtetett hitre, mert szívének kedvesi voltak, kiket elhagyni reszketett. Pizarro lábánál bő tömlőkben hevert tömérdek kincs, mit váltságul horda össze a' fejedelem-szerető ország. Ő maga követelte azt, szavát adván a' hívő népnek, hogy inkája szabad lesz. A' feltűrt málhák tartalma a' bűnbírákra ragyogott; a' pogány nép és fejedelem megcsaláték a' keresztények ál-

tal; 's Atahualpát Pizarro irgalmából nem égették el, . . . csak megfojtaték.

Carlos, mint mindig, szent haraggal állott a' kép előtt. Megemlékezék isten hét napjairól, midőn minden jog egyenlőn, minden gondolat függetlenül, minden akarat szabadnak teremtették. Megemlékezék, miként tért el isten mutató kezétől az élet; mint lön ember emberé, ész az indulaté, indulat érdeké, 's így a' jog bitoré. Szégyen gerjedt nemes lelkében, hogy az eredeti kép illy torz töredékké lön; 's a' bünlánczra eszmélt, mellynek szemein nagy emberség rabbá lön.

Mig Carlos munka 's elmélet közt tölté délutánját, nem is tudá, hogy a' titkon, de végtelen szeretett hölgy közelében van. Esztrella azalatt selyembogaraival foglalkozék. Szemlélő 's érzékeny lelke felette kedvelé azokat. Nemes, ártatlan állatkák, — gondolá magában — ti hányszor keltek ki az elnyúlt hüvelyből, dísz, eleveniséget öltve uj köntőssel, mig fehérré érik a' megtisztult test. Mért nem vált lelkünk uj időszakokat a' vesztett multakért? miért súlyod jobban minden napjával, mig gyáva gyarlóságban eltemetve vész? köztetek nincs egy is, ki becses hagyományit ne adná hernyói rövid életének; 's sok embermilliók után nem marad egyéb, mint egy hanthalom, melly az első tizedben letapodtatik. Ki oltá belétek a' nyugtalanságot, melly az átváltozás korát megérzi? ki ad öntudatot a' hideg szivbe, hogy meghalni készül: mig nemünk feledi a' nagy elválást?

Midőn a' nap rekkenő szaka elmulék, szabadlég 's növényvilág fűszerét élvezni a' csürből kiment, 's egy kioszk küszöbére ült, melly a' halom északeleti oldalán függött, 's mellyre déleesti nap soha nem sütött. És a' locsoló néger mosolygott, mintha zsákmányul várná az egymáshoz közeledő párt. Az alkony, mint mindig, mondhatlan szép volt, 's a' lég olly csendes, hogy a' fák unatkozni látszanak. Ernyős, füzéres család- vagy magánvirágok állongtak ingatlanul a' rájuk borult figefák félhomályában. Hévtől menekült madarak beszéltek egymáshoz távol bokrokról, vagy szomjasan szállongtak a' tó illatlepte partján; mig egy-egy száraz ágon lomha papagály vagy játékos majom ült ki a' lomb felett. A' tó hallgatag tükrén apró fodortányérok fehérlettek itt-ott, miket a' vízi pók 's bogarak hajszállábai szántottak. Délnyugotról haldokló naptűz ragyogott, 's Montana-real hegysortól visszavert sugári narancs-sárga ernyővel küllözék a' bágyadtkék eget. Esztrella költői lelke ennyi szépségtől ihletve lön; naplóját vevé, rajzónat 's jegyezni készült. És a' gyanus néger locsolóját letevé; dolgozni megszűnék, 's egy aloe mögé lesbe állt.

„Milly felséges halom! Ezen élő szőnyeg, mellyet éghajlatunk keze olly lágyzöldeden terite fel; e' roppant hárs, mellynek terepély ernyejében gyakran fenakadnak gőz- és párafoszlányok; e' nyílt kebel, e' virágborult völgy, 's amaz óriástér, mellyre az erdőfalak végénél látásom kiömlik! . . . minden, minden olly szivhez szóló. Oh, mi nyugtató tárgyvidék szememnek, melly sokszor kifáradt spanyolvárosok pora és bünei miatt.“

„A' természetben nincs gög, nincs eredetkőr. Osztályra nem rangozvák a' fűnemek. Nincs celta-goth makacsság, nincs castiliai törzs; 's Diaz de Divar el Compeador ivadék lenni senki nem törekszik. Itt nem uralg gyöngé repkényen durva tölgy; nem kiállatik: viva el Rey, mueran los negros! itt egyenlőség van, mint a' művelt szív 's isten előtt. E' virághozó fák nem szegődnek zsoldos árulókká; nincs rágalomgyár, semmi játékfészek, semmi kávéház, hogy ajtaján csoportos naplopók sovány gúnynyál számitsák mások öröm- vagy érdemilletékét.“

„A' természet egyszerűn öltözik; 's mégis mennyi báj, mennyi izlet szende külsejében. Mi nyomorúk ehhez egy madridi hölgy divatrongyai! Az aranyzott tükör sovány nyakat 's tanult mosolyt mutat, 's e' tó tiszta üvegében élet és természetes pompa nézi szépmagát.“

„Milly elragadó ama sötétlábu erdőtábor, melyet bokáig érő lombpalást takar, megrojtózva a' törpe rekettyék fehér bárkáitól. És ott távolban az andesi kék sierrák*), óriás kebleiket előhalmok lejtőivel takarvák, mintha tartományszerű nagykendők szárnyai hajolnának egymásra. Oh, de mennyi érdekes, mennyi átélhetetlen részletek! Ott sárgaveres kupresz-rengetek terjedez, mellynek balzsamos fajt féreg és rohadás évezrekig meg nem emészti. Hány tékozló római patricz akart kupresz-koporsókban halhatlanulni, 's hány egyiptomi mumia kívánta bennük az utókornak átadni hitvány-magát, mintha híreletet megőrzött húst adna.“

„Itta' horpadásokban lombozó cserjék sötétzöld ránczokat vetnek a' hegykirály palástján; amott barna fenékhegyek terjeszkednek védőleg vidám előhalmok felé, mintha szörnyű fekete anyák tartanak öleiken zöld szülötteiket. 'S ki mondja meg nekem: nincs-e közöttük rokonság? nem fűzi-e össze őket egy titkos életér? 's nem anyai tápszer-e a' harmatos gőzszőnyeg, mit a' zöldhalmokra lehellnek, vagy bánatkönyűje tán a' csepp, melly violaszín páráikból aláhull? Nem, nem; hisz olly nagy fájdalomhoz nem mosolygna az ég; azt csak emberek nézhetik nyugton, pedig a' menny aranyszeme kétkerűben örvendezve függ.“

„A' természetben nincs megszakadva az összeretet; a' fogyhatlan rokonszeny mindűt érinti és felváltja egymást. A' harmat elválik egétől 's a' növényre száll, megitatni őt; a' növény párát ereszt magából 's visszaadja az ég ajándékát. A' szellet eljő megfrísíteni az alélt mezőket, és a' mező virágokat hajt az enyelgő szélnek. A' tigris átussza a' Jordánt, beragadozza az éh pusztákat, gyermekeinek martalékot visz, 's étlenül döglik meg. Az ércz átolvad a' rokonsavanyba; a' hívó deléjhez ölelkezik a' vas: csak az ember, a' szabad akarathban büszkelény, tud nem szeretni.“

„De én, oh, isten, érzem a' szeretet szenttörvényeit. Érzem, hogy a' szívet

*) Hegyláncz.

szeretni formáltad; hogy örömeidből ez egy a' mienk; 's hogy Carlos és itt megreszketett kezében az ön;... igen, hogy Carlos szép lelkében birni tudnám, a' mi kedvest hatalmad teremteni győző.“

„Oh, boldog szent szűz! hova tévednek eszméim. Egy férfiura, kit keblem rejt, 's ki előtt rejtem keblemet. Kit látni vágyok 's mégis kerülöm; kinek egy világot szeretnék mondani, 's ha előttem áll, ígéhez nem jutok. Kinek nevét mindennap felirom, 's mindig letörlöm azt, hogy titkom szent legyen. Kire gondolni remegek, 's ki mégis folyvást lelkemben él. Kiben, mit becsülök, személyesítve van; 's mit gyűlölnöm kell, semmi nincs. Kit mélyen, egyedül 's örökre szer“

A' szűz kebel megfeddé önmagát — és irni megszűnt. Talán nem is leírható, a' mit érezett. Az illy szerelem olyan, mint a' vallás: ki belémerül, martirja lesz. Szemét a' szép tengerre függeszté; 's egy pompatünemény kapta meg, melly Peruban ritkán élvezhető.

Roppant felhővidék függött az égen, mintegy tájképül a' kiterjedt erősség kék falán. Almássárga szélein sáfrányszín világolt; 's itt-ott fővényszerű aranyfolyások vonultak el rajta, mintha elmosódott ecsetvonatok várnának javító kezekre. Közepén violaszínű erdőalak terjengett, külön idomu facsopor-tokat képezve. Alján pedig feketekék szirthasábok látszottak egymásra dőlni, miknek repedékeiből változó szörnyek gomolyodtak elő, alakultak át, 's enyésztek el megint. A' kép színezete néhány perczig eleven maradt; majd rövid elsápadás után sötétveres világba borult, 's ekkor keskeny tüzesík szegélyzé éleit. Később en haragos barnulatban ment által, mignem tömött alkotványa bontakozni kezdvén, egész látkörön elönté magát, 's az égiv homályos lón, mint egy gőzharang.

Illyenkor gazdag harmat hull esőpótléku Peru vidékén. Esztrella ugy elmerült az igéző látványba, hogy naplóját önfeledve ereszté mellé; 's most áthüléstől felve, rá sem eszmélt, midőn ülését elhagyá. A' pavillonba ment, hol Carlos vala; mert könyvét 's estöltönyét ott zárta el mindig egy szekrénybe. Alig lépett tornácza alá, vándorgalambja vállára szállt, a' néger pedig mohón ugrék elő 's kiszakasztá az imént irt lapot. Majd visszatért előbbi helyére, 's a' jérikói loncz venyigéi közt hézagot keresett, hol a' rácsokon felmászhasson, meglesni, mi történik belül.

Esztrella belépett; 's négy szemérmes szem meglepve 's lepetve találko-zék egymással. Arczaik összepirultak; de e' láng nemes vala és büntelen. A' rég élő rokonszenv volt az, melly magános közelben védtelenül 's elárulva érezé magát. E' véletlen perczet szünet követé. Nem szó- vagy eszmehiány miatt, — az bünösök dolga, — hanem szivesendét vára mindenik, hogy tört szó 's reszketeg hang el ne árulja ama szent titkot.

„Bocsásson meg ön, hogy akaratlanul zavarom;“ monda a' közben az ártatlan leány, 's arczát a' galamb szárnyaiba rejté, elfedni a' könyűt, melly öröm, gyöngédség 's nyílt szív melegéből fakadt fel.

„Sőt köszönöm látása örömét, mihez ritkán jutok ;“ felelt merülten a' szép spanyol.

„Nem ön hibája-e — viszonzá Esztrella — hogy házunkban csak akkor látható, ha atyám meghívó jegye kérte fel?“

„Madridban nőttem; — menté Carlos magát — 's tudnom kell, miként fiatal nemesnek, ha rangosinkhoz társakozni akar, családvér mellett kincscsel kell birnia.“

„Tapasztalt-e ön küszöbünkön belül madridi gögöt? Nincs-e meggyőződve, hogy házunk érdem és műveltség előtt nyitva áll? 'skell-e mondanom, miként ön jó atyám kegyencze?“

Carlos hálával emelte ajkához a' donna angyalkezét, melyet az félig visszavont, félő gondolatban kérdeve önmagát: nem monda-e többet mint szabad, 's nem enged-e kevesbet, mint illik?

A' kézsók perczében recsegni kezdett külről a' tornácz rácsolatja, 's nyomán emberzuhanás hallatszott.

Ijedve futottak alá mindketten, 's az öntöző négert földre terülve találák vérző lábbal 's piros fonállal kezében. Arczát a' homokba fordítá, mintha történetesen bukott volna úgy; alkalmasint, hogy idegen voltát meg ne ismerjék.

„A' növényindákat kötözé szegény, ime a' gombolyag;“ mondá Carlos szánakozólag, 's Esztrella a selyemcsürhöz indult, hogy rabnői közül küldhesen egyet, ki a' néger sebet bekösse.

Mentőkben a' kioszk küszöbéről fejrlett valami. Esztrella rettenve ismert naplójára; 's magához ragadá, mielőtt ideje leendett észrevenni a' rablást. Öröhlgye, ki rendesen haza kíséré, változása miatt épen ma kimaradt, 's így Carlos egyedül kísérheté őt, míg rabnői illatos gyümölcsöt vittek nyomukban.

Művelt lélekben más eredete, iránya, fejlődése van a' szerelemnek; más jelenetei, könnyebb, nemesebb nyilatkozási módszere, mint köznapiaknál. Ott a' vonzalom nem kéj, nem érdek ösztöne; hanem szellemi rokonszenv, melyből szent törekvés ered becsülést nyerni, erénysúlyba jöni a' becsüléssel, hogy alapot kapjon egy szabadságában is örök szerelem. Ő nem hiteti el magával, hogy szeret, hanem megérni hagyja a' fejlődő érzeményt. Nem tolja 's erőtetí szerelmét, hanem a' hölgy lélekszükségévé kívánja tenni azt. 'S azért nem gyáva megrohanás vagy idétlen szóban nyilvánítja azt; hanem azzá növeszti, minek lennie kell, két sziv egységivé, hogy harczolni birjon sors, idő és csáb minden csatáival. Illy érzet kifejlésénél az érzékiség mindig háttérben áll: azért azt tiszta és nyugodt; boldog 's feláldozó, távol maradvá féltés, dacz, szenvedély és bűn örvényitől.

A' nemtelen szerelme vérösztonból kél. Éretlen gyönyör után kapkod, melly hiu-, hanyag- 's kéjvadászsza tesz; megfojtja a' szilárdra törekvést, hideg-

felőssé teszi az erkölcsöt. Illy képzelt érzemény egy társas szó, táncz vagy pusztá látás szőlöttje lehet. A' képzet megjelen, 's vágyat és reményt nyit millio színekben; de ezek hasonlók a' bájszó (calaidoscop) hideg virághihoz, melyeknek szaga 's gyökere nincs. Az illy örömlöveg álmatlan eped, szomjasan ég az első alkalomért; 's ha van, megragadja azt. Remegve, lágyan, olvadozva jő. Önmerült szemet, mézes szavakat hoz; arczában emésztő boldogságot visel, 's átadó esküjét rebegi. Elmondja a' nap éber álmait, 's virrasztott éjről panaszol. Tanukat hív, az istent és halvány arczait. Megénekli hölgyét és bájait. Irigyli szemének élő cianáit, vagy fekete csillagiban ellopva, látja Veszta szent tűzét. Sir, remél 's kétkedik. 'S mivel e' lázas kitörés bensőséggel jár, mivel pillanatig élethalálra kész: sokszor megingatja, birja 's szenvedélybe sodorja az áldozatot, kit szeretni vél. És ekkor az egyéni véralkat, erkölcs vagy életelvek szerint fejlík a' jövőndő. Egyiket fogyasztó vérgerjelem üzi; másik szellemi tulzásból érzélgővé fajul; harmadik féltésben örül meg vagy lesz kegyetlenné; negyedik tisztátalan öntudatot vált kedvese bizalmán; ötödiktől cseles kétszínűség játsza el értékét; hatodik öngyilkos lesz szép hűtlene miatt, és így tovább. Efféle szenvedély, folyamatában viharos, kimenetében bizonytalan, 's többnyire állati természetéhez esik vissza, miokból rendszerint ujjakkal cseréltetik fel.

Kell-e szivrázó eredményeket rajzolni? feltárnom a' korlátlan szenvedély vétek- és kíngyárát? 's kinyitnom tömérdek sirokat, hová halottjait temette? Nézzetek ki a' nagy életbe, 's látandjátok, mint fonódik, szakad, toldatik vagy cseréltetik fel sok millió kötél, mikké annyi sziv, ész, erény 's család- és népijólét életét fojtja meg a' tévedt szerelem.

Esztrella és Carlos érzelme ama fentebb természetűekhez tartozék, melly önmagában hozza magvait egy folytonos nyugodt örömmek. Ők régtől ismerék egymás becsés tulajdonit; ők azon kevesek közé tartoztak, kiket Peruban az emberiség szánó szerelme rokonszenvvvel csatolt egymáshoz; 's a' becsülés lön az alapkő, mellyen a' szerelem soha meg nem rendül.

A' rabszolga azalatt, alig várva, hogy a' középtér üresen maradjon, felugrék. Ugy látszék, vérző sebeivel mitsem gondol, 's Esztrella megrendelt segélyére szüksége nincs; mert körülhordozva kémszemeit, gyorsan kanyarult egy szűk ut tekervényeibe, mellynek mellékén sűrű fígeülttvényben veszté el magát. Tövei között, tömött árnyékban, hűs földön, levelekkel fedve, egy rézszinű nyújtózék. Talpának véres repedékeiben durva pálmaolaj szivárgott, mellyel felégett kérgeit akarta mai szünóráiban megpuhítani. Szárait mély karczolások, serkedésében száradt vér 's régi sebfoltok lepték el, miket a' művelt Európa szelleme nyitott meg. Bal karján mély, szinte csontig ható forradás kanyarodott félkörben. A' szorosan kovácsolt békó reszelte azt, midőn eladó fogolykorában embervásárra hajtatték. 'S a' nyomorultnak mégis valának órái, mellyekben szerencsésnek érzette magát; így épen ma délután. Fáradalmi fájdalom legalább sajoghatott, mielőtt ujjakkal boríttatnék el. E' mellett

sült lámahus- 's illatos bormaradvány hevert körülötte; ritka, alig remélhető czikkelyei sovár élelmének, 's mi több egyszери elköltés szükségén túl! Mőgötte veres bő nadrag 's hasított ujju arabos öltöny — To hub egyenruhája — volt figeágak közt elrejtve; ki most megérkezék 's ötet fölkelté. Ökleivel dörszölé szerencsés szemeit, buta boldogsággal tekintve uri tápszerére, s az enyhe éj fehér ragyogványit, mellyek nyugalomfolytatást hoztak számára.

„Itt van öved — mond Tohub sürgető szavakkal, 's a' derekán viselt darócztot leoldá, miután hajlásaiból az ellopott lapot gondosan kivévé. — Hozzad öszvéremet! — veté utána kőrőleg, sietve öltvén a' közben magára ruháit, mintha tettenkapástól féltene zsákmányolt titkát.

A' szerecsen néhány percz alatt jól legelt öszvérrel jelent meg; 's Tohub csekély értékű ezüst pénzt, zsebének egész tartalmát, nyújtá át, 's kiüríté számára élelemtömlőjét, testvérileg szorítván vele kezét, mint minden benszülöt-tel, kik a' fehérek ellen gyűlölet nevében örökre összeforrtak.

„Bátyám, nem jövök többé dolgozni helyetted, megkenni talpaidat 's enyhítő cledelt cserélni dohos kenyeredért. A' mire törekvém, végrehajtottam; de ha beteg leszesz, vagy a' boszúnk órája eljövend, találkozni fogunk.“

„Szólhatsz-e közboszúró, Tohub, — mond szemrehányó szavakkal az ingerült testvér — ki annyit teszsz gyáva kényuradért? Hányszor görbedeztél ólalkodó kalandjaidban, míg alhatál vala 's mondtál igaz hírt, midőn kötelesség lett volna hazudni. Nem jut-e eszedbe az őskunyhó, mellyet Curco szent falai megett európaiak dultak fel? nem jutnak-e eszedbe független szabad apáink? 's meghalt-e szivedben sovány, elkínzott anyánk, kit — mivel vásáraikon el nem kelt — agyonütöttél?“

„Megállj, megállj...! — közbevág Tohub, dagadó vérdűhben forgatván szemeit — inkáink udvara elpusztult, kiüzének pálmaberkeinkből, oda a' szép Curco, a' kincs, a' szabadság 's gazdag földbirtokunkat száműzve miveljük idegenekért. De mi ez mind Cora vesztéséhez? Szerelemragyogó szemei még a' halálból is reám villognak; kékes szemfehére szebb volt a' tisztított ezüstenél; ajakán biborcsiga eleven termése, 's fogai tengerből rablott gyöngyök valának. És jósága.... oh, soha, soha fel nem találom őt! Átkozott legyen a' rabkalmár, ki őt árulta; átkozott Pissarro, ki őt fogolylyá tevő. Kigyófaj szaporodjék sirhalmán, mérőgfák nőjenek hamvaiból 's földindulás hányja ki nyugtalan csontjait. Átkozott legyen Garcia, ki őt megvevé, állatszerelmével üldözte 's kényszerítési közt öngyilkossá tevő. 'S én tudnék felejteni....!? Téged korbács, nádbotok kergetnek véres napszámra... oh, bátyám, terhed könnyebb az enyimmél; talpad ég, de nem úgy, mint szivem; izmaid főnek, de nem úgy, mint agyvelőm; 's ha munka után göröngyökre fekszel, aludni tudsz; de én nem. Vélted-e, hogy hűség köt Garcia kényparancsaihoz, 's hizelgő ebül nyalom rablánczait...? A' törpe taníta: isten a' mi atyánk; fiai vagyunk neki, nem rabszolgái. 'S rabszolgái legyünk a' spanyoloknak, kik istennél végtele-

nül kisebbek ; emberek, mint mi, de roszbabb szívvel ; törpe mondá : lelketek van ; 's jog nélkül leszték-e, mint lelketlen dolgok ? 's körmeik közt hányjátok az ős földet, mit isten nektek ada, midőn ide teremte ? Halál... , halál reájok. Rég kivégezhettem volna Garciát mérgezett bor, tűz vagy tör által ; de egy pillanat alatt miért vennék el tőle hosszú kínt 's magamtól tervező bosszúreményt és fájdalomgyönyört ? Ő szeret vakon, emésztőleg, eszeveszetten. Megvárom, míg Esztrella viszonszeretendi őt tisztán, kizárólag, mondhatlanul, mint Cora engem szerete, 's akkor megölöm őt, mint Garcia megölte Corát. Garcia szemhártyái megrepedeznek a' sirástól, mi pedig, bátya, örömdomást ivandunk. Illy remény fejében miért ne színlenék hűséget 's ne tennék mindent ; mi czélt segéll ? Garciának elárulni mindent, ki Esztrellához közelit ; megakadályozni szerelmesit, eltávolítani, tiltani vagy orgyilkolni vetélytársait ; 's így Garciához kényszeríteni hajlamát ; ez feltétellem. Eszköz vagyok 's ezért fizettettem ; Garcia mester, 's ezért kétségbe vész. Tán szeretni fogja Esztrella, ha mást nem talál ; hiszen fájából való, 's mint ön maga mondja, igen szép. Ha nem : Garcia szeretend egykor mást, kit Esztrella helyt fogok megölni, 's az nekem mindegy. No 's, bátya... ? megelégszel-e ?' veté utána Tohub, mi közben az említett lapot zsebébe rejté.

Katebu összeszorítá öklét és alabástfogait ; 's véreeres szemében örömvillogott. Üdvözlötte bucsuzó öcscsét 's kéjtelve néze utána, míg veres öltönye az éj távolába merült.

K Ö L T E M É N Y E K.

..... HEZ.

Szemed világa, honfi, elhagyott,
Tán hogy ne lásd hazánknak nyomorát;
Sorsod kemény, mint rabnak lánczai,
Hallgatva hordod fájó ostorát.
Sok volna egy lengyelnek bánatod —
Oh, hogy, te élő, azt elbirhatod

Élted kiáltó szenvedési jel,
Szíved kiholt haza, hol tiltott a' zaj,
Kebled koporsó, hol fekszik hazád,
Ajkid beszéde — egy lezárt sohaj! —
Kit élve ugys már elástanak,
Szenvedj! hogy mások vigadhassanak

Melled nagy ür, elfér benn sok keserv,
Egész hazánk megtelnék tán vele.
Mind összeszedted a' hon könnyeit,
'S nem látsz, — azokkal van szemed tele.
Oh, szenvedésed, honfi, nagy vala —
Legyen jövődünk olly nagy — általa!

Eredj nyugodni, nagy polgárhalt,
 Nem mégysz magán; a' honbú megý veled;
 Hogy megtanuljunk hűn szeretni hont,
 Síroðhoz küldünk minden gyermeket.

Kubinszky Ödön.

V — A N G Y A L K Á H O Z.

Ki annyi rózsaaarcz kecsét,
 Ki annyi hő kebelét
 Az ihlett lantnak hurjain
 Hiven megénekelt;

Nem földi lényt kell dálnia,
 — Az ég egy angyalát! —
 Ki éltünk barna föllegit
 Dicsőn ragyogja át,

Ki a' szív édes kínait,
 Az érzet tengerét
 Szavakba önté — most remeg
 Megkezdni énekét.

És rejt szívében édeni
 Virágból szent erényt,
 Melly égi éddé szentesít
 Minden szívérzeményt;

Kihez hasonlót nem lelek,
 Nem én az ég alatt;
 Kiről a' dalnok éneke
 Csak kontár vázolat.

Sujánszky.

EGY KOPORSÓ FÖLÖTT.

Megálljatok, ti rémek,
 Halál bérlettei!
 E' hült tagok enyémei,
 Bár sirlepel fedi.

Hagyjátok itt kisírnom
 Utolsó könnyemet,
 'S árjával szentesítnem
 Halott-jegyesemet.

Ha van — kiért zokogni:
 Lelkünk barátja az!
 Főnségesebb halottért
 Nem hullhat köny 's panasz.

E' szív lángzó szerelme
 Eltem főkincse volt;
 E' kincs, ez üdv, ez éden
 Lesz, ime, elsirolt!

'S én el ne sirjam érte
 Utolsó könnyemet?
 Drágább halottat e' szív
 A' földön nem temet!

'S ha üdvömet veszítve,
 Nincs már mit vesztenem:
 A' fájdalom könyűje
 Többé szükségtelen.

Kunoss.

F E D D Ö K É K.

C Z É L.

Minden honfi előtt a' nép 's haza üdve: közös cél;
Ah, hogy az ut hozzá annyi sok ágra szakad!

D I A D A L.

Győzött a' hatalom, törvék a' pártosok. Új fény
Körzi a' trónt, hisz csak — százezer élet oda!

Szenvey.

S Z A B A D S Z Ó L Á S.

„A' szabadon-szólást gátolni mi zsarnoki önkény!”
Szónokaink mondják, 's van fölös éljenezés.
Bérczi legott fel kel, szólándó, Bérczi, ki túlpárt
Embere. „Nem halljuk!” harsog az inneni párt.
'S illy kénypárt is akar szabadon-szóláshoz igényt, melly
A' szabadon szólást porba tiporja maga?

Ü Z D I.

Tüzköczukrokkal hajigál gyűléseken Üzdi;
Üzdi bizonynyal hát tüzköves egy hazafi.

Szilágy.

NYUGOT.

GOROVE ISTVÁNTÓL.

I.

BRÜSSELI MŰKIÁLLÍTÁS.

„Au bord de l'on rapide une jeune fille moullait le gazon de ses larmes et jetait des fleurs au courant: Mon père, soupirait-elle, mon père chéri et vous mon père, venez à moi“ — ha egyszerűen elmondjuk e' néhány szót, mégis mi bájosan tapadnak érzeményeink a' képhez; ha pedig költő jönne, ki végig rezgetné hárfája hurjait ez édes szavak tárgyán, ki leírná az ifju leány ígész arczát és arczán a' részvétgerjesztő fájdalmat, leírná a' habot, melly ezüst pilláival ömleng, 's a' szelet, melly a' habot űzi, 's a' virágot, mellyet az ifju leány a' habba szór, 's a' könyet, melly ottan elvegyül, és csendes hangokban elnyögné a' sohajt. „Atyám, — sohajtana — édes jó atyám és te testvérem, jertek hozzám!“ ha ezt hatalmas ömlengéssel egy Bürgeri vagy Vörösmarty lant elzengéné: milly édes érzelmekre olvadnánk fel, mennyire osztanók az árva kínjait! Én, barátim, e' szavak tárgyát láttam. Mit a' költő lángelméje magas röpte után elzengene, azt a' szobrász vésőjétől hideg márványba meleg belehelve szemlélém. — Ott ült meztelen az árva leány, ott a' tengerparton, előtte habok czigáztak, arczán bú, kezében megszaggatott koszorú, a' szobrász többet vissza nem adhatott; de a' leány lecsüggeszté fejét, a' leány búsan tekint alá, és e' bú elpanaszolja, hogy atyját 's testvérét a' habok nyelék el, mellyekbe a' virágkoszorút szórja, mintha a' hantra szórná, melly fedné a' kedves hamvakat; a' habokban eluszik a' virág, miként eluszik a' tetem, melyet elnyelének. Illyen Geefsnek műve: az árva halászleány.

A' kis Amor egész ártatlansággal szép szárnyait metszi — e' szárnyak legszebb díseit; miért metszed el azokat, kis Amor? — a' kis gyermek egész komolysággal elmetszi szárnyait. Mi gyönyörű, mi költői gondolat!

És az álmom!

Álmodni mindenki szokott, és az álmak csálni szoktak; a' gyermek álmában szép ruhát kap és sok játékot, a' leány szerelmesének hűségét, a' férfi gazdagságot, dicsőséget, az ősz gyermekének álmodja álmait, — 's mi a' legbájosabb, legköltőibb ez álmok közt: a' gyermek álmai szűkek, a' férfié színtelen, komoly, az aggé hervatag; de ki álmában rózsaszinben nézi a' világot, ki keblével az egész világot átölelné, ki azt hiszi: a' leány hű, a' barát szilárd, az ember őszinte, háladatos, ki honától elismerést, nemzetétől igazságot, a' néptől ingatlan kegyet vár: ez az ifju, és ez ifjunak álmát választá a' szobrász.

Egyik karjával egy genius ölére dől az ifju, 's kezére bocsájtja szép, fürtös fejét — álmodik! mit álmodik mást, mint ifju álmokat! mosolygva néz fölfelé 's mosolya a' szép geniusnak mosolyával találkozik, 's e' két gyöngéd mosolyban leirhatlan báj rejtez — e' genius a' remény, — bár tartna álmai után is e' mosoly örökké! de e' szép genius örökké édes álmokban ringatandja el, 's míg ez így tart, édes álmom 's csalt ébredés, elhanyaglik a' kor, letűnik az élet.

Szép három mű!

Ha e' költői három darabhoz képzeljük a' rajzot, a' finom vésőt, a' kifejezések édes andalgó, de mégis elég mély jellemét, a' művészi kivételt.

Láttam sok szoborművet, 's mert úgy tanítanak, csudálám rajtok a' művészi tökélyt, — de nem szerettem meg egyet sem. Küzdő Theseus, Minerva, Venus, Dianna, Ariadre, három graciák, satyrák, faunusok, nymphák szép szobrok lehetnek; de nem mutat-e bizonyos rabságra, bizonyos szegénységre az eszmében, képzetben, korunkban is örökké mythológiát utánozni? — fog-e bennünket lelkesíteni egy Dianna ebeivel, Hercules nagy botjával, egy faunus sipjával 'stb., nem fog, — 's ime itt az ok, miért annyi középszerű mű az atelietekből; Homer lefordítása szép németben, angolban, de én angolban Shakspeart 's Byront, németben Rückertet és Schillert, és nem a' német 's angol Homert keresem; — mutatja a' történet: az emberek akkor teremtének nagyot 's halhatatlant, midőn a' régiek ösvényéről letértek, 's lángelmék sugallásainak engedék át magokat. Philippos azért veré meg ellenségeit, mert a' hadviselés új nemét találá fel, így XIV. Lajos, így Napoleon; mi pyramiseket, acropolist, pantheonokat, amphitheatrumokat nem fogunk többé építeni, de gőzöseink néhány nap alatt a' világ más felére érnek, de kikötőink ezer és ezer hajókat fogadnak öbleikbe.

Ahhoz, hogy nagyot teremtsünk, benső buzgalom, belszerelem szükség a' tárgyhoz; a' művésznék, midőn elméje magas röptét követi, lelkesülve kell lenni mély érzelem 's mély tárgyszeretet által. Sokan a' művészt mint égben függő aethericus lényt képzelik, — ki akarják belőle facsarni az embert, a' polgárt, a' hazafit, az emberbarátot. És azután Werther mellett megszülemlik Oedipus és a' középkor szent képei mellett a' sok szent képe korunknak; — hagyjátok a' művészt saját sugallati, saját genialitása után, és ekkor fog csudálandó műveket teremteni.

E' szolgálai utánzásnak leginkább a' szobrászat volt eddigelé alávetve, de alig is tud közepszerűsége kötelekeiből kibontakozni; de én melegen üdvözölöm Geefs műveit, melegen Simonit dobját beszakasztó, Jehotte ebbel játszó gyermekét.

Ez elv mutatkozik a' képkítétnél is.

Legjobba' képek, melyek a' történet- vagy a' napiélet jeleneteiből meritvék; legjobb, hol látható, hogy a' festő nemcsak mint művész, de mint honpolgár, családfő dolgozott.

Azt mondják: a' művész független; nem szabad eszközzé alacsonyulni semmi czéloknak, — véleményem: van egy czél, mely alá alacsonyulni kell mindennek, 's ez az emberiség javának czélja. Azt mondják: művésznak csak szépet kell tekinteni; véleményem: kimondott czélomnak ez egy szabály által igen csekély részben felelhetni meg. Nem! művésznak a' főczélra közelebb ható czélokat is kell előmozdítani.

Zengjen dalt, hősit és lélekemelőt, 's ne zengje Venusnak szerelmét, — a' vallásról, a' szabadság lapjairól, és ne Jupitert és ne Sámson, ha látja, hogy a' buzgalom csügged 's a' nemzet hanyatlik, és magas szó, és a' magas ecset és véső után indítlan a' kor, és követendi a' művészt, nem száraz méltánylás, de belső hálaérzet- 's meleg elismeréssel, a' dicsőség oltárához; ha nem egyeztek ezekben, azt mondom: az elvben különbözünk, — ti azt állítjátok: a' művész legyen független.

Én azt mondom: hódoljon a' végczélnek szolgálilag.

Művészt, ki ezt teszi, melegen ölelem, ki amazt, kalapot emelek előtte, és tovább megyek megilletetlenül.

II.

A' HOLLANDI NŐK.

Utrech utczáit járók meg. Vasárnap volt. Szépek a' hollandi nők, édes barátim!

Nem úgy, mint utczáinkon járva felkiáltunk: mi szép leány, asszony! nem úgy, mint salonaink-, báltermeinkben mondani szoktuk: szép ez is, az is; nem úgy, hogy ennek növését, amannak bőrét; ennek ajkait 's annak fűrtjeit; ennek kezeit, amannak hónyakát, vállát dicsérjük meg, — a' hollandi nőnél minden megvan; — időtök nincs egy szépséget bámulni, mert vagy karöltve jár társnéjával, vagy ellebben melletteket, 's mig föleszméltek, már zebb jó előtökbe, 's mig pajkosan rátok néz, vagy szakállatokat 'kine-

veti, alig tudtok magatoknak képet alkotni bájról. Így jártuk mi meg Utrech utczáit.

Azt hittem, midőn utazóktól hollandi nők dicséretét hallottam, hogy történetesen egy-két szép arcczal találkozának, talán többel, mint Német-, Olaszország utczáin, 's elragadtatának bájitól; e' hittel jöttem Hollandiába, — csalódtam! a' hollandi nők mind szépek, 's ha pajkosan szabályhoz azt tennétek: kivévén, kik nem szépek, — a' lehető legkevesebbet értsetek alatta; elmondom hát most részletesben, mi a' hollandi szépség?

A' hollandi bőre végtelen sima, simább, mint Thorwaldsen márványa; fehér, fehérebb, mint Corregio női arcza, és arczán, e' hónál fehérebb alkaton, transparent gyöngé szin ül, melyet nem mondhatok pirosnak, mert ez arczon a' piros rőtveressé válnék; nem mondhatom rózsának, mert akkor elevenségét, fényét nem fejezném ki a' színek, — ez valami sajátságos, mely nálunk, mely képeinken is ritkán jelenik meg: szőke fürtök borítják a' fejet; gyöngéd szegélye a' száznak, a' halványpiros ajkak, és a' vékony orr és a' magas nyak, és kifejtett kebel, és sugárkaresu növény, és kicsiny kéz, láb lebegő földi angyalokká teszik a' szép hollandi nőt; nem szóltam a' szemekről, nem szóltam a' fürtök bársonyáról, kék szemének tűzéről; szépen göngyölgnek le vállára a' szőke fürtök, de szemének tüze nem a' magyarnő szeméé, de hajfürte nem hollóbársonya leányainknak; gyözzödjetek meg, hogy nem költőileg, hogy a' valót írom le: a' hollandi nőnek szemei bennülők, nem úgy a' mi, nem úgy az olasz vagy görög szépeké; pedig az, mi megragad, mi lelked mályére hat, mi éget vagy andalít, mi emel vagy sülyeszt, mi szánakozást vagy bátorítást önt beléd, nálunk, olasz- és görögnél a' szemek műve; a' szem gyujtja meg reményid, a' szem hamvasztja el, a' szem enyelg, a' szem elmél, a' szem hí fel, a' szem taszit vissza; — ez a' bájos hollandi nőnél nincs meg: szemei bennülők, szemei tüztelenek, — adj nekem nőt, mellynek szeméből érzelmeit olvassam ki; adj nekem nőt, mellyben az érzelmek örömben, mint búban, hatalmasbak, erősbek; adj vidorabbat, mint a' hollandi; adj szenvedőbbet, mint a' hollandi; — nektek, édes hazám női, hódol kebelem, a' szelidség ne legyen az életkedv hiánya, a' jámborság ne legyen eredménye szunyatag természetnek, de mind a' kettő a' szerelmes érzelem kifolyása, mind a' kettő legyen erejében, mint terjedelmében, jobban kifejezve.

III.

B A D E N.

Hires fürdő. — Nagy vendéglők, pompás ét- 's tánczteremek, sétahelyek, parkok, egy új, görög izlésű gyógyterem, gazdag nép, sok egészséges, kevés beteg, lovagló dandyk, fényes fogatok, tarka boltok, fényüzeti czikkek, em-

berek Europa 's Amerika majd minden tartományiból, színház és a' többi dolgok, melyek kisebb nagyobb mértékben minden fürdőkben, még hazánkban is, nem hiányozhatnak. — Nem tudom, barátim, lesznek-e közületek, kik e' fürdő kéjeit hörpölni el fogtok vándorolni; de azt tudom, hogy nemünk erkölcsi sorsa benneteket érdekel, — nem fogtok tehát reám neheztelni, ha ezennel más tollakra bízom ez apróságok le~~máz~~olását, én inkább a' játékkerembe vezetek benneteket; barátim, oda, hogy lássátok az ezüstöt és aranyat nagy széles asztalokon hömpölyögni, lássátok a' szerencse szeszélyeit, lássátok működéseit, miként öntetnek fel, söpretnek le pénzfukar kezek által a' pengő érczek, — hogy lássátok a' pénzhullámozást, miként árad el egynek zsebe, miként szárad ki a' másiké. Én mégis nem akarok itt erkölcsi festvényt nyújtani, tele az élet, tele a' szinpad; de két tényre akarlak figyelmeztetni benneteket: Frankországban kártya- és sorsjáték tilalmas, Némethonban kártya- és sorsjáték nyilvánosan megengedett.

Tisztelettel emelek föveget Lajos Fülöp előtt, ki kormányát azzal kezdé meg, hogy kiüríté a' játékházakat, hogy kezébe vevé a' törvény kötelét 's kiüzé e' romlott népet — ez történik Frankhonban. — Pénzforrásai pedig ekkor nem voltak a' legkedvezőbb állapotban, pedig e' törvényszíggal egy pár millio frankot vetett meg; — de a' közerkölcsiségnek egy pár millio áldozat, az igazságnak e' nyílt elismerése Frankhonnak csak boldogságára lön.

Némethonban a' kö~~j~~játékházak a' fürdőhelyeken megvannak, 's a' szét-pattantott fekete sereg most itt üté fel tanyáját; Wiesbaden, Aachen és mindenütt nyilvánosan üzetik a' kártya.

Frankhonban 1836-ban a' lotteria is eltörölteték, Némethonnak egy igen jelentékeny részében ez most is a' status kezelése alatt áll.

A' kis lotteriáról szólok. Eljö a' szegény napszámos, az együgyü cseléd, a' lomha kézműves, és szerencséinek bocsátja néhány fillérét — aztán mennyi boszúsága a' csalt remény felett, mennyi keserű óra a' nehéz munka közt, — lefolyt napok, hetek után az öröm helyett mennyi nyugtalanság, — aggodalom a' várakozás ónlábu ideje alatt, mennyi zavart álom, mennyi számvadászat! a' szegény nép, mivel kicsinyded ártatlan örömet szerezhetett magának, mit agg napjaira megtakaríthatott, azt illy czélokra használja fel, — a' takarékos~~s~~ág, a' szorgalom nem egyetlen mód a' vagyonosodásra; a' keblet megszállja a' pénzvágy szennyördöge, 's ennek fertelmes ölelései közt a' takarékos~~s~~ág és szorgalom, mint egyetlen erkölcsi vagyonosztályzók tiszta jótékony tanúsága elhalaványul, meggyengül, elfelejtetik. — 's ekkor jöjön aztán a' status 's az illy csatornán beözönlő pénzt azután hátálja el legfelsőbb igazság csarnokába; valóban metsző satyricus él fekszik azon dánügyész védelem-szavaiban: „védenczem, a' közpénztár meglopója, vétket nem követett el, mert lotteria útján ugyanazt a' status pénzládái~~b~~a játszotta által.“

És, barátim, az igazság itt is karöltve jár a' közhaszonnal, noha gyászos állapot, midőn az igazságot ez oldalról is kell védelembe venni — ez a' fi-

nanczforrás, mondják — balgatagság! ha én a' hegy forrásait ezer csatornákon vezetem a' völgybe — nyertem? a' csatornágya élnyeli a' csekély nedvet; e' néhány fillért engedem meggazdálkodni a' népnek — vagyona szaporodik, ő ezt más utakon, igazságosakon fogja beforgatni hozzám: házat épít, ettől fizet, — kényelmesebb lakást bérel, ettől fizet, — vállalkozik, ettől fizet, — takarékpénztárba hordja ennek tökéjét, a' szorgalom kezeli, itt ismét nyeresmény; vagy ha vesszük a' jelent és a' nem igen tetsző fogyasztási adókat, tehát borban, szeszben, cukorban, kávéban, malátában, serben 's a' többiben elhozza azt a' statusnak.

Ha Fáy Andrásnak semmi más érdeme nem volna, minthogy hazánkban első honosítá meg a' takarékpénztárt, elmondhatjuk: szálljon reá, mint az ég harmata, a' nép áldása; — a' takarékpénztár ellenmérge a' lotteriának.

NYILT LEVÉL

EGY BUDAI HÖLGYHÖZ.

Ismerkedésünk első pillanata költötte fel szívemben az öniránti tiszteletnek érzését. Évek enyésztek el azóta. Tudta-e, sejtette-e, hogy ön számára keblem az emlékezet szép virágát gondosan ápolta, hogy önt azok közé soroztam, kiket tisztán 's melegen tisztellek? nem tudom; mert ajkaim ez érzésemet el nem árulták, és ha ön ezt mégis viseletemből kiolvasta volna. tulajdonítsa gyöngeségemnek, melly az öniránti érdeknek napfényre törekvő jeleit szívredőim közé temetni nem engedte. Ámde, ha tudta is, nincs okom ezt sem titkolni, sem tagadni; mert tisztább érzet táplálására szívem képtelen, mert a' legszentebb erényesség szigorú bíráló széke előtt sincsen okom ez érzetemért pirulni. Barátilag tisztellem önt és nem mernék többé angyaljóságot tükröző szeméibe tekinteni, ha másnemű érzésnek csak árnyéka is vonult volna szívemen keresztül. Isten látja lelkemet, hogy valót mondok; mert hiszen, ha máskép lenne, fölviharozna most szívem, és olly nyugodt elmével, csöndes kedélyvel, mint azt teszem, nem tudnék ön-höz írni.

E' baráti meleg és tiszta érzésemnek tulajdonítsa mostani felszólalásomat. Értesültem, hogy nem sokára elközelget azon időszak, melly ön életének sorsát fogja elhatározni, melly áldást, vagy átkot rejt magában. Egy élettárust kell önnek választania, kihez szakadhatatlan láncz kötendi, kivel az élet ösvényén találandó rózsákat vagy töviseket kell szednie, mellyeket vagy az örömmek vagy a' keserűségnek könnyűvel ontózend meg egykoron. Ha szívét olly határtalanul jónak, engedeke ny szelidnek nem ismerném, kevésbé aggódnám jövő boldogságaért, és ez elhatározó lépésnél lelkének szilárdságát nem vonnám kétségbe: de mivel tudom, hogy az olly jó szív, mint öné

sokszor még boldogságát is kész sirba temetni, csakhogy mások akaratját teljesítse, emlékeztetem az emberi szívnek határtalan szabadságára. Nincs földi hatalom e' fölött zsarnoki önkényt üzhető. Ezt valamint érzésre, úgy idegenségre kényszeríteni nem lehet, és ezért a' választásban egyedül szíve vonzalmát kövesse. Tegyen le itt minden mellékes tekintetet és érdeket. Isten adta szívének a' választási jogot, melytől szülői parancs, vagy más anyagi érdekek által magát megfosztatni ne engedje. Ezzel azonban nem azt akarom mondani, hogy szülőre épen' ne hallgasson; sőt mivel a' fiatal szív könnyen téved 's ábrándjaiban a' képzelgés arany álmaitól magát sokszor elcsábítatni engedi: ezeknek, kik önnek természetét, kedélyét, hajlamait, hiányait legjobban ismerhetik, tanácsaikra, figyelmeztetéseikre, intéseikre, ha valaha, úgy most főkép szükséges szívét fölnyitnia. Midőn tehát a' szív szabadságára emlékeztettem, csak arra akartam figyelmeztetni, hogy e' lépésre ne kizárólagosan szülői parancs által engedje magát mintegy föltoztatni, hanem szívonzalmát kövesse. Szülői, testvérei, barátnei a' szeretetnek 's hő indulatnak hangjain fognak most önnek tanácsolni; legyen szabad nekem is, ki tisztelő barátjainak legőszintébbike vagyok, ugyanezt tennem. Tanácsaimnak követésére nem kényszeríthetem: de ezeknek megfontolására kérem: mindenek fölött pedig tiszta szándékot, meleg vonzalmat 's boldogságának forró ohajtását keresse egyszerű soraimban.

Gyermekeimben csepegtették szívembe, hogy minden munkánk kezdeténél istentől kerjünk áldást. Azóta sokszor találtam ebben vigasztalásomat; nem volt okom soha ettől eltérni, és azért is e' tant koporsóm zártáig hordozandom keblemben. Engedjen meg tehát, ha itt is, mindenek előtt arra emlékeztetem, miként istenbe helyezett bizodalom, imádság, a' léleknek magába szállása, elfogulatlanság: röviden, vallási érzelem 's buzgóság soha szükségesb nem volt, mint épen most. Emelkedjék föl lélekben az istenhez, és kérje fölvilágosító malasztját, hogy szívéből minden elfogultságot száműzhetve, a' választandó pályának virágait, töviseit tiszta szémmel láthassa. Ő buzgó gyermekének forró kérelmét meghallgatni kész leszen, és eszt, szívét az ihletségnek sugáiraival megvilágosítandja. Ön elvonultságából a' világ szinpadjára lép, hol minden jó, minden rossz tulajdonai, mint annyi növények, egy meleg 's termékeny éghajlat alatt kifejlődnek, 's egész boldogsága magára vállalt szerepének mikénti eljátszásától függ. Ön a' házas életben megmaradhat az az angyal, a' ki most; de a' bukkott angyalok sorába is juthat; egy angyalnak egekbe ragadó üdvét, — valamint a' pokolnak szivmarczangoló kínjait is érezheti 's éreztetheti; boldogíthatja, valamint kínozhatja azokat, kik körében leendnek. És mindkettő nem egyszerre leszen, de fokonként 's sokszor észrevétlenül. Boldogságát az határozza el, miként fog majd férjére hatni tudni; bázi köréhez miként lánczolandja le, milly meglegegedést fog ez itt élvezhetni. Sok függ a' szívnek első ömlengéseitől; az első örömök vagy fájdalmak, melyeket közösen érzendnek, nagy hatást fognak további életükre gyakorolni, 's a' milly mértékben fogja ekkor férje erzelmeit viszhangoztatni: annyiban fogja növelni vagy csökkenteni ennek ön iránti hajlandóságát. A' legjobb ifju romlott férjjé válhat, ha neje a' vele való bánásmódot elteveszti: ellenben egy romlott ifjut is jó férjjé varázsolhat a' nő, ha a' hatni tudásnak pillanatját kilesni 's megragadni érti, és észrevétlenül gyöngéd-szeliden vezetgeti a' javulásnak ösvényére. Ki boldog, az boldogítani

ohajt: ha tehát férje ön oldala mellett magát boldognak érzendi, bizonyos lehet benne, hogy ön boldogságának eszközzésére is fog az majd törekedni; de ha férje elégedetlen leszen, önt is hasonló sors érendi, még akkor is, ha szive szerént választott. Ugy, de tudja-e mindig a' nő, miként kell férjére hatnia? hol szóljon 's mikor hallgasson? Legjobb szive mellett is nem tévedhet-e? és nem épen akkor tévesztheti-e irányát el, midőn legjobban vél cselekedni? A' legnagyobb emberismerő is belát-e a' kipuhathatatlan emberi szívnek ezernemű érzései közé? Ezen 's hasonló elmélkedések, úgy hiszem, ösztönszerűleg fogják lélekben ahhoz való fölemelkedésre ébresztetni, ki hatalmasabb, ki jobb, mint ember, ki sorsunkat bölcsen intézi, 's bennünket olly atyailag-gyöngéden tud az életen keresztül vezetni. Ezen bölcs, ezen gondos atyához folyamodjék tehát, 's bizonyos lehet benne, hogy lelkebe a' fölvilágosítás sugárai fognak lövelni, hogy világosságban jól 's jól választhasson.

Az emberi boldogságnak, tökeletességnek föelve az önmaga megismerésében rejlik. És mikor fekszik inkább érdekeben ismerni szívét, hajlamait, hiányait, tökélyeit: szóval, önmagát, mint most, midőn elveti a' kockát, melly egész élete boldogságát vagy boldogtalanságát fogja elhatározni. Készületlenül bár minő pályára is föllépni nagy gondatlanság. Ön sok terhes és fontos kötelességek teljesítését vállalja magára, mellyekért isten és emberek előtt leszen felelős. Vizsgálta-e már belsejét? van-e akarata, ereje azoknak megfelelni? Higyje el, a' fiatal szív ábrándjainak rózsaszíne nem fog örökké lángolni; a' szerelemnek kéjrehevítő mamorából előbb utóbb ki fog józanodni, és a' sok kötelesség, mellyeken most talán elandalodásában könnyelműleg átsikamlík szeme, akkor szigorú teljesítést követelő alakban fog előlépni; és ha nincs hivatása vagy tehetsége azoknak megfelelni, elremülendő lelke, mert lelkiismeretesnek ismerem önt, késő bánat fogja tépni szívét; de már akkor segíteni nem lehet. Vessen azért magára vizsgálódó pillanatot, még idő van; és csak akkor, ha magát elég erősnek, elég szilárd akarátúnak, eléggé fölkészültnek találandja: lépjen az oltárhoz. Ön még fiatal ugyan, de már is tudhatja, hogy erényes élet, gondolat 's cselekedet tisztasága eszközölhetnek csak állandó becsülést; azért azon legyen, hogy férjének becsülését soha el ne veszítse. Azért, tisztelt barátom, ha igazán boldog nő akar lenni, mostanra nézve nincs fontosabb tenni valója, mint kipuhatolni szívét, mi hiánynyal van, mi kisebb vagy nagyobb hibákat rejt az, mellyek által férjének becsülését eljatszhatná. És ha talált magában hibákat, küzdjön meg azokkal, ebredjen föl lélek-ereje azoknak gyökeres kiirtására. Ki ismeri hibáit 's szilárd akarata van azokból kitisztulni, annak lehetetlen meg nem javulnia. Iparkodjék szívét mindinkább nemesíteni, női gyöngéd érzelemben megerősíteni; kerüljön minden alkalmat, mi által férjében a' neheztelésnek csak legkisebb nemét is fölbreszthetné; mert csak így lehet alapos reménye, hogy a' kölcsönös szeretetnek örök-zöld füzére egyesítendi sziveiket, és ha ez megleszen, akkor földi boldogságuknak nincs határa.

Ön mostani helyzetében hangomat talán komolynak fogja találni; mert ha szívet követte a' választásban, hiszi, hogy a' legboldogabb életszak koránya derülend föl előtte, és boldogságának előérzetében kedélye természetesen derült; és az illy komoly szavak, mint az enyimek, önnek reményteljes szívben viszhangra nem találának; de hogy mindig derült maradhasson, szükséges önt figyelmeztetnem, hogy ha

valaha kell komolyan gondolkoznia: úgy most kell azt tennie, mert nem gyermekjártékhoz, sem egypár perczig tartó élvezethez készül. Meglehet, hogy mindazt, mit akár eddig mondtam, akár még mondandók, ön máskép 's jobban látja, tudja, mint én: nem is kívánhatom, hogy mindent az én szemeimmel tekintsen; — én csak egy kilátásra akarom önt vezetni, honnét mindenfelé tekinthet, 's erre tapasztalásedzette szemüvegemet akarom kölcsönözni, melly ha egészen jól nem is, de egészen rosztul sem mutat.

Hallom, többen vágnak önnek szive, keze után: és ha talán még nem választott volna, engedje meg, hogy erre nézve egy pár szót mondhassak. Ön fiatal. Természetesnek találom, ha képzeletében alkotott magának egy képet, melly egész lényét eltöltvén, iránta nemcsak növekedő tisztelettel, de szeretettel is viseltetik. Határtalannak képzelem örömet, ha e' képek a' való életben megfelelőre akadt. De ohajtanám, ha a' képzelet országának e' részében járatlan lenne. Megmondom okaimat. Hölgyek férfiúi tökéletességekről ne álmodozzanak; mert ez okot ad sokszor teljesületlen követelésekre; és még azon esethen is, ha teljesülnének követelései, boldogtalan lenne a' nő; mert, mivel a' képzelet mindig többre terjed a' valónál, 's mivel igen gyér az eset, mellyben nő szellemi műveltség- 's kifejlődésben túlhaladna a' férfit, a' milly távol állanának egymástól a' tökéletességben, oly fokon állna az egymással elégedetlenség. Egy tökéletes nőnek képével egészen máskép áll a' dolog; illyet képzeljen magának minel tökéletesbet, annál jobb, mert meg vagyok győződve, hogy főlebred kebleben a' vágy ennek utánzására. Mégis, ha képzelete festett magának férfiú-remeket; ne felejtse el, hogy az csak képzelődésének játéka, és ha leendő férjében annak hü masát föl nem találandja, emlékezzék meg, hogy a' képzeletnek országa végtelenre terjed, midőn a' való szűk korlátok közé szorított.

Kérdezze meg tehát szívét: milly tulajdonoknak hiányait nézheti el férjében; kérdezze meg, mi tökélyekre akarja építeni bazi életének állandó boldogságát. És a' leány ítélőtehetségének élessége itt tűnik ki leginkább, ha férje választásánál olly tulajdonokra tekint, mellyek a' házasság élet boldogságára multhatlanul szükségesek; mert vannak tulajdonok a' férfiakban, mellyek, ha megvannak, jó; de ha hiányzanak is, nem hiba. Száz házasság boldog lehet a' nélkül, hogy a' férj akár szépség, akár gazdagság, akár műveltség által feltűnő lenne; de soha boldog nem lehet az olly házasság, hol a' férj jellemét bár mi folt homályosítja, ha szenvedélyeinek rabja, vallást és erényt nem tisztelő. Tulságos lenne tehát ön követelésében, ha egy minden tekintetben rendkívül feltűnő férjet ohajtana: ellenben csak helyeselhetem azon tettét, ha szívét, kezét megtagadja egy ollyantól, ki minden tündöklő tulajdonai mellett sem ébreszti önt azon reményre, hogy oldala mellett boldog lehessen.

Mindenek fölött pedig óvja magát az ugynevezett langeszüek szerelmetől. Nem akarom általánosan ezeknek lelki szilárdságát, szívállandóságát kétségbe vonni, mert vannak egyesek, kik nejeiket, ha jól hozzájuk vannak választva, boldogítani képesek, mi azonban mégis mindig csak merészelt szerencsejáték; de a' tapasztalás tanúsítja, hogy a' legtöbb langesz legközelebbi körét 's leginkább nejét szerencsétlenné teszi. Röviden megfejem okát. Egy langesz ritkán jut állandó higgadt megállapodásra, soha sem nyughatik, minden csak rövid ideig bir előtte érdekekkel, szüntelen

valami új után törekszik, minden perczben más az izlése. A' szegény nőnek igazán protheuszi alakkal kellene bírnia, ki minden perczben férjének változó izlése szerénti alakot tudna magára öltetni, vagy tökéletesen kitanult csapodárnak, ki minden szerepre alkalmas, hogy férjét lebilincselhesse. Egy illy férj követeléseinek kielégítésére nevezhetetlen anyagi 's szellemi tulajdonok kívátnak meg a' nőben, hogy azon állandó változatosság előteremtésére képes legyen. Egy illy lángeszű szerelmesnek keze elfogadását csak azon esetben ajánlanám, ha ön ennek szívét minden, de minden érzéseivel bírná, ha rajta uralkodni tudna; mi azonban nem egy pár hét vagy hó, de évek tanulmánya.

Sokkal veszedelmesebbek azon ifjak, kiknek szívök olly határtalanul sokat követelő, érzelemben olly lángforró, hogy nincs nő szívök kívánatainak kielégítésére alkalmas. Az ilyenek mély érzelmeiktől elragadtatva, a' való életben soha sem akadnak egy nyugpontra, hol megpihenni tudnának; a' képzelet ezerbáju tüntheronában kalandoznak, soha sem lehet őket eléggé szeretni, soha velük érzelemben egygyé olvadni; kik azonnal másután égve epednek, mihelyt egy nő szívben lelekben odaadta magát, kik még akkor is hidegségről panaszkodnak, ha a' nő forró hűséggel lesi pillanatát; szóval, kiknek szívét kielégíteni nem lehet. Az ilyenek, mint ön maga is átlátandja, nem képesek a' házasságban boldogságot adni 's érzeni. Ezek pedig veszedelmesebbek, mert vonzóbbak. Könnyű az illyekre ismerni. Ha illy imádója van önnek, ez reszketni fog a' pillantásért is, melyet ön másnak ajándékoz. Sápadság borítja el arczát, ha ön másra mosolyog. A' féltékenységnek vészangyalát fogja ön ennek sötétülő arczara vonni, ha mással barátságosban beszélend. Óvja magát az illyektől, mert ezek egy jóérzésű nőnek ördögeivé válnak, kiknek körét futja a' boldogság.

Legyen továbbá ön előtt minden férfiú gyanus, ki egy nő szerelmének tisztasága- 's állandóságáról kételkedik. Az érzékiségnek eme századában sokra lehet ilyenre akadni; de ha kiismert egy illyet, fussa ennek körét, óvja meg angyaljóságu arczának rózsáit ennek mérges lehelletétől. 'Ki erényt nem hisz — mondja lelkes Eöt-vösünk — az a' bűn által már igen megromlott.' 'És föllehet mint bizonyosat arról tenni — Jósika szerént — ki az asszonyokat gúnyolja, hogy soha sem üdvözült egy igazi nemes lelkes asszony szerelmében is;' mert a' kit csak egy ezen földi angyalok közül igazán lelekből szeretett — ki tud pedig úgy szeretni, mint asszony! — az ennek az egynek kedveért az egész nemzet öléle.

Figyeljen arra is, mint 's mikor ebredt szerelemre ön iránt az, kit élettársul akar választani. Csöndes házi körében gerjesztett-e maga iránt érdeket; vagy színházban, táncmulatságban vagy más ünnepélyes alkalmammal, midőn szebb ruhája szemeinek fényét, arczának virágait 's természetének ékességét a' szokottnál jobban kiemelte? Ha illy alkalmakkal ebredt föl abban az öniránti érdek, óvakodó legyen. Nem mondom, hogy ezt mint hamar muló szenvedélylobbanást tekintse, nem mondom, hogy így nem támadhat az ifju kebleben állandó 's igazi szerelem; de figyelmeztetni akarom mégis, hogy ne tartsa mindjárt szerelemnek azt, mi fölhevült érzések mámore lehet. Ismeri ön nemének gyöngéit; tudja, hogy hűségüknek kedvezőbb az, ha testi kelleme, mint szív- 's lelekszépség által gerjesztenek figyelmet. Ne en-

gedje magát e hiúság által elcsábítatni; ne higgye, hogy mindjárt szívét lánczolta le egy férfinak, kiből önnök vonzó külseje az érzéseket fölizgatva elkábítja. Tegye próbára szerelmüknek valódiságát; vizsgálja meg, vajon szíve, lelke tehetségei birnak-e olly lelánczoló erővel, mint külseje? A' gondolat- és érzésnek sokszerűségében meg-egyeznek-e? és ha hosszú idő edzette tapasztalás a' szív meleg vágyait 's reményeit ki nem hűti, ha a' lelek szívességét naponként magasztaluló ihletiséggel erősödni, szíveiket egymáshoz fuzódni érzi: akkor bizonyos lehet, hogy nem érzékkábulást, de életboldogító szerelmet táplál szíve.

És csak egy illy férfinak nyujtsa kezét, kit szíve szeret; mert ha nem szeretet köti meg a' szent frigyét, nem csak önmagát, de férjét is boldogtalanná teendi. Átok lesz az élet, és keserű könnyűvel öntözi meg pályájának vért fakasztó töviseit.

Ha pedig megtette a' változhatatlan nagy lépést, főczéljának ismerje férje boldogítását; mert ön is boldogtalan leszen, ha férjét boldogítani nem tudja. Ne adjon soha alkalmat arra, hogy férje önben csalódjék. Mind azon erényeit, tökélyeit, mellyekért férje az életben oltalmazó vezetőjeül magához karolta, fejtse ki jobban, nemesebben, hogy el ne hamvadjon a' szívérzelemnek lobogó tüze, mi önöket az egymást birhatási vágyban kéjre olvasztotta. Azon iparkodjék, hogy férje becsülését soha el ne veszítse; mert a' szerelem csak így lehet tartós. Nem hiszem pedig, hogy gondolja férjének becsülését megnyerhetni, ha tisztelésre, becsülésre méltónak csupán csak látszatni fog; mert ki olly sokáig 's olly közel leszen önhöz, mint férje, az a' valót a' szintől meg fogja tudni különböztetni. És ha észreveszi, hogy ön csupán csak al-erényekkel altatta el, hogy csupán alakoskodás által gerjesztett benne maga iránt tiszteletet: megszűnik önt becsülni, és a' kölcsönös szeretetnek rózsafátyola ködfelhőként szétfoszlik. Tehát ne csak jónak, szelidnek, rendszeretőnek, munkásnak, megelőzőnek tessenék, hanem e' tulajdonait mint nő is tartsa meg; mert mindennek teljesítése, mi által nemes gondolkozásu 's érzésű férjnek tiszteletét, becsülését megszerezhetni, mint nőnek, szoros kötelességében áll.

A' házi békességnek föntartása legyen főbb gondjainak egyike. Sem gondatlanság, sem könnyelműség által férjének még csak a' legkisebb neheztelésre se adjon okot, mert ez az üdvteljes egységnek rózsakötelékeit meggyöngíti, mi ha gyakran ismételtetik: lassan növekedő idegenséget szül, és a' házasság élet örömeinek sirját előbb utóbb megássá. Annál gondosabban örködjék pedig a' béke szent malasztja fölött, minél bizonyosabb, hogy az egyszer megzavart bekességet észrevétlenül is több surlódások követik, miket, ha az engesztelődésnek olvadozó pillanataiban kiegyenlítenek is, keserű utóízüket az emlékezetben föntartják. Elszakadt húrokat is össze lehet kötnözni, de tompa hangokban fognak rezgeni.

Férjének örömeit, fájdalmait tegye a' magáéivá, és higgye el, e' részvét sok-szorozva emelendi önnök érdekét. Az örvendő vagy buslakodó férj hű érzélemmel szorítandja önt keblére, és olvasva önnök szemeiből a' kisugárzó részvételt, égből küldött örangyalának tekintendi, ki örömeit neveli, keserveit enyhíti. Így fogja szorosabban magához fűzni férjét, a' házi élet boldogságát megedzeni, és ha balsors viharozna el fejeik fölött, közös szeretet- és békességben túrni az élet viszontagságait.

Ha megtörténék, hogy férjét tévutakon találná, el ne forduljon tőle hidegen, megvetőleg, mert ez őt mélyebben buktatná; hanem a' szánakozásnak engesztelő szel-
leme indítsa őnt bocsánatra. Szeretettel vezesse őt jobb utra; ébressze föl benne a'
kötelességek teljesítésének hü érzetét; de mindezt nőhöz illő gyöngédséggel, hogy ál-
taltatván önnök anyagszerelmes jóságát, bánatteljesen térjen vissza önnök engeszte-
lődést és bocsánatot lehellő kehelére, hol kisírja botlásának kínjait, és önnel újra sze-
relemben egyesüljön.

De egy nőnek minden kötelességeit előszámlálni egy levélnek szűk köre nem
engedi. Nem is akarom őnt tovább untatni. Ön egy okos, olvasott hölgy, ki bizonyára
átlátandja teendő lépésének fontosságát, és hiszem, hogy minden elhirtelenkedéstől
megóvja magát. Ha pedig higgadt megfontolással elvetette sorsának kockáját, nem
kétlem, hogy szentül teljesítendi azon kötelességeket, melyeket magára vállalt. Bol-
dagságának, nyugalmanak eszközzésére ez mulhatatlanul szükséges.

Bezárom soraimat azon forró ohajtással, hogy lelje föl új helyzetében azon bol-
dagságot, mellyre önnök anyagi jó szíve érdemes!!

Szabó Richárd.

IRODALMI LEVELEK.

III.

Korszerűbb, 's ezért mostanra fontosabb jelenet ismertetésével nem kedvesked-
hetem mostan, miőt Horváth István iratáival, „Horvátországról, mint
meghódítás által szerzett magyar tartományról, 's Magyarország valóságos részéről.“
Nem, mintha arról, mit a' könyv mutogat, valaha kétség lett volna magyar és horvat,
törvény-, történetiró és statusférli előtt; mert beszélte azt a' történet, beszélte a' Cor-
pus Juris, beszélte a' mindezeknél erősb élet: hanem, mert egy, általam valóságos
természete szerint itt nem jellemző mozgalom, némi kétes hitelű 's minden esetre
magán tudósításra épített tan ürügye alatt olly önbizalommal lépett a' világ elébe,
millyen különben csak az igaz ügy szokott lenni; 's bátorságával, 's a' törvényhozás
színe előtt is emlegetett kölcsönös szerződéssel fogalom zavarot hozott
elő, a' legveszedelmesbet, melly közjogi kérdésben létezhetik: a' „nemzet“- és
„nép“- fogalmak összezavartatását. Hallanunk kellett azt uton útfélen, hallani a' tör-
vényhozás teremeiben, olvasnunk minden színű lapokban; 's tagadja valaki, ha bírja,
hogy a' kettő két igen különböző dolog, felváltások pedig kiszámíthatatlan követke-
zések törvénytelen anyja. A' „nép“ ethnologiai, a' „nemzet“ politicai fogalom:
amaz van ott is, hol rendezett socialis állapot nincs, ez csak olly népet vagy népek
összegét jelent, mellynek külön és saját országa, szerkezete és igazgatása van. A'
magyar, az orosz, az éjszakamerikai nemzet péld. több népekből áll össze, 's azok
összesen teszik a' magyar, az orosz, az éjszakamerikai nemzetet; az oroszországi finn és
szláv és tatár 'stb. pedig mindannyi külön nép, de csak egy nemzet tagja: az oroszé.
Avagy nem hallottátok-e e' finom, e' nem épen optima fide tett, és csak felig helyes
megkülönböztetést az Ungar és Magyar között, melly szerint Magyarország minden
lakója „Ungar“, és csak a' magyar ajku „Magyar“? de nem fekszik-e ebben is el-

ismerése annak, hogy valamely ország népei úgy vannak a nemzethez, mint rész az egészhez? 's ki fogja megmutatni, hogy az „Ungar“ név nem a magyar nép saját neve is, 's épen azért minden magyarországi nép nem saját, hanem a' honalkotó magyar nemzettől kölcsönzött nemzetiséggel bír. Nem hallottátok törvényhozásunk tiszteletre méltó Nestora és felszázados elnöke ajkairól, hogy ő (politically, természetesen) Magyarországon csak magyarokat ismer? Örök emlékezetre méltó szavai egy, már magas helyzete által is minden pártok felett álló hazafinak! De magyaráltak nektek ezt philosophusaink*), magyaráltak törvény- és történettudósaink; 's nekünk mindennap azon szomorú tapasztalást kell tennünk, hogy szavaik nem hallva hangzanak el, különben mint lehetne, hogy magyar ajkakon és tollakon is mindég horvát nemzet forog? Mihelyt van horvát nemzet, azonnal megvallottátok, hogy őt mindaz illeti, mi nemzetet illet: külön szerkezet, törvény, igazgatás; 's mit ez uton minden nemzet joggal követelhet, nemzeti nyelv, országzó nyelv, semmi más sem élő sem holt nyelvvél sem osztozó, még kevésbé annak felsőségét elismerni köteles.

A' mi történetbuvárunk, Horváth István, kit szívbéli örömmel üdvözlünk e' kérdés mezején, illy veszedelmes fogalomcserén nem hagyja magát rajtakapadni: mert ő érti a' történeteket. „A' horvát nép, ugymond (1.§.) azt sem tudja, milly kapcsolatban áll a' magyar nemzettel,“ 's azért értekezésének főfeladása e' kapcsolat, e' viszony természetét főleg horvát és dalmát források és hiteles oklevelekből kifejteni: mit hogy győzedelmesen fog kivívni, az úgy szilárd állása, a' szerző tudománya 's forrásai gazdagsága ígérlik. Munkája hosszú sorából áll a' hiteles helyeknek, mellyek illy folytonosságban eddig összeállítva még nem voltak, 's melyekből kivetheti minden, ki eddig még nem látta tisztán a' kérdést, hogy a' Dráva és Száva közti tartomány Árpád honszerző vezérünk olly fegyverszerzeménye, mint bár melly más része Magyarországnak, hogy az gyakran lázongott ugyan, de mindannyiszor legott engedelmességre térítetett, úgy hogy 893 óta maig — kivévén rövid ideig Salamon és ismét Ferencz király alatt — állandóan Magyarország kiegészítő része volt és most is az. 'S szerző nem a' magyar történetek egész tárából ment, ez felesleges volt, 's ennyi tanutétel illy szűk határ közé nem fér vala: hanem — ad hominem vitatkozva — szorítkozik, mint mondtuk, horvát és dalmát kutfökre, 's a' Horvátországot csak úgy, mint az anyaországot illető közös Corpus Jurisra, 's ezt is nem eleitől végig kibányázza, hanem csak a' könnyed átforgatásra mindenütt kínálkozó helyeket kikapva. Megszakasztja ez előadást (20. §.) a' Tamás spalatroi főesperesnek tulajdonított emlékirat bíráló méltatása, mint a' mellyre a' zágrábi névtelen (De municipalibus iuribus et statutis regnor. Dalm. Croat. et Slav. Zágr. 1830) építi a' kölcsönös szerződés említett al tanját, 's mellybe, mint vég mentő horgonyba kapaszkodnak a' pacta conventa hirdetői. Szerzőnk, véleményem szerint, gőzöleg mutatja meg, hogy ez emlékirat nem spalatroi Tamásé, sőt hogy nem is lehet övé, mert ellenmondásban van ennek egyébűtti állításaival; hanem hogy valamely banga tudatlannak hitelt nem érdemlő koholmánya. Megczáfolván ezek után a' Kovachich Márton György által a' partes subjectae és adnexae közt támasztott különbséget, a' napnál világosabban mutatja meg, hogy Dalmát-, Horvát- és Tótországot, a' törvényekben mindig partes és nationes subiectae, incorporate, adnexae néven előforduló, Magyarországnak alávetett, bekeblezett és kapcsolt, 's e' szerint kiegészítő RÉSZEIT teszik. Kiemelvén még a' törvényes erővel bíró Tripartitum, valamint a' Quadripartitumnak (mellynek társszerzője Gregoriancz Pál zágrábi püspök volt) helyeit is, mellyek világosan megmondják, hogy a' bekeblezett országok (nem társországok, mint némely újak hibásan nevezik) „contra generalia statuta et decreta regni huius

*) Legújabbban a' Kisfaludy-Társaság évlapjai III-ik kötetében és Szontagh Gusztav „Propylaenmaiban a' társasági philosophiahoz“ volt e' kérdés alapos és több oldalú fejtegetés tárgya.

Hungariae . . nullam statuendi habent facultatem “ — Hátra volt még azoknak, kik az ország keletkeztétől fogva a köztanácskozások nyelvének a' latint hirdetik, megmutatni, hogy igen is az volt a' lingua diplomatica, de nem a' lingua publica; 's szerző azt, mint tőle, 's talán csak tőle várhattuk, csalhatlan adatokkal bebizonyítja. Végül köztisztelendő nevekkél, a' Vrachichok és Draskovichok, Zrinyiek és Patachichok 'stb. neveikkel emlékeztet azon korokra, midőn a' horvátok — egy szív 's lélek a' magyarokkal — gondolat-, szó- és tettel a' köznemzetiség javát és dicsőségét munkálták! — Ez foglalat a' becses értekezésnek, de mellyet minden, ki hazája dolgairól voltaké kíván értesülni, egész részletességében a' legnagyobb figyelemmel fog elolvasni, és pedig nem egyedül a' jogi kérdés tekintetéből, hanem azon számos jeles adatok végett is, mellyek, a' nemzeti élet 's műveltség ismeretét illetők, abban elhíntettek. 'S e' mező az, — hadd mondjam ki keblem ohajtását — mellyen a' ritka készületű férfit minél gyakrabban találni szeretnénk; mellyen ő hervadhatatlan koszorúkat fűzhet fejére. Nincs senki, sértés nélkül mondhatom el, ki nemzetünk belső életét, ennek köz- és magán minden ágait úgy ismerné, mint ő; ki előtt minden létező források, valamint mások előtt mindeddig fedve maradt számtalan okleveles emlékek segedelmével a' középkor állapotjai, szokásai és erkölcei oly derült fényben állanak, mint ő előtt. A magyar nemzet erkölcsi története az, mit még most illy teljességben csak Horváth István adhat. Bár az vele sirba ne szállana, mielőtt megszületett!

Egy más fontos történeti segédmunka van előttem: „Itinerar Kaiser Ferdinands I. 1521 — 1564.“ Gévaý Antal cs. kir. titkos udvari és házi levéltárnok (s m. academiai tag)-tól; roppant gond és kitűrés gyümölcse. A' nagy érdemű szerző. levéltári teljes hitelű forrásokból, Ferdinand cs. és kir. hol tartozkodását uralkodása idejének több mint tizennégyezer napján mutatja ki; 's kevés hézagokkal oly teljes és oly hiteles időlajstromban, hogy már most lehetséges e' nevezetes uralkodás legbiztosabb forrásait: a' császár töménytelen leveleit, (mellyek hely és nap költével mindig el vannak látva, de ével ritkán) bizton ide sorolni; lehetséges az ő kétségtelen aláírásával sokszor ugyanazon egy napon több helyt költ okleveleit méltatni, mellyek közül némelylek felhatalmazottai által kiadott carta biancák voltak, 's így az ő tetteit már most biztosan megkülönböztetni helyetteseinek tetteitől; a' Ferdinand korabeli naptár zavarain áttehet vergődni, miknél fogva az év kezdete néha karácsonnal, majd jan. 1., mart. 1., gyümölcsoltó B. A. ünnepével, majd husvétal számított; végre a' titoknokok hibái is e' biztos ráma segedelmével helyrehozhatók: 's így csak ezzel lehetséges a' Ferdinand uralkodása történetét a' nagy zavarban levő kútfők rendezése után biztos kézzel megírni. Minél hálátlanabb illy munka — mert csak néhány szakembertől várhatja érdem-szerinti méltatását, kinek az ariadnei fonallal fog szolgálni e' historiai tömkelegben — minél nagyobb idő- és költségáldozatra került annak kidolgozása és kiadása: annál melegebben kell csodáló méltatásunkkal azon férfi tisztá tudományserzetének adózunk, ki példátlan lelkesmeretességgel 's a' posztossággal kiállított oklevéltárával *), mellyhez ez utinapló is csatlakozik, halhatatlan érdemet szerzett magának históriánk körül, 's kit ezért örömmel és büszkeséggel nevezünk a' magunkénak!

Dr. Schedel Ferencz.

*) Nem lehet a' hazánkban miadedig kelletlenül kevesebb figyelmet támasztott munkárelejszer utalni. Címe: Urkunden und Actenstücke zur Geschichte der Verhältnisse zwischen Österreich, Ungarn und der Pforte im XVI. und XVII. Jahrhundert. Aus Archiven und Bibliotheken. Erster Band: Gesandtschaften König Ferdinands I. an Sultan Suleiman I. 1521—1532. (Wien, 1840). Zweiter Bd: Gesandtschaften . . . 1532—1536. (W. 1841). Dritter Band: eddig 3 füzet: Gesandtschaften . . . 1536—41.— Ide tartoznak ezek is: A'... gyarmati békekötés czikkelyei (Bécs, 1837); A'... szóny békekötés czikkelyei (Bécs, 1837) és: Legatio Joannis Heberdanez 'stb. (szinte Bécs, 1837). Mind ezekről a' Figyelmező és Ath. a' magok idejében bővebben szólottak.

ZENÉSZETI FIGYELMEZŐ.

Zene mindenütt és mindenfelől! Csak úgy özönlének reánk a hangversenyek, 's néha csupán is csak hangözönnel ostromolják szegény fejünket. Ez alkalommal azonban örvendetes hírt közölhetünk — részben t. i. a' mennyire minden dolognak van arnyoldala is.

Először tehát megemlítem Biber kisasszony két izbeni zongora-versenyét a' nemzeti színházban, f. hó 18. és 19-én. Legelőbb is meg kell jegyeznem, hogy Biber k. a. igen csinos, sőt mondhatni, szép leány, 's ez eléggé megfejtí azon körülményt, hogy különösen a' férfivilág élénk figyelemmel kíséri játékat mindvégig, 's mindegy áhitattal függ rajta; a' művésznő igen jó benyomást csinál a' hallgatókra első feltűnéssel is, mert ő igen kedves tünemény. Játéka csinos, gyöngéd, csillogó, inkább szelölő, mint szellemes, inkább érzékeny mint hatalmas; hangjai helyenként szépen behizelgik magokat a' hallgatónak nemcsak fülebe, de lelkébe is, — de ezt meg nem ragadják, meg nem rázzák — hiányzik a' tűz, az erő. Minek jellemezzem tovább? jellemzésül ez elég. Szóljak tán könnyűségéről, az ujjak kiképzettségéről? Ez mai időben felesleges, midőn művésztől szólunk; pedig Biber k. a. mindenesetre a' művészek sorába tartozik; ám a' művészetnek vannak különféle fokai. Szóval: a' versenyző hölgy nemcsak külsőleg, hanem játékára nézve is igen kedves tünemény; de nem — tünemény.

Ezen műélvezet után ismét egy másiknak valánk részesei ugyan a' nemzeti színházban. Briccialdi ur, a' jelenkor legderekabbs fuvolásainak egyike, adá hétfőn, april 22kén első hangversenyét. Játzott két darabot; egyik ábrány Linda di Chamounix-ból vett dallamok felett, — másik eredeti versenytétel, — mindkettő saját szerzeménye. Briccialdi játszik, az élő művészek egy coryphaeus, — 's a' színház üres! Kell-e' ehhez commentár? De azt mondjátok talán: hiszen csak először játszott; nem tudhatni eleve, mit tud; ha híre jár művészetének, majd többen látogatjuk versenytételt; ez egyetlen vigaszom, mert ha másod izben is olly gyéren lesz elhíntve a' közönség a' földszin szép mezején, ugy bizony alapos okom lesz kissé kételkedni a' művészet i zlés kalászái iránt, miket nálunk lehetne szedegetni, — mert hiszen, hogy kévékké kössük, arról szó sem lehet. Egyébiránt már is Tamás vagyok benne, hogy a' másodszori játék nagyobb mágnesi vonzerőt gyakoroljon, mint az első felleptét megelőzőtt hír: miután igen furcsa tapasztalásunk volt e' részben Piatti, sőt Kellermann versenyeinél is, kikől pedig a' művészeti ihlettséget, sőt utóbbtól a' maga nemébeni majd utólrérhetlen tökélyt csak mégsem tagadhatni meg. De elég erről. Briccialdi tehát föllépett, fuvolázott, 's mindenkit elbájolt, — azokat t. i., kik jelen voltak, — mert épen most jut eszembe, hogy ezen este a' német színházban Staudigl énekel, 's így azokat csakugyan nem bájolhatta el, kiket a' német színházban Staudigl éneke ragadott a' hetedik égbe; sőt olly engedékeny vagyok, hogy a' magyar színházban csekély számú közönséget e' körülménynek akarom tulajdonítani. — A fuvola magában haláttalan hangszer — szinpadra; ámde ezen művész olly hatalommal kezeli azt, hogy önkénytelenül odaolvadunk érzelemdús játékába, mellybe az erőnek olly kifejezéseit szövi, mik e' hangszerezen majd hihetetlenekül tűnnek fel. Azonfelül bir egy sajátyszerű ügyességgel két hangnak egymásba olvasztásában, melly csak hegedűnemű hangszereken otthonos, 's mellynek tiszta, biztos simulékonysága a' fuvolán bámulásra ragad. Szóval, Briccialdi olly művész, kit hallani mindenkinek kell, ki művészeti izlésre igényt tart; 's kinek meghallgatása olly élvezetet nyújt, melly az eddigelé hallott hegedű-, zongora-, és gordonka-virtuózok játékaiból elvont művészet-foglalmainkat legméltóbban kiegészíti.

Mos, kedves olvasó, légy olly szives, 's kövess a magyar színházból egy más színbe; — azonban koránse gondold, hogy tán kocsiszínbe, vagy épen pajtába vezettek. Sőt ellenkezőleg. Megyünk megyünk, messze, messze sokáig, túl a széles folyón, a hegy oldalában, 's egy kertet érünk; 's a kapun — azt hinnéd talán, holmi tündérszolgák, holmi óriások vagy törpék fogadnak bennünket? oh, nem, — a kapu mellett egy-két ólálkodó bérkocsis szórja óriási ronda tréfáit, 's igen-igen törpe witzzeit; 's mi beme gyünk. Kis hidaeska fölött felírás olvasható; talán a remény szívárványa, melly utat jelel a tündérek honába? No bizony! A felírás így hangzik: „Sommertheater.“ Már csak kimondom röviden, hová csaltalak, kedves olvasó, — a Horváthkertbe — a budai német ugynevezett arenába, vagy még ugynevezettebb szinkörbe, a hogy tetszik. Tehát szinkörbe! Meg ne ijedj, nyájas olvasó, — hidd el, csak Staudigl kedveért jöttem ide, tudán, hogy szívesen megbocsátasz te is, ha a dal e' mesterének hallgatására csallak ide. — Pénteken volt — oh, szerencsétlen péntek, soha se megyek többé pénteken — arenába; — tehát pénteken volt, 's én jó kedvvel indultam Wilkoszewszky, pesti németszínházi hegedüs adandó hangversenyére, mellyben a' pesti német színházi személyzetnek majd egész tejfele, 's azonkívül a' híres Staudigl is vala működendő. Jó kedvvel indultam; soha se gondoltam, hogy annyira meglökdössenek, szorítsanak a' tele tömve zsúfolt szinkörben, miszerént oldalbordaím még mainap is fájnak. De a' dologra. Kaiser k. a. és Gehrér ur párdala Lucia di Lammermoorból csinosan, sőt helyenként művészileg volt előadva; Gehrér ur kellemes tenorral bír; úgy látszik, az erő kifejezése csakugyan erejébe kerül; nekem ugyan úgy tetszett, mintha fülmile részéről egy hamis hangocskát is hallottam volna, — no de csaldóhattam; a' hallgatóság sokat tapsolt, — magam is szívesen tapsoltam volna, — igen ám, — de nem mozdulhattam. A' Lucretia Borgiából vett dalban megmutatá Kaiser k. a., hogy érzéssel is tud enekelni. Az élvezet koronája Staudigl ur dala volt: „A' vándorló Schuberttől; az előadásnak e' remekségét csak hallani kell, képzelni lehetlen. A' legmélyebb, legszendebb érzést az erőnek legindulatosb kifejezésével így összeolvasztani csak valódi művésznak adatott! Már ekkor szorult helyzetem daczára is tapsoltam, noha az általános tapsviharban az én tenyereim demonstratiojára nem szorult a' művész. Végül még egyszer enekelt Staudigl párdalt Mink asszonynyal, 's ismét elragadólag, mesterileg. A' versenyzád Wilkoszewszky hegedűjátéka — melly versenyzadarab volt Lipinszkytől — igen kellemesen mulattatá a' közönséget. Ő valóban művészileg vezeti vonóját; nines ugyan annyi dallamas szendesség játékában, mint nehai Taborszkyéban; de ezt ő annál több öntudatos erővel, 's néha lelkesült tüzzel pótolja. — A' hangverseny többi részleteiről, az elszavalt szavalmányokról nem szólok, még kevesbé pedig az utánjátszott bohózátról, mint ide nem tartozókról.

Térjünk át most egy honiasb csarnokba — a' nemzeti Casino teremebe, hol a' vasárnaponkénti zene szép közönséget gyűjt össze. F. hó 21kén különösen nagy számmal jelent meg a' szépnem is, úgy hogy szekek alig voltak elegendő számmal; a' terem, mondhatni, tömve volt. Az előadott darabok voltak: Spohr Lajos nonettje; — tenorének, előadá Follenius ur; Beethoven Lajos quintettje zongorára, előadá Ruh Hermann, műkedvelő. Talán nem ártott volna megjegyezni, hogy a' quintettből quartett lesz, a' szerént t. i., a' mint maga Beethoven az eredeti szerzeményt quartettre is műszerezte. Egyáltalán a' casinói hangversenyek programmjain sajátümm irtózás látszik uralkodni a' már elfogadott szavak ellen is, mit nem tudunk magunknak kellőleg megfejteti; például: „7-ik muzsika;“ sőt vonó és négy fuvó hangszerszámok: „klavirra.“ — A' zene általában igen élvezetes volt. Legnagyobb benyomást szült Spohr nonettje, 's pedig e' szabatos összevágó 's pontos játék által, mert tartalmát a' nagyobb rész nem igen látszék izlelni. Beethoven műve, noha az a' nagy mester korábbi hangkölteményeinek egyike, úgy látszik, mégis magasabb, hogysen azt a' műkedvelő ifju kellőleg felfoghatná. Az ének igen dícséretesen volt előadva.

POZSONYI LEVELEK.

XI.

Április 21.

SZERETETT LEONÁM!

Igaz-e, kedves barátném, hogy egy lap telik be mindannyiszor az ég aranykönyvében, valahányszor egy könyüt száritunk fel a' szenvedő szemén? igaz-e, hogy angyal vési fel gyémántlapjára mindazok nevét, kiknek szerelme áldast áraszt embertársai felett? — Ha ez igaz: oh, akkor az öntudat és boldogság mi egi üdve áradhat azok keblében, kik honunkban a' keresztény világ legszebb gondolatainak egyikét, a' kisededóvás eszméjét, testesíték meg! Látd, kedves Leonám! éltünkől csak azon percek nem veszték el, mellyeket az emberiség ügyének áldozánk. — És ha kedélyünk öröme olvad mindig, midőn a' könyörület hajlékot emel a' nyomor felett, midőn tekintetünk a' vétek- és elerkölcselenedéstől megóvott kis polgárok ártatlan seregével találkozok: oh, mondd, nem méltán borul-e el akkor kedélyünk, tapasztalván, hogy ép azok, kiknek hivatása lenne az emberiség és kisededóvás szent ügyén segíteni, hogy sok nő, kiket, mint egy valaki mondá: „angyalként rendelt isten bölcsönkhöz,“ nem akarnak nemtői lenni e' szent ügynek, 's nem terjesztik ki óvó karjaikat gyermekink fölött? pedig kevés nélkülözés-, az élet bohóságaitól elvont néhány fillérrel is mi sokat tehetnénk!

Illy gondolatok közt, de megvallom, nem kevés örömmel hagyám el multkor a' virág völgy-külváros kisededóv-intézetét. Örömmel és megis borongó kedéllyel, mert eszembe jutott, hogy honunk mi kevés helyén találunk illy intézetet; mert lehetlen, hogy eszembe ne jusson azon szomorú állapot, hogy míg sok nagy ur sibarit-élvek közt folytatja életét, a' nép gyermeke mint mezőn a' fűszál nő fel, veszélynek és bűnnek kitéve.

Pozsonynak két kisededóv-intézete hazánk legrégibbjei közé tartozik, 's letét a' helybeli „jó- és hasznost előmozdító egyesületnek“ köszöni, de jelen virágzását legfőképp védasszonya Zichy Mária grófnő, szül. de Ville marquise ő méltóságának, ki meleg szeretettel függ ez ügyen 's fáradhatlan buzgósággal törekszik a' védett intézet felvirágzásán. A' szép és lelkes grófnő, mint egy részről telemes öszveggel szaporítja évenként az intézet alaptőkéjét: úgy gyakran látogatja meg kis barátait, kik ünnepként tekintik a' napot, mellyen szép nemtőjök szeliden jelenik meg közöttük, ruhácskákat és egyéb jutalmat osztogatva a' jó gyermekeknek. Bár e' buzgóság, ez egyszerűet ösztönül szolgálja a' felügyelő hölgyeknek is, és havonként legalább egyszer tisztelnék meg jelenlétökkel az intézetet, és örködnének felette, midőn most, három hónap alatt 30 hölgy közül csak öt látogató meg a' kisededeket. — Pedig mi öröm velök mulatni! ők mindnyájan bizodalommal simulnak hozzánk és — csálni még nem tanultak; milly öröm látni ez apró polgárkákat, kikbe játszva öntetik a' becsület és rend szeretete; milly öröm ez ajkáról, mellyek németül rebegtek először, apró magyar versecskéket és imádságot hallani, többnyire a' kedves Flórika könyvéből tanultakat! — De midőn illy örvendetes jelenetről értesítelek, nem tehetem, kedves Leonám, hogy méltánylatlanul hagyjam a' külváros intézete kisededóvjának, Masek József urnak is buzgóságát, ki ernyedetlen türelemmel törekszik német ajku kisedeivel hazánk nyelvét is megkedveltetni, kit ezuttal érintetlenül már csak azért sem hagyhaték, mert benne valódi egyszerűetetre és a' csekély méltánylás ellenére is. becsületes igyekezetre találtam, ki nem kis nélkülözéssel, szűk havi díja mellett mondhatni áldozattal,

egy kis állatgyűjteményt szerzett össze, a' pusztán talált intézetet a' szükséges taneszközökkel látá el. — Vajha több részvét és pártfogás fakadna ez intézet iránt azok keblében, kiknek akarata erejük szűk voltán nem törik meg.

Pozsonynak e' két intézetén kívül még egy kisdédóvó-intézete van, melyet a' helybeli zsidó-közönség hozott létre. Ez intézet majdnem minden igénynek megfelel 's f. hó 12-kén ö kir. fge a' nádorné megelégedéssel hagyta el a' csinos övtermet. Kívánjuk, hogy midőn a' kisdédek rend- és becsültre szoktattatnak, a' haza, mellynek ege különbség nélkül fed mindnyájunkat, és mellynek földje nyújt kenyeret és — hol megpihenhessünk — egy sirt: feledve ne legyen, hogy a' kisdédek, midőn ős nyelvöket nem örökölhetik, ne csak azon nyelvre taníttassanak, melly mint e' hazától, ugy tőlök is idegen, hanem a' magyarra is.

Tán haragszol is már, szeretett Leonám, hogy, midőn a' társasági élet ez örvendetes jelenetéről elmélkedem, akkor a' napi eseményekről egészen hallgatók. Ne büntess, kérlek, mert ugy azon hitem miatt büntetnél, hogy kedvesbek előtted a' bár illy tanmodoru (lesz ki pedantnak fogja mondani) sorok, mint a' lapokat könnyen tölthető hírcskek, mellyek vajmi sok becsületes embert segíthetnek ki embarras de pauvre-téjökől, míg a' szegény olvasó általok mitsem nyer, mint a' legtöbb esetben émelýgést, és — ha a' bosszúság nem üzné el az álmot — mákonyport a' szemre. — De mégis tekintsünk körül és lássuk, mióta utolsó levelem vetted, mi történt?

A' városi (tehát német) színház, mint tudod, uj igazgatót nyert. A' világ öt részéből egybevont, de mégsem rosz társaság, husvét hétfőjén lépett föl először Schiller „orleansi szüzé“ben. És kik azt hívék, hogy Pokorny erőfeszítése után az uj igazgató üres színházat fog esténként üdvözölhetni — csalódtak; mert mig nemzeti színtermünk a' botrányig üres, addig a' másik színház előadásait nagy közönség látogatja meg. Feljajdulsz tudom, kedves barátném, e' szomorú állapoton 's önkénytelenül kiáltasz fel: honnan e' lelketlenség? hát annyi declamatio, annyi szép szó mind üres ércz, melly peng, de mellynek belbecse nincs? honnan merítsen hát a' szegény kezdő színész kedvet, ösztönt a' tökéletesedésre, ha üres falaknak kell játszania, ha annyi drága törvényhozó közül egy sem akar a' színházba tévedni? — Hogy a' német színház mindig nagy közönségnek örülhet, könnyen megfoghatod, ha meggon-dolod, miként a' magyar törvényhozás városa, az ös Pozsony, kövésült német város. — Tegnap ö felsége születése napjának „méltó tiszteletére,“ a' magyar színház ingyen nyitá fel a' közönségnek ajtait; mondják, nagy közönség élvezte az olcsó mulatságot.

A' középponti nemzeti színház igazgatója részéről több iv kering a' közönség kezén, a' lelkes (!) honatyákat és pártfogó (!) közönséget a' pesti színészek által Pozsonyban adandó előadások biztosítására felhívók. Az aláírás eredményéről mitsem írhatok; az íven, mellyre mi irtuk fel nevünket, kevés névre találtam. Azonban mégis hiszem, miután az eddigi részvétlenség bő köpenyeül színészeink művésziatlensége 's az e' miatti eldelethiány használatott, most, midőn középponti színészeink lépedenek fel, 's a' bő köpeny a' vállakról lehult, derék Bartaynknak a' törvényhozók- és a' magyar nőkbe, meg az országgyűlési ifjuságba vetelt reménye nem fog meghiusulni. Én pedig örülök, szeretett Leonám, nemcsak a' közel esték örömeinek, hanem hogy színészetünkről valahára tán örvendetesbet is fogok írhatni. Egyelőre csak annyit írhatok, hogy az ígért négy opera és négy színmű közt Erkel „Hunyady Lászlója“, Szigligeti legujabb vaudevilleje, 's Schiller „Ármány és szerelme“ is fog adatni. A' kedves Lendvayné ismét itt leend. — De annak idejében majd többet.

A' ligeti német színikörben Gautier műlovar ur produkálja magát Salto mortálék, tüzesők, bajazzo és rajgók nem hiányzanak; miért marad el hát a' nagy közönség? —

A' ligetbe sietek, kedves Leonám, ölel hú

Yoléd.

SZERETETT LEONÁM!

Április 22.

Egy pozsonyi levelezőnek, kinek mindenről szabad írnia, csak az országgyűlésről nem, helyzete hasonlít a' hirlapíróéhoz, kinek háboru és más illy ránézve áldáshozó országos calamité alkalmával mindenről lehet írnia, csak ezekről nem. Pedig, kedves barátám, bár a' tanácskozások már majdnem elveszíték előttünk zománczokat, mégis mi kevés történik a' tanácskozás falain kívül, mi érdekel birtatna. Figyelmünk, sovár pillanatunk, reményünk a' termeken függ; igen, mert a' haza, az imádott anya üdve, vérünk fölemelése függ a' benülőktől, kik fölé te, jó Leonám, messze vidéken glóriát szeretsz vonni, és, mert a' távol olly szép kékre festi a' hegyeket, tekinteted elől nem foszlott el a' varázs, melly bűgyűrűjébe öleli szép lelkedet. Én másként találtam a' kékülő hegyeket azok lábainál, és tán, mert mindent megszokik az ember, a' kebel, melly magányában boldog volt, visszakivánczik a' szép vidékre, hol, távol az élet csábképeitől, egyszerűn, de boldogan élsz te, szeretett Leonám. Igen boldogan; mert mit nyújt nekünk a' nagyvilág? Egyelőre tán több örömet, de higgy nekem, több fájdalmat is. — Mert látd, a' kebel, mellynek nyugalma a' szenvedély még nem üzte el, szelid hitében mindenkit jónak tart; ő nem tudja még, hogy ez ajkokon, mellyek hű érzelmet hazudnak, betanult szóözőn ül, hogy ez ember, kihez lelked vonz, hited csalja meg 's minden törekvése: ügyes — udvarlónak tartatni. Milly szerencsés, kinek kebele, mint a' virágkehely a' pille-népnek, ilyennek nem nyílik meg. Azonban mi csekély ezek száma, a' nagyobb rész hitéért többnyire fájdalmat arat. De nem folytatom tovább elmélkedésemet; magányod ugys megőrizend, kedves Leonám, minden csábtól, 's olly vidáman üdvözlöd a' kelő napot, mint mikor együtt jártuk be szép völgyeinket.

„Szép a' világ, ha zajlik is, éljen az élet!“ mond dicsőült Kisfaludy Károlyunk, és tán igaza van; hisz már előbbi leveleim egyikében mondtam, hogy az élet örömeiben nem olly szegény, mint hisszük. És annyi keserű tapasztalás után mi jól esik, szeretett Leonám, olly arczokkal találkozni, mellyeken öröm ünnepe és szemekkel, mellyekből boldogság sugárzik! Ha illyekkel kívánczol találkozni, akkor, kedves barátám, jer Pozsonyba, 's setálj át velem kis édenünkbe, a' naponként jobban zöldelő ligetbe. Egy kis világ rajong itt, mindenik élteti Kisfaludyunkkal az életet. — És látva e' pompát, a' fényűzés e' pazar játékát, a' hullámozó drága szöveteket 's e' káprázatos csillogást, mosolyogni fogsz tán a' jámboron, ki hazánk pénztelensége fölött busong, és nevetni tán rajtam, ki ugy találok, hogy a' kövek fényárjánál női kebelhez a' szende ibolya jobban illik, ha csak eszedbe nem jutnak a' követi kar egyik legjelesbbike, a' derek és szerény Szemerének szavai: „E' fényűzés nem sima jég-e, min kéjelmesen veszünkbe rohanunk? Igen, átok az, míg idegen kézből vesszük. — — — Ki ezeket szorgalmi állapotunk mértékül veszi, rettenetesen csalatkozik; mert minek jelei? haladásnak? korán sem; csak annak, hogy sokat vesszünk.“ — Ugy van, mi sokat költünk és könnyelmű fényűzésünk vétkeért ártatlan gyermekek bűnhődnek, 's otthon tán a' csőd van készülöben. Hiszed-e hát, hogy azért, mert e' szemek mosolyganak, bent a' lélekben fájdalom nem nyíllallik? oh, mert nincs a' magyarnak, mint Rómának, egy Oppiusa!

Husvét hétfőjén a' malomligetben egy halottat találtak, és nála iratokat, mellyek öngyilkolásáról tőnek vallomást. Azonban minden körülmény és hihetőség azt mutatá, hogy a' halott — mondják, ivadéka egy fényes családnak — párviadalban esett el. Egyedül találtatott, csak pisztolya volt mellette, 's arcán a' jegesült dacz. — — Mint a' nő, kedves Leonám, szemérem nélkül hasonlít a' virághoz, mellynek illata nincs: ugy a' férfi bátorság nélkül hasonlít a' sudarfosztott tölgyhöz, melly ezer karjával nem foghatja fel a' zivatar vészét. — Ki becsület mellett szót és kart nem emel — gyáva; de gyávább, ki bátornak nevezi azt, kit az álbecsület és sértett hiuság annyira ragad el,

hogy kockáztassa az életet, mely család- és hazájáé. — A pillanatnál, mely létünket adá, kötelességeink is kezdődnek; és mint az ifju vétkezik, ki önfeledve pazarolja el „vére bitorát;“ úgy a férfi, ki életét, mely a hazáé, gyakran ok nélkül, hiúságból kockáztatja, még inkább vétkezik, 's büne annnyival nagyobb, mentül többen rettenek élteért, mentül bizonyosabb az, hogy e' hazának főre és karra van szüksége. — Csodálom mégis, hogy kegyelettel birunk tekinteni azokra, kikkel indulatrohamuk feledteté mindezt, és feledteté, hogy vajmi csekély még azon szám, mellynek küzdése még most csak azon eredményt szüli, mely nemzeti életben, a' közvélemény és szilárd önállás kifejlesztésével, egy szebb jövő záloga. — De mig becsület- és elégtételről a' fogalmak ennyire ferdék leendnek, mig osztálygög, gyermeki negédedesség a' becsületen csorbát ejthet, mig fogalmaink szerint vakon töltött és reszkető kezekkel elsütött pisztoly durrogása a' becsület szennyét ellövi: addig az másként nem lehet; mert hisz, szokták mondani a' természet urai, isten minden állatnak adott fegyvert: a' rengeteg lakóinak éles fogakat és körmöket, a' szelidebb állatoknak szarvakat *), az embernek kart és a' karba kardot, hogy — — — —. Igen is kardot, uraim, hogy veszély esetében védjétek meg a' hont, de nem hogy polgártársaitokat gyilkoljátok meg.

Ki ne ismerné Krisztelt, a' liget tejforrásának tudákos és elméncz nympháját? ki nem hallott tőle a' dicsőített Schillerből legalább egy sort? 's ki nem dicsekedhetik egy bókjával? A' tejárusnők e' legokosbika, ha nem is a' Tiberis mesés partjain, legalább ligetünk fáinak lombkoronája alatt emelt templomot „Pales istennőnek“, 's illy feliratu csinos templéből osztogatja izletes csemegéit. — Ezt nem mint kortörténeti adatot jegyzem fel, hanem hogy lásd, mikép korunkból nem tűnt még el egészen a' classicitás szeretete, 's hogy a' költői kedély prózai életünkben is visszaidézi a' hajdan mythosát!!! —

Bár közvetlenül nem pozsonyi eseményről, de mégis ollyanról, mely az eszmétársulat után ismét Pozsonyba vezet vissza, a' szent-györgyi tüzvészről értesítelek. Néhány hét előtt sz. Györgyön több ház hamvadott el. Az ott szállásoló vasas ezred emberszerető ezredese 's a' derék legénység önfeláldozó bátorsággal tüntetek ki magokat. Az oltásban részt vett legénység napi zsoldja illyenkor mindég meg szokván két-tőztetni; a' városkapitány eziranti bizonyítványa kéretett. A' jó ur ezt azon állítással tagadá meg, hogy ő katonát a' vész helyén nem látott, és midőn az ezredes ur ez állítást megczáfolá, a' buzgó V — kapitány úgy igazítá ki magát, hogy állítását hallo-másra építé. E' kis történet alig birna nálad érdekel, szeretett Leonám, ha vége (mint mondják, mindég végén csattan az ostor) tudtadra nem adná, hogy a' buzgó kapitány ur a' tűzhelyen jelen sem volt, 's ha, mint mondtam, az eszmétársulat után Pozsony éber politiája nem jutna eszedbe, mellynek figyelmét a' két tömött ládával távozó petit Cartouche, a' Hírnök szerkesztője hirre kapott inasának szökése is ki-körülte.

„Galatea“ gözös „vendég marasztó“ szívességéről furcsa kis tréfát beszélnek utazói. Az urak közül többen, fejüket füstfelhőkbe fűrésztők, a' szűk dohányzó szoba lócait ülek körül. Mint mondják, a' kultámadt zajra mindnyájan fel akarának helyökről ugrani, de varázserő köté helyökhöz a' füstölgő serget. Kíváncsian kérde: és mi volt ez erő? felelet: az urak háta az ujan-festett támaszok mázához ragadt.

Tegnap Weymelka karmester a' városi redoutteremben hangversenyt adott. Az előadott darabok voltak: Oberon, Zampa és Nabuccodonozor nyitányai; új concertino és új divertissiment gordonkara, a' hangversenyzötöl; ábránd zongorára Rossini: „Mózes Egyiptomban“ daljátékának egy themája után szerevezve és előadva Kalkbrenner ur által; „Női szív és vasut“ Saphirtól, szavalá Böck M. kisasszony, 's egy magánydal

*) Mi sokan birnak a' természet urai közül is még e' fegyverrel.

„Fernando és Bianczból“, ének'e egy műkedvelő Weymelka játéka többszörös tapsra ragadá a' kis számu közönséget. Böck M. kisasszony a' német színház egyik igen jeles és szép tagja az elmés költeményt kedvesen szavalá.

Isten veled, hön ölel

Yole.

D A R Á Z S O K.

Az időnek mozgalmái hasonlítanak a' viharos tengerhez. Olajat kellene rájuk önteni, hogy a' hullámok lecsillapuljanak, de e' helyett az olaj többnyire a' tűzbe öntetik.

Ha boldogságunk feldulatott, egy genius ül a' romokon: ez az emlékezet; ha célt tévesztve ülünk az életsajkán, egy csillag lobban föl az égen: ez a' remény.

Remény és emlékezet két hōlgyszem, melynek egyike sir, a' másik mosolyg: amde a' siró szem könnyüiben a' másinak örömsugára reszket.

A' remény egy csillag az égen, melly csendes estén szokott feltűnni; az asszony egy csillag a' földön, melly nappal világít 's csak abban különbözik az esti csillagtól, hogy ezt a' nap, a' szép asszony pedig a' napot elhomályosítja.

Férj és nő olyan két fél, melly néha épen nem illik össze.

Hajdan, ha ifju uracsaink sokat csevegni, üres fejöket felfürtözni 's a' hölgyeket lovakról és agarakról mulattatni tudták; ha mindenhova betolakodtak, minden tiszteletet kigúnyoltak, a' szabadságot szüntelen ajkaikon pörgeték 's a' hivatalt földigerő bók-kok közt keresték — világfiainak neveztettek: és most? —

Némely országokban a' fejedelem már tizennégy éves korában alkalmasnak találtatik az uralkodásra 's csak tizennyolczadik évében szabad megházasodnia: ez azért van, mert könnyebb egy népet mint egy asszonyt kormányozni.

A' nagy urak tanácsosait szemüvegekhez hasonlíthatni: ha a' nagy ur roszul lát, többnyire az üveg — az oka.

A' durva népet párperczre lehetugyan fanatizálni, de lelkesíteni nem! A' durva ember, mint az állat, nem szereti a' hazát, hanem csak barlangját 's ha ingereltetik — tulajdon urát is megtámadja.

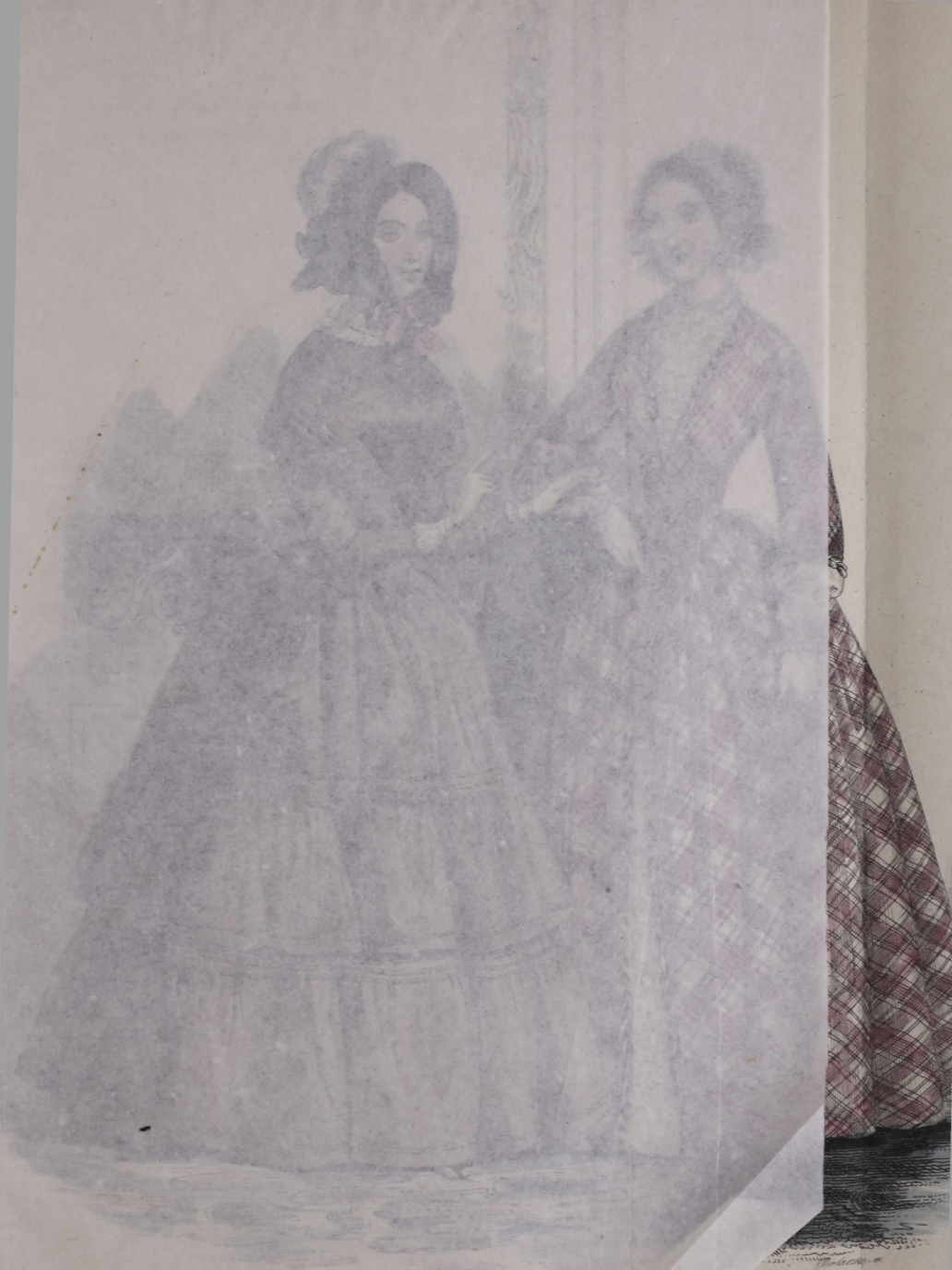
Az utczai suhanczok a' legveszedelmesebb szini bírálók: a' darabot már előadása előtt lerántják (a' falról t. i.).

A' beteg szívnek legjobb gyógyszere az asszony: a' bevévés azonban homoeopathice történjék — minél parányibb adagban.

Az asszonyok hívebbek, a' férfiak állandóbbak: mert az első érzéken, az utolsó pedig szívökön tudnak uralkodni.

A' szerelemben olly kérdések vannak, melyeket nem szabad tennünk, ha egymást szeretjük.

F. A.

ÉLETKÉP

1844. 10. - Füzet.

„Fernando és Biscacából“, éneklé egy műkedvelő Weymelka játéka többször-
tapsra ragad a kis számu közönséget. Böck M. kisasszony a német színház egyik
igen jeles és szép tagja az elmés költeményt kedvesen szavalá.

Isten veled, hön ölel

Yolo.

DARÁZSOK.

Az időnek mozgalmi bizonyosságát a világban megfigyelve. Újra kellene rajok önteni,
hogy a hullámok lecsillapodjanak, és a hajók az új világban a békét találják.

Ha boldogságunk felébredt, egy nagy és a világban az új világban,
ha az élettévesztve állunk az életben, egy nagy és a világban az új világban.

Remény és eszékazet két hölgyek. Remény az új világban, a világban
ámde a síró szem könnyében a máskor örömegek között.

A remény egy csillag az égen, mely csendes és a világban, a világban
csillag a földön, mely nappal világít és csak abban különbözik az esti csillagtól, hogy
ezt a nap, a szép asszony pedig a napot elhomályosítja.

Férj és nő olyan két fél, mely néha épen nem illik össze.

Hajdan, ha ifju uracsaink sokat csevegni, üres fejüket felfürtözni és a hölgyeket
lovakról és agarakról mulattatni tudták; ha mindenhoza betolakodtak, minden tisztele-
test kigúnyoltak, a szabadságot szüntelen ajkaikon pörgeleik és a hivatalt földigérő bő-
kok közt kerestek — világfiainak neveztettek: és most? —

Némely országokban a fejedelem már tizen négy éves korában alkalmának ta-
láltatik az uralkodásra és csak tizen nyolczadik évében szabad megházasod-
nia: ez azért van, mert könnyebb egy népet mint egy asszonyt kormá-
nyozni.

A nagy urak tenécsosait szemüvegekhez hasonlíthatni: ha a nagy ur rozsu-
lát, többnyire az üveg — az oka.

A durva népet pár percze lehetugyan fanatizálni, de felkésíteni nem!
A durva ember, mint az állat, nem érzi a hazát, hanem csak a tulajdonát és a
germetek — tulajdon urát is megismeri.

Az utcai suhancok a legveszélyesebb és a leggyakoribb ellenfél a népnek az előadás-
előt leírattak (a falról le).
A népnek szívnek legjobb gyógyszer a szíve, a szív az azonban homeo-
path.

Az — mint parányi adagban.

Az — a szívnek, a férfiak állatnak: mert az első érzé-
kőn, az utolsó szívőkön tudnak utolérni.

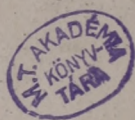
A szerelem — mely kérdések vannak, melyek nem szabad tennünk, ha egymást
szeretjük.

F. A.

ÉLETKÉPEK.

1844. 10. - Füzet.

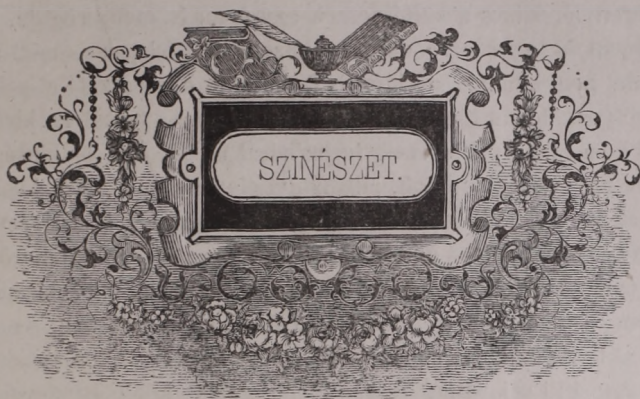

Porta szék.

*Melléklet az Élethépek
X. évf. füzetének divatképeir.*

GONDOLAT-TÖREDÉKEK

A'

DIVATOS MAGYAR NÉPSZINMŰVEKRŐL.

CSÁSZÁRTÓL.

II.

Der dramatische Dichter muss mehr als irgend ein anderer um äussere Gunst, um lauten Beifall buhlen. Aber billig soll er sich nur scheinbar zu seinen Zuhörern herablassen, in der That aber sie zu sich emporheben.

A. W. Schlegel.

Mit a' dramaköltőnek általában 's különösen a' népies dramairónak művében szem elől tévesztetni nem szabad: azt Schlegel dramaturgiai classicus felolvasásinak itt idézett soraiban világosan, határozottan kifejezé. És ha valaha és valahol idején volt e' szabályt a' dramaköltők figyelmébe ajánlani: úgy hiszem, itt ideje nálunk szini íróink emlékezetébe visszaidézni azt, hogy nekik egyedül a' közönség tapsa céljok dramáikban, kivált nemzeti szinpadunkon, nem lehet.

Szép, nagy és fontos volt mindig, mióta szinpad létezik, 's az marad mindörökre a' dramaköltők hivatása, kivált szabadabb polgárzatu nemzeteknél. —

A' tér, mellyen mőzognak a' költészet minden egyéb neme felett, legszebb, legdicsebb, legjutalmazóbb; de egyszersmind legterhesebb is, és a' legnagyobb ovakodást igénylő. Nincs a' költészetnek egy neme is, melly rögtön, több ezer polgárra együtt 's egyszerre olly hatalmas hatást tehessen, mint a' drama; azért valamint nem könnyű, sőt igen is fáradságos egy részről e' pálya; mert kiválólag mély studiumot kíván, 's nehéz a' közönség tapsát is kivívni: ugy más részről nem csekély felelősség terhe hárul a' költőre, ha hiuságától magát elkapatni hagyván, a' tapsnak, pillanatnyi élv, avagy a' dusabban ígérkező jövedelemnek polgártársai szentebb érdekét feláldozni 's a' művészettel kontárkodni, vagy csupán vásárt üzni kész!... És ki lesz eléggé vakmerő azt állítani, hogy ő műve hatását a' tömegre, vagy e' hatásnak fokát kiszámítani képes? ... Nem csalódott-e meg sok költő ez iránti várakozásában, 's nem volt-e eset, hogy a' hatás, mellyet műve szült, épen ellenkezője lőn annak, mellyre számított? Azért ki szinre ír, vessen előbb számot keble istenével nemcsak aziránt: valjon musája a' munkát megbirja-e? hanem még inkább a' felett: van-e, ha nem is teljes bizonyosság, mi majdnem lehetlen, de legalább nagy valószínűség arra, hogy műve „jó“ hatással leend a' közönségre? és ha látja, hogy nem így van, dobja el tollát, vesse lángokba művét 's némit'a el musáját inkább, semhogy művével átkos maszlagot nyujtson a' közönségnek, mellynek igen nagy része természeti hajlammál fogva olly felette kész pók gyanánt mérget színi a' mézből is.

Azokból, miket itt futva érintettem, kiki meggyőződhetik arról: mikép minden szini költőnek, de kiválólag a' magyarnak, szent és fő kötelessége: a' közönség tapsán túl — melly végcélul nem tüzethetik soha — azon hatást is figyelembe venni, mellyet művével hallgatóiragyakorolni akar, 's valószínűleg gyakorolni fog. — Nálunk a' dramában, azon kívül, hogy a' közönség tetszését megnyerje, magasb cél után illik, sőt, ha jó polgár, kell törekednie a' költőnek. Mi nem csupa élvezetet keresünk a' szinpadon; mi nyugatias művelődésünk egyik emeltyűjét várjuk a' dramai művektől. A' közönség tapsa szükséges: mert nélküle nincs, nem várható hatás; de szükséges ezen mellék-'s a' szinköltevény egyéb nemes célján túl, különösen nemzeti színházunk, szent hivatásának megfelelőleg, még az is, hogy „nemzeties művelődését a' magyarnak elősegitse.“ — E' kettős vezércsillag hű követése nélkül lehet ugyan valaki a' közönség kedvence: de igénye polgárkoszorúra, maradandó musafüzérre, nálunk magyaroknál, ugy hiszem, nem lehet!

Nemzetnél, melly mint mi, alkotmányos szabadság ölné nevekedik — habár hanyagoltabban is — a' dramaköltőnek egyik legszebb musaforrásul, a' közélet ajánlkozik. Noha gyéren, de vannak nálunk is jelenetek, mellyek e' forrásból serkedve, szinre vitethetnek; megválasztásuk azonban már a' költő izlése- 's belátására tartozik. Kettős szerencse, ha találkozik költő, kinek tapintata helyes; illy műben nyer a' művészet, 's ez által a' nemzet: midőn ellenkező esetben, a' középszerűség fonák választása tömérdék kárt szülhet minden tekintetben. Ki itt egyedül a' közönség elhatalmazott izlését veszi

iránytűül, 's tárgya megválasztása- és kezelésével egészen „hallgatói körébe száll alá, „az műbe^{cs}ű dolgozatot soha, vagy csak igen ritkán nyújthat. A' költő ne feledje soha, hogy költő, 's hogy neki a' tömeg többnyire darabos szokási 's erkölcsi közé vegyülnie a' színpadon egészen nem szabad. Hiszen műve eszköz akar, eszköznek kell lenni, hogy az illy szokásokat és erkölcsöket megszelídítse, megnemesítse. A' nagy közönség mindig szerette és szereti a' botrányt, a' bűn irtóztatós jeleneteit; innen kétségtelen, hogy az illy jeleneteknek dramába öntött képei, mennél hübb és meztelenebb másai a' valónak, annál nagyobb számmal fogja színházba csöditni a' tömeget. Nézzétek a' törvény-fára kárhoztatottakat, milly végtelen nép kíséri őket bűnök utálatos, embertelen vezékeltetési helyére? Tüzzétek ki a' fajtalanság bűniszonyainak fertőzözes zászlait szabad nézdelésre, 's meglátjátok, a' bűn előbb megfogja únni önnön fáradozalmait, mint a' tömeg a' kába kéjvágyának kielégítésére szolgáló bűnfertőt!... 'S így van ez, így volt, 's így leend mindörökre az embereknél, míg emberek maradnak; de valjon ebből következik-e, hogy illy botrányjelenségeket egész mezitlenségükben, mint épen napjainkban divattá kezd válni, vigyünk át a' színpadra, 's azon örv alatt, hogy a' képzelt, sőt felmutatott lelki szenvedések, színi lakoltatások által iparkodjunk elrettenteni a' népet illyek követésétől, lealacsonyítsuk-e színpadunk méltóságát? Értem én az erkölcsi hatásra számított költői igazság kiszolgáltatását, 's dicsérem azt; érdeme nagy: de érti-e, felfogja-e azt ép azon tömeg is, mellynek oktatására a' példát felállítottátok? 's ha érti és felfogja, kezeskedhetek-e arról, hogy el is hiszi, 's nem gondolja-e inkább magában: hiszen, csak játék az egész! 'S midőn a' legjobb hatásra számított szavaitokat ekként bocsátja át megnyugtatólag felzaklatott lelkén: kezeskedhetek-e arról, hogy nem szívärgott már szívébe a' bűn, mit elkövetni látott, 's mire, azon ismeretes ős latán közmondásnál fogva is*), annyira hajlandó a' gyöngé emberkebel? Azért nagyon csalatkoznak, hitem szerint, a' népszínműírók, ha dramáikban, mellyeket a' nagy tömeg mulattatására 's tapsának megnyerésére hoznak színpadra, inkább lelki, mint testi büntetésekkel vezékeltetik hőseiket; a' nagy tömeg előtt ugyanis könnyen és többnyire elsiklik a' lelki szenvedés, mit láthatólag és meghatólag visszaadni különben is már a' színművészet koszorúsainak tulajdona, 's kontárkezekben gyakran nevetség tárgya lesz: míg a' testi szenvedések irtóztatot gerjesztenek az érzéki hatásra nagyobb fogékonyságu tömegben. Legczélirányosb volna talán egyesíteni mindkettőt 's így szoktatni hozzá a' lelkihez — a' testiben, felfogása szerint, kevésbé csalódó, vadul gyönyörködő sokaságot?....

Nem kevésb ügyeletet igényelnek a' political mozgalmakból veendett színműdarabok is. Ezekben a' hatás még nagyobb, még rögtönibb szokott lenni, mint az ugynevezett erkölcsszínművekben. Az alkotmányos élet ezer fonákságait

*) Nitimur in vetitum. — Tiltottakra törünk 'stb

ostorozni, a' politicalai bűnöket pirulás és nevetség tárgyaul kitenni, hol lehet inkább, hol nagyobb sikerrel, mint épen a' szinpadon? Azonban minden hatást meghatározni, itt sem függ a' költőtől; de ha salyráját okosan vezette: művének hatása már nem olly kétes, mint az inkább közvetlen erkölcsi javítást célzó darabokban. Nincs ostor, melly inkább fájjon a' köznevetségnél, nem utáltatja meg gyöngeségink-, botlásink- hibáink- sőt bűneinket is inkább 's nagyobb sikerrel semmi, mintha azokat köznevetség tárgyaul kitétetni, 's a' tömeg által megkaczagtatni látjuk. — De itt viszont őrizkedjék a' költő, hogy országban, hol a' nép még előjogosak — 's nem-ollyakra van különözve, azok közt egyrésről az utálat, másíkról az agyarkodás, irigység magvait ne hintse el; mert — 's ezt ne feledje soha — nem egyedül politicalai iskola a' szinpad! Használjuk azt, igenis, nemes, magasztos eszmék csiráztatása- és fejlesztésére; de ne tegyük viszont tanodává, mellyben magyar a' magyart utálni, gyűlölni tanulja, 's melly a' rajtunk ugysis átkosan ülő viszály magvait benne tovább is meggyökereztetni segítse! Ittis, mint a' bűnjelenetekben, a' műveletlenebb nem-előjogosak képezik a' nézőség többségét, 's nagy kérdés marad még: valjon szükseges és tanácsos-e e' többséget az előjogosak ellen szinpadról ingerleni, 's ugyanott vele szomorú helyzetét egész meztelenségében megismertetni? Athenaeben a' vigjátékok legfényesb kora, az igaz, akkor volt, midőn azok a' legféktelenebbül 's legszabadosabban csapongtak a' polgárzati organismus minden intézetein keresztül: de az volt egyszersmind azok sirja is; ugy, hogy nem áll a' drama fényfoka sehol olly közel a' féktelen kicsapongás által okozott hanyatláshoz, mint épen Athenaeben, melly a' dramai művészet ős hajdanában annak bölcsője lön és — sirja is!...

Mennyire felelnek meg az illyféle lábrakapott magyar „népszinművek“ az itt felhozott kellékeknek, 's mennyire iparkodnak a' divatos magyar népszindarabok költői a' közönséget magokhoz a' költészet magasztos országába föl emelni, 's nem követik-e inkább az általam Schlegel után felhozott dramai főszabály ellenkezőjét? hosszaszolna itt megvitatnom. Föl kellene hoznom, át kellene taglalnom e' műveket, szóval hosszadalmas 's kivált kedves kegyetekre nézve, szép hölgyek, bizonyosan unalmas criticát kellene írnom; 's noha illy criticára talán sem kedvem, sem erőm nem hiányzanék, valjon használnék-e vele a' szent ügynek? Alig hiszem: mert kiknek számára szólnék, vagy nem olvasnának, vagy sokkal nagyobb művészeknek fognák képzelni magokat, semhogy szerény, őszinte szavamra hajolni készek volnának. Volt alkalmam megismerni a' magyar íróknak bírálóik ellenébeni viseletét. Azért legyen elég figyelmeztetésül tiszta honfiui kebelből szakadt szerény szózatom. Abból, bárha általános is, kinek kedve van, vonhat el talán némelly eszmét, melly a' magyar dramaturgiára csak üdvös, nemzeti szinpadunkra nézve pedig ohajtható gyümölcsöket fog egyes tollak nyomán teremhetni.

Még egyet csak.

Az ég ne adja, hogy dramaköltőink a' mainemzedék sokaságának izlésétől elkapatva, a' kezdett ösvényen tovább haladjanak, 's illy izlésben magyar

dramaiskolát alapítani törekedjenek. Iskola, mely illy alapokon fogna építtetni, magában hordandná ugyan a' mulandóság magvát, de magában szinte mirigyét is a' bűnnek, melyet olly iszonyu alakban vonczol a' szinpadra. Ne vegyük a' francia romanticának kinövéseit példányokul, 's ne képzeljük, hogy a' francziáknál a' bünfertők kiaknázása — dramai iskola! 'S aztán ne cseréljük el a' szerepeket; talán a' francziáknál még megbocsáthatók az illy kificzamlások, melyek majdnem végtelenül kiművelt nyelvökön szinte ezer kevésbbé sértő árnyéklatokban adathatnak elő a' műveltebb közönségnek is, sem mint mi azokat magyarul visszaadni tudnók. És azt hiszitek talán, hogy a' nagy közönség tapsa után állítandott iskolátok művészet, 's művelődés tekintetében kívánatos avagy állandó? nem, soha! Művelni bennünket, a' nép bűnös, piszkos szokásinak meztelen színrehozásával nem fogtok; sem a' tömeg tetszésének kizárólagosan hódolva, maradandó dramai iskolát alapítani nem fogtok.

Emlékezzetek a' sötét középkornak ugynevezett „divina commediára“, melyekben többnyire a' szent martYROK szenvedései adattak mulatságul a' bábmész népcsoportnak, 's melyek közül némelly olasz zugszinpadokon a' „cortona-i sz. Margit“ csodás élete szinte maig fentartotta magát. Mennyire kedvesek, mennyire népszerűek valának e' csodás darabok! 's mégis hová lőnek? A' haladó kor eltemette azokat; 's elköltöiket, kik a' sötét századok e' vad izlésének befolyása alatt a' vallásos vakbuzgóság irányát követve, csak nevöket sem tudák a' dramairók sorában fentartani. És most, ki nem gondol vissza nemével a' borzadálynak, avagy legalább némi szánakozó mosolylyal azon kor izlésére és költőire, kik a' fonákul felfogott classicus görög mythoszi darabok illy fonák utánzásával a' népet, egészen saját izlése szerint, illy iszonyuan látványos szindarabokkal mulattaták? Hol van iskolájok, hol érdemök az irodalom- és művészetre nézve? Műveik a' kor változott izlésével nemcsak a' (miveltebb) szinpadról tűntek el végképen, de elszinte a' literaturából is, és legfőlebb a' könyvtárak molyos foliantjai számát szaporitva, csak mint gyászemlékei őriztetnek a' megficzamult képzelgésnek; míg ellenkezőleg Shakspeare és Calderon, kik magokat kortársaik izlésének karjaiba föltétlenül nem veték, 's a' népet magokhoz a' szinpadra, a' költészet szentélyébe fölemelni iparkodtak, élnek mind maig, 's élni fognak soká, mindaddig: míg a' művelt nemzeteknél a' szinpad lélek- 's erkölcsnemesítő, kedélyderítő intézetül fenálland.

Fogadják a' magyar dramaköltészet kevés választottja e' gondolatimat olly szívesseggel, mint milly őszinte a' honfiui érzés, és milly tiszta a' műszertet, mely engem azok elmondására birt. — Én igen jól tudom méltányolni állásunkat, és tudok szívem legmélyebb mélyéből örvendeni minden dramairói nemcsak kitünő, de középszerű tehetségnek is; azonban bár magyar-nak, mint nemzetem művelődését ohajtó honfinak megbocsátható mégis, ha nemzeti művelődés és művészet tekintetében annyira elfogult lenni nem tudok, hogy azt, mit e' két tekintetben károsnak, sőt átkosnak hiszek, fel ne fedezzem, 's e' kettő érdekében az illetőket ne figyelmeztessem. — Hitemben csálódhatom, ember vagyok; de nemzetiségünk haladása iránt átgondolt, tiszta

felfogásom, 's a' dramaművészet körül gyűjtött ismereteim, enmagamat leg-
alább, nyilvánított gondolataim helyessége felől teljesen biztosítanak.

Legyenek költőink emberek — az erkölcsösség ; magyarok — a' nem-
zetiség ; ihletett művészek — a' költészetre nézve, és szinirodalmunk lassan-
ként és nehezen ugyan, de hazánkra áldáshozólag fel fog virágozhatni.

A' B Ű N T Á R S A K.

EREDETI NOVELLA

M Á R K T Ó L.

I.

Ki nem ismeri Dunánk zugó hullámaait, mik a' szabály féke nélkül csapkodják a' part köves rétegeit ; ki nem ismeri annak téli zaját 's felette elviharzó szelek siralmas üvöltését?!... és ki mindezt látta, nemével a' borzadásnak képzelendi magát elhagyottnak egy puszta téren, kiteve a' hideg, nedves légnek 's alárohanó hófellegeknek. Illyenkor a' családapa kényelemmel a' nagy kandallóhoz vonul, körözve gondos neje- és gyermekeitől, kik feszülten hallgatnak szavaira, mikkel a' kiállott hadi fáradalmakat, vagy csatavészeket regéli el. — A' kis körben alig hallani egy elfojtott lehelletet 's ha az ablak tábláin recsegve hangzik a' vihar tombolása, és fellobogtatja a' lángot a' kéményen lezúgó szél: örömmel tekint mindenki a' biztos hajlékban szét, sajnálkozva a' felett, kinek illy undok időben biztos fedél nem örzi fekhelyét. — 'S nekünk mégis illy egyént kell fölkeresnünk, habár szívesben maradnánk a' kínálkozó karszékek vánkosain,... és azért csak lépünk ki a' hóhalmokba 's kövessük a' Duna folyását. —

Egy kisebb tartományi főváros határában, közel az említett folyamhoz, roskadozó ház emelkedik. Falai sárvályogból összerakva, igen sok helyen hosszú repedésekkel vannak áttörve, és csak néhány kis folton látszik a' hajdan külszinét képező fehér mészhártya, elborítva korommal festett torzképek- és lövési célkörökkel. — A' szalmafedélnek egy része összeroskadott, csak egy-egy felnyuló kormos gerenda tanúsítja, miként hajdan az összeomlott sártömeg felett is fedél emelkedett, mint jelenleg a' még fenálló falrészeken — de az idő és romlás keze ezt is hatalmasan megingatá ; minden szélrohanás félelmes recsegést idézett elő, 's a' gyenge agyag-alkotvány meghajlani látszik a' reá nehezedett hőtömeg alatt. Azonban bármi nyomoru vala a' kunyhó

külseje, nem hasonlítható annak belsejéhez, mely a' szemlélőt utálattal töltö meg. — A' külsőn ugyanis csak a' természeti enyészeti nyomai látszóttak, kerülhetlen következményei az elhanyagolásnak, benn az ember egész nyomorúságában, minden szellemi lét nélkül, baromiabb a' baromnál. A' roskadozó házikóban egy szoba négy fala állott még, noha minden perczen összeomlásától lehele rettegni — az ablakok, üvegtáblák hiányában, szalmával valának gyéren bedugdosva, de ennek daczára a' szoba minden szegletében hólepel terült, és szakadatlanul szállongott újra be a' nyílásokon. — Egy zugban, közel a' tűzhelyhez, melyen néhány fahasáb inkább főtt, mint égett, egy alak ült görnyedő helyzetben, — tagjai szakadozott bunda maradványaival valának eltakarva, arczain azon rémes halványság látszott, mely a' folytonos hideg és zárt levegő által szokott előidéztetni, 's bizonytalanul keringő szemei lelki nyugtalanságot árulának el, minő csak a' gonosznak lehet sajátja; — állát hozontos szakáll fedé, 's fogainak vaczogása volt az egyedüli hang, mely a' vihar üvöltése — 's a' nedves fa süstörgésébe vegyült. — Legkisebb nyoma hajdani butorzatnak, legkisebb kényelmi tárgy nem látszék e' tanyán, néhány maroknyi szalma volt a' nyoszolya, ágy és takaró; minden a' legmélyebb nyomorúságra mutatott.

Az alak, melyről imént szólánk, soká mozdulatlan maradt. — Halottnak vélhetnéd, ha a' nehezen emelkedő kebel fohászai éltet nem árulnának el, — kételkednél: vajon féljed, vagy borzadjál-e külsejétől? — Huzamos idő után a' férfi fölemelkedék helyzetéből, 's a' rongyok alatt kiaszott, magas, majdnem athlet termetet látunk, melyben egy tisztelet, 's méltóság tárgya vesze el. — Lassan az ajtóhoz közeledék 's kitekinte annak hasadékein.

„Minő zivatar! — suttogá 's teste összerázkódott — szorosabban vonta tagjaira a' szakadozott bundát és körülnézett a' teremben. — Mégis jobb, — folytatá — mint ha szabad ég alatt kellene lennem... vigasztaljon azon tudat, hogy rosszabb is lehetne helyzetem.”

E' megjegyzés bölcsészi nézetekre mutatott, — 's bár tüzné azt a' világ nagy része zászlójára, felhagyva az örökös kapkodással az után, mi elérhetlen távolban felette áll; gyenge vigasztalás ez, de hatalmassá válhatik a' helyzetek ellentéte által, és minden esetre egy benső elégedés 's megnyugvás csiráját rejti magában, minek gyümölcsei édesek leendenek, hacsak másik ellentétbe szökve át, magunkat a' tespedésnek nem adjuk. — A' férfi ujjal a' kandalló előtt álla, 's melegíté kezeit a' füstfellegekben, de arcza várakozással az ajtó felé vala fordítva, mintha annak megnyitását remélené. Majd a' szobában fel 's alá járni látjuk őt, majd ismét a' tűz elébe zsugorodni, végre a' szalmafekvéshez lépve, lábával megérinté azt.

„Ne aludjál, Daemon! — mondá — urad már soká nem késheik.”

A' szalma közül sajátságos morgás hallatszott, mit az idegen ujjal szavai követének:

„Ne morogj! ... mind hijába ... ébredned kell, mert unatkozom ... És ujabbán szétdulá lábaival a' szalmatömeget, mignem egy rőt állat terült nyújtózva a' nyirkos szoba földére; az ismeretlen megsimogatá, 's utóbb a' tűz elébe helyezé. A' néha fellobbanó lángfényénél sima szőrű rókát láthatunk, mely álmosan hunyorgatja szemét 's morgással felel minden hizelgésre.

„Mondd, nem álmodál számok felől! — kérde a' férfiu — mondd, Daemon! 's légy már egyszer jó ördögöm!”

Az állat hatalmasat ásitva, vigyorogva mutatá éles fogait, 's a' kandalló szegletében kényelmes alvásra terült, míg az ember gondolkozva nézett a' hamurakásba.

„Ma ismét olly világosan álmodám; — sohajtá — tizenhét, harmincznégy és hetven! Ezek voltak a' számok, mik csillagokként fénylettek előttem, 's a' kéz, mely felém inte, a' sors keze volt. — Igen! a' sors keze! érzem, hogy czéloat elérendettem, ha ‘Gépszerűleg zsebébe nyult, de az a' kétségbeesésig üres vala és midőn ujonan szólani kezdett, egy elnyomott sohaj lebbent el ajkain

„Pénz! pénz! — kiáltá majdnem kétségbeesetten — te örök üldözője létemnek! Csak most bírnálak, csak most nevezhetném sajátomnak azon hulladék árát, mit a' dűsak ebeiknek dobnak... Csak néhány huszast pengetnék markomban, 's kevés nap mulva arannyal boritanám el e' nyomoru viskó padolatát... A' számokat olly világosan látám... okvetlenül nyernem kell... Kárhozat! Gyilkolni tudnék... De hol marad Lipot?”

E' szóknál az ajtóhoz lépett és megnyitá azt. A' hó megszűnt szakadni a' fellegekből, — igézö szépségben terjeszté a' felkelő hold ezüst fényét a' tájra, 's a' csendet csak a' szél zugása, és néha egy elkéssett varju károgása szakasztá meg. — Egy ideig az ajtó küszöbén állott a' szoba rejtélyes lakója, 's a' távolba meredt azon táj felé, mellyen a' városból a' ház irányában országut vonult el. — Hallá időnként a' szának csörgőit, vagy az elhangzó ostorcsattanást; de az, kit várni látszék, még most sem mutatkozott. — Betevé az ajtót, és ujra a' tűzhöz lépett, mely már nyájasabban kezde világítani, 's a' kiszáradt hasábok élénk pattogással tölték meg a' szobát; néhány percz mulva a' róka ébredezni kezdé, 's leugrott a' kandallóról — majd az ajtóhoz szaladt 's hegyezett füllel álla ott; ugy látszék, mintha érzene valamit, 's a' hasadékokon át a' távolba meredt szemei nemével a' kísértetes fénynek csillogának, midőn a' szobába visszanézett.

„Lipót jö; — mondá az idegen. — Uradat érzed, Daemon?”

Az állat, mintha értené e' szavakat, vigan szökdelt a' szobában körül, sajátságos morgást hallatott és ujra az ajtó elébe települt. — Kéves idő mulva közeledő léptek valának kivehetők, 's a' betaszított ajtóban egy zömök, piros férfi állott.

„Késtem, Bernát! nemde? ...“ kérdezé.

„Félórája, hogy várlak.“

„Nem jöhöttem.“

„Mi akadályzott?“

„Éhes valék.... és.... mi az, Daemon? ne alkalmatlankodjál!“

Végszavai a' rókához valának intézve, mely hizelegve simult lábaihoz, 's örvendve körmölé csizmáinak magas szarait.

„Itt! hoztam valamit,“ — mondá ura, 's húsdarabot vete elébe; az állat mohón rohant a' martalékra, 's egy szegletbe vonulva, nemével a' félénkségnek kezdé azt elszagtatni. Ezalatt Lipót a' parázs fölé tartá dermedt kezeit, 's ki-fejezéstelenül néze társára.

„Az imént mondani akarál valamit!“ szóla ez.

„Igen... azt, hogy a' várnagy nyomunkban van.“

Bernát arczai szokottnál is halványabbak lőnek, — alig hallhatóan rebegé e' kérdést:

„Ki mondá neked?“

„Erzsi, a' hajdu neje, kitől e' néhány falatot is kapám!“ Ezzel néhány darab fekete kenyeret és sajtot nyujta társának, mit az egy kiéhezettnek ét-vágyával inkább elnyelt, mint megevett.

„De minő összeköttetésben van ez késedelmeddel? — kérdé társát — hiszen ez újabb ok a' sietségre.“

„A' várnagy megtudá, hogy a' városba jöttem; mindenfelé pandurok keringtenek, — mert a' gaz gyilkos, miként általok neveztetem, már halálra ítéltetett. Pedig nem vágatott még le azon fa, melyen Lipót végezze életét... Nemde, barátom, Daemon?“

A' róka folytatá estelijét és fénylő szemein kívül alig lehete mást a' homályban látni.

„És mi a' hír felőlem?“ kérdé Bernát.

„Veled, ki csak tolvajságért börtönöztetél, senki nem törődik. — Talán biznak abban, hogy az éhség és sorsjátéki szenvedélyed újra kelepczébe kerít...“

„Pedig, Lipót! újra álmodám... A' számok olly világosan állottak előtttem, bensőm súgja, hogy...“

„Csalódni fogsz, mint számtalanszor. — A' szerencse, barátom, kaczer nő, vagy inkább akaratos gyermek, — tégy, mit tetszik, ő hajthatlanul kitűzött ösvényén marad, 's változatlanul elvetvék koczkái... de hagyjuk most ezt, gondolkozzunk teendőinkről! E' vidéket el kell hagynunk...“

„De miként?“ kérdezé Bernát.

„Minden áron.“

„Hol veszünk pénzt?“

„A' gazdagok táraiból, 's ha onnan nem telik, a' szegények filléreit...“ Bernát borzadozni látszék. Nem volt az érzés annyira előlve kebelében, hogy a' leplezetlen kérkedő gazság pillanatra vissza ne riasztaná az ösvényről,

mellyre lépni készült; de, mint Lipót mondá: „a' sorsnak változatlanul elvet-vék kockái.”

„S ha pénzünk lesz, — kérdezé — hol veszünk ut-levelet?”

„Azon ne aggódjál.... Dénes, kit te....”

„Ne tovább, Lipót!...“ vágott szavába társa.

„Különös vagy...“ szóla amaz.

„Ne tovább, mondom, — 's ha nem akarod, hogy végveszélyt én hozzak fejedre, ne emlitsd e' nevet; feledd, mit róla tudsz; én esküvém meg nem gyalázni őt, 's a' gaznak esküje, mit benső bírása előtt mond, megszeghetetlen....“

Lipót felkaczagott.

„Erkölszi hős leszesz, barátom, — mondá — pedig az ifju, szolgabíróvá választatván, biztos ut-levéllal láthatna el....“

„Szolgabíróvá lön?”

„Ugy van, ma azzá választaték... azért intézz hozzá néhány sort, és hagyjuk el e' vidéket.”

„Nem, Lipót! előtte pirulni nem akarok, és ne érje őt legtávolabbról is azon vád, hogy gonoszok pártfogoltjai. Én... én ez ifjut szeretem, — áldja meg őt az ég!“ 'S az öregnek feje mellére hanyatlott.

„Derék ficzkó, az igaz, — mondá társa — és segítene is rajtunk; azonban legyen akaratom szerént. Most pedig pénzről gondolkozzunk...”

Bernát arczaira remény sugárai derültek.

„Van-e néhány huszasod?” kérdezé.

„Fillérem sincsen!”

„Pedig az álom olly élénk vala! Tizenhét, harmincnégy és hetven! néhány garast adj, ember! kezeimbe, 's pár nap mulva kényelemmel utazhatunk...”

„Régi agyrémeid; — de én egy tervet ajánlok neked...”

„És mi az?”

„Hallgass reám, Bernát, — szóla Lipót. — Te gazember vagy...”

A' megszólított búsán hajtá le fejét.

„Közted 's a' büntető igazság közt elvetve a' kocka...”

„Ugy van.”

„Mint tolvaj bélyegzetten állasz a' világ előtt...” folytatá.

„Fájdalom! igazat szólasz,” — kiáltá Bernát.

„Mit, fájdalom!? Legyen ez rugony uj tetterőre. Az első lépést megtevéd, folytasd az ösvényt, mellyről már aligha lehet lelépned.”

„Mondd el hát tervedet.”

„Egy részről börtön, másról éhenhalás vár reád...”

„Hagyd ezt, — kiáltá társa türelmetlenül — 's térj valahára a' dologra!”

„Lehetnek fénylő kinézéseid valami magasabbra is.”

E' szóknál fölemelé kezét Lipót, 's a' róka nemével az ördögi vigyorgásnak láttatá véres fogait, és ujjongva szökdécselt gazdája körül. — Ez még mindig fölemelten tartá kezét 's kárörömmel tekinté társára, ki alig hallhatóan rebege:

„Könyörülj rajtam 's mondd el tervedet.“

„Halld tehát! — kiálta amaz. — A' városban kevés hó előtt települt meg Terényi báró; ő elaggott, 's leányán és két szolgán kívül, miknek egyike gyenge nő, a' másik béna agg harcos, a' házban senki nem lakik. — E' napokban tetemes pénzösszeg jött kezéhez...“

„Szűnj meg.... rabolni nem fogok...“

„Gondold reá magad, Bernát! Az egész erőszak nélkül menend végbe, 's mi talán jövő éltünkre biztosítva vagyunk.“

„A' terv kivihetetlen,“ — szóla az öreg 's elfordult társától.

„Sőt inkább okvetlen sikerüld, — mondá ez. — Nézd itt a' tolvajkulcsokat.. utolsó filléremet adám értök.“

„Adtad volna inkább számjaimra, két nap múlva véték nélkül gazdagok leendheténk.“

„E' gazdagságon talán ezer köny, ezer veritéksepp ragadna; hidd nekem, barátom, minden a' külső máztól függ, — aranyos öltönyben a' tolvaj is erénycsillag. Igen sok csak névben különbözik... 's azért csendesítsd lelked szavát! A' báró dús... néhány elorzott ezreivel mi kényelemmel élhetünk, neki pedig csak pénztára fog ürülni. — Egyébiránt vannak fegyvereim is.“

E' szóknál öltönye alól hosszú kést 's rövid löcsövet vont elő és a' kandallóra helyezé.

„Hol vetted ezt?“ kérdé társa.

„A' városból észrevétlenül csak a' hegynek menekülhetém...“

„A tilos erdő felé?“

„Igen... 's a' sűrűben egy csöszre bukkantam...“

„Te megölted őt?“

„Nem hiszem,... noha az ütés elég súlyos vala.“

„Tehát utonálló is?“ rebege Bernát.

„Ismét fogalomzavar! Ő durván támadott meg, hogy urának tilos földét lábaimmal érinteni merészkedém — én szokott hangon válaszoltam... erre ő ütéssel felelt.... hogy mindég verésnek kell eseményt szülni életemben!...“

„S mit tevé te?“ kérdezé az ősz.

„Sétabotommal földre teritém,“ — válaszolt Lipót, és súlyos bunkót emelt, mit csak izmos kar forgathatott, de ő tollként játszik vele, 's midőn a' parázs fénye esett reá, vérfoltokat leheté szemlélni felszínén. — Azután elszedém kését 's löcsövét, — folytatá — és most fegyverünk van. — Mit szólasz tervemhez?“

„Kivételében soha nem segítelek.“

„S miért nem?“

„A' romlottságnak, Lipót, vannak fokai. — Lopni képes valék — rabolni nem bírok.“

„Ujlag a' fogalmakban tévedezel... hidd nekem, Bernát, a' vétek lépcsői fölfelé igen kényelmesek, de közted 's a' túlhaladott közt tátongó mélység alakul. Én tudom ezt, mert valék egykor, mit a' világ becsületes embernek nevez, és azért csapj fel! holnapután túleszünk a' veszélyen.“

„Föltételem rendithetlen!“

„Ugy sajnállak; mert nincs hátra egyéb, mint visszatérnünk fogságunkba.“

„Hol reád a' bitófa vár!... kiáltá Bernát.

„Inkább kötél, mint éhenhalás!“

„Reám pedig gyalázatos tömlöcz.“

„Talán több is, Bernát!“

„Mint érted ezt?“

„A' csösz meghalhatott, 's akkor én gyilkos utonállónak fogok neveztetni, míg a' dús gróf, ki ellenét párbajban föbe lövi, nemével a' hősiségnek büszkélkedik.... Én szegény, 's azért ez esetben utonálló, te társam, czimborám, büntársam vagy.“

Bernát kezeivel fedezé arczát.

„Közted 's az igaz ut között megnyílt a' tátongó mélység. Az igazság neked csak szégyent 's bélyeget adhat, talán többet is...“ folytatá Lipót.

„És mit ajánlasz te?“

„Szabadulást és jobb jövőt!“

„S mik biztosítékaid?“

„Szerencsém, melly soha nem hagyott el.“

„De miért nem viszed magad végbe a' merényt?“

„Lehellen! Egyikünknek örködnünk kell, míg a' másik beszédői hivatalt visel.“

„Csak ne épen Terényi lenne!“ nyögé Bernát.

„Miért?“ kérdezé társa, és meglepetve lépett hozzá.

„Néhány év előtt ismerők egymást.“

„Ezen is segítünk!“

„S miként!“

„Nézd, e' fekete posztódarabból álarczot készítek. Ezen Daemon tűszemei sem hatnak át.“

„Biztosítasz, hogy nem gyilkolunk?“

„Biztosítlak e' részben teljes szabadságról. — Én ismét szerencsémre bízokodom. Remélem, nem ragad messzebb, mint enmagam akarom.“

„Mikor szándékozol kivinni a' tervet?“

„Holnap éjjel! számolhatok reád?“

Bernát némán inte fejével, 's a' szalmára terült.

„Fegyvereimet megosztom veled. — Te békeszerető vagy, 's azért vedd a' löcsövet, — én a' késsel beelégsem. — Jó éjt!”

Ezzel rókáját hívta elő, 's térdeire vevén, simogatá fényes szőrét.

„Szeretlek, Daemon, — tuttogá — mert látom benned a' világ hibáit: álnok vagy, mint ők, ragadozó 's szívtelen; évenként változik külszined, 's csak bensőd ravaszsága állandó... Szeretlek, mert fogaid élesek, mint a' rágalom, 's szagगतók körmeid, minő a' fájdalom, mit ember embertársának kebléből sajtol ki. Szeretlek, mert emberként sas-szemmel örködöl tenéredked fölött, részvétlenség kérgébe burkolva mindent, mi csak másokat illet. Szeretlek végre, mert miattam levetéd vadságodat, 's lől szelid házi állat, és hű uradhoz; de — 's e' szóknál messze dobá magától az állatot — neked sem hiszek, megmarhatnád étket nyújtó kezemet. Nem, nem!... Az állatvilágban nincs állandóság, óriási szirteket pedig parányi gyökér elhasogat.... mi hát e' földön állandó?“.... A' választ elhallgatta 's elhallgatjuk mi is, nehogy szomorító igazságra nyiljanak ajkaink.

II.

Az öreg Terényi kényelmesen fekvék pámlagán, míg leánya tiszta, csengő hangon olvassa kedvencz könyvéből; de szavai ma siket fülekre találtak! Az öreg atya nemével a' mondhatlan gyönyörnek lebegteté szemét a' kedves alakon, lehulló éjfürtein, a' setét pillákon, mik a' lapokba mélyedt szempárt árnyazák, — a' hatyúnyak büszke hajlásán, 's a' szüz kebel hullámvásain. Talán régi képek szép emlékei villantak ősz agyába, mert szemeit fényleni, arczát pirosítani látjuk.

Est vala. A' tegnapi vihart gyönyörű holdfény váltá fel, 's a' csikorgó hidegben nyöszörögve hangzottak az utcán járók lépései. — Az atya és leánya folyvást a' szobában maradtak, de az utóbbi gyakran fordítá fejét az ajtó felé, mintha valakit feszülve várna; és midőn az elvégre megnyílt, örömmel szökött fel székéből 's egy férfi előtt álla.

„Hozta az ég, gróf!” kiálta a' báró.

„Jó estvét nagyságtoknak. — Olvasott ön, édes Idám?“

„Igen... atyám kedvencz írójától egy regényt...”

„James Fenimore Cooper... A' kém!” olvasá a' gróf.

„Ismeri ön?“ kérdezé a' báró.

„Olvasám...”

„És miként tetszik?... Én remek műnek tartom; — minő jellem ezen Harvey Birch! mennyi honszeretet, lemondás, önfeladás!...”

„S Francziska?...“ kérdé a' gróf.

Az öreg nem hallá őt.... most is a' sokszor olvasott regénynyel foglalkozék.

„Minő katona e' Lawton! — kiálta — midőn őrnagy valék, félvilágot ad-

tam volna egy ezred illy harczosért; valódi magyar kard, mellynek vágása halál.

„S Francziska?“ ismétlé a' gróf.

Az örnagy leányára mutatott. Ez a' nagy dicséret miatt pirulva süté le szemeit, 's a' szobában pillanatnyi csendlön, mig az öreg, magához vonva gyermekét, hízelve simogató fejét.

„Igen! te vagy mása a' kedves Francziskának — olly szende, olly magas-lelkű, idővel olly hő szerelmű is.“ Ezzel az öreg elhagyá a' szobát.

„Hallá ön atyjának végmegjegyzését?“ kérdé Arthur. A' leányka meglepetve néze reá.

„Nem értem önt!“

„Ez szomorit; mert ha ön szó nélkül nem érti, mit szűm régen sugallt, ugy nem remélhetem birni szerelmét.“

Volt az ifju hangjában sajátságos búsomolyság, mi erősen hatott a' kedves gyermekre, de ő Arthurt nem szereté, és azért mint szive, ajka is néma maradt. Nem tekinté ő ezt gépként, mellynek a' hideg ész ingatá mozgonyát — mit ő monda, az szívében is írva volt, 's a' világ kedveért soha nem hazudott.

„Ön nem válaszol; — folytatá Arthur — pedig én olly erősen hívém, atyja annyira biztatott...“

„Atyám?“

„Igen... azt monda, hogy...“

„No's mit mondott?“

„Hogy én boldogítandom önt, és ekkor ő is az leend.“

„Kedves jó atyám!“

„És ő vala, ki üdvözite azon lehetőség képzetével, hogy ön szeretni fog; — nem csalódott?“

A' leány ujra néma lön.

„Feleljen ön, kérem! Keserves lesz hallanom a' tagadó választ, melly le-sújtja legszebb reményemet és életem üdvét.“

„Ne kösse az ember soha élte üdvét bizonytalan reményhez, édes Arthur. Nincs szebb, de olly csalóka kép, mint a' remény; üdvöt keresünk abban mit birunk. A' remény igen messze szárnyal, szokszor túl a' lehetőségen...“

„És az én reményem is illyen lett volna?“ kérdé a' gróf.

„Ne így, édes gróf! Sokkal csekélyebb vagyok, hogysem valamelly kedvezést ön ellenében a' lehetőség határain kül helyeznék; de...“

„Folytassa nagysád! — monda a' gróf, búsan kezére hajtva fejét — már sérthetlen vagyok.“

„Azt akarám mondani, hogy a' szív érzelmi világában korlátlan hatalom uralkodik, — nincs ott semmi következetesség, semmi okszerű; elkényeztet gyermek az, melly győztesen küzd az óriással, a' gyenge nő pedig csak játék kezeiben....“

„Ön szive tehát engem szeretnie tilt?“

„Szivem nem érzi ön iránt azon magasztos szerelmet, melyre érdemes, 's mely nélkül én a' házas éltet illedék gépszerének, de nem földi édennek képzelem.“

Ida elnémult, mert a' gróf nem figyelt reá. Ugy látszik, hogy agyában az eszmék olly tömkelege zúg, mely öntudathoz nem engedi jutnia. Szemei merően egy helyre szegültek, ujjai önkénytelenül játszadoztak fürteivel — mintegy álomból riadt fel.

„A' bárót igen fogja sérteni,“ mondá.

„Atyámat sértené! — 's miért?“

„Ő ez összeköttetéstől sokat remélt. Ön nem tudja talán, hogy apáink vagyonuk nagy része felett perlekednek egymással? 's ha az öné veszt, nem marad sajátja annyi, mire fáradt fejét nyugosztaná.“

Ida tördöfést érte szívében. Nem gondolt most érzelmére, nem jövőjére; talán egy kedves, lelkében élő kép sem tűnt fel előtte: csak ősz atyját látá kopott öltönyben, 's minthogy a' képzelet többnyire túlságokra szokell, koldusként állani egy durva dús előtt, ki őt szívtelenül taszítja el. Tiszta lelke pillanatra sem kételkedé Arthur szavaiban, 's a' szerető gyermek kész vala minden áldozatra, ha szívének éltébe kerülne is. — De olly nyíltan mondá ki Arthur előtt érzelmeit, miként tudassa vele, hogy most akarja azt, mit kevés percz előtt gépszerének nevezett, — miként mondja neki, hogy ő ártatlan, tiszta szerelmét pénzért kész odaadni, holott a' viszonzszerelmi árt keveslé? és most szíve is előállott: követelte jogát az érzelem éles, mindent elnyomó hangjával.... egy alakot tüntete elő, mellynek árnyképe felé a' hölgynek üdvmosolya nyílt, és a' képzemény világából a' valóságba taszítva, a' gróf ősz-szekücsölt kezeit látá maga előtt.

„Gondolkozzék, kedves Idám, — esdekle — talán megérdemelhetem, mit még nem bírok; ne fosszon meg minden reménytől.“

„Megelégszik ön azzal, mit nyújthatok, Arthur: tiszta vonzalommal?“ — kérdé a' nő, 's mondatlan kifejezésével a' nyugodtságnak tekinté reá; az ifju választ a' belépő atya gátolá.

„„Jer csak, Idácskám, — kiáltá — meggyóntatlak!““ 's ezzel magához voná a' pamlagra, mig Arthur az ablakba könyökölt.

Az atya és leány szavai suttogássá váltak.

„Az egekre, atyám! — mond ez — igaz, hogy vesztéséged koldusbotra juttat?“

„„Arthur csevegelt... a' gonosz!““

„„Ne enyelegj, atyám! Itt életkérdésről van szó!““

„„Miért e' komolyság, leányom?““

„„Valót akarok tudni!““ rebege ez majdnem ingerülten, és ujjai görcsösen szoríták az öreg kezét.

„„Ha elvesztem — mi nagyon hihető — ügyemet, kapához nyulhatok.““

„„S ha Arthurnak nyújtom kezemet?““

„„A' per megszűnik...““

„Mondd neki, atyám, hogy nője leszek.“

Ezzel kisietett a' szobából, 's háló-teremébe vonult; nehéz sohaj tört ki ajkain, 's gyengülten rogyott a' pamlagra. Egy szüremény zúzottan fekvék előtte, 's ő áldozat a' legszentebb ügyért, de boldogsága árán. Átká az a' világnak, hogy az erény nagy részt lemondással párosul, 's föltételezi keserűt a' tiszta szeplőtlen kebelnek. — Így látunk naponként könyeket a' jóknál, örömsugárokat a' gazok körül: azoknál a' rózsát körözve tövissel, ezeknél a' tövist is virágként illatozva; — szép reményt azoknál egy bizonytalan jobb jövő felől, erős hiedelmet ezeknél az örökös enyészetről. — És azért ez élvben él, mit sem várva a' sötét sírtól, az minden reményét a' koporsón túl helyezi. — Ida éltében most először kényszerült lemondani; de az első lemondás óriási munka volt. Ki nem ismeri a' szerelem kínait? ki nem élt annak varázsvilágában, 's ki előtt nem vált nyomoru röggé az élet, ha az érzelem ege elhomályosult? — Az óriási feladás azonban egy tiszta lélek szirtein semmisülve porlott el, — a' leányka szenvedett... szenvedett mondhatlanul, de szemeit csak egy köny nedvesíté, 's e' könnyel a' paria megnyitná Brama egének kapuit.

Midőn a' társalgó-terembe lépett, új vendéget talált. — Arthur nem vevé észre, mint találkoznak szemeik; a' pirt látá arczain, de kedvezőleg magyarázá azt; — a' báró tudatá már vele gyermeke választát.

„Jer, leányom, — kiálta most — kívánj szerencsét főbiránknak!“

„Hallám tegnap e' hírt, és szinte haragvám, hogy bennünket egészen felede barátunk.“

A' báró nevetett és megveregeté leánya arczait.

„Feledém önöket egymásnak bemutatni; — szóla ismét — Croy Arthur gróf... Ernyey Dénes főbiró ur.“

„Van szerencsém...“ mondá Arthur, 's udvariasan hajlott Dénes felé.

Az öreg ismét nevetett, és olly gyakran 's olly fénylő arczczal tevé ezt, hogy vonásai valódi boldogságot tükrözének. — Erővel kényszerité a' grófort egy olajfestvény csudálására, mit kevés nap előtt vásárlott. Ez alatt leánya Dénessel suttogva szólt:

„Beszélnem kell önnel...“ mondá.

„Az ég're! történt valami?“ kérdezé ez.

„Mindent megtud... most bucsúzzék...“ szóla a' leányka.

„Illy hamar?“ kérdezé Dénes csudálkozva; de Ida válasza határozott vala.

„Az előszobában várjon reám!“

Ernyey távozása után a' báró még huzamosan magyarázgatá Arthurnak a' kép jelességeit: Rembrandt művészi lángeszét, fukarságát, ábrándos nővérét emlité, 's azzal végzé szavait, hogy az alföldi festői modor legszebb, és hogy Ida sokáig marad el.

De a' leányka ellenben nem gondolt erre; egyedül vala kedvesével, 's talán most utolszor életében. — E' tudat kinzóbb vala a' halálnál, 's érzem kezdé, miként a' világ reá nézve pusztá nagy sír leend. — Dénes sötéten nézett

a' légbe. — A' jövőnek szép képei romban heverték előtte; de ő nem vala olly erős, mint a' gyenge női kebel, ő nem tudott lemondani.

„Mire határázta magát ön?‘ kérdé komolyan, 's kedveséhez fordult.

„Nője leszek azon férfinak.“

„S kicsoda ő?‘

„Miért kérdezi ön?‘

„Szeretném ismerni a' férfit, ki illy kincset bérrel akar megvásárolni.“

„Hagyjuk ezt! Legyen meg, mit az ég akar. — Önhöz csak egy kérés van...“

Az ifjunak minden idegén egy érzés rezgett át; föléledt benne a' szerelem ezer furiáival, ezer kínaival; lábaihoz omlott kedvesének 's térdeit karolta körül.

„Ne taszíts el magadtól, lelkem angyala! — rebegé — a' lét megszűnt lenni, ha nemtőként nem vezérlsz, ne taszíts el; és ha másként nem lehet, adj halált, vagy erőt az életre.“

A' leányka remegett. — Soha nem ismert hév ragadá meg, — szive közel volt a' megtöréshez.

„Keressen ön nemes lelkében erőt, — lehellé — 's nyugodjék meg! Mint számtalanok, mi is a' világnak vagyunk áldozatai, a' legönkényesb zsarnoknak, melly előtt a' szegénység szégyen, a' szükölködő megvettetik.“

„Tegye, angyali Idám! mit kevés nap előtt tenni akart, mondja atyjának, hogy szeret.“

„Mind hijába, barátom! atyám koldusbotra jutna, és ez megölné őt... nekünk többé reményvirág nem terem, mi válunk... örökre.“

A' fájdalom itt könyükben tört utat, a' nyugalmat heves zokogás követé, — a' két szerelmes mondhatlanul szerencsétlen vala.

„Gondolj néha reám!“ rebegé Dénes.

„Ön volt első, 's leend utolsó kedvese e' szívnek, melly nem sokára feledni lesz kénytelen érzelmeit, — de azért ne panaszkodjunk, — ne vesztse kisszerű nyögések által az áldozat becsét... feledje ön kedvesét, de emlékezzék barátnőjére...“

Az ifju keservesen sírt.

„S nézze ön azon csillagot, mit annyszor szemlélénk együtt — melly ragyogva fénylik, midőn jövőnk örökre elhomályosul. — Pillantson néha oda, 's gondoljon reám, szemsugáraink, gondolatink találkozzanak... Isten önnel...!“

„Ne még, Idám! az égre! ne távozzál,‘ esdekle Dénes.

„Mennem kell, isten önnel!“ rebegé a' leány és futni készült.

„Ne váljunk így, ... szívem olly telt...“

„Zörejt véltem hallani... távozzék.“

„Szólanom kell még veled! — tíz órákor ablakodhoz jövök...“ kiálta Ernyey fojtott hangon, 's kezét ragadá meg.

„Nem, az nem lehet!“

„Lennie kell vagy soha nem látasz.”

„Távozz, az égre! ... lépteket hallok,” — lehellé a' nő, 's kibontakozni igyekvők kezei közül.

„Előbb válaszodat akarom tudni.”

„Lehetetlen! ...” rebegé a' hölgy.

„Ida! kétségbe ejtesz ... kiáltá fojtott hangon az ifju, 's a' holdfény olly rémesen világita halvány arczaíra, hogy a' leány összeborzadt.

„Ott leszek,” suttogá és elsiete.

Dénes távozni készült, midőn egy kéz nehezedék vállára — Arthur állá előtte.

„Az órát nem hallám, — mondá dühösen — lesz ön olly szives tudtomra adni.”

„Nem értem önt.”

„Azt sem érti, ha alacsony csábitónak nevezem? ...”

„Uram! ...”

„Ki játékot űz egy leányka tiszta szerelmével.”

„Gróf ur! ...”

„Minek e' hang? és mit akar ön Idával?”

„Önnek csak fegyverrel fogok számolni.”

„A' mint tetszik. — Egyébiránt, miután nem hihetem, hogy ön, ki nyomoru koldus, ki nagybátyja kegyelméből él, olly esztelen lett volna, egy szövetségről álmódzni, melly nemesb vért kíván: azt kell gondolnom, hogy az ártatlan nőt elcsábítani akará.”

Dénes pillanatig nem felelt. Egybefont karokkal állt a' büszke ur előtt, ki önhitten gyalázá őt a' szerencse mostohasága miatt, 's kérkedék a' vakeset kincseivel, — és midőn válaszolt, hangja csendes, de sujtó vala, miként a' villám.

„Gróf ur! adja az ég, hogy ön gazdagságát és rangját megérdemelje úgy, miként nem én szegénységemet; de gondolja meg, hogy nincs nyomorúbb, mint a' rothadás, melly fényes máz alatt harapózik És mi joggal szól ön ekként velem?”

„Azon egyszerű okból, mert Ida mátkám!”

Dénes megsemmisülve állott Arthur előtt.

„Azaz, ha a' tekintetes szolgabíró ur megengedi; — folytatá a' gróf — egyébiránt néhány száz arannyal őt lekenyerezhetem.”

A' gúny e' szava Erney lelkébe vágott.... A' sértőt párbajra hívta fel; ez újabb gúnnnyal felelt.

„Vivunk... ha úgy tetszik, habár....”

„Nemes ember vagyok mert tudom, hogy a' születés ellen akar tenni kifogást.”

„Nemes? Ez ismét kétségbe vonható! de legyen úgy. ... hanem à propos, sugni akarok önnek valamit.”

'S ezzel társa felé fordulva, néhány szót monda, mit nem hallhatunk.

Dénes arczain kétségbeesés jelei látszottak; mellén ragadá a' grófot 's fojtott hangon kérdezé:

„Ember! ki mondta ezt?”

„Bocsásson, — válaszolt Arthur — mellényemet tépi el.”

„Honnan tudja ezt?” ismétlé Ernyey.

„Egy büntártól!”

„Jó! úgy élethalálra vivünk!”

„Ha ön segéded talál, holnapután látjuk egymást.”

„Látjuk egymást, 's egyikünk utoljára a' napot!... gróf, ne feledd ez estvét!”

„S ön ne feledje azon csillagot!”

„Nyomorult szívtelen!”

„Gondolja meg, hogy egy titkot tudok...”

„Mellyet csak holnaputánig birand... Istenemre! én megölöm önt!”

„Feledi, hogy én lövök első?”

„Van igazság az égben, ha ott nem... van a' pokolban... Én megölöm önt!”

„Sok szerencsét hozzá... mindenesetre megtisztelés önre nézve, ha engemet megölné.”

Gúnyos kaczagás hangzott a' teremben, 's Arthur egyedül álla... visszavért a' szobába, rövid bucsut monda a' családnak, és elhagyá a' házat; hosszú ideig álla mátkája szobájának ablaka alatt, midőn az órát hallá kongani.

„Kilencz óra! — gondolá — ma már nem jö... menjünk aludni!”

III.

Tíz óra felé haladt az idő, 's Terényi házában mindenki nyugalomra ment; csak Ida szemeit futotta az álmom, csak ő ült várakozva ablakánál, és olly hevesen dobogott a' szűzi kebel, mint eddig még soha... Először teve a' leányka olly lépést, mellyért a' rágalom éles nyelve becsületét vonhatá kétség alá; ő, az eddig olly tiszta lény, beszennyezettnek hívé magát az engedmény, az éji találkozás által. De a' szerelem hatalmasan szólt szívében — ez előtt pedig minden más tekintet elnémul, 's hol a' szív az ur, ott egyéb minden szolgaságra hajol. — És mégis olly tiszta, olly magasztaltta teszi az embert ezen érzet, mintha többi indulatai, vérében rejlő vétkek csirái elnyomatnának a' kifejlett virág lombjai alatt. — Létünk természeti valóságát ölti fel; mintegy feledve önmagát, eltaszit minden számítást — pedig az ember ördöggé csak ez által fajul.

Ida álmodozásait lépte'k zavarák meg... fölnyitá az ablakot, de senkit nem láta a' ház előtt... órájára tekinté, tíz percz hiányzott a' kiszabott időből... de a' lépések zaja, habár óvatosságot tanusitva és folytonosan hallatszott, majd ismét elfojtott suttogás, és tompa zörrej, mintha zárban kulcs fordulna meg. A' nő figyelve hallgatott; a' közelgő bizonyosan Dénes, és nem

vala képes kárhozatni őt, hogy szerelmének mindent feláldozva, jó hírét is veszélybe dönti; mert a' szerelem mindent megbocsát... Most az öreg éles ugatása hangzott, de csak egy pillanatra, ... elfojtott, majdnem kesergő vonítása a' csendbe olly borzasztóan enyészett, hogy Ida remegni kezdte... Ujabb zörrej igénylő figyelmét... úgy látszék, mintha az első szobában valaki lábujjhegyen közelednék... most az ajtókilincsre kéz nehezedék, megnyílt 's a' nő előtt egy álarczos férfi áll. De ez nem vala a' várt kedves! tagjait kopott ruha fedé, kezében löcsövet emelt... A' leány éles sikoltásra fakadt. Jövő perczben az álarczoshoz egy más alak csatlakozék, 's kendőt gyúrt a' rémült nőnek szájába, majd kötéllel övezé a' gyengéd karokat 's az ágyhoz vonzóla.

„Itt maradj! — suttogá — vagy megöllek. — 'S az ágyhoz kötözé őt; aztán társához fordult. — A' béna 's a' szobaleány többé nem árthatnak — velök is így tevék... most a' dologra.“

„Siessünk! fölfedezéstől rettegek...“

„Gyáva féreg! el veled örül az előszobába... én az öreget látogatnom meg!“

„Az istenre kérlek, Lipót, ne ölj!“

A' rabló gúnyosan kaczagott, 's kését villogtatá feje fölött. — Ida nemébe az öntudatlanságnak süllyedett... hallá az ármányt, melly atyját fenyegeté, 's minden, mit tehete: imádkozás vala. — Egyedül maradt... minden erejét megfeszíté, hogy kibontakozhassék kötelékiből, vagy segélyért kiálthasson... Hijába! a' gyengéd bőrt vérig edzé a' durva kötél; ... menekvés nem vala!... Ismét atyjára gondolt, és a' legiszonyubb sejtések tűntek föl képzetében; minduntalan az öreg halálnyögését vélte hallani, látni a' vérző kést melly éltét metszé el... és most!... az utcán ujj zörrej hangzott... nem nem... ő nem csalódott, valaki az ablakot megveregeté, az óra is most kongott... ez Dénes vala. . a' kedves, talán a' szabadító. De ujabb erőködések uj vérrel festék a' köteléket, a' nő bádjadozni, öntudata fogyni kezdé, 's kevés percz mulva érzéktelenül fekvék tömlöczében.

Ezalatt a' zörgés ablakán élénkebb lön, majd neve hangzott a' kedves ajkáról; utóbb csendesült a' zaj, és uj némaság terült mindenfelé... de csak néhány pillanatra; mert kevés percz mulva Dénes 's az álarczos szemközt állának... az utóbbi feléje tartá fegyverét, ... halála kétségtelen vala... de a' holdsugár tisztán világlott az ifju arczára, ... és a' cső elhullott a' rabló kezeiből, — a' halál pedig most őtet fenyegeté, mert Dénes pisztolyt vont elő.

„A' grófnak volt szánva, — kiáltá — most vedd te, gonosz rabló...“

Kezét megragadva érezé: az álarczos mellette állott.

„Megálj! — suttogá — isten mondja: ,ne ölj‘ — én nem akarok kezed által meghalni, ... inkább a' bitófán.“

„De ki vagy te, 's minek ez álarcz?“

A' rabló elveté magától, 's a' holdfénybe állott... Dénes meglepetve visszaborzadt.

„Miért kell ismét és így találkozunk?“ mondá az ősz.

„Igen... minek kell önnek átokként állani életpályámon?!... Feledé ön...“

„Mitsém feledék... emlékezem eskümre, 's a' szerént cselekvém; holnap el akarám hagyni e' hont.“

„Miért nem tévé ezt akkor, midőn a' törvényszék előtt találkozáánk... midőn“

„Ne folytassa ön; — vágott szavába a' rabló — én bélyegzett ember vagyok, szenvedély 's balsors által a' vétek örvényébe vezetve... A' szövetség, melly köztünk létezett, önt még be nem szennyezé, 's én esküvém, hogy titkunkat senki tudni nem fogja...“

„Miért nem hagyá el ön e' vidéket első meggyaláztatásakor? — ismétlé az ifju — miért...“

„Az ég így akará... Pénz nélküi nem utazhatám; a' számok csaltak, lopnom kelle... börtönbe tételém.“

„És én ezt nem tudám...“

„Miként tudhatta volna? álnevemet ujjal cserélém föl, ne legyen gyaláztatom az öné is.“

„De miként jött ismét ide?“

„Megszökém a' börtönből.... 's nincs pénzem, hogy utazhassam... pedig — folytatá álmodozva — most nyernék kétségtelenül... az éj ismétlé álomat..... számaim nem csalnának...“

Pillanatnyi némaság követé e' beszélgetést... Dénes tárczáját voná elő 's az öregnek nyújtá.

„Itt van pénz — mondá — elég, hogy a' határon túlléphessen... fusson, az égre kérem önt, és többé ne lássuk egymást.“

A' rabló a' pénzt eltaszítá.

„Ne kísérts, ember! — rebegé meredt szemekkel. — Lopni, rabolni képes vagyok; de hogy újra megfosszalak sajátodtól?... soha.... soha.... Ezt esküvém, midőn titkunkat megörzeni ígértem.“

„A' titok többé nem mienk,“ — sohajtá Dénes.

„Mit mondasz?...“ dörgé majdnem örülten az ősz.

„Büntársad Croy grófnak elárult.“

Bernát szóitalanul ragadá meg fegyverét, — nemével a' mondhatlan dühnek forgatá feje fölött... 's a' lövés véletlenül eldörgött, — jövő perczben az ifju háta megett Lipót álla emelt késsel... Társa dühösen ragadá meg.

„Ne illesd, nyomoru! vagy összezúzlak...“ az utcán zaj támadott.

„El el! — kiáltá Lipót — mindennek vége... emberek jönnek, 's a' pénz.... a' pénz...“

Kétségbeesedten tombolt a' padolaton, és magával vonszolá büntársát.

„Velem jössz... eláruhathnál... el veled!“

Dénes gépileg követé őket... az öreg, kivel az imént szót váltani láttuk, még egyszer fordult feléje:

„Isten önnel — rebegé. — Ez életben nem látjuk egymást.“

Az ajtó bezárult utánok, jövő perczben emberek rohantak a' merény színhelyére, és Ida kedvesének karjai között ébredezék.

Bernát társával lélekszakadva siettek menhelyök felé, kiirtva helyenként lépéseik nyomát, hogy üldözőiknek kalauzul ne szolgálhasson, és fáradtan léptek az elhagyott szobába. — Daemon morogva riadt fel álmából, de urának egy pillantására csúszva feküdt lábaihoz hű ebként, mely a' nyert kedvezésnek örül.

Lipót káromkodva veté magát a' szalmára, míg Bernát szótalanul a' tüzet élesztgeté. — Egy ideig néma lön mindkettő, míg a' láng lobogott és nyájas melegség terjedezett köröttök; most Bernát társához lépett:

„Adj töltést fegyverembe... szóla csendesen.

„Mit akarsz vele?“

„A' csöbe eresztetni... Legalább biztosak leszünk.“

Lipót zsebéből löport 's önt vön elő, és társának nyujtá, ... ez némán folytatá munkáját, míg az az éji eseményekre tért.

„Kárhozat! Illy közel célunkhoz, 's fillért sem nyerénk...“

Bernát hallgatott.

„Az öreg vallani nem akart, 's az átkozott lövés... és Dénes!... de boszúm elérndi őt...“

Társa előtte álla, magasra emelve fegyverét

„Egy hajszálát illesd, 's megszüntél lenni, ezt fejemre esküszöm!“

„Félre bohóságaiddal! barátod, vagy nem... boszúm egyiránt érendi őt!“

„S te meghalsz, mielőtt tervedet kivihetnéd... ha másként nem, mindkettőnket akasztófára juttatom... Előbb azonban némi kis számadásunk leend együtt.“

„Hadd halljam!“

„Emlékezel azon perczre, midőn első bűnömet tanácsodra követém el?“

„Mindenesetre jobbnak tartám lopni, mint éhen halni meg — pedig sor-sod ez leendett, nem levén ismerősöd, sem erőd a' munkára, sem koldulni kedved.“

„S midőn együtt börtönöztetvén, bünszövetségre kényszerítél, nem tévél szent fogadást...?“

„Csak azt ígérém, hogy gazember leszek, 's szavamat remélem meg is tartám.“

„Nem esküvel fogadád, hallgatni örökre arról, mi köztem és Ernyey Dénes között történt?“

„Eskümet megtartám... a' titkot csak mi tudjuk.“

„Hazudsz, nyomorú!“

„Nyomorú, hazug vagy magad... ki az erkölshöst akarod játszani, midőn olly mélyen vagy a' vétekbe merülve.“

Bernát keservesen nyögött.

„Való az, — sohajtá — mit atyám annyiszor mondott: nyujtsd kis ujjadat az ördögnek, 's ő egészen elnyel. Jól tudod, Lipót, hogy azon titokba, mely köztem és azon ifju közt létezik, vakeset és nem bizalmam avatott be.“

A' rabló felkaczagott.

„Mit csevegsz most nekem bizalomról... nem létezik ez a' nagy világ fénycsarnokiban, nem trón és népek között, a' szegény pór sem bizik istenében... mit keresed hát gazok között, kik, ha bitófán nem függnek, nem önhibájok.“

„Hagyd ezt, Lipót... és inkább véd magad. Te megszegéd esküdet, titkunkat Croy grófnál elárulád.“

Lipót hevesen szökött fel üléséből.

„Ki mondá ezt neked?“ kiáltá.

„Miért tevéd azt?“ dörgé Bernát.

„Csendesedjél, bajtárs, és hallgass reám. Van egy szövetség, a' becsület egy neme, mely gazok között létezik, 's ez olly gyémánt-kapocs, mit csak a' halál oldhat el... Igazat mondál: ki az ördögnek adja kis ujját, egészen körmei közé kerül; ezek pedig élesek és nem szalasztják el a' megragadt martalékot. De halld csak tovább és ne nyugtalankodjál...“

Bernát türelmetlenül tombolt lábaival, és fegyverére támaszkodék.

„Kevés nappal börtönböli megszökésünk előtt eszembe ötlött, miként pénz nélkül újra békókba kerülünk... aranyat kelle szerzenem; te Dénestől kaphatál, de ismerém különczségedet...“

„Minden filléren, mit elvonnék sajátjából, átok ragadna, ... égő parázs lenne bűnös fejemen.“

„Azért hát én fordultam hozzá... A' levelet Erzsiro, azon hajdu nejére, bízám, ki a' gróf szolgálatában volt...“

„És mi történt a' levéllel?“

„Tegnap tudám meg Erzsitől, hogy a' gróf kezébe esett... és ez, a' kis-lelkű nyomoru! nem pirult szemtelenül betolakodni más ügyébe. Egy szó az egész titkot elárulá.“

„Nem csalsz-e újra meg?“ kérdé Bernát.

„Daemonra mondom! igazat szólék.“

Társa nemével a' könnyülésnek tevé el fegyverét.

„Ha elárultál volna, — mondá ünnepélyesen — golyót repitek agyadba.“

„Nincs megöntve a' golyó, mely éltelmet messe el, ... nem vágatott le még a' fa, mellyen Lipót végezze napjait; a' gazoknak is van nemtőjük; hanem most halld újabb tervemet.“

„Csak pénzt teremts, hogy e' vidéket hagyhassuk; el mert tovább itt maradnom nem lehet.“

„Lépteimet most nem a' pénz, a' boszú vezérlendi.“

„Nem értelek...“

„Elhatározó fordulatán állunk éltünknek, Bernát! mert pénzünk nincsen, emberek előtt nem mutakozhatunk, újabb merény könnyen éltünkbe ke-

rülhet... Te megosztád velem szenvedéseidet, segitéd viselni bajaimat...“

„Igaz, Lipót, hü bajtársad valék!“

„Az isten áldjon meg érte, ha van áldása nyomorúk számára, minők mi vagyunk, ... és bocsáss meg, ha durva jellemem sérte méltatlanul.“

A' két férfiú szemében köny csillogott... az elszánt rablók érzélgő gyermekekké fajulának; a' kiállott nyomor nemét a' barátságnak létesítő köztök, melynek alapja ha nem vonzalom is, de elválaszthatlanul csatol egymáshoz.

„Hogy megértsd tervemet, — kezdé rövid szünet után Lipót — egy esetet beszélek el mult életemből.... Kisdéd városban töltém gyermekéveimet, hol atyám iskolába járatott... Ifju koromat körüllegék a' szép álmak, a' varázsteli való, mely ártatlan, tiszta kebleket üdvérzettel boldogít... találtam rokon szüire, mely megosztá érzelmimet, jövőm reményeit.. és.....“

A' beszélő arczára magasztaltság sugári derültek, de jövő perczben fellegek boríták vonásait.

„Az emlék igen szép, — rebegé — de hagyjuk ezt! Croy gróf uradalmában tisztséget nyerek, boldog jövő állt előttem, kedves nő oldalamnál; de az isten másként akará.“

A' rabló hevesen szökek fel a' szalmáról, és egybeszorított öklökkel állott társa előtt.

„Egy estve — folytatá tompa hangon — a' gróf parancsa következtében erdőit vizsgálván meg, szokottnál későbbben jövék lakomba.... Mari nem sieté elémbe. és én aggódni kezdék jóléte miatt. — Mit gondolsz, Bernát, mit láték a' szobába léptemkor?“

Görcsösen szorítá magáéba társának kezét, és hangja suttogássá lön.

„Nőm haldokolt... szomszédink állottak ágya körül.... A' szép hölgy ingerlé uram fiát, és ... és... kevés percz mulva holttestet ölelék.“

A' nevetés, mely a' szökat követé, Daemont is felrázá álmaiból ... hielgelve simult urához, de ez most nem tekinte reá, hanem ujra társához fordult:

„Midőn az apának panaszlám fia gaz tettét; midőn keservem talán pár tiszteletlen szóra fakadt.. tudod mi lön az elégtétel? .. derest húztak az udvarra, és megbotoztatám .. azután elüzének .. A' többit tudod... elmondám, miként a' gróf idős fiát golyóm végezé ki... hogy halálra íteltetém, megszökém börtönömből, 's veled találkozám.....“

„Fájdalom! ezt mind tudom, — szóla Bernát — mióta végszükségemben szövetséget köték veled, hibából a' legundokabb bünökig sülyedém.“

„Ez vala rendeltetésed... Híjába küzdesz a' sors ellen; mi az emberi erő a' körülmények mindenható szövevényök ellenében?... A' végzet ugy akará, hogy mi gazok legyünk.“

„Ne adta volna isten keblembé az átkozott nyereségvágyat, vagy ne léteznének azon csábító örvények, mik magokhoz ragadának, most nem kellene

vesztőhelytől rettegtem... Átkozottak legyetek, örökre csalfa számok, létem gyilkosai... átkozott!... de szólj tervedről.“

„Nőm halálos ágyán Croy grófot nevezé csábitójának, — folytatá nyugodtan Lipót. — Az öregnek két fia volt... én az idősbet, az ártatlant, ölém meg; később tudám meg, miként azon estve Arthurt látták házamból kilépni.“

„És hol van ő most?“

„Ugyanazon Croy gróf ez, ki titkodat tudja.“

„Ki Dénest meggyalázhatja...“

„Igen, ő él, de...“

„Haljon meg...!“ végezé Bernát ünnepélyesen.

„Emberem vagy! — kiálta társa. — Haljon meg a' nyomoru, és aztán el innen örökre!“

„De miként, és hol találhatjuk?“

„Hallgass csak reám!... Holnap reggel atyjához rándul ki a' szomszéd helységbe; és estve visszatérend...“

„Mint függ ez össze boszúkkal?“

„Ártatlan lélek! te még nem értél meg az akasztófára!... feledéd, hogy az ut néhány száz lépésre fekszik előttünk, hogy a' gróf egyedül utaz, és hogy neki általunk kell elvesznie?“

„Igen .. de ez utonállás!“

„Mit törődik cízmével a' boszú?... 's aztán az igazságnak számunkra ugyanis csak vesztőhelye van .. Reáállasz-e?“

„Dénest elárulhatná, — sottogá Bernát — és én esküvém megóvni ez ifjut minden rosztól... Elhagyjuk-e Lipót ezen tett után azonnal honunkat?“

„A' gróf utazni készül, 's atyjától hihetően tetemes pénzoszveget hozand. .. ezzel túlléphetünk a' határon.“

„Istenem! mit tegyek?“

„Válassz kötél, vagy éhenhalás között.“

„Tied vagyok, bajtárs! — kiáltá Bernát, 's határozottan lépett elő. — Ez legyen végsője büneimnek, és a' tiednek is.“

„Itt, kezem reá!... Ugyis kezdem érzeni, hogy az isten nem rablónak teremtett, hogy gazzá csak emberek tevének. Meguntam örökös háborúban élni az igazsággal, 's azért ez leend utolsó bünöm.... Jó éjt!..“

Kevés percz mulva a' férfiak mély álomba merültek.

(Vége következik.)

K Ö L T E M É N Y E K.

V I S Z H A N G 1).

Nem bírom én a' bennem vélt erőt;
Látnék bár dicsfűzért siroszlopának
Kövén könyüim mégis hullanának:
A' holttest állna csak szemeim előtt. —

„Fenn, a' magasban, ott keressem őt!” —
Mondád nekem, kesergő, bús anyának...
Szent ihleted szólt: az örök hazának
Fényébe jutva látok üdvmezőt.

Két angyal ott felém karját kitarja;
De kettő itt is megfog 's visszavon —
Igy tépi szüm a' bú és küzdelem!

Ám folyjanak könyüim; a' köny árja
Enyhít csupán nehéz fájdalomon,
Köny nélkül százszor égetőbb sebem.

Gróf N—F* Julia ²⁾.*

1) Császár egy sonettjére, mely az „Athenaeum” 1843-d. szeptemberi füzetével közöltetett.

S z e r k.

2) Üdvözljük a' főrangú magyar hölgyet e' szép és érzéseteli soraiban, mellyek mindegyike az anyai szív méltó bánatától ébresztett olly dús költési tehetséget tanusít. Reméljük, hogy örvendetesb viszonyok közt e' dicső pályán többször találkozandván ő méltóságával, jeles közleményeit igénytelen lapjaink födiszeül fogjuk sorolhatni.

S z e r k.

K O R T E S K E D É S.

Van susogó, faluzás, van vokshajtósi vadászat,
 Van henye kóbor elég, van sereg ingyenivó.
 Köznemes, és főúr, tiszt, nem tiszt lettek egyenlők,
 Egy kulacsot szívnak bocskoros és kaputos.
 Vajmi különöz látvány! milly csókolkozva komázzák
 Egymást pöre gatyás, és finom úri zekés.
 Van lélekvásár puskákon, czifra gubákon,
 Dolmányon, kalapon, húszason, itcze boron.
 Lakzi hegyen völgyön, dobzódás, torkig ivással,
 És mi ezekkel jár, féktelen, undor ajak.
 Működik ármány, és csábítás, 's asszonyi furfáng,
 Zengnek macskazenék, 's utczai gúnydaliczák.
 Im a' készüllet a' megye és országnak ügyéhez!
 Mind ez csak mutató; a' java hátra vagyon
 A' nagy so'snap elért; terelik csapatokba szorítva
 Szájas pártvezetők a' feluszult sereget.
 Mint török a' várat, megszállják a' megye házát
 'S áll az igazságnak temploma ostrom alatt.
 Nincs már sarkain egy ajtó, nincs ablak ütetlen,
 Pad, szék összerogyott, nincs sehol asztal egész.
 Majd a' kétes ügyet fegyver választja el: izgat
 A' híres ólmos bot, bicskia, pisztoly, ököl,
 És van fojtogatás, szúrás, agyfőbe legyintés,
 És van szörnyű halál: Semmi! de nincsen adó.
 Itt az ujitott szék, jó isten tudja, miféle,
 Semmi! kerül majd más harmadik évre megint.
 Van követ országos, de nem olyan szellemű 's elvű,
 Mint utasításunk: Semmi! de visszajöhet.
 Megtörtént, megesett a' dinom dánom ugyancsak
 'S a' szánom bánom nyomban utána siet;
 Elfolyt a' sok bor, 's nem győztél rajta, bukott párt!
 És te, ki győztél is, nem vagy-e torkig adós?
 Elvet okokkal kell, és nem borítatva tenyésztni,
 A' megvesztegetés mótelye sirba viend.
 Légy haladó, maradó, mindegy, de vagy átka hazádnak,
 Hogyha, mi illeti őt, hivatlen elzsebeled.
 Erszényid kötvék, ha csekély segedelmed igényli
 Bár mi közintézet, gazda-műveggyesület,
 A' honi vállalatok, tudomány, művészet epedve
 Nyujtnak utánad kart, és te epedni hagyod.
 Nincsen ezekre forint nálad, te ki ezeket elszórsz
 És erkölcs-telenitsz általa néptömeget.
 Egy megye keblében százezret gyűjteni dözsre
 Mi vala? 's közjóért? — fennakadt erre szavam.
 Hogy legyen illy magyaron foganós áldásod, ur isten,
 A' ki így elfajzott, 's illy uton üzi jogát!

SZOMJAS EMBER TÜNÖDÉSE.

Ejnye, mi az isten nyila!
 Üres már a' láda fia?
 Üres ám —
 Jaj pedig be ihatnám!

Száraz kút a' gégém csapja,
 Süti a' szomjuság napja;
 Még meggyúl,
 Ha rá boreső nem hull

Hm! biz a' nem tréfa volna,
 A' felhőből hogyha folyna
 Boreső....
 Volna! itt a' bökkenő.

Volt a' szőlőben határom,
 De eladtam tavaly nyáron,
 'S az ára
 Garatomon lejára.

A' korcsmából meg már régen
 Kikopott az emberségem.
 „Addsa — ne!”
 Illyen szépen főznek le

.. Valami jutott eszembe!
 Zalogul majd azt teszem be —
 Előre,
 Hitvesem fejkötője!

Jaj, de hisz már sirba zártam
 Szerelmetes hitestársam;
 'S ott véle
 Nyúgószik fejkötője

Oh, miért is emlékezem
 Halálodra, én kedvesem?
 Köny gördül
 Azonnal két szememből

Hát ha könyeimnek árja,
 Uram bocsá, borrá válna:
 Akkor még —
 Hejh, akkor többet sírnék!

FANISZKA SIRJÁN.

Elöttem állsz, szemem miként ha látna,
 Emlékeden szivem fáj 's feldobog, —
 Ki gondoló? hogy a' tavasz virága
 Kora sirodnak hantján nyilni fog?
 Alig volt még feledve gyermekéved!
 Alig derült fel élted hajnala!
 Mért, oh miért kellett távozni néked?
 Hisz léted ifju, pályád szép vala!

A' kék egen kis fellegek szaladnak,
 Szelíd a' lég, himes-zöld a' mező,—
 Oh, mint örülne ő az ifju napnak!
 A' rétvirágra mint mosolygna ő!
 De zárva a' szem, elhunyt bájsugára
 'S a' kedves ajk, örökre néma az, —
 A' föld alatt nincs egy virág számára,
 A' sirfenéken nincsen uj tavasz!

'S itt állok én fölötte mély lakodnak,
 Körülem semmi nesz nincs, semmi hang,
 Csak a' falombok lágyan felsusognak,
 Csak messziről hallatszik egy harang, —
 A' mult felszárnyal újra emlékembe,
 Mutatva halvány arczaid havát, —
 Egy égve fájó köny tolu! szemembe
 És lelkemet komor bú rezgi át!

Oh, mondd, mi volt a' fejthetetlen vonzó,
 Mi engem hozzád olly hévvel csatolt?
 Több mint barátság, az nem ilyen forró,
 'S keblem szerelme; ez már másé volt.
 De lenne osztható a' sziv érzelve,
 Vagy egy helyett lett volna két szivem:
 Tied leendett egynek hő szerelme —
 Miként most gyászol mélyen és hiven.

'S ha van vigasztalás az illy keservnek,
 Megnyugtatósul bennem e' hit él:
 Ez volt talán jobb része életednek,
 Boldog valál, 's keveset szenvedél
 Kizöldül a' sir, melly porod takarja,
 A' gyors idő hozand uj éveket,
 Felszárad a' köny, mul a' sziv sohajja,
 De megmarad: a' hű emlékezet.

Bérczy Károly.

F E D D Ö K É K.

A' LEGIDÖSB NÉP.

„Mellyik a' föld első 's legidősebb nemzete?" addig
 Kémlé Rúricsukoff, míg kisütötte: „Orosz!"
 Kain illy nyomdok után indulva Orosz vala; 's Ábel —
 A' kinek égbe kiált vére, ma — Lengyel, ugy é? —

EGY TÁNCZOLÓ HÖLGYZHEZ.

Rajta! keringj, szökdelj; karikáztasd kurta zubonykád,
 Hadd bámulja kecsed némbéri 's férfi-világ;
 Hogyha szemérmes az ifju: piritsd meg; ha lepke, tüzeld föl —
 Ész! 's sziveket lábbal könnyű legyőzni neked!

MAJUS 1-je 1844.

Készek a' fagylaldák! bennök pár lányka 's legényke
 Őszi köpenyben ül, és nyalja a' jéghideget;
 A' józan figyelő, ki tanulta: mi kincs az egészség,
 A' csupa látásnál fogvaczogásra hűled
 'S véli: ma egy tizest fagylaltért könnyű kivetni,
 Holnap a' városnak gondja lesz a' — temetés!

Szenvey.

SZATHMÁR ÉS VIDÉKE.

OROSZHEGYITŐL.

Hazánk keleti részén, a' testvérhon tövében, hol magos bérczek, bükkös erdők sík
 rónává lapulnak, siető patakok és lassu folyók gyepes partjai körül helyezve, terül el
 egy gyönyörű kis tartomány, melly andalító változatképekben kínálkozik a' vándor-
 nak, 's vendégszeretőleg fogad keblébe honfit és idegent. E' föld egy hajdan neve-
 zetes erősség környéke; ma az ősapak idejéből áthozott néven, Szathmár vár-
 megye. Benne számos város 's falu, anyagi jólétre arányban áll az ország többiei-
 hez; mellyek közül maga a' főváros sajátias jellemében tündöklék sok felett; mint
 szabad és szellemben 's erőben romlatlan népü hely.

Őseink bódoltatólag áradván el Europa kies virányain, mindjárt az ungharti te-
 lepről — „munkáson" küszködven, elcsajátíták a', már ama orosz-i földet, honnan a'
 „zothmúri" lakosokat zaklatták; 's midőn „Zabolch" a' szomszédságba szállott, már
 akkor „Zakmár" magyarokat uralt; — mit tanusít a' történet; 's ennek nyomán Szirmay
 is igen jeles munkájában érint. Talán nem volna érdektelen viszontagságai történetét

megírni; de ezt másutt teendőnek vélem. Derült 's borult fölötte is a' kor, mint fajunk évezredi viadalmin át országokkal történt; 's az idő sokszor elhomályosítá fényet; de a' viharok daczára napjainkban jobban diszlik mint valaha, 's bár a' népek zaggyalékiból neki is jó adag jutott, eredeti jelleméből soha sem vetközé le; sőt a' Keyzla' király által gyarmatosított németek is, kikről az éjnyugoti rész, Némethi'-nek neveztetik, magyarokká olvadtak át, és a' tős-gyökeresekkel testvérileg hordozták a' lét igáját hosszas századok során. Népének más vegyrészt teszi az oláh, a' tulajdonképi románfaj; nyelvére 's jellemére egy az avasországiakkal. Harmadik 's kisebb rész az Orosz (rusznyák), mely a' szomszéd beregiektől származott át, 's a' mármarosiakkal rokonságban áll. Tót nincs. Az aegyptusi vándorokról alatt szölok. Zsidó csak legujabb időben érkezett be néhány. Tehát a' főrészt, — sőt bátran mondhatom, az egész város — tisztán magyar; mert ismerék az emlitettekől települteket, kik, feledve apáik nyelvét, ajak- 's erzelemre azonosultak a' nagy elmével; 's nem találhatni embert, ki nem értené nyelvünket. — Vallásra nézve legterjedtebb az ugynevezett 'magyar'; közbeszédben t. i. magyarok nevezete alatt kizárólag a' kalvinisták értetnek; azután a' papisták, — mely kettő kissé túlbuzgó egymás iránti követelésiben; kevesebb az oláh, — legkevesebb az orosz; mindkettő: egyesült görög. A' főfelekezetek rendezett tanodákkal birnak, azonkiül Lyceum is van; következőkép a' fiunnevelés jó lábon áll; a' leányi nem egészen, mert ez rövid idő előtt egy szerencsétlen eszme által zavartatott; — vannak mégis himvarrási tanhelyek, leányiskolák. — Van e' városnak egy örök dicsre méltó nemtője, ki által egy pár évtized óta fokoként lépdel a' virágzás magas pontja fölé; de az érdem némileg már önmaga is jutalom, azért nem halmozok sok dicséretet a' szerény püspökre.

A' város lapályban fekszik, messziről hegyekkel körítve, csak nyugati része tekint szabadon a' nyírség apró dombjaira; tövében foly lázongó árjaival a' Szamos, mely Erdélyből kettős ággal eredvén, miután Erdőszáda alatt a' kékes, lapos, ezek által a' bányai patakokkal, később Szinyérrel, eddig, — innét még néhány mocsárral egyesül, fél napi menet után, maga elég szöke levén, a' szöke Tiszába ömlik. Ez azon megénekelt kecségdús Szamos, mely, azonkül, hogy partjai nepet gyakran megfürösztí, járása téreit bő termékenyítő táppal látja el. Szathmár alatt erős fahiddal öveztetik, mellyen alól 's felől több malmot forgat. Halakban termékeny volt; ma inkább az általa mederváltoztatás által készített holt Szamosok, mellyek számosak, ápolják a' legszebb harcsákat, potyákat, csukákat, mellyekkel társaságban élnek, a' czigánka (élesérdű तरजू) kárász (kerekded testű), és gyérfészkü csíkok, meg több vízi apróság. — Kanyárgásán gyöngyörű lankákat (rumunystye lunka) vagyis gyümölcs-veteményes kerteket mos, — azaz, a' határban környelvén, Zúgai szerént Szegnek is nevezett berkeket, mint :latorszeg, csernátszeg, borszeg, — pirosberek, szárazberek, s a' t. megannyi áldásos virányít képezi a' természeti különfajú növényzetnek. Vannak meg e' városnak a' szamosi balparton — maga jobb parton fekszik — gazdag majorjai, gyönyörű, mulatókertekkel váltogatva; a' folyó, mellynek porondján bivalok is tunyálkodnak, déli részen esvén, mindjárt innen tágas legelők kövér nyájakkal, csordákkal, ménesekkel tarkázva, zöldelnek; ellenirányban mérföldig nyúló szántóföldekkel. Éghajlata kellemes, legtrühetőbb időszaki változásokkal — csak egyedül sáros földé unalmas — nevezetes. Nevezetes különben hajdan 's jelenben körvideke : mindjárt keleten aranytermő Asszonypataka; éjszak felé a' dült szinyéri rom; közelebb aranypalotás Meggyes, régi híres várával, mely mai nap rozzant düledék; majd az eténygombási rengeteg; éjszaknyugaton a' batiz-vasvári tatárhalom; túl a' híres neves peleskei notariusnak — habár csak költött — őshona; azután az ecsedi láp vadrejtő kákás nádásával, és a' Báthoryak megvihatlan fészkeivel, mellyben egykor dühös ostrom idején menyegző tartatott; a' kasodi — gyülvészi híres tanyák; meg Nagy Károly, az emlékezetes szellem-bunkós viadalmak színhelye; vissza délnek az Érmellék, Erdőd; és a'

bérczekké magasuló Bükkallya. Az egészet öntözik a' mondottakon kívül: Túr, Homorod, Kraszna folyók, meg több kerek és hosszú tavak, mellyek mellékin sűrű füzesek, és ritka bokrosú ligetek kinálkoznak enyhül és használatul. Hogy általánosságban szóljak: mit a' magyarok istene áldásul akart nyújtani, mi a' lét szükségire elkerülhetlen, mindennel bír e' vidék. Az ásványországból: érczek, gyógyvizetek, savak. A' növényiből: erdők, gyümölcsösök, rétek, gabona sok nemei és malé, — mi itt maga a' termény, nem kenyere — hires dohány 's a' t. Az állatiból, ép testű 's lelkű emberek hasznára: nyertő paripák, virgoncz tulok, rőfögő sörtések, 's a' háziak neimeiből; — valamint bujdoklók, és vadaknak értettek serege. Szárnyasok: libák, ruczak, pulykák, tyúkok, mind vad, mind szelidek; nem különben nélkülözhető, de fényezésre tenyésztett: bűgók, gagyogók, hangicsalók; és a' lég szabadabb lakói: fellengző sasok öl le a' magányok fülmiléjeig. E' táj a' legszebbek egyike, mellyre bájosan hangoznak a' történetből e' szavak:

Átjöve már a' sereg dús Erdély csásos öléből,
Léptenként tombolva szeszélyes örömben, a' tájra;
'S a' deli hét fő vizsga csoportja előre lovaglott.
Ékes volt a' vidék, szebb nem volt Ázsia földén,
'S kellemiről az apák enyelegvén értekezének.
Egyikük elmondá a' zöldrét, 's illata bájját,
Másik a' csörgedező patakok higamának örüle,
Harmadik is szólott, és más, kiki kedve telében —

Mivel pedig a' városból áradának el, — térjünk ismét vissza jellemrajzához. Az ó-várból mai nap egyetlen maradék a' püspöki kertben néhány öl magasságu halom porhanyuló kötömegben, „Doboló” nevezettel, tetején mulatóhely, kebelében penészes boltozattal, melly a' romlott lég miatt megközelíthetlen. A' volt várkerítésnek maradványa azon árok, melly a' buzayásártól, im e' kert alatt a' Szamosba nyulik. A' mostani egy része „Ujváros” nevet visel. Az egésznek tére jó nagy; kettős levén „Némethy”-től „Kisága” nevű árokkal — melly szinte benn „fülcensés” tavat képez — választatik el; melly nem más, mint az ó-Szamos részint elszikkadt medre, országos diszű nőkolostorral ékitve, mellytől szűk gödrök közt, talán, mint csatorna vonul tova. A' lakók száma húszezerhez közelit, kik szennytelen becsületű, legőszintebb képviselői nemzetiségünknek; testalkatra szerencsések, kitünők némbereikben, hol pór és uriak közt bájló szépségek nem kivételként fejledeznek. Szinte kedvező tétben a' lelki tulajdonokra; derült elmékben, mire elég bizonyosság irodalmunk szép koszorúja, melly sok tényezőt részint e' helyből, részint mellőle számlál; 's ha nem nevezem is meg: ki ne tudná a' politikai, szín- és életköltészeti pályán működők eredetét? Vagy csak a' közelében fekvő Csekét, mellyet egy dicső hamvadó örökít, feledhetni-e? — Benn az értelmiség korszerű gyarapodása; — innét külsin-, 's a' művelődésből származó izleletes építkezés: szalmaviskók helyén emeletes (cognignatios), kétemeletes házak; érczfedeles tornyú templomok, mellyek valamennyi pesti illnemű építvénynyel mérkőzhetnek. Első itt a' székes egyház, Hárm János örökemléke, pazarfényű belszerkezettel; a' tág piactéren először is ez ötlik szemünkbe oszlopszatos és szobrokkal ékített homlok-, kúpos fődél-'s rostélytornáczos karsu tornyaival; belépünk: a' halkan rengedező orgona felrezzenti idegeinket; a' boltozat zománca, az oltári ékes festvények, a' drága csillogványok szemeinken eláradnak; a' papok álította, a' hivek isteni számolyhoz szállongó éneke lelkünket emeli; jámbor lényünk mennyei élvén ingadozva, enged szentebb sugallatoknak; 's habár idegen eszmékkel körüljártunk a' márványkövezeten, lehetlen el nem andalodnunk az érzettek emlékére. — Más oldalon az ujított városház, vele szemközt a' meglepő alaku Vécsey-kastély, hátul a' káptalan, 's derek növendékpap-intézet, mögötte több jeles épület, és másutt is elszórva, mikint virágok a' füvek ezredében támadó rokonaikkal. Így irom, mert lehetlen nem örülni az ország szerte terjedező csudaszép változmánynak. A' piacok ugyan kövezetlenek,

de tágasok; a főt mindeddig diszteleníték az azon álló butykák, kisholtok, melyek lerombolása már rég megkezdett; illyeket láttam még N. Bányán, de melyek már tizenhárom év előtt lerontattak. Vagy két utca költségesen hordott kövel rakatik; a többin jobbra deszka-pallók szolgálnak járdául; 's e' megszokott rosz mellett a' jó mégsem áll háttérben; mindenben olcsóság van, — csak a' bűn drága. — Vannak jótékony intézetek, millyen a' püspöki, 35 gyermekre. Az 'irgalmasok kolostora', város-kórház. — Az egészségre nagy gond fordítatik, azért bénákat 's több efféle nyomorékokat láthatni itt nagy ritkaság.

Szathmár az ipar tekintetében szinte halad; vásárai számos kereskedőt, 's köztök örményeket is, gazdagitanak. Latogatják Szathmárt, safrányosok, kikre ugyan, gyolcsostótok levén, e' szó nem illik. A' mesterségek: u. m. timár-varga, csizmadia, szabó, takács nagyban; más mesterek és iparúzők a' hazánkban kelendőség szerint arányban vannak; különös megjegyzést érdemel a' guba, melynek Debreczenben, Miskolczon, és itt igazi gyárhelye van; amott fekete fűrtös, Miskolczon szürkébb, itt ugyszólván egészen fehéreket készítenek. Azonban meg kell különböztetni a' gubát a' szűrtől (csurapé) annak viselése Eger és Kolosvár körül megszakad; ez néhol tótnál, oláhoknál, sőt székelyeknél is, kankó' néven divatozik. Szokott öltözék még itt a' 'puszli' (lajbi, — egy sem magyar) vagyis mellény önpitykézett kék és vörös posztóból, ez utóbni az oláhfejszők kedvencz ruhája; továbbá az, ujjas (reklí), nadrág a' köznépnél ritkább; ezt nyárban csinos lóbogós-rojtos patyolat pótolja. De a' téli öltözetekben főszerepet játszanak a' bekecssek, gucsmák, keveseknél a' bundák — hátan sityegő körmös bárányburkokkal. Kalap a' legközönségesb fejtyű, három alakban: széleskerek karimájú, feltetű (kupeczes), és kürtös a' felsőbb osztályban, melyek itteni mesterektől származnak. — A' nők öltözeti kellékei közvetlen a' kereskedésből jönnek; de a' mindennapiakra magok közt jó házi vászon készül. — Mi a' viseletet illeti: bizonyos jelekről, szójárásról még idegenben is megismerhetni a' szathmárit. A' férfi tiszta, a' nő keresett, de mégsem piperkőcz a' kellemeskedésben. Öltözködéseikben mindig az idősakhoz alkalmazkodnak; nyárban egész könnyedén ingben 's lábravalóban járnak; télen sem aggatnak fölőleg ködmönöket magokra; dicséretesen eltérve némellyek szokásitól, kik, például: Hevesben, azon tulságba esnek, hogy forró kánikulában virágos ugyan, de tömött bundákban járnak, talán — hevesekül — magokkal arnyékokat akarnak czipelni? A' bensők, ha szegényebbek is, soha sem nélkülözik a' csizmát, a' külsők pedig nyáron meztláb, télen át pedig bocskorban, esztendőket kihúznak.

Az alsóztály leányai ügyesen fonott, 's hosszan lecsüngő, szalaggal diszített hajat viselnek, mi tagjaik gömbölyleg, 's inkább nyulánk, mint középső alkatához igen illékeny; a' középsőztály kisebb finnyáskodó, de rendszerető; hajadonai kontyozott fejjel, az asszonyok fehér- és feketeecipkés fejkötővel járnak; a' czipő pedig, ezen fénytűzési áru, nem emelkedett még annyira, hogy a' topán, vagy csizma hasznosabb forgandóságát egészen gátolná, mikép az másutt károsan történik. Füllengöket és kalárisokat, mint kedves ékítményeket viselnek; az oláhfáták innen be Erdély felé kezdik az átlukasztott pénzeket nyakokba aggatni, közbevegyített csigákkal, néha büerejű (!) füvekkel. — A' főosztály számára, bár messze, Pestről hozatnak a' divatkellemék; 's ezekkel lopózkodnak be némelly bohóságok; mert hiszen mi különös van abban, ha földes asszonyságnak távol fővárosokból is megküldik a' néhány száz forintos árjegyzéket? A' viselettel járó szokásokkal illetőleg; ezek megegyeznek a' kisvárosiakkal; alább majd néhányat érintek. —

A' társalkodási viszonyok még nem igen fejlettek; a' főbbek ugyanis némi fesszes látogatásokban találunk csekély mulatkozást; 's hogy illyenkor az uracsok imádottaikat kerek guzsálnál lepik meg, ez nem valami furcsa. A' nők kedélyes köreikben, 's regény-olvasással üzik el gondjaikat; a' férfiak pedig időtöltést keresnek

a' csak tengő 's igen jelentékenytelen szerkezetű casinóban, 's az ugynevezett kávéházakban. Mulatság kevés, legfeljebb ha néha vándorszínészek lépnek föl, vagy ugynevezett: 'nobelbálok' és egyszermászor alkalmi vendégségek adatnak. Nem így a' középosztályban, hol különféle módon, gyakran túl sem hatva a' házi csendes kör örömein, nyilatkozik a' valódi kedvtöltés; a' polgárokhoz csatlakozik a' tanuló ifjúság, melly kebelében mindég számlál művelt, vidorkedélyű egyéneket, kik szellemi erővel is befolyván, társaikat őrzik a' féktelen kicsapongásoktól; — 's hogy néha tán zajosabban vigadnak, ez nem olly nagy ártalom még, hisz a' fiatalkor sajátja, bútalán napokat élni. Továbbá vannak örömnépepek, p. o. lakodalom, házi multság 's a' t., hol fesztelen lehet az élet bajait száműzni. A' fiatalság közt megfordulnak itt-ott az újságlapok, jelesb íróink munkái: az 'Aurorák'; továbbá a' Kisfaludyak, és Vörösmarty munkái igen ismereteseek; figyelem fordittatik a' legújabb munkákra is. Nyitvák még számukra a' közmulatóhelyek is, mellyek közt elsőrendűek: a' 'Laza'- és 'Pelikán'-kert, hol hirintő, csónak és teke, meg illatos árnyak kínálkoznak. Maga a' Szamos nyáron fürdésre, télen csuszklálásra fordittatik; itt csakugyan valósul a' közmondás, miszerint: természete a' magyarnak sirva vigadni, és vigadva sirni! midőn a' jégen 'fejbe törösdí', a' hőségben 'vizbe fulösdí' bájos foglalkozások vannak napirenden; hány szülő siratja magzatát! hány fiu szerette pályatársát! A' kézműves a' 'hajnalhasadás' felé társpharagot ürit, vagy néha tánczra buzdulva, fordulnak egyet kettőt; ha kinek kedvese van, 'édeleg' egy pár órát; — és így, mint ők mondják: 'aus is mit der multság'!

A' szántóvetők itt nagy számmal vannak, ők egyszersmind fuvarozók, kik abroncsot Debreczenbe, 's 'életet' Nagybányára, vagy kereskedőket különféle vásárhelyekre szállítanak; — némi koresmai czivódások-, vagy otthoni pántolóadásokon kívül másra ritkán gondolnak. Rendkívüli alkalmakkor ferblizés- és filkozással, 's a' t. töltik idejüket. Ezt azért jegyzem meg: mert a' népelet minden tájon más más sajátságokkal bír. — Van mégis egy különös időtöltés, mit itt közösen szeret gazdag, és szegény, 's ez ünnepeken a' zöld helyekre kicsödülés, hol ősi szokás szerint az isten adományait élvezni szabad, csak azon kis óvás hagyatván a' magyartalan önzésnek: hogy 'kárt tenni tilos'. — Ha egy nyári ünnep délestén áthintázunk az itteni nagyhidon, a' Pálfalva felé kanyargó, fűzekkel árnyazott töltésen vig gyülekezet jár alá 's fel; a' Szamosnak völgyes partjain deákocskák lapdásznak, a' zöld fák lombjai közt leánykák ajkairól vig dal rezgendez, hol egész sereg üli örömet; hátrább a' síkság istiznaiból juhászfuvolya hangzik; 's ha szemügyre vesszük a' közel temetőnek gyász-fűzekkel körített sirjain átsugárzó kápolna ékes alakját, egy tájkép áll előttünk, melly idilszerű élvekre csal kicsinyeket 's nagyokat. — Szép látvány e' város, midőn távolról a' délibáb öleiben ringadoz, hol fényes tornyok ragyognak elénkbe. Ékes belül egyszerűségében, 's népének jelleme eredeti vonzalommal bír: vendégszerető, nyílt-szívű, munkás és erkölcsös.

Van még egy tünemény e' városban, közös a' vidék falvaival; ezek a' város végén kunyhókban fészkelő cigányok, kik mindennap bekalandozzák a' királyi várost; a' férfiak kovácműveiket árulgatva, a' nők szorgalmasan jósolgatva, a' gyermekek pedig jókor betanult undoru rókátánczot járva. Ezek mellett néha beférköznek a' vándor oláh-cigányok, a' csempészet külön neveit gyakorlók. Az előbbienek egy szakasza a' hangászatban meglehetősen jártassággal bír, 's jól rendezett bandákban, kedély és jókedv izgatóiként táboroz körül. Némelyek háztulajdonosok, 's gyermekeiket a' nemzeti iskolába jártatják.

Még egy földolog nem kerülhet el figyelmem, 's ez a' nyelv, melly minden tájbeszéd (dialectus) legtisztábbika, 's ment a' közbeszórt oláhok zagyalékítól, kikről azt kell megjegyeznem, hogy gyanúsítások daczára rokonszenvűek nemzetünk iránt, 's nyelvünket jól megtanulják. Nevezetes itt az ú ü használata, mint: lú—ló,

kő — kő, bőr — bőr, tisztul, száztul — tisztül, száztól helyett 's a' t., és némely szójárás, mit használok is. A' miskolczi bögre itt csupornak neveztetik, a' rocska vidernek, a' csibe csirkének, a' tik tyuknak, — — nem hallhatni ilyes szóbeszédet: „nem adi, inkább sárba tapodi“, mint a' kihiresztelt elsőknél. Ezen sajátágok olly érdekekkel bírnak, hogy szinte szívesen hallgat az ember különvidéki beszélgetőket; és ez az utazás gyönyöreinek egyike.*)

IRODALMI LEVELEK.

IV.

Dramánkról szólnak? Nem tagadhatni, hogy irodalmunk ez ága egy új időszak küszöbén áll, melly hatásra és tartamosságra fontossá leendő, ha nem fog is a' szinklítészet magasaira felvergődni. Ez uttől Kisfaludy Károly halálával rögtön eltávoztunk, és vele nem egyedül „Csák Máté“ maradt töredékül ránk, e' roppant tőrője a' historiai tragoediának, hanem magának az ez uton megindult nemzeti komoly dramának haladása is fenakadt egy időre — 's ki tudhatja, mennyi időre! Bekövetkezett 1830. a' francia forradalom, mellynek erkölcsi hatása alatt boldogult a' francia dramának lassanként készült forradalma is. Nálunk, mint másutt is, szinte amannak tanai által kísérve, sőt azoknak pajzsa alatt, tevé a' francia romanticismus elfoglalásait, meghódítva legtöbb írónkat, 's köztök egy olly magas szellemet is, mint a' Bujdosók írója, 's egy olly józan criticalai főt, mint a' Kritikai Lapok egykori kiadója. Ez irány által tragoediánk a' tragoedia torzképévé lett; 's ez egész időköz, melly Várnászszal 's a' budai játékszin megnyílásával kezdődött, Marót bánnal haladt, 's Jósikával 's a' Kuthy darabjaival a' nemzeti színház padolatán, tetőzött, a' komoly nembem nem szült semmit, mi bármelly kitűnőségek 's minden lelkesség mellett is, a' színen 's a' magasb követelésű critica előtt megálland. Szerencsénkre vége felé közelit e' kor, vagy már el is érte azt; hamarább, mint másutt, mint különösen a' spanyoloknál: mi nemzeti szellemünknek csak becsületére válik. 'S Szigligeti Edvárdnak jutott a' szerencse, e' kedvező fordulatot, mellyet az ismét saját lábára vergődött vigjáték készített elő, siettetni, vagy éppen megalapítani.

Szigligeti munkálkodásaiban két külön korszakot vehetünk észre. Tíz éve, hogy ő a' drámai pályán rendkívüli cselekvősséggel forog, 's egy serege komoly és vig, történeti és regényes színműveinek üzte egymást színpadainkon, megbukva talán csak egy, néhányszor tetszve a' többi, 's túlélve magát már eddig is a' legtöbb. Helyzetek felalálásában kifogyhatatlan, elrendelésben ügyes, dialogjával legalább nem untató: bizonyos lehetett többnyire némi sikerről; de a' történet és embersziv mélyeibe leszállhatástól, mint az élet magasb körei észlelésétől, szellemirány 's nem kedvező körülmények által eltűltva; költői kebel gazdag forrása nélkül, 's ezen felül hivatása által gyors- és sokatdolgozásra kárhoztatva: jellemeinek belső életet, valóságot és határozottságot, koraik szint, egészeinek azt a' tartalmasságot és magasb jelentést, végre compositioinak azt a' bevégzettséget meg nem adhatta, mik leginkább a' historiai színmű hosszabb életének feltételei. De érdeme azért van, van igyekezetével, mert ő az idegen befolyástól őrizkedve, melly neki, ideiglen legalább, csak hasznára lehetett, szinte maga fonta tovább a' nemzeti dramának, Kisfaludy megmerevült kezeiben elmaradt, fonalát. E' fél

siker után a helyes uton, rossz néven vehetjük-e nekie, ha végre egy közép-nem alkotására látjuk öt elhatározva, mely a francia befolyástól egészen ment nem maradt ugyan, de kerülve ennek szélsőségeit 's kiegyenlítő a morális differentiákat, hazai téren mozog, a hazai életből, jelen társadalmi állapotjainkból szedi motivumait, alakjait; 's mintegy egymás közvetítésére használva a vig és komoly, érzékeny és szomorú, saloni és népi elemeket, sőt a lyrai muzsikát is, darabonként visszafoglalgatja az idegen istenek által elragadott földet. A mely korszaknak elején látjuk tehát jelenben szinköltésünket, az semmi esetre sem leszen az, a minek lennie kell, hanem átmenet arra, a minek lennie kell. Először le kell a nem-honi bálványokat rontani, 's ez — mert szökés a szellemi életben sincs — nem történhetik fogánattal, hanemha helyettök némi aequivalens adatik; engedményeket kelle tenni a közönség ízlésének, bár romlott is ez, hogy midőn megnyertük rokon-szenvét, bizodalmát, kedvezéseit, sikerrel láthassunk az új oltárok emeléséhez. Soha sem volt erősebb hiedelmem, hogy dramánk sülyedéséből ki fog emelkedni, még akkor sem, midőn az utolérte előképeit szörnyűségeivel — ekkor reactiot vártam, mely be nem következett — mint most, midőn nagyobb plausibilitással látom a francia iskola sarkában.

Ezzel azonban nem mondom, hogy Szigligeti azon legujabb darabjai, melyekre itt czélzok (a Szökött katona, 's a Két pisztoly) utánzásai az említett iskolának. Sőt azok, mint említém, saját nemet alkotnak. Ez nem szomorujáték: a költő remegtet ugyan, de az ártatlanság nem vész el, 's így a véghatás megnyugtató, de a tragicus hős elvesztését követő emelés nélkül. Nem történeti drama: tárgyait nem a históriától kölcsönzi, a cselekvény nem a felsőbb socialis érdekek körül forog, hanem a mindennapi életből 's ennek prosai viszonyaiból szövődik; a jellemek sem jóban, sem rosszban nem nagyszerűek, nem csodálandók. Nem vigjáték: a vig részek mellekesek, czéljok nem a nevetetés 's nevetette javítás, hanem inkább a megilletődésnek kezére dolgozni: e megilletődés az uralkodó indulat, mely a költő nézőire hat, 's mely után talán érzékenysjátéknak nevezhető, vagy regényes dramának, a mennyiben elemeinél fogva a tiszta nemekkel némi ellentétet alkot.

Nem kívánom, hogy Szigligeti ez uton megálljon. Ez az ő nivesuja, ezen ő, talentoma bőségével, még sok tapstot, szinköltésztünk a hazai irányban megerősödést, nyerhet. De hivatása a vigjátékra nem kisebb; 's lássuk, mi neveli bizodalmunkat hozzá az utóbbi nemben is.

V.

Legujabb darabja Szigligetinek, melyet sajtó utján vettünk, K i n i z s i, az academiától 1842-ben másod díjt nyert vigjáték, 3 felv. *). Ezt két évvel elebb R ó z s a, szinte vigjáték, előzte meg, az academia által koszorúzott **). Mindkettő jeles tehetséget bizonyít, mindkettő a jellemi vigjáték mezején nem mindennapit várát költőnktől.

Nem mint ha R ó z s a hibátlan volna. De az sokkal több mint hibátlan, az lelkes és tartalmas. Már itt van hús is a csontokon, 's e húsban élet és vér. Dialogja élénk, gazdag, festő, sebes, minden feleslegek nélkül. Öröm azt olvasni, 's jelesül adva, adva úgy, hogy minden szó, szójáték 's vonatkozás ki legyen emelve, 's ez által érthetővé, világossá téve, adva, hogy a hosszú láncznak egy szemecskéje se vesszen el a hallgatónak, rendkívüli hatást ígér, nagyobb, mint eddig bira. 'S ezért e darab kora nálunk még nem jött meg. A mese is felette érdekes. Nem adom kivonatát; mert akarom hinni, hogy az ön olvasói azt részint látták, részint olvasták. A' jelle-

*) Az „Eredeti játékszin“ XII. kötetében (Pest, 1844.)

**) Az „Eredeti játékszin“ X. kötetében (Pest, 1840.)

mek pedig epen jelesek, egy pár, könnyen jóvá tehető bottáson túl. Legszerencsésben, kétség kívül, 's a' legszigorúbb következetességgel Babel lovag van festve, ez a' hiúság, szemtelenség, hazugság és magát-feltalálás classicus remeke. És szerzőnek sikerült minden vonásokat vastagon ragni fel, a' nélkül, hogy az arc eltorzítottatné! Ez a' mértékártás, művészi eszmélet 's izlés jele. Toldi Miklósba bizonyos öserő szorult, melynek nyersségét természetes érzékenység, szűz becsületézés, 's asszonyok irányában szeretetre méltó önbizatlanság enyhítik 's vonzóvá teszik; 's ohajtottam volna, bár a' költő tisztán tartja vala Toldiát minden dicsekvéstől, mellyel rendszerint csak poltron és bramarbasz él, hogy azzal az erő hiányát takarja. Kicsiny és igénytelen, de természetessége — 's bensőségével kedves kép ez a' Nagy Endre, Toldi uram hű legénye, ki nélkül ezután a' derék nemest nem fogjuk gondolni tudni. Ő egészen az a' szolgálk során, mi az urakén gazdája. 'SRóza? Érző, de érzésén uralkodni tudó eszes, finom elmű, fortélyos, mind a' mellett gondolkodásával becsültetésünket érdemlő asszony. Kérdezték, valjon volt-e Magyarországnak a' XV. században illy asszonya; én azt kérdezem: lehetett-e? Művészetben minden szabad, mi erkölcsileg nem lehetetlen. De nagy hibája e' jellemképnek, hogy hűtelen lesz magához, hűtelen tervéhez, melly szerint Toldi Miklóst el kívánta magától idegeníteni, 's ez által őt önkénytes visszalépésre bírni. E' helyett ő Toldi Miklós háta mögött megesküszik Országgal, 's ekkép Toldit már nem erkölcsileg, mi szabad volt, hanem tényleg kényszeríti, mi eddigi gondolkodásával ellenkezett, hogy őt szava alól felmentse, miután Róza azt már megszegte. 'S ez annál kevesbbé menthető, mert hogy Róza első tervétől feluton visszatérjen, arra ok sem volt; az ő hadi cselje jó sikerrel kezdett működni; 's ha e' nyomon marad, Toldi kijátszhatása megszűnik bántó lenni: midőn most e' himeztelen szőzégés által a' becsületen kívül, a' bajnok iránt tartozott azon illedek is megsértetik, mellyet Toldi érdemlett. Nem eléggé tisztán van az Ország és Róza viszonyának menetele is felmutatva. A' darab elején még nincs meg a' formaszerinti szerelemvallás és szerelemfrigy: 's ez is az is mindig publice, mindig trefásan tárgyalatik, minden esetre pedig olly módon, mikép az emberek házasodni nem szoktak. Ez hagyján ugyan, de e' sietés nincs sem a' Róza jellemében — ő legalább nem szenvedélyes szerető —, sem a' helyzetek szövődésében; mert ha ő első terve szerint halad, az egy komoly akadály, a' Toldi igénye magától elmulik, 's ennek elmúltával van csak a' dolog ott, hol kezdődnie kell: megérve a' szerelemvallásra. — De mind e' nehézségek könnyű kézzel eltávolíthatók; 's a' darab disse lesz vig szini literaturánknak.

Kinizsítől sem lehet az érdekességet megtagadni, akár jellemeit, akár a' dialogot tekintjük. Sőt amazok tán correctebbek; ezen pedig jobban sikerült bizonyos régies színt önteni el. Magyar Balázs, valóságos typusa a' magyar nemes embernek, őseire mód nélkül büszke, parancsoló, e' mellett a' magasabb kegyek iránt magát érzéketlennek mutató, azokat mégis szívesen elfogadó: de ezekhez bizonyos valódiság, finom becsületézés, jóság 's igazságszeretet szövöttek, mellyek őt kedvessé teszik. Az udvaris Zápolya, a' férfias valódi Pál (utóbb Kinizsi), ennek babonás öcsöcsé Péter, jól gondolt, tartott, 's igen jól beszélgetett alakok. Mátyás király a' molnában vonzó és való kép, kevesbbé hozzá illők ez elbuvások, kihallgatások, 's főkép a' magyar Balázsszal üzött trefa. Az utóbbi, mellynek célja Balázst nemesi gögjeért büntetni, belevág az apa jogaiba, nagyon színpadi, 's helyenként a' királyi tekintet csorbulásával jár. Rendes Mátyás deáknak a' Benigna dolgába avatkozása is, formájában t. i. Mint folytathat e' felénk szerelmes leány szíve legföltöbbször ügyéről olly nyílt közlekedést egy soha nem látott idegennel? 'S ismét, mint türheti a' tizenkét vár urának leánya, az apród Péternek bizodalmas közelítését, 's szerelemről beszédeit? — A' dialog kitünőleg jó itt is: jellemző benne minden, sebes és élénk. A' darab minden esetre nyereség, nyereség így is; 's kétség kívül jobbak előpostája. Szigligetinek nem a' Cothurnus való, arra nincs elég költőisége, elég mélysége. A' mindennapi élet ügyei

és bajai az a' banya, melyet ő, komoly és derült tömkelegeiben, meglepő szerencsével fog művelni. És sajnálnunk kellene, hogy olly későn találta fel mezejét, ha tett studiumainak itt is jó hasznokat nem vehetné; 's örülnünk kell, hogy mégsem későn, fiatalságát tekintve. Ő a' regényes nézőjátékokban 's a' vígjátékokban már is annyit tett, a' mennyi szebb jövődjét reménylteti; 's még a' melódrama az, miben próbáit várjuk.

Dr. Schedel Ferencz.

ZENÉSZETI FIGYELMEZŐ.

Három előadásról, három külön helyen történtől, kívánom röviden értesíteni a' nyájas olvasót. Nemzeti casinó, budai arena, 's nemzeti színház! mi szép háromság! kivált, ha a' budai arenát is úgy képzeljük, mint azt a', Honderű' és vele a' győri, Vaterland'(!) erőködnek a' közönséggel megszerettetni, t. i. hogy 'kétségtelenül' a' legszebb színterem a' két testvér-városban. Erről most értekezni sem időm, sem kedvem; ez olly 'alany' (= thema, à la Jablanczy), melyre visszatérni még elég alkalom lesz. Most tehát egyenesen neki vágtatok a' tárgynak, 's hahogy vágatásomban nem hallana sarkantyút pengeni az igen tisztelt olvasó, ennek oka csak az, mivel félek, 's pedig nagyon ám! hogy ezt bizonyos valaki fölöttébb magyarnak találná, ki, mint tudjuk, a' szinpad eladásokban is azért haragszik leginkább a' pipafüstre és dohányszacskóra, mivel ezt csárdai betyáros magyarságnak tartja. Mintha bizony például Kotzebue nem hozott volna szinpadra tenyeres talpas pipázó németeket! — Tehát a' dologra. Ezen kifejezést, úgy látszhatnék, a', Honderű'től loptam, ha tudva nem volna, hogy az közös laconicus kincse, valamint más, úgy a' mi nyelvünknek is. Ainsi encore une fois: a' dologra:

Először is tehát apr. 28.-kán a' nemzeti casino teremébe lépünk, — már úgy mint én, és igen-igen számos mások; — hol a' többek közt Staudigl is éneklendő vala; 's itt először is azt mondanám: süveget le, uraim! — nem mintha a' casino teremébe feltett kalappal is be lehetne menni, hanem mivel illy művész éneke még különösebben is megérdemli, hogy fővegünket levegyük, vagy, mint a' latin mondaná: fejünket kinyissuk, — azaz füleinket 's agyvelőnket a' szokottnál jobban nyissuk meg a' remek előadásnak; — én tehát először is azt mondanám: süveget le! — ha a' nagy művész csakugyan énekelt volna! De hirtelen elrekedvén, kénytelen elmaradását jelentetie az igazgatóságnak, mi azután szájról szájra járván, csakhamar köztudomásúvá lön a' roppant számú hallgatóság nagy fájdalomára. Helyette Biber kisasszony vállalt hirtelen játékot, melly kész szivessége annál nagyobb dicséretet érdemel, mivel ugyszólván előkészületlenül 's előtte egészen ismeretlen zongorán olly remekül tüntetie elő ügyességét a' közönség közelvezetére, miszerint ezen egy játéka, ha máskor soha sem hallottuk volna is, elég volna annak megismerésére, hogy ő valódi művésznő. Egyéb darabok voltak: quartett, Schindelmeisser Lajostól, melly majd nyomtalanul enyészett el, noha nem tagadhatni, hogy néhány szép gondolattal, 's főleg ügyes szerkezeti kidolgozással bír: — ám hiányzik a' megragadó emelkedettség. Változatokat Baermanntól, clarinetre Preisser ur olly művészi felkentséggel adá elő, melly feledtetie, hogy clarinet illy szűk helyen rikácsoló hangszere is lehetne; hangjában annyi lágyaság és kellemes gördülékenység van, hogy méltán örvendhetünk illy hangszerre is bírní művészt városunkban.

A' nemzeti színházban már kétszer lépett fel Ender k. a. 'Belizár' daljátékban, 's noha meg nem tagadhatni tőle a' művészies kiképzettségnek némelly igen ajánlatos oldalait, egészben véve mégsem bírja a' kedélyeket meghatni, főkép azért talán, mivel

Antonina szerepével hangereje nem áll kellő arányban. Véleményünk szerint tanácsosabb volna magát közönségünk előtt valami másban megkísérteni, 's másod énekesnőül, például, jó acquisitio lehetne; de ha tán valakinek az a gondolatja volna őt primadonnául felerőltetni a' közönség nyakára, ez igen szerencsétlen speculatio volna, 's mi ez esetben igen sajnálnók Ender kisasszonyt, ha elvonatnék azon körből, melynek becsülettel megfelelhetne.

Végül emlitem a' vak Turanics Antal, pesti vakok-intézete volt nevendékének hangversenyét, melyet majus 6-kán a' budai-arenában adott. Közönség a' bo-trányig kevés, min mi nem kevéssé megijedtünk; mert valóban szomorú volna, ha a' budapestieknek eddig ismeretes jótékony, emberszerető részvételök csökkenni kezde-ne; mi természetesen annál elebb ellentétben állana a' divatbálványzással, mely pél-dául előttenapi estén annyi embert csődite ugyanezen terembe, az angol gymnastaféle ,művészek' bámulására, hogy már hely sem volt kapható. — Turanics ur hegedű-játé-káról elmondhatjuk, hogy az valódi művészi vonót 's művelt előadást tanusit; különös szende szépséggel adá elő Beriot versenydarabját 's érdemlett tapsokkal, 's kihívásokkal jutalmaztatott. Kevesbé sikerült a' magyar nemzeti táncz nótája Kohntól, mely-nek eljátszásakor a' kellő tűz és összevágó tisztaság nem látszának a' megkívántató erővel teljes összhangzatban lenni. Mind a' mellett ez is élvezetes működés volt, va-lamint a' végső darab is, változatok Beriottól. Biber k. a. kétszer volt szíves játszani, 's előadásával sokakat elragadott. A' várázssípból vett nagy kardnak, melyet a' ,dalárda', vagy ,daltor' — magyarul: Liedertafel, tagjai énekeltek, ismételtetni kelle. Egy kisasszony, ki szinte énekelni ígérkezett, meg nem jelent, — mit talán nem ár-tott volna a' közönséggel tudatni, — 's így a' hirdetett párdal helyett ,Linda'ból Wolf ur egyedül éneklé az ismeretes dalt a' pósta'. Oberon nyitánya Webertől, meglehető-s pontossággal adatott elő. Egyébiránt egészen véve, az est az élvezetesbek közé tarto-zott; csak sajnálatunkat kell ismételve kifejeznünk, hogy Turanics ur nagyobb pártolásban nem részesült, mind szerencsétlensége, mind valódi művészi kiképzettsége tekintetéből.

POZSONYI KARCOLATOK.

III.

„Igazmondás nem emberszólás!” Ezen igen alapos közmondáson gyermek-korom-ban sokat törtem a' fejemet; 's igazi értelmét nem tudtam kitalálni. Csak olyformán magyarázám biz én, hogy az igazmondás nem ember szólása, hanem talán az — mi-ről ismét egy másik példabeszéd azt mondja, hogy „nem hallik mennyországba!” És valóban csudálom, hogy illy gyermeki fogalom mellett mégis tisztelője és gyakorlója tudtam maradni az igazságnak; mert rendesen úgy szokott lenni: a' mit beszívunk mint gyermekek, azt lélekzük vissza férfikorunkban. Más részt azonban világos előttem: miért ügyelnek az emberek általában olly keveset az igazságra, sőt miért ellen-segei? Ők úgy értik a' főnebbi közmondást — a' mint nem kellene.

Szerkesztő ur kétségkívül az én értelmezésemet vallja magáénak, 's így nincs mit tartanom, hogy megszólásnak veendi, a' miket alább írok, — annyival kevesbé pedig, mivel nem annyira kegyedet, mint inkább csak lapját illetendik mondandóim.

— Különben pedig meg is czukrozom egy kicsit, hogy ne legyenek olly keserűk.

Tehát, — lapjai, a' mennyire tudom, közmegelegedést sőt tetszést vívtak ki magoknak a' pozsonyi olvasó közönségnél; a' nem olvasó pedig, tudja kegyed, többnyire viszhang szokott lenni, melly természetesen magában véve = 0; de ha egyesek állanak előtte: ugyancsak megteszi a' magáét. Nézetem szerint is megérdemlik az Életképek a' pártfogást, mellynek növekedtével, hiszem, tartalma még tökéletesb leend; mert külső csínre nézve valóban, némi aprólékoson kívül, alig van mit kívánni. — Legnagyobb baj, 's e' miatt legfőbb panasz, hogy a' füzetek későn, rendetlenül, vagy éppen nem érkeznek meg a' postákon. De ez nem kegyed hibája.*) E' miatt az egész journalistica eleget zugolódott, panaszkodott, sőt izetlenkedett is már; 's széles magyar hazánkban nem találkozott irodalmunknak e' részben is pártolója, ügynöke; mert kevés ember látta át, hogy itt a' birtokszentség elve legmélyebben sértetik. A' miért én letettem az előfizetési díjt, mellyben a' postai járandóság is benne foglaltatik, ha vidékre járatom: — az szent és büntetés nélkül sikkaszthatlannak lenni kellő tulajdonom, — rámnézve annyival becsebb, mert szellemi kincs vagy élvezet van benn lerakva számomra; 's ki hirlapomat vagy folyóiratomat elhányja, vagy talán épen séggel magának visszatartja — az rajtam anyagilag és szellemileg tolvajtságot követ el. — Uraim, kik a' birtok szentségéről 's a' társadalmi biztosítékok elveiről egyoldalulag olly sokat irtatok és peroráltak: vegyétek, kérlek, figyelembe az épen mondottakat; mert az érintetem elv sértésén kívül még a' sajtóügy, értelem, izlés 'sbt. fejlődésének is iszonyu akadály a' illy rendetlenség, mit azonban a' sajtósza-badság bajnokai szinte nem akarnak átlátni. Ehez pedig valóban csekély körültekintés kell; 's hogy az akadály megszűnjék, csak egy kis akarat!

Most már szerkesztő ur elleni nehézségeimmel állok elő. — Szeretném t. i. először, ha előttem minden tekintetben kedves lapjainak borítékczimén nem mindig a' nemzeti színház képe volna; mert azonkívül, hogy a' nemzeti színház sok más hasznosb, sőt szükségesb intézetek mellőztével 's kárával rögtönöztetett: annak újabb időbeli belső állapota sem olly örömdetes vagy vigasztaló, hogy a' póriasság és erkölcsi hanyatlástan iskolájává lett épületet***) igen örömet szemlélje a' gondolkozó; mert az bizony csak keserű érzéseket fakaszt az emberben. — Vannak Pesten figyelmet érdemlő más középületek is, részint építési csin- és izlés-, részint épen az ellenkező tekintetben. Vannak középületek, mellyeknek rajzát csak azért is érdemes volna czimképecskében adni, hogy lássa a' maradék (mert csak felteszem, hogy nem sütnék a' tensasszonyok kalácsot az Életképeken!), milly kisszerűek, milly parlagiak valánk ott, hol a' nemzet fényét, erejét, nagyságát minden legkisebb középítmény által kell vala visszatükrözni. De jó lenne egyszersmind magánosok palotáit is adni, hogy kitűnjék: milly fenypazarra voltak néhányan képesek akkor, midőn az ország minden oldalról szegénynek kiáltaték, 's hogy rajta segítve lehessen, idegen mammon oltára előtti hálványozás javasoltaték. — Szeretném tehát, hogy minden harmadik czimképecske más legyen. Minden lappal más adni azért nem látnám jónak 's czélszerűnek, mert — tapasztalás után mondva — fájdalom, igen sok olvasó van, ki a' mit csak egyszer lát, egyszer hall, egyszer olvas, egyszerre el is feledi.

'Jó volna bizony' fogja talán kegyed gondolni; de nem kellene felednie a' karczolatok írójának, hogy minden illy czimkép drága pénzbe kerül; a' közönség pedig alkalmasint olly kevéssé fogná méltányolni e' több tekintetben igen czélszerű val-

*) Bizony nem! Minden lépéseink eddig sikertelenek voltak: a' pontosan átadott Életképek-ről szóló nyugtatvánnyal úgy vagyunk, mint az egyszeri ur, ki, midőn bőrröndjét ellopták, avval vizsgáltá magát, hogy a' kulcs zsebében van. Szerk.

**) Kissé erős vád, mellyet, véleményünk szerint, a' nemzeti színházra, egy pár balfogása miatt, alkalmazni még egészen nem lehet. Szerk.

toztatást, hogy csupán e miatt tizzel sem fizetnének elő többen az „Életképek”re, mint különben, ’s így én csak veszteséget okoznék általa magamnak ‘

’S ez oldalról tekintve a’ dolgot, alkalmasint teljes igaza van kegyednek, drága szerkesztő ur. Hanem lehetne itt talán egy expediens, a’ mi kegyedet a’ tetemes költségkedéstől megóvhatná, ’s javaslatomat életbe léptethetné. — Kegyed Budapesten, az ország szívében lakik; összeköttetései, ismeretsége, kétségkívül számosak. Pesten sok műkedvelő ember van, ki biztos jövedelme mellett tetszése szerint fordítja idejét erre vagy arra, tehát p. o. rajzolásra, rézbemetszésre, faragásra, vésnökségre ’stb. Ha van ilyen kegyed ismerősei között: hívja föl kegyed őt egyik másik épületnek vagy emlékek lerajzolására, bevésésére ’stb.; — inkább kedveskedjék kegyed neki egy példány Életképekkel. — Igaz, ha e’ hazában a’ közre összemunkálás szelleme ugy kifejlődött volna, mikép azt némely más nemzeteknél találjuk: akkor nem is kellene kegyednek ily fölhívásokat tenni; az emberek éreznek, tudnak hazafini kötelességüket, ’s áthatva azon nagy elvtől, hogy a’ nemzetnek még homokhordójává szegődhetni is dicsőség, — önkint küldenének kegyednek kedvencz foglalatosságai gyümölcse közül. — Ez nem egészen példatlan dolog. Emlékezem, hogy a’ volt Aurorának egyik évi folyamába, közkedvességű írónknak Fáy-Andrásnak jól talált arczképét bizonyos Jakabfy műkedvelő adá; emlékezem továbbá, hogy a’ már alig említésbe jövő Honművészbe több várrajzokat és népviseleti képeket küldözgettek sokfelől; végre, hogy a’ Rajzolatokba Májer István, mostani esztergami népnevelőképző-intézeti oktató, több műdarabot rajzolt ’s véselt is önkézüleg; miért őt, több más érdemein kívül maig is legbensőbbben tisztetem, ’s ohajtom, hogy ezen igen szép példája több utánzóra találjon a’ hazában Tegyen mindenki, a’ mennyit tehet; de tegyen! Ha a’ kávéházi ’s egyéb tivornyák és politícai handabandák helyett, ily elv szerint volna intézve azok elele, kikben egyébiránt tehetség és képesség ki vannak fejlődve; meglátnók, milly szellemi előhaladás fogna bekövetkezni csak egy évtized múlva. De össze kellene munkálni, nem pedig széthuzni, és inkább három szagatni, mint megváltoztatni az irányt; a’ tétlenségnek pedig közmegvetés tárgyának kellene lenni.

Már ha ezen közremunkálási elv ifjúságunknak csak egy középszámu tömegében volna is meg: kegyed, édes szerkesztő ur, el lett volna árasztva pozsonyi cikkekkel; mert a’ politícai ügyfolyamon kívül is vajmi sok történt említésre és elmélkedésre méltó! ’S ha meg volna azon közremunkálási elv: kegyed eddig Pozsony városának emlékezetesb vagy jelentékenyebb épületeit ’stb., mind egytől egyig birhatná; mert mondhatom kegyednek, hogy a’ teremben összegyűlni szokott férfiak és ifjak közt igen sok jeles rajzoló van, mint ezt az ifjúság padai, némely oszlopok és az országos ülésekben fölrakni szokott ivpapirosok darabjai bizonyítják. De ám nincs cselékvési akarat; ’s ez tulajdonképi bajunk mindenben. — Lehet, hogy a’ most érintetem rajzok közül majd küldendek kegyednek némelyeket, vagy legalább leírásukat adom, — ’s hogy csupa szájhösködésnek ne mondathassék ezen eszmefuttatásom; azon esetre, ha kegyed a’ főnebbi javaslatot elfogadandja, — bárha magam rajzolni nem tudok, — mégis ígérem kegyednek, hogy Pozsony egy pár nevezetesb épületének rajzát megküldendem boríték-czímképül. *)

Most jön megjegyzéseim főbbike, az t. i. legyen kegyed szígoru, kivált a’ lantos költemények megválasztásában, ’s őrizze lapját több olly hangulatu verstől, minő gondolom a’ VII-ik füzetben közöltetett. Az álom-közbeni ábrándképeknek rajzolatása olly valami csekélyes, hogy műavatott soha sem engedi át magát neki; ’s mikép lehessen az költői — a’ mi fölött bizony egy szerény kebelnek pirulnia vagy

*) Köszönettel hasznát veendjük.

boszunkodnia kell? — ezt nem értem! *) Végül, lapjainak tartalma iránt még egyre bátoriskodom kegyedet figyelmeztetni.

Íróink egy része elkezd a' népkedélynek játéklaptájává, a' kiadóknak vagy szerkesztőknek pedig bérenczévé lenni. — Mit tartok én az illy emberek: könnyen kitalálhatja kegyed; 's mit kell tartani illy szellemben és szempontból összefirkantott műveikről, az is világos, ha a' nagy publicum ezerszer megtapsolja, megriadozza is azokat! Arra kérem tehát kegyedet, hogy az illy scurrilis jelenetű vásári munkáktól jövődre is tartsa kegyed tisztán lapjait; mert eddigelé — igen kevés czikket kivéve — eltalálta kegyed azon egyrészről emelő, másrészről lebocsátkozó tapintatot, melly szerint nemesb izlésű olvasói, rangkülönség nélkül, kielégítve érezhetik magokat. — Igyekeztek olly írókat központosítani maga körül, kiket nem egyedül bér, hanem a' közszellem istenszíkrajá ébreszt cselekvőségre, 's kiket egykét forint fölül-igéréssel megszédíteni, sőt el is tántorítani — nem lehet.

Hogy városunkról is írjak valamit, tehát tudatom, hogy — mint a' pesti lapok 's gondolom az itteniek is valóságos örömsugárával jelentettek — nálunk is tavasz van, még pedig némelly napokon olly égetőn heves, hogy keresve keressük az árnyat. Ezt alkalmasint előre látták némelly diszponensek, — mért hisz ehhez nem kell nagy csillagjóslati tehetség — 's hogy az árnyat még szorgalmasabban kereshessük, — a' sétány nyugoti részén, hol eddigelé csakugyan volt árny — a' legterebélyesb akáczfákat kiásatták 's fiatal szájakat ültettek helyeikbe. — Igaz, hogy a' jövődőről is kell gondoskodni, mert a' halhatatlanságot egyedül az osztogatja. K.

POZSONYI LEVELEK.

XIII.

Majus 5kén.

SZERETETT LEONÁM!

Szép első májust reméltünk, — de csalódtunk. Oh, mért kell az embernek illy csekélységeknek is csalódnia? egy napi öröme is mért nem maradhat zavartalanul? Hányan örültünk előre már a' szép reggelnek, a' virág levelein rezgő harmatnak és az illatának, melly lenge zephirek szárnyain emelkedik a' rét virágszőnyegéről áldozatul a' természet urához! Mi mindezt nem élvezhetők, mert hideg első majusra ébredünk, mint az életben mi sokan ébredünk annyi remény után — csalódásra. Oh, hogy az embert minden veszteségeire emlékezteti, egy letört ág, egy összezuzott virág, minden, minden! — Azt hittük, annyi hideg nap után talán szép majusunk lesz, mint az ember hinni szereti, hogy fájdalom után ő is fog örülni; de az ember sorsa, kedves Leonám, a' csalódás. — Látod, én ismét visszavezetlek az élet bajaira 's annyi örömért, mit hű szived nyújt, kedves soraidért, mellyek szereteted mind megannyi zálogai, gondolatimmal, mellyek az év tavaszának szemléltével önkénytelen merülnek fel lelkem előtt, neked tán fájdalmat okozok. Nem, nem, hisz soraim még azon esetre is, ha lelked tiszta egén a' fájdalom sötét fellege borulna, ha csalódtál volna is, megnyugtatót önthetnének a' kebelbe; mert megtanítanak, hogy ki sokat remél, az gyakran csalódik, és, mint koszorús költőnk mondja:

„Csak a' szerénynek nem hoz vágya kint.“

*) 'S mégis sokaktól kedvesen fogadtatott.

De visszatérek fölvezt tárgyamhoz 's hideg majusunkról írok. Az évben, igaz, sok hideg nap van, 's így megszokhatná azt az ember, mint életében annyi keserv után megszokhatná veszteségeit; de ki tehet arról, hogy szemünk csak derült égre szeret föltekinteni, hogy az ember jobban szereti a' tavasz langymelegét, mint éjszaki fagyáló egét? — De hideg első majusunk elenére is a' természet barátja és a' mulatni szerető közönség már korán üdvözlé a' szabadban a' felkelő napot, a' liget fái közt, 's a' közel hegyek regényes hajlásaiban embercsoport vidám serege tarkállott. De hányan jövének ki csak szokásból, mert az évnek e' napján mindig kiszoktak jöni, hányak lelke nem merült a' távol vidék igéző perspectiv-jébe, de a' szűk közelben anyagi vágyai után sietett? Pedig ki a' természet bájait nem érzi, ki nem keresi föl a' völgy kristálycsermelyét, hogy partjain ibolyát fűzön koszorúba, ki elandalodva nem hallgatá a' fák leveleinek édes susogását, és nem lesé meg a' virágot nyilatkozásában, oh az, kedves barátom, nem boldog, az nem jó ember. Mennyivel boldogabb ennél a' természet egyszerű gyermeke, ki a' csalagány dalát tanulja el, ki fendobogó kebelével üdvözlí a' reggelt, és mint a' tavasz első virágát, úgy annak első zöld gallyát is *) elviszi szerelme jelöl kedvese ablakához. Mint jól esik néha visszagondolnom népünk olly sok szokásaira, melyekben a' költőiséget észre nem vennünk lehetlen. Lám, nálunk, mint mondani szoktuk, a' nagyvilágban, a' népnek szokásait elfelejtjük, egyszerű örömeiben nem osztozunk, és valjon boldogabbak vagyunk-e? azon feszes illedék, mely az élet örömeit is szabályszerűleg méri ki, a' hideg udvariasság, melynek csak szavai vannak, de értelme nincs, e' szélegen (nuaison) napjaink fanyar kéjeinek tengerén valjon kielégíti-e a' kebel titkos vágyait? 's annyi látszatos öröm 's olly derült mosoly után nem forr-e fel a' termék asszonyának is szemébe a' titkolt könnyű? Oh, ne hidd, hogy a' fényes termekben valódi öröm lakik, mert mint a' társaságos élet jelen viszonyaiban sok erő, sok akarat enyészik el nyomtalanul: úgy hervad el sok virág a' magasb körök légében, a' nélkül, hogy hő kebelem lelte volna fel halálát. — Ismered a' mesét az alacsony bokorról 's a' tölgyről, melynek lombjait orkánek szaggaták 's tövét villám hasítá szét, míg a' kis bokor bár megingott, de lent — mentve maradt. Így ne kívánd felcserélni egyszerű, de zajtalan napjaidat a' nagyvilág zajos örömeiért, hisz a' fényes paloták asszonya sem bír mindent.

„Egész világ nem a' mi birtokunk,
A' mennyit a' szív felfoghat magába,
Sajátunknak csak annyit mondhatunk.“

Ismét eltértem, de úgy van az, ha csak baráténknak irunk és nem tudjuk megtagadni egyéniségünket. De mért fojtanám le a' feltörő érzelmet, mért ne testesíteném a' rohanó gondolatot, mikor az, mint nekem gyakran enyhülést szerez, úgy téged eszmélődésre vezérelhet. Már pedig minden bajunk egyik főbb oka az is, hogy nem eszmélünk, hogy öntudatra 's az élet ismeretére jutni nem bírunk.

A' hideg reggel ellenére is, mint mondam, Pozsony szépei 's a' természet baráti meglátogatak a' ligetet és a' szomszéd hegyeket. A' ligetéri kávéház előtt este a' katonai zenekar halatá ouverture-, cavatine- és duettóit, és hölgyvilágunk, mintha előre tudta volna, hogy e' sok zene darab közt nem leend egy is, mely nemzeti hangjaival edesen hasson kedélyére, meg nem jelent. De hisz ez mindig ugyan; a' magyar ezred zenészkara, mely magyar közönség előtt szokott játszani, a' keringők és polkák özőne közt csak ritkán lép meg bennünket egy magyarral; és bár alkalma volt tapasztalni a' lelkesülést, mely ilyenkor mindig melegen tört ki, ő mégis csak némelykor játszik egykét nemzeti darabot. Nem akarom hinní, hogy tán tetteinek is

*) Szokás a' magyar földön május elsőjén zöld galyat tűzni a' leány ablakához. Y.

irányt adó hatalom tiltaná el a zenekart attól, hogy a magyar ég alatt magyar hangokat zengedezzen: én ezt inkább azon ferde fogalomnak szeretem tulajdonítani, mellynél fogva sokan hinni kezdik, miképen a férfias magyar is szívesebben olvadozik az áriák lágy hangjaira, mint lelkesülne hazája vajmi költői dalainál. Volt idő, emlékezem, midőn sok magyar, lelkével az operák szenderítő élveibe merülvén, mint a patschulie és pézmához szokott orrnál a rózsá már elveszté bájjátat, nemzeti énekeinkben nem találta fel azon forrást, mellyből a még egészséges izlésnek élv fakad föl. De istennek hála, a szendergés elmúlt 's a mindinkább erősödő nemzetiség dalainak is visszaadta uralmát; a magyar ének, mint táncz, többé e' honban nem idegen, és mint ez többé nemcsak a nép által járatik el, úgy nemzeti dalainkat nemcsak a falu egyszerű lakója zengi le, hanem megnyitlak nekik a fényes termek ajtai is, 's a' bús magyar nőt ki fogja szorítani a szönyeges termekből a' bitor trillákat. Tehát jogosan várhatjuk, hogy midőn a' nemes ezred derek hangáskara, jeles játékával műelvet szerrez az öt méltányló közönségnek, meg ne felejtkezék, hogy e' közönség, mellynek — 's az ég, melly alatt játszik — magyar.

Ki olly városban lakott, mellynek egyéb hiányai között egy sétatérnem-léte is érezhető, az elfoghatja, mi jótétemény nekünk a' közel és szép liget. Ligetünkről neked már sokat irtam, és most nem annak bajairól, hanem a' sétatérnek egy részének azon igen rossz szőléséről kívánok szólni, mellynél fogva sokan kutyájok nélkül még a' liget szépségeit sem tudják élvezni. A' mint egy reszről e' valóban gyönyörű liget rendezése és csak áldozattal történt szépítése körüli érdemeit Pozsony polgármesterének említés nélkül nem hagyhatom: úgy nem tehetem, hogy meg ne rójam az említett urak és hölgyek, igen — és hölgyek e' figyelmellenségét és tilalomtörését, pedig mint mondják, a' magyar diéta a' mezei rendőrségről is hozott törvényt: Ez elválhatlan nagy- és ölebek pajkosan, és mint az agarászó földesur jobbágja vetésein, otrombán gázolnak a' virágfészkek és ültetvények közt, 's mindig kárt okoznak; de ez nem baj, csak a' kedves kis parizli és friponka jól mulassa magát! Kérdem: szabad-e ez? valjon mi jogosítja fel a' szerencsés ebek urait és urnőit e' bitorlásra? Evvel méltányoljuk-e a' város figyelmét, melly a' helyett, hogy ligete termékeny földén jövedelmes gazdaságot üzne, virágtelepeket ültet 's szépítéseit csak áldozattal teszi? Illyen visszaélés is egyik neme a' vandalis musnak.

Egy időtől sokan látogatják a' vaddús ó-ligetet is, mellybe csónak szállítja át a' sétatérkat. Az ó-liget utai, igaz, rendetlenek, oazok 's virágtelepek nem gyönyörköd-tetik a' szemet, de az erdőnyilások, mellyek távolra engednek kilátást, a' hely hallga-tagsága, mellybe némellykor az új lomb zenéje, 's a' lomb sötétén felcsattogó kis ma-dár éneke és a' jövendőmondó kakuk egyforma szava vegyül, sajátzerű elvet nyújt a' természet barátjainak. — E' mellett a' hegyekbe kirándulások is napirenden van-nak, 's a' sárházikokat is (Patzenhäusel) sokan látogatják.

A' negyven lőerejű, francia gyárhán készült sugár „Duna“, bocsánat: „Donau“ gőzöske naponként levé bécs-pozsonyi utját. Gyönyörű látvány volt a' kis Syrent Du-nánk óriása „Erős“ sértett oldala mellé simulni látni, mintegy szökve örömben, hogy őt, az idegen feliratút, sérvmentesen ereszté át hajó-hidunk nyílása, míg a' magyar „Erős“ bordait megrökkönté. Már második sérülés ez városunk alatt az óriáshajón. Multkor a' hajóra vezető hidacskaát rombolá össze és 2-kán ügyellen kanyarultaban hajóhidunkat ingatá és önoldalát sérté meg. Mint a' parthidacska hosszabb, úgy a' hid nyílása szűkebb akkor sem volt, így a' hajó kormányosával lenne néhány szó, ha le-velem berekesztéséhez nem sietnék.

Mult hó 26-kán érkezett városunkba a' kis „Donaun“ István főhg, 's hazája föld-jén szíves „eljenekkel“ üdvözölte.

Majus elsőjén, mondják, saját szerű meeting adatott a „vörös ökörnél“ Wellington születése napjának ünneplésére. A meetingadó, hazánk érdem közt öszült fainak egyike 's Britannia nagy tisztelője volt. — Éljen O'Connel! Ölel Yole.

XIV.

SZERETETT LEONÁM!

Majus 8.

Örömmre szolgál visszaemlékezni arra, mit leveleim egyikében mondek: hogy egy lap telik be mindannyiszor az ég aranykönyvében, valahányszor áldást árasztunk embertársaink felett. A' társaságos életben, kedves Leonám, valahányszor oly emberekkel találkozunk, kik meleg kebelrel ölelik fel az emberiség ügyét, kik áldozattal segítenek ott, hol a' szükség leginkább érezhető, kik oly magot hintenek el, melyből az áldás kalásza veti fel arany fejét, mindannyiszor erősödik emberiránti hitünk 's egy-egy levele fejlék fel emberszeretetünk virágának. — Említettem már, hogy Pozsonynak két kisdedővő-intézete mellett még egy harmadik intézete is van, 's hogy e' harmadik a' helybeli zsidó közönségé; de nem említém azon derék férfiú nevét, ki ez intézetet létrehozá, ki nem kevés áldozattal emelt hajlékot a' kisdedeknek, önköltségével szerelé azt fel 's alapítványt tön az intézet jövőjének biztosítására. E' férfiú: T o d e s k o H e r m a n, bécsi nagykereskedő. — Ma ez alapítvány beavatása volt. Kevés napja volt életemnek, melyben többet eldeltém, mint e' maiban, kevés ünnepélyt láttam, melyet megelégedettebben hagytam volna oda, mint a' mait. A' tágas terem egyik szögletében nemzeti színekkel ékített páholy állott, a' közügyek iránt oly részvevő főhő nádornénk számára, ki a' pompázó hölgyserég közt egyszerűen, de meleg kebelrel és ebben az emberszeretet égi virágával 's élénk „éljenek“ közt jelent meg. Egy gyönyörű kis leány német költemény szavallása mellett ékes virágfűzért nyújtott át lelkes nádornénknek 's az ünnepély zoltárok énekével kezdetet meg. Azt hinnéd, angyalok kara dicsőíti az urat, 's a' jeles bariton Sulzer*) éneke bizonyosan elragad; oly szép, oly mondhatlanul szívhez szóló volt e' gyermekek éneke, oly felséges Sulzer ur hangja. Ezután a' bécsi zsidók hitszónoka Mannheimer ur igen jeles beavatási beszédet tartott. Szeretném, hogy egész terjedelmében olvasd e' classicus beszédet, hogy te is érezd azt, mit mi éreznék. De e' helytt engedd, hogy csak igen rövid vázlatban ismertessem meg a' szónok szép gondolatait; meglehet, tán általa én is viendek egy-két porszemet az emberiség ügyének nagytemplomához. „Üdv e' szép földnek, — mond — melyhez vágyaim vonztanak, mely az üldözött zsidónak lakot és oltalmat ad; üdv e' hazának, mely népem gyermekeit ege alá fogadta; áldás e' honra és áldás azon lelkesekre, kik népemért meleg szót emeltek.“ A' szónok az ünnepélyről 's az alapító érdemeiről szólva, elmélkedését tovább folytatá: „Az iskolát nem a' falak, nem az épület teszi, hanem a' szellem, mely benne lakik. A' ház áll, gyermekserég zajong körötte, tehát mivé neveljétek az iskolában e' gyermekeket? Mindenek előtt Izraelitává, de Izraelitává isten könyvének értelmében, mely megmondja nektek, mit jelent e' szó: az igazság, jog és világosság bajnokát. Illyenné neveljétek nekem a' gyermekeket, és neveljétek emberré, hisz ennél többé, fenségesb lénynyé úgy sem nevelhetitek, mert irva van: Isten önképére teremté az embert; — neveljétek polgárrá, hogy azon hazát, mely övé is, szeresse, ahhoz vérrel és lélekkel ragaszkodjék 's érte, ha kell, haljon meg. De ne feledjétek, hogy az embernek két hona van, 's hogy az ember, mint a' gyűrű, egy végtelen körben kering, isten kezéből foly ki, 's ismét oda folyik vissza, 's hogy az

*) A' bécsi zsidóközönség énekese.

élet csak a' pályához előkészítő ut, 'stb. Szemére vetik népemnek, hogy neki nincs hazája, hogy ő a' hont nem szereti. Oh, kérdjétek attól, ha csak szíve van 's szívében egy kis emberi érzés: vajon a' föld, mely létünket adá, mely táplál, a' vidék, hol először mosolygunk isten kék egére, hol először rebegték ajkaink isten nevét, nem hazánk-e? 's csak a' sokat szenvedett zsidó lenne-e az embermilliónak azon szerencsétlen testvére, kinek hazája nincs? Én nem hibáit menteni népemnek állok itt, de én, ki a' nép közt 's a' népért élek, ismerem annak minden reményét, vágyait és érzelmeit, de én mindenütt úgy tapasztaltam, hogy e' nép honát szereti 's ahhoz hű. — Szemünkre vetik továbbá, hogy nyelvünk és szokásaink idegenek. Mi német zsidók, úgy hiszem, elég tisztán, jól beszéljük a' német nyelvűt, a' német nyelvet. — — Itt félben kell szakasztanom a' szónok elmékedését, mert a' nagy szavak mellett figyelem nélkül el nem haládkhatok. „Mi német zsidók, — mond a' hitszónok — úgy hiszem elég tisztán, jól beszéljük a' német nyelvet.“ És kérdem: e' szavakkal nem mondá-e ki magyar zsidó hitfeleinek a' kötelességet, hogy ezeknek is tisztán és jól kell beszélni a' magyar nyelvet? nem mondá-e ki, hogy a' zsidónak saját nemzetisége nem lehet, hogy a' nyelv, mely hazájáé, övé is? 's nem találod-e visszaadva leveleim egyikeben tettazon ohajtásomat: „hogy a' kisdeded, midőn ősnyelvűket nem örökölhették, ne csak azon nyelvre taníttassanak, mely mint e' hazától, úgy tőlük (magyar zsidóktól) is idegen, hanem a' magyarra is.“ Vajha figyelembe vennék zsidó hontársaink a' jeles szónok e' sokat rejtő szavait; vajha csigaszzerűleg ne vonulnának el a' nemzetiség illetésétől és éreznék, hogy a' bölcső és sir közt nem csak perczek és évek, hanem kötelességek hosszú sora is áll. — — „És szokásaink? — kérdé továbbá e' szónok — vajon kárhoznatni valók-e azok, melyek mérsékletet 's az anyag leküzdését parancsolják? Ezek tarták fen századokon át a' népet, mely hajdan hős 's vészdedt nép volt; és vajon nem ismertek-e e' népre unokáikban, kitűrni és szenvedni tudó zsidónépben?“ Beszédét imával fejezé be. — Egy szép leányka tiszta, csengő hangon 's magyarul áldást kért a' fejedelem 's a' lelkes nádorné fejére, emberszeretet- és türelem-, jog- és igazságért fohászzkodott a' jog és igazság kutfejéhez. — E' mellett az iskolai ifjuság magyarul az ismert népdalt éneklé 's az egészt a' Minchaimádság fejezé be.

Pesti színészeink mégsem érkeztek föl. Az aláírási iven, melyeket B a r t a y ur bocsátott ki, örömmel találkozunk a' főrendi tábla ellenzéki oldalának lelkes tagjaival, míg hiában keressük azok neveit, kiket, mint a' színügy őszinte és hő pártolóit, szeretjük tekinteni.

A' német színház, mellyről tüzetesen tán máskor ismét irandok, szép közönségnek örül. Megerle ur megérdemelni buzgólkodik a' közönség pártfogását; már több új és nem kevés jó darab adatott. Ma adatik először Nestroy legujabb bohózata: „Der Zerrissene“, mellyről legközelebb.

F. hó 2-kán a' dunaparti katonai laktanya éji őre, megunva a' zsidóbasztó béke napjait, föbe lötte magát.

E' napokban néhány négyszeg öl foglalá magába az élet legfőbb három szakaszát. Egyik szűk utcánkban halottas sereg vonult végig; a' kiserő sereg hulláma több kocsit tartott fel, melyek az ellepett utcába folyó két külön utzácskából robogtak elő. E' kocsik egyikén keresztvizre vittek egy kisdedet, a' többin vidor násznép ült. Így ütnek össze az életben sokszor a' legellenkezőbb dolgok; így vegyül fény az árnyékkal, romlás a' teremtéssel. Isten velünk!

Yole.

XV.

Majus 10kén.

Nap nap után foly, szeretett Leonám! 's minden a' régi vágásban forog; a' m a mindenben hasonlít a' t e g n a p u t á n h o z, 's társasági életünk csöndes tengerén egy

kis hullámot sem ver fel a' sors és emberi kéz. Minden erő, érdeke és figyelem a' tanácskozási termekben öszpontosul és ezért sokszor kísért meg az akarat arról, mi minden honleány előtt is érdekes, az országgyűlésről írni; de ilyenkor mindig eszembe jut Apelles visszariasztó mondása, 's a' socialis élet mezején kezdek tarlózni, hogy számodra, — hisz én csak neked írok —, egykét érdekes eseményt emelhessek ki. De engedd most mégis, kedves Leonám, hogy kevés időre mellőzve az élet ezernyi baját, csak néhány szóval térjek vissza ahhoz, miről multkor csak homályosan irhatek, országgyűlésünkhöz. Azt állítják 's leveleim egyikében én is említém, hogy a' tanácskozások elveszíték érdeküket 's a' dolog — hogy úgy mondjam — zomanczát; és mégis gyakran tömvék a' karzatok; és valahányszor érdekes ülést, életkérdéseink élénkebb vitatását reméljük, a' nővilág is mindig megjelenik karzatán, és itt lelkesb hölgyeink többjeivel találkozhatol, hogy, mint íróink mondani szokták, tekintetükkel a' férfit küzdésben emeljék, és a' szónok szemeikből merítsen (ha máshonnan nem tud) lelkesedést. Valóban én csak méltányolni tudom hölgytarsaim e' részvétét, 's a' haza szép jövőjének egyik zálogául tekintem ezt, mert a' hon, mellynek leányai hideg kebelrel tudnak gondolni a' honanyára, és nem lelkesülnek fel, valahányszor a' honúgy forog kérdésben, az nem fogja szülni a' Gracchusok, nem Coriolan anyját. Mondom, méltányolni tudom e' részvétét, melly a' tanácskozási terembe vezeté nőtársaimat; csak e' részvétel kevés perc alatt ne apadna le, 's a' szép nagysádkák figyelmét sok minden ne foglalná el annyira, hogy oszt, kedélyes conversatiojuk miatt, azok figyelme is zavartatik, kik a' terembe figyelni és hallgatni jöttek. Vagy úgy! önök mosolyognak szép ajkaikkal, kedves rokonim, 's zsebszótárunkban a' hallgatást a' kivihetlenség alatt keresve, picziny ujjakkal lemutatnak 's pajkosan kérdik: csend uralkodik-e ott lent? Önöknek igazuk van, lent is életszivaj terjeng, 's ha önök hallgatnak is, mi még sem hallunk. Ha ezt, szeretett Leonám, tekintetbe veszed, nem fogod megtagadhatni csudálkozásodat attól, hogy illy zsvaj és általános figyelmetlenség közt genialis gyorsírónk Hajnik Károly minden szót, minden szót el tud lesni a' szónok ajkairól.

Kik a' nemzeti kifejlődés és alkotmányos élet garantiáját a' nyilvánosságban is lelik, mondhatlan fontosságot tulajdonítanak a' gyorsírázatnak; és én megvallom, valahányszor e' tudományról gondolkoztam, lelkemben mindig felvillant a' gondolat, hogy a' gyorsíró nem-gyorsíró embertársainál sokban tökéletesb lény, mert mint isten előtt nem röpül ki a' kebelből sohaj észrevétlenül: úgy e' gyorsíró előtt nincs elveszve egy szó, egy gondolat, egy eszme; pedig hány eszme, hány gondolat merült fel és merült le, millyen csak században fakad fel egyszer a' lélekből? Mosolyogsz, tudom, a' tulzó barátnén; de kérlek ne feledd, hogy, mint mondtam, nemzeti kifejlődésünk és alkotmányos életünk egyik garantiája a' nyilvánosság és ennek egyik eszköze, a' gyorsírázat. De mi magyarokul sokat el bírunk felejtetni, és mert az áldott magyar föld munka nélkül is megtermi gyümölcseit, azt hisszük, gyorsíróink is lesznek, és majd leend, ki napéjeleit áldozza fel e' pályán, mellyen elismerés és méltánylás nem jut jutalmul. Hiu remények! mint nemzet egyesülés nélkül nem lehet nagygyá, úgy intézetek áldozat nélkül nem állhatnak, és valjon jogosan kívánhatjuk-e, hogy valaki ereje és érzelme legjobbját áldozza fel, és annyi munka, annyi önmelegadás után még azt sem remélhesse, hogy napjai, mellyeket a' haza ügyének érdekében töltött le, biztosítva lesznek? mert, kérdem, ennyi eredmény 's Hajnik urnak hazafiúi igyekezete 's példátlan szorgalma mellett 's történt-e a' gyorsírázat előmozdítására 's ez úgy jövőjének biztosítására csak legkisebb lépés is? Oh, mi mindent szeretnénk — áldozat nélkül! — De mégis szabadjon hinmem, kedves barátném, hogy a' fontos ügynek hazánkban is van jövője.

Mint látod, kedves Leonám, barátnéd figyelmét változatosság 's a' felfogott ügyek érdeke miatt mi sem kerüli ki. És midőn egyrészt a' társasági élet jelenetei-, és némely nagyobb érdekű dolgokról elmélkedem, akkor más részről figyelmem hazai iro-

dalmunk sem kerülheti el. Könyvismertetést 's irodalomtörténetet nem írhatok, csak mint rokon tárgyról a' könyvárosi visszaélések non plus ultrájáról kívánok néhány komoly szót mondani. — Általános a' panasz könyveink drágasága miatt, minek okát sokan az olvasó közönségnek igen kis számában lelik, bár én megfordítva, a' közönség csekély számának okát keresem a' könyvek drágaságában. De minthogy jelen viszonyaink, irodalmunk jelen állapota közt mint a' két egymásra viszonylagosan ható ok áll, a' könyvek drágasága t. i. és az olvasó közönség kis száma: valjon czelszerű, helyes és szabad-e az egyébiránt is felette drága könyvek árának önkényes fölemelésével azon kis szám könyvszerzési hajlamát is, melly olvas, elszibbasztani? Lelkiismeretes dolog-e irodalmunk termékeivel kalmárlelkűleg ekként üzérkedni, és azon könyveken is, mellytől a' bizományos 10 — 20 pcentet kap, más 10 — 20at huzni? Maga nevénevezném meg e' tettet, ha kénytelen nem lennék megnevezni a' könyveinket ekként kezelő könyvárost is. Ha a' könyváros városunkban egyedül volna, mint egyrésztől nem csudálnám, hogy gazdagodási systemája ellenére is, akad, ki boltjába könyvet venni lép be, úgy más részről nem kellene megmondanom az ugyis kitalálható nevet; de miután városunkban több könyváros is van, kik könyveiket bolti áron adják, 's csak egy fillérkét sem zsaroluak (mint mondani szokás: („für die Fuhr“) az olvasó közönségen: négy szem közt meg kell mondanom, hogy a' hamis könyváros W i g a n d ur. — Vizsgálni a' m. t. társaság hatási körét nem akarom, de úgy hiszem: mint szép hivatása a' tudomány és nyelv elővitelével a' közértelmiség- és nemzetiségünket előmozdítani, úgy körébe tartozik örködni a' felett is, hogy könyvei 's az irodalom egyéb termékei, mint a' célra szolgáló eszközök, menjenek át az életbe, 's az író, ha munkájával hatni akart, célt érhesen 's fillérkedő lelkek ne fosszák meg a' közönség egy részét a' lehetőségtől, ez eszközöket megszerezhetni. És én hiszem, a' m. t. társaság derek és általam igen tisztelt titoknokának figyelmét, kinek irodalmunk és főképp irodalomtörténetünk annyit köszön, nem fogja elkerülni e' körülmény. — E' hitben és szeretettel ölel hű

Y o l é d.

ÉLETKÉPEK

1844. 11. - Júlét.

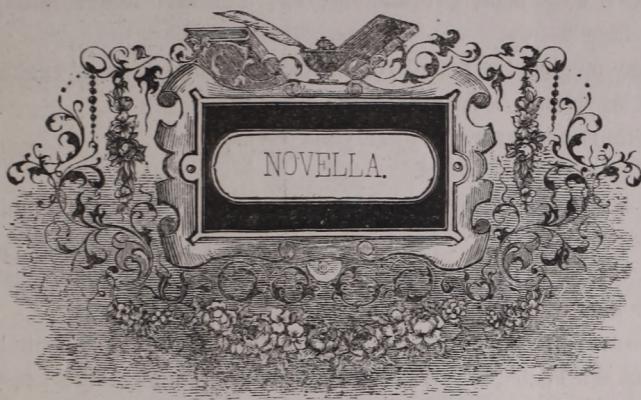
irodalmunk sem kerülheti el. Könyvismeretést 's irodalomtörténetet nem írhatok, csak mint rokon tárgyról a' könyvárosi visszatekintések non plus ultrájáról kívánok néhány komoly szót mondani. — Általános a' panasz könyveink drágasága miatt, minek okát sokan az olvasó közönségnek igen kis számában lelik, bár én megfordítva, a' közönség csekély számának okát keresem a' könyvek drágaságában. De minthogy jelen viszonyaink, irodalmunk jelen állapota közt mint a' két egymásra viszonylagosan ható ok áll, a' könyvek drágasága t. i. és az olvasó közönség kis száma: vajjon czélszerű, helyes és szabad-e az egyebiránt is felette drága könyvek árának önkényes fölemelésével azon kis szám könyvszerzési hajlamát is, mely olvas, elzibbasztani? Lelkiismeretes dolog-e irodalmunk termékeivel kalmárlelkűleg ekként üzérkedni, és azon könyveken is, melytől a' bizományos 10—20 pcentet kap, más 10—20at húzni? Maga nevére nevezném meg e' tettet, ha kénytelen nem lennek megnevezni a' könyveinket ekként kezelő könyvárost is. Ha a' könyváros városunkban egyedül volna, mint egy-résről nem csudálnám, hogy gazdagodási systemája ellenére is, akad, ki boltjába könyvet venni lép be, egy más résznél nem kellene megmondanom az ugysis kitalálható nevet; de miután városunkban több könyváros is van, kik könyveiket bolti áron adják, 's csak egy állérként sem zavaróak lehetnek az olvasóknak: („für die Fuhr“) az olvasó közönség: négy szem közt meg kell nézegetni, hogy a' kis könyváros Wigan der. — Vizsgálni a' m. t. társaság hatást kért nem akartam, de egy hírvény mint szép hivatása a' tudomány és nyelv elővitelével a' közéleti élet és nemességünket előmozdítani, úgy közre tartozik önként a' feladat, hogy kiderítse az irodalmi termékeket, mint a' czélra szolgáló eszközöket, megvizsgálja azokat, és az eszköz-jával hatni akart, ezelt értekez a' állérkoda lelke az olvasóknak mint a' közönség egy-részt a' lehetőségtől, ez eszközöket megszerezhetni. És az hírvény, a' m. t. társaság derek és általam igen tisztelt titoknokának figyelmét, kinek irodalmunk és főképp irodalomtörténetünk annyit köszön, nem fogja elkerülni e' körülmény. — E' hitben és szeretettel ölel hű

Yolód.

ÉLETKÉPEK
1844. 11. Füzet.

A' B Ü N T Á R S A K.

EREDETI NOVELLA

M Á R K T Ó L.

(Vége.)

IV.

Ida tagjait a' rémulés megtöré, — kórágiban fekvék az éji jelenet óta és gyakran forró lázban szenvedett. Többnyire atyjának képe tűnt fel ekkor előtte gyilkos kezek között, vagy az álarczos ősz fő, melly megrohanta őt; a' gyöngéd atya aggódva ült gyermeke ágyánál, aggódva figyelt a' kedves ajkakra, — és szavak tolulának ezekre, minőket csak a' mély fájdalom adhat; a' fájdalom hangja közé pedig szerelmi szó is vegyült... Dénest, a' szabadi-tót dicsőíté a' leánya; mint üdvezítő tűnt fel beteg képzele előtt, és öntudatlanul, nemével az ihlettségnek beszélt róla, keblére szorítá kezeit 's gyengülve rogyott párnáira.

Az öreg bárót egy eszme szállá meg, gondolkozva járt fel 's alá szobájában 's szüntelenül gyermekének hogyléte felől tudakozódék; az est közeledt, midőn Ida, mély álomból ébredvezve, nyugodtan nyújtá atyjának kezét.

„Hogy érzed magad?“ kérdezé az öreg, és a' leghensőbb szeretet kifejezésével hajlott feléje.

„Könnyebben, kedves, jó atyám! az álom nagyon erősíte... Csevegjünk kissé.“

Terényi komoly arczczal ült leányához 's lassu hangon kérdezé:
'Érzesz-e elég erőt, gyermekem, egy kérdésre felelni, mellytől élted boldogsága függ?'

A' leány meglepetve nézett reá; atyjának komolysága, a' szokatlan kérdés feszíték figyelmét, 's ő készen nyilatkozott.

'Te Arthurt nem szereted?' folytató atyja.

Ida arczát élénk pir borítá.

'Felelj nyiltan, gyermekem. Mondám, hogy e' percztől élted boldogsága függ.'

'Igen, atyám, nyiltan fogok felelni, de hiszen ez nem renditi határozatomat. Arthur nem bírja szerelmemet.'

'Hallgass reám, leányom! — Midőn elfogadám tőled azon áldozatot, mellyet anyagi létünknek hozál, ugy valék meggyőződve, hogy Arthurt ugyan nem, de mást sem szeretsz.'

A' beteg mindinkább pirult.

'Ne pirulj, gyermekem! nem szólok hozzád a' szemrehányás hangján; mert jól tudom, mi hatalmas a' kebel szózata;.. tudod azt, kedvesem, hogy én tégedet mindenek fölött szereltek és boldognak akarlak látni, ha... ha... talán nyugalmam árán is. — Mit tegnap éjjel, mit ma hallék, azok meggyőztek arról, hogy te Erneyt szereted... Ne rejtse el arczodat, gyermekem; én ismét nem vádollar, mert a' sziv nem hallgat mellékes tekintetekre; sokszor az ész szava is tompa hangokba enyészik; de maga Erney is becsületes, derék férfitü... 's azért, kedves Idám, én feloldozlak az adott szó alól!'

Idának első érzete tulragadás volt;.. az ég, mellyet a' sors kevés percz előtt olly messze taszita tőle, nyiladozni látszék, 's üdvezítő anygalként a' kedvesnek képe lebegett elő. De jövő pillanatban atyjára, a' tisztelt öszre gondolt, ki nem tudva, nem érezve tette nagyságát, a' legnagyobb nyugalommal tekint reá. A' nő ajkaihoz ragadá kezét, és térdeire emelkedék.

'Áldja meg önt az ég, kedves, kedves atyám! áldja meg legszebb áldásai-val dicső lelkét, jutalmazza szép napokkal azon édes érzetet, mit szivembe öntött, de ez áldozatot nem fogadhatom el; — a' szó ki van mondva, 's isten büntetését vonnám magamra, ha önt a' szegénységtől nem menteném meg.'

A' szegénység nem olly nagy átok, kedves Idám, mint az emberek hiszik; a' nagyravágyás daemona az, mi elviselhellené teszi; — hol a' megelégedés szivekben él, ott a' szalmakunyhó palota-, a' pokrócz selyemtakaróvá válik... Inkább leszek szegény, de jó atya, mint dús, de gyermekem üdvárlója.'

'De ön olly nagyon ohajtá e' házasságot.'

'Ohajtám, mert hivém, hogy szived szabad 's talán idővel szeretni fogod férjedet; azon ohajtás is állott lelkem előtt, hogy napjaidat kényelemben élhesd el. — Hidd meg, gyermekem, nem önzés vala; mert életemnek igen csekély része van már hátra, 's néhány falat száraz kenyér mellett szerencsés leszek, ha téged boldognak láthatlak.'

Az atya és leány könyüket hullatának... Vélték talán, hogy a' szegénység félelme sajtolá ki? nem.... szeretet könyűi omlának arcukon, minden csepp egy boldogság árját rejté magában, 's az illy köny üdvezt.

„De mit fog mondani a' világ e' hirtelen változáshoz? — barátink már tudják a' tervet“ — kérdezé Ida.

„Hagyd a' világot csevegni, leányom! ha az ember mindég csak reá tekintene, üres vázzá aljasodnék, mellynek szívvvel, agygyal nem szabad birnia, melly forog, miként a' szél fú; melly... de minek szólok többet? A' föld legundokabb férge: a' világ hiu fia.“

Gyermeke csudálkozva tekinté reá; mert a' nyugodt vonásokon harag lángjai lobogtak.

„Ugy van ez, gyermekem; — folytatá — ki a' világ itéletét isteníti, megvet miatta mindent, megszűnt érezni, mert szívtelen; gondolkozni nem tud, mert mást, mint a' nagyvilág, gondolni sem akar; megszűnt lenni ember és lön árucikk, melly néhány haszontalan tapsért az ürességnek eladja magát... Nem egyéb ő, mint esztelen majma a' világi semmiségnek... Hanem eltérek célomtól 's keserű vagyok, midőn csak boldogítani akartalak.“

Ida meleg kézszorítással felelt.

„Való az, jó atyám, hogy ha Croy nyerend, elvesztjük mindenünket?“ kérdezé utóbb.

„Az igaz, 's ez keserít, nem a' nyomoru ércz miatt, mellyet lábaimmal taposnék, ha jó tette nem használhatnám: de nem fogom eltűrhetni nélkülözésed szemlélését.“

„Ettől ne féljen ön, — én tudok dolgozni is. De nem lehetne a' gróffal egyezni valamikép?“

Az öreg tagadólag rázza fejét.

„Ha Arthur nem lenne, akkor igen, mert a' gróf adósságokba merült; — 's hogy csilloghasson a' nagy világban üres bábjai előtt, pénzre van szüksége — néhány ezerért lemondana azon jogról, mit vakeset 's elődeim hanyagsága által nyert.“

„Meg nem foghatom, miként gátolhatja őt fia?“

„Azonnal megmondom. — Arthur könnyelmű, és sok pénzt követel — jószágaink összefolyásuk által tetemesen nőne a' jövedelem, azonfelül a' fiu szeret... 's az öreg számító, hajlandóbb nyulni a' nagynyereséghez, mint beelégedni néhány zsiros konczczal. — Olvasd csak levelét.“

Ida kevés szóban világos tanuságát olvasá annak, mit atyja mondott; a' gróf e' levélben kérte meg kezét Arthur számára.

„Helyzetünk azonban nem olly felette rossz, mint tegnap gondolám; — folytatá Terényi — ügyvédem ma nevezetes oklevélt talált levéltárunkban, mellyel, ha a' pert nem nyerem is meg, mindenesetre annyira megcsonkítom Croy nyereségét, hogy szép vagyon marad még kezem között.“

Ida nem szólhatott... Vannak pillanatok, midőn a' kebel elfogultságá-

ban nem az ajkat választja tolmácsul, de a' szem sugáraiba, az arcz vonásaira önt szavakat, 's ezekből most az atya gyermeke boldogságát olvasá.

„Nincs több mondani valód?“ kérdezé mosolygva.

A' leányka párnái közé rejté piruló arczát, hasonlóul a' viritó rózsához, melly hótérre hull.

„Nem bíztlál bennem, Idácskám, — enyelgett az öreg — 's azért büntetést érdemelsz... mitsem engedek meg, ha nem kéred tőlem.“

Hókarok füződtek most körülé, leánya szavai suttogássá váltak.

„Add nekem őt!“ rebegé.

„Kit?“

„Kedvesemet!“

„Csak tovább, gonosz leány! még nem értelek.“

„Ernyey Dénest“... kiálta Ida 's atyja kebelébe rejté égő arczát; — egy ideig néma ölelésbe maradt atya és gyermek, utóbb kibontakoztak a' nő kedves vonásai, 's kérdőleg fordultak az öszhöz :

„Soha sem hívé, kedves jó atyám, hogy ön megegyezend.“

„És miért, leányom?“

„Mert Dénes csak egyszerű, szegény nemes.“

„Azt jól tudod, gyermekem, hogy én nem osztom a' világ előítéleteit; hogy senkinek érdemül nem tulajdonítom, mit csak a' vakesetnek köszönhet. — És aztán, ha illy szoros korlátok vonatnának az emberek között, hova lenne a' kapocs, melly az embert embertársához csatolja? nem méltán gondolhatnák-e magokat közelebb állani az istenséghez azok, kik arany között születtek? Nincs a' mindenségben ferdébb fogalom, minthogy nagygyá születni is lehet.“

Ida alig hallá ezeket, .. lelke a' kedves képéhez szállongott, 's szive repedhetett meg örömeiben, ha azon perczre gondolt, mellyben az atyai áldást hozhatá neki.

„Van egy, — folytatá a' báró — mire századunk nem igen ügyel, melly mindinkább kezd tűnedezni a' közéletből, de mi nélkül az ember durva hústömeg, a' vakeset által bele lehelt öntudattal — és ez a' benső erény; biztositasz-e e' részben Dénes felől?“

A' leányka ünnepélyesen emelé föl kezét.

„Hogy Dénes lelkét vétek nem terheli, hogy keblében az erény szava él, azt tudja istenem.“

„Biztositasz-e, hogy mult napjainak valamelly tette nevedre szenyl nem borít? Látd, ő kevés idő óta lakik e' vidéken; előbbi viszonyairól mitsem tudhatni, nemét a' rejtélynek borítja rájok; — pedig az erény sokszor kikaczagtatik ugyan, de azért ritkán rejtjük el.“

„Ismétlem, atyám! őt bűn nem terhelheti.“

„Legyen ugy... én ugyan keveset adok a' világ ítéletére, de mégsem szeretném, ha férjed miatt pirulnod kellene. — És most nyugodjál, gyermekem! Jó éjt!“

Aludt-e Ida, vagy csak sziválmaiba merülve fekvék, az talány előttünk, mit fejtsen meg az, ki hasonlót tapasztalt. . . Igénytelen véleményünk szerint azonban nagyon hihető, hogy az, ki előtt új rózsajövő nyílik, kinek minden képzelete szívbéli üdv: nem fogja keresni az alvást, mellynek álmai, ha édesek is, mindég csak álmak maradnak.

Mig a' báró lakában két élet boldogságának vetteté meg alapja, addig az országuton csikorgó hidegben két sötét alak sietett. — A' hold tisztán ragyogott, 's a' szél magasra halmozá helyenként a' havat, míg máshol a' föld sötét rögei látszóttak. A' két férfiú valamit várni látszék, mert időnként megállának 's hallgatóztak; . . . most az egyik szólani kezdte:

„Késnek; — ugymond — éjfél közeledik, talán ma nem is megy a' városba.“

„Ott kell lennie, mert holnap korán reggel párbajra hívta ki . . .“

„Miért nem folytatod? Kivel akar vinni?“

„Dénessel.“

„Lehetetlen!“

„Szavamat reá.“

„Honnan tudod?“

„Ma, midőn a' városba lopóztam, hallám e' hírt keringeni; gondolhatod, hogy a' gróf nem igen titkolózik. De mit csinálsz fegyvereddel?“

„Készen tartom, hogy golyóm biztosabban sujtsa őt. . . Mit gondolsz, Lipót! nem árulá még el titkomat?“

„Alig hiszem; egyébiránt ha közlött titkot megörzeni akarsz . . .“

„Öld meg birtokosát, — végező Bernát 's fegyverére támaszkodék.

Lipót ezalatt Daemonnal foglalkozék, elhozá az állatot, mert a' merény után egyenesen a' határ felé szándékoztak futni és többé vissza nem térni kunyhójukba. A' róka szokatlanul nyugtalankodék, .. ura rövid pórázon tartá, de minduntalan sikerült az ügyes állatnak kibontakozni kezei közül; a' hideg dermesztő vala, 's Daemon hihetően a' kunyhóbeli tüzhely után vágakozék. — Ujabb nyugtalankodását Lipót veréssel jutalmazá, mire a' róka éles fogait kezébe temeté. Heves csapások hullottak reá, és jövő perczben, kiszabadulva Lipót köteléből, a' kunyhó felé futott.

„Átkozott állat! — kiálta a' rabló — valódi ördög! mint vérzik kezem!“

„S mint siet a' fagyos hóban, pedig minden lépten rétegei alá vélnéd hullani.“

„Hadd menjen a' nyomoru; — új tanúság, hogy hűségéről ne álmodozam. Hozzám csak a' balsors lehet hű; .. de csendesesen! kicsit hallok zörögni.“

A' zörgés közeledék; a' két rabló elvonult az utmelletti erdőbe, 's csak akkor tört elő, midőn a' hintó előttök robogott. . . Jól irányzott csapások földre teríték a' kocsist, míg Arthur törét ragadá meg; de csakhamar meggyőződék

az ellentállás hasztalansága felől, mert kevés lépésnyire tőle egy alakra derité a' hold sugarait, mely löcsövet emelt feléje.

„Ne moccanj, — kiáltá rekedt hangon — vagy halál fia vagy.”

„Gyilkosok! mit akartok? Pénzért álljátok utamat?”

„Kiűritjük zsebeidet is, jó madár, — szóla Lipót — de személyeddel is számolunk.”

„S kik vagytok ti, hogy számadásra vonni merészkedtek?”

„Szegény rablók, mint láthatod; de mivel a' hatalom kezünkben van, urak, mig te alattvalónk. — Gyorsan! emberek jöhetnek.”

„Igen, igen, ... gyorsan! mert elvesztem türelmemet.” A' rabló felcagagott.

„Emlékszel-e — kérdezé a' halál nyugalmaival — a' bünre, mit néhány év előtt követél el?”

„Nyomoru paraszt! — kiáltá Arthur. — Gyóntató atyámnak véled magad? — El veletek; ... segítség, segítség!”

„A' pokol távol van, nem segíhet, ... de mégis siessünk, Bernát! pandurok vannak közelünkben. Jut-e eszedbe, gaz kéjencz, Mari, az elcsábított nő?”

„Igen, ... felséges estét tölték vele.”

„Lásd férjét előtted, ki a' szent árnyat boszúlni siet, — készülj a' halálra!”

Fölemelt késsel rohant a' gróf felé, midőn óriási kar által érzé magát visszatartva, 's Bernát dörgő szózatát hallá:

„Felelj nekem is — kiáltá — 's mondd: megörsz-e a' titkot, mit gázságod ada kezvedbe?”

„Ki ezen uj porféreg 's mit akar tőlem?”

„Bernát vagyok.”

„Ah, értem ... A' főbiró ur ...?”

„Ne tovább ... 's felelj kérdésemre: megörsz-e a' titkot?”

„Legelső alkalommal kikürtölöm a' világnak, hogy azon esetre is, ha párbajban én esném el legalább gyalázat érje.”

„Ugy isten kegyelmezzen lelkednek!.. A' halált megérdemléd.”

Majd nemugyanazon perczen sujtá Arthur agyát Bernát golyója, melyben Lipót szívébe mártá a' kést; az ifju lélektelenül hanyatlott ki a' kocsiból, 's vérével festé a' hórétégeket.

„Marim! boszúlva vagy!” — kiáltá Lipót.

„Titkomat megörszém, és Dénest megmentém a' gyalázattól, ... de mi ez?”

A' rablók lépteket hallának.

„Siessünk! Ezek üldözőink. — Kutass, Bernát, a' kocsiban, én zsebeit ürítem ki.”

Fegyverropogás szakítá félbe szavait, 's jövő perczen Bernátot az erdőnek látá rohanni ...

„A' kunyhóban találkozunk!” kiáltá fojtott hangon utána, Arthur tárczáját kebelébe rejtve, 's törével az erdő más része felé sietett. — A' hold ezüst fényben csillogott, 's a' rabló alakja tisztán látható lön.

„Állj meg, vagy lelőlek!” dörgé egy hang, mig a' szökevény hatalmas ugrásokban közelíte a' sűrűhöz.

„Tüzet!” kiáltá ugyanazon hang, 's tiz golyó robogott el Lipót felett, ki a' vészes szó hallatára földre veté magát. Most villámként pattant fel a' hóból 's üldözői felé fordult.

„Ismét csak azt mondom, — kiáltá — nincs megöntve a' golyó, melly agyamat zuzza szét; nem vágatott le a' fa, min Lipót végezze életét.... Jó mulatást, urak!”

„Lipót a' gyilkos! — ordítá tiz torok — utána!”

'S a' rabló üldözőivel együtt a' sűrűbe tűnt. Időnként lövések dörögtek, százszorozva az erdei viszhang által, 's enyészve a' hegyek ormaiba; majd ismét egy füttyntés metszé el a' csendet, vagy farkas ordítása zavará a' vadak nyugalma. — Két óra telhetett el, mióta a' pandurok Lipót üldözésére rohantak, 's még semmi jel a' fáradozás sikeréről... percz percz után mult, óra uj órát váltta fel, 's a' csend csak szélzúgás által zavartatott meg... De midőn a' hajnal pirosolni kezdé a' láthatáron, a' hó ropogott közeledők léptei alatt. Az erdőből pandurok jöttek elő ingadozva, megtörve a' hosszú üldözés által.

„Átkozott ficzkó! — mondá az egyik — ugy szaladt, mint a' telivér mén; — óranegyed mulva elvesztém nyomait.”

„A' setétség miatt nem láthatánk; — szóla egyik társ — a' hold sugárai nem birtak az ágakon keresztül hatni; 's igazat szólva, én is eltévesztém nyomát.”

„A' heves szél is azonnal elfujja a' lépések helyét, — 's bizony csak elszökött ő...”

„Hát ezzel mit csinálunk?” kérdé egy legény, 's Arthur holttestére mutatott.

„Fekteszük kocsira szolgáljával együtt, ki nem sok kedvet mutat a' fölledéshez, 's vigyük a' szolgabíró urhoz.”

„Igaza van Miskának, vigyük a' megye házába; — a' szegény lovak közül is egyik dermedten fekszik. Kár érte, bizony szép csikó volt.”

Mig a' pandurok a' kocsi körül foglalkoztak, addig vezérök a' gyilkosság helyszínén tekinté körül... Közel a' holttesthez figyelve látszék vizsgálódni, 's utóbb egy legényt szólita magához.

„Pista! jer ide... Te gyakorlott vadász vagy... mondd, mi vadnak nyoma ez?”

„Engem ugyse, ez rókanyom; 's noha kissé elfuvá a' szél, fogadni mernék, hogy éjjeli járás.”

A' vezér egy más pandurhoz fordult:

„Te Gergely! — szóla — nemde Lipótnak, a' megszökött gyilkosnak, egy róka volt birtokában?”

„Az ám, még pedig szelid, mint a' kutya!”

„A' nyom talán menhelyökre vezet. — Jöjön velem négy legény, a' többi a' kocsit kíséri a' városba. Rajta, siessünk! Talán fészkekben lepjük meg a' madarakat.”

És az öt fegyveres azon uton haladott, melyet Daemon mutatott ki előttük.

V.

Bernát, szabadulva üldözőitől, a' kunyhóba siet, társára várván, kinek szavait hallá futásakor. A' rókát a' tűzhelyen találta, 's maga is fáradtan rogyott a' szalmára, nemével az érzéketlenségnek, 's hidegtől dermedezve. Esméi lassanként derülni kezdenek: látá maga előtt Arthur holttestét, megtörő szemeit; hallá végnyögéseit, 's borzadozék; megszűnt minden más gondolat, tényként állott előtte, hogy az ifju gróf megholt, és ő gyilkosa! — Kezére tekinté, 's azon vér ragadt Örülten sieté a' szabadba, 's hóval dörgölé a' foltokat, míg saját vérét látá előszivárogni; majd öltönyére hullottak szemei, és mindenütt a' rémes büntanuk! Arthur halálnyögése hangzott fülébe, meredt szemei reá valának szegezve, és bárhova fordult, bár a' szalma közé temetéd gondnehéz fejét: a' rémitő szempár előtte állott; — nem volt semmi menekvés! — Végre a' bágyadság álomba dönté, de a' halál képei újra feltűntek lelke előtt... Csontvázak lengték körül a' kísérteti sirtánczban; az elaszott csontok iszonyu recsegéssel ölelék egymást, és mindenik főben a' rémes szemek forogtak!.. A' táncz majd élénkebb lön, 's pokoli gúnykaczaj vegyült a' tombolásba; végre a' sír gyermekei harcra kelének, 's dühösen kongaták össze fejeiket.. és az üres koponyákból dörgések hangzottak, villámcsapások hasíták a' levegőt.

Bernát felriadt. — Az álom képei valósulának; dörgés hatá meg fülét.... A' vér megfagyott ereiben, mert a' kunyhó ajtaját hallá roskadozni izmos csapások alatt. És a' vesztőhely állott előtte minden rémképeivel: az akasztófa, a' kötél, a' bakó;.. mindez mondhatlan kínözönben vonult el lelke előtt, szabadulási eszme villant agyába, de jövő perczben két pandur a' szobába tört.

„Utánam, bajtársak! — kiáltá egyikök — Itt a' jó madár.”

Bernát körülvéteték, a' nyílt ajtón világosság özönlött be, 's a' rabló arcát síri halványságban mutatá.

„Ez nem Lipót,” mondá egy pandur.

„Nem ám, de a' másik.”

„Ez is ott volt; láttam, midőn megszökött.”

„Hiszen ez Bernát bácsi.”

„Az biz e'; — no, bácsi! most az egyszer sajnálom, mert aligha föl nem magasztaltatik.”

Mig a' legények e' szavakat ejték, az öreg visszanyeré lelki nyugalmat, s a' vezérhez lépett:

„Vigyen ön a' bíró elébe . . . reám a' halál vár!”

Ezek valának szavai, többet semmi kérdés, semmi enyelgés nem csalt ajkaira; csak midőn a' rókát hallá említeni, akkor tekinté körül, .. és Daemon, hihetően sejdítve a' bajt, sehol sem találtatott, Bernát pedig társaival a' város felé haladt; midőn a' kunyhót elveszték szemök elől, Lipót lépe a' szobába . . . A' rabló arczán köny pergett alá.

„Szegény Bernát! . . . akasztófára hurezolja, 's ezt én okozám, . . . ő halálra megy, míg én biztosan rejtezem a' hófal mögé. De jöjön, minek jönie kell; ez vala utolsó büntettem.”

Elhagyá a' szobát 's ujra a' hegyekbe sietett; — az est alkonya egy barlang öblében találá.

Bernát ezalatt a' megyeházhoz kísérteték, 's rövid idő múlva őt bíró előtt állá. — Nyugalma pillanatra sem hagyá el; úgy látszott neki, mintha az élet már csak teher lenne olly név mellett, melyre mindenki átkot mondana, melyre ezerszeres bélyeg sütteték — nem rettegett azon percz eszméjétől, mely átmenetet képez élet halál között . . . Az éltet ismeré minden iszonyaival. a' haláltól nyugalmat remélt; . . . nem volt eszt, mely a' földhöz kapcsolá, nem létezék szem, mely megnevetsülne balsorsa miatt. — 'S minek az élet annak, ki számára a' széles világon senkinek egy részvétkönye nincs? Minek éljen az, ki a' jót csak mint multat ismeri? 'S azért a' nyugalom az öregget nem hagyá el mindaddig, míg a' határozó percz közel nem vala. Tisztán felelt a' bírák kérdésére, 's megvallá gonoszságait; csak midőn büntársa holétéről kérdezteték, látszott némi változás vonásain

„Gyilkoltam, urak! de áruló soha nem leszek; . . . kérdezzenek tovább.”

„Volt-e Lipóton kívül más büntársad is?” kérdé a' bíró.

Az öreg szilárd „nem” mel felelt.

„'S előbbi büntetteidben?”

Bernát arczára pir borult.

„Ne kérdezzenek erről, urak, mert, istenemre! többet nem felelek, — kiáltá. — Én öltem meg Croy grófot, én rablám meg országoton . . . gyilkos, rabló, utonálló valék; kell-e még több? Számomra már csak egy menet van . . . az akasztófához!”

És nem csalódott. A' bírák halálra ítélek, az ítélet végrehajtására járásbeli főbíró Erney Dénes küldetvén ki; az elítélt halásápadttá lön.

„Esdeklem önök előtt, uraim, — mondá remegve — válasszanak más végrehajtót, . . . Erney urhoz hála köt, és . . . és . . . szóval, adjanak más végrehajtót.”

„De mi okból?”

„Mondám, urak, hogy hozzá hála köt, hogy . . . Istenért adják meg e' kegyelmet; én előtte meg nem halhatok.”

Most egy bíró azt jegyzé meg, hogy Erney Croy halálának 's a' gyil-

kos elfogatásának hírét betegségben vevé, és hogy e' szerint az ítéletet nem is hajthatja végre, — ennek folytában más végrehajtó neveztetett, az elítélt arcát pedig üdvsugár deríté.

„Az ég jutalmazza jóságukat,“ mondá csendesen 's néma lön, mint a' sir; — a' kíváncsi tömegre nem figyelt, nem öreinek kérdéseire, nem a' nyújtott eledelre; .. kezébe hajtá fejét 's a' halálra készült. — A' sirharang kongása riasztá fel álmaiból; 's egy kéz nehezedék vállaira, körültekinte — a' néző csoport az utcára sieté, hogy jókor a' vesztőhelyre érjen, az örök társaikhoz csallakoztak, 's az elítélt mellett csak egy pandur álla.

„Mit akarsz? — kiáltá Bernát, nyugtalanul rázva meg a' lánczot, mely egy faoszlophoz csatolá. — Hagyjatok nyugodtan meghalnom.“

„Nézz reám, Bernát! én társad vagyok!“

Az elítélt a' szólóban meglepetve ismert Lipótra 's fel akart emelkedni; az visszatartá őt.

„Vigyázz, — suttogá — a' legkisebb felindulás elárulna, és együtt tennök a' sétát. melyre soha sem számoltam.“

„Miként jövé ide 's mit akarsz?“

„Jövék életveszély közt, hogy utoljára lássalak.“

A' két férfiú keze gyöngéd szorításra egyesült.

„Mondd, Bernát, nincs-e, mit reám bizzál?“

„S te megtennéd?“

„Mindent, bajtárs, mi erőmben áll“

„Ugy hát siess hozzá, 's mondd neki, hogy vég perczemig szeretém, áldottam őt. — A' titkot síromba viszem, ha évek mulva elaszott vázamat sirba fektetik.“

„Adok én sirt neked — suttogá Lipót — 's esküszöm megtenni szentül azt, miben megbízál. — Még egy kérésem van.“

„Siess vele, mert öreim közelgenek.“

„Ha észreveszik álarczomat, meghaltam; de mindegy — nem távozhatom, mig meg nem bocsátasz.“

Az ősz hallgatott.

„Én vittelek — folytatá társa — a' bűn örvényébe, én okozám halálodat; Bernát, bocsáss meg!“

„Bocsásson meg az ég úgy, mint én teszem és... ne feledd áldásmat. Isten veled!“

Az örök csudálkozának, hogy az elítéltet egyedül találák, 's kíváncsiak voltak tudni, miért 's hova tűnt el a' pandur, ki az imént mellette álla; de a' harang újra megkondult, 's Bernát szekérre téteték. .. Most, midőn ezrektől látá környezve magát, kik mindannyian nyomoru éltének végét tűzék ki nézőjátékul, a' nagy percz eszméje szívet összeszorítá. A' soha meg nem tagadható halálfélelem hatalmasan működött kebelében, tagjai remegtek, nagy veritékcseppek hullottak arczairól, 's a' kétségbeesés iszonyu jelei tüntek fel vonásaira; — majd ismét a' meggyilkolt ifju rémképe kinzá, a' meredt halálszemek lelkébe vésték égető su-

gáraikat, 's fenn a' hatalmas bíró széke mellett vádlóként látá Arthurt állani; a' poklot képzelé megnyitlnak lábai előtt, 's mielőtt megholt volna, kiállá a' halál legiszonyúbb kínjait; akkor sem nyéré vissza tisztán öntudatát, midőn a' hágcsoúra lépve, megkezdé a' vég utat, mellyen az életben leheté haladnia, 's a' hóhér elalélt testet fűggeszte az akasztófára.

Mig a' néptömeg széllýedezett, részszerint sajnálkozva az öreg felett, részszerint Arthur halálának körülményeit beszélvén: egy alak folytonosan a' vesztőhely közelében vala. Tagjait csinos öltöny fedé, de arczán átvirasztott éjnek nyomai látszottak... sokáig járdalt a' távozók között, de mindég visszatekinte a' halál tanyájára, hol már éhező hollók károgva keringtenek; vonásain most egy gondolat látszék átvillanni, és jövő perczben a' város felé sieté. Egy ház előtt álla meg, mellynek csinos külseje barátságos színben mosolygott feléje, de úgy tetszett, mintha borzadna átlépni küszöbén, mintha látatlan erő visszataszítaná, ... utóbb hevesen látjuk berohanni, és az ajtó bezárul utána — kevés pillanat múlva egy ifju ágya előtt álla, ki bágyadtan támaszkodék karjára :

„Kit keres ön?“ kérdeze.

„A' főbíró urat.“

„S mivel szolgálhatok?“

„Hallgasson pár perczig reám, 's megtudja ki vagyok, ki által küldetém.“

Az idegen székre bocsátkozék, 's ujra az ifjuhoz fordult.

„Remélhetem-e, hogy ön bizalmamat ártalmamra nem használná?“

„Ha bizalna önre nézve olly veszélyes, szabadságában áll más meghittet választania,“ felelt hidegen az ifju.

„Lehet, hogy éltemet kockáztatom, de mindegy; megígérém neki, 's azért legyen. Ernyey ur! ma egy rabló felakasztatott.“

Dénes arczaira halálsápadtság borult, 's kezével fedezé vonásait.

„Miért lön sápadttá? — kérdeze az idegen — tudja ön, ki volt e' rabló?“

„És kicsoda ön, hogy illy különösen szól hozzám, ki egy titkot...“

„A' titkot csak mi ketten tudjuk, 's én Lipót vagyok, Bernátnak...“

„Gonosz ördöge,“ kiáltá Dénes; és a' sápadt arczot haragláng borítá.

„Igaza van önnek; — válaszolt a' rabló — 's e' vád sujtóbb most, mint valaha. — E' perczben jövék sirjától, melly ég 's föld között van, melly felett ragadozó állatok sereglének, halotti tort ünneplendők... Látám az utolsó könnyű megtörő szemeiben, utolsó áldását én hozám magammal, hogy azt önnek fejére halmozzam — és most itt áll ön előtt azon ember, ki felett az igazság szolgálái örömtombolva csapkodná össze körmeiket, ki reá süté ön nevére is a' vétek, a' gyalázat bélyegét, egy szövetségbe vonva azt, miből csak kárhozat 's megvetés eredhet... itt vagyok én, Lipót, ki az öreg Bernátot akasztófára juttatám... Önnek kezébe adom sorsomat, tegyen velem tetszése szerént.“

Mig a' rabló ekként szóla, addig Dénes szemeiből könnyük omoltanak ;... sokáig nem vala képes válaszolni, míg végre mondhatlan szelidségben, de nemével a' metsző komolyságnak felelt Lipótnak:

„Nem teszek önnek szemrehányást, nem vetem szemére, miként azon jó öreget csúfos halállal, engemet talán örökös szégyennel bélyegzett, vagy legalább nyugtalanító félelmeknek ada martalékul... Mindez már a' múlté. Meglehet, hogy a' jövő feledés fátyolát borítja reá. — Menjen ön, hova tetszik, én megbocsátok.“

„Tehát ön is! — kiálta diadallal a' rabló, ajkaival illetve az ifju hevesen megragadott kezét. — Isten áldja meg önt!... Megbocsátott ő is, ki talán e' perczen végezi a' nagy számadást. — És most két kő gördült le' szivemről. Ti, kiknek annyi roszat okozék, megbocsáttok, most csak az egek urát kell megengesztelnem, ki végtelen kegyelmeiben.“

„Miként halt meg bűntársa?“ kérdezé Dénes némi szünet után.

„Áldással ajkain... 's érdemlé-e áldását más, mint ön? de hagyjuk most ezt, 's térjünk a' dologra! Én esküvém neki, hogy tetemit sírba teszem, 's megtartom eskümet; akar-e ön tanuja lenni a' temetkezésnek?“

„Nem értem önt.“

„Ha az éjfélnél elkongja rémes ütéscit, halála színhelyére fogok sietni, ... én segítém akasztófára, én fogom levenni is “

„Feledé, hogy életével játszik?“

„Mi becse van nyomoru napjaimnak, miután a' boszú kihalt keblemből? Látja ön, főbíró ur, én gaz rabló vagyok, kire a' fél világ halált kiált, de bajtársamnak adott szavamat beváltom, ha önmagam jutok is akasztófára... El fog ön jönni?“

„Hova akarja temetni?“

„Egy órányira a' várostól magános kunyhó emelkedik — holnap éjjel ott fogom várni önt; és most isten velünk!“

Elsiete, mielőtt az ifju válaszolhatott.

Az éj 's nap szellemei megkezdék tusájukat; — a' komor setéségből ezüst sugárvonalak vegyültenek, 's az egész vidékre kétes derengés terjedezett, hirnöke a' nap diadalának. — Azon hely, hol kevés óra előtt ezrek se-reglének össze, most üres vala és néptelen; — volt egy rémes lakója, mellyel a' zúgó szél enyelgve játszadozék, de ez is csendes 's nesztelen, mint a' halál, melly dermedttá fagyasztá minden idegét. — Fenn a' légből zavart hangok hallattak; rekedt káromások a' hajnali csendben messze terjedének, és kis idő után éjszinű szárnyasok környezék a' holttestet, mintegy irigylve nyugalmát, 's felrázandók őt álmaiból. De a' földön is zaj kezdé közeledni, melly a' légi vendégeket magasbra riasztá; léptek ropogtak a' fagyos hóban, 's az oszlop alatt egy alak álla. — A' kétes világosság daczára e' zömök természetben Lipótra ismernük.

De tekintsünk kissé vonásaira. Eltűnt azon elbizott gög, azon megvetése mindennek, mi nem saját személye, eltűnt a' gázság szemtelen diadala... Ezek

helyett mély keserv, 's borzadás jelei látszának ez időedzett arczon; és e' híres rabló, ki remegés nélkül márhata kést százaknak kebleikbe, nyárfaként reszkete, midőn bűntársa holttestét pillantá meg. A' dermedt tagok nagy vádként látszottak ég felé kiáltani, mely sujtó villámaint készíté a' kétszeres gyilkos fejére... A' szélnek minden újabb zúgása végítéletként hangzott füleiben, 's midőn először érinté a' holtat, visszaborzadt, kigyót vélt karjaiban.

Van egy hatalmas bíró az emberi kebelben, a' boszuló igazság legélesebb fegyverével büntető, mely előbb utóbb eléri a' gonoszt, és kérlelhetlenül sujtja őt. E' bíró a' lelkiismeret. — Nincstalan oly fásult lélek, melyben annak minden szikrája elhamvadott, nincs érzés, melyre semmisítő ereje ónsulylyal nem nehezednék; mert vannak pillanatok a' gonosznak életében is, midőn alacsony-ságát egész undokságában látja, .. elszakadtnak szemléli a' kapcsolatot, mely őt az erény világához csatolá, és ekkor a' kérlelhetlen bíró kegyetlen önváddal sujtja. De, hol a' lélek szava elhal az érzékek tombolása közben, hol a' szellemi lét meghajol az anyagi baromiség alatt, ott az ember megszűnt lenni földi lény, 's lőn ördöggé a' pokol ezer átkával — és ez átkot elszőrja a' világba, .. az öntudat szava ellenében a' gonoszok anyagi jólétüket hozza fel, 's követői sereggé nőnek, egy nagy folyamban ragadva magukkal csoportokat, kivételként hagyva csak egyéneket, kik a' tiszta lélek öntudatának áldozni képesek. Lipót keblében nem volt még előlve a' jónak minden csirája. — Láttuk, hogy bűnre a' boszú által serkenteték, mellynél hatalmasabb zsarnok csak a' szükség lehet; láttuk, miként tetteinek rugója keserűség vala, 's mihelyt kiűrité poharát, azonnal a' lelkiismeret ünneplé diadalát.

Némán folytatá a' munkát, 's kevés percz múlva a' nehéz holttest karjain nyugovék. — A' hollók rikoltva lengték a' vesztőhelyet körül, mintha visszakövetelnék prédájukat, 's a' zsiros falatot, mire számolának, ... de Lipót nem hallá hangukat; mondhatlan félelemmel tekinté körül, 's hideg veríték borítá homlokát. — Azon eszme fogá el agyát, hogy a' kivégezett felszökend karjai közül, 's a' sima hóban halálfutást fog kezdeni, vagy számadásra vonja a' gyilkost jövődő kínjaiért... A' félelem mindinkább elfogá valóját... futni kezdé, de a' teher gátolá sietségét; el akará dobni a' holttestet, de esküje tüzes betűkben ragyogott előtte... Végre azon kunyhó ajtaja előtt álla, mely mult napokban menhelye volt... Örülként rohant a' szobába, 's a' holtat földre fekteté. Körültekinte, — és Daemonba ütközének szemei — lelkén neme az örömmel villant keresztül.

'Gonosz állat! — kiáltá — te is segített megölni őt, de azért mégis szeretlek.'

A' róka hizelegve simult lábaihoz, míg ő gyengéden megveregeté fénylő szőrét.

'Legyünk bajtársak halálunkig! — suttagá — szolgálj te emlékül jövő életemnek, 's intésül új gonoszság ellen... Most pedig, Lipót, láss munkához! A' holtnak sirt ígértél!'

VI.

A' szép napokat sötét éj követé: az ég sűrű fellegekkel volt elborítva, 's a' hideg kevesbé metsző, de áthatóbb lön. — Azon kis szobában, mely az események nagy részének szülhelye volt, nyájas világosság terjedett, 's látni engedé a' legkisebb tárgyat is, mely a' négyszeg térén fogott helyet.

A' szoba közepén fölhányt földrakás volt halmozva, 's egy férfi szakadatlanul nagyítá a' gödröt, nagyítá az agyaghalmot. A' munkának zaján kívül síri csend uralkodék körötte, 's a' belépőt neme az idegenkedésnek foghatá el, midőn e' zöld nedves falakra 's roskadozó födéltre tekinté — de ha a' kunyhó északi szegletébe fordítjuk szemeinket, lehetlen nem borzadoznunk. Egy emberi alak hever ott jégdermedésben... A' kékült vonások undokul eltorzítvák, a' fénytelen szempár kitoltult medreiből, és a' rémes ajkak még most is mozogni látszanak, mintegy átkot szórva a' halálra, mely rájuk örök némaságot hoz. Van a' halál szemlélésében valami megragadó, mi a' legerősb lelket is sokszor remegésre bírja. Önkénytelenül síri eszmék kelnek előttünk és borzadunk a' jövőtől, melynek minőségét még soha senki nem fejtheté meg; e' nyomoru kintanyához ragadunk kesergve az életért, melynek jólétünkben töviseit átkozók! mert az embernek telhetetlensége végtelen; igen ritkán holdogítja őt az, mit kezében tart, — a' sovárgás, a' vágy olly tárgy felé szállonganak, mit nem bírunk, mi talán agyrémnél nem egyéb,... és mégis vágy 's sóvárgás nélkül boldogság nem létez... A' birtok unalomná fajul, 's csak az hevit, mit mástól irigylünk vagy nem ismerünk; egyedül a' halál az, mely soha meg nem szokható, 's az átmenet nagy percze a' legerősb lelket retteggéssal tölti meg; mert a' nyomoru élet is több ingerrel bír, mint a' sírnak dohos kebele a' penész és rothadás.

Azon férfi, ki a' szoba közepén ásással foglalkozék, hihetően egyetérte velünk, mert valahányszor tekintete a' holtra vonult, tagjait lázas rázkódás futotta végig; és mégis félbeszakasztja munkáját 's a' meredt test elébe lép... Ugy látszik, mintha ajkai mozognának, — utóbb szavai is érthetőek:

„Csak szemeidet ne látnám, Bernát! — suttogá — tekints más felé, kérélek, ne öl meg pillantásaidal.“

Kezeivel fedezé arculatát, de óriási erő látszék tekintetét a' holt felé vonzani, .. és minden perczben a' meredt testnek fölemelkedését várá, mely kigyóként csúszva közeledik, hogy számadásra vonja őt, a' gyilkost, a' csábítót... Lipót lelkében tegnap óta változás történt; — a' büntudat nagy vádként nehezült szívére; és nem a' boszú áldozatainak szentelé megbánását... nem! Ha ők még nem estek volna, ujolag halálra sujtaná; de egy jó öreg merült föl képzetében, ki a' bűn körmeibe általa vezérelteték, kit akasztófára ő juttatott, kinek e' perczben ásá meg sírját; — és az erős férfiú roskadozott a' tudat terhe alatt, áldozatának ajkai szünetlenül mozogni látszottak, 's ő remegett azon gondolat miatt, hogy e' kékült ajak átkot szórand reá.

Kirohant a' szobából. A' hideg eszméletre hozá... Most jutott eszébe, hogy Bernát megbocsátott, 's hogy nincs bűn, mit megbánás el nem enyésztené.

Tíz óra közeledék, 's vele léptek is a' rabló felé... Dénes állott oldalánál és némán köszönté őt! Beléptek a' szobába, 's az ifjut borzadás szállta meg, midőn a' rémes vendégre fordítá szemeit.

„Ő kiszenvedett, — mondá csendesen Lipót — és boldogabb, mint én.”

Dénes keservesen mosolygott.

„Mit akar ön tenni?” kérdezé.

„Lerovom utolsó tartozásomat 's sírba teszem tetemeit annak, kinek halálát én érdemlém meg.”

„'S hova forduland azután?”

„A' széles világba! És higgye ön, nem lesz árvább kebel, mint az, melly itt dobog.”

Keserűen mellére mutatott 's folytató munkáját.

„Egy könyűt szentelek Marim sírjának, — sohajtá, — 's földét szívemre fogom rejtetni;... ez leendő emlék homomra is.”

„Mi csatolja még önt e' vidékhez, e' honhoz?”

„Benső szózat, mit vétkeim nem némíthattak el. Szeretem e' hegyeket, gyermekjátékaim tanuit, szeretem e' folyót, melly annyiszor csapkodá össze testem felett hullámain, ... a' honi lég is sajátyszerű, és... de minek untatom önt? Érzélgés rabló ajkairól valódi nevetség!”

„Ön tehát külföldre utaz?”

„Igen, uram!”

„E' szegény öregnek ön vala egyedüli megbizottja, ön tudá a' titkot, melly nevemet meggyalázható; szóljon nyíltan: közlé ön ezt valakivel?”

„Nem, főbíró ur! A' titkot csak ön és én tudom. Most velem fog elvándorlani... örökre; 's önnek nincs mit rettegnie; — hanem én is segélyét kérem.”

„Itt pénz, mennyit adhatok.”

A' rabló megvetőleg inte kezével.

„Croy gróf tárczája tömve volt bankjegyekkel; — kényelmes, biztosított jövő áll előttem, de a' külföldre utlevél nélkül nem juthatok el.”

„Ezt szerzek én, de...”

„Talán javulást akar ön szabni feltételül?”

„Midőn segédkezet nyújtok önnek, olly egyént pártolok, kit az igazság vesztőhelylyel büntetne; de ön tettével szívemet indítá meg: sírt ásott a' szegény öregnek, megörzé titkomat.”

„'S esküszöm, hogy többé bűnre karomat nem emelem.”

„Ugy hát eszközteni fogok utlevelet, .. és hová?”

„Ausztriába; . onnan Frankhonba sietek 's elvárom a' perczet, melly nagy bíráim elébe szólít; de most lássunk a' munkához!”

A' nyilas valódi sirrá alakult, mellyből a' sirásó halvány alakja rémként emelkedék A' holttesthez lépett 's megfogá márványkezét.

„Adjon az ég örök nyugalmat tagjaidnak, szent békét lelkednek! Sok gonoszabb ember tiszteltetik a' földön, soknak hódol a' nagy világ, ki az akasztófát inkább megérdemlé... Nyugodjál békével!”

A' két férfit a' holtat gödörbe fekteté 's reá hinté a' kiásott földgöroggyöket; kevés percz mulva kis hant emelkedék fölötte, 's Lipót könnyebben látszék lélekzeni. — Daemont magához szolítá 's elhagyá a' szobát, — Dénes pedig a' hantra rogyott, 's keserü könnyökkel nedvesité azt... A' fiu sírt atyjának sírja felett!

Midön a' szabadba lépett, Lipót közeledék feléje.

„Vége mindennek; — szóla Dénes — a' fiu leröta tartozását!”

„Holnap hajnalhasadtakor utazom; — mondá a' rabló — küldje az utlevelet a' legközelebbi postára Kádas Gergely név alatt.”

„Meglesz.”

„Számolhatok reá?”

„Mint halálára!”

„És most elválunk... örökre!”

A' két férfit pillanatig néma maradt. — Dénes agyában számtalan gondolat keringe, Lipót pedig a' távozásra eszmélt, 's nejének sírjához vágyakozék.

„Isten önnel!” kiáltá végre 's megragadá társának kezét.

„Isten önnel!” válaszolt ez, 's a' férfiak szemeikben köny csillogott.

A' rabló egyedül maradt. Mozdulatlan szoborként álla a' kunyhó ajtajához támaszkodva, 's a' szél játszadozék fürteivel; éltének mult szaka elvonult lelke előtt; fölmerültek képzetében a' házassági boldog órák, Mari kedvessége, a' szende szerelem, a' gyengéd gondosság; .. és az elváási könyüt ezer más követé, folyóként omolva a' redös vonásokon. Még egyszer belépett a' kunyhóba, üszköt vön elő a' kandallórol, 's a' tetőre sújtá azt, melly kevés percz mulva élénk lángba borult. — A' külszinen levő hó olvadozva hullott a' tűzbe, 's harc kezletkezek a' két-elem között,—de a' láng mindinkább terjedezett, pattogva hamvadtak a' rozzant gerendák, 's messze hinté el a' szél a' tüzes perjét. — A' felhőkön pedig biborfényben tükrözödék vissza az égés, 's a' városi lakosokat felriasztá álmaiból. De Lipót mitsem gondolva a' veszélylyel, egy közel dombon állott... Éji szellemként örködött az emészto elem fölött, 's midön a' láng halvány arczain megtörött, midön fürteivel a' zúgó szél enyelgve játszadozék: alakjában valami kísértetes tulvilági volt.

Félóra mulva a' kunyhó romban hevert, maga alá temetve a' sírt, melly felett kevés percz előtt fiui könyük hullának a' tévedt atya után; .. a' rabló ébredezni látszék.

„Ez is megvan, — mondá — a' koromrakás alatt senki nem keresi sírját 's nyugalma háborítlan leend; eskümet nem szegém meg;... jer, Daemon!”

Csendesen haladott alá a' dombon 's lépteit egy sírkert felé intézé; a' halmok között több lábnnyira emelkedék a' hó, 's az egész egy térnek látszott, mesteri kéz által kiegyengetve — csak egy hant vala, melly szabadban álla, mellyről a' hórétégek elhárítvák 's Lipót e' sírra borult. — A' csend, melly a' vidéken nyugodott, e' helyen még némább vala; a' szélzúgás is, megtörve a' kerítés falán, enyészett a' távolba, 's csak a' rablónak keserű zokogása, és heves sohajai valának hallhatók.

Egy ideig mozdulatlanul fekvék a' fagyos rögéken, — tuskónak vélnéd, ha keble nem emelkednék; 's e' kebel, melly néhány nap előtt csak bünterveket, gonoszság szándokát rejte, most a' legmélyebb érzet által gyötörtetik. Midőn Lipót fölemelkedék, köny nedvesíté arczeit; jövő perczben letörlé azt, 's vonásain márvány ridegség látszott; körmeivel vájta szét a' fagyos földréteget 's néhány homokmorzsát vön ujjai közé.

,Nyugodjál örökre keblemen, drága föld! porait fedezéd; és honom földé vagy. Most, midőn az elválás perczé fekszik előttem, midőn elbujdosni készülök az első testvérgyilkosként idegenek közé, azt is gondolom, hogy talán istenre kelle vala biznom a' boszút,.. és mint ők tevének,.. megbocsátanom.'

Egy mohos sírköre támaszkodék 's mogorván nézett nejjének nyughelyére.

,De a' meggyilkolt angyal! — kiáltá — 's a' botcsapások!' Hevesen tombolt a' hóban 's égfelé nyújtá fenyegető kezét, — neme az elszántságnak látszék rajta, melly uj merényt gyanítatott; jövő perczben alig hallhatóan sutlogá:

,Ők elvevék jutalmukat, 's sorsuk változatlan; ha az isten igaz bíró, kegyelmezend a' gyöngé eszköznek, mellyet hatalmas okok vezéreltenek.... hol vagy Daemon?'

A' róka, mintha értené e' hangokat, előszökött a' falszeglethől, hol egy hómélt helyen elterülve, szunnyadozék; most kérdőleg tekintte urára, ki holmiját szedé össze.

,Akarsz-e társam lenni, Daemon, továbbra is? — kérdezé Lipót 's merőn tekinté az állat szemei közé, mintegy várva válaszát — nincs-e kedvesed, ficzkó, mellytől keseregve válnál el? vagy ők is sírban nyugosznak?'

Mosolygott bohósága felett 's utoljára fordult a' sírhoz; még egy köny hullott a' keresztre, egy fohász lengett áldozatként a' magasba, 's a' rabló elhagyá a' sírkertet. — Lesütött fővel lépdelt az ut felé 's egy erdő fái közé tűnt.

VII.

Dénest az éji jelenet nagyon megragadá. — Fájdalommal emlékezők vissza arra, kitől éltét nyeré, 's eszméihez önkénytelenül is Idának képe fű-

zöldék; a' kedves leányra gondolt; ... lelkének szép tulajdonai, szeplőtlen, tiszta szerelme tűnt fel előtte, és neme a' mondhatlan sovárgásnak fogá el valami bizonytalan után, miben mégis a' szerelem játsza főszerepet. De ha hidegen gondolkozék jövőjéről, lehellen vala nem elkomorodnia; férfias keblébe Ida iránti érzete mély, kiirthatlan gyökeret vert, és nevesse bár szivtelen századunk az érzelmeket, mit a' természet oltott a' lélekbe, azt a' divat nem irtandja ki. Gyakran az ember 's a' gép közötti tusában az utóbbi győz; mert az erő igen sokszor a' bűn, 's ritkán az erény mellett harczol; ennek országa csak saját kis körében terjedez, 's hiveinek többször szenvedés, mint méltánylás jutalmuk; és ezért nagy az erény!

Ernyey is, létének minden pillanatában, e' göröngyös ösvényen haladt; becsület, szilárd igazságszeretet 's férfias nyíltság valának főtulajdonai, 's a' kérlelhetlen sors ezekért szerencsét nem nyujta neki. Arthur halála hírére azon kéksejtés szállá meg szivét, hogy most tán elhárult a' főakadály, melly őt boldogságtól választá el, lehetségesnek látszék előtte a' kedves kéz megnyérése; de midőn a' gyilkosban Bernátot, ebben atyját ismeré meg, lelkének ereje megtörött a' balsors súlya alatt. A' végzet enyelegni látszott, midőn pillanatnyi derűt küldött egére, sűrűbb föllegekkel váltva fel azt, mint valaha boltozatán tornyosultanak; 's az események mindig aggasztóbban fejlődtek: Bernát elitélése, az akasztófa, a' közmeggyaláztatás. — Mind ez az ártatlan flu 's szép jövője közé fenéktelen mélységet vont, az előítélet ördögét, mellyet a' világról kiirtani senki nem képes, mellynek uradalma rendületlen. Miként hihette volna Ernyey, hogy a' báró olly férfinak adandja leányát, kinek atyja akasztófán rodthadoz? 's miként leendhete nyugodt lelkiismerete, ha e' tilkot kedvese előtt hallgatással mellőzi? — Minél tovább gondolkozék, annál mélyebben bonyolult helyzetének szövevényeibe; minél inkább törekvék reménysugárt deríteni sovárgó keblébe, annál erősb lön meggyőződése, miként számára többé remény nem virul 's nem marad egyebe — a' kétségbeesésnél! És kevés gondolkozás után szilárdan állott föltétele: elhagyni e' vidéket, melly annyi édes, annyi keserű emlék között árván hagyá szivét, hol minden perczben boldogsága romjaival találkozhatik. De mielőtt távoznék, végbucsut kelle mondani kedvesének; válni attól, kinek létehez lelke örökre csatolva van; 's a' lap, mellyre leirá érzelmait, könnyűtől nedvesült, és ezek bármellyike jelentőbb vala a' halmozott szótömegnél; mert mi a' szó, ha nem érzés kifolyása? pusztá ámitás, és óriási chameleon; becset csak bensőnkől kölcsönöz; de a' a' köny hiteles tanuja a' valódi vonzalomnak! Kinek érzelem nedvesíti szemait, az nem javíthatatlan; a' gonoszoknak pillái Sahara pusztáiként szárazak.

Még nem végezé be Dénes levelét, midőn Terényi báró egy szolgája a' terembe lépett, 's őt urához kérte. Az ifju szive fendobogott; akaratlanul reménymosolygás villant fel lelkében, 's a' jövő már nem volt olly kopár előtte; mert az ember kimondhatatlanul önző, mohón nyul mindenhez, mi reá nézve kedvező, 's a' remélt boldogság egy perczért éveit feledi a' nélkülözésnek;

a' remény pedig olly kedves vendég, nyílt karokkal fogadtatik márvány-palota és szalma-kunyhó, bibor 's paraszt szűr alatt, csakhogy a' szegény, reménye hiusultával, keseregve bádjadoz, míg a' dús egy virágról a' másikra száll.

Midőn Dénes a' báró szobájába lépett, egyedül találta őt leányával. A' vidorság mindkettőjük arczatán élénk ellentétben állott komorságával, és sebzé lelkét annak látása, hogy Ida örvideni képes, midőn ő annyira szenved. A' báró nyájasan közeledék feléje :

„Önt, édes Erneyey, erővel vagyunk kénytelenek körünkbe vonni, — mondá nyájasan — ez nem szép!“

„Bocsánat, nagysád! — válaszolt Dénes — heves láz nyomott el!“

„Beteg volt? — szóla Ida, 's a' vidámságot vonásain aggodalom váltá föl — miben szenvedett?“

Az ifju keservesen mosolygott, de válasz nem jött ajkaira, 's a' társalgás jó időre megakadt; Terényi mosolygva járt fel 's alá a' szobában, lesütött fővel 's egybefont karokkal, leánya, biborhoz hasonlóan, munkájára hajolt, Dénes pedig, kinek arczán sem mosoly sem pir nem látszott, a' báróhoz közeledék.

„Parancsolni méltóztatott velem?“ mondá csendesen.

„Az az, csak kéretém, édes Erneyey.“

„'S miben lehetek szolgálatára?“

A' báró hangos kaczagásra fakadt, míg leánya vonásain rózsza rózsára halmozódott. Erneyey meglepetve tekinté reájok.

„Ne vegye rossz néven, édes Erneyey, e' szokatlan derűtséget; — kéré a' báró, még folyvást nevetve — de ha önnek kérdésére gondolok, azon kis bohó pirulását, 's önnek komoly méltóságos arczvonásait összehasonlítom, lehetetlen elfojtanom e' kedvesapongást! Azonban nekem távoznom kell, Ida meg fogja önnek mondani, édes főbíró ur, miért hivatám.“

A' szerelmesek együtt maradtak, de a' leány sokáig nem tevé azt, mire atyja utasítá; Dénes nem is gondolá lehetségesnek, mit a' nő mondandó vala, 's azért mindkettő némán maradt; végre Erneyey szegé meg a' csendet.

„Én, — ugymond — épen midőn ide hivatám, levelet írék önhöz.“

„Levelet hozzám? 's mi tárgyban?“

„Végbucsu nélkül nem távozhatám öntől, nem hagyhatám el e' vidéket.“

A' leányka elhalaványult.

„Mit jelent ez? ön el akar hagyni bennünket?“

„Nincs kínosb érzet, kedves Idám, mint látni a' kincset, melly éltünket boldogitaná, de mellyhez nyulnunk tilos. A' lét akkor sziklasivataggyá fajul, mellyen túl mély folyó által környezett bájkert virul. Mit használ a' virágok illatja, ha nem birok sajkát, mellyen a' hullámokon át eveznék?“

„De ha illy folyó nem lenne, ha ön nem lenne a' kert virágaitól elkülönözve,“ jegyzé meg Ida 's szórakozottan játszék öltönyével.

„Hogy értsem ezt?”

„Ugy, kedves Dénesem, hogy atyám tudja viszonyunkat, és önt fiának fogadja.”

A' leánya végszavainál Erney karjai között fekvék; egy volt ez azon pillanatok közül, mikben a' lélek, feledve a' kapcsolatot, mellyel a' testhez 's annak állatóságához csatoltatik, kibontakozva békőiből, fellebeg az üdvezültek hona felé, és feled mindent, csak nem mondhatlan boldogságát; neme a' magasztaltságnak ez, mit érezni igen, leírni senki nem képes. — De átka az embernek, hogy soká zavartalanul örvendenie nem szabad, és Dénes keblében a' boldogság kéjérzete mellett rémes kép emelkedék, mitől önkénytelenül visszaborzadt: a' vesztőhely minden iszonyaival, az akasztófa atyjának holttestével.

Az öntudatlanság édeni perceit mély keserv váltá fel, annál égetőbb, minél hatalmasabb az ellentét; — nem, e' kedves leánykát nem lehet megcsalni; nem lehet e' tiszta bizalommal hozzá simuló lényt egy név átka alá vonni, melly megbélyegeztetett. — Volt az ifju szívében egy szózat, melly azt sugá, hogy atyja álneveket gyalázott meg, hogy a' titok örökre rejtve van; de hatalmasb vala a' kötelesség érzete, 's ő búsan fordult el kedvesétől.

„Köszönöm önnek, jó Idám! — szóla komoly, de nyugodt hangon — hogy engemet, ki boldogságról nem is álmodám, az éden küszöbére vezetett; azonban a' végzet úgy rendelé, hogy szerencsés ne lehessenek;... nekem le kell önről mondanom.”

„Mi ez? — kiálta a' leány, és sápadozva visszalépett — ön lemond?”

„Igen; mert nem akarom nevem gyalázását megosztani önnel.”

Ida erőtllenül egy székhöz támaszkodék, kedvesének minden újabb szava villámcsapás volt számára.

„Hogy rövid legyenek, — folytatá ez — kevés szóval mondok el mindent; önt nem csálhatom meg; azért tudja meg, miként azon ember, ki tegnap előtt mint gyilkos, utonálló fölakasztaték ... atyám vala.”

Ida hangosan sikolta föl, kedvese pedig egy pamlagra rogyva, kezeivel fedezé bádjadtt vonásait; jövő perczben gyöngéd kartól érzé övezve magát, s a' leánykát térdelni látá lábainál.

„Van-e önnek nyugalma meghallgatni, mit még mondandó leszek,” kérdé Erney a' kedves leánytól 's megragadá kezét.

„Szóljon, én hallgatom önt és nyugodt vagyok,” szóla a' nő, letörölve könnyűt, miket e' nagy vallomás idézett arczaира.

„Pár szóval elbeszélem önnek, mi uton haladt szerencsétlen atyám a' vesztőhelyig — folytatá Dénes — és aztán, . . de jöjjön, minek jönne kell. Szülőim vagyonosak valának, 's anyám halála után atyám lön ura minden birtoknak. Élt benne egy szenvedély, melly sok tiszta kebelnek már ördöge lön: a' nyereségvágy. Tetemes összegeket veszte a' sorsjátékon, 's veszteségét pótolandó újabb tetteleket áldozott föl, és birtokát rövid idő mulva tetemes adósság terhelé.”

Idának szemei a kedves ajkakra valának függesztve; szívében szerelem 's balítélet heves csatát vítanak.

„Atyám mindenét elveszté; én a' fővárosban végezém tanulmányaimat, midőn hallám, hogy koldusbotra jutánk. Haza sieték: kétségbeeséshez közel találtam a' korán öszült férfiut; — iszonyu vádként marczangolá a' tudat, hogy eltékozlá sajátomat, hogy kézi munkámmal kellend keresni kenyeremet; de szenvedélye mégsem enyészett; éj-nappal dolgozám, hogy ő ne éhezzen, örömtelenül töltém leggyengébb ifjuságomat, csakhogy ő szükségét ne szenvedjen; és minden megzsugorított fillér a' sorsjátékba vándorolt. Egykor meglepett atyám, midőn munkám közben könnyűvel evém a' száraz kenyeret, melly ebédem vala, hogy neki több kényelmet szerezhessen; és e' tekintet megtöré szívét. Átkot szórt magára, esküt tön, nem fogadni el egy fillért sem, min arczom verítéke ragad. — Pár nap mulva eltűnt; én holtnak hívém... 's bár az lett volna!”

„Mi történt tovább?” kérdezé Ida.

„Tisztviselő levék ezen megyében. Két év mulva a' főnebbi esemény után a' törvényszék elébe egy tolvaj állítaték, kiben iszonyodva atyámra ismerék. I. degen nevet viselt, és — a' fiunak itélni kelle atyja felett; titkon hozzám intézett szavaiban átokkal fenyegetett, ha ezt nem teendem. — A' büntetés kéréseimre enyhíteték; — utóbb tudám meg, hogy a' legnyomasztóbb szükség atyámat lopni kényszeríté. Ujabb ajánlatimat határozottan visszautasítá, esküjét megszegni nem akará, és ujabb esküvel pecsétlé azon szándokát, soha nem árulni el a' viszonyt, melly köztünk létezik, nem tenni az apa gyalázatot a' fiu átkára is; .. és ezen esküjét megtartá.”

A' leány vonásain örömmre látszék átvillanni, de jövő pillanatban Dénes folytatá szavait.

„Atyám megszökött tömlöczéből, és pár évig mitsem hallottam róla; csak néhány nap előtt esett értésemre, hogy vétkeit álnév alatt folytatá, hogy bűntársra akadt, ki lépcsőről lépcsőre a' halál hágesőig vezeté. — Azon rabló, kitől én szabadítam meg önt... azon rabló is... atyám vala.”

Ismét hosszú szünet következék, 's az ifju újra elfedé arcát; majd mondatlan keservvel tekinté kedvesére, 's végbucst rebegett feléje.

„Ne legyen gyalázatom az öné is; — sohajta — a' végzet így akará.”

De a' leány szemeiből üdvezítő sugár mosolygott feléje, 's édenben képzelé magát e' szók hallásánál:

„Gyalázat csak bűnöst illethet, téged, erényes kedvesem, gyalázhat az előítélet, de nem én, nem az isteni igazság; .. én nő leszek.”

Ki volt valaha a' kétségbeesés határinál, ki emelt méregpoharat ajkaihoz? és ki talált a' helyett bájos jövőt, a' pohárban édeni italt? az képzelheti az öröm nagyságát, melly Dénes lelkét rezegte át; nem gyötrék többé az iszonyu képek; kitárta szívét a' kedves előtt, és ez igaz istenként ítelt — igazságosan.

„Lehetséges-e? — kiáltá az ifju — te akarnál...?”

„Akarok szembeszállani a' világi előítéletekkel; — szólt közbe a' leány — 's tenném ezt akkor is, ha a' titok sajátunk nem lenne; de nem tudja-e más kívülünk e' viszonyt?“

„Atyámnak büntársa bele van avatva; — de, ugyhiszem, hű örje leend.“

„Ez igen jó... mert atyámnak az egészről mitsem szabad tudnia; ő nem tekintené a' történeteket egy szeretőnek szemével, — előtte tulnyomólag állana a' szegény 's a' hollók étkeül kitett rothadó holttest.“

„A' test sírban nyugszik,“ mondá Dénes, 's kevés szóval elbeszélé, minek tanui valánk; utóbb tulragadtan szorítá dicső mátkáját kebeléhez 's féktelen vala örömeben.

A' szerelem győzött — a' balítéletnek engednie kellett. — Első pillanatra iszonyunak látszék olly férfiuhoz kötni létét, kinek atyja felett a' büntető igazság palczát törött; de utóbb fölmerült előtte kedvesének képe, nemes lelke, ártatlansága; és az okos nő nem büntetheté az atyának vétke miatt a' fiut és önmagát. A' szerelmesek tehát fátyolt borítának a' multra, 's a' jelenben a' jövőnek éltek.

Midőn a' báró visszatért a' szobába, egymás karjai között találá őket, 's áldva emelé rájuk kezeit.

* * *

Évek multak, 's Dénes a' földön mennyei életet élt; két vidor gyermek futkosott körötte, 's neje mindég bájos, mindég hű vala.

Egy estve kis fia ezüst keresztet, külföldi remekműt mutatott atyjának, mit ő egy kiaszott ösztől kapott ajándokul; az öreg — mint a' gyermek elbeszélé, — a' ház előtt állá, 's tudakozódék, valjon ő Ernyey alispán fia-e? Igenlő válaszát könyük 's áldása követék.

Jövő reggel az ismeretlen egy sírkertben halva találtaték; összekúcsolt kezekkel fekvék egy halmon; 's ez idegen... Lipót vala.

K Ö L T E M É N Y E K.

A' Z S A R N O K.

NÉPREGE

Karpatok között Erdődy vára
Büszkén néz le a' pórok lakára.
Sok viharral küzde hajdanában,
De ma pusztaság hallgat romában. —
Egykor Erdőd honja szent ügyében,
Mert hü honfi volt, Budára mégyen.
A' helyettes Zongor lett a' várban,
És Erdődy széles birtokában.
Zongor pór előbb, de most nemes mar,
Kard tévé szabaddá vad csatáknál
De kard nem tévé nemest szabaddá,
Mint nemes büszkébb lett és vadabbá.
Mert a' sujtott jobbágyok siralma
Volt szívének átkozott vigalma
'Fel paraszt!' kiálta büszke Zongor,
'S hogy remegjenek, dühöngve tombol.
'E' levéllel futva fuss Budára!
Félve néz egy agg pór zsarnokára.
'Három óra mulva hozd a' választ,
Hogyha nem... vasam izekre választ.'

„Uram! három óráig Budára
 Menjek?—szól Erdődy agg szolgája.—
 Hisz a' szél sem ér el illy időre!
 Karpatoktul a' Gellérttetőre!“
 „Távozz, vén eb! Zongornak szavára
 Mersz felelni?‘ a' tigris felállta,
 'S kardot ránta a' szegény öregre,
 De ő már eltántorgott kesergve.
 Elhagyá a' bűn pokoltanyáját;
 'S már elérte a' berek határát
 Egy szekér áll a' ligetke szélén,
 'S benne három tomboló sötét mén
 Vág, nyerit, kapál .. hah, mint repülne,
 Hogyha a' fék gyöngé kézzel lenne.
 Férfinál van a' gyeplő 's az ostor,
 Int az, 's a' szekérbe lép az agg pór
 Zúg az ostor 's a' pór alig ült le,
 Már a' három táto elrepüle.
 Mint a' gyors szél, mint a' röpke villám
 Szállnak ők keresztül völgyön, sziklán.
 Mint a' sárkány vészes csattogása,
 Zúg a' büszke ménék vágatása.
 Elkabul az ősz, eszébe sem jut,
 Réme az vagy ördög, a' ki így fut.
 Teste, lelke reszket a' futásban.
 Ropp... megállnak... 's már a' pór Budán van,
 „Végezz, hogy reád soká ne várjak“
 A' kocsis mond félénk vándorának.
 Végze a' pór, 's visszajött levéllel,
 De a' gyors szekérbe ülni nem mer
 A' kocsis sok biztatás helyébe
 Felkapá, 's belökte a' szekérbe.
 És beszéltek. A' kocsis lováról,
 A' szegény öreg vad zsarnokáról
 „Mentve lesztek — mond az — a' gonosztul,
 'S én négy ménen járok majd ezentul“
 Alig szóltak, a' szekér megállta,
 'S már előttök áll Erdődy vára
 A' pór a' választ Zongornak adta,
 Zongor azt csudálva elragadta.
 „Három óra...! vén paraszt, te itt vagy?
 Félj, ha csaltál, mert ma szertevágalak“
 És meglátva Erdődnek pecsétjét,
 Láng borítja el magosra képét.
 „Ördögök vivének?... mondd el utad;
 Légy igaz, különben itt leszurlak.“
 Dörge vad Zongor szokott szavával,
 Vért fagyasztva mond pillantatával
 És az agg pór szóla egy kocsisrul:
 Zongor képén büntető harag gyúl

Szól az a' kocsis tekintetéről;
 Zsarnok Zongor sápadozva kívül
 Most a' ménekről beszél az agg pór:
 Holtmeredten áll előtte Zongor.
 „A' három ménhez még egyre vára “
 Szólt 's borult lett a' terem világa...
 Dörg a' villám, zúg a' szél csatája,
 A' pór Zongort nézi 's nem találja.
 Minden zúgva, bögve reng a' várban;
 Ostor pattog a' vár udvarában...
 És kinéz a' pór 's négy barna mént lát,
 'S a' szekérben jötevő kocsisát.
 Dörg a' villám, bög a' szél csatája...
 Zongor eltűnt... senki sem találja.
 Pattogott az ostor, 's mint a' villám
 Szállt a' négy mén völgyön, erdön, sziklán
 'S mint négy sárkány vészes csattogása,
 Zúg a' barna négy ló vágatása

* * *

Egy tündért dicsért a' nép regéje,
 Átkot mondva Zongornak fejére.

Tárkányi Béla.

F E D D Ő K E.

B Á R D I.

Bárdi jeles főúr, jó angol, francia, német
 'S gyöngye magyar; de azért Bárdi valódi magyar
 Udvarnépe merő idegen, külföldi szabásu
 Torz alakok; de azért Bárdi valódi magyar.
 Nyelve családja között, 's a' társalgása külajku,
 Nem magyaros; de azért Bárdi valódi magyar.
 Nemzeti színházról idegen, van páholya éves
 A' németben; azért Bárdi valódi magyar.
 Nincsen-e ősi magyar neve? vagy nem fénylik-e rajta
 Nemzet: ünnepeken mente, vitéz kaczagány?
 Ősei még Árpáddal együtt áldoztanak Ungnál,
 Háttha talán kurucz is vált ki belőlök utóbb?
 A' sasnak fia sas, 's az oroszán kölyke oroszán;
 Bárdi tehát hogy nem volna valódi magyar?

EGY ESTÉLY TÁBLABIRÓ URNÁL.

PÁLFFY ALBERTTŐL.

I.

Szathmár vidékének egyik magyar falujában, keleties kényelemmel, de nyugatiasan redőzött homlokkal, ősi karszékében ült azon érdemes előkelő táblabíró, kinek nevét a' történetek emléklapjaiba felvételni kérjük; kezében ismételve átolvasott levélke, mellynek tartalmát, hogy szóról szóra tudja öregünk, abban bizonyosak lehetünk: mert már szemüvegét terjedelmes térdeire teszi, a' nélkül, hogy szemét a' levélről levenné. E' többszöri átolvasás onnan származott, hogy az érintett levél kitételeiben olly homályos és határozatlan szerkezetű volt, mikép a' táblabíró abban tartalékgondolatot vélt rejleni, ugyanazért igyekvék abból még további felvilágosításokat sajtolni ki.

Szemben a' szoba ablaktalan oldalán, fekete bőrpamlagon egy ugynevezett falusi gavallér nyújtózkodott. Ruhája barátságos közeledése volt a' mezei 's a' nagyvárosi viseletnek, 's csak a' végig gombos lovagló-nadrág, szürke kuppeczkalap 's a' rózsásan cifra dohányszakó adott a' falusiasságnak tulsúlyt, míg a' nyakkendő, mellény és keztyű a' váczi utcára emlékeztet vala. Első tekintetre úgy látszik, mintha gondolatai pipája kék fellegén tul nem csapongnának, de a' szemsugár áruló irányából a' figyelmeztetett vizsgáló azonnal vehetett utba igazítást: mert pillanatai elrejtett ujságvágygyal függtek a' táblabíró 's illetőleg nagybátyja arczkifejezésein, csakhogy valahányszor ez öcsére tekintett, az mindannyiszor megelőző ügyességgel kapta le szemeit, és ajkára egypár betanult mozdulattal olly közönyösséget idézett elő, millyennel falusi unalmat, megszokottságot 's egyhanguságot legjellemzőbben mutathatni.

E' mindennapi jelenet lön először érdekessé, midőn a' táblabíró ohajtani kezdte, hogy öcsce a' levél tartalma felől kérdezősködnék, de ez maga a' szerénység... a' pipa hangos letevése, ismételt lábcuszogatás, kettős és tenor kökögés, beszédre felhívó mormogás mind elveszték hatásukat, bár ezek különben olly izgatólag szoktak hatni az ujságingerre, hogy Holland legphlegmaticusabb quackerét is csakskává tennék, főkép a' táblabíró hozzáértő mo-

dora után. — De hijába, az ifjunak gondolatai a' pipafüst nymbuszán nem akarnak tulszárnyalni, 's végre is, a' nagybátyai tekintély nem kis elhanyagolásával, táblabíró urnak kelle a' beszédet elkezdni:

„No, Sándor, tudod-e, mi az ujság?”

„Nem biz én, kedves urambátyám.” És az ifju a' tisztelettartozás jeléül fölkelt nyugvó helyzetéből 's ülve maradt.

„Furcsa dolgok... mondhatnám, eredetiek, azaz az ember alig érti.”

„Kedves bátyám, szinte kíváncsivá tesz.”

„Emlékezel azon pörre, melyet pesti ügyvédem Bötösi ur folytat fele-nyereség fejében?”

„Hogy ne emlékezném! Hisz azon feltétel is van ajánlva hozzá, hogy megnyerés esetére az ügyvéd leánya, Veronka, enyém legyen — így legalább majd a' jószág együtt marad.”

„Ugyvan; ügyvédem azt írja: a' pör meg van nyerve.”

„És a' leány?...”

A' táblabíró vállat vonit, és sokat jelentőleg nyújtja át öcscsének a' levelet. Az ifju szeleskedve kapja ki bátyja kezéből 's a' czimeres pecsétet eltöri, mi a' táblabíró előtt gonosz omen szokott lenni.

A' levél foglalatja ez:

„Kedves drága Spectabilis!

Istennek 's igyekezetemnek hála, a' kökényesdi pignoralis tegnap a' septemviratuson is keresztül menvén, cum expensis megítéltetett. Örömmel vettem a' spectabilis ajánlatát Veronkára nézve, mellynek következtében atyai kívánatim spectabilis által csak megelőztettek.. Veronkám decima huius nénjével együtt Erdélybe utazik.. 's megígérték nekem, hogy keresztül utaztukban uraságod házáat nem kerülük el — meglehet, még előbb lesznek ott, mint e' levelem, decima quinta pedig bizonyosan. Jó szánut van. Én spectabilis becses személye ellen legkisebb exceptioval sem élhetvén, atyai áldasomat anticipaliter ezennel van szerencsém küldeni, maradván.. Pest, jan. 8. 1843.

Bötösi Nicodem.”

A' levél átolvasta után az ifju olly arczot csinált, mintha meg nem foghatná, mi különöst találhatott ebben a' nagybátya. — A' táblabíró ellenben öcscsére boszankodék, ki őt ismét magyarázatokra kényteteti.

„Tehát épen semmi észrevételed sem volna?...”

„Istennek hála, ennél kedvezőbb választ nem is kaphattunk volna.”

„Oh, szerencsétlen ember! — kiált fel a' táblabíró. — 'S te akarsz a' meggyénél tiszteletbeli aljegyző lenni?” —

„Meg kell vallanom, meg nem foghatom, mi összeköttetése van ennek a' levéltartalmával.”

„Boldogtalan stilista.. No hiszen, lehet valamit rád bízni: úgy emlékezem, te concipiáltad azon levelet, mellyben először van szó a' Veronkáról.” —

„Nem remélném, hogy szándékát akarná megmásítani, édes bátyám...”

„Megmásítottad te magad.. 's hát csakugyan olly gyáva volnál? Nem veszed észre, hogy ügyvédem azon véleményben van, mintha én magam volnék a' kérő.“ —

Sándor kis gondolkozás után igazolja bátyja véleményét.

„Már ugy kell lenni.. a' levelet szerénységből nem fogalmazám kellő világossággal... innét van a' hiba .. No, de semmi... megmondjuk szóval Veronkának, 's szívem reméli, hogy beleegyezését így is megnyerendjük.“

A' táblabíró, a' nélkül, hogy magáról sokat akarna képzelni, kétesen csóválja fejét.

„Hja, öcsém, a' dolognak különös helyzete van Hátha, teszem, a' leány magát csak hozzám szánta el.“

Erre Sándor alázatos kétkedését bátorkodék kijelenteni.

„Te csak beszélj; látszik, hogy nem sokat értesz a' világ 's nőnem viszonyiba. — Hátha, például — hogy mást ne említsek — Veronka, az olly jelszírű pesti leány, táblabírónc kívánna lenni, .. 's holmi falusi fiscalisnét pedig, édes, kedves Sándorom, akár hiszed, akár nem, keveslene?... Mit mondasz erre?... No, de én még minden jót remélek... Hányadik van ma?“

Ezt Sándor. szokásaként, nem tudja, hanem a' falon függő Mezei naptárból meglepetve látják, hogy éppen tizenötödike van, 's e' szerint Veronkának 's néniének ezennel meg kell érkezniök.

Ugyanezen naptár albjára tett jegyzékből az is eszébe juta táblabírának, hogy mai napon bizonyos vizszabályozási küldöttségnél kellett volna elnökösködnie, — no, de ez mitsem tesz, ennek más következménye ugysem szokott lenni, minthogy egy év mulva a' scontroban fog megemlíteni a' hanyagság, ott pedig nem csupán ő maga lesz.

„Eh, de miért is jut ilyenkor illy dibdabság eszembe, midőn vendégeket várok.. pedig plane nem vagyok elkészülve illő elfogadásukra... Vendégszeretőleg kell őket elfogadnom... Sándor, ma este mulatságot kell csapnunk.“

„Erre számoltam is, kedves bátyám... Sokakat hívjunk meg?“

„Az egész honoratioratust. Isten ments meg az apprehensióktól, ha valamellyikét kihagynók.“

Ennek következtében Megyesi a' postamester nejével, három leányával, négy fiaival, kántor, professor, a' görög, kasznár, ispán, tiszteletes a' meghívandók jegyzékébe foglaltattak. Egy gyékényes szekér beküldeték Szathmárba Bányai urért, ki ostoba beszédével mulatságokban lelke szokott lenni a' társaságoknak... sőt egy pár arszlánra is volt kinézés.. mi annál inkább sokat ígérő volt, mert Bobzsa, Bulecra 's Barna urak betanulták a' körmagyart 's mindenhova örömet mennek, magokat produkálni.

Sándor mindezek után meghivatni ajánlá az özvegy tiszteletesnét 's leányát, Lenkét.

A' táblabíró arcza elkomorult.. 's ugy látszék, könnyen sérthető részét

illette az ajánlat, de nem akart kedvetlenkedni, hanem mintegy elmellőzésül az ajánltak helyett — Pigait jegyzeté föl, a' sebész

Ezen meghívás ismét Sándornak nem tetszék, — azonban az érdeklettek épen ennek köszönheték meghívásukat — mert szép dolog az az alku's közeledés egymás véleményéhez.

Az estély rendezését a' táblabíró, a' vendéghívást pedig Sándor vállalta magára.

Eltávoztván a' táblabíró, Sándor mosolyogni kezdett, arcán a' kétes jövődöbe tekintés sugárzik, melyet az önbátorítás pirja nyugtatott meg. A' földön heverő levélkét előlegesen is eltépte 's az ablakot megnyitván, darabkáit a' szellőkre bizá.

Mi pedig, mielőtt új személyt léptetnénk föl beszélyünk színpadára, kötelességünknek hittük, pár szóval megemliteni, miért ellenzé a' táblabíró Lenke meghívását, Sándor pedig Pigai urét.

Pigai ur, mint a' falu egyik nőtelen, természetes, vágytársa volt Sándornak, különösen az újabb időkben, midőn egy divatlap ingyen példányából, mellyel a' Compossessoratus meglepeték, megtanulák az arszlánsági qualificatiot; ezen idő óta Pigai ur mindig a' tigrisségben maradt a' Sándorrali összehasonlításkor; mit igen emelt a' sebész sarkig érő kék frakja, hegyes, himlőhelyes orra, vörös bajusza 's egyenetlen szakála, mellynek színét még ember nem tudta megnevezni; sárga mellénye, mellynek oldalzsebéből kilencz águ tollkés domborodék elő — szóval: az ember, Pesten juratuskodott, Sándorunkkal épen nem mérközheték. Azonban az isten a' gyöngéket választá hogy megszégyenítse az erőseket, mert Pigai urnak ritka hatású fegyvere találkozott, 's tapasztalá, hogy ez alatt Sándornak is meg kellett hajolnia. Egy idő óta ugyanis számtalan hír- és apró anecdoták kezdének szárnyalni: hol egyik leánykával találkozik Sándor egy bizonyos előre kicsinált helyen, hol ismét a' másikkal jeggyűrűt vált, sőt némelyek már titkos házasságokról, elszöktetésekről 's mindenféle regényességekről beszélnek. — És még, hagyján, ha mind ez csak az igénytelen falu határin belől történnék — mert a' hír átszivárog Szathmárba is, hol egy vándor színésztársaság bámultatja működéseit. Pigai ur, ha hetivásárkor orvosi szerekért berándult a' városba, soha se mulasztá el a' társaság primadonnájának, a' szép lepke Rózának megtenni hódolatát, hol azután a' Kőkönyvesden uralkodó hírek megkettőztetve terjedtek tovább, visszajövet pedig botránykozva hallja a' falu, hogy Sándor urnak gyakorta Szathmárba rándulása egyedül a' szép Róza kedvéért történik, kit, nagyon hihető, ha a' társaság tova utazandék, követni is fogja. — A' táblabíró urnak pedig Lenke ellenében mutatott idegenkedése okát beszélyem folyamából veendi a' tisztelt olvasó.

Illy előzmények után, remélem, csodálkozni senki sem fog, ha Pigai urnak Sándorrali találkoztása nem a' legnyájasabban ütött ki. A' sebész naponkénti szokása szerint táblabíró ur egészségi állapotját jöve tudakolni, és sorsa a' néhány nap óta került Sándorral hozza együvé, kivel most szemközt kell

állnia — távozni akar, de Sándor az ismeretes frakkgallérjánál fogva tartóztatja őt.

Ezen fogadtatást Pigai ur minden áldott szivűsége, vagyis féltékenysége mellett is kénytelen kissé sokalni, 's kéri is ügyvéd urat: méltóztatnék ünnepi ruhájával kissé delicatius bánni 's gomblyukait ne igen tágitgassa.

„Milly ártatlan arcot ölt magára Kőkényesd Figarója;“ gonyolódék Sándor, 's emlékezteti Pigait ama rágalmakra, melyeknek Pigai szerzője, borbély-legényei által pedig terjesztője.

„Uram, — felel Kőkényesd Boerhavenje — ha ön történetesen borbély-legények alatt segédimet értené, sziveskedjék ezen urakat egész tisztelettel sebészgyakornokoknak czimezni.. engem pedig elbocsátani.. dolgaim vannak.. Ah, uram, ön szinte megráz engem.“

„A' mint megérdemli ön. — Jaelaepa rend nagymestere.“

„De mit akar ön velem? Kirázza tövéből fejemet. Meg akar ölni?“

„Isten ments meg, — csillapodék Sándor — sőt ellenkezőleg szerencsém van önt ma estvére egy kis barátságos vacsorára bátyám nevében meghívni.“

„De ezen bánásmód...“

„Kérem, föl se vegye; nálam ez meghívó jegy.“

„Ej, ej, ügyvéd ur, — enyelg a' kiderült arczu Pigai — jól beszélnek az emberek, hogy ön eredeti ember. — Tudja isten, nekem ugyan haragudnom illenék... de táblabíró ur parancsát sokkal inkább tisztelem, mintsem vonakodni bátorkodnám... Igenis, uram... ígérem, lesz szerencsém.“

„Köszönöm.. Elvárjuk.. Még egy szót, csipje ki magát, sebész ur — sokan lesznek nálunk, még a' városból is.. többi között Róza kisasszony.“

„Róza kisasszony?“

„Psz!.. az istenért, csöndesen!“ 'S Pigaink bámulásra nyitott száját kezével befogja. — Egy szó, 's ön családok nyugalma teszi semmivé.“

„Hogyan, uram?“ sugdosodék Pigai.

„Csöndesség, ha valaki meghallaná — elvesztem.“

„De, uram, ön engem megijeszt e' rémületes titkokkal. Ha ez valami violentia, scandalum... vagy spectaculum...“

„Ezekről mitse féljen; csak ön most az egyszer hallgasson. — És én ígérem önnek, soha sem fogom többé kínzéseit meghiusítani... mert lássa, én megházasodom, 's ön egyedül marad a' falu reményteljes ifja, kire a' gondos atyák 's számító anyák hálóikat kivethetik... Ez irigylendő helyzet leend, legalább megérdemel egy kis hallgatást.“

„De egy kevés felvilágosítást csak mégis vehetek.“

„A' dolog komoly 's önre nézve tán nehéz, ámde dúsan fizetek. — Előpénzül, kijelentem önnek, hogy sikerült kitudnom, mikép egy jeles hölgy önt halálban szereti...“

„Engem!“

„No 's tán nem hiszi? oh, ön igaztalan saját maga iránt; — de egy kis várakozás — 's én karjaiba teendém e' hölgyet.“

„Mikor?”

„Még ma! Istenemre, nem nagy munkába kerül.. ő bolondul ön után.”

„Bolondul? oh, én boldog!”

„Most hát vegye utasítását, miként viselje ma este magát.” —

„Csupa fül vagyok.”

„A’ főelv, hogy hallgasson... Ha Róza kisasszony a’ vendégség alatt megérkeznék, ön ne ismerjen reá, szinlelje, mintha nem is látta volna soha. Ha valami félreértés támadna, ön ne tolakodjék felvilágosításával; ha komolylyá válnék a’ dolog ’s valami nagyszerű botrány alakulna, inkább távozzék, ha meg nem állhatja a’ szótartást.. mert egy intés, egy kétes jel, egy kézszorítás, ravasz mosoly, tudós kételkedő arcz, mellyhez ön jól ért, elég leend, hogy iszonyu legyek... a’ hölgyet pedig, ki önért eped, inkább meghagyom bánatában halni, mint kimutassam önnek, ha csakugyan árulásra adná árva fejét, kedves barátom... Most azonban, ha tetszik, jöjön velem, hivatassuk a’ vendégeket, szívesen látandnak bennünket mindenütt, ez önnek is mulatságos leend.”

Elmentek. Pigai megnyugodtnak látszék, mert míg a’ hosszú faluutczán végig mennek, csak egyszer áll meg meglepetés miatt ’s fejét ritkán csóválja, ellenben hahotás nevetéseivel morgásra ijeszti fel a’ falu komondorit.

II.

A’nap többi része egész estig nagy készülétek közt folyt le, ’s a’ munkálatok legelhatározóbb pillanatában lemond a’ táblabíró a’ rendezőségről, mellyet Sándor vállal el, ’s azonnal öltözéshez lát ’s gyertyagyújtáskor már nagy gombos és prémes mentében izzadozik, bámulja saját lakát, mellyre többé ismerni alig lehet; mindenfelé tükör, fényözön, szőnyeg, függöny.—El-elgondol megboldogult feleségére, de minduntalan megszakasztatik ’s még többször fizet; egy szekér végre olly tárgyakért küldetik a’ városba, mellyek nevét ma hallja legelőször a’ különben roppant tudományu táblabíró ur.

Eleinte szállongani, később hemzsegni kezdett a’ vendég, mert itt minden szép, mit Kőkenyesd és szomszéd vidéke csak kiadhatott, egy halmazban jelen volt.

Legelső beszéd tárgy szokás szerint a’ még meg nem érkezettek voltak; sokan előre akarák tudni, hogy ez vagy az mellyik ruhájában fog eljöni, a’ veresben-e vagy fehérben, a’ zsinóros derekúban vagy kurta ujjúban; e’ tárgyat a’ többség legalább igen mulattatónak találá.

Később az öreg Boroghi, a’ postamester ’s tiszteletes, mint a’ zaj, fecsegés ’s fényezés ellenségei, külön szobába vonultak tarokkozni.. hasztalan igyekezvén magokkal vinni Pigai urat, ki a’ paskeyics partihoz szükséges lett volna, mert ez most arszlánkodásait nagyban készült venni.

A’ leányok egy szegletbe vonulva, egymásközt susogtak, az ifjak pedig szemközt velök a’ leányokra tőnek szerény észrevételeket, csupán a’ nők voltak már a’ beszédfolyam teljes sodrában, azon vitatkozván: lehet-e nőlen

embernek, mint köztök legyen mondva, táblabíró urnak, ennyi előkelő embert illőleg ellátni mindennel, mi egy estélyhez kívántatik. Beszéltek még tán más dolgokról is, de minek tudomására, mint láthatják, olvasóim, nem jöhöttem.

Az egészből csak Sándor a' kivétel, ki elemében van a' mamáktól elhagyatott leányok körében, de az idegennek igen szemesnek kellene lenni, ha kitudni akarná, mellyik szíve bálvány. Pigai uram is csak kitenne magáért, de őt a' kíváncsiság gyötri, megtudni, mellyik az érte epedő, — de el nem igazolhatik, mert a' kör majd valamennyi nőtagjaiban tapasztal szerelemre magyarázható symptomákat; Sándor pedig, ha kérdezi, az csak a' türelem erénységéről beszél.

Végre kocsizőrej hallatszik, 's ez felrázá a' társaságot egyhangúságából, 's mindnyájan felugrándoztak.

„Ez a' menyasszony!...“ kiáltának mindnyájan egy szóval, 's valóban a' megyei huszárból rögtönzött salonőr hangosan kiáltva, ajtót nyit.

„Bötösi Veronka kisasszony... 's utazó társai.“

Az ajtóhoz félkörzött társaságban gyöngöcsuttogás vonult keresztül, melly nem annyira Veronka kisasszonyt, mint utazó társait illette, legalább úgy vélekedtek némelly gyanakodó természetűek.

Egy leány lép be most korának tavaszában, éjsötét szemei a' halvány arczenvedései közül magasztosan tündöklének, 's reá gazdag haj vet árnyat, melly a' nyak haván fut le 's a' fodrozatokba vegyül. Ruházatának sötét színe regényes ellentétben áll a' derékon szállongó rózsaszín szalaggal, melly földig ér, hol virágbokor, csipkék, 's természetes rózsák suhogva teszik minden lépését — ajkán szelíd mosoly, keblén a' vágyak hona, karján ama vonalok ragyognak, mellyek a' férfi keblekben titkos sohajokat költenek fel.

Őt két férfi követé. Mindkettő magas természetű és hegyes orru volt, 's körröskörül fodrozott haját viselt. Sápadt arcuk mezitlen nyak felett állt, 's csak a' hegyes szakáll kölcsönzött reá némi kifejezést. Öltönyük fekete 's közepkorból való, csakhogy minden csillogás nélkül, a' nagy csattot kivéve, melly czipőjökön fénylett. Bö köpenyükhöz sűrű redőkben hullámozott alá, fővegükön, mellyet beléptükkor sem vettek le, az egyiknek kék, másiknak veres toll kőzlongott.

A' bejelentett nő sokáig állott e' két rokonalak között, míg a' bámulatból magához jött társaság ismét új lélekzetet vehetett a' tovább történendők helyes felfogására, a' midőn megnyiták ajkai 's tiszta csengő hangon üdvözlé a' jelenvoltakat.

„Üdv önöknek, uraim 's hölgyeim. — Táblabíró ur... Kedv s néném szinte tette volna tiszteletét; azonban félutunkban váratlanul azon hirt vevők, hogy Párisból ritka szépségű divatkelmék érkeztek, mit a' hölgyek, ha nem sietünk, mind elkapkodnak, nénikém pedig inkább meghal, mint ezen kelmét nélkülözze, azért visszatért Pestre... én azonban szívemből vezéreltetve, inkább kívántam ama család körébe sietni, mellynek tagjaul vagyok hivatva.“

Pigai sokért nem adta volna, ha csak egy szót is szólhatott vala. Szemei Sándoréval találkoztak, kinek arcza sötét volt és rendkívül komoly.

Most követőit mutatá be az idegen hölgy. „Vanszerencsém önöknek barátimat ajánlani, kik jelenleg a' hazában műutazást tesznek.”

Kik lehetnek ezek? Ez volt most a' kérdések kérdése, sokan olasz grófoknak tarták őket, mások zsebtolvajoknak, a' póstamester ministeri futároknak, a' tiszteletes angol papoknak 's a' többiek pedig épen nem találhaták ki, mifélek lehetnek... Szóval, az egész Kőkönyesd igen elégületlen vala az ujan érkezettekkel, 's a' már zajosulni kezdett vigalom sok fokkal alább szállott. Ez azonban csak addig tartott, mig egy általános kört alakított a' vendégsereg, mellyben mulattatás-vezetőül senki sem merészlett föllépni; de köröcskékre oszolván, ismét kezdett a' jó kedv helyre jöni.

Sok érdeme volt ebben Sándornak, ki a' feszültséget elmellőzni vágyván, nyájasan fogadá az idegen hölgyet, kezét csókolt 's őt mulattatá.

Legelégületlenebb vala maga a' táblabíró; azonban a' rossz kedvet mutatni még koránylotta — 's időtöltésből a' két idegen férfi felé fordult 's örömet fejez ki, hogy szegény házában illy jeles művészeket tisztelhet.

Az idegenek mély hajlongással viszonzozzák a' nem szívből eredett bókokat 's ígérik, hogy a' szíves gazdát feledni nem fogják soha.

„De ha nem sérteném meg uraságtokat, megvallom, igen kíváncsi vagyok megtudni, a' művészetnek mellyik ágát méltóztatnak művelni?”

„Oh, a' legszabadabbak egyikét.”

„Különösen én — dicsekvék a' kék tollas — a' cselszövények embere vagyok, az ifjuság hiv segéde, ha néha egy pár jámbor öreget bolonddá kell tenni, — életem a' vidorság 's jó kedv classica kora, 's mig a' jellem, mellyet viselek, meg nem öregszik bennem, addig, fogadom, mindig lesz a' világnak mit nevetni.”

A' táblabíró nem akarja mutatni, hogy mindezekből egy szót sem értett, mindazáltal vállat vonitva, a' veres tollához fordul, remélve, hogy tán ettől többet lehetend kitudnia.

„Én pedig — folytatá a' másik — testvéremmel egy huron pendülök; ostora vagyok ama polgári zsarnokoknak, kik gyermeköket szívök ellen akarják megházasítani, — az erőszakot csellel rontom meg, a' tekintélyt nevetségessé teszem... 's elhiheti, táblabíró ur, hogy művészetemért meglehetősen fizetnek.”

A' táblabíró ezekre egy kétes értelmű „nobile par fratrum”-ot bocsátott ki, — 's nem tudta, haragudják, boszankodják vagy nevéssen; végre elhatározá magát egy kis mértékletes apprehensiora; szemeit mogorván lekajja az idegenekről, 's a' vendégek tömegén jártatja, itt azonban még több boszankodásra méltót talál, mert Sándor a' tiszteletesné leányával, a' tizenhat évű Lenkével, úgy látszik, a' hetedik égben kalandozik... Szerencséjére a' két idegen odahagyá őt, 's alkalma lön egy pár epés kifakadással boszuját csilapítani.

„Nem hijába ellenzém, hogy Lenkéjéket meghívjuk, nem szenvedhetem

ezt a' tolakodó családot, melly, mivel egy keveset olvasott, olly otthonosnak érzi magát uri házaknál is, mintha csak épen oda tartoznának... Azután Veronka kisasszony — kiről egyébiránt csak a' jó isten tudja, mit gondoljak — im mint szomorkodik... maga elébe néz... 's szégyenkedik — mert az a' szélházi Sándor még rá se tekint.“

A' postamester leányai hasonlólag elégületlenek voltak, megfosztatván ama bizonyosan megtörténendettnek hitt jelenettől, hogy a' völegényt a' várt menyasszonynak karjaiba futni lássák 's most azon udvariasságból is teljesíteni tartozott kézsókon kívül nem is szól arájához... illy botrányos hidegséget még egy regényben sem olvastak Kőkényesden.

Mindezeket a' szerencsétlen Sándor még titkolni sem iparkodék, sőt egy-pár, hirthordozási ügyesége miatt még falun is kitünőségre vergődött egyénnek azt is ki meri nyilatkoztatni, hogy várt arájában megcsalatozék, azt nem olylannak képzelé, 's hogy mióta utószor látta, igen megváltozott 's kellemeit elhullatá.

Hirtelen hegedühurok pengének 's a' felhangolási hangok élénkebb mulatságra adtanak reményt — a' kántor 's praeceptor mosolyogva csavarintanak hurjaikon, számítva az ifjak 's leánykák helybenhagyó pillanatira, hogy végre mégis akad valaki, ki megszanja őket, 's vidor tánczczal végezheessék be a' sok reményeket meghiusítani látszott estélyt.

Nem sokára rendben volt Kőkényesd orchestruma 's a' vendégek Sándor ajánlatára az ebédlőbe sietének. A' hosszu sort Pigai zárta be, még pedig pár nélkül; mert ma senkinek sem mert bizalmasabban udvarolni, ne hogy annak szerelmét kockáztassa, ki érte olly rég 's olly titkon eped.

Eltávoztak; csupán a' táblabíró maradt hátra 's az idegen hölgy, kinek szemében kedvetlenség 's unalom ült 's épen nem látszék az uj élvezetekre indult társaságot követni akarni.

A' táblabíró, félretevén némelly környülmények megfontolását, köteleségének hitte egy pár vigasztaló szóra a' hölgyhez közeledni, annyival is inkább, mert ez alkalom volt egyszersmind Sándor megfoghatlan magaviseletét kissé mentegetni 's roszalni is, mert, hogy mit se láttassunk elhallgatni, a' pesti levél kétes tartalma táblabírónk agyában olly gondolatokat ébresztett, mellyek, ha a' keresztényember¹ keblét csiklándozni kezdik, elfeledi a' napot, mellyben keresztlevele költ.

Azonban az egy pár szóból, melly eleinte akadozva 's ismétlésekkel folyt le, később mindkét részről igen mulattató társalgás lett, 's természetesen meglehetős titokban, minekleginkább én örvendhetek, kedves olvasóm; mert ez által fölmentve vagyok ama nehéz föladatot megkísérteni, hogy a' táblabíróban fokonként fölmelegült érzelmeket hiven fessek — most pedig ezt átszökélve, egyenesen az eredményt lesz szerencsém előadni.

(Vége következik.)

IRODALMI LEVELEK.

VI.

A' legutóbbi években, a' vigjáték mezején, Nagy Ignáczt tüntette ki magát kortársai felett. „Tisztujítás“ a nemcsak az academia, hanem a' nagy közönség által is megkoszorúztatott. Ezt öt más előzte meg: „A' hősök“ 1 felv. (1838), „Egyesüljünk“ 3 felv. és előjátékkal (1839), „Az életuntak“ 5 felv., acad. másod díjt nyert (1840), „Vendégszerep“ 1 felv. (1840), 's a' „Vetélytárs“ szinte 1 felv. (1841). 'S a' költő annyira nem merítette még ki ezekben forrásait — mit a' feltalálás és öltöztetés folyvásti ujsága bizonyít —; 's a' kidolgozást tekintve, a' haladás olly érezhető, hogy még több és nem kevesebb jó műveinek nézhetünk e' körben ellenökre.

Nem szándékom a' hat darabot részletesen bírálni; némellyekkel tettem azt más alkalommal, mások a' színpadról ismeretesek már: itt mindenikről annyit és azt, mi a' szerző jellemzésére szolgál.

„A' hősök“ népi darab, melyben szerzőnk első jeleit adta a' dramai elrendelés 's a' genrefestés tehetségének. Alakjai, bár nem menttek a' tulzástól, biztos jellemzöt igértek; e' mellett különfélék; a' dialóg festő, élénk és vig. Azonban itt ő még csak hatásra dolgozott: a' morált nem leheté helybenhagyni. Az olvasó vagy néző részvéte a' szerető párban pontosul össze, 's ennek boldogulását egy haramia (Sobri) szép színű nagylelkűséggel eszközli, míg a' becsületes golyhók kinevetetnek. — Az „Egyesüljünk“ben már magasabb állásponton leljük a' szerzőt. E' mű fényes apologiája az igaz szabadelműségnek, mely okosan is fog dolgohoz, gyökerénél ragadván meg a' bajt, nemesen is, mert önáldozattal. A' mese merészen van gondolva, 's gyenge oldala a' motivációban áll; de ettől eltekintve, felette érdekes, ügyesen elrendelt, a' hatások helyes számításával; 's helyzetek és jellemeiben egyiránt gazdag. Már itt a' characterfestés nagyobb és fensőbb körben mozog, 's éles, a' nélkül, hogy tulzásba csapna; a' dialog pedig, számos oldaltekintésekkel soknemű balságainkra, jelentés. — „Az életuntak“ban szerző psychologiai actiót szőtt. Két életunt, Jenő és Irma, kik a' világot eddig csak kevesse épületes oldaláról ismerék, ez az életből, amaz könyvekből: egymás megismerése által bizodalomra gerjednek az emberiség iránt, 's ekkép kigyógyítatnak beteg nézetökből. Körültök egy serege különféle divatalakoknak, többféle kiadáshan. Az egész személyzet két osztályát állítja elő a' jellemeinek: külsőséget bensőség nélkül, 's viszont; 's a' darab morálja: ne külsőség, hanem belső becs határozzon — a' minthogy itt is utóljára nem a' pedant, de nemes Jenőn, hanem az üres kebleken nevetünk. Jellemdarab az egész; szerző nem feszítő vagy nevetséges helyzetekkel, de még csak ötletekkel vagy elménczségekkel sem igyeaszik hatni; ő nem kaczagtat, hanem a' jellemei által folyvást bizonyos derűtségben tartja olvasóit. — A' „Vendégszerep“ 's a' „Vetélytárs“ban a' költő inkább helyzetekkel működik; átöltözés, kötélhágcsó, olaszfal szerepelnek bennök; az arczfestés, kivált az utóbbiban, vastag színeivel a' bohózatba csap által; a' motivatio nem felette szigorú, sőt szerző kissé erős hitre tart számot nézőinél: de ha egyszer tul tettük magunkat ez eszközök valószínűségén, mellyekkel egyebiránt nagy költők is éltek koronként, igen vigaknak, igen mulattatóknak fogjuk e' darabokat találni. 'S ez itt a'

moralis oldal mellett a' földolog. A' szomorujáték, vagy csak az érzékenyjáték is, nem tűr semmi valószínűtlenséget, sem belsőt, sem külsőt (physikai vagy philosophiai meggyőződésinkkel össze nem férő bizonyos alakok és nézetek: mythosok, lelkek, tündérek, sors, holmi babona 'stb relativ valósággal igenis bírnak): annak az illúsiónak erősnek kell lenni, mellynek készek vagyunk magunkat átadni, midőn a' költő bennünk szánakozást, félelmet és csodálást akar gerjeszteni: de midőn nevetetni akar, nem vesszük olly szigorun. Itt beérjük a' lehetőséggel, sőt ha még ennek rovására vétkezik is (mint a' hasonlatosságoknál többnyire), tul tesszük magunkat rajta, csak annyi comicumot birjon kifejtetni, mennyi kárpótlást nyújthat feláldozott bíráló kedvünkért. Az életben is mennyivel szivesebben és könnyebben adunk hitelt a' nevetségesnek, mint a' szomorúnak és nagyszerűnek, mellynek első benyomását mindenkor bizonyos kételkedés kíséri. — A' „Tisztujítás“ legjelesb szinműve szerzőnknek, nem mint ha tartalmasabb volna, mint minden egyebe, hanem mert a' többinek jelességeivel, azoknak hibái nélkül, bír. Mindenek előtt jellemekben erős, akár a' különféleséget, akár a' számot, akár végre a' pszichologiai, sőt költői becsét vesszük. A' költő hősei az egyenes és önzetlen Tornyai 's az eszes és egyszersmind kedélyes Aranka, ket egymáshoz méltó character, kik bensőséggökkel virító oázt képeznek e' tartalmatlan emberhomok nagy pusztáján. Érdekes csoportozatokat formálnak körülöttök: Parkasfalvi, egyike azon tisztviselőknak, kik a' hivatalt tehennak nézik, 's lepcsőnek magosabbra, 's azért nevetséges gögőket a' tisztujítás elhatározó szakában a' vak tömeg ellenében szánandó módon lehangolva, a' bocskorost uralják, 's a' zsidóval testvérkeznek; Hajlósi. diszpeldánya egy csúszó család subalternusnak; Darabos Árpád, egy ügyes korteskedőnek; Heves daguerreotypszerű arczépe annyi magyar radicalreformernek, kik tanulás nélkül tudnak mindent, 's ember-egyenlítő szabadelműségökért legfelebb alispánságot áhitanak jutalmul; Kinga, szinte vágató javító, de generis feminini, 's kissé korlátozott, mint sok elvrokona nem generis feminini; a' kortes hadnagyok, boldog együgyűséggel vegyes választói furfangosságukkal 's virágos nyelvökkel; az emancipatio reményétől már is hizó okos Mózsés, s' végre a' büne papucsá alá került mulatságos Doctor Langyos, még egy pár mellékalakkal. 'S szerző nemcsak személyeket fest, hanem egész felekezetekeket, osztályokat és kort, 's ezeket híven az élet után. Nem kisebb szorgalommal van szöve a' bonyolós mese, mellyet figyelmünk csiklandó helyzetek során keresztül nem csüggedve követ végig. A' dialóg, melly némelly darabjaiban kissé bősavú, kivált az Életuntakban, itt sebes és valóságosan drámai, azaz alig van valami mondva, mit a' helyzetek és jellemek hatása alatt a' cselekvény pszichologiai menetele szükségkép ne hozna elő.

Szerzőnk nem azon víg íróink közé tartozik, kiknél a' comica vis legfelebb ötletek-, elmesség- 's szójátékokban nyilatkozik. Nála az gyakran a' helyzetekben, többnyire a' characterekben fekszik; 's ő általán nem annyira nevetet, mint inkább számos emberi és társadalmi gyengék, fonákságok és vétkekre vonatkozások, az ellentételek csalánaival 's a' guny élével mulattat 's táplálja bennünk azt a' derűtséget és gyönyörködést, mellyet mindig érzünk, valahányszor az igazság győz, habár nem egyéb, mint tövises szók sebzései által. E' satirai irány, melly a' szerző Torzképeinek annyi kedvességet szerzett, uralkodik vígjátékaiban is, különösen a' Tisztujításban. Egyesüljünk- és Életuntakban, 's e' tekintetből is nagyon olajtható, bár e' darabok a' könyv csendes rejtekeiből a' szinpad szabad levegőjébe lelnék meg utjokat. Illy leczkék közvetlenül és mélyebben hatnak az életbe, mint sok alapos értekezés, 's midőn szerző ez eszközöket használja, legsajáttabban felel meg a' vígjátékíró felsőbb rendeltetésének.

D. Schedel F.

KÖNYVISMERTETÉS.

Sujánszky Antal vallási és hazafiai költeményei. Pesten, Emich G. kiadása. 8dr. 230. l.;
füzve 1 fr.p.

„Mondám magamban: minek jönek most a' költők? Kinek van kedve elfogadni az isten e' megszentelt vendégeit?“

E' szavakon kezdé nem régiben egy francia bíráló Laprade Victor költeményei feletti véleménye elmondását. 'S valóban szivemből szólt a' derek „Ismeretlen;“ mert korunk minden inkább levén, mint a' költőiség kora: nyomtalanul hangzik el többnyire a' költők ihlett, szent szava, 's a' hang, melly a' sziv szentélyéből fakad fel, alig talál néhány kevesnél viszhangra. Más gond üli most a' legtöbb kebelét, egészen más, mint a' lant zengésének hallgatása!

'S e' leverő körülmény közt is nem csügged a' magyar mûsa; sőt úgy látszik, mintha daczolni akarna ezen anyagi világ költészet iránti közönyös eszmemenetével. Költőink, hacsak kevesektől is hallgattatva, 's még kevesektől megértetve: nem dobják el a' kobzot, mellyet a' szûz mûsa nyújtott kezeikbe, 's mintegy jóstehetségû hirdetői a' szebb jövőnek, dallnak a' jelenben, hogy legalább azon néhányban tartsák fen a' szent szikrát, melly az elé vezethetendi nemzetünket.

Nem rég Erdélyi János „Költeményeit“ vettük; 's most Sujánszky szende, szerény lantja tûn föl előttünk, melly Vallást és Hazát zeng; két tárgyat, mellyeknél fölségesb, magasztosb, szentebb ember- és polgárra nézve nem lehet.

Négy „Füzer“re osztá költő dalait, 's könyvét Forray-Brunsvik Julia bárónő ö exljának ajánlá. Meltöbbnek nem is ajánlhata. Forray bárónő egyike azon kevés magasb rangú hölgyeinknek, kik a' magyar mûsa honfiai dalait értik és érezik; ő magas szellemû, forró lelkû honleány, a' ki tudja, mivel tartozik ez árva hazának, 's szent kötelességét híven teljesíti; ő az, kinek szönyeges termeiben, fényes estélyeiben nem idegen, hanem őszintén szeretett ismerős, szívesen üdvözelt vendég a' magyar hang. Isten adjon sok rokon-gondolkozású hölgyet e' hazának, 's mûsája nem lesz csak viskókba szorított árva, elhagyatott leány!

Mi e' költeményeket általában illeti, egyszerű, keresetlen nyelvbén, melly olykor szinte a' prozaival lesz határos, czimöknek megfelelőleg, vallásos és hazafiai eszméket lehelnek. Nem tûnik ugyan fel azokban sasröppenés, de azért a' gondolat többnyire felülemelkedik a' közepszerűn és tisztá; kivált pedig a' vallásos rész, valóságos nyereség irodalmunkban, melly e' nemében a' költészetnek, ekkorig olly igen parlag vala! Hogy nálunk is Manzoni és Borghik támadhassanak, talán kelle jöni egy ollyannak, ki a' hézagpótlás nehéz munkáját megkezdje; 's e' munkát S. becsületesen, dicséretesen teljesíté.

A' füzérekre osztásban más bíráló talán fenakadna: nem látván arra az elkülönözésben szoros határvonalat; mert igen keveset kivéve, a' költemények mindegyikén valódi vallásos színezet ömlik el; de a' forma sem motíválja ezt, mert — 's ez egyik bal-oldal a' könyvben — majd mind azon egy menetü versformákba öntvék, 's ha a' két sonettet, 's néhány epigrammaticus verset kivesszük, általában hármas, ritkán több, de jobbadán kevesebb szökő (jambus) és lejtő (trochaicus) lábúak azok, mi valamin a' munkának kellemetlen egyszínűséget ad: úgy annak, ki — mint bíráló — egyfolytonban olvasná át, mulattató változékosságot bizony nem nyújt.

A' dalokat külön tekintve, vannak azok közt egyes gyöngyök. Illyekül tartom én az első füzérben: „A' könyörgő — Szüzesség — Gyöngédség — és Két koldus“

cziműeket; a' „Gyöngédség“ helyett ugyan más czimet inkább szeretnék: mert ez igen általános, 's ha nem több, tiz-tizenöt fölé csak úgy illik, mint oda, hová költő tűz; de ez nem von le e' valóban gyöngéd versezet érdeméből.

A' második füzérben rimezett zsoltárok állanak, melyek — véleményem szerint — általán véve, nem érik föl Dávid költői magasztos ihlettséggel irt gyönyörű prózáját. Kiveszem a' XLV. zsoltárt (l. 114), mely erőre és költőiségre nézve igen sikerült. Kiírnám mutatványul, de ismertető soraim megszámlálvák.

A' harmadik füzérbe ünnepies dalokat (talán vallásos romanzáknak helyesen mondhatnók?), és néhány balladát sorozott költő. Ezek közt nekem a' „Keresztelő sz. János“ feliratu legsükelebbebbnek látszik.

A' negyedikben hazafiui versezetek vannak. Mint az előbbieken tiszta, vallásos érzés: úgy itt tiszta és hű honszeretet tökröződik költő minden versében. „Isten — Hon és — Király“ költő vezéreszméje, vezérszava, 's ő e' hármasszent kalaúzt forró, öntudatu szívvvel követte. Három dal van itt, melyek engem kedvesen ragadtak meg: a' „Tavaszkor — Magyar nő — és Lengyelvak“ feliratuak. Vajha sok volna az olyan „Magyar nő“ szépeink közt, a' minőt S. e' dalában fest.

Rám nézve az idézettekben van meg leginkább azon meleg, mely az olvasót költői műben meg- és elkapja; noha nem hiányzik az egészen S. egyéb dalaiban sem, mi kivált illy szende nemű költeményekben olly kedvesen hat az olvasóra.

A' rimek tisztaságát, a' versmértéket illetőleg S. egyike azon ifjabb költőinknek, kik a' gondolat correctségét sem mellőzve, a' nélkül, hogy feszességet hozzanak műveikbe, iparkodnak a' formát is szorosan megtartani.

A' gondolat-correctség ellen azonban a' 41. lapon a' „Szív és Ész“ feliratu versezetben nagy hibát lelek — mint vallásos költeményben: mert különben nem lenne hiba.

„Csatában, millyet ész
'S meleg szív küzdenek,
Veszíteni kell, ha nem
Segitnek ISTENEK“

áll ott. Nem-vallásos dalban lehet így írni; de szorosan olyanban — nem. Itt a' rím szüksége mondatá el költővel a' többes számot, 's így tárgyát feledve, megszeplősíté a' gondolatot, millyet ezen versezet végszakában ismét tisztán adott:

„Igy ISTEN! jó uton
Maradni milly nehéz“

De nem lehet megrovatlanul hagynom azon nyelvszabály elleni bűnöket sem, melyek a' könyvben — ritkán ugyan, igen ritkán, de mégis — föltűnedeznek. Illyek a' következők: „mosolyJA — folyamJA — illatozzON — ereGYj (kétszer is a' 153 és 163. l. millyet a' nép ajkáról hallhatunk ugyan „ereDj“ helyett, de írunk, kivált versekben, nem szabad) és — szörnyJ,“ miket nyelvünk mai műveltségi állapotjában (nyelvszabály elleni) bűn nélkül nem írhatunk, 's miket a' szorgalmas szerző jövőre, hiszem, kerülni fog.

Császár.

SZINÜGYI ELMEFUTTATÁS.

Élvezet korunk divatának egyik jelszava, 's nem épen helytelenül. Mig az élvezet a' mérték, arány és illem korlátai közt marad: vidítja a' lelket, deríti a' kedélyt 's újabb munkásságra nyújt tápanyagot. E' szerént a' mértékletes élvezet közvetve a' munkásság fejlesztésére hat, 's mint ilyen méltó helyet foglal haladó műveltségünk alsóbb rendű jelszavai közt, melynek egyik fő-főjelszava 's mulhatlan alapföltétele épen a' munkásság, — ha boldogulni akarunk. De már maga az élvezet közvetlenül is fejt ki cselekvőséget, iparkodást, munkásságot. Vagy nem kell-e annak erejét gyakorolni, elméjét művelni, izlését nemesítenie, ki másoknak élvezet, művészeti, szellemi vagy csak futólagos szemléleti élvezet is akar szerezni művével, mutatóványával? 'S nem föltételez-e ez folytonos, kitartó munkásságot? Más részről, kik a' sorsnak azon különös kegyeltjei az emberek milliói közt, kiknek sült galamb repüljön szájukba, kik minden munkásság és fáradozás nélkül részesülnek az élvezet minden nemeiben? Vajmi kevesen vannak ezek; 's az embermilliók hasonlíthatatlanul nagyobb száma csak úgy tehet szert némi élvezetre, ha munka 's fáradság által előbb kiérdemli azt, azaz, ha erejének gyakorlata — munkásság — által annyi fölöslegest szerez magának, hogy illendő élvezetben részt vehessen, ennek díját lefizethesse. Így az élvezet önmagát emeli, 's gyarapítja a' munkásságot, részint mint ok, részint mint okozat örökös körforgásban, 's pedig annál inkább, minél nemesebb maga az élvezet.

Nem czélom itt hosszu értekezést írni; a' nemesebb élvezetek sorában ezuttal csak a' színházi élvezetet akarom érinteni, mint olytant, mely jótékonyan hat — melölözve itt minden erkölcsi 's ismeretfejlesztési szempontokat — ha másra nem is, legálább a' kedélyre, 's már az által, hogy a' napi foglalkozásokban kifáradt test vagy elme pár órafolyásig megpihenvén, újra neki vidul, újabb munkásságra serkent. 'S nemde azoknak, kik különösen a' színelőadások pályájára szentelik életüket, sokat kell tanulniok, gyakorolniok, fáradozniok, mig a' színművészet oly fokára emelik ügyességököt, hogy nézőiknek valódi élvezet szerezzenek? De valamint ezelőtt, úgy újabb időben egy saját nemét a' cselekvőségnek is fejlesztí a' színi előadások művészeté, — 's ez a' jótékonyaság munkássága. Gyakrabban tapasztaltuk, hogy valamely jótékony cél segélésére műkedvelő társaságok alakulnak, melyek színi mutatóványt iparkodnak összehozni a' közönséget, hogy a' mutatóvány megtekintéseért letett néhány fillérrel segélyzőleg járuljon a' szent célra, 's így a' műkedvelőkkel testvéreileg együttműködve, az élvezetnek mintegy csekélyke kamatjaival növelje a' segélyzési tőkét. 'S ez nemde az élvezetnek egyik legnemesb neme mind az élvezők, mind az élvezetet nyújtók részéről?

Legújabbban is ily műkedvelő társaság alakult itt Pesten, mely az énekiskola 's dologház javára — tehát jótékony célra — két ízben adta elő a' 'szökött katonát', előbb ugyan a' nemzeti színpadon, legközelebb pedig, majus 25-én, a' budai színpadon. Nem szándékom bírálathoz ereszkedni, ezuttal csak annyit mondván a' többi lapokkal öszhangzólag, hogy e' műkedvelők általában igen dicséretesen működtek, sőt némely egyének a' közönséges mindennapi dicséretnél, minővel műkedvelőket rendszerént illetni szoktunk, többet is érdemelnek. De egy szempont felett szeretném, hacsak vázlatosan is, elmondani igénytelen véleményemet, mely szempontot ezentúlra, netán jövőben keletkező műkedvelő társaságokra nézve, talán nem ártana kis figyelemre méltatni. 'S e' szempont az: vajlon egyáltalán nem illik, vagy épen nem szabad-e színelőadásról véleményadólag, bírálólag szólni; vajlon szükségképpen mindent dicséretesnek, vagy épen felségesnek kell-e találni, mihelyt műkedvelők által, 's pedig jótékony

czelra történik illy előadás? Én azt hiszem, hogy ez, noha tán általánosan elterjedt, de mégis hibás, fonák nézet, 's a' műbirálói kíméletnek tulságos alkalmazása. Irjon valaki munkát, adjon ki könyvet jótékony czelra, nem lesz-e azért 's nem volt-e szabad a' munkát belbecse szerint megítélni, 's netalán gyöngéit, tévedésit kiemelni, megismertetni a' közönséggel? Ha valahol nem, illy esetben legkevésbbé alkalmazható azon feligmeddig elavult, féligmeddig még gyakorlatban élő elv, hogy: a' czel szentesíti az eszközt. Mert ha ez állna, úgy valaki akármilyen tévesztő elvű, rossz irányu munkát írhatna — jótékony czelra ajánlván fel annak jövedelmét, 's a' munkát azért mégsem lehetne megítélni 's kárhozzatni. Igen ám, azt mondaná tán egynemelly, hogy illy munkával eo ipso elesnék szerző kitűzött céljától, mert azt senki sem venné meg, 's így a' remélt jövedelem a' jótékony czelra önmagától megszűnnék. Hogyis ne? Hiszen tapasztalás szerint néha éppen a' legrosszabb irányu, sőt erkölestelen munkákat is — fájdalom — leginkább kapkodják; 's ha tehát senki nem találkozna, ki az illető könyvet jól megtaglalgassa 's ürességét vagy kárhozzatosságát nyilvános uton fölfedezze, a' jólelkű vevő is csak annál inkább volna hajlandó megvételére, mivel tán sokat ígérőleg, 's — jótékony czelra iratott. — Vagy álljon elő egy műkedvelő zenetársaság, csöditse össze jótékony czelu előadásra a' zenekedvelő közönséget, 's játszik rosszul, összhangzás, pontosság, hangtisztaság nélkül, bizony mind kiszalad a' hallgatóság, mi által eléggé ki lesz mondva az előadásra az ítélet a' kárhozzatás, — 's ez annál szigorúbb, annál kíméletlenebb lesz, minél magasztosabb volt a' mű, melyet a' kontár előadás megcsúfítani merészkedett.

Véleményem szerint éppen így áll ez, 's így kellene állnia a' műkedvelői színi előadásokra nézve is. Vagy miért alakul össze valamelly műkedvelő társaság jótékony czelra? Nemde azért, hogy azon czel fölsegelésére pénzt gyűjthessen a' közönségtől, mellynek pénzért elvet ígér? Bizonyosan az élvezetadás itt főeszköz a' szent czelra. Mert ha nem, úgy nem kell előadás; köröztessünk egy aláírási ívet, vagy egy zárt perselyt, 's adand kiki, kinek 's mennyit tetszik. Kisértsek meg csak valamelly műkedvelők, hirdessenek előadást, 's mondják meg előre: „uraim 's böggyeim! mi ezen előadásban — a' szent czelra — olly irgalmatlan rosszul, olly keservesen fogunk játszani, hogy elijedtek tőlünk, — de ezt csak szíveskedjeteek túrni a' — szent czel tekintetéből —“; kísértsek meg ezt, 's megy-e előadásukra valaki? Vagy meglehet, hogy különczködő kíváncsiságból mégis volna néhány látogató, mert korunk kedveli a' különczködéseket. De mellőzve ezt, műkedvelők előadást hirdetve, nemde, hallgatva, legalább ígérnek annyi elvet, mennyit műkedvelőktől jogosan 's méltányosan várhatni? Illő tehát, hogy ennyit nyujtsanak is. Mert itt nem áll úgy a' dolog, mint a' fennérintettem könyvvel; azt, ha rossz, mindenkinek hatalmában áll, meg nem venni; de a' színi előadásra le van téve a' díj, le van fizetve a' pénz, 's pedig határozott mennyiségű díj, — tehát nem önkényleg szabott, minőt, például, valamelly zárt perselybe vetnénk, — 's így illő és méltányos, hogy műkedvelők is lehetőleg szerezzenek elvet a' közönségnek, mert jótékony célból, rossz előadáson boszankodni, vagy halálra unatkozni senkinek sincs kedve.

Ezeket csak futólag érintem, távol tartózkodva minden legcsekélyebb vonatkozástól akár a' legutóbbi, akár az előbbi műkedvelőtársaságokra; 's csak annyiból kívántam érinteni, hogy jövőre talán czélszerű volna kissé eltérni azon „noli me tangere“ elvtől, hogy jótékony czelra működő műkedvelőtársaság előadásáról egyáltalán tilos bírálólág, 's ha székség volna, rosزالólag is nyilatkozni. A' mérfok ugyem lesz itt soha a' legmagasb művészi tökély; annál dicséretebb 's dicsőségesb lesz tehát illy előadásra nézve, ha a' valódi művésziséget élvezetadólag megközelítnie sikerülend.

Ney.

POZSONYI LEVELEK.

XVI.

Majus 17kén.

SZERETETT LEONÁM!

Sokszor és sokan irtak már a' nő hivatásáról. Irodalmunk is mutathat fel e' nemben egy-két munkát; de a' tárgy olyan, mely nemcsak a' komoly statusbölcs gondjai közé tartozik, de mellyről mindeniknek, kinek e' magas rendeltetésről fogalma van, írnia kell. Mert az életben vannak bizonyos dolgok, mellyekről gyakran szólni kötelesség, vannak igazságok, mellyek meggyőződésé csak akkor érhetnek, ha a' lélek nem vonul felettök, mint nyári felhő a' mezők felett, gondolatszárnnyakon, hanem rólok komolyan elmélkedik. — Illy elmélkedésre alkalmat nyújtani, eszmét ébresztteni lehet csak szándokom, hosszasan és sokat levelem szűk lapjain nem írhatok.

A' virág illatozásra nyitja fel kebelét, a' női kebelben a' szerelem égi virága fejt fel bájleveleit, ez rendeltetésök! Igy szólanak sokan a' nőről. Ez alanyi fogalom, kedves Leonám; — ha a' nő rendeltetése is a' szerelem, hivatása nemes, magasztos, — és ez — boldogítás. És ez az, kedves barátném, mit majd mindnyájan felejtünk; ez az, miről szólni kívánok. — A' nő soha se felejtse el, hogy mint az embert nemesb lénynyé képezni nem lehet, mint emberré (mert mint írva van: „Isten önképére teremté az embert*): ugy neki többnek lennie nem szabad, mint nőnek, de nőnek a' szó nemesb értelmében. — Egy nő hivatása, mint mondám, boldogítás, bár önfeláldozással is, mert a' nőt „isten angyalként rendelte bölcsönkhöz“, hogy gondos szemekkel virasszon gyermekálmaink fölött, — angyalként a' férfi oldalához, hogy az élet sötét utain küzdő férfiú homloka körül pályakoszorút fonjon, hogy lelkének éjébe tekintetével világot derítsen 's édenre varázsolja a' földet. Illy nőkről éneklí a' magas érzelmű költő:

Sie flechten und weben
Himmlische Rosen
In's irdische Leben.

De sokan felejtik ezt, 's hivatásunkról alig tudunk, szeretett Leonám, egyebet, mint hogy a' nő szerelemre született. — A' komolyabban szemlélődő előtt azonban nem vesztet el észrevétlenül az élet mindennapi jelenete, figyelmünket nem kerülheti el a' naponként terjedő átok, minél fogva kevés boldog nőt találsz, keveset, ki hivatását érezve, annak megfelelni lenne életcélja. Okát nevelésünkben kereshetjük, 's mellőzve a' külokokat, mellyeknek a' család nyugalma és boldogsága megdöntésére olly mondhatlan nagy befolyásuk van, csak a' belső, hogy ugy mondjam, lelki okokról szólok, mellyekből amazok is származnak. — Sok nő felejtí, hogy az ember hona a' föld, így gyermekeveinek játszszerivel nem vetve el ábrándjait, lelke mindig csalképeknek örül. Az illyet az élet nem elégitheti ki, lelkének a' való hideg érintése fájni fog 's fájdalmasan jajdul fel mindannyiszor, valahányszor az élettel jó érintkezésbe, mert másként találva azt, mint hivé, megelégedést benne nem találhat. Hogy a' nő boldog legyen és boldogithasson, szüksége, hogy higga, minden szilaj szenvedélytől óvott kedélylyel birjon, a' lélekben béke és jóság ünnepeljen, legyen angyala a' körnek,

*) Pozsonyi levelek XIV.

mellyhez viszonya köti, vad szenvedély ne áradjon szívében, mert a' házias boldogság ki nem elégítendi; ne keresse távolban azt, mit közelben föllelhetend, — a' multon szüntelen ne merengjen, mert az ember a' jelenben él, 's csak a' jelenben lehet boldog. Mi másként találd az életet! Hány nő tartja magát boldogtalannak, hánynak vált pokollá az élet, hány virasztja át sirva éjeit 's tán fél életét cserélné be, ha viszonyától szabadulhatna? pedig neki is nyujtana örömet az élet, ha azt nem álmvilágában keresné; az ő szeméből is áradna öröm, ha megszokta volna az életet úgy tekinteni, mint van, ha míg az ember földön él, mint költőnk mondá: „festett egekbe — nem tekintene.“ Lemondani tudás, kevés önáldozat és mindenek felett tiszta, átlátszó érzelem 's nyugodt kedély mellett ő is boldog lehetne. A' baj ebben rejlik, hogy ép a' női kedély és szív kiképzése az, mire legkevesb gond fordítatik, hány lép az életbe, mielőtt magával számot vetett, vagy hivatásának ismeretére juthatott vala? Mellyik anya készíté elő leányát a' pályára és mellyik ismerteté meg gyermekével nemes hivatását? A' bajnak oka ebben rejlik és főkép nőnevelő-intézeteink ferde rendszerében.

Valóban, szeretett Leonám, nőnevelő-intézeteink mindenné képezhetik a' nőt, csak azzá nem, mi főfeladat — nővé. Test és elme műveltetik legtöbbnyire itt, a' szív kiképzése, a' női kedély, a' lélek feledve marad, és évek után az életben nem használható ismeretekkel 's testi ügyességgel hagyjuk el az intézet zárdafalait, de a' szív, a' kedély parlagon hever. — Mint a' nemzet főbb szükségeihez tartozik a' népnevelés, úgy a' status főbb gondjaihoz kellene tartoznia a' nőnevelő-intézeteknek. De most hathatós pártfogással birni elég, hogy valaki intézetet állíthasson, és az ily szabadalmazott kezek közé kénytelenek a' szülők ártatlan gyermekeik jövőjét, boldogságát tenni. És ezért gyakoriak a' szomorú példák. — A' nő életének egyik viaszgatalása a' vallás, 's a' szent érzelem helytt gyakran babona és vakhit oltatik a' gyenge kebelbe. — Pozsonynak több nőnevelő-intézete van, 's ezek egyike néhány hételőtt adá nyilvános próbatételét. Az eredménynyel a' szülők megelégedetteknek látszottak lenni, mert dicsértetni hallám a' drága kézi műk pompáját és nagy sereget. E' szülők, kedves Leonám, hasonlitanak a' gyermekhez, melly néhány aranyfűst-lapnak is tud örülni, melly a' madarat tolláért 's nem énekeért szereti. Az élet boldogságához, a' családi üdvhöz feltétel-e a' kézi műkbeni ügyesség? és ily hasztalanságok egész tengere kipótolja-e a' kebel ürességét, a' gyakran elhervadt szendéséget, a' női erény ez egyik legszebbikét? — De elég legyen; érzem, értekezővé váltak soraim, 's mert nyiltabban nem szólhatok, tán érthetlen töredékekben irtam le eszméimet. Legyen bár miként, egykét igazságot soraimból mégis elvonhatsz 's azok a' tárgy bővebb fejtegetésére vezérelhetnek.

Mint fölvetv tárggyammal rokon tárgyról, pozsonyi Phaätonainkról értesítelek. Ne hidd, hogy Phaätonaink, mint mesés elődök, a' félvilágot akarják lángba borítani, mást, meglehet, hogy lángra akarnak gyújtani, de a' világot nem, mert ők gyöngé nők, gyepölés korbáccsal kezökben. Igen, igen; egy időtől utczáinkon apró lovacskák futosnak; gondolod, szabadon? oh, dehogy! amazonkezek szorítják a' gyepölt, 's a' kis állatok comme il faut ragadják kisdud kocsijokat, 's kocsisnők — mért ne élhetnék e' szóval — mondom, a' bájos kocsisnők arcai diadallángban piroslanak, mert — mert — minden szem a' száguldó patkányokon függ; csak kár, hogy a' kis koci egyhangú zörgése nem engedi hallanunk az epigrammot, melly, ha jól emlékezem, e' soron végződik:

„Elhiszi most az okos, hogy hivatása — kocsis.“ Oh, a' nő hivatása sokkal nemesebb! — Isten veled, ölel

Yole.

SZERETETT LEONÁM!

Nemzeti színészeink itt vannak. 18-dikán Lignerolles Louiset adták. Lendvayné játszott, — kell-e, hogy több szóval fesse az éldeletet, melyet az est nyújtott? kell-e, hogy hideg szavakkal mondjam el, mit érzék? hogy elmondjam, miként forrt szemeimben a' köny, miként éreztem a' szegény Louise fájdalmát, és éreztem fájdalmát a' művésznőnek, ki, átérezve szerepét, játszott; és míg művészete tapsra riasztá a' közönséget, tán egy húr szakadt meg a' szívből, 's a' fájdalmas hang tán a' sajgó kebel fel-törő sohaja volt? Én tapsolni nem tudtam, lelkem egészen lelkébe olvadt. Mi mondhatatlanul kedves volt ő! minden hangrezgése szívhez szólt, fájdalomkitörései fájva nyilaltak át lelkünkön. Szegény Louise! mennyi csalódás, mennyi veszteség és mégis mi lélek nagyság. A' női kebel fájdalmában szentesül, és az, mint a' becsületes emberé, istennek legtisztább oltára. Ismered Lignorelles Louiset; mennyi élethölcseséget nyújt e' mű, ebből láthatod: a' nő sorsa többnyire szenvedés, mint rendeltetése többnyire önfeláldozás. Csak ki önmagában lel vigasztalást, boldog; a' nő áldozásul essék bár el, ha, mint a' beteg csiga gyöngyét, erényt zár magába kebele, hunytával az égen egy szép csillaggal ismét több leend. Ne higgyétek, hogy az angyalok elhagyák a' földet; nem találkoztatok-e nővel, ki szenvedni, tűrni és szeretni tudott? nézzétek e' nőt, ki, míg előtte a' hűség gyűrűje pattan ketté, mindent áldozik, .. e' nőt vérző szívvel, hűtlenség, dacz és hidegség ellenében mondhatlan szerelmével, — és mi nagy e' nő illy fájdalmában! ha isten lennénk, szeretnők őt égbe karolni. Oh, ne higgyétek, hogy Louiset a' költő teremte; van, létezik az életben sok illy nő, de az ember szív-telenül megy el mellette, és ki a' virágon csak harmatcseppet szokott látni, a' szemben is örömkönyüket vél fényleni; pedig az ember életében mi gyakoriak a' keserű órák. Az égnei is megvannak könyűi, és e' könyük, mint te mondani szoktad, olyanok, mint a' tartós fájdaloméi, dülást tesznek a' viritó arczon, míg egy-két csepp emeli az arcz bájait. — Lendvayné e' szerepben már többször láttam, de illy művészileg játszani igen keveset; 's lelkünk örömben áradozott, a' már féltett és majd majd elveszített Lendvayné ismét illy tökélylyel játszani látván. — Lendvayné játéka után a' lélekben mindig marad valami hátra, mi bennünk édesen rezeg, a' fájérzet bizonyos édes, andalító neme, mint midőn lágy ének zendül meg a' néma éjben.

Schödelné ma harmadszor lépett föl Borgia Lucretiában. A' dalkirályné még mindig hasonló bájjal énekel, hangja még mindig lelkedig hat 's édes érzetre olvasztja kebledet. Én, ki öt évektől óta nem láttam, úgy találom, hogy játéka tökéletesedett és drámaibb lett, mert nemcsak szép hangja bájol el, hanem játéka is elragad. Lucretia nemcsak szívig metsző hangokkal siratja Gennarót, de minden mozdulat, a' szem elhaló fénye is mutatja az anya rettentő fájdalmát; — a' pajkos ezredleány öröme riad az ezred ismert énekének hallásán, a' szép arcz felpirul, a' szem örömben lobog. Oh, mi szépek ez elhaló lágy hangok, hát a' fájdalom és harag lelkig ható kitörései! — Schödelné először Erkel remek Batory Máriájában lépett föl. A' közönség taps- és eljenviharral üdvözlé a' fellépőt, 's mind vele, mind jeles Erkelünkkel, kire valóban büszkék lehetünk, többszörös kihívása által tudatá örömét és méltánylását. — Egressy Gábort kétszer láthattuk, 's mind kétszer Szigligetinek több bírálatban ismertetett „két pisztoly“ ában. A' darabról, mert én nem bírálatot írok, miután leveleim X-dikében vaudeville- és drámafeletti nézeteinket röviden kifejtém, mitsem szólva, itt egyedül sajnálatomat fejezem ki, hogy Egressy — tudja isten, mi célból — mellőzt. tve, erejét illy másodrendű szerepekben elvesztegetni kénytelen, mellyel, igaz, ő minden kis szerepet is ki tud emelni, de mellyet használni sokkal jobban tudott egykor az igazgató ur. Mi a' színtalalok mögé nem tekinthetünk, pedig mondják, a' lélektanárnak nem kopár studium

lenne a színvilág ismerete, csak csudálkozásunkat jelenthetjük ki, hogy utolsó drámaul nem (mint ígértetett) Othello, hanem mint hirdette van, a' bár classicus, de ismert Angelo adatik. De derék Egressynk tán Othellóban sem adná a' főszerepet?! Mit mondjak a' művészi játékú kedves Laborfalvy Rózáról? mit jeles Lendvaynkról? Róza mindig hason tökélylül játszik; Lendvay tán, mióta nem láttam, vesztett. Hát a' derék Szentpétery, legjelesb színészeink ez egyike? — Színészetünknek van egy tagja, kit nem szabad elfelejtenem, kiről soraim is örömmel emlékeznek. Ez — a' szép énekű Füredy. Ő operánkra nézve nagy nyereség, 's nem emlékezem, hogy valaha tisztább, erőteljesb, csengőbb és kedvesebb barritont hallottam volna színpadunkon, mint övé. Csakhogy aztán ne elégelje hangjának eddigi kifejlését; a' közönség tettségű őszön legyen a' tökélyre 's ne ok az önhittsége, mi annyi tehetséget ölt már el kifejletlenül és gyakran az ügy kárával.

De te, szeretett Leonám, tudni szeretnéd, a' közönség mi részvételt fogad a színészeinket, tudni szeretnéd, vajon derék Bartaynknak a' honatyák- és a' „műértő czímet igénylő“ nagy közönségbe vetett hite üdvöt, 's reménye nem csalódást vont-e maga után? — Lám, mi átok fekszik a' szegény magyaron, hogy sokszor kell a' miatt örülnie, hogy hírlapjait csak mi magyarok olvassuk! Most is nem tudom, örüljek-e e' körülményen, miután ekként az idegen csak nem fogja tán megtudni, hogy hazánk legjobb színészei az országgyűlés helyén gyakran igen csekély közönség előtt játszottak; hogy nemzeti színészetünk igazgatója teméntelen áldozattal és nagy veszteséggel nyújthatott élvezetet azon keveseknek, kik még részvétet ápolnak a' színészet iránt. De — foghatják mondani, hogy a' közönség kis számának oka nem a' részvétlenség, nem a' közönség lelketlensége, hanem a' tapintatlanul fölemelt ár. Megengedem, 's e' véleményben én is osztozom, a' mennyiben a' szerfeletti bemenet a' legspectaculosusabb előadásoknál is 30 pkrnál többet fizetni nem szokott posonyi közönségre tán bosszantólag 's az ifjuság nagy részére (pedig a' kettő teendete volna a' közönséget) visszasziasztólag hatott; de hát hol maradt azon osztály, mely gyakran pazarolja el bűnösen mindenét, mely az élet bohóságaitól nem tudja megvonni ezreit, és a' nemzeti színészet számára nincs egy fillére is? A' köd szemünk elől, uraim, elfoszlott, tisztán kezdünk látni, 's e' csillogó valamit, mi szemünk előtt fénylett, nem veendjük többé szinaranyra, az — bronz, hitvány salak. — Önök gúnymosolylyal tekintenek le reánk, 's mire e' mosolyt szánakozással viszonzozhatnók, a' kocszi önökkel elrohog a' birodalmi város falai közé. Jó utat, mi itt maradunk. Ne feledd, kedves Leonám, hogy Pozsony — Bécs elővárosa*) 's mint mondtam, az országgyűlés helye, a' törvényhozásunkba nem sokára nagy befolyást gyakorló Pozsony — kövcsült német város. — Bartay a' német színház árendánsának kilencz estvére 800, a' városi termet színházzá alakító főuraknak pedig, hogy a' jun. 10-ig szerződött, de még f. hó 16-án szélyel eresztett társaságot mákot hinteni Pestre eresszék le, 300 pfírtot fizet. — Eddig Lignorelles Louise, Szökött katona, Batori Mária, Két pisztoly, Ezred leánya, Két pisztoly (bérletszünetben 's igen kisszámú közönség előtt), és Borgia Lucretia adattak. Holnap Angelót 's hétfőn Hunyady Lászlót adandják.

A' pünkösddünnepe miatt többen hagyják el városunkat. Sokan nyugatnak vevék utjokat 's idegen ég alatt keresnek örömet, míg mások, törvényhozóink nagy része, Pestre, a' lóverseny 's az üdvös gazdasági egyesület ülésire, mellynek naplóját derék gyorsírónk Hajnik Károly szerkesztendi, siet. Én itt maradok, de emlékbem mindig nálád, szeretett Leonám. Ölel

Yole.

*) A' pozsonyi polgár, ha nemzetietlen érzelme 's magyar nyelvbeni járatlansága vetetik szemére, nyugodtan szokta mondani: „Pressburg ist Wiens Vorstadt.“ Y.

D A R Á Z S O K.

Micsoda különbség van testvérvárosaink: Pest és Buda közt? Pest főváros, Buda annak tartatik; Pesten minden ötödik egyén ügyvéd, Budán tisztviselő; Pesten többet dolgoznak, Budán többet irnak; Pesten utcai-, Budán szobaport kell nyelni; Pesten az idegent nyájasan fogadják, Budán előbb kopogtatni hagyják; a pesti aristocratia felkaroló, a budai leereszkedő; Pesten a jeles elméket kitüntetik, Budán tisztelik; Pesten több utcaismerős, Budán több házibarád van; a budai hazafiak a pesti magyar színházba, a pestiek a budai német színházba mennek; Pesten az idegent arról ismerik meg, ha nem tud magyarul, Budán, ha szépen beszél németül; Pesten jó tudó, Budán jó gyomor kell; Pesten egyik ismerős a másiktól azt kérdezi: „hogyan van?” Budán: „mi újság?” — A pestiek a szép délutánt a budai hegyekben, a budaiak a pesti vacziutczában töltik; Pesten azt kérdik egy ismeretlentől: „kicsoda?” Budán: „micsoda ő?” Pesten a leányt kiházásitják, Budán férjhez adják; Pesten a leányt megkérlik, Budán oda adják; Pesten a jövődől vőnől azt nézik: kit? Budán: meddig szolgál? „sb, sb.

Az idő tiszta papirdarabhoz hasonlít, az írás rajta mi vagyunk: ha ez nem igen épületes, mit tehet a papir róla?

Hajdan, ha az ifju hölgyecské a zongorán kissé csörömpölni, pár operadalt dudolni, öt perczig lábujhegyökön balanczírozni, a tarlatánruhára egy csokrot tűzni a ifju arslánok beszédit ásitozás nélkül meghallgatni tudták; a bálba minden tánczra eligérkezve voltak; a német színházba inkább szerettek járni, mint a nemzetibe; inkább csevegtek roszul francziául, mint jól magyarul; a divatot jobban ismerték, mint a hazai írókat s gyöngeségeiket ügyesebben tudták eltakarni, mint — mellőket: salohnölgyeknek nevezettek. És most? —

Az irigységre nincs büntetés szabva, mivel mindig maga magát szokta megbüntetni.

Szerelmeseknek legjobb titkot mondani: mert ezek a magokén kívül ritkán törődnék másokéval.

Mondják, hogy az asszonyi szív soha sem öregszik meg; pedig ez a legokosabb volna, a mit tehetne, a nem fiatal többé.

Minden zavar a világon onnan ered, hogy az embereknek az „enyém” és „tied”-ről nincs elég tiszta fogalmuk.

A ki egy özvegyet elvesz, minden esetre olyan döreséget követ el, mint az, ki a péknél roszot, a kovácsnál szenet s a szabónál czérnát vesz.

Hej, ha az ifjuság tudná, mire van szüksége az öregségnek: bizonyosan jobban gardálkodnék az élvezettel.

A' szép és jó hölgy egy kérdőjel, mellyel az isten kérdezi, hogyan vagyunk égi ajándékával megelégedve?

P—ban magyar színek által adatik: ,lassan járj, tovább maradsz,' nagy-szerű historiai színmű két szakaszban, melly igen mulattató jelenetei mellett még azon tulajdonnal is bír, hogy a' nézők figyelmét mindvégig feszítésben tartja 's végének olly frappant hasonlatossága van a' kezdettel, hogy a' cselekvény haladását alig lehet észrevenni.

Sokan, álszerénységből, azt mondják, mikép ők soha sem kívánnak magosra törekedni; pedig a' világ jól tudja, milly igen megérdemlik, hogy magosra jussanak.

Napoleon azt mondá az asszonyokról: ,ha a' hölgy nemeslelkű, sok jót eszközölhet; ha rossz, akkor gonoszabb a' férfinál és könnyebben követ el büntettet. A' gyöngé nőnem mindig mélyebben esik, mint a' miénk: a' hölgy vagy sokkal jobb, vagy sokkal rosszabb a' férfinál.

F. A.

SZUNYOGCSIPÉSEK.

Az x—városi színházban egy darab, a' v—i utczában egy kereskedő bukott meg: az első egy teli, a' másik egy két emeletes házat csinált.

A' b—ai dunapartnál több ritka állatot mutatnak: X. urat már rég nem látuk páholyában.

A' csirkék és tojások jó áron kelnek: a' pesti vásárt sok bécsi kereskedő látogatja.

Cz—ben műkedvelők játszanak: az iskolai próbatétek e' hónapban kezdődnek.

A' p—i bérkocsisok még mindég vágatva haladnak: Y. tanácsos még le nem gázoltatott.

Már régen nem akasztottak föl senkit: V. uzsorás is folyvást egészséges.

Mult hóban kevesen haltak meg: B. orvos a' természetvizsgálók közgyűlésére utazott.

E' napokban egy csirketolvajt becsiptek: O. cridatarius szabadon sétál az utcákon.

A' z—i polgári katonaság a' redoutteremben fegyvergyakorlatokat tart: a' réteken sz. György nap után nem szabad többé játszani.

A' nap egy idő óta ,gratis' süt: azelőtt pénzért sem lehetett látni.

Az agglegények szaporodása 's az ölebecskék agyonüttetése iránti rendeletek a' w—i szüzeknél nagy aggodalmat okoznak.

Mult napokban valaki agyonlőtte magát; T. orvos bonczolás után azt mondá róla, hogy nem akart tovább élni.

Az időjárat nedves nyárra mutat: az 'Életképek' juliustól kezdve minden héten fognak megjelenni.

A' felvilágosodás szelleme mindinkább terjed az országban: ha a' Horváthkertben este a' lámpákat meggyújtják, minden ember haza siet.

A' magyar nyelv a' felsőbb körökben is öröndetes labra kap: X. gróf pompás könyvtárát hálózobának használja.

D. ur két kötetnyi regénye elhagyá a' sajtót: ki a' k — utczai szögletboltban felfont czukrot vesz, nyolcz lat itatópapirost kap hozzá.

A' budai toronyóra 's az x — városi tanács mindég későn járnak.

A' háromhuszasos 'Mozaik' 's egy kiszalasztott ökör nagy botrányt okoztak; ellenben egy bérkocsis udvarisága 's Q. tanácsos önzetlensége méltó figyelmet gerjesztének.

Mondják, hogy a' p — i német színházi muzsák más kosztot keresnek, mert a' mostani mellett nagyon elsoványodnak.

Bartay ur egy beteg színésznek, bár színházi tag nem volt, havi fizetést rendelt: ez igen szép volt tőle, mondja egy elméncz, de a' gondolat nem eredeti, mert a' városi színházigazgató a' gyöngélkedő művészek (?) számára egész kórházat tart — nem ugyan saját, hanem a' közönség költségén.

Több magyar boltezmereket láthatni: X. grófné papagálya igen érthetőleg mondja ki az 'Eljen't.

Minap egy könyvomó egy kötéblával akarta agyonütöni feleségét, de az asszonynak feje olly kemény volt, hogy a' kötébla kettétört rajta.

Színészeink Pozsonyból visszaérkeztek: e' napokban következő darabok kerülnek színpadra: 'Szegénység és nagylelkűség' Koczbeue után az országgyűlési ifjuságtól; 'Sok láрма semmiért!' több huzgó hazafitól és 'mindenütt jó, de legjobb otthon', régi példabeszéd után az összes színi személyzettől.

B — en lázadás fog kiütni a' korcsmaabonnensek és vendéglők közt: ezek négy tálat adnak tizenkét forintért, azok tizenkét tálat akarnak négy forintért.

A' b — ai hidfoknál pár nap óta nem látni már annyi vontató lovat delelni: Elsler Fánninál a' fővárosi arszlánok seregesen teszik hódoló látogatásukat.

Jövő héten Y. urnak szomorujátéka fog színpadra kerülni: a' t — külvárosban egy auya mákonynyal ölte meg gyermekét.

Pünkösd vasárnapján 'Buda' gőzös ötszáz embert szállított egyszerre a' császár-fürdőbe: ezt a' fővárosiak mulatságnak nevezik.

Tegnapelőtt tartott a' p — i gyöpon az első lóverseny: a' divatlapírók is kibocsájták jelentéseiket.

Elsler Fanni mult vasárnap a' b — i Horváthkertben volt: sokan nem akarták hinni, hogy valóságos lovak hozták ide.

Némelly lapocskák nem győzik eléggé magasztalni az 'isten' Fánnit: X. és Y. urak uj frakkban páváskodnak az utcán.

Mondják, hogy Rothschild elérkezése az állóhid ügyét, Elsler Fannié pedig dr. Pólya intézetét élénkebb mozgásba hozandja.

Egy asszony a' j — külvárosban három gyermeket, K. ur három románt szült egyszerre: az első esetben az asszony, a' másikon az olvasó betegedett meg.

A' király- és háromdob-utcát el akarják zárni, hogy a' rozszant kövezetnek baja ne történjék.

A' b — i szinpadon Pratte testvérek gépalakjai működnek: a' közönség alig tudja őket a' budai színészekről megkülönböztetni.

A' p — i magyar színésztársaság néhány előadással pótolta nemzeti színészeink távollétét: B — án a' főutca némelly helyeit murvával burkolják.

A' p — i német színház első énekesnője nyugalomba fog lépni: több lustatényerűektől elszedték a' — szabadjegyeket.

W. irkász tulajdon cikkjét, Z. orvos tulajdon receptjét vette be: az első három napra, a' másik ötre elaludt.

Pünkösdhétfőn, daczára a' változó időnek, tömérdek ember rándult ki a' szabadba: Börne azt mondja valahol: „evvel a' német néppel csak akkor lehetne tán valamire menni, ha négy hétig egymásután lerészegednék.

Frankenburg.

ELIZABETH

1844. 12 - Fuzel

Egy asszony a' j— külvárosban három gyermeket, K. ur három románt azal egyszerre: az első esetben az asszony, a' másikban az olvasó betegedett meg.

A' király- és háromdob-utcát el akarják zárni, hogy a' rozszant kövezetnek baja ne történjék.

A' b—i színpadon Fratte testvérek gépalakjai működnek: a' közönség alig tudja őket a' budai színészekről megkülönböztetni.

A' p—i magyar színésztársaság néhány előadással pótolta nemzeti színészeink távollétét: B—án a' főutca némelly helyeit mervával burkolják.

A' p—i német színház első énekesnője nyugalomla fog lépni: több lustatényerűektől elszedték a' — szabadjegyeket.

W. írkász tulajdon cikkjét, Z. orvos tulajdon receptjét vette be: az első három napra, a' másik örökre elaludt.

Pünkösdhetfőn, dacára a' változó időnek, tömérdek ember rándult ki a' szabadba: Bőrne azt mondja valahol: „csak a' német néppel csak akkor lehetne tán valamire menni, ha nagy hatig egymással bent maradnánk.

Frankfurt a/M.

Terlaszka metu.

ÉLETKÉPEK

1844. 12. Füzet

Egy asszony a' j— külvárosban három gyermeket, K. ur három románt szült egyszerre: az első esetben az asszony, a' másodikban az olvasó betegedett meg.

A' király- és háromdob-utcát el akarják zárni, hogy a' rozszant kövezetnek baja ne történjék.

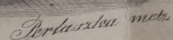
A' b— i szinpadon Pratte testvérek gépalakjai működnek: a' közönség alig tudja őket a' budai színészektől megkülönböztetni.

A' p— i magyar színészterség néhány előadással pótolta nemzeti színészeink távollétét: E—an a' főszerep némely helyeit murvával horkolják.

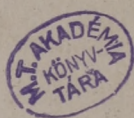
A' p— i német színház első énekesnője nyugalomba fog lépni: több lustatonyerűektől elszedték a' — szabadjegyeket.

W. irkása tulajdon cikkjét, Z. orvos tulajdon receptjét vette be: az első három napra, a' másik örökre elaludt.

Pünkösdhétfőn, deczara a' változó időnek, tömérdek ember rándult ki a' szabadba: Börne azt mondja valahol: „csak a' német néppel csak akkor lehetne tén valami menni, ha még mindig egyenestül haragvognak”.

1844. 12. - Füzet

A' H E L Y E T T E S.

PARABOLA

BEÉLY FIDÉLTÖL.

Anthophilos hő barátja a' szép természetnek 's nagy kedvelője a' gyönyörű virágoknak, buzgón nevele és ápolja saját kezeivel mindennemű növényeket a' dicső Volcameriatól ¹⁾, melly illatra a' narancscsal vetélkedik és tubarózsától, a' bujálkodva tenyésző és gyorsan szaporodó kötörig ²⁾. Fáradtsága 's munkája nem maradt jutalom nélkül: mert a' növények szemlátomást igen videran tenyészének, mellyeket ő a' leggyöngédebb gonddal ápolta a'

¹⁾ Volcameria japonica, miként a' melléknév is mutatja, Japanból származott növény, 's egya' legszebbek közül, mellyek külföldről szállítottak honunkba. Gyönyörű virága nagyságra a' nemesített Kányafa (*Viburnum opulus roseum*) virágához hasonlítva, ernyőidomilag kisdud fehér lovacskákból van összeállítva 's finom illata a' narancséval vetélkedik.

²⁾ Saxifraga sarmentosa, China- 's Japanból ered, és szerfölött buján tenyészik; vékony szálakhoz hasonlító 's mászó oldal-ágai a' szárcsomóknál azonnal gyökeret vernek, új plántákat nevelnek, 's a' szaporaság rövid idő alatt ki-mondhatlan nagy.

nap keltétől fogva késő alkonyig, szorgalmasan megönlöze, 's a' földet folyvást fölporhanyitá. hogy a' nap jótékony sugárai és a' lég jobban áthathassa azokat. Időnként a' hasztalan fattyusarjadékokat lemetszé és a' sárguló leveleket letisztitá, hogy annál szebben, deliebben növekedhessenek és fejlődhessenek ki kedvencz csemetéi. A' kártékony férgeket mindenmód kiirtá, 's hol a' szükség úgy kíváná, a' növényeket karók vagy pálczikák által biztositá a' szélvészek dulásai ellen. Így fáradozék a' buzgó virágbarát, és szorgalmát a' legszebb siker jutalmazá, ugyanis: flórája gyönyörűn virita, naponként emelkedék 's a' legártatlanabb örömekeket szerzé neki, részint a' virágok változékony és bájos színjátéka, részint azoknak kellemes illata által.

De ki azon szépet 's a' gyönyörűt elismeri 's kedveli, melyet a' külföld nyújt: ritkán feledkezik meg ama szép- és gyönyörűnek becséről is, mellyel az édes hon kínálkozik. Így Anthophilos is, ápolva a' külföld növényeit, nem feledkezik meg édes honának terményeiről, sőt szinte hason kedvtelését lelé a' természet azon növényeiben, mellyek a' haza virányait ékesítik. 'S hogy azoknak szépségeit, tulajdonait 's kellemeit egészen megismerhesse 's kitanulhassa, olly tájakat keresett föl 's utazott be figyelmesen, mellyek mindenemű vadon tenyésző növények- 's csemetékkal bővelkednek, vagyis: igen gazdagok a' természet változékony terményeiben. Így naponként bekalandozza hegyet, völgyet, erdőt, virányokat, mezőt, rétet 's legelőt; és buvárkodásai közt honának legszebb 's ritkább növényeire akadott, u. m. a' bogláros-torolyára ¹⁾ melly a' réteken tenyészik; a' bozótok közt buján növekedő szagos mügére ²⁾, a' mécs ³⁾ és gyöngyvirág ⁴⁾ több nemeire; a' keskeny csöviritsre ⁵⁾

¹⁾ Trollius europaeus, igen szép, csaknem golyógömbölyű sárgavirág, melly csak igen ritkán találatik róna-országokban; ellenben hegyes tartományokban buján tenyészik.

²⁾ Asperula odorata, leginkább a' rengeteg erdő bozótos árnyai közt nő. Virágai e' növénynek kicsinyek, fehérek 's kellemes illatúak. A' bornak, mint többen tapasztalás után állítják, igen jó és kellemetes ízt ad. A' tehenek bővebben tejelnek, ha e' növénynyel élhetnek; a' molyok pedig sikeresen irtatnak ki általa.

³⁾ Lychnis; vannak több nemei e' virágnak, u. m. chalcedonica, (csillagmécs) flos cuculi, (kakuk-m.) quadridentata, (négyfogu-m.) viscaria, (szurkos-m.) dioica, (kétlaki-m.) fulgens, (csillogó-m.); 's ezek közt némelyek réten, mások kert- 's üvegházakban, különösen a' felhozottaknak utolsója, diszlenek.

⁴⁾ Convallaria szinte több nemeit birjuk, 's ezek közt a' majalis (majusi) gyöngyvirág legismeretesebb.

⁵⁾ Epilobium angustifolium, melly nedves 's árnyas helyeken tenyészik legvidorabban. A' legszebb virágok közé számítható, 's megérdemli, hogy a' kéjker-teket ékesitse 's különös gonddal ápoltassék. Van ennek is több neme.

és a' bokrétás lizinkára ¹⁾ 'stöbb. effélékre. Mindezeket, mellyekkel őt fáradhatlan buvárkodásai megismertették, szorgalmasan megvizsgálá; tulajdonait, részeit kikutatá, osztályokba rendezé és rendezve magával vivé, hogy honn összehasonlithassa azokat külföldi növényeivel, mellyeket távolléte alatt helyettesének, azaz: növendékei egyikének gondja- 's ápolására bízott.

De milly enyészet és szomorúság vára reá honn öröm 's gyönyörűség helyett? Szép növényeire, mellyeket ő honlétében fáradhatlan buzgalom- 's gondnal ápolt. öntözött, metszett, visszatértével alig ismerhete. Sokat közülök a' gonosz féreg emésztett el; másokról hervadtan függének le a' sárguló levelek, mellyeknek hosszabb ideig nem nyújtaték erősítő táplálát; némelylek buján hajtanak és vékony, de erőtlen fattyúsarjadékaik magasra emelkedének, az éltető nedv t. i. mértékletlenül önteték rájuk, midőn mások eltörpültek, virágra nem jutottak, vagy virágzás előtt 's közt az ellenkező bánásmód miatt elgyöngültek, vagy el is haltak.

Az ifju növendék, vagyis a' helyettes, kire Anthophilos távollétében virágkincsét bízta, könnyű szemekkel közelite megérkezett mesteréhez 's mondta: „Ime minden örömed 's gyönyörűséged oda van, de nem saját vétkem miatt; én mindeneket elkövettem 's megtettem, miket jóknak gondolék a' kezemre bízott virágkincs föntartása- 's ápolására.“ 'S ő jól mondá; mert valóban mindent megtett, mit tudott 's megtehetett. Ő megadá a' tápláló nedvet, hol szükségét látá; megtisztítá, szorgosan megmetszé, fölegyenesíté és karókkal látá el a' növényeket; de miután hosszú 's alapos öntapasztalása nem volt, nem tudá 's tudhatá, mit kíván természete a' virágnak, 's mitől tenyészik vidorabban a' növény. Itt többet, amott kevesebbet tett, mint tennie kell vala; emitt a' növény uszott a' nedvben, melly természetszerűleg inkább a' szárazságot kedvelé; amott a' csemete szükséges nedv hiánya miatt, mellyet természete igényelt volna, elhervadt; némelly virágokat, mellyek saját erejükkel minden támasz nélkül emelkedtenek volna gyorsan magasra, szerfölötti aggodalomból, karókkal látva el, megkötözött, 's így nevelkedésüket gállá; midőn másokat annak idejében nem kötözött meg a' tapasztalatlan tanítvány. Továbbá nem ismeré ő a' kártékony férgeket, hogy kikeltőkben azonnal elemészthette volna azokat, mellyek sokszor színökre nézve a' növény levelei, vagy virágaihoz hasonlítólág eszélyesen rejteznek el 's tapadnak a' levelek hátlapjaihoz, vagy a' kehely közepébe vonulnak 's lassudan a' plántát fölemésztik. Így természetesen minden külső 's belső ellenség legnagyobb fokban gyakorolható dúló befolyását a' gyengéd virágokra és csemetékre; 's a' gyönyörű ültetésnek rövid idő alatt el kelle vesznie.

Anthophilost, a' hő virágbarátot, e' szomorú látványra a' legnagyobb szív-

¹⁾ *Lysimachia thyrsoiflora*. Nálunk igen ritka növény és csak elvétve található. Virága sarga.

beli fájdalom fogá el, 's ő keservesen panaszkodik meggondolatlansága 's elkövetett lépése miatt.

'S valjon az atyák, anyák nem érezhetik-e a' legkinzóbb fájdalmat; nem jajdulhatnak-e föl méltán, ha legdicsebb csemetéiket, legdrágább kincsöket, szeretett magzatjaikat, kikben egyedüli legszebb reményöket helyezék, gyümölcstelenül látják elhervadni, és gyakran mind testi, mind lelki 's erkölcsi tekintetben csupán gondatlanságok miatt örökre elenyészni?!

Tanítók, nevelők! ha e' fenséges névre akarjátok magatokat érdemesíteni: soha, de soha ne bizzátok a' szülők legédesebb reményét, szeretett tanítványaitokat helyettesre; ki gyakran nem tudja, vagy tudni nem akarja, mi jó, czélszerű 's üdvös a' nevendékek ideigleni és jövő boldogságára; 's így a' szellemi enyészet magvait ő hinti el, mellyeknek gyorsan érő vészgyümölcsei sokszor ivadékokat, sőt nemzeteket tesznek boldogtalanokká, 's mindeneket magával sodró folyamként ragadnak a' feneketlen örvény mélyébe!

A' T Á N C Z O S N Ő.

BESZÉLY

CSÁSZÁR FERENCZTÖL.

I.

Borús nap volt; — 1831-ki február hidegen lankasztó napjainak egyike: nehéz köddel hullott a' zuzmora. Párisban egyebütt zajos vigalom, minőt a' fürge, életvidor francia, kivált farsangon át, élni szokott; de a' fenyítőrendőrség teremeiben komoly arcczal ültek a' bírák, 's komoly elmerültséggel állt a' hallgatóság. Ma nem kaczagtatá meg őket egyike azon tréfásan-groteszk jeleneteknek, mellyek gyakran hozzák ellenállhatlan izgásba a' nevetési izmokat. Komoly vala minden. A' vádpadokon egy leányka ült, olly kicsiny, 's az őt környező szerencsétlenek szétfoszló czondráitól annyira elfedve, hogy a' közönség alig láthatá a' kis bűnöst. — A' vád őt koldusnak mondá!

Vádlott után, újabb jött; míg a' sor a' kis bűnösre is elkerül. — Az elnök keresi őt, és nem találja; szólítja, de ő olly kicsiny, hogy bár a' padra állt 's fejét magasra emelte föl, az elnök őt még így sem láthatja.

'S e' parányi lény — bűnös volt!?...

Koldus! Hiszen bűn: nem birni semmivel, 's a' légből élni nem tudni!

Kezdődött a' vallatás... Szaggató fájdalom, szivrepesztő kín a' kis bű-

nösre, ha esze már fel tudná fogni a' hozzá intézendett kérdések erejét, 's még inkább az, ha sejteté, érezheté vala önszavai súlyát.

Boldog kora az első ifjuságnak, midőn csak játékaik felett tudunk örülni vagy zokogni, 's az élet kesereit és édeit nem számítjuk játékaik közé!...

Lássuk a' vallatást...

— Mi neved, kis leány? — kérdi az elnök.

— Zenira, — mond ő.

— Más neved nincs?

— Engem mindig csak Zenirának hittak.

— Hol anyád?

— Nincs!...

— Meghalt?

— Meghalt; ... apám megölte.

— Hogyan?... megölte?...

— Anyám halálos ágyán, utolsó pillanatiban is mindig azt sohajtá: „te ölsz meg engem, ember; a' te gondatlanságod visz siromba engem;“ ah, erre jól emlékezem.

— Tehát sem apád, sem anyád? — kérdezé az elnök.

— Nincs.

Kis bűnösünk szemei nem lábadtak könybe, midőn e' nagy szót kimondá! Ah, ő tapasztalá külsőleg, midőn éhe tán kenyér után sovárogtatá, midőn a' boldogabbakat játszani látá; — de nem tudá, nem érezé még lelkében: mit tesz — anyátlannak lenni!

— Hát atyád sem él? — folytatá kérdéseit az elnök.

— Nem tudom; ő nincs itt; — lön a' kis Zenira válasza. — Elment, 's nem is jö vissza. — Ő nem dolgozik soha; ángyomra bízott, kinél halni szoktam.

— 'S ki küld koldulni?

— Ángyom... Én örömet dolgoztatnám: de ángyom nem akarja; ad-dig üt, ver, míg kéregetni megyek.

A' hallgatók közül többen könyüket törültek kiszemeikből; 's a' leányka szavait ángyának esetleg jelen volt egyik szomszédja erősíté meg.

Az elnök elborult kedélylyel fogja fel a' tárgyat, 's birótársai elé terjesztendő azt, miután a' szomorú látvány legyőzte benne a' birót, mint ember, megindulva szól:

— Im, uraim! egy hét éves leányka! Megfosztva anyjától, elhagyatva apjától, 's martalékul vettette gonosz ángya kegyetlenségének, ki üti és veri őt, hogy koldulásra kényszeritse!... Visszaadni őt e' könyörtelen asszonynak, csak a' bajt nagyitná; fenyítő-házba küldeni?... De a' kis nyomoru nem érdemel fenyítést, 's minő bűnből kellene javítani őt, ki törvényt nem ismer, kinek bűne csak az, hogy kegyetlen védője galád parancsának engedelmeskedett?.. Ügyvéd ur, — folytatá elérzékenyülten, a' királyi ügyészhez intézve szavait, — terjessze elő panaszát.

Az elnök előadását mély csend követé, melyet néhány percz mulva a királyi ügyvéd szakasztta meg.

— Elnök ur, — monda ő — nem találom helyén ez esetben a' törvény szigorát felhíni; itt csak könyör segíthet.

A' fenytőszék tagjai összeszólalkoztak, 's rövid tanácskozás után tizenötöd napig halaszták a' kis bűnös ügyének újabb tárgyalását 's elítélését; az alatt pedig, fölfedezvén sajtó útján az elhagyatott gyermek szomorú sorsát, könnyőre hívák fel a' szánakodókat, a' jobbkeblűeket.

A' sajtó megtermé üdvös gyümölcseit: — harmadnapra a' dolog közzététele után a' kis Zenira egy becsületes polgárhölgynek adatott át, ki ígéretétön: a' szép kis leánykát önmagzata gyanánt nevelni.

II.

Tizenkét évvel e' rendőrségi jelenet után, egy farsangi este a' párisi színházak egyikét tömérdek nézőtömeg lépé el. A' közönség vágyott, sovárgott látni, éldelni az új tánczosnő művészetét, melynek híre őt Itáliából megelőző. — A' művésznő azon este vala először föllépendő a' művészeti hírnév mindenható párisi trónján.

A' függöny másodszor emelkedik, 's a' közönség előtt kellemes, mondhatnók, bájos hölgyalak jelenik meg a' padokon, és sylphid-könnyű lebegéssel hajtja fel azokon légruhaival a' porszemeket... Tapsözön közt hullnak a' koszorúk feléje, 's a' szerény művésznő az ingatag népkegyelem e' zajos törvényszéke előtt meg-meghajolva: bókjai közt egy nárcisz-szálat emel föl és tűz lihegő keblére, melyet a' közel páholyok egyikéből csinos külseű férfiú hajított lábaihoz.

A' tánczosnő Turange Zenira volt. — A' kis bűnös, kit tizenkét év előtt a' párisi fenytő-szék vádpadjain láthatánk, de kinek ifjú éveiről rég megfeledkezett a' párisi kandi közönség.

Egy ajk volt csak hallható Zenira elragadó művészetéről. — Ő remekelt légben uszó bokáival, 's a' szinpadi tánczművészet diadalkoszoruját a' Tagliónik-, Elszlerek- és Ceritokkal osztá meg; a' távol Liszt híre egy időre elhangzott, 's helyét az 1843-ki farsang folytatában Zeniráé foglalá el.

A' divat hatalmas karjaira emelé Zenirát, 's nemsokára ünnépekről ünnepekre szállt a' derék művésznő. A' párisi arszlánok nem maradtak el: versenygyve iparkodtak ők imádóiuul feltolakodni; de Zenira anyjának — így nevezé azon agg némbert, kinek szárnyai alatt utazott — Zenira mondom, anyja társaságában töltve a' művészete általi elfoglaltságától fenmaradó perczeket: szobáit elötlők, egyet kivéve, többnyire zárva tartá, 's a' föltolakodó hódolók kedély-üres bókjait csak a' magasb körök fényes teremeiben fogadá, melyekből a' divat tánczhősének hiányzania ritkán volt szabad.

III.

— Ő az, ő az! — monda egy önkénytelenül kitörő férfihang a' színpadhoz közel eső páholyok egyikében, midőn a' szép Zenira harmadszor lépe föl a' színpadon. — Nem csalódom, — folytatá a' férfi; — azon szép, szabályos szemöldök alól kitündöklő éjszemek, azon gazdag fürtökben legyűrűző ébenhajak, azon igéző vágásu eperpiros ajkak!... mind, mind reá emlékeztetnek!... Ő az! Vonásai változtak, a' mennyire években haladva, kora azokat kiképezé, 's így szükségképen nagyitá: de eredeti szép idomuk, az arcz kellemes kinyomása megmaradt. A' fakadó bimbó bájos rózsává feselt: de a' gyöngye burkok, melyek a' leendő virág biborleveleit rejték, megtarták eredeti rojtozataikat.

A' hang királyi ügyész Durenne Emil ajkairól szakadt, ki egykor a' vádlott koldusleánya ügyében a' rendőrség ítélő-teremeiben, a' törvény szigora helyett, az emberi könyörület és részvét mennyei érzetét hívá fel a' bírák 's hallgatók előtt.

Ila regényt írnek, tisztemben állna most a' királyi ügyvéd Durenne urnak lelkét, jellemzetét bővebben festeni; külsejét nemcsak rövid vázlatban vetni papírra, hanem hosszasan ecsetelni, 's ruházatát kendője utolsó fodráig, a' legkisebb hajlásig híven leírni, már csak azért is, hogy — teljék az ív, 's növekedjék a' díj, mely nálunk szinte az ívek számához méretik ugyan: de mind e' mellett is olly rémitő messze áll még mindig a' százezer franktól, mely Sue urnak, a' „Páris titkai“ világszerte ismeretes írójának legujabb tiz (kétségtől igen takarékos) kötetnyi regényeért — mely „A' bolygó zsidó“ czim alatt fogja némsókára bevándorolni a' világ öt részét — ígértetett, sőt kezesség mellett a' mű szerencsés kiadója Veron ur által ki is köttetett... De oh! és, — oh!!...

Tehát csak röviden. — Durenne Emil, királyi ügyvéd, Zenirának Párisban első fölléptekor, körülbelül harminczhat éves férfi lehetett; szép arczának barna színezetét sötét szem élénkíté; öltözéki csinra őt bátran Páris arslánai közé sorozhatnók, a' nélkül, hogy a' „Satan“*) fulánkalan csipdezésitől tartanunk kellene: de lelkületére és jellemére... ah, lelkületére, Durenne ur, egyelőre igen is távol áll az arslántermészettől, mellynek mostanában csupán egyetlen egy vonását leljük föl benne, 's ez: egy nárcizist hajítani lábaihoz a' párisi, vagy, mi már ép annyit teszen, az európai híru művészholgyeknek, midőn először lépnek az „Italiens“ vagy „Opera-Comique“ színházak deszkáira; azonban nehéz volna jót állni arról, hogy Durenne ur e' tekintetben továbbra, arslánilag magasbra nem haladand?...

Ezen arsláni, különben igen is ártatlan vonásról, azon férfiúban ki Zenirának első fölléptekor szinte egy teljesvirágu nárcizist röpitett szellőlábai-

*) „Satan“ gúnyos-szellemü időszak lap Párisban.

hoz bizonyossan első pillanatra Durenne urra ismernek szép olvasóim, mint ő reá, szinte abban is, ki vissza emlékezve az 1831-ki februári rendőrségi jelenetre, midőn a' művésznőt harmadszor látá, elragadtatásában felsohajtott: — Ő az!

IV.

Még mindig nagy a' vita, a' költők — 's talán a' philosophok között is — a' felett: valjon első pillanatra támad-e a' valódi szerelem? avagy nem inkább hosszab ismeretség, 's ebből serkedő tisztelet érzetén feslik-e fel a' kebel e' mennyei gyöngyvirága?

Vannak, kik a' szerelmet meg szokták különböztetni, 's annak különböző fokozatát állítják fel; 's az első pillanat elragadó benyomását az ifju sziv mulékony fellobbanásának tartván, noha szerelemnek vallja magát, szerelemnek nem hiszik: mert — szerintök — tartós az, mi csak a' külső kellemek, testi báj, szép arcz által idéztetik föl, nem lehet; a' szerelem pedig egy és örök!... Szegény költők, képzelet-világtokban ti sokszor szoktatok csalódni; és ti szegény bölcsek, hányszor czáfolta meg és hányszor czáfolandja még meg hideg okoskodásokat a' szerelemnek jégkebleitekbe nem ható lángja! Ne vitázzatok; titok az, mellynek megfejtésében hiába töritek eszetekeket, hiába kutatjátok sziveiteket. Isteni szikra a' szerelem, melly rögtön loboghat föl az ajk igézetéből, a' szem sovár tüzetől, a' nemes homlokot árnyázó fürtök éjjele- vagy hajnalából, mellyek mind — kivétellel ugyan, de többnyire — a' szép lelket, mennyei eredetű keblet tüntetik föl, mellyekben a' szerelem isteni, 's azért ki-magyarázhatlan szikrája élni szokott.

De hagyjuk a' nagy fontosságu kérdésnek általánosságban igen is messze vezethető megvitatását. Bizzuk azt szép olvasóinkra: ők határozzanak. A' vitatás hosszabbra terjedhetne, mint mennyire jelen beszélyke szűk határa azt engedné, azért mellőzve az általánosságot, itt csupán Durenne urra szorítkozom.

Durenne ur szereté Zenirát, 's e' szerelem nála a' szép művészhölgy első láttára leküzdhetlenül felbuzgó forrásként támadott szívében. Ő részéről a' szerelem támadását illető nagy vita felett pálczát tört, 's erősen hitte, hogy hatalmas érzete, melly keblén rögtön szakadó rohamként eláradt, valódi, örök, változhatlan szerelem, minőt még soha nem érzett, 's hogy ő — igen természetes következtetéssel, — Zenira viszonszerejme, sőt birtoka nélkül örökre boldogtalan leend!... Durenne ur mindezt, 's több illy szép dolgokat — hitt magában 's magáról. — Mi nem küzdünk vele; nem első, nem utolsó, ki illy hitben dicőiti szerelmét, 's férfiui állhatosságát. Minden embernek hite az ő boldogsága; 's kivált szerelmesnek, kit az érzet kéjmámora lepelt meg, ki merje mondani: te ábrándozol, csalódsz!... Higyjük inkább, hogy Durenne ur mélyen, forróan vonzódott a' szép tánczosnőhez.

Szeretnie szabad volt. — Durenne ur még nőtelen; kora őt a' gyám- és

gondnoki felügyelés alól rég kiszabadítá; önállásu hivatalával csinos külsőt párosíta, és mi, kivált a' mai világban, midőn a' szerelem már nem csupán rózsailattal 's csergő patakok andalító morájával él, legfőbb Durenne ur szép jövedelemmel is birt.

Mind olly tulajdonok, nemde, kecses olvasóném, melyek egy harminez-hat éves férfiuban nemcsak a' szerelemreiképességet helyezik felül minden kétségen: hanem őt nőzésre is alkalmassá teszik, 's a' hölgynek, kit pályáján sirig menő vándortársul választandna, legszebb, legkecsgetőbb jövendőt is ígérnek?

V.

— Imádott Zenirám!...

— Ismét e' tulhódolási szó? Mondtam már, kedves barátom, nem vagyok istennő.

— Nem istennő? hát a' chariszokat nem tisztelék-e istenekül a' görög és romai leventék? nem valának-e az élet örömrózsái e' bájoló istennők?... Ah, Zenira! mondja már ki valabára a' boldogító „igen“...

— Beh feledékeny ön, kedves barátom; hiszen százszor, ezerszer isméttem: igen, neje leszek; de engedjen némi halasztást.... hiuságomnak....

— Miért halasztani üdvözülésünket csak egy perczig is?.... Ön felette kegyetlen! Minek több dicsőség, minek nagyobb hirnév? Nem ismeri, nem dicsőíti-e önt Páris, Páris által Franciaország, 's ez által ismét az egész művelt világ?

— Lehet; sőt .. talán ugys van. De épen azért tartozom magamnak, tartozom a' világnak azzal, hogy a' hirt, melly nevémet felkapá, azon nemzetek előtt is igazoljam, kik Párison és Franciaországon is tulesnek... Egy év, kedves barátom, egy rövid év, és mi...

— Egy év! — sohajta lankadó türelmetlenséggel az imádó férfi, mialatt a' leány hókezét kibocsájtva önkezeiből, ezeket akaratlanul is homlokára vivé. — Egy év, egy egész év! hosszabb az örökségnél!.... Ah, Zenira, ön nem szeret!

— Nem akarok önnel vitázni; — szólt erőtetett nyugalommal, de megindulását eláruló reszketésséggel a' leány — nem vitázok, kedves barátom.... Az idő meg fogja mutatni, mellyikünk érez mélyebben, tartósban... De most bocsánat, föllépésem órája közelget, mennem kell....

E' szavak után egy férfi hagyá el Zenira teremeit, arczán a' boldogtalan, kétségbeeső szerelem kifejezésével. — Azonban ne higgyük, hogy ő talán egyenesen a' Szajnáknak vette útját?... Oh, nem! Tél volt, a' folyó hajjait kemény jégpánczél borítá, 's a' mi hővérü imádónk nem volt barátja a' hideg fürdőknek....

A' párbeszéd szereplői, mint olvasóm kétségkívül gyanítá, Zenira és Du-

renne ügyvéd volt, ki a' szép tánczosnő ez este ismét házassági ajánlatokkal ostromlá.

Ostromlá, mondom; mert noha Zenira ismételve kijelenté, miszerint ő csak aztán fogna férjhezmenni, ha művészetével előbb Europa fővárosaiban magát láttatá: a' szerelmes Durenne mind a' mellett nem hagyott fel sürgetésével! — Hasztalan! Zenira állhatatos maradt föltételében.

Ti férfiak, kik e' sorokat olvassátok, tudom, hajlandók lesztek hinni, mikép a' leányt csupán hiúsága birhatá e' határozatra? — E' szót maga Zenira is emlité Durrennelei párbeszédében; 's így az vala talán fő indító oka férjhezmenetele halasztásának?

Ne legyetek igazságtalanok.

Zenira bár fiatal és művésznő, hőse a' csábok ezer nemével környezett, ostromolt színpadi világnak, nem volt közönséges teremtés. Mondjatók kivételnek... Ő az volt, a' szó legszorosb értelmében. Voltak pillanatok, midőn gyermek-évei emléke, 's különösen a' rendőrségi jelenet, melly a' gondosan nevelt szüz keblében, régi, fájdalmas húrokat illető álmokép gyanánt tündedezett föl, meg-megkapák lelkét a' serdülő leánynak, 's az élet pályáján biztos iránytűül szolgáló vezéreszméket teremtenék romlatlan szívében, mellyek a' gyöngéd nevelő-anya 's önmaga iránti tisztelet öntudatát ápolva: meg fogták őt óni a' kisiklásoktól, mellyek olly gyakoriak, mondhatnók, mindennapiak ösvényén a' művészetnek, mellyre ritka tulajdonai fejlődése közt a' gondos anya őt lépteté, 's mellyen Zenira, hivatása öntudatával, örömmel, 's mint látók, szép sükerrel lépe föl. — Bár ifju még, nehéz iskolán ment ő keresztül életében. Első szerelme a' tizenhét éves leánykának kegyetlenül dulatott szét Itáliának szerelmet mosolygó ege alatt a' férfi által, ki szívét meghódítani tudá. — Ő már csalódott, 's így ovatosbbá lön.

Mint Durenne a' rögtön fakadó szerelem mindenhatóságát, örökiségét: úgy fogná Zenira — noha talán nem minden fulánkja nélkül az ellenkező tapasztalatnak — védni a' hosszab ismeretség, 's az ettől feltételezett tiszteletből támadóét. De miért vitáztatni őket itt hosszasan; beszélyünk fonala rövid, 's vége, melly közel, meg fogja mutatni, mellyiknek volt hite alaposb, véleménye elfogadhatóbb?..

A' halasztási évet Zenira uj imádója állhatatosságának megkísértésével tűzé ki. — Ha szeret Durenne, gondolá a' már csalódott leányka, fog ő szeretni egy év után is; ha nem...? akkor még nem lesz veszve minden; a' frigy nem örök, nem fog diadalmaskodni karja, melly a' hymeni rózsakötélről a' virágot lefosztva, csak a' vérező tövist hagyná meg a' hosszú életpályán!

Mások, kik Zenira első szerelmére gondolnak, hajlandók lesznek hinni, mikép ő Durrennet nem szereté: mert a' szerelem virága csak egyszer nyílik, — mondják ők! 'S nem gondolják meg, hogy a' kis emlék gyöngye szálain, ha lehervadt az először nyílt égszemecske, utána még sorban jönnek, 's pedig mindig fölebb és fölebb, a' sok gyönyörű azuresillagoeskák.

Oh, de azok már fattyu-hajtások!! ..

De emlénnyvirágok mind. 's mind azonegy gyökérről!

Zenira szereté Durennet, a' fiatal, tiszta, de már csalódott hölgykebel egész melegével; de nem az első szerelemnek magát vakon átadó lángtűzével!... Őt, a' csinos, mondhatnók, szép külseű Durennehez hálaemlék fűzé, melly tiszteletté, majd rokonszenvvé, 's így szerelemmé fejlett, édessé, tartóssá. Második szerelem volt ez, igen! melly a' legszentebb érzés szilárd gyökerével foglalt helyt gyógyuló szívében, hogy kedves zománczával hártázza be az elsőnek enyésző romait.

Egy különös történet ismerteté meg Zenirát Durennevel.

A' milanoi conservatoriumban nyert kiképeztetése után, 's az ottani nagy színház — a' „Scala“ — művészi tökélykisértő deszkáin szerzett babérokkal homlokán, Zenira, nevelő-anyjával — a' derék polgárnővel, ki őt tizenkét év előtt a' fenyítőszéktől átvevé — Párisba jött. Első menetei egyikét a' fenyítőszék azon teremeibe tévé, mellyek padjain hét éves korában ő is állott volt. A' véletlen különös játéka ugy akará, hogy Zenira épen egy övéhez hasonló jelenetnek lenne ott tanuja. Egy hat éves leányka állt a' vádpadokon, 's az ügyvéd, kinek a' panaszt kell vala a' kis ártatlan vádlott ellen megalapítnia, ugyanaz volt, ki tizenkét évvel azelőtt. az ő irányában is, nem a' törvény szigorát: hanem a' nemesb emberkebelk könyörét hívá fel! — Az ügyvéd Durenne volt, ki azóta férfiúi kort érve, nem hagyá enyészni, sőt, mint ujjabb tette is mutatá, gondosan ápolá a' részvét szép erényét emberszerető lelkében.

A jelenet hatalmasan megilleté Zenirát. A' mindig élénk emlékezetben maradt történet, mellyben ugyan e' helyütt ő is szerepelt, ellenállhatlan vonzódást gyujta szívében a' hőkeblű, nemesérszésű ügyvéd iránt. — Ő másodszor kezdett szeretni 's Durennet bővebb ismeretsége után mindinkább becsülni, tisztelni tanulván: a' rokonszenv 's ellenállhatlan vonzalom érzete mély szerelemmé edződött a' leány tiszta szívében.

Midőn a' szinpadon először föllépve, Durennet a' páholyban megpillantá: a' virágot, mellyet az feléje hajított, Zenira már nem hideg tisztelettel tűzé keblére.

VI.

Egy év elmult, 's 1844-ki februárban Zenira ismét a' párisi szinpadokon szaporitá babérszálaít a' diadalfüzérnek, mellyet a' milanoi, londoni és brüsseli színeken tűzött a' művészetméltányló közvélemény szép homlokára.

— Mennyire fáj, szép Zenira, hogy követi állásom, 's így közügyekkel elfoglaltságom olly ritkán enged időt kellemes társalgását éldelhetnem; — mond egy este Durenne ur, Zenira átellenében egy karszékbe ereszkedve, hogy a' tánczosnő teremeinek részéről ritka látogatását kimentse. — Nemde, Zenira, ön nem neheztel?...

— Én, neheztelni?... Ah, igen jól érzem én ön állásának fontosságát, 's inkább tiszteltem a' haza közdolgai iránt mutatott buzgalmát, minthogy azoktól

mindig kedves látogatásai által elvonni akarnám, vagy épen ritkaságaért neheztelni tudnék; — viszonzá Zenira reszketeg szavain a' titkos szenvedésnek, melly az újabb csalódás és önmegadás első kinos pillanatában szokott a' keblen elhatalmazni.

...Miért tovább is függőben tartani szép olvasóimat? A' beszélgetés még néhány perczig folytattatott. Fordulatain Durenne ur részéről neme a' feszes nyájasságnak és erőtetett szívélyességnek *); — Zeniráéről ellenben az elnyomott benső küzdelem szülte lankadtság tünedezett föl, melly igen is elárulá: milly nagyon terhére van, Durenne urral, mostani érzései tudatával, szemközt ülnie !.

Még néhány teremjiesen nyájas, hideg szó és zavarodást sejtető egypár pillantás . . . és Zenira egyedül volt szobájában, másodszori csalódása töviseivel!

Durenne, a' balgatag, nem tudva, milly gyöngyöt szakasztá le szívéből: pirulva gondolt a' koldus-leányra — 's irántai szerelmére!

* * *

E' látogatás utáni reggel Durenne ur egy levelkét kapott.

Tartalma imez vala:

„TISZTELT DURENNE UR!

Milly kegyes volt irántam az ég, hogy ellenszegülésemben ön kecsgetető, 's más hölgyet könnyen megszédíthető unszolásai irányában, egy év előtt, állhatatosan megmaradnom erőt adott. Ma megúnt, talán . . . megvetett nő volnék! . . . így, szabadon élhetek a' művészetnek, melly elveszthető ugyan, de nem olly könnyelműen csapodár, mint a' férfiak szerelme.

Az itt menő narczisz-szálat ma egy éve hajítá ön lábaimhoz a' szinpadon. Ma fonnyadt, mint ön szerelme. — Feledje ön

ZENIRÁT.“

Durenne ur, letéve a' csinos levélkét, szivart gyujta, 's annak füstgomo-lyait nézdelve, kisietett szobáiból, — követkamrai dolgai után látandó; vagy talán gondolatokat gyűjtendő egy értekezéshez, mellyben a' rögtön támadt szerelem mulékonyágát minden hitetlen költő és philosoph előtt bebizonyítsa?

*) Miért nem tehelnők ki ezzel a' német „Herzlichkeit“ szót?

K Ö L T E M É N Y E K.

K Ö L T Ő.

Járt az élet fényes csarnokában,
Volt az élet mély redőiben —
Mit dicsően álmodott magában,
Testesülve nincs sehol jelen!
Mint fenyű a' hérczek homlokán:
Nyúl ki lelke jobb idők után!

Szerelem dobog fel énekében,
És dalának szép viszhang felelt:
A' leányka bűbajos szemében
Csendes estvén, pár könyűre lelt!
Dús arához gazdag vőt keresnek —
Holdvilág a' koldus énekesnek!

Elkisíri régi indulatja
Bánatával barát felé —
Jéghideg szó pillantás mutatja:
A' nagy utban társát nem lelé
Szívcserejére jött 's nem meghajolni
Gög előtt — mehet már vándorolni

Érzi, lelke minden idegével,
Nem tetézi áldás nemzetét —
„Önmagában küzdjön ellenével,
Vagy reménye fáját zuzza szét!“
Zeng a' dalnok — szélbe vész az ének.
Mennydörgés kell alvó nemzetének!

Járt az élet fényes csarnokában,
 Volt az élet mély redőiben:
 Mit dicsően álmodott magában —
 Testesülve nincs sehol jelen!
 Mint fenyő a' berczek homlokán —
 Nyúl ki lelke jobb idők után!

Vidor Emil.

C Z I M B O R A - D A L.

A' barátság gyöngy-szavára,
 Pajtás, jertek a' csárdára:
 Hisz akkor van egy akarat
 A' magyar közt, ha jól mulat

Tiveletek lenni vétek,
 Még utóbb kinevetnétek,
 Ha jó kedvünk kerckedik
 'S egy-kettő lerészegedik

Szó a' mi szó ugyis régen
 Van búfelleg már az égen,
 'S kár volna elfelejteni:
 Hogy kell kedvet üriteni

Pedig bizony nem nagy csoda!
 Ember ide, ember oda! —
 Midőn vigan hörpögetünk,
 Ha egy-kettőt elültetünk

Pajtások! a' hordó körül,
 Még a' sebes sziv is örül!
 Van bor, akár ezer akó;
 Vízivók, eb'úra fakó!

Felre hát, mert olly emberért,
 Ki soha egy batkát sem ért,
 Csak meg se törölöm a' számát;
 Józsi! azt az én nótámat.

Lóduljatok e' csárdából:
 Igyatok künn a' Dunából
 Láncomadtát! kurta perrel
 Árkon túl a' hegymesterrel.

Fogjunk hozzá! poharakat!
 Hol van az a' házi lakat?
 Anyámasszony! bort hozzanak
 A' falu czimboráinak

Nem azért jöttünk csárdára,
 Mivel olcsó a' bor ára,
 Hanem mulatni szeretünk,
 Hejje-huja az életünk!

Szelestey László.

P Á R B E S Z É D.

Ejh, urfi! azt már nem tudom,
 Nem jártam iskolába én,
 De méznél mi édesebb?
 Azt mondja meg, hahogy legény!
 „Én nem tudom.” — „No lássa, hát
 Édesb az anyánk teje,
 „Azt én nem kóstoltam soha.”
 „Mégis be meg nőtt a' feje.”

Tompa Mihály.

F E D D Ő K É K.

E L L E N K E Z Ő.

Mondjátok: költőkbe' szegény Pannonia?! — Sőt mert
 Sok költője vagyon, Hunnia népe szegény.

Pajor István

N É P S Z E R Ű S É G E K.

I.

Vagy nép embere, míg köpenyed népszélnek ereszted;
 Fordítsd — jobbra ha bár — 's embere lenni szünél.

II.

Népszerű volt, romos alkotványt mig b nczola, Dücsfi
 Most építget ujat, 's népszerűsége leszállt.

III.

Bálványzá Jogit a' megye; majd fuva néki fonák dalt,
 'S mert nem tánczola rá, hívei káromolák.

IV.

Zörgi homályos név és fej vala: híres eszű lett,
 Jogszerű főnökeit nyelve miolta veri.

V.

Fürgefi mondókát országgyűlésre csináltat:
 „A' karzatra legyen gondja, barátom uram!”

Szilágy.

EGY ESTÉLY TÁBLABIRÓ URNÁL.

PÁLFFY ALBERTTŐL.

(Vége.)

Egy óra mulva a' táblabíró szemében meglegülés, a' hölgyében győzelem sugárzik. — A' táblabíró alig kapja helyét, annyira olvadoz azon szóvirág- 's ezer kellemes bohóságoktól, melyekkel őt tündértársnéja elárasztja: új alakban emlékezik meg régi érzelmeire, 's nem idegenkedik új remények 's rég nem élvezett vágyak miatt tompán feledni sok bölcs elveit, melyeket gyakran másokra reá tudott beszélni; — most azonban a' perczek komoly oh, 's változatosság kedvéért, ah sohajoknak vannak szentelve, 's a' táblabíró ur, ki zöld asztalnál igen ékesszóló, de az illy, mint mentegetőzők, dévaságoktól kissé elszokott, meglegszik szemeit a' nőkebel hullámain 's a' gazdag fürtök omladozásán legeltetni 's végre megesküdni, hogy társnéjánál dicőbb teremtest nem látott soha.

Ez utóbbi nyilatkozat az idegen hölgyet a' bizalmasság legfensőbb fokára vitte 's egy pár szóba került a' máskor csak sok magyarázat után értelmes táblabíró felvilágosítani az ügyvédi levél kétes tartalma felől. Bámulva hallja öregünk azon saját nézete szerint is megbecsülhetlen elveket a' házasság szentsége körül, melyek a' hölgy ajkairól ömledeznek: Hogy az embert a' választásban ne vezérelje mulékony szenvedély, 's mindent fontolva tevén, inkább nézzen a' világ viszonyira 's a' jövődre, mintsem álszabók miatt magát megcsalás veszélyének tegye ki; mert ő a' tisztos 's elemült kornak iránt mindig előszeretettel viseltetik 's ifjukurának egyik álma az, hogy olly megyei táblabíró neje lehessen, ki nemcsak magáért él, hanem a' közjóért is, mert évenként négyszer szokott a' székvárosba befáradni.

Már ezeknek hallására elragadtatva volt táblabírónk, hát még midőn a' hölgy leirhátlan bájjal kéré őt, hogy mindezekért őt tolakodónak vagy fecsegőnek ne tartsa 's bocsásson meg neki, ha szíve azon kétségét fejezi ki, vajjon tudná-e őt a' táblabíró ur viszontszeretni — mire a' kérdezett tiz félét is akart egyszerre felelni, melyekben indulatát akarta festeni, mely keblében viharzik, de csak annyit mondhatott: — „Ah, ön kis hamis.“ — A' hölgy piroló arcza két ujjal megcsipetik 's a' táblabíró.. boldog..

A' hölgy megleégszik, 's pajkosan inti a' táblabíró^t hűségre, mert sok-szor hallotta, hogy táblabírók, nagybácsik, senatorok, öreg urak is csapodárok, 's a' szegény igazán szerelmes leánykákkal csak kujonkodnak. — E' nyilatkozatot, a' mennyiben saját magát illetné, a' táblabíró szíves volt csak megmosolygani.

Igy éldegélve, könnyen folyhatott le egy óra 's utána még a' következő is, mialatt az ott történetesen átmenő vendégek meg nem foghatták, mit akar a' táblabíró, hogy időnként bajuszát megpödríti, nyakkendője csokrán egyet-egyet szorít, 's olly hangon beszél, melly homlok-egyenest ellenkezik a' hivatalos beszédek szárazságával 's mogorvaságával, mellyhez köztudomány szerint a' táblabíró hozzászó^kott.

Az elmés hölgy azonban minden legkisebb iránta mutatott figyelmet tekintetbe vesz 's megdicsér, sőt gyakran olly magyarázatokat huz belőle, mellyek táblabíránk eszébe sem voltak.

Hanem volt ám elég aggodalom is, melly kellemetlen hideg gyanánt vonult át keblén, valahányszor reá gondolt. — Először is Sándor, kivel nem könnyen vélt egyezkedhetni, mint kitől menyasszonyát rabolja el, — másodszor pedig azon jelenet, mellyben először kell az ismerősök körében nyilatkoznia.

Táblabíró ur ugyan, már csak elvénél fogva is, a' közvéleményt, mint nemlétező dolgot 's agyrémet, mikép azt gyűléseken hallá demonstrálgatni azoktól, kik e' tagadott lénynek kedvencei nem valának, mindazáltal kénytelen vala megismerni, hogy azon suttogás, melly reménytelen hírre keresztülfutná a' társaságot, neki legalább alkalmatlan leend, ha még zavarba nem hozná egyszersmind.

No, de voltak ám erős ellenokok is, a' leghatályosabb pedig az idegen hölgy gyönyörű pár szeme.

A' mi pedig a' gyanus utazótársakat illette, elég volt csak rólok említést tenni, mert legott azon megnyugtató választ vevé, hogy ezek a' hölgy legközelebbi rokonai, 's így a' dolgok ilyen állásában elérkezettnek hívé táblabíró a' pillanatot, hogy a' hölgy ujjára egy csinos gyűrűt huzzon.

III.

Az ebédlőterem ezalatt szinte nem érdektelen események színhelye lön. Pigai ur kifogyván a' türelemből, vagyis inkább tapasztalván, hogy akárhány gyöngye leányi szívre nézve mutatkozik remény 's kilátás, felhagyott egy időre az utána epedőt keresni, 's iszonyu rombolást visz véghez az érzelmek országában, daczára a' két idegen művésznak, kik sem külföldieskedésökkel, sem ollyas beszédökkel, mellyet senki sem értett, nem bírtak hódításokat tenni.

A' jeles zenét szünetközben általánosan dicsérték, ámbár tánczközben sem ügyeltek reá. A' tarokcompanya is megúⁿván a' zsidónélküli pagátva

dászatot, minthogy a' postamestert reá nem lehetett birni, hogy pénzben játszanék; 's más részről az éjféli is közeledvén, melyben csemegefeladás váraték. . . elhagyá a' mellékszobát 's a' közterembe jöttek társalgási élvezetekre.

A' táblabíró, karjára fűzve az oda simuló hölgyet, olvasott perczeit magános örömeknek szenteli, nem törődve a' vigalom zajával. A' bizodalmasság, mely táblabíránk arcán elömlék, egyedül csak bájos társnéjára központosul, másokra mogorván néz, mi a' jelenlevőket visszataszítá, 's nem engedé, hogy érzelmének térfokát kitalálhassák; annyi azonban gyanítaték, hogy van ok irigykedni az idegen nőre, pedig ez olly szerény volt, hogy a' kopott gyűrűt is keztyű alá rejtí, bár az ajándékozó nem bánta volna, ha a' vendégek az érintett gyűrűt észreveszik 's megismerik, mert ez legalább előkészítette volna a' jelenlevőket a' nem sokára megtörténendők hallására; 's így a' meglepetés olly bántó visszahatásu nem leendne.

A' zene ujra megzendültekor az idegen nő kívánságát fejezé ki egy fordulattáncz iránt, erre ugyan a' táblabíró magát nem ajánlhatja, hanem könnyű vála a' dolgot egy legelőbb feltalált ifjunak tudtára adni, kivel aztán a' hölgy ellebegett.

A' magára hagyatott ezalatt elragadtatva néz utána, 's elgondolja a' virányos jövőt, melynek ma első koránya pirult fel, midőn egy reszkető kezét érez vállára nehezülni, 's hirtelen megfordul . . . az volt, kitől leginkább félt .. Sándor.

Igen magasztos eszmélkedésből ébresztették föl a' táblabíró ur a' kétségbeesettnek látszó Sándor arczkifejezése által, mert elsápadt, 's maga sem vette észre ugyan . . . de reszketett.

„Bátyám! — monda az elcsüggedtnek látszó — egy pár komoly szóm volna.“

„Csak hamar, öcsém, ha érdekes és sürgetős.“

„Remélem, tudja bátyám, vagy legalább kitalálhatja, mely tárgyban akarnék szólni?“

„Én? . . . szólj világosabban.“

„Látja, bátyám, ott ama szende alakot, ki igénytelen 's egyszerű öltöztében az estély angyalának látszik.“

„Látom, öcsém . . . az, ha nem csalódom, a' volt tiszteletes árvája . . . a' kis Lenke.“

„Mennyi jószág, mennyi báj, mennyi szivesség, őszinteség, kellem, tulvilágiság . . . 's engem bátyám fel akar áldozni.“

„Mit beszélsz hálátlan, azt hiszed, megvonom tőled szeretetemet?“

A' táblabíró, a' rettegett párbeszédet, illy váratlan 's reménytelen megfordulás után, igen helyesnek 's a' nagybátyai tisztelethez mérsékeltnék találván, rendkívül nyájas lön. A' táblabíró attól félt, hogy Sándor menyasszonyát követeli, a' midőn egészen új fordulatot vesz történetünk folyama. Öregünk alig hisz füleinek, 's kegyes dorgálattal folytatja:

„Te képzelgős gyermek, hát nincs már hozzám bizodalmad?.. magyarázd ki magad.“

„Csak egy szóm van: ne erőtessem engem, bátyám, ne tegyen boldogtalanná.“

„Én, — 's hihetnéd ezt felölem? Azonban emlékezned kell, hogy én ezen Veronkáról teljes életemben mitsem tudtam, 's te magad tevéd az ajánlatot.. 's most te vissza akarsz lépni, midőn a' dolog ennyire haladt.“

„Én Veronkában megcsalatkoztam, ő megváltozott — 's már nem is szeret, vagy tán nem is szeretett soha.“

„Az is meglehet.“

„Bátyám is gyanítja?“

„Édes öcsém, — mosolygá ravaszul a' táblabíró — ne gondold, hogy hiszelgek neked, de a' leány jóformán rád sem néz.“

„Ugy van, egy szómat sem méltatja feleletre. — Képzeld csak: az imént tánczolunk, 's én történetesen éppen mellé esém, udvarias bókot mondok neki, melly távol volt minden célzattól, 's ő gúnyosan fordult tőlem el 's erre nézett, hol bátyám állott... kit kereshettek szemei, azt a' jó ég tudja... 's ily körülményekben erőtelhetne engem az én jó bátyám?“

„Isten ments meg... nem emlékezel reá, hogy szüntelen az volt elvem — szívdolgában az erőtetés jót nem szül soha. Különben is, ha szereted Lenkét, ám bírd őtet, ő megérdemel téged; mindég mondtam, ezen család értelmes, olvasott, művelt 's kitünőleg szerény; — nagy örömemre leend Lenkét leányomnak neveznem.“

Veronkát illetőleg pedig kinyilatkoztatja a' táblabíró, hogy mitse féljen Sándor, ha a' dolog különbféle magyarázatokra 's hírekre adna alkalmat, ez az ő gondja legyen; de nehogy egykor még példabeszéddé váljék, hogy úgy járt vele, mint a' kőkönyvesdi család a' pesti menyasszonynyal, gondolt egy okosat... és — — itt a' lehető leghalkabban valamit Sándor fülébe sugott, mire az feleletül bátyja kezét heves csókokkal árasztgatá el.

Az idegen hölgy visszaérkezék 's táblabíró ur szemei közé mosolygott.

„Hogy tetszik az expediens?“

„Remek — mondá Sándor — 's egyetlen egy a' maga nemében. — És kissé mosolyogva folytatá: — 'S ha nem csalódom, úgy látszik, bátyámnak nem éppen nagy áldozatába kerül...“

„Hallgass, fecsegő!“ tréfálódzék az öreg ur, 's az idegent karjaira fűzve, a' vendégsereg közé tűnt.

Ki levén a' dolog egyenlítő, csekély 's az is csak színleges rejtélyességgel megbízaték egy pár egyén, miszerént a' hírt vinnék meg a' társaságnak, melly már ugyis rég gyanakodék; — 's minthogy Kőkönyvesd tisztelt közönsége a' hírterjesztésben jobb conductor, mint villany az érczes anyag: néhány pillanat alatt közönségesen tudaték az új viszony. „A' táblabíró az idegennőt, Sándor Lenkét veszi el,“ ez hangzott minden ajkon, 's legtöbben alig bírtak hevenyében illendő szerencsekívánatokat egybeférczelni.

Ennyi körülmények vázlata után, megemlítve azt is, hogy az idegen hölgy

nem vala más, mint a' szathmári színésztársaság primadonnája, ki Sándornak halával tartozék, mert az a' vidéki színészet rovatában gyakran, de nem érdemtelenül dicséré 's ajánlá a' derék hölgyet; — attól félek, hogy megsérteném olvasóimat, ha az egész cselszövénynek előre miként történt kiszámítását adnám elő — csak arra vagyok bátor becses emlékezetöket visszaidézni, hogy Sándor a' pesti ármányosan koholt levelet még első jelenetünkben széjjel szakasztotta.

Bötösi fiscalis ur a' telet közönségesen, dolgai miatt, Bécsben szokván töltöni, Sándor nem félt, hogy a' Pestre címzett levelet a' csel sikerülte előtt megkaphassa az ügyvéd.

Az egész gép, meglehet, nem eléggé eredetileg 's elmésen vala kitalálva, de minden bizonynyal helyesen vala lefogatva, 's azon egyedhez, kivel lejátzaték, következetesen alkalmazva.

A' táblabíró makacs 's önfejű ember volt, azon szép elveket, hogy szivdolgában az erőtetés jót nem szül soha, csak olly erős izgatókkal lehetett kicsikarni belőle, mint a' Róza gyönyörű szempára.

Későre haladván az idő, eloszlék a' társaság; nem is kell emlitenem, hogy Pigai ur volt a' legutolsó, ki végre is kegyetlenül győttörteték azon vágtyól, hogy már egyszer karjai közt érezhesse azt, ki érte olly nagyon 's olly régen eped.

Már csak néhány hölgy volt hátra, ezek is készültek haza felé, de ezek közül nem is kívánta volna már az epedőt kiismerni: e' pillanatban történetesen Sándorral találkozik, kit már nem alázatossággal, mint kinek titkát birta, hanem követelőleg hiv fel, hogy ígérétét teljesítse; mert szerepét tökéletesen vivé, 's bár csak egy szóval is le tudta volna rombolni az egész tervet, de megerőteté magát... 's hallgatott.

„Tehát nevezze meg azon hölgyet.“

„Minderre már nincs szükség, édes sebész ur, a' szerelmes szivek feltalálták egymást.“

„Hogyan, uram.. ön tréfálódzik?“

„Koránt sem.. azt hiszi — nem vettem észre, hogy ön a' postamester Lizivel milly kaczerkódó pillantásokat váltott?“

„Tehát az értem epedő hölgy... Lizike?“

„Csodálkozom, hogy illy későn veszi észre.“

„Oh, én gyáva... 's mint töltöm el hasztalanul az egész estét... hasonló alkalmat nem lelek soha, mert atyjával fachéebe vagyok.“

„Csalatkozik ön; egy pár hét mulva menyegzőmet üljük, 's ha ön felfogadja, hogy Rózáról egy szót sem szól e' napig: a' második estély leend nálunk, mellyben ön lesz a' boldogítandó, 's én ígérem, hogy minden, tőlem kiethető segélyre számot tarthat ön... Most síri hallgatás!“

„Ugy van, síri hallgatás.“

Ezt egy heves, de szó nem kísérté kézzszorítás követé; Pigai ur elégedetten hagyá el az estélyt.

Reggelre az idegen hölgy utazótársival, kik, mint könnyen kitalálható, színésztársai voltak, tovautazott, a' táblabíró ugyan azt vélé: Erdélybe, mint a' pesti levél mondá, de most az egyszer csak Szathmárba folytatni pályáját, mely a' szathmáriaknak még sok kellemes élvekkkel ígérkezék.

A' bucsuzás alkalmakor a' táblabíró ígéretet vön a' hölgytől, hogy erdély mulatását minél előbb bevégezendi és Sándor menyegzője után azonnal Kökényesdre jövend, ha lehet, atyjával 's nénjével együtt, 's a' régen egyhangu vidék ismét egy táblabírói lakoma vig danáival fog életet nyerni. Még egy isten hozzád, 's Róza kocsija elrobogott.

IV.

Azon faluban, hol ez történt, kellemes külsejű urilak áll, előtte egy sor jegenye, felváltva akácokkal, melynek leghüesebb árnyékában derék táblabíránk ül, egyik öblös pipát a' másik után töltögetve. — Sándor már hónapok óta boldog... a' tavasz is megjött, de a' várt vendég csak nem jő, csak nem jő.

Ollykor-ollykor közönyös tekintettel pillant át a' szemközt, lombok közül kifehérlő lakra, hol Sándor 's Lenke boldogul élnek... ha pedig történetesen a' szerelmes uj férj, Pigai ur, nála magasabb termetű Lizikéjét háza előtt elvezeti, a' táblabíró őket lócájáról köszönti — várakozik, öregszik 's fejét csóválja.

Ez időben a' megye közgyűlést tartott, a' táblabíró ur is berándult, hol őt két meglepetés várta.

Először egy levél, melynek tartalma ez:

„Tekintetes ur!

A' napokban jövéen le teli szállásomról, a' tekintetes ur levelére, melyet a' mult évben sziveskedett hozzám intézni, csak most felelhetek — a' kökényesdi zálogos per folyó törv. szakon vizsgálat alá jövend — 's minden jót remélhetünk. — Veronkát illetőleg sajnálkozva kell kijelentenem, hogy nekem se nőm se gyermekeim nem voltak. — Pest, majus 10kén 1843.

Bötösi Nicodem.“

A' táblabíró ur erre igen szomorú lett, 's baráti ki nem találhatták bujának okát. Szórakozás végett színházba vivék őt — itt várta őt a' második meglepetés, midőn az idegen hölgyet első szerelmesi szerepben a' színpadon meglátta.

Haza ment; szótlán volt.. és Sándorékat egy ideig nem látogató meg. — Hallgatnia kellett, mert félt a' nevetségesség átkától, mely auctoritását tönkre silányította volna. Később átlátta, hogy a' házasság nem öreg legénynek való, 's lassanként mindenkinek megbocsátott.

SZATHMÁR ÉS VIDÉKE.

OROSZHEGYITŐL.

(Vége).

Attérve a' népelet rejtvényeire: a' melly felvilágosodással a' vidék bir, ezt a' városból szokta nyerni; itt is ugy van. Vannak azonban babonák, mellyeket mindeddig lehetlen vala legyőzni 's kiirtani; 's századok enyésznek el, míg az együgyűség ezektől ment leend. Illyen itt a' hiedelem: boszorkányok és ugy czimzett kanördögök létezéséről, kik az alvilág feketéivel czimborálnak, miről már igen szép mondatott el valahol; de én nem böngészni, hanem szem-, fül-tapasztalati tényeket akarok elősorolni, p. o. „Szentgellért“ zugában van elrejtve a' kormos barlang, melly sz. György napkor országgyűlési fényteremmé változik. Ekkor azok, kik lelkeiket Pluto kedvezményiért eladták, mulhatlanul megkántoroznak valakij, 's izomszakadtában nyargaltatják a' légalapotaig, ott őt egy bogácskóróhoz nyügözendők. Mire dolgok történnék avatatlantól láthatlanok, élvezhetlenek. — Mégis azok, kik már oda paripáskodtak, regéltek iszonyu gyermekmetelésről, kis kutyák nyivogásiról és a' piczinke manók kacskaringós tánczairól. — Találkoznak emberek, kik egy pár évig, nemtudom'ban kórászván, midőn hazatérnek, mintegy félelem 's tisztelet tárgyaivá lesznek övéik közt; és elég vakmerők azt vallani: hogy őket az ördög hurczolta szét, miben, ha fürkésznök a' dolgot, nem kis igazság rejlik; de tényeik elbeszélésével bonyolítanak.

Néhány éve, hogy baromörzö suhanczok a' mezőn hálván, alkonyatra a' Szamosnak csalitos szigetén, kétes fénynél különféle hangszerek halk nyikorgását, és csiholást hallván, kettő oly merész volt, átevezni; és mit láttak, mit nem láttak?! Később azt beszélék: hogy sántikáló sötétségek fakardokkal hadonázva izzaszták őket; bizonytalan nemű asszonyok vigyorogtak szemökbe; baromkörmökből utálatos italt kelle üríteniök; mellyek azonban kézbe véve, arany serlegekké válva, tokaj édes nedvétől haboztak. Volt ugrándozás, és buja kéjelgés végerőködésig, — míg észrevétlenül minden eltűnt. És a' szemtanuk?! reggel szagगतott horkantásokkal biztosították pajtsaikat éberletükről.

A' kísértetek minden éjfélig százféle alakban mutatkoznak; a' „fehér ember“ még nappal is hárszján (padláson) kóriczál; a' kárhozottak visszajárnak és estvéken az alvókról paplanaikat lerángatják; — ezen hiedelmek oly erősek, hogy néha elteseket is halálra lehet ijeszteni, mit némelly — nem tudnám okosabb-e? — teszen is.

A' lidércz kopasz csirkealakban ólálkodik az asszonyok körül; a' rézbagoly gyermekeket üldöz, 's más több eféle.

Ide tartozik még a' tulajdonnemű „Spiritus“, melly fákba szorulva, csendesesen könyez; szabadítójától pedig delicze (ittendőgő) alakban katulyában tartatva, aggasztó körülményekben megsugja a' teendőket. Ez a' kocsisok nemtője.

Ugyanezek akasztott embereknek gúnyáival törölgetve lovaikat, ezeket jó husban tartják; miért is a' gazda nem meri gonosz szolgáját elcsapni, nehogy igásai gebékké változzanak. Erről híresek azon cigánylegények, kik gróli kegyekre kapnak.

A' temetőkből megismerkedhetni olly szellemekkel, melyek egész életbeli hű szolgálataikért a' kis üdvösségen kívül sem kívánnak. Idézhetni őket a' 'mágia' című könyv visszafelé olvasásával. — Idétlen, éretlen gyermekek éjjelenként sírándozva bujdosnak. — A' hetedik gyermek hetedik évében sikált körmein át meg szemléli a' földalatti kincseket.

Vannak bűvös vadászok, kik előtt csak amugy seregével csörtet a' vad. A' császarmadarak, szarvasok tisztelkedve előomlanak. Hogy a' sült galamb repül-e! (?)

A' fősvények kincsein sárkány ül, melyet szívökkel táplálnak. Ez allegoria jeles.

Szemfényvesztők ideglázító titkokat födöznek fel.

A' komédiásnak ördöge van.

Elrejtőzöttek — hónapokig alvók — a' mennyország viszonyait beszélnek el. — Kik pontban éjfélkor fölébrednek, az eget megnyitva látják, a' tulvilág harangja dicsőséges hangon kong, angyalok éneke magasztosítva zeng, s a' hirtelen kérés megadatik. — Illyen a' lépcsőzet a' balvélemények nyomán.

Sz. György éjszakáján minden jámbor lélek dicséri az urat, hogy veszedelmektől őrizze. Leginkább a' tehenek őriztetnek a' megrontástól, nehogy véres tejet adjanak. Ekkor tehát az istálló kifüstöltetik, minden lyuk vakarcs-gallyakkal elzáratik, nehogy a' gonosz valahogy beférjen. Ezek pedig kívájt tőköt használnak sajátárul, meztelen járnak ragadomány után, és a' keresztutakon fertelmesen tánczolnak.

Még azt is tartja a' vélemény, hogy e' faj himnemét a' hársgúzs, nőstényét pedig a' vízbemerítés zabolázhatja. Im! mennyi anyag az írók tolla alá. — Ezen balhiedelmeket nem tulajdoníthatni egészen az oláhoknak, mert tiszta magyar falukban is mutatkoznak esetek, mint kincs, szerelem és boszúvágyak, és ezek általában jólérei törekvés szüleményei. — Az igézésről, koncesorításról 's a' tb. hallgatok.

Forognak fen mondák hajdankorunkból, melyek egyszersmind homályosan az ós pogányság fényességéről emlékeznek.

* * *

Szertartások nevezetesebbjei a' munkás élet köréből merítvők; ebből a' kor-nevezetek, mint: kapálaskor, arataskor, málészedéskor, szüretkor, tavasz-szántaskor. — Igy döntetnek el a' létebevágó kérdések; honnét a' népdanák édes emlékezetet költenek egy vagy más óra boldog elfolyásáról. — A' gyermekeik után első hajnala hasad az életnek házassági reményekben; a' szebb érzet föléled, s kettős lényt vezet ismeretlen utakon a' létezés felé; — meglesz a' jegyváltás, — násznagy kerestetik; vőfel, nyoszolóleányok — asszonyok választatnak; gyűjtetik a' lakadalmi sereg; a' laiczikonya pompásan felöltöztetik; és az eskető nap, közönségesen csütörtökön megérkezik; — a' szende, szép menyasszony sírni kezd, a' vőlegény nevet, és érzelmeik habozásán a' frigy megkötetik. Illyenkor, ha szomszéd is a' pár, csengőpengő szeke-rek készíttetnek, előfogatok bokrétaztatnak, s így lovas vőfelek kíséretében dnrogatások közt utcákon kering a' diszmenet; melynek végeztével lakomáznak; a' vendégség kisedd zsarlásokat szüved a' szakácsnétól, gordonostól, — azután táncznak erednek, melyben az oláhok 'zsukátája' is szerepel; s a' divatkeringők elcsigáztatnak. Van egy szülő magyar (nem magántáncz), melyet kézenfogva páronként típegnek körül. Másnap korán a' menyből lett már menyecskét minden férfi megforgatja.

A' keresztelő olly ünnep, melly minden megjelenők közt komaságot szül; 's a' koma-asszonyok a' kóranyát felváltogatva ápolják.

A' tor még az ó-világ maradéka lehet; mellynek elve alkalmasint az, hogy: a' holtak boldogok! miután t. i. valakit jól kisíratnak, hazatérve zsíros lakomát csapnak, mellyről az egyének valamennyien változott minőségben távoznak, 's a' halálfeledés egyidőre vigasságot enged.

Rokonnemű a' disznótor, mellyben a' leöletettnek jobb falatu részei főlemész-tetnek; 's a' sógoréknak, ágyónak, 's így tovább: ,e' kis kolbász, oldalas, pecsenye' küldetik.

Több efélék, mint a' nyíltszívűség, jóság csálhatlan jelei gyakoroltatnak.

Kalákák, miként a' székelyeknél, itt is adatnak, midőn egy kis multságért valamelly gazdasági egész munka bevégeztetik; vagy kölcsön egymásnak dolgoztatnak. — A' husvéti öntözgetés düztig; a' pirosság külön nemei, mint: tojás, sódor, kalács és más.

Karácsonkor a' Pesten tulságos ,Krisztkindli' itt nem divatozik, valamint a' Mikolája ,heil. Nigló' vagyis Miklós-esti maskarák sem. Ezek inkább sváb eredetre mutatnak; 's már innét nem messze a' bányai környéken kelendők. Hanem a' ,bethlehe-mezés' néha megtörténik, midőn az angyal és pásztorok beköszöntik az előestvét. Dió-zás ez éjen fúrgetyüre, vagy kártyára szinte szokás. Ekkor a' sihederek kántálni, ezek oláhfele, kóringyálni mennek; — melly utóbbi alkalmi dalaihoz vidoran függeszti e' rimecskét:

,Koringyica, ku kogyica:
Válba votyi lá polica!
Szkala gazda! szuflan fok,
Sápoly dánye kity on kok.

Melly magyarul körülbelül ennyit tesz:

A' dalocska végső hangja:
Vesd szemeidet a' polczra!
Kelj föl gazda! fujj a' tűzbe,
Adj pogácsát a' zsebünkbe.

A' farsang bohóságait itt szinte utánozzák; mit nem is lehet vétkül tulajdonítani; hisz ezek magva az emberi természetben rejlik, 's méltó, hogyha hosszas időn gyötörtetik, végre öröme is rendkívüli módon mutatkozzék.

Neveltséges bohóczkodás adja magát elő a' ,maléhántás' idején, midőn a' házba gyült tömeg közé egypár bukfencz vettetik; kik suskákkal bő öltőnyeiket roppant vastagságra tömtek, 's mázos arcokkal amazok rettegő hűledezésére előgurulnak.

A' szüret nevezetes korszak; mellyet Szathmár városa mulhatlanul meg szokott ülni. A' szathmári hegy délnek esik, mintegy mértföldnyire, a' kies Erdőd mellett; egész egy helység ez, mellyben minden tehetős polgár borházzal bír. Több oldalból áll, mellyek mind saját névvel bírnak, 's bőven teremnek: góhér, bakator, rózsás, kardárka, kecskececsü, muskotály, török, királyédes, és több savanyu szőlőt, mellyek nedve gyakran szerencsés évet ér. — Hangzik a' nóta, utána zengnek mindenféle kedves hangzásu dalok, lövöldözés, röppentyűk a' légpályán, rajgók a' föld színén, öröm és vigasság, mint bortermő földekhez illik.

Ennyit a' városról és vidékéről együtt feljegyezni nem tarték hálátlan dolog-pak irodalmunkra nézve, melly vajha mindinkább kiterjeszkednék hazánk táj- és nép-

képei feltüntetésére, mi által elégtétetnek az ohajtásnak, miszerint honunkat ismerünk kell.

Légy üdvöz, Szathmár! és szelid határa,
Virágzó, tán sok ellen bánatára; —
De kebleden, mint biztos enyhelyen,
A' honfi éledezve megpihen! —

L I T E R A T U R A.

Victor Cousin francia statustanácsnok, pair, közoktatási tanácsstag 's 1840. minister Jelentése a' KÖZOKTATÁS ÁLLAPOTJÁRÓL Németország némelly tartományaiiban, különösen pedig Poroszthonban. — Harmadik eredeti kiadás után fordítva Bártfay Kálmántól. — I. füzet. Ára 20 kr. p. p. (8-adr. Pesten, Trattner-Károlyi betűivel. 1844.)

Végig tekintve a' teendők azon sorozatán honunkban, melyek mindnyáját „sürgető” és „legsürgetősebb” mellékevekkel szoktuk említeni, nincs, úgy hisszük, állapot, mellynek átvizsgálása, elrendezése gyorsabb munkálatu kezeket igényelne, 's egyszerűs mind a' rája fordítandó fáradságot nemzet-boldogítóbb sükerrel jutalmazni igérné, mint a' közoktatásé, a' népnevelésé. Hiába osztjuk itt fel a' nemzetek állását, fejlődését, virágzását a' közönségesen hangoztatni szokott anyagi és szellemi szempontok szerint, mert e' kettőnek elválaszthatlan egygyéfortsága, egymástól függése, egymásra visszahatása sehol sem tűnik ki világosabban, mint a' közoktatás körül; az arany száju történetírás 's az országok mostani állapotjának figyelmes vizsgálásából eredő tapasztalás egyiránt meggyőző leczkéket adnak nekünk, miszerint adtanak legyen bár sors és szerencsés véletlen legvirágzóbb anyagi jólétet valamely népnek: e' jólét csakhamar nyom nélkül tűnt el, ha a' nép számára folytonos oktatás által, melly őt egyiránt tanítá fentartani a' meglevőt 's előidézni a' még nem birtat, nem biztosított; — hogy pedig a' legdúsabb szellemi kincs is, mellyel nép és nemzet tudományokban, művészetekben, erkölcsi fejlettségében birhat, gyors szárnyakon elreppen, ha a' közoktatás által folyvást nem ápoltatik, neveltetik, magában érthető.

Mi eddig hazánkban a' népnevelés körül történt, a' mi örövendetesebb eredményül tán felmutatható, mind az csupán egyesek buzgalmának eredménye, melly már magában is, idő és tér szerint, csak ritkán és gyéren mutatkozik, 's e' kevésnek is nagyon örövendünk annál csekélyebb okunk van, mert még csak tartosságáról sem birunk kezességet. Most állunk, valamint sok másra, úgy tanítási rendszerünkre nézve is, egy új fordulat küszöbén; kezdve a' népneveléstől, az iskoláinkban előadatni szokott elemi tudományoktól, föl egész az academiáig, soknak kell nálunk megváltozni, némellynek kiirtatni, némellynek tanítási rendszerünkbe ujonnan beültettetni... Illy időben minden szót, melly az e' részben teendők körül csak némi ujjmutatással szolgálhat is, örömmel fogadhatunk; annál inkább kell pedig örövendünk minden nagyobb, rendszeres és kimerítő munkának, melly a' nevelés és oktatás érdekében megjelen.

Illyenül üdvözölhetjük Victor Cousin előttünk fekvő munkáját, melly kézi könyv egyiránt ajánlandó a' legfigyelmesebb átolvasásul mind publicistáinknak, kiknek hatal-

mas szavától várhatjuk mind azon jót, mi hazánkban a' közoktatás körül történhetik, valamint tanulságos olvasmányul szolgálhatand minden polgárnak, atyának, tanítónak.

— Hosszu hányatások után nyert végre Franciaország annyi nyugalmas időt, mely alatt ama meggyőződéshez juthatott, miszerint a' békés utoni átalakulás a' kitűzött cél irányában elrendezett közoktatás nélkül teljes lehelten. Egység értelemben és érzelemben, ez az, és nem a' pillanatnyi lelkesülés, mi egy nemzetet a' nagyság, dics és boldogság templomába vezetni képes; illy egységet pedig köznevelés és oktatás nélkül elérni akarai hiu képzelmény. Ez igazságtól áthatva, a' köznevelés okszerű elrendezését tűzé ki főfeladatául az új francia dynastia, 's nem találta az által sértve nemzete hiúságát, ha a' szomszéd Némethon közoktatási állapotja felől hiteles és hivatalos tudomást szerezvén magának, mit népe jelleméhez illőnek, körülményei közt szükségesnek és a' közboldogság előmozdítására alkalmasnak hisz, mind azt életbe léptetendi. E' fényes küldöttség tiszte Victor Cousi nra esett, ki akkoriban tanító 's közoktatási tanács-tag, később pedig franciaországi minister volt. — A' nagy jelességű munkának, melyet az európai híró férfiu eljárása gyümölcseül kiadott, 's mely azóta magában Franciaországban három kiadást ért, kettős az érdeme; egyik: megismertetni azon közoktatási rendszer minden részleteit, melyet a' föld hátán jelenleg legtökélyesebbnek és legkifejlettebbnek nevezhetni; másik: fölfedezni a' francia köznevelési 's oktatási rendszer fogyatkozásait. Különös feladatául azonban a' népoktatást tűzé ki a' szerző, melynek munkája tetemesebb részét szentelte azon népnek, melynek ő kebeléből egész ministerségig emelkedett, 's melynek alig van nálánál őszintébb barátja. Miután hona szomorú példáját okulás szempontul vevé, — mely honban, felvilágosodás és a' vele élni képesség kifejlesztése előtt jogokhoz jutván a' nép, vérbe és lángba borult egykor minden, és had lön üzenve erkölcsnek, tudománynak és az igaz szabadságnak, — e' szomorú tapasztalást szem előtt tartván Cousin, munkájának ez teszi vezérelvét: oktassuk a' népet fáradhatlanul, világosítsuk fel értelmét tudomány, nemesítsük szívet erkölcs által, 's mikorra jogokkal jogosan élni képes lesz, ezeknek a' természet örök szent törvényei szerint maguktól meg kell jöniök; — tudja ő, hogy csak ott boldog valódiilag és tartósan a' nép, hol el lehet felőle mondani, mit egykor Tacitus monda a' németekről: plus ibi boni mores valent, quam alibi bonae leges.

Nem ismerünk a' közoktatást illetleg jobb munkát, nem, kivált honunkra nézve, hasznosabbat. A' szerző, mint szakértő férfiu, fogott tollat e' lelkes műhöz, ki élete nagy részét közoktatásban tölté, 's azon felül adatai hitelességére 's bőségre nézve azon szerencsés körülményben is részesült, hogy mint a' kormány küldöttje minden tudomását a' legjobb forrásból és oklevelekből meritheté.

A' fordító, kinek ügyes tolláról, valamint vállalkozási készségéről is, mely szerint irodalmunk ezen legparlagabb és annyi művelő kezét igénylő mezején munkálkodni indult, csak dicséretet mondhatni, füzetenként szándékozik a' jeles munkát, miként előfigyelmeztetésében igéri, a' magyar közönség elé nyújtani; az első két füzet magában foglalandja a' szerzőnek Frankfurtból, Szász-Weimárból, Schulpfortából és Lipcséből írt öt levelét, melyek már magában is önálló munkát tesznek. — Az egész munka, a' honabani ismételt kiadásokon kívül, az amerikai, angol és német fordításokban is köztetszéssel fogadtatott; 's midőn azt mind azoknak, kiket a' nevelés és oktatás ügye, akár mint családtyát, oktatót, tanítót, akár mint honpolgárt, érdekel, figyelmébe ajánljuk: reméljük egyszersmind, hogy a' mű jelessége 's fontossága által megérdemelt közpártolás a' többi füzetek minél gyorsabb megjelenését is siettetni fogja. A' kiállítás igen csinos.

g—h.

ELSSLER FANNY ÉS PEST.

Épen e pillanatban, midőn e' czimet ide irom, egy röpke moly lebben gyertyám lángjába, 's papiromra esik hamvadt szárnyaival. Ezt egynémelly talán arra magyarázhatná: hogy holmi régi molyos könyvekből akarom szedegetni némileg komoly 's talán némellyeknek szinte komornak tetszhető észrevételeimet. Épen nem. Mit itt mondanok, azt csupán és egyedül saját egyéni véleményem kutforrásiból meritem, 's ha netán hibás e' vélemény, arról sem a' régi könyvek, sem a' molyok nem tehetnek. Sőt én e' boldogtalan moly illy rögtönzött megjelenését épen bevezetésül tekintem, némellyek előtt talán haszontalan firkának látszható, megjegyzéseimre, mert valamint e' miniature-lepke igen kelletlenül megsüté szárnyait, és semmiségbe enyészett: úgy vajmi sok lepke megégeté szárnyait, a' „mennyei“ Fanny fénykörében, 's kitünt, mi-kép a' virgoncz ide 's tova röpkedés koránsem s a s-szárnyakon történt, hanem csak h i mporos reczszárnyakon, 's mi a' megégetés után fenmaradt, semmi egyéb, mint hamu és — hamu. —

Elssler Fanny Pesten volt, Fanny, a' híres tánczosnő, a' tánczművészetnek, mint mondják, megtestesült költészete; 8 nap alatt 9szer tánczolt, 's diadalokat aratott, minőket 9 hódító csata hadvezére, 9 honszabadító ütközet vitéze, 9 honboldogító vállalat hőse, 9 emberiségjavító terv létesítője, 9 világnemesítő intézet alapítója, 9 szellem- 's erényfejlesztő csuda végrehajtója alig, vagy épen nem fogna élvezni! 'S miért? Mivel lábujjhegyen sylph gyanánt lebeg, — 's mi ezt láhattuk; — mivel alakja minden mozdulatán gracioszerű kellem ömlik el, — 's mi ezt láhattuk; — mivel lejtéseit, tagjátékát, lebbenéseit festői báj jellemzi, — 's mi ezt láhattuk; — mivel mosolyában utánózhatlan kecs sugárzik, — 's mi ezt láhattuk; — 's mivel minden összevéve gyönyörűségére szolgált — mámortól elkábított szemünknek! Igen, szemlegettetés, érzéki lerészegülés, kéjittasság, — ez az egész —: sem több sem kevesebb. Vagy álljon elő valaki, 's mondja el: minő üdvös tanitmányt meritett az emberiség sorsának felmagasztalására, minő nagyszerű eszme ihlette meg őt hazája dicsőítésére, vagy minő szent sugalom villanyozta át idegzetét csak saját szíve nemesbitésére is, saját szelleme fölemelésére, e' tánczok láttával? — álljon elő, mondja el e' csudás hatást: 's én is meghódolok a' táncz mindenhatóságának e' varázsa előtt, 's ujjongatok, tombolok, elmámorodom vele. Vagy álljon elő, 's mondja el, hogy ott, hol illy magas tanitmány, illy nagy eszme, illy isteni sugallat szállta meg lelkét, hasonló dicsőítésre lelkesült, mint e' táncz szemléletén, 's azt mondanom: „neked, ki a' legnagyobb, legmagasztosb, legszentebb iránt illy tiszteletre buzdultál, neked megbocsátható e' pillanatnyi megfélekedezésed, mert korábbi erényeid leróják ezen önkénytelen tévedést.“ De mindaddig, míg illy vallomást valaki, jó lelkismerettel, magáról nem tehet, azt mondom: egy tánczosnő istenítése bűnös bálványozás, 's az elfajulásnak gyászos hírnöke, vagy épen vészhozó magzata!

Ne mondja nekem senki: a' művészetet tisztelet, a' rendkívüli művészetet rendkívüli kitüntetés illeti. Ezt elismerem. Művész 's hőse a' koszorú: de k o s z o r ú k ezrei elsilányítják a' koszorú becsét. A' világ legnagyobb emberei homlokán csak egy koszorú diszelg. 's a' dicsfény a' mennyek szenteit illeti.

Ne mondja nekem senki: a' művészeti élv perczében elkapja a' bámulót a' lelkesedés, 's az elragadtatás mámorában önkénytelen hódolattal borul a' művész lábaihoz. Ez megfogható. Az élvgyönyörében örvend, tapsol, ujjong az ember, 's koszorút szór: de előleg kiszámított kéjmámor nem önkénytelen lelkesülés. 'S ha a' bámulók,

az élvezők ezreinek mindegyike egy-egy koszorút fűz, 's odaveti az élvoltárra, azt látandom, hogy mindenki áldozott kéjmámora teljében — : de ha egyesek szekérszámba szórják Flóra kifogyhatlanoknak látszó kincseit, ezt csak tulzásnak, boldogtalau tulzásnak ismerhetem.

Tekintsük közelebbről a' dolgot. Hol nyilatkozott legnagyobb mértékben e' tulcsigázott lelkesedés? A' nemzeti színházban; ott, hol a' tánczosnő csak egyszer, 's pedig rendkívüli időben — déli 12 órakor — lépett fel, kegyelemfalat gyanánt vetve oda művészetének egy-két szikráját, miután a' német színpadon az eredetileg tett ígéreten túl is gyönyörködtette a' két város közönségét. Helyes volt-e tehát ezen nemzeti intézettől olly triumphatori, 's valóban csak uralkodókat illelhető pompával kitüntetni e' tánczosnőt, azért, hogy végre csakugyan, kivételkép, reá szánta magát, itt is egyszer fellépni, 's pedig úgy, hogy becses, a' német színpadnak áldozott idejében csorbát ne szenvedjen, — mert az ő pillanatai drágák! — ? Ha elvül tüzi magának a' nemzeti színház: minden lehető áron 's módon megnyerni vendégszerepekre Európa legelső művészeit, hogy ez által az intézet erkölcsi tekintete növekedjek, — ez igen helyes, igen méltányos; de midőn akármely művész, mellőzve, hogy reá is háramlik erkölcsi disz, ha Magyarhon nemzeti színpadán, ha kizárólag nem is, de legalább minél gyakrabban lép fel, — midőn, mondom, mellőzve ezt, bármely művész méltóbb jutalmat nem ismer művészetére nézve, mint az anyagi hasznót, 's inkább 's mindenek előtt oda hajlik, hol sürűbben ömlik, 's talán bizonyos körülmények miatt, sürűbben is ömölhet az aranyzáró: ám legyen övé e' mulandó dicsőség, legyen övé az anyagi nyereség! De még ekkor is kegyeért rimázkodni, 's ha végre, szeszélynek vagy bármilyen más oknak engedve, a' nemzeti intézetet is méltatja kis figyelemre, még fejedelmileg dicsőítő ünnepélyt rendezni számára — mindenesetre gyöngeség.

De hagyjuk a' nemzeti színházban istenítést, 's nézzük magát az egész várost — Pestet. Hire jár, hogy Elssler Pestre jő; 's azonnal üdvöztető előérzet szállja meg a' lakosokat; lapok, főleg az idegen nyelvűek, rózsaszínű örömfényben úsznak, 's figyelmeztetik a' népet azon soha nem látott csudákra, melyeket számára a' kegyes sors fentart. Boldog, ki addig meg nem hal, míg bekövetkezendik azon áldásos időperc, melyel a' sylph nyomdokai megszentelendik a' város partjainak porát! boldog, kinek lesz annyi ezüst forintja, vagy legalább huszasa, hogy a' mennyei tánczosnőt, egyszer legalább, szemlélhesse lebbenései dicsőülésében! 'S ő eljön. Ezek tiszteltelegnek neki partra szálltak; ezek tombolnak örömeikben tánczokor; ezek özőnlenek esti zenéire, 's ezek kísérik fohászaikkal a' távozót. Lázban van az egész népség, a' kertek pusztulnak, az erszények apadnak, — de a' nép élvez! Ő jön és győz, még mielőtt mosolygna; ő mosolyg és lelkesít, még mielőtt tánczolna; ő tánczol, 's elragad, még mielőtt szólna, ő szól, és boldogít! Így rövid ittmulatása folytonos diadal, folytonos dicsőülés, folytonos istenülés! 'S látott-e már Pest illy diadalokat? Nem, soha! 'S kinek lábaihoz raká mindezen töméntelen áldozat-füzéreket, koszorúkat? kinek gyújtá minden szemkábitó áldozattüzeket? kinek hangoztatá mindezen áldozó dalokat és zenéket? — Egy tánczosnőnek!

'S kelle-e ezt Pestnek tennie? kelle-e így cselekednie a' Magyarhaza fővárosának, mely még a' hon legnagyobb fiait sem ünneplé így, — mely még koronás fejdelme tiszteletére nem rendezett illy ünnepeket, mely a' haza dicső multja emlékeztetésére feleléstzésére így még fel nem lelkesült soha, — mely nemzeti nagyszerű ünnepélyt még nevére sem ismer; — kelle-e így cselekednie? — Ezer meg ezer torok felbuzdult hangon kiáltja: „igen“. És miért? „Mert ezt kívánja a' város izlésének nyilvános tanusítása, mert ez tünteti fel legdicsőbb fényében a' magyar faj művészeti lelkesedését a' külföld előtt! A' jeges észak rubeljeinek ezreit szórá a' művésznő lábaihoz; a' borongós Albion koszorúkat hinte utaira, a' hidegen számoló Északamerika imádva hódolt e' tánczosnőnek! 'S csak a' magyar hagyja-e magán a' szegényfoltot,

hogy ily művészetet nem tud megérteni, felfogni, becsülni? csak Hunnia nemzetén száradjon-e a 'barbár' gyalázatbelyege? — Mennyi ok! mennyi fontos czáfolhatlan ok!

Oh ti, kik a' művészet becsét és tisztelését annyira ajkaitokon hordozzatok-, áldozatok-e már egyenként 's összesen a' valódi művészetnek e' honbani megalapítására annyit, mennyit e' tánczok nézhetéseért oda szórtatok? 's mely tánczok nézésében csak azt láthatatok: hogy még csak ily művésznőt — tánczművésznőt sem neveltetek saját kebletekben, saját véreteken, 's tán nem is fogtok nevelni soha! Hát a' többi, a' magasb művészetekre mikor lesz annyi pártfogó lelkeségtek, hogy valamelly páratlan, hasonlíthatlan lángész kiművelését saját műveiteknek vallhassatok, hogy valamelly elsőrangú művészt saját gyermekeknek nevezhessetek? Ha ennyit, mennyit e' tánczművésznő jutalmazására adtatok, egyenként 's összesen összeraknátok: mily szép alapja lenne az egy honi művészképző-tanodának! 's az innen kikerülő művészek tieitek, fiaitok leendnének! 'S ha ily becsülés-, ily lelkesedésnek, minőt itt tanusítottak, csak fele buzdulna is kebletekben a' művészet eszméje iránt: mi hamar kapna kedvet bármilyen jeles is magát e' pályára szentelni, — 's nem kellene mindenkinek pap-pá, ügyvéddé 's orvosá lenni, hogy csak némileg megkülönböztetésre is tarthasson számat körötkben!

De térjünk le e' mezőre; 's vizsgáljuk: valjon csak a' tánczművészetnek — 's pedig ily tulcsigázott — becsülése, imádása, istenítése által tanusíthatá-e Magyar-hon fővárosa nyugatiasb műveltségét 's művészeti érzelmét a' külföld előtt? Nem tette-e ezt már bőven más alkalmakkor, 's pedig a' művészetek felsőbb nevei iránti lelkesülésében? 'S valjon éppen a' tánczművészet-e az, ez lehet-e az, mellynek — 's pedig tulságos — kitüntetésével, 's istenítésével, kelljen 's lehessen művészeti érzelmet tanusítani?

A' táncz, jól megtekintve, nem is önálló, független művészet, hanem csak ága, alárendeltje a' színművészetnek; 's mint ilyen, érdemel-e annyi művészimádást, mint olymposz független, önálló leányainak bármellyike? A' közelethei, társasági táncz mi egyéb, mint külső kifejezése a' belső, lelki, kedélyi vidámságnak, 's valljuk meg őszintén, szellemibb közvetítője a' két nem érzéki közelíthetésének, érintkezhetésének? 'S a' szinpadai táncz? — mellőzve itt a' jellem- 's mimikai tánczok mellekes jelentéseit, csupán a' tánczoló alak mozdulatit vévén szemügyre, — bizony alig egyéb, mint a' szem érzéki gyönyörködtese, — és — ne atalljuk kimondani — a' testi kecs- és kellemeli szabadalmazott, aesthetizált kaczerködés. 'S ez-e az, mit imádni kelljen? mit isteníteni szabad? De éppen itt rejlik a' titok kulcsa; ez éppen az annyiak előtt magyarázhatatlannak látszó varázs! 'S ezzel tanusítunk-e művész-érzelmet? Bálványzó érzékiséget, — igen. — Mi az érzékekre hat, mi az ingereket feltűzeli, — az fogékonyságot talál a' műveltebbnél 's vadnál egyiránt; azért hatja meg a' számoló hideg amerikai, 's borongós brittet, 's meghatná talán még a' kalmukot is. A' költészség itt mellekes dolog, csak aesthetikai közvetítő, 's — mázas köpeny. 'S ezt kell-e utánozni, ily lelkesedést kell-e majmolni — a' bódulásig, hogy művészeti érzellellemel bíróknak tartassunk?

Mondám, itt rejlik a' titok kulcsa, — a' szem érzéki élvezetében, — 's itt rejlik magva az elfajulásnak. Hol az érzéki istenségeknek oltárokát emelnek, ott nincs messze Caligula időszaka. Hellas és Roma akkor állottak legközelebb romlásukhoz, enyészetökhöz, midőn a' túlműveltség a' pulyaság párnáira veté őket, midőn Círcék és Messalinek istenítésére kárhóztatá 's boszúló sors az elvakultakat. — Ez átka a' haladó műveltségnek, hogy érzékiség hálóiha fonja a' népeket, a' leggyönyörűbb, leg-aestheticaibb szín alatt, ha féken nem tartja az ész, 's a' jelölt korlátokon tulcsapongni engedi. Így érintkezik azután a' két végsőség: műveltség és vadság; mit imitt a' leplezetlen durva testiség, azt amott aranyzálu pókhálókka körülrecczgett, 's lepke-

zománczos érzékiség eszközli; itt is, amott is a' végeredmény: erkölcsi romlás, elfajulás.

Nem akarom azonban olly sötét színben nézni az Elssler-mámor részint nevelés-ges, részint szomorító nyilvánodásait; nem akarom azt mondani, hogy e' demonstratiókkal nem műveltséget, nem izlést, hanem elfajulást tanusítottunk; de annyit merek állítani, mikép ezzel igen szépen megmutattuk: hogy első lépéssel már benne vagyunk a' műveltség azon kórállapotjában, mely erkölcsi sorvadást, rothadást vonhat maga után. Ovakodjunk tovább lépni; ki bal lábát a' rohanó zuhanyba mártá, de jobbikával még az ingatlan szirten áll, könnyen visszahuzhatja amazt; de meritse ezt is a' mederbe, 's veszve van. Illy kórságok geometriai progressioban szoktak fejlteni, haladni, 's habár mindenben üdvös volna is, itt bizonynyára vészes a' haladás. Ha ma tánczosnőt istenítünk, 's nem figyelünk a' mentő gyógyszerre, holnap aranyborjut fogunk bálványozni, holnapután egy hagyma, egy tűzszikra lesz istenünk. Ha azt hisszük, hogy a' legalsóbb rangu művészetet a' lelkesedésnek 's imádnak legfőbb fokával kell tisztelnünk, még mielőtt a' nemesebb, a' valódiilag szellemi művészeteket öleltük keblünkhez, betegek vagyunk, sülyedünk. Imezek, ha erőre, önállóságra fejlettek, mindig üdvös egyensúlyt képesek tartani a' valódiilag kiművelt szellemben, 's míg ők léleknesesítő hatalmukat gyakorolják, amazt mulattató bábjátéku kedvesen veendjük szórakozási, munkaszüneti óráinkban. Hon, mely művészetek, kivált alsóbb ranguak, bálványozására fecsérli lelkesedését, pénzét, javait, hódolatát, mielőtt erőben megszilárdulna a' nemzet, örvénynek indul. — Mit más, polgárizati- 's műveltségileg összesült, szilárdult országok, szélsélyből, negédes kedvtelésből tesznek és tehetnek, — annak meggondolatlan majmollása reánk vészhozó lehet.

Becsüljük a' művészt, ápoljuk a' művészetet, neveljük hazánk gyermekeit, valamint a' jóra — úgy a' szépre is; de az imádat tartsuk fen istennek, a' buzgalmat az erény számára!

Ney.

POZSONYI LEVELEK.

XVIII.

Junius 6kán, 1844.

SZERETETT LEONÁM!

Minden percz meghozza örömét, szoktuk mondani, 's az ember mégis mult- és jövőn szeret merengni. De hát miért szárnyal a' lélek túl a' jelen korlátain 's mulatoz a' mult képeivel? a' közel, mellynek, mint mondjuk, meg van saját öröme, miért nem elégít ki bennünket? A' felelet erre emberi természetünkben fekszik. — Az ember előtt a' közel hamar el szokta veszíteni érdekét, vágyai a' távolba csapongnak, 's tudjuk, a' távol mindent bűv fátyolába szokott takarni. És aztán, mire az életben újabb pillanattal újabb viszonyaink szövődnek, mire a' sors számunkra újabb örömet vagy bánatot készít, a' multban már elmosódnak lelkünk előtt az emlékek, de borongó csoportozatban állnak mégis némelly alakok, mellyek felé vágyva nyújtjuk ki karunkat; és ha a' visszaemlékezés a' fájdalom fanyarmosolyát idézi is föl ajkainkra, még e' fájdalomnak is, mint a' küzdelemnek, meg van saját élve, mert az éltünk tengerén elgyűrűzött vész hullámokra emlékeztet 's az embernek öröme

telik a' küzdésben, melynek bizonyosan megvan kéjérszete, csak erők ne zsibbadjon el. De mennyivel inkább ragaszkodhatik az multjához, mennyivel több oka van a' jövő távol napjainak örülni, kinek jelene csak bánatot nyújt? — Én is örömet mulatok, szeretett Leonám, multamon; nem, mert a' jelen nekem örömet nem nyújt, hisz — kinek vágyai kevesek, mint nekem, kinek néhány lap töled, ki szívemhez legközelebb állsz, örömet okoz, azt a' jelen kielégíti, annak minden perc nyújthat örömet. De mégis szabadjon nekem a' multon merengni: mint az ember sokszor visszaemlékezik gyermekkorára, mint a' zengő madár szokott a' virágos tavaszról énekelni, és visszahívnom azon napot, melyen barátságunk szövődött, azon órákat, melyekben együtt leheténk. És ez az, kedves barátné, hová kívántalak vezetni, miképen egyetérts velem az állításban, hogy az élet annak, ki nem bír (mialt én) egy hű keblet, kopár messzeség, melyen egy virág sem lengeti illatdús fejét; sötét éj, melybe egy csillag sem rezgi kedves sugarát, annak a' mult sem nyújthat örömet. Pedig ha valakinek; a' nőnek van bizonyosan meghitt kebelre szüksége, nem: mely érted a' szerelem lázas hevével ég, melyhez, mint borostyán a' magas hársához, fontad élted minden szálát; hanem mely előtt, mint csöndes éjen az egymás közt susogó virágok, nyugodtan nyithatód fel kebeled, 's mellytől nem kéjt, hanem tanácsot vársz. Hány nő nem bír ily meghitt kebelrel, pedig egy-két szó illyektől, hányszor szerez megnyugvást a' küzdőnek, 's hányszor menti meg süllyedéstől a' nőt?! Példát az élet eleget mutathat fel, midőn ellenben sokan, kik barátnéjokban csak társat kerestek, hogy velők a' nap és esték vigalom- és unalmait oszthassák fel, elebb-utóbb érezni fogják a' hiányt, mely boldog családélet mellett is mindannyiszor érezhető leend, valahányszor a' lélekben fájdalom gyűrűzik fel, valahányszor elborult kedélyünk. De a' nő csatlakozásában igen óvatos legyen, ismerni tanuljon elebb, mielőtt hinni; mert gyakran élte nyugalmit, sőt boldogságát adja cserébe azon barátságért, melyből, ha azt valódi rokonszenv köté vala meg, az élet minden viszonyában vigaszt merithetend. A' rossz barátság példái eléggé igazolják állításomat. — De a' te kebeled az én életem öröme; 's ne emlékezzem-e én vissza multamra, melyben birni kezdtetek? —

Azonban az idő halad, a' lap telik 's nekem nem szabad felednem azt, hogy „pozsonyi leveleket“ írok, és hogyha némelykor egyénibb gondolatimmal untatni bátorit is jó szíved, Pozsonyról is kell írnom. De, úgy hiszem, olly soroknál, melyek leveleim direct céljától — koronként téged napi eseményeinkről tudósítani — eltérnek, mindig eszedbe jutand az azon sorok írásánál szemem előtt tartott cél, — figyelemmessé tenni, ha csak néhány szóval is, barátnéinkat az életre és annak viszonyaira.

Elébbi levelem megszakadt fonálát kell felfognom, hogy keserű kikelésem mellett méltánylatom is hallassam a' szinközönségnek egyszer tapasztalt részvéte miatt. Hunyady László tölt színház előtt adatott. Mint értesítélek, utolsó drámai előadásul Hugo Angolója adatott, de sem a' mű classicitása, sem Lendvayné 's Laborfalvy Róza művészi játéka nem volt képes megtölteni a' színházat. Az okokról 's a' drámáról más helytt szölköttem, már most L. Rózáról kívánok néhány szót mondani. Róza nemcsak külsőjével és szép hangjával idézi fel rokonszenvünket, mi őt művészetéért is szeretjük. Hangjában van valami dallamszerű, valami olvadó, mi annyira a' szívhez szól, játéka nem erőltetett 's inkább természetes, mint betanult. Ő érzi, mit mond. — Hunyady László mondhatatlanul tetszett; Schodelné remekül énekelt 's többszörös kihívásban részesült. Elég legyen ennyit mondanom, hisz hireim már ugys tudvák, 's mióta színészink elhagytak, sok víz folyt le a' Dunán, 's tán már Bartaynk is feledni kezdi veszteségeit. Ha színészeink jelesbjei öntudatra nem jutva, nem tudnák azt, hogy örökségbe szállt reánk az idegen felölelésének átka, míg azt, mi mienk, dermedni engedjük: tán elkese-redhetnének e' részvétlenségen, mert önmagukban keresve a' hibát, át nem látnák, hogy minden hibájok az, hogy — miéink; de tapasztalva, hogy míg ők majdnem üres fa-

luknak játszának: Nestroy — „Rongyosát“ vagy „Elrongyolott“ czimű legújabb nép-
áltató talizmánát, német komédiások szinkörében ezernyi nép 's ezek közt sok komoly-
redős homloku magyar dicsőíti, megnyugvást lelhetnek azon öntudatban, hogy czél-
jok szent, pályájok a' művészet templomához vezető ut, és vigasztalást lelhetnek a'
kevesek, de jobbak részvételében. Valóban többször gondolkoztam már korunknak ez
átkán, minél fogva csak a' felületes tapsolja meg, mintha egészen kihalt volna közök-
lünk azon művészeti ihlet, mely a' nemzetek arauykora. Feleljenek ezért azok,
kik a' népet ekként megmételtesíték, csak hogy nyugodtabb legyen az éj, mint
egyreszről több éjör által örítetik álmainkat; másrésről pedig, mert tudjuk,
a' rengés elkábitja a' főt, bölcsőbe fektetik a' népgyermekeket; feleljenek ők, én
csak szanni tudom a' kábitást élvül vevő népet. Meglehet, e' tárgyra 's főkép Nestroy
„Zerrissenejére“ még visszajövök 's tán kifejtethetem a' leveleim IX-kében homályo-
san érintetteket.

A' nép, melynek nemzetisége nincs, nincs élete; mezején minden tavasszal új
gyep fog felfakadni, zengő erdejében tölgyek izmosulandnak, évenként új alakot öltend
ege alatt a' természet, de a' nép nemzet nem leend. Lehet gazdag — tán egyénileg
boldog, ha a' nemzetiség geniusa, mint áldott eső után a' hétszínű szivárvány, nem
vonul fel égén, a' nép felolvad az embermilliók közt 's róla egy lap sem fog beszé-
leni a' történet nagy könyvében. Legyen hála az égnek, vérünk nem tartozik ezekhez,
a' magyar nemzetiségét hűn őrizé meg, 's annyi ármány, annyi nyomatás, a' múlt
század irtó rendszere mellett is van magyar, áll Buda még. — Mégis, mégis az ég fel-
leg nélkül sohasem lehet; mint egyszer már mondtam, vannak e' hon fiai és leányai közt,
kik e' hont úgy, mint kellene, mint hazáját a' legvadabb nép is szereti, nem imádják;
vannak, kik, míg az angol büszkeségének tartja hazája nyelvén kívül mást nem tudni,
szégyenelnek magyarul beszélni. Én, ki a' füstös ős képekért az unokákat nem becsül-
hetem, illyektől megvetéssel tudok elfordulni, midőn másrészt tisztelettel hajlok meg
az előtt, kinek ősei bár nincsenek, de van szerelme e' hon, a' magyarhon iránt. — Ez
átok, hiszem, nem egyhamar hagyja el a' magyart, 's alig mulik el nap, mellyen okod nem
lenne elkeseredni. — Mintegy illy boszantó jelenetről értesítelek, kedves barátém,
mi annyival inkább felkelti bennünk a' méltó indignatiót, minél többet igényelhet
már e' nemzet, mellynek aristocratiája jogait osztja meg a' néppel, 's mellynek kül-
döttei éppen most tanácskoznak e' jogok felett. — E' napokban több holt főlé új fel-
írás tétetett, aranyos betűvel jelelő a' kereskedést 's annak nemzetietlen érzelmű tu-
lajdonosát; mert ha azt gondolod, hogy e' felírások közül csak egy is magyar, csalódtál.
Legyen bár Pressburg—Wiens Vorstadt, isten neki! de azt mindenesetre megkíván-
hatjuk, hogy legalább az országgyűlés helyén figyelem legyen, ha nem is a' nemzet
igényeire, ha nem is a' kenyeret és jólétet adó haza iránti kötelességekre, de legalább
azon szabályra, mely a' botrányokat tiltja, mert hogy illy malitiák legalább is ne bot-
ránkostassanak, lehetlen. — Bizony, nemcsak sujtásos, de jó nép is vagyunk mi
magyarok mert míg alföldünk legpusztaibb fiai is német nyelven kéri pénzért a' ben-
szülött német kalmár cikkeit: addig azon nép, mellynek dicsősége a' Podiebrádok ud-
varával enyészett el, mely a' térkép egyszerű vonalai közt olvad fel, melly most már
csak töredékeny üvegeiről és Nepomukjáról híres, hön kezd buzogni, mi mindennél
drágább, nemzetiségeért, és míg a' serbefult müncheni nép olcsó serét emel kart; addig
a' közel napok a' szegény árva Bohemia fővárosában jeleneteknek voltak tanúi, mellyek
egy szebb jövő zálogai. Csak azt érthetem, mi pusztán a' nép nemzetiségét illeti. —
Nálunk az 1844ki országgyűlés alatt is még tegnap kitűzött német felírások csillog-
nak. De — majd lemossa ezeket is — az eső!

Szükség, hogy a' nemzet nemzetiségével értelmisége is fejlődjek. Amazt vércsa-
tán is kivivhatja a' nép, emez csak a' béke öleiben erősödik. A' magyar, istennek hála,
tett már valamit e' célra is, 's a' különböző intézetek, az olvasó társulatok, mind meg-

annyi eszközök a' célra. — Az országgyűlési ifjuság közt — mint értesítettem — majd nem egy évtől fogva létezik egy olvasó társaság, mely változó sors mellett, ép azok részéről, kiktől azt leginkább nem várta vala, tapasztalt szeretetlenség ellenére is folytonosan törekedvén közvetlen céljára, mely mivelődés olly eszközökkel, melyek tiszták — mint olvasás és eszmecsere és elemmel, mi a' lélek szüksége is egy-szersmind, t. i. nyilvánossággal. — Kik e' kis körrel szoros viszonyban állhatnak, meggyőződhetnek annak eredményéről, én pedig hazám érdekében, melynek szabad és értelmes férfiakra van szüksége, örülök, hogy az ismeretszerzés vágya's az egyesülés szelleme társulatba fűzte össze hazánk reményeit. De itt eszembe jut, hogy e' napokban az országházkapujára tűzött felszóllítása által az olvasó kört a' céljával egybekötött szellemi élvek, és az „egyesülés“ morális hasznának érdekében részvétre hívta föl az országgyűlési ifjuságot. Tehát itt is illy eszközökhöz kell nyulni, hogy az egyesület életét biztosíthassuk? Annyi ifju közt nincs száz, ki egy olly kör tagja kívánnon lenni, mely módot nyújt szellemibb élvekre és ismeretszerzésre? Mint hal-lom, a' képviselők casinója részvét hiánya miatt megszűnt. — T. RR. az ifjak köre még áll!!

* * *

Megbocsáss, szeretett Leonám, hogy levelem félbeszakasztám. Ablakom alatt ájtatos énekű nép vonul el. Nagyszerű a' jelenet isten szabad ege alatt ezrektől imádni látni az urat, melynek ma nagy uapja van. Szép elgondolni, hogy ez énekbe tiszta szív imája is vegyül az embertestvéért; — de midőn illy gondolatok közt kíséri szemem a' bucsujáró sereget, lassan és szép énekkel vonult el a' tengerkép az utcákon's szemem egy — hivei közt, térítői ihletéssel álló férfun akad meg; e' férfu a' „Rózenkranz“ társulat alapítója. — Ha, mint leveleim egyikében tetém, most tüze-tesen a' vallásról, mint az élet vigasztalásáról kívánnék szólni, tán hosszasan idő-zném e' férfunál, kinek szónoklatait ezren hallgatják, mert a' vallás szavaiból nyugal-mat meríthet az ember's hitet a' kételkedő. Ezren hallgatják, mondom, de ismétlem, azon ívek alatt is, melyek imáink felett vonulnak fel, feledni bírja az ember, hogy a' szív szeretetre teremtett, hogy mindnyájan egy atya gyermeke vagyunk, ismétlem, hogy azon helyről, hova a' keresztény istenét imádni megy, hogy kibéküljön önmaga- és a' világgal, sokan sötétséggel a' főben, és lázzal a' kebelben térnek vissza. — Ejfel után kezdődik a' reggel. Irva van: a' legnagyobb sötétséghez van legközelebb a' vi-lágosság.

A' nő hivatásáról irt elmélkedésemet — mint írad — többen úgy értik, mintha én a' boldogítást tartanám csak egyedüli hivatásnak. Ugyvan, mert mit mások hiva-tásnak neveznek, azt én kötelességnek tartom's e' kötelességek teljesítése mind a' célra szolgál — e' hivatást betölteni.

Pozsonyhoz közel a' határszélen, Austriában van Nemetóvár (Altenburg) 's kén-kőves fürdőjét és festői vidékét, — közvetlenül a' dunapartján fekszik szép erdő alatt — hova az ut a' felsőges farkasvölgyön keresztül vezet, többen látogatják. A' pozso-ny-i hegyek nyugoti oldalában fekvő's igen szép kilátásu Mária vASFürdőnek kevés vendégei, de a' „vaskutacskának“ főkép vasárnap temérdek látogatói vannak. — Tör-vényhozóink nagyrésze (bár hiányuk érezhető) még mindig távol vidéken mulat.

Borzasztó hír kering városunkban. A' képviselői tábla egyik jeles és lelkes tagja hetektől óta eltűnt. Az őt ismerők közrészvéte osztá meg barátinak e' miatti bánatát, midőn 6kán rettentő bizonyosságra jutottak az aggódo elvrokonok. Egy nő véres fehér ruhát mosott a' dunában's a' ruhák O. E. betűkkel jegyezték. E' körülmény figyelmet gerjesztvén az eltűnt követ társai, inasa jelenlétében, szemlét tőnek az eltűnt lakásán, 's mint ágyában bár kimosott és szivacsos felfszivalott, de még látható vérfoltokra, úgy az

inas ágyában annak véres ruháira akadtak. — Ő és egy társa elzárattak. Az iszonyu merénnyt bevalloták; a' követ gyilkos kezek alatt vérzett el! Ismét egy ifju kebel, telve szép reménnyel 's tiszta akarattal tűnt le. Áldást emlékének.

E' félévben ez utolsó levelem, de nem utolsó, melyet hozzád ir ölelő rokonod

Yole.

K É N Y E S P O N T O K.

Egy budapesti könyvtáros a' széphírű „Mozaik”-ot németre fordítatja: mondják, hogy ezt kenyérurasága iránti tiszteletből teszi.

A' b—i Horváthkertben a' hangászsátor körül mákonnyt ültettek: a' vassárnapi reüníók szorgalmas látogatói ezt szükségtelennek tartják.

A' lófuttatásoknak vége: ha X. ur szomorujátékát adják — emberfuttatás lesz.

Elszler Fanni előadásánál egy páholy 16 pengő forintba került: az ipar-egyesületi pénztárnoknak a' két pengő forintos évi részvényi díjért huszszor is el kell küldeni, míg azt huszonegyedszer — sem kapja meg.

Egy elméncz attól tart, hogy sokan azon arszlánkák közül, kik „Fanni”-t annyiszor kidobolták, rövid idő múlva tulajdon lakkoból fognak kidoboltatni.

Néhány tulbuzgó emberbarát rossz néven veszi az „isteni” Fanninak, hogy bő aratásából semmit sem juttatott valamely közintézetnek: e' vád méltatlan; hát nem közintézet a' — zálogház?

A' budai szinkörben bizonyos Toldy János, ki költőileg „Magyarország első Herculesé”-nek, prósai nyelven pedig: egy magyar mágus volt kocsisának mondatik, egy német molnárlegény által földre terített: ugyanezen szinkörben nem sokára Wilhelmi ur és Enghaus kisasszony, bécsi udvari színészek fognak fellépni.

Rothschild itt volt; Weil Fülöp ur megénekelte: mondják, hogy több kolduslevelet kapott.

Mondják, hogy Toldy uram még egyszer akart birkózni, de a' városkapitány ur nem akart — 's így a' művelt közönségnek e' szív- és észderítő mulatságot nélkülözni kellett.

A' budai ráczvárosban egy lakos kidobta háziurát, mivel a' bért ismét felrugtatta: ha ez Budán nem történt volna, az ember megesküdhetnék, hogy szinte Pesten is történhetett volna.

A' pesti 'dalárda' tagjai e' napokban kirándulnak a' zöldbe: a' fülmilék ijed-
tökben mind elnémultak.

Pratte testvérek gépalakjai bevégezték Budán vendégszerepeiket: helyettök jövő augusztusban az x-i polgári katonaság fog vendégszerepelni.

A' pekingi löverseny alkalmával egy belföldi paraszt fogadást tett, hogy tulajdon szérüsében nevelt lova kitesz valamennyi angolparipán — a' paraszt elutasított, mert a' külföldi lovak becsülete könnyen kockáztatva lehetett volna: ugyanakkor egy chinai mandarin, ki szépizlésü kocsiját honi gyárban készíteté, azt a' honi ipar előmozdítására külföldi cikkül mutatá be ismerőseinek; ez azután a' magyar — akarom mondani chinai honszeretet!

Micsoda különbség van a' június 2-diki löversenykor kitett ezer darab arany és Y. ur újsághirdetése között? Az, hogy az ezer darab arany a' legsoványabb gebét a' leghíresebb — 's Y. ur hirdetése a' leghiedékenyebb előfizetőt a' legnagyobb — lóvá teszi.

A' múlt vasárnapi horváthkerti reunióban Morelly hangáskara által játszott „Jaleo da Xeres” észrevétlenül sikamlott el: ugyanakkor mintegy ötszáz rántott csirke 's ezer bajor ser fogyasztatott el.

Gróf D. E., saját programja szerint, az ekeszarvától a' journalistikai pályára lép: K. L. a' journalistikai pályáról, ismételt nyilatkozatához képest, az ekeszarvához tér. — „Istenért, urak! csak ne cseréljük fel a' szerepeket!”

Frankenburg.

D I V A T.

Nem illelek szemrehányással, kedves Rózám, hogy magad nem jövel el a' pesti vásárra; elég büntetés az reád nézve, hogy nem láttad azon sokféle mindenfélét, mi itt nyári kelmékben fel vala halmozva. Ha szinte emlitem is neveiket, leirom is színeiket, azért mégsem nyújthatok fogalmat a' rajzok pompája-, ujdonsága- 's elevenségéről 's kitünőleg jeles színvegyületeikről. Neveik: balzorines en guirlands iris, — iris arabesque, — coralines ramagé, — plumagé; 's épen most érkeztek ujonnan Memlaurnál, kinek nagykereskedése Jakabnapkor a' Dorottya-utczai Vogelféle sarokházba tétetik által. Nem láttad a' különféle gyönyörű fehér ruhákat, minőket most szélthiben hordanak. Egyszerűek vagy nagyobb becsűek azok, a' szerint, mint az azokat viselő hölgyek szeszélye, izlése 's tehetősége engedi 's kívánja; nem láttad a' kedvesen kised, tarkaszegélyű fehérselyem hölgykeszkenőket, az igen kedyeske piegnoirokat zarándokgallérokra, mik fehérek, vagy gyöngéd színűek, néha eleventarkák is nagyocská török mintákra; reggeli órákban ezek igen nagy kényelemre szolgálnak. Nem is emlitem a' szalmakalapokat, miket Klausz divatárusnő legszebb csipkéekkel, — mellyek az idén általán véve mulhatlanul szükségesek — virágok- 's szalagokkal, csak neki saját finom izlés szerint, feldiszi, 's minden arcához, annak sajátságai szerint, tud alkalmazni; nem a' légszerű főkötőcskéket 's a' könnyed creppkalapkákat, mellyek lehetként szépítve fődik a' fejcskét. Igen, Rózám! számtalan más ilyeseket nem láttál, mik téged élénken érdekeltek 's gyönyörködtettek volna. Például, Elssler Fannyt sem, kiről te bizonyosan már sokat halottál 's olvastál. Számtalan mást, 's ezekkel engem is titokszerű kötelék vonzott hozzája, szende hajnalfény, szende utóhang gyanánt élend bennem emlékezete, a' viszonzítás ígérete pedig reményt 's vigaszt adand. — Vigasz! Tartasz-e te erről valamit, Rózám? Néha épen ellenkező hatást szül. Tapasztaltam már, hogy a' szóttalan kétségbeesés a' szelid meggyőződés elleni harcban gúnyos negéddé változott, hogy a' vérző szív elménczkedett. Sajátnemű dolog ez. Hol leginkább szükségesees volna, nem adhatunk vigaszt, hol pedig adhatnók, nincs reá szükség; mert mi bensőleg éri az embert, a' viharokat és harcokat önmagával kell kiküzdenie, 's e' küzdelemben ki sem segíthet rajta: a' nagy fájdalmak megvetik azt, a' kicsinyek reája nem szorulnak. Fanny tehát eltávozott tőlünk, nem ugyan az örök hév honába, hanem az örök kód országába, 's e' kód ne gátolja szárnyai könnyed lebbenéseit, hogy ismételve hozzánk intézhesse röptét, hol kedves megjelenése által szerzett világos óráinkért annyi szeretetteljes elismerést aratott. Ah, ha ki repülni tudna! Engem, kedves Róza, e' tulajdon hiánya már többször elégedetlenné tön. Milly kéjérzet rezgi át lényünket, midőn azt álmunkban — fájdalom, csak alomban — tesszük, 's milly édes azon érzetünk, midőn felszárnyal szellemünk, ha itt alant olly fagyosan, olly téliesen érinti a' lét! Fel, az örök béke honába, hol fagy nem dermeszti a' lélek szárnyait, csak akkor emelkedünk, midőn a' halál lángjai elemészti azt, mi rajtunk a' földdel rokon. Csilapítva, szeliden intve fogja körül gyakorta, kedves Rózám, egy halk sejtetem, ezen csöndes hangtalan bekének sejtelve leikét

Saroltádnak.

TARTALOM

az „Életképek” első kötetéhez.

	Lap		Lap
Előszó (Császár)	1	Császár: Hazámhoz	41
Értekezések.		Jóslat	218
Aestheticai levelek (Beély Fidel) 65.	206	Czuczor: Népdalok	373
Mátyásemlék (Casagrán de Mark.) 162		Uj kortesdal	206
Egy historiai kérdés (Gorove István) 302		Kinizsi	320
Eszmék a' magyar verstan átalakításá-		Korteskedés	459
hoz (Dr. Schedel Ferencz)	205	Gaal: Alföldi dalok	188
Gondolattöredékek a' divatos magyar		F. Jeszenyei: epigrammok	189
népszínművekről (Császár Fe-		Kalóz: Ábránd	83
rencz)	394. 434	Kubinsky: Népdal	375
A' helyettes, parabola (Beély Fidel) 529	hez	409
Elbeszélések.		Kunoss: Egy koporsó felett	410
Ki mást kihúz a' veremből maga esik		Lauka: Álom	322
bele (Frankenburg Adolf)	6	Lévay: A' templom köve (néprege).	137
A' vak szobrász (Császár Ferencz) 69		N. F. Julia grófnő: Viszhang	458
Három éj (Bérczy Károly)	72	Oroszhegyi: Utczakotró	219
Divatszerelem (Pongrácz Nina)	113	Pajor István: Ellenkező	543
Rege az Ikarusról (Szabadváry) 150		Petőfi: Népdalok	80
Az ellejejtett nő (Ivánffy Malvina) 169		Végző ***hoz	372
Akarat és hajlam (Jósika Miklós)	208	Szomjas ember tünődése	460
Szerelem és női erény (Szabó Ri-		Sujánszky: V — Angyalkához	410
chard)	305. 345	Szelestey Laszló: Czimbora-dal	542
Tohub (Kuthy Lajos)	399	Szenvey: Országos vásár	43
A' büntársak (Mark)	481. 438	Feddőkék	411. 462
Egy estély a' táblabíró urnál (Pálffy		Szilágy: Feddőkék 322. 411. 505. 543	
Albert)	506. 544	Tárkányi: Őrsi vára)	267
A' tánczosnő (Császár Ferencz)	532	A' zsarnok) népregék	503
Torzképek.		Tompa: költői szabadság	141
A' koldusbíró (Nagy Ignác)	43	Párbeszéd	543
A' divatorvos (Nagy Ignác)	142	Vachot Sándor: Örömvirág	28
A' falu ördöge (Nagy Ignác)	223	Az öreg György urhoz	220
Egy kis tréfa (Gaal)	323	Vidor Emil: Őrfü	222
Dunaparti élet (Nagy Ignác)	267	A' költő	541
Költemények.		Vörösmarty: Tót deák dala	42
Bajza: Emléklapok	136. 268	Az elvesztett ország	186
Bérczy: Dal a' szemről	187	Alföldi életképek.	
Faniszka sírián	461	Az urfi (Gaal)	84
		Egy este a' debreczeni színházban	
		(Kaján Abel)	376
		Utazási vázlatok.	
		A' könyvtár és arzenal Velenczében	
		(Császár Ferencz)	260

Brüsseli műkiállítás. A' hollandi nők.
Baaden (Gorove István) . . . 412

Ország- és népismertetés.

Borsodi népszokások (Szeredy) . . . 286
Aldunai képek (Remellay Gusztáv) . . . 331
Szathmár és vidéke (Oroszhegyi) . . . 462. 552

Irodalom.

Könyvismertetések és bírálatok.
Emlény 1844re) zsebkönyvek . . . 53
Órangyal 1844) . . . 98
Országgyűlési almanach Vachot Imrétől . . . 99
Viszhangok Jósika Miklóstól (Császár) . . . 152
Utazás olaszországban Császártól (Ney) . . . 189
Szívárvány, miskolci album . . . 296
Költemények Sujánszky Antaltól (Császár) . . . 517
A' közoktatás állapotja németország némelly tartományaiban. — (g—h.) . . . 553
Irodalmi levelek I—VI. Kisfaludy-társaság Évlapjai IVd kötete 's ugyanazon társaság több kiadásai: 293 — Dalhon IVd. kötete Vajdától: 381. — Horváthországról HorváthIstvántól: 423
Dramáinkról. Kinizsi és Rózsa vigjátékok Szigligetitől: 467.
— Nagy Ignác vigjátékai: 515 (D. Schedel Fer.)

Színészet.

Nemzeti színház: 56. — Gerő, szomorú. Szigligetitől: 107. — Hunyady László eredeti opera 4 felv. Erkel Ferencztől: 195. — Farsangi iskola, vigj. 4 fel. VachotImrétől: 238. — Két pisztoly, népszimnű 3 felv. Szigligetitől: 386. Színügyi elmefuttatás a' műkedvellő előadások alkalmával (Ney): 519.

Zenészetii figyelmező.

Kellermann hangversenye: 62. — Pestbudai Hangászegyesület előadásai: 103. 299. — Brand Mihály, nagyD-dursynphoniája (Vas Andor): 335 Biber k. a. Briccialdi és Wilkoszewszky urak 's a' nemzeti casinó hangversenyei: 426. — Staudigl és Turanics urak és Ender kisasszony előadásai: 470.

Művészet

Művészetrőli elmélkedés (Ney) . . . 93
Elszler Fanny Pesten . . . 55

Levelezések.

Nyilt levél egy budai hölgyhöz (Szabó Richard) . . . 417
Pozsonyi levelek I—XVII. (Yole) 201. 242. 339. 399. 428. 474. 521. 558
Pozsonyi karczolatok I—III. (K) 240. 384. 471

Darázsok (F. A.) 110. 158. 198 432 525
Szunyogcsipések. (Frankenburg.) 526
Kényes pontok (Frankenburg) 562

Dívat (S. Saroltától) 60. 111 159 199 241 392. 564 és 36. 44. a' rózsaszín papirosan.

Levél Saroltához (Frankenburg) 25d lap a' rózsaszín papirosan.

Mi hír Buádn? (boritékon ésrózsaszín papirosan 1—44dik lapig (Frankenburg).

Dívat képek 12. — Dívatképi melléklet 1. — Műmelléklet (Mátyás király szobormintája; — Tót deák dala, írta Vörösmarty, zenéjét Thern; — zenemelléklet Brand synphoniájához; — fametszvények 'stb.

MI HÍR BUDÁN?

* Midőn a' 'Honderű' igen tisztelt szerkesztője az új alakban megjelent 'Életképek'-ről szokott lovagiasságával emlékezni kegyeskedék, azon collegialis tanácsát intézé egyszersmind hozzánk: ne száműzzük olly mostoha-anyailag a' fővárosi és vidéki híreket — mint egyedüli fentartóit egy lap érdekének — a' közönyös hirdetések brochuremezejére, azaz a' borítékra. Igen szépen köszönjük a' derék collega urnak ezen lapunk javára irányzott 's egy egész évi tapasztalásra épített szíves tanácsát, már csak azon ritkaság végett is, hogy egyik újságíró a' másikat (ha P. H. L. ur, partout újságírónak tart bennünket) arra oktatja, mikép szerezhethet magának több előfizetőt... 's hogy lássa, mi szerint makacsok épen nem vagyunk 's anyagi hasznunk érdekében, mellyel, köztudomás szerint' tisztelt collega urnunk olly keveset törődik, egyegy korszerű javaslatocskát mi is megpróbálunk — íme egész halom ujdonságot rázunk ki tárczáinkból, miknek egész becse, ha collega urnak nyájas szeretetreméltósága, mellyel néha még a' legigénytelenebb filkóságokat is figyelemreméltóknak hirdeti, azoknak némi becsét fog tulajdonítani, csak abból áll, hogy a' nyomtatási költségeket mintegy tizenhat pengő forinttal szaporították, a' mi (jelenleg legalább) nem igen mozdítja elő anyagi hasznunkat, mellyel, köztudomás szerint' tisztelt collega urnunk olly keveset törődik. — Enlin! ha ezen apróságok szép olvasónéimnak kedves mulatságot szereznek, miről 'Honderű' collegánknak lovagi szavát bírjuk, ám szolgálni fogunk akármennyivel, habár — őszinte megvallva, — a' rájuk fordított időt (mert a' letisztázás is csak időbe kerül) és költséget czélszerűbb 's maradandóbb becsű lapmellékletekre szeretnők felhasználni. Azonban nincs mit tenni, mint nagyságtok kívánatinak (inkább mondhatni, pillanatnyi szeszélyének) engedni, nehogy elvégre a' novellák, sonettek, humoreskek 's több illy haszontalanságok, mellyek 'Honderű' collegánk szerint koránsem tarthatnak fel egy lapot, a' mi lapjainkat is elsilányítsák, vagy a' mi anyagi tekintetből, mellyel, köztudomás szerint' tisztelt collega urnunk olly keveset törődik, még szomorítóbb lenne: az előfizetőket elidegenítsék — 's így az 'Életképek', kimondhatatlan kárára irodalmunknak, mellynek, mindig táguló látkörén egyik legfényesb csillag gyanánt tűntek fel (lásd 'Honderű' ez évi 2d. számát), elatant megbukjanak, mitől isten és a' fővárosi ujdonságok őrizenek meg bennünket. Avis aux dames!

* Mivel pedig egyik igen tisztelt collegánktól tanuljuk, hogy külföldi eseményeket a' pesti ujdonságok közé is sorozhatni, miért ne vegyitnénk mi is némelly

érdekesb külföldi híreket pesti híreink közé? annál is inkább, minthogy bizony csak Pesten halljuk mi meg, vagy olvassuk el, akármi történt is külföldön. Így például elmondjuk nagyságtoknak, hogy egy híres francia költő Delavigne Kazimir decemb. 11-kén meghalt. Ezt ugyan két héttel később mondjuk, mint a' Honderű, de ez is két héttel később adta ugyanazon divatképet, melyet mi első füzetünk mellett adtunk „und darum keine Feindschaft nicht.“ — Azonban szó, a' mi szó, a' III. füzethez csatolt „Fóti kastély“ olly gyönyörű melléklet, hogy az berámázva akármely salonnak díszére válik. — A' Divatkép is igen szép, de — nem uj, mert „Ungar“ collegánk ugyanazt már egy hónap előtt adá.

* A' „Molière-emlék“ felavatásának január 15-én kelle véghezmennie Párisban, de elhalasztatott, mivel a' hatóságok nem akartak részt venni az ünnepélyben. Azonban mégis egyezkedést remélnek. Boldog isten, mikor fog nálunk valamely híres költő emlékének felállítása csupán a' hatóságok részvétlensége miatt elhalasztatni!?

* Érdekes újságul közlik a' francia lapok, hogy Patagonia partjain igen jó köszén-bányákat fődöztek fel. E' szerint tehát a' délamerikai nagy emberek is ollyasmivel tüzelhetendnek, mi a' föld gyomrából jő. Nálunk már régóta leginkább az tüzeli az embereket, mi bányákból kerül. Egyébiránt e' köszén-felfödözés az óriás patagon-népre egészen uj; ha Európába akarnának fáradni a' jó emberek, azt találnák, mikép az már igen régi dolog, hogy sok a' szén 's még több a' kő; a' félig megégett 's lelketlen elemek most igen nagy szerepet visznek. De hogy is ne, mikor gőz és gép felkaptak a' polczra!

* Bizonyos angol újságban olvastuk, hogy egy véka köszén gőzével 70 millio fontot egy lábnyira föl lehet emelni. Hét vékának gőzével a' négy millio font nehézségű menakhidat 120, 630 vékéával pedig az egyiptusi nagy pyramist, mely netto 12,700 fontot nyom, 125 lábnyi magasságra lehet fölemelni. — Hja, mennyi gőzt használnak el Bécsből és Párisból bizonyos magyar lapok, hogy emelkedhessenek: mennyi gőz pazaroltatik komédiásokra és művészekre, hogy felmaggasztaltassanak: mennyi gőzre van szükség, hogy a' butafejúeket előre tolhassák!? Hijában; csak az ollyan gőz segít a' görebekből (retorte), melyekben — a' rany van.

* Hinnék-e szép nagyságtok, hogy a' mult év lefolytán Párisban 178 uj szindarab adatott! De ezek közül „a' Théâtre français-“ra csak nyolcz esik. E' szerint tehát a' magasb rangú komoly színműveket ott sem sutorogtatja ki minden szellem-röppentyű.

* Párisban a' czukrárszoltok ellen vizsgálatok rendeltettek, és számos hamisított 's veszedelmes sütemény elkoboztatott. — Nálunk eddigelé, hála istennek, illy kórjelek nem mutatkoznak, 's czukrárszaink legnagyobb veszélyessége abban áll: hogy szaporítják a' nyalakodók sergét.

* Afrikában szobrászatra alkalmas szép márványt fődöztek fel a' francziák. Tudni való, hogy a' rómaiak sok márványt szállítottak el Afrika partjairól. — Talán a' mi Mátyás-szobrunk is még francia művészre 's afrikai márványra szorul; könnyőse már ugyis római.

* Moldovában kevesbitni akarják a' szaporodó zsidók számát, miért is minden az országba vagy városba jővő zsidónak illő utlevéllel kell ellátva lenni, — különben az oknai sóbányákba vitetnek munkára. Már ez azután csakugyan sós foglalkozás lesz szegényeknek. Boldog kilátás! Van egy ország, hol senkitől sem kérdezik meg: honnan jő, merre megy? 's pedig vörös tenger sem választja Moldovától!

* Oroszországban csakugyan végrehajtásához fogtak ama császári rendeletnek, miszerint a' határszéleken lakó izraeliait az ország belsejébe szállítják. Lám lám, ott eltávolítják a' zsidókat a' határtól, hogy ne csaljanak csempészet útján: nálunk némelyek kiüzetésüket indítványozzák, — talán, hogy még azt a' pénzt is, mi kezeik közt, de csakugyan benn van az országban, kivigyék.

* Az orosz czár d'Arincourt algrófnak arany emlékpénzt adott Oroszországról kiadott 'l' étoile polaire' czimű munkájaért. Mi magyarok nem igen fogunk kísértetbe jöni, főleg külföldi szomszédinknak hazánkról irt jó munkáikért arany emlékpénzeket osztogatni.

* A' francziai ministerium egy új rendelvénye szerint a' katonatisztek csak úgy házasodhatnak, ha leendő nejüknek legalább 1200 frank évi jövedelme van. — Franciaország a' divat hazája, nem kap-e ez is lábra minden egyéb ranguknál? De hiszen már is vannak elegenden, kik a' házasságot csakugyan jól megfizettetik maguknak — arajok részéről.

* A' belga királyné kegyességéről igen szép vonást közlenek a' lapok. Egy munkás bezárattott három hónapra, mivel ittasságában verekedett. Számos családja 's beteges felesége inségre vala jutando. A' királyné közbenjárására az embert kiereszték. — Ha nálunk minden ittás verekedőt három hónapra be akarnának zárni, aligha nem volna fölösleges minden illy kegyes közbenjárás, mert az utánjövők serge bizonyosan idő előtt szoritná ki tömlőceikből az előbbieket.

* A' görög nemzet legújabb alkotmányt nyert, vagyis vett magának, 's tökéletes kidolgozásán most munkálkodik a' választmány. A' spanyol nemzet mindig beszél alkotmányáról, de forrongásával mindinkább rengeti alapjait. Az angol nép annyira szereti alkotmányát, hogy gyujtogatásokkal zaklatja azokat, kik annak hasznát veszik. 'S mi magyarok? — Elég az hozzá, hogy van alkotmányunk.

* December 15-kén volt harmadik évnapja, hogy Napoleon telemei a' kórvidékek párisi palotájába szállítottak, 's azt czélszerű egyházi ünnepléssel ülték meg. — Nekünk ugyan Napoleonunk nincs történetinkben; de van több olly hazafi — hadvezérünk, kikről néha ünnepélylyel megemlékezni szinte nem ártana.

* Párisban többnemű kísérletek tétetnek a' vaspályai légrendszerral, mely szerint a' vasutakon nem gőzzel, hanem csupa léggel fognának hajtani a' kocsik. A' XIX. század a' találmányok százada. — Emlékezünk még, hogy annak idejében torzképek készültek a' hölgyek bő ujjaira, mikép azokkal léghajó gyanánt lehet repülni. A' léghajó rendszer is — legalább hirdetik — mindig tökéletesbül, — 's még megérhetjük a' divat hatalmánál fogva, hogy leggolyói ruhaujjakon utazunk!

* 1785-ben Lyonból Párisig 144 söt 240 órába telt az utazás; most az egész utat 54 óra alatt járhatni meg. Aztán tagadja valaki, hogy az emberek haladnak — legalább külföldön.

* Franciaország 37,232 községének évi magán jövedelme tesz 166,036,866 frankot, kiadásai 159,851,634 frankra emelkednek. — Ki fogja Magyarországha kiszámítani a' községek jövedelmeit?!

* Francia lapok jelentik, hogy Delavigne olly kocsiban utazott déli Franciaországba, melyet a' király adott rendelkezésére. — Boldog Delavigne, ő legalább azon öntudattal halhatott meg, hogy az elismerés nem hiányzott sem felülről — sem alulról.

* Nagybritanniának tengeri ereje 609 hajóból áll; hadi gőzessel azonban a' francziák többel bírnak. — Gőz volna nálunk is elég, — csak a' hajók hiányzanak.

* Franciaországban egy gyermek a' Taurion folyóba esett, 's négy éves testvére, ki vele a' parton játszott, megmenté. — Vajha dunai csónakászinknak sok illy lélekjelenségű gyermeke születnék; így azután lehetne reményünk, hogy bátrabbak lesznek a' mostani révéseknek, mikor ember megmentéséről van szó.

* A' párisi színházakat új évvel csupa régi darabbal nyitották meg. — 'S aztán mi új darabokat kívánunk. Már micsoda igazságtalanság ez!

De térjünk már vissza kedves fővárosinkba 's lássuk milly érdekes esetekkel bővelkedünk:

* Farsangi vigalmaink közt tán legérdekesebb volt az e' f. hó 18-dikán a' budavári országteremben adott társasági bál, melyre nemcsak az ős anya-

város angyalszép hölgyei, hanem még Pestről is érkeztek igen kedves vendégek, daczára az e' napon dühöngött szélviharnak 's a' miatta több óráig megszakadt dunai közlekedésnek. A' bálnak elrendezése szintolly fényes, mint izletes volt: Morelly bájos nyirettyüje varázserővel birt a' tánczolókra — fogadni merünk, hogy, kör-táncz'-unkat sehol szebben nem tánczolják a' két városban, mint ezen társasági bállokban. Említést érdemel, hogy a' francia négyest és lancer-t itt nem colonne-kban, hanem teremhösszában, mintegy 150 pár tánczolja, mi a' nézőknek, főkép a' karzatról, épen olly gyönyörű, mint sajátserű látványt nyújt. — Lehetetlen ezen virító hölgykoszoru közül a' legszebbiket, a' legigézőbbet kijelelni. . . hja, az ember fiának szinte Páris lenni, ha a' legszebbiknek kellene adni az almát. . . A' hölgyöltözeteket egyszerű elegancia jellemzé, fejkül cameliákat 's fris virágokból font koszorúcskákat láttunk. — A' vig és fesztelen társaság reggeli 5 óra felé kezdé eloszlani. Jövő vigalmunk e' hó 29dikén lesz, melyre, úgy reméljük, egy pár igen igen kedves lény, kiket e' bálban sajnálkozva nélkülöztünk, megjelenni 's a' bájos hölgykoszorút kiegészíteni fogja.

* A' pesti casinóbálok is divatoznak már — a' juristabált az idén is vidám társalgás, rend és illedelem tünteték ki. Örömmel említjük meg, hogy az utolsó kőrtáncz után Morelli hangászkar a' Főti dall' játszván, az egész társaság lelkesülve eneklé elazt.

* Hírlík, hogy arszlábnál is lesz, miután jogász- és honfíbal tartatik. . . Anyit azonban bizonyosat mondhatunk, hogy tigris-bálakármennyit tartatik — ,a' gárdistánál."

* Mivel épen a' gárdistánál' vagyunk, száljunk kissé alább azon vigalmakhoz, melyek körükből minden hanyakodást, feszt és terpeszkedést száműzve, az idei farsangon is igen életvidoraknak mutatkoznak 's bizony több figyelmét érdemlik néha az emberismerőnek, mint a' fényes csillárok, márványfalak, török szőnyegek ásitózó serege. Lássuk tehát:

* A' budai, Englaender'-nél 's a' pesti, lengyelkirály'-nál, a' külvárosi, haűt crème' gyűlhelyeiken, nagyszerű tánczvigalmak valának; a' közönség nagyszámu és válogatott volt: az urak többnyire ingujjban, a' dámák közül pedig némellyike szarvasbörkeztűben, legtöbben keztyűtlen jelentek meg. Az étel kissé sótalan, de a' kolbász és rostélyos annál foghagymásabb volt. Reggel felé a' bált kis fejbeverőcskével fejezték be, mit nem annyira a' keresztelt bornak, mint az itten divatozó szokásnak tulajdoníthatui 's minék egy pár kek szemén 's a' belyukasztott nagy dobon kívül komolyabb következményei nem voltak. Egyebiránt a' multság igen tisztességes és illendő volt.

* Mondják, de mint bizonyosat még nem állíthatjuk, hogy a' fehérhattyu-fogadás is megszanja szép barátneít, a' külvárosi mosogatónékat, 's kedvőkért — mint taval — vasárnaponkint tánczestélyeket fog rendezni. Tudva van, hogy ezen bálakat mindig a' legfesztelenebb vidámság — a' borbély- és mészároslegények ezen annyira kedvelt eleme — jellemzi; növeli a' bálnak érdekét még az is, hogy az idén a' szelindekek és komondorok többé be nem bocsátatnak a' terembe, hanem számokra külön hely lesz a' konyha közelében elrendelve.

* Egy gyermekbál is készülöben van, még pedig álarczos. Ez nem ér semmit, mert elrontja az ifju elméket. A' gyermekek hiúk, önhittek és kéjvágyók lesznek. Alkalmunk volt egy hat éves leánykától, kit egyik ismerősünk csinos rococo-öltözte végelt megdicsért, hallani: „Ah, Sie sind zu gülig, es geht halt an!“ 'S ezt olly kaczer 's hánytorgó hangon ejté 's olly tánczmesteri 'pukerli'-kat vágott hozzá, hogy akármellyik tízennyolcz éves kisasszonynak becületére váltak volna. Bizony igen hibáznak a' szülők, ha gyermekeiket önbalgaságuk majmaivá teszik.

* A' pesti reduttermek bérloje ez idén csak három bált szándékozik adni a' maga- 's többet mások rovására.

* A' farsang végnapját a' budapesti zeneegylet fényes bálja fogja berekeszteni.

* De hagyjuk el a' sok dinomdánomat 's térjünk közérdekű tárgyakra, nehogy végre is botrányra szolgáltatassunk alkalmat 's uj anyagot nyujtsunk némelly külföldre

levelező napszámos firkásznak (ki, mivel hasábasítással szégyenli kenyeret becsületesen keresni: hasábasírára adta magát), a mi szépirodalmi vállalatunkat szintugy, mint azt a' politicaikkal tévé, olly kirívó színekkel 's köteles elmázolással feltollazni az „Allgemeine” számára, hogy iszonyodva fogjuk öszszecsapni fejünk fölött kezeinket, mint az egyszeri egri szabó, ki egy tiszteletes uron tulajdon műhelyében készült öltönyét megpillantván, öszszecsapá kezeit 's nem biheté, hogy emberfiát így lehessen eltorzítani. — Bizony bizony mondjuk, kell is nekünk akkora adag könnyelműség és türelem, menynyi rendesen nem szokott lenni, hogy szépen elnyelhessük mindazon ellenséges elteltéssel hizott czikkeket, mellyek idegen lapok hasábjain — mint medve a' vakandok lyukában — elterpeszkednek 's a' legbalgabb ráfogásokkal illetvén nemzetiségünket, édes magunkat kalpagban és attilában, isten tudja, milly emberevő, tán még a' Canihálok fajánál is rettentőbb osztályhoz sorozuak. Beszélhettek aztán, hogy az indignatio kifakadását 's a' suhogó visszatorlást akkora halaszszuk, midőn „ész és sziv vizsgálva megegyezett”, hogy csakugyan méltatlanul bántak velünk... 's csak akkor mászszunk föl a' meggondolás magos' szószekére, hogy onnan az alattunk zajgó sokaság lármájában az igazság szavát a' pártosság szavától megkülönböztethessük, midőn a' szószek talapjai körül a' földet felporhanyozták és felni lehet, hogy az egész plundra minél előbb öszszeomlik.

* Egész Europa, China, Novazembla, Laphon — és Magyarország most azon világfontos ujdonsággal bibelődik, hogy egyik legjelesb színésznőnk, több napig tartó tyukszemfajdalmiból X. orvos ur szerencsésen kigyógyította.

* Mult vasárnap olly mély hó borítá el utcáinkat, hogy alig lehetett járni... ezen alkalmatlanság bihetőleg addig tartand, míg a' hó el nem fog olvadni.

* Z — ből a' legmegnyugtatóbb hírek érkeznek. A' mult héten gr. X — és gr. Y — ő méltóságoknál fényes bal adatott, mellyre számos vendég hivatott meg színkülönbőség nélkül. A' gyönyörű Q. grófnő lelkes felszólítására a' magyar kőrtáncz mintegy négyszer járattott el 's mindannyiszor hangos „éljen” kiáltások közt fejeztetett be, mialatt a' szomszédtermekben elmés toasztok közt számos champagnei palaczk üritetett ki állandó békesség 's a' közhaza javáért.

* Ha talán valaki szemünkre vetné, hogy ujdonságaink harmadát költöttük, az mód nélkül megtisztelne bennünket, mivel egyszersmind azt tenné föl rólunk, hogy azok felül gondolkodtunk, gondolkodni azonban csak fővel lehet, ujdonságainknál pedig egyebet nem használtunk, mint — kezeinket.

* A' pesti aldunasori vadballban több bakot mutatnak, mellyek a' r — i mezővadászaton az úri vendégek által lövettek.

* A' mult hetekben egy recensent megverték: ez minden becsületes emberen megtörténhetik, de nem érdemli meg mindegyik.

* Budán több helyeken, nevezetesen a' várból az úgynevezett „szépút”-on le egészen a' dunapartig, kőporral van az út behintve, nehogy az ember elsikoljon 's valahogy kezét vagy lábát törje; Pesten ezen intézkedést nem tartják szükségesnek: a' bukás itt napirenden van. 's még egyiknek se lett baja tőle.

* Mondják, hogy a' halálbüntetést eltörölni 's helyette a' magányrendszert fogják behozni. A' bűnöst t. i. ezentúl nem kötéllel vagy pallossal, hanem unalom által akarják megölni. Mint halljuk ezen ítélet végrehajtására már több újságíró kinalta lapjait, ha ezek olvasása addig magát a' szerkesztőt meg nem ölte.

* Mint ritkaságot beszélük, hogy gróf Y. ez idén nem fog külföldre utazni, hanem pénzét a' hazában költendi el.

* Azt szokták mondani, ha ki két tűz közé szorul, csakugyan bajos menekülnie. Pedig higyjék el nagyságtok, inkább két tűz, mint egy „genialis” tolvaj 's egy „ónaláb” éjiőr közé szorulni, — mert ezek, ha a' régente hires Scylla és Charybdisek méltó testvérei nem is, de azoknak divatszzerű paródiáiul bizonyosan méltán tekintethetnek. — Egy fiatal ember csengetvén a' házmesterre, izmos székötöl megszólítatik 's illetőleg

de igen illetlenül, mellen ragadtatik. E' demonstratio pedig rövid uton öt forintot akart volna csikarni. A' fiatal ember mintegy tizenöt lépésnyire éjiört látván kullogni, 's a' házmaster közeledő csoszogását is hallván, természetes, hogy nem félt, sőt a' szemtelen követelőt lehurrogatni kezdi. Ez szinte hallván a' házmaster közeledtét, lekupja a' megtámadott kalapját 's iramlk — egyenesen az éjiör felé. A' fiatal ember kiált: 'Fogd meg!' az éjiör pedig dörög: 'Mit megfogni? Ez nem kötelességem,' — 's a' tolvaj elillan. A' kalap alkalmasint megért öt forintot.

* Halljuk, hogy a' 'Merkur' előfizetői naponta szaporodnak, mit minden esetre a' szerkesztő ur ügyességének lehet tulajdonítani, 's azon körülménynek, hogy a' 'Honderü' igazgatójának collegialis tanácsát követve, igen sok ujdonságot 's többnyire vadakat, t. i. az e' vagy ama vadászt alkalmával meglőtt nyulak, őzek és szarvasok mennyiségét, ebfttatásokat, agarászatot 's több illy érdekes eseményeket közöl, mellyek kétségkívül a' lapot nem sokára s a l o n l a p p á emelendik.

* Egy másik szerkesztő pedig, kire a' mese szerint bizvást ráfoghatni, hogy egészséges színével még a' vendéglőnek tartozik, egy 'nefelejts'-et fog lapjaihoz mellékelni elmaradt előfizetői számára: igen tartunk azonban attól, hogy csak — hitelezői fognak jelentkezni.

* Néhány nap óta igazi telünk van, szélvész és hózivatar. Mult vasárnap estve az illy időben tértünk egy igen kedves mulatságról haza a' krisztinavároshól. Az utak mindenütt bokaíg erő hóval valónak elborítva, melly a' haladást majdnem lehetlenné tévé, mihez még az a' kellemetesség is járult, hogy az egész főutczában egyetlen lámpánál több nem égett, 's pedig azért, mert máskor sem égett soha 's így ezen bölcs gazdálkodás miatt életveszedelem közt kellett az utak melletti árkokat kerülgetni, honnét, ha bele esünk, csak az isten szabadíthatott volna meg bennünket, — mert e' városrészen nem csak hogy rendőrök nincsenek, mert ezeket különben a' várban sem lehet látni, de estve nyolcz óra után már egyetlen emberi lényvel sem találkoznak, mellynek segedelmére számolhatnánk. Nyáron igen szép az a' krisztinaváros, de telen isten mentsem meg az ottlakástól, ha különben kocsival és lóval meg nem áldott.

* Törökországból azt írják, hogy ottan a' földnép neveléséről fognak gondolkozni. Bizony jó volna a' töröknek erről gondolkozni, mi előtt nekünk illyesmi eszünkbe fog jutni. Hej, ki nem emlékezik Raupach 'korszellem'-ében a' báróra, ki parasztjait és édes fiát készakarva butákká nevelteté, hogy őket ezéjaira használhassa, 's midőn aztán eszök re volt szüksége, e' nevelési rendszert keservesen megbánta.

* Hogy fogalmuk legyen nagyságtoknak, minő gyönyörű erkölcs- és izlésfinomító darabok azok az úgynevezett német bohózatok, imhol például hozzuk fel Holtey urnak, a' német színházi költők epyk matadorjának, e' napokban olvasott egyik bohózatát, mellynek egyik jelenetében ezen épületes monolog fordul elő: 'Was ist der Mensch? — A rechter Ochse!' Erre ugyancsak Schiller gyönyörű verseivel lehetne felelni: 'Wir Menschen sind ja alle Brüder, ein Jeder ist mit uns verwandt.'

* Vidéki hírek szerint K—án az idén nem fognak álarczos bálok tartatni — a' mi igen rendjén van: mert az ollyan emberek, kik álarczosan járnak, valakit ábrázolnak 's így soha nem tudni, mi lappang a' háttérben. Dicserjük mi az ollyan embereket, kik senkit sem ábrázolnak, hanem esznek, isznak és alusznak, azaz: orrukat soha másba nem dugják, mint — a' tollukba.

* A' budavári küterömében két nap óta elfogyott a' víz. Kéretnek az, 'Életképek' t. cz. előfizetői, méltóztassanak lapjaink rendetlen járása miatt kis türelemmel lenni. Fiatal szerkesztők vagyunk, majd beletanulunk.

* 'A' pesti új városház épülete külrésze már készen áll!' mond a' 'Pesti hirlap' elmés ujdonságírója 's ámbár nem szokásunk más ujságokból kiürni az ujdonságokat, hogy lapunk teljék 's ujdonságaink ívekre terjedő halmazával dicsekedhessünk, — mire világos példáink vannak — mégis nem tartóztatjuk magunkat, a' következő sorokat itt idézni: hisz olly szívesen idézi az ember azt, a' mi jó 's olly lapból, mellyhez

aannyi rokonszenzzel, aannyi tisztelettel viseltetik 's mellynek bú- és örömnappjaiban még csak nem régiben olly szívesen osztozék. — „Magas tornyába, — így folytatja collegánk — mellyet a' szép kilátás végett naponként számosan látogatnak, az óra már föl van téve, sőt jár is. Miután pedig a' pesti órák rendtelenségét ismerjük 's eljārhattuk a' fēlvārost, mindig azon óranegyedet hallva kongani, igen természetes kívānsāgunk, hogy legalābb a' városhāzē járjon jól 's tudhassuk mindig: hānyat űt ott az óra? Hogy ezen óra sietni fogna, az előzményeknél fogva fēlni nincs okunk, de annāl inkább kell ohajtanunk, hogy ne késsék, 's miután a' tervezett, legalābb ajánlott kivilāgitása a' számlapnak elmaradt, adja isten: járjon ugy, hogy ne kelljen feleje nappal is sötétiséget kívānni, mit annāl inkább várhatunk, mert közel a' szent gellērti regulator. Adja az ég, hogy a' magos toronyból minden tüzet korān lāssanak meg, de csak azt oltsák el, melly kártékony 's ne azt, mellynél a' város boldogsāgának még vajmi fiatal csemetéje melegszi. Végre adja isten, hogy ezen épület mennykőhāritója hāritson el minden vész a' város felől. Amen.

* Azt mondják, hogy magyar fővárosunkban magyar polgári katonasāg van alakulóban. Ez magyar fővárosban ugyan ritka, de szép tünemény volna.

* Nem hagyhatjuk említés nélkül a' pozsonyi német újsāg derek szerkesztőjének hirlapok utján történt felszólítását, melly szerint lapjainak hasābjait leginkābb haza i üg y e k n e k szentelve, felhivja hazānk magyar és német íróit, hogy ötlet ezen törekvésében, mellyet legelső hazafiui kötelességének ismer, lehetőképen segítsék 's e' végre political, szépművészeti; valamint a' kereskedési vagy társadalmi életet érdeklő dolgozataikat hozzá beküldeni ne terheltesse, mellyekért kölcsönös értekezés utján meghatározandó tiszteletdíjt is fizetend. 'S aztán mondja még valaki, hogy német collegāink ellenséges indulattal viseltetnek nemzetiségünk iránt: engedjük őket hozzánk simulni 's meg fogunk győződni, hogy nem tápláltunk kigyót keblünkben. Bizony nem alakoskodás az a' nemzetiségünk iránt nyilvánított buzgalom — mert hiszen náluk nem olly olcsó portekā ām az a' hazafisāg, mint nálunk; tudunk lapokat, mellyek hazai érdekeinket pártolva 's mellettők buzogva, alig fődözhetik a' kiállítás költségeit, midőn az ellenkező irányuak szerkesztői nem győznek eléggé dicsekedni előfizetők naponta szaporodó számával 's pohoskājokat elégtelen veregetvén, eszökbe sem jut a' megkezdett 's olly jól fizető utról olly csekélység végett, mint például a' hazafisāg 's a' hazaszeretet, vén napjakra eltérni.

* „Regelő' collegánk hirli, hogy „derek Szigligetink, Szökött katoná'—jának nagy hire Bécsbe is eljutván, a' leopoldvárosi színhāzi igazgató (a' vállalatiban még soha meg nem bukott Carl ur) azt Szigligetitől igen kedvező föltételek mellett (német fordításban) megvenni ajánkozott.“ És valóban, a' darab olly közkedvességű lőn, hogy azt egy műkedvellő társasāg számára már tő t nyelvre is lefordították. A' kézirat e' napokban forgott kezeink közt, de mivel, szerencsénk vagy szerencsétlenségünkre-e? tő től nem tudánk, annak ügyes fordításáról nem íté lhetünk.

* Mondják, hogy Liedemann pesti kereskedőnek számvivője a' legközelebbi bécsi nagy sorsjātekbān a' 80 ezer pengő forintot megnyerte 's K. pesti polgār a' farsang első hetiben mind a' négy — leányát férjhez adta. Mellyiké már most a' nagyobb szerencse.

* A' f. hó 29d. a' leégettek javára adott fēhérvāri táncmulatsāgra számosan rāndultak le a' budapestiek közül. Bizony van jőtekon y szellem e' népben: nyolcz mértföldnyire is elmegy szenvedő embertársiért — tánczolni.

* Egy rövid, tán mulattató esetet is mondunk el, melly e' napokban egyik barátunkkal történt, midőn Pestről Budāra utazott. Nevezett, azaz meg nem nevezett barátunk tehát Pesten, hol az idén, mint már mondtunk, olly nagy rend van, hogy néha felőráig is kell a' parton ólālkodni, míg csónakba juthatunk, a' mi természetesen igen boszantó volna, ha az nem vigasztalnā az embert, hogy Budān szint-

olly jó rend van — barátunk tehát Pesten nagy ügygyel bajjal csónakba tolakodván, utána egy szegény zsidót, ki hihetőleg három félórán túl is didereggetett már a parton a' nélkül, hogy valaki megszánta volna, akart a' lélekvesztőbe csusztatni, de ezen irgalmasság érzetében a' hajóslegények — a' durvaság és szívtelenség ezen élő prototyppei által — akadályoztatott, kiknek egyike a' szegény embert úgy mellbe lökte, hogy ez a' csónakból nemcsak ki, hanem térdig a' hideg vízbe is bukott, 's szívemetsző jajgatást emelt. Most barátunkat is elhagyá a' türelem és magyarosan, amolyn ki cirikalmazott 'teremtetté'-kkel, rárivallván az embertelen hajósra, megparancsolá neki, hogy a' zsidót azonnal bocsássa be a' sajkába, melly parancsának egy háta mögött álló markos paszomántos siheder még nagyobb tekintélyt adott. A' hajós morogva engedelmeskedett . . de volt a' szegény zsidónak kinja az átszállítás alatt, a' hajóslegények kimeríthetetlenek voltak witzekben, természetesen mind az Ábrahám fia rovására . . egy pár magát barátunkat is megmosolyogtatá, akár akarta, akár nem. A' legszebb még az volt, hogy midőn a' budai partra, a' hálálkodó zsidótól követve, kiszállott, a' megriasztott hajóslegénytől ,füle hallatára' ezt hallá társának mondani: Te Janó, mit gondolsz, nem volna-e jó ezt a' nagyságos urat Pozsonyba küldeni, hogy a' zsidókat ,e m a n t i c i p á l n i' segítse? isten áldja meg őtet, bizony mind viczispánokká tenné őket.'

* A' hirlapokban méltán dicsértetik dr. Pólya magán elmekórintézete, melly mintegy két év óta fenáll, a' derék orvos ur maga költségein a' fáradozásai által létrehozva. Fő czélja, nemcsak a' lelki betegek gyógyításában, hanem még azon mellékczeleből is áll, hogy a' gyakorló ifju orvosoknak clinicumul szolgál, hol e' honunkban még igen kevésbé mivelt orvosi ághban szép tapasztalásokat szerezhetnek.

* Derék költőnk Erdélyi János egy népdal-gyűjtemény kiadását tervezi. Bizony szükségünk volna rá: a' poezis ugyanis csak a' népnél találhatik még.

* Az idei Kisfaludy-gyűlést koszorús Jósikánk egy tőle felolvasandó legújabb regényével fogja megnyitni. Szabadjon tisztelt nagyságtokat azon önvendetes hírrel meglepni, hogy az ünnepelt író szavát birván, legközelebbi füzetinkben tőle egy novellával kedveskedhetünk. Ezzel aztán kérkedni ,il faut la peine', mint magyar collegánk mondaná.

* Különféle hírek keringnek egyik leglelkesb honfiumknak ,hirlap'-írói lemondásáról. Mit e' hó elején elvtársaihoz intézett rövid, de határozott értelmű sorai olvasásakor keserű érzelmek közt sejtettünk, az most valósulni látszik, ámbár valosulását nemcsak magyar journalisticánk érdekében, de egyéb magasabb tekinteteknél fogva is, leheltennek tartani szeretnénk. — Bizony, bizony mondjuk, szomorú idők, szomorú farsangi nóta!

MI HÍR BUDÁN?

* Ha az ember a' budai városmajor-utcán kiér, az ugynevezett hárshegy oldalán jókora kopár helyet vesz észre, mely szokatlan látványról csak akkor van bizonyos fogalma, midőn közelebb érve, okát abban találja, hogy az idei irtást az olly kellemes fekvésű, árnyékűs hárshegy egyik legszebb részén gyakorolták. Keserű érzés foglalja el a' természet valódi barátját, midőn látja, hogy a' legszebb bikk- és tölgyfák, melyek árnyéka alatt olly sokszor édes andalgásokba merülve megpihent, most irgalmatlan kezek által kivágattak 's miért? hogy a' budai választópolgároknak rőzscesomók (Bürtelholz) jussanak... azoknak t. i., kik a' város virágzása és jóléte felől éber figyelemmel örködjének. Milly szörnyű vandalismusa az az időnek, mely határt nem ismerve, isten legszebb adományait olly könnyelműleg megsemmisíti. Rőzscesomó! mennyi regénytelenség fekszik e' szóban. Nem tudtuk volna, mert hihetetlennek tartottuk, ha Jelenkor' collegánktól nem halljuk, hogy a' budai választópolgárok régi szokás szerint évenként és fejenként a' város erdejéből mintegy 3-400 rőzscesomót kapnak, a' mi pedig megmarad, ha marad (ezt ismét másoktól hallottuk), az a' nyilvános városi intézeteknek juttatik. Azonban egy harmadik, majdnem hiteles kútforrásból értettük, hogy a' választó polgárok ezentűl e' jogokról lemondani 's járandóságukat a' nyilvános intézeteknek 's a' szegénységnek mérsekelt áron átengedni fogják; isten áldja meg őket érte... hisz ugysem fog olly nagy áldozatukba kerülni, miután sorsáldottabb polgáraink közé tartozván, egy pár száz rőzscesomócskára a' szegénység és nyilvános intézetek rovására nem szorulnak. — Mondják, hogy Europa minden mivelt tartományiban az erdőbirtok egyik főága a' gazdaságnak 's mint ollyan kezeltetvén, a' városokban a' tiszviselők mellekfizetéséül 's szegénység javára használtatik. Mindenütt bizonyos rendszer követtetik el a' kezelésben, mindenütt a' rendes faízás van gyakorlatban, mindenütt, hol olly terjedelmes erdőségek vannak, mint minőkkel Buda is bir, rendes erdészeti személyzetet, szilárd alapra organizált erdőbirtóságot szokás felállítani... de mindez nálunk még a' jámbor ohajtások közé tartozik — 's a' mostani rendszer, hogy isten bocsássa meg, vajmi nem képes, azok valóulására reményt nyujtani. Az erdőörzők hanyagsága 's meg valamije (minek okát azonban a' fölötté csekély fizetésnek tulajdoníthatni) majdnem közmondássá vált, 's így elgondolhatni, mikép kezeltetik ezen mindenütt fontosnak (csak Budán nem) elismert gazdasági ág. — Másutt a' szegényebb osztályuaknak egy hétkén kétszer megengedtetik a' szárazfaszedés és elhordás — nálunk is kitűzvék illyen napok, csak hogy nálunk egészen más szegények vannak! — Nem egyszer láttunk egy óra alatt mintegy száz keziszánkán — fát hordani, köztök több lovasszekér is volt. Bizony az ember azt gondolná, hogy pár óra alatt az egész

János- vagy hárshegyet el akarják vinni a' — szegénység számára. Aztán, ha valami jól rendezett erdési személyzet lenne, tán ki lehetne kutatni amugy barátságosan, valjón honnan fáznak a' vendéglők és majorosok, kik a' városerdő szomszéd-ságában laknak? Ezt szerény figyelmeztetésül az illető hatóságnak.

* Ez alkalommal szabadon reménylenünk, hogy a' budai hegység közti mulató-helyekre, mint például a' szép juhász-hoz vezető nyaktörő utak a' mostani derek városi gondnok ügyelése alatt ki fognak javítani. Hja, urak, csak egyszer ülnének önök egy bérkocsiban és hajtátnának amugy lövésztében a' nevezett utakon keresztül, fogadni merünk, hogy jámbor ohajtásaink nem maradnának sokáig sikertelenek.

* Zalaiban két igen vig táncmulatság volt, melynek egyike a' zalaegerszegi casinoteremben, a' másik pedig a' szomszéd kaszaházi urasági fogadóban ugyan egy estvén — ez utóbbi a' világító lámpák javára — január 17-dikén adatott. Mindkettő csinnal és izléssel volt rendezve; de főképp az első fölötté fényes és látogatott volt. Tisztelt levelezőnk hosszú névsorát közli a' legkitünőbb szépségű hölgyeknek, kik e' táncvigalmat jelenlétökkel díszesíték; de részt vőnek ezeken kívül abban Zala lelkes tisztí kara's valogatott ifjui is, kiket társalgás és táncz közben fesztelen vidorság's valódi szerénység jellemzett. Országosan tisztelt Deák Ferenczünk is jelen levén e' mulatságon, utolsó hagyá el a' termet. — A' másik vigalomra, mely a' városi tanács által a' fenérintett cselzra rendeztetett, épen olly díszes mint nagyszámu közönség gyülekezett. — Még két táncvigalomról beszélnek: megjegyzésre méltó azonban, hogy a' jótékony városi tanács's a' zalaegerszegi vendéglő egymás daczára ismét ugyan egy napra, t. i. február 19-dikére, tüzték ki e' két táncmulatságot. — Thalia vándorfiai is meglátogatók Kétszeri igazgatása alatt Zalának ezen központi városát's közgyűlés alatt a' Tisztujítás — Országgyűlési szállás — Ördög naplója című szindarabok előadásával mulattaták a' mindig szépszámu közönséget.

* Honti derek levelezőnkől következő tudósítást vettük: Minthogy nálunk még nem szokás az ujévi kívánatokat jó cselzra megváltani: úgy a' többivel megfizettük ké-mény-seprő legényeink abbeli nyomtatott szíves kívánatukat is, mely szerint biztosítunk, hogy ez ujévben eltünkért veszélybe menni nem fognak' (l. ujévi üdvözlét 3-dik versszakát). — Ez ugyan nem nagy újság's tán másutt sem: azért újabb után vágy-tunk's meghozta a' januáriusi első posta a' legújabbat a' többi újságokkal — önnek 'Életképe'it, melyeket örömmel üdvözlöttünk a' fájdalommal nélkülözött 'Athenaeum' helyett. Casinónk tagjai közül néhányan nem könyvet, melytől a' jelen divatkor irtózik, hanem újságot, melyből amollyan könnyű módra mégis tapad valami a' föbe, ohajtának; másoknak azonban tetszék az abban rejlő Élet, másoknak a' Ké-pe k's legtöbbnek tetszenének az É l ö k é p e k: 's ha ön illyeket tudna Jules Dávid-tól kieszközteni, úgy aligha az 'Életképek' nem dícselkedhetnének legtöbb előfizetővel széles e' világon. — Mult angaricalis közgyűlésünk decemberben tartatott, 's mint-hogy megyei úgy politikai, mint socialis életünk csupa angariakra (többi közt az angaricalis 25-re l) van oszolva: úgy e' megyéről hébe-korba adandó miniature-élet-képeim számára legyen szabad ollykor az angaricalis gyűlések mozgalmái közt is tar-lózní. A' multról megemlítendő különösen a' megyei népnevelési választmány ülése, melyben kihallgatva az illető járásbeli alválasztmányok jelentéseit, a' lefolyt évre 9 néptanítót két-két arannyal megjutalmaztatni's 8-at megdicsértetni rendelt. E' fölötté fontos ügyü választmányuak fáradozatlan buzgalmu elnöke: másodalispánunk Semberi Imre. — Egy a' nemzeti színházat illető indítvány is tétetett közgyűlésünk folyama alatt, melynek cselzja lett volna, abból országgyűlésileg kitiltani az olasz kukurikolókat's különösen Döblert, ki egy boszorkányságot nem hitt alföldit ködfátyol-képeivel annyira megigézett, hogy kijöttekor a' színházból felkiáltta: 'nem hittem, de ezúntul hiszek boszorkányt!' Nekünk magára az indítvány nemzeties irányára semmi észrevételünk, csak azt sajnáljuk, hogy alföldi szomszédunk hite olly könnyedén megingattathatik, kinck, ha feledte is, hogy 'comediá'-ban volt,

eszebe juthatott volna az alföldi delibáb, melyet ha egy felföldi vizuek tart, aligha ebbeli hitén maga az alföldi szomszéd józút nem nevet. — Törvényszékünkön ugyanez alkalommal egy ifju parasztnő fordult elé, lélektanároknak tanulmányul szolgálható, ki egy éjjel, minden ok nélkül, oldala mellett szendergő néhány hetes házas 's ifju férjének fejét haltával ketté hasította. Vallatása után a' megyei fióktömlőczbe vitetvén, az Ipoly hídján keresztül; kedve jött itt magát nagylelkűleg megsemmíteni, de csak amugy, miként a' cigányról írva van a' mesében. T. i. nem a' magos hídról veté le magát, hanem a' hid alá szaladt 's itt lassan a' folyamot — átlábalni kezdé, hol ismét elfogatott. — Jövő baluunkról, mely február 12-dikén fog tartatni, más alkalommal

* Ide iktatunk egy, az „Életképek” ezidei 2-dik füzetében K ö r m ö c z y urnak az „Örangyal”-ban megjelent „árva leány” czimű beszélyének d — w általi bírálatára vidékről küldött czáfolatot, melyet annál készségebben közlünk, mert annyira tiszteljük mások motivált véleményeit, hogy azoknak, bár ellenünk legyenek is intézve, mindenkör szívesen engedendünk helyet lapjainkban. Kérjük azonban t. cz. beküldőinket, hogy az akármilyen néven nevezendő visszatörölásokat minél rövidebbre vonni iparkodjanak 's pedig méltányosság tekintetéből azon olvasók iránt, kiknek lapjaink főleg szánvák, 's kiket hosszú és tudóska vitázatok könnyen untathatnának. — „E” lapok — így szól a' czáfolat — ezévi 2-dik füzetében d — w ur az „Örangyal” vallási almanachot akar a' szép olvasóival megismertetni; 's mennyire ez ismertetés oda irányoztatik, hogy e' nemes czélú és e' honban sokaig sajnosan nélkülözött zsebkönyv többeknek, 's főleg azoknak ismeretére jusson, kiknek számára 's kedvökért iratott: érte csak szíves köszönetünket 's őszinte halánkat tartoznánk nyilvánítani; de miután az ismeretét, feledvén az írói lovagiasság, méltányosság 's igazság elvének sérthetelenségét, büszke, részrehajló 's az igazságot elferdítő bírálatával az ügynek ártott inkább mint használt; legszentebb kötelességünknek ismerjük ez ügyben felszólalni, leginkább azért, mivel félni lehet, nehogy a' könyv, mely honunkban új ültetvény levén, kíméletlen bántalmak következtében, még mielőtt valódiilag élni kezdene, zsenge korában, számos jobb keblek fájdalmára kora halálát találja. Az érintett bíráló, miután ismertetésében Császár Ferencz derék „Rozalba”-ját, 's Márknak „Esther” sz. történeti novelláját röviden értené, átmegy a' meleg tollu K ö r m ö c z y Imrétől szerzett „árva leány” bírálatára; de itt már tolla szelid modora változik, 's csipős és gúnynyal vegyes leckézésével egyszerre e' darabot 's annak általuk igen tisztelt szerzőjét földre sújtani minden erejéből igyekszik. „Szerencsétlen apologia — mond ő — mely az ügy iránt, melyet védeni akar, nem igen örvedetes sajnálkozást gerjeszt bennünk; illy irányú dolgozatok fölville e' zsebkönyvbe nem nagy mértékben fogja jöendőre a' szilárdabb gondolkozású (?) írókat buzdítani, kik minden erkölcsi, általánosan jó 's hasznos iránynak buzgón készek pártolására bizonyosan, de kik épen ennél fogva hajlandók lehetnének az olly vállalathoz járulástól, mely egyes castok és felekezetek érdekében emel olly tolakodón dicsérgető szót, visszavonulni stb.” — Apologia tehát e' műdarab, és pedig olly szerencsétlen apologia, melynek iránya szilárdabb gondolkozású írókat a' zsebkönyv pártolására jöendőben nem egy könnyen fogná buzdítani! — Különös, valójában különös, egy jól készült 's gyönyörködtető beszélyre a' „szerencsétlen apologia” nevéz mázolni, mely sok értelmes olvasót könnyen azon szerencsétlen gondolatra vezethetne, hogy a' tisztelt bírálónak tán nincs is tiszta fogalma az apologia jelentéséről! — Mi átolvasók e' szép műdarabot, és apologiára benne nem találunk, sőt ollyannak tapasztaltuk, minőnek egy vallásosságot ébresztleni akaró elbeszélésnek lennie kell; szelid, távol minden érzéki fűszertől, és olly nemes érzeteket előtűkröző, melyek vallás iránti szeretetet, istenben vetelt hitet 's fejedelem iránti hű polgáriasságot tanusítanak. — Vagy talán csak az fáj a' bírálónak, hogy az elbeszélésben két egyházi férfit jelenik meg, 's megjelenik olly alakban, mely irántuk csak tiszteletet gerjeszthet? de hiszen ezt maga a' darab folyama úgy kívánta: mert ha valakitől, bizonyára a' vallás lelkes szolgáitól várhatunk, főleg elhagyatott sorsunkban.

a' religio malasztos forrásából merített vigasztalást; ezekről kétségeinkben jó tanácsot, 's szükség idején ügyünkön könyörülő emberbarátot; azután ezen vázlat: „Életkép”, melynek hiv tükrét a' közönséges életben naponta föltalálhatjuk; — vagy talán az nem tetszett a' felekezetséget megemlítő bírálónak, hogy Fridrik jószívű plébánusra a' kath. hit mellett védő okokat hord föl? — meg hiszem, mert, fájdalom! napjainkban sokaknak még az is tör szívében, ha a' catholicismus mellett okokat hallanak felhordatni! — de azután arra is kell vala bírálónak figyelni, hogy e' zsebkönyv főleg a' honunkbani katholika gyengéd hölgykoszorúnak szenteltetett; 's mi katholikusok a' vallásosságot csak okokkal reméljük a' keblekbe föléleszthetni, nem pedig üres és sóvány elbeszélésekkel.

* Debrecezenben jan. 26-kán, a' ref. főiskolában egy sajátzerű ünnepély tartaték. Péczely József ur, mint az oktatói kar legidősbike, rövid, egyszerű, de igen czélszerű beszédben adá elő az ünnepély okát. Tudniillik nehaz királyi tanácsos Tököly Szabás ur, megemlekezvén azon édeletre, melyet neki sok évvel ezelőtt a' főiskola éneklő karának hallása nyújtott, 1000 p. forintnyi alapítványt tett, olly móddal, hogy a' kamatnak fele a' tőkéhez csatoltassék mindaddig, míg abból egy olly tőke nem kerülend ki, melly elegendő legyen egy rendes zene- és ének-tanítónak fizetésére; másik fele pedig a' kamatnak az éneklő kar három legjelesebb egyéneinek adassék egyenlő mértékben évenként jutalmul. A' beszédet 's jutalom-kiosztást az alapítónak érdemét dicsőítő énekek követték. Berekeszté az ünnepélyt az örök szépségű népdal: Isten tartsd meg Ferdinandot. Tisztelet és hála a' boldogult alapítónak, ki a' művészet, 's annak előmozdítása iránti buzgalmát tetteg bizonyította. Emlékezete évenként megújuland a', mint most, ugy ezentul is, Szabás — az alapító neve — napján tartandó ünnepély által.

Farsangunk elég vigan foly. Mind a' két casino, egyik vasárnap, másik kedden, hálókat ad. E' felett váltótörvényszéki elnök Zalay Aloiz ur ő maga szives magyar háza minden vasárnap diszes estvélyre van nyitva. Özvegy Komáromy Györgyné ő ngánál is megkezdődtek az estvélyek. Tehát van alkalom elég; csak kedv legyen. M. K.

* De nézzük magunkat kissé körül, mi történt két hét óta kedves fővárosinkban, melly megemlítésre méltó és vidéki nyájas olvasóinkat is érdekelheti. A' dologra tehát, mint derék collegánk mondja, ha mulatságról van szó.

* A' budavári második társasági vigalom január 29-kén ismét szokott fényvel 's fesztelen vidorsággal ment véghez. Látogatottabb és élénkebb volt az elsőnél. A' társalgási nyelv — igen kevés kivétellel — nemzeti: isten áldja meg érte kedves hölgyeinket, kik lassankint átlátni kezdik, hogy bizony szebb azt a' gyönyörű magyar nyelvet rózsaszínűkön kisúsgni, mint a' németet vagy francziát töredezve beszélni 's ez által inkább sajnálkozásra mint mulatságra okot adni. Az igen kellemes vigalmat, mintegy reggeli batodfél órákor, a' „főti dal” eléneklése rekeszté be. A' harmadik társasági bál február 15-dikére határozatott.

* Nem kisebb élénkség és díszes elrendezés jellemzé a' február 3-dikán a' budai polgári lövészteremben tartott társasági vigalmat. A' számosan összegyűlt vendégek con amore mulaták magokat az izletesen kicsinosított téres termekben. Itt is magyar társalgás — ámbár kissé több kivétellel — és magyar dalok fűszerezék a' vigalmat; szóval, a' derék részvényesek mindent elkövetének, hogy vendégeiket kedvesen mulattassák.

* A' tabáni „hétválasztók”-nál is igen csinos és látogatott mulatságok voltak.

* Ápropos, édes ismeretlen uram, ki a' minapában olly trefás czikket közölt lapunkban az „Englaender”-nél minden szombaton tartatui szokott estvigalmakról — ugyan majd megjáratta velünk az ebek harminczadját. Azt mondja ugyan kegyed, hogy az egész csak parodia volt 's minden okos embertől másnak nem is tekinthető; de patvar vigye az illyen parodizálást, melyet igen sok okos ember egyáltalában nem akart annak tartani... ha kegyed meg nem férhet bőrében, kimélje meg legalább a'

miénket, mert bizony csepp kedvünk sincs a' kegyed ficzkándozásai miatt a' nagy dob sorsára jutni. Becsületünkre mondjuk, hogy ha még egyszer eszébe fog jutni, olly tisztes társaságról, mint a' minő a' nevezett helyen szombatónkint összegyűlni szokott 's miről kegyed malitiosus tudósítása után magunk is in persona meggyőződünk, olly hallatlan dolgokat, csupán azért, hogy olvasóinkat (köszönjük szépen, mások rovására) megkacagztassuk — bizony isten eláruljuk és átadjuk kegyedet a' megsértett társaság boszújának. Már akár lovagias ez aztán, akár nem: azt csak senki emberfia nem kívánhatja, hogyha a' kegyed háta viszket, mi tartsuk ide a' magunkét. Ez egyszer még nagylelkűek akarunk lenni és — hallgatni; de ha a' rossz lélek tovább is bántaná kegyedet, oka nem leszünk, ha kegyedet jól — megpakróczozzák. — Hogy pedig kegyednek ezen tabáni műszóról és műtételről kis fogalma legyen, elmondjuk kegyed épülésére röviden, milly irigylésre méltó helyezése szokott annak lenni, kivel ezen műtételt megpróbáltatják mihez, köztünk mondva, sokszor a' tizediknek sincs mindég igazi kedve. A' pakróczosás'-ra kiszemelt egyént tehát meglesik valamely közben, 's becsületes ember módjára hátulról neki esván, pakróczot vetnek fejére 's csudálatos sebességgel bele göngyölgetik egész testét, con amore aztán földre rántják 's mint télen a' fogast, eldöngetik, a' meddig csak lehet. Elvégeztén munkájokat, valamely csapszékbe távoznak 's míg a' szegény megpáholt egyén a' pakróczból kibontakozik, addig nyugalomban iszszak meg a' bőrére kialakult borralót. — Remélem, hogy ez a' rövid, de hű vázlat kegyed tréfálkodó viszketegségét kissé megkorlátozni fogja, a' mi ugyanis ép tagjaira nézve igen-igen ohajtható volna.

* Februar 5-dikén a' pesti 'Kör' igen érdekes táncmulatságot adott a' kisebb redoutteremben, melly fényre, szízes elrendezésre 's, a' mi legfőbb, tiszta magyar szellemére nézve (istenem, hogy ezt még főrdemül kell említeni Magyarhon fővárosában!) aligha ezidei legjelesebb vigalmakhoz nem tartozott. Bohus Jánosné ő nagysága, a' minden jónak és nemzetinek hő pártolónője, kegyeskedék a' házi aszszony tisztét elvállalni. A' többi tánczok közt (nyugóra előtt csak egyetlen egy keringő tánczoltatott) legnagyobb gyönyört nyújtott a' V. L. által eljárt csárdás, melyet csak látni kell, de leírni nem lehet. A' teremnek élő virágokkai díszítését Muzsely Károly hazánkfia vállalta magára 's nem kissé emelé ez által a' vigalom fényét és pompáját. Nyugóra alatt színházunk derek kardalnokai nemzeti dalok eléneklésével mulattaták a' nagyszámu, válogatott közönséget, melly csak hajnalhasadtakor hagyá el fölülte eléggülten a' termekeket.

* A' casinobálok másodika szokás szerint igen fényes 's az elsónél jóval keresettebb vala. Keringő, francia és füzértáncz reggelig váltá föl egymást; volt egy mazur 's néhány pár által rögtönzött csárdás is. Ugyan miért van az, hogy a' kedves és annyira honosult kőrtáncz e' vigalmakból kizáraték?

* A' Budán építendő dolgozóház javára jövő szombaton fényes bál fog tartatni a' vízivárosi, fázczán'-nál. Egyébiránt e' termekeket az idén sokkal többen látogatják, mint a' vári országházi-redoutokat; de derült és fesztelen mulatságra nyájas és izletes külsejök is igen ajánlja azokat.

* A' fiatal szerbek is táncmulatságot rendeznek február 14d. a' 'tigris'-teremben. Meghívó jegyeiken a' tánczrend szerb és — magyar nyelven volt olvasható. Ez igen dicséretes 's például szolgálhatna némelly bálozótársaságnak, melly még most sem tartja érdemesnek a' magyar nyelvet, ha másnak nem is, legalább tolmácsul használni.

* Mivel épen a' magyartalanságnál vagyunk, el nem hallgatjuk gyönyörűséges tényét egy itteni nagykereskedőnek, ki a' 'Pesti Hirlap'-ba iktatott hirdetményeért járó díjt kifizetni nem akarja, hacsak idegen nyelven irt nyugtatványt nem adnak róla; a' mit a' magyar hirlap kiadója, nem tehete. Ez a' száraz tény: méltóztassék ehhez commentárt írni, kinek higgadtabb véralkata van, mint nekünk, 's a' ki még nem tudja, hogy ezen nemzetünk ellen annyira felbőszült emberke jövedelmei legnagyobb

részt magyar természetnyelvi üzérkedésének köszönheti. Uram istenem, beh sok emberre süt a te szép napvilágod.

* De csakhamar egy öröndetes ellentétet! Február 2-dikán Budavárott a' déltani isteni szolgálat legelőször magyar nyelven tartott.

* A' király-utczában a' havat rakásokra gyűjtötték 's az utca közepén hagyták: ennek az a' következménye lön, hogy több kocsi, neki rugtatván, vagy ki nem kerülhetvén a' hótömeget, felfordult. Illy körülmények közt, ugy hiszszük, jobb volna, ha a' havat a' maga eredeti valóságában az utca szélitben nyugodni hagynák — elolvasásig.

* A' váczi-utczában egy arslánkocsis — azaz: a' kocsis arslán volt — egy szegény asszonyt majdnem agyontipratott. Bizony urfianak nagyon haladnak — a' kocsisásban. Achilles kocsisát nem is lehet hozzájuk hasonlítani: 's aztán a' ki lovagolni látja őket; az ember szíve majd megreped örömeben. Isten tartsa meg őket! Ha egyszer csőd alá jutnának 's valami csuda által semmit sem tudnának megmenteni — akár minden órában kocsisok vagy lovások lehetnek, ugy kitanulták ezt a' mesterséget. Azonban szegény papácskáik és nagypapácskáik miből fognának élélni, kik egész életökben mást nem tanultak, mint — a' kocsisban ülni?!

* Szinte a' váczi-utca közelében, ugy tetszik, a' kishid-utczában, egy papirkereskedő, testvére által boltjában pisztolylyal megtámadtatott: a' dühöngő reásüté a' fegyvert, a' golyó azonban, szerencsére, nem talált, hanem a' falba furódott. A' kereskedő legényei azonnal megragadák a' tettest 's az illető hatáságnak átadák. Mondják, hogy e' tette pénzügyi surlódások miatt vetemedett.

* A' jégős Dunánkon február 7-dikén, ezidei leghidegebb napunkon, megállván, testvérvárosaink közt természetes hidat alkotott. Előtte való napon reggel már nagynehezen történt a' közlekedés, ugy hogy öt forintot alól tudni sem akartak valamit derék révéseink az átszállításról. Nem tudjuk, kinek jutott az az okos gondolat eszébe, hogy a' két ujhidoszlopok közti jeget (mindkét partról tiszta víz levén) meg kell törni, mi azonnal fogamatba vételvén, ügygyel bajjal ugyan, de az nap délután már annyi rést nyertek, hogy a' közlekedés ezen szakadatlanul folyhatott. E' résen igen sokan még később is, midőn a' jégutnak először a' bátrabbak 's azután a' kevesbé merészek is neki iramlának, áteveztetek magokat. — Első napokban még jégvámosokat nem látunk — hála a' szegény emberek barátnak — nem tudjuk ugyan, hogyan lesz ez később. . de eddig ezen jótéteményt is igen szépen megköszönjük adózó embertársaink nevében.

* A' jégverés ellen kölcsönösen biztosító magyar egyesület kormánya különös örömmel értesíti édes hazánk közönségét, hogy a' külföldrei kiszivárgás egyik ágának megszüntetésére irányzott biztosítási vállalatát, munkálódása befolyt első évében a' legöröndetesb süker koszoruzá. — Azon kellemes helyzetbe jöve ugyanis az egyesület: hogy ámbár a' vállalat kezdetéveli első felszerelés, mely immár jó időre fedezve levén, a' következő éveknek is javára válik, igen nevezetes költségbe került; mégis a' bejött biztosítási díjakból, minden jégverési kár, szám szerint 26, mely a' biztosított tagokat érte, legkisebb surlodás avagy uszálkodás közbe jötte nélkül, az illető feleknek tökéletes elégedésökre, teljes mértékben kipótoltatott, 's valósággal ki is fizettetett; sőt minden jégverési kárnak teljes kipótolásán, 's az első felszerelési költségek fedezésén felül, még 1223 fr. 29 kr. p. pénzben mint állandó tőke megtakaríthatott, 's az alapszabályok 11-dik §-sa értelmében kamatra adatik, kamatjaival a' jövő évek pénzerejét növelendő. — Mi annyival öröndetesebb eredmény, mivel — a' mint tudva van — az egyesület magát tavál csak késő tavasszal alapíthatá; 's így nemcsak sokaknak, kik különben a' honi egyesületnek, pénzkiszivárogató külföldiek előtt, elsőbbséget adni hajlandók lehettek, tudomásukra csak későn jutott; de sőt a' külföldi hasonló intézetek nyílt ellenségeskedése mellett,

nevezetes félreértések sem hiányoztak. — Ezuttal az egyesület mindazon hazafiaknak, kik hozzájárulásukkal az intézetet megörvendezteték; szíves köszönetét nyilvánítani, 's őket hazafiúi bizodalommal megkérni, hogy e minden nyereszkesedéstől ment közhasznú vállalatot biztosításaik beküldésével ez évben is gyámolítani szíveskedjenek.

* A 'Pesther Tageblatt' igen épületes történetecskét közöl egy divatárusnő impertinentiájáról, mely annyira ment, hogy kéturhölgyet boltjából (a 'Tageblatt' igen helyesen 'bódé'-nak nevezi) kicomplimentirozott azon utasítással: szíveskedjenek másutt, hol a' középrendűek számára dolgoznak, divatárukat vásárolni, miután ő, t. i. a' kalapszatócsnő, csak a' haut-volée-nak szokott czikkjeivel szolgálni 'stb. 'stb. — Több helyről értesítetvén már ezen asszonyszemély neveltséges pökhendiségéről, cseppet sem csudalkoztunk az említett urhölgyeken történt illetlenségen: de igenis csudalkoztunk egyik igen derek és loyális gondolkozású collegánkon, ki a' divatárusnő pártját fogva igen tiszteletlenül csipdesi a' megbántott (ha a' szatócsnő képes őket megbántani) urhölgyeket, 's holmi 'sátoros ünnep'et emlegetve, úgy látszik, azokat olyanoknak nézi, kikkel gorombául bánni az egész világnak privilegiuma van. Ej, ej, collega uram, kegyedtől ezt nem vártuk volna, mit vétettek kegyednek a' sátoros-ünnepesek, hogy a' rajtok történt (ha csakugyan rajtok történt) illetlenséget 's durvaságot még megtapsolni kegyeskedik — avagy ez is a' mi-veltség, lovagiság és felvilágosodás szellemhírnökösködéséhez tartozik? Bizony, bizony mondom, kedves collega ur, rozsz bőrök vagyunk mi értelmiség emberei.. ugyan megjárna az, ki bennünket másnak tekintene, mint közönséges emberfiaknak, kik szép szavakkal 's dicső elvekkel akármennyivel szolgálhatunk — a' papiroson.

* Ismerünk mi még egy olyan divatárusnőfajta kereskedőt a' váczi-utczában, ki ugyan színikülönbség nélkül adogatja zsidónak, kereszténynek, szegénynek, boldognak portékáit, de ha akadnak vevők, kik árúján kissé alkudozni mernek, ezt orruk előtt rántja el 's őket többé szóra sem méltatja. Ez ugyan igen biztató a' vevőkre nézve: egyszer azonban kereskedő uram olyanra akadhat, 'ki a' szerepeket 'fölcseréli'... tudja isten, ilyenkor aztán inkább az a' dő, mint a' vevő bőrében szeretnénk lenni.

* A' legújabbban megjelent érdekes literariai újdonságok közé Czászár ur, Olaszthoni utazás'án kívül, mely jeles műnek ismertetését mai füzetünkben adjuk, még főfigyelmet érdemel a' 'nógrádi evang. esperességi könyvtári és munkáló társasági ünnepély' című munka, mely korszerű dúzs tartalma által még inkább ébreszti és szilárdítja az ezen derek testület iránti részvétet és méltánylatot, melyet magának fíradhatlan buzgalmu elnökének n. Kubinyi Ágoston urnak lelkes vezérlete alatt a' haza közszíne előtt kivini szerencsés volt. Minden hazafinak és literaturakedvelőnek ajánljuk e' könyvecskét, mely Geibel könyvtárus urnál 30 pkrájczáron megszerezhető.

* Mult szombaton reggel a' hirtelen beállott langy idő miatt a' jégen átjárni többé nem lehetett 's a' közlekedés ismét csónakokra szorult az épülődj újhid közelében.

* Ugyan szeretnénk tudni, mi annak az oka, hogy a' budai átjáráshoz levezető út lehetőségig tisztán tartatik, a' pestinél pedig az ember majd elsüllyed a' sárban? Talán ez is azért van, mert az idén több rend van, mint tavál? No, ha ez is rend, akkor csakugyan szeretnénk egyszer rendetlenséget látni.

* Kossuth csakugyan lemondott a' 'Pesti Hírlap' szerkesztéséről. A' kiadó-tulajdonos ezzel a' jelenleg Pozsonyban követkeskedő Szalay Lászlót bízta meg. Az új szerkesztő dicső nevet vívott ki magának a' literaturai 's politikai pályán.. de hol van az a' szerkesztő széles Magyarhonban, ki Kossuthot kipótolja? Minő nyilvános organumot fog Ő ezentul választani, még nem bizonyos: halljuk azonban, hogy a' Jelenkor' szerkesztője nem idegen az alktól. Adja isten, hogy minélelőbb megtörténjék.

* Ugy hisszük, nem szólunk a' kegyes olvasó előtt ismeretlen ügyről, midőn derek hazánkfia Kliegl találmányait, a' betűosztó- és szedőgépeket említjük. Intézetünk sokkal fiatalabb, hogysen e' tárgyról eddigelé szólhattunk volna; de most öröm-

mel élünk az alkalommal pár szóval érinteni azt, mivel legujabban ismét szönyegre került a' hirlapokban, a' 'Honderü' felszólamlásának következtében. — A' 'Honderü' véleménye e' kérdéses ügyben nem volt helyeslő, miért is több oldalról rovatott meg, részint állításainak nyugodtabb bonczolgatásával, mikép ez a' 'Világ'-ban történt, részint kevesebb korholással, mint ezt a' 'Nemzeti ujság' tevő, részint keserű száfolattal, minő a' 'Hirnök'-ben vala olvasható. Azóta a' 'Honderü' egyik állitmányát: miszerint az egész találmányt 'éretlen' eszmének nevezte, felvilágosítólag úgy magyarázta, hogy ő az 'éretlen' melléknevezetet nem magára a' találmány ügyére, hanem az annak pártolására még meg nem érett szalmalángu hazafiságunkra értette, — 's ez ellen átalánosan véve nem lehet kifogásunk; mert mindennapi szomorú tapasztalás, hogy nálunk a' jeles elmék, kivált ha szokatlan tárgyat penditnek meg, vajmi bajosan tudnak elismerésre 's pártolásra szert tenni. Voltak azonban ez ügynek lelkes szószólói, 's ezek közt olyak is, kik buzgó készséggel áldoztak a' nagyszerű eszme valóítására. Lelkesen és buzditólag irtak ez ügy mellett Kunoss, Ney, Pulszky, később Kossuth, Vachott Imre; ezen nyilatkozatok közlöneyei pedig voltak: 'Hirnök, Sörgöny, Athenaeum, Közlemények, Világ, Pesti Hirlap; keletkezett, a' vállalat gyámolítására a' Kliegl-könyv, melyet sok jeles író elmeszüleménye díszített. Pártolták azt nagy tekintélyek, minők gr. Dessewffy Aurel, gr. Batthiányi Lajos és számos mások; részvét mutatkozott megyékben, testületeknél, az ifjuság közt; csak az volt a' főhaj, hogy soha olly összeg nem gyűlt össze, melly az ügyön tetemesen lendithete, melly a' lángeszű feltalálót a' gépek gyors és sükeres létesítésére segíthette volna, miért is a' munka csak lassan, szakadozva, halasztgatva fejlődhetett. Kliegl mutogatá mintáit az 1840ki országgyűlés alatt Posonyban, lehozá azokat később Pestre is, 's munkához fogván, most azon ponton áll, hogy a' csudálatos szerkezetű osztógéppel Posonyban nyilvános kísérletet adni szándékozik. E' közben, épen, mivel honfinak, idegennek egyiránt mutatta mintáit, kiszivárgott az eszme hazánkból, 's találkoztak mechanikusok, kik az eszmét felfogván, mivel több pénzök volt, készítenek ilyenféle gépeket Angol-'s Frankhonban, de melyek a' leírások szerint sokkal de sokkal tökéletlenebbek, hogysé Kliegl nagyszerű 's valóban bámulatos eszméjét elérhetnék. Találkoztak nálunk többféle ellenségei a' találmánynak, még azok közt is, kik eleinte pártolák. De az ügy él, a' találmány létesül. Hazánk a' találmányok mezején egy dicsőséggel gazdagabb, 's a' példátlan kitűrésű 's önfeláldozásu férfit végre teljesítve látandja ohajtásainak legszentebbikét, hogy művét a' hazában létesítse. Igen, kajánság, roszakarat, szűkkeblűség végre megszégyenülend, 's a' kétkedők nagy serege fényes bizonyítványát látandja a' gyönyörű sükernek. Addig is tehát, míg ez ügyhöz bővebben szólhatnánk, kinyilatkoztatjuk: hogy Kliegl találmányát benső meggyőződésünk szerint, 's hazafiai legszentebb buzgalmunkkal pártoljuk, méltányoljuk és ajánljuk, 's annak mind szellemi mind anyagi lehető legsükeresb gyámolítására minden lelkes honfit és honleányt ezennel tisztelettel megkérni bátorzkodunk.

MI HÍR BUDÁN?

* A' farsang zajongó, bohóc örömei elnémultak: a' böjt beköszöntött negyvennap gyászával, ajtatos elmékedéseivel 's — hosszú árjegyzékivel . . valóban, ha már oly sok szépet és nem szépet, épülest és épületlent nem irtak és szónokoltak volna a' rövid dinomdánom hosszú utóízéről — mi egyebiránt szintugy a' divathoz tartozik, mint a' kivágot ruhák 's a' párviadatok — csöpüvel . . magunknak is kedvünk lenne, bűnös fejünkre hamut szórni 's a' templom pitvarában megállva, mellünkre vervén, töredelmes szívvel elmondani a' 'memento mori'-t, 's mig sohajink, mint rekedt taraczkdurranások, ég felé hatnak, szemeinkkel a' legszebb hölgy halványrózsárczáról az átjelezett tánczok számát lelesni. — Az idő is gyászt öltött farsang bucsuestéjén, sűrű könyüket hullatván a' nyitott sirba szállandó halvány ifjuért . . 's az éjszaki szél, mind a' huszonnégy hangnemben üvölté halotti dalát — 's felszárítá az utcái sarat. — A' minő büszke örömmel, 's szeretetreméltó elbizottsággal jöve közinkbe a' tél 's jogai 's méltósága érzetében foglalá el uralkodó székét 's összesíte mindent és mindenhol — a' pompásan csillogó termeknél kezdve le az egyetlen lámpától szegényül világított fonószobáig — 's bizalmas és sürgő életre és vidorságra szólítván fel mindenkit, találkozni 's közelitni hagyá egyiket a' másikhoz, kinek fogékony, meleg szív dobog keblében . . . olly zajtalan lép most le fényes pályájáról . . . még pár nap 's felejtve és gyászolatlan marad. Nagyságának utolsó maradványa a' hó a' hegyekről és háztetőkről lassankint olvadni és tűnni kezd . . rövid perczekig fogjuk még szemeinket a' tiszta és csillogó leplen gyönyörködtetni, melly olly kedvesen simul a' szunnyadó anyaföldre, 's tiszta napfénykor olly rendes cseppekben csurog le az eszterha nélküli háztetőkről esernyőtől nem oltalmazott kalapunk- és öltönyünkre — Rövid perczek még, igenis, 's a' természet feltámadási ünnepe tündi; az ibolyák csudakedves illatja fűszerezendi a' léget, a' hóvirágok fölemelendik csillogó fejcskéjüket 's megpendítik halk hangon az örökszép themát, mellyet végtlen változatokban kísértetni fognak: a' csermely moraja, a' viráglombok susogása, a' madarak trillái, a' méhek és bogárcák dongása — 's melly közé mindig újabb és újabb hangok vegyülnek, mig végre a' leghatalmasabb accordokban a' természet, Allelujá'-vá egyesülnek, mellynek kiömlésével újra születve érezvén magunkat, mindent felejtendünk, mi egy egész hosszú, mostoha év alatt szívünket nyomta és kínoztá . . szabadon és könnyebbülve liheg a' kebel 's valamint szemeinkben, ugy lelünkben is ragyogni fog az örökillat — tavaszi ég!

* Dunaföldvár vidékéről mult napokban igen kedves hölgykezekről vévénk egy levelkét, telvét nem érdemlett dicséretekkel vállalatunk iránt, de egyszersmind pár őszinte szót is intézvén hozzánk, mellyet, midőn a' bájos levelezőné engedelmével

kivonatban közölnék, szabadjon ahhoz néhány rövid észrevételket csatolnunk. — Az 'Életképek' könnyen érthető, mulatva oktató, személynkedéstől ment (itt kénytelenek valánk kissé elpirulni) írásmódjuk által azok előtt, kiknek szentelve vannak, bizonyosan kivivandják magoknak a' közkedvességet: ohajtanánk azonban, hogy a' többször előforduló idegen szavak kiküszöböltetnének, mivel azok magyarázatához mindig tolmácsra szorulunk; valamint azt is, hogy kegyed legalább minden héten egyszer szólana hozzánk, mert vajmi hosszú idő, két hétig várakozni egy-egy füzetkére. Azt gondolja tán kegyed, hogy ezt a' divatképek vegett mondom? korántsem: mert ámbár a' tizenhetedik tavaszi rózsát szakítandom le nem sokára kertünkben, mégis negyedévig is nélkülözhetném az ilyen minden belbecs nélküli csecéket 's e' helyett szívesebben bírnám jeles honfiaink, például: Deák, Eötvös, Bezzeredy, Vörösmarty 'stb. arczképeit. Lehet, hogy a' hetenkénti megjelenés 's az arczképek a' mostaninál sokkal több költségbe kerülnek . . de ha mások megbírták a' 'Honderű' fölemelt árát, nem látom által, miért ne adózhatnánk mi is többet az 'Életképek' gyakoribb szemléltetésére. A' divatképekről akaratlanul került egy gondolatom papírra: jó atyám nem régiben Pesten levén, örömmel értesíte, mikép hölgytársaim a' nemzeti színházban nagyauyaink dicső szokása szerint magyar fejkötőket viselnek 's illyennel engem is megajándékozott: mint gyermek a' báb-nak, úgy örülék e' csinos fejkötőnek, meggyőződván, mikép már nemcsak a' férfiaknak, hanem nemeknek is szabad küljelek által is megmutatni, hogy magyar; minthogy azonban a' fejkötőviselés engemet még nem illet, a' csinos ajándékot barátnéim 's ismerőseimnél köröztetem, 's mindenkit biztatok annak hordására. Felszólításom nem is volt süketellen, eddig már húsznál több követőre találtam. Beh szép volna, ha kegyed egyik divatképül illy fejkötőt mutatna be olvasónéinak, hány készítené magának illyent 's lepné meg azzal férjét — 's milly szívvidító látvány volna, magyar menyecskét magyar fejdíszszel szemléltetni valahára házi körében; 'stb.' A' kedves levelírőné azon reánk nézve olly igen hízegő kíváratára nézve, melly füzetjeink gyakoribb megjelentetését illeti, sajnálkozva kell érintenünk, mikép az 'Életképek' nem tartozván a' bizonyos időn és napon megjelenni szokott folyóiratok sorába; azok rendes divatlappá átváltoztatása 's hetenkénti kiadása legfelsőbb engedelem nélkül nem eszközölhető: a' postai uton egy hónapban kétszeri elküldetés csak azon alázatos fölterjesztésünkre, hogy a' könyvárusi ut, mellyen eddig a' 'Magyar Életképek'-et csupán honunk nevezetese helyeire lehetett elküldeni; ezek nagyobb terjedését gátolja, úgy, hogy a' hazánk távolabb részeiben lakó vagy könyvkereskedésekkel nem bíró városok és helységek közönsége ezen olvasmánytól vagy egészen eltiltva volt, vagy igen későn és költséges uton juthatott hozzá — engedtetvén meg. A' mi pedig kegyednek, szép kisasszonykám, a' divatképek helyett adandó érdekesb mellékletek iránti tanácsát illeti, szavunkat adjuk, hogy valamint eddig, úgy ezunt is iparkodni fogunk — 's pedig semmi költséget nem kimélve — maradandóbb becű műmellékletek által azon kedvetlen benyomást paralizálni, mellyet a' kor eme frivol 's kénytelen hódolatot követelő 'csecsei' 's pillangós ürességei minden jobbjézű és nem mindennapi lelkekben ébresztenek: ez által csupán nagy tartozásunkat róván le, azon meg nem érdemlett pártfogásért, mellyel lapjaink eddig és folyvást szerencsétlennék.

* Hogy pedig ezen pártfogásról tett említés nem üres kérkedés, mellyel néhány újságíró előállani szokott épen akkor, midőn leginkább érezi a' pártfogás hiányát, bizonyítja azon kellemes kellemetlen helyzetünk, minél fogva az 'Életképek' 3d. és 4d. füzetei, mellyekből az első kettőnél kevesebb példányokat nyomtatánk, mind elfogytak, úgy, hogy február 15-dike után érkező t. cz. előfizetőinknek e' két füzettel, vagyis teljesszámú példányokkal többé nem szolgálhatunk: kivévén, ha azok száma annyira szaporodnék, hogy tetemes áldozat nélkül a' másodszori nyomtatás költségei fődöztenének. Azonban a' lehetőségig akarván arról gondoskodni, nehogy lapjaink szíves pártolói rövidséget szenvedjenek, készek vagyunk

a' IV-d. füzethez mellékelt „Mátyásemlék”-tervrajzának folytonos küldetése mellett, azon esetben, ha a' másodszori kiadás eszközölhető nem volna, az említett füzetek hiányát a' másodfélévi XIII. és XXIV-dikkel utánpótolni, vagy ezek el nem fogadása esetében az előfizetési díjt visszaszolgáltatni: nyitva levén egyébiránt a' jövő hat füzetrei előfizetés postán négy, Budapesten pedig három pengő forinttal.

* Zalaegerszeg febr. 10-d. Mult hétfőn Horvátné asszonyság leány-nevelő intézetében csinos látvány nyílt előttünk. Az intézet műkedvelő nevendékei Kisfaludy-nak „Három egyszerre” című vigjátékát adák igen szép számú vendégek előtt. Meglepő volt látni e' szende gyermekeket, milly helyesen fogák föl szerepeiket. 's korukhoz képest, mondhatni, elég ügyességgel játszottak. Közohajtást nyilvánított, ha azt mondom: bár belépti díjért 's a' nagy közönség előtt lépnének föl valamelly jótékony célra e' szép tehetségu leánykák; így legalább fáradalmaikért azon nemes jutalomban is részesülnének, miszerint az emberiség és jótékonyosság oltárára már kisedő korukban elég szerencsések voltak áldozhatni. Nem lenne e' szép, ha a' leendő(?) kisedővő-intézet alapításához épen akkor járulnának a' kisedők, mikor a' nagyok azt elhanyagolni látszanak? ... Egyébiránt ezen előadásért méltányló elismerést érdemelnek mind az intézeti tisztelt kormányzó, mind S. T. zongoratanító, ki a' disztiményeket elég csinosan maga festeni sziveskedett. — Vándor színészeink is vannak, köztök Poltayne figyelemre méltó, a' többi is megjárja, de csak amugy more patrio. — Tánczvizsgálmaink a' városban és a' vidéken számosak és helyesek voltak, 's ezekben a' legörvendetesebb az, hogy társalgási nyelvünk csaknem egyedül a' magyar volt. Cs.

* Hontból febr. 16-d., folyó hó 12-kén első és utolsó farsangi bálunkat a' casinói társaság adá, miért köszönetet érdemel, 's kétszeresét érdemelne, ha a' szépen bejött tiszta jövedelmet valami jótékony célra, például a' miskolci, vagy fehérvári égettnek, felajánlotta volna. Mi hontiak lábagitató nélkül különben sem vagyunk igen adakozók a' hazai közintézkedések előmozdításában, 's e' részben nevünk aligha elől nem áll — hátulról. Egyébiránt a' tánczvizgalmom csinos volt és nemzeties, 's habár a' tánczreuden jelentett „Főti dal”-t nem is: de hallottuk helyette a' — csárdást. A' házi asszony tisztjét megyei első alispánnénk vivé szokott nyájaságával, 's így a' kedves házi nő körében otthonosan érezők magunkat, menten minden feszől, 's ez estély azon kívánságot gerjeszté sokakban: vajha kinek sikerülne néhányszor az éven át megyénk mindkét nembelieit jótékony czelokra öszpontosítani, 's ha találkoznék köztünk illyes arszlán, az valóban a' socialis érdekek tekintetéből hálánkat nem kis mértékben megérdemlené. Avis aux lions champêtres! — x.

* Ez alkalommal figyelmeztetjük t. cz. vidéki levelezőinket, hogy becses tudósításait csak úgy fogadhatjuk el, ha azok csupán lapjaink számára küldetnek be, 's ez okból már több küldeményeket nélkülözni valánk kénytelenek. Nem szeretnők szemünkre lobbantani, hogy e' tekintetben collegáink asztalhulladékaiból tengődünk.

* A' farsang derekát Budán két igen érdekes tánczmulatság fejezé be. Az egyik a' február 15-d. adott harmadik társasági bál, melly az első kettőnél kevesbé látogatott, de annál fesztelenebb 's háziabb elemű volt: a' másik ugyanazon hó 19-d. a' hadi főparancsnok báró Lederer ő excja által adott fényes estély, melly a' budapesti salonvilág főbb diszt szép koszorúba fűzé. A' táncz esti 9 órától reggeli öt óráig lankadatlan kedvvel folyt.

* A' febr. 20-kán, azaz hushagyókedden a' kisebb redoute-teremben tartott zeneegylet-társasági bál fényesen ment véghez. A' társaság meglehetősen számos és válogatott vala. A' bálban a' legderültebb kedv uralkodott, 's majd 5 óráig tánczoltak. Méltóságos Szapáry Róza grófnő, háziasszony levén, csak a' bál megnyitásáig maradt, midőn azután a' jelenvolt kevés számú magas ranguakkal mgos Zichy Miklós gróf urnak ugyanazon este adott tánczvizgalmára távozott. De hogy ez a' zeneegyleti bál iránti tekintetből, melyre a' magasb ranguak ugyis meg voltak híva, el nem maradt,

azt annál kevesebbé foghatjuk meg, minthogy a' zeneegyesület elnöke mgos Festetics Leo gróf Zichy M. gróf urnak sógora, 's az egyesület érdekében volt arra törekedni, hogy e' bál, mely évenként a' tőke szaporítására tartatik, rövidséget ne szenvedjen. Egyáltalán olly dolgok szoktak most történni, melyekről az újabb philosophia nem is álmodik. Így a' zeneegyesületnek egy választmányi tagja, kit a' bál nagyon látszott érdekelni, ugyanazon este saját házánál is adott tánczvigalmat, mi által természetesen nem csak ő, de vendégei is visszatartóztattak az egyleti báltól. Így a' nemzeti színház igazgatósága, mely még is a' zeneegylet által már némi haszonban részesült, 's jövőre még, főleg az énekiskola által részesülhetend, ugyanazon este egy, majd 11 óráig tartott daljátékot adott! minek következtében a' Morellytól fel-fogadott hangászok késő megjelenése miatt nem csak mintegy 2 órával későbbben kezdődött a' bál, hanem Kolosánszky balletmester, ki a' báli rend fentartásával megbízott, meg sem jelenhetett, 's így mi könnyen támadhatott volna a' mulatságot zavaró valamely rendetlenség. Nem is jelent meg senki a' magyar színházról, mint egyáltalán igen kevés magyart lehet látni. — Valjon mi lehet ennek oka? Talán, hogy német zenére tánczoltak? De ez nem így van, mert a' magyar — körtáncz és csárdás száma volt a' túlnyomó. Vagy mivel a' zeneegylet classicus német zenéket adat? Ez ugyan igaz, de az egylet helyzeténél fogva minden egyéb jó zene iránt is tekintettel van, főleg a' nemzeti iránt, de fájdalom! e' nemben még kevés classicus szerzemény létezik, 's habár bőven volna is ilyen, még sem kívánhatni, hogy csupán magyar zenedarabok adassanak elő; mert a' művészet sokoldalú; 's e' szerint Angliában csak angol, Frankhonban csak francia, Németföldön csak német zenét kellene művelni. De többnyire a' nemzetiségre tolják, mikor valamire nem létezik fogékonyság, . . pedig erre is kellene figyelemmel lenni, miután nemzeti tekintetben a' kívárat ki van elégítve. Kétségtelen, hogy a' zeneegylet még kevesebb tagokat számlálna, ha csupán magyar zeneszerzeményeket adna elő. Van erre példa az olly jelesül szerkeztett énekiskolában, hol minden magyar nyelven foly 's tárgyaltatik, mert a' magyar részvényesek száma legcsekélyebb. Míg a' szavakban áradozó nézeteknek tettek meg nem felelnek, kevés üdvöt várhatni a' jó ügyre; mindaddig csak azt mondhatni: multum clamoris, parum lanæ. Így általánosan a' türelmességet dicsérgetik, 's minden alkalommal az ellenkezőt bizonyítják, mert sokan még azon is fenakadtak, hogy a' zeneegyleti bálban zsidók is jelentek meg. De itt még meg kell gondolni, hogy a' bál egyleti tagok, 's azok által bevezetettek számára tartott, hogy zsidó zeneművészek és műkedvelők is vannak, kiktől a' bálban is két igen kielégítő zenedarab játszattat el, 's hogy a' művészetben nincs osztálykülönbség. Mikor fog ama 'lumen mundi' megjelenni, mely minden tévedő nézeteket felvilágosítand, 's az embereket a' tökéletesedés utáni egyenlő törekvésben egyesítendi! (Beküldetett)

* A' tánczvigalmak özöne közt megemlítendő a' harmadik ugynevezett hazafi-bál, mellyen diszes vidám társaság gyűlt össze, 's a' háziasszony szerepét ismét, mint az elsőn, a' nyájas társalgású Henfner tanárnő szíveskedett elvállalni. E' mulatság a' nagyobbbszerű nyilvános, és zárt házi vigalmak közt szerény középet tartá. A' részvényes ifjak szolgálati készsége vendégeik iránt igen lekötő volt. — Utóhangul még egy intézeti vigalmat is megemlítünk, mely febr. 15-én ment véghez, 's mellyben több jeles 's néhány főrangú vendég 's vendég is vön részt. Servais Károly urnak 'nemes ifjak nevelő intézetét' értjük. A' mulatság czelszerű elrendezés és csin által tűnt ki.

* Még egy tánczmulatságról kell említést tennünk, mely april 20-dikán részvényesek utján mélt. Szentiványi Vincze, cs. kir. aranykulcsos főfelügyelete alatt a' budai országház termében fog tartatni 's pompára 's fényre minden eddigi illynemű vigalmakat messze felülhaladni. E' czélra kétszáz (öt és tíz pengő forintos) részvény fog kiosztatni, minden részvényes tagnak joga levén vendégeket ajánlhatni, kik a' kinevezett bálválasztmány által elfogadhatni 's meghivatni fognak. A' meghívandott

vendégek száma a részvényesekén kívül 400ra határozatott. Nem akarjuk azon fényes intézkedéseket 's előkészületeket elárulni, melyek e' minden tánczvigalmak koronáját kitüntetni fogják; annyit azonban jó lélekkel állíthatunk, hogy mindenről, mi a szemek gyönyört, az érzékeknek varázsélvet szerezhet, bőven lesz gondoskodva, úgy, hogy ezen estvély ezerszerü bájaival minden vendégnél elfelejthetlen maradand.

* A' bõjthben több hangversenynyel fogunk ismét meglepetni és — kinoztatni helybeli művészeink (ha isten is úgy akarja) és nem művészeink által: egy pár fülkínzasi műtéten már szerencsésen átestünk; remegve várjuk, milly szörnyek vannak még a' nagybrügö öblében rejtve. Feltűnt azonban, hogy a' zene-műkedvelők nyilvános zeneelőadásoknál már sokkal kevesebb működő részt vesznek, mint azelőtt, ámbár a' sógorkák, ángyik, bácsikák, nénikék, mamácskák serege nem ritkult, 's taposoló kezek sem hiányoznának, 's egyik barátunkat a' végett kérdezvén, tőle következő felvilágosító adatokat nyertünk: A' zeneműkedvelők legnagyobb része, túlhaladván fiatalsági éveit, mellözi a' zenét, 's ekkép megfosztja magát gyümölcsétől azon fáradózásnak, mellyet megtanulásáért fordított; 's pedig olly korban teszi ezt, mikor a' szellem felvidításának szüksége évről évre növekszik. Okát ezen állhatatlanságnak, melly szintugy ellenkezik a' józan észszel, mint a' milly közönséges 's majd általános, magában a' zenében szokták keresni, melly némellyek véleménye szerint játékszer gyanánt az ifjúságot ugyan, de nem az érettebb kort gyönyörködtetni képes. Holott ez nagy tévedés. Oka ennek éppen nem rejlik a' zenében általán véve, hanem annak azon módban, melly szerint azt a' műkedvelők tanulták. A' görögök vén korukban sem veszték el a' hangművészet iránti hajlandóságukat, 's a' legmagasb országos hivatalok férfiai sem szégyellék azt gyakorlani. Ugyanez történnék nálunk is, ha zenetanulásnál tekintettel volnánk az énekre, 's ha az erre vonatkozó oktatmány is olyan volna, minőnek lenni kellene. — Van itt Pesten három év óta egy derék szerkezetű, hangszegyesületi énekiskola, melly is jó előmenetelt tanusít, 's mellyről nemsokára részletesb tudósítást adandunk. Ez iskolában alapos oktatást és kiképzést vesznek a' növendékek az énekben, 's pedig olly csekély költséggel, hogy a' vagyontalanabb is képes gyermekeit oda küldeni. 'S valóban, az olly nagy hasznosságu alkalmat egy családtyának sem kellene elmulasztani. — Az éneklésbeni oktatás, e' helyt ajánltatván, különösben tekintetbe veendő, mikép az éneklés többek közt arra is alkalmas, hogy a' hangot tisztává 's hajlékonyrá tegye a' közbeszédre is. Legtöbb szülők tánczra tanítatják gyermekeiket, nem annyira azért, hogy tánczoljanak, mint hogy illem- 's kelettemmel mozogni tanuljanak; miért nem lehetne őket éppen így az éneklésben oktattatni, hogy jobb hangot nyerjenek, 's megszokják annak alkalmas használatát? Kemény, darabos hangot hallani bizonyára szintolly kellemetlen, mint látni rosz testállást 's balog mozdulatokat. Ám még azon hölgyek is, kik fiatal éveikben oktatást nyertek az éneklésben ráunnak később, 's felhagynak vele. Ez pedig egyedül onnan van, mivel nem tanulták az ének kellő nemeit. A' leánykák rendszerint csupán a' szinpadj éneket tanulják. Ezen éneklés egyedüli célja hiu fülcsikla, 's a' hang mozdulékonyaságávali kérdés. Ebből az következik, hogy a' műkedvelők éneke inkább dicsértetés-, mint valódi gyönyörűségre irányul. (Szint ez áll a' hangszeri zenéről, főleg a' zongorázásról is. Különben mikép történetelt volna, hogy Haydn, Mozart, Beethoven, sőt Weber és Hummel műveit is, melyek pedig a' zenélő szellemének és kedélyének olly fellelgező, mindig új, kiapadhatlan táplát nyújtanak, olly szerzemények szoríták ki, melyeknek majd egyedüli becse abban áll, hogy a' működő zenész mutathassa, milly gyorsasággal birja ujjait szökdeltetni?) — Az éneklésnek e' neme tetszhetik ugyan a' hölgyeknek, míg a' fiatalság virágzásában vannak, 's minden nyomon hízolgók táborra lengi őket körül; ám ha ezt mindig egyképen folytatják, a' gyönyör szükségkép kedvetlenséggé változik. Szavaim talán túlságosoknak látszhatnak; pedig a' dolog még is így van, 's nem is lehet máskép. Az éneklők jobb része, azok t. i. kiknek ítélőtehetsége a' növekedő korral növekszik, megnyitni érzi végre szemeit, 's átlátja, milly kevésé illettek kozzá-

jok ama korábbi áriák, 's ezen ébredő öntudat szégyenpírt önt arcaikra előbbi tévedések miatt. A' másik részt, azokat t. i. kik az előhaladó korral értelemben mindig ifjak maradnak, ugyanazon áriák undorral töltik el más oknál fogva, mert azok a' lehunyó szép időszak emlékezetét költik fel, hiu vágyakat éleszenek hasztalanul, 's keserűséggel éreztetik a' fölöttebb kellemetlen, de elkerülhetlen bucsuzót, melyet nekik a' világ mond, vagy legközelebb mondandó. Udvartatlanságot követnek el, ezek sorából némelyeket felkérve, hogy titkosabb érzéseiket őszintén megvallva, tanúságot mondjanak véleményem 's állításom igazvolta mellett De hiszen a' tény minden idegen erősítés 's minden tanubizonyosságok nélkül is eléggé világosan mutatkozik mindenkinek, ki e' dolgot némi figyelemmel vizsgálja. E' szerint igen tanácsos volna, ha az énekelni tanuló fiatal hölgyek mellöznék szinpadias áriáikat (természetesen ide csak a' bravour-áriákat, nem pedig a' cantabilet, és arie d'espressione, értve) és szoknának olly hangszerzeményekhez, melyek hozzájuk méltók. Fordítsák inkább szorgalmukat arra, hogy hangjokat jól hordozni és kormányozni tanulják, mint arra, hogy gégegördülékenységgel páváskodjanak; énekeljenek, nem dicsvágyból, hanem gyönyörűségökre, 's ekkor a' dal nemtöje, és minden hasznai életök fogytáig kísérendik őket. Végzetül legyen szabad azon ohajtásomat fejezni ki, hogy a' műkedvelők, kik fiatal korukban énekelni 's zenélni tanulnak, egyszersmind a' hangszerzés szabályait magukévá tegyék, hogy így, ha különben költői tehetséggel bírnak, magok is írjanak, szerezzenek valamit. Mert minél jobban ismerünk valamelly művészetet, annál inkább élvezzük azt, 's a' gyönyörűség érzete, melyet szerez, annál maradandóbb.

* Szórol szóra adjuk a' történetecskét, a' mint egy igen tisztelt 's szilárd hitelt érdemlő személytől hozzánk beküldetett. Több ideje, hogy néhány pesti mészáros a' két évvel ezelőtti nyomasztó körülmények miatt megbukott: de ezen idő alatt minden hitelezőivel 's köztük ollyanokkal is, kikkel csak rövid ideig állott vállalkozási viszonyokban, barátságos nton megegyezett. Hátra volt azonban egy makacs hitelező, kinek a' mészárosok mindig a' legnagyobb kamatokat (100-tól 24 pct) fizettek, 's ki most kétezer forintnyi követelésével nemcsak az egyezkedési ügyet feltartóztatja, hanem a' vagyonabukott emberekkel olly durván és kiméletlenül bánik, a' minő modor a' mostani század miveltiséggel 's azon igényekkel, melyeket hitsorsosai ugyanezen század emberszerető szelleménél fogva formálnak, teljesen össze nem fér. Valahányszor t. i. az adósok hozzá mennek, a' legkiszemeltebb gorombaságokkal támadja meg őket, mit ezek az egyezkedés reményében mindig a' legpéldásabb nyugalommal tűrnék el; ámbár senki sem róhatná meg őket, ha olly alkalommal tenyeröket kissé viszketni éreznék. E' napokban ismét megjelentek nála 's ekkor azt terjeszté elikbe (mondtuk már, nyájas olvasónéink, hogy szórol szóra adjuk a' történetecskét, melynek valódiságáról tudósítónk becsületszavát bírjuk, 's hogy ekkép a' hihetetlennek látszót is hihetővé kell tennünk) — azt terjeszté tehát elikbe: „mi szerint ő azon esetben, ha a' mészárosok bele egyeznek abba, hogy egyik tagtársukat a' színházban kétszer megpofozhatja, minden követelésétől eláll 's többé egy garast sem kíván.“ Nos, mit mond erre szerkesztő ur, ki a' minap olly lovagiasan védé „Honderú“ collegája ellen azon „bizonyos“ urhölgyeket, kiket M. asszonyom a' szobából kibökcskázott? (Csak annyit mondhattunk, hogy azon urhölgyek az isten választott népéhez nem tartoztak 's hogy M. asszonyomnak minden vevője iránt tisztelettel illik viseltetnie, vagy bódéját bezárni.) Nem ollyan épületes történetecske-e ez, mint a' „velencei kalmár“-ról olvashatni, csak azon különbséggel, hogy ez adásától valamit elvenni, amaz pedig adósának valamit adni akart? Ezer forint egy arczcsapásért csakugyan méregpénz! valjon nem találkoznék-e ollyan ember, ki a' pofozkodni annyira szeretőnek egy váltó forintért akár tíz arczcsapással is szolgálna 's pedig mindegyik fölérne három ollyannal, minőt a' különös szeszélyű hitelező a' szegény mészárosnak szánni kegyeskedett? Irjon hozzá szerkesztő ur commentárt, ha tetszik, én csak azt mondom: avis aux emancipateurs!“

* A' budavári anyateplom tornya még mindig csonka: hiteles kútfőből csak annyit mondhatunk, hogy az építési terv már elkészült — a' papíron.

* Figyelmeztetjük nyájas olvasónéinkat Vidor Emilnek jövő majuson előfizetés útján kiadandó költeményeire, melyek zsebkönyveinkben 's szépirodalmi lapjainkban megjelenvén, csakhamar közfigyelem és méltánylat tárgyává lettek. Egy példány előfizetési ára egy pengő forint. Előfizetési ívvel mi is megtiszteltettünk.

* Mult szombaton a' nemzeti színházban először adatott a' Bartay ur által 50 arannyal díjazott eredeti népszimű: 'a' kalandor', Ney Ferencztől. Mig e' darab részletesb ismertetést adnók, csak annyit mondunk, hogy annak sok hatásos jelenetei tetszéssel fogadtatván, a' szerző háromszor kitapsoltatott.

* A' német színházban most 'kreutzfidel' mulatnak: az igazgató ur egy komédiát irt ezen cím alatt: 'Die Eifersüchtigen und die Extrazimmer, oder: Das Lustspiel im Lustspiel, oder: Der Scandal, oder: Nichts für ungut,' mely minden józan fogalmat az illendőségről és tiszteletről, mellyel igazgatók és színészek egy művelt közönség ellenében tartoznak, négykézlabbal agyontapos. Mi e' 'Scandal'-on, hála isten, nem voltunk jelen, halljuk azonban, miszerint az nemcsak non plus ultrája minden eddig megjelent német bohózatoknak, hanem a' hajdani krajczáros komédiákon is túlszaz leggyönyörűbb kétértelműségeivel 's trágár szójátékaival, mellyek még egy tárgonyzás segédet is meg tudnának pirítani. A' játszó személyek a' színen, a' karzaton, emeletéken és földszint elszórvák, az igazgató maga magát sem kiméli 's gyöngeségeit pelengérré állítja és nevetségesekké teszi, csakhogy népe lahotázzon 's erszénye teljék. A' darab mult szombaton ismételtetett 's pedig 'auf allgemeines Verlangen': ha nem tudnók, mit jelentenek ezen 'lazzi'-k és ügyetlen fogások azzal az 'allgemeine Verlangen'-nal: szomorú fogalmunknak kellene lenni azon közönség izléséről, melly a' német színházat látogatja. — Ugyanazon darab után adatott még egy remekmű a' 'palotaszerű' épületben ezen, szerzőjétől véresveritek közt kiüzadott 's annak a' legkétségtelenebb halhatatlanságot biztosító cím alatt: 'Die lebendig todte Braut, oder: Alle Minuten etwas Anderes, oder: Ex omnibus aliquid in toto nihil, oder: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, oder: Die musikalisch-dramatische Repetir-Uhr. Eine unzusammenhängende Schau-, Trau-, Lach-, Wein-, Rühr- und Faschings-Spectakel-Composition, für Schau-, Trau-, Lach-, Wein-, Rühr-, Rühr- und Faschings-Spectakel-Lustige in 2 Aufzügen.' Bizony, helyesen jegyzi meg 'Regelő' collegánk, hogy nincs benne kétség, mikép a' művészet hajnala e' dicső csarnokban érendi el ragyogó delelését. Mennyire vagyunk mi még hátra e' mögött a' kerepesi uton! — Szomszédaink egyébiránt nemcsak a' dráma-ba (!!! et in infinitum) hanem egyéb literariai művekben csakugyan derekasan túlszárnyalnak bennünket. Ime például egy könyvecske, melly a' napokban forgott kezünkben 's a' világhíres utánnyomó Mauserger bécsi műhelyében látott világot e' cím alatt: 'Brillantes Lach-Feuerwerk, oder: Scherzfunken, Lustschwärmer und Witz-Raketen, in sechs lakonischen Fronten und einer imposanten Bon-mots-Schluss-Canonade. Enthaltend: Komische Erzählungen, Schwänke, Glossen, dramatisirte Scenen, witzige Dialogen, satyrische Ein- und Ausfälle, pfliffige Streiche, Epigramme, Gasconaden, Wortspiele, Anecdoten, Bon-mots u. s. w., überhaupt allerlei Curiosa in Versen und in Prosa, für lebenslustige Freunde und Freundinnen des Frohsinns, des Scherzes und der guten Laune, wie auch für alle Jene, die es noch werden wollen; arrangirt vom Vocativus-Zündlichtel, Lustfeuerwerker und geheimen Illuminations- (!) Rathe zu Tippelskirchen.' Nos, kegyes olvasónöim, mit mondanak illy literatúra-hoz a' XIXd. században, mit olly könyvszatócshoz, ki illyenemű munkákat kiad, és végre mit olly irkászhoz, ki illy mázolásokat világra juttat? Önök hallgatnak, fejecskejüket szánakozólag csóválják 's azt gondolják — Adieu!

* Febr. 23-án reggeli 9 óraker egyik barátunk Pestről Budára hajózáván, midőn a' budai parthoz közelite a' csolnak, a' parton emberi holttestet pillantott meg 's kéré

a' kormányost, ne kössenek ki azon helyen; ez azonban szokott gorombasággal oda utasítá az egész társaságot, hogy bizony neki nem paráncsolnak. Ez nem szép ugyan, de annál furcsább az, hogy tizenkét óra után a' várból visszatérő barátunk a' fölpuffadt holttestet mégis ott lelé a' parton fetrengve 's körülé egy pár száz embert 's a' száz ember közt egyetlen rendőri biztost sem, ki annak eltakarításáról gondoskodott volna.

* Hamvázó szerdán furcsa farsangi kaland történt Pesten, melynek könnyen szomorú kimenete lehetett volna. Néhány vig arszlán ugyanis déltől estig folyvást iddögált egy fashionable csapszékben, hol este rendesen egy igen becsületes házaspár is megjelenni szokott. Ezen szerdán estve is eljött tehát a' mi kereskedőnk egy kis marinirozott halra, 's az arszlánok annyira csábítgáták őt pezsgőjökkel és szép szavaikkal, hogy végre 'rhum' is töltetvén a' borba, tökéletesen lerészegült. Ekkor a' zabolátlan czimborák karon fogák őt, utközben pénzét, óráját és két gyűrűjét elvevék 's olly házba vezették a' teljesen elázottat, melyet megnevezni nem akarunk. Ott elhagyák őt. Másnap reggel a' becsületes polgár, ki még soha nem tölté házon kívül az éjszakát, rémülve vette észre holletét 's tökéletes kiraboltatását. Szólni azonban nem mert, minthogy panaszra ugysem mehetett volna, nem tudathatván a' világgal, hogy illy undok helyen tölté az éjszakát. Leveretve ment tehát haza, hol felesége jól megmosta ártatlan fejét. A' farsangi kalandoroktól visszakapá ugyan elcsent pénzt, óráját és gyűrűit, de azért csábítóit ugyancsak derekasán szeretné — megzaklatni.

* A' Mátyás emléki munkálatok immár első stadiumokat túlhaladtak. Ugyanis készen áll: I. Az egész emlékek egy harmad rész nagyságu mintája, mely két öl magasságot teszen. II. A' 76 figurából álló, 10 öl hosszáságu basrelief, gipszbe öntve. III. Ezen basreliefekből 1 öl 's 2 lányi, már érczbe öntve. IV. Mátyásnak az emlék belsejébe jövődő életnagyságu mellképe, fehér márványból faragva. V. A' 12 öl hosszúságu hollós párkányzat, granitból faragva. VI. Beigazítva áll Ferenczy István művésztereme, czélszerű gépelyekkel, öntő kemenczékkel 's izmos vasramákkal. — A' művésznak legközelebbi foglalatossága leend: Hunyady János emlékének elkészítése, mely azon pillanatot ábrázolja, midőn Mátyás, mint király, atyja sirját látogatja,

* Egy igen érdekes és bájos urhölgytől e' napokban hosszabb tudósítást vevénk fővárosi kellemei- 's fonákságokról: sajnáljuk, hogy az igen kedves közleményt hely szűke miatt jelen füzetünkben már nem adhatjuk; engedje meg a' szép kisasszony, hogy míg az egész jeles cikket közzölhetjük, addig annak töredékével lephessük meg báj-társnőit. Végre — ugymond a' szelleműs cikkiríró — én is megismerkedem az amphibiumok azon nemével, melyek csak színházunk kárára tengenek. Valahára rábirtam egy egészen németszületésű nőt, hogy gyakran látogassa meg velem a' nemzeti színházat: eleinte vonakodott ugyan kérésemet teljesíteni, okul adván, miképen ott sok miveletlen ember találkozik, 's csak miután ezen rágalmat erős állításaim visszatörölték, engedett kérésimnek 's meggyőződék nemzeti színházunk jelesebb művészi tehetségeiről 's azon illedelemről, mely itt általában uralkodik. De mi történt tegnap? Midőn én és ő Ney Ferencz, kalandor- a fölött nézeteinket kiváltók — természetesen, idegen nyelven, mert valamint tóttal francziául, ugy német nővel hogy lehetne máskép fecsegni, mint németül — egy mellettünk levő becsületes uri ember (mert már csak urnak kell neveznem a' jámbort) dühösen felpattog — amugy csárdásmagyarosan — hogy mi, németül, merészelnék magyar színházunk csevegni. Én hallgatók, mert mit is mondhatna egy elhagyott nő, kinek a' hazaságról és — nevelésről tán egészen különböző fogalmai vannak, illy dühöngő Zrinyihős elleneben? Pedig isten látja lelket, ha van kebel, mely a' hon szent ügyét forrón zárja magába, ugy az enyém az; ha van szív, mely leghűbb, leglángolóbb érzeméneül a' hon szeretetét tüzé ki, ugy az enyém az; 's ha van ajak, mely szép anyanyelvünket tisztelve szereti nyilvánítani, ugy az enyém az: mert mindenütt és mindenkor érzem és méltánylom dicső Kölcséynk remek mondatát: egyenlő szeretettel függj a' hon nyelvén, mert a' hon és nyelv két egymástól elválhatlan dolog.'

LEVELEK SAROLTÁHOZ.

I.

Midőn nagysád megengedé, hogy azon édes perczek kellemeit, melyek nagysád szellemdús körében olly nevezhetlen ingerrel bírnak, távol hegyedtől is élvezhessem 's lapjaimat szellemi társalgásunk közlekedési eszközévé választhassam: úgy vagyok, mint a' fiatal leány, melly szíve első örömeit az egész világgal szeretné tudatni, ha azok, áruló tanuk gyanánt, már rég nem dicsőitenék arczrózsáit; 's ha előbb csak elfogult apa valék, ki elmeszülöttim hibáit 's gyöngeségeit védém, most szívem legdrágább kincsének valloam azokat, mióta nagysád pártfogásában részesülnek 's — oltalomba vétetnek. — Van azonban e' boldogságomnak, mint minden földi üdvnek, árnyekoldala is, az t. i. hogy avval nyíltan szabad kérkedni: pedig milly ingerteljesse, milly varázsbájúvá lehetett volna a' hallgatás parancsát alkotni, 's milly édes szívérzeményül őrizni a' titkot szerkesztői keblemben!! Nagysád mosolyog, midőn a' titoktartás szép, de ritka erényét újságszerkesztőtől hallja említeni 's pedig olly jeles kül- és szellemi tulajdonokkal bíró urhölgy ellenében, minőt nagysádban tisztetek 's lelkes soraiból lapjaim olvasóinak ismerni van szerencséjök: hja, mert vannak szeretetre és nem szeretetre méltó bajtársaim közül olyanok, kiknek ha könyörületességből nagysád csak mákszemnyit juttatna azon reményből, melynek valósulásával lapjaim majdnem minden füzetének kérkedni szabad, első mohó foglalatosságuk volna, nagysád nevét Budapestnek valamennyi salonaiiban (hol t. i. elszenvedtetnek) 's antichambreiben széthordani 's körülfüstölni azon ismeretes theaszagu tömjénnel, melly a' lágy-fejúeket elkábítja, de nagysádat bizonyosan reá nem bírandja, hogy gazdag elméje hulladékival 's szellemkoldusság tarlómezejét termékenyítse.

Ah, mint szerettem volna eltitkolni e' kedves nevet, mint szerettem volna látni a' literariai járdataposók kíváncsi falkáját, a' betűzgetők csürhe seregét utcáinkat benyargalni 's ismerőst és nemismerőst nyakon ragadni, 's lihegő ajakkal kirázni belőlök az utca nevét, a' ház számát, emeletet, ajtót és szobákat, melyek nagysád érdekes személyét rejtik — 's ha ezen újság-Carlouche-ok a' drága névnek még csak kezdőbetűit sem találhaták ki, thea-asztalaik számára pedig, szerződés szerint, másült, piquant, nevezetes újdonság kívántatik — kétségbeesve lerogyni a' török vagy líptő-megyei szőnyegre 's bélgörcsös kapkodások közt hirszomjas közönségöket azon szintolly sületlen, mint pakróczmodoru tréfácskával kielégíteni, hogy nagysádnak — ,bajusza' van! Igen, igen; avagy hinné-e, nagysád, hogy mindaz, mire a' sértett érdek, sárga irigység 's neveltséges hiúság vetemedhet, megtörtént, hogy vannak bizonyos sötét alakok, kik nagysád csudabájos, halvány arczára bajuszt és barkót hazudtak, 's hogy ezen bizonyos sötét alakok ugyanazok, kik a' kenyéririgységet nem régiben leghitványabb indulatnak bélyegezték 's czukormérgesen fölrivaltak egy igen tisztelt urhölgy érdekében (ki, köztünk mondvá, szépen megköszönheti ezen soít dit oltalmat: én legalább thea helyett ezentúl meleg vízzel regalíroznék illy championokat), midőn egyszer rózsaszínű kedvemben ferde irányukat, neveltséges modorukat, felsrófolt magasztalgatásaikat parodiáltam — zúglapjaik következő számaiban pedig nem kevesebé tiszteltre méltó urhölgyek ellen susorogtatják pseudo-jeanpauli elmeszíkraiákat, amollyan salonmelleki udvarisággal, gombák'-nak 's ,bajuszos irónók'-nek nevezgetlven őket, mivel — oh megbocsáthatlan hiba! — nemcsak dolgozótársnéim, hanem — előfizetőim is!!

Nemde, nagysád, kitaláltam azon bibét, melly bizonyos lovagias szellemű urasokat már szinte három hónap óta bántogat 's melly miatt annyi papirosgolyók álgyszatnak ellenünk — a' sűrűből... természetesen; mert a' csalityétkedés sokkal

kényelmesebb, mint a' nyílt téren, becsületes fegyverekkel való megtámadás, 's mert azon loyális szellemű kísérletecske, engem 's becsületes szándékomat bizonyos stereotyp ráfogások 's légből kölcsönzött gyanúsítások által agyonsúlykolni, sokkal inkább sikerül oly körökben, hol jóakaróimnak (hogy isten bocsássa meg) nem oly könnyen koppanthatok rózsaszínű körmöcskéikre, mint — a' papiroson, mellyen bizonyos tervecskéket nem lehet ám oly ügyesen nyakamba escamotirozni, vagy eldugdosni, hogy azok kiszemelésére oly finom kétágu látcsőre kellene szorulnom, minőt igen igen tisztelt collegám, a' Honderü' érdemes szerkesztője, használni szokott, ha a' 'nemzeti'-ben a' csinos kardalnokékkal csintalankodik. Bizony jól mondja ugyanazon tisztelt bajtársam lapja valamellyik számában, mikép 'ha a' kenyéririgység indulata valakin annyira erőt vesz, hogy őt a' vetélytárs megbuktatását célzó törvénytelen lépésekre annak jóhírnevét aláasni 's így őt megbuktatni törekvő gyanúsítások-, áskálódásokra tántorítsa, ezt valóban szigoruan sújtandó polgári bűnnek tarthatni... ámde pisztolyos hevében felejté collega ur, hogy van a' megbántásnak bizonyos foka, mellyen fölül az oly hitvány és nyomorult, hogy harag helyett csak könyört ébreszthet.

Egyébiránt jól esett nekem: miért nem fékezhetém pajkos eviczkeéseimet oly hatalmas hősök ellenében, kik, ha akarják, egy pillescapdával is leverhetnek, megsemmisíthetnek, 's pedig azon hallatlan vakmerőségemért, hogy nyájas olvasóimat az ő rovásokra mulattatám, mintha bizony széles Budapesten ennél jobb mulatságot nem találhattam volna!

De semmi; legyen az urnak akarata: ő annyi nehéz próbákon segített már keresztül ez életben, 's ismét oly jó, oly kegyes volt irántam, hogy véteknék tartanám elcsüggedni 's férfiatlan panaszokra fakadni. Hiszen nagysád is szenved, 's mint a' mi-nap mondá: sokat, igen sokat szenved: mit arcza tanusit 's a' gazdag szívnek zárt beszéde nyilvánít... ámde ismer-e kegyed irtózatosh helyzetet az ember életében, mint midőn kín és fájdalom elrabolják tőlünk a' teremő végtelen jósága iránti bizalmat, midőn nem bírjuk keblünkben az istent, nem keressük őtet, nem kívánczunk utána, ki bennünket vigasztaljon, fölemeljen. Pedig kétszer érzékenyebben hatnak reánk az élet keserű tapasztalásai, ha nincs kihez fordulnunk benső áhitattal a' véetlen nyomor csapásai alatt, ha szívünkben szeretet és bizalom — földi létünk két égi virága — nem honolnak 's kinsújtotta imánk csak udvari látogatást tesz az örök jóság mennyei trónjánál. — De hová tévedtem? épületes elmélkedésekre az isten jósága felett oly thema után, melly... de nem történik-e meg, édes nagysád, gyakran az életben, hogy az isten csak akkor jut eszünkbe, midőn felséges művei torzképeivel találkozzunk?

'Mi ujság Budapesten?' kérdi tőlem nagysád.. mi egyéb ezen régi ujságnymoron kiyül? valóban oly kevés, hogy az ember majdnem kísértetbe jön, szögre akasztani ujságírói tisztjét 's valamellyik színigazgató dicshéresévé szegődni, vagy valamelly ingyengőzösön fölrandulni bizonyos városba 's ott bizonyos urak számára ötforintos beszédeket készíteni, mi — tekintvén azon urak számát, kik valamelly beszédet jobban tudnak felolvasni, mint elkészíteni, 's kik szalmát hintetnek lakuk elébe, ha nevöket valamelly nyugtatvány alá kell írniok — nem megvetendő jövedelmet ígér... egyébiránt, hogy nagysád meggyőződjék, milly szívesen engedek fölhívásának: közölni fogok néhány nevesebb ujdonságokat az ugynevezett nagyvilág zajából, melly oly kiáltó ellentétben áll nagysád keblében lángoló érzeményvilága szentek szentjével. Nagysád olvasni fogja igénytelen tudósításimat, 's nekem az a' gyönyörűségem leend, hogy tarka közléseim folytában néha tán olyanokat is elmondhatok, miket nagysád közeleiben, igen sok okok miatt, mellyek főbbikeihez nagysád csudaszép szemei is tartoznak, elmondani tiltatom, 's ezen körülmény szolgáljon némi vigaszul azon elvesztett órákért, mellyeket illedelem, convenientia 's isten tudja, milly ezer lánczai még a' társadalmi életnek, tőlem irigylül elrabolnak:

Mivel pedig szokás, a tarsalgást az idő minéműségéről kezdeni, kénytelen levén ezen régi szokásnak hódolni, az időről fogom hireim sorát megkezdeni, remélvén, hogy ezen rococo kezdet után majdcsak beletérek valahogy a finomabb tarsalgás rendes kerékvágásába — igenis, kerékvágásába: avagy nem tudja-e nagysád, mennyi jó hírnév, mennyi becsület és szándék, mennyi emberszerető törekvés, mennyi ártatlan kedély fektetik ezen vágásba, hogy a medisance-nak társzekere rajta keresztülvonatva megtörje 's megsemmisítse azt? Általában, minden szabadelműségem 's haladási előszeretetem mellett itt is, amott is a régi „Schlendrian“-t fogom megtartani, nehogy az édes Olimnak áldornagyjait egyszerre elriaszszam 's anathemákat háritsam szégyen fejemre vagy inkább munkáimra, melyeket különben tán el sem olvasnának, mi ugyan nem nagy szerencsétlenség volna, ha más részről nem ohajtanám, hogy azokat már csak azért is lapozgassák, mert drága személyök 's nevelésükhöz ürességüket kárpályázva szemlélve, ha lehet, még józanabb 's korszerűbb ösvényre térhetnek: mire isten segítse őket! — De ime, egészen elszöktem themámtól: ennek mind az a szerencsétlen bőbeszédűség az oka, mely engem szintugy kerülget és megragad, mint sok kortársaimat, kik négy álló óráig, vagy ugyanannyi hónapig képesek másról beszélni, mint a miről beszélni akarnak vagy kellene, 's midőn mondókájokat elvégezték, veszik csak észre, hogy azt még tulajdonképen el sem kezdték! Szerencse, hogy az ily szónokok többnyire üres padok előtt beszélnek ki magokat 's így magokon kívül senkit sem untatnak. — Tehát az időről. Időnk ezelőtt néhány héttel ködös volt, most szeles: egészen szép napok még a jámbor ohajtások közé tartoznak. A ködök néha kezes szinnel futtatják be az embereket 's mesés alaku szörnyeket láttatnak velők a götömegben. Isten mentse meg, hogy a parasztnaptárnak igaza legyen, mely azt állítja, hogy a martiusi ködök minden századik napon megújulnak: ez esetben nedves nyarunk 's sok záporosónk lenne — hja, csak országos esőzés ne váljék belőle! Milly jó annak, ki szárazban ül, mint például a „Honderü“ szerkesztője, és sásfüzéreként fonhat és nádtrombitákat metszhet a májusi vajjal 's Horváthkerti rántott csirkéekkel megérkező művésznők dicsőítésére. . . de jaj annak, ki esőből az ereszalj alá jut, vagy magyarán mondva, cseberből vederbe, mint bizonyos más urak bizonyos választások alkalmával, melyeknek a tisztí bukást rendszeren váltóbukás szokta követni. — Éjszakaról igen érzékeny légvázmat alkalmatlankodik: az onnani mocsárokból mérges kigözlögések párolognak felénk, 's a meddig ezek tartanak, addig állandó napfényre nem számolhatunk. — A mi pedig nyilvános életünket illeti — avagy hiszi-e, nagysád, hogy nyilvános életünk van, azon, mint már valahol említém, ujjainkon lefont legízetlenebb városi pletykákon, a borbélyok, fodrászok, mosónők, kávé- és thea-nénikék agyában fogamzott 's a szürkeködös utcái napvilágra hullatott elmeszörnyeken kívül, melyek mint tóba lökött kavicsok hullámokat vetnek 's mindig tágasbuló körben egyik parttól a másik nyulnak 's mozgásba — azaz olyan mozgásba, mint alvót egy szunyogcsipés — hoznak minden élő, halandót és tengőt, utón és utczákon, piacon és szögleteken, templomban és színházban, klastromban és kaszárnyában, bel- és külvárosokban, zárt és nemzárt körökben, bor- és serházakban, első, második és harmadik emeletben, a vaczi-utcái boltokban 's újvárosi gubacsraktárakban? Ez, édes nagysád, a mi nyilvános életünk, mely, mint egy sógoriró mondja: „es geht nun so durch Dick und Dünn, mit Tollheit, Dampf und Aerger hin.“

A farsangnak már régen vége volt — legalább a mi keresztényi világunkban — de azért mennyi házi mulatságok, estélyek, theatanéczok voltak divatban azon reményteljes kisasszonyok számára, kik tizenöt béli látogatás után nem bírtak látogatót házukba csalni 's most a bójtre számítanak. Ugy hittük, a maskarádák is megszűntek 's mégis hány álzottal találkozunk uton útfélen? A „Honderü“ ügyes szerkesztője virágvasárnapi dívatképül párisi álarczosokat adván, azzal menté ki magát, hogy kissé elkésett velők; — magam is úgy gondolom — de mikor nem késett még el a derek collega ur? Az álarczosok bójtben éppen nem egyetlen pelda;

hiszen képmintáit akármelyik divatlapunk két-három héttel, sőt két hónappal is előbb adja az övéénél. Vagy ezek remeksege pótolja-e ki az elkésést? Ugyan szépen megköszönne nagysád, ha párisi szabója (azon esetre t. i., ha honleányi nemes érzése megengedné a' helyett, hogy Roszmanek, Mindszenty vagy Argauer-nél készítse, külföldről hozatni öltönyeit) olly, bármily remekül készült ruhát küldene, melynek kelméje már Memlauer ó-czikkei közé tartozik, 's szabása a' salonokból az antichambre-kbe vándorlott. Bizony megérjük, nagysád, hogy a' finom tapintatu szerkesztő tél közepén nyári öltözeteket fog közleni, melyek látására majdnem agyondidergi magát a' lélek, 's bálöltönyül pompás aczélmetszetű, igen igen finomecsetű orosz karmantjus hölgyalakokkal lependi meg szép előfizetőit! — Hja, a' tapintat ritka adománya az égnek, 's még ollyanoknak sem adatott meg, kiknek egyébiránt elég hosszú kezeik vannak, mikkel tapogathassanak. —

A' népbaráti 's hazafini álarczok farsangon kívül is nagy divatban vannak... többen közülök már jóformán elhasználvák, 's az imitt-amott behorpasztott üregeken át könnyen rá lehet ismerni, ki rejlik tulajdonképen a' larva alatt. A' mérsékeltség, lassankint kikopik a' divatból, de a' szabadelműség sem csinál nagy szerencsét, még kevesebbet a' lángész: amaszt a' szolgalelkűség, emezt pedig a' butaság pukkerlizza ki a' fényes termekből 's pedig, au buffet de pain et d'eau. — A' legnagyobb lármát még a' nemzeti szín teszi, mely itt-amott keskeny arany és ezüst szalagcsákkal van körülszegélyezve. Arlequinok mindenütt szabadon mozognak és sokszor változtatják a' színeket. Láthatni sok olly könnyű álcottat is, ki a' husvéti meleg napok után alkalmatlannak találja az álruhát 's darabonkint elvetvén azt, saját eredeti képét mutatja. — Egyébiránt még most is úgy, mint bójtben 's bójtben úgy, mint farsangban a' castaszellem feszes szárnyai alatt nyögünk: társaséletünk — mely alatt ezer szívetet érték igen csekély területben — szabadelmű képet hazudik 's keblében elsavanyult szívet tenget. Istenem, és hol van az a' bátor toll, az a' nyelv, mely a' gúnynak élével ezen mákonyhatásu szellemet leölje 's meddig fog még tartani, míg az emberkek hosszú czimeikkel 's egyéb hiúságokkal pöffeszkedni megszűnnek, kik, midőn a' jog és igazság színe alatt mást letiporni szeretnének, feltékeny buzgóssággal kapkodnak a' népszerűség után 's kushadva sompolyognak el a' házak mellett, mintha nem volna tiszta lelkiismeretök! Hej, ismeri-e, édes nagysád, ezen, ámbár német, de azért mégis szép nótát:

„Merkt Ihr's wohl? Sie trau'n uns nicht,
Fürchten des Wehrmann's heimlich Gesicht;
Er ist ihnen zu hoch gestiegen,
Möchten ihn gern' herunter kriegen.“

De, ime, milly hosszadalmas levék 's mégis milly kevésnek tetszik, mit nagysádnak elmondék, annak irányában, mit még elmondani akartam. Tudja isten, ha nem kellene tartanom, hogy nagysád unni kezdi csevegésemet, évekre obajtanám e' szellemi társalgást nyújtani, mely szellemtelen köreinket tekintve, olly kimondhatatlan jól esik sovárgó lelkemnek. 'S mégis, milly rövid ideig ismerjük egymást; pedig mennyi dolog van a' világon, mellyel sokáig, igen sokáig kell megbarátkoznunk, míg a' titkos egyetértés frigyét véle megkötjük! Én ez érzetről számot akartam magamnak adni, számot akartam adni nagyságodnak is; azonban ezen titkos érzetnek a' kebel legmélyebbikében okok és szavak hiányzanak, de igenis sziklaerőssége van, mely ellen semmiféle demonstrációk nem használnak. A' buslakodót vonja, a' vonakodót huzza. (Dolentem ducit, nolentem trahit). — Ime, most is, a' várséta keleti részén, a' legmagasabb domtetőn ülve, vágyó pillantatokkal tekintek le az estfényben ragyogó tájakra, 's feljánsi arcczal futom át az ifju Pestnek háztengerét 's a' multheti napokat, melyeket nagysád körében élveztem... valóban különös, hogy a' jelen mindig olly szegénynek tetszik, midőn a' múltat a' dicsőülés csilláma környezi. — Isten velünk!

Frankenburg Adolf.

MI HIR BUDÁN?

Nem kezdetjük meg méltóbb és érdekesebb tárggyal ujdonságaink sorát, mint közlésével a' következő felszólításnak, melyet a' magyar academia titoknokja Schedel Ferencz ur, Reguly Antal m. acad. tagnak, jelenleg az Uralon nemzetünk rokonsági kinyomozása végett utazó hazánkfiá ügyében, hivatalosan közrebocsátván, a' két magyar haza teljes figyelmét és részvétét igényli. — „Tudva van, mikép több magyar 's legtöbb külföldi historicus és nyelvbuvár a' hunnokat és magyarokat azon nagy finn törzsökhez számítják, mellynek a' lappok, finneek, esthonok, cseremiszek, csuvasok, mordvinok, syrjänek, vogulok, osztyákok 'stb. mindannyi külön ágait teszik. — Miután minden egyéb, u. m. mongol, török, semita 'stb. rokonság eddig győzőleg meg van czáfolva, és csak ez egyre nézve lehet még kérdés: fent nevezett hazánkfiá elhatározta magát az éjszakot beutazni, 's a' négy fal közt meg nem fejthető kérdésre a' hely színéről hozni meg nemzetének az elhatározó vég feleletet. Őt semmi áldozat, uti fáradoalom, a' szokatlan éghajlat kényelmetlenségei, betegségek, édes övéitől és hazájától távollétel nem tartóztathaták, erőit már közel öt év óta csüggedetlenül e' nemzeti feladás megoldásának szentelni; megtanulta azon földeken utaztatás, 's az ottani források használhatása végett a' svéd és orosz, a' rokonsági kérdés egyéb ágai kedvéért a' török és mongol nyelveket; meg a' lapp, finn és esthon nyelveket, a' föld népével osztva meg ennek sanyaru életét; meg a' cseremiszt, csuvas és egyéb dialectusokat, 's most Ázsia éjszaknyugoti vidékein az Ural alján tartózkodik a' vogulok közt, hogy ezek, 's majd az osztyákok már már enyésző nyelveiket is élő szájból magáévá tegye, 's e' mellett ezen népek természeti és társadalmi sajátságait is, mikre eddig olly kevés figyelem vala, voltakép kitanulja. — 'S e' roppant vállalatot Reguly Antal 1839. év nyarában, saját, vagy inkább szülői költségen kezdte meg, kiknek erejét, minden elviselhető nélkülözések türesére elszánt lelkesedésében, tul becslette. Már finn- és lappföldi vándorlásait nem fedezték szülőinek küldeményei, 's így némi adóssággal terhelve lépett be a' világ legdrágásabb városába, Sz. Pétervárába. Időközben győri prof. Maar Bonifác ur tudósítván az academiát Reguly utazásáról és céljairól, ezen intézet némelly tudományos megbízatásokkal tisztelte meg, azokhoz némi kisebb summákat csatolván. Reguly e' részvét által is buzdítva és bátorítva, Ázsiában teendő terjedelmes nyelvészeti és ethnographiai vizsgáladásaihoz készült, 's nappal és éjjel általános nyelvtudományt 's történeteket tanult és buvárlott. De nem jöhetvén további segedelem az academiától, egy Pétervárt lakó földink hazatérést javasolt, melly tanácsot azonban Reguly határozottan visszautasított. Mert azzal elesett volna a' kérdés, melyet ő élte feladásaul tűzött ki. Erre megjelent orosz academicus és statustanácsos Baer urnak egy czikkelye Regulyról a' pétervári statusujságban, melly után egy gazdag orosz csakugyan hajlandó volt őt pártolása alá venni; de a' segedelem nélkül idegen földön tengő hazafi büszke volt azt kérni, 's így e' forrás sem nyílt meg neki. Azonban haladt az idő, a' pétervári rendkívüli drága élet 's a' szülői kised küldemények mellett az adósság nőtt, 's ezért a' hazatérés szintolly erkölcsi lehetetlenséggé vált, a' milly anyagi lehetetlenség volt az urali ut. Folyvást a' hazából várva a' hazai kérdés felderíthetősére költséget, egy második ajánlatot is visszautasított, mellyel az ut kivihetésére megkínáltatott; t. i. több pétervári academicus szándékozott az orosz. cs. academiánál segítettését indítványozni, mellyre fényes kilátások voltak, de Reguly nem akarta —

mie végre multhatatlan szükség lett volna — tudósításait chez intézni, a magyar academiát nyilatkoztatván egyetlen természetes forumának. Egy harmadik (kölcson) ajánlatot az ut megtételére szinte mellőzött, naponként fogyván reménye a hazából jövőnd pártolás iránt, míg végre hírt vevén, hogy az academia folyamodására királyunk ő Felségétől segedelem érkezendik, az említett előlegezést a nemeslelkű Baertől elfogadta, 's 1843 oct. 9. Sz. Pétervárából kiindulván, elérte Ázsiát, hol a Sosva vize mellékén letelepedve, vogul studiumai között várja hazájából utóbbi sorsa elhatároztatását. Azóta érkezett Sz. Pétervárába mind a királyi segélyösszeg, mind pedig két academiái pénzküldet *) 's a pétervári academicusok közt a tiszteletre méltó Fraehn indítványára magányos aláírás nyitattott; de ezekkel is sem az ötöd fél-évi külföldön utazás 's mulatás alatt keletkezett passivumok leróva, sem visszautja fedezve nincsen, annál kevesebb van ezekkel Tobolszktól Orenburgig tervelt vándorlása, 's még kevesebb ennek a kaspiumi tengerig, 's onnan a Fekete tenger éjszaki tartományai felé olly szükséges folytatása, lehetővé téve. — „Ide utazásom közben — így ír ő az Ural keleti aljáról Baer urhoz — 's ittlétem első idejében gyakran aggodalom és nyugtalanság fogott el, mellyet csak nehezen tudtam elfojtani; most azonban hideg vagyok 's eltompulva 's egészen muhamed-hitű: a fatum akarta így, gondolom magamban, az ember ne törje fejét végzése fölött. Egy vigasztalást ismerek csak, 's ez a munka, ennek élek, olly eltökélve, hogy az elfáradás érzését nem ismerem, hanem nappal és éjjel halmozom rakásra az anyagot, fájdalom és öröm nélkül.“ — A dolog illy fekvésében a magyar academia kisgyűlése kötelességének ismerte, nehogy ezen, historiánk egy főfontosságu kérdésére világot árasztható utazás felbeszakashatva, kívánt eredmények nélkül maradjon, Reguly Antal további 's hathatós segítettését az igazgatóságnak ajánlani; de ennek gyűlése későre esvén — az academia pénzerejének csekélysége pedig méltán azt az aggodalmat támasztván, hogy a talán rendelendő segedelem távolról sem fedezendi a már említett szükségeket is, az elnökséghez folyamodott: hogy ns. Veszprém vármegyét, mellynek kebelében vette a jeles utazó származását, kérőleg felszólítaná: fogná pártul nem annyira ennek, mint a magyar történet és nyelvtudomány ügyét, egy mind kebelében, mind a többi ns. megyében megpendítendő aláírás által. Hogy pedig minden buzgó hazafi, kit nemzetének és nyelvének régi története és rokonságai érdekelnek, 's ki a tudomány és hazai dicsőség iránt érzékeny, valamint a két hazában elterjedett számos casinói, olvasó- 's egyéb egyesület is, minél könnyebben járulhasson bármilly szerény áldozattal is ez ügy előmozdításához: a jelen sorok által a tisztelt közönség adományszásra kéri, a magyar és erdélyi hírlapok és folyóiratok szerkesztői pedig e felszólítás minélelőbbi fölvetelére, aláírási ívek megnyitására, a tett ajánlatoknak közmegnyugtató, köszönet és buzdító okaért lapjaikban folytonos közlésére, a pénzeknek pedig időről időre a magy. tud. társaság titoknokához beküldésére hivatnak fel.

Nemzetünk lelkeségétől, melly nem hagyandja magát a külföld által jeles tagja segítettésében megsegyenítettetni, reményli már most a magy. tud. társaság, hogy kezét fogand vele ezen első ázsiai ut előmozdítása- és bevégeztetésében, melly nemcsak a tudománynak általában, hanem a magyar nemzet és nyelv történeteire különösen, olly fontos eredményeket ígér. Kelt Pesten, a magyar tudós társaság kisgyűlésében, apr. 9. 1844. Dr. Schedel F. titoknok.

E' sorokhoz nincs mit tennünk, mint kérelmünket a lelkes titoknok szavaival egyesíteni, 's e tárgyat közügygé emelni, közügyévé az egész hazának, melly jeles férfiai pártolásában leginkább önmagát tiszteli és dicsőíti. Az aláírási ív nálunk is

*) Az academia küldeményei: 1841: 200 ft., 1842: 200 ft., 1843: 500 ft., 1844: 500 ft., conv. p.

megnyitva levén, szíves tisztelettel hívunk fel mindenkit, e' dicső, nemzeti ügyhöz akarátja és tehetsége szerint járulni. Szabadjon azonban egy e' tárgyat illető, 's a' felszólítás olvasása közt támadott igénytelen tervecskénket ezuttal nyilvánítani, mely röviden abból áll: intézettsék egy ez ügynök egész hazánkra díszl' árasztó fontosságáról teljesen áthatott és felbuzgott egyéntől, vagy e' célra alakulandó választmánytól felszólítás fővárosaink lelkesebb íróihoz — azokhoz t. i., kik nem szoktak sokáig habozni, ha valamely jó, de főképp illy nevezetes cél elősegélése forog kérdésben, (mint ez a' derék kör' munkálatainál annyiszor tapasztalható), hogy tekintetbe veyén e' mindnyájunkat, kiknek magyar vér buzog ereinkben, illető ügyet, egyesült erővel szíveskedjenek ennek hathatósabb előmozdítása- és általánosítására a' testvérvárosok közönségének olly mulatságot szerezni, mely szintugy e r e d e t i s e g e, mint r i t k a s á g a által nemcsak a' legfőbb szellemi élvezetet igényé, hanem egyszerűsmind bő anyagi haszonnal is gyümölcsöznék. Egy nagyszerű felolvasó és szavalási academia rendezését értjük, melyben minden írói notabilitásaink — köztisztelet- és szeretetben álló hölgyeink és férfiaiak — résztvenni fölkeretnének, hogy szellemitehetségek gazdag aknáit feltárva, azok kincseivel nemzetiségünk érdekében buzgólkodó távol hazánkfának működéseit gyámolítsák. Épen nem kételkedünk, hogy nemzeti színházunk lelkes igazgatója e' célra szívesen átengedendi csinos színtermét, a' budapesti közönségnek illyféle szellemi mulatságok iránt több ízben bebizonyított fogékonysága pedig a' legfényesebb sikert remélteti. Igaz ugyan, hogy a' jótékony és közcélokra szentelt mulatságok újabb időkben igenis gyakoriak szoktak lenni: valahányszor azonban az illyes mulatságok csak némi kis ingerral és érdekességgel bírtak, a' részvét irántok kiapadhatlannak tetszett, 's az e' mutatóványokra özőnlő közönség szinte feledni látszék, hogy pénzét jó célra 's nem a' maga mulatságára adja ki. Hátha még ezen tervünk létesülhetne? teljes reményünk van, hogy ez által tán egyszerre annyi gyűlne össze, mint a' mennyit hónapokig sem bírnánk a d a k o z á s o k útján beszerezni! — Mi megpendítettük a' dolgot, — lelkes vállalkozóink közt, ugy hisszük, bizonyosan üdvözlendjük a' tett emberét is!

*Koszorús Jósikánk 'az élet utjai' című legújabb regényének ismertetését jövő füzetünkben adandjuk.

*Az angol saltomortalisták a' német színházban rosz 'Geschaelt'-eket csinálnak: mult pénteken utolszor ugráltak. Hihetőleg most mi budaiak fogunk ezen élvezetben részesitetni.

*Szinte mult pénteken a' hangászegyesület javára nagyszerű academia rendeltetett — a' budai német színikörben. Mégis furcsa, hogy senkinek sem jutott eszébe, e' mulatságot inkább a' n e m z e t i színházban, mint az ugy nevezett arenában adatni, vagy tán azért történt ez, mert a' pestbudai hangászegyesület m a g y a r egyesület? ,Korschama Diener!' mondja a' 'Honderű.'

*Ismét egy szép vonása a' fővárosiak jótékony szellemének, 's örömmel hirdetjük, hogy azoktól ered, kiket a' rosz akarat és embertelenség az elkülönzés abnormis állapotával 's honfiai érzés hiányával szokott vádolni. — A' pesti izraelita k ö z s é g ugyanis april 15 d. költ 's a' pesti gyermekkórházi választmányhoz intézett hivatalos magyar leveleiben értesíti az említett választmányt, mikép egyesülve a' kebelbeli izraelita nagykereskedőtestülettel, elhatározá, a' pesti szegény gyermek k ó r h á z i intézetben, melynek minden osztály és valláskülönbség nélküli jótékony hatásáról meg van győződve, ezer pengő forinttal egy ágyat alapítani 'Pesti izraeliták alapítványa' cím alatt, 's a' nevezett összeget készpénzben azonnal le is fizetni. — A' választmány kedves kötelességének ismeri forró hálaköszönetét szavazni a' tisztelt községnek, emberszerető érzetének ezen újabb fényes bizonyágáért, 's midőn ezt közhíresíteni siet, csak gyöngé tolmácsává avatja magát azon magasztos öntudatnak, mely minden jótettnek hív követője szokott lenni. — — Szent Endre városa ugyanezen intézetnek öt pengő forintot ajándékozott.

*Ez alkalommal örömmel értesítjük a' t. közönséget, miszerént a' gyermekkórház építése annyira halad, hogy jövő sz. Mihály napjáig hihetőleg elkészülend 's egyike leendő fővárosaink díszesebb középületeinek. Folytonos és tetemes adakozások tanúsítják, milly nagy részvéttel viseltetik a' közönség ezen üdvös és honunkban egyetlen intézet iránt; vajha létesülne már azon alapszabályilag is megpendített eszme, a' kórháznak országos intézetté való alakulása, hogy így működéseinek szabaddabb ter engedetlén, minél üdvösebb hatást gyakorolhasson az egész hazára nézve.

*Császár Ferencz ur, egy lelkes honleány felszólítására: járulna az irodalom is enyhítéséhez azon csapásnak, mely az aradmegyei lakosok több ezreit a' februári víz-áradás és tűzvész által érte' — eltökélé magát, szépirodalmi munkák gyűjteményét közrebocsátni, 's felhíván honunk lelkesb, jelesb íróit, hogy e' vállalat létesítésében segítségket nyujtsanak, örömmel hirdeti, mikép a' magyar irodalom koszorúsaiban helyezett bizalmának a' süker szívemelőleg felelt meg. A' gyűjtemény kevés hónap múlva meg fog jelenni, sok gyöngyöt összesítvén magában hazánk jelesb írói szerzeményinek. A' könyv műmellékletekben sem fog szűkölködni, 's kiállítása — a' mennyire a' czél engedni fogja — pompás leend.

*És most . . gyürkőzzünk kissé neki 's doboljunk és trombitáljunk a' magunk laka körül, midőn már eleget mulattunk a' szomszédban. Tehát legelől is avval az örvendetes újdonsággal akarjuk meglepni t. olvasónöinket, hogy az 'Életképek' legfelsőbb engedelemnél fogva jövő juliustól kezdve rendszeren minden héten fognak megjelenni. Önök tudják, nyájas olvasónök, hogy sem Dulcamarak, sem nagy urak nem vagyunk, tehát sem dicsekedni, sen. sokat ígérni nem szeretünk, mert a' dicsekedés mindig collegáink rovására történik, a' sok ígéreteknek pedig felét sem szoktuk megtartani, ha az előfizetőket elkapkodtuk — egymás elől. Tehát csak annyit mondunk, hogy az 'Életképek' ezután is olly csinos alakban jelenendnek meg, mint eddig, hogy azokat legjelesebb íróink koszoruja gyámolitandja, mint eddig, hogy képeink nemcsak a' legszebbek és legfinomabbak valamennyi lapokéinál (a' franczia 'Moniteur de la mode'-ot kivéve), hanem a' legujabb és legizlésteljesebb divatot olly gyorsan közlik, mint a' Páris és Bécs közti utnak távolsága csak megengedi, a' pest-debreczeni uton pedig, kivált télen, szinte lehetetlen volna, hogy továbbá a' mű- és egyéb nemmü-mellékletek, ezután olly sűrűn váltandják fel egymást, hogy a' felév végével teljes képgyűjteményt birandnak szép olvasónöink, végre, hogy — mákszemnyit sem tekintve anyagi hasznunkat — annyit költendünk ezentúl islapjaink pompás kiadására, miszerént hat — hetszáz előfizető után, ha csak legalább mégegyszer annyira nem birunk szert tenni, tán annyi sem marad, hogy tulajdon lapunkra praenumerálhassunk. Mint mondtuk, ezt mind nem akarjuk megemliteni; mi ismerjük egymást, a' nyájas olvasóné bennünket és mi a' nyájas olvasónét — 's ezzel punctum. Utóemlékeztetésül csak annyit, hogy minden nevezetes változások és bővítések daczára az előfizetési díj az előbbi marad. Már most, kérem alázatosan, ha minden negyedíven csak négy jó gondolat van, tehát mintegy százkilenczven hat negyedikre félévenként hetszáznyolczvannégy jó gondolat esik, a' mi — tekintvén sok vastagbőrű köteteink gondolatszégénységét — öt és hat pengő forinttal csakugyan nincs drágán megfizetve.

*Tegnap — isten bocsássa meg bűnömet — a' német színházban voltam. Ha Staudiglt nem akartam volna meghallgatni, nem tudom, milly erő vonzhatott volna ezen — bizony nem rágalom mondatja velem, mert akárki meggyőződhetik állításom valóságáról — tehát ezen kellemetlen bűzü sötét barlangba, a' kontárművészet és botrányok fészkebe, minővé a' roppant költséggel épült idegen Thaliának szentelt dunaparti palota aljasult. Egyik botrány a' másikat üzi, 's valahányszor az hallik, hogy a' 'német'-ben scandalum lesz, mindig tömve van a' színház. Az igazgató ur ezt jól tudván, a' 'scandal'-csinálást speculatio tárgyává tevő. Minap bizonyos Ir-

mert hozatott ide a' római birodalom valamelyik zugbódéjából, — gondolom Norimbergából, hol olly jó mézes lepényeket lehet kapni — és a' színpadra lépteté, hogy énekeljen valamit, ő szívesen énekelt volna, de egyetlenegy egészséges hang sem volt gégejében, minek az a' természetes következménye lön, hogy nem énekelt. A' közönség áldott türelménél, de talán azon oknál fogva is, mert évek óta nem hallott már a' német színházban énekelni, az igazgató indiscretióját mély hallgatással fogadá, de midőn pár nap mulva „ördög Robert“-ben ismét föllépteté 's pedig épen azért lépteté föl, mert nem tudott énekelni, 's mert ő — az igazgató t. i. — a' közönséget annyira tiszteli, hogy kötelességének ismeré azt egy kis scandalummal mulattatni. Tudta ő előre, hogy ez által ismét tömött színházra számolhat, és nem csalatkozik, — mert volt nép, a' mennyi csak beférhetett és nem férhetett, de volt tombolás, pisszegés, fűty, láрма 's minden, mi egy becsületes botrányhoz megkívántatik. A' közönség boszankodott, az igazgató nevetett, 's harmadnapra bizonyosan ismételteti zsebe javára a' scandalumot, ha derék kapitányunk — olvasván a' hirlapokban, mikép mult hetekben bizonyos Marini nevű olaszénekes (?) a' bécsi udvari színpadon való fellépéstől, irgalmatlan rossz kornyikálása miatt, rendőrileg eltiltatott — mondom, ezt olvasván, az igazgató urnak speculatióit meg nem hiúsítja, 's a' botrányt okozó vitézt el nem ugrasztja. Most ismét minden rendén van — új botrányig.

*Leirhatlan egyébiránt azon derutált állapot, mellyben a' német színház jelenleg teng. Valóban olly mélyen sülyedt itt már a' művészet és vele a' műértelem, hogy nincs már messze azon idő, midőn Thalia műcsarnoka majombódévá változik, hol a' tömeg még jó ideig mulatni és kiröhögni fogja magát, de a' jobbízlésűek undorral fordulnak el és hagyandják oda helyeiket. Csak a' vak és rossz szándéku nem látja, vagy nem akarja átlátni, milly magosan áll ezen botrányfészken felül a' mi nemzeti színházunk!

*Oh, mert a' közönséget igen könnyen lehet vezetni és jó irányban tartani; mert a' nagy tömegnek van ugyan hajlama az elaljasulásra, de van fogékonysága a' nemesre, a' magasztosra is. Nem igaz, hogy az igazgatóságnak a' tömeg kedvét kell keresni, melly a' némesebb izlésű művek előadásait nem látogatja, 's szüntelen csak aljas bohózatok 's komédiázásokban gyönyörködik; nem igaz, hogy az igazgatóságnak ezen ferde izlést nevelni és terjesztetni kell; nem igaz, hogy a' tele pénzláda annak jele, hogy az igazgató a' közönség meglegedését bírja: nagy különbség van a' nagy és az értelmes közönség közt; egy okos és becsületét szerető igazgató bizony nem fog sokáig habozni, mellyiknek keresse kedvét? Szilárd következetesség, egyenes irány, energicus ügyszeretet igen sokat eszközölhetnek olly közönségnél, melly műveltségre igényt fómál 's nem egyszer adá világos tanujleit a' komolyabb művek iránti fogékonyságának és szeretetének. Másképp semmire sem megyünk, szem és fül ki fognak fáradni, ha nincs, mi szellemi tápot nyújtson. És ezt igen illenek megfontolni azoknak, kiknek napjában huszonnégy üres órájuk van — megfontolásra.

*Egy egész halom ujdonság fekszik előttünk, érdekesnél érdekesebb, a' mint nyájias olvasónöink könnyen elgondolhatják, kik igen jól tudják, minő világfontos ujdonságok szoktak lenni, mellyeket mi és társaink hetenként vagy félhónaponként közölni, 's a' közönség áhitattal várni és kedvelni szokott. Valóban örvendetes ellentétet képezünk mi a' 'Siccle, a' Temps, a' 'Journal des debats' 's egyéb külföldi lapokkal, mellyekben folytonosan a' nemzet ügyét vitató legszebb értekezések és szív- és észnemesítő czikkek közöltetnek, midőn a' mi lapjaink tartalmát (azaz legkedveltebb tartalmát) nyomoru komédiáviták, kávénénikes pletykák, családéleti botrányok, bérkocsisok és halárusnők gormbaságainak regestruma, tolvajcsinok 's egyéb épületes utcahírecskék teszik — az emberfia kíséretetbe jön, azt hinni, hogy zsebünkbe dugtuk fejünket 's csak a' hatodik érzéket — a' tapintatot — használjuk, megtudni, olasz, angol, francia vagy orosz lárvát válasszunk-e, ha e' vagy ama társaságban fi-

onkodaunk kell. Szomorú thema, uraim és asszonyaim, de nézzék csak ezt az újságot és azt, és emezt és amazt, és hazudtoljanak meg — mond Julesa a 'szökött katoná'-ban — ha tudnak.

*Bátrak vagyunk mindenk előtt tisztelt olvasónőinket mai divatképünkre figyelmeztetni, mely egy Párisban legujabban megjelent divatlap (címét csupa irigységből nem nevezzük meg) képmintái után derék Perlasca rézmetszőnktől lapunk megjelenése előtt három nappal készülvén, találmány- és kivitelre nézve méltó vetélkedőtársa a 'közkedvességű Moniteur de la mode' remek divatmellékleteinek. Ez egyszer, az igaz, rendkívüli uton jutottunk hozzá, de célszerűen rendelkezénk, hogy valamint ezt, úgy a 'most nevezett újság divatlapját megjelenésök után legfőlebb nyolcz nap alatt megkapjuk 's úgy minden esetre előbb adhassuk, mielőtt megszűntek legujabb divatképek lenni.

*Pár héttel ezelőtt még a 'gőzösök' rendesen hét órakor reggel szoktak Pestről Bécsbe indulni, a 'hajóhid' pedig rendesen hatodfél órakor reggel szokott megnyitni 's rendesen másfél óráig nyitva maradni, hogy a 'budai utazók, hacsak mindjárt éjfél után Pestre át nem sietnek, rendesen otthon maradjanak. Vigasztalásul azt mondták, hogyha majd majusban a 'gőzösök' hat órakor reggel indulandúak, a 'hajóhid' féltől hatig fog nyitva maradni, 's pedig a 'jó rend tekintetéből. Egy-e' napokban kihirdetett kapitányi rendelet azonban Pesten a 'hajót csak a 'gőzösök elindulta után engedi megnyitni — de Budán még most sem tudni, mikor nyitják ki, 's így csak ott vagyunk bizony, hol előbb voltunk. — Hiszen eleget figyelmeztetnek és kéretnek a 't. cz. utazók, hogy utjegyeket még a 'gőzös elindulása előtti napon váltsanak 's ugyanakkor utpogászaikat is adják által: ez mind azért van, hogy holmik biztosítva levén, másnap ha el nem akarunk késni, könnyebben — uszhassuk át a 'Dunát.

*Némely philantropusok illy alkalommal ugyan csónakokat ajánlottak: igenis, de ki gondoskodik ezekről? a 'hídbőrlő, kinek télen ugyis elég gondja van, hogy egy pár lélekvesztőt kiállithasson? vagy a 'gőzhajótársaság? no bizony, mintha annak ugysem volna elég költsége 's a 'mellett olly szembeütő csekély haszna, hogy a 'legnagyobb indiscretio volna, tőle még több áldozatot kívánni. De hát ki legyen a 'vállalkozó? Az ur isten!

*A 'Világ' mult csütörtöki számában szép példáját közlé a 'pesti gőzhajóhivatálnál divatozni szokott inurbanitásról: mi hasonlóval szolgálhatunk. A 'budai német parodia ujonan szerződött első hösnéje, Fränzl kisasszony, (ki, melleleg legyen említve, igen csinos hölgyecske 's meglehetősen dudliroz) még nem tévé ki lábacsáját a 'pesti partra, 's már a 'gőzhajói cédulaszedő által olly érzékenyen megbántatott, hogy még harmadnapra sem volt képes a 'fasátorban föllépni. Mondják, hogy e 'durva bánásmódnak (melly ha mindjárt nem is ritka, de annál gyakoribb szokott lenni a 'gőzhajói cselédségnél) oka Fränzl kisasszonynak ölebecskéje volt, mely az uti jegyszeletet nem tudván előmutatni, mint becsempészettnek tekintett 's a 'szabad ki szállásban gátoltatott. A 'vita hevesebb 's a 'jegyszédősühanecz részéről mindinkább udvariatlanabb lön: minnek eredményeül a 'kisasszonynak három napig tartó gyöngékedése mondatik. Kevésbe mult, hogy néhány bohózatkedvelők a 'műértő közönség közt e 'tragicomicai eset miatt gyászszint nem öltöttek magokra.

*A 'Horváthkerti tizkrajczáros reunio is megkezdett már: az első nem annyira unalmas, mint utató volt; egyébiránt igen mulatságosnak találtuk.

*Nagy Ignác, az egyik politikai lap hét évig fáradhatatlan munkásságú segédszerkesztője, junius végével elhagyandja H. urat. Minden esetre nagy és érzékeny veszteség az illető lapra nézve: de azért a 'közkedvességű író végkép le nem mondott az újságírói pályáról, mit nemcsak lapunk számára ígért további szíves közremunkálása, hanem egy olly vállalat létrehozásában törekvései is tanúsítanak, mellynek pályáján a 'maga idejében szíves kézszerítással üdvözlendjük a 'derék bajtársat.

*Dr. Rös z l e r Antal és neje szül. B ö h m Agnes, leánynevelő-intézetet állítottak föl Pesten, a' városház-utczában 282-dik szám alatti első emeletben. A' kihirdetett nevelési terv szerint az ifjú leányelmék kiképzésére igen alkalmas és czélszerű eszközök választottak. (Kár, hogy a' programmban annyi sok értelemzavaró sajtóhibák vannak: a' többek közt a' napirend áttekintetében delután, ö t t ő l h é t i g o z s o n n a e l ő k é s z ű l e t t a r t a t i k.) Mi régebben ismerjük már e' derek nevelő-párt 's lelkiismeretesen ajánlhatjuk intézetöket a' szülők figyelmébe, mit nem minden intézetnél merünk tenni.

*Ugyan ki mondhatja meg nekünk, miért van pár nap óta a' hid közepén egy hosszú festett pózna felállítva? A' ki bizonyosat tud, méltóztassék arról a' szerkesztőseget szívesen tudósítani.

*A' ,Remény' gözöcske mult szombaton kezdé ismét Budapest és Óbuda közti sétamenetét minden másod órában reggeli öt órától kezdve. Mondják, hogy egy concurrense fog támadni, melly ugyanis az óbudai hajógyárban erősen készül 's ,Budá'nak nevezletni. Helyes; a' concurrentia nem árt, győzzön a' mi jobb!

*Azt is halljuk, de nem hisszük, hogy május elsejétől a' Pestről elinduló nagy gözösök a' budai bombatérnél is meg fognak állani 's az utazókat befogadni. Ez már igen nevezetes kényelem lenne a' Budán lakó utasokra nézve — 's épen azért nem tudjuk igazán hinni: majd belefuvunk a' trombitába, ha csatlakoztunk.

*D o m i á n ur, előbb pesti szabó, az ,angolkirályné' fogadóban megnyitotta nagy pompával csinos kávéházát, mellynek érdekében ő — t. i. Domián ur — Párisban volt, a' honnan is azon egyetlen tapasztalattal tért vissza, hogy — a' zsidókat nem kell a' kávéházba beereszteni! Ugyan miért ment Domián ur Párisba? ezta' humanus elvet akár Pesten is megtanulhatta volna — t. i. Domián ur.

*A' ,Társalkodó', egyik minapi számában, méltó gúnnyal fakad ki egy pesti asszonyág ellen, ki kutyácskáját ölben cipelte az utcán 's gyermekét a' dajka által vitetvé maga után: örvendetes ellentétül mi e' napokban a' budai vársétán egy főrangú hölgynek ölehen — tulajdon gyermekét láttuk, a' mi bizony isten — a' legszebb látvány volt. Mondtuk mi mindig, hogy a' budai hölgyek — de nem akarjuk a' pesti hölgyeket megbántani 's azért nem is mondjuk, hogy Budán sokkal jobb anyák vannak, mint Pesten.

*Koszorús költőnknek, V ö r ö s m a r t y Mihály urnak, fia született, ki a' keresztségben Béla, Mihály, Ferencz neveket kapott. Keresztelője a' boldog apa hú barátja: Czuczor Gerőnk volt, ki e' végett Győrből ide lerándult. Sok örömet a' derek szülőknek, apja jövődjét a' kis világpolgárnak!

*W e i s z n é asszony is megérkezett huszonnégy gyermekből álló táncztársaságával 's mult csütörtökön héreletszűnésben 's nem igen telt színháznál először lépett fel a' nemzetiben. Mondják, hogy hat föllépésért ezer pengő forintot húz: sok pénz egy polkáért 's egy stiriai nemzeti tánczért! Ez alkalommal színészeink az ,Ördög naplóját' adák. Ugyan miért énekel a' szép Balogh Pepi kisasszony? hisz ő amugy is igen szeretetreméltó hölgyecske.

*Egy igen igen kedves urhölgy által megkérítettünk, kérdeznők meg a' nemzeti casinói tisztelt igazgatóságot, vajlon a' hangversenyeknél s z á m o z o t t helyek vannak-e, melyekre a' később jövőikigényt tarthatnak? mert ha nincsenek, ugy nem foghatja meg, milly joga lehetett valakinek, ötlet ülőhelyéből udvariatlanul fölzavarni, és arra kénytetni, hogy a' hangversenyt tüstént odahagyja. A' tisztelt urhölgy többszöri unszolásunkra sem nevezé meg azon valakit: e' tényecske azonban minden esetre figyelmeztetésül szolgálhat a' casinói hangversenyekre meghívott hölgykoszorúnak.

*Kedves munkatársnék, a' szép lelkű Sarolta, későcsken juttatván divatcikkjét kezünkhöz, kénytelenek vagyunk azt híreink közé sorolni: ez is kis változatosság, és reméljük, hogy itt sem veszít érdekességéből. Tehát

F. A.

D I V A T.

Pest, apr. 29-dik 1844.

ÉDES RÓZÁM!

Nem alaptalanul vádoltatom arról, hogy a' divatügyet csak felszínesen érintem; miért is ez alkalommal terjedékenyebb tudósítást szándékozom adni e' tárgyban. Az élet közönséges embere, mit tennie kell, mindig halogatva cselekszi, 's e' könnyelműségénél fogva gyakran nem bírja megfejteti feladatát. Ezen vallomás tán számolhat elnézésre, mert nem mentegetőzésül hozatik fel. Tudom én, hogy mi hölgyek a' divatok tekintetében épen nem tartozunk az oeconomicus szellemek közé, kik csak a' jövőnek élnek, 's csak a' jövőben élveznek. A' dolog természeténél fogva az élet a' pillanat sajátja; mi megérett gyümölcseit akarjuk szedni 's élvezni; nem szeretjük a' lassan érlelődő gyümölcsöt szemlélni, ez — nem pótolja az élvezést. Boldog isten! mindez természetünk eredménye. — A' szép tavaszi napok, Rózám! meghozzák a' tavaszi kelméket is. Legkeresettebbek a' valódi delain kelmék legizletesb színvegyületben, 's annyira megfelelnek az évszak igényeinek — mérsékelt ároknál fogva is — hogy közönségesen hordják azokat. A' selyem-kelmék közt kitűnők: kockás gros de naples, csíkos florentin csíkos és kockás pekin ombré, csíkos foulard. A' forró nyárszakra is előre gondoskodtak Fabricius 3 gráciái — hol, mint tudod, mindig a' legujabbat találhatni. Van itt a' majd lehelletfinomságu barége imprimé és barége cachmir, batiste d' ecoce unie, jaconas, organdi; különösen ajánlhatók az előbbieket, mik ugyan a' magas ár miatt nem igen válhatnak oly közönségesekké, miképen tán sokan ohajtanák. Egy hölgynek magas, szép termete e' gyöngéd kelmében úgy tűnt fel, mintha felhőkben lebegne. Valóban nem gondolhatni habszerűbb öltönyt, mely mintegy légből szövött. Ezer más, az öltözéknél nélkülözhetetlen apróságot találhatni e' kereskedésben, mely e' tekintetben mindig kitünteti magát; ide sorozhatók: kockás selyem écharpeok, cachmir nyakendők, camailon-selyem mantellek, dán kezgyük à la chevalier; figyelmet érdemelnek a' színes fátyolok is oly hölgyek számára, kik falun sokat járkálnak a' szabad levegőn; megőrzik az arcot a' lég csipősségétől, és sajátnemű bájít kölcsönöznek neki a' szerint, a' mint az halovány vagy piros. A' legelkényeztetebb izlésű urak is szükséges tárgyaikra nézve oly nagy választékosságot találnak Fabriciusnál, miszerént minden kívánság azonnal teljesíthető. Leginkább lekötik a' figyelmet következő tárgyak: gilet valencien, gilet piquet, fichu à paionat, kockás selyem écharpe. — Szalma- és crepkalapokat láthatni ugyan már itt-ott, de még bizonyosat nem mondhatni. Klausz divatárusnő e' napokban vár illy czikkü nagy készleteket Bécsből 's Párisból. — Finom izlése 's külső összeköttetéseinél fogva képes ő üzleteit oly kiterjedésben 's nagyszerűségben intézni, mely bármely székvarosban is oly elismerést aratna, minőnek itt örvendhet.

Épen most látom, Rózám! a' leirtottak áttekintésénél, hogy mégsem vagyunk oly szerencsétlenek és erőnélküliek, mint néha hinni hajlandó vagyok; könnyen megsértünk és sebesülünk ugyan, ha az élet útján valamely kínalkozó virágot akarunk szedni; ámde míg ezen semmiségek éltető fényt derítenek fölénk, nem lehetünk a' bús és balsorsnak oly annyira rabjai. De kik elkülönözve élnek e' tömegektől, melyek hidegen 's visszataszítólag lebegnek el mellettök, kik kerülnek a' nyilvános mendemondát, kik az életnek minden hiu fényre fecsértelt köznapi phrasisait utálják, 's bensőleg gyűlölik: vajon nem boldogabb-e ezeknek kedélyhelyzete, mint amazoké? Ugy hiszem, belső világuk szebb 's dúsabb e' külső zajlagnál. Isten veled! Angyalok örködjenek körülöd 's intsenek, hogy megemlékezzél

Saroltá dról.

MI HIR BUDÁN?

* Már nem a'legujabb ujság ugyan; de mindenestre nevezetes esemény, hogy Elster Fanni, a' minden tánczosnök tánczosnöje, majus 25-dikén Pestre fog tévedni 's a' dunaparti színháznak egészen restaurált padozatján föllépni vagy inkább föllebegni. Mondják, hogy azután, ha már minden ember eleget látta és csudálta ötet, a' nemzetiben is legkegyesebben tánczolni fog. Azt is regélik, hogy a' páholyok és zártszékek ezen előadásokra mindjárt első napokban a' hirdetés után elkapatvák; de azért ha valakinek kedve volna egy páholyért húsz, egy zártszékért öt pengő forintot fizetni: azt a' pénztárnál tán még az előadás estvéjén is megszerezheti 's ez mind azért történik, hogy a' közönséget ujságok és kávéházak utján illően haranguirozni lehessen, mikép a' 'mennyei Fanni' sehol sem tánczolt olcsóbban, mint a' pesti német színházban. Egyébiránt sok szerencsét az élvezethez!

* Érdekesebb ujság (legalább annak kellene lennie) a' Muszely Károly ur hazánkfia által rózsza-utczai izletés lakában rendezett első virágkiállítás! — Egyik barátunk erről következőleg tudósít bennünket: ki jót élvez vagy szépet látott, szíves készséggel osztja másokkal is örömeit. 'Ma a' virágkiállítást láttam. Midőn virágról szólók, szép virágot értek 's ha azt mondom szép, természetesen külföldi. Muszely ur, csinos kertjében 40,000, az az: negyvenezer virágserepet bir, telve fris, fiatal növényekkel, vagy buján tenyésztő ültetvényekkel idegen éghajlat alól. És mit csinál ő mindezekkel? Hát ipart üz: tudja-e ön, magyar léttére, mit tesz az: ipart üzni? Mit maga természet vagy természetlét, azt elküldi olly helyekre, hová ollyakat előbb csak főkereskedelmi helyekről hordattak: egy fillérből, melyet a' külföldnek adózott, ezret csinál, miket ismét a' külföld fizet neki. Azt mondják, hogy ez ipar lehet, hogy rozslu vagyok értesítve 's megfordítva tán ha zafiasabb! Milly gyönyörű látvány e' virágsereg, az ind és ponti azaleák, a' camelia és rhododendronok, az ericák 'stb. ezer szebbnél szebb nevei; a' szűk papíron nincs helye e' gazdag neveknak 's ha volna is, valjon ki irhatná le e' dicső, gyöngéd illatot, e' csábító színvegyületet, ez élénk szemvidító zöldet 's ez egész virágzási pompát, mely a' nézőt elbájolja, elragadja? Hej, ha Muszely ur városaink 's urlakjaink izlésének hódol, aligha mást láttunk volna, mint rózsát, jázmin, tulipánt és szegfűt — 's ezerek vándorlandának külföldre, mik most köztünk maradnak. — Látogatói számosak, 's ki hitte volna, hogy ezeket nem a' százszorszép és égőszerelem csalta ki olly meszszire. Igenis messzire: egész portengert kell keresztül usznunk vagy fulladoznunk, míg az elvonult utczába kiérünk, melynek elejére, valamint a' kerti lakra illő lett volna felírást függeszteni, nehogy annak felkutatása annyi fáradságba kerüljön; hiában, napjainkban csak az korszerű, a' mi kényelmes. Igen szép lett volna még, ha Muszely ur, ki született magyar, e' virágkiállításnál küljelek által is eszünkbe juttatja, hogy az magyar és magyar fővárosban történik. Ha az idegen virágczimeket és jegyzéket nem is említjük, méltányosnak találtuk, hogy az a' 'man bittet die Blumen nicht zu berühren' legalább magyar lett volna, avagy tán nem tartja Muszely ur szükségesnek, a' magyart illendőségre figyelmeztetni? Ez esetben szívesen kimentjük ötét. Mint halljuk, jövő őszre M. ur ugyanazon lakában georginia-kiállítást fog rendezni, melyre előlegesen figyelmeztetjük a' virágkedvelőket.

* A' csinos, izléssel és kényelemmel épített Buda gőzös, mely nem sokkal kisebb, hár kevesebb lőerejű a' többieknél, majus elsejétől rendszeren folytatja útját a' két testvérváros és Óbuda közt. Hét nap alatt közel 14,000 embert szállított, melyből egyedül vasárnapra (majus 5-d.) 6800 esett. E' napon olly nagy volt a' tolongás, hogy a' nevezett gőzös Sofia gőzössel felváltva szeldele a' szőke Duna hajkait. A' 'Remény' felhagyott próbasétaival a' Dunán 's, mint hallik, tulajdonosa által más célra fog használni. — Egyik igen tisztelt collegánk nehezelt a' gőzhajótársaságra, azért, hogy Budával a' gyöngé Reményt elnyomni akarván, monopoli-umot szeretne üzni: e' vád nem áll, mert, mint biztos kútfőből értettük, minden-kinék (t. i. kinek pénze és vállalkozási szelleme van) szabad a' nevezett (Pestbuda és Óbuda közötti) menetekre gőzöst építeni, sőt a' 'Remény' tulajdonosának ezen sza-badalom mindenek előtt (ugy gondoljuk, miután a' gőzhajótársaságnak már egyszer meg is tagadtatott), kieszközöltetett, 's bizony csak az ő hibája, vagy nevezzük bal-esetnek, hogy hajócskaja gyöngé szerkezete miatt a' concurrentiát a' sebesen szelelő, solidépítésű Budával kiállani nem bírja. Mi nem vagyunk sem barátjai sem fogadott dicsbéresei a' gőzhajótársaságnak, de azért, hogy becsületes versenyzésbe bocsátkozék 's ezen verseny által a' közönség is nyer, a' korholásnak helyét nem látjuk. Győzzön, a' mi jobb.

* Ez alkalommal szabadon azon sokfelül nyilvánított ohajtást is kifejezünk: vajha a' gőzös a' Óbuda alatti ugynevezett nádorszigetnél is kiköthetvén, e' gyönyörű kert közélvezet helyévé bűvölthetnék. Fenséges tulajdonosa, kinek a' testvérvárosi közönség a' tömérdek üdvös intézmények mellett anyai kényelmes élvezet részesítését is köszöni, ezt bizonyosan nem ellenzené, ha népünk gyöngédebb figyelemmel visel-tenék másnak tulajdona iránt — mint ezt legközelebb szomszédságunkban, a' bécsinél lehet észrevenni, ha közönséges mulatóhelyeken összegyűlni szokott — 's méltányolni tudná a' szabadságot, mely által a' természet nemesebb élveiben részesítetik. Volt példa, hogy ellenkező történt — de ha történt is, nem lehet következtetni, hogy ezután is történni fog. Hisz pár év múlva a' műveltségben is haladtunk, pedig ugyan nagyot — csak legyen most, ki ezen műveltségünkben bízzék — kára nélkül!

* Mult kedden (f. hó 7-dikén) a' nemzeti színházban Vörösmartynknak várva várt vigjátéka, a' fátjol tilkai' adatott először 's harmadnapra ismételtett. Az első elő-adás Kovácsné asszony jutalomjátéka volt, 's néző, 's rosz idő daczára is, a' páholyo-kat kivéve — mellyek, mint tudjuk, leghöbben buzognak a' nemzeti darabok mellett — szép számmal gyűlt össze; a' második kevesbé látogattak. — Felesleges volna, e' vigjáték bővebb ismertetésbe bocsátkoznunk; évek óta forog már az a' közönség kezeiben a' Bajza által kiadott Aurorák egyikében: mi csak azon csudálkozunk, hogy szinpadra mégis csak most juthatott, Bartay ur igazgatása alatt 's pedig épen akkor, midőn sokfelől arról vádoltatik, hogy a' valódi költői becsü műveket pénztárdagasztó látványosságok által szorongatja le a' szinpadról. Hány év óta áll fen már a' magyar színház? 's mindeddig nem jutott három estóra a' koszorus költő e' vigjátékának ada-tására, holott az néhány év előtt adatva bővebben részesülhete a' nagy közönség tet-szésében is, mint most, midőn ennek izlése jóformán finnyásult. — E' vigjáték nem a' társalgás mezején forog; jelenései és az élet közt nagy különbség van; emberei nem valódiak; az előforduló helyzetek erőltetettek, valószínűtlenek, ez mind igaz; — de vannak ám benne magas költői becsűvel bíró dialogok, ihlett lélekből eredt eszme-virányok, mellyek a' műveltebb lelkű olvasó előtt becsessé teszik azt 's minőket csak Vörösmarty tollából várhatunk Az érzelem megragadón hű festése — nem cselekvésben, de kedélydús szavakban, mint ezt a' lyra fölkenntjétől várhatni — teszi e' vigjáték legerősebb oldalát. — Színészeink legjelesbei működtek az előadásban 's a' szerepek szorgalmas betanulása, jeles játék és kerek összevágás által törekedtek a' művet a' közönség előtt érthetősitni, kedvessé tenni.kl.

* A' divat ügyében e' napokban Szeberényi Lajos urtól Vieszkáról egy rövidke ugyan, de korszerűsége végett minden esetre figyelemre méltó czikket vettünk, melyet nyájas olvasónöinkkel azonnal sietünk közölni, nem mintha őket illetné a' leczke — mely ez egyszer az erősebb, azaz: az ugy nevezett erősebb nemnek szól — hanem hogy fegyvert adjunk szép kezeikbe, mikkel a' férfivilágot rábírhassák ez igénytelen sorok méltánylására 's — ha valahogy csudák történhetnének — önállóságos pártolására. — Miért is ne írhatnánk már egyszer egy őszinte szót a' tot — így mondja Szeberényi ur — a' divat ezen hatalmas zsarnok ügyében? Hiszen a' nagy költő nyomain már számtalan gyöngé és igénytelen, erős és fellengős szavakat láttunk irodalmunk mezején fel-feltűnedezni, úgy hogy alig van korszerű tárgy, melynek ügyében néhány „szózat” el nem peregettetett volna. Zsidók, czéhek, unio, nemzeti színház, nemzetiség 'stb. mind megkapták már külön külön szózatjaikat. Csak téged, egyedül csak téged, korunk bálványa, mellőztek el mindeddig írónk.

Szó a' mi szó; de egyszer már csakugyan ideje volna a' divatreformjához is hozzá fogni. Szóljunk kissé komolyabban a' tárgyhoz. — Valamint mindenben, mit az embernél látunk, hallunk, tapasztalunk, elárulja műveltségének bizonyos fokát, úgy hogy ez a' vallásra is kiterjed, mint Schiller mondja: „in seinen Göttern mahlte sich der Mensch“, úgy tagadhatlan, hogy a' művelődés okvetetlenül az öltözetben is változást okoz. — Ki ebben semmi egyebet nem keres, mint menedéket az elemek kellemtelen befolyása ellen, hogy az embernél körül-belől a' négy lábúak szőrét, gyapját, a' madarak tollait pótolja: annak, természetes, mindegy, akármilyen szabásu lesz öltönye, csak legyen rajta két lyuk, melyen karjait kitolja, hogy mozoghasson. De kinek ügyes és gyakorlott szeme a' szépet mindenben képes kilesni, kinek ízlése a' szép formát azonnal megkülönbözteti a' rúttól, az illőt az illetlentől: az bizony öltö-zete szabására is figyelmet fog fordítani 's nem elégzik meg akármily lefüggő hunyával vagy kankóval. — Menjünk a' hófűrtökkel ekeskedő Kárpatoktól egészen addig, hol Dunánk Almás regényes téerein ömledezeti szöke hajjait, és látni fogjuk, hogy egész hazánk majmolja abban a' németeket, miszerint látogatási és társasági öltönyül a' frakk használtatik. Ez öltönynek rútsága és czélszerűtlensége már számtalanszor bizonyítgattatott szomszédinknál, úgy hogy kevés van, ki arról meg nem győződött volna. És mégis fentartja az magát nálunk is, mint valamely ragadó nyavalya, mellőtől nem tudunk megmenekedni. Valjon mi lehet annak oka? Az, hogy nem bírnak elég önállással a' külföldtől elszakadni és gyönyörű keleties viseletünket, mely valamint a' testnek szép formát ad, a' férfias szép termet kellemeit kitünteti, úgy egyszersmind kényelmes és czélszerű is, mindeddig behozni nem tudtuk. Az „Életképek” ötödik füzetének mellékletében egy lelkes honleány levelének töredéke közöltetvén, azon ohajtást olvassuk benne, bár a' hölgyek nagyanyáik dicső szokása szerint magyar fejkötőket viselnének. „Milly szívvidító látvány volna — így mond a' levelíróné — magyar menyecskét magyar fejdíszszel szemlélhetni valahára házi körében!” 'stb. És mi mit sem ohajtnak annyira, mint ezt; mert így küljelek által is mutatnák hölgyeink, hogy magyarok. De valjon, férfitársaim, kívánhatjuk-e mi ezt, ha magunk is, egy két közgyűlést, vagy más tanácskozást kivéve, frakkban és magas kalapban jelenünk meg? És nem pirulnánk-e, szeretett nőinket, vagy hölgyeket, kikhez egy szent érzet csatol, frakkban karjainkon vezetni, míg az ő bájtagjaikat magyar szabásu öltö-zék fedezné? Bizony jó volna ezt szívökre venni azoknak, kiknek a' divat módosítására közvetített, vagy közvetlen befolyások van. — A' mult országgyűlés folyama alatt „keztüirtő társaság” keletkezett az ifjuság közt, és nemcsak számos tagokkal bírt, de a' legértelmeseb fiatal embereket számította tagjaihoz: miért ne lehetne most „frakkirtó társaságokat” alakítani, melyek pedig sokkal czélszerűbbek volnának, mint az előbbi? Mert azt csak maga a' jó isten tudja, miért kellene kezemet a' tél fagyának, a' nap hevének kitennem, ha e' kellemelenségektől könnyű szer-

rel megóvhatom, 's ez óvszer csak 40 xrbá vagy legfőlebb 1 forintba kerül? A' frakkirtó társaság azonban sokkal célszerűbb; mert ez által kiküszöböltetnek az annyira illetlen és czélszerűtlen öltözet, és — mi ennél is több — megnyitvatnak az ut nemzeti öltözetünk közönségesítésére.

Előre látom, hogy ez indítványom nagy ellenzékre fog találni: 's pedig 1) az a r s z l á n o k n á l, kik azt hiszik, hogy a' magyar önjerejével mitsem képes előteremteni, hanem kénytelen mindenben a' külföldet majmolni. De nem is lehet tőlök mást várni, hiszen mikép udvarolhatnának ök a' német, akarám mondani magyar nagyoknál, kik életök legnagyobb idejét Bécsben töltik, frakk nélkül. Nem volna-e ez meghocsáthatlan vétek a' világszerte elfogadott etiquette sérthetetlen törvényei ellen? Valamint tehát az oroszlánnak legnagyobb ereje farkában rejtetik: úgy az arszlánok is minden becsőket a' repülő fecskére emlékeztető frakkban helyezik. Éljenek! — 2) Ellenem szegülnek a' f o n t o l v a h a l a d ó k, kik az illy r ö g t ö n i u j i t á s t károsnak, veszedelmesnek fogják nyilatkoztatni. Mit százados szokás szentesített, azt nem lehet csak amugy egy tollkarcolattal elenyésztetni! fogják ök mondani. És helyesen. Így például: mi már m e g s z o k t u k a' rosz börtönöket, nem kell javító rendszer; mi m e g s z o k t u k a' henyelést, maradjunk meg az eddigi állapotban, dolce far niente; mi már m e g s z o k t u k a' kegyetlen rosz utakat, ne javítsuk! Lám, ha sokat fontol az ember, akkor — nos akkor? — akkor csakugyan megfontolja ám a' dolgot. — Ezeknek azonban könnyen válaszolhatunk. Ime, uraim! hiszen mi is csak fontolva haladunk; mert hiszen az előbb keskeny frakkokat szélesebbekké szabattuk, és lett belőlök Quäker, ezt ismét helyesebben szabván, lett belőle nem tudom mi, fél frakk és fél kaput. Szabassuk már most még egy kissé szélesebbre és varrassunk reá egyszerű zsinórokat — és célznál vagyunk.

Illyen és hasonló ellenzéseket előre láthatni ugyan, de ez senkit se legyen képes elrettenteni; kinek több bizodalma van azon jobb érzésű, és az izlésnek 's nemzetiségnek, kivált, hol ez karöltve jár, hódoló férfiakban, sem hogy indítványa bukásától félnie kellene. Mert kinek ép szíve, józan értelme: az csak mindig többre fogja becsülni a' szépet és nemzetit a' rútnál és idegennél. 'S azért á b a s a' frakkokkal!!

Szeberényi Lajos.

* Debreczenből ápril 26-dikáról e' tudósítást vettük — kissé későcskén ugyan, de nem kell felejtetni, hogy tejeszmézes hazánkban Debreczen — daczára a' gyorskocsinak 's a' vecsalbanitzi vaspályának — szüntolgy meszsze esik tőlünk, mint Páris, 's hogy tizennégy nap mulva a' hírek innen is, onnan is még mindig jőkor érkeznek, ha csakugyan érkeznek. — Tegnap tartotta — szól a' levél — utolsó hangversenyét, mielőtt külföldre utaznék, az ismeretes zenész Dobozy Károly. Kedélyes nemzeti szerzeményei, művelt magyar szellemben — mellyet idegen születésű zenészek sajátjokká tenni többnyire nem tudnak — szerzői értelemmel előadva, igen kedves hatásnak valának a' szép számú válogatott közönségre. Azonban az ifjuság kedvét legerősen fellobbantotta a' mult bálok örömeit visszatükröző keringőfűzér, melly a' közelebbi farsang legkedvesebb keringőiből vala összeszerkesztve. A' hangversenyt szini előadás is gyámolította, mellyben műkedvelők vettek részt. Szavaltattak ezenkívül Garaynak remek balladája: Kont, és Vörösmarty kedélyes tréfája: a' holdhoz. Az utóbbinak szavalása jobban tetszett. Végre még nemzeti tánczot is láttunk a' szép természetű, 's könnyű lejtésű Fitos és Thúry tánczművészek és egy szépen haladó műkedvelő által előadva; kikenél azonban aránylag alkalmasint nagyobb kedvességet talált a' kis Balla leánya, kinek a' tánczban máris olly szép testtartása és pontos zenemértéke van. — Április 21-kén, mint királyunk születési ünnepe után következő vasárnapon, a' régibb casino részvényes bált tartott; a' tiszta jövedelmet a' tervben levő kisedővő intézet javára szentelvén. Szép számú közönség gyűlt össze, 's csaknem hajnalig tartott a' multság. — Mult napokban, ugyanazon napon két szerencsét-

lenség történt. Reggel a' zsbvásárban egy leánya állítólag talált pisztolyt árult, melyet egy mesterinas próbál elcsattantván, elsütött; 's vele egy szegény furmányost tetemesen megsértett. Estve pedig egy részeg katona dühösen szaladgálván szuronyos puskájával, egy szegény gyógyszerári munkást, ki történetesen vele szembe ment, agyon szúrt. Még nincs elítélve a' bűnös ügye. — Mi is láttuk már szegény szinpadunkon a' Szigligety „két pisztoly“-át. Illy csekély előadási kellékek mellett is megtette hatását; sőt egy pontban tán felül is haladta a' pesti előadást; mert a' kanásztánczot egy Hegyi nevű huszár olly jól járta el, baltáját olly ügyesen forgatta, a' kanászfüttentéseket olly jellemzőleg alkalmazta, hogy aligha van kanász, ki mindezt jobban tenné.

M. M.

* Hajóhidunk, melly ezelőtt két héttel egy neki iramlott talp által olly tetemesen megsérült, hogy idegen segítség nélkül — ollyant értünk t. i. melly jószántából 's nem hatósági ügyelet után érkezik — tán most is olly csonka állapotban volna, mint a' budai vártemplom tornya, valahára ismét berakatott. A' törvénytudósok most azon vitatkoznak, ki fizesse meg a' kárt: a' talpnak tulajdonosa, vagy a' horgonyörség? Mivel azonban a' talpnak, melly a' rajtlelvő szerekkel ugyan eladva, de átvéve még nem volt, bizonyos tulajdonosa nem akadt, a' horgonyörség pedig nálunk csak ideálban (azaz: a' papíroson) létezik; nem nagy fejtörésbe fog kerülni kitalálni, hogy a' kárt a' hajóhid tulajdonosa fogja viselni.

* Mivel éppen a' hidnál vagyunk, lehetetlen említés nélkül hagynunk azon botrányt, mellynek ott mult héten tanúi valánk. Nem ujság ugyan, de a' botrány neme új 's ennél fogva közlendőnek véljük. A' bucsujárók — kiket most seregesen láthatni városainkon átvonulni — ájtatos énekek közt térvén meg sz. Keresztről, egyik közülök egy urnak, ki kalapját csak könnyedén szellőzteté a' zászlók előtt, neki rugaskodik 's azt lecsapja fejről. Az ur e' durva tett miatt fölingerülve, a' megtámadót mellbe löki, mire többen az ájtatos nép közül, botokkal és zászlókkal neki esvén, ugyancsak derekasan „kikezdek”: a' szegény áldozat vérborította arczczal menekült meg nagynehezen a' dühös csoport gyilkos kezei alól. Ezen egész jelenet csaknem a' hid elején történt számos néző és a' rendörtség előtt: hogy az utóbbi nem mozdult, az nem csuda; de hogy a' nézőség e' botrányt tűrte és nem akadályoztatta — hisz nem kellett volna éppen dorongokkal közikbe rugtatni — ezt már nem lehet helyesleni.

* Az uszadék is divatra kaptak már. A' katonai Flamm őrnagy igazgatása alatt, czélszerű elrendezése, pontos szerkezete és közlése által főleg ajánlható.

* Eszik a' fagyaltat is — 's pedig a' hűvös napokban fogvaczogva, mivel divat, most, azaz: melegebb napokban por- és rekedt levegőben, mivel ismét divat. Fischer-nél kétségkívül a' legizletesebb fagyaltat kaphatni, Dalmer-nél a' legtöbbet.

* Majus 7-dikén egy pattantyus közkatona a' hid közepéről a' Dunába ugrott, miután kardját és csákóját előbb csendesen leolté 's a' hajó párkányára tevé. A' szerencsétlent kétszer veték föl a' habok — tömérdek ember nézte halálküzdelmét 's megmentésére senki sem sietett. Vízmentő intézet, ubi es?

* A' városházipiaczot erősen kövezik: bizony ideje is volt e' tyukszemszülő intézetet restaurálni. Ugyan ott az ájtatos atyák nagyszerű épületet akarnak emelni, a' mi ismét új diszt kölcsönözend e' térnek. Egyébiránt tán rég nem építettek már annyit Pesten, mint az idén — hja, mert nincs pénz!

* Egyik barátunknak mult héten estve kedve kerekedvén kis sétát tenni a' fűvészkerthbe; egy könyvet visz magával 's bemegy a' nevezett kertbe. Alig ül le 's fog hozzá az olvasáshoz, midőn egy durva kinézésű kamasz, hihetőleg a' kertnek felvigyázója, e' laconicus megszólítással köszönti: „aus szüi!“, mi sinommagyarul annyit tesz: méltóztassék a' kertből kegyesen kilódulni. Barátunk is így értelmezvén ezt, figyelmzetteté a' magyar intézőnek német cselédjét, mikép éppen nem ártana, ha kissé

udvariashan bännék az emberrel, mire azon választ nyeré, hogy vele (t. i. barátunkkal) bizony nem fog sok czerimoniát csinálni, 's ehhez olly jelentő mimicát litorított, hogy csak a' nekigyürkőzés és ajtókinyitás hibázott még. — A' ki egyébiránt ezen humanus módról személyesen meggyőződni akar, az fáradjon hat óra után a' botanicus kertbe, hol a' felvigyázó ural találkozni szerencséje lehetvén, kis ideát kaphat, milly embereket kell nyilvános intézetek örjeivé alkalmazni.

* Mult héten a' Gellérthegyen tragicomicus eset történt. Egy pesti tanuló meglátogatá az ősz tátét 's kényelmesen akarván élvezni a' szép természetet, pörére vetkezik 's letelepedvén a' fris füre, mintegy negyedóráig tartó tyukszemirtó manipulatio után elszenderült. Midőn fölébred, azt veszi észre, hogy ruhája és csizmái eltűntek — szemeit dörgöli, fölugrik, kémlel, keres, jajgat — keserű valóság volt. Egy arrátétáló avval vigasztalá a' tépelődőt, mikép mintegy félórával találkozik egy suhancz-czal, ki jókora nyalábbal hóna alatt a' hegyről lesietett, 's azt a' tanácsot adá neki: fekdjék ismét le 's várja be nyugodtan az estét. Képzeltetni, milly édes lehetett ez a' második álom!

* Épen most halljuk, hogy Ruprecht Adel kisasszony, a' szeretetreméltó művésznő, egy sebesen hajtó társasági kocsiól legázoltatott 's mindket lábát eltörte. Ezt a' szép kisasszony azon példás rendnek köszönheti, melly szerint eddig még egy bérkocsis sem fenytetett meg, ki a' járdát kocsiútnak tekinté 's a' rajtamenőket letipratá.

* A' városi színházban mult vasárnap másodszor adák a' magyar szökött katoná' című nézőjátékot Schalltól, ugyanazt, méltó Szigligetink mondatott kölcsönözni az alapeszmét kedvelt népszínművéhez. A' történet igen épületes volt 's tán megérdemli, hogy a' tisztelt közönség is tudomására juthasson és lássék, mint iparkodnak a' magyar irodalmunkat, mellynek napontai felvirágzására sápadt irigységgel tekintenek olly sokan, újból szopott rágalmak és koholmányok, a' kajánság ezen rongyszülöttivel aláásvani és gyanussá tenni — ha t. i. lehetne. Mintegy két hónappal ezelőtt bizonyos Haller (álnév) nevű egyed, házallás közben a' pesti német színház igazgatójához sompolyogván, szindarabbal kínálta meg őtet, mellynek czíme vala: 'szökött katoná', nézőjáték 3 felv. Schall K. után szabadon fordította Haller. — Forst ur, a' városi színház igazgatója, elolvastván a' művet, azt találá, hogy az majdnem egészen Szigligeti 'szökött katoná'jához hasonlít 's ennél fogva tüstént megszerzé Schall Károly, magyar szökött katoná' című bohózatát, hogy meggyőződjék, valjon ki követett itt el tulajdonképen irodalmi orzást? Schall Károlynak ezelőtt mintegy huszonöt — harmincz év előtt irt illy című műve azonban a' fegsilányabb vasárnapi bohózat, mellynek (mint most kétszeri előadásakor kísült) egyetlen jelenete sem hasonlít Szigligeti annyira kedvelt színművéhez 's e' szerint az orzást senki más el nem követte, mint Haller uram 's pedig olly szemtelenséggel, hogy a' személyeket és jeleneteket ugyanazon minőségben megtartá és következteté 's csak a' dialogust változtatá saját buta felfogása 's aljas modora szerint. A' városi színház igazgató e' rút tényről meggyőződván, Hallernek a' nevezett fércezművet visszaadá, mivel — 's ez Forst urnak becsületére válik — sem Szigligeti írói jogát nem akará megsérteni, sem a' nemzeti színházzal illy kellemetlen 's egyszersmind törvénytelen összeütközésbe jöni. Haller tehát csempészett árujával a' budai német színház igazgatójához házallott, ki a' magyar darabot nem ismervén, szavainak hitelt adván, a' darabot tőle megvette 's februarius 22-dikén zsúfolt háznál színpadra hozatá: minő művészi eredménnyel? elgondolhatja az, ki a' nyomorú előadást a' még nyomorúbban eltorzított, minden nemesebb jelleméből tökéletesen kifordított fércezeléshez méregetni akarja. A' darabnak további adatása azonban tüstént betiltatott. Haller eleget védte és védette magát néhány lapokban, mellyek ez alkalommal épen nem a' leglovagiasban viseltettek Szigligeti 'smagyar érdekeink iránt — most Schall darabja adatott, 's a' ki látta, annak bizonyosan nem fog eszébe jutni, derék Szigligetinket az orzás legkisebb gyanujával is illetni, hanem igenis ez ocsmány

tettet literariai becsületének bemocskolójára visszahárítani. Sajnos, hogy nincsenek határozott törvényeink, melyek [az] illy szemtelen orzásokat megfékeznék 's nincs más elégétel, mint a' kérdéses irodalmi orzás nagy mesterét, az álnévű Hallert, a' közmegvetésnek átadni. Valódi nevét elhallgatjuk; lapunk olvasói őt ugysem ismernek; ismerik őt egyébiránt minden nyomorult teuton komediás és hegedűcinczogó, kiket megénekelt, 's ismerik őt a' pesti marodeurliteratorok és zugirkászok, kiknek csapatvezére!

* A' budai keleti vársétán új reformok történtek. A' fő- és mellékutak csinos padokkal láttattak el, melyek lábai a' földbe vannak verve, hogy olly könnyen — be ne fűthessenek velők. Kár, hogy némely pad olly magos, hogy a' rajtaülőknek lábai nem érhetik a' földet. Ugy látszik, e' padok mignonóriásokra vannak számítva, pedig Budán nincs sok nagy ember!

* A' vak hegedűjátész Turanics Antal vasárnap majus 12-kén ismét hangversenyt adott a' kisebb redoutteremben délelőtti 11 órakor. E' tekintetből a' jelentéslap e' versenyt (melly természetesen more patrio németül volt szerkesztve) német-franctsián *matinée*-nek nevezte, mit a' Honderü, ad analogiam, *estély**, így magyarosított: *regély**. A' szó nem volna épen rossz épen azon oknál fogva, mit ő említ, hogy ha *estély** jó, *regély*-nek is jónak kell lenni; csak egyet feledezt a' Honderü, hogy könnyen tévedésbe eshetnénk, valjon a' *rege** vagy *reg** szótól van-e ez származtatva, mert hiszen így a' *regény** is teljes joggal a' *reg**-tól származottnak vallhatná magát, — tán jobb volna, ha már csinálunk szót, *reggély*-t mondani, ez közelebbről juttatná eszünkbe a' *reggel*-t, melyet bizony senki sem mond *regel*-nek. De szőlünk a' versenyről. — Az előadott darabok száma hat volt. 1) *Andantino* és *Rondo russe*, hegedűre zongorakisérettel Beriottól, előadá Turanics és Merkl. A' vak művész ismét szép, tiszta, szabatos és ügyes, sőt némely helyeken, megható játékot tanusíta. 2) *Három zeneforgács*, u. m. tanulmány Henseltől, *nocturno* (ezt meg viszont tán *estény*-nek lehetne nevezni) Döhlertől, 's tanulmány Chopintól; e' három darabkát Biber Magdolna k. a. szokott jelességgel adá elő. 3) *Szózat** *Egnessytől*, a' dalárda némely tagjaitól igen hatásosan énekelve. Némely tán nem szózat-érzelmű arcfintorgatóknak nem tetszett, hogy mi többen, kik szózat-érzelműek vagyunk, megtapsoltuk azt. No de semmi, majd másképp lesz ezután — talán! — 4) Változatok hegedűre zongorakisérettel Beriottól, előadá Turanics és Merkl, 's pedig igen jelesen. Ugy látszik, Beriot kísérményei legnagyobb öszhangzatban állanak a' vak virtuoz kedélyével, de mégis kár volna, csupán erre fordítani tanulmányt, már csak a' változatosság kedvéért is. — 5) Ábrány zongorára Thalbergtől, előadva Biber kisasszony által. A' művésznő olly jelesen, olly lelkesen játszá ezt, hogy játéka valóban vérre, idegre hatott; a' *Mozes*-ből vett gyönyörű thema olly hatásosan — de egyszersmind kissé fárasztólag a' játszóra nézve — van itt kifonva, hogy ezen egy szám maga teljes élvezetet nyújthatott. — 6) Nagy, — 's egyszersmind nagyszerű — kar a' *varázsszpiból**, melyet minap a' horvátkerti arenában hallánk, kívánatra (így mondta a' jelentés; de kinek kívánatra?) ismételtetett ez alkalommal, 's mindenki meggyőződheték, hogy e' *kívánat** nem volt helytelen; mert a' magas szellemű mű, nagy pontossággal énekelve a' dalárda tagjaitól, 's a' vakok intézetének igazgatója Dolezsálek urtól physharmonikán igen szépen kísérve, élvezetdús vala. — Megmondjam-e, hogy ismét kevés, igen kevés ember volt a' teremben? Szomorú dolog, hogy ez már mintegy magában értetődik, 's csak a' nagyobb számu közönség — illy élvezetek körül — tartozik az igen igen ritka kivételekhez. A' művészek, 's műkedvelők mindnyájan illőleg megtapsoltattak. *

* A' szép zongoraművésznő Biber kisasszony, mint halljuk, engedvén sokak ohajtásának, még egy hangversenyben fog fellépni a' budai szinkörben, melyben a' testvérváros legjeleseb művészei is részt fognak venni.

* Érdekesb literariai újdonságaink közé számíthatjuk a' Császár Ferencz urtól

nem sokára kiadandó ,mythologiai zsebszótár't csinos könyvatomokkal. E' munka min-
denesetre nevezetes hiányt pótoland literatúránkban 's valamint jelességéről az író
ismert jóhangzásu neve kezeskedik, úgy kelendőségét épen illy kézikönyvnek szüksége
biztosítandja.

* Végre bátorzkodunk a' nyájas olvasónőt e' füzetnek belső boritékján olvasható
programra figyelmeztetni 's kegyes partfogására felszólítani. F. A.

D I V A T.

Milly kellemesen éled napjaidat, kedves Rózám, ama szép, zöld természet kebelén,
hol nekem a' nyugalom mindig nyugalmasnak, a' csend csendesebbnek látszott; hol
a' felizgatott kedély gyakran ezeknek jótékonyága által képesített a' természetbáj
élvezésére. Én is részesültem magyöngéd sejtésében azon élvnek, melly olly kíváncs, sőt
nélkülözhetlen az élet boldogságára. Láttam az olly bájos fekvésű Margitszigetet. Már régen
vonzott engem ezen kissé távuleső szép hely, hol a' fák 's virágok békés körzete a'
világgal nyersebb érintkezésnek benyomásait kiegyenlítani, 's a' kedély elborult derü-
jét ismét tisztafénynyel felváltani képes! Illy magányban talán elfelejthetné az ember,
hogy némelly sebeink sajognak, hogy az emberek a' mulhatlanul szükséges fájdalma-
kat fölöslegessékel is tetézik! — Hajdan, mikor a' világ felett még a' hit uralkodott,
feléje fordultak magas mennyei várakozással azon szívek, mellyeknek vágyait a' föld
ki nem elégítheté, mellyeknek kíváncsát a' világ nem teljesítheté, — és megnyug-
vást találtak; de hova forduljanak most azon lelkek, mellyek reményeik- 's örömeiket
egymásután enyészni látják, mellyek megértetlenül 's épen e' miatt nem szeretettve
pályáznak át az életen, — hova, ha nem a' magasztos természethez? az elcsüggedés
's kétség óráiban, mellyek olly dúsán boronganak mindenki élete felett, csupán az ő
szende szózata hat füleinkbe, nem! sőt szíveinkbe; mert midőn a' fájdalom a' fáradt
szellemet a' világon átkergeti — ha a' tavasz illatos szellői lengik körül, feloldódik
az átok, 's ő nyugalmat lelend; igen, ha az élet szeliden, sőt mondhatnám, olly lágyan
folyhatna el, hogy tovahaladását észre sem vennők, ez csak tavaszkor, valamely szép,
hangulatunkkal egyező vidékben történhetnék. 'S nem érezni az életet, Rózám, mi
mást jelent az, mint — fájdalmat nem érezni? A' divat köréből jelenthetem, hogy
Memlaurnál nagyszerű választékosságban találhatók legszebb, legizletesb gros de naples
és hawl-kendők, barége és purdelaine $\frac{3}{4}$ és $\frac{9}{4}$ kendők, hasonnemű echarpeok- és
mantelletekkel. Van ott azonkívül ujonérkezet ruhakelmék nagy mennyisége, mik
közt feltűnőbbek iris-szinezetű gace de laine, koczkás barége, skot ekorce,
crepe de laine flumé, glace renforce. Nyomatott batiste, zephir, balzoline,
mousselin, koczkás és csikos vásznak számtalansága. A' mindennemű alaku him-
zett gallérok, kézfodrok és zsebkendők becsessége felől személyesen győződhetni
meg csak kellőleg a' váczí-utca némelly kereskedésiben, hogy láthassuk, misze-
rint szebbek már alig lehetnének. A' közel vásár alkalmával ne mulasz el, kedves
Rózám, e' szemlegettetést, 's böldögits engem olly rég nélkülözött látásoddal. Alig
merem ugyan e' kíváncságom teljesülését reményleni; mert bizonyosan te is tudod, hogy
szeretett lény közelsége kárpótlást nyújt sokféleért, mit érzünk és ohajtunk, szenve-
dünk és reménylünk, félünk 's elhallgatunk. Érted most, Rózám, hogy e' tekintetben
meg kell győzőnöm forró sovárgásokat; 's pedig azon vigasszal, hogy az emberek nem
csak akkor vannak együtt, midőn egymás mellett vannak; a' távollévő, a' messze tő-
lünk elszakadt is él számunkra. 'S így te is élsz a' távolban Saroltádnak.

Méltó és Gazdagra való szolgálat

Wagner János Eszterházy
ÉLETKEPEK

1844. évi IV. d. füzetéhez.

Bozsa és méz. Páris

FÜT DÖK DALT.

Vörösmartitól Zenejet szerző
Thern Károly.

Andante sost:

Ha kedvem el bo = rül, *Mert pénzem nincs vagy nem is volt, Nadragom, csiz mán csupa folt,*

Stáporám még is szo = rül, *Coak rajtad bá mu lok, Stústent ki - gyógyu - lok,*

poco più mosso

Roppant világ, Dieső vi = lág! *Roppant vi lág, Dieső vi = lág!*

